

Nukën 'Ibu Diosan ain unikama 'inan ain bana

Cashibo-Cacataibo New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Génesis.....	4
Mateo	55
Marcos.....	97
Lucas	122
Juan.....	165
Jesusan Unicaman Ñu 'A	194
Romanos	231
1 Corintios.....	249
2 Corintios.....	266
Gálatas	277
Efesios	284
Filipenses	290
Colosenses.....	294
1 Tesalonicenses	298
2 Tesalonicenses	302
1 Timoteo	304
2 Timoteo	309
Tito.....	313
Filemón	316
Hebreos.....	317
Santiago	331
1 Pedro	336
2 Pedro	341
1 Juan.....	344
2 Juan.....	349
3 Juan.....	350
Judas	351
Apocalipsis.....	353

Génesis

Nukën 'Ibu Diosan kamabi ñu unio bana

1 Uniotabakin ka Nukën 'Ibu Diosan uniokëxa, naïkamë 'ëo 'imainun me. ² Me uniokëxbi mëníokëmapan 'ain ka kamabi parúmpapa manámi bëánbëankibukë 'iakëxa. Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan bëru ñunshin baka manámiax shaík-ibëkiankëxa.

³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka pékiti 'ikën. Kiaxa kikëbë ka pékiakëxa. ⁴ Usai kikëbëa pékia ka Nukën 'Ibu Diosan pékikë a upí isakëxa, upí iskin ka bëánkibukë axa amo 'imainun axa pékikë aribi amo 'imiakëxa, ⁵ usai 'ia ka pékikë a nètë kakin anëakëxa, anëanan ka bëánkibukë a imé kakin anëakëxa, usakin 'akëbë bëánkionxa pékarakë ax ka achúshi nètë 'iakëxa.

⁶ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka achúshi xabá chaiiracha an 'umpaxkama ënananmiti 'iti 'ikën.

Kikëbëshi ka usai 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Diosan achúshi xabá chaiira an bakakama bëarati 'akëxa: 'akëx ka xabá chaiira meu panaitsi tikimainun panaitsi axribi manámi bërúakëxa. ⁸ Xabá chaiira a ka naí kakin anëakëxa. Usakin 'akë 'ain ka bëánkionxa pékarakë ax rabé nètë 'iakëxa.

⁹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí meu 'ikë baka ax ka anubia rakátinu timéti 'ikën, me ëski mëratanun.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁰ Axa ëskikë a ka Nukën 'Ibu Diosan me kakin anëakëxa, anëanan ka axa timéax 'ianëmë 'ëosa 'aish rakákë a parúmpapa kakin anëakëxa.

Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí 'ikë isakëxa, ¹¹ isi ka kiakëxa: Me mëuküax ka bëtsi bëtsi chuku kóti 'ikën: axa ënxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akamax.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹² Usa 'ain ka menuax bëtsi bëtsi xubi 'iruakëxa: 'irui ka xubikama axa ënxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akama. Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹³ Usakin 'akë 'ain bëánkionx pékaratëkënkë ax ka rabé 'imainun achúshi nètë 'iakëxa.

¹⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí xabá chaiira kuman batsisa anu ka an me pékatikama 'iti 'ikën, an imé 'ikëbi xabá 'inun nètë 'imikë, ax ka anun nètëkama 'unánti 'ianan, baritiakama 'unánan uisa nètëkama kara 'ia kixun 'unánti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁶ Nukën 'Ibu Diosan ka an pékati rabé 'akëxa: 'akin ka chaiira an nètën pékati 'anan an imé pékati chukúma 'akëxa. 'Anan ka an imé pékati okin 'ispakamaribi 'akëxa. ¹⁷ Nukën 'Ibu Diosan ka naí xabáchaiira kuman batsisa anu an me pékatikama 'akëxa, ¹⁸ an nètën 'imainun imé pékati a ka nètë xabábëa imé biranantima okin 'akëxa, usa 'ain ka akamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹⁹ Usakin 'akë 'ain bëánkionx pékaratëkënkë ax ka, rabé 'imainun rabé nètë 'iakëxa.

²⁰ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Baka 'ukëmëu ka bëtsi bëtsi ñuina 'aisamaira 'uakamë 'ëoti 'ikën, 'imainun ka me manánmi nuanti pëchiñu ñuinakama uniti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ²¹ Nukën 'Ibu Diosan ka parúmpapanu 'iti ñuina chaiirabukama uniokëxa, 'imainun ka baka 'ukëmëuküax kaiti 'anubi 'iti 'anan ka ñuina pëchiñukamaribi 'akëxa. Usakin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa, ²² usakin 'akëxa upí 'ikë iskin ka Diosan an 'akë ñukama upíokin sinánxunkin kakëxa: Parúmpapanu 'ikë ñuinakama tuapati ka 'uakamë 'ëoi ka kait, ñuina pëchiñukamaribi ka tuapati 'itsaira menu 'iti 'ikën.

²³ Usakin 'akë 'ain bëánkionx pékaratëkënkë ax ka mapai achúshi nètë 'iakëxa.

²⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Menu ka bëtsi bëtsi ñuina kaiti 'ikën: a rabukuti 'imainun ka a piti ñuinakama 'imainun a pitima raékëma ñuinakama, 'imainun men niríkë ñuinakamaribi.

Kikëbë ka usai 'iakëxa.

²⁵ Nukën 'Ibu Diosan ka ënë ñuinakama uniotankëx kamabi upí 'ikë isakëxa.

²⁶ Usa 'ain ka kamabi ñu 'atankëx Nukën 'Ibu Dios ësaí kiakëxa: Bëri kananuna nu iskësabi 'itánun uni unioti 'ain. Ax ka bakanu 'ikë ñuinakama 'imainun pëchiñu ñuina 'imainun a piti pitima ñuinakama 'ianan, ñuina raékëma 'imainun men niríkë ñuinakamax ka an bërúankë 'iti 'ikën.

²⁷ Usa 'ain ka uni okin Nukën 'Ibu Diosan asábi 'itánun nukëbënë 'imainun xanu uniokëxa,

²⁸ Uniotankëxun ka upíokin sinánxunkin kakëxa: Bakë bëchipati kamina mekama tsitsirui 'uakamë 'ëoti 'ain; baka mëu 'ikë ñuinakama 'imainun manan nuánkë pëchiñu ñuinakama, 'imainun axa men niríkë ñuinakama aín 'ibu kamina 'iti 'ain.

²⁹ Usokin pain a ñukama 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Ka is mitsu kana menu kookë ikama ax tuáñu ikama 'imainun, 'ain bimi pitima akamabi 'inanin. Akamax ka mitsun piti 'iti 'ikën.

³⁰ 'Aínbi kana ñuinakama axa men nikë 'imainun man-an 'ikë pëchiñu ñuinakama 'imainun men nirikë ñuina akamabi kana menuax 'irukë in bimikama pinun 'inanin.

Kikëbë ka usai 'iakëxa, ³¹ usokin 'axun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë ñukama upíira upí 'ikë isakëxa. Us-axa béankionx pékaratëkënkë ax ka mapai 'imainun achúshi nètë 'iakëxa.

2 Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me, anua 'ikë ñukama këñunbi 'akin kamabi sënëonkëxa. ² Mapai achúshi 'imainun achúshi nètën ka Nukën 'Ibu Diosan an 'akë ñukama sënëonkëxa, usokin 'atankëx ka tantiakëxa. ³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé nètë a upíokin sinánx-uni a nètëx ka upíira 'iti 'ikë kix kiakëxa, a nètën ka kamabi ñukama uniotankëx tantiakëxa. ⁴ Ënë banax ka usakin ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me uniokëxa kixun ñuikë bana 'ikën.

Uni Edén kakë naësa menu 'iá

Usakin Nukën 'Ibu Diosan naíkamë 'ëo këñun me uniokin sënëonkë 'aínbi ka, ⁵ anu añu ñubi 'aima pain 'iakëxa, añu ñubi ka me mëuküax 'irukëma pain 'iakëxa, uñeribi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ibumiama pain 'ikën an me chabóti, 'imainun ka an naë mëníoti uni 'aima pain 'iakëxa. ⁶ Usa 'aínbi ka menuax mekama chabóti 'umpax shióbuakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mebi unisa 'inun 'atankëxun aín rëkinu rëxúnkakëxa, rëxúnkakëxëshi ka uíni uni 'iakëxa. Usai 'ika uni uniakëxa.

⁸ Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Edén kakë naësa me, auküaxa bari urukë, anu achúshi naësa okin 'axun anuxun kamabi ñu bëruánti anubi ëankëxa. ⁹ A naësa me anu ka Nukën 'Ibu Diosan bëtsi bëtsi i upíbu 'ixuan aín bimi upíbu pisabi 'inun tuati a koónun 'imiakëxa. Imianan ka naësa me a nëbëtsi a pia uni up-iti tsóti 'imainun, a pikin uisa ñux kara upí 'ikë a 'uná-nan uisa ñux kara 'atima 'ikë a 'unánti aribi kónun 'imi-akëxa.

¹⁰ Usa 'ain ka Edén kakë naësa me anuax achúshi ba-ka an naësa a chabóti shióbukë, anuax ka amo rabé 'imainun amorabé 'inun baka saëakëxa. ¹¹ A baka achúshinëx ka Pisón kakin anëké 'iakëxa, an ka Havilá kakë mekama bëararakë 'iakëxa. A menu ka 'itsaira kuri 'iakëxa. ¹² A menu ka kuri upíira 'imainun i bépín sanuira 'ianan ka ónice kakë maxáribi anu 'iakëxa. ¹³ Bëtsi baka ka Guihón kakin anëké 'iakëxa, an ka Cus kakë me bëararakë 'iakëxa. ¹⁴ Bëtsi baka ka Tigris kakin anëkéribi 'iakëxa, ax ka Asiria amiaxa bari urukë ami kikiani kuanëxa. 'Imainun ka Bëtsi bakaribi ax Éufrate kakë 'iakëxa.

¹⁵ Edén kakë me anu naësa achúshi 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë uni kakëxa: ënë bëruanan mënioi kamina ënu tsóti 'ain, ¹⁶ katankëxun ka ësokinribi kakëxa: Min kamina piti 'ain kamabi i bi-mi naësa ënu 'ikë ënë, ¹⁷ 'ën kana mi kain, anun upí 'imainun 'aisama ñu 'unánti a i ain bimi kamina pitima 'ain. Uisaran karamina a bimi pin a nètënbi kamina ba-

makë 'iti 'ain. ¹⁸ Katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: níxa ashira 'iti ka 'aisama 'ikën. Usa 'ain kana an 'akinti bëtsi 'axúnti 'ain.

¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Diosan menua uniokë ñuinakama 'imainun ñuina pëchiñukama unin anënun uninu uankëxa. A unían anëké 'aish ka kamabi ñuinakama a piti a pitima 'imainun kamabi ñuina pëchiukama 'imainun raëkëmakama anëñu 'iakëxa, ²⁰ anëkëx ka aín anë ax anubi bëruakëxa. Usa 'aínbi ka a ñuinakama achúshinëxi a uni 'akinsama 'iakëxa.

²¹ Usa aín ka Nukën 'Ibu Diosan a uni 'aímai upiti 'ux-tanun 'uxmiakëxa, 'uxmikëxa 'aímai upiti uvan ka aín putu achúshi bitankëxun aín naminbi amiribishi bë-tasakëxa. ²² A putúbi ka Nukën 'Ibu Diosan achúshi xanu 'inun uniokëxa, uniotankëxun ka a uninu bëakëxa, ²³ bëia isi, ka uni kiakëxa: ¡Ënëx ka 'ën namibi 'anan 'ën xobi 'akë 'ikën! Aín anëx ka xanu 'iti 'ikën, ax ka Diosan unin putúbi bixun 'akë 'ikën. ²⁴ Usa 'ain ka unin aín xanu aín papa aín tita ënti 'ikën, usa 'aish ka a rabëtaxbi achúshi unisashi 'iti 'ikën.

²⁵ Usakin 'akëx ka uni 'imainun xanu chupañuma 'iakëxa, 'aínbi ka usa 'ixunbi a rabëxun rabinti sinánma 'ikën, sinanima ka usabi 'iakëxa.

Bëbu 'imainun xanu Diosan kakësabi oi 'isama tani 'itabati 'ucha bana

3 Nukën 'Ibu Diosan uniokë bëtsi ñuina raëkëma kamasamaira ka runu 'iakëxa, usa 'ixun ka xanu ñukákëxa:

—¿Aséribi kara Diosan i bimi naësa ënu 'ikëkama ënë pixunma anun mi kax? ² Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Bëtsi i bimibi naësanu 'ikë kananuna piti 'ain, ³ 'aín-bi kananuna naësa nëbëtsi 'ikë i bimi ashi pitima 'ain. Diosan ka a i bimi pixunma 'anan mëxunma 'anun a pibi isanuna bamati 'ai kixun nu kaxa. ⁴ Kakëxunbi ka runun xanu kakëxa:

—Ama, usama ka kamina bamatima 'ain. ⁵ Diosan ka upíokin 'unánxa uisa nètën kaina a i bimi pi a nètënbi kamina mitsux sinánñuira 'ixun uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara upíma 'ikë, aribi 'unáni asaribi 'iti 'ain.

⁶ Usakin kakëxun ka xanun a bimi kuisa, upíira upí 'ikë isakëxa, a piax sinánñuira 'isa iskin ka anun kuëenkin xanun i bimi biakëxa. I bimi bixun kukin, ka aín bënëribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka anribi piakëxa. ⁷ Pikinshi ka a rabëxunbi chupañuma kananuna 'ai kix-un sinánkëxa. Usai 'ikin ka chupañuma 'ixun higo kakë i pëi xëokëxa, xëotankëx ka a rabëtaxbi anun tsitatak-akëxa.

⁸ Usakë a xupibukëbëtan ka bëbu 'imainun xanun Nukën 'Ibu Dios bari kuainakëkëbëa suñu bëkikëbë nitsia kuakëxa, kuati ka uni aín xanubë abákiani kuanx naësanu 'ikë ikama tanain unëakëxa. ⁹ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuëenkin uni kakëxa:

—¿Uinu kaina 'ain? ¹⁰ Kakëxun ka unin kakëxa:

—Mi kana naësa nëbëtsi nitsia kuan, usa 'aish kana chupañuma 'aish rakuéti unëa. ¹¹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ñukákëxa:

—¿Uin kara chupañuma kamina aín kixun mi kax? ¿Karamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pikëma 'ain? ¹² Kakëxun ka unin kakëxa:

—Minmi abë 'inun 'inánkë xanu ënën ka i bimi 'ë 'inánxa, 'inánkëxun kana 'ën pian.

¹³ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanu ñukákëxa:

—¿Uisa kupí kaina usokin 'an? Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Runun 'ë paránkëxun, kana a i bimi pian.

¹⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan runu kakëxa:

—Min kamina ësokin ñu 'an, usa 'aish kamina raíri ñuina kamasama 'iti 'ain. Min shikanëinshí niriti kamina ninuxun 'ain. Usa 'ain kamina me putuishi pinuxun 'ain.

¹⁵ 'Ën kana mixmi xanubë nishananun 'imiti 'ain, 'ën 'imikëx ka min rëbúnki 'imainun xanun rëbúnki nishananti 'ikën. Aín rëbúnkinën ka min maxkánu mi amánuxun 'aia, 'akëxun kamina aín taë tsipútunu 'anuxun 'ain.

¹⁶ Usakin runu katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanuribi kakëxa:

—'Ën kana min tuia chaiira paë tanimi bakënun 'imiti 'ain, paën kamina bakënxun 'ain. 'Aínbi kamina usai 'ibi min bënëbë 'inuxun 'ain, 'ianan kamina, an kakëso-abiokin 'ati 'ain.

¹⁷ 'Ësakian xanu katankëxun ka bëburibi kakëxa:

—Min kamina min xanun kakëxun kuan. Usa 'ixun kamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pian, ënë pixunma ka 'at 'ën kakëxunbi, usa 'ain ka bërí me 'aisama min 'ucha kupí 'iti 'ikën; usa 'ain kamina 'itsaira ñu mëëkin menu ñu 'apáxun anun mix bamati nëtë 'itámainun pinuxun 'ain. ¹⁸ 'Ianan ka menu ñu muxañu tubënruí 'irunuxun 'aia, 'imainun kamina barixun ninu 'ikë ñukamabi piti 'ain. ¹⁹ Min nichakin 'itsaira ñu mëë-tankëxun kamina pinuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'ain kamina anúnmi me 'itëkënti 'itámainun ñu menuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'aish kamina me 'itëkënxun 'ain.

²⁰ Usa 'ain ka unin aín xanu Eva kakin anëakëxa, ax ka kamabi uni axa tsókë aín tita 'itiokin.

²¹ Nukën 'Ibu Diosan ñuina xaká xanu aín ri 'axuanan bëbu aín tari pañunun 'axunkin, ²² kakëxa: Ka is, bërí ka unix nukama achúshisa 'ikën, usa 'ixun ka uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara 'aisama 'ikë aribi 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina a pi tsóti i bimi aribimina xënbua 'aínbi tsónuxun pi bërúanti 'ain. ²³ Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan uni Edénnua chikínkin, an uniokë 'ixuan me naëoxun anu ñu mëë-nun kixun ëankëxa.

²⁴ Usakin uni chikíntankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naësa amiaxa bari urukë au ain ángel raíri Edénu 'ikë bainu nitsiánkëxa. Ax ka ángel suntárusa 'iakëxa. An ka manë xëtokë tsi rëkirukësa 'ixuan kuainakë

bëkinin anun bamatima i bimi anua uíxbi kuantirabanai bai bëarati anu nankëxa.

Caín 'imainun Abel 'iá bana

4 Usa 'ain ka uni aín xanubë 'iakëxa. 'Itankëx ka xanux tutankëx aín rëkuën tuá Caín bakéankëxa, bakéanx ka kiakëxa: Bërí kana bëbu tuá achúshiñu 'ain. Nukën 'Ibunbi ka 'ë 'inánxa. ² Usakin a pain 'atankëxun ka Abel Caínan xukén aribi tuakëxa. Abel axa an ñuina 'arakakë uni 'imainun ka Caín ax an ñu 'apákë uni 'iakëxa.

³ Uiti bari kara inúkëbëtan ka achúshi nëtë 'ikëbëtan, Caínan aín ñu 'apákë a 'inánti bikë a Nukën 'Ibu 'inánkëxa. ⁴ Usakian 'aia iskin ka Abelnënríbi aín 'arakakë ñuina aín rëkuën tuá upíira kaístankëxun 'ën 'Ibu kana 'inánti 'ain kixun sinánxun buánxuankëxa. Usakin 'aia ka Nukën 'Ibun Abelnën 'inánkë ñuina upíira 'ikë isakëxa, ⁵ 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan Caínan 'inánkë aín ñu 'apákë a upíirama 'ikë isakëxa, iskëbë ka Caín 'aisamairai xuatemati aín xukénmi nishakëxa. ⁶ Usai 'ia ka Nukën 'Ibun kakëxa: ¿Uisa kupín karamina 'aisamairai min xukénmi xuatemati nishin? ⁷ Min upíokin ñu 'akin kamina upíokin sinántian, 'aínbi kamina 'aiman, usa 'ain ka min 'uchati 'uramara 'ikën. Usa 'aínbi kamina min abi tënëkin 'atima 'ain.

⁸ Achúshi nëtën ka Caínan aín xukén Abel kakëxa, jnu rabëtax karanuna nitsi kuantima 'ain! Kabiani abë uri kuankin ka Caínan aín xukén Abel ami xuatemati nishkë 'ixun iskëuxunma mëëkin rëakëxa.

⁹ Usokin 'akë ka Nukën 'Ibun Caín ñukákin kakëxa:

—¿Uinu kara min xukén Abel 'it? Kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—Kana 'unániman. ¿'Ën karana 'ën xukén nitsia bërúanti 'ain? ¹⁰ Usai kia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina usakin 'an? Min xukén 'anákanën imi menu, 'apamikinmi 'akë an ka uisa karana oti 'ai usakin 'ën mi 'anun kia. ¹¹ Usa 'ain kamina, mix 'atimokë 'aish ënë menuax chikínkë 'iti 'ain, anuxun min xukén aín imi 'apamikin 'akë me ënuax. ¹² Minmi ñu, mëëkin 'apákëxbi ka biminuxuma 'aia. Usa 'aish kamina ñuñuma, kuainbëkinishi tantima mekama oi ninuxun 'ain. ¹³ Usakian Nukën 'Ibu kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—'Ën kana min 'aisamaira okin tëmëramikëxunbi tënëtima 'ain. ¹⁴ Bërí kamina ënë menua 'ë chikinin usa 'aish kana kuainbëkinishi mekama oi ninuxun 'ain, mi 'ura kana uisaran nëtënbi tantima 'inuxun 'ain. 'Iaka uínbi kara mëraia an 'ë 'ati 'ikën. ¹⁵ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun ësokin kakëxa:

—Uin kara mi rëtia ax ka mapai achúshi 'imainun rabëokin 'atimokë 'iti 'ikën. Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibun Caín 'unántiokëxa, uin kara mëraia an rëtima okin.

¹⁶ Usakian Nukën 'Ibu kakëx ka Caín anuaxa abë banakë me ëbiani kuankëxa, kuantankëx ka Nod, kakë me amiaxa bari urukë Edén 'ikë anu 'iakëxa.

Usai Caínan rëbúnki 'iá bana

¹⁷ Usa 'ain ka Caínan xanu bitankëxun ami bëbu tuá 'inun bëchiakëxa, aín anë ka 'iakëxa Henoc kakë. Usakin bëchitankëxun ka Caínan achúshi ëma 'akëxa. 'Atankëxun ka aín bëchikënën anën Henoc kakin anëakëxa.

¹⁸ Henoc ax ka Iradnën papa 'iakëxa, Irad ax ka Mehujaelnën papa 'iakëxa, Mehujael ax ka Metusaelnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Metusael ax Lámeecnën papa 'iakëxa.

¹⁹ Lámece ax ka xanu rabéñu 'iakëxa: Achúshinëxa Adá kakin anëké 'imainun ka bëtsíríbi Silá kakin anëké 'iakëxa. ²⁰ Adánën tuakëx ka Jabal kakin anëké 'iakëxa, an pain ka ñuina chukúma 'imainun ñuina chakama 'arakakëxa. Usa 'aishi ka achúshi 'itinushi bukuima aín xanu 'imainun aín bëchikë 'imainun aín ñuinakamabë mekamanu kuainbëkini pastonuax bëtsi pastonu kuankëxa. Usa 'aish ka upíokin xubu oima chupa këxtú xubusa okin 'akë anuishi 'ikë uni 'iakëxa, usa 'ixun ka a unin vaca 'arakakëxa. ²¹ Jabal ax ka achúshi xukéñu 'iakëxa. Aín anë ka Jubal kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka a unin rëbúnkinëx kamabi ñu 'unánkë 'ixun arpa 'anan paka 'akë a bana oti 'unánkë uni 'iakëxa. ²² Silánën tuá Tubal-caín kakin anëké a ka manë panshian unionan bëtsi ñukamaribi uniokë uni 'iakëxa. Tubal-caín ain chirabakë achúshinëx ka Naamá kakin anëké 'iakëxa. ²³ Achúshi nëtën ka Lámeecnën aín xanu Adá 'imainun Silá kakëxa:

'Ën mi bana ñuixunmainun kamina upíokin kuati 'ain: Achúshi uni ka bënë 'iixa, a kana anbia 'ë 'aisama oisa tankëxun rëan.

²⁴ Asérabia Caínax mapai achúshi 'imainun rabéokin 'uchakë 'ain kana, 'ëxribi 'aisamaira okin setenta 'imainun siete okin 'uchokë 'ëx 'iti 'ain, kiax ka Lámece kiakëxa.

Adánnën anuishi sënënkín Evami achúshi okin bëchitëa bana

²⁵ Amiribishi aín xanubë 'itankëxun ka Adánnën achúshi bëbu tuá 'atékëankëxa, ax ka Set kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka kiakëxa: Diosan ka bëtsi tuáríbi 'ë 'inánxa Caínëan aín xukén Abel rëa 'ain. ²⁶ Usa 'ain ka Setnënríbi achúshi bëchikë 'akëxa, aín anëx ka Enós kakë 'iakëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman unin Nukën 'Ibu 'akinun kixun ñukákëxa.

Adánnën rëbúnkíkama 'iá bana

(1 Cr 1.1-4)

5 Ënëx ka Adánnën rëbúnkinën anëkama kuënëokë 'ikën. Uni uniokin ka Nukën 'Ibu Diosan, asaríbi 'itánun 'akëxa; ² 'akin ka bëbu 'imainun xanu 'akëxa, 'atankëxun ka upíokin sinánxukín kakëxa. A nëtëan uni uniokë, a nëtën ka Dios kiakëxa: Ënëx ka uni kakin anëké 'ikën.

³ Adán axa ciento treinta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Set a iskësabi ax bakéankëxa. ⁴ Usakin 'atankëxun ka

Adán ochocientos baritia tsókin ka bëbu 'imainun xanu okin bakë bëchípakëxa; ⁵ usokin bakë bëchípatankëx ka novecientos treinta baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari 'iruax ñuakëxa.

⁶ Set ax ciento cinco baritiañu 'ain ka aín rëkuën bakë bëchikë Enós kakë ax bakéankëxa. ⁷ Usakin 'atankëx ka Set ochocientos siete baritia, 'imi tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchípatékëankëxa; ⁸ usakin bakë bëchípatankëx ka novecientos doce baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

⁹ Enós ax noventa baritiañu 'ain ka aín bëchikë Cainán bakéankëxa. ¹⁰ Usakin 'atankëx ka Enós ochocientos quince baritia 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchípatékëankëxa; ¹¹ usokin bakë bëchípatankëx ka novecientos cinco baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹² Cainán ax setenta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Mahalalel bakéankëxa. ¹³ Usakin 'atankëx ka Cainán ochocientos cuarenta baritia sënëmi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchípatékëankëxa; ¹⁴ usokin bakë bëchípatankëx ka novecientos diez baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁵ Mahalalel ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Jéred bakéankëxa. ¹⁶ Usakin 'atankëx ka Mahalalel ochocientos treinta baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchípatékëankëxa; ¹⁷ usokin bakë bëchípatankëx ka ochocientos noventa 'imainun cinco bari sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁸ Jéred ax ciento sesenta 'imainun rabé baritiañu 'ain ka aín bëchikë Henoc bakéankëxa. ¹⁹ Usakin 'atankëx ka Jéred ochocientos baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchípatékëankëxa; ²⁰ usokin bakë bëchípatankëx ka novecientos sesenta 'imainun rabé baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²¹ Henoc ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Musalén bakéankëxa. ²² Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsóakëxa. Usa 'ain ka aín rëkuën bëchikë Musalén bëchitankëx, Henoc ax tsóakëxa trescientos baritia, 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchípatékëankëxa; ²³ usa 'aish ka Henoc kamabi aín baritia tsókë 'iakëxa trescientos sesenta 'imainun cinco baritia tsóakëxa. ²⁴ Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsókë uni 'iakëxa, usa 'ikë ka achúshi nëtë 'ikëbëtan Nukën 'Ibu Diosan bikëx nëtéakëxa.

²⁵ Musalén axa ciento ochenta 'imainun siete baritia 'ain ka aín bëchikë bakéankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Matalalén setecientos ochenta 'imainun rabé baritia tsoakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bëchípatékëankëxa; ²⁷ usa 'ain ka novecientos sesenta 'imainun nueve baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²⁸ Lámece ax ciento ochenta 'imainun rabé baritia 'ain ka aín bëchikë achúshi bakéankëxa, ²⁹ a ka Noé kakin

anëakëxa, ësai kikin: Nukën 'Ibun ka me 'aisama oxa, usa 'ain kananuna 'itsaira ñu mëi tëmëranuxun 'ain; usa 'ainbi ka ënë tuákën nu tantiminuxun 'aia. ³⁰ Noé bëchitankëx, ka Lámec quinientos noventa 'imainun cinco baritia, tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribi bëchipatëkëankëxa; ³¹ usa 'ain ka setecientos setenta 'imainun siete baritia sënëmi tsóakëxa. Tsó-tankëx a bari sënënkëbë ñuakëxa. ³² Noé ax quinientos baritiañu 'ain ka aín bëchikë bëbukama bakëankëxa, aín anë ka 'iakëxa Sem, Cam 'imainun Jafet, akamax ka Noénën bëchikë 'iakëxa.

Unin 'ucha 'aisamaira 'ikë Nukën 'Ibu Diosan isa bana

6 Uni 'aisamaira 'uakamë 'ëoi ka me tsitsirui buküakëxa, usai 'ikin ka unin xanu upírabu 'inun bëchiakëxa, ² usa 'ain ka Diosan bëchikëkaman unin bëchikë xanukama upírabu isakëxa. Usa 'ain ka uinu 'ikë xanu kara kuëניה abë kuënenani unikamax biranankëxa. ³ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu kiakëxa: 'Ën kana uni xënibutia tsónun 'imitima 'ain, usa 'aish ka bamati 'ikën, unix ka namishi 'ikën, usa 'ain ka unix tsóti 'ikën, ciento veinte baritia ishi.

⁴ Usa 'ain ka chaxkéirabu 'imainun chaiirabu uni ënë menu mërakëxa, Diosan bëchikëkaman unin bëchikë xanukama ami bëchipati biakëxa, bixun ka ami bëchipakëxa. Bëchipakëx ka a unikamax aséribi rakuëma kushiirabu bërámabi nëtë ióñu 'iakëxa. ⁵ Nukën 'Ibu iskëxbi ka unin 'ucha 'aisamaira ënë menu 'iakëxa, 'imainun a 'atima sinánñu 'ixun 'atima ñuishi 'ati sinánñuirabu 'iakëxa, ⁶ usa 'ain ka uni uniotankëxbi usai 'ia isi sinanakëxa. 'Itsaira anun masá sinani, ⁷ kiakëxa: 'Ën uniokë ënë menu 'ikë unikama kana këñuti 'ain, 'imainun kana kamabi ñuina a 'arakakë, 'imainun men nirikë ñukama, ñuina pëchiñu akama. ¡'Ën uniokë ñukama 'aisamakëbë kana sinanan! ⁸ Usaia abë 'ikë unikama 'ikëbëtanbi ka Nukën 'Ibun Noé ashi upí sinánñu uni 'ikë isakëxa.

Noénën nunti chaiira 'á bana

⁹ Ënëx ka uisai kara Noé 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën.

Noé ax ka achúshi uni upí 'iakëxa, usa 'ixun ka Diosan kakësabiokin 'akëxa. A unixëshi ka raíri unikama 'ikësama anúan tsóa nëtëkaman Diosan kuënkësabi oi tsóakëxa. ¹⁰ Noé ax ka rabé 'imainun achúshi bëchikëñu 'iakëxa, aín anë ka Sem, Cam 'imainun Jafet, kakin anëkë 'iakëxa.

¹¹ Nukën 'Ibu Diosan iskëx ka ënë menu ñu unin bëtsi bëtsi ñu 'aisamaira 'anan bënëkinshi ñu 'aisama 'akë 'iakëxa, ¹² kamabi unin ka 'atima ñuira 'ati sinánñu 'iakëxa. Usa iskin ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia isakëxa, ¹³ usa iskin ka Noé kakëxa: Kamabi unikama këñuti kana sinan. Atun 'ucha kupín ka ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia, usa 'ain kana 'ën a unikama 'imainun menu 'ikë ñukama këñuti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina 'ati 'ain, achúshi nunti chaiira i bëpinñuira xubu namésokin, 'atankëxun

kamina anua ñukama 'iti 'ati 'ain, aín namë 'ukëmëu kamina bëarati 'ain, 'anan kamina aín xabankëkama anun 'umpax atsintisama okin mëu 'imainun ëman xaran bëtasti 'ain, anun 'umpax atsintisama okin.

¹⁵ 'Akin kamina nunti chaiira a ësokin 'ati 'ain: ciento treinta y cinco ka aín chaxké 'iti 'ikën, 'imainun ka veintidós metro 'imainun medio aín namë 'iti 'ikën, 'imainun ka aín manámiu trece metro 'imainun medio manan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ianan kamina rabé 'imainun achúshi okin 'ain manámi uarukin 'anan, achúshi xëkuë chukúma aín maskuan meu anun isti 'ati 'ain, 'anan kamina aín xëkuë chaiira uimi kaina 'aisatani anu 'ati 'ain. ¹⁷ 'Ën kana bakan tita chaiira an me mapurukin anu 'ikë ñukama këñuti 'ëmiti 'ain, an kamabi menu 'ikë unikama këñunu. Usokin 'akëbë ka menu 'ikë kamabi ñukama bamati 'ikën. ¹⁸ Usa 'ainbi kana mibëtan achúshi ñu 'ain, usa 'ain kamina mi 'imainun min xanu min bëchikëkama 'imainun min bëchikënen xanukama aturibi nunti chaiirami 'akë anu 'aruti 'ain. ¹⁹ 'Imainun kamina nunti chaiirami 'akë anu ñuina aín bënë achúshi 'imainun aín xanu achúshiribi kamabi ñuina menu 'ikë 'aruti 'ain, a ñuina kamax ka mix 'ikësaribiti tsóti 'ikën. ²⁰ Mibë ka nunti chaiira anu rabé rabé, bëtsi bëtsi ñuina këñuruti 'ikën: usai 'ika pëchiñu ñuina 'imainun a 'arakati ñuinakama, 'imainun ka men nikë ñuinakama axribi, këñutima kupí këñuruti 'ikën. ²¹ 'Anan kamina kamabi ñu min piti 'imainun ñuinakaman pitiribi bitankëxun puruti 'ain, usa 'ain ka min piti 'imainun ñuina kaman pitiribi anu 'iti 'ikën.

²² Usa 'ain ka Noénën Diosan kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

Bakan tita 'ikuatsinkin uni këñua bana

7 Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Noé kakëxa: Mixëshi kamina uni 'atimati tsómainun ënë nëtënuax upiti tsotin, usa 'ixun kamina 'ën kakëxun kamabi ñu upíokin 'an. Usa 'ain kamina nunti chaiirami 'akë anu mikamaxëshi min bakë bëchikë kamabë 'iruti 'ain. ² Kamina biti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé aín bënëkama 'ianan mapai achúshi 'imainun rabé aín xanu kamabi ñuina upíbu, 'ainbi kamina a pitima ñuina achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanuishi biti 'ain. ³ Kamina timéti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé kamabi ñuina pëchiñu, usokin 'akëx ka ñuina pëchiñukama ax menuax këñutima 'ikën, ⁴ ënuax mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbëtan kana cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé 'uí 'ibúmiti 'ain. ¡'Ëx kana kamabi ñuina menu 'ikë 'ën uniokë akamabi këñuti 'ain, 'ën uniokë 'ikëbi! ⁵ Noénën ka Nukën 'Ibu kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

⁶ A nëtën bakan tita 'ikuatsinkin me mapurukë anun ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Noé aín nunti chaiira anu aín xanu 'imainun aín bëchikëkama 'imainun aín bëchikënen xanukamabë, aturibia bakan këñutima kupí 'iruakëxa. ⁸ A piti ñuinakama, 'imainun nun a pitima ñuinakama, 'ianan axa nuánkë ñuina 'imainun axa men nirinkëkama akamabë, ⁹ ka Noébë nunti chaiira anu 'iruakëxa, 'irui ka rabé aín

bënë 'imainun rabé aín xanu, usai 'inua Diosan kakésabi oi.

¹⁰ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé nētē 'ikēbē bakan tita 'ikuatsini ukin me abira abi mapuruakēxa. ¹¹ Anua rabé 'uxē 'irukē ax diecisiete nētē 'ikēbē ka Noé seiscientos baritiañu 'iakēxa. A nētēnbi ka me bákikēbē parúmpapa 'ukēmēu 'ikē 'umpax chaiira chikíakēxa, usai 'imainun ka naí panarabēkēbē manámi 'ikē 'umpaxribi chaiira anpēnkiakēxa. ¹² Usaia 'ikēbē ka cuarenta nētē 'imainun cuarenta imé menu nētē-timisamaira 'itanun 'uñe 'ibúakēxa. ¹³ A nētēnbi ka Noé nunti chaiira anu aín bēchikékama, Sem, Cam 'imainun Jafet, 'imainun aín xanu aín piaka rabé 'imainun achúshi aín bēchikēnēn xanu akamabē 'iruakēxa.

¹⁴ Usai 'irukin ka kamabi ñuina a 'arakati 'imainun, 'arakatima akama 'imainun axa men niríkē ñuina 'imainun pēchiñu ñuina akamabēbi atsíankēxa. ¹⁵ Kamabi ñuinanēx ka Noébē nunti chaiira 'akē anu rabētax rabētax atsíankēxa. ¹⁶ Ka 'iruakēxa achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanu achúshi achúshi ñuina, Nukēn 'Ibu Diosan Noé kakésabi oi, usaía atsínkēbētan ka nunti chaiira aín xēputi Nukēn 'Ibun xēpúakēxa.

¹⁷ Usa 'ain ka baka chaiira 'ēkē ax cuarenta nētē 'uñe 'aisamaira 'ibúakēxa. 'Ibúkēbē bakan tita 'ikuatsinkēbē mebi mapurukēbē ka nunti chaiira ax menuax nunkati bēspúruakēxa. ¹⁸ Bakan tita 'ēkin abira abi mapurukēbē nunti chaiira axribi, bēspúruai nunkákēxa.

¹⁹ Chaiira bakan tita 'ēkin ka aín bashi chairukē abi mapurukin me 'aíma 'itánun mapuakēxa; ²⁰ usakin aín bashikama maputankēx ka anuishi sēnēnima mapai achúshi 'imainun rabé manámiki bakan tita 'ēi sēnéankēsa. ²¹ Usai 'ikin ka kamabi uni ēnē menu tsókē kēñuakēxa, ñuina pēchiñu 'imainun 'arakakē ñuina 'arakatima ñuina axa men niríkē ñuina akamax 'ikēsaribiti bamai kēñuakēxa. ²² Kamabi ñu menu 'ikē axa tsókē 'imainun axa uinkē ñuina, akamaxbi kēñuakēxa. ²³ Usaia kēñúkēbēbi ka Noé 'imainun axa nunti chaiira anu 'ikékama ax kuni kēñuama 'ikēn; Nukēn 'Ibu Diosmi sinánkē 'aish usaía 'imainun ka uni, ñuina ninu 'ikē 'imainun ñuina pēchiñu manan nuánkē, 'imainun men niríkē ñuina akamaxbi kēñuakēxa; ²⁴ usa 'ain ka kamabi me bakan tita chaiira 'ēkin mapukē 'aish ciento cicuenta nētē 'imi basiakēxa.

Bakan tita 'ikuatsianx sēnéan ñuikē bana

8 Usa 'ain ka Nukēn 'Ibu Dios Noemí sinánkēxa sinanan ka kamabi ñuina abēa nunti chaiira anu 'ikē amiribi sinánkēxa. Sinánkin ka Diosan menu suñu bēkinun 'imikēbē ka baka aín 'ēkē sēnēni kuētsékēni munu kuabuakēxa; ² usaía 'ikēbē ka me baakikē axribi xēpúakēxa, anun 'umpax me mēukūax ukē ax anuishi sēnēni nētēmainun naí manámi baakikē axribi xēpúkēbē 'uñe kushiira 'ibúkē ax anuishi sēnéankēxa; ³ usai 'ikēbē ka bakan tita 'ēkē ax abira abi kuabuakēxa. Kuabuti ka ciento cincuenta nētē 'imi 'ēski baka kuabuakēxa, ⁴ usai 'ikēbēa mapai achúshi 'imainun rabé 'uxē 'ikē ax diecisiete nētē 'ain ka nunti chaiira Ararat kakē me anua 'ikē ain bashi anu bakan

'éskibukin 'ēankēxa. ⁵ 'Éskitamainun ka baka munu kuabuakēxa, kuabúkēbē ka mapai rabé 'uxē 'irukē anun nētē 'irutabakē anun ka bashi rēbukama manainra akamax pain iskē 'itánun mērakēxa. ⁶ Mērakē 'aían cuarenta nētē 'ikēbētan ka Noénēn nunti chaiira ain maskuan meu 'ikē xēkuē chukúma 'akē a xēókakēxa ⁷ xēókatankēxun ka achúshi ñuina pēchiñu nónshiansa a Noénēn xuakēxa; xukēx kuanxbi ka bakan tita kuabukin 'ēnpatisamapan 'ain anu 'iruti añu ñubi 'aíma 'ain kuaínbēkini nuanbēkiankēxa.

⁸ Usakin ñuina pēchiñu nónshiansa a xutankēx 'ibaix-anxun ka amiribishi, Noénēn numakuru achúshi me kara 'éskibutia isnuxun xuakēxa; ⁹ 'aínbi ka amiribishi numakuru anu 'iruti ñubi 'aíma 'ain nunti chaiira anubi utékēankēxa, me bakan 'ēnpatisamapan 'ain. Utékēnia ka Noénēn aín mēkēnan bikin numakuru nunti chaiira anu atsímiakēxa.

¹⁰ Usokin 'atankēxun ka mapai achúshi 'imainun rabé nētē pain, kaintankēxun Noénēn amiribishi numakuru xutékēankēxa. ¹¹ Xukēx kuanpuni ñantabukēbē ukin, ka aín xētan olivos kakē i pēchi xēñubētsinkin bēakēxa. Usakin bēia iskin ka Noénēn sinánkēxa baka ka 'éskibuti kuabuti kixun. ¹² Sinánkin ka kaíankēxa mapai 'imainun rabé nētē, kaintankēxun ka amiribishi numakuru xutékēankēxa; xukēx kuanxbi ka numakuru utékēama 'ikēn. ¹³ Usa 'ain ka Noé a baritiakaman seiscientos 'imainun achúshi baritiañu 'iakēxa, mekama 'éskibukē 'ain. Achúshi 'uxē 'ikēbē nētē achúshi 'ain ka, Noénēn nunti chaiira aín maskuan meu 'ikē aín xēkuē chukúma 'ēchíkin nankin iskēxbi ka me 'ēnpati baka 'éskikē 'iakēxa. ¹⁴ Usai 'itankēxa veintisiete nētē rabé 'uxē 'ain ka, 'aimashi kiani meshi rakátanun baka 'éskibukē 'iakēxa.

¹⁵ Usaia 'ian ka Nukēn 'Ibu Diosan Noé kakēxa: ¹⁶ Nunti chaiira anuax ka chikít, min xanu min bēchikē min bēchikēnēn xanu a kamabēbi kamina chikiti 'ain kixun ka kakēxa. ¹⁷ 'Imainun kamina mibēa 'ikē ñuina aribi chikítinti 'ain: ñuina pēchiñu a 'arakati ñuinakama, axa men niríkē ñuinakama, anu kuankian tuapati 'uákamē 'ēokin me tsitsirutanun. ¹⁸ Usakian kakēx ka Noé aín xanu, aín bēchikē aín bēchikēnēn xanu aín piaka akamabē nunti chaiira anuax chikíakēxa. ¹⁹ Usai chikíkēbē ka ñuinakamaxribi a 'arakati 'imainun a 'arakatima, men niríkē 'imainun axa manan nuánkē ñuina pēchiñu akamaxribi chikíakēxa. ²⁰ Usai chikítankēxun ka Noénēn anuxun Nukēn 'Ibu, rabikin asábi ka kakin kati maxáx maburukin 'atankēxun anuxun ñuina upíbusi 'imainun ñuina pēchiñu upíira, akama achúshi achúshi bitankēxun Nukēn 'Ibu asábi ka kakin 'aímai kēñutanun xaroxuankēxa. ²¹ Usokian 'aia ka Nukēn 'Ibu aín sanu upíira 'ikē anu nukutia xēakēxa, xēti ka kiakēxa: Uinsaranbi kana amiribishi menu 'ikē ñukama unin 'ucha kupín kēñunuxuma 'ain, unin ka xura 'ixuinshi 'atima ñu 'atishi sinania. 'Imainun kana amiribishi ñuinakama 'aisamokin 'ēn bēri 'akēsokin kēñutékēntima 'ain.

²² "Énē nētē kēñutisama pain 'ain ka unin ñu 'apátankēxun biti 'ikēn; 'imainun ka 'itsís ira 'ianan matsi

'ianan, suñu békianan mitabutankëx baritia 'ianan nètë 'imainun imé 'iti 'ikë kias ka Nukën 'Ibu Dios ki-akëxa."

Diosan Noébëtan achúshi ñu 'akin mënio ñuikë bana

9 Nukën 'Ibu Diosan ka upókin sinánxunkin Noé 'imainun ain bëchikëkama, ësokin kakëxa: Kamina bëchিপati mebi tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain. ² Kamabi ñuina ënë menu 'ikë ax ka mitsumi rakuéti abáti 'ikën. Kamabi ñuina suñunu nuánkë, men nikë 'imainun parúmpapa bakanu 'ikë, akamax mitsubëira 'imabi mi 'ura bukuti 'ikën. ³ 'Ën kana mi kain kamina kamabi ñuina 'imainun ñu 'apátankëxun bimia pianan kamina añu kaina pisatanin aribi piti 'ain. 'Ën kana akama mi 'inanin. ⁴ 'Aínbi kamina achúshi ñu ashi pitima 'ain ax ka ñuina nami aín imikëñun pitima 'ikën: ax ka nami imiñu a 'ikën, aín 'imi kupín ka kamabi uni 'imainun ñuinakama tsotia. ⁵ 'Ën kana uni achúshi achúshi 'imainun ñuinaribi mitsu achúshi achúshinën imi kupí uisakin kara mitsu 'axa a ñukáti 'ain. 'Anan kana achúshi achúshi uni uisa kara bëtsi oxa aribi usokinbi 'ati 'ain.

⁶ Uin kara bëtsi uni 'aia, aka bëtsi unínribi 'ati 'ikën. Unix ka Nukën 'Ibu Diosan a iskësabi okin unio 'ikën usa 'ain.

⁷ 'Aínbi kamina mitsun, ¡'itsaira bëchípakin atubëtan me tsitsirui 'uakamë 'ëoti 'ain!

⁸ Diosan ka ësokinribi Noé 'imainun aín bëchikëkamaribi kakëxa: ⁹ "Ka kuat, 'ën kana achúshi ñu mibëtan 'anan min rëbúnkikama, ¹⁰ 'imainun kamabi ñuina axa mibë nunti chaiira anuax chikíkë akamabëtan 'ain: 'akin: kana ñuina pëchiñu, a 'arakati ñuina 'imainun 'arakatima ñuina 'ianan ñuina menu 'ikë akamabëtan 'ain. ¹¹ 'Ën mibëtan 'akë ñu akana bëtsiokin nantëkëntima 'ain: amiribishi kana unikama 'imainun ñuinakama këñunun bakan tita chaiira 'ëmitëkëñuxuma 'ain, bakan tita chaiira ka 'itëkëñuxuma 'aia menu 'ikë ñuinakama këñutëkëni."

¹² 'Ënë ka a 'unántiokin achúshi ñu mitsubëtan 'akin manutima okin, kamabi ñuina kamabëtanribi 'akë 'ikën: ¹³ 'ën kana nón bai naí kuin kamanu anuaxa mëratiokin nan, ax ka achúshi ñu 'ën mibëtan 'akësa 'iti 'ikën. ¹⁴ Usa 'ain ka uínsaran karana 'ën kuin manámi mëranun 'imin, 'imikëbë ka anu nón bai mërati 'ikën. ¹⁵ Usa 'ain kana mitsubëtan achúshi ñu 'akë a 'ën sinánti 'ain, 'imainun kamabi ñuinabëtan 'akë a, usa 'ain ka amiribishi bakan tita chaiira kamabi ñu menua këñui 'ëtëkëntima 'ikën. ¹⁶ Uínsaran kara nón bai kuínnu mërati anu kana 'ën a iskin, achúshi ñu nëtëtima okin 'akë ax ka unikama 'imainun ñuina kamabi menu 'ikëbëtan 'á 'ikë kixun sinánti 'ain. ¹⁷ 'Ënë ka 'ën 'unánti okin achúshi ñu anubia 'itiokin kamabi uni 'imainun ñuina menu 'ikë akamabëtan 'akë 'ikën 'Ësakin ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa.

Noé 'imainun aín bëchikëkama 'ia

¹⁸ 'Ënë ka Noénën bëchikëkama nunti chaiira anuaxa chikíkë akamax ka Sem, Cam, Jafet 'iakëxa, Cam ax ka Canaán kakë aín papa 'iakëxa. ¹⁹ 'Ënëkamax ka Noénën bëchikë rabé 'imainun achúshi 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkikama kamabi menu kuani amiribishi 'uákamë 'ëoi mekama oi kuankëxa.

²⁰ Usa 'ain ka Noénën menu ñu 'apákin pëukin naë 'atankëxun uvax 'atabakin 'apákëxa. ²¹ Achúshi nètë 'ikëbë ka Noé uvax baka kachokin 'akë a xëatankëx paëankëxa, usai 'iax ka sinanima aín chupa pëtankëx xubusa okían 'akë chupa këxtú a nëbëtsi 'ukëmëu 'ux-ax rakakëxa. ²² Usai 'ikë ka Cam Canaánën papa an isti 'ikëmabi chupañuma rakákë isakëxa, usai 'ikë isbiani kuanxun ka ëmanua aín xukén rabé ñuixuni chikíakëxa. ²³ Usakin ñuixunkëxun ka Sem 'imainun Jafetnën chupa chaxké, bixun ain tëxanu 'arubiani anun aín papa isima amo bësukiani kaxushi kuanxun rakuakëxa. Rakubëtsini kaxutan ain papa chupañuma rakákë isti rabanan uakëxa, usokin rakubëtsini ka isima amoshi bësuaax utankëx chikíakëxa. ²⁴ Usakian aín bëchikëñën 'akëx ka Noé ain paënkë inúkëbë bësuaakëxa, bësukin ka aín bëchikë 'anákanëan 'akë a 'unánkëxa, ²⁵ 'unáni ka kiakëxa:

¡Mix kamina 'atimokë 'iti 'ain Canaán!

¡Min xukén rabëtan rëbúnkinën ka tëmëramikin min rëbúnki ñu mëëmiti 'ikën!

²⁶ Usokin 'axa basikëbëtan ka ësokinribi kakëxa: Chúamarua ka Nukën 'Ibu Semnën Dios 'iti 'ikën, Canaánën bëchikëkama ax ka tëmëraikin an uni ñu mëëxunkëishi 'iti 'ikën.

²⁷ 'Ën kana Nukën 'Ibu Diosan Jafet chaiira meñu 'ianan aín bëchikëkama 'uákamë 'ëoti kuëënin; 'imainun kana Semnën, rëbúnkikamabë Jafet aín rëbúnkinëx 'iti kuëënin 'aínbi ka, Canaánën bëchikëkamax tëmëraikin uni ñu mëëxuni bukuti 'ikën.

²⁸ Usaia bakan titachaiira 'ikuatsian 'ain ka Noé trescientos cincuenta baritia imi tsópaiankëxa;

²⁹ usokin kamabi ñu 'atankëx ka Noé novecientos cincuenta baritia tsótëkëntankëx ñuakëxa.

Noénën rëbúnkikama 'iá

(1 Cr 1.5-23)

10 'Ënë kamax ka Noénën bëchikë Sem, Cam 'imainun Jafet, akaman rëbúnki 'ikën, atux ka bakan tita chaiira 'ikuatsian 'ain, atunbi bëchípiti tsóa a kama 'iakëxa.

² Jafetnën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa Gómer, Magog, Madai, Javán, Tubal, Mésec 'imainun Tirás.

³ Gómernën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa Asquenaz, Rifat 'imainun Togarmá. ⁴ Javánnën bëchikëkama ka 'iakëxa Elisá, Tarsis, Quitim 'imainun Rodanim. ⁵ 'Ënë unikamax ka Jafetnën rëbúnki 'iakëxa, ax ka achúshi Javán kakë 'iakëxa, aín rëbúnkinëx ka parúmpapa kuëbí tsóti 'uakamë 'ëokëxa, usai 'ika aín bananbi ba-

nanbi banai aín aintsibë timéax aín menu menubi tsóakëxa.

⁶ Camnën bëchikëkama aín anë ka 'iakëxa Cus, Misraim, Fut 'imainun Canaán. ⁷ Cusnën bëchikëkaman anë ka 'iakëxa Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá 'imainun Sabteca 'imainun ka Raamá aín bëchikënën anë Sebá 'imainun Dedán kakë 'iakëxa. ⁸ Cus ax ka bëtsi bëchikëñu Nimrod kakin anëkëñu 'iakëxa, ax painra ka uni kushiira a menu 'iakëxa. ⁹ Nimrod ax ka usai 'itia Nukën 'Ibu kuëenkëbë an ñuokë unira 'iakëxa. Anuax ka achúshi bana ësai kia: Nimrod axa Nukën 'Ibu kuëenkëbë ñuira okë 'ia usaribi ka 'iti 'ikën. ¹⁰ Usa 'ain ka Nimrod ax 'apu 'ain ëma chabu Babel, Érec, Acad 'imainun Calné, ënë ëmakamax ka Sinar menu 'iakëxa. ¹¹ Sinar menuax ka Asur kakë uni ax mërakëxa, mëraxun ka Nínive, Reohobot-ir, Quélah, ¹² 'imainun ëma chaiira Resen kakë, axa Nínive amo 'imainun Quélah axribi amo 'ikë a 'akëxa. ¹³ Usa 'ain ka Misraimnën rëbúnkikama ax ludeokama, anameokama, lehabitakama, naftuhítakama, ¹⁴ patruseokama casluhítakama 'imainun, caftoritaskama ax ka anuaxa filisteo unikama chikía 'ikën. ¹⁵ Canaán ax ka rabé bëchikëñu 'iakëxa aín rëkuën ax ka 'iakëxa Sidón, kakë aín 'anáka ax ka 'iakëxa Het. ¹⁶ Usa 'ain ka Canaánnën rëbúnkikama ax ka jebuseos, amorreos, gergeseos, ¹⁷ heveos, araceos, sineos, ¹⁸ arvadeo, semareo 'imainun hamateo 'iakëxa. Usai 'ikë 'itsa baritia 'inúkëbë ka cananeonën rëbúnkikama ax mekama mekama nu kuankëxa. ¹⁹ Usa 'ain ka cananeo unikama me ax Guerar kakë me ami kikiani Sidón kakë ëma, anuax kuanx Gaza kakë ëma chukúma anu sënën 'iakëxa, 'imainun ka Sodoma, Gomorra, Admá 'imainun Seboím, kakë anuxunbi Lesa kakë ëma anu bërunkin bikë 'iakëxa. ²⁰ Ënë unikamax ka Camnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëmax ka aín aintsibë aín menubi tsóti 'ain bananbi banakëxa.

²¹ Sem, ax ka Jafetnën xukén aín apan 'iakëxa, anribi ka bëchipakëxa. Kamabi Ébernën bëchikëkamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. ²² Semnën bëchikëkamax ka 'iakëxa Elam, Asur, Arfaxad, Lud 'imainun Aram. ²³ Aramnën bëchikëkamax ka 'iakëxa, Us, Hul, Guéter 'imainun Mas. ²⁴ Arfaxad ax ka Sélahnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Sélah ax Ébernën papa 'iakëxa. ²⁵ Usa 'ain ka Ébernën rabé okin bakë bëchiakëxa: achúshinëx ka Péleg kakë 'iakëxa, axa anu 'ain ka unikama kamabi menu kuani abísakëxa; 'imainun ka Pélegnën xukén ax Joctán kakë 'iakëxa. (Péleg ax ka bëtsi bëtsi menu kuani amanu amanu kuankëxa.) ²⁶ Joctán ax ka ënë unikaman papa 'iakëxa Almodad, Sélef, Hasar-mávet, Jérah, ²⁷ Hadoram, Uzal, Diclá, ²⁸ Obal, Abimael, Sebá, ²⁹ Ofir Havilá 'imainun Jobab. Kamabi ënekamax ka Joctánnën bëchikëkama 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka anua atux tsókë anuaxbi kuankë me ax Mesá aukikiani kuankë 'imainun Sefar ax auküaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa, ³¹ Ënë kamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëma 'imainun ka aín aintsibëbi aín menubi tsóti ain bananbi banakëxa.

³² Ënekamax ka Noénën bëchikënën aintsikama 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkinëx anubia aín rara tsóa menubi 'iakëxa. Baka chaiira 'ikuatsian 'ain ka abisi amanu amanu kuani atun ëmabi 'ai anu tsókankëxa.

Babel kakë torre 'akan

11 Usa 'ain ka a nëtëkaman bëtsi bëtsi banan uni banatisamapan 'ain a menu 'ikë unikamax achúshi banáinshi banakëxa. ² Usai 'i ka auküaxa bari urukë a menu uni chikíkiani 'ura kuankin me barikin Sinar kakë amia mërakëxa, mërakin ka me sapan upí anubi tsótisa mëratanckëx anubi tsóti bërukanckëxa. ³ Achúshi nëtën ka atúxbi timéax kanankëxa: Usa 'ain ka a unikaman maxáx 'imainun tsëpasa ñu akama 'akinma Ladrillo 'imainun asfalto akama këñun aín xubukama 'akëxa.

⁴ Usai kitankëx ka amiribishi kanantëkënkankëxa: Achúshi ëma chaiira 'anan kananuna torre ënën menma uarukin chaiorukin naíbëtan sënën 'ati 'ain. Usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman sinánti 'ikën a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikën ki ax ka kiti 'ikën, usa 'ain kananuna nukamax bëtsi mekamanu kuani abístima 'ain. ⁵ Aínbi ka Nukën 'Ibun usakian ëma 'imainun torre unikaman ënën menma chaiorukin 'akë a ubuxun isakëxa.

⁶ Ësokin unikaman 'akëbëtan ka Diosan sinánkëxa: Atux ka achúshi ëma chaiira 'anan achúshi banáinshi banaia; usa 'ixun ka ënë ñu mëëti 'ati sinánxun 'aia, bërí ka uínbi ëmitisama 'inun 'aia. ⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan atun ñu 'aia istisatankëx kiakëxa, bëtsi bëtsi banan bananun kananuna uni 'imiti 'ain, usai 'i ka bëtsin kakëxunbi bëtsin bana kuakámati bënëti 'ikën. ⁸ Usakian Nukën 'Ibun 'imikëx kamabi menu kuani abískin ka atúan 'akë ëma a ënkankëxa. ⁹ A menuxun ka Nukën 'Ibun achúshi banáinshi banaiabi unikama bëtsi bëtsi banan bananun 'imiakëxa, kamabi mekamanu kuania amanu amanu kuantanun, usokëx ka mekama oi amanu amanu kuani abísakëxa. Usokian anuxun Nukën 'Ibu Diosan uni bëtsi bëtsi banan banamikë kupín ka Babel kakin anëakëxa.

Semnën rëbúnkikama 'ia

(1 Cr 1.24-27)

¹⁰ Ënekamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. Bakan tita chaiira 'ikë inúkë rabé baritia 'ain ka Sem cien baritiañu 'ain, aín bëchikë Arfaxad bakéankëxa. ¹¹ Usakin 'atankëx quinientos baritia 'imi tsókin ka Semnën amiribishi xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹² Arfaxad an ka treinta 'imainun cinco baritiañu 'ixun Sélah bëchiakëxa. ¹³ Usakin 'atankëx, Arfaxad cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin, ka xanu 'imainun bëburibi okin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹⁴ Sélahnën ka treinta baritiañu 'ixun Éber bëchiakëxa. ¹⁵ Usakin 'atankëx ka Sélah cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹⁶ Ébernën ka treinta 'imainun cuatro baritiañu 'ixun ka aín bëchikë Péleg bëchiakëxa. ¹⁷ Usakin 'atankëx ka Éber cuatrocientos treinta baritia 'imi tsókin, xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipakëxa.

¹⁸ Pélegnën ka treinta baritiañu 'ixun ka Reú bëchiakëxa. ¹⁹ Usakin 'atankëx ka Péleg doscientos nueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁰ Reú ax treinta 'imainun rabé baritiañu 'ixun ka Serug bëchiakëxa. ²¹ Usakin 'atankëx ka Reú doscientos siete baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²² Serug ax treinta baritiañu 'ixun ka Nahor bëchiakëxa. ²³ Usakin 'atankëx ka Serug doscientos baritia tsóakëxa, tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁴ Nahor ax veintinueve baritiañu 'ixun ka Téräh bëchiakëxa. ²⁵ Usakin 'atankëx ka Nahor ciento diecinueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun amiribishi bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁶ Téräh ax setenta baritiañu 'ixun ka Abram, Nahor 'imainun Harán akama bakë bëchiakëxa.

Téradnën rëbúnkikama 'iá

²⁷ Ènë kamax ka Téradnën rëbúnkikama 'iakëxa, ax ka Abram, Nahor 'imainun Harán aín papa 'iakëxa. Harán ax ka Lotnën papa 'iakëxa, ²⁸ ax ka Ur kakë anu 'ikë Caldea me anuax aín papa Téräh 'isama pain 'ain ñuakëxa. Anuaxa bakéan me anuaxbi. ²⁹ Usa 'ain ka Abramnën aín xanu Sarai bimainun, Nahor anribi aín xanu Milcá biakëxa, ax ka Haránnën bëchikë 'imainun Iscá aín chirabakë 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Sarai ax tuakëma xanu 'aish tuáñuma 'iakëxa. ³¹ Usa 'ain ka Téräh ax Ur kakë ëma anuax Canaán kakë menu kuani kuankëxa, kuankin ka Abramkëñun aín xanu Sarai aín piaka akëñun aín xuta Lot a Buánkëxa. 'Ainbi ka Haram kakë ëma anu, bëbatankëx anu tsóti bërúakëxa. ³² Usai 'itankëx ka Téräh Harán kakë ëma anuax doscientos cinco baritia tsótankëx ñuakëxa.

Nukën 'Ibu Diosan Abram kakë uni kaisa

12 Usa 'ain ka Nukën 'Ibun achúshi nëtë 'ikëbëtan Abram kakëxa: min menuax ka kuantan, min aintsikama ëbiani kamina ënë menuax kuantí 'ain, bët-si menu kamina kuantí 'ain, 'ën mi ismimainun. ² Min rëbúnki kamabëtan kana achúshi ëma chaiira 'anuxun 'ain; 'anan kana upíokin sinánxunti 'ain, usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikë kiox kiti 'ikën, mi kupín kana kamabi menu 'ikë unikama upitax bukunun upíokin sinánxunti 'ain. ³ Uin kara mi upíokin 'akiniya aribi kana 'ën upíokin sinánxunti 'ain, 'imainun kana uin kara mi 'atima oia aribi 'ënribi 'atima oti 'ain; mi kupí kana kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunti 'ain.

⁴ Èsokian kakëx ka Abram Nukën 'Ibun kakësabi oi Harán kakë me anuax kuankëxa. Setenta 'imainun cinco baritiañu 'aish ka anuax chikíakëxa Canaán kakë me

anu kuani. ⁵ Kuankin ka aín xanu Sarai këñun aín piaka Lot buánkëxa, 'imainun ka aín ñuina aín ñukama 'imainun aín ñumëmikë unikama Harán kakë me anuxuan bikë akama buánkëxa. Buani kuanx ka Canaán menu bëbakëxa, ⁶ bëbakiani kuani ka Abram a mekama inubiani kuanx Siquem, anua i chaiira nikë Moré kakë anu bëbakëxa. A menu ka cananeo unikamax tsóakëxa. ⁷ A menuax ami mërakin ka Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Ènë me kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain. Usakian kakëxun ka Abramnën achúshi anuxun Nukën 'Ibu asábi ka kixun kati maxax bukunrukin 'akëxa, anuaxa ami mërakë kupí.

⁸ Usai 'itankëx ka anuax chikíkiyani kuanxun amiaxa bari urukë Betel kakë ëma au 'ikë niñu me anu xubusa okin aín chupa këxtú pëniakëxa. Betel kakë ëma ax ka amia bari kuabúkë au 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka achúshi ëma. Ai kakë axribi amiaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa. A menuxunribi ka Abramnën anuxun Nukën 'Ibu rabiiti 'atankëxun rabiakëxa. ⁹ Usakin 'atankëx anu pain 'itankëx ka munu 'ikiani kuani, Négueb kakë me ami kikiani kuankëxa.

Abram Egipto kakë menu tsóti kuan

¹⁰ Usa 'ain ka anua Abram tsótanbi a menu a piti ñu 'aimaira 'iakëxa, usa 'ain ka Abram a menuax 'itsama baritia ishi, Egipto menu anua a piti ñu 'ain anu tsóti kuankëxa, anua 'ikë me anua a piti ñu a nëtënu 'aimaira 'ain. ¹¹ Usai kuani ka Egipto menu bëbai kuankin, ain xanu Sarai Abramnën kakëxa, ësokin: mi kamainun Ka kuat, mix kamina achúshi xanu upíira 'ën iskëx 'ain, ¹² usa 'ain ka egipcio unikamax mi isi kiti 'ikën: Ènë xanux ka ënë unin xanu 'ikën. Èsai kikin ka 'ë minun kuëenkin mi binxun 'akánti 'ikën. ¹³ Usa 'ain kamina, 'ëx upí 'inun mix ismina 'ën chirabakë 'ai kixun kati 'ain.

¹⁴ Usokin kabiani kuanx ka Abram Egipto menu bëbakëxa, bëbaia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Sarai axa upíira xanu 'ikë isakëxa. ¹⁵ Ismainun ka Egiptonu 'ikë 'apu faraón an ñu mëëxunkë unikamanribi isakëxa, isiani ka anu ka achúshi xanu upíira uaxa kixun kai rikiankëxa. Kakëxun ka aín unikama aín 'ikënu bëtánun kixun kakëxa kakëxun ka aín 'ikënu. ¹⁶ Usa iskin ka faraónnën Sarai kupí, Abram upíokin 'akinkin 'inaishiakëxa oveja, vaca 'imainun uni an ñu mëëxunti 'imainun xanu an ñu 'axúnti akama 'inánkin asno, 'imainun camello akamaribi 'inánkëxa. ¹⁷ 'Ainbi ka Sarai kupí, Nukën 'Ibun faraón 'atimokin tëmëramiakëxa aín aintsikama këñunbi 'anan kamabi unikamaribi 'insímiakëxa. ¹⁸ Usai 'ikin ka faraónnën Abram kamiakëxa, kamikëxa aia ka kakëxa: ¿Uisa kupín karamina ësokin 'ën 'an? ¿Uisa kupín karamina min xanu 'ainbi ax ka 'ën xanuma 'ikë kixun 'ë kakëma 'ain? ¹⁹ Mix kamina min chirabakë isa ax 'ikë kiox kian, kikëbëtan kana 'ën xanu 'iti bian. Biaxi kana abë 'ikëma 'ain usa 'ain kamina buánti 'ain. ¡Mi 'inantëkëmainun kamina bëríbi buánti 'ain! ²⁰ Usakin Abram katankëxun ka faraónnën aín unikama kakëxa, kamina Egipto me ënuia Abram aín

xanu 'imainun aín ñukama këñunbi kuantanun xuti 'ain.

Abram 'imainun Lot énanan

13 Usa 'ain ka Abramñen Egiptonuax chikíkin aín xanu, 'imainun kamabi aín ñu buani kuankëxa, kuanika amiribishi rikiani Négueb me 'ikë anubi kuantëkëankëxa. Kuankëbë ka aín piaka Lot axribi atubë kuankëxa. ² Abram ax ka 'iakëxa uni ñuñuira, usa 'aish ka kuri 'imainun manë uxua kuríkiñu 'ianan, 'itsaira aín ñuina 'arakakëñu 'iakëxa. ³ Néguebnuax amiribishi munu 'ikiani kuantankëx ka Betel kakë ëma 'urama anu paian 'ikian Betelbëtan Ainën nëbétsionkë anu 'iakëxa. ⁴ A mex ka anu paian anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiti maxá bukunrukin 'akë a 'iakëxa, anuxun ka Nukën 'Ibu rabiakëxa. ⁵ Usa 'ain ka Lot axribi ñuñuira uni 'i aín kuku Abramsaribi 'aish, an ñu 'axúnti xanu xuntakukama, ovejakama 'imainun vacakama 'ianan, an ñu mëëxunkë unikamabëbi anu 'iakëxa; ⁶ aínbi ka anua atux 'ikë anu aín ñuina 'itsaira 'ain ñuinakaman pasto piti sënénma 'iakëxa. Usa 'ain ka a rabëtax anu 'isama 'ain, ⁷ an Abramñen vacakama bërúankë unikamabë Lotnën vaca an bërúankë unikama nishanani ubionankëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman, cananeo 'imainun ferezeo unikamax pain anu tsókë 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Abramñen achúshi nëtën aín xukéñan bëchikë Lot ësokin kakëxa: Mix kamina 'ën 'aintsi 'ibu 'ain, usa 'ain kananuna nu rabé upiti nuibananti 'ain, usaribiti ka an nun ñuina bërúankë unikama nishanani nuibananti 'ikën. ⁹ Usa 'ain kamina min kuëënxun uimiu karamina 'iti 'ain kixun me bariti 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'ima amo kuantí 'ain. Mixmi aín tsipumi kuankëbë kana 'ëx aín rëbumi kuantí 'ain, mixmi aín rëbumi kuankëbë kana 'ëx aín tsipumi kuantí 'ain.

¹⁰ Usakian Abramñen kakëxun ka Lotnën me upí anu 'iisa Jordán kakë baka 'urama anua 'umpax 'itsaira 'ikë a isakëxa, iskin ka Sóar 'urama 'ikë ëma chukúma aribi isakëxa, usa 'ain ka a menu 'itsaira 'umpax 'imainun naësa me chaiira 'ikë isakëxa. Ax ka Egipto me iskësa 'iakëxa. (Ënëx ka Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñutisama pain 'ain 'iakëxa.) ¹¹ Usa 'ain ka Lotnën kamabi Jordán kakë baka anu 'ikë me sapan kaisakëxa, anuax ka anua 'ikë anuax amiaxa bari urukë ami kikian kuankëxa. Usai 'ika Abram 'imainun Lot énanankëxa. ¹² Usa 'ain ka Abram axa Canaán kakë me anubi bërúmainun, Lot ax me sapan amia 'ikë ëmakama Sodoma 'imainun Gomorra a 'urama tsóti kuankëxa, ¹³ anuxun ka kamabi unin 'atima 'ixun 'aisamairai Nukën 'Ibumi 'uchakin bëtsi bëtsi ñu akëxa.

¹⁴ Usaia anuax Lot kuankë 'ain ka a basikëbëtan Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Anumi 'ikë ënuxunbi kamina upókin aín tsipumia isanan aín rëbumiokin isti 'ain, isanan kamina amiaxa bari urukë amia isanan amia bari kuabúkë amiaribi isti 'ain; ¹⁵ 'ën kana kamabi me min iskë ënëkama mi 'inánti 'ain, ax ka minan 'ianan xëñibua 'aínbi min rëbúnki kamanan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ën kana min rëbúnkikama 'aisamaira menu 'ikë masin bërusa 'inun 'imiti 'ain. Usa 'aish ka masi bëru

tupuntisama usaribi 'iti 'ikën, 'ianan ka tupuntisamaira min rëbúnkikama 'iti 'ikën. ¹⁷ Usa 'ain kamina bërí nirukiani kuanxun 'ën mi 'inánuxun kakë me a pain isi kuantí 'ain, iskin kamina aín chaxké 'imainun aín pampa, akama pain isikuanti 'ain akama kana mi 'inánti 'ain! ¹⁸ Usa 'ain ka Abram anua 'ikë anuax aín ñukama mëniobiani niñu me Mamré kakë uni ainan 'ain Hebrón kakë ëma 'urama 'ikë anu 'i kuankëxa. Anuxun maxax bukunrukin 'atankëxun Nukën 'Ibu rabiakëxa.

Abramñen Lot buánkankëbi bitëkëan bana

14 Usa 'ain ka a nëtëkaman Amrafel ax Sinar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Arioc axribi ka Elasar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Quedorlaómer axribi ka Elam kakë me anu 'apu 'iakëxa, 'imainun ka Tidal axribi Goím kakë me anu 'apu 'iakëxa. ² 'Ënë 'apukamax ka 'apu Bera, Sodoma kakë ëmanu 'ikë abë 'akanankëxa, abë 'ianan ka 'apu Birsá Gomorra kakë ëmanu 'ikë abë 'ianan, ka 'apu itsi Sinab Admá kakë ëmanu 'ikë 'apu abë 'ianan, Seméber kakë 'apu Seboím kakë ëmanu 'ikë 'imainun, 'apu itsi axa Bela kakë ëmanu 'ikë abëribi 'akanankëxa, a ëmabi ka Sóar kakinribi anëakëxa. ³ 'Ënë mapai achúshi 'apukaman ka aín suntárukama Sidim kakë me sapan anu timéakëxa, anu ka parúmpapa bamakë kakë ax 'iakëxa. ⁴ 'Itsa baritia 'inúkë 'ain ka 'apu Quedorlaómer an mapai rabé 'imainun rabé baritia, anun an kuëënkësa okin ñu 'anun 'amiakëxa, 'aínbi ka bari achúshi 'irutëkënkë anun mapai achúshi 'apu kaman a 'apubë 'akánanti sinánkëxa. ⁵ Usakin sinántakëx ka baritia itsi 'irukëbë, Quedorlaómer 'apu 'imainun 'apu raíri abëa 'akianankë kamabë kanankiani anua Astarot Carnaim me 'ikë anu kuankëxa, kuanxun ka anu 'ixun refaítakama a pain 'atankëxun; zuzita kamaribi, Ham kakë menuxun 'anan emitas kamaribi, Savé-quiriataim menuxun 'akëxa, ⁶ 'anan ka 'akánanti 'unairakëkamaribi abë 'akanankin abámikin Seír me anu 'ikë bashikama anubi nuibiankin 'akëxa, usakian 'akëxa kuania ka me anua El-Parán 'ikë anubi, nuibiankin 'akëxa, ax ka anu uni 'ikëma me a rapasu 'iakëxa. ⁷ Usokin 'atankëx baitsin amiribishi utëkënkë ka Quedorlaómer 'imainun aín suntárukama, 'imainun abëa kuankë 'apu raíri akamabë En-Mispat, 'ikëbia Cadés kakë anu bëbakëxa, bëbakiani kuankin ka aña kara bainua mëraia abi 'atimonan këñuakëxa, usokin 'anan ka kuankinshi anu 'ikë amalecita aribi 'akëxa, 'anan ka amorreokamaribi raíri ëmakama 'akësaribi okin 'abiani kuankëxa, ax ka Has-esón-tamar me 'ikë anu 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Sodoma, Gomorra, Admá, Seboím, 'imainun Belanu 'ikë 'apukama ax me sapan Sidim kakë anuax 'akanani kuankëxa. ⁹ Anuax ka ënë mapai achúshi 'apukama Quedorlaómer Amrafel 'imainun Arioc abë 'akanankëxa, ënë rabé 'imainun rabé 'apukamax ka Elam, Goím, Sinar 'imainun Elasar a ëma kamano 'ikë 'iakëxa. ¹⁰ Kamabi Sidim kakë me sapan anu ka chua me pëan pëánkikë anubia unia 'iakëxa, usa 'ain ka Sodoma 'imainun Gomorrano 'ikë 'apu 'akanankënuax 'iakëti kuaníbi anu nanëakëxa. Usai

'imainun ka raíri 'apukamax ninu abákëxa. ¹¹ Usa 'ain ka rabé 'imainun rabé 'apun suntárukaman Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma rabé, anu atsíntankëxun anu 'ikë unikaman ñu aín piti, ain ñu kupíkë aín 'arakakë ñukama këñunbi kamabi bitankëxun aín nètënu anu 'ikë unikama këñunbi buánkëxa. ¹² Usa 'ain ka Sodoma kakë ëmanu 'ikë Abramnën, xukënan bëchikë Lot axribi anu 'iakëxa, 'ikëbi ka aribi aín ñukama 'imainun an 'arakakë ñuinakama këñunbi ñatanbiankin buánkankëxa. ¹³ Usakian 'akëbë ka uni achúshi abákëxa, abaxun ka usaía 'ikë Abram hebreo uni a ñuixuankëxa, ax ka uni achúshi Mamré aín menu tsókë 'iakëxa, a unix ka amorreo unibu 'iakëxa, Mamré ax ka Escol 'imainun Aner aín xukén 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Abramë nuibanankë 'iakëxa.

¹⁴ Usakian aín piaka ñatanbiankin buánkë ka Abramnën kuakëxa, kuabiani kuaxun ka aín xubunuax bakëntankëx kanikë unikama a 'imainun an ñu mëëxunkë aín unikama amira sinánkë akama timëakëxa, timëkëx ka trescientos dieciocho a unikama 'iakëxa, usakin timëtankëx ka Abram ain unikama timëbiantankëx 'apukama nui Dan kakë ëma sënénkë anu bëbakëxa. ¹⁵ Anu bëbax ñantabukëbëtan ka Abramnën aín unikamabëtan atun sinánkënumashi ratukinshi anu bukukë ami bëbarukin 'akëxa, abë 'akanankin ka a 'apukama abámikin Hobá anu sënën 'akëxa, ax ka Damasco ëma aín tsipumi 'ikë au 'iakëxa, ¹⁶ usokin 'akëxa 'apukama abákëbëtan atun buánkë kamabi ñukama biakëxa. Usakin bianan ka Abramnën 'ain xukënan bëchikë Lot ain ñukama 'ain ñukamabi biakëxa, bianan ka xanukama bianan raíri unikamaribi biakëxa.

Melquisedecnën 'upiokin Abram sinánxuan

¹⁷ Usokin 'atankëx ka Abram amiribishi utëkëankëxa, Quedorlaómer kakë 'apu akëñun raíri 'apukama abëa 'ikë akamakëñunbi 'abëtsinia ka Sodomanu 'ikë 'apu an upíokin biakëxa, Savé kakë me sapan anuxun biakëxa, a mex ka 'apukaman me kakë 'iakëxa. ¹⁸ 'Imainun ka bëtsi 'apu Melquisedec, kakë 'apu Salem ëmanu 'ikë anribi biakëxa, ax ka sacerdote Nukën 'Ibu Dios an kamabi ñu unio kushiira naí manámi 'ikë aín uni 'iakëxa, an ka pán këñun vino 'inánkin.

¹⁹ Upíokin sinánxunkin Abram ësokin kakëxa:

Mi ka Nukën 'Ibu Dios naí manámi 'ikë an naí 'imainun mekama unio an 'upiokin sinánxunti 'ikën; ²⁰ 'ianan ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi, abëmi 'akanankë unikama 'anun 'amikë ax 'upiokin rabikë 'iti 'ikën.

Usakian Melquisedecnën kakëxun ka Abramnën an bibiankin buánkë ñukama raíri 'inánkëxa. ²¹ 'Inánkëxunbi ka Sodomanu 'ikë 'apun Abram kakëxa:

—Unikama ashi 'ë 'inánan kamina min bikë raíri ñukamabi buánti 'ain.

²² Usokin kakëxunbi ka Abramnën ësokin kakëxa:

—'Ën kana ësokin kana 'anuxun 'ai kixun Nukën 'Ibu kushiira an naikëñun me unio a kan, ²³ 'ën kana uisa min ñubi bikin ñuman chamarabi bianan, anúnmi

tsitëkërekikë abi anun 'ën taxaka tükërekati bitsiman, mixmi uínsaranbi min ismina 'ë ñuñuira 'imian kiox kitima kupín. ²⁴ 'Ën kana aña ñubi 'ënan 'iti bitsiman, usa 'ain ka 'ëx abë kuankë unikama atun pikë ax kuni 'ásabi 'iti 'ikën. Usa 'ain ka ax 'ëbë kuankë unikama Aner, Escol 'imainun Manré, akaman ainan 'inun ñu biti 'ikën, ësakín ka Abramnën Sodomanu 'ikë 'apu kakëxa.

Nukën 'Ibu Diosan Abram achúshi ain bëchikë 'inánuxun ka bana

15 'Ënë ñukama 'atankëxa 'inúkë 'ain ka Nukën 'Ibun Abram namákin iskësokian isia kakëxa:

—Kamina rakuétima 'ain Abram, 'ëx kana an mi bërúankë a 'ain. Min biti ñu ax ka chaiira 'inuxun 'aia. ² 'Aínbi ka Abramnën kakëxa:

—'Ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios, ¿uisa karana minmi ñu 'inánkëxun, ñankáishibi bixun 'ati 'ain, minbi kamina 'ëx kana achúshi bëchikëñumabi 'ai kixun 'unanin minbi kamina achúshi bëchikëbi 'ë 'inankëma 'ain? Usa 'ain ka kamabi 'ën ñukama an biti Eliézer Damasconu 'ikë uni 'ën kaniokë, an 'ëx ñukëbëtan 'ën kasuania ñukama biti 'ikën. ⁴ 'Ësokin kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ësakin min bëchikëñenbi ka mix ñukëbëtan min ñukamabi biti 'ikën, bëtsi unin ka min ñu bitima 'ikën.

⁵ Usokin katankëxun ka Nukën 'Ibun Abram ëman, buánxun ësokin kakëxa:

—Upiokin ka naí manámia 'isapakama is, iskin kamina min tupuntisa 'ikë tupunti 'ain. Usaribi ka min rëbúnkinëx tupuntisamaira 'itsaira 'iti 'ikë kixun kakëxa.

⁶ Usakian kakëxun ka Abramnën usa ka aséribi Nukën 'Ibu 'ikë kixun sinánkëxa, sinánkëbë ka ax 'ëx kikësabiokin ka 'aia kiox ami sinánkëxa.

⁷ 'Ësakinribi ka kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu 'ain; usa 'ixun kana 'ën mi Ur kakë me anua caldeo unibu tsókë anua chikiankën, ënë me xëñibua 'aínbi minanbi 'inun 'inánuxun.

⁸ —Kakëxunbi, ka Abramnën ësokin kakëxa, 'ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios ¿uisakin karana aséribi ka 'ënan ënë me 'ikë kixun 'ën 'unánti 'ain? —kixun ka Abramnën kakëxa.

⁹ 'Imainun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—'Ë kamina vaca xanu bërí kanikë achúshi bëxúnti 'ain, bëanan kamina achúshi cabra 'imainun achúshi carnero, rabé 'imainun achúshi baritiañu kaísun bëti 'ain, achúshi achúshi 'imainun kamina ñumakuru bërí kanikë achúshiribi bëanan rabëtax nikë numakuru bëti 'ain.

¹⁰ Usakian kakëxun ka Abramnën a ñuinakama Dios bëxúankëxa, bëxun ka panárabë okin tukaxun amo rabëbi bëtsi bëmánon buküankëxa; 'anan ka ñuina pëchiñu rabé a tukakinma usabi nankëxa. ¹¹ Usakin 'atankëxuan buküanbi ka an bamakë ñuina pikë xëtëkama ñuinanën nami pikatsi kiox manánux ubakëxa, ubax anu këñubutia ka Abramnën 'ibiankëxa.

¹² Usakian a ñukama 'akëbëa ñantabuan ka a imé Abram 'aimai rëti 'uxakëxa. Usai 'uxkënkëbi ka achúshi chaiira bëánkibukë an bëararakëxa usakin 'akëx ka

'aisamairai rakuéakëxa. ¹³ Usai rakuétia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Min kamina 'unánti 'ain, min rëbúnkikamax ka aín menu tsótima bëtsi menu tsónuxun 'aia, 'imainun ka anuxun 'aisamaira okin ñumëmikë 'inuxun 'aia, 'imainun ka 'aisamaira okin 'atima okë 'iti 'ikën, cuatrocientos baritia sënëntamainun. ¹⁴ 'Aínbi kana 'ënribi a èmanu 'ikë unikama an atu bëtsi bëtsi okin tëmëramikë aribi 'atima okin tëraminuxun 'ain, usakin 'akë 'ain ka min rëbúnki kamax 'aisamaira ñuñu 'aish chikinuxun 'aia. ¹⁵ Mix kamina 'itsa baritia tsóti kuëñ-nuxun 'ain, usai 'itankëx kamina xënira 'aish ñuti 'ain, ñutankëx kamina min rara kamabë timéti kuantí 'ain. ¹⁶ Usai cuatrocientos baritia tsótankëx ka min bëchikëñën bëchikë min xuta aín bëchikëñën bëchikë akamax ka min rëbúnki 'aish amiribishi ènë menu utëkëñuxun 'aia, usa 'aínbi ka anun 'ën amorreo unikama aín 'ucha kupín 'atima oti nëtë 'isama pain 'ikën.

¹⁷ Usai ñantabukë a imé ka Abramñën isakëxa, achúshi ñute chaiira xanuxuan me 'akë usa anuaxa 'aisamaira kuin chikitia isanan ka achúshi tsi rëkirukësa axa ñuina nami tukapaxun nankë nëbëtsinën inutia isakëxa. ¹⁸ Usa 'ain ka a nëtënbi Nukën 'Ibun Abrambëtan achúshi ñu 'akin kakëxa:

—Ènë mekama kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain, Egipto bakamiaxa ukë me anuax 'imainun baka chaiira Éufrates kakë anu sënëñbi kana 'inánti 'ain. ¹⁹ Ax ka quenitakaman me 'ikën, 'imainun ka quenizitakama, cadmoneokama, ²⁰ hititakama, ferezeokama, refaítakaman me, ²¹ amorreokama, cananeokama, gergeseokama 'imainun jebuseokama ènë unikaman me kana mi 'inánti 'ain.

Abramñën aín ñu mëëmikë xanu Agarmi bëchia

16 Sarai an ka aín bënë Abram tuaxunkëma pain 'iakëxa, usa 'aínbi ka achúshi xanu Agar kakë egipcia an ñu 'axúnti békë 'iakëxa. ² Usa 'ain ka aín xanu Sarainën Abram kakëxa:

—Ka kuat, Nukën 'Ibun ka 'ëx tuáñu 'iti kuëñnima, usa 'ain kamina an nu ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iti 'ain, usa 'ain sapi ka an tuakëx aín tuákama ax 'ën tuása 'iti 'ikën. Èsokian kakëxun ka Abramñën aín xanu Sarai asábi ka kixun kakëxa.

³ Usakin katankëxun ka Sarainën an ñu 'axunkë egipcia xanu Agar a bëtankëxun Abram aín xanu 'inun 'in-ánkëxa, usakin ka mapai rabé bari Canaán menu tsókë 'ixun 'akëxa. ⁴ Usa 'ain ka Abram an ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iakëxa, usai 'iax ka tuuakëxa; 'aínbi ka tukin tankin Sarai an ñu mëmikë a istisamatani ami nishakëxa. ⁵ Usai ami nishia 'unánkin ka Sarainën aín bënë Abram kakëxa:

—¡Min 'ucha kupí ka Agarnën 'ë 'atima okin isia! 'Ènbi kana min xanua 'inun mi 'inan, usa 'aínbi ka bërí achúshi tuáñu 'ikuani 'ësamaira 'isatania. Usa 'ain ka Nukën 'Ibun kiti 'ikën uix kara 'uchaxa kixun nu kati 'ikën. ⁶ Kia ka Abramñën kakëxa:

—Ka kuat, an mi ñu 'axunkë xanu ax ka min mëkënu 'ikën; usa 'ain kamina uisakin karamina 'aisatani usokin min 'ati 'ain.

Usakian kakëxun ka Sarainën amixuamati nishkin an ñu 'axunkë xanu Agar 'itsaira 'atimokëxa, 'atimokëx ka Agar abákëxa. ⁷ Abákë ka Nukën 'Ibun ángel achúshinën anu uni 'ikëma menuxun mërakëxa, ax ka aín rëbumi kakin anëkë me anu kuantí bai rapasu 'umpax upíira 'ikë anu 'iakëxa, ⁸ anua mërakin ka ñukákëxa:

—Agar, mix kamina Sarainën ñu mëëmikë aín, ¿uinuax kaina aín, 'imainun kaina uinu kuanin?

—'Èx kana an 'ë ñumëmikë xanu Sarai anuax abatin —kixun ka an kakëxa. ⁹ Usokian kakëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën èsokin kakëxa:

—Kamina amiribishi kuantëkëti 'ain ami ñu mëëxunkë xanu anubi kuanxun, kamina an mi kakësabiokin kamabi ñu mëëxunti 'ain.

¹⁰ Katankëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën èsokinribi kakëxa:

Min rëbúnkinëx ka 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëoti 'ikën, usa 'ikë ka uínbi tupuntima 'ikën.

¹¹ A mi tuukë ènëx ka achúshi bëbu tuá 'ikën, usa 'ain kamina bakëntankëxun Ismael kakin anëti 'ain,

Nukën 'Ibun ka mix tëmërai uin kara 'ë 'akinti 'ikë kiox nuibakati nitsia isaxa.

¹² Min tuakëx ka bana kuakëma 'aish achúshi burro raëkëmasa 'inuxun 'aia;

usa 'aish ka kamabi unimi nishti 'ikën, 'imainun ka kamabi uníxribi ami nishti 'ikën;

usa 'aínbi ka aín aintsikaman 'ura xuisa tankëxi atubëbi 'iti 'ikën.

¹³ Usa 'ain ka Agar Nukën 'Ibubë banatankëx abi kiakëxa, kikin anëkin ka Diosan ka 'ë isia kikin anëakëxa, usa 'ain kana bëríbi Diosan 'ë iskëxbi ñukëma pain tsoti 'ain.

¹⁴ Usa 'ain ka anua 'umpax upíira 'ikë kini ax èsokin anëkë 'ikën: 'Umpax upíira ñutima oi tsókë an 'ë iskë ainan ka a 'umpax 'ikën. Ax ka Cadés 'imainun Béred kakë èma an nëbëtsi okin bëarakë 'iakëxa.

¹⁵ Usakian ángelnën kakëx ka Agar amiribishi an ñu mëëmikë xanu Sarai anu kuantëankëxa, kuantankëx ka anuax Agar aín rëkuén tuá bakéankëxa, bakënkë ka Abramñën aín bëchikë Ismael kakin anëakëxa.

¹⁶ Abram ochenta 'imainun seis baritiañu 'ain ka aín bëchikë Ismael bakéankëxa.

Nukën 'Ibu Diosan abë mëníonanti sinánxun Abram 'unántiorakanun kixun ká

17 Usa 'ain ka Abram axa noventa 'imainun nueve baritiañu 'ikë, Nukën 'Ibun amiribishi ami mëratakëñkin èsokin kakëxa:

—'Èx kana min 'Ibu Dios kamabi kushiñuira a 'ain, usa 'ain kamina 'ëx kuëñkësabi 'oíshi tsóanan 'ëx kikësabiokin kamabi ñu 'ati 'ain, ² 'imainun kana 'ën achúshi ñu mibëtan 'ati 'ain: 'anan kana 'ën min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'i 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain,

kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa. ³ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abram rantin puruni aín bëmá-nanën me tikai tsóbuakëxa usai 'iaka kakëxa:

⁴ —Ènë ñu kana mibëtan 'ain kamina kuati 'ain: Mix kamina 'aisamaira bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'inuxun 'ain, ⁵ 'imainun kamina bërí Abram kakin anëké 'itima 'ain. Usa 'ain ka min anë bërí 'ia Abraham, 'ën kana mi bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'iminixun 'ain. ⁶ 'Èn kana min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'inun 'iminixun 'ain; min rëbúnki raírinëx ka 'apu bëtsi bëtsi ëmanu 'inuxun 'aia. ⁷ 'Èn kana achúshi ñu mibëtan 'ain 'imainun kana min rëbúnki kamabëtanribi 'anuxun 'ain, usa 'ain kana 'ëx min Dios xënbua 'aínbi 'iti 'ain, 'ianan kana atun Diosribi 'inuxun 'ain. ⁸ Mi 'imainun min rëbúnkikama kana kamabi Canaán me anumi bërí tsókë ènë 'inánti 'ain, ax ka min rëbúnki maxa xënbua 'aínbi anu tsóti 'ikë 'imainun kana 'ëx atun Dios 'iti 'ain.

⁹ Katankëxun ka ësokinribi, Nukën 'Ibu Diosan Abraham kakëxa:

—'Aínbi kamina min, achúshi ñu 'ën mibëtan 'akë ax kikësabiokin 'ati 'ain, 'imainun ka kamabi min rëbúnki kamanribi ax kikësai 'iti 'ikën. ¹⁰ Ènëx ka mitsubëtan 'ën 'akë achúshi ñu 'ikën, usa 'ain ka min rëbúnki kamanribi 'ëx kikësokinbi 'ati 'ikën: usa 'ain ka kamabi unikama mitsubë 'ikë atux aín nëtökë ñu rëbu tëai 'unántiorakakë 'iti 'ikën. ¹¹ 'Unántiorakakin kamina aín nëtökë ñu rëbu aín maxaka 'ikë a tëati 'ain, ènëx ka 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu a 'unánti 'ikën, ësokin 'akin kamina 'unánti 'ain nun kananuna achúshi ñu 'a kixun. ¹² Bërími ësokin 'akë ènuxun, kamina kamabi uni mix abë 'ikë unikaman bëchikënxëxa bëbu tuá bakënia mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtökë ñu rëbu aín maxaka tëati 'ain, min ñu mëëxunkë uni 'imainun min kuríkinënbimi bëtsi menua marukë bëtsi unibi ka aín nëtökë ñu rëbu tëakë 'iti 'ikën. ¹³ 'Èx kikësabiokin kamina 'unánti okin bëtsi 'akësa 'akësaribi okin aín nëtökë ñu maxaka 'ën mi kakësabiokin 'ati 'ain. Usakinmi 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu ax ka mitsun naminu 'unántiokë 'iti 'ikën, usa 'ain ka mitsun 'ëbëtan achúshi ñu 'akë ax këñúti-moi 'iti 'ikën. ¹⁴ 'Aínbi ka uix kara 'unántiorakaisama tania ax mitsunua chikínkë 'iti 'ikën, 'ën achúshi ñu 'akë a bana kikësokin 'aisama tankë kupí.

¹⁵ Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ësokinribi Abraham kakëxa:

—Bërí ka min xanu ax Sarai kakin anëké 'itima 'ikën. Aín anë ka bërí Sara kakin anëké 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Èn kana upíokin sinánxunin, usa 'ain kana achúshi tuá mi 'axúnun 'imiti 'ain. 'Èn upíokin sinánxunkëx ka kamabi menu 'ikë unikama aín rëbúnki 'iti 'ikën. 'Imainun ka aín rëbúnkinëx kamabi menu 'ikë unikaman 'apu 'inuxun 'aia, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa.

¹⁷ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abraham rantipuruni memi bëtiki tsóbuti, ësokin sinani kua-iakëxa: ¿Achúshi unin kara cien baritiañu 'ixun bëchiti 'ik? ¿'Imainun kara Saran noventa baritiañu 'ixun

achúshi tuá 'ati 'ik? Èsakin ka Abrahamnën sinánkëxa.

¹⁸ Usakin sinánkin ka Nukën 'Ibu Dios kakëxa:

—¿Usa 'ain sapi ka, Ismaelnën rëbúnkikama atux upi-tax tsóti 'ikën!

¹⁹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—'Èn mi kakë ax ka ësakin mi kakë 'iixa min xanu Sara ax ka achúshi bëbu tuá bakënti 'ikën, bakënia kamina min a tuá Isaac kakin anëti 'ain. Abëtan kana 'ën achúshi ñu asérabi 'ati 'ain, ax ka xënbua 'aínbia sinánun aín rëbúnki kamabëtan 'akë 'iti 'ikën. ²⁰ Èsokin katankëxun ka aín bëchikë Ismael ñuikinribi ësakin kakëxa, 'ën kana min bana kuan, usa 'ain kana upíokin sinánxunuxun 'ain; 'imainun kana 'aisamaira aín bëchikë 'inun 'imiti 'ain usa 'ain ka aín rëbúnkinëx 'uakamë 'ëoti 'ikën. 'Imainun ka Ismael ax mapai rabé 'imainun rabé 'apukaman kushiira aín papa 'iti 'ikën, 'imainun kana an achúshi ëma chaiira cha 'anun 'amiti 'ain. ²¹ 'Aínbi ka 'ën achúshi ñu mibëtan 'akë ax min bëchikë Isaac min xanu Sara ènuax achúshi baritia 'ikëbë anun 'iti nëtë 'ikëbë bakënkëbë 'ën 'akë ñu ax anubi 'iti 'ikën. ²² Usai abë banatankëxun Abraham ëbiani ka Nukën 'Ibu Dios anuax kuankëxa.

²³ Usai Nukën 'Ibu Dios abë banatankëx sënénkiani kuankë 'ain ka a nëtënbi Abrahamnën aín bëchikë Ismael, aín nëtökë ñu maxaka tëakin 'unántiokëxa, 'anan ka kamabi unikama an ñu mëëxunkë aín xubunuaxa bakënkë akama 'imainun aín kuríkinënbia marukë. Unikama aribi unántiokin aín nëtökë ñu rëbu tëaxuankëxa. Usakin 'akin ka kamabi uni abëa 'ikë atun xubunu 'ixuan an ñu mëëxunkë akamaribi aín nëtökë ñu maxaka tëaxunkin 'unántiokëxa, Nukën 'Ibu Diosan usakin 'anun kakësabiokin ka 'akëxa. ²⁴ A nëtëkaman usokin 'ai ka Abraham ax noventa 'imainun nueve baritiañu 'iakëxa, 'imainun ka aín bëchikë Ismael ax bërí kani trece baritiañu 'iakëxa, a nëtën ka aín nëtökë ñu maxaka 'unántiokin tëakë 'iakëxa. ²⁶ A nëtënbika Abraham 'imainun aín bëchikë Ismaelnëx usai 'itia kakë, usaibi 'iakëxa usa 'aish ka a nëtënbi aín nëtökë ñu maxaka tëai 'unántiorakakëxa, ²⁷ usai 'ikin ka Abrahamnën kamabi unikama abë 'ikë 'imainun aín xubunuxua an ñu mëëxunkë unikama a këñun aín xubunuaxa bakënkë 'imainun bëtsi menua aín kuríkinënbia marukë akamabi 'akëxa.

Nukën 'Ibu Diosan achúshi bëchikë 'inánxun Abraham ká

18 Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Abrahammi anua Mamré kakë uni aín me ni 'ikë anuax mërakëxa, mër-mainun ka Abraham bari xamaruti 'urama 'ain aín chupa këxtú xubusa okin 'akë aín xëkuë rapasu, tsókë 'iakëxa. ² Tsóxonbi ka Abrahamnën rabé 'imainun achúshi uni a bëtánain nikë isakëxa. Isi bënëtiishi nirukin bitsi ka aín bëmánanën me tikatankëx, ³ nirukin ka kakëxa:

—'Èn kana mi kain kamina bënëkiani kuantima 'ain 'ën 'ibu. ⁴ Mitsux mi kuëenkëbëtan kana 'ën 'umpax bëxunun kati 'ain, anun tachukatankëxmi in tupëonkë têmú chukúmashi tantikanun. ⁵ Bërí kamina 'unanin

uinu kara an mi 'akinti 'ia kixun, usa 'ain kana mitsun piti bēxúnti 'ain, bëia pitankēx kamina pibiani kuanti 'ain.

Ēsokin kakēxun, ka a unikaman —asabika kananuna kaínti 'ain —kixun atun kakēxa. ⁶ Usakian kakēx ka Abraham aín chupa kēxtú xubusa okían 'akē anu at-síankēxa atsínkin ka Sara kakēxa:

—¡Bēnékinshi! Kamina trigo putuakē upíira veinte kilo bitankēxun pán 'ati 'ain. ⁷ Usakin aín xanu kabiani ka Abraham abákiani anua aín vaca 'ikē anu, anua ka vaca bērí kanikē kaískin bitankēxun aín uni achúshi 'in-ánkēxa, 'inánkēxun ka an bēnékinshi piti 'akēxa. ⁸ Usakian vaca bëna piti 'amainun ka Abrahamnēn vaca xuma mētúakin 'akē a 'imainun aín xuma aribi kara 'ati 'ikē kixun ñukákēxa, usakian atun pimainun ka a 'uramaxun añu ñuribi kara kuēñia aribi 'inánuxun kaíankēxa, kainkēxun ka i achúshi nikē témúxun pi-akēxa.

⁹ Usakin pitankēx sēnénkin ka a isia kuankē unikama achúshinēn Abraham ñukákēxa:

—¿Uinu kara min xanu Sara 'ik? Kakēxun ka kakēxa ka —anu 'èx 'ikē chupa kēxtú xubusa okin 'akē anu 'ikēn —kixun ka kakēxa.

¹⁰ Usakian kakēxun ka a isia ukē uni achúshinēn kakēxa:

—Mi istékēni kana bëtsi bari 'ikēbē utékēnti 'ain 'imainun ka min xanu Sara ax achúshi tuáñu 'iti 'ikēn. Usakian kaia ka Saran kamabi banakama kuakēxa, ax anu 'ikē aín xubu xēkuē 'urama anuaxa banaia. ¹¹ Usa 'aínbi ka Abraham ax uni apan kaniakēkē 'imainun ka aín xanu Sara axribi xanu apan kaniakēkē 'iakēxa usa 'aish ka Sara bērámbi aín pēi machakē sēnénkē 'iakēxa. ¹² Usa 'ain ka Saran a ñuia kia kuati aín kuaikē a tēñibi kuēpunchinibi kuēmumēkin tēñiakēxa: ¿Uisax karana 'èx usai 'iti 'ain? 'èn bēnē 'imainun 'èx kana bērí kaniakēkē apan 'ain.

¹³ Usai 'ia 'unánkin ka Nukēn 'Ibun Abraham kakēxa:

—¿Uisa kupín kara Sara kuain? ¿an kara xēnira 'aish kana tuáñu 'iti 'ain kixun sinanimin? ¹⁴ ¿Nukēn 'Ibun 'akasmati ñu kara 'aíma 'ik? bëtsi bari 'irukēbē kana 'èx mi istékēni uti 'ain, 'imainun ka Sara achúshi tuáñu 'iti 'ikēn kixun ka kakēxa. ¹⁵ Ēsai kia kuati ka Sara rakuéti 'èx kana kuaikēma 'ain kias kisatankēxa: Usa 'ain ka èsai kiakēxa:

—Èx kana kuaikēma 'ain. 'Aínbi ka Nukēn 'Ibun kakēxa:

—Èn kana mix kuaia isan.

Abrahamnēn Sodoma kakē èma kupín Nukēn 'Ibu Dios ñuká

¹⁶ Usa 'ain ka a isia kuankē unikama ax nirukiani kuani Sodoma kakē ami kíkiani kuankēxa. Kuankēbē ka Abrahamnēn buánxun xuti axribi kuankēxa. ¹⁷ Usa 'ain ka Nukēn 'Ibun sinánkēxa: “Kana Abraham kati 'ain añu karana 'ai kuani kixun, ¹⁸ ax ka kamabi unin chaitiokē 'aish achúshi èma chaiira 'imainun kushiira 'iti 'ikēn. 'Èn kana a kupín kamabi menu 'ikē èmakamanu 'ikē unikama upíokin sinánxunti 'ai kixun kana

kan. ¹⁹ Èn kana mi kaísan usa 'ain kamina min bëchikékama 'inánan, min rēbúnkikama mi 'unánmikē bana upíokin kuakin 'unánkin uinu 'ikēx kara 'aisa 'imainun upí 'ikē a 'ati 'ikēn, usakin 'akēbētan kana 'èn usakin 'axunuxun kakē usakinbi 'axúnti 'ain.” ²⁰ Ēsakin ka Nukēn 'Ibun kakēxa:

—Èsai ka Sodoma 'imainun Gomorra èmanu 'ikē unikama ñui uni kia, atux 'atima ñuira 'ai 'uchakē, ax ka 'ucha chaiira 'ikēn, ²¹ usa 'ain kana bērí anu kuanti 'ain, asérabi kana atun 'ucha chaiira 'imainun 'ati-mañuira 'aia kixuan ñuia kuan. Usa 'ain kana asérabi kara unin ñuia kuakē ax usa 'ikē 'unánti 'ain.

²² Usakin kabiani ka a isia ukē uni rabé ax Sodoma èma isi anuax kuankēxa, kuantamainun ka Abraham anu pain Nukēn 'Ibubē bērúakēxa. ²³ Usa 'ain ka a 'urama okin Abrahamnēn Nukēn 'Ibu Dios ñukákēxa:

—¿Karamina uni 'uchañu kēñun uni 'uchañumakama 'atima okin kēñuti 'ain? ²⁴ A èmanu ka cincuenta uni ñu 'atima 'ai 'uchakēma 'iti 'ikēn. Usa 'ain kaina, ¿a èmanu 'ikē unikama kēñutima kupin a cincuenta unikama ènti 'ain? ²⁵ ¡Min usokin uni 'uchañuma kēñun uni 'uchañukama, 'akin kamina a rabētaxbi 'uchakēsa 'ikē 'ati 'ain! ¡Usakin 'axuma ka at! Mix kamina 'apu 'aish kamabi kushiñu 'ain kamabi menu, ¿usa 'ixunmi usakin ñu 'akē ax kara minan asabi 'iti 'it? ²⁶ Usa 'ain ka Nukēn 'Ibun kakēxa:

—Anua cincuenta uni 'uchañuma mērakin kana Sodoma èmanu tsókē unikama kēñutima 'ain. ²⁷ Usakian kakēxun ka Abrahamnēn amiribishi katékēankēxa:

—Èn èsokin mi kakēxun kamina 'è uisabi otima 'ain, mix kamina Nukēn 'Ibu Dios 'imainun kana 'èx achúshi unishi 'ain; ²⁸ 'aínbi kara mapai achúshi uni ñu 'atima 'akēma anua cincuenta uni 'iti pishinti 'ikēn. ¿Mapai achúshi unikama ñu 'atima 'akēñuma 'ain kaina èma a kēñuti 'ain?

Kakēxun ka Nukēn 'Ibu kakēxa:

—Èn cuarenta 'imainun cinco 'uchañuma uni mērakin, kana a èma 'atimokin kēñutima 'ain.

²⁹ Katankēxun ka —Amiribishi katékēankēxa, anu sapi ka cuarenta uni ñu 'atima 'akēma 'iti 'ikēn —kia ka Abrahamnēn kakēxa.

Kakēx ka —cuarenta a kupín kana a èmanu 'ikē unikama kēñutima 'ain —kixun Nukēn 'Ibu kakēxa.

³⁰ 'Aínbi ka Abrahamnēn amiribishi katékēankēxa:

—Èn kana amiribishi mi kain usa 'ain kamina 'èn mi katékēnkēx 'èmi nishtima 'ain, 'aínbi sapi kamina treinta unishi mērati 'ain. Èsokian kakēxun ka Nukēn 'Ibun katékēankēxa:

—Anua treinta, uni 'uchañuma mērakin kana a èmanu 'ikē unikama kēñutima 'ain. ³¹ Usaia kia ka Abrahamnēn amiribishi katékēankēxa:

—Èn 'Ibu, 'èn kana èsokin kati 'ikēmabi mi kain, ¿uisa kara veinte uni 'uchañumami anua mērakēbē 'iti 'ik? Kixuan ñukákēxun ka Nukēn 'Ibun kakēxa:

—Èn anua veinte uni mērakin kana a èma kēñutima 'ain. ³² Kia ka ènkinma Abrahamnēn amiribishi katékēankēxa:

—'En kana esokin mi kain 'en 'Ibu, 'ainbi kamina mix 'emi nishtima 'ain, 'ainbi kana mi katékënxuma enë ba-naishi mi kain: ¿añu karamina anua diez uni 'uchañu-ma atu mërakin 'ati 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Anua diez uni 'uchañuma mërakin kana a ëma këñutima 'ain.

³³ Èsai pain Abrahambë banatankëx ka Nukën 'Ibu, anuax kuankëxa; ax kuankëbë ka Abraham axribi ain 'iti chupa këxtú 'akë anu utékëankëxa.

Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñua bana

19 Bari kuabúkëbë ka Sodoma kakë ëmanu ángel rabé bëbakëxa. Anu bëbakiania kuania ka Lotnën anun ëmanu atsínti xëkuënu tanti tsóxun isakëxa, ax ka anua uni timékë 'iakëxa. Anu tsótanbia aia ka iskin nirukiani kuanxun ka biakëxa, bitsi ain bëmá-nanën memi bëtikikin, ² ka kakëxa:

—'En kana mitsu kain, pëkarakëbë kuanux karamina 'en xubunu tanti kuantima 'ain. Anu kamina tachukatankëx tantiti 'ain, anuax kamina pëkarakëma 'ainshi kuanti 'ain.

'Ainbi ka atun kakëxa:

—Asabi ka 'aishbi kananuna 'ima. Xubu ëman ënushi kananuna nu rabé 'uxti 'ain. ³ Kixun kakëxunbi ka, Lotnën amiribishi katékëankëxa usama ka kamina kuantima 'ain usakian 'uran kakëxun ka a rabëtan ain xubunu abë kuanti sinánkëxa. Usakin kabiani kuantankëx ain xubunu nukuxun ka Lotnën piti 'itsa 'anan pánribi anun chamiti ñu këñuma 'axun a isia kuankë unikama a pikiankëxa.

⁴ Ax 'uxkëmapan 'ainbi ka a ëmanu 'ikë unikaman kamabi Sodomanu 'ikë unikaman ain xubu bëararakë 'iakëxa, anu ka uni apan 'imainun bënë unikamaribi 'iakëxa, ⁵ usai 'ikin ka munuma sharati kushin banakin Lot kakëxa:

—¿Uinu kara mibëa enë ñantan min xubunu ukë uni rabé ax 'ik? ;Kamina chikínti 'ain! ;Atubë kananuna 'isatanin enë imé kamina nu bëxúnti 'ain! ⁶ Usai sharati kikëbë ka Lot atu kai chikíkin, ka ain xubu xëputi xëpúakëxa, anun uni atsintisama okin, ⁷ usokin xëpukin ka atu kakëxa:

—'E 'urama 'ikë unikaman ñu 'atimairamina 'akani kamina bërúankakanti 'ain. ⁸ Ka kuakan 'ëx kana bëchikë xanu rabëñu 'ain ax ka unibë 'ikintankëma 'ikën; usa 'ain kana a rabé mitsun kuëenkësokinmi 'anun mitsu 'inánti 'ain, 'ainbi kamina uni rabé enë uisabi okantima 'ain, atux ka 'en kuënkëx uaxa usa 'ain. ⁹ Èsokian kakëxunbi ka unikaman kakëxa:

—;Mix amo nirakëanan kamina min xubunu nu atsímíti 'ain! Mix ënu 'ikë uni 'ixun kaina min kuëenkësokin nu 'ati 'ain. ;Bëri kananuna a unikama 'akima mi 'atima oti 'ain! Usakin kakinshi ka Lot xutunkin ain xëpútinubi rakankin ñatankankëxa, ¹⁰ usakian 'akaniabi ka ángel rabé a isia kuankë an ain mëkën mëshpakianxun bikin ain xubunu atsímíakëxa; usakin 'akinshi ka ain xubu xëpúti upíokin xëpúakëxa, ¹¹ xëpukin-

shi ka ángelnën. Èman bukukë unikama bëxuñu 'imi-akëxa. Kamabi uni bënëbukama 'imainun uni apankama axbi ka bëxuñu tikiakëxa. Usai 'ikin anun atsínti xëputi barikasmatakëx ka atux rikiankëxa. ¹² Usokin 'atankëxun ka a isia kuankë uni rabé an Lot kakëxa:

—¿Min aintsi 'ibukama kara enë ëmanu 'aíma 'ik?

Kamina biti 'ain min bëchikë bëbu, 'imainun xanu min piaka min bëchikë an binuxun katakë uni akama kamina enë ëmanua chikínbiankin 'ura buánti 'ain, ¹³ kixun katankëxun ka ángel rabëtan Lot esokinribi kakëxa. Nun kananuna enë ëma añu kara anu axa akama këñunbi këñui uan, usakin 'anun ka nu Nukën 'Ibun xuaxa 'aisamaira unix ka uisa kupín kara enë ëma Nukën 'Ibun ñu 'atima 'aia iskinbi këñuima kíax kia, usa 'ain kananuna nun bërí enë ëma këñuin.

¹⁴ Usakian kakëx ka Lotnën ain bëchikë binuxun kakë ain piaka 'iti uni rabé barikuankëxa, kuanxun mërakin ka ain piaka 'iti uni a kakëxa:

—;Bënëti nirukiani ka kuantan Nukën 'Ibun ka enë ëma këñuti 'ikën!

'Ainbi ka ain piaka 'iti unikaman këmëkin isa Lotnën kaia kixun sinani kuanma 'ikën. ¹⁵ Usai 'ión pëkarakuat-sínkëbëtan, ka ángel rabëtan Lot katékëankëxa:

—;Bënëti kamina! Nirukiani min xanu 'imainun min bëchikë xanu rabé akama bibiani enë ëma këñúkëma 'ainshi bamatisama tani kuanti 'ain. ¹⁶ Èsokin kakëxbia bënëti kuaniamama ka nuibakin ángel rabëtan Lot, mëinkin biakëxa. Nukën 'Ibun ka 'ain xanu 'imainun ain bëchikë xanu rabé aribi a ëmanua bamatima kupin iémikin chikíankëxa.

¹⁷ A ëmanua chikinbiaxun ka ángel achúshinën Lot kakëxa:

—;Bënëti kamina abákiani kuanti 'ain iétisatani!

Kuankin kamina kaxú bësukin añu ñubi isima kuanti 'ain, usai 'ikamina nirakëtima kuanshiti 'ain. Kuanshiti kamina matá mekama anu iétisa tani kuanti 'ain.

¹⁸ 'Ainbi ka esokin Lotnën kakëxa:

—;Usama ka 'en 'Ibu ka kuat, ax ka 'ura 'ikën! ¹⁹ Mitsun kamina 'itsaira 'ë 'akian, usa 'ixun kamina 'ë iénun 'akian, 'ainbi kana 'ëx matán me kamanu kuantima 'ain, anu kuaniabia tsin bikëx kana 'ëx bamati 'ain. ²⁰ Ka kuat, enë 'urama ka achúshi ëma chukúma 'ikën, anu kana abáti 'ain. ;Anu iéti kuantanun kamina 'ë énti 'ain, ax ka ëma chukúmara asérabi 'ikën! ²¹ Usaia kia ka a uni achúshinën kakëxa:

—'En kana minmi 'ë kakëxun kuan usa 'ain kana ami 'ë ñuixunkë ëma chukúma a këñutima 'ain, ²² usa 'ain kamina ;Bëribi ënuax kuanti 'ain! bënëtiishi ka kuantan, mix a ëmanu bëbakëma pain 'ain kana uisa ñubi 'atima 'ain. Usa 'ain ka a ëma Sóar kakin anëakëxa.

²³ Kuankëbë pëkarakëbëa bari urukëbë ka Lot 'imainun ain bëchikë xanu akamabë bëbakëxa Sóar kakë ëma chukúmara anu, ²⁴ usaia ëmanu bëbakëbëtanishi ka Nukën 'Ibu tsi 'imainun azufre naínua 'ibúmikin Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma a këñuakëxa; ²⁵ usakin 'akin ka Nukën 'Ibu Diosan ëmanu tsókë unikama, 'imainun kamabi a menu kókë xubi ñu 'apákë ëma 'urama 'ikë akamabi këñuakëxa. ²⁶ Usai

'ikëbë kuankinbi kaxú bësukin isíbi ka Lotnën xanu, ax Sodoma 'imainun Gomorra isi kuainakëtishi bamai tashi maxáxa 'inun churishi 'iruakëxa.

²⁷ Usai 'iónxa pëkarakëma 'aínshi ka Abraham anu-axa Nukën 'Ibubë banonkë anubi kuantëankëxa; ²⁸ kuantankëx nirakëkin ka Abrahamnën Sodoma 'imainun Gomorra, kakë ëma aubësukin isakëxa, iskin ka kamabi me kuainakëké amiáxa naë nënkësa 'inun kuin chaiira, chikitia isakëxa. ²⁹ Èsokin ka Nukën 'Ibu Diosan ëma rabé anua Lot 'ikë këñuakëxa, usakin a këñukinbi ka Abrahammi sinánkin aín piaka Lot ashi a ëmanua chikiánkëxa.

Moabitaskama 'imainun Amonitakaman chaitiokë kama 'ia ñuikë bana

³⁰ Usakian Nukën 'Ibu Diosan a ëma këñuan ka Lot 'itsaira rakuéti Sóar kakë ëma anu 'isama tankëxa, anu 'iti bari ka aín bëchikë xanu rabé abëbi kuankëxa kuantakëx ka bashikama anu Lot aín bëchikë xanu rabé, abë achúshi kini chaiira xubu namësa mëratanakëx anu tsóti bërúakëxa. ³¹ Anu 'ixun ka achúshi nëtën, aín bëchikë apanën sinánkëxa uisax karana tuáñu 'iti 'ai kixun sinánxun ka aín xukén 'anáka kakëxa:

—Nun papa ka xënira 'ikën usa 'ain ka ënë menu uni 'aíma 'ikën an nu rabé xanuati ka 'aíma 'ikën, kanaanuna 'unan kamabi menuxun ka unin xanu bixun bëchia; ³² usa 'ain kanaanuna nu rabëxun nun bata paë xëamixun paëónti 'ain, usokin 'atankëxun kanaanuna aín bëchikë 'itánun tuaxunti 'ain. ³³ Usai kitankëxun ka a ñantánbi uvas baka paëokë aín papa xëamixun paëónkëxa; usokin 'atankëx ka aín rëkuén bëchikë ax pain abë 'ikin aín nami 'amiakëxa, usaía abë 'ikëxunbi ka aín papan paënxun táma 'ikën aín rakábukë 'imainun aín nirukëbi. ³⁴ Usai 'iónx pëkarakin ka aín xukén apanën, aín 'anáka aribi kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana nun pabë ënë imé 'ión usa 'ain kanaanuna nu rabëtan mixribimi abë 'inun ënë ñantan amiribishi paëónti 'ain; usakin 'atankëxun kanaanuna nu rabëxunbi aín bëchikë 'itánun tuaxunti 'ain. ³⁵ Usai kanantankëxun ka a ñantánbi amiribishi uvas baka paëokin 'akë aín 'anákanën aín papa xëamitankëx, abë 'iakëxa; 'aínbi ka Lotnën abë 'ia rakábukë 'imainun aín nirukë abi táma 'ikën. ³⁶ Usai 'itankëx ka Lotnën bëchikë xanu rabé tuuakëxa ax ka aín papanbi 'akë 'iakëxa. ³⁷ Aín bëchikë apan aín tuá ka Moab kakin anëké 'iakëxa ax ka Moab unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi Moabitas unibu aín rëbúnki 'ikën. ³⁸ 'Imainun ka aín 'anákanënríbi tuakëxa achúshi okin aín anëx ka Bem-amí kakë 'iakëxa ax Bem-amí unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi amonita unibu ax aín rëbúnkibi 'ikën.

Abraham 'imainun 'apu Abimélec ñui kikä bana

20 Usa 'ain ka anu pain 'ikë me anuax Abraham Négueb kakë me, ami kikiáni kuankëxa, kuantankëx ka Guerar kakë ëma 'imainua Cadés kakë ëman nëbëtsiokë me aín rëbumi 'ikë me anu kuainbëkinishi

bëtsi me kamanu tsókë uni 'aish usai 'iakëxa. ² A menuax ka Abraham kiakëxa aín, xanu Sara ñui, ënë xanux ka 'ën xanuma 'ikën, ax ka 'ën chirabakë 'ikën. Kixun a rabëxunbi sinántankëxun ka, 'apu Abimélec paránkëxa, usakin kakian paránkëxun ka 'apu Guerar nu 'ikë, an Sara aín xanu 'iti bënun kixun uni xuakëxa; ³ 'aínbi ka a imébi 'apu Abimélec namámikin, Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Mix kamina bamati 'ain, xanumi bikë ax ka bënëñu 'ikën. ⁴ Usakin bitankëxbi, abë 'ikëmapan 'ixun ka èsokin kakëxa: 'Èn 'Ibu, ¿min karamina añu ñu 'atima 'akëmabi 'ë bamamiti sinanin? ⁵ Abrahamnënbí ka 'ë kaxa ënë xanux ka 'ën chirabakë 'ikë kixax ka kixax, 'imainun ka xanuxunribi 'ë kaxa ax ka 'ën rarëbakë 'ikën kixun. Usakian kakëxun kana upí 'iisa sinánkin 'ën bian, 'aínbi kana uisabi okëma 'ain. ⁶ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibun Diosan namámikin kakëxa: 'Èn kana upíokin 'unan min kamina ñu 'atima 'akëma 'ixun uisabi okëma 'ain. Usa 'ain kana a 'aimi 'ëmi 'uchanun mi 'amikëma 'ain. ⁷ 'Aínbi kamina bërí, a xanu aín bënë 'inántëkënti 'ain, ax ka an Dios kikä bana ñuixunkë 'ikën, usa 'ixun ka an mi 'ë ñukáxunti 'ikën, ñukáxunkëx kamina mix upitax tsóti 'ain; usa 'ain kamina bëríbi a uni aín xanu 'inántëkënti 'ain, ami 'inankëbëma ka min xanu 'imainun min xubunu 'ikë unikamaribi këñuti 'ikën.

⁸ Usakin koónkëxa pëkarakëma 'aínshi nirukin ka 'apu Abimélecnën an ñumëmikë unikama kuënxun ñuixuankëxa, kamabi an namákin iskëkama. Usokian ñuixunkëxun kuati ka an ñumëmikë unikama 'itsaira rakuéakëxa. ⁹ Usokin aín unikama aín namákë ñuixuntankëxun ka 'apu Abimélecnën Abraham kuënxun kakëxa:

—¿Ka kuat, usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën! ¿Uisakin karana 'ën mi 'atimon, uisa kupín karamina 'ë chaiira 'uchamisa tan 'imainun 'ën xubunu 'ikë unikamaribi 'uchamisa tankin 'ë parán? Usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën. ¹⁰ ¿Uisokin kaina min 'ëmi sinan? Èsokin ka 'apu Abimélecnën Abrahambë banakin kakëxa, ¹¹ èsokian kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—'Èn kana ënë menu 'ikë unikaman Nukën 'Ibu Dios kikësama oi 'ikësa sinan, usa 'ixun ka 'ën xanu Sara bikin 'ë 'akánti 'ikë kixun. ¹² Aséribi kana 'ëx kin ax ka 'ën chirabakë 'ikën: ax ka 'ën papan bëtsi xanumi bëchia 'ikën 'ën titami 'akima; usa 'ikë kana 'ën xanu 'iti biakën. ¹³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'ë kakëxa kamina min aintsikamanuax chikiti 'ain, kakëx chikíkin kana 'ën uinu 'ikë ëmanu karanuna bëbai, anuax kamina mix unin ñukákëx, ax ka 'ën rarëbakë apan 'ikën kixax kiti 'ain kixun kakën.

¹⁴ Usokian Abrahamnën kakëxun ka 'apu Abimélecnën aín xanu Sara Abraham 'inántëkëankëxa. 'Inánkin ka aín 'arakakë ñuina ovejakama, vaca 'imainun an ñu mëxunti uni 'imainun xanu an ñu 'axúnti akamabi 'inánkëxa, ¹⁵ 'inánkin ka kakëxa:

—Kamina isti 'ain, ënëx ka 'ën me 'ikën; usa 'ain kamina uinu kaina 'isatanin me baritankëx anu tsóti 'ain.

¹⁶ Usokin katankëxun ka aín xanu Sararibi kakëxa:

—Èn kana min rarëbakë apan 'inainshia mil kuríki, usa 'ain ka mibë 'ikë unikaman 'unánti 'ikën min kamina añu ñu 'aisamabi 'akëma 'ain. Usa 'ain ka úixbi 'ati-mati mimi banatima 'ikën. ¹⁷ Usokian kakëxun ka Abrahamnën Nukën 'Ibu Dios ñukáxuanakëxa, ñukáxunkëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Abimélec aín xanukëñunbi pëxkuakëxa. Usokin 'anan ka an ñu 'axunkë xanukamaribi tuánun 'imiakëxa, ¹⁸ Nukën 'Ibun ka Sara kupí, kamabi xanukama 'apu Abimélec aín xubunu 'ikë kamaxa tuáñuma 'inun 'imiakëxa Sara aín xubunu buánkë kupí ka usakin Nukën 'Ibu Diosan 'akëxa.

Abrahamnën bëchikë Isaac bakéan

21 Usa 'ain ka ax kikësabi oia 'inun Sara Nukën 'Ibun bërúankëxa, usokëx ka ax kikësabi oi 'iakëxa, ² usa 'ain ka ax tutankëxun achúshi tuá, Abraham 'axuanakëxa, usa 'ain ka kaniakëkë 'ixunbi Abraham tuaxuanakëxa, a tuakëx ka Nukën 'Ibu Diosan anun bakënti nëtë nankë sënënkëbë bakéankëxa. ³ Usai bakënkë ka Abrahamnën aín bëchikë Saramia 'akë tuá a Isaac kakin anëakëxa; (Isaac kikë bana ax hebreo banan kuaia ki kikë bana 'ikën) ⁴ 'imainun ka Abrahamnën aín bëchikë bakënkë mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtökë ñu maxaka tëakëxa, Nukën 'Ibu Diosan usokin 'anun kakësabiokin. ⁵ A nëtë kaman Abraham cien baritiañu 'ain ka aín bëchikë Isaac bakéankëxa. ⁶ Usai 'itankëxun ka Saran sináankëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuënmikin kuaimiixa, usa 'ain ka kamabi unin 'unánti 'ikën, 'ëx kana achúshi tuáñu 'ai kixun 'unáni ka kuëni 'ëbë kuaiti 'ikën. ⁷ ¿Uin kara Abraham 'ën kana achúshi tuá 'axúnti 'ai kixun kakë 'itsianx? Usa 'ainbi kana 'ën achúshi tuá 'axuan axa uni apan 'ikëbi.

Abrahamnën Agarkëñun aín bëchikë Ismael aín xubunua chikían ñuikë bana

⁸ Usa 'ain ka Isaac kanikëbëtan a nëtëan xuma ënti a nëtë sënënkëbëtan kamabi aín, unikamabë timéxun achúshi fiesta cha Abrahamnën 'axuanakëxa. ⁹ Aínbi ka Saran Agar egipcia xanu an Abraham 'axunkë tuá an Isaac ami kuaikin usania isakëxa. ¹⁰ Usai 'ia isbiani kuanxun ka Abraham aín xanu Saran kakëxa: ¡An nu ñu 'axunkë xanu ax ka aín tuá buani ënuax chikiti 'ikën! 'Èn tuá Isaac an ka nun bamakin kasuania an nun ñu 'axunkë xanu aín tuábëtan ñu bitima 'ikën. ¹¹ Èsokian aín xanun kakësha ka Abrahamnën anun paëkin 'itsaira sináankëxa, uisa kupín karana 'ën bëchikë 'ën xubunua chikínti 'ai kixun 'itsaira masá sináankëxa. ¹² Usai ia iskin ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Kamina 'itsaira masá nuitutima 'ain min bëchikë 'imainun an mi ñu 'axunkë xanu kupín. Kamabi ñu min xanu Saran mi kakë kamina 'ati 'ain, min rëbúnkikamax ka 'ën mi kakësabi oi min bëchikë Isaac aín rëbúnki 'iti 'ikën. ¹³ 'imainun ka an ñu 'axunkë xanu aín tuá, aribi ñuikin èsokin kakëxa: 'Èn kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'imiti 'ain ax ka min bëchikëbi 'ikë usa 'ain.

¹⁴ Usokin konkë a pëkarakëma 'ainshi ka Abrahamnën an ñu 'axunkë xanu Agar aín xubunuax kuantanun xukin pán 'imainun aín piti 'inánan achúshi ñu xaká burasa okin 'akë ami aín 'umpax 'inánkëxa; 'inánkin ka aín kaxunu kañumiakëxa, usakin 'inántankëxun ka aín bëchikë Ismael kuantanun kixun aín titakëñun xuakëxa. Xukëx ka uimi kara kuantí 'ikë kixun 'unánimabi anu uni 'ikëma me aukikian kuantankëx Beerseba au kuankëxa. ¹⁵ Kuankin ka aín 'umpax ñu xakánu buánkë a këñutankëxun a xëati bët-si 'umpax 'aíma 'ain, ni menuaxbia pëñanakëti kanikë a tëmú aín tuá tsóankëxa, ¹⁶ tsónbiani ka uri tsóti ax kuankëxa, 'ën tuá kana ñuia istima 'ai kixun sinánbiani. 'Uri kuantankëx anu tsóbukinshi ka aín tuá munuma kuëni inia kuakëxa.

¹⁷ Usai tuá ax inia ka Nukën 'Ibu Diosan kuakëxa; kuakin ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën naí manámixun Agar kuënkín èsokin kakëxa: ¿Usai kaina 'ian Agar? Kamina rakuétima 'ain Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'imainun min tuá bëunan mëskuti inia kuaxa uinu kara min tuá 'ikën. ¹⁸ Bënëtishi nirukiani, kuanxun kamina min tuá barikin bitankëxun aín mékënan mënti 'ain, 'ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'iminuxun 'ain. ¹⁹ Èsokin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Agar achúshi 'umpax upíira 'aish nëmin 'inánkëxa usakian 'inánkëxun ka ñuina xaká burasa 'akë, ami ubakakin bitankëxun aín tuá Ismael xëamiakëxa.

²⁰ Usokian Nukën 'Ibu Diosan 'akinkëx ka Ismael anu uni 'ikëma menuax kani Parán kakë anu 'iakëxa, usai kanikin ka uisokin kara kanti 'imainun pian ñuoti 'ikë kixun upíokin 'unánkëxa. Usai kania ka aín titan achúshi xanu Egipto menua bëxun aín xanu 'iti 'inánkëxa.

Abrahamnën sinántëkëntima oi Guearnu 'ikë 'apubë mënionan ñuikë bana

²² Usai 'ikë basirakëma 'ainshi ka 'apu Abimélec Abrahambë banai kuankëxa. Kuankëbë ka aín suntárunën kushi Ficol, axribi abë kuankëxa. Kuantankëxun ka Abimélecnën Abraham èsokin kakëxa:

—Nun kananuna isan Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi añu ñukama karamina 'ai akamabi mi 'akinia. ²³ Usa 'ain kamina, sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu Diosan ismainun, ènë menuax, nukamabë 'atimonantima 'ain, 'imainun kamina 'ën bëchikëkama 'imainun 'ën rëbúnkikamaribi 'ain. Akima kamina sinanatëkënkima 'ën mi 'akësaribi okin 'ëribi 'ati 'ain, 'anan kamina usaribiokin kamabi ënu 'ikë unikama 'ati 'ain, anumi bërí tsókë me ënuxun. ²⁴ Usokin kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Nukën 'Ibu Diosan ismainun kana sinanatëkëntima okin mi kain.

²⁵ Usa 'ainbi ka Abrahamnën kuëntankëxun Abimélec anua 'umpax biti kini a ñuikin kakëxa: 'ën kana mi kaisatanin min unikaman ka 'ën anua 'umpax biti kini a 'ë bikuanxa. ²⁶ Usokian kakëxun kuatankëxun ka Abimélecnëribi kakëxa:

—Min kamina 'ë bërámabi kakëma 'ain, usa 'ain kana 'ën bërí 'unanin bëríbi kamina 'ë kain. ²⁷ Usai abë banai sënéntankëxun ka Abrahamnën aín ovejakama 'imainun aín vaca bitankëxun, Abimélec 'inánkëxa; usakin 'inánkinshi ka a nètënbi sinanatëkëntima okin a rabëxunbi mëníokëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Abrahamnën an 'arakakë ñuina mapai achúshi 'imainun rabé oveja bitankëxun raíri kēñun nimikinma amo sètënakëxa, ²⁹ usakin 'aia iskin ka Abimélecnën ñukákëxa:

—¿Uisoti karamina min mapai achúshi 'imainun rabé oveja amo sètënatin? ³⁰ Èsokin ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ènëx ka mi 'inánti 'ikën ènë bikin kamina 'unánti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé ovejakama ènë mi 'inánmainun kamina sinánti 'ain 'ën mi 'inánkë ènëx ka anua 'umpax biti kini ax ka 'ën 'akë 'ikë kixunmi 'unánti 'ikën. ³¹ Usokin anuxun a rabëxunbi 'akë kupín ka Beerseba kakin anëakëxa, anuax ka sinanati 'itëkëntima oi mëniónankëxa. ³² Usai anuax mëníonantankëxun ka Abimélec 'imainun Ficol ax Beerseba kakin anëakë anuax anu kuantëkëankëxa filisteo unikama menubi.

³³ Usa 'ain, ka Abrahamnën Beerseba kakë me anu achúshi i tamarisco 'apákëxa, anuxun ka unin Nukën 'Ibun Diosan anë rabiakëxa, axa bamatima oí tsókë a. ³⁴ Usai 'itankëxun ka Abraham 'itsa baritia, a menu tsóakëxa ax ka filisteo unikama me 'iakëxa.

Nukën 'Ibu Diosan Abraham aséribi kara ami sinania kixun istisa tan ñuikë bana

22 Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'itsa baritia ami panatankëxun, Abraham karaisa ènima ami manutima aséribi sinania kixun tankin. Aín anën kuëankëxa, usakin kuënkëxun ka Abrahamnën kakëxa: —Ènu kana 'ain 'ën 'Ibu. ² Èsokian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—Min bëchikë Isaac, ami aséribi nuibairakë, a buani kamina kuantu 'ain matán me Moria kakë anu. Buánxun kamina anu bëbakin, min bëchikë 'atankëxun 'ë rabikin ñuina 'akësaribi okin xaroti 'ain, 'ën mi uinu 'ikë matánuxun kaina 'ati 'ai kixun ismimainun. ³ Usokian koónkëxun, ka pëkarakëma 'aínshi, nirukin Abrahamnën aín asno kaxu mëníotankëxun; anu karu tēapaxun nēakë, puruakëxa anun ñuina xaroti usakin 'abiani ka Nukën 'Ibu Diosan anu kuanun kakë anu, aín bëchikë Isaac 'imainun an ñu mēëmikë uni rabé buani kuankëxa.

⁴ Usai kuankëbëa rabé 'imainun achúshi nētë 'ikëbëtan ka Abrahamnën ènën menxuma anua kuankë me a isakëxa. ⁵ Usai kuankin 'uraxun iskin ka Abrahamnën an ñu mēëmikë uni rabé kakëxa:

—Ènuxun kamina asno bërúanti 'ain 'ëx kana 'ën bëchikë buani anuxun a rabinun Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu kuanin anuxun rabibëtsini, kana utëkënti 'ain. ⁶ Usakin aín uni rabé katankëxun ka Abrahamnën aín bëchikënen karu tēapaxun nēakë a 'iabiankin buámainun; Abrahamnën tsi, kēñun aín manë xëtokë upiokin kuënkë bibiani abëbi kuankëxa.

⁷ Usai abë urikuankin ka Isaacnën aín papa Abraham ñukákëxa:

—¡Papan!

—¿Añu kara 'ën bakë bëchikënen? —kixun ka Abrahamnën aín bëchikë kakëxa.

Kakëxun ka Isaacnën èsokin kakëxa:

—Ènu ka karu 'imainun tsi 'ikën ¿uinu kara anu 'afmai kēñutanun xaroti carnero 'ik? ⁸ Èsokian aín bëchikënen ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa.

—Nukën 'Ibu Diosan ka nu achúshi ñuina 'inánti 'ikën, kixun ka aín bëchikë —Abrahamnën kakëxa. Usokin kabiani ka abëbi anuxun ñuina xaroti anu kuankëxa.

⁹ Anu kuanun Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu bëbaxun, ka Abrahamnën anuxun ñuina xaroti maxax bukunruakëxa; usakin bukunrutankëxun ka karuribishi tíkati mabukuntankëxun aín bëchikë Isaac aribi nēakëxa, nēaxun ka anu ñuina xarotinu nankë karu kamanan; ¹⁰ rakankëxa rakamainun ka aín manë xëtókë bikian aín bëchikëmi okin sananiabi ka ¹¹ nukën 'Ibu ángelnën kuënkë naínuxun kakëxa:

—¡Abraham! ¡Abraham! èsokian kakëxun ka.

—Ènu kana 'ain 'ën 'Ibu —kixun an kakëxa. ¹² Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën amiribishi kakëxa:

—Min bëchikë uisabi oxuma ka 'at, bërí ka Nukën 'Ibu Diosan mixmi aséribi ami sinánkëxun, min nuitu 'unánxa min kamina min bëchikë ñuñakima achúshira 'ikëbi nuibakinma a rabikin 'akatsi 'ian. ¹³ Kakëx kaxú bësukin isi kuainakëkinbi ka Abrahamnën carnero achúshi i pēñanakëmi aín mancha utëanx a tanain nikë mërakëxa; usai 'ikë mërakin ka Abrahamnën carnero bixun, aín bëchikë nēakë a tubuana rētankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikin xaroxuankëxa. ¹⁴ Usokin 'atankëxun ka Abrahamnën anuxun usakin 'akë matá me anëkin: Nukën 'Ibun ka nun sinánkëma ñu nu 'inania kixun anëakëxa, usa 'ain ka bërí uni kia: Nukën 'Ibun ka a matánuxun 'asaribiokin 'akina kias kiania. ¹⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu ángelnën Abraham naínuxun amiribishi kuëntëkëankëxa, ¹⁶ kuënkë ka kakëxa:

—Nukën 'Ibu ka kíaaxa: Kana isa kamina min bëchikë achúshira 'ikëbi mi ñukákëxun 'ën mi kakësabiokin 'an, usa 'aish kana 'ëxbi aséribi sinanatëkëntima oi kin, ¹⁷ usa 'ain kana 'ën upíokin sinánxunkin min rēbúnkinëxa. 'Aisamaira 'ispa imé naínu iskësa usaribi 'ianan masi bēru parúmpapa kuëbínua iskësaribi 'inun 'imiti 'ain. Usa 'ain ka bëtsi èmanu 'ikë unikama ax ami nishkë akama 'ën 'amikëxun abë 'akanankin atun abámikin 'ati 'ikën, ¹⁸ usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama atu kupin upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën, min kamina 'ën kakësabiokin 'an usa 'ain. ¹⁹ Usokin 'abëtsini ka Abraham anua an ñu mēëmikë uni èbiankë anubi utëkëankëxa. Utankëxun ka akamaxbi biranankiani Beerseba kakë me anu kuantëkëankëxa, anu ka Abraham aín aínsi 'imainun an ñu mēëxunkë unikamabë tsótí bërúakëxa.

Nahornën bëchikëkama 'ia ñuikë bana

²⁰ Usa 'ain ka a basikëbëtan, Abrahamnën uni itsia Milcánënrìbi aín xukén Nahor tuaxunkë a ñuia kuakëxa. ²¹ A paian tuákë ax ka Us kakë 'iakëxa; a 'atankëxun ka aín xukén Buz arìbi 'akëxa, 'imainun ka bëtsirìbi Quemuel kakë arìbi 'akëxa, ax ka Aramnën papa 'iakëxa. ²² Usokin 'atankëxun ka amiribishi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Quésed, Hazó, Pildás, Idlaf 'imainun Betuel. ²³ Betuel ax ka Rebecanën papa 'iakëxa. Usa 'ain ka, mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi akamax ka Milcámia 'akë tuá Abrahamnën 'anáka Nahor ain bëchikëkama 'iakëxa. ²⁴ Usa 'ain ka Nahor an ñu 'axunkë xanubia bikë Reumá aín xanusa 'ain amirìbi bëchipakëxa, ènëkamax ka aín anë 'ikën Teba, Gáham, Tahas 'imainun Maacá.

Sara ñukë maínkan ñuikë bana

23 Sara ka tsóakëxa ciento veintisiete baritia, ² ati baritia tsótankëx ka ñuakëxa Quiriat-arbá, kakëbia Hebrón kakin anëké ëma anuax, ka Canaán me anu 'iakëxa. Usa 'ain ka Abraham aín xanu ñukë 'ain 'itsaira masá sinani iakëxa. ³ Usa 'ain ka anua aín xanu Sara ñukë anuax nirukiani kuankëxa, anu mëníoti 'aíma 'ain, kuantankëx ka hititas unikamabë banakëxa:

⁴ —Banakin ka ësokìn kakëxa, 'ëx kana bëtsi menu 'ikë uni 'aíshbi mitsunu tsókë uni 'ain, usa 'ikëbi kamina anu uni ñuia maínti 'akë achúshi anu 'ën xanu mëníonun 'ë maruti 'ain.

⁵ Usaia kia kuakin ka hititanu 'ikë unikaman kakëxa:

⁶ —¡Usama ka 'ën 'Ibu kamina! 'Ën kakëxun kuati 'ain. Mix kamina nubë 'ikë uni 'ain, usa 'aish kamina mix achúshi uni Nukën 'Ibu Diosan kaískë 'ain. Usa 'ikë ka mi 'akìnia ax kushiira 'ixun usa 'ain kamina min xanu ñukë a uinu 'ikë ax kara upíira 'ikë istankëxun anu mëníoti 'ain, uinu 'ikë unínbi ka 'anu 'axuma 'anun kixun mi katima 'ikën kamina 'ati 'ain. ⁷ Èsokian kakëx nirukin ka Abraham asábi ka kixun hititakama kai atu-mi ñanákin, ⁸ ësokìn atu kakëxa:

—Mitsun aséرابي 'ën xanu ènu mëníoti kuëenkin kamina Sòharnën bëchikë Efrón a 'ë ñukáxunti 'ain. ⁹ Macpelánu 'ikë kini aín me sënénkënu 'ikë a 'ë marunun kixun kati 'ain. 'Ën kana uiti kara aín kupí 'ikë atìbi kupíoti 'ain, usa 'ain kana anu uni ñuia maínti kiniñu ènë menu 'iti 'ain. ¹⁰ Usaia Abraham kia kuakin ka Efrón hitita uni ax atubë tsóxun kakëxa, Abraham 'imainun anu timékë unikaman kuaisabi 'itánun kakëxa, usakian kaia ka a èmanu 'ikë unikaman ribi kuakëxa:

¹¹ —¡Usama ka 'ën 'Ibu, kana mi maruiman! 'Ën kana mi me 'inainshitin, 'imainun kana anu uni ñuia maínti 'akë kini këñunbi me a mi 'inaishitin. 'Ën aintsikaman-ribi ka kamaxunbi 'ën me ènë mi 'inainshinun kaia kuatia. Usa 'ain kamina min xanu anu maínti 'ain.

¹² Èsokìn kakëx ka unikamami ñanati 'itëkënkin ka Abrahamnën, ¹³ ësokìn atun kuamainunbi Efrón kakëxa:

—¡'Ën kamainun, kamina kuati 'ain! Kana ësokìn mi kain uiti karamina kuëenin min me kupí atìbi kana mi kuríki 'inánti 'ain, usakìn mi pain kupíobianxun kana 'ën xanu anu mainikuanti 'ain.

¹⁴ Usaia kia ka Efrónnën kakëxa:

¹⁵ —Mi kamainun kamina kuati 'ain, 'ën 'Ibu: Me aín kupí ka cuatrocientas manë kuríki 'ikën. Usa 'ain kanaanuna 'ati 'ain kupí aín 'itsa kuëbikanantima 'ain, usa 'ain kamina bërí anu min xanu mainikuanti 'ain.

¹⁶ Usakian kakëxun ka Abrahamnën asábi ka kana mi uiti kara aín kupí 'ikën atìbi mi kupíoti 'ai kixun ka Efrón aín aintsì hititakaman ismainunbi, aín kuríki abia tupunun kixun kupíokin banatanun rërëkaxuankëxa.

¹⁷ Usokìn ka Efrónnën me Macpelánu 'ikë, au bari kuabúkë Mamré kakë anua 'ikë kini, 'imainun kamabi ni a menua 'ikë akama këñunbi Abraham maruakëxa, ¹⁸ usakian Abrahamnën bikëx ka a me ainan 'iakëxa. Usa 'ain ka hitita unikama 'imainun raírì uni kamanribi anun inúkin iskë 'ixun ènë mex ka nunama 'ikë kixun 'unánkëxa.

¹⁹ Usokìn marutankëxun ka Abrahamnën aín xanu Sara ñukë a Macpelá menu 'ikë kini anu maínkëxa, au bari urukë Mamré kakë me anu, aín anë itsi ka Hebrón 'ikëbia, Canaán kakë me anubi 'iakëxa. ²⁰ Usokìn 'atankëx ka Abraham me 'imainun anua 'ikë kini aín 'Ibu 'iakëxa, ax ka Hititas kaman anua aín xanu maínti marukë me 'iakëxa.

Abrahamnën achúshi xanu aín bëchikë Isaac barixua ñuikë bana

24 Usa 'ain ka Abraham ax kaniakëké 'ikë, Nukën 'Ibu an 'ati kamabi ñu sinánxunkë 'iakëxa. ² Achúshi nètën ka Abrahamnën ax irapain a ñu mëëx-uni abë tékë an aín ñukama bërúankë a kuënxun kakëxa:

—Min mëkën 'ën kisinu nankin kamina, ³ sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu naí 'imainun ènë me bërúankë an ka 'ën bëchikë Isaacnën ènë menu 'ikë xanukama binun èntima 'ikën, anu 'ëx tsókë Canaán kakë me ènu, ⁴ usa 'ain ka Abrahamnën an ñu mëmikë uni kakëxa, anuax 'ëx uá 'ën nètë anu kuantankëxun 'ën aintsikaman bëchikë xanu achúshi barixuni kuantì 'ain.

⁵ Èsokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin kakëxa:

—'Ëx kuantankëxun anu 'ikë xanu mërakin kakëx bia 'ëbë uisama tankëbëtan karana, ¿añu 'ati 'ain? ¿karana min bëchikë anuaxmi chikía me anubi buántëkënti 'ain? ⁶ Kixuan kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—¡Usama ka uisa 'ixunbi kamina 'ën bëchikë anu buántima 'ain! ⁷ Nukën 'Ibu Dios, naínu 'ikë an ka 'ën aintsikaman menua chikinbëtsinkin bëxun 'ë 'imainun 'ën rëbúnkíkama ènë me 'inan, an ka aín ángel abë kuantankëxumi achúshi xanu 'ën bëchikë bixunun mi 'akinti 'ikën. ⁸ Xanu achúshinëx mibë, uisama

tankëbëbi ka 'ën mi kakë ënëx asábi 'iti 'ikën, jusa 'ain kamina uisaxunbi anu 'ën bëchikë buántima 'ain!

⁹ Ësokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin aín kisinu aín mëkën nankin Abraham, bëtsiokin min sinántima okin kana min kakësabiokin 'ati 'ain kixun kakëxa. ¹⁰ Usokian Abrahamnën kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin, ñu upíbu kaiskin buánti an ñumëmikë unían nankë barikin biakëxa, xanu aín aintsikama 'in-áni kuantu akama bianan ka mëkën rabé camelloribi a ñu mëëxunkë uninan biakëxa, usakin 'inánkëxun bitankëx ka raíri unikama abë kuantu bibiani Nahor kakë ëma, Mesopotamia kakë menu 'ikë anu kuankëxa.

¹¹ Usai 'itsa nëtë 'ikiani kuantankëx ka Nahor kakë ëma rapasu pain bëbakëxa, bëbakëbëbi ka bari xupin-buakëxa. Usai xupibukëbë ka anu 'ikë xanu chipashkamax aín chumu bëi 'umpax biti anu uakëxa. Aia ka unikaman anua 'umpax biti rapasu bukuxun aín camellokama tantimikin isakëxa, ¹² usai anu bukuxun iskëxbia xanukama ukëbëtan ka Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa: 'Ën 'Ibu 'imainun 'ën ñu mëëxunkë uni Abraham aín Dios kana ësokin mi ñukatín, usa 'ain kamina bëri 'ën 'ati ñukama upí 'inun 'ë 'akinti 'ain, 'imainun kamina 'ën a ñu mëëxunkë uni aribi nuibakin upíokin 'akinti 'ain. ¹³ Anua 'umpax biti rapasu kana bëban, usa 'ain ka ënu 'ikë xanu chipashkama 'umpax bitsi 'aia. ¹⁴ Achúshi xanu chipash 'ën kakëxuan sinánun kamina 'imiti 'ain: Usama ka 'ën min 'umpax 'anun karamina min chumu nanpatima 'ain, kakëxun ka 'ë kati 'ikën: 'Umpax kamina 'ati 'ain, min camellokamaribi kana 'umpax 'amiti 'ain, a xanux ka Isaac min káskë uni aín xanu 'iti 'ikën. Usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain min kamina 'ën ñu mëëxunkë uni upíokin nuibakin 'akinin kixun.

¹⁵ Usai abë banai sënënkëma 'ixunbi ka xanu achúshi me ñutë 'akë tëxanu nanxun tuinbëtsinia isakëxa. Ax ka Rebeca Betuel kakë uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. Betuel ax ka Milcámia Nahornën bëchia 'iakëxa, ax ka Abrahamnën xukënan bëchikë 'iakëxa. ¹⁶ Usa 'ain ka Rebeca ax upíira xanu 'imainun, unibë 'ikin tankëma pan 'iakëxa; uinu 'ikë unibëbi 'ikëmapan 'iakëxa. Usa 'ixun ka anua 'umpax biti anu utankëxun, aín me ñutë 'akë nanopátankëxun buchuobiani kuankëbëbi ¹⁷ ka uni ax abákiani kuantankëx a nukui nirakëkin kakëxa:

—'Ë karamina min me ñutënu 'ikë 'umpax chamara 'amitima 'ain.

¹⁸ —Kakëxun ka xanun kakëxa, kamina min xëati 'ain usakin kakinshi ka me ñutënu mëkën rabëtan bikin nanopákin xëanun 'inánkëxa. ¹⁹ 'Inánkëxun xëai sënënia ishi ka Rebecanën kakëxa:

—Min camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ain, an kuënkësokian xëanun. ²⁰ Katankëxun ka bënëkinshi aín me ñutë 'akënu 'ikë 'umpax a pain anua 'umpax 'arutia nuntisokin 'akë anu maniakëxa, usakin manitankëxun ka 'itsai kuankin 'umpax camellokaman xëanun bixuankëxa. ²¹ Usakin 'aia ka a unin uisakinbi kakinma isakëxa, an ka unántisa tankëxa aséabi kara Nukën 'Ibu ax kuënkësabi oi kuania upíokin 'akianxa kixun.

²² Usokin 'umpax camellokaman xëai sënënkëbëtan-shi ka a unin kuri seis gramo 'ëñësa bixun xanu a rëñu-miakëxa. 'Anan ka mëkënu mëñuti kuri cien gramosa aribi mëñumikin, ²³ kakëxa:

—'Ë kamina kati 'ain mix karamina uin bëchikë 'ain, min papan xubu kara anu 'iisa 'ikën 'ën unikamabë kana anu ënë imé 'uxti 'ain. ²⁴ Kixuan ñukákëxun ka Rebecanën kakëxa:

—'Ëx kana Abrahamnën xukén Nahor an Milcámi bëchia Betuel kakë uni aín bëchikë 'ain. ²⁵ Nun xubunu ka anu 'iti 'ikën usa 'ain kamina ënë imé anu mikama 'uxi kuantu 'ain, 'imainun ka basi 'itsa axa min camellokama pimiti.

²⁶ Usa 'ain ka a unin rantinpuruni tsóbukin Nukën 'Ibu, ²⁷ asabi ka kakin: 'Ën 'ibu Abraham aín Dios, ax ka abë upí 'ianan a nuibakë 'ixun 'ëx aín aintsikaman xubunu bëbanun 'ë bërúanxun bëxa kixuakëxa!

²⁸ Usai 'itankëx ka Rebeca abákiani aín titan xubunu kuani bëbakin uisai kara 'iaxa akamabi ñuixunkin kakëxa. ²⁹ Usakin aín chirabakën bana ñuia kuabiani ka Labán kakë, ax a uni bari abákiani anua 'umpax biti kini anu abákiani kuankëxa, ³⁰ usai ka mëñusuti aín chirabakën aín pëñanu buánkë a isanan, aín chirabakëa usakin uni an kakë akama ñuia kuabiani kuankëxa. Kuanx ka Labán ax Abrahamnën ñu mëmikë uni axa aín camello kamabë anua 'umpax biti kini 'urama nirakëkin, ³¹ kakëxa:

—Ka ut, min 'Ibu Diosan ka mi ënu bërúanxun bëxa. 'Mix kamina ëman ënu bërútima 'ain, 'ën kana anumi nukúti mitsu mëñoxuan 'imainun kana anumi min camellokamaribi tantimiti aribi mëñion usa 'ain kamina 'ën xubunu 'i kuantu 'ain!

³² Usokian kakëx ka a unikama abëa kuankë buani aín xubunu kuankëxa. Anuxun ka anu 'ikë ñukamapain nanopátankëxun camellokama pimitankëxun anuan a 'imainun abëa kuankë unikama tachukati 'umpax bëxúankëxa. ³³ Usai 'iax sënëan aín piti 'inánkëxunbi ka Abrahamnën ñu mëmikë unin kakëxa:

—'Ën kana mitsu a kati bana kaxuma pitima 'ain:

—Ësokian kakëxun ka. Labánën kakëxa:

—Kamina uisa bana kara nu kati 'ain.

³⁴ Kakëxun ka Abrahamnën xukë unin kakëxa:

—'Ëx kana, Abraham an ñu mëëxunkë uni 'ain, ³⁵ Nukën 'Ibu an ka an 'ë ñu mëëmikë uni 'itsaira ñuñu 'inun 'imiixa: usa 'ixun ka 'inánxa ovejakama, vaca, kuri 'imainun manë panshian, uni an ñu mëëxunti, xanu an ñu 'axúnti akama 'inánan ka camello 'imainun asno akama 'inánxa. ³⁶ Usakin 'inánkin ka aín xanu Sara aribi achúshi tuá kaniakëké 'ikëbi 'inánxa, usa 'ain ka 'ën ñu mëëxunkë uni an aín bëchikë kamabi aín ñukama 'inánti sinánxa. ³⁷ 'Ën ñu mëëxunkë unin ka sinanatëkënkima, an kakësabiokin 'anun 'ë kaxa: 'Ën bëchikë kamina 'ëx anu tsókë Canaán me ënu xanu bimitima 'ain. ³⁸ Usa 'ain kamina 'ën papan menu kuantankëxun, anua aín aintsikama 'ikë anua achúshi xanu 'ën bëchikë barixuni kuantu 'ain. ³⁹ Kixuan kakëxun kana 'ën kan: 'Ën 'Ibu, ¿xanu 'ikë xanu achúshinëx 'ëbë uisama tankëbëtan karana aña 'ati 'ain? ⁴⁰ Kakëxun ka

ësokin 'ë kaxa: 'Ëx kana Nukën 'Ibu kikësoi abë nitsin, usa 'ain ka aín ángel xuti 'ikën, mia kuania bërúanun bërúankëx kuanxun kamina achúshi xanu 'ën aintsin bëchikë xanu 'ën bëchikë bixunti 'ain, ax ka 'iti 'ikën, 'ën papan aintsin 'ibun bëchikëbi. ⁴¹ Usa 'aínbi kamina 'ën aintsikaman aín bëchikë xanu chipash mibë uisamatankëbëbi mix sinanatëkëntima kikë bana us-abi asábi bërúti 'ain. ⁴² Usa 'ain kana bërí 'ën anua 'umpax biti kini anu bëbaxun abë banakin ësokin Nukën 'Ibu kan, 'ën ñu mëëxunkë uni Abraham aín Dios: Asérabi kamina 'ëx ënu uti 'ë 'akian, ⁴³ usa 'ain kana bërí anuxun 'umpax biti kini a rapasu 'ixun mi ñukatin: uinu 'ikë xanu chipash kara 'umpax bitsi aia akana 'ën ësokin kati 'ain: 'Ë kaina min 'umpax ñutëñu 'ikë a 'amitima 'ain, ⁴⁴ ësokin 'ën kakëxun ka 'ë kati 'ikën: Asabi ka kamina min xëati 'ai kixun 'ë kanan min, camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ai an 'ë kakë xanu ax ka min kaskë uni a 'ën ñu mëëxunkë uni aín bëchikënën xanu 'iti 'ikën. ⁴⁵ Ësokin ñukákin 'ën këñúké 'aímabi ka 'ën iskëxbi Rebeca ñutë tuíanx uaxa. Ukin ka anua 'umpax biti anu nukúkin menu tsóntankëxun bit-sia kana kan: Min 'umpax kaina 'ë xëanun 'inántima 'ain kixun. ⁴⁶ Kakëxun ka an bënëkinshi aín ñutë, nãpákin 'ë kaxa: Kamina xëati 'ain, 'imainun kana min camellokamaribi xëamiti 'ain, katankëxun ka 'ë xëami-anan 'ën camellokamaribi 'umpax xëamiaxa. ⁴⁷ Usakian 'aia kana 'ën ñukan: ¿Mix karamina uin bëchikë 'ain? kakëxun ka an 'ë kaxa: 'Ëx kana Betuelnën bëchikë xanu 'ain, ax ka Nahornëan Milcámi bëchia 'ikën. Ësai kia kana achúshi rëñuti ñu bitankëxun rëñumianan kana rabé aín pëñanuribi pëñumian usakin 'ai, ⁴⁸ rantinpuruni tsóbukin kana Nukën 'Ibu rabikin kan; an 'ë ñumëmikë Abraham aín Dios, min kamina 'ë bai upitan an 'ë ñumëmikë uni aín bëchikë xanu achúshi aín aintsikaman bëchikëbi bixunun kixun 'ë bëan. ⁴⁹ Usa 'ain kamina bëríbi 'ë kati 'ain kaina 'ën mi kakë ënë an 'ë ñu mëëmikë ax kikësa okin 'ati 'ain, kamina 'ë kati 'ain añu karana 'ën 'ati 'ai kixun ka uni an kakëxa.

⁵⁰ Ësokian kakëxun ka Labán 'imainun Betuelnën kakëxa:

—Nukën 'Ibun ka kamabi ñu ësokin axa, usa 'ain kananuna nun mi asábi ka katankëxun kana 'atima 'ai kixun mi kaiman. ⁵¹ Ka kuat, ënu ka Rebeca 'ikën; kami-na bibiankin buánti 'ain. Ax ka an mi ñumëmikë uni aín bëchikënën xanu 'iti 'ikën, Nukën 'Ibun kakësabi oi.

⁵² Ësokian kakëxun kuati ka Abrahamnën ñumëmikë uni rantinpuruni memi bëtiki tsóbukin, Nukën 'Ibu asábi ka kixun kakëxa. ⁵³ Usai 'i nirukinshi ka na bëké ñukama churupakin biakëxa, ax ka 'iakëxa kuri, manë panshian, 'imainun chupa 'itsaira kupíkë, a bikin ka Rebeca 'inánkëxa. 'Inánan ka aín rarëbakë këñun aín titaribi ñu 'itsaira 'inaishiakëxa. ⁵⁴ Usakin na buánkë ñukama a pain 'inántankëxun ka pitia nanxunkë a pitankëxun xëakëxa, abëa kuankë a uni kamabëtan usakin 'ai ka a imé anu 'iakëxa:

—Usai anu 'uxnëti pëkarakëbë nirukin, ka a unin kakëxa: Kana kuantëkënti 'ain, anua an 'ë ñu mëëmikë

uni 'ikë aín xubunu. ⁵⁵ Ësai kiabi ka Rebecanën rarëbakë apanën aín titabëtan kakëxa:

—Nun sinánkëx ka ënë xanu nubëpain mapai rabé nëtë nubë 'iti 'ikën, 'itankëx ka mibë kuanti 'ikën.

⁵⁶ Ësokian kakëxunbi ka uni an kakëxa:

—'Ëx kana ënu 'itsa nëtë 'i ukëma 'ain. Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx ënu uti upí 'imiaxa, usa 'ain kamina 'ëx kuantëkëntanun 'ë xukanti 'ain anua a 'ën ñu mëëxunkë uni aín xubunu. ⁵⁷ Kakëxun ka anu 'ikë unikaman kakëxa:

—Asabi ka kananuna xanu chipash ax kara uisai kia kuati kuënti 'ain, uisai kara ax kia kananuna kuati 'ain.

⁵⁸ Ësokian katankëxun ka Rebeca kuënxun ñukákëxa:

—¿Ënë unibë kaina bëríbi kuainsa tanin?

—Asábi ka kana kuanti 'ain —kiax ka ax kiakëxa.

⁵⁹ Kixuan kakëxun ka an bërúankin nikinkë xanu këñun, Rebeca kuantanun kixun Abrahamnën ñu mëëmikë unikama këñun xuakëxa.

⁶⁰ Usai kuania ka Rebeca upiokin sinánxunkin ësokin kakëxa:

“Nukaman chirabakë, jmin rëbúnkinëx ka 'aisamaira tupuntisama 'iti 'ikën!

jusa 'ixun ka min rëbúnki kaman

axa ami nishkë unikama abámikin 'atankëxun atun ëmakama biti 'ikën!”

⁶¹ Ësokian kakëxun ka Rebeca 'imainun an nikinkë xanu akamabë kuani camellonun 'iruakëxa, usai 'irukiani ka Abrahamnën ñu mëëmikë uni akamabë kuani kuankëxa. Usai ka an Abraham ñu mëëxunkë uni Rebeca anua bibiankin buánkëbë 'iakëxa.

⁶² Usai atux kuanmainun ka Isaac axribi a nëtën anua 'umpax 'ikë anuax kuankëxa, ax ka 'iakëxa axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakë anëké kini anu 'iakëxa, ax ka Négueb kakë me anu tsókë 'iakëxa. ⁶³ Anuax ka achúshi nëtën nitsi kuanxun xupibukëbëtan iskinbi ka. Unikama camellonën 'ai amikikuatsini rikuatsinia isakëxa. ⁶⁴ Usakian ismainun ka Rebecanëribi au kuanti ami bësui tsóxun Isaac 'uranxunbi mërakëxa, usakin mërishi ka anúan kuankë camello anuax 'ibúakëxa ⁶⁵ usai 'ibukinshi ka an buánkë uni a ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë uni kara axa numi kikuatsini ukë ux 'ik?

—Ax ka 'ën ñu mëëxunkë uni a 'ikën —kixun ka unin kakëxa. Usakian kakëxun aín chupa bitsi ka anun bëmápukuti rakuakëxa. ⁶⁶ Usaia 'imainun ka anu nukúkin aín ñumëmikë uni an Isaac axa usai 'ikëkama ñuixuankëxa. ⁶⁷ Usokin unikaman ñuia kuatankëxun ka Isaacnën Rebeca bibiankin aín xubusa okían chupa këxtú 'akë anua aín tita Sara 'ikë anu buánkëxa, anu buánxun ka biakëxa, usakin bitankëxun ka Isaacnën Rebeca 'itsaira kuëëankëxa, usakin aín xanu Rebeca 'it-saira kuëëni ka aín tita ñukë sinania masá nuitukë a sinántëkëniman manúakëxa.

—Ax ka 'ën ñu mëëxunkë uni a 'ikën —kixun ka unin kakëxa. Usakian kakëxun aín chupa bitsi ka anun bëmápukuti rakuakëxa. ⁶⁶ Usaia 'imainun ka anu nukúkin aín ñumëmikë uni an Isaac axa usai 'ikëkama ñuixuankëxa. ⁶⁷ Usokin unikaman ñuia kuatankëxun ka Isaacnën Rebeca bibiankin aín xubusa okían chupa këxtú 'akë anua aín tita Sara 'ikë anu buánkëxa, anu buánxun ka biakëxa, usakin bitankëxun ka Isaacnën Rebeca 'itsaira kuëëankëxa, usakin aín xanu Rebeca 'it-saira kuëëni ka aín tita ñukë sinania masá nuitukë a sinántëkëniman manúakëxa.

—Ax ka 'ën ñu mëëxunkë uni a 'ikën —kixun ka unin kakëxa. Usakian kakëxun aín chupa bitsi ka anun bëmápukuti rakuakëxa. ⁶⁶ Usaia 'imainun ka anu nukúkin aín ñumëmikë uni an Isaac axa usai 'ikëkama ñuixuankëxa. ⁶⁷ Usokin unikaman ñuia kuatankëxun ka Isaacnën Rebeca bibiankin aín xubusa okían chupa këxtú 'akë anua aín tita Sara 'ikë anu buánkëxa, anu buánxun ka biakëxa, usakin bitankëxun ka Isaacnën Rebeca 'itsaira kuëëankëxa, usakin aín xanu Rebeca 'it-saira kuëëni ka aín tita ñukë sinania masá nuitukë a sinántëkëniman manúakëxa.

—Ax ka 'ën ñu mëëxunkë uni a 'ikën —kixun ka unin kakëxa. Usakian kakëxun aín chupa bitsi ka anun bëmápukuti rakuakëxa. ⁶⁶ Usaia 'imainun ka anu nukúkin aín ñumëmikë uni an Isaac axa usai 'ikëkama ñuixuankëxa. ⁶⁷ Usokin unikaman ñuia kuatankëxun ka Isaacnën Rebeca bibiankin aín xubusa okían chupa këxtú 'akë anua aín tita Sara 'ikë anu buánkëxa, anu buánxun ka biakëxa, usakin bitankëxun ka Isaacnën Rebeca 'itsaira kuëëankëxa, usakin aín xanu Rebeca 'it-saira kuëëni ka aín tita ñukë sinania masá nuitukë a sinántëkëniman manúakëxa.

Abraham 'imainun Queturánën rëbúnkikama 'ia bana
(1 Cr 1.32-33)

25 Usa 'ain ka Abrahamnën bëtsi xanu biti sinánkin, Queturá kakë anëké a biakëxa. ² Bi-

tankëxun ka amiribi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Zimrán, Jocsán, Medán, Madián, Isbac 'imainun Súa. ³Jocsán ax ka Sebá 'imainun Dedán aín papa 'iakëxa. Ënë kamax ka Dedánën rëbúnkikama 'iakëxa, aín anëx ka 'ikë asureo, letuseo 'imainun leumeo akama. ⁴Ënë kamax ka Madiánën bëchikë 'iakëxa Efé, Éfer, Hanoc, Abidá 'imainun Eldaá. Ënë unikamax ka Queturánën rëbúnkikama 'iakëxa. ⁵Isaac an ka kamabi aín papa Abrahamnën ñukama biakëxa. ⁶Usakin 'anan ka bëtsi xanumia 'akë, aín bëchikëkama Abrahamnën aín ñu 'it-samashi 'inánkëxa, usokin 'inántankëxun ka ñukëmapain 'ixun aín bëchikë raíri amanu kuantanun kixun xuakëxa, xuanan ka Isaac axëshia anua 'ikë me anu 'inun kixun kakëxa.

Abraham ñukë 'ikë aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën maían

⁷Usa 'ain ka Abraham ciento sesenta 'imainun cinco baritia tsótankëx, ⁸ka uni 'ikësabi kaniakëtankëx ñuakëxa. Ñui ka 'ain chaitiokëkama ñua 'aish anu bukukë abë 'i kuankëxa. ⁹Usa 'ain ka aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën Macpelá kakë kini anu maíankëxa, ax ka Mamré kakë me 'ukëmanan, Sóhar hitita uni aín bëchikë Efrón aín me 'iakëxa. ¹⁰A mex ka Abrahamnën hitita unikamanan 'ikëbia marua 'iakëxa. A menu ka Abraham ñukë aín xanu Sara rapasubi maíankëxa. ¹¹Usaia Abraham ñua 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan Isaac upíokin sinánxuankëxa, usa okían 'akëx ka anua 'umpax 'ikë a rapasubi tsóti bërúakëxa. "Ax ka 'iakëxa, axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakin anëké anu."

Ismaelnën rëbúnkikama 'iá bana (1 Cr 1.28-31)

¹²Ënë kamax ka Ismaelnën bëchikë Abrahamnën bëchikë egipcia xanu Agar, an Sara ñu 'axunkë amia bëchikë 'iakëxa, ¹³ënëx ka aín rëkuén bëchikë a pain 'akëxa bakéan a 'iakëxa: Nebaiot, ax ka aín bëchikë apan 'iakëxa; 'atankëxun ka bëtsiribi 'akëxa Quedar, Adbeel, Mibsam, ¹⁴Mismá, Dumá, Masá, ¹⁵Hadar, Temá, Jetur, Nafís 'imainun Quedmá. ¹⁶Ënëkamax ka Ismaelnën bëchikë mapai rabé 'imainun rabé akaman anë 'ikën, usa 'ain ka atun anënbi anënbi aín me anëanan ax anu 'ikë aribi anëakëxa. Usa 'ain ka akama achúshi achúshinëx ain menu menu atun 'apuñu 'iakëxa.

¹⁷Ismael ax ka ciento treinta 'imainun siete baritiañu 'aish ñuakëxa, ñui ka aín chaitiokëkama 'iasaribiti ñuia anu 'ain chaitiokëkama maían anubi maíankëxa. ¹⁸Usai ax ñua ain rëbúnki kamax anubi tsóti Havilá kakë me Egipto 'ukëmanan anu, Asirianu kuani kuanti anubi tsóti buküakëxa. Usai 'i ka anuax aín xukén kamabëbi 'atimonani nishanani anubi buküakëxa.

Esaúnën ain bëchikë apan usai 'iti 'ikëbi Jacob marua ñuikë bana

¹⁹Ënë banax ka usai kara Abrahamnën bëchikë Isaac ax 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën. ²⁰Isaacnën ka

cuarenta baritiañu 'ixun Rebeca aín xanu 'iti biakëxa, ax ka Betuelnën bëchikë Labánën chirabakë 'iakëxa, akamax ka Arameos unibu Padán-aram kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²¹Usa 'ain ka Rebeca tuakëma xanu 'iakëxa, usa 'ain Isaac an ami bëchikaskin 'ain xanu 'itsaira ñukáxuankëxa. Usakian ñukákëxun ka Nukën 'Ibun an ñukákë a kuakin Rebeca tuuñu 'inun 'imiakëxa. ²²Usai tui ka aín pukunu rabé tuá 'irukë 'aish, anuaxbi ubiti titikanania tankin an sinánkëxa: "Ënëxa ësai 'ikëbë karana 'ëx, ¿uisa 'aish basi tsóti 'ain?" Usakin sinánbiani ka Nukën 'Ibu uisa kupín kara usai 'ia kixun ñukati kuankëxa,

²³usakian ñukákëxun an kakëxa:

"Min pukumëu ka tuá rabé 'ikën,

ax ka rabé ëma 'iti 'ikën,

usa 'aish bakënkëma 'aishbi ubionania. Achúshinëx ka kushiira 'aish bëtsisama 'iti 'ikën, aín apan ax ka aín 'anáka meu 'iti 'ikën, usa 'ain ka 'anáka ax kushiira 'in-xun 'aia."

²⁴Ësokian kakë basirama 'aínbi ka Rebeca aín nëtë sënënkëbë, rabé tuá bakéankëxa. ²⁵A paian Rebeca bakënkë ax ka ranshin 'aish raninbaë 'iakëxa, usa 'ikë ka a tuá Esaú kakin anëakëxa. ²⁶Usai 'ikin aín apan Esaú aín taë tsiputu tuinbëtsini aín 'anáka chikiakëxa, usaia 'ikë a ka Jacob kakin anëakëxa. Usaia aín xanu Rebeca a tuá rabé bakënkë 'ain ka Isaac ax setenta baritiañu 'iakëxa.

Esaú 'imainun Jacob 'ia bana

²⁷Usa 'ain ka a tuá rabé kaniakëxa. Usai kanitankëx ka aín rëkuén bëchikë Esaú ax ninua ñuira okë uni 'iakëxa; 'imainun ka aín 'anáka Jacob mënin sinaínshi uni 'iakëxa, usa 'ain ka aín xubunuashi ñu mëi tsóti kuëni 'iakëxa. ²⁸Usa 'ain ka Isaacnën aín bëchikë Esaú a 'itsaira nuibakëxa, aín ñuakë pikin, usakian aín papan aín rëkuén bëchikë a nuibamainun ka Rebecanën aín tuá Jacob aribi 'itsaira nuibakëxa.

²⁹Nëtë itsin ka Jacobnën purutusa piti ñu nëish okin 'aruanbi ka Esaú uran ninu ñu bari nibaiti panax.

³⁰Ukin kakëxa:

—'Ë karamina min piti pansionkinmi 'akë tëxëra 'inántima 'ain, kana numin bamatisa tanin. (Usa 'aish ka Esaú ax aín kuai anë Edom kakin anëké 'iakëxa.) ³¹Min kamina —'Ëx min apansa 'ixun min biti ñukama 'ën binun 'ë 'imiti 'ain, —kixun ka Jacobnën kakëxa.

³²Kakëxun ka Esaúnën kakëxa:

—Uisa 'ixun kaina, 'ëx panax numin bamatisa taniabi isëshiti 'ain, minmi min xukën apan 'ikëbi 'akinkëxma kana min apan 'ëx 'itima 'ain.

³³—Kia ka bëríbi kamina Nukën 'Ibu Diosan ismainunbi asérami sinanatëkëntima okin 'ë kati 'ain —kixun Jacobnën aín xukën karaishiakëxa. Usokian kakëxun ka Esaúnën sinanatëkëntima okin kakëxa, usakin ka Jacob axa 'ain apan 'inun kakëxa. ³⁴Usakian kakëxun ka Jacobnën aín piti purutusa nëish okían 'arukë a këñun pán pinun kixun aín xukén Esaú 'inánkëxa, usakian 'inánkëxun pianan xëatankëx ka nirukiani a kaimashi 'ën

kana apan 'ixun ñukama biti 'ai kixun sinanima kuankëxa.

Isaac 'imainun Rebeca Guerar kakë ëmanu kuan

26 Usa 'ain ka Isaac ax anu 'umpax 'ikë anu tsóakëxa, ax ka anu tsókë kakë 'imainun an iskë kakin anëkë 'iakëxa, a rapasu 'ainbi ka Abraham anu tsótan 'iásaribiti a piti 'aíma 'inun ñu 'apákëxbi 'iruama 'ikën. Usaia 'ikëbë ka panani Isaac aín xanu Rebecabë kanankiani an ñumëmikë unikama 'imainun aín ñukamabi buani anua Abimélec filisteokaman 'apu 'ikë Guerar kakë ëma anu kuankëxa. ² Anu 'ikë 'ain ami chikirakëkin ka Nukën 'Ibu ësokín kakëxa: “Kamina Egipto menu kuantima 'ain. Uinu karamina 'iti 'ai 'ën mí kakë anu kamina 'iti 'ain, ³ usa 'ain kamina ënë menu pain tsóti 'ain. 'Ëx kana mibë 'iti 'ain 'imainun kana mí upíokin sinánxukin mí 'imainun min rëbúnki kamaribi ënë mekama 'inánti 'ain. Usakin kana 'ën min papa Abraham kásabiokin 'ati 'ain. ⁴ 'Anan kana 'ën min rëbúnkikamaribi naínua 'aisamaira 'ispa iskësa usaribi 'itánun 'imiti 'ain, 'imainun kana ënë me kamabi mí 'inánti 'ain. 'Inánan kana kamabi menu 'ikë unikamaribi upíokin sinánxunti 'ain, min rëbúnki kamasaribi 'inun, ⁵ ësokínribi 'ën kakëxun ka Abrahamnën 'ën kakësokin ax kikësoibi 'iti banakama 'ianan a tanti banakama 'ën 'unánmikësabi okín 'akëxa.”

⁶ Èsokian kakëx ka Isaac Guerar kakë ëma anu tsóti bërúakëxa, ⁷ usai bërúakëx anu tsotia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Rebeca ñuikin Isaac ñukákankëxa, ñukákëxun ka aín xanu ka kixun kati sinani rakuékin ax ka 'ën chirabakë 'ikë kixun kakëxa. Rebeca upíira xanu 'ain ka Isaacnën anu 'ikë unikaman 'ati sinani rakuékin paránti sinánxun kakëxa.

⁸ Èsokín anu 'ikë unikama katankëx ka anu basipain tsóti bërúakëxa. 'Aínbi ka achúshi nètën Abimélecnën aín xubu xëkuë chukúmanën iskëxunbi Isaacnën aín xanu Rebeca kuëëkin 'ikútia isakëxa. ⁹ Usakin 'aia istankëxun ka aín uni achúshi Isaac unun kixun katánun kamiakëxa:

—Kamikëxa 'aia ka ñukákëxa mibëa 'ikë xanu ax kara min xanu 'ik, ¿aséribi kat? Min xanu 'aínbi karamina, ¿ax isa min chirabakë 'anáka 'ikë kixun këmëi kian?

—'Ën kana a kupían ënu 'ikë unikaman 'ë 'ati sinánkin kana mí kan —kixun Isaacnën kakëxa.

¹⁰ Kakëxunbi ka Abimélecnën kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina nu ësokín an? 'Ën mí iskëma 'ain ka ënu 'ikë uni min xanubë 'ikë 'itsíanxa, usa 'ain kamina min nu 'uchamikë 'itsían.

¹¹ Usakin katankëxun ka Abimélecnën kamabi anu 'ikë unikama kakëxa:

—Uin kara ënë uni 'ianan aín xanu ubioia, ax ka 'atima okín 'akë 'iti 'ikën.

¹² Usa 'ain ka a barín ñu 'apáxun Isaacnën 'aisamaira 'inuan aín bimi upíbu 'ikë biakëxa, Nukën 'Ibu upiokin sinánxunkëxun. ¹³ Usa 'aish ka 'aisamaira ñuñu 'ianan 'itsaira manë pashíanñu 'iakëxa. ¹⁴ 'Imainun ka 'itsaira ovejañu 'ianan, vaca 'imainun an ñu mëëxunkë uniñuribi 'iakëxa, usa 'ain ka ax ñuñuira 'ain, anu 'ikë

filisteo unikama nutsí ami nishkin 'atima okëxa. ¹⁵ Usa 'ain ka aín papa Abrahamnën anu pain tsókë 'ixuan an ñumëmikë unikama amia anu 'umpax 'ikë kini ax Abrahamnan 'iakëxa; usa 'ikëbi ka filisteo unikaman a kini men bëtaskin natakakákë 'iakëxa. ¹⁶ Usa 'ain ka Abimélecnën Isaac ësokín kakëxa:

—Bëribi kamina ënuax kuantí 'ain, mix kamina 'aisamaira ñuñu ënu 'ain nuxnu mix 'ikësaí ñuñuira 'aímabi.

¹⁷ Èsokín kakëx ka anuax chikíkiani kuanx Isaac Guerar kakë ëmanu 'ikë me sapan anu tsóti bërúakëxa.

¹⁸ Anuxun ka Isaacnën an ñumëmikë unikama anu tsókian Abrahamnën anua 'umpax biti amia, kinikama 'ikëbia ax ñukëbëtan filisteo unikaman men nataka ká 'ikëbi, aín unikamabëtan amiribishi naëtëkëankëxa, usokín 'atankëxun ka aín papan anëasabi okín anëtëkëankëxa.

¹⁹ Achúshi nètën ka Isaacnën ñumëmikë unikama kinni achúshi me sapan anu 'akinbi anua 'umpax upíira mërakëxa. ²⁰ Usakin 'umpax atun pain mërakë 'aínbi ka filisteo unikaman 'arakakë ñuina an bërúankë unikama, Guerar kakë me sapan anuax ainan isa 'umpax 'ikë kixun Isaacnën ñuina an bërúankë unikamabë a 'umpaxan rabanan mëëanankë ka Isaacnën a 'umpax. “Anuax mëëanankë kakin anëakëxa.” ²¹ Usai anuax 'itankëxun ka Isaacnën unikaman amiribishi kini itsi anua 'umpax biti 'atëkëankëxa, usokín 'akëbi ka filisteo unikaman amiribishi ubiotëkënkëx ka amiribishi atubë nishanankë ka Isaacnën anuax bëtisibë “nishanax isanainsama tankë usokín anëakëxa.” ²² Usaia aín unikama 'itëkënkëbë ka anuax Isaac 'ura kuani chikíakëxa, usai chikíkin ka aín unikama 'imainun kamabi aín ñuina kamabi buani kuankëxa, kuantankëxun ka anua tsóti me anu bëbaxun achúshi kini anua 'umpax biti aín unikama naëmiakëxa, usa 'ain ka anuax 'umpax kupín mëëananiama iskin Isaacnën anuax mëëanantëkënimá upitax tsoti kakin anëakëxa, usokín 'atankëx ka ësai kiakëxa: Bëri ka Nukën 'Ibu ënu nu ëanxa, usa 'ain kananuna ënë menuax nishananima ñuñuira 'iti 'ain.

²³ Usai anu pain 'itankëx ka amiribishi Isaac Beerseba kakë me anu kuantëkëankëxa.

²⁴ “Anu bëbaxa ñantabukë a imé ami mërakin ka Nukën 'Ibun kakëxa:

'Ëx kana min papa Abraham aín Dios 'ain.

Usa 'ain kamina rakuétima 'ain; 'ëx kana mibë 'ain.

Usa 'ain kana 'ën uni Abraham a kupín upíokin sinánxunkin,

min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain.”

²⁵ Èsokian kakëxun ka Isaacnën anuxun rabiti maxax maburukin 'atankëxun, asábi ka kakin Nukën 'Ibu rabiakëxa. Usokín 'atankëx ka a menubi 'i bërúakëxa, bërúkin ka anu achúshi kini anua 'umpax biti an ñu mëëmikë unikama 'amiakëxa.

Isaac 'imainun Abimélec mënionan ñuikë bana

²⁶ Usa 'ain ka achúshi nètën, Abimélec Guerar kakë ëma anuax Isaacbë banai ubakëxa. Usaia ukëbë ka an 'unánkë unikama an bana ñuixunkë Ahuzat, 'imainun suntárunën kushi Ficol akamaribi abë ubakëxa. ²⁷ Usai kuanx anu bëbaia ka Isaacnën kakëxa:

—Mitsun kamina 'ë chikiankën, usa 'ixun kamina mit-subë 'iabi 'ë min ëmanua chikían, ¿uisakatsi karamina 'ë isi aín?

²⁸ Ësokian kakëxunbi ka atun kakëxa:

—Nun kananuna mi isan mix kamina Nukën 'Ibu abë 'ain, usa 'ikë an mi 'akinia kananuna unan, usa 'ain kananuna nukaman achúshi ñu mibëtan 'ati ain. A achúshi ñu 'ati ax ka 'ikën: ²⁹ min kamina nukama uisabi otima 'ain, nunribi kananuna mi uisabi okëma 'ain. 'Atima okinma, kananuna nun mi upíokin nuibakin 'akian, 'imainun kananuna upíokin mixmi 'ën menuax chikiti 'aia mi xuan, usa 'ikë ka bërí Nukën 'Ibu mi upíokin sinánxunkin 'akinia. ³⁰ Usakian kakëxun ka Isaacnën achúshi fiesta chaiira 'ati sinánxun, a pitikama pain aín unikama 'amitankëxun kuëenkin atubëtan píanan xëakëxa. ³¹ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirui ka sinanatëkëntima oi atúxbi kánani kiakëxa. Usai kanan-tankëxun ka Isaacnën bërúanx kamina kuantí 'ain kixun amiribishi atubë isanantëkëxuma kakëxa, kakín ka upíokin aín 'unánkë uni 'akësokin kuantanun xuakëxa.

³² A nètënbi ka an ñu mëmíkië unikama Isaac kai ubakëxa, ukin ka 'umpax kananuna me kini 'ati naëkin-bi anua mëran kixun kakëxa. ³³ Usakian mërakë ka Isaacnën anua 'umpax 'ikë kini a Sebá kakín anëakëxa. Usa 'ain ka a ëma Beerseba kakín anëkë 'iakëxa.

³⁴ Usa 'ain ka Esaú an cuarenta baritiañu 'ixun Judit biakëxa, aín xanu 'inun ax ka Beerí kakë hitita 'ain bëchikë xanu 'iakëxa. 'Imainun ka bëtsi xanu Basemat kakë aribi biakëxa, ax ka Elón hitita uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. ³⁵ Usokian a xanu rabé aín tuá Esaúnën bian ka Rebeca 'imainun Isaac a kuëenima uisa kupín kara usakin bëtsi unibunën xanu 'ën tuákën biaxa kiox masá nuituti nishi tsóakëxa.

Isaacnën Jacob 'imainun Esaú upíokin sinánxuan

27 Usa 'ain ka Isaac ax kaniakëti 'upiokin ñu isti-sama 'ain bëru 'iakëxa. Achúshi nètën aín rëkuén bëchikë Esaú kuënxun kakëxa:

—'Ën bakë bëchikë!

—Kia ka kamina 'ë kati 'ain papan —kixun Esaúnën kakëxa.

² —Kamina 'ë kaniakëtia isin —kixun ka Isaacnën kakëxa—, 'ëx kana bëtsi nètënbi ñuti 'ain. ³ Usa 'ain kana 'ëx kuëenin, kamina min kanti këñun min pia bibiani ninua ñuina barixun 'ë 'axuni kuantí 'ain.

⁴ 'Abëtsinxun kamina nëishokin 'arubëtsinkin, uisakin 'arukë karana písa tani usakin 'abëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain. Usokin 'abëtsinkin bëkë pitankëxun ñukëmapain 'ixun kana mi upíokin sinánxunti 'ain.

⁵ 'Aínbi ka ësokian kaia ax anu 'ixun Rebecanën uisakin karaisa Isaacnën Esaú kaia kixun kuakëxa. Usakian aín papa kakëxa, ninu ñuina barixuni kuankëbëtan ishi ka, ⁶ Rebecanën aín tuá 'anáka Jacob a ësokin kakëxa:

—Ka is, 'ën kana min papan abë banakin, ësokin min xukén Esaú kaia kuan: ⁷ Ñuina 'atankëxun kamina nëishokin, uisa okin 'arukë karana písa tani usakin 'arubëtsinkin 'ë pinun bëxúnti 'ain, usakin 'akë pitankëxun kana Nukën 'Ibu ismainunbi ñukëmapain 'ixun mi 'upiokin sinánxunti 'ain. ⁸ Usa 'ain kana mi kain, 'ën bakë tuá kamina upíokin kuati 'ain, 'ën mi kamainun: ⁹ Kamina anua ñuina 'arakakëkama 'ikë anu kuanxun, cabra bërí kanikë, aín upí rabé kaisbëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain; 'ën kana min papa ax kuëenkësa okin, pinun nëish okin 'aruxunti 'ain kixun ka aín titan kakëxa. ¹⁰ Usakin 'ën 'aruia kamina min na pinun min papa ubanxunti 'ain, usakinmi 'akëxun ka an 'ati ñukama mi sinánxunkin 'inánti 'ikën, ax ñukëmapain 'ixun.

¹¹ Kakëxunbi ka Jacobnën aín tita kakëxa:

—Min kamina 'unan 'ën xukénax ka aín naminu raninbaë 'ikën, 'aínbi kana 'ëx usama 'ain. ¹² 'Ën papan ramëkinbi 'ë raniñuma 'ikë 'unánkin ka 'ëx isana ami kuaí kixun sinánti 'ikën; usakin 'ën 'akëxun 'unánkin ka 'atimokin sinánkin 'ë upíokin sinánxuntima 'ikën.

¹³ Ësokian kakëxunbi ka aín titan kakëxa:

—'Ën bakë tuá, mi 'atimokin sinánxukëxbi ka minu 'ima ënu pakëti 'ikën. Usa 'ain kamina 'ën kakëso-abiokin, cabra bërí kanikë rabé bitsi kuantí 'ain.

¹⁴ Kakëx kuanxun ka Jacobnën cabra bërí kanikë rabé bitsínkin aín tita bëxúankëxa. Bëxunkëxun ka aín titan piti nëishira 'inun upíokin 'aruxuankëxa, usakin 'arukëa Isaacnën pisatankë usakinbi ákëxa, ¹⁵ usokin aín tuá piti 'axuntankëxun ka aín tuá apan Esaúnën chupa xubunu nankë upí a bitsínkin bëxun, 'ain titan aín tuá 'anáka Jacob pañumiakëxa. ¹⁶ Usakin pañumikin ka axa raniñuma 'ikë cabra bërí kanikë kama aín xaká, éskaxun nankë anúnribi upíokin ramápukin Jacob aín pëñanu 'anan aín tëxanuribi tërabuankëxa, ¹⁷ usakin 'atankëxun ka aín titan piti nëish okin 'akë a 'imainun pánribi 'inánkëxa.

¹⁸ 'Inánkëx anua 'ikë anu atsínkin ka Jacobnën aín papa ësokin kakëxa:

—'Papan anu kaina 'ain!

—'Ënu kana 'ain. ¿Uinu 'ikë 'ën bëchikë a kaina mix 'ain? —kixun ka Isaacnën ñukákëxa.

¹⁹ —'Ëx kana Esaú, min rëkuén bëchikë a 'ain —kixun ka Jacobnën aín papa kakëxa—. 'Ëmi 'anun kakë kana mi 'axun bëxuan. Usa 'ain kamina; nirutankëxun 'ën 'abëtsinkë ñuina nami piti 'ain, pitankëxun kamina 'ë min upíokin sinánxunkin kati 'ain.

²⁰ Usakian kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina bënëkinshi ñuina mërabëtsian, 'ën bakën?

Kakëxun ka min Diosan ka 'ën bënëkinshi mëranun 'ë 'akianxa kixun Jacobnën kakëxa.

²¹ Ësokian kakëxunbi ka Isaacnën katëkëankëxa:

—Nërira kamina uti 'ain, mi ramëkin asérabi kaina 'ën rékuén bëchikë, Esaú 'ai kixun tanun.

²² Kixuan kakëx ka Jacob aín papan ramënun 'urama uakëxa. Aia ka Isaacnën ramëkin kakëxa: "Mix kamina Jacobnën banasa 'ain, 'aínbi ka mi xukën Esaúnën pënranisa min pëñan 'ikën." ²³ Usai 'ikë ka Isaacnën 'unánma 'ikën, 'unánkima ka aín pëñanu aín rani 'itsa 'ikë, aín xukën apan Esaúnën pëñansa 'ikë tankëxa. 'Aínbi ka upíokin sinánxunuxun pain, ²⁴ amiribishi ñukatëkëankëxa:

—¿Asérabi karamina mix 'ën bëchikë Esaú a 'ain?

—Kixun ñukákëxun ka 'ëx kana Esaú 'a 'ain —kixun Jacobnën kakëxa.

²⁵ Èsokian kakëxun ka aín papan Jacob kakëxa:

—'Èn bakë bëchikë, pinun kamina mi 'abëtsinkë ñuina nami 'arukë 'è 'inánti 'ain, a pitankëxun kana mi upíokin sinánxunkin kati 'ain.

Usa 'ain ka mëtëxtankëxun pinun aín papa 'inánkin Jacobnën, uvas baka 'akë aribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka Isaacnën pianan xëakëxa, ²⁶ usokin pianan xëai sënéntankëxun ka kakëxa:

—'È 'urama ukin kamina achúshi okin 'ën bëmánanu 'è bëtsuku kati 'ain.

²⁷ Èsokin kakëx bëtsuku kanux a 'urama oi tsóbutia ka Jacobnën chupa Isaacnën xëakëxa. Xëkin ka èsokin kakëx upíokin sinánxunakëxa:

"Ènë chupan 'ishax ka 'ën bëchikënan 'aish. Abë ninu nikë 'ishasa 'ikëa, Nukën 'Ibu upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën.

²⁸ Usa 'ikë ka Nukën 'Ibu Diosan min ñu 'apákë chabónun naínua 'uí 'ibúmiti 'ikën, 'ibúmikëxun ka min ñu 'apákëkama menua chabóti 'ikën, usakin 'akëxun ka min trigo bëru 'itsaira 'imianan a mi xëati ñuribi 'aisamaira 'imiti 'ikën.

²⁹ Usa 'ikë ka 'aisamaira unin mi ñu mëëxunti 'ikën; bëtsi menu 'ikë unikamaxribi ka mi bëtánain ranti-mpuruni 'iti 'ikën.

Mix kamina min xukënkaman 'apu 'iti 'ain;

¿Usa 'ain ka atux mi bëmánon rantipuruni 'iti 'ikën! Uin kara mi 'aisama oia ax ka 'atima okëribi 'iti 'ikën, 'imainun ka uin kara mi upíokin sinánxunkin 'akinia axribi upiti bukui upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën."

³⁰ Usakin Isaacnën upíokin sinánxunkëxa Jacob, chikíkiani anua aín papa 'ikë anuax kuankëbëshi ka Esaú axribi ñuina 'abëtsinkin bëi uakëxa. ³¹ Utankëxun ka anribi ñuina nami nëish okin 'aruakëxa, 'arubëtsinkin bëxun ka aín papa èsokin kakëxa:

—Papan kamina niruti 'ain, nirukin kamina min bëchikënéan 'abëtsinkin bëxun mi 'aruxunkë nami ènë piti 'ain, pitankëxun kamina min upíokin sinánxunkin 'è kati 'ain.

³² Kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uikaramina mix 'ain?

—'Èx kana Esaú min rékuén bëchikë a 'ain, —kixun ka kakëxa.

³³ Èsokian aín bëchikënéan kakëx ka Isaac ratuti sinánkasmai aín bana, bëtsi tèrekin aín bëchikë kakëxa:

—Usa 'ain kara, ¿ui kara an 'è 'abëtsinxun ñuina nëishokin 'aruxun bëxunkë ax 'iax? 'Èn kana mix uisama pain 'ain kamabi pian, pitankëxun kana 'èn a upíokin sinánxun usa 'aish ka bëri ax upíokin sinánxunkë bëruaxa.

³⁴ Èsokian aín papan kakëxun kuati, ka Esaú munuma nishi kuënkëni iankëxa:

—¿Kuënkëni ini ka kiakëxa, papa 'èribi kamina min upíokin sinánxunti 'ain! ³⁵ 'Aínbi ka Isaacnën kakëxa:

—Min xukën 'anákanën, uxun paránkëxun kana minan 'ikëbi, upíokin sinánxunkin a 'inan. ³⁶ —¿Usaia këmëxun ñu biti 'unánxun ka Jacob kakëx anëakëxa!

—Kiax ka Esaú kiakëxa—. ¿Bëri ka an 'è rabëokin èsokin 'akë 'ikën! Bërâma ka 'ëx aín apan 'ikëbi an 'è bikuani 'èn apan 'iaxa, bëri ka amiribishi biaxa 'èmi upíokin sinánxunti aribi. ¿'Èribimi upíokin sinánxunti bana kara 'aíma 'ik? ³⁷ Èsai kia ka aín bëchikë apan Isaacnën kakëxa:

—Ka kuati, 'èn kana kamabi ñu 'anuan kushi 'inánun Nukën 'Ibu Dios Jacob ñukáxun; usa 'ain ka kamabi aín aintsikamax a ñu mëëxunkë 'iti 'ikën, 'imainun ka an trigo 'apákë 'aisamaira 'ianan ñu bimiñu aín baka xëati 'aisamairañu 'iti 'ikën. ¿Añu karana 'èn bëri mi 'inánti 'ain 'èn bakën? ³⁸ Èsokian kakëxun ka Esaúnën amiribishi ñukatëkënkëni munuma banakin kakëxa:

—¿Achúshi unishi kara Nukën 'Ibu Diosan upíokin sinánxunti 'ikë papan? ¿'Èribi kamina upíokin sinánxunkin kati 'ain èsokin aín papa kai ka!

Esaú munuma kuënkëni amiribishi iankëxa.

³⁹ Usaia 'ia kuankin ka Isaacnën aín bëchikë kakëxa: "Ka kuati, mix kamina me anua ñu 'apákëbi 'irukëma a menu 'ianan

anuax 'uí 'ibucëma me anu 'inuxun 'ain.

⁴⁰ Usai 'i kamina min manë xëtökë anun 'akanani mëanani tsóti kamina min xukën 'anáka an ñu mëëmikë 'inuxun 'ain;

usai 'i kamina min rëbúnkikama kushitëkënti aín, ènë menuax chikíax kamina mibi tsónuxun 'ain."

Jacob amia aín xukën Esaú nishkëx abá ñuikë bana

⁴¹ Usakian 'akë 'ain ka Esaúnën ami xuamati nishkin Jacob istisama tankëxa aín papan upíokin sinánxunkin kakë kupín, 'imainun ka sinánkëxa: "Ènuax basiramashi kana 'èn papa ñukëbë 'itsaira masá nuituti nitëxëti 'ain, usai 'ikin kana 'èn xukën Jacob rëti 'ain."

⁴² Usakian Esaúnën sinánkëbëtanbi ka Rebecanën 'unánkin, aín tuá 'anáka Jacob kamitankëxun èsokin kakëxa:

—Ka kuati, min xukën Esaú ka 'aisamairai mimi nishkin mi 'ati sinania usa 'ain kana mi kain.

⁴³ Kamina 'èn kakëxun upíokin kuati 'ain; usa 'ain kamina bëriabi abati Harán, menu kuanti 'ain kuanx kamina 'èn rarëbakë apan Labán aín xubunu 'i kuanti 'ain. ⁴⁴ Uşai kuantankëx kamina anu pain 'i kuanti 'ain, min xukën apan axa mimi xuamati nishkë a inúkian ⁴⁵ min 'akë a manutamainun. Usa 'ain kana 'èn amiribishi utëkënun mi kamiti 'ain. ¿'Èx kana 'èn

tuárabě achúshi nětěn ishi a rabětaxbi bamati kuëeni-man!

⁴⁶ Ěsokin pain aín tuá katankëxun ka Rebecanën Isaac ěsokin kakëxa:

—'Ěx kana ënë hitita xanu rabě Esaúnëa bia ënëbë tsóti atsan, usa 'ain kana abë 'isamatatin. Jacobnën ribia achúshi hitita xanu Canaán ënuu bikëbë karana 'ëx uisari ënu tsóti 'ain, kana ënu tsótima bamati 'ain.

28 Usakian aín xanun kakëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob, kuënxun upiókin sinánxunkin ěsokin kakëxa: Min kamina uisaxunbi, Canaán me ënuu uinu 'ikë xanubi bitima 'ain. ² Kamina Padán-aram, anua min xuta Betuel 'ia me anu kuantu 'ain, anu kuantankëxun kamina anua min kuku Labánnën bëchikë xanukama achúshi biti 'ain. ³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi upiókin sinánxunkin min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'ia timënun 'imiti 'ikën, 'imianan ka min rëbúnki kamanuax 'aisamaira ëma 'ai uni 'uakamë 'ëoti 'ikën. ⁴ 'Imianan ka mi 'inánan, min rëbúnkikamaribi upiókin sinánxunkin Abraham kásabiokin, ënë me 'ibuanun anu nu bërí bëtsi menu 'ikë uni 'ikësaí tsókë ënë mi 'inánti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan Abraham 'inánxun kásabiokin.

⁵ Ěsokin katankëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob a Padán-aram anu xuakëxa. Xukëx kuanx ka Jacob Labánnën xubunu bëbakëxa, ax ka Betuel arameo uni aín bëchikë 'ianan Rebeca Jacob 'imainun Esaú aín titan rarëbakë 'iakëxa.

Esaúnën xanu bia ñuikë bana

⁶ Usa 'ain ka Esaúnën aín papa Isaacnëan aín, xukën 'anáka Jacob a upiókin sinánxunkin mëníotankëxun Padán-aram anua aín xanu baritanun kixun xukë a 'unánkë 'iakëxa. 'Imainun ka aín papan anu 'ikë xanu bixuma 'anun kakë aribi sinánkëxa, upiókin sinánxunkian ënë Canaán menua kamina achúshira xanubi bitima 'ain kixuan kakë aribi sinánkëxa, ⁷ 'imainun ka Jacob Padán-aram anu aín papa 'imainun aín titan kakësaí oi kuankë aribi sinánkëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaúnën aín papan Canaán kakë me anua xanukama bikë a kuëniama 'unánkëxa; ⁹ usa 'ain ka Esaú Ismael kakë uni, Abrahamnën bëchikë abë banai kuankëxa, kuantankëxun ka ñukáxun aín xanu 'iti uni aín bëchikë Mahalat kakë a biakëxa, ax ka Nebaiot aín chirabakë 'anáka 'iakëxa 'imainun ka bëráma Canaán menua bikë xanu rabë axribi aín xanu 'iakëxa.

Betel kakë me anuax Dios Jacobmi mërá ñuikë bana

¹⁰ Usa 'ain ka Jacob ax Beerseba kakë anuax kuani Aramnu kuantu bai a bibiani anun kuankëxa. ¹¹ Usai kuanbaiti ka bari kuabuti ñantabukëbë anua ñantan 'uxtinu bëbakëxa. Anu bërúxun ka amia katamëti achúshi maxax bitankëx aín maxkámí ami təkëpimëti nantankëx 'uxakëxa. ¹² Anuxun namákin, iskëxbi ka achúshi tapitinëx menuaxbi kuarutankëxa nañu sënën 'ikë isakëxa, iskin ka anua Diosan ángelkama kuarumainun rañrinëxribi ubuti nitsia isakëxa. ¹³ Usakin

namákin isanan ka Nukën 'Ibu a rapasu nixun ěsokin kakëxun kuakëxa: 'Ěx kana min 'Ibu 'ain, 'ianan kana min xuta Abraham aín Dios 'ianan min papa Isaac ainanribi 'ain. Usa 'ixun kana mi 'imainun min rëbúnkikama anumi 'uxi rakákë me ënë 'inánti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain ka atux 'aisamaira 'uakamë 'ëoi me putu iskësaira 'i aín tsípumiki 'imainun aín rëbumiki kuanan amiaxa bari urukë au 'imainun amia bari kuabúkë amiki amami amami kuankanti 'ikën, usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama upiókin sinánxunkë 'iti 'ikën mi 'imainun min rëbúnkikama kupí. ¹⁵ 'Ěx kana mibë 'ain; usa 'ixun kana uinu kaina kuani anuabi 'ën mi bërúanti 'ain, usa 'ixun kana amiribishi ënë menubi mi bëtékënti 'ain. Mi kana usai 'ia 'ën kakësaíokin 'axuntankëxuma ëntima 'ain.

¹⁶ Usakian kakëx aín 'uxkënuaxbi bësukin ka Jacobnën sinánkëxa: "Aséribi ka ënë menu Nukën 'Ibu 'ëbë 'ikën kixun kana 'ën 'unánkëma 'ain." ¹⁷ Usa 'ain kana 'itsaira rakuëan, 'imainun kana sinan: Ěnë mex ka upí-ra 'ikën. "¡Ěnëx ka anua Nukën 'Ibu Dios 'ikë aín xubu 'ikën; 'imainun ka nañkamë 'ëo manámí 'ikë aín xëputi 'ikën!"

¹⁸ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirukin ka Jacobnën, anu təkëpimëti noonkë maxáx bikin 'unánti okin nit-síankëxa, usakin 'atankëxun ka ënëx ka Nukën 'Ibu Diosnan 'iti 'ikë kixun sinánkin xëni bitankëxun ami an-pënkakëxa. ¹⁹ A menu ka bëráma achúshi ëma Luz kakin anëkë 'iakëxa, usa 'ikëbi ka Jacobnën aín anë bëtsiokin anëkin Betel kakin anëakëxa. Betel kikë bana ax ka Diosan xubu ki kikë bana 'ikën. ²⁰ Anuax ka Jacob ěsai kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuania bërúanan, 'ën piti ñu 'inánan 'ën pañuti chuparibi 'ë 'inánti 'ikën, ²¹ usa 'ain ka 'ëx 'ën papan xubunu uisaíbi 'ikëma kuankëbë ax 'ën 'Ibu Dios 'iti 'ikën. ²² 'Ěn kana uinu karana ënë maxax nankë anubi Nukën 'Ibu Dios anuxun rabiti 'ati 'ain; 'imainun kana mi aséribi manukima uisa ñukama kaina 'ë 'inani a mësú mi 'inánti 'ain.

Jacob Harán kakë ëmanu bëba

29 Usa 'ain ka Jacob Betel kakë me anuax kuani amiaxa bari urukë me ami kikiani kuankëxa.

² Kuankin an 'uranxun iskëxbi ka anua 'umpax bikë kini achúshi 'iakëxa, a kini rapasu ka an carnero bërúankë unikama rabë 'imainun achúshi anu timéax tanti bukukë isakëxa, a uni kaman ka atun ñuina a kin-inua 'umpax bixun 'amiakëxa. Anu ka anun kini mapukë achúshi maxá chaiira 'iakëxa, ³ usa 'ain ka atun 'arakakë carnerokama anu timékëbëtan, an bërúankë unikaman anun 'umpax mapukë xaxu chaiira achúshi, a buinakin rakanakëxa, usakin 'umpax 'akëbëtan ka amiribishi kini a xaxu chaiira anun mapuakëxa.

⁴ Usakian 'akëbë anu nukúkin ka Jacobnën an ñuina bërúankë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë kaina, mitsux 'ain?

Kakëxun ka:

—Nux kananuna Haránnu 'ikë 'ain —kixun atun kakëxa.

⁵ —¿Mitsun kaina Labán kakë uni Nahornën bëchikë a 'unanin? —kixun ka Jacobnën ñukátëkëankëxa.

—Ñukátëkënkëxun a unikaman kananuna 'unáni —kixun kakëxa. ⁶ Kakëxun ka Jacobnën —Asérabi kara usa 'ikë —kixun ñukátëkëankëxa.

—Ñukákëxun Labán ka asabi 'ikë —kixun an ñuina bërúankë unikaman kakëxa—. Kakëbëbia aia iskin ka ñuina bërúankë unikaman kakëxa ka kuat, aín bëchikë xanu Raquel an ka aín ovejakama bëia. ⁷ Èsokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Ka kuat, ka xupibuisama pain 'ikën, bari ka 'ura-pain 'ikën anun min 'arakakë ovejakama kamabi xëputi. ¿Uisa 'ixun kaina 'umpax 'amibiankin pasto pin-buaniman?

⁸ 'Aínbi ka atun kakëxa:

—Kananuna usokin 'aima. Kamáxbia timëkëbëtan kuni kananuna an bërúankë nukaman 'umpax 'amin-uxun, xaxu chaira anun kini xëkuë mapukë a rakanakin nun 'arakakë ñuinakama 'umpax xëaminux-un kaínti 'ain.

⁹ Usai Jacob atubë banamainun ka Raquel ax aín papan 'arakakë ovejakama bëi uakëxa, ax ka an ñuina kama bërúankë 'iakëxa. ¹⁰ Usakin kakë basikëma 'aínshi ka aín kukun Labánën 'arakakë ovejakama bëi 'aia Jacobnën isakëxa, isbiani kuanxun ka anua 'umpax 'ikë kini anun mapukë xaxu a mabikin amo rakanakin, 'umpax bikin ovejakaman xëamiakëxa; ¹¹ usakin 'atankëxun kakin aín kukun bëchikë bëtsukukakin bitsi ka iankëxa. ¹² Usai 'i sënénkin ka Jacobnën ñuixunkin kakëxa 'ëx kana Rebecanën tuá 'ain 'imainun kana min papan Labán aín piaka 'ain, èsokian kakëx ka Raquel abákiani kuanxun aín papa ñuixuankëxa. ¹³ Usokian aín bëchikënen aín chirabakën tuá Jacob ñuikin kakëx, aín 'ikënuax abákiani kuanxun 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa, usokin 'abiankin ka aín xubunu ubankëxa. Usai abë kuanxun ka aín xubunuxun Jacobnën usaía kuan 'ikë akama ñuixuankëxa. ¹⁴ Usakin ñuixun-tankëxa sënënia ka Labánnëribi unánmikin kakëxa: Mix kamina asérabi 'ën aintsi 'ibu 'ain, usa 'aish kamina 'ën imibi 'ain.

Jacobnën Raquel këñun Lía binuxun ñu mëëa ñuikë bana

Usa 'ain ka Jacob ax aín kuku Labánën 'ikënu achúshi 'uxë 'i bërúakëxa. ¹⁵ Usai abë 'ikin ka Labánën Jacob kakëxa:

—Min kamina añubi kanankimaira 'ë ñu mëëxuntima 'ain, 'ëx min aintsi 'ikë. Usa 'ain kamina uiti karana mi kupíoti 'ai kixun 'ë kati 'ain. ¹⁶ Labán ax ka xanu bëchikë rabéñu 'iakëxa, aín apan ax Lía kakin anëké 'imainun, ka aín 'anáka Raquel kakin anëké 'iakëxa. ¹⁷ Lía axa aín bëru upí 'imainun ka. Raquel ax kamabi aín namikama upíira 'iakëxa. ¹⁸ Usa 'ikë ka Jacobnën Raquel a 'itsaira kuëëankëxa, kuëënkín ka aín papan ñukákëxun kakëxa:

—Min bëchikë 'anáka Raquel a kupín, kana mapai 'imainun rabé baritia 'imikin mi ñu mëëxunti 'ain. ¹⁹ Usai kia ka Labánën kakëxa:

—'Ën kana 'ën bëchikë mi 'inánti 'ain. 'Aínbi kana bët-si uni 'unánkëma 'inántima 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'i bërúti 'ain. ²⁰ Usokin mëníotankëx ka Jacob Raquel bisatani mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu mëakëxa, usakin an ñu mëëkin tankëxbi a baritiakama ainan 'itsamarasa 'iakëxa, an Raquel 'itsaira kuëënkín tankëx.

²¹ Usakin ñu mëëkëbë mapai achúshi 'imainun rabé baritia inukëbëtan ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ë kamina min bëchikë 'ën xanu 'inun binun 'inánti 'ain, ati baritia a kupí 'ën mi ñu mëëxunti kakë aka in-úaxa usa 'ain kamina min bëchikë 'ën xanu 'iti 'ë 'inánti 'ain.

²² Usokin mëníotankëxun ka Labánën kamabi abëa 'ikë unikama katankëxun, aín bëchikë birakamikín achúshi fiesta 'akëxa. ²³ 'Aínbi ka Labánën a imé birakamibiankin aín bëchikë Lía bibiankin Jacobnu buánkëxa, usokin ubanxun ka a imé Jacob abëa 'uxnun 'inánkëxa. ²⁴ Usakin 'inántankëxun ka Labánën an ñu 'axúnti xanu achúshi Zilpá kakë a kakëxa, kamina min 'ën bëchikë ñu mëëxuni abë 'iti 'ain.

²⁵ Usai abë 'inëti pëkarakin Jacobnën iskëxbi ka Líabëa uxnéké 'iakëxa, usa 'ain ka kuantankëxun Labán kakëxa:

—¿Uisati kaina 'ë èsokin 'an? ¿'Ën karana Raquel kupín mi ñu mëëxunkëma 'ain? uisati, ¿kaina 'ë parán? ²⁶ Kakëxun ka Labánën kakëxa:

—Ènuxun kananuna nun bëchikë 'anáka aín xukén apan 'ikëmapan 'ain, aín 'anáka birakamiti kuëëniman.

²⁷ Usa 'ain kamina anun mi Lía bikë nëtë mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënéntamainun abi 'ikinti 'ain, usa 'ain kana mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'imikin kana mibëtan ñu mëëti 'ain kia kana Raquelribi mi 'inánti 'ain. ²⁸ Usokin kakëxun ka Jacobnën asabika kixun kakëxa, anúan Lía bikë nëtë mapai achúshi nëtë sënénkëbëtan, ka Labánën aín xanu 'iti Raquel aribi 'inánkëxa. ²⁹ Usa 'ain ka Labánën an a ñu 'axunkë xanu achúshi aín bëchikë Raquel 'inánkëxa, ax ka Bilhá kakë 'iakëxa, an ka ñu 'axuanan bërúankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Jacob aín xanu Raquelbë 'iakëxa, 'imainun ka 'itsaira kuëëankëxa aín xukén Lía 'akësamaira okin, usa 'ain ka Labán 'ain kuku mapai 'imainun rabé baritia pain ñu mëëxuni anu pain 'iakëxa.

Jacobnën bëchikëkama 'ia bana

³¹ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibun isakëxa Jacobnën Lía kuëëniama, usa 'ain ka tuapanun 'imianan, Raquelnëx tuáñuma 'inun 'imiakëxa. ³² Usai ax 'imainun ka Lían tutankëxun achúshi tuá 'akëxa, a tuá bakëntankëxun ka Rubén kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibun ka 'ëx tëmërai nitsia isaxa. Èsokin sinánkin ka aín tuá Rubén kakin anëakëxa, usa 'ain ka bërí 'ën bënë 'ë kuëënkín nuibati 'ikë kixun sinánkëxa.” ³³ Usakin 'atankëxun ka Lían tuá itsi 'akëxa, aka Simeón kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: 'Ën 'Ibun ka 'ën bënëan 'ë 'atima oia 'unánxa, usa 'ain ka achúshi tuá 'atëkënun 'ë 'imiaxa. ³⁴ 'Imainun ka

amiribishi tuatëkëankëxa, 'atankëxun ka Leví kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bëri ka 'ën bënë 'ë 'itsaira kuëeni 'ëbë 'iti 'ikën, 'ën kana rabé 'imainun achúshi tuá 'axuan. ³⁵ Usakin 'atankëxunbi ka Lían, amiribishi tuatëkëanxa, a tuá ka Judá kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bëri kana 'ën Nukën 'Ibu rabiti 'ain. Usakin a tuákama 'atankëx ka tuatëkëanima ñomëakëxa.

30 Usa 'ain ka Raquel ax 'ën kana Jacob tuá xunima kixun sinani aín xukén Líami 'itsaira nishakëxa, nishkin ka aín bënë kakëxa:

—'Émiribi kamina bëchiti 'ain, min 'ëmi bëchikëmax kana ñuti 'ain.

² 'Aínbi ka Jacobnën nishkin kakëxa:

—¿'Éx kana Diosma 'ain? Nukën 'Ibu ax ka mix tuáñu 'iti kuëenima.

³ Usakian kakëxun ka kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana an 'ë ñu 'axunkë xanu Bilhá kakë a mi 'inanin, usa 'ain ka an tuakëx 'ënbi tuákësa 'iti 'ikën. Usakin 'akëbë ka aín tuá ax 'ën tuása 'iti 'ikën.

⁴ Ésai abë banatankëxun ka Raquelnën Jacob an ñu 'axunkë xanu Bilhá, aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'inánkëxa. 'Inánkëx ka Jacob Bilhá abë 'iakëxa, ⁵ abë 'ixun ka Jacobnën achúshi okin ami bëchiakëxa. ⁶ A mi bëchikë isi ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Dan kakin anëkë 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ën ñukákëxun kuakin nuibakin ënë tuá 'ë 'inánxa. ⁷ Usokin ami bëchitankëxun ka amiribishi Jacobnën Bilhámi bëchitëkëankëxa, ⁸ usakian ami bëchitëkëan ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Neftalí kakin anëkë 'iti 'ikën, 'ëx kana 'ën xukén apan ami 'itsaira nishan usa 'ain kana bëri 'ëxribi tuáñu 'ain, usa 'ain kana ami nishíbi kana bëri tuáñu 'ain.

⁹ Usa 'aish ka Lía ax aín tuati sënënkë 'ixun tuakima, an ñu 'axunkë xanu Zilpánën aín bënë Jacob aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'imiakëxa. ¹⁰ 'Inánkëxun 'ikinkin ka Zilpámi achúshi tuá Jacobnën 'akëxa, ¹¹ usokin tuaxunkë isi ka Lía kiakëxa: ¡'Ën sinánkëma 'aínbi ka éesai 'iaxa! Usa 'ain ka ënë tuá Gad kakin anëkë 'iti 'ikën.

¹² Usai abë basipain 'itankëxun ka Jacobnën amiribishi aín ñu mëemikëa bikë xanu Zilpá ami bëchitëkëankëxa, ¹³ usakian bëchitëkëan ka Lía kiakëxa: ¡'Éx kana chúamarua tani kuëenim! Usa 'ain ka xanu raíri kamaxribi ax ka 'itsaira kuëenia kix kiti 'ikën. Usa 'ain ka ënë tuákën anë Aser kakë 'iti 'ikën.

¹⁴ Usa 'ain ka achúshi nëtën Rubén anun trigo biti 'uxë 'ain, uri nitsi kuankëxa anua ka bimi kaxorisa pëkékë mëraxun biakëxa, bibiankin ka aín tita Lía buánxunkëxa. Usokin buania ka Raquelnën bimi isakëxa, iskin ka a bimi kukin tuatisa sinánkin Lía ñukákëxa:

—'É kaina, min tuákën mi bëxunkë kaxorisa bimi bët-sira 'inántima 'ain. ¹⁵ Kakëxunbi ka Lían aín xukén kakëxa:

—¿Min karamina 'ën bënë 'ë bikuanti 'ain? ¡Usa 'aínbi kaina 'ën tuakëan bëkë kaxorisa bimi ëneribi 'ë bikuanti-tisa tanin!

—Usama ka —Min tuakëan bëkë kaxorisa bimi ënë kupín ka Jacob ënë imé mibë 'uxti 'ikën —kixun ka

Raquelnën aín xukén kakëxa. ¹⁶ Usakian kakë ñantabukëbë ka Jacob ninu nitsi kuanpuni uakëxa ukëbë ka Lía, aín 'ikënuax chikikinbi aia mërakin kakëxa:

—Bëri kamina ënë imé 'ëbë uxti 'ain, 'ën kana Raquel kupíon kaxorisa bimi 'ën tuákën bëkë anun.

Usa 'ain ka a imé Jacob Líabë 'uxakëxa.

¹⁷ Usai abë 'itankëxun ka Jacob amiribishi mapai achúshi okin tuáxunkëxa, Nukën 'Ibu Diosan an ñukákëxun kuakë kupin. ¹⁸ Usa 'ain ka Lía kiakëxa: Ënë tuakëx ka Isacar kakin anëkë 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë 'inaishi axa an 'ë ñu mëxunkë xanu 'ën bënë 'inánkë kupín. ¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Lían amiribishi Jacob tuáxunkëxa, mapai achúshi 'imainun achúshi tuá 'itánun, ²⁰ usakin 'atankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë achúshi ñu upíira 'inaishi axa. Usa 'ain ka bëri 'ën bënë 'ë upíokin nuibati 'ikën, 'ën kana mapai achúshi 'imainun achúshi okin tuáxun. Usa 'ain ka ënë tuá Zabulón kakin anëkë 'iti 'ikën.

²¹ Usokin nukëbënë okin pain tuapatankëxun ka, anuishi ñomëkin Lían xanu achúshi tuakëxa, a ka Dina kakin anëakëxa.

²² Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios an ñukákëx Raquelmi sinánkëxa; sinánkin ka an ñukákëxun kuakin tuáñu 'inun 'imiakëxa. ²³ Usokian sinánxunkëx ka aín rëkuén tuápain 'atankëx kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx tuaima rabinkë a 'ë nëtëxuanxa. ²⁴ 'É sapi ka bëtsi bëbu tuá Nukën 'Ibu Diosan tuakasmai rabinkë a 'ë mëniouxuanxa. A tuá ka José kakin anëakëxa.

Jacob 'imainun Labán paránan ñuikë bana

²⁵ Usa 'ain ka nëtë itsi 'ikëbëtan Raquel aín tuá José bakënkë 'ain, Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ën menubi kuantëkëntanun kaina 'ë xutima 'ain.

²⁶ Usa 'ain kamina 'ën bëchikë 'imainun 'ën xanu rabé 'ë 'inánti 'ain, kana a kupín 'itsaira mi ñu mëékian, usa 'ain kamina buántanun 'ë xuxunti 'ain. Min kamina 'unan uisakin karana 'ën mi ñu mëëxuan kixun.

²⁷ Kakëxunbi ka aín kuku Labánën kakëxa:

—Usama ka 'ëbëbi 'i kamina bërúti 'ain. 'Ën kana 'unanin Nukën 'Ibun ka 'ën sinánkëxun mix ënu 'ëbë 'ain 'itsaira 'ë 'akinia usa 'ain. ²⁸ Usa 'ain kamina 'ë kati 'ain uiti kaina kanantisa tanin, atibi kana mi kupíoti 'ain.

²⁹ Ésokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Min kamina upíokin 'unan uisakin karana 'ën min ñu mëëa kixun 'imainun karana uisakin min ñuinakama bëruan kixun 'unan; ³⁰ 'ëx ukëmapan 'ain ka min ñuina 'arakakëkama 'itsamashi 'iakëxa, usa 'aínbi ka 'ën bëruaia Nukën 'Ibu 'akinkëx bëri 'aisamaira min ñuina 'ikën; 'aínbi karana, ¿Uínsaran 'ënanbi ñu mëi 'ën xanu 'imainun 'ën bëchikë kamanan ñu 'arakati 'ain?

³¹ —¿Uiti mi kupíoti kaina kuëenti 'ain? —kixun ka Labánën aín piaka karaishikin kakëxa.

—'É kamina kuríkinën kupíotima 'ain —kixun ka Jacobnën katëkëankëxa—. Mixmi 'ën usakin kamina 'ati 'ai kixun kakëx kuëenkëbë kana amiribishi min ovejakama bëruain kuantëkënti 'ain kixun ka aín kuku

kakëxa: ³² usa 'ain kamina bërí 'è anua min ñuina 'arakakëkama 'ikë anu xuti 'ain, anuxun kana carnero tunankama 'imainun kamabi cabra tsákatsaka akama amo sèténati 'ain. Ax ka anúnmi 'è kupióti 'iti 'ikën.

³³ Usa 'ain ka uinsaran kaina uisatanin a nètèn utankëxun isti 'ain; 'èn ñuinakamanu cabra tsaka tsaka 'imainun tunan akamanua iskëxa anu tsaka tsakakama 'ianan ñun shikësa 'ianan tunan 'ënanu 'ain kamina 'èn kana minan mëkama kixun 'unánti 'ain. ³⁴ —Èsokian kakëxun ka asabika, min sinánkë ax 'ikën —kixun Labánën kakëxa.

³⁵ Usokin katankëxun ka Labánën a nètënbi aín ñuinakama amo sèténakin chibu aín bënë shiósio 'imainun tsákatsaka, 'imainun kamabi cabra tsákatsaka 'aish uxun pukukësa akama këñunbi, kamabi oveja tunan akamabi amo sètënxun aín, bëchikëkaman bërúanun kixun 'inánkëxa. ³⁶ Usokin 'abiani ka aín ñuinakama buani anuaxa Jacobë banakë anuax kuani rabé 'imainun achúshi nètë 'ikiani kuankëxa.

Usai kuankian ëbiantëx ka Jacob ax aín kuku kuantamainun aín ñuina raírikama bërúai anu bërúakëxa. ³⁷ Usai anu bërúxun ka uisokin kara aín ñuinakama 'itsaira 'imiti 'ikë kixun sinánkin i pëñan paxa álamo kakë, 'imainun 'amukuta kastaña akama, aín uxu pikutanun ratápakëxa; ³⁸ usokin 'atankëxun ka i pëñan xukakëkama, anua ñuinakamax 'umpax xëai timékë anu nitsíankëxa. Ax ka anua ñuina aín bënëkama aín xanubë mërananx 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka i nitsínkë iskian 'akëx, ñuinakama ax aín tuá shiósion, 'ianan raírinëx tsákatsaka 'imainun raírinëxripi tunan 'iakëxa. ⁴⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labánën ñuina aín bënëkama shiósio 'imainun tunan akama ukëbëtan an 'anun kixun anu ëankëxa. Usakin 'akin ka Jacobnën 'ain kuku ñuinakama anuabi ainan 'iti 'amo sëtënakëxa. ⁴¹ Ñuina xuábukama aín xanu imikë tunanën 'akëtibi ka Jacobnën 'i pëñan xukakë a uinu kara ñuinakaman 'umpax 'ai timëtia anu nitsíankëxa, usakin ka aín xanu 'akin 'akin ñuinanën isnun nitsíankëxa; ⁴² 'aínbi ka uínsaran kara ñuina chumínkëkaman, aia anun i pëñankama nitsiama 'ikën. Usa 'ain ka ñuina 'atima chumínkëkama aín kuku Labánna 'inun ëanan, xuaira 'aish upíibu a Jacobnën ainan 'inun biakëxa. ⁴³ Usokin ñu 'ai ka Jacob ax 'aisamaira ñuñu 'aish kurík-iñuira 'ianan, an ñu mëëxunkë uni 'imainun an ñu 'axunkë xanu 'imainun an 'arakakë ñuina ovejakama, camello 'imainun asno ñuinakama ainan 'itsaira 'iakëxa.

Jacobnën 'ain kuku Labánuax abáti sinan bana

31 'Aínbi ka Jacobnën aín kuku Labánën bëchikë kamax a ñui kikë bana kuakëxa: Jacobnën ka kamabi ñuina nun papan 'arakakë biaxa, a bitankëx anun ñuñuira bërí 'ikë kikë bana kuakëxa. ² Usai 'ain bëchikëkama a ñui kímáinun ka Labán axribia amí nishia Jacobnën 'unánkëxa, usa 'ixun ka bëráma 'akinsa okin 'iisama 'ikën. ³ Usai amí 'ikania iskin ka Nukën 'Ibun Jacob kakëxa: Kamina kuantëkënti 'ain min pa-

pan menubi, anua min aintsikama 'ikë me anu, usai 'imi kuania kana 'èn mi bërúanti 'ain.

⁴ Usakin Diosan kakëxun ka Jacobnën aín xanu Raquel 'imainun Lía anua unun kixun kamiakëxa, kamikin ka ësokian kaxuntanun kixun kakëxa, uinu karena 'èn ñuinakama bërúain anu kamina uti 'ain ësokian kamikëx kuabëtsini ka anubi uakëxa, ⁵ 'aia ka ësokian kakëxa:

—'Èn kana bërí 'unan mitsun papan ka bëráma 'asa okin bërí 'è 'upiokin isima; usakin 'aiabi ka 'èn 'Ibu Diosan ënkinma 'è 'akinia kixun kana 'unan. ⁶ Mitsúnbi kamina 'unanin 'èn kana min papa 'upiokin ñu mëëxunkin aínu kara 'aisama 'ikë abi 'axuan, ⁷ 'imainun kamina mi rabëxunbi 'unan an ka 'è 'itsokin paráñxun ñu mëëmíxunbi 'itsamashi kupiókian. Usakin 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan an sinánkësokian 'anun 'è 'amikëma 'ikën; ⁸ usa 'ain ka ësai kiakëxa: 'Èn kana mi ñuina pukukësa anun kupióti 'ain kikëbë ka kamabi a ñuinanën xanun tuákama ax pukukësa 'iakëxa; 'imainun ka ësai kiakëxa: 'Èn kana mi ñuina shiósion shiósionkama anun kupióti 'ain kikëbë ka kamabi aín xanukaman tuákë ax shiósion shiósion kuënëñu 'iakëxa. ⁹ Usakin ka Diosan 'è 'inánuxun aín ñuinakama bikuanxa.

¹⁰ Achúshi nètën, kana ñuinakama aín xanu imikë 'ain a ñuñai bëtsibë ubionamainun a imé namákin isan, cabra aín bënëan aín xanu shiósionshión 'imainun pukukësa 'imainun tsaka tsaka akama 'aia. ¹¹ Usa 'ain ka namákin iskëxun Nukën 'Ibu Diosan ángelnën 'èn anën 'è kuëanxa, kuënkëxun kana ësokian kan: Ènu kana 'ain. ¹² Èsokian kakëxun ka ángelnën 'è kaxa: Kami-na 'upiokin isti 'ain, aín bënëkaman ka aín xanu kuënëñu 'imainun pukukësa 'imainun tsákatsaka aribi 'aia kamina isti 'ain, 'èn kana 'unanin min kuku Labánën kara uisa mi oxa kixun. ¹³ Èx kana min 'Ibu Dios axa Betelnuax mimi mërà a 'ain, anuxun kamina achúshi maxá 'ënan 'inun upiókin nantankëxun xënisa ñu anun 'atankëxun 'ëx isana min Dios 'iti 'ai kixun 'è kakën. ¡Usa 'ain kamina! Bërí kamina nirukiani ënuax kuantu 'ain; amiribishi kamina anuaxmi bakëan me anubi kuantëkënti 'ain.

¹⁴ Usakin namákin isun kakëxun ka Raquel 'imainun Lían kakëxa:

—Nun papan xubunua an kasuania nukaman biti achúshira ñubi ka 'aíma 'ikën. ¹⁵ Usa 'ixun ka bëtsi xanu 'unánkëma 'akësokin nu 'akëxa. ¡'Imainun ka nu mi 'inánuxun a kupioimi ténun mi 'imiakëxa! ¹⁶ Asérabi ka kamabi aín ñukama Nukën 'Ibu Diosan nun papa bichianxa ax ka nunan 'imainun nun tuá kamanan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina kamabi Nukën 'Ibu Diosan mi kakësabiokin 'ati 'ain.

Jacob Padán-aram kakë me anuax kuan ñuikë bana

¹⁷ Usa 'ain ka aín xanubë banatankëxun Jacobnën kamabi aín ñukama mëñotankëx anuaxa uá Canaán menubi kuantëkëankëxa, anua aín papa Isaac tsóa me anubi. Kuankin ka aín bëchikëkama 'imainun aín xanu rabé akamabi, camello kakë ñuina chaiira anu 'aruakëxa, 'anan ka kamabi aín ñukama bianan aín

'arakakë ñuinakama ñu mëëxun bikë akama biakëxa, ax ka Padán-aram anuxun bikë aín ñuinakama buani kuankëxa. ¹⁹ Usaia akamax 'imainun ka Labán ax aín 'arakakë ovejakama bërúanan anuxun aín rani chaxkëti kanikë kama tēai kuankëxa, axa anu kuantamainun ka aín 'ini bëchikë Raquelnën aín papan aín aintsikamabëtan rabikë ñukama a mëkamakin biakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labán arameo uni a kana kuani kixun kaimashi kuankëxa. ²¹ Usai abáti kuankin ka kamabi aín ñukama buani kuankëxa. Kuani ka bënētishi baka achúshi Éufrates kakë a sikakiani kuantankëx, Galaad kakë me bashiñu au kikiani kuankëxa.

Labánën aín piaka Jacob abatia nua bana

²² Anuan kuankë rabé 'imainun achúshi nētë 'ain ka aín, kuku Labánën aín piaka Jacob ka abati kuanxa kixun kuakëxa. ²³ Usa 'ain ka abëa 'ikë, aín aintsisa unikama raíri abë kuantu biakëxa, bibiani atubë kuani ka mapai achúshi 'imainun rabé nētë kuankin, ka Galaad kakë menua 'ikë bashikama anua nuküakëxa. ²⁴ Aínbi ka a imé Nukën 'Ibu Diosan Labán arameo uni a namámikin kakëxa: 'Èn kakëxun kamina kuati 'ain, min piaka Jacob kamina 'atima banan katima 'ain.

²⁵ Èsokian kakëx kuanxun ka Labánën Jacob Galaad kakë menu 'ikë bashikama anua nuküakëxa, aín xanu aín bëchikë a kamabë anu 'ikë. Usokin a nukutankëx ka abë kuankë unikamabë axribi a 'urama 'iakëxa, ²⁶ usai anu 'inēti pëkaraxun ka Labánën munuma banakin ami nishkin Jacob kakëxa:

—¿Añu kaina 'abëtsian? ¿Uisokin sinanx kaina 'ë paránbëtsini uban? ¿Min kamina 'ën bëchikëkama 'akanankin bikëxa uni abákësa usaribi kuatsinkin bëan! ²⁷ ¿Uisakatsi kaina mix 'ë parántankëx uisakinbi 'ë kaima unëkuatsini uan? 'Èn kana 'ëmi kakëxun upiokin mi xunuxun, minmi kakëxun kana unikama katankëxun tampurakama 'anan arpa 'ai kantai kuëñkin 'atankëxun mi xukë 'itsían. ²⁸ 'Èn bëchikë rabé upiokin katankëxun xukin bëtsuku kaxun xuti 'ikëbi kamina 'ën babakama këñunbi abákian. ¿Ax ka 'ën iskëx sinánñu-ma uni 'ikësaimi 'ikë 'ikën! ²⁹ 'Èn kana kamabi mitsu 'atima okë 'itsían, min unikama këñunbi, usakin sinaniabi ka ënē imé min papan a rabia Diosan ka 'ë kaxa: Kamina kuati 'ain min kamina Jacob 'atima banan kaima upiokinshi kati 'ain. ³⁰ 'Èn kana 'unan mix kamina min papan xubunu kuantëkëinsairatan, usa 'aish kamina usai 'ian, ¿uisa kupín kaina 'ën rabikë 'ën dioskama mëkamabëtsian?

³¹ Kakëxun ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—Èx kana mimi rakuëan. Usa 'ain kana 'ën sinánkë 'ian min bëchikë kamami min kushínbi 'ë bikuantisa. ³² Usa 'ain ka 'ëbë 'ikë uni achúshinën kara min dioskama bëaxa, ¿ax bamati 'ikën! Nubë 'ikë unikaman ka aséribi 'unánxa: Kamina 'ë kati 'ain, uisa min ñu karana 'ën bëan, min ñu 'ën bëkë kamina bibiankin buánti 'ain.

'Aínbi ka aín kuku kakinbi ka aín xanu Raquelnën aín papan a rabikë ñukama mëkama bëtsinkë bëkë 'unán-

ma 'ikën. ³³ Usakin kakëx ka Labán anua Jacob 'ikë xubusa okían 'akë anu atsíankëxa, atsíntankëx ka anua aín bëchikë Lía 'ikë anuribi atsíanan, anua an ñu 'axunkë xanu rabé 'ikë anuribi atsíankëxa, atsínkinbi ka aín dioskama mërama 'ikën. Usai anu pain atsíntankëx anua Lía 'ikë anuax chikiti ka Raquel anu 'ikë anuribi bari atsínbëkiankëxa, ³⁴ usaía anuribi aín papa atsínkëma 'aínshi ka an rabikë aín dioskama, a bitsishi anu tsotia camellonën kaxunu 'akë anu unëishi akamanan tsóbuakëxa. Usaia 'ikëbëtan ka Labánën kamabi atun xubukamanua barikinbi mërama 'ikën. ³⁵ Usa 'ain ka Raquelnën kakëxa:

—Papan kamina nishtima 'ain 'ëx min bërúnubi nirukëbëma, ax ka 'ikën min kakëxun kuaisama tani 'ikëma 'ikën, bërí kana 'ëx xanux 'ikësabi 'ikin pëi machakë 'ain. Èsokian kakëx ka Labán an rabikë aín dioskama bari kuainbëkiankëxa.

³⁶ Usaía 'ia isi xumati nishkin ka Jacobnën aín kuku Labán a èsokin kakëxa:

—¿Añu ñu, karana 'ën an? ¿Añu 'ai 'uchakuatsini ukë kaina 'ë tantikimaira nuian? ³⁷ Kamabi 'ën ñukama kamina barian, ¿Añu ñu kaina min xubu kamanua 'ën bëkë mëran? ¿Mëraxun kamina abëmi 'ikë unikama 'imainun 'ëbë 'ikë unikaman isnun ënu nanti 'ain, atux ka kiti 'ikën uinu 'ikë a rabëtan kara usakin ñu 'axa! ³⁸ 'Èx minu veinte baritia ñu mëëkin kana, achúshirabi min ovejakama 'imainun min cabrakama aín tuá napënkiax bamanun 'imikëma 'ain; usakin 'imikima kana upiokin bërúankin min carnero achirabi rëxun piama 'ain; ³⁹ usa 'ixun kana 'ën min ñuina 'arakakëkama axa pianankë ñuinakaman pinuxun rëtëkë uisaxunbi mi bëxunkëma 'ain, usa 'ixun kana 'ën a kupín mi kupiókë 'itsían; nētë 'imainun imébia ñuinanën min ñuina 'arakakë nëtënkë 'ain min 'ë kakëxun mi kupiókë 'itsían. ⁴⁰ Usa 'ain kana nëtëan xanan 'akëx bamatisa tanan; iméribi matsin 'akëx tëmërai bamatisa tankën, 'imainun kana 'uxtisaira tankinbi tënëakën. ⁴¹ 'Èx kana veinte baritia min xubunu 'iakën, èsai kana 'ëx 'iakën: min bëchikë xanu rabé bixun kana catorce baritia mi ñu mëëxun; 'imainun kana min ñuinakama bërúankin mapai achúshi 'imainun achúshi baritia ñu mëakën; 'aínbi kamina usakin 'ë kupiókatsi kixun 'ë kupióma 'ain. ⁴² 'Èn kana 'unan min kamina min xubunua añu ñubi 'inanxumabi 'ë xukë 'itsían, usakinmi 'ati 'ikëbi ka 'ën xuta Abraham aín Dios 'imainun, 'ën papa Isaacnën a rabikë Dios axribi 'ëbë 'ixun mi ñu mëëxuni tëmërai masánuitutia iskin 'ë 'akianxa, usa 'ixun ka mi ënē imé namámikin ax 'ëbëribi 'ixun 'ë kaxa.

Jacob 'imainun Labán uisai karanuna 'iti 'ai kiox mënionan ñuikë bana

⁴³ Usa 'ain ka Labánën Jacob èsokin kakëxa:

—Xanu rabé ënëx ka 'ën bëchikë xanu 'ikën; 'imainun ka tuákama ënëx 'ën xutakama 'ikën; 'imainun ka ovejakama ënëxribi 'ënan 'ikën; ¿kamabi ñukama ënëx ka 'ënan 'ikën! Usa 'ain kana, ¿uisa karana 'ën bëchikë xanu rabé 'imainun, aín tuákama 'imainun ñuina kama oti 'ain?

⁴⁴ Usa 'ain, kamina uti 'ain mi 'imainun 'ëx kana uisai karanuna 'iti 'ai kixax kananti 'ain, ax ka nu rabëtaxnu usai kananuna 'iti 'ai kixax kanankë 'iti 'ikën. ⁴⁵ Usai kanantankëx sënénkin ka Jacobnën achúshi maxax bitankëxun, 'unántiokin nankëxa, ⁴⁶ nankin ka abë 'ikë unikama kakëxa:

—Kamina maxáxkama timëkin bixun bukúnti 'ain! Èsokian kakëxun ka kamaxunbi maxax timëtankëxun achúshishi 'itánun maburukin buküankëxa, bukuntankëxun ka a rapasu timëxun pikankëxa maxáxkama maburukin bukúnkë anuxun. ⁴⁷ Anuxun ka Labánën aín bananbi anëkin Jegar Sahadutá kakin anëakëxa, anëmainun ka Jacobnënríbi aín bananbi anëkin Galaad kakin anëakëxa. ⁴⁸ Usokin 'atankëx ka Labán kiakëxa:

—Bërí ka èsokian maxáxkama bukunrukë ènën nu rabëtan usai kananuna 'iti 'ain kixun sinax mënionankë a 'ikën. Usa 'ain ka anuax kanantankëxun Galaad kakin a me anëakëxa, ⁴⁹ anëanan ka Mispá kakiríbi anëakëxa, anuax ka Labán kiakëxa:

—Usa 'ain ka Nukën 'Ibun nu rabé bëtsibë istëkënananiamabi bërúanti 'ikën. ⁵⁰ 'Èn bëchikë xanukama 'atima onan, bëtsi xanu kamabikatsi kixun sinania an isti ka 'aíma 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosanshi iskin 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina bëríbi 'è kati 'ain 'èn bëchikëkama kaina min nëtënxun 'atima oi kuantima 'ai kixun, 'imainun kamina 'èn bëchikë ènkin bëtsi xanu biti karamina sinani kixun.

⁵¹ Katankëxunbi ka Labánën karaishikin Jacob kakëxa:

—Ka kuat, ènu ka nun maburukin nankë maxáx 'ikën 'imainun ka 'èn nunan 'itiokinribi nankë maxáx kama aribi 'ikën. ⁵² Usa 'ain kananuna nu rabëxun èsokinnu ñu 'akë ènë sinani 'èxribi 'ima 'imainun mixribi ènë inubiani nitima 'ain, 'atimanu bërútima kupí nitima 'ain.

⁵³ Usokin kakëx ka min xuta Abraham 'imainun 'èn xutókë Nahor aín Dios an nu uisakara nu rabé oti 'ikën kiti 'ikën.

Usokin kakëxun ka Jacobnën Nukën 'Ibu Dios aín papa Isaacnën rabia an ismainun sinanatëkëntima oi kikin rabiakëxa. ⁵⁴ Usai pain kanantankëxun ka matá me anu maxax bukunrukun nankë anuxun, aín 'arakakë ñuina rëtankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikin asábi ka kakin xarokëxa xarokëxa, tëxëia bikë a ka Jacob 'imainun Labánën abëa 'ikë unikama kuëntankëxun kamaxunbia pinun matá me anuxun 'inánkëxa.

⁵⁵ Usai atubë anu 'inëti ka pëkarakëma 'aínshi Labán niruakëxa, nirukin ka kuanuxun aín xutakama bëtsuku kanan aín bëchikë xanu rabé aribi bëtsuku kakin kamina bërúanx kuantankëx 'ikuanti 'ai kixun kakëxa, kabi-ani ka amiribishi anuaxa ukë aín me anubi kuantëankëxa.

Jacob 'imainun Esaú mërana ñuikë bana

32 Usai anuax aín kuku 'imainun abëa ukë unika-
ma kuankëbëbi ka Jacob anuax kuankëxa,
kuankëbëbi Nukën 'Ibu Diosan ángelkamax ami chiki-
rakëti anúan kuankë bai anu mërakëxa. ² Mëratia isi ka
Jacob kiakëxa: “Ènëx ka Nukën 'Ibu Diosan suntáruka-

ma 'ikën.” “Usai 'ia ami mërakë kupín ka a me Mahanaim kakin anëakëxa.

³ Usokin 'atankëxun ka Jacobnën aín unikama kuën-
un Seír kakë me anua kuantanun xuakëxa, xukin ka
min xukén Jacob ka aia kixuan aín xukén apan Esaú
chaniotanun kixun xuakëxa, ax ka Edom kakë me anu
tsókë uni 'iakëxa, ⁴ xukin ka èsokian katánun kakëxa:
'Èn xukén apan Esaú kamina kati 'ain: Min xukén Jacob
ka èsokian mi kanun kixax: 'Èx kana 'èn kuku Labánbë
'itsa barin tsoókën, ⁵ usa 'aish kana vaca, asno, ove-
jakama 'imainun, an ñu mëëxunkë uni 'imainun xanu
an ñu 'axunkë kamañu 'ain. Èsokian kana mi kamin mix-
mi 'èn xukén 'Ibu 'ikë, kupin min karamina 'è upíokin
kuania bití 'ai kixun mi kamin.”

⁶ Èsokian kakëx kuanx utëkënkín ka Jacob kakëxa:

—Nukamax kananuna min xukén Esaúnu kuan, usa
'ain ka axbi mi bití aia, ukin ka cuatrocientos aín
unikama bëia. ⁷ Èsokian kakëxun kuati ka Jacob 'itsaira
rakuékin, masá nuitukin sinánkëxa. Sinánkin ka rabé
tsaman 'inun aín unikama amorabé sëtënakëxa, 'anan
ka an 'arakakë ovejakama vaca 'imainun camello aka-
maríbi usaríbi okin amo rabé sëtënakëxa, ⁸ èsokian
sinánkin: “Esaú ukin amo 'ikë 'akëbë ka amo 'ikë ax
abátí 'ikën.”

⁹ Usokin 'atankëxun ka: “Nukën 'Ibu abë banakin
kakëxa, 'èn xuta Abraham 'imainun 'èn papa Isaacnën
Dios, min kamina 'èx amiribishi 'èn menu kuanan 'èn
aintsikamanu, kuantëkënia ismina upitax kuantanun 'è
'akinti 'ai kixun kakën: ¹⁰ 'èx kana upíma 'ain minmi 'è
bërúanan upíokin 'akinkë 'aínbi. 'Èx kana Jordán kakë
baka ènë, añu ñubi bëíma 'èn tsatishi tuianx min kakëx
sikákën, 'aínbi kana bërí 'aisamaira ñuina 'arakakëñu
'imainun an 'è ñu mëëxunkë uniñu 'ain, akamax ka
rabé èmanu 'ikë unisa 'ikën. ¹¹ Usa 'ain kamina mix
kikësabiokin 'akianan 'è iémiti 'ain, 'èn xukén Esaúnën
'è 'ati sinani kana rakuétin. 'Imainun ka 'è 'akin xanuka-
ma 'imainun tuákamaríbi 'ati 'ikën. ¹² Mix kamina
asérami 'è upíokin 'akianan, 'èn rëbúnkikamaríbi masi
bëru 'aisamaira parúmpapa kuëbínua iskësa, 'aish
tupuntisamaira usaríbi 'itánun 'imikatsi kiakën.”

¹³ A imé ka Jacob anu 'uxakëxa, anu 'inëti pëkaraxun
ka an 'arakakë ñuinakama kaískin aín xukén apan Esaú
'inainshiti amo sëtënakëxa: ¹⁴ doscientas cabra, veinte
chibu, doscientas ovejakama, veinte carnero, ¹⁵ treinta
camello bërí aín tuá bakënkë, cuarenta vaca, diez vaca
bëna aín bërí kanikë, veinte asno aín xanu 'imainun
diez asno aín bënë.

¹⁶ Usokin 'atankëxun ka an ñu mëmikë unikama 'in-
ánkëxa, achúshi achúshi chaká amo rabé, 'inánkin ka
èsokian kakëxa:

—Kamina anpan rëkuënkiankë a 'uramaira oíma 'ura
'uratani kuantí 'ain. ¹⁷ Èsokian ka ax pain rëkuënkiankë a
kakëxa:

—'Èn xukén Esaúnën mërakin, uin kara mi ñu
mëëmia kixun ñukákin uinu kaina kuani 'imainun
uinan kara mitsun bëkë ñuinakama ènëx 'ikën kixun
kakëxun, ¹⁸ kamina èsokian kati 'ain: Ènëx ka mi 'inaishi-
tia, 'èn ñu mëëxunkë Jacobnën xukë 'ikën, 'èn 'Ibu

Esaú. Min xukén Jacob ax ka tsiankuatsini nu kaxú aia. ¹⁹ Èsakin ax pain rëkuénkiankë a katankëxun ka, axa tsiankiani kuankë, 'imainun a kaxú kuankian an ñuinakama buánkë aribi kakëxa:

—Èn xukén apan Esaúnën mi mërakin ñukákëxun kamina usabiokin kati 'ain. ²⁰ Kanan kamina: An mi ñu 'axúnti Jacob ax ka nukama kaxú 'aia.

Èsokin sinánxun ka Jacobnën 'akëxa: “Èn ènë ñuinakama 'inaishikëxun sapi ka 'èn xukén, 'èmi nishi-ma upóokin sinani 'èbë nuibananti 'ikë kixun kana 'ènbi isti 'ain. Usa 'ain sapi ka 'è upóokin biti 'ikën.” ²¹ Usa 'ain ka an 'arakakë ñuinakama a pain rëkuémikin xuakëxa, xutankëx ka a imé aín xubusa okin chupa 'akë anu 'i bërúakëxa.

Jacob ángel achúshibë tananan

²² Usa 'ain ka a 'imébi Jacob anu 'uxnéti nirukin aín xanu rabé këñun an ñu 'axunkë xanu rabé 'imainun mapai rabé 'imainun achúshi aín bëchikë akama pain Jaboc kakë baka sikankëxa, ²³ sikankiani ka aín ñuina kamabëbi kuankëxa.

²⁴ Kuantamainun ka Jacob ashira anubi bërúankëxa, bëruanbi ka a imé achúshi uni an usakin sinánkë 'aímabi ami mërati abë pëkarakuatsintamainun tananankëxa usai; ²⁵ tananankinbi ka a unin Jacob an kanantisama kushiira 'ikë 'akasmakëxa, 'akasmakin ka aín chixu manámi aín chitëxkënu tinkirin kakëxa, tinkirin kakëx ka abë tananani Jacob chiëxkiakëxa. ²⁶ Usakin 'atankëxun ka a unin kakëxa:

—È kamina ènti 'ain, ka pëkarakuatsinia. Èsakan kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Minmi upóokin sinánxunkëxuma kana mi èntima 'ain. ²⁷ —¿Uisa kara min anë 'ik? —kixun ka a unin ñukákëxa.

—Èn anë ka Jacob ikë —kixun ka kakëxa. ²⁸ Èsokian kakëxun ka unin kakëxa:

—Bëri ka min anë Jacob kakë 'itima 'ikën. Min anë ka Israel kakë bëri 'iti 'ikën, mix kamina Nukën 'Ibu Diosbë tananan, 'imainun kamina bërámabi bëtsi unika-maribi usaribi okin kanánkën.

²⁹ —Bëri kamina 'è kati 'ain, uisakin anëké karamina mix 'ain —kixun ka Jacobnënrìbi ñukákëxa.

'Aínbi ka uni an kakëxa:

—¿Uisoti karamina 'èn anë 'è ñukatin? Usokin kakëxun anuxun upóokin sinánxunbiani ka a uni kuankëxa.

³⁰ Usa 'ain ka a me Penuel kakin anëi Jacob kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosbë kana isanairan usa 'aínbi kana bamakëma 'ain.”

³¹ Usa 'ain ka Jacob Penuel a inubiani kuani bari urukëbë chikíakëxa; chikíiani kuaníbi ka abëa tananankëxuan unin aín chitëxkënu tinkirinkakë a tani ikëtishi munu kuankëxa. ³² Usa 'ain ka bëri nètënbi Israelnën rëbúnkikaman aín chitëxkëmia 'ikë ñuina nami pima anu ka Jacob tinkirinkakë 'iakëxa usa 'ain.

Jacob 'imainun Esaú amiribishi nuibanantëkëan bana

33 Anuax kuankian Jacobnën 'uranxun iskëxbi ka aín xukén Esaú cuatrocientos aín unikamabë ami kikuatsini aia isakëxa iskin ka aín xanu rabé Lía 'imainun Raquel an ñu 'axunkë xanua aín tuábë tuábëa 'inun kixun kakëxa. ² Èsokin 'atankëxun ka an ñu 'axunkë xanu rabé a pain aín tuákama 'inánkëxa, 'inanxun ka Liaribi aín tuákama 'inánkëxa, 'inánkin sënëonkin ka Raquel këñun aín tuá José èankëxa. ³ Usakin 'atankëx ka ax pain rëkuénkiani kuani atux pain rantinpuruni tsóbuti aín bëmánanan memi tikai mapai achúshi 'imainun rabé oi 'ikiani kuankëbë ka 'ain xukén apan axribi a 'urama obëtsini ubakëxa. ⁴ Usaia 'ikëbë abákiani kuankin ka Esaúnën 'ikúkin tēpatsakin aín xukén biakëxa, bikin ka bëtsuku kakëxa. Kai a rabë-taxbi iankëxa. ⁵ Usai 'itankëx sënëni chairukinbi ka Esaúnën xanukama 'imainun tuákama mërakëxa, mërakin ka ñukákëxa:

—Ui kara çënë kamax 'ik?

—Ènëx ka an mi ñu mëëxunti ènën bëchikëkama Diosan 'inánkë 'ikë —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁶ Usokin kakëbë ka an ñu 'axunkë xanu rabé axribi ai, aín tuakamabë 'urama obëtsini rantinpurini tsóbuakëxa, aín bëmánanën me tikai. ⁷ Usai 'ikëbë axribi 'uramobëtsini ka Lía aín tuakamabë usaribiti axribi 'iakëxa, usaía 'ikëbë ka axribi 'urama obëtsini José 'imainun aín tita Raquel axribi usairibi 'iakëxa.

⁸ Usai 'ia ka Esaúnën ñukákëxa:

—¿Uisokin sinánxunmi xukë kara ñuinakama a pain mi rëkuémikin xukë 'èn iskë ax 'ik? —Ax ka uisokin kaina min 'èmi sinanin unántisa tankin kana usokin an —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁹ —Kakëxunbi ka Esaúnën usama ka kakëxa:

—Èx ribi kana ñuinañu 'ain, usa 'ain ka min ñu ax minanbi 'iti 'ikën. ¹⁰ Kakëxunbi ka Jacobnën amiribishi katëkëanxa:

—Ax ka uisokin kaina min sinanin 'unántisa tankin 'akë 'ikën, usa 'ain kamina bëri mi 'inaishikë ñuinakama ènë biti 'ain, usa 'ain kana 'unánti 'ain, upiokinmi 'è bikë ax ka Nukën 'Ibu Diosbë isanankësa 'iti 'ikën, min kamina 'è upóokin bian usa 'ain ka minmi 'è bikë ax asábi 'ikën. ¹¹ Èn kana mi 'inaishiti ñukama bèké ènëmi binun mi kain Nukën 'Ibu Diosan ka 'itsaira ñuñuira 'inun 'è 'imíaxa, usa 'ain kana ñuñumama 'ain. Èsakan Jacobnën 'uran kakëxun ka Esaúnën an 'inánkë ñuinakama biakëxa.

¹² 'Aínbi ka kiakëxa:

—Asabi ka ènuax kananuna kuanti 'ain. 'Èx kana rëkuénkianti 'ain.

¹³ Kakëxun ka Jacobnën èsokin kakëxa:

—Mix kamina 'èn nuibakë xukén 'ain, minbi kamina 'unan uniakë xuratsu ax kuani ka bënëtishi atsanía 'imainun kana sinanin 'èn ovejakama 'imainun vaca tuáñu akamaxribi atsani ka achúshi nètëinshi kamáxëshi bamati 'ikën; 'ianan ka kamabi ovejanën tuakamaxribi bamati 'ikën. ¹⁴ Usa 'ain kamina mix pain rëkuénkianti 'ain; an mi ñu mëëxunti ènën ka munu

kuankin aín ñuinakama 'imainun, uniakëkamaribi munu kuania ubamainun kamina kuantu 'ain, usa 'ain kananuna Seír kakë me 'ikë anuax mërananti 'ain. ¹⁵—Kia ka asábi ka —Esaúnën kakëxa—, usa 'ain kana 'ën uni raíri 'ëbëa ukë ënë mibë kuanun mi ënxun-bianti 'ain.

'Aínbi ka Jacobnën katëkëankëxa:

—Usama ka ¿'Itsaira kaina 'ëmi sinan? ¹⁶ Usa 'ain ka Esaú a nëtëmbi, Seír kakë me anu kuantëkëankëxa.

¹⁷ Anu kuantamainun ka Jacob Sucot kakë me au kuankëxa, anu ka achúshi xubu aín unikama ax anu 'iti 'amiakëxa, 'imainun ka achúshi mapanati okin anua ñuinakama 'iti aribi 'amiakëxa. Usokin 'atankëxun ka a me Sucot kakin anëakëxa. (Sucot kikë bana ax ka mapanati okë ki kikë 'ikën.) ¹⁸ Usa 'ain ka Jacob Padán-aram anuax ai uisaibi 'ikëma chuámashirua Canaán menu bëbatankëx Siquem kakë ëma a 'ukëmanan anu 'iti 'atankëx anu 'iakëxa. ¹⁹ Anu 'ixun ka achúshi uni Hamor kakë, aín bëchikë Siquem kakë aín me cien kuríki manë kupí maruakëxa, marutankëx ka anubi tsóakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka anu 'ixun basikëbëtan anuxun Dios rabiti achúshi ñu 'akëxa, 'atankëxun ka El-elohé-Israel kakin anëakëxa, (ax ka Israelnën a rabikë Dios ki kikë 'ikën).

Siquemnën Dina nënë mēa ñuikë bana

34 Lámia Jacobnën bëchikë xanu xuntaku Dina ax ka achúshi nëtën Siquem kakë ëmanu 'ikë abë xanu chipashkamabë isi kuankëxa; ² 'aínbi ka anu kuanxunbi Siquem aín kuëntisa uni 'ikë isakëxa, ax ka Hamor heveos uni aín bëchikë 'iakëxa, usa 'aish ka Hamor ax a menu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa, usai anun kuënkëxun ka Siquemnën ñatanxun abë uxkin nënë mēakëxa. ³ Usokin 'atankëx anun 'itsaira kuënkëxun ka uisaxun karana ënë xanu biti 'ai kixun sinánkëxa.

⁴ Sinánkin ka Siquemnën aín papa Hamor ësokin kakëxa:

—Ënë xanu binun kaina 'ë aín papa ñukáxuntima 'ain. 'Ën xanu 'iti kana ënë xanu bisatanin.

⁵ Usokian 'akë ka Jacobnën aín bëchikë Dina Siquemnën nënë mēkë 'ikë 'unánkëxa, 'aínbi ka aín bëchikë nukëbënkëkama aín ñuina bërúaiia kuankëkama ax pain rikuatsintanun kixun kaíankëxa, káinkin ka uisokinbi kamapan 'ikën. ⁶ Usokin Jacobnën káinkëbëbi ka Hamor Siquemnën papa ax Jacobë banai kuankëxa.

⁷ Usai 'ikë ka Jacobnën bëchikëkaman 'ura kuaënxanx rikuatsinkinbi aín chirabakë 'anáka usaía 'ikë kuakëxa, kuati ka 'aisamairai nishakëxa nishi ka kiakëxa, usakian 'akë ax ka nuxnu Israelnën bëchikë 'ain numi kuaikin 'akë 'aish 'aisama nunan 'ikën, usakin Jacobnën bëchikë Dina 'atima ka 'iaxa, kixun ka aín rarëbakë apankama 'itsaira nishi ka usakin 'atimabi usakin ñu 'axa kiakëxa. ⁸ Usaía nishkë 'ikëbi ka 'unánkima Hamornën atubë, banai kuanxun ësokin kakëxa:

—'Ën bëchikë Siquem an ka 'itsaira mitsun chirabakë kuënia. Usa 'ain, karamina aín xanu 'itia binun 'inántima 'ain, ⁹ usa 'ain kananuna nukaman mitsun bëchikë

xanukama biti 'ain, bimainun kamina mitsunribi nukaman bëchikë xanukamaribi biti 'ain. ¹⁰ Usokin bitankëx kamina nubë tsóti bërúti 'ain. 'Ëx anu tsókë me ënëx ka mitsunanribi 'iti 'ikën; usa 'ain kamina ënu tsóti bërúanan mitsux kuënkëxun ñu maruti 'anan, meribi marutisa tankin maruti 'ain.

¹¹ Usokian aín papan kaia kuankin ka Siquemnëribi Jacob 'imainun Dinan rarëbakëkama ësokin kakëxa:

—'Ën ribi kana mitsu káin. Kamina 'ën papan kakëx kuënti 'ain, aín kaina kuënkëxun a kananuna mitsu 'inánti 'ain. ¹² Nun kananuna bëtsi uni 'itsamashi kupíokin 'axëkë 'ain, 'aínbi kananuna mitsux kuënkëxun min chirabakë kupín uiti karamina kuënkëxun atibi mitsu 'inánan a ñukama kaina kuënkëxun akamabi mitsu 'inánun 'ë kati 'ain, 'aínbi kana 'ëx pain mitsun chirabakëbë birananti 'ain.

¹³ Ësokin kakëxunbi ka Siquemnën aín chirabakë Dina a nënë mēkë a sinánkin aín papa Hamor akëñun paránti sinánxun, ¹⁴ ësokin kakëxa:

—Nun kananuna nun chirabakë aín nëtökë ñu aín maxaka a tēakëma uni 'inanima ax ka achúshi rabin nunan 'ikën. ¹⁵ Usa 'ain ka asábi 'iti 'ikën. 'Aínbi kananuna achúshi ñu mitsu káin, kamabi nukëbënkë unikaman ka nun 'akësaribi okin mitsunribi min nëtökë ñu rëbu aín maxaka tēakë 'iti 'ain. ¹⁶ Usai 'itankëxun mitsun nun bëchikë bimainun kananuna nunribi mitsun bëchikë biti 'ain; usai 'i kananuna mitsubëtanbi achúshi ëma 'atankëx anu 'iti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi kananuna mitsúxmi nux kikësokin mitsun nëtökë ñu aín rëbu maxaka tēakëbëtama, ënuax chikiti kuankin nun chirabakë 'anáka buánti 'ain.

¹⁸ Usokian kakëxun ka Hamor 'imainun aín bëchikë Siquemnën asabika kixun kakëxa. ¹⁹ Kabiani 'itsaira basima kuantankëx ka Siquem ax irapain 'unánti orakakin aín nëtökëñu aín maxaka tēakëxa, an ka 'itsaira Jacobnën bëchikë Dina kuënkëxun. Usa 'aish ka Siquem ax aín papan aintsikaman uisakinbi kakëma uni 'iakëxa, ²⁰ usa 'aish ka aín papa Hamorbë anun a ëmanu atsínti xëkuë, anuxun uni ñu 'unánkë 'imainun uni chabunën ñu marukë anu kuanxun, Siquemnën a ëmanu 'ikë unikama kakëxa:

²¹ —'Ënë unikamax ka bërí nun 'unánkë uni 'ikën, usa 'aish ka nubë tsóanan aín ñu ënu 'ixun maruti 'ikën nun mex ka atux anu tsótisa chairacha 'ikën, usa 'ain kananuna nukaman atun bëchikë biti 'ain bimainun ka atúnribi nun bëchikëbë birananti 'ikën. ²² Usai 'i kananuna achúshi ëmaishi 'ai atubë tsóti 'ain, 'aínbi ka nun achúshi ñu 'ati kuënkëxun, atux ka nun aintsu bëbu kamariibi atun 'akësaribi okin aín nëtökë ñun maxaka tēati kuënkëxun. ²³ Kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuina kamáxbi ka nunanribi 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna asabi ka 'iti 'ikë kixun kiti 'ain, kikëbë ka atux nubë tsóti bërúti 'ikën. ²⁴ Kixun kakëxun ka kamabi a ëmanu 'ikë unikama suntáruti kuainsa uni bënëbu 'imainun uni 'apanbukamaxribi asábi ka kixun kikënkëxa, Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem ax kikësbu oi usai atúxbi 'unántiorakakin 'ain nëtökëñu maxaka tēakënkëxa.

²⁵ 'Aínbi ka Simeón 'imainun Leví Jacobnën bëchikë Dinan rarëbakë ax rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbë a ëmanu kuankëxa, unikama aín nëtökë ñun maxaka tëakë aín paë nëtëtisa 'aimabi, kuanxun ka manë xëtokë bibianxun a rabëxunbi anu 'ikë unikama, 'unánti orakaxa aín nami kushima 'ikë këñuakëxa. ²⁶ Këñuanan ka aín manë xëtökën Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem aribi 'akëxa; 'akin ka Dina Siquemnën xubunua bibiankin buánkëxa. ²⁷ Usakian 'akë 'ain ka Jacobnën bëchikë raíri kamaxribi uakëxa, ai ka uni bamakëkamánëmbi nikiani kuanxin a ëmanu 'ikë ñu upíbu 'imainun bëtsi ñukamaribi biakëxa, aín chirabakë Dina nënën mëékë a sinánkin. ²⁸ 'Anan ka ovejakama, vaca, asno akama 'imainun ëmanu 'ikë ñukama bianan atu rapasu 'ikë ñu kamabi biakëxa; ²⁹ bianan ka kamabi xubunu 'ikë ñukama 'imainun anu 'ikë uniakë xukama 'imainun xanukamaribi bibiankin buánkëxa.

³⁰ Usokin 'abiani kuania ka aín papa Jacobnën Simeón 'imainun Leví kakëxa:

—Mitsun mi usa ñu 'akë kupín kana 'ëx 'aisama bërútin. Bëri ka ënë menu tsókë unikamax 'ëmi nishti 'ikën, ax ka cananeo 'imainun ferezeos unikamax timéax kanaxun nu 'akánti 'ikën, nux kananuna 'it-samashi nun aintsikamabëbi 'ain. ³¹ Ësokian kakëxunbi ka aín bëchikëkaman kakëxa:

—¿Atun kara nun chirabakë 'anáka 'atima xanu 'akësa okin 'aisatanx?

Nukën 'Ibu Diosan Jacob Betelnuxun upíokin sinánxuan bana

35 Nukën 'Ibu Diosan ka Jacob kakëxa:

“Ènuax kuantankëx kamina Betel kakë me anu tsóti kuantu 'ain. Anuxun kamina min xukén Esaúmi rakuéti abákëbëa mimi mërã Dios a achúshi maxã maburukin anuxun ñuina xaroti 'axuni kuantu 'ain.”

² Ësakian kakëxun ka Jacobnën aín aintsikama kanan an ñu mëëxunkë unikama 'imainun an ñu 'axunkë xanukamaribi kakëxa:

—Kamina mitsun bëtsi dioskama ami rabikëkama a 'ë bëxunkanti 'ain, bëanan kamina nashitankëxun mitsun chupa upíbu pañuti 'ain. ³ Ësokin katankëxun ka kakëxa bëríbi kananuna Betel menu kuantu 'ain, kuantankëxun kananuna achúshi maxã maburukin 'atankëxun anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiti 'ati 'ain, an ka 'ë 'atimakin sinaniabi 'akiankëxa, 'imainun ka 'ë 'akinia uinu karana kuani anuabi. ⁴ Ësokin kakëxun ka Jacob atun diosmabia 'arakakë akama 'imainun aín pabinu nankë ñu akama këñunbi bëtsi ñukamaribi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka Jacobnën i chaira encina kakë a têmú maíankëxa, ax ka Siquem kakë ëma 'urama 'iakëxa.

⁵ Uínsaran kara atux chikitia anun ka Diosan atu 'urama 'ikë ëmakama 'itsaira rakuënun 'imiakëxa, usokëx rakuékin ka Jacob 'imainun aín bëchikëkama nuíama 'ikën. ⁶ Usai ka Jacob 'imainun abëa kuankë unikamax achúshi ëma Luz kakë 'ikëbi Betel kakinribi anëké anu bëbakëxa, ax ka Canaán kakë me anu 'iakëxa. ⁷ Anu bëbatankëxun ka maxã bukurukin, 'atankëxun a me El-

Betel kakin anëakëxa (Betel kikë ax ka Diosan xubu ki kikë 'ikën) ax ka anuaxa aín xukënan 'akatsikiax ami sinánkëbë abákëbëa anuax Jacobmi Nukën 'Ibu Dios mërã a me 'iakëxa. ⁸ Anu atux bëbakë 'aínbi ka an Rebecca bërúankë xanu Débora kakë ax ñuakëxa; ñukë ka encina kakë i 'ani tanain maíankëxa ax ka Betel 'urama 'iakëxa, usai anuax 'ikë ka Jacobnën a me januax inkë kakin anëakëxa!

⁹ Usai anuax Débora ñukë 'ain ka Jacob amiribishi Padán-aram anuax utëkéankëxa, utëkënkëbë ka amiribishi ami mëratëkënkëkin Diosan upíokin sinánxuntëkéankëxa, ¹⁰ sinánxunkin ka ësokin kakëxa:

“Mix kamina Jacob kakë bëri 'ain, 'aínbi kamina bëri usokin anëké 'itima 'ain; usa 'ain ka bëri min anë Israel kakë 'iti 'ikën.” Usokin ka Diosan aín anë itsi nankin anëakëxa, ¹¹ anëkin ka ësokin kakëxa: 'Ëx kana Dios kamabi kushiñuira a 'ain; usa 'ain kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uakamë 'ëoi bukuti 'ain, min rëbúnkikamaribi ka bëtsi bëtsi ëma 'ai aín 'apuñu 'apuñu bukuti 'ikën.

¹² Ën kana kamabi me ënë min xuta Abraham 'imainun min papa Isaac 'inánkën, usa 'ain kana mi 'inántankëxun min rëbúnki kamaribi 'inánti 'ain.

¹³ Usai abë banatankëxun Jacob ëbiani ka Nukën 'Ibu Dios anuax kuankëxa, ¹⁴ kuankëbëtan ka achúshi maxã chaxké bitankëxun nitsinkin 'unántiokin nankëxa, anuaxa Nukën 'Ibu Diosbë banakë a menu; usakin 'atankëxun ka ënëx ka Dios 'axunkë 'ikë kixun xëni 'imainun uvas baka aribi ami anpënkakëxa, ¹⁵ usakin 'atankëxun ka a me Betel kakin anëakëxa.

Raquel ñua ñuikë bana

¹⁶ Usai anu 'itankëx ka Betelnua kuankëxa; 'aínbi ka Efrata 'urapain 'aínbi Raquel tëmërai aín tuã bakëankëxa. ¹⁷ Bakëni tëmëraia ka an bakëmikë xanun kakëxa: “Kamina rakuétima 'ain bëbu tuã itsi kamina bakëan usa 'ain.” ¹⁸ 'Aínbi ka ñuti 'uramashi 'aish anuishi sënëni ashiti kushin uinkin aín tuã Ben-oní kakin anëakëxa, 'ikëbi ka aín papan Benjamín kakin anëtëkéankëxa. ¹⁹ Anuax kuaníbi ka Raquel ñuakëxa, ñukë ka anun Efratanu kuantu bai 'ipítinu maíankëxa ax ka bëri Belén kakin anëké ëma 'ikën. ²⁰ Usakin anu mainxun ka Jacobnën achúshi maxã a iskin a sinánti anu 'unántiokin nankëxa, a maxã ka anua nan 'ikë anua Raquel maían 'ikë iskankëxa.

²¹ Anuxun usakin 'abiani ka Israel amiribishi kuantëkéankëxa kuantankëx ka anuxun ñuina bërúantia 'akë achúshi torre Éder kakë a inubiani kuantankëx anu tsóti bërúakëxa. (Éder kikë ax ka anuxun ñuina bërúankë ki kikë bana 'ikën.) ²² Usai kuantankëx ka anu 'itsa baritia Israel tsóakëxa, usai anu tsókëbëbi ka achúshi nëtën Rubén anuax abë 'inuxun xanu bari kuankëxa kuanxunbi ka Bilhá mërax abë 'iakëxa, ax ka aín papa an ñu 'axunkë xanu 'ikëbi aín xanu 'iti raiokin

bia 'iakëxa. Usai 'ikë kuatankëx ka aín papa 'itsaira nishakëxa.

Jacobjnë bakë bëchikëkama 'ia bana

(1 Cr 2.1-2)

Jacobjnë bëchikëkama ka 'iakëxa mapai rabé 'imainun rabé. ²³ Jacobjnë Líami bëchikëkama aín anë ka 'iakëxa Rubén ax ka apan 'iakëxa, Simeón, Leví, Judá, Isacar 'imainun Zabulón. ²⁴ 'Imainun ka Raquelmia bëchikë 'iakëxa José 'imainun Benjamín. ²⁵ Usokin 'axun ka aín xanu Raquel an ñu 'axunkë xanu Bilhá amiribi bëchiakëxa aín anë ka 'iakëxa Dan 'imainun Neftalí. ²⁶ 'Imainun ka an aín xanu Lía ñu 'axunkë Zilpá amiribi bëchikë ax ka Gad 'imainun Aser kakë 'iakëxa; ënë kamax ka Jacobjnë Padán-aram anuxun bëchikëx anuax bakéan kama 'iakëxa.

Isaac ñua ñuikë bana

²⁷ Achúshi nètën ka Jacob aín papa Isaac isi Mamré kakë ëma 'ikëbia Arbá kakin anëanan Hebrón kakinribi anëkë anu kuankëxa. A menu ka Abraham 'imainun Isaac tsóakëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaac ciento ochenta bari-tia tsótankëx ñuakëxa. ²⁹ Usa 'aish ka Isaac uni 'ikësabi kaniakëti xënira 'aish ñuakëxa, ñukiani ka aín chaitiokëkama ñua 'aish anu bukukë abë 'i kuankëxa.

Usai Esaúnën rëbúnkikama 'iá ñuikë bana

(1 Cr 1.34-54)

36 Ënëx ka Esaú 'ikëbi Edom kakinribi anëkë uni aín rëbúnkikama 'ia 'ikën. ² Esaú ax ka Canaán kakë uni aín bëchikë xanu rabé 'imainun achúshi 'iakëxa, ax ka Adá, Elón kakë hitita uni aín bëchikë xanu bixun ka ami bëchiakëxa. A mi bëchitankëxun ka amiribishi Oholibamá kakë xanu Aná aín bëchikë Sibón kakë uni heveos aín baba aribi biakëxa, ³ a bitankëxunbi ka Basemat kakë xanu Ismaelnën bëchikë Nebaiot aín, chirabakë aribi biakëxa. ⁴ Bixun ka Esaúnën Adámiribi bëchixun Elifaz kakin anëakëxa; 'atankëxun ka Ismaelnën bëchikë Basemat amiribi Reuel a bëchiakëxa; ⁵ 'imainun ka Oholibamá anribi bëchiakëxa bëchitankëxun ka Jeús, Jaalam 'imainun Coré aribi bëchiakëxa. Ënë kamax ka Esaúnën Canaán kakë me anu pain tsókë 'ixun bakë bëchipa 'ikën.

⁶ Usakin bakë bëchipati anu pain 'itankëxun ka Esaúnën aín xanu 'imainun aín bëchikëkama bianan abëa 'ikë unikamaribi bibiani bëtsi menu tsóti kuani, aín xukén Jacob abë ënanani kuankëxa. Usai kuankin ka kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuinakama Canaán menuxuan bikë akamabi buánkëxa, ⁷ usai a rabëtax anu 'ikëbëbi ka aín ñuina 'itsaira 'ain anu rabëtax 'isama 'ianan, anuxun ñuinakaman piti pasto sënënma me 'iakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaú 'ikëbia aín kuai anë Edom kakë, ax anuax kuantankëx bashiñu me ami kikiani kuankë Seír kakë anu tsóti bërúakëxa.

⁹ Ënëx ka Esaúnën rëbúnkinën anë kuënëokama 'ikën, 'imainun edomitakaman chaitiokëkama axa

bashi ami kikiani kuankë me Seír kakë anu tsókë a unikama 'iakëxa. ¹⁰ Ënëx ka Esaúnën bëchikënen anëkama 'ikën: Elifaz Adánën tuá Esaúnën ami 'akë; 'imainun Reuel Basematnën tuá Esaúnën ami bakë bëchipakë 'iakëxa. ¹¹ Ënë kamax ka Elifaznën bëchikëkama 'iakëxa, Temán, Omar, Sefó, Gatam 'imainun Quenaz. ¹² Elifaz ax ka achúshi xanu an ñu 'axunkë Timná kakin anëkë 'iakëxa; an ka achúshi tuá 'axuntankëxun Amalec kakin anëakëxa. Ënë kamax ka Esaúnën aín xanu Adá ami bakë bëchipa aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹³ Ënë kamaxribi ka Reuelnën bakë bëchikëkama 'iakëxa Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá; 'imainun ka ënë kamaxribi Basemat Esaúnën xanuitsi aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹⁴ Oholibamá axribi ka Esaúnën xanu itsiribi 'iakëxa, usa 'ain ka amiribi bakë bëchiakëxa, aín anë ka ënëkama 'iakëxa Jeús, Jaalam 'imainun Coré. Ax ka Aná aín bëchikë 'imainun Sibón aín baba 'iakëxa.

¹⁵ Ënë kamax ka Esaúnën rëbúnki axa 'apu 'ia a 'ikën: Akamax ka Esaúnën bakë bëchikë apan Elifaz aín rëkuén bëchikë 'iakëxa, a 'apukamax ka 'ikë Temá, Omar, Sefó, Quenaz, ¹⁶ Coré, Gatam 'imainun Amalec. Ënë kamax ka Elefaznën aintsikaman 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka ënë unikamax Adá aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁷ Ënëx ka Esaúnën bëchikë Reuel aín bakë bëchikëkama axa 'apu 'ia a 'ikën, Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá. Ënë kamax ka Reuelnën aintsikama 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Esaúnën xanu Basemat aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁸ Usaia 'imainun ka Oholibamá Anánën bëchikë xanua Esaúnën bia aín tuakamaxribi aín aintsikaman 'apu 'iakëxa, Jeús, Jaalam 'imainun Coré. ¹⁹ Ënë unikamax ka Esaú 'ikëbia Edom kakë aín rëbúnkikaman 'apu 'iakëxa.

²⁰ Ënë unikamaxribi ka Seír horeo uni aín bakë bëchikë atúxribia a menu tsókë 'iakëxa Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ²¹ Disón, Éser 'imainun Disán akamax ka 'akánanti 'unáira unikaman 'apu 'iakëxa, ax ka Seír aín rëbúnki Edom kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²² Ënë kamax ka Lotánën bëchikëkama 'iakëxa, Horí 'imainun Hemam, Timná ax ka Lotánën bakë bëchikë xanu 'anáka 'iakëxa. ²³ Ënë kamax ka Sobalnën bakë bëchikë 'iakëxa, Alván, Manáhat, Ebal, Sefó 'imainun Onán; ²⁴ ënë kamaxribi ka Sibónnën bakë bëchikëkama 'iakëxa. Aíá a 'imainun Aná, Aná ënën ka anu uni 'ikëma menua achúshi 'umpax upíira shióbukë mërakëxa, aín papa Sibón aín ñuina 'arakakë bërúankin. ²⁵ Aná aín bëchikë bëbu achúshi ka Disón kakë 'iakëxa 'imainun ka aín bëchikë xanu achúshi Oholibamá kakë 'iakëxa. ²⁶ Ënë kamax ka Disónnën bëchikëkama 'iakëxa Hemdán, Esbán, Itrán 'imainun Querán kakë 'iakëxa. ²⁷ Ënë kamaxribi ka Ésernën bakë bëchikëkama 'iakëxa Bilhán, Zaaván 'imainun Acán. ²⁸ Ënëx ka Disán aín bakë bëchikë 'iakëxa, Us 'imainun Arán. ²⁹ Usa 'ain ka 'akánanti 'unán unikaman 'apu 'iakëxa, Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ³⁰ Disón, Éser 'imainun Disán. Ënë kamax ka 'akánanti 'unaira unikaman 'apu Seír menu tsókë unikama ain 'apu 'iakëxa. ³¹ Ënë unikamax ka Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, israel unikamaxa

atun 'apuñu 'isama pain 'ain. ³² Usa 'ain ka Beornën bakë bëchikë Bela ax Edom menu 'apu 'iakëxa aín ëmax ka Dinhaba kakë anëké 'iakëxa. ³³ Usa 'ain ka Bela ñukëbë Jobab kakë uni Zérah aín bëchikëribi 'apu Bosrá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Jobab ax 'apu 'aishbi ñukë 'ain Husam ax 'apu 'iakëxa, ax ka Temán kakë me anu 'ikë 'iakëxa. ³⁵ Usa 'ain ka Husam ax 'apu 'aishbi ñukëbë Hadad ax 'apu Avit kakë ëma anu 'iakëxa, ax ka Bedad aín bëchikë 'iakëxa, usai 'apu 'ixun ka Madián unikama abë 'akanankin Moab me anua 'akëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Hadad ax 'apu 'aishbi ñukëbë Samlá axribi a ëmanubi 'apu 'iakëxa, ax ka Masrecá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁷ Usa 'ain ka Samlá ax 'apu 'aishbi ñukëbë Saúl axribi 'apu 'iakëxa, ax ka Rehobot kakë ëma baka kuëbí anu 'ikë uni 'iakëxa. ³⁸ Usa 'ain ka Saúl ax 'apu 'aishbi ñukëbë Baal-hanán Acbornën bëchikë axribi 'apu 'iakëxa. ³⁹ 'Imainun ka 'apu Baal-hanán ax ñukëbë Hadad axribi 'apu 'iakëxa, aín ëmax ka Pau kakë anëké 'iakëxa, usa 'ain ka Hadad aín xanun anë Mehetabel ax ka Matred kakë uni 'ain bëchikë 'imainun Mesaabnën baba 'iakëxa. ⁴⁰ Ënë unikamax ka Esaúnën aintsin rëbúnki aín anëkama 'ikën, 'imainun anua tsóa aín men anëkama 'iakëxa: Timná, Alvá, Jetet, ⁴¹ Oholibamá, Elá, Pinón, ⁴² Quenaz, Temán, Mibsar, ⁴³ Magdiel, 'imainun Iram. Esaú ax ka Edom kakë anëké 'iakëxa, usa 'ain ka akamax Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, anua aín aintsikama tsóa 'ain, ka uinu kara 'ia anu 'apu 'iakëxa.

37 Usa 'ain ka Jacob Canaán kakë me anua aín papa 'itsama baritia tsóa me, anu tsóti bërúakëxa. ² Ënëx ka usaía Jacobnën 'aintsikama 'ia ñuikë bana 'ikën.

José 'imainun aín xukënkama 'ia ñuikë bana

Usa 'ain ka José ax bënë 'aish diecisiete baritiañu 'ixun, 'ain papan 'arakakë ovejakama aín xukéantu, Bilhá 'imainun Zilpá an ñu 'axunkë xanumia aín papan bëchia akamabëtan bërúankëxa. Usa 'ain ka Josénën ami nishkian aín xukënkama 'atima okëxun 'unáni aín papami manankëxa.

³ Usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José 'itsaira nuibakin kuëëankëxa, aín xukënkama 'akësamaira okin, ax kaniakëké 'ixun bëchikë kupin ka usakin 'akëxa, usa 'ikë ka aín tari achúshi upíira upíokin kuëëokin 'axun 'inánkëxa, usakian aín papan 'akëx ka 'itsaira kuëëankëxa. ⁴ Aín papan atu 'akësamaira okin kuëënia 'unani ka aín xukënkama apankamax Josémi xuatimati nishi nutsi a istisama tani abëbi banatisama tankëxa.

⁵ Usakin aín xukënkaman 'akëxun ka Josénën achúshi ñantan namákëxa, namáxun ka aín xukënkama ñuixuankëxa ñuixunkëxbi ka atiaira xuatimati ami nishakëxa, ⁶ ami nishkëxunbi ka aín namákë ñuixunkin aín xukënkama ësokin kakëxa:

—Ësokin kana namá mi ñuixumainun kamina kuakanti 'ain. ⁷ 'Ën kana ësokin namán nukamax kanaanuna achúshi naënu 'ian, anuxun kanaanuna trigo bimi nëakin bitankëxun bukunrukin nan, usokin 'akëxbi ka

'ën trigo nëakin bikë ax upiti nitsimëké 'iaxa, usai 'imainun ka mitsunanëx 'ënan nikë ami ñanati a bëararati kuainakëké 'iaxa.

⁸ Ësokian ñuixunkëxun ka aín xukënkama apan achúshinën kakëxa:

—¿Usa 'ain karamina mix nukaman 'apuirá 'ianan anu ñumëmikë uni 'iti 'ain?

Usakian aín namákë ñuixunkëxun ka atiaira ami xuatimati aín xukënkama nishakëxa.

⁹ Usokin namátankëxun ka basikëbëtan Josénën amirbishi namátëkënxun aín xukënkama ñuixuankëxa. Ñuixunkin ka ësokin kakëxa:

—¿'Ën kana namátëkënkkin bari, 'uxë, mapai rabé 'imainun achúshi 'ispa akamaxa 'ëmi ñanati shaíkia isan kixun kaina 'unánkaniman?

¹⁰ Ësokin ka Josénën namátankëxun aín papa këñun aín xukéantu ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka aín papan ësokin kakëxa:

—¿Uisakin namákin kaina usokin namán? ¿Min kaina min tita 'imainun min xukënkamabë isana 'ëx mi 'urama kuani mimi ñanati tëtúbuti 'ai kixun sinanin?

¹¹ Usa 'ain ka aín xukënkama apankama 'aisamairá ami xuatimati nishakëxa, usai atux 'ia iskin ka aín papan aín nuitu mëushi ënë ñukama manukima sinánkëxa.

Aín xukënkaman José marua bana

¹² Achúshi nëtën ka Josénën xukënkama Siquem kakë menu kuankëxa, aín papan 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama pimiti pasto bari. ¹³ Usai atux kuankë 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—Ka kuat, min xukënkamax ka Siquem kakë me anu kuanxa, nun 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama, pasto pimi. Usa 'ain kamina anua isi kuantu 'ain.

Kakëxun ka Josénën —Asábi ka kana isi kuantu 'ain —kixun kakëxa.

¹⁴ —Kakëxun ka Jacobnën asábi ka kixun kakëxa.

Ka istan uisa kara min xukënkama 'ikën, 'imainun nun 'arakakë ovejakama kara uisa 'ikë kamina isi kuantu 'ain, isbëtsini kamina 'ë kai uti 'ain. Ësokin kaxun ka Jacobnën aín bëchikë José Hebrón kakë me anuxun xukënkama, xukëx kuanx ka Siquem kakë me anu bëbakëxa, ¹⁵ bëbax kuaníbi ka me pampaira 'ain amami kiakëxa. Amami kikë mëraikin ka achúshi unin ñukákëxa:

—¿Añu bari kaina uan?

¹⁶ —'Ën xukënkama bari kana uban —kixun ka Josénën kakëxa—. ¿Uinuxun ovejakama bërúai kara kuanxa karamina min 'ë katima 'ain?

¹⁷ —Ënuax ka kuanxa Dotánnu isa kuania kia kana kuan —kixun ka uni an kakëxa.

Kakëxun ka José aín xukënkama bari Dotán kakë ëma 'urama anu kuankëxa. ¹⁸ Mërabëtsini aia 'urakëo isi ka aín xukënkama José ñui 'atimai banai uisa karanuna oti 'ain kixun kanankëxa, kánani ka José rëkatsi kixun kikankëxa. ¹⁹ Uisa karanuna oti 'ain kixun ka bëtsibë bëtsibë aín xukënkama kanankëxa:

—¿Ka kuat, an namákin iskë a ka aia! ²⁰ Kixun tsuákirui ka kanaanuna rëti 'ai kixun kanankëxa; rëtankëxun kanaanuna achúshi kininu nipati 'ain, usakin 'atankëxun kana-

nuna kiti 'ain, ñuina raëkëman ka piaxa. Usakin 'atankëxun kananuna uisai kara aín namákë ax 'ia kix-un isti 'ain.

²¹ Kia ka aín apan Rubénnën kuakëxa, kuakin ka uisakin kara iémiti 'ikë kixun sinánkin aín xukénkama kakëxa:

—Kananuna rëtima 'ain. ²² Kananuna aín imi 'apamikin 'atima 'ain. 'Akinma kananuna kini anu uni 'ikëma menu 'ikë ënu nipati 'ain, usa 'ixun kananuna nun xukén 'atima 'ain.

Ësokin ka Rubénnën Aín xukén José 'ati kuëenkinma kakëxa, an ka aín papanubi ubantëkëntisa tankëxa; ²³ usaía aín xukénkama kikëbëbi ka José aín xukénkama anu 'ikë anu nuküakëxa, nukutia ka aín xukénkama ñatanxun aín tari pañubiankë a pëmikin biakëxa, ²⁴ bitankëxun ka kini 'umpaxñuma ñankáishi tutunkë anu nipakëxa.

²⁵ Usokin 'atankëx ka anuxuan 'akë anubi pi.

Buküakëxa bukuxun iskëxbi ka an ñu marukë ismaelita unikama Galaab kakë me anuax uakëxa. Ukin ka aín camellonën bëakëxa 'inínti ro sanuira 'imainun sanu ro i baka 'akë tsëpasa akama Egipto menu maruti ubani kuaní uakëxa. ²⁶ Usaia rikuatsinia iskin ka Judánën aín xukénkama kakëxa:

—¿Añu ñu karana nun xukén rëtankëxun kananti 'ain, 'imainun karanuna uisoxun nun xukén bamakë unëti 'ain? ²⁷ Usakin 'akë 'imainun kananuna ismaelita unikama rikuatsinkë ënë maruti 'ain, usa 'ain kananuna rëtima 'ain, ax ka nun xukén 'ibu 'ikën.

Usakian kakëx ka aín xukénkama asábi ka kix kanankëxa. ²⁸ Usakin kininu nipakë basimashika an ñu marukë unikama uakëxa, 'aia iskin ka José kininua bitankëxun, aín xukénkaman an ñu marukë unikama veinte kuríki manë 'akë kupín maruakëxa. Usokin marukëxun ka José Egipto kakë menu buánkëxa.

²⁹ Usa 'ain ka Rubén ax aín xukén José chikínti sinanx 'uxunbi kini 'ukëmëuküa 'aíma okëxa, 'aíma oika ratuti sinánkasmai nitéxëti bëríkarana uisai 'iti 'ai kixun sinani aín chupa tukai masá nuituakëxa. ³⁰ Masá nuitubakëxa anua aín xukénkama 'ikë anu kuankin ka kakëxa:

—Uinu kara tuá ax 'ikë. ¿Añu karana 'ën bërí 'ati 'ain?

³¹ Usa 'ain ka Josénën xukénkaman achúshi cabranën tuá rëtankëxun aín imin Josénën tari pëmikë anun a shiakëxa; ³² usakin 'atankëxun ka aín papa ësokin kamiakëxa: Ënë kananuna mëran. Ënëx kara min bëchikë José aín tarima 'ikë kamina upíokin isti 'ain.

³³ Kakëxun iskinbi 'unani ka Jacob kiakëxa: Ënëx ka 'ën bëchikënën tari 'ikën. Bëtsi ñuina raëkëman sapi ka piaxa. ³⁴ Usakin atu kai ka Jacob aín chupa tukai nitéxëti 'itsaira iankëxa, aín bëchikë bamakësa sinani.

³⁵ Usaia aín papa uínbi manumisamai nitéxëkëbëtan ka aín bëchikë xanu 'imainun nukëbënë kaman uisoxun karana aín masá nuitukë a manumiti 'ain kixun sinánkëxa, 'aínbi ka an usokin kuëenmiti kuëëanma 'ikën; kuëënima ka aín bëchikënën rabanen 'itsaira ini kiakëxa: 'Ën sinánkë ënë nëtënx karana 'ëxribi 'ën

bëchikë 'ikësaribiti ñutima 'ain, ñutankëx kana anua uni ñukë 'ikë anuax 'ëx abë mërananti 'ain.

³⁶ An ñu marukë madianita unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa, buánxun ka sun-tárunën kushi Potifar kakë a maruakëxa, ax ka Egiptonu 'ikë 'apu aín suntárunën kushi Capitán 'iakëxa.

Judá 'imainun Tamar 'iá bana

38 Usai 'itankëx ka Judá aín xukén kamanuax chikiakëxa, chikíkiani kuatankëx ka achúshi uni Hirá kakë aín xubunu 'iakëxa, ax ka Adulam kakë ëma anu 'ikë uni 'iakëxa, ² kuantankëx anu 'ixun ka achúshi cananeo uni Súa kakë aín bëchikë 'unánkëxa, 'unántankëxun ka aín xanu 'iti biakëxa usakin bitankëx ka, ³ abë 'iakëxa, abë 'itankëxun ka aín xanu ami bëchikëxa bëchixun ka Er kakin anëakëxa. ⁴ Usakin ami bëchixun ka amiribishi aín xanu ñuitsimitëkëankëxa: Usokin ñuitsimixun ka aín bëchikë a bakënia Onán kakin anëakëxa. ⁵ Usakin 'atankëxunbi ka amiribishi bëchitëkëankëxa, bëchixun ka Selá kakin anëakëxa, aín papa Judá axa Quezib kakë ëmanu 'ain.

⁶ Usa 'ain ka Judánën aín bëchikë apan Er kakë achúshi xanu Tamar a 'inánkëxa. ⁷ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun 'atimati nitsia iskin an 'akë ñu kuëenkima Er a ñunun 'imiakëxa. ⁸ Usai Er ñuan ka Judánën aín bëchikë Onán kakëxa:

—Min kamina 'unan añu kaina 'ati 'ain kixun, usa 'ain kamina min xukénan kasunankë xanu min 'ainitsi a biti 'ain, a bixunmi ami bëchikë ax ka min xukén apan ñukë 'ain rëbúnki 'iti 'ikën.

⁹ 'Aínbi ka Onánën tuá bakënkëkama ax ka 'ën bëchikëma 'iti 'ikë kixun 'unánkëxa. Usakin sinánkin ka aín xukénan kasunankë xanu a tuati kuëenkima 'ain nami 'akin 'ain nëtökë ñu ëmainshi 'apákëxa, usai 'ikin ka aín xukén ñukë axa a kupín aín rëbúnkiñu 'iti kuëanma 'ikën. ¹⁰ Usai 'ia Nukën 'Ibun iskëxbi ka Onán an 'akë ñukama upíma 'iakëxa, usa 'ain ka aribi ñutanun sinánxuankëxa. ¹¹ Usa 'ain ka Judánën aín piaka Tamar kakëxa:

—Min papan xubunu pain kamina 'ikuanti 'ain, anuxun kamina 'ën bëchikë Selá kanitamainun kaini kuantí 'ain abëmi birananun.

'Aínbi ka Judánën sinánkëxa Selá axribi sapi ka aín xukénkama 'ikësaribiti ñuti 'ikë kixun. Usa 'ain ka Tamar ax aín papan xubunu 'i kuankëxa.

¹² Usa 'ain ka 'itsama baritia 'ikëbë Judánën xanu, Súanën bëchikë axribi ñuakëxa. Aín xanu ñukë 'ain ka a sinani masá nuituakëxa usai 'itankëx ka Timnat kakë ëma anuxuan carnero rani tëakin mëníokë anu kuankëbë ka aín 'unánkë uni Hirá kakë adulamita uni ax abë kuankëxa. ¹³ Tamar an ka aín kuku a Timnatnua aín carnero rani tëai kuankë kuakëxa, ¹⁴ usai a ëmanu kuankë kuakin ka Tamarnën kasunamëkë xanun pañukë chupa pañukë a pëtankëx ka bëtsi chupan rakútankëx amo chupan bëpamëti unín 'unántimaisa kix 'itankëx, anun Enaim kakë ëmanu atsínti anu tsóakëxa, ax ka anun Timnat kakë ëmanu kuantí bai anu 'iakëxa. Usa 'ain ka ësokin sinánkëxa Selá ax ka

bëri kanikë 'aish cha 'ikën, 'aínbi kana abë biranankëma pain 'ai kixun ka sinánkëxa.

¹⁵ Usaia anu aín chupan bëpamëax tsókë iskin ka Judánën sinánkëxa ax isa achúshi xanu bëtsi bëtsi unin aín nami 'akë a 'ikë kixun. ¹⁶ Usai 'ikë ukinbi mërai ka Judá anúan ukë bai a 'ëni amo nirakëti abë banakëxa, banakinbi ka 'unánma 'ikën ax ka aín bëchikënën kasunankë xanu aín piaka a 'ikë kixun 'unánima abë banakin ka kakëxa:

—¿'Èbë kaina 'itima 'ain? Kixuan kakëxun ka xanunribi ñukákin kakëxa:

—¿Añu ñu kaina 'èbë 'inuxun min 'è 'inánti 'ain? Èsokin ka xanunribi kakëxa.

¹⁷ —'Èn kana mi bëmiti 'ain 'èn 'arakakë carnero tuá achúshi —kixun —ka Judánën kakëxa.

—Asabi ka —kixun ka xanun kakëxa—, 'aínbi kamina añu ñuñu kaina 'ai a pain 'è 'inánbianti 'ain, minmi 'è kakë a 'è bëmi kuanxun.

¹⁸ —¿Añu ñu mi ènxunti kaina kuëënin? —kixun ka Judánën ñukákëxa.

—Ñukákëxun ka min tēñuti 'imainun anúnmi 'unánti orakakë a 'imainun min tuinkë tsati akamina 'è ènxunti 'ai —kixun xanun kakëxa. Usai abë banatankëxun a ñukákëkama 'inántankëx ka abë uxakëxa, usai abë 'ixun ka Judánën aín bëchikënën kasunankë xanu tuuókëxa. ¹⁹ Usai abë 'ikiani kuanxun ka Tamarnën anúan rakuanan bëpamëkë a bianan xanu raëmëkën pañuti chupa pëxuan nanbiankë a pañutëkëankëxa.

²⁰ Usai 'ikë basiramashi ka Judánën aín 'unánkë uni adulamita akëñun aín cabranën tuá achúshi uakëxa, abëa 'ikë xanu a 'inánkian aín ñu anu naënxankë a bixuntanun kixun xukëx kuanxunbi ka a xanu 'aíma okëxa. ²¹ Anu bëbaxun 'aíma okin ka anu 'ikë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu kara axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu Enaim kakë èmanu kuantu bai 'ipitiu tsókë 'isonkë ax 'ik?

Kakëxunbi ka —Ènu ka bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu 'aíma 'ixanxa —kixun atun kakëxa. ²² Èsakian kakëx ka amiribishi anua Judá 'ikë anu kuantëankëxa kuanxun ka kakëxa:

—Èmi a ñuikin kakë xanu a kana mërakëma 'ain 'imainun ka anu 'ikë unikaman anuisa achúshi xanubi axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë 'aíma 'ixanxa kixun 'è kaxa.

²³ Èsakian kakëxun ka Judánën kakëxa:

—Asabi ka 'imainun ka 'èn 'inánkë ñukama a biti 'ikën, uixbia 'ëmi kwaitima kupí ka 'èn ñu kamabë bërúti 'ikën, 'èn këmëkinma xuxunkë 'ikëbi kamina carnero bakë a mërakima 'inankëma 'ain.

²⁴ Usai ax 'ikë rabé 'imainun achúshi 'uxë 'irukësa 'ain ka, Judá achúshi unin kakëxa:

—Min piaka Tamar ax ka bëtsi unikamabë 'iixa, usa 'aish na tuukë ax unibë 'ikë kupían tuukë 'ikën.

Usai kia kuati ka Judá munuma kuënkëni kiakëxa:

—¿Bitankëxun kamina a xanu nēnkanti 'ain!

²⁵ 'Aínbi ka unikaman chikinbëtsinki békëxunbi ka xanun aín kuku èsokin kamiakëxa: Ènë ñukama 'ibu an ka 'è tuuoxa. Usa 'ain kamina mitsúnbi iskin uinan kara ènë tēñuti anua 'unánti orakakë 'imainun tsati ènëx

'ikë kixun 'unánti 'ain. ²⁶ Kiaxa kikëbë ka Judá aín ñukama 'unáni kiakëxa: An upíokin 'akëbëtanbi kana 'èn 'atima okin 'an, usa 'ain kana 'èn bakë bëchikë Selá 'inankëma 'ain usai 'itankëx ka uínsaranbi abë 'itëkëanma 'ikën.

²⁷ Usai 'itankëx ka Tamar ax aín nètë 'ikëbë rabé tuá naachikiakëxa. ²⁸ Naachikikin ka aín tita bakënkë anun a tuá achúshinën aín məkën chikíankëxa. Chikinia ñuman chëxëanën mëtëkërë kai an xanu bakëmikë ax kiakëxa: Ènëx pain ka bakënti 'ikën. ²⁹ Usakin 'akëxun ka a tuakën aín məkën atsímítëkëankëxa ax ka ax pain bakënkë 'aish aín xukën apan 'iakëxa, usai 'ikë ka an naachikimikë xanun Fares kakin anëtankëxun kakëxa: Uisax kaina min pan chikían. ³⁰ Usaia 'ian ka aín xukën ñuman panshianën mëtëkërë kakë axribi bakëankëxa, usai bakënkë ka a xanun Zérah kakin anëakëxa.

José 'imainun Potifarnën xanu 'ia

39 An ñu marukë unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa. Buánxun ka egipcio uni achúshi Potifar kakë a ismaelita unibunën maruakëxa. Potifar ax ka 'apu aín suntárunën kushi capitán 'imainun an bërúankë aín kushiribi 'iakëxa. ² Usai an ñu mëemikë uni egipcio uni, aín xubunu 'ia ka Nukën 'Ibun José 'itsaira bërúankin 'akiankëxa. ³ 'Akinkëxuan upíokin Josénën ñu mëia ka a ñu mëxunkë unin, aín 'Ibun ka Josébë 'ixun 'akinia kixun. Usa 'ain ka Josénën mëekë ñukamax upí 'iakëxa. ⁴ Usa 'ikë ka José ax ka uni upí 'ikë kixun an unikama bërúanti 'imainun an 'ain xubunu 'ikë kamabi ñu bërúanun kixun ami èankëxa. ⁵ Anúan Potifarnën José aín xubu 'imainun aín ñukama bërúanun ènkë nètëkaman ka Nukën 'Ibun Potifarmi upíokin sinánkin 'akiankëxa aín xubu 'imainun aín ñu 'apákë kamabi upí 'inun. ⁶ Usakin ami ènkëxuan Josénën aín ñukama bërúankëbë ka Potifar aín ñukama sinánkinma an bërúanxunkë anu 'ain, aín piti 'atishi isakëxa.

Usaia 'imainun ka José aín bëmanamíax upíira uni 'iakëxa, ⁷ usa iskin ka basikëbëtan anua təkë uni 'ain xanun upí 'ikë iskin kuëëankëxa, kuëënkín ka achúshi nètën Potifarnën xanun kakëxa:

—'Èbë kamina 'iti 'ain kixun. ⁸ Kakëxunbi ka kuëënkima Josénën èsokin kakëxa:

—Ka kuat, min bënën ka kamabi aín ñukama 'ëmi èanxa, usa 'ain ka 'èx ènu 'ain, aín ñukamami sinántima 'ikën. ⁹ Ènë xubunu ka 'èsaribi uni 'aíma 'ikën; usa 'ain ka 'èn ñu mëëxunkë unin a ñu kamina 'atima 'ain kixun kakëma 'ikën, mix kamina 'ain xanu 'ain; ¿usa 'ain karana 'èx 'atima ñuira 'ai Nukën 'Ibu Diosmi 'uchati 'ain?

¹⁰ Kamabi nètën ubíokin anun kuëënkín abë 'inun kanan a rapasua 'inun kakëxunbi ka Josénën kuaisama tankëxa. ¹¹ 'Aínbi ka achúshi nètën José xubunu 'ikë ñu mëëti 'ai anua uixi 'aíma 'ain atsíankëxa, ¹² 'aínbi ka atsíniabi xanuxun aín chupa bikin kakëxa:

—'Èbë kamina 'iti 'ain kixun.

Usakin kakin aín chupan bikëx ratuti abákiani chikíkin ka aín chupa xanun məkënuubi èbuiankëxa.

¹³ Usai 'ikin timabiani chikíkin aín mēkēnubi aín chupa ēbiani chikíkēbētan ka ¹⁴ aín xubunu 'ikē an ñu mēēxunkē unikama kuēnkēnkin kakēxa:

—Ka kuat, 'en bēnēn ka ēnē hebreo uni achúshi ñu mēēnun kixun bēaxa usa 'aishbi ka bērí 'ēmi kuaitisatania. Usa 'aish ka 'ēx mēu 'ain 'ēbē 'ikatsikiax atsíanxa atsínkin bikēx kana 'ēx munuma kuēnkēan, ¹⁵ usai 'ēx munuma kuēnkēnia kúati ratuti chikiti abákin, ka aín chupa 'ēnu ēbianxa.

¹⁶ Usai 'itankēxun ka Josénēn chupa upíokin nankēxa, an ñumēmikē 'ain bēnē aín xubunu 'utamainun. ¹⁷ Usai 'ikē basimashi ka xubunu aín bēnē bēbakēxa, bēbaia ka aín xanun ami manánkin kakēxa:

—Hebreo uni achúshimi ñu mēēnun bēkē ax ka 'ēx anu 'ikēnu 'ēbē 'ikatsikiax atsíanxa, ¹⁸ atsínkēbē 'ēx munuma kuēnkēnia kúati ratuti chikíkin ka aín chupa ēnu ēbiani abáxa. ¹⁹ Ēsokin ka min ñu mēēmikē unín 'ē 'aia, ēsokian aín xanun kakēxun kuati ka Josénēn ñu mēēxunkē uni asérabi usai ikēxa sinani 'itsaira ami nishakēxa, ²⁰ usai xumati ami nishkin ka José sipuati binun kixun aín suntárukama kakēxa, kakēxun bixun ka anua 'apun uni sipuakē anu sipuakēxa. ²¹ Usakin José sipuakē 'aínbi ka Nukēn 'Ibu abē 'ixun bērúankin 'akiankēxa, 'akinkēx ka upí nuituñu 'iakēxa, usa 'ikē ka an sipu bērúankē aín kushi an 'unánkēxa, ²² usa 'unánxun ka José abēa sipunu 'ikē unikama bērúanun kixun anēakēxa. Anēkēxun ka Josénēn kamabi ñu anu 'ikē a 'anun ñunuakēxa, ²³ usakin 'amainun an sipu bērúankē aín kushi an Josénēn 'akē ñukama isama 'ikēn, usakin ka Nukēn 'Ibun 'akinkēxun aín ñu mēētíkama upíokin 'akēxa.

Josénēn uni rabé aín namákē ñuixuan bana

40 Usai 'itankēxa basikēbē ka an uvas baka xēati Egipto menu 'ikē 'apu 'inánkē a 'imainun an pán 'akē uni aín kushi rabé axribi, an ñu mēēxunkē 'apu Egiptonu 'ikē ami 'atimati banai ami 'uchakēxa. ² Usa 'ain ka faraón Egipto menu 'ikē 'apu ax a uni rabé ami 'aisamairai nishkin an 'ain xēati iskē aín kushi 'imainun an pán 'akē iskē aín kushi kuēntankēxun, ³ anua suntárukaman kushi 'ikē capitán 'ain xubunua 'ikē sipu anu a rabébi xuakēxa, ax ka anua José sipuakē anubi 'iakēxa. ⁴ Usa 'ain ka suntárunēn kushi capitanēn an bērúanun kixun José 'inánkēxa, ax ka an 'apu ñu 'axunkē unikaman kushirabé 'iakēxa, usa 'aish ka akamax 'itsa barin anu sipuakē 'iakēxa.

⁵ Achúshi imé ka sipunu 'ikē uni rabētan namákēxa, an uvas baka 'apu xēati 'inánkē 'imainun ka an 'apu pán 'inánkē aín kushi a rabēxun namákēxa, a namákēnēx ka achúshi achúshinēx usaía 'itiñu 'iakēxa. ⁶ Usa 'ain ka José pēkaran sipunu 'ikē unikama isi uakēxa, ukinbi ka 'itsaira sinania masá nuituax tsókē a rabé mērakēxa; ⁷ usa iskin ka ñukákēxa;

—¿Uisakatsi kaina bērí masá nuitukē bēmánanshi 'ain?

⁸ —Nu rabēxun kananuna ēnē imé ēsokin namán, 'aínbi ka uisakin namákē kara ax 'ikē kixun an nu ñuixunti 'aíma 'ikēn kakēxun ka Josénēn.

—¿Diosan kara uisakin namákē kara min namákē ax 'ikē kixun mi ñuixuntima 'ik? —Kixun atu kakēxa katankēxun ka Josénēn—. 'Ē kamina min namákēkama ñuixunti 'ai kixun kakēxa.

⁹ Usakin kakēxun ka an 'apu aín xēati 'inankē aín kushi an pain aín namákē ñuixunkin José ēsokin kakēxa:

—'Ēn kana namákin uvas i achúshi isan, ¹⁰ ax ka rabé 'imainun achúshi pēñanñu 'iixa. 'Imainun ka uvas i ax kotankēx uábuaxa, usai 'itankēx ka aín uábukē ax aín tēxkanñu 'inun uvas 'itankēx pēkēaxa. ¹¹ Usai 'ian kana 'ēn 'apun ami xēakē xampa a tuínxun ami uvas baka chinintakēxun kana xampamibi 'ēnbi buánxun 'apu aín mēkēnubi 'inan. ¹² Ēsokian ñuixunkēxun ka Josénēn kakēxa:

—Min namákē ax ka ēsa 'ikēn: rabé 'imainun achúshi i pēñanmi namákē ax ka rabé 'imainun achúshi nētē ñui kikē 'ikēn, ¹³ usa 'ain ka ēnuax rabé 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan 'apun minmi an kuēnkēma ñu 'axunkē a istankēxun amiribishi min ñu mēētínu mi nantēkēnti 'ikēn, usakin 'akēxun kamina min 'asábiokin 'apu xampami aín xēati 'inánkē abi 'atēkēnti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina mia usokēxun min 'ēmribi sinánti 'ain, sinánkin kamina 'apu faraón 'ēribia ēnuachikínun kati 'ain. ¡Usa 'ain kamina 'ēribi nuibakin 'akinti 'ain! ¹⁵ 'Ēx kana mēkama bētsinkin hebreo unikama anu 'ikē menua bēa 'ain. Usa 'aish kana 'ēx ñu 'atima 'akēma 'aish sipunu 'iti kuēñima.

¹⁶ Ēsokian Josénēn 'upíokin ñuixunia kuakin an pán 'akē aín kushi anribi 'ēnribi kana ēsokin namá kixun kakēxa:

—'Ēnribi kana ēsokin namákin rabé 'imainun achúshi tasá pán uxua 'ēn maxkánu nankē isi pēkian.

¹⁷ Manámia 'ikē tasánua 'ikē pán ax ka batokin mēskukin 'akē ax ka faraónan 'iixa, aínbi ka ñuina pēchiñukaman tasá 'ēn maxkánua 'ikē a piaxa. ¹⁸ Usakin kakēxun ka Josénēn kakēxa:

—Minmi namákē ax ka ēsa 'ikēn: rabé 'imainun achúshi tasámi namákē ax ka rabé 'imainun achúshi nētē 'ikēn, ¹⁹ usa 'ain ka ēnuax rabé 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan 'apu faraónēn minmi an kuēnkēma ñu 'akē isti 'ikēn, istankēxun ka achúshi inu mi bēntanun 'amiti 'ikēn, usakin bēntania ka xētēkaman min nami piti 'ikēn.

²⁰ Usai 'ikē rabé 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan ka 'apu faraónēn anúan aín titan tuá nētē 'ikēbētan achúshi fiesta chaiira 'akēxa, 'akin ka kamabi aín uni kushibukama kamiakēxa. Usakin kamikēxa aín kushibu timēan ka 'apu faraónēn an xēati 'inánkē unikaman kushi 'imainun an pán 'akē unikaman kushi sipunua binun xuakēxa. ²¹ Xukēxun bitsínkin bēia ka an aín xēati 'inánkē unikaman kushi aín ñu mēētínubi bēráma 'akēsabi okin nantēkēanan ka faraónēn aín xēati 'inántēkēnun anubi nankēxa; ²² 'aínbi ka an pán 'akē aín kushi aribi Josénēan aín namákē ñuixunkēsabi okin inu bēntanxun tētsēkanun 'amiakēxa. ²³ Usakin aín namákē ñuixunkēxbi ka an 'apu 'ain xēati 'inánkē uni ax Josémi sinanima ami manúakēxa.

Josénèn 'apu faraónèn namákékama ñuixua bana

41 Usa 'ain ka rabé baritia inúkëbëtan. Achúshi imé faraónèn, Nilo kakë baka kuëbi nixun isi pékiakëxa, ² usakian an namákin iskëxbi ka baka mëuküax, mapai achúshi 'imainun rabé vaca 'upíira 'imainun xuairabu ax chikítankëxun basi xo chaxkébu a 'ukëmëuxun pia isan. ³ Usokian pikëbëbi a kaxu bakanuax chikitika 'atima 'aish chumínkékama mapai 'imainun rabé vaca axribi baka kuëbí raíri a 'urama sëtëruí nirakëakëxa. ⁴ Usai nirakëtankëxun ka vaca 'atimabu chumínkékama an mapai 'imainun rabé vaca upírabu 'imainun xuabu a eia isakëxa. 'Isibi ka faraón ratúkuatsianx bësuakëxa, ⁵ 'aínbi ka amiribishi 'ux-tëkëankëxa 'uxunbi ka amiribishi namákin istëkëankëxa: achúshi trigo xonuax mapai achúshi 'imainun rabé aín bimi upírabu 'aish koia isakëxa. ⁶ Iskëbë ka a kaxu mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi, amiaxa bari urukë amiax bëkikin suñun 'atimokëxa chushikë isakëxa, ⁷ akama trigo bimi chushikësa an ka trigo bimi mapai 'imainun rabé bimi upírabu a pia isakëxa.

Usakin iskinra namati bësui ka faraón kiakëxa iskinra kana namatin.

⁸ 'Aínbi ka a pékaran anun masánuitukëishi 'ixun kamabi Egipto menu 'ikë an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë unikama unun kixun kamiakëxa. Kamikëxa rikuatsinkë ka faraónèn usakian namákékama ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka uinu 'ikë uni an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë achúshinënbi ñuixuama 'ikën, uisakin namákin kara usakin namáxa kixun. ⁹ Usakian atun ñuixunkëbëma ka an faraón aín xëati 'inánkë uni aín kushi, ax kiakëxa:

—Bërí kana sinanatin usai 'iti 'aímabi kana 'ëx a sinanima manuan. ¹⁰ Mix 'apu 'ixun kamina nishkin an pán 'akë aín kushi 'imainun an mi xëati 'inánkë ënëribi anua suntárunën kushi capitán 'ikë sipu anu sipua. ¹¹ Achúshi imé kananuna nurabëxunbi namákën, an pán 'akë aín kushian 'amainun kana 'ënribi bëtsiokin namákën, usa 'ain ka an namákënëx 'unántisama 'imainun 'ënanëxribi unántisama 'aish uisakin namákë kara kixun unántisama 'iakëxa. ¹² Èsokin nun namákë 'aínbi ka nubë achúshi hebreo uni bëna, an sun-tárunën kushi ñu mëëxunkëribi anu 'iakëxa. A uni kananuna nun namákë ñuixuankën, ñuixunkëxun ka nu uisakin namákë kara ax 'ikë kixun nu ñuixuankëxa. ¹³ ¡An nu ñuixunkë usaibi ka 'iixa! usa aín kana 'ëx amiribishi 'ën ñu mëëtinu atsímáinun ka bëtsi aribi inu bëntanxun tëtsekamiixa.

¹⁴ Usokian ñuixunkëxun ka faraónèn José bëríbia sipunua chikínbëtsinkin anu bënun kamiakëxa. Usakian kamikë ka Josénèn mëníokakin aín bu tëamianan aín chupa upí pañubiani kuantankëx faraónu bëbakëxa. ¹⁵ Usaia bëbakë ka faraónèn kakëxa:

—'Ën kana ësokin namán 'aínbi ka an 'ën namákë 'ë ñuixunti 'aíma 'ikën, usa 'aínbi kana 'ën kuan, min isamina uni aín namákë ñuixuni kixun ñuia kana kuan, usa 'ain kaina min 'ën namákë 'ë ñuixunti 'ain. ¹⁶ Kakëx-

unbi ka Josénèn —ax ka 'ënbi 'akëma 'iti 'ikë —kixun kakëxa—; 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuni mix 'apu 'aish upí 'inun mi ñuixunti 'ikën.

¹⁷ Usokian kakëxun ka 'apu faraónèn José katëkëankëxa:

—'Ën namákënuax kana Nilo kakë baka kuëbí nikë 'ian, ¹⁸ usakin 'ën nixun iskëxbi ka bakanuax mapai achúshi 'imainun rabé vaca upíira 'aish, xuairabu an basi xochaxkébu a mëuxun pia isan. ¹⁹ Usakian pikëbëbi ka a kaxú mapai achúshi 'imainun rabé vaca chumínkë 'aish 'atimara axribi piküaxa. ¡Uinsaranbi kana 'ën usa vaca 'atima Egipto me ënuax iskëma 'ain! ²⁰ Ènë vaca chumínkë 'atimabu an ka ax pain chikikë mapai rabé 'imainun rabé vaca upírabukama a eaxa; ²¹ 'aínbi ka usakin eaxi uínbi 'unántisama 'iixa, usa 'aish ka bërâma 'ikësabi chumínkëira 'iixa.

Usokin namati kana bësun, ²² 'aínbi kana 'uxtënkëxunbi amiribishi namákin mapai achúshi xonuax trigo bimi upírabu koia isan. ²³ Usakin iskëbëbi ka a kaxú mapai 'imainun rabé trigo bimi ami bari urukë amiax bëkikin suñun 'akëx bëküax chushi ësikikë 'ianan nëmëkë koaxa. ²⁴ A trigo bimi chushikësa 'imainun mënuakësa an ka mapai 'imainun rabé trigo bimi upírabu a piixa. Usakin namáxun kana an ñu tankë unikama timëxun ñuixuan, 'aínbi ka atu achúshinënbi usakin namákë ka ax 'ikë kixun 'ë kakëma 'ikën.

²⁵ Usakian kakëxun ka faraón Josénèn kakëxa:

—Minmi 'apu 'ixun rabéokin namákë ax ka achúshi ñu ishi ñui kikë 'ikën. Diosan ka mi 'unánmisa tania aña kaina 'ati 'ai kixun. ²⁶ Mapai achúshi 'imainun rabé vacakama upírabu ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ikën, usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi upírabu ax 'ikën. Ax ka a mi namákë abi 'ikën. ²⁷ Mapai achúshi 'imainun rabé vaca chumínkë 'imainun 'atima axa bëtsi kaxú chikikë ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ikën; usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi chushikësa 'imainun mënuakësa amiaxa bari urukë amiax bëkikian suñun xarokë ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia a piti 'aíma 'ain numi 'iti a 'ikën. ²⁸ 'Ën mi kakë usabi oi ka 'iti 'ikën: Diosan ka mix 'apu 'ikë usakia an ñu 'ati a ñuikin mi ismiixa. ²⁹ Usa 'ain ka 'inuxun 'aia mapai achúshi 'imainun rabé baritian a piti 'itsaira 'imainun unin 'apákë ñu 'itsaira bimiñu kamabi Egipto menu 'iti 'ikën, ³⁰ usai 'itankëx ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia a piti 'aimaira 'iti 'ikën. Usai 'ikëbëtan ka uínbi Egipto menu ka 'aisamaira piti 'iakëxa kixun sinántima 'ikën. ³¹ Usa 'ain ka a piti ñu 'aimaira 'ikëbë, ñu 'apákë kokë bërâma íasa 'itima 'iti 'ikën. ³² 'Ën 'apu minmi rabé okin namákë ax ka, Nukën 'Ibu Diosan uisakin kara 'aisa tania usakin 'aia, usa 'ain ka ënuax basimashi 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain sapi kamina 'ën sinánkëxun basikinmaishi uni achúshi sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë, an ënë Egipto menu 'ikë unikama an bërúankin isti anëti 'ain. ³⁴ Mix 'apu 'ixun kamina ësokin 'ati 'ain: min kamina aín kushikama anëtankëxun, kamabi menu kuankian unin 'apákë trigo bimi bikë ax ka mapai achúshi pisha bikë anua aín chukúmashi biti 'ikën, bikin ka mapai achúshi

'imainun rabé baritia 'imi Egipto menua unin 'apákë 'aisamaira tuaia timëti 'ikën. ³⁵ Usa 'ain kamina min kati 'ain kamabi trigo bimi upibukama ka mapai 'imainun rabé baritia anun timëti 'ikën; timëtankëxun ka achúshi xubunu bukúnti 'ikën, ax ka usokin kamabi ëmakamanu bukúnti 'ikën, ax ka kamabi uni ëmanu 'imainun naënu 'ikë unikaman piti 'ikën. ³⁶ Usakin mi 'amikëxun atun trigo bimi bukúnkë 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia numi 'ikëbëbi unikama numin bamatima 'ikën, Egipto me ënu tsókë unika-max.

José Egipto menu 'apu iá bana

³⁷ Usakian Josénën kakë ax ka 'apu faraón 'imainun aín unikamanan upí bana 'iakëxa, ³⁸ usaía kia ka faraónën aín unikama ësokin kakëxa:

—¿Uisaxun karanuna bëtsi uni 'ësaribi aín 'Ibu Diosan bëru ñunshinñun nun mërati 'ain? ³⁹ Èsai ki-tankëxun ka José kakëxa:

—Misaribi uni sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë uni ka 'aíma 'ikën, usa 'ain min 'Ibu Diosan mi 'unánmikëxun kamina ënë ñukama 'unanin. ⁴⁰ Èsokin katankëxun ka 'apu faraónën José kakëxa, mix kamina anu 'ëx 'ikë 'apun xubu anu 'iti 'ain, 'imainun kamina ënë menu 'ikë unikaman min kakësokin 'ati 'ikën, kamabi uni min kakësa okían ñu 'anun 'amiti 'ain 'aínbi kana. 'Èx kuni 'apu 'aish mi manámi 'ianan kushiira 'iti 'ain. ⁴¹ Ka kuat, 'ën kana kamabi Egipto menu 'ikë unikaman kushimi 'inun mi anëin. Èsokin kakinshi ka, ⁴² faraónën 'apu 'ixuan mëñukë a ëchikinshi aín mëñusuti bitankëxun Josénën mëkënu mëñumiakëxa. Usakin mëñumitankëxun ka aín chupa lino 'upíira upí a pañumianan aín tëuti kuri 'akë a tëñumiakëxa. ⁴³ Usakin aín ñukama pañumitankëxun ka anúan ax nikë caballonën nikinkë bëtsi a kaxu 'ikë bëtsi anu José 'aruakëxa, 'arutankëx ka kiakëxa, bërí ka kamabi unix aín bëmánuax sharati rantinpurunkin kamina anúan kuantí bai bëaratima 'ain, usa 'ain ka Josénëx kamabi Egiptonu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa. ⁴⁴ Usakin 'atankëxun ka faraónën kakëxa:

—'Èx kana 'apu 'ain, usa 'aínbi ka Egipto menu 'ikë unin mix kikëma 'ain aña ñubi 'atima 'ikën. ⁴⁵ Usa 'ain ka 'apu faraónën bëtsiokin anëkin José egipcionu 'ikë anën anëakëxa Safenat-panéah kakin anëtankëxun, ka Asenat akëñun 'ain xanu 'iti birakamiakëxa, ax ka Potifera kakë Sacerdotenën bëchikë xanu 'iakëxa, ax ka On kakë ëma anu tsókë uni 'iakëxa, usakian 'akëx ka José Egipto menu 'apu 'iakëxa.

⁴⁶ Anua 'apu 'imikë anu ka José treinta baritiañu 'iakëxa, usa 'ain ka José anua faraón 'ikë anuax chikí-tankëx Egipto me kamaoi kuainbëkini niakëxa. ⁴⁷ Usa 'ain ka ñu 'apákë 'aisamaira bimiñu 'aish piti 'itsaira 'iakëxa mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu 'apákë bimiakëxa, ⁴⁸ usa 'ikë ka Josénën ax 'apu 'ixun kamabi trigo 'apákë mapai achúshi 'imainun rabé baritia sënëmikim timënun unikama 'amiakëxa; usakin 'amianan ka trigo buküanan anuxuan 'apáxun bikë ëmanua anu bukúnti 'akë anubia trigo bukunun 'amiakëxa.

⁴⁹ Usakian Josénën timëmikëx ka trigo bimi parúmpapa kuëbínua masi iskësaira 'iakëxa. Usa 'ain ka 'aisamaira 'ikë uínbi tupuntisamaira 'ianan uiti 'itsaira kara kixun tupuntisamaira 'iakëxa.

⁵⁰ Usa 'ain ka anúan ñu 'apákëxbi kootima baritia 'isamapain 'ain Josénën aín xanu Asenat kakë ami rabéokin bëchikë 'iakëxa. ⁵¹ A paian bëchikë aín rëkuén bëchikë a ka Manasés kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: "Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx masá nuituanan tëmëraiabi 'ë manumiäxa 'imainun ka 'ën papan aintsikamiribi manunun 'ë 'imiäxa." ⁵² Usakin 'atankëxun ka bëchitëcëntancëxun Efraín kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: "Ibu Diosan ka anuax 'ëx tëmërakë me ënuax 'ëx bëchikëñu 'iti kuëanxa. ⁵³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé bari inúkëbë unin ñu 'apákë Egipto menu 'aisamaira 'iskë ax sënëankëxa, ⁵⁴ usaía 'ikëbë ka José kikësabi oi mapai 'imainun rabé baritia inúkëbë unin ñu 'apákëbi aña ñubi menu koama 'ikën, José kikësabi oi ka usai 'iakëxa. Usaía raíri mekamanu 'imainun ka, Egipto menushi a piti ñu 'aisamaira 'iakëxa; ⁵⁵ usa 'ain ka Egipto menu tsókë unikamax a piti 'aíma 'ain numin 'i 'apu faraónu trigo ñukati kuankëxa, kuaxun ñukákëxunbi ka 'apu faraónën egipcio unibu kakëxa: Kamabi unikama mitsux kamina José isi kuantí 'ain, kuaxun kamina aña 'anun kara mitsu kaia usakinbi 'ati 'ain. ⁵⁶ Usa 'ain ka kamabi menua a piti 'aíma 'ain Josénën anua trigo bukunkëkama xëókanun kixun kakëxuan xëókakëbëtan ka egipcio unikaman trigo maruakëxa, usai 'ikëbë ka kamabi nëtën numi chaiira 'ain a piti 'aíma 'iakëxa. ⁵⁷ Usai 'ikëbë ka kamabi menuaxribi a piti 'aíma 'ain Egipto menua José 'ain, trigo marui unikama uinu 'ikë menubi a piti 'aíma 'ain uakëxa.

Josénën xukënkama Egipto menu kuan

42 Usa 'ain ka Jacobnën Egipto menu ka trigo axa kixuan ñuikania kuakëxa, kuakin ka aín bëchikëkama kakëxa: ¿Aña kaina anuxun mitsúxbi bët-sibë bëtsibë isanankin 'akanin? ² Èsokin ka 'ë kakanxa Egipto menu kaisa trigo axa. Usa 'ain kamina anu kuantankëxun nukaman piti trigo marui kuantí 'ain, a piínu nukamax bukunun.

³ Èsokian aín papan kakëx ka Egipto menu mapai rabé Josénën xukënkama trigo marui kuankëxa; ⁴ 'aínbi ka Jacobnën aín bëchikë Benjamín, Josénën xukén a atubë kuantanun xuama 'ikën, anu kuaníbi ka ñu 'aisama inuti 'ikë kixun sinánkin. ⁵ Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kamax anribia trigo marui kuankë unikamabë kuankëxa. A nëtë kaman ka kamabi Canaán menu a piti ñu 'aíma ain numi chaiira 'iakëxa.

⁶ Usaía 'imainun ka José ax Egipto menu 'apu 'ain, unikama trigo maruti anëkë 'iakëxa. Usa 'ixun ka axa trigo marui bëtsi menuax kuankë unikama anu kuania trigo maruakëxa. Marukëbëbi ka aín xukén kamaxribi ami bëbai nirakëti aín bëmánanën me tikai rantinpuruni tsóbuakëxa. ⁷ Usai anu nukutia iskin ka Josénën ënë unikamax ka 'ën xukén 'ikë kixun 'unánkëxa;

'unánkinbi ka, atu 'unánkëmasa 'ixun, munuma banakin atu ñukákin kakëxa:

—¡Mitsux! ¿kaina uinuax aín?

Kakëxun ka —nukamax kananuna Canaán menuax trigo marui aín —kixun atun kakëxa. ⁸ 'Aínbi ka an 'unánkëxunbi aín xukénkaman José 'unánma 'ikën. ⁹ Usa 'ain ka atux usai 'itia namá a sinánkin aín xukénkama Josénën kakëxa:

—Mitsux kamina këmëkuatsini 'utunanishi uan. Usa 'ain kamina uisaxun 'aisa kara ënë ëma 'ikë kixun isi ukan.

¹⁰ —Usama ka nun 'Ibu —kixun ka atun kakëxa—. An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna trigo maruishi uan. ¹¹ Usa 'ain kananuna nukamax achúshi papan bëchikëshi 'ain. Usa 'aish kananuna upí sinánñuishi 'ain. Usa 'ain kananuna uínsarabi këmëkianxun bëtsi ëmakama 'utunkëma 'ain. ¹² —Usama ka —kixun ka Josénën karaishiakëxa—. Mitsux kamina këmë kuatsini 'utunanishi uan. ¹³ Usakian kakëxunbi ka atun katëkëankëxa:

—An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna mapai rabé 'imainun rabé xukén 'ain, usa 'aish kananuna achúshi papan bëchikëshi 'ain, usa 'ain kananuna nukamax Canaán kakë me anu tsotin. Usa 'ain ka nun xukén 'anáka itsi nun papabë bëruaxa 'imainun ka nun xukén 'anáka ax nubëma 'ikën. ¹⁴ Ësokian kakëxun ka Josénën amiribishi katëkëankëxa:

—¡Kana mitsu kan! Mitsux kamina këmëkuatsini uisakara ënë me 'ikë kixun 'utuanan añu kara ënu 'ikë kixun isi uan, ¹⁵ usa 'ain kana 'ën mitsu ësokin tanin: 'Ënbi kana 'apu faraónën anën mitsu kain ënuax kamina min xukén 'anáka ax pain utamainun úxbi chikítima 'ain. ¹⁶ Usa 'ain ka mikama achúshinën a bitsi kuantu 'ikën. A bitsia kuantamainun ka raírinëx sipuakë 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna mitsúxmi kikë ënëx kara aséرابي 'ikën kixun isti 'ain, mitsux kikë aséرابي 'ain ka këmëkuatsini ukë 'iti 'ikën. Ësakin kana faraónën anën mitsu kain.

¹⁷ Ësokin pain katankëxun ka rabé 'imainun achúshi nëtë Josénën atu sipuakëxa, ¹⁸ usakin sipuaxunbi ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan atu kakëxa:

—Ëx kana Dios kikësabi oi 'ikë uni 'ain. Usa 'ain kamina mitsun 'ën kakësabiokin 'ati 'ain, mitsúxmi nu këmë kuatsinxun 'utuni ukë 'ikëbi: ¹⁹ usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain mitsux kamina uni sinan upíñu 'ain kixun usa 'ain ka achúshinëx sipunu bërúmainun kamina mitsun aintsikaman piti trigo buani kuantu 'ain.

²⁰ Kuantankëxun kamina min xukén 'anáka 'ë bëxúnti 'ain, a bëkëbëtan kana aséرابي kamina mitsux këmëkëma 'ai kixun 'unánti 'ain. Usama 'ain kamina mikamax bamakë 'iti 'ain. Usaia kikëbë ka usa ka 'iti 'ikë kixun kikankëxa, ²¹ 'aínbi ka atúxbi bëtsibë bëtsibë kanankëxa:

—Aséرابي kananuna nun xukënbë 'atimonankën, nun kananuna nua uisabi oxuma 'anun kakëxun kuakin nuibama 'ain, axa tëmëraia iskinbi. Usa 'ain kananuna nuxribi bërí tëmërain. ²² 'Imainun ka Rubénën kakëxa:

—Usa 'ain kana 'ën mitsu kakën nun xukén 'anáka kananuna 'atima otima 'ain; kakëxunbi kamina mitsun kuakanma 'ain, usa 'ain sapika nukamaribi ax ñua kupí usakin nu 'aia.

²³ Usai atux kia Josénën kuatiabika 'unánma 'ikën, ax ka bëtsían usai ka kia kixun kamainun banakëxa. ²⁴ Usakin aín xukénkama kaíbi atúxa usai kia kuati masá nuituti uri kuanx ka José iankëxa. Usai inkuatsini anua atux 'ikë anu utëkëkin ka atu kakin, amo nitsinakin Simeón atun ismainunbi nëamiakëxa. ²⁵ Usokin 'amitankëxun ka Josénën aín unikama kakëxa, trigo aín pishanu buchuokin 'aruxuanan, kamina atun kuríkiribi atun pisha 'ukëmëu achúshi achúshi pishanubi 'aruxuntënkëti 'ain, 'anan kamina kuanlian bainuxun pibiantu aribi 'inánti 'ain. Ësokian Josénën kakëxun ka an kakësabiokin aín unikaman 'akëxa.

²⁶ Usakian pishanu purukin trigo 'inánkëxun ka atun asno anu 'arubiani anuax kuankëxa. ²⁷ Usai anuax kuanbaiti ka ñantánbukëbë anua imé uxti anu nirakëakëxa, nirakëxun ka atu achúshinën pain aín pisha asno piminuxun trigo binuxun aín pisha rëchurukinbi ka, aín kuríki pishanu bërakankin 'arukë mërakëxa.

²⁸ Usakin mërari ratúkin ka aín xukén achúshinën raíri kakëxa:

—¡Ka kuant, 'ën kuríki ka amiribishi 'ë mañaxa! ¡'Ën pishanubi ka 'ën kuríki 'ikën! Ësakian bëtsin kakëx ka raírinëx ratuti bërëi 'itsaira rakuéti a xukén kamáxbi kanankëxa:

—¿Diosan kara nukamaxnu ësai 'iti nu sinánxukin ësokin nu ax?

²⁹ Usa 'ain ka Canaán menu bëbakëxa, bëbaxun ka kamabi atux 'ikë aín papa Jacob ñuixunkin kakëxa, a ëmanu 'ikë 'apun ka nu 'atimai banai nishkin nux isanuna këmëkianxun atun me 'utuni kuan kixun nu kaxa:

³⁰ —A ëmanu 'ikë 'apu an ka numi 'atimai, banai nishkin nu kaxa mitsux kamina këmë kuatsini ënë menu 'ikë unikama unëxun 'utuni ukan. ³¹ Usai kiabi kananuna ësokin kan nux kananuna uni mënin sinánñuishi, 'ain usa 'aish kananuna nukamax an uni 'utunkë uni ama 'ain; ³² katankëxun kananuna ësokinribi kan nux kananuna achúshi papañushi mapai rabé 'imainun rabé xukén 'inun bëchia 'ain; usa 'ain ka bëtsi nubëma 'ikën 'imainun ka nun xukén 'anáka nun papabë Canaán menu bëruaxa kixun kananuna kan.

³³ Ësakin kakëxun ka an nukama kaxa: Bërí kuni kana aséرابي kaina mikamax upisinanñu 'ain kixun 'unánti 'ain. Usa 'ain kamina min xukén achúshi 'ënu ëbiantu 'ain ëbiankin kamina trigo 'itsamashi min aintsikama buánxunti aín, ³⁴ 'aínbi kamina min xukén 'anáka 'ë bëxunkanti 'ain. A mi 'ë bëxunkëxun kana mitsux kamina upí sinánñubu 'ianan këmëkuatsini ukëma 'ain kixun 'unánti 'ain; usa 'ain kana mitsun xukén 'anáka axa upí 'inun ënti 'ain, 'imainun kamina mitsuxribi ënë menu niti 'ain.

³⁵ Usa 'ain ka atun ëmanu kuantankëxun trigo pishanua bukunpakinbi Josénën xukén atun kuríki a 'ukëmëukua pisha chukúmaratsunua mërakëxa,

achúshi achúshi atun pishanua. Usokin pisha chukú-maratsunua kuríki mērai ka a xukénkamaxbi aín papabēbi ratúkankēxa. ³⁶ Usa 'ain ka Jacobnēn kakēxa:

—Mitsun kamina bēchikēñuma 'è 'imin. José ka nubēma 'ikēn, 'ianan ka Simeónēxribi ka nubēma 'ikēn, ¡'imainun kamina Benjamínribi 'è bēri ēmib-iankasin kin! ¡Ēsakin 'akin kamina 'è bēchikēñuma ēnkanin! ³⁷ Usaia kia ka Rubēnnēn aín papa kakēxa: —'Ēn bēruánun kamina Benjamín 'ēn mēkēnu ēnti 'ain usa 'ain kana 'ēnbi mi bēxuntēkēnti 'ain. Bēxunkēx-uma kamina, 'ēn bēchikē rabē ēnē 'ati 'ain. ³⁸ Usai kiabi ka Jacobnēn aín bēchikē kakēxa:

—'Ēn bēchikē aín 'anáka ēnē 'ikēbi kana mitsukēñun xutima. Aín xukén José ka ñuakēxa usa 'ain ka arat-sushi tikiaxa. Mitsubē kuania ñu 'aisama inuti ñuanan 'ikēbē kaina uisai 'iti 'ain, mitsux kamina 'uchakē 'iti 'ain 'ēx kaniakēkē 'aish 'itsaira masá nuituti ñukēbē.

Aín xukén kaman Benjamín Egipto menu buan

43 Usa 'ain ka nētēkamabi a piti ñu a menu 'aíma 'iakēxa, ² usa 'ain ka Jacobnēn aín bēchikē kamabētan Egipto menua buánkē trigo a pikēx kēñúkēbētan aín bēchikēkama kakēxa:

—Amiribishi kuantankēxun kamina trigo chukú-mashi marutēkēni kuantu 'ain.

³ 'Aínbi ka Judánēn kakēxa:

—Asérabi ka anu 'ikē unin an nukama kaxa: Min xukén 'anáka bēíma kamina 'è isi ukantima 'ain. ⁴ Usa 'ain kananuna min nubē, kuantanun xukēbē trigo maruikuanti 'ain; ⁵ 'aínbi kananuna minmi nubē kuantanun xukēbēma kuaniman. A unin ka nu asérabi kaxa: Min xukén 'anáka a bēíma kamina 'è isi ukantima 'ain.

⁶ Ēsokian katēkēnkēxun ka Jacobnēn kakēxa:

—¿Uisa kupín kaina 'è 'itsaira 'aisama on? ¿Uisati kaina nun xukén 'anáka ka anu 'ikē kixun a uni kan?

⁷ Kakēxunbi ka atun katēkēankēxa:

—A unin ka uisa unikaraisanuna 'ain kixun 'itsaira ñukákin nun ainti 'ibukama nu ñukáxa. Ñukákin ka nu kaxa: ¿Min papa kara ñukēma pain tsótax? ¿Min xukén itsi kara anu 'ik? Nun kananuna an ñukákēsabi okin an kakē banakama kan. ¿Uisaxun karanuna min xukén 'anáka kamina bēti 'ain kixun kakēxun 'unánkē 'itsían?

⁸ Usa 'ain ka Judánēn aín papa Jacob kakēxa:

—Nux upitax tsóti kuēēnkin kamina nun xukén 'anáka 'ēn bēruánun xuti 'ain, xukēbē kananuna bēríbi kuantu 'ain. Usa 'ain kananuna mi 'imainun nukama 'ianan nun bēchikē kamaribi ñutima 'ikēn. ⁹ 'Ēn kana a tuá bēruánti 'ain; 'è kamina axa uisai kara 'ikēbētan kati 'ain. 'Ēn a tuá bētēkēnima kana anun tsókē nētēkaman 'ēx min 'uchokē 'iti 'ain. ¹⁰ Ēnuax 'itsaira banai panatima kuanx kuni kananuna rabēti kuantankēx ukē 'itsían.

¹¹ Usa 'ain ka aín papan ēsokin kakēxa:

—Anun nun ēnēñu mēnióti bētsi ñu ka 'aíma 'ikēn, usa 'ain kamina ēsokin 'ati 'ain: mitsun pisha kamanu kamina a uni 'inaishiti kuanxun achúshi ñu buánti 'ain. Ēnē menuxun uniokē ñu upíira: bálsamo kakē sanuira

chukúma 'imainun buna rēpa chukúmashi 'imainun ro tsēpasa 'imainun i baka 'akē ro akēñun ro ua upíira nun menua 'ikē aribi buánti 'ain. ¹² Buánkin kamina nētē itsinmi buánkē usamaira kuríki kēxtuira buánt-tankēxun minbi 'inánti 'ain, mitsun 'inankēxunbia 'inantēkēnkēsamaira 'inánti 'ain; 'inánkin kamina manuxun sapi ka usakin 'axa aribi 'inánti 'ain. ¹³ ¡Usa 'ain kamina! min xukén 'anáka bibiakin buántankēxun a uni istēkēni kuankanti 'ain. ¹⁴ Usa 'aínbi ka Nukēn 'Ibu Dios ax kamabi kushiñu an mitsua uisabi okima nuibanun 'imianan, min xukén sipunu 'ikē a ēnun sinánmikin Benjamín utēkēnun upíokin sinánmiti 'ikēn. Usa 'ain kana 'ēn bēchikēkama nētēkēbē, bēchikēñuma 'ēx 'iti 'ain.

¹⁵ Usakian Jacobnēn kakēxun ka aín bēchikēkaman anu 'ikē 'apu 'inaishiti kuantu ñukama bianan, pishami kuríki kēxtuira bianan, Benjamínribi bibiani Egiptonu kuankēxa. Kuantankēx ka anua José 'ikē anu bēbakēxa, ¹⁶ usaía bēbaia ka Josénēn Benjamín atubēa kuankē isakēxa, iskin ka an aín xubu bēruánkē uni a kakēxa:

—Ēnē unikama kamina 'ēn xubunu buánti 'ain, 'imainun kamina vaca rētankēxun piti 'itsaira 'ati 'ain, atun ka bari xamarukēbētan bēri 'ēbētan piti 'ikēn.

¹⁷ Ēsokian kakēxun ka aín ñu bēruánkē unin aín kushin

Josénēn kakēsabiokin anbi aín xubunu atu buánkēxa,

¹⁸ 'aínbi ka Josénēn xubunuax ratuti kánani kikankēxa:

—¡Ēnēx ka kēmēkin nu bēkē 'ikēn! Bētsi nētēn trigo marukin 'inankēxunbia nu 'inantēkēnkē kuríki a kupín sapika nu bēaxa. Usa 'ain sapi ka nukama kuantanun xukima tēmēramianan kupímashi nukamabi ñu mēēmīti 'ikēn, nun ñuinakama kēñunbi.

¹⁹ Usa 'ain ka nukuti aín xubu xēputi 'urama oí a rapasu kuani nirakēkin an ñu bēruánkē uni abē banakin.

²⁰ Atun kakēxa:

—¡Uisati, kara Nukēn 'Ibu! Bētsi nētēn kananuna asérabi trigo marui uan, ²¹ 'aínbi kananuna ēnuax kuantankēx anu nu imé uxti anu nukuxun nun pisha rēchurupakinbi, kananuna pisha bērakankin achúshi achúshi nun pishanua kuríki 'arukē mēran, a kuríki ka kamabi 'iaxa. A kananuna bēri 'inantēkēnti bēan, ²² bēanan kananuna nun kuríkiribi anun trigo maruti bētēkēan. 'Aínbi kananuna uin kara a painun 'inánkē kuríki nun pishakamanu 'arutēkēanxa kixun 'unánkēma 'ain. ²³ Kakēxun ka an ñu bēruánkē unin atu kakēxa:

—Kamina 'itsaira rakuékantima 'ain. Mitsun Dios min papabētan rabikē an sapi ka a kuríki mitsun pishanu 'arukē 'iti 'ikēn, 'ēn kana anúnmi trigo kupíokē kuríki a bian usa 'ain kamina 'itsaira rakuétima 'ain. Kamina 'itsaira masá nuituti rakuétima 'ain.

Ēsokin katankēxun ka an ñu bēruánkē unin Simeón

sipunua chikínbētsinkin aín xukén kamanu bēakēxa;

²⁴ usakin 'axun ka atu kamabi Josénēn xubu 'ukēmēu

ubankēxa, uantankēxun ka anúan tachukati 'umpax

'inantankēxun aín ñuinakamaribi aín piti 'inánkēxa.

²⁵ Usa 'ain ka a 'inainshiti bēkē ñukama mēniókin, José

ka bari maníkëbë atubëtan pi uti 'ikë kixun 'unánxun kañankëxa.

²⁶ Usakian kainkëxa aín xubunu bëbaia ka atúan 'in-ainshitia uankë ñukama a 'inánkëxa, 'inani ka ami rantinpuruni aín bëmánan memi bëtiki tsóbuakëxa.

²⁷ Usai 'ia iskin ka Josénën atu uisa karaisa kixun ñukákëxa ñukatankëxun ka ësokinribi kakëxa:

—¿Uisa kara min papa, a ñuikinmi 'ë kakë kaniakëkë ax 'ik? ¿Kara bëríbi tsótax? ²⁸ Kixuan ñukákëx ka akama tétübuti aín chixunu sënën kuabuti ami 'ikin kakëxa:

—An mi ñu mëëxunti, nukaman papa ka anu 'ikën. Bëríbi ka tsótaxa.

²⁹ Usakian kakëxun a rapasunua israikinbi ka Josénën aín xukén Benjamín 'ain papan akëñun aín titami bëchia a mërakëxa mërài ka kiakëxa:

—¿Ènëx kara mitsun xukén 'anáka a ñuikinmi 'ë bërâma kakë a 'ik? ¿Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'akinti 'ikën 'ën bakën! Èsakin kaishi, ³⁰ ka José aín xukén isi 'itsaira kuëñibi aín inkë urukëbë tènëtisamaira tani. Bënëtishi abákiani kuanx anua 'ikë anu atsiñx iankëxa.

³¹ Usai intankëx sënëntankëx bëchukakiani kuani ka kiakëxa: ¿Aín piti kamina ènë kama mëtikati 'ain! ³² Usa 'ain ka an kakësabiokin an ñu 'axunkë unikaman José axa 'apu 'ikë abiribi mesanu aín piti nanxuanan aín xukénkama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa, nanxuanan ka an ñu 'axunkë egipcio unikama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa atun ka hebreo unikamabëtan mëskuxun piama 'ikën. ³³ Usa 'ain ka Josénën aín xukén apankama 'anan Benjamín uinu kara tsóti 'ikë kixun kakëxa. Katankëxun ka aín xukénkama atun 'apamixun 'abianxun 'anákami sënëonkin atu upíokin sënëinra 'itánun anu tsónun kakëxa usakian 'akëx ka sinánkasmai uisa kupín kara ësokin nu 'aia kixax bëtsibë bëtsibë isanankëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Josénën an anuxun pikë mesa anuxunbi raíri pikianan, ka aín xukén Benjamín raíri 'inánkësamaira okin aín piti cha 'inánkëxa. Usakin 'ai ka José 'imainun aín xukénkamax pi-anan xëai 'itsaira kuëñankëxa.

Josénën manë xampa ñuikë bana

44 Usakin 'atankëxun ka Josénën an ñu bërúankë aín kushi kakëxa:

—Ènë unikaman pishanu kamina trigo atun buántisabi 'itánun 'aruti 'ain, 'anan kamina atun kuríki achúshi achúshi pishanu bërakankin 'aruxunti 'ain. ² 'Anan kamina 'ën xampa manë uxua 'akë aribi aín xukén 'anákanën pisha bërakankin 'aruti 'ain 'akin kamina, anun trigo kupíokë kuríki akëñunbi 'aruti 'ain. Usokian Josénën 'amikëxun ka an ñu bërúankë unikaman 'axu-ankëxa.

³ Usai 'iónxa pëkarakëbë barin urukín pëk-abëtsinkëbëtan ka Josénën an ñu mëëxunkë unikama kuantanua, aín xukénkama aín ñu mëníoti 'akinun kixun 'amiakëxa 'amixun ka aín xukénkama aín ñuinakama buani kuantanun xuakëxa. ⁴ Usai kuania ëma ëbiani urakiankë 'aímabi ka Josénën an ñu 'axunkë uni

kakëxa axa kuankë unikama akamina nuikuanti 'ain nuixun nukúkin kamina kati 'ain:

—¿Uisa oti kaina upíokin 'akinkëxunbi 'atimakin 'an? ¿Uisati kaina mitsun manë uxua 'akë xampa amia ⁵ 'ën ñu mëëxunkë unin xëanan anun ñu tankë a mëka-man? ¿Mitsun kamina 'atimakin 'an!

⁶ Èsakian kakëx kuanxun ka an ñu bërúankë uni an nukúkin, usakian kakë bana abi ñuikin atu kakëxa, ⁷ usakian kakëxun ka atun kakëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina usakin kananuna ñu 'a kixun nukama kain? ¿uínsaranbi kananuna nun ësokin ñu 'akëma 'ain! ⁸ Nux kananuna Canaán nètënuaxbi nun pishanua mërakë kuríki a 'inantëkëni uan. ¿Uisaxun karanuna manë xampa mëkamanan kuri ami ñu mënxunkë unin xubunua mëkamati 'ain? ⁹ ¿Usa 'ain sapi ka an mi ñu mëëxunti ènëkama achúshinëx bamakë 'iti 'ikën, uin pishanua kara manë xampa mërài a 'imainunbi kananuna nukamaxribi an ñu mëëxunkë 'iti 'ain!

¹⁰ Usokian kakëxun ka an José ñu mëëxunkë uni aín kushin atu kakëxa:

—Mikamax kikësa ka 'iti 'ikën, 'ainbi ka uin pishanu kara manë xampa 'ikën ax kuni 'ën ñumëmikë uni 'iti 'ikën; usa 'ainbi ka aín patsanëx 'uchakëma 'iti 'ikën.

¹¹ Usaia kikëbëtan ka a kamaxunbi atun pisha bënëkin-shi menu, nanpákin rëchuruakëxa. ¹² Rëchurupatia ka an ñu bërúankë unin kamabi pisha bariakëxa, barikin ka aín xukén apanmixun aín xukén 'anákami okin barikibi ka Benjamínën pishanua manë xampa mërakëxa. ¹³ Usakian mërakëbë ka atun chupa tukai nishi paëakëxa. Usai 'itankëxun ka amiribishi atua anun ñu nikinkë aín ñuinakaman kaxunu puruakëxa. Purubiani ka a ëmanubi kuantëkëankëxa.

¹⁴ Usa 'ain ka Judá 'imainun aín xukënkamax kuanxbi amiribishi bërükiani Josénën xubunu bëbakëxa, bëbakinbi ka José anuabi mërakëxa mërài ka aín bëmáno nirakëti rantinpuruni tsóbukin aín bëmá-nanën me tikakëxa, ¹⁵ usai 'ia ka akamabi Josénën kakëxa:

—¿Añu kaina mikaman 'an? ¿Mitsun kaina 'unan achúshi uni 'ësaribinën kara ñu tanti 'ik?

¹⁶ Kia ka Judánën kakëxa:

—¿Uisakin karanuna nukaman mi kati 'ain? ¿Uisaxun karanuna ñu 'akëma 'ixun nun kananuna 'an kixun mi kati 'ain? Nukën 'Ibu Diosan nux 'uchakë 'unánkë 'ain kamina. Nukama min ñu mëmikë uni 'inun 'imiti 'ain; 'imikin kamina, aín pishanua min manë xampa bikë abëbi, min ñu mëmikë uni 'inun nukama 'imiti 'ain.

¹⁷ 'Aínbi ka Josénën kakëxa:

—Usama ka. Aín pishanuanu manë xampa mërakë ax kuni ka 'ën ñu mëëmikë uni 'iti 'ikën. Usa 'ain ka aín patsanëx aín papan xubunu upitax rikianti 'ikën. Uínbi ka mitsu kuania ubiotima 'ikën.

Judánën Benjamín ñuikin José ka

¹⁸ Usa 'ain ka Judánën José 'urama okin kakëxa:

—'Èn kana mi ësokin kaisatanin, usa 'ain kana 'ën uínbi kuanuma mi kain. Kamina 'ën kakëx 'ëmi nishti-

ma 'ain, mix kamina 'apu faraón asaribi 'ikë kana mi kain. ¹⁹ Min kamina nu ñukan nux karaisana papañu 'ianan nun xukén 'anákañu 'ain kixun, ²⁰ ñukákëxun kananuna mi ñuixuan nun papa achúshi kaniakékë ka anu 'ikën 'imainun ka nun xukén 'anáka achúshi bërí kanikë bënë anu 'ikën, ax ka nun papan kaniakékë 'ixun bëchia 'ikën. 'Imainun kananuna mi kan nun papan ka 'itsaira atua kuëñia, ax ka aín xukén ñua akëñunbia aín titan tuá 'ikën. ²¹ Usakin mi kakëxun kamina min uni bëna a 'unánun bënun kixun nu kan. ²² Nukaman kananuna mi kan a tuákën ka aín papa ëinsama tania, an ënkëx ka aín papa ñuti 'ikën. ²³ Aínbi kamina min nu kan nubëisa a uni bëna ukëbëtama ismina nu bitsima kixun.

²⁴ Usa 'ain kananuna kuantankëxun min nu kakë bana, kamabi ñuixunkin nun papa kan. ²⁵ Usakin kakëxun ka nun papan nu kaxa: Karaisanuna amiribishi trigo 'itsamashi marui utëkëntima 'ain kixun; ²⁶ aínbi kananuna nukaman kan: Nux kananuna ënë tuá min nukëñun xukëbëma kuaniman, usa 'ain sapi kananuna ax kuankëbëtanma, a uni isi kuantima 'ain. ²⁷ 'Ën papan ka ësakin nukama kaxa: Mitsun kamina 'unan 'ën xanun ka bëbu tuá rabéishi 'ë tuáxuankëxa; ²⁸ achúshinëx ka 'ëbë 'ibi ënuax nëtékëxa, usa 'ain kana bëríbi iskëma 'ain. Ñuina raëkëma ninu 'ikën kara piakëxa kixun kana sinanin. ²⁹ Usa 'ain ka bërími ubankëxa aín xukén 'iásaribiti ñu 'aisama inuti nëtékëbë kamina mi kamáxbi 'uchokë 'iti 'ain, 'ën sinanëinshi 'aisamaira masá sinani bamakëbë.

³⁰ Usa 'ain ka 'ën papa uniakë ami 'itsaira sinánkin aín nikë aín ñu mëëkë anuxunbi uinubia kuantanun kakinma 'arakaia, usa 'ain ka a uniakë nukamax kuankëbë 'ëx kuankëbë, ³¹ nun papa a istëkënimama masá nuituti bëunan mëskukëñenbi bamati 'ikën. Usa 'ain kananuna nukamax nun papa kaniakékë 'aish aín nitëxëkëinshi bamakëbë 'uchokë 'iti 'ain. ³² Usa 'ain kana 'ën papa ësokin kan 'ëxëshi kana an ënë tuá uisai kara 'ia a iskë 'iti 'ain 'imainun kana ësokinribi kan: Amiribishi minu bëtëkënimama kana 'ëx 'uchakë 'iti 'ain usa 'ain kamina 'ëx bamati 'itámainun 'ë 'uchoti 'ain. ³³ Usa 'ain kana 'ën mi kain 'ëx sapi kana min ñumëmikë unisa 'iti 'ain, usa 'ain kana uniakë ënëx kuantamainun 'ëx mi ñu mëëxuni bërúti 'ain. Usa 'ain kamina min aín xukén kamabëa kuantanun a tuá xuti 'ain. ³⁴ Uisa kupí, ¿uisax karana 'ën papanu ënë tuá 'ëbë kuankëbëma 'ëx kuantëkënti 'ain? 'Ën karana 'ën papa masá nuituti tëmëraia isti 'ain.

Aín xukénkama Josénën 'ëx kana mitsun xukén 'anáka 'ai kixun ami chikirakëkin 'unánmia

45 'Ësakin kaia Judá sënënkëbëtan ka Josénën tënëtisamaira tankin, an ñu mëëxunkë unikama a rapasu 'ikëbi munuma kuënkëkin kakëxa: ënuax kamina kamaxi chikínkanti 'ain. 'Ësokian kakëx ka an ñu mëëxunkë unikama José rapasunuax chikímainua, aín xukén kamáxëshi abë bërúti ka 'ëx kana min xukén 'anáka José a 'ain, kixun 'unánmiakëxa.

² Usakin kaibia munuma kuënkëni inkë a ka egipcio unikaman kuakëxa, kuaxun chaniokin ñuia ka faraón-nëribi anua 'ikë aín xubunuxunbi kuakëxa. ³ Usai 'itankëxun ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'Ëx kana José a 'ain. ¿Nun pa kara bëríbi tsótax? 'Ësokian kakëx a bëtánain 'aish ratúkin ka uínbi uisokinbi káma 'ikën. ⁴ Aínbi ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'Ë 'urama kamina ukanti 'ain.

Usakin kakëxa a rapasu 'aia, ka Josénën kakëxa:

—'Ëx kana mitsun xukén José ami Egipto menu ukë unikama marua a 'ain; ⁵ usa 'ain kamina 'atimakin kana 'a kixun sinani ubikantima 'ain, mitsun kamina 'ë maruakën usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan 'Ibu Diosan 'ë pain mitsúxmi tëmëraia 'akinun ënë menu 'ë bëakëxa. ⁶ Bërí ka rabë baritia numi ënë menu 'inutia, usa 'aínbi ka mapai achúshi baritia pain pishianxa, usa 'ain ka unín 'apákëxbi aña ñubi 'irutima 'ikën. ⁷ Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsux uisama pain 'ain ënë menu 'ë pain bëakëxa nun rëbúnki kamaxa ënë menu 'inun, 'imainun ënë unikama upíokin manukima ax kushiira 'ixun ënë menu 'akinun 'ë bëakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menu uti 'ë sinánxuankëxa; mitsun kamina 'ë xuama 'ain, usa 'ixun ka anbi 'ë 'apu faraón an bana ñuixunbi 'imianan aín xubunu ñu mëënun 'imiakëxa, 'imianan ka anbi Egipto me ënu 'apusa 'ixun unikama ñu mëëmianan kamabi ñukama 'ën 'anun kixun 'ë 'imiakëxa. ⁹ Usa 'ain kamina bënëti anua 'ikë anu kuantankëxun nun pa kai kuantu 'ain: Nun xukén José kananuna mëran kixun kamina kai kuantu 'ain, ësai ka min bëchikë José kiaxa: Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi Egipto menu 'apusa 'inun 'ë 'imiaxa. Usa 'ain kamina basimama bënëti 'ë isi uti 'ain. ¹⁰ Usa 'ain kamina min bakë bëchikëkama 'imainun min babakamaribi bëanan min ñuinakama bëti 'ain, bëia kana anumi mikamax tsónun Gosen kakë me a mitsu 'inánti 'ain. Usa 'aish kamina 'ë 'urama 'iti 'ain. ¹¹ 'Ënumi ukëkana min aintsí 'ibukama këñunbi mitsun piti 'inánan, kamabi mibëa 'ikë akamaribi aña ñubi pishintisamokin 'akinti 'ain; ënuax mapai achúshi bari pain ka anun ñu 'apákëbi koima 'ianan numi ax 'iti 'ikën. ¹² 'Ën xukén Benjamín 'imainun mitsúnbi kamina 'ëx ësai kia kuakan. ¹³ 'Imainun kamina kamabi ñu 'ën aín kushi 'ixun Egipto ëma ënuxun 'aia iskë, a kamina 'ën papañuixuni kuantu 'ain 'imainun kamina ënuami iskë ñukamaribi, José ka a menu upiti tsotia kixun kamina kati 'ain. ¿Bënëti kamina nun pa bëi kuantu 'ain!

¹⁴ 'Ësokin atu kai ka José aín xukén Benjamín 'ikúti iankëxa. 'Imainun ka Benjamínëxribi José 'ikúkin tēpat-sati ami iankëxa. ¹⁵ Usai Benjamínbë 'itankëx sënëkin ka Josénën aín xukén apankamaribi bëtsukukakin bitsi intëkëankëxa, ësai pain 'itankëxun ka aín xukénkama abë rakuétimaishi banakëxa.

¹⁶ Usai 'ikë ka faraón 'imainun aín unikaman aín xubunu 'ixunbi ñuikania kuakëxa, kuati ka Josénën xukénkama kara ënë menu bëbaxa kixun sinani kuënkënkëxa. ¹⁷ Usaia 'ikë kuaxun ka faraónnën José kakëxa:

—Min xukénkama kamina aín, ñuinanu purubianti trigokama 'inánti 'ain, 'inántankëxun kamina anuaxa ukë Canaán menu kuantékëntanun xuti 'ain, ¹⁸ anu kuantakëxun ka aín papa 'imainun aín aintsí 'ibukama 'ë bëxúnti 'ikën. Bëxunkëxun kana 'ën anua 'inun Egipto me upíira anu ñu 'apákëa upiti 'irukë a 'inánti 'ain, usa 'ain ka ënë me 'ën kaísun 'inánkë ënu 'irukë 'upíira a pi tsóti 'ikën. ¹⁹ 'Imainun kamina kati 'ain, Egipto me ënu, ka carretakama buánti 'ikën, anúan aín xanu 'imainun atun bëchikëkama, 'imainun anun min pa-paribi bëti. Atux ka uti 'ikën, ²⁰ 'ianan ka aña ñuñu kara bëri 'ikë ami sinanimaishi uti 'ikën, Egipto me ënu 'ikë ñu upírabu ax ka atunan 'iti 'ikën.

²¹ Usakin faraónën kakëxun ka Jacobnën bëchikë. Josénën faraónën kakëabiokin aín unikaman car-retakama 'inánun kanan, kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánun kakëxa; ²² chupa ióbu kuankian chuakë pëanan pañubianti a 'inánkëxa, 'aínbi ka Benjamín ashi trescientos kuríki manë 'akë 'imainun mapai achúshibëtan sënën chupa aín pañuti 'inánkëxa. ²³ Usakin 'inánkin ka aín papa buámitia mapai rabé asno anu purukë Egipto menu 'ikë ñu upíbu, 'imainun bëtsi mapai rabé asno anu purukë trigo aribi, buanmianan panankian bainuxun aín papan ukin pibëtsinti pán akamaribi buanmiakëxa. ²⁴ Usakin ñukama 'inántankëxun ka Josénën kuantanun xukin aín xukénkama kakëxa:

—Bainuax atumina kuani mëëanankanin.

Kaxúan xukëx ka aín xukénkama rikiankëxa.

²⁵ Usakin kaxúan Egipto menua xukëx ka Canaán kakë me anu nuküakëxa, anua aín papa tsókë anu bëbakëxa. ²⁶ Bëbaxun ka usaía 'ikë kama ñuixunkin aín bëchikë achúshinën kakëxa, papan 'ën xukén José ka tsótaxa ax ka Egipto menu 'ikë unikaman 'apu 'ikën, kixuan ñuixunkëx ka Jacob uisa kupín kara usa 'iti 'ikë kixun sinánkin ka aín bëchikëkaman ñuixunkë ax ka aséjabi 'ikë kixun sinanima ratuti sinánkasmakëxa. ²⁷ Usai 'ikinbi ka atúan ñuixunkëxun Josénëan anun kuantí xuxunkë carreta isanan ñukama aribi isi 'itsaira kuëenkin kuantí sinánkëxa. ²⁸ Sinani ka kiakëxa: “¡'Ën kana kuan 'ën bëchikë José kaisa Egipto menu tsótaxa! Usa 'ain kana bamaxumaishi isikuanti 'ain.”

Jacob Egipto menu kuan

46 Usai 'itankëx ka Jacob kamabi aín ñu 'imainun aín ñuina 'arakakëkama buani bain kuankëxa. Kuani Beerseba kakë menu bëbaxun ka ñuina rë-tankëxun usakin 'ati sinánxun aín papa Isaacnën Dios xaroxuankëxa. ² A imébi ka Diosan abë banakin Jacob 'ikëbia Israel kakin anëké a kuénkin namámikësokin kakëxa. Kakëxun ka an:

—Ënu kana 'ain kixun ka kakëxa.

³ Kakëxun ka Diosan kakëxa:

—'Ëx kana Dios min papan rabia a 'ain. Usa 'ain kami-na Egipto menu kuantí rakuétima 'ain: Anuxun kana 'ën min rëbúnkikama achúshi ëma kushiira 'ianan chai-ira 'itánun 'uákamë 'ëomiti 'ain. ⁴ Usa 'ain kana 'ëx mibëbi Egipto menu kuantí 'ain, anuxun kana

amiribishi min rëbúnkikama 'ënbi chikinuxun 'ain.

'Imainun ka mixmi ñukëbë José mi rapasu 'iti 'ikën.

⁵ Usai anuax Diosbë banatankëx ka Jacob Beerseba anuax kuankëxa. Kuania ka aín bëchikëkaman aín pa-papan Jacob 'imainun aín bëchikëkama atun xanukama a këñunbi 'apu faraónëan anúan atux kuantí bëmikë carreta anu puruakëxa. ⁶ Usa 'ain ka Jacob kamabi aín ñukama 'imainun aín, aintsikamabëbi Egipto menu kuankin aín 'arakakë ñuina vacakama ovejakama 'imainun kamabi Canaán menuxuan bikë a kamabi ubani kuankëxa. ⁷ Kuankin ka aín bëchikë bëbu 'imainun aín bëchikë xanukama 'imainun aín xuta nukëbënë 'imainun aín baba xanu akama abë kuankin uankëxa.

⁸ Ënëx ka Israel unikama axa Egipto menu rikian atun anëkama 'ikën; ax ka Jacob 'imainun aín rëbúnkikama 'iakëxa:

Rubén ax ka Jacobnën bëchikë apan 'iakëxa.

⁹ Rubénën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa: Hanoc, Falú, Hesrón, 'imainun Carmí.

¹⁰ Simeónën bakë bëchikëkama ënëx 'iakëxa: Jemuel, Jamín, Óhad Jaquín, Sóhar 'imainun Saúl, ax ka achúshi cananea xanun tuá 'iakëxa.

¹¹ Ënëx ka Levínën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Guer-són, Quehat 'imainun Merarí.

¹² Ënëx ka Judánën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Er, Onán, Selá, Fares, 'imainun Zérah. (Er 'imainun Onán ax ka Canaán kakë me anuax ñuakëxa.) Ënëxribi ka Faresnën bëchikëkama 'iakëxa: Hesrón 'imainun Hamul.

¹³ Ënëx ka Isacarnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Tolá, Puvá, Job 'imainun Simrón.

¹⁴ Ënëx ka Zabulónën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Séred, Elón 'imainun Jahleel.

¹⁵ Ënë kamax ka Lía bixúan Jacobnën ami bëchikëka-ma 'imainun aín bëchikë xanu achúshi Dina aribi 'iakëxa, ax ka Padán-aram, kakë me anu tsókëpan 'ixuan bëchia 'iakëxa. Usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkinëx xanu 'imainun bëbu tupúnkëx ka treinta 'imainun tres uni 'iakëxa.

¹⁶ Ënë kamax ka Gadnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Sefón, Haguí, Esbón, Suní, Erí, Arodí 'imainun Arelí.

¹⁷ Ënë kamax ka Asernën bakë bëchikëkama aín anë 'iakëxa: Imná, Isvá, Isví, Beria 'imainun ka atun chirabakë ax Sérah, kakin anëké 'iakëxa. Ënë kamax ka Beriánën bakë bëchikëkamaribi 'iakëxa. Héber 'imainun Malquiel. ¹⁸ Ënë kamax ka Jacobnën Zilpámi bakë bëchiakama 'iakëxa. A xanux ka an ñu mëmikë xanu 'ikëa Labánën aín bëchikë xanu Lía a ñu 'axúnun kixun 'inánkë 'iakëxa, usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkikamax bëbu 'imainun xanu tupúnkëx dieciséis uni 'iakëxa.

¹⁹ Ënëx ka Raquelmia Jacobnën bëchia 'iakëxa: José 'imainun Benjamín. ²⁰ Ënë kamax ka aín xanu Asenat kakë amia Josénën bakë bëchikë 'iakëxa Manasés 'imainun Efraín, ax ka Egipto menuxuan bëchikë 'iakëxa. Asenat ax ka Potifera sacerdote On kakë ëmanu 'ikë aín bëchikë xanu 'iakëxa. ²¹ Ënë kamaxribi ka Benjamínnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Bela, Bé-quer, Asbel, Guera, Naamán Ehi, Ros, Mupim, Hupim

'imainun Ard. ²² Ēnē kamax ka Raquel 'imainun Jacobnēn rēbúnki 'aish catorce uni 'iakēxa.

²³ Ēnēx ka Dannēn bakē bēchikē Husim kakē 'iakēxa. ²⁴ Ēnē kamaxribi ka Neftalí aín bēchikē 'iakēxa: Jahzeel, Guní, Jezer 'imainun Silem. ²⁵ Ēnēkamax ka Bilhánmia Jacobnēn bēchiakama 'iakēxa: Ax ka Labánnēan aín bēchikē xanu Raquel 'inaishia, aín rēbúnkikama 'aish mapai achúshi 'imainun rabé unibētan sēnēinshi 'iakēxa.

²⁶ Ēnē unikamax ka Jacobē Egipto menu kuankēxa, usa 'aish ka aín aintsí 'ibukamaishi sesenta 'imainun seis uni 'iakēxa, usa 'ain ka 'ain bēchikēnēn xanukama ax tupunkēma 'iakēxa. ²⁷ Ēnēx ka Josénēn bēchikē rabé Egipto menuxuan aín titan tuá 'iakēxa. Usa 'ain ka Egipto menu sesenta uni Jacobnēn aintsí 'ibukama abē bēbakēxa.

²⁸ Usa 'ain ka Jacobnēn Judá pain aín xukén José istá-nun kixun xuakēxa. Xukin ka Gosen kakē me anu bēbaia bitsi unun kixun kamiakēxa, kamikēxa kuantamainun ka Jacob Gosen kakē me anu bēbakēxa, ²⁹ usakin kamikēxun ka Josénēn aín carreta anúan aín papa bēñakin bitsi kuanun mēnionun 'amiakēxa. 'Amibiani ka aín papa bitsi axribi kuankēxa, kuanxun ka aín papa 'ikúkin tēpatsakin bitsi anuax basipain iankēxa. ³⁰ Usai 'itankēxun ka Jacobnēn aín bēchikē José kakēxa:

—Ēnbi kana mi ñukēsa 'aishmi nētēa 'ikēbi mi mērain, usa 'ain ka 'ēx mi istánkēx ñuti asábi 'ikēn.

³¹ Usa 'ain ka Josénēn aín xukénkama, kanan aín papa aintsí 'ibukama kakēxa:

—Bērí kana 'apu faraón iskin kati 'ain. Iskin kana 'ēn xukénkama 'imainun 'ēn papan aintsí 'ibukama, axa Canaán menu tsókē, ax ka 'ēbē ēnē menu tsóti uaxa kixun; ³² 'imainun ka bēaxa aín ovejakama aín vaca kamabi atun 'arakakē ñuinakama, usa 'ain ka atux oveja bērúanan vaca 'arakai anun tēkē unibu 'ikēn. ³³ Usa 'ain kamina 'apu faraónēn añunēn kaina tēkanin kixun ñukákēxun, ³⁴ mitsun kati 'ain, nun ñu mēēti ka ovejakama 'arakati 'imainun vaca 'arakati 'ikēn nun, chaitiokē kaman 'asaribiokin. Usakinmi kakēxun ka Gosen kakē me ēnē anumi 'inun mitsu 'inánti 'ikēn, egipcio unikamax ka an oveja bērúankē uni 'imainun an vaca bērúankē unikamabē timéax 'iti kuēēnma unibu 'ikēn.

47 Usakin aín xukénkama katankēx ka José 'apu faraón kai kuankēxa. Kuanxun ka kakēxa 'ēn xukéantu ka 'ēn papabē Canaán menuax bēbaxa, bēri ka Gosen kakē me anu 'ikēn, anu ka aín ovejakama aín vacakama 'imainun aín ñukamabēbi uaxa. ² Ēsakin kabiani kuanxun ka aín xukénkama mapai achúshi kaískin bibiankin 'apu faraón 'unamiti buánkēxa. ³ Usa 'ain ka 'apu faraónēn Josénēn xukénkama ñukákin kakēxa:

—¿Añunēn kaina mitsux tēin?

Kixun ñukákēxun atun kakēxa:

—An 'apu 'ikē mi ñu mēēxunti nukaman kananuna nun chaitiokēkaman 'asaribiokin ovejakama bērúain. ⁴ Nukamax kananuna ēnē menu tsóti uan, anu nux 'ikē Canaán me anu ka 'itsaira numi 'ianan a piti ñu 'aíma

'imainun nun ñuinakama pimiti pasto 'aíma 'ikēn. Usa 'ain kamina an mi ñu mēēxunti nukama ēnē menu 'apu 'ixun nukamaxnu anu tsónun Gosen kakē me a nu 'inánti 'ain.

⁵ Usakian atun kakēxun ka 'apu faraónēn José kakēxa:

—Min papa 'imainun min xukéantukamax ka ēnē menu mibē tsóti uaxa. ⁶ Usa 'ain ka Egipto me ēnēx bēri atunan 'iti 'ikēn. Usa 'ain kamina Gosen kakē me a atu 'inánti 'ain, ax ka upíira me ēnē menu 'ikēn, usa 'ain ka anu tsóti atux bērúti 'ikēn. 'Imainun kamina achúshi an ñuina 'arakati 'unánkē uni 'ēn vacakama bērúanan nanti 'ain.

⁷ Usa 'ain ka Josénēn aín papa Jacob aribi 'apu faraón a 'unánmikim aín xubunu uankēxa. Uankēxun ka 'urama okin Jacobnēn upiokinshi kakim faraón 'urama okēxa, ⁸ usakian urama okēxun ka 'apu faraónēn ñukákēxa:

—¿Uiti baritiañu kaina bēri mix 'ain?

⁹ Kixun ñukákēxun ka Jacobnēn kakēxa:

—'Ēx kana bēri 'ain ciento treinta baritiañu usa 'ain kana achúshi menushi 'ima kuaínbēkini tsóti niakēn. Usa 'ain kana a baritiakaman upiti tsóti 'ianan tēmērai 'iakēn, usa 'aínbi kana 'ēn chaitiokēkama 'iásarabiti kaniakēti tsóti.

¹⁰ Ēsakin faraón katankēx ka Jacob 'imainun aín bēchikē José anuaxa banakē anuax kana kuani kabiani chikíakēxa. ¹¹ Usa 'ain ka Josénēn 'apu faraónēn kásabiokin aín papa 'imainun aín xukén apankama anua 'inun Gosen kakē 'ikēbi Ramsés kakimribi anēkē me upíira a 'inánkēxa. Anua aín aintsikamabēbi tsónun 'inánkē Egiptonu 'ikē me ax ka upíira 'iakēxa. ¹² Usakin, a 'inántankēxun ka Josénēn aín aintsí 'ibukama aín piti akamaribi 'inánkēxa, 'inánkin ka uiti 'itsa kara kuēēnia a istankēxun an kuēēnkē a cha 'inánan an 'itsama kuēēnkē a chukúmashi 'inánkēxa.

Anúan numi chaiira 'ikē a baritiakama José Egipto menu 'apu 'ia

¹³ Usa 'ain ka uinu 'ikē menubi trigo a piti 'aíma 'iakēxa, usa 'ain ka a piti ñu 'aíma 'ain 'itsaira numi 'iakēxa. 'Ikēbē ka Egipto menu 'ianan Canaán kakē me anuribi 'ikēbē ka anu 'ikē, unikama numin bamatisa tani 'ikankēxa. ¹⁴ Usai 'ikian anu tsókē unikama 'imainun Canaán kakē me anu 'ikē unikaman trigo marukin 'inánkēxun ka, Josénēn kamabi trigo kupían bikē kuríki a timētankēxun 'apu faraónēn xubunu nankēxa.

¹⁵ Ēsakin atun trigo marukēbēbi ka Egiptonu 'ikē 'imainun Canaán menu 'ikē unikaman kuríki kēñuakēxa, usai atun kuríki kēñuan ka José kai egipcio unikama kuankēxa:

—¿Kuanxun ka min kamina nun piti nu 'inánti 'ain! kixun kakēxa kakim ka minmi numin bamaiaibi nu piti 'inánkēma ax ka 'aisama 'iti 'ikēn, nux kuríkiñuma kupinshi kananuna ēsai 'in kixun kakēxa.

¹⁶ Ēsai kia ka Josénēn atu kakēxa:

—Mikamax kuríkiñuma 'ixun, mitsun ñuina 'arakakëkama 'ë bëxunkëxun kana a bianan mitsu trigo 'inaishiti 'ain.

¹⁷ Èsokian kakëxun ka Egiptonu 'ikë unikaman aín caballo, vaca, ovejakama 'imainun aín asnokama kupí Josénu buánkëxa, uania ka Josénën a kupín a baritakaman atun 'arakakë ñuina bianan trigo 'inánkëxa.

¹⁸ 'Aínbi ka a baritia inúkëbëa bëtsi bari 'irukëbëtan José anu kuantëkënxun kakankëxa:

—Minbi kamina 'unan nun kananuna mimi unékinma kuríkiñuma kananuna 'ai kixun mi kain; 'imainun ka nun 'arakakë ñuinakamaribi kananuna kamabi mi 'inan. Usa 'ain ka nunnu a mi 'inántëkënti bëtsi ñu 'aíma 'ikën, usa 'ain ka uni 'imainun me ishi bëruaxa.

¹⁹ Usa 'ain kamina min nun me këñunbi nu maruti 'ain, trigo nu 'inánkin kamina biti 'ain. Usa 'aish kananuna tëmëramikinbi faraón nun menuxunbi ñu mëëxunti 'ain, usa 'ain kamina min a piti 'imainun menu a 'apáti ñu bëru nu 'inánti 'ain. Usakin 'akëxma ka me 'aisama 'iti 'ikën. ¿Uisa kupín kaina min, nun me ëbiani bamatanun nu ënti 'ain?

²⁰ Èsakian kakëxun ka Josénën Egiptonu 'ikë mekama faraónan 'inun maruakëxa, egipcio unikaman ka marutsinxumabi atun me numin 'ikin aín mekama maruakëxa, usakian marukëx ka kamabi mex faraónan 'iakëxa, ²¹ 'imainun ka Egiptonu 'ikë unikamax Josénën tëmëramikin ñu mëmikë kamabi Egipto menu 'ikë unikama 'iakëxa. ²² Usakin 'akin anu 'ikë mekama marukinbi ka Josénën sacerdote kaman me a mëëkima 'apu faraónën atun piti trigo 'itsaira 'inánkëxa, 'inánkëxun ka a pikin numin 'ikinma atun me maruti sinánma 'ikën.

²³ Usakin 'atankëxun ka Josénën anu 'ikë unikama kakëxa:

—Bëri kamina kamabi min me 'imainun mikamaxribi 'apu faraónan 'iti 'ain, 'ën kana kamabi a maruxuan usa 'ain kamina ñu bëru ënë 'apáti 'ain, ²⁴ 'aínbi kamina faraón 'apákëxa tuaia bitankëxun mapai achúshi pisha 'inánti 'ain; 'inánkëbëa rabé 'imainun rabé pisha tikikë ax ka 'apánan mitsun bëchikëkama 'imainun kamabi axa mitsubë tsókë unikamabëtan piti 'ikën.

²⁵ Kakëxun ka atun kakëxa:

—Mix kamina nubë upí 'ain usa 'ixun kamina numin bamati 'ikëbi nukama 'akian. Usa 'aish kananuna faraón tëmëra kin ñu mëëxuni nukama 'iti 'ain, kiox ka kanankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Josénën amiribishi a tanti bana Egipto menu 'atëkëankëxa, a banax ka 'apu faraón mapai achúshi pisha 'inánti kikë 'iakëxa. Ènë bana ka bëribi anu 'ikën; 'aínbi ka sacerdote unikama atun me kupín kupiótima 'iakëxa, atun me uínsaranbi 'apu faraónan biama 'ikën.

Jacobjen ashikin aín bëchikë José anua ñuia maínti me ñuikin ka

²⁷ Usa 'ain ka israel unikamax Egipto menu tsóti bëruakëxa. Anu bëruax ka Gosen kakë me anuax 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëokëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Jacob

diecisiete baritia Egipto menu tsóakëxa, anuax ka ciento cuarenta 'imainun siete baritiañu 'iakëxa.

²⁹ Usai anu 'ixun ka Jacobnën achúshi nètën bëri kana kaniakëkë 'ain kana ñuti 'ain kixun sinánkëxa. Sinánkin ka José abë bananua unun kixun kamiakëxa:

—Asérabi 'ën mi kakësabiokin 'aisatankin kamina 'ën kisinu min mëkën nanti 'ain 'imainun kana sinanatëkëntima okinmi 'anun mi kain. Uisa 'ixunbi kamina ñuia Egipto me ënu 'ë maintima 'ain. ³⁰ Usa 'ain kamina 'ën aintsikama 'iásaribiti ñuia kamina Egipto me ënu maínti sinánkima anua 'ën chaitikama maínkë anuribi uanxun maínti 'ai kixun ka kakëxa.

Kakëxun ka Josénën —Asabika min sinánkësa okin kana 'ati 'ain —kixun kakëxa.

³¹ —¿Sinanatëkëntima okin! kamina ashikin 'ë kati 'ain —kixun ka amiribishi aín papan kakëxa.

Èsakian kakëxuan Josénën sinanatëkëntima okin kakëx, ka Jacob anua 'uxkë anuax aín tēpiti ami tētuti ñanati 'iakëxa.

Jacobjen upíokin sinánxunkin Josénën bëchikë Efraín 'imainun Manasés ka bana

48 Usakian 'akë basirama 'aínbi ka Josénën aín papa Jacob 'insínkë ñuikania kuakëxa. Kuabiani ka José a isi kuankëxa, kuankin ka aín bëchikë rabé Manasés 'imainun Efraín uankëxa. ² Usai anu kuankë 'ain ka Jacob min bëchikë José ka mi isi ubaxa kixun ñuixunkëkëxa, ñuixunkëxun kuati kushitisama tanibi anua uxkë anuax nirui tsórakëakëxa. ³ Usai 'ikin ka aín bëchikë José anu bëbakë kakëxa:

—Nukën 'Ibu Dios kushiira kushi axa tirí kakë ëma Canaán me anuax 'ëmi mëra kin upíokin sinánxunkin, ⁴ ënë bana 'ë kakëxa: Ka kuat, 'ën kana mixmi 'aisamaira min bakë bëchikë 'imainun min rëbúnki kamaxribi amami amami ëma oi bukunun 'imiti 'ain. Usai 'ia 'ikë kana min rëbúnkikama ënë me 'inánti 'ain. Atunan ka ënë me xëñibua 'aínbi 'inuxun 'aia. ⁵ Bëri ka min bëchikë rabé Efraín 'imainun Manasés 'ëx Egipto me ënu mibë tsóti ukëmapan 'ainmi bëchia ax ka 'ësaribi 'iti 'ikën, ax ka 'ën bëchikë Rubén 'imainun Simeón usa 'iti 'ikën. ⁶ Usa 'ain ka min bëchikë Efraín 'imainun Manasésnën 'anáka 'iti akama anribi aín xukén apanëa kasunania 'ain me biti 'ikën. ⁷ 'En kana ësokin mi kain, 'ëx Padán-aram anu kuantëkënkëbë ka Canaán kakë me anuaxa ka min tita Raquel ñuakëxa, ax ka Efrata kakë me urama 'iakëxa, Efrata ëma anun kuanti bai 'ipitiu kana maíankën, ax ka Belén kakë ëma bëri 'ikën.

⁸ Èsakin kakinbi ka Jacobnën Josénën bëchikë rabé isakëxa, iskin ka ñukákin kakëxa:

—Ènëx kara, ¿uikama 'ik?

⁹ —Ènëx ka 'ën bëchikë rabé Nukën 'Ibu Diosan Egipto me ënuxun 'ë 'inánkë 'ikë —kixun ka Josénën kakëxa.

Èsakian kakëxun ka aín papan kakëxa:

—'É 'urama kamina min bëchikë bëti 'ain, 'ën kana Dios an 'ë sinánxuan usaribi okin upíokin sinánxunti 'ain.

¹⁰ Usa 'ain ka Jacobnën kaniakëkin upíokin isama 'ikën. Usakian upíokin iskëbëtanma ka Josénën aín bëchikë rabé a 'urama okëxa, 'urama oia ka Jacobnën 'ikúkin bikin bëtsuku kakin aín kisinu tsónpakëxa.

¹¹ Usakin 'atankëxun ka José katëkëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi istëkënti sinánkëma 'ain sinaniamabi ka Diosanbi 'ën min bëchikë këñunbi mi istëkënun 'ë 'imiäxa.

¹² Èsakian 'aia ka Josénën aín bëchikë rabé aín papan kisinua tsókë a bitsi rantinpuruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa.

¹³ Usai 'itankëxun ka mëinkin aín bëchikë Efraín aín mëkën mëkeu bianan, Manasés aribi mëmiu biakëxa, bitankëxun ka aín papa rapasu urama buánkëxa. Usakian 'akëx ka Efraín aín xuta Jacob mëkeu nimainun Manasés axribi a mëmiu niakëxa. ¹⁴ 'Aínbi ka Jacobnën ami mëshpakin aín mëkën rabé mëkeu 'ikë a Efraínën maxkánu nankin upíokin sinánxunkin axa 'anáka 'aínbi, nankinshi ka Manasésnën maxkánuribi aín mëkën mëmiu axa aín apan aín nankëxa. ¹⁵ Usa 'ain ka ain bëchikë José a èsokin upíokin sinánxunkin kakëxa: "Nukën 'Ibu Dios an kakësabi okían 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios an ka a nètëan 'ën titan tuaia 'ë bërúan 'ixun bëríbi uinu karana kuani anuabi 'ë bërúaiä, ¹⁶ usa 'ixun ka Dios an uisai kara 'iti 'ikëbi an 'ë bërúankë anribi ènë tuákamaribi bërúanti 'ikën. Usa 'ain ka ènë tuákama kupín 'ën anë sinanan 'ën xuta Abraham 'imainun Isaac aín anë sinánti 'ikën. Usa 'ain ka atux 'aisamaira bakë bëchipati 'uakamë 'ëoanan kamabi menu kuani aín ëmaitsi ëmaitsi 'ai tsókanti 'ikën."

¹⁷ Usakian aín papan 'akë Josénën iskëxbi ka 'atimakan aín mëkën mëkeu Efraínën maxkánu nankë 'iakëxa, usakian 'akëbi ka aín papan mëkën Efraínën maxkánua bikin Manasésnën maxkánu nankëxa, ¹⁸ usakin 'akin ka èsokin kakëxa:

—¡Usakin 'axuma ka 'a papan! Ènëx ka aín apan 'ikën. Usa 'ain kamina min mëkën mëkeu 'ikë aín maxkánu nanti 'ain. ¹⁹ 'Aínbi ka usakin 'aisama tankin aín papan kakëxa:

—¡Kana 'unanin 'ën bakën, 'ën 'unánxun kana 'ain! Axribi ka achúshi ëma chaiira 'ianan raírikama 'ikësamaira 'inuxun 'aia. 'Aínbi ka aín xukén 'anáka ènëxira 'itsaira 'itanun 'uakamë 'ëoi ëma itsiribi ëma itsiribi 'itánun uínbi kanantisamaira kushiira 'inuxun 'aia.

²⁰ A nètënbi ka Jacobnën èsokin kakin upíokin sinánxunankëxa:

—Israelkaman ka mitsun anë upíokin sinánxunkin bëtsi kati 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka Efraín 'imainun Manasés 'asaribiokin mi 'ati 'ikën, èsokin 'akin ka Jacobnën Efraín aín apansa 'imianan Manasés aín 'anáka 'imiakëxa. ²¹ Usakin katankëx sënénkin ka José kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana ñuti 'urama 'ain; usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax mitsubë 'ixun ka amiribishi min chaitiokëkama anu tsóa me anubi mi buántëkënti 'ikën. ²² Usa 'ain kana min xukénkama 'inánkësamaira

okin mi 'inan: Siquem kakë me a mi 'inánti 'ain, ax ka abë 'akanantankëxun Amorreo unikama 'ën bikuan 'ikën.

Ashikian Jacobnën aín bakë bëchikëkama ká bana

49 Usa 'ain ka Jacobnën kamabi aín bëchikëkama anua unun kixun kamiakëxa: "Kamikëxa anu rikuatsinkë ka 'ë 'urama kamina ukanti 'ain kixun kakëxa, bërí kana usaími 'ëx ñukëbë 'ikanti bana mitsu ñuixunti 'ain:

² 'Ën bëbu bakë bëchikëkama èsokin mitsu kamainun kuati kamina 'ë urama ukanti 'ain, 'ën mitsu kamainun ka kuakan, 'ëx kana mitsun papa Jacob 'ikëbia Nukën 'Ibu Diosan Israel kakinribi anëa 'ain.

³ Rubén, mix kamina 'ën bakë bëchikë apan 'ain, usa 'aish kamina a irapain 'ëx kushi 'ixun bëchia 'ain, mix kamina kushi 'ianan raíri kamasamaira 'inuxun 'ain.

⁴ 'Aínbi kamina mix 'ën rëkuén bakë bëchikë 'itima 'ain, mix kamina achúshi baka shërë uínbi bëaraisama usaribi 'ain:

mix kamina anu 'ëx 'uxtinu 'ë 'atimaoi an 'ë ñu mëëxunkë 'ën xanubë 'iakën.

⁵ Simeón 'imainun Leví mix kamina xukén rabébi 'ain; usa 'ixun kamina min manë xëtökën 'akin anun bënëkinshi uni këñuakën.

⁶ Uinsaranbi kana anumi mitsux timékë anu 'ëx 'isamataniin.

Usa 'ixun kamina min chirabakë 'atima okankë anun nishkiani kuanxun unikama 'akën, usakin 'anan kamina vaca, aín bënë aín ipukunu 'ikë aín punu tëakësaribi okin 'akën.

⁷ ¡Usa 'ain kamina mitsux nishi 'atimaira sinánñubu 'ain!

Usa 'aish kamina mitsux ñuina raékëma 'ikësaribiti sinani nishin.

Usa 'ain kana 'ën mi rabé aséribi bëtsi bëtsi menu kuanimi Israel ëmakanuax 'urai mi amanu amanu kuanun 'imiti 'ain.

⁸ Judá min xukén apankama 'imainun 'anáka kamanribi ka mi rabinuxun 'aia.

Usakin mi rabi ka min xukénkamax mi bëmánon niraakëti ñanati tëtúbuti 'ikën, kamina axa mimi nishkë unikama abë 'akanankin mi kupitanuma 'anuxun 'ain.

⁹ Judá mix kamina 'ën bakë bëchikë 'ain.

Usa 'aish kamina achúshi 'inuánën tuá bërí kanikënëan 'ain piti ñuina bixun bënëkinshi tëtúbuxun pitankëx menu rakábukë usaribi 'ain,

usa 'i kamina 'inuán aín titaxa 'ikësaribiti 'iti 'ain

¿Uin kara usaími 'ia mi ubioti kuënti 'ik?

¹⁰ Uínbi ka aín kushi Judá bikuantima 'ikën, 'imainun ka aín manë tsati 'apun tuinkë 'ikëa tuinkë a bikuantima 'ikën, a manë tsatin 'ibuka unuxun 'aia

usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikaman ax kikës-abiokin 'anuxun 'aia.

¹¹ An ka uvas 'apákë kamami bërí kanikë aín burro tēkērë kati 'ikën,

'anan ka aín chupa kamabi uvas baka vino 'akë anun chukati 'ikën.

¹² Aín bërux ka uvas baka vino 'akë aín chëxësamaira 'ikën;

'imainun ka aín xëtakamaxribi vaca xuma uxubëtan sënémaira uxuira uxu 'ikën.

¹³ Zabolónën rëbúnkin kamax ka parúmpapa kuëbí tsónuxun 'aia,

anua 'aisamaira manë nunti këñuruti butun a urama kamina 'inuxun 'ain.

Usa 'ain ka min me anua Sidón kakë ëma anu sënénbi 'unántiokë 'iti 'ikën.

¹⁴ Isacar mix kamina an ñu papikë ñuinanëxa anuxun pimiti aín xubunu tantikësa 'inuxun 'ain.

¹⁵ Uínsaran kara a me upí isanan, anu tantitisa 'ikë isia,

anuax ka aín kaxunu ñu purunux katúbuti 'ikën,

usai 'ikin ka kana 'aima kima tēmëramikin ñu mëëmikë 'iti 'ain.

¹⁶ Dannën rëbúnkinën ka aín aintsi 'ibukaman 'apu 'ixun 'akinti 'ikën, ax ka achúshi

uni Jacobnën rëbúnkisa 'iti 'ikën.

¹⁷ Dannën rëbúnkinëx ka achúshi runu bai rapasu tsókësa 'iti 'ikën,

usa 'ain ka aín taë tsiputunua aín caballo natëxkëbë anu 'ikë uni pakëti 'ikën,

ësaribi okin kamina axa mitsumi nishkë unikaman 'akëxunbi mikaman 'amitima 'ain,

kixun ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama kakëxa.

¹⁸ ¡Nukën 'Ibu minmi 'ë iémiti kana kuëñin! ësokin ka Nukën 'Ibu Dios ñukákin Jacobnën kakëxa.

¹⁹ Gad min rëbúnkikamaribi ka suntárunën abë 'akanankin 'anuxun 'aia.

'Aínbi ka ainra abámikin 'anuxun 'aia.

²⁰ Aser min piti ñukama ax ka nëishirabu 'iti 'ikën, usa 'ain ka min piti ñu axribi

'apukaman písa upíbu 'iti 'ikën.

²¹ Neftalí, ax ka achúshi chaxu uínbi ubiókëma nikë, aín tuakëxa upíira 'ikë usaribi 'iti 'ikën.

²² José min rëbúnki kamaxribi ka achúshi i baka kuëbí nikë,

axa 'itsaira 'inun bimikësa usaribi 'ianan, pëñanakëkin anun xubu bëarakë me mapubuinkë usarabi 'iti 'ikën.

Usaribiti ka min rëbúnki kamax mekama tsitsirui bukunuxun 'aia.

²³ Usa 'ikë ka axa pian 'akanankë unikaman istisama tankin timakin,

aín pia ami pukin ënkinma ubionuxun 'aia;

²⁴ 'aínbi ka Josénën rëbúnki kaman aín pëñan kushi uni 'ixun ainra

an 'akatsikixun 'akëxunbi aín pëñan bërëkinma 'ati 'ikën;

usa 'ain kana mi asabika kixun kain. 'Ën 'Ibu Dios a 'ën rabikë kushiira kushi,

¡An ka an ñuina bërúankë unisa 'ixun Israel unibu bërúanti 'ikë!,

²⁵ ¡asábi ka Nukën 'Ibu Dios a 'ën rabikë, an ka mi 'ak-inuxun 'aia;

Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñuira an ka mi upiokin 'akinti 'ikën!

¡Naíkamë 'ëo manámixunbi ka 'uí 'ibútanun mi upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka parúmpapa 'ukëmëu 'ikë me anuaxbia 'umpax utanun mi upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka min ñuinakama tuaia 'anan xanu bakënti aribi upíokin sinánxunti 'ikën!

²⁶ Min papan ka upiokin mi sinánxunkin aín papan 'asaribiokin mi upíokin sinánxuanxa.

Ax ka bashikama këñúkëbëbi këñutima 'ikën, upíokin sinánxunkë ax ka Josénën maxkánubi 'iti

'ikën, akana aín xukénkama 'akima 'ën kaísan.

²⁷ Benjamín, min rëbúnki kamaxribi ka tsira 'inu, nékëñëan pëkarakuantsinkëma 'ain ishi aín piti ninua

ñuina bixun, pitankëxun bari xupibukëbëtan aín tēxëkë a 'ain raíribëtan pikësa usa 'iti 'ain.

Usaribi okin kamina axa mimi nishkin këñukatsikixun 'akëxunbi minra axa mimi nishkë unikama 'ati 'ain."

²⁸ Ënëkamax ka mapai rabé 'imainun rabé ñaká Jacobnën bakë bëchikëkama 'iakëxa, usa 'ikë ka aín papan achúshi achúshi upíokin sinánxunkin kakëxa.

Jacob ñua ñuikë bana

²⁹ Achúshi nètën ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama ësokin kakëxa: "Ënuax 'itsama nètë 'ikëbë kana ñuti

'ain. Usa 'ain kamina 'ë ñuia ënu mainkima anua 'ën chaitiokëkama maían kini anubi 'ë maínti 'ain, ax ka

Efrón kakë hitita uni aín me 'ikën, ³⁰ usa 'aish ka Canaán me anu 'ikën; ax ka Macpelá kakë me anu 'ikë

kini 'ikën, ax ka Mamré bëmánu 'ikë Abrahamnën Efrónnën me këñunbi anu aín aintsikama ñuia maínti

marua 'iakëxa. ³¹ Anu ka aín bëchikë kaman Abraham 'imainun aín xanu Sara maíankëxa, 'imainun ka Isaack-ëñun aín xanu Rebeca aribi maíankëxa, maíña 'aínbi

kana 'ënribi anu 'ën xanu Lía maíankën. ³² Anu 'ikë me 'imainun kini ax ka 'ën xutan hitita unikamanua marua

'ikën." ³³ Ësokin pain aín banakamaira kama aín bakë bëchikë ñuixunkin sënëontankëx rakabutëkëñibi ka Jacob aín bana ñomëtishi ñuakëxa.

50 Usaia 'ain bana ñomëti nètëti ñuia ka Josénën aín papa 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa.

² Atankëxun ka Josénën an uni 'insínia ronkë rukuturukama aín papa Jacobnën nami anëtima kupían ron upíokin 'anun kakëxa, usakian kakëxun ka rontankëxun upíokin chupan rabunxun nankëxa. ³ Usakin 'akin

ka cuarenta nètë 'imikín anun anëtima ron 'akëxa a nètë kamax ka anun usokin 'ati 'iakëxa.

Usakin 'akë 'ain ka egipcio unikamax 'itsaira masá nuitukin setenta nètë 'imi 'itsaira rarumakëxa, ⁴ usai

ati nētékaman aín papa sinani nitéxētankëxun ka Josénën 'apu faraón aín xubunu 'ikë aín kushi kamabë pain banakëxa, banakin ka ësokin kakëxa:

—Mitsux upí sinanñu 'ixun 'è 'akinsa tankin karamina 'apu faraón ësokin 'è kaxuni kuantí 'ain. ⁵ 'Èn papan ka ñutisamapan rakáxun, ësokin 'è kaxa sinántëkëntima okin anu ñuia maintia anbi 'á Canaán kakë me anubi maínun kixun 'è kaxa, usa 'ain kana 'ènbi anu maintia 'a me anu mainikuanti 'ain, usa 'ain kana 'èn mi ñukatin 'è karamina 'èn papa maíntanun 'è xutima 'ain, maínbëtsini kana utëkënti 'ain. ⁶ Kixuan kamikëxun ka faraónën kakëxa:

—Min papa kamina usakin anua mi kakë usakinbi maini kuantí 'ain. ⁷ Usa 'ain ka José aín papa maini kuankëbë, kamabi aín kushibu axa 'apu faraónën xubunu 'ikë 'imainun Egipto menu an ñu mëëkëka-maribi kuankëxa, ⁸ kuankëbë ka Jacobnën aintsi 'ibukama 'imainun Josénën xukéantukamaribi atubë kuankëxa. Kuankin ka Gosen kakë me anu uniakë xukama 'imainun atun ñuina kamaishi ëbiankëxa. ⁹ 'Imainun ka uni aín carreta caballonëan nirinbiankin uankë anúnribi José kuania buani 'itsaira uni rikiankëxa, usa 'aish ka 'aisamaira uni aín caballonën tsótax kuankankëxa.

¹⁰ Usakiani kuanx ka anua Goren-ha-atad, 'ikë Jordán baka kuainakëkë anu bëbaxun 'aisamaira uni timëkamë 'èokë ax masánuituti ini rarumakëxa. 'Imainun ka José mapai achúshi 'imainun rabë nëtë anuax 'itsaira iankëxa. ¹¹ Usai 'iaka anu tsókë cananeo unibunën 'aisamaira timëkamë 'èokë isakëxa, isí ka kikankëxa: egipcio unibu ka uni ñukë mainux timëkamë 'èoxa kix kikankëxa. Usai anuax 'ikë ka Abel-misraim kakin anëakëxa, ax ka Jordán baka ami-axa bari urukë au 'iakëxa.

¹² Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kaman aín papan ñutisama 'ixun kakësabiokin kamabi 'akëxa, ¹³ usakin 'atankëxun ka Canaán kakë me anua 'ikë Macpelá kakë me anua 'ikë kini, Abrahamnën Efrón kakë uni hitita ainan 'ikëbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua anu maíankëxa. A me 'imainun a kinix ka Mamré kakë me ami-axa bari urukë au 'iakëxa. ¹⁴ Usokin aín papa maíntankëx ka, José amiribishi Egiptonu aín xukënkama 'imainun abëa kuankë unikamabë kuantëkëankëxa.

Ashitia José a nëtën usai 'ia ñuikë bana

¹⁵ Aín papa Jacob ñukë 'ain ka Josénën xukënkaman ësokin sinánkëxa: Bëri sapika Josénën nun painu 'ati-

mo a sinánkin nuribi 'atima oti 'ikën. ¹⁶ Èsokin sinánkin ka aín xukéantun kamiakëxa: Nun papa ñutisama 'ixun ka nu kakëxa, ¹⁷ ësokin mi kanun: Min xukënkama kamina an mi 'atima oi 'ucha 'ikëbi uisabi otima 'ain. Usa 'ain kamina nun mi 'atimo a sinánkin nuribi 'atima otima 'ain, nukamax kananuna nun papa Dios aín unikama 'ain. Èsakian a kamikë unikaman kakëxun kuati ka José iankëxa.

¹⁸ Usai 'ian ka aín xukënkama 'ibukama ami bëbai aín bëmáno nirakëti rantipuruni aín bëmánanën me tikai tsóbukin kakëxa:

—Ènu kananuna nukamax uan. Nukamax kananuna min ñu mëmikë uni 'iti 'ain. ¹⁹ 'Aínbi ka Josénën atu kakëxa:

—Kamina rakuënkantima 'ain. 'Èx kana Diosma 'ain. ²⁰ Mikaman kamina 'è 'atima oti sinánkën, usakin mitsun 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan 'atima okin 'akë a upíokin bërínu iskë ñukama ënë mëníoxa: usa 'ain kana 'èn 'itsaira uni bamati 'ikëbi 'akian. ²¹ Usa 'ain kamina mitsux rakuétima 'ain. 'Èn kana mikama 'imainun mitsun bëchikëkamaribi aín piti ñu 'inánti 'ain. Èsokin kakin ka Josénën aín xukënkama upíokin sinánmi-akëxa.

José ñua ñuikë bana

²² Usakin kamabi ñu pain 'atankëx ka José aín papan aintsi 'ibukamabë Egipto menubi tsóakëxa. Anu ka José ciento diez baritia 'imi tsóakëxa, ²³ usai anu tsóoxun ka Efraínën bëchikënéan bëchikë aín xutakama isakëxa. Isanan ka Manasénën rëkuéin bëchikë Maquir kakë aín xutan bëchikëkamaribi 'itsaira 'ikë isakëxa.

²⁴ Achúshi nëtën ka Josénën aín xukënkama kakëxa: 'Èx anun ñuti nëtë ka 'urama 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikën, usa 'ixun ka ënë nëtënu anbi mitsu chikinbiakin a 'inánuxuan Abraham kanan Isaac 'imainun Jacob ka me anubi mitsu buánti 'ikën. ²⁵ Èsakin kakin ka José aín xukënkama a sinanatëkëntima okin atun kanun kakëxa: Aséribi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikën. Usa 'ain kamina mitsun 'èx ñuia ënu maínkinma ënu 'è buánti 'ain. ²⁶ Usai pain 'itankëx ka José Egipto menuax ciento diez baritiañu 'aish ñuakëxa, ñuia ka aín nami anun uni ñuia 'ati ro anun 'atankëxun upíokin sabananën rabunxun anu uni bamaia maínti 'akë cajun achúshinu 'aruakëxa, 'aruxun anu maintia mëníokë anu maíankëxa, ësokin ka José ñukë 'akankëxa ashi.

Mateo

I. USAI CA JESUS XUX 'IACĒXA QUIXUN ÑUIA BANA (1-2)

Jesusan 'unánpapan rara 'iá
(Lc 3.23-38)

1 Jesucristo ax Davitan rëbúnqui 'aish ca Abrahamnën rëbúnquiribi 'iacëxa. Jesucristonën raracama ca ënë unicama 'iacëxa: ² Abraham ax ca Isaacnën papa 'iacëxa. Isaac ax ca Jacobnën papa 'iacëxa. Jacob ax ca Judá 'imainun aín xucéantun papa 'iacëxa. ³ Judá ax ca Fares 'imainun Zara aín papa 'iacëxa, Tamar atun tita 'imainun. Fares ax ca Esromnën papa 'iacëxa. Esrom ax ca Aramnën papa 'iacëxa. ⁴ Aram ax ca Aminadabnën papa 'iacëxa. Aminadab ax ca Naasonnën papa 'iacëxa. Naasón ax ca Salmonnën papa 'iacëxa. ⁵ Salmón ax ca Booznën papa 'iacëxa, Rahab aín tita 'imainun. Booz ax ca Obednën papa 'iacëxa, Rut aín tita 'imainun. Obed ax ca Isaínën papa 'iacëxa. ⁶ Isaí ax ca David, axa 'apu 'icë, aín papa 'iacëxa. David ax ca Salomonnën papa 'iacëxa, aín titax ca Uríasnëan casunan xanu 'iacëxa.

⁷ Salomón ax ca Roboamnën papa 'iacëxa. Roboam ax ca Abíasnën papa 'iacëxa. Abías ax ca Asan papa 'iacëxa. ⁸ Asa ax ca Josafatnën papa 'iacëxa. Josafat ax ca Joramnën papa 'iacëxa. Joram ax ca Uzíasnën papa 'iacëxa. ⁹ Uzías ax ca Jotamnën papa 'iacëxa. Jotam ax ca Acaznën papa 'iacëxa. Acaz ax ca Ezequíasnën papa 'iacëxa. ¹⁰ Ezequías ax ca Manasésnën papa 'iacëxa. Manasés ax ca Amonnën papa 'iacëxa. Amón ax ca Josíasnën papa 'iacëxa. ¹¹ Babilonia cacë nëtënu judíos unicama bëtsi non buánti 'urama 'ain ca Josíasnën Jeconías 'imainun aín xucéncama bëchiacëxa.

¹² Babilonia nëtënu xun ca Jeconíasnën Salatiel bëchiacëxa. Salatiel ax ca Zorobabelnën papa 'iacëxa.

¹³ Zorobabel ax ca Abiudnën papa 'iacëxa. Abiud ax ca Eliaquimnën papa 'iacëxa. Eliaquim ax ca Azornën papa 'iacëxa. ¹⁴ Azor ax ca Sadocnën papa 'iacëxa. Sadoc ax ca Aquimnën papa 'iacëxa. Aquim ax ca Eliudnën papa 'iacëxa. ¹⁵ Eliud ax ca Eleazarnën papa 'iacëxa. Eleazar ax ca Matanën papa 'iacëxa. Matán ax ca Jacobnën papa 'iacëxa. ¹⁶ Jacob ax ca Josénën papa 'iacëxa. José ax ca María an Jesús, Cristo cacë, a tuua, aín bënë 'iacëxa.

¹⁷ Abraham ax ca judíos unibunën rara 'iacëxa. An bëchicëxun aín bëchicënen canitancëxun bëchicapëxun aín bëchicënenribi canitancëxun bëchicapëxun anuax cuanx Davidnu sënë ca Davitan chaitiocëcama

catorce 'iacëxa. David an bëchicëxun aín bëchicënen canitancëxun bëchicapëxun aín bëchicënenribi canitancëxun bëchicapëxun anuax cuanx anun Babilonia cacë nëtënu judíos unicama buan nëtë anúan Jeconías bacëan, a nëtë sënë ca Jeconíasnën chaitiocëcama catorce 'iacëxa. Jeconías an bëchicapëxun aín bëchicënen canitancëxun bëchicapëxun aín bëchicënenribi canitancëxun bëchicapëxun anuax cuanx anúan Cristo bacëncë nëtë sënë ca aín chaitiocëcama catorce 'iacëxa.

Jesucristo bacëan
(Lc 2.1-7)

¹⁸ Ënë menua Jesucristo uti ca ësai 'iacëxa: María ax ca Josénën binuxun 'unánti ocë xanu 'iacëxa. Josébë biranacëma pan 'aish ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinanëshi 'imicëx tuñu 'iacëxa. ¹⁹ José ax ca upí uni 'iacëxa. Usa 'ixun ca unínma chanioia quixun unin 'unánunma María ënti sináncëxa. ²⁰ Usoquin sinántancëx 'uxun ca Josénën namáquin Nucën 'Ibu Diosan xucë aín ángel achúshi isacëxa. Iscëxun ca cacëxa:

—José, Davitan rëbúnqui, cana mi cain. Maríanën tuá ax ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxëshia 'icë 'icën. Usa 'ain camina timaquinma min xanu 'inun María biti 'ain. ²¹ Ax ca tuá achúshi bacënti 'icën. Bacënia camina min a tuá Jesús caquin anëti 'ain. Aïnshi ca uni aín 'ucha tërénquin Nucën Papa Diosan iscëxa upí 'inun iémiti 'icën. Usa 'ain camina a tuá Jesús caquin anëti 'ain.

²² An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían cuënëosabi oquin ca ángelnën José usaquin cacëxa. A bana ca ësai quia:

²³ Xanu achúshi unibë 'icëma pain 'aish ca tuñu 'itancëx bacënti 'icën. Aín tuá ax ca Emanuel caquin anëcë 'iti 'icën.

Emanuel quicë ax ca "Nucën Papa Dios ca nubë 'icë" qui quicë 'icen.

²⁴ Usa 'ain ca namámiquian Nucën 'Ibu Diosan ángelnën cacësabi oquin Josénën María aín xanu 'inun biacëxa. ²⁵ Biaxbi ca abë 'iáma pan 'icën, aín rëcuën tuá bac'ëncë cuni ca Josénën aín xanu 'inun María biacëxa. A bac'ëncë tuá a ca Josénën Jesús caquin anëacëxa.

An ñu 'unáncë unicaman Jesús rabia

2 Herodes axa Judea cacë menu 'icë unicaman 'apu 'aish Jerusalénu 'ain ca a menu 'icë ëma, Belén cacë, anuax Jesús bacëancëxa. Belénuaxa Jesús

bacéan ca aucüaxa bari urucé anuax an ñu 'unáncé unicama, Belén 'urama 'icé Jerusalén émanu cuancéxa. ² Cuani bëbaquin ca ñucácéxa:

—¿Uinu cara axa judíos unibunën 'apu 'inun bërí bacéncé a 'ic? Aucüaxa bari urucé anuxun cananuna anun a 'unánti 'ispa isbëtsian. A isbëtsini cananuna 'unánbëtsini a rabi ain.

³ Usaía quia a bana cuati ca Herodes 'imainun Jerusalénu 'icé unicama masá nuituti, uisa cara ènè ñu 'iti 'icé quiax sináncasmacéxa. ⁴ Sináncasmaquin ca Herodesnën camabi judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana judíos unicama 'unánmicé unicamaribi camicéx ricuatsianxa timëtia ñucácéxa, uinuax caraisa Cristo axa utia judíos unibunën caíncé, ax bacéncé 'icé quixun. ⁵ Ñucácéxun ca cacéxa:

—Belén cacé éma, Judea menu 'icé, anuax ca bacéncé 'icén. An Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unin ca Belén ñuiquin èsoquin cuënëocéxa:

⁶ Belén, Judá menu 'icé éma, anu 'icé uni achúshi ax 'apu 'ixun ca 'èn unibu, Israelnën rëbúnquicama, a bërúanquin 'aquinun 'aia. Usa 'ain ca Belén ax bëtsi émacamasama 'icén.

⁷ Quia cuatancéxun ca Herodesnën an ñu mëxuncé unicama —uni itsin isnunma camina unéxun an ñu 'unáncé unicama 'è bëxúnti 'ai —quixun cacéxa. Usoquian camicéx ucé ca ñucácéxa, añu nètën caraisa 'ispa isaxa quixun. ⁸ Usoquin ñucátancéxun ca Herodesnën an ñu 'unáncé unicama Belénu cuanun xuacéxa. Xuquin ca èsaquin cacéxa:

—Anu cuanxun uinu cara a tuá 'icé quixun istancéxun camina 'ënribi a rabi cuanun 'è cai uti 'ai —quixun.

⁹ Usoquian Herodesnën cacéx ca a tuá bari cuancéxa. Cuancébè ca aucüaxa bari urucé anuxun atun iscé 'ispa ax anúan a unicamax cuanti anúnbi cuancéxa. Cuanx ca anu a tuá 'icé a manámibi a 'ispa niracéacéxa. ¹⁰ A isi cuënquiani ca anúan a 'ispa cuancé anúnbi an ñu 'unáncé unicama cuancéxa.

¹¹ Cuanx a manámia 'ispa niracéxè xubu anu atsínxun ca anua a tuá Jesús aín tita Maríabè 'icé mëracéxa. Mërai rantin puruni tsóbuquin ca Jesús rabiácéxa. Rabiquin ca atun bunánti bacáxun anua buáncé curi 'imainun tsépasa ñu 'aíshbi nëncéx sanuira a 'imainun i baca sanuira acama 'ináncéxa. ¹² Usoquian 'ináncé ca namámiquin Nucën Papa Diosan anua Herodes 'icé anun cuanxma 'inun cacéx bai itsin cuatancéx aín nètënu bëbacéxa.

Josénën aín titacéñun Jesús Egíptonu buan

¹³ An ñu 'unáncé unicamaxa aín menu cuantécëan ca Nucën 'Ibu Diosan ángelnën José namámiquin cacéxa: —Herodesnën ca a tuá 'aminun bariminuxun 'aia. Usa 'ain camina niruquianquin aín titacéñun a tuá bibiani Egípto menu cuanti 'ain. Cuatancéx camina 'èn mi cacéxmi utécënun anu 'iti 'ain.

¹⁴ Usoquian ángelnën cacéx niruquin aín titacéñun a tuá bibiani ca José imé Egípto menu cuancéxa. ¹⁵ Anu ca Herodes pan bamatamainun 'iacéxa. Nucën 'Ibu

Diosan 'amicéxuan aín unin cuënëosabi oi ca Egípto menu 'iacéxa. A banax ca èsai quia: “Egíptonua cana 'èn Bëchicé bëan”.

Tuácama rënun quixun Herodesnën ca

¹⁶ Usa 'ain ca —an ñu 'unáncé unicaman ca 'è paránxa —quiax Herodes 'aisamairai nishacéxa. Nishquin ca an ñu 'unáncé unin ñuicé bana sinánquin Jesús isa rabé baritia aín bacéncé 'icé quixun sináncéxa. Sinánxun ca aín uni xuacéxa, camabi Belénu 'icé rabé baritiañu bëbu tuácama 'anan rabé baritiañuma bëbu tuácamaribi 'abianxun a 'urama 'icé émacamanuaribi bariquin cëñunun quixun. ¹⁷ Usaquin 'acébè ca Jeremíasnën cuënëo bana quiásabi oi 'iacéxa. A banax ca èsai quia:

¹⁸ Ramá cacé émanuxun ca rarumatía inia cuacanxa. Ax ca Jacob 'imainun aín xanu Raquelnën rëbúnqui a xanucamaxa aín tuacën rabanán incé 'iata. Aín tuá 'aíma cupí a sinani upí 'iisama tani ca uínbi nètémisamai ianxa.

¹⁹ Usa 'ain ca Herodes bama 'ain Egíptonuxun namáquin Josénën Nucën 'Ibu Diosan ángel achúshi isacéxa. ²⁰ Iscëxun ca amiribishi cacéxa:

—Niruquiani ca aín titacéñun a tuá bibiani amiribishi Israel nètënu cuantécëtan. An a tuá 'aisa tancé unicama ca bamaxa. Usa 'ain camina cuantécënti 'ain.

²¹ Usaquian ángelnën cacéx ca José aín titacéñun a tuá bibiani Israel nètënu cuantécëancéxa. ²² Usa 'ain ca José cuantécënti 'aíshbi —Herodes axa bama 'ain ca aín bëchicé Arquelao, ax Judea menu 'apu 'icé —quixun ñuia cuax anu cuantécënti racuéacéxa. Racuéti ca namáquin istancéx Judea me anu Arquelao 'icé anu cuaníma Galilea menu cuancéxa, aín namácësabi oi. ²³ Galilea menu bëbatancéx ca Nazaret émanu tsoti cuancéxa, usai 'itioquian an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicaman ñuiasabi oi. A banax ca èsai quia, Jesús ca Nazaretnu 'icé uni 'icé quixun ca unin caia.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (3-20)

Juanën anu uni 'icéma menuxun unicama bana ñuixuan

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

3 Jesús Nazaretnu 'ain ca Juan, an unicama nashimicé, ax Judea nètënu 'aish anu uni 'icéma menu 'iacéxa. Anuxun ca an bana ñuia cuati cuania unicama bana ñuixuancéxa. ² Bana ñuixunquin ca cacéxa: —Anun Nucën Papa Diosan abé upí 'inun mitsu ainan 'imiti nètè ca 'urama 'icén. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosmi sináncé 'aíshmabi sinanati ami sinan.

³ Juan ax ca a Isáíasnën Nucën Papa Diosan sináncéxun ñuía a 'icén. Èsai ca a bana quia:

Anu uni 'icéma menuxun munuma bana ñui ca a unix èsai quia: Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëñoquin racanati 'ain.

⁴Juan ax ca camello rani 'acè chupa pañuanan ñuina xacá 'acè anun tsitècèrèquicè 'iacèxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rèpa 'iacèxa. ⁵ Usa 'ain ca Jerusalénu 'icè unicama Juanu riquiancèxa. Judea menu 'icè unicama 'imainun baca, Jordán cacè, a 'urama 'icè mecama anuaxribi ca 'aisamaira uni Juanèn bana ñuixunia cuati cuancèxa. ⁶ Cuanxúan atun 'uchacama chiquinatia ca Juanèn Jordán bacanuxun nashimi-acèxa.

⁷Juanèn bana ñuixunia cuati 'itsa uni ricuatsinmainun ca 'itsa fariseo uni 'imainun 'itsa saduceo uniribi an nashiminun quiax anu uacèxa. Aia isquin ca Juanèn cacèxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncè 'aish camina mit-sun rara 'iásaribiti runu, an uni picè, asa 'ain. ¿Usa 'icè cara anúan Nucèn Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nètèn masócé 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸ Unían mitsux camina aséribi sinanacè 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati ènquin upí ñuishi 'ati 'ain. ⁹ —Nux Abrahamnèn rëbúnqui 'aish cananuna Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Aséribi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucèn Papa Diosan ènè maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnèn rëbúnqui 'imiti 'icèn. ¹⁰ Ca èsa 'icèn. A rèti aín manè ruè tuíanx a rapasu niracèquin ca an upí oquin tuacèma icama rë-tancèxun xania unin tsin nëènia. Usaribi oquin ca bënëntinshi mitsúxmi sinanati ami sináncèma 'icè Nucèn Papa Diosan mitsu 'ati 'icèn. ¹¹ Uníxa an ñu 'atima 'acècama èni sinanacè cupí cana 'èn a 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbi ca 'èsamaira uni 'è caxu aia. Axa upíra 'aish cushiira 'ain cana 'èx asaribima 'aish ami rabiní a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi a buánxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icèn. 'Imiquin ca tsi rëquirucènèn ñu 'acèsoquin aín cushin aín nuitunua sináncè ñu 'atimacama a cëñuquin uni upí 'imiti 'icèn. ¹² An ñu 'apácè unin 'acésaribi oquin ca 'ati 'icèn. Èsa ca 'iti 'icèn. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia. 'Apátancèxun ca bimia bitsia. Bitancèxun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo putia. Pucèbè ca aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bërúanxun bixun bucúntancèxun ca aín xacácama tsi rëquirucè bënëntisamanèn nëènia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acè ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acè cupí bimi xacá nëènti pucësa 'imiti 'icèn.

Juanèn Jesús nashimia

(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Usa 'ain ca Galilea me anuax cuanx Jesús Judea nètènu 'icè baca, Jordán cacè, anua Juan 'ain, anu cuancèxa, anuxuan Juanèn nashiminun. ¹⁴ Cuanxa bëbaiabi ca Juanèn nashimisama tanquin Jesús cacèxa: —¿Miinra 'è nashimisa 'aíshbi caina 'èn mi nashiminun quiax ain?

¹⁵ Cacèxunbi ca Jesusan cacèxa:

—Uisai cara Nucèn Papa Dios quia, usai cananuna 'iti 'ain. Usa 'ain camina min 'è bërí nashimiti 'ain.

Cacèxun ca Juanèn —cana mi 'ati 'ain —quixun caxun Jesús nashimi-acèxa.

¹⁶ Usoquin Juanèn nashimicèx ca Jesús bacanuax 'iriquiani cuancèxa. Cuanquinbi ca Jesusan naí panárabècèbètan isquin anuax numacuru tinax uáxa Nucèn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí anu 'iruiá isacèxa. ¹⁷ Usai 'icèbètan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacèxa, èsai qui: “Ènèx ca 'èx amiira sináncè bacè bëchicè 'icèn. Ami sinani cana chuámarua tani cuèènin”.

Ñunshin 'atimanèn 'apúan Jesús 'atima ñu 'amiti sinan

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

4 Nashimicè 'icè ca Nucèn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icèma menu cuanti sinánmiacèxa, anuxun ca ñunshin 'atimanèn 'apun ñu 'atima 'amicatsi quixun 'ati 'icè quixun 'unánquinbi.

² Anu 'ixun ca Jesús anu ñubi cuarenta imé 'imainun cuarenta nètèn piama 'icèn. Ñu piima ca panancèxa. ³ Panancè ca ñunshin 'atimanèn 'apun anu uxun 'atima ñu 'amicatsi quixun èsaquin cacèxa:

—Aséribi Diosan Bëchicè 'ixun ca ènè maxáxcama pán 'inun cat.

⁴ Cacèxunbi ca Jesusan cacèxa:

—Èsai ca Nucèn Papa Diosan bana cuèneo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icèn. Uisai cara Nucèn Papa Dios quia a bana 'airibi ca uni tsóti 'icèn”.

⁵ Uotancèxun ca ñunshin 'atimanèn 'apun Jesús Jerusalén èma upí anu buáncèxa. Buántancèxun ca anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu aín mascuan sënëncènu buánruacèxa. ⁶ Buánrutancèxun ca cacèxa:

—Diosan bana cuèneo ca èsai quia:

An ca aín ángelcama mi bërúancèxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín mecènan biquin mi bacáruiti 'icèn. Usa 'ain ca mix aséribi Diosan Bëchicè 'aish ènuax nuánquianx menu nipacètan.

⁷ Cacèxunbi ca Jesusan cacèxa:

—Èsairibi ca aín bana quia: “Nucèn 'Ibu Diosan cara 'è iémiti 'icè iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

⁸ Uotancèxun ca ñunshin 'atimanèn 'apun amiribishi tantècèncatsi quixun aín bashi chairucè manan Jesús buáncèxa. Buántancèxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icè èmacamaxa cha 'aish upí 'icè ismiacèxa. ⁹ Ismiquin ca cacèxa:

—Minmi 'è rantin puruni tsóbuquin 'è rabcèxun cana ènè mecama, camabi anu 'icè ñucamacèñunbi minan 'inun mi 'inánti 'ain.

¹⁰ Usaquian cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Ñunshin 'atimanèn 'apu, ènuax ca cuantan. Nucèn Papa Diosan bana cuèneo ca èsai quia: “Min 'Ibu Diosèshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashi ax cuèèncèsabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

¹¹ Usoquian cacèx ca ñunshin 'atimanèn 'apu Jesús èbiani cuancèxa. Cuancèbètan ca Nucèn Papa Diosan ángelcaman uxun Jesús 'aquiancèxa.

Galilea nētēnuxuan 'atabaquin Jesúsana bana ñuixuanan ñu 'a bana

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicē, ami nishquin 'apun sipuacēxa. Juan sipuacē ñuicania cuabiani ca Jesús Judea nētēnuax Galilea nētēnu cuantēcēancēxa.

¹³ Anu cuanx Nazaret ēmanu bēbatancēx ca a ēbiani Galilea cacē parúmpapa rapasu 'icē ēma, Capernaúm, anu 'i cuancēxa. A me anu Capernaúm 'icē ax ca Zabulón 'imainun Neftalí cacē me 'iacēxa. ¹⁴ Anu ca Jesús 'iti 'icē quixun ca Nucēn Papa Diosan 'amicēxun Isaías-nēn cuēñocēxa, ēsaquin:

¹⁵ Zabulón me 'imainun Neftalí me, a Jordán baca 'ucē manan 'icē, 'imainun anun parúmpapanu cuanti bai acamax ca Galilea me, anu judíosma unibu bucucē, anu 'icēn. ¹⁶ Anu 'icē unicamax ainanma 'ixun Nucēn Papa Dios cuēñcēsabi oquin 'ati 'unáncēma 'aishbi ca Cristo ucēbē an 'unánmicē 'iaxa. Ainanma 'aish bamati 'aishbi ca Cristo ucēbē an 'unánmicēx xabánu 'icēsa 'iaxa.

¹⁷ Bana ñuixuntabaquin ca Capernaúm ēmanu 'ixun Jesusan anu 'icē unicama ēsaquin cacēxa:

—Anun Nucēn Papa Diosan abē upí 'inun mitsu ainan 'imiti nētē ca 'urama 'icēn. Usa 'ain ca ami sináncē 'aishmabi sinanati ami sinan. Usaquian anux-un bana ñuixunquin cacēsabi oquin ca Jesusan 'itsa oquin a bana unicama ñuixuancēxa.

An tsatsa bicē uni rabé 'imainun rabé Jesusan abē cuanun ca

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Parúmpapa Galilea cuētani cuanquinbi ca Jesusan rabé uni mēracēxa. A uni rabētax ca achúshi Simón 'icēbi Pedroribi cacē, a 'imainun aín xucēn Andrés cacē 'iacēxa. A rabētax an tsatsa bicē uni 'ixuan tsatsa ricania ca Jesusan mēracēxa. ¹⁹ Mēraquin ca cacēxa:

—'En mi 'unánminun ca 'ēbē cuani ut. An tsatsa bicē uni 'icēbi cana 'ēmi catamēnunmi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

²⁰ Usaquian Jesusan cacēxuinshi aín rica ēbiani ca abē cuancēxa.

²¹ A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan bētsi uni rabēribi, Zebedeonēn bēchicē, Jacobo 'imainun aín xucēn Juan, an aín papa Zebedeobētan nuntinunxun rica mēñoia mēracēxa. ²² Mēraquian cuēnquin Jesusan abēa cuanun cacēxēshi ca nuntinubi aín papa ēbiani Jesúsabē cuancēxa.

Galilea nētēnuxun Jesusan bana 'itsa uni ñuixuan

(Lc 6.17-19)

²³ Usa 'ain ca Jesusan Capernaúm anuax cuanxun Galilea mecamanuxun anua judíos unicama timēti xubucamanuxun bana ñuixuancēxa. —Nucēn Papa Diosan ca ami catamēcē unicama abē 'inun ainan 'imiti 'icē —quixun caquin upí bana unicama ñuixuanan ca uni ñucēcama pēxcūacēxa. ²⁴ Usoquian 'aia Jesús chanioia cuaquin ca Siria nētēnu 'icē unicaman axa ñucēca-

ma Jesusan pēxcunun quixun anu buáncancēxa. Bētsi bētsi ñucēcama 'imainun ñunshin 'atimanēn 'ibuacē unicama 'imainun uni ñucē nirucuainquinbi tancēma, 'imainun aín nami nimēti saquiquicē acama anu buáncēxun ca Jesusan pēxcūacēxa. ²⁵ Usoquin bana ñuixuanan unicama pēxcubiania cuania ca 'aisamaira unin Jesús nuibiancēxa. Galilea menu 'icē unicama 'imainun Decapolis cacē menu 'icē unicama 'imainun Jerusalénu 'icē unicama 'imainun Judea mecamanu 'icē unicama 'imainun Jordán baca 'ucē manánuaxribi ucē unicaman ca abē cuanquin Jesús nuibiancēxa.

Matánu tsóxun Jesusan aín unicama bana ñuixuan

⁵ 'Aisamaira uni isbiani cuantancēxa Jesús matá me mapērācētancēx anu tsóbutia ca aín 'unánmicē unicaman nēbētsioracēxa. ² Nēbētsioracēxun ca Jesusan uisa unicamax cara cuēñti 'icē quixun atu 'unánmiquin cacēxa, ēsaquin:

³ An —'enbi cana 'en nuitu upí 'imitima 'ai —quixun 'unáncē uni, ax ca 'ēmi catamētia Nucēn Papa Diosan aín nuitu upí 'imianan ainan 'imicē cupí, chuámarua tani cuēñia.

⁴ Axa masá nuitucē uni a ca Nucēn Papa Diosanbi aín masáquin sináncē nētēmiti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua tani cuēñia.

⁵ Axa cēruti banacēma uni ax ca Nucēn Papa Diosan 'inánti ñucamañu 'iti 'icēn, an cacēsabi oi. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua cuēñia.

⁶ Acēñuma bamaia uni piti cuēñcēsaribi oi Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'iti cuēñcē uni, a ca an usaía 'in-un 'imiti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua tani cuēñia.

⁷ An 'aquinsa 'icē uni itsi nuibaquin 'aquincē uni a ca Nucēn Papa Diosanribi nuibaquin 'aquinti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua tani cuēñia.

⁸ Axa aín nuitu Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ianan aín sinan upí uni an ca Nucēn Papa Dios 'unánan isti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua tani cuēñia.

⁹ An raíri uni bētsibē nishananíma nuibanun 'aquincē uni a ca Nucēn Papa Diosan —mix camina 'en bēchicē 'ai —quixun cati 'icēn. Usa unix ca chuámarua tani cuēñia.

¹⁰ Nucēn Papa Dios cuēñcēsabi oi 'icē cupía, uni itsin tēmēramicē uni, ax ca —'ēx cana Nucēn Papa Diosan 'aish aín nētēnu abē 'iti 'ai —quixun sinani chuámarua tani cuēñia.

¹¹ Mitsun 'en bana cuacē upí unin mitsu 'atima banan canan bētsi bētsi onan cēmēi mitsumi manáncēxibi camina chuámarua tani cuēñti 'ain. ¹² Usaribi oquin ca an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicama unin bētsi bētsi ocēxa. Usaquin sinánquin camina cuēñquin, Nucēn Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunquin aín nētēnu abē 'i upitax tsónun mitsu 'imiti 'icē quixun 'unani chuámarua tani cuēñti 'ain.

Aín unicamax ca tashi 'imainun lamparínsa 'icë Jesús quiá bana

(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina ënë nëtënu 'aish tashisa 'ain. Tashin ca anun tashíncëxun ñu mucoquin upí 'imia. Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucunun 'aquinin. Tashi axa aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'icën. Usa 'aish ca a tashi mucañuma ñancáishi 'icën. 'Aisama 'icë ca unin putia, putia unin amácëx ca nëtëtia. Mitsun upiti bucunun mibë 'icë unicama 'aquincëma 'aish camina a tashíxa mucañuma 'icësaribi 'iti 'ain.

¹⁴ Tashisa 'ianan camina mitsux lamparínsaribi 'ain. Usa 'ixun camina mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquinin. Ca ësa 'icën. Èma cha matánu 'icë ax ca unëtima, a ca camabi unin isia. ¹⁵ Usaribi oquin ca unin lamparín bimitancëxun bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca lamparinëan a xubunu 'icë unicama pëcatanun ñu manámi nania. ¹⁶ Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquincë 'aish lamparínsaribi 'iti 'ain. Mitsun ñu upí 'aia isquin ca cuëenquin a unicaman min Papa Dios naínu 'icë a rabiti 'icën.

Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oi 'iti Jesús quia

¹⁷ Camina 'unánti 'ain, Moisésnën cuënëo bana 'imainun Nucën Papa Diosan aín unibu cuënëomia banacama quicësabi oquin 'axunma 'anun quixun uni cai cana 'ëx uáma 'ain. È ñuiquian cuënëo banacama quicësabi oi 'i cana ënë nëtënu uacën. ¹⁸ Cana mitsu asérabí cain, naí 'imainun mecama cëñúcëma pain 'ain ca a banacama quiásabi oi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quiáxa quiá 'ain ca achúshi banabi usai 'icëma 'itima 'icën. ¹⁹ Usa 'ain ca ui unicaman cara a banacama achúshirabi —a bana cananuna 'atima 'ai —quixun caquin uni itsi usaribi oquin sinánun 'unánmia, ax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish, bëtsi unicamabëtan sënénmaraira 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca an a banacama quicësabi oquin 'aquin uni itsínribi usaribi oquin 'anun 'unánmicë uni, ax Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish, raírí unicamabë sënénmaira 'iti 'icën. ²⁰ Cana mitsu cain, mitsun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'acëma 'aish camina ainanma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'ain.

Uni itsimi nishtima Jesús quia

(Lc 12.15-59)

²¹ Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ësai quicë: “Uni camina 'atima 'ain. Uin cara uni 'ati 'icë ax ca Nucën Papa Diosan 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën”. A bana unin mitsu ñuixunia camina cuan. ²² Usaía quiá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa uni itsi, aín xucénsa 'icëbi ami nishcë uni

ax ca 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën. Axa uni itsi ñu cai 'atimati banacë uni a ca mitsun cushibunën 'apucaman 'uchoti 'icën. 'Imainun ca an ami nishquin uni itsi —ñunshin bacë camina 'ai —quixun cacë uni ax, axa manë tsinu 'iti uníxa 'uchacësaribi 'icën.

²³ Usa 'ain camina Nucën Papa Dios rabinuxun a 'inánti ñu bëxun —uni itsi ca 'ëmi nishaxa —quixun sináncë 'ixun ²⁴ Nucën Papa Dios 'inántimi buáncë ñu anubi pain nanbiani cuanx, axa mimi nishcë uni abë pain mënionanti 'ain. Mënionantancëx abë upí 'ixun camina cuantëcënquin min 'inánti ñu Nucën Papa Dios 'inánquin a rabiti 'ain.

²⁵ Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushinu buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë mënionanti 'ain. Mënionancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushin mi sipuati 'icën. Usa 'aíshmi sipuacë 'itin rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë mënionanti 'ain. ²⁶ Cana mitsu asérabí cain, sipuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinën cupóti 'ain. A pain ancëquin cupíoí camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushinu bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mënionanti 'ain.

Uni itsin xanubë camina 'itima 'ai quicë bana Jesusan ñuia

²⁷ Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ësai quicë: “Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain”. ²⁸ Usai quiá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unix cara ainanmabi xanu itsi isi aín nu-itu mëu cuëenia a unix ca a xanubë 'icësa 'ia.

²⁹ Min bëru mëqueu anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëencë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi échíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min bëru achúshi échíxun niti ca asábi 'icën. ³⁰ Min mëcën mëqueu anun 'aisama ñu 'ati cuëencë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcën achúshi tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min mëcën achúshi tëaxun niti ca asábi 'icën.

Uni aín xanubë ënanantima Jesús quia bana

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Moisésnën cuënëo bana ca ësairibi quia: “Ui unin cara aín xanu ëinsa tania an ca —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica a cuënëoxunti 'icën”.

³² Usaía Moisésnën cuënëo bana quicë 'aínbi cana 'ën mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëmabi ëncë unin ca a xanumi 'uchaquin a 'aisama xanu 'icësaí 'inun 'imia. Usaribiti ca an uni itsin ëncë xanu bicë uni ax 'uchaia, uni itsin xanubë 'icësaribiti.

—Cëmëma ca —quití bana Jesusan ñuia

³³ Moisésnën mitsun raracama 'unánmiquin cuënëoxuan bana unin mitsu ñuixunia camina cuan,

ësaï quicë: “Unin aín bana ca aséabi 'icë quixun uni itsin 'unánun —Nucën 'Ibu Diosan ismainun cana mi cain, aséabi cana 'ën cacësabi oquin 'ati 'ai —quicë 'ix-un camina aséabi mix quicësabi oquin 'ati 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi isia quixun 'unánquin”. ³⁴ Usa 'aínbi cana 'ën mitsu cain, —Nucën Papa Diosan ismainun cana mi cain —qui camina banatima 'ain. 'Imainun camina —naitan cuamainun cana cëmëquinma aséabi mi cain —qui banatima 'ain, naínu ca Nucën Papa Dios 'icë, usa 'ain. ³⁵ 'Imainun camina —menbi cuamainun cana cëmëquinma aséabi mi cain —qui banatima 'ain, mecama ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun uniocëxa, usa 'ain. 'Imainun camina —Jerusalénu 'icë-caman cuamainun cana cëmëquinma aséabi mi cain —qui banatima 'ain, Jerusalénu ca judíos unicaman 'Apu 'icë, usa 'ain. ³⁶ 'Imainun camina —'ën maxcá sinánquin cana cëmëquinma aséabi mi cain —qui banatima 'ain. Min maxcánu 'icë buxa tunan 'icëbi camina minbi uxua 'imitima 'ain, uxua 'icëbi camina tunan 'imitima 'ain. Nucën Papa Diosan cuni ca 'imiti 'icën. Usa 'ain camina usai banatima 'ain. ³⁷ Usai quima camina cëmëma banan cuni banati 'ain. Cëmëcëma 'aish camina —Nucën Papa Diosan ismainun cana aséabi mi cain —qui banatima 'ain. A ñunshin 'atimanën sinánmicë uni ax ca usai banaia.

Uni cupitima Jesús quia

(Lc 6.29-30)

³⁸ Moisésnëan mitsun rara ñuixuan, ësaia quicë bana a camina cuan: “An uni itsin bëru 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín bëru 'atimoti 'icën. An uni itsin xëta 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín xëta 'atimoti 'icën”. ³⁹ Usai quia 'aínbi 'ën mitsu cain, mitsua 'atimocëxunbi camina ami nishquin cupiquin 'atimotima 'ain. Usoquin 'aquinma camina mitsua mëqueu bëtáshcacëxun 'aisa tania amoribia mitsu bëtáshcanun 'amiti 'ain. ⁴⁰ An min camisetami 'inánun quixun policía cacë uni a camina min cutúnribia biisa tania 'inánti 'ain. ⁴¹ Unían mi achúshi kilometro aín ñu buánxunun cacëxun camina rabé kilometro buánxunti 'ain. ⁴² An mi ñu 'inánun quixun ñucacë uni a camina 'inánti 'ain. An —min ñu ca mi bëxuntécënnun 'ë 'inan —cacë uni a camina 'inánti 'ain.

—Axa mimi nishcë uni camina nuibati 'ai —quicë bana Jesusan ñuia

(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ Ësaï quicë banaribia ñuia camina cuan: “Axa mimi nishcë uni nuibaquinma camina axa mibë nuibanancë unishi nuibati 'ain”. ⁴⁴ Usai quia 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa mimi nishcë unicama nuibaquin 'aquianan camina axa mimi 'atimati banacë unicama 'imainun an mi bëtsi bëtsi ocë unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁴⁵ Usaqin 'acë 'aish camina aséabi mitsun Papa Dios axa naínu 'icë an sináncësabi oquin sináncë 'ain. An ca camabi uni, upí uni 'imainun upíma uni aribia pëcanun bari urumianan camabi unin ñu 'apácë chabónun 'uíribi 'ibúmia. Usaribi oquin camina camabi

uniribi nuibaquin 'aquinti 'ain. ⁴⁶ Mitsúnmi an mitsu nuibacëma unicama nuibaquinma an mitsu nuibacë unicamaishi nuibatia ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isima. An 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'aisama 'ixunbi ca usaribi oquin an a nuibacë uni a nuibananquinia. Mitsun camina an mitsu nuibacë unishima camabi uni nuibati 'ain. ⁴⁷ Mitsun aintsishi sináncë 'aish camina an Nucën Papa Dios 'unáncëma unibu 'icësaribi 'ain. Atun ca aín aintsishi sinania. Usa 'aínbi camina mitsun aintsishima camabi uni sinánti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin. ⁴⁸ Usa 'ain camina mitsun Papa Dios, axa naínu 'icë, an sináncësaribi oquin sinánti 'ain.

Ësaquin ñu upí 'ati Jesús quia bana

6 'Ëx upí 'icëa camabi unin isnun cana ñuñuma uni ñu 'inánti 'ai quixun camina sinántima 'ain. An usaqin sinánquin uni itsi ñu 'ináncë uni a ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an upí isima. ² Usa 'ain camina ñuñuma uni ñu 'inánquin an uni paráncë unicaman 'acësaribi oquin 'atima 'ain. Unin atu rabiti cuëenquin ca anu judíos unicama timéti xubunuxun ñu 'inánan bainuxunribi camabi unin isnun ñuñuma uni ñu 'inania. Usoquian 'inania isquin ca an a iscë unicaman a rabiquin, ax ca upí uni 'icë quixun caia. Unicaman usa uni rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ³ A unicamax usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Min ñuñuma uni ñu 'inánquin camina bëtsi uni catima 'ain, min abë nuibanancë uni abi camina catima 'ain. ⁴ Raíri unin isnunma camina uni ñu 'inánti 'ain. Usaqinmi 'aia isi ca Nucën Papa Dios, an camabi unin ñu 'aia iscë, ax cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mi upí oquin sinánxunti 'icën.

Ësaï ca aín uni Nucën Papa Diosbë banati 'icë Jesús quia bana

(Lc 11.2-4)

⁵ Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an uni paráncë unicama 'icësa oi 'itima 'ain. Atux ca unían a isnun quiax anua judíos unicama timéti xubunuxun 'inanan niti bai cuëbí anuaxribi Nucën Papa Diosbë banaia. Aséabi cana mitsu cain, a unicamaxa usai Nucën Papa Diosbë banaia iscë unicaman —ax ca upí uni 'icë —quixun sinánquin rabia. Usaqin rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ⁶ A unicamaxa usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Mitsux min Papa Diosbë bananux min 'itinu atsínquin camina min xëcuë xëputi 'ain. Xëputancëx camina, min Papa Diosribi ca anu 'icë quixun 'unani, abë banati 'ain. Mitsua unin isiamabi ca min Papa Dios, an camabi ñu isanan camabi sinan 'unáncë, ax mixmi abë banaia cuati cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mitsu upí oquin sinánxunti 'icën.

⁷ Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an Nucën Papa Dios 'unáncëma unicamaxa 'icësaribiti banatima 'ain. Atux ca —nux usai banaia ca Nucën Papa Diosan nun bana cuati 'icë —quixun sinani 'aisamairai banaia, uisai quiti cara quixun sinanimabi. ⁸ Usa uníxa 'icësaï camina 'itima 'ain. Mitsun Papa Dios an ca mitsun

cacëma pan 'ixunbi uisa ñucama caramina a ñucáti 'ai quixun 'unania. ⁹ Usa 'ain camina ësaquin cai Nucën Papa Diosbë banati 'ain:

Nucën Papa Dios, naínu 'icë, mix camina asérabi min sinan upíira 'ain. Usa camina mix 'ai quixun ca camabi uni mi ñui upí banáinshi banati 'icën. ¹⁰ Aín 'Apu 'icëa camabi unin mi rabiti cana cuëënin. Usaquian mi 'anun camina 'imiti 'ain. Min nētēnuxuan ángelcaman 'acësaribi oquian ënë nētēnuxun unicaman mix cuëëncësabi oquin 'ati cana cuëënin. ¹¹ Camabi nētēnmi 'acësaribi oquin camina ënë nētēnribi nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ¹² Unían nu 'atimocëxunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manuçësaribi oquin camina nun 'acë 'atima ñucama nu tērēnxunquin manuti 'ain. ¹³ Ñunshin 'atimanën 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bërúanti 'ain. Nun ñu 'atima 'ati 'icëbi camina nu usa ñu 'axunma 'anun nu iémiti 'ain. Mix cushiira 'aish xēnibua 'aínbi 'Apu 'icë ca camabi unin mi rabiti 'icën. Usai 'inun min 'imiti cana cuëënin.

¹⁴ Mitsun axa mitsumi 'uchacë uni usaribi oquin cupiquinma a manumi abë upí 'ia ca mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsux ami 'uchacëcama tērēnquin manuti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi ca mitsumi 'uchacë uni a usaribi oquin cupimi abë upí 'iama oquin mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsun ami 'uchacëcama tērēnquin manutima 'icën.

Uníxa Nucën Papa Diosmi sinani samáti Jesús quia bana

¹⁶ Mitsux Nucën Papa Diosbë upiti bananuxun piima camina an uni paráncë uníxa 'icësaribiti 'itima 'ain. A unicamax ca —Nucën Papa Diosmi sinánquin picëma 'aish ca upí uni 'icë —quixuan raíri unin sinánun quiax picëma 'ianan masá nuitucësa 'ia. Usai 'ia uni raírinën a rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ¹⁷ A unica-usai 'icëbëbi camina mitsux Nucën Papa Diosmi sinani samatibi mēniocati min bu mēniónan bēchucati 'ain. ¹⁸ Unían 'unántisama 'inun usai mēniocaxmi samatia ca mitsun Papa Dios, an camabi unin sinan 'unáncë, ainshi mitsu isti 'icën. Isi cuëënquin ca upí oquin mitsu sinánxunti 'icën.

'Itsa ñuñu 'iti sinánquinma, Nucën Papa Diosan nētēnu upí 'iti sinánti Jesús quia bana (Lc 12.33-34)

¹⁹ Ënë nētēnuax ñuñuira 'iti cuëënquian unin 'aisamaira ñu bitsiabi ca bētsi bētsi ñu nacuaxan cēñu-mainun bētsi bētsi ñuxa puibuax chēquimainun bētsi bētsi ñu an ñu mēcamacë unin unéxun xubunu atsínxun mēcamatia. Usa 'ain camina axa ñuñuira 'iti cuëëncë uni asaribi 'itima 'ain. ²⁰ Ënë nētēnuaxa 'icësai ca Nucën Papa Diosan nētē naínu 'icë ñucama 'atimati cēñutíma, an ñu cēñuti nacuáxbi ca 'aíma 'icën, anuax ca ñu puibutiribi 'aíma 'icën, 'imainun ca an xubunu atsínxun ñu mēcamacë uni anu 'aíma 'icën. Usa 'ain camina mitsux ënë menu 'icë ñuñuishi 'iti sinánquinma Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'ati 'ain. Usaquin

'atancëxmi aín nētēnu abë 'icë ca an mitsúnmi a cuëënminuxun 'acë ñucama cupí, mitsu cupíira oquin chuámarua cuëënun 'imiti 'icën. ²¹ Uisa ñun cara cuëënia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ënë nētēnu 'icë ñuñu 'iti cuëëncë unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan a cupíoquin aín nētēnuxun chuámarua 'imiti cuëëncë uni an Nucën Papa Dios cuëënun ax cuëëncësabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicama xabánu nicësa 'iti Jesús quia bana (Lc 11.34-36)

²² Lamparínën pēcacëbētan ca unin bēruñu cupíshi an pēcacë ñucama 'imainun xabá isia. Min bēru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mēēti 'ati 'ain. Min bēru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mēēti upí oquin 'atima 'ain, bēánquibucēnuxun 'acësoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucën Papa Diosan 'imicëx min sinan upí 'ianan an sinánmicë 'aish min sinan an pēcacësa 'ain. Usai 'ibi camina an sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bēánquibucēnu 'aish ca uni bēánquibucēnuira nicësa 'icën.

—Ñuñu unix ca Nucën Papa Diosmi sinanima —Jesús quia bana (Lc 16.13)

²⁴ Ësa ca: Achúshi unin ca rabé uni ñu mēēxuntima 'icën. Rabé uni ñu mēēxuncë 'ixun ca bētsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bētsi nuibatima 'icën. Usa 'ixun achúshinën bana cuaquin bētsían cacëxun aín bana paréti 'icën. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bētsi bētsi ñumishi sináncë 'aish Nucën Papa Diosmi upiti sinanima.

Nucën Papa Diosan ca aín unicama bēruánquin 'aquinia Jesús quia bana (Lc 12.22-31)

²⁵ Usa 'ain cana mitsu cain, aña caramina piti 'ain, aña chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. Mitsun pitisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasamaira camina mitsux 'ain, ¿usa cat? An mitsúxmi ënë nētēnu tsoti oquin unio Nucën Papa Dios, ainshi ca a mi piti ñu mitsu 'inánan a mi pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icën. ²⁶ Mitsun camina axa nuáncë ñu pēchiucama 'unanin. Atun ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima. Usa 'icëbi ca mitsun Papa Dios, ax naínu 'icë, an atun piti 'inania. An ñu pēchiu 'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icën. ²⁷ Nucën Papa Diosainshi canimicë 'aish camina mitsúxbi masá nuituti canitisa tani masá nuitutibi canitima 'ain.

²⁸ Usaribi oquin camina aña chupa caramina pañuti 'ai quixun sinani masá nuitutima 'ain. Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mēēanan chupa onuxun risi oímabi upíira upí 'icën. ²⁹ A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíira upí pañucë 'aishbi aín chupa ax ro uasaribi upíira upí 'iáma 'icën. ³⁰ Upíira upí 'itancëxbia

xania unin tsin nëncëx ca a ro ua cëñutia. Usai 'in-unbi ca Nucën Papa Diosan aín ua upíra upí 'imia. Usoquin 'acë 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnmi pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux usaquin sináncëma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamëcëma 'ain. ³¹ Usai 'ima camina masá nuituti —¿añu ñu caranuna xëanan piti 'ain? —quiinan —¿añu chupa caranuna pañuti 'ain? —quiquin usa ñuishi sinántima 'ain. ³² An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Dios naínu 'icë an 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³³ Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën. ³⁴ Usa 'ain camina —iméishi carana uisai 'iti 'ain, bëtsi nëténribi carana uisai 'iti 'ai —quixun sinani masá nuitutima 'ain. A nëtë ucëbëtainshi camina isti 'ain.

—Unin ca uni itsi 'uchotima 'icë —quíaxa Jesús quia bana

(Lc 6.37-38, 41-42)

7 Nucën Papa Diosanma mitsuribi 'uchoia, usa 'ain camina bëtsi uni ñui manánquin 'uchotima 'ain. ² Mitsúnmi uni itsin ñu 'aia isquin a uni 'uchoia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi, mitsúnribi caramina uisa ñu 'ai quixun isti 'icën. Mitsun —min usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun uni itsi cacë 'ixunbi usaribi oquin 'aia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi mitsúnmi bëtsi uni 'uchocësaribi oquin mitsu 'uchoti 'icën. ³ Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ènëx ca ësa 'icën. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chararatsufuñu 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chararatsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo sinaniman? ⁴ ¿Mitsun bëru xaménu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chararatsu min bëru xaménu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? ⁵ Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icë i sani chararatsu bixunti 'ain. ⁶ An Nucën Papa Dios timaquin aín bana cuaisama tancë uni camina 'ën mitsu cacë banacama ñuixuntima 'ain, ñuixuncëxia atux Nucën Papa Dios 'usani ami 'atimati banai mitsumi nishquin mitsu 'atimoti rabanan. Usa unicamax ca an ñu upí pimicëxunbia uni 'uchítinën ami nishquin picësaribi 'icën. 'Ianan ca unífan aín cënënu niia cuchin 'aisamaira cupicë ñu a amáquin chuoórucësa 'icën.

Nucën Papa Diosbë banaquin a ñucátí Jesús quia bana

(Lc 11.9-13; 6.31)

⁷ Camina 'unánti 'ain, ui unin cara Nucën Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucën Papa Diosan 'inania. Èsa

ca: Bari bariquin ca unin ñu mëraia. 'Imainun ca unin bëtsi unífan xëcuë taxcaia cuaquin a xubunu 'icë unin xëocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacëxun ca mitsun bana cuaquin Nucën Papa Diosan mitsux cuëncë ñu mitsu 'axunti 'icën.

⁹ ¿Mix aín papa 'ixunbi caramina min bëchicënëan mi pán ñucácëxun maxax 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹⁰ ¿Tsatsa mi ñucácëxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹¹ Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bëchicë upí ñu 'inainin. Mitsúnmi 'acësamaira oquin ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an a ñucacë uni a upí ñu 'inánti 'icën.

¹² Bëtsi uníxa mibë upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuëncë, usaribi oquin camina min bëtsi unibë upí 'ianan a 'aquinti 'ain. Usaquin 'anun ca Moisésnën cuënëo bana quia. 'Imainun ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banaribi usai quia.

Rabé ca bai 'icë quíaxa Jesús quia bana

(Lc 13.24)

¹³ Èsa ca. Anúan uni cuanti bai ca rabé 'icën, cha 'imainun chucúma. Bai cha anun atsínti, anúinra ca 'aisamaira uni cuania. A bain cuanx ca uni anu Nucën Papa Dios 'icëma nëtë anuaxa 'aisamaira tëmëratí, anu bëbati 'icën. Bëtsi bai chucúma, anun atsínti chucúma, anun ca 'itsamashi uni cuania. A bain atsínquiani cuantancëx ca uni nëtétimoí Nucën Papa Diosan nëtë upí anu abë 'iti 'icën. A bai chucúma anun camina mitsux cuanti 'ain.

Aín bimi isquin uisa i cara quixun i 'unánti Jesús quia bana

(Lc 6.43-44)

¹⁵ Bëtsi bëtsi unin ca mitsu parántisa tanquin —Nucën Papa Diosan sinánmicëxun cana mitsu bana ñuixunin —quiquinbi anbi sináncë bana ñuixunia. Usa unin ñuicë bana camina cuatima 'ain. A unicamax ca 'unánmaratsu ñuinasa 'aishbi aín nuitu mëu 'atima sinánñu 'aish pianancë ñuinasa 'icën. ¹⁶ Atun ñu 'acë isquin camina uisa uni cara quixun 'unánti 'ain. Èsaribi ca. A cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ¹⁷ Usaribiti ca aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain aín bimi 'aisama 'icën. Aín íxa upí 'ain cuni ca aín bimíxribi upí 'ia. ¹⁸ Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimi upí 'ima. ¹⁹ Apácëxunbia upiti bimiamina ca unin i rëtancëxun nënia. ²⁰ Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin camina unin ñu 'aia isquin aséribi cara Nucën Papa Diosan uni 'icë quixun 'unánti 'ain.

Camabi uníxira Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima Jesús quia bana

(Lc 13.25-27)

²¹ An —mix camina 'ën 'Ibu 'ai —quixun 'ë cacë unicamax ax ca camáxira Nucën Papa Dios naínu 'icë aín nëtënu abë 'itima 'icën. An aín cuëncësabi oquin 'acë

unicamax cuni ca anu abë 'iti 'icën. ²² Anun ënë nêtëcama cëñúcë nêtën ca 'itsa unin 'è cati 'icën: Mix nun 'Ibu 'ain cananuna min cushínbi bana ñuixuan, min cushin ñunshin 'atima uninua chiquíanan cananuna min cushin uni itsin 'acëma ñu 'an. ²³ Quiabi cana atu cati 'ain: Mitsux camina 'ën unima 'ain. Ñu 'atima 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'itima 'ain. Ca cuantan.

Upí oquin 'acë xubu 'imainun 'atimaquin 'acë xubu Jesusan ñuia bana
(Lc 6.47-49; Mr 1.22)

²⁴ Usa 'aínbi ca an 'ëmi sinánquin 'ën bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë uni ax an upí oquin sinánxun masinuma matánu xubu 'acë unisaribi 'icën. A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë 'itsaira baca 'ëmainun 'aisamaira suñúan bëquiquinbi uisabi ocëma 'icën.

²⁶ Usa 'aínbi ca an 'ën bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni an upí oquin sinánxunma masinu xubu 'acë unisaribi 'icën. ²⁷ A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë 'itsaira baca 'ëmainun 'aisamaira suñúan bëquiquin puxuaxa. Usoquin ca aín itácamaribi tsasipaquin cëñuaxa.

²⁸ An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman banasamaira ca Jesusan bana 'iacëxa. Jesusan bana ñuixunquin sënëoncëbë ca an aín bana cuacë unicama ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ain —quiacëxa.

Jesusan an aín nami chëquímicë 'insínñu uni pëxcüa
(Mr 1.10-45; Lc 5.12-16)

8 Bana ñuixunquin sënëontancëx matánuax cuantëcënia ca 'itsa unin Jesús nuibiancëxa. ² Nuibiancëbë ca an aín nami chëquímicë 'insínñu unin amiquiquiani cuani rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'è pëxcuti 'ain.

³ Cacëxun aín męcënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nêtëacëxa.

⁴ Pëxcütia ca Jesusan a uni 'ësëquin cacëxa:

—'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë inibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcúcë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina aséribi pëxcüa quixun camabi unin 'unánnun.

An Romanu 'icë capitán ñu mëëxuncë uni Jesusan pëxcüa
(Lc 7.1-10)

⁵ Usoquin 'atancëxa Jesús Capernaúm ëmanu cuantëcëncëbë ca Romanu 'icë capitán achúshi, ax amiquiquiani cuancëxa. ⁶ Cuanquin ca ësaquin cacëxa:

—An 'è ñu mëëxuncë bënë uni ca 'insíanxbi baquirucëma paë tani bënëti 'ën xubunu racataxa.

⁷ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Cana a pëxcui cuanti 'ain.

⁸ Cacëxunbi ca capitánën cacëxa:

—Mix cushi 'imainun 'ëx mi meira 'ain camina 'ën xubunu atsíntisama tanti 'ain. Usa 'ain camina cuanquinma ënuxunbi 'ën ñu mëëmicë uni pëxcúnun cati 'ain. ⁹ Cana 'unan min banaxbi ca cushi 'icë quixun. 'Ën cana 'ën 'apun 'è cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntáruca-manribi ca 'è bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'ën cacëx ca bëtsix aia. An 'è ñu mëëxuncë uni —ñu ca 'at —quixun 'ën cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'ën ñu mëëmicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icë —quicëbëshi pëxcúti 'icën.

¹⁰ Usaía judíosma uni 'aíshbi a capitán quia cuaquin ca Jesusan an a nuibiancë unicama cacëxa:

—Aséribi cana 'ën mitsu cain, ënë uníxa 'ëmi catamëcësaribitia 'ia cana judío uni achúshibi iscëma 'ain. ¹¹ 'Ën cana mitsu cain, 'aisamaira judíosma unicamaxribi ca aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi unuxun 'aia. Ai ca anua Abraham, Isaac, Jacob, 'imainun axa 'ëmi catamëcë judíos unicama 'icë, anu acamabë Nucën Papa Diosan nêtënu 'iti 'icën. ¹² Usaía atux 'imainun ca judíos unicama axira Nucën Papa Diosan nêtënu 'iti 'aíshbi 'ën bana cuaisama tancë, acamax ëman 'icë bëánquibucë anu 'iti 'icën. Anuax ca anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti inti 'icën.

¹³ Usaquin unicama catancëxun ca Jesusan capitán cacëxa:

—Camina min xubunu cuanti 'ain. 'Ëmi catamëquinmi 'ën usoquin 'axúnun quixun 'è cacësabi oi ca min uni pëxcütia.

Jesús ëesai quicëbëshi ca capitanën ñu mëëmicë uni anu 'aíshmabi pëxcüacëxa.

Pedronën nachi Jesusan pëxcüa
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Usaquin cabiani Pedronën xubunu cuanxun ca Jesusan Pedronën nachi 'itsisan 'i racacë mëracëxa.

¹⁵ Mëraxuan aín męcën mëëcëxëshi ca aín 'itsis nêtëacëxa. Usocëxëshi pëxcuti niruxun ca atu pimi-cëxa.

'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ A nêtënbí ca bari cuabúcëbëa bëbáquishbucëbëtan a ëmanu 'icë unicaman ñunshin 'atimañu unicama an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca Jesusan aín banáinshi ñunshin 'atimacama uninua chiquíanan uni ñucëcamaribi pëxcüacëxa. ¹⁷ Isaías quiásabi oquin ca usaquin 'acëxa, ëesai quicë: "An ca nun ñucë pëxcüanan an nu paëocëcama nu tërëcaxuanxa".

—Aín unicamax ca ax cuëncësoi 'ima Jesúsishi sinánti 'icë —quicë bana
(Lc 9.57-62)

¹⁸ 'Aisamaira unían nëbëtsioracëxun oquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ucë manan cuanun ca cuan. ¹⁹ Usaquian cacëbë anu cuanquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

²⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu pëchiñunëxbi ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

²¹ Caia ca bëtsi uniribi an aín bana cuacë, an cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'ën papanu pan cuainsa tanin. A bamaia maíntancëx cana mibë cuanti 'ain.

²² Quia ca Jesusan cacëxa:

—Camina 'ëmi sinánan 'ëbë cuanti 'ain. Axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë uni, an bamacë uni maínun ëanan camina 'ëbë cuanti 'ain.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtémia

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Usaquin cabiania 'ucë manan cuanux manë nuntinu 'iruquiancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi 'iruacëxa. ²⁴ 'Iruquiani cuanía Jesús 'uxánbi suñúan 'icuatsíncëbë parúmpapa bëchuni ca 'umpax aín nuntinu 'iruacëxa. ²⁵ Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin cacëxa:

—Nu ca iëmit, cananuna nanëtin.

²⁶ Quia ca Jesusan bësuquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin? Mitsun camina Nucën Papa Diosan ca asérabi nu bërúanquin 'aquinia quixun sinaniman.

Caí niruquin ca suñúan —ca nëtët —canan parúmpaparibi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñu nëtéishimainun ca baca bëchúnribi nëtéacëxa. ²⁷ Usoia isi ca aín 'unánmicë unicama ratuti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Suñúanëmbi, bacánbi ca aín bana cuatia.

Ñunshin 'atimañu uni rabé Gadara menuxun Jesusan pëxcüa

(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Usaquiani 'ucë manan cuantancëx ca Gadara cacë menu bëbacëxa. Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni rabëtan, anu uni maíncënuax uquin Jesús mërácëxa. A uni rabëtan ca ñunshin 'atimañu 'aish uinu 'icë unínbia chichabiantisama 'ixun anun cuanti bai bëaraxun ui unibi anun inumiama 'icën. ²⁹ Usa 'ixun ca a isi munuma cuëncénquin Jesús cacëxa:

—¿Uisati caramina Jesús, Diosan Bëchicë, min nu ubíoín? ¿Anúnmi nu masóti nëtë ucëma pan 'aínbi caramina nu ubíoí uan?

³⁰ Usaia 'imainun ca 'aisamaira cuchi atu 'urama pi bucüacëxa. ³¹ Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën Jesús cacëxa:

—Nu ënuaxuquin camina nux cuchicamanu 'inun nu xuti 'ain.

³² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan.

Cacëx ca ñunshin 'atimacama a uni rabënuax chiquíquianx cuchicamanu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx cuëtúnuax parúmpapanu rëucubuti bacamiqiqui cëñúacëxa.

³³ Usacëbëtan ca an cuchi bërúancë unicaman a 'urama 'icë ëma chanu abáquiani cuanxun anu 'icë unicama usaia cuchicama 'icë ñuixuanan ñunshin 'atimañu uni rabëribi usai 'icë ñuixuancëxa. ³⁴ Ñuixunquin chanioia cuabiani ca a ëmanu 'icë unicamax aín ëma ëbiani Jesús isi riquiancëxa. Riquianxun isquin ca camaxunbi atun nëtënuaxa cuantánun Jesús cacëxa.

Uni ñucë niruquinbi tancëma Jesusan pëxcüa

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

9 A menuaxbi nuntin cuantëcëntancëx ca Jesús aín ëmanu bëbacëxa. ² Bëbacëbëa 'itsa uni timécëbëtan ca raírinën uni achúshi ñucë nirucaínquinbi tancëma bacëtinu racánxun bëacëxa. Bëquin ca —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Min 'uchacama ca tërécë 'icën.

³ Usaquian caia cuaquin ca anu 'icë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni raírinën sináncëxa: Ënë unix ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quiti banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha tërëti 'icën. ⁴ Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin?

⁵ Ën cana uni “Min 'uchacama ca tërécë 'icë” quixun cananbi “Niruquiani ca cuantan” quixunribi cati 'ain.

⁶ Nucën Papa Diosan cushínbi 'ën ënë uni pëxcüa isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën cana unin 'ucharibi tërëti 'ai quixun.

Caquin ca Jesusan racábucë uni cacëxa:

—Niruquiani ca min bacëti bibiani min xubunu cuantan.

⁷ Cacëxëshia ca niruquiani aín xubunu cuancëxa. ⁸ Usai niruquiani cuania isi ca anu 'icë unicama racuëacëxa. Racuéquin ca —Nucën Papa Diosan aín cushi 'ináncëxun ca ënë unin ñucë uni pëxcüanan aín 'uchacama tërëanxa —quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiacëxa.

Jesús Mateo aín uni 'inun ca [Ënëx ca an ënë quirica cuënëo Mateo, abi 'icën.]

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Usobiani cuantëcënquinbi ca Jesusan Mateo cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócé mërácëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

Jesús cacëxëshia ca Mateo niruquiani ami sinani abë cuancëxa. ¹⁰ Cuanquin ca Jesús cëñun aín 'unánmicë unicama aín xubunuxun pi cuanun Mateonën buáncëxa. Buáncëbë atúxribi atubë cuanx ca an 'apu

buánmiti curíqui bicé unicama 'imainun an fariseocaman bana tancéma uni raírinëxribi atubëtan pi bucüacëxa. ¹¹ Jesús bëtan a unicaman piia isquin ca aín 'unánmicé unicama fariseo unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Usa cupí cara an mitsu 'unánmicé unin an 'apu buánmiti curíqui bicé unicamabëtan pianan 'uchañu unicamabëtan pin?

¹² Usai quia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancéma uni, ax ca rucuturúan a ronti cuëëni-ma. Paë tancé uni, ax cuni ca rucuturúan a ronti cuëënia. ¹³ Usaribiti cana 'ën an —'ëx cana asábi 'ai —quix-un sináncé unicama a 'ëmia catamënun cai uáma 'ain. Ama, an —'ën nuitu 'aisama 'aish cana 'ëxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncé unicama a cuni upí 'inúxa 'ëmi catamënun cai cana 'ëx uacën. Usa cana 'ëx 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, uisai quicé cara Nucën Papa Diosan bana ënëx 'icé quixun: “Unían 'ë rabianan aín 'ucha téréncé 'inuxun 'aracacé ñuina rëxun xaroia isi cuëëncësamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin 'aquinsa 'icé 'aquinia isi cuëënin”.

Pima samáti ñuiquin ñucácëxun Jesusan uni ca

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴ Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicé, aín 'unánmicé unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Nux cananuna Nucën Papa Dios sinani bëtsi bëtsi nëtën pima samatin. Fariseo unibunëxribi ca usaribiti pima samatia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicé unicaman samáquinma pin?

¹⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An bití xanua unin bicéma pan 'ain cara axa abë nuibanancé unicama ax a unibë 'aish masá nuituti 'ic? Ca masá nuitutima 'icën. Ca ësa 'icën: An xanu bití unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancé unicama masá nuitutima abë cuëënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancé unicaman masá nuituquin pima. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicé unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

¹⁶ Catancëxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicé banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicé bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ësaribi 'icën. Nun aintsí uinu 'icé xanúnbi ca chupa xëni, chupa sani iotan aín tuquicé a 'unuima. Usocëxbi ca chupa xëni ax chëqui anun 'unucé ió ax nipacëtia. Usai 'i ca aín tuquicé ax chaia. ¹⁷ Èsaribi ca: Ui unínbi ca ñuina xacá anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acé, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacé 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacé ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncé ñu ax tutuqui nëtëtia. Usa 'ain ca ñu chëcacé, ñuina xacá chumusa oquin ácé iónushi 'aruti 'icën, asábi 'inun.

Xanu 'insíncé pëxcüanan Jesusan Jaironën bëchicé bamacëbi baísqimia

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸ Juanën 'unánmicé unibubëa Jesús banacëbëbi ca anua judíos unicama timécé xubunu 'icé 'apu, Jairo cacé, ax uacëxa. Uquin ca aín bëmánon rantin purúnquin Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicé ca bërí bamaxa. Bamacëbi camina mix 'ëbë cuanxun a ramëti 'ain. Min ramëcëxëshi ca asábi 'inux baísqiti 'icën.

¹⁹ Cacëx niruia abë cuancëbë ca aín 'unánmicé unimaxribi Jesús bë cuancëxa.

²⁰ Cuaniabi ca xanu achúshi ñucé, ax męcën rabé 'imainun rabé baritia imia 'aishbi aín imi nëtécéma, an —aín chupa ticaishi cana pëxcúti 'ai —quixun sinánquin, a caxu cuanquin Jesusan chupa cuëbí ticacëxa.

²² Ticaia tani niracëti cuainacëquin ca Jesusan a xanu mëraquin cacëxa:

—Camina chuámarua 'iti 'ain. 'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asérami sinani camina pëxcúan.

Cacëxëshi ca pëxcúacëxa.

²³ Usobiani cuanx ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icé 'apu, Jairo, aín xubunu bëbacëxa.

Bëbaquin ca Jesusan, xanu ñucé a maíncëbëtan an 'ati unicaman pacun bana otishi 'ixun caínmainun 'aisamaira uni rarumati shariatia cuaquin isacëxa. ²⁴ Usaria isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ènuax ca chiquít. A xu xanu ca bamacéma 'icën. Ca 'uxaxa.

Èsaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. ²⁵ 'Usáncëxunbi anu 'icé unicama xubu ëman xutancëx ca Jesús anua xu xanu 'icé anu atsínxun aín męcën biacëxa.

Bicëxëshi ca tsoruacëxa. ²⁶ Usa 'ain ca Jesusan usaquin ñu 'aia anu 'icé unicaman chanioia a menu 'icé unicaman cuacëxa.

Bëxuñu uni rabéa Jesusan bëpëxcüa

²⁷ Usobiani anuax cuaniabi ca uni bëxuñu rabëtan Jesús caticabianquin munuma cuëncéonquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nu nuibaquin ca nu pëxcut.

²⁸ Cacëxa xubunu atsíncëbë ca a bëxuñu uni rabëtaxribi 'atsínquiani Jesús rapasu cuancëxa. Cuania ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina sinanin, 'ën cana mitsu pëxcuti 'ai quixun?

Cacëxun ca a unin cacëxa:

—Camina nu 'ati 'ain.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín bëru mëëquin cacëxa: —Mitsúnmi 'ën cana mitsu bëmënioti 'ai quixun sináncësabi oquin cana mitsu 'ati 'ain.

³⁰ Usaquian cacëx ca bënëtishi bëmëniocacëxa. Bëmëniocatia ca Jesusan cacëxa:

—Unían 'ën mi ësoquin 'acé ënë 'unánxunma 'anun camina ui unibi ñuixuntima 'ain.

³¹ Usaquian Jesusan cacëxunbi ca a uni rabëtan cuanquin a nëtënu 'icé unicama chaniocëxa.

Banañuma unia Jesusan banamia

³² Bëxunü 'icëa pëxcucë uni rabëtaxa cuancëbëtan ca uni raírinën achúshi uni ñunshin 'atimanëan banañuma 'imicë a Jesúsnu bëacëxa. ³³ Bëia ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëbë ca a uni banañuma 'iá 'aíshbi banacëxa. Usaria isi ca anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Nun nëtë Israel anuxunbi ca uínbi ësa ñu isáma 'icën.

³⁴ Quia unicama ratúmainun ca fariseo unbunëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apun cushínshi ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

Jesús uni bana ñuixuni bëtsi bëtsi ëmanu caun

³⁵ Usotancëxun ca ëma chacamanu 'imainun ëma chucúmaracamanuribi cuanquin anua judíos unicama timéti xubucamanu atsínquin anu timëtia Jesusan bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca —'ëmi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosan ainan 'imiti 'icë —quixun caquin upí bana unicama ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca uni ñucëcamaribi pëxcuquin an paëocëcama téré-caxuancëxa. ³⁶ Uinu cara Jesús 'icë anubi ca 'aisamaira uni 'iacëxa. Usai 'ia an atu Nucën Papa Dios ñuiquin 'unánmianan ami sinánun 'aquinti 'aíma 'ain ca axa piánancë ñuinacan ubíocëxa 'aracacë ñuina, an a bërúanti aín 'ibu 'aíma 'ain, bënëti sináncasmái 'icësaribiti 'iacëxa. Usaia 'ia atu isquin ca Jesusan a unicama nuibacëxa. ³⁷ Nuibaquin atu 'aquinsa tanquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Aisamaira uníxa ëmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ëmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënu 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an bití uni 'itsamashi, usaribi 'icën. ³⁸ Usa 'ain camina Nucën Papa Dios, axa 'ëmi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ëmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi bití uni xucësaribi oquin.

Aín 'unánmicë unicama 'iminuxun Jesusan mëcën rabé 'imainun rabé uni caísa

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

10 Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun rabé a timëxun cacëxa:

—'Ën cushi cana mitsu 'inanin. Anun camina ñunshin 'atima uninua chiquíanan uni 'insíncëcamaribi pëxcuti 'ain.

² A usaquin cacë unicamax ca 'iacëxa Simón 'icëbi Pedroribi cacë, 'imainun aín xucën Andrés. 'Imainun ca Zebedeonën bëchicë Jacobo cacë a 'imainun aín xucën Juan 'iacëxa. ³ Raírinëx ca Felipe cacë 'imainun Bartolomé cacë 'imainun Tomás 'imainun Mateo, an 'apu buánmiti curíqui bicë, acama 'iacëxa. 'Imainun ca Jacobo, Alfeonën bëchicë, a 'imainun Lebeo 'icëbi Tadoribi cacë a 'iacëxa. ⁴ 'Imainunribi ca Simón axa judíos unbun rabanan nëëti banacë, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacëxa.

Unicama bana ñuixunun Jesusan aín 'unánmicë unicama xua

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6; 10.3-11)

⁵ Aín 'unánmicë unicama caístancëxun ca unicama bana ñuixunantun xunuxun Jesusan ësaquin cacëxa:

—Camina anu judíosma unibu 'icë nëtënu cuantima 'ain. Samaria nëtënu 'icë ëmacamanuribi camina cuantima 'ain. ⁶ Israel unicama axa 'ëmi sinánti 'aíshbi 'ëmi sináncëma acama 'ëmi sinánun 'aquini camina cuanti 'ain. Atux ca 'ëmi catamëcëma 'aish 'ibuñuma carnerosa 'icën. ⁷ Cuanquin camina —anúan Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë —quixun caquin bana ñuixunti 'ain. ⁸ Ñuixuanan camina 'insíncë unicama pëxcüanan uni bamacë baísqumi-anan an aín nami chëquímicë 'insínü uni asábi 'itëcë-nun pëxcüanan uninua ñunshin 'atima chiquínti 'ain. 'Ën cana anúnmi uni 'aquinun cushi 'inánquin mitsu cupíomicëma 'ain. Usa 'ain camina mitsúnmi 'aquincë uni cupí ñucátima 'ain.

⁹ Curíqui camina buántima 'ain. ¹⁰ Camina burasa ió anun min ñu buánti bitima 'ain. Camina rabé tari 'imainun bëtsi taxaca 'imainun min tsati buántima 'ain. An unicama 'aquincë uni a ca a 'aquincë unin aín piti 'imainun aín cuëncë ñu 'inánti 'icën. Usa 'ain camina ñu buanima usashi cuanti 'ain.

¹¹ Cuanx ëmanu bëbaquin camina isti 'ain, ui unin cara upí oquin min bana ñuixuncëxun cuaisa tania. A unin xibunushi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ¹² Anu 'iti xubunu atsíntancëx camina —chuámashi ca 'ican —caí anu 'icë unicamabë nuibananti 'ain. ¹³ Usaími 'icëbë ca a xubunu 'icë unicama mitsubë upí 'ixun min bana cuati mitsúxmi anu 'icë cupí cuëni chuámashi 'iti 'icën. 'Aínbi ca mitsubë upí 'iisama tanquin an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usai 'itima 'icën.

¹⁴ Uinu 'icë ëmanu 'icë unicaman cara, uinu 'icë xubunu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, anuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani bëtsi ëmanu cuanti 'ain. ¹⁵ Asérabí cana 'ën mitsu cain, Sodoma ëmanu 'icë unicama 'imainun Gomorra ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castí-cancëxa. Usamaira oquin castíancë ca an a ëmanu 'icë unicama mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

Mitsumi ca uni nishti 'icë quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama ca

¹⁶ 'Ën cana carnero 'inúan nëëcë nëbétsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëëquin ca 'inúanën carnero binuxun bëarati 'icën. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbë camina bërúancati 'ain, runu 'icësaribiti. Bërúancanan camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain, numacuru 'icësaribiti. ¹⁷ Axa mitsumi nishcë unicaman ca judíos unbunën 'apuca-

manu mitsua 'atimonun buánti 'icën. Usonan ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun mitsu rishquti 'icën. Usa ca uni 'icë quixun 'unani camina ami catamëtima bërúancati 'ain. ¹⁸ 'En bana uni ñuixuncë cupí ca unin mitsumi nishquin judíosma unibunën 'apunu mitsu buánti 'icën, ami mitsu ñui manánuxun. Usocëxunbi camina a 'apucama 'imainun judíosma uniburibi 'ën mitsu 'unánmicë banacama ñuixunti 'ain. ¹⁹ A unicanman mitsu 'apunu buáncëxun camina racuéquin —uisai carana qúiti 'ai —quixun sinánan —uisa banan carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi banacëbëtainshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën. ²⁰ Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnbi sináncë banan camina banatima 'ain, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina qúiti 'ain.

²¹ 'Emi sináncëma unin ca axa 'ëmi sinania oquin aín xucénbi an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicëbi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín bëchicënën ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. ²² Mitsúxmi 'ëmi sináncëbë ca axa 'ëmi sináncëma unicamax mitsumi nishti 'icën. Usa 'aínbi ca an uisa ñu cara 'icëbëtanbi 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën. ²³ Achúshi ëmanuxun bana ñuixuniabi unin mitsun bana cuaisama tanquin bëtsi bëtsi ocëx camina bëtsi ëmanu cuanti 'ain. Anuxunribi bana ñuixunia unin mitsu bëtsi bëtsi ocëx camina anuaxribi bëtsi ëmanu cuanti 'ain. 'En cana asérabi mitsu cain, anu Israel unibu 'icë ëmacamanuxun mitsun unicama bana ñuixuncëma pain 'ain cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ëx utécënti 'ain.

²⁴ Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni inuima. Usaribiquin ca an uni ñu mëëxuncë uni an, an a ñu mëëmicë uni inuima. ²⁵ Mitsux 'ën 'unánmicë unicama 'ain ca axa 'ëmi nishcë unicamax mitsuribi nishti 'icën. Atúan 'ë bëtsi bëtsi ocësaribi oquin ca mitsuribi bëtsi bëtsi oti 'icën. Atun 'ë ñunshin 'atimanën cushi, Beelzebú, caquin anëquin ca mitsúxmi 'ën unicama 'icë, mitsuribi usaribi oquin anëti 'icën.

Uími caranuna racuëti 'ai quiáxa Jesús quia
(Lc 12.2-9)

²⁶ Èsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama bana ñuixuntanun xuquin cacëxa:

—Unían mitsu bëtsi bëtsi ocëxbi camina an mitsu bëtsi bëtsi ocë unicamami racuëtima 'ain. Unían uni itisi paránxun ñu 'acëxbi ca camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unéxun 'acëxbi camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. ²⁷ 'En mitsu iméribi cacë banacama camina camabi unían cuanun ñuiti 'ain. Ñuianan camina mitsun xubunuxun 'ën mitsu cacëcamaribi camabi unían cuanun ëmánxun ñuiti 'ain. ²⁸ An uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicamami camina racuëtima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca unin bëru ñunshin bamamitima 'icën. Usa 'ain camina usa unimi racuëtima Nucën Papa Dios, an uni aín cushínbi bamamianan

aín bëru ñunshínribi manë tsi anuaxa xëñibua 'aínbi tëmëratí anua 'inun 'imiti amishi racuëti 'ain.

²⁹ 'Isáratsu ca cupíma 'icë unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin rabé biti 'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí 'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi isia. Usaquian bërúancë 'aish ca Nucën Papa Dios cuëëncëbëma bamaima. ³⁰ An 'isácamabera bërúancë Nucën Papa Diosan ca mitsuribi camabi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. ³¹ Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin isia. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuëtima 'ain.

—'Èx cana Jesúsnan 'ai —quix quicë uni ñuicë bana
(Lc 12.8-9)

³² Èsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Axa an 'ën bana cuacëma unicaman cuanun 'ë ñui, —'èx cana Jesusan uni 'ain —quicë uni a ñuiquin cana 'ënribi, —ax ca 'ën uni 'icë —quixun 'ën Papa Dios naínu 'icë a cati 'ain. ³³ Usa 'aínbi cana axa 'ëmi rabini, —'èx cana Jesusan unima 'ain —quicë uni a ñuiquin, —ax ca 'ën unima 'icë —quixun 'ën Papa Dios naínu 'icë cati 'ain.

Axa ami sináncëma unix ca Jesusan unimi nishti 'icë quicë bana
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Èsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Èx uá 'ain ca camabi unix bëtsibë bëtsibë nuibananti 'icë quixun mitsun sináncëxbi ca usama 'icën. 'Èx uá 'ain ca axa 'ëmi sinántisama tancë unicanman axa 'ëmi sináncë unicama nuibatíma, ami nishquin 'atimoisa tanti 'icën. ³⁵ 'Èx uá 'aían 'ëmi catamëcëbë ca bëtsi bëtsi unix aín papami nishti 'icën. Usaribiti ca xanu raírinëx 'ëmia catamëcëbë aín titami nishti 'icën. 'Èx ënë nëtënu uá 'aían 'ëmi catamëcëbë ca xanux aín ñemi nishti 'icën. ³⁶ Usa 'ain ca axa 'ëmi catamëtia oquin unin aín aintsibi 'atimoti 'icën.

³⁷ 'En unicanman ca aín papa, aín tita nuibati 'icën. Nuibatibi ca atu nuibacësamaira oi 'ëmi sinánti 'icën. Usai 'ëmi sináncëma 'aish ca 'ën unimasa 'icën. Usaribiti ca 'ëmi sináncësamaira oquian aín bëchicë nuibacë uni ax 'ën unimasa 'icën. ³⁸ —A 'ai bamanuxunbi cana Jesúsmi catamëti bana ënquinma 'ai —quixuan an sináncëma uni ax ca 'ën uni 'itima 'icën. ³⁹ Uix cara aín cuëëncësa oquin 'ai ënë nëtënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënushi upitax tsóti sinánquinma 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'iti 'icën.

Uicama cara Nucèn Papa Diosan cupíoti 'icè quicè bana
na
 (Mr 9.41)

⁴⁰ Èsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicè unicama cacèxa:

—An mitsun bana cuacè uni an ca 'èn banaribi cuatia. An 'èn bana cuacè uni an ca Nucèn Papa Dios, an ènè nètènu 'è xua, aín banaribi cuatia. ⁴¹ Aséribi 'ènan 'ixuan 'èn unin 'è ñuiquin bana ñuixunia cuaquin ca uni itsin sinánti 'icèn, —a banax ca aséribi Nucèn Papa Diosan sinánmicèxa quicè 'icè —quixun. Usaquin sinani ca a bana quicèsabi oi 'iti 'icèn. Usa uni ca an bana ñuixuncè unia iscèsaribi oquin Nucèn Papa Diosan upí isia. Usaribi oquin ca an upí uni isquin —ax ca aséribi Jesúsmi catamècè uni 'icè —quixun sinánquin a nuibaquin aín bana cuacè uni a Nucèn Papa Diosan upí isia, upí uni iscèsaribi oquin. ⁴² Ax 'èn uni 'aísha 'èmi upiti catamècè 'icèmabi axa shimaia isquin —ax ca Jesucristonèn uni 'icè —quixun sinánquin 'umpax 'ináncè uni a ca Nucèn Papa Diosan upí isia.

Juan an unicama nashimicè an aín 'unánmicè uni Jesús
isnun xua
 (Lc 7.18-35)

11 Aín 'unánmicè unicama an ñuixuncè bana unicama ñuixuntanun catancèx ca Jesús anribi Galilea menu 'icè èmacamanuxun bana ñuixunux cuancèxa.

² Usai 'imainun ca sipunu 'ixun Juan, an uni nashimicè, an Jesusan ñu 'aia ñuicania cuacèxa. Cuaquin ca aín uni raírí Jesús istánun quixun xuacèxa, aséribi cara ax utia judíos unbunèn caíncè a 'icè quixuan isnun.

³ Xucèx cuanxun ca Juanèn cacèsabi oquin ñucáquin Jesús cacèxa:

—¿Mix caramina aséribi axa uti nun caíncè a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bètsi uníxa uti nun caínti 'ain?

⁴ Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Camina 'èn unicama ñuixuniami cuacè banacama ñuixuanan 'èn ñu 'aiami iscècama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. ⁵ Cuanxun camina cati 'ain: Bèxuñu unínbi ca bérí isia, aín niti bètsicè uníxribi ca bérí upiti nitsia, an aín nami chèquímicè 'insínñu unix ca pèxcutia, pabè unin ca bana cuatia, bamacè uníxbi ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucèn Papa Diosan 'inux iéti bana cuatia. ⁶ Usaquin canan camina, 'è ñui Nucèn Papa Diosan xucèma ca ax 'icè quima, ax 'èmi sináncè unicamax ca chuámarua 'i cuèènia quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanèn xucè unicama cacèxa.

⁷ Juan, an unicama nashimicè, aín unicama cuancèbètan ca Jesusan anu 'icè unicama 'aisamaira 'icè Juan ñuiquin èsaquin cacèxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icèma menu cuancèn? Bètsi bètsi oquin sináncè uni ax ca tutísha suñun bècacèsa 'icèn. ¿Usa uni isi caramina cuancèn?

⁸ ¿Ax usama 'ain caina aña isi cuancèn? ¿Upíira 'aísha

cupíira chupa pañucè uni isi caramina cuancèn? Usama ca. Camina 'unanin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucè unix ca anu 'apu 'icè xubunushi 'ia. ⁹ ¿Usa uni isi cuanima caramina aña isi cuancèn? An Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè uni a isi camina cuancèn, ¿usa cat? Aséribi cana 'èn mitsu cain, an Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixuncè unicaman ñuixuan bana 'iásamaira ca Juanèn uni ñuixuncè bana 'icèn. ¹⁰ Juan ñuiquian ènè menu ucèma pan 'icè 'è cacè bana a ca Nucèn Papa Diosan Isafas cuèñomi-acèxa, èsai quicè:

A caxumi cuanun cana 'èn uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mèníoquin racanacèsaribi oquin camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icèn.

¹¹ Usaquin cuèñeo bana ñuitancèxun ca Jesusan anu 'icè unicama cacèxa:

—Aséribi cana 'èn mitsu cain, an Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicaman ñuixuncè bana 'iásamaira ca Juanèn 'è ñuicè bana 'iaxa. Usa 'ain ca a unicamax 'iásamaira Juan 'icèn. Usa 'aínbi ca axa Nucèn Papa Diosan nètènu 'iti 'èn unicamax, unían ñu-umara iscè 'aíshbi Juan 'iásamaira 'icèn.

¹² Juan ucèma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicaman 'è ñuiquin unicama ñuixuancèxa. A unicama caxu uquin ca Juanèn 'è ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncè ax ca uaxa quiax quíquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ènribi, 'èmi catamècè unicama ca Nucèn Papa Diosnan 'iti 'icè quixun ñuixunia cuanan 'èn ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucèn Papa Diosnan 'iti sinania. ¹⁴ Mitsun aséribi cuaisa tanquin camina 'unánti 'ain, Elías ca uti 'icè quicè bana ax ca Juan ñui quiá 'icèn. A bana quiásabi oi ca Juan, an unicama nashimicè, ax Nucèn Papa Diosan mèníosabi oi uaxa. ¹⁵ An aín pabitan ènè bana cuacè unin ca aín nuitunènbí sinánquin cuati 'icèn.

¹⁶ Èsaquinribi ca Jesusan anu 'icè unicama cacèxa:

—Ènè nètènuua bérí bucucè unicamax cara uisa 'icè quixun cana mitsu cati 'ain. Ca tuáratsucuxa cuaicèsaribi 'icèn. Cuainux timécè 'aíshbia cuaitisa tantancèx camáxbi tsotan ca raírínèn raírí èsaquin caia:

¹⁷ “Cuai chirini cuèènun nun paca bana ocèbèbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancèbè nux —anpan caniacècè unicama 'icèsaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicèbèbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan”. ¹⁸ Usaribi ca ènè nètènuua bucucè unicamax 'icèn. Juanèx ca ñu mescú picèma 'ianan ñu xèacèma 'icèn. Usa 'icè ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icè —quixun caxa. ¹⁹ Usoquian Juanèn 'acèsoquin 'aquinma 'èn camabi ñu pianan xèaia isquin ca unicaman èsaquin 'è ñuia: A unix ca picèn tapun 'ianan xèairacè uni 'icèn. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicè unicama 'imainun 'uchañu unicamabè nuibanania —quixun. Usaquian Juancèñun unin 'è ñuicèbèbi ca Nucèn Papa Dios, an ènè menu unun 'è xua, an 'acè ñucamax asábi 'icèn. Usa ca quixun ca axa ami sináncè unicaman 'unania.

Axa bëtsi bëtsi ëmanuax ami sinántisama tancë unicama Jesusan ca
(Lc 10.13-15)

²⁰ Usaquin catancëxun ca Corazín 'imainun Betsaida 'imainun Capernaúm a ëmacamanuax ucë unicama, atun ëmanuxun bana ñuixuanan uni itsin 'acëma ñu 'acëbëbia aín bana cuati ami sinanacëma, a unicama ësaquin Jesusan cacëxa: ²¹ —Corazín ëmanuax ucë unicama 'imainun Betsaidanuax ucë unicama, mitsu cana aséjabi cain, mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acésaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icë unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicë pañuanan chimaputan mashiquia 'itsíanxa. ²² Usa 'ain cana mitsu cain, anúan an camabi uni aín ñu 'acë isti nëtën ca Tiro 'imainun Sidónu 'icë unicama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoquin castícantí 'icën. ²³ Capernaúmnua ucë unicama, ¿mitsun caramina sinanin, camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancëx cuancë, anu 'iti 'ain. Mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acésaribi oquian Sodomanaxunribi 'acë 'ain ca aín 'uchacama ëni anu 'icë unicama nëëncëma 'íá 'itsíanxa. ²⁴ Usa 'ain ca anúan camabi uni aín ñu 'acë isti nëtën Sodomanu 'icë unicama 'ásamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icën. 'Uchoquin ca a ëmanu 'icë unicama 'acësamaira oquin mitsu 'ati 'icën.

—Chuámarua tani cuëënu camina 'ëmi catamëti 'ai —quixun Jesusan ca
(Lc 10.21-22)

²⁵ Catancëxun ca Jesusan Nucën Papa Dios cacëxa: —'Ën Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icë ñucaman 'Ibu 'icë cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncë unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracëma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acë cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuëëan. ²⁶ —Ñu 'unánma ca —quixuan unin sináncë unicaman min 'imicëxun 'ën bana cuati camina cuëëan. ²⁷ Usaquin aín Papa Dios catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama amiribishi cacëxa: —'Ën Papa Diosan ca camabi aín sinan 'ë 'unánmi-axa. Uinu 'icë unínbi ca uisa uni 'ianan aña 'ai carana 'ëx uacën quixun 'unanima. 'Ën Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icë unínbi, uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unanima. Aín Bëhicë, 'ën cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'ën uisaira cara ax 'icë quixun 'unánmisa tancë unicama anribi 'unania. ²⁸ Nucën Papa Diosan mi upí isnun quixun 'aisamaira ñu 'anan unin cacë ñuribi 'ai bënëti atsáncë 'ixun camina 'ëmi catamëquin 'ën mi 'aquinun 'ë cati 'ain. Cacëxun cana a ñucama mëníoquin 'ënan 'aíshmi tanti 'icésaribitimi upí oquin sinani cuëënu mitsu 'imiti 'ain. ²⁹ Mitsúxmi cuëënia cana uisari caramina upí 'iti 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'ain. Ñu caquinma cana tëmëraquinmami 'ati sënëinshi 'ëx cuëëncësabi oi 'in-

un mitsu 'imiti 'ain. 'Imixun 'ën 'aquincëx camina upí oquin sinani chuámashirua tani cuëënti 'ain. ³⁰ Mitsúxmi 'ënan 'ain ca 'ën mitsu 'aquincëx mitsun 'ati ñux 'aisa 'icën.

Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicama trigo bëru piá ñuicë bana
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

12 Usaquin catancëx ca anun ñu mëëtima nëtën Jesús bain anu trigo 'apacë naën cuancëxa. Abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicama piisa tanquin trigo bëru pëcëcë sirícaquin bixun piacëxa. ² Usoia isquin ca fariseo unicama Jesús cacëxa: —Ca is, anun ñu mëëtima nëtën usaquin ñu 'ati 'aínmabi ca min 'unánmicë unicama usoia. ³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa: —¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicamabëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuëñëo bana a iscëma 'ain? ⁴ Davidnën ca 'acëñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa judíos sacerdotenëinshi piti 'aían uni itsin piti 'icëmabi ca sacerdotenën 'ináncëxun David 'imainun abë 'icë unicama piisa tanquin piacëxa. ⁵ ¿Mitsun caramina judíos sacerdotecama ñui quíá cuëñëo bana a iscëma 'ain? Bëtsi nëtën 'acésaribi oquin ca anun ñu mëëtima nëtënribi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun an 'ati ñucama 'acëxa. Usoquin 'aíbi ca 'uchama 'icën. ⁶ 'Ën cana mitsu cain, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu Moisésnën ñuíasamaira ca a 'ën mitsu cacë bana ënëx 'icën. ⁷ Nucën Papa Diosan bana ca ësai quia: “Unían 'ë rabianan aín 'ucha tërëncë 'inuxun 'aracacë ñuina rëxun xaroia isi cuëëncësamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinia isi cuëënin”. A bana cuacë 'aish camina 'ën 'unánmicë unicama trigo bëru bixun piia isi manáncëma 'itsían. ⁸ Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ën anun ñu mëëtima nëtën cara aña 'ati 'icë quixun uni cati 'ain.

Aín mëcën bamacë unia Jesusan pëxcüa
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Anuax cuanx ca Jesús anua judíos unicama timëti xubunu cuani atsíancëxa. ¹⁰ Anu ca uni achúshi aín mëcën amo 'icë bamacë 'iacëxa. A uni isquin ca fariseo unicama —Jesús, an ca nux quicësama oquin 'aia —quiax ami manáncatsi quixun sinánquin —¿anun ñu mëëtima nëtën uni ñucë pëxcuti cara asábi 'ic? —quixun ñucácëxa. ¹¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa: —¿Micama uinu 'icën caramina anun ñu mëëtima nëtëan mitsun 'aracacë ñuina quininu nipacëtia biquinma isëshiti 'ain? Camina isëshiquinma biti 'ain, ¿usa cat? ¹² 'Aracacë ñuinasamaira ca uni 'icën. Usa 'ain ca anun ñu mëëtima nëtën uni pëxcuti asábi 'icën. ¹³ Catancëxun ca Jesusan, uni aín mëcënmi ñucë cacëxa: —Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa, aín mecën it-sisaribi upí 'itánun. ¹⁴ Usocëbë chiquíquiiani cuanx ca fariseo unicama Jesús ñui uisoxun 'ati cara quiax 'ësë-nancëxa.

**An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin
Cristo ñuiquin cuënëo bana**

¹⁵ Usax ca fariseo unibu 'ësënanía 'unánbiani Jesús anuax cuancëxa. Cuancëbë ca 'itsa uni abë cuancëxa. Cuanía ca Jesusan uni ñucëcama pëxcuquin, ¹⁶ —an ca usoquin ñu 'aia quixun camina 'ë chaniotima 'ai —quixun cacëxa. ¹⁷ Nucën Papa Diosan 'amicëxuan a ñuiquin Isafásnën cuënëosabi oi ca Jesús 'iacëxa, ësai quicë:

¹⁸ Ënëx ca 'ëx cuëncësabi oquin 'anun 'ën caíscë 'ianan 'ën nuibairacë a 'icën. A isi cana cuënin. 'Ën cushi cana a 'inánti 'ain. 'Ináncëxun ca judíosma unícamaribi uisoquin carana 'ën atúxa upí 'inun 'imiti 'ai quixun ñuixunti 'icën. Ñuixuanan ca 'ën cana camabi unían ñu 'aia isquin uisa carana oti 'ai usoquin 'ati 'ai quixun ñuixunti 'icën. ¹⁹ Ax ca unícamabë cuëbicanantima 'icën, ca cërúanantima 'icën. Bain cuani munuma cuëncëni banaquin ca unícamá cuamítima 'icën.

²⁰ Pëcú pëchi sitan oquin pësínpacë a ca xanun 'aisama 'icë putia. Usa 'aínbi ca 'ën Bëchicënën uni 'aisama 'aísha 'uchañu 'aíshbi ainan 'iisa tania cuantánun xutima 'icën. Lamparín bënabuti cuíncësa ca axa ami sinanibi ami cushiiracëma uni ax 'icën. Usa unibi ca ainan 'iaxma cuantánun xutima 'icën. Anun camabi ñu 'aisamacama cëñuti nëtë utámainun ca aín cushínbi ami catamëcë unícamá 'aquinti 'icën. ²¹ Judíosma unibunëxribi ca ami catamëti 'icën, an ca atu 'aquinia quixun 'unani.

**Ñunshin 'atimanën cushin ca Jesusan ñu 'aia quiáxa
fariseo unícamá quia**

(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Usai 'icëbëtan ca uni achúshi ñunshin 'atimanën 'imicëxa bëxuñu 'ianan banañuma, a Jesúsnu unin bëacëxa. Bëia Jesusan pëxcucëxun ca banaquin isacëxa. ²³ Jesusan usoia isi ca anu 'icë unícamax ratuti sináncasmai canancëxa:

—¿Ënë uníx cara aséribi Davitan rëbúnqui, axa uti nun caíncë, a 'ic?

²⁴ Jesusan usoquin ñu 'aia ñuicanía cuati ca fariseo unibunëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú, an 'amicëxuinshi ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

²⁵ Usai quia aín sinan 'unánquin ca Jesusan fariseo unícamá cacëxa:

—Ca ësá 'icën. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicë unibunën cushicaman bëtsi bëtsi oquin sináncë 'ain ca a menu bucucë unícamax 'itsa 'aíshbi upitax bucuí bëtsibë bëtsibë nuibananima 'acanani cëñutia. Usaribiti ca ëmanu 'icë unícamax bëtsibë bëtsibë nuibananima nishanani upitax bucuíma cëñutia. Usaribiti ca aín aintsibë bucüaxbia nishanancë unícamax amanu amanu cuani tsuáqui nëtëtia. ²⁶ Mitsux camina quin,

ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacë, an 'amicëxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ë ñui quicë 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncëbë an 'amicëxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icën. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën abë ñunshin 'atima chiquinima. ²⁷ 'Ën ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquíncë 'ain, ¿cara mitsun unibunën uin 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunën ca mitsu cati 'icën, ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxunma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi unin ñunshin 'atima uninua chiquínti 'icë quixun. Usáquin cacëxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ë ñui quicë bana ax ca aséribima 'icë quixun. ²⁸ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun uninua 'ën ñunshin 'atima chiquíncë 'ain camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unícamá ainan 'iminuxun ënë menu unun 'ë xuaxa quixun.

²⁹ Ësa ca. Ui unínbí ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu pain nëaxun cuni ca aín ñu bicuánti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin.

³⁰ Ësaribi ca. Unían bërúanquin timëcëma 'aish ca aín 'aracacë ñuinacama tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ëmia sinánun uni 'aquincëma uni an 'ëmi sinánxma 'inun uni 'imia.

³¹ Usa 'ain cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acë camabi tërënti 'icën, amia 'atimati banacëribi. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni, a Nucën Papa Diosan aín 'ucha tërënimá. ³² Axa uni 'inux anuax uá 'ë ñui 'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha tërënti 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan tërënimá, bamatancëxribi ca xënbua 'aínbi aín 'ucha tërëncë 'itima 'icën.

Aín bimi cupíshi i 'unánti bana Jesusan ñuia

(Lc 6.43-45)

³³ Ca ësá 'icën: Upí i 'apácëx ca aín bimi upí 'iti 'icën. I 'aisama 'apácëx ca aín bimi 'aisama 'iti 'icën. Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin camina 'ën ñu 'aia isquin 'unánti 'ain, uin cushin carana ñu 'ai quixun.

³⁴ Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'íasaribiti an uni picë runusaribi 'ain. Unix ca aín nuitu mëúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia. Mitsun nuitu 'aisama 'ain camina 'atimati banain. ³⁵ Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raíri uníx aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. ³⁶ 'Ën cana mitsu cain, anúan an camabi unin 'acë ñucama isti nëtën ca Nucën Papa Diosan uisai cara banaxa quixun 'unánan uisa banan cara sinanima 'atimati banaxa quixun camabi uni 'unánti 'icën. ³⁷ Mitsun banacama 'unánquin ca Nucën Papa Diosan 'uchañuma caramina 'ain quixun isanan 'uchañu caramina 'ai quixun isti 'icën.

'Aisama unicaman uni itsin 'acēma ñu 'anun Jesús ca
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Cacēxun ca an Moisésnēn cuēnēo bana 'unāncē unicama 'imainun fariseo unicaman Jesús cacēxa:

—Min camina asérabi Nucēn Papa Diosan cushin ñu 'ai quixun nun 'unánun camina nun nu isnun uni itsían 'acēma ñu 'ati 'ain.

³⁹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Unicama Nucēn Papa Diosmi sināncēma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acēma ñu 'anun quixun 'ē caia. Usa 'aínbi cana, 'ēx cana asérabi Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bētsi ñuribi atuán ñucácēxunbi 'aiman. Ēñēishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ēx 'iti 'ain. ⁴⁰ Jonás ax ca bacanu 'icē ñuina cha aín pucunu rabé 'imainun achúshi nētē, 'imainun rabé 'imainun achúshi iméribi 'iacēxa. Usaribiti cana uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx rabé 'imainun achúshi nētē, 'imainun rabé 'imainun achúshi imé matá quiniocē anu racāncē 'iti 'ain. ⁴¹ Nínive cacē ēmanu 'icē unicamax ca 'aisama 'icēbia Jonásnēn Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncēxun cuati sinanati amí sināncēxa. Jonás 'iásamaira cana 'ēx 'ain. Usa 'icēbi ca ēnē nētēnu bucucē unicaman 'ēn bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucēn Papa Diosan camabi unían ñu 'acē isti nētēn, Nínivenu 'icē unicaman ēnē nētēnu bucucē unicama cati 'icēn: Mitsun Jesusan bana ñuixuncēxunbi cuacēma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai —quixun. ⁴² Salomón cacē uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unāncē 'ain, ca 'ura menu 'icē 'apu xanu ax aín bana cuati cuancēxa. Cuanx bēbatancēxun ca cuēnquin aín bana cuacēxa. Salomón 'iásamaira cana 'ēx 'ain. 'Ēx usa 'icēbi ca ēnē nētēnu bucucē unicaman 'ēn bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucēn Papa Diosan camabi unin ñu 'acē isti nētēn, a xanu 'apu an Salomonēn bana cuacē 'ixun, ēnē nētēnu bucucē unicaman 'ēn bana ñuixuncēxunbia cuacēma 'icē, 'uchoti 'icēn.

Anuax chiquícē anubi ñunshin 'atima cuantēcēnti bana
(Lc 11.24-26)

⁴³ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—Uninuax chiquítancēx anua 'umpax 'icēma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mēraquinma ca sinania ⁴⁴ —anuax 'ēx chiquía anubi cana cuantēcēnti 'ai —quixun. Sinánbiani cuani bēbaquinbi ca xubua unin maénquin mēniocēx upí 'aíshbi 'ibuñuma usaribi 'icē anuaxa chiquía uni aín nu-itu isia. ⁴⁵ Isbiani cuanxun mēcēn achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atimaira mērbianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abē atsíntēcēnia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncē uni ax bēráma 'iásamaira 'ia. A uníxa 'icēsaribiti ca ēnē nētēnu bucucē unicamaxribi 'iti 'icēn, atuán 'ēn bana cuaisama tancē cupí. Usaquin ca Jesusan cacēxa.

Jesusan ca amia sināncē unicama aintsi oia quicē bana
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesusan anu 'icē unicama bana ñuixunmainun ux-un ca ēmānxun aín tita 'imainun aín xucéantun

—Jesús bē cananuna banacatsi —quixun anu 'icē uni cacēxa. ⁴⁷ Caia cuaquin ca achúshi unin Jesús cacēxa:

—Min tita 'imainun min xucéantu ca ēman 'icēn. Ca mibē banatisa tania.

⁴⁸ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uix cara 'ēn tita 'ic? ¿'Imainun cara uicamax 'ēn xucéantu 'ic?

⁴⁹ Usai quiquin ca aín 'unánmicē unicama aín mēcēnan sanánquin cacēxa:

—Ēnē unicamax ca 'ēn tita 'imainun 'ēn xucéantu 'icēn. ⁵⁰ Uicaman cara Nucēn Papa Dios naínu 'icē ax cuēncēsabi oquin 'aia, acamax ca 'ēn xucēn 'imainun 'ēn chirabacē 'imainun 'ēn tita 'icēn.

Bana itsi ñuicēsoi an ñu 'apácē uni ñui quicē bana
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

13 A nētēn xubunuax cuanx ca Jesús parúmpapa cuébí tsóbuacēxa. ² Tsóbucēbē ca 'aisamaira uni a nēbésiorati timéacēxa. Timécēbē manē nuntinu 'irutancēxa Jesús tsómainun ca unicamax masinu bucubucēxa. ³ Bucubucē ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiquin bana itsi ñuicēsoquin ñuiquin ēsaquin cacēxa:

—An ñu bēru 'apácē uni ca aín naēnu 'apáquin ñu bēru sacai cuanxa. ⁴ Sacacēx ca raírínēx anúan uni nicē me iru anu nipacēxa. Nipacēcē isbētsini uxun ca ñuina pēchiñunēn 'eaxa. ⁵ Raírínēx ca maparañu menu nipacēxa. Nipacēax ca me cētúma 'ain bēnētishi cooxa. ⁶ Coóxbi ca uruquian barin xarocēx aín tapun 'aíma 'ain chushiaxa. ⁷ Raírínēx ca muxañu menu nipacēxa. Nipacēax coi ca 'iruaxa. 'Iruyunbi ca muxan abē coquin mapurucēxun tuacēma 'icēn. ⁸ Usa 'aínbi ca raírí ñu bēru ax me upínu nipacēxa. Nipacēax coi canitancēxun ca upí oquin tuaxa. Tuacēx ca raírínēx aín bimi 'itsaira, cien 'iaxa, raírínēxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta 'iaxa, raírínēxribishi ca aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'iaxa. ⁹ An aín pabitan ēnē bana cuacē unin ca aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icēn.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicēsoquin bana ñuiacēxa quicē bana
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ A bana ñuixuncēxun ca aín 'unánmicē unicaman Jesús nēbésioraxun ñucácēxa:

—¿Uisacasquin caramina bana itsi ñuicēsoquin ēnē unicama bana ñuixunin?

¹¹ Ñucácēxun ca cacēxa:

—Uni itsían 'unaniamabi camina mitsun Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun an 'unánmicē ñu 'unanin. Usa 'aínbi ca raírí unin 'unanima. ¹² An 'ēn bana cuaquin a bana quicēsabi oquin 'acē uni a ca 'ēn bana itsiribia cuanun Nucēn Papa Diosan 'unánmiti 'icēn. Usa 'aínbi ca an 'ēn bana cuaquinbi sināncēma uni a, an isa 'unánxa quixuan sināncē bana a camabi Nucēn Papa

Diosan manumiti 'icën. ¹³ Ën 'aia isquinbi ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Usa 'ain cana acaman cuaisabi oquin ñuiquinma bana itsi ñuicësoquin ñuin.

¹⁴ Isafasnëan a unicama ñuiquin cuëñëo bana quicësabi oi ca usai 'ia, ësai quicë:

Mitsun pabitan 'ën bana ñuia cuaquinbi camina uisai cara quia quixun 'unántima 'ain. Mitsun bërun 'ën 'aia isibi camina 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántima 'ain.

¹⁵ Atun nuitu mëu 'unántisama tanan ca judíos unicaman atun pabitan cuaquinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Atun bërúnbi 'ën 'aia isquinbi ca 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántisama tania. 'Ëmi sinanatia cana atu 'ën uni 'inun iémitsian. Usa 'aínbi ca 'iisama tanxa.

¹⁶ Atúxa Isafás quiásabi oi 'ëmi sinántisama tancëbëtanbi camina mitsun bërun 'ën ñu 'aia isi 'ëmi catamëtin. 'Ën bana camina mitsun pabitan cuaquin mitsun nuitu mëúribi upí oquin sinanin. Usa 'aish camina chuámarua taní cuëñin. ¹⁷ Asérabi cana mitsu cain, 'ëx ucëma pan 'ain ca bërâma an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun axa Nucën Papa Diosmi sináncë unicamanribi —Cristo ca uti 'icë —quixun 'ë ñuiquin cuëñëo bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun istisa tanquinbi isáma 'icën. Uisa bana carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icën.

Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ An ñu 'apácë uni ñui quicë bana uisai quicë cara quixun mitsu ñuixunmainun camina cuati 'ain.

¹⁹ Anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti ëñë bana aín pabitan cuaquinbia uisai qui quicë cara quixun upí oquin 'unáncëbëma uxun ca ñunshin 'atimanën 'apun bënëñquinshi uni manumia. Usa banax ca anúan uni niti me iru anua nipacëcë ñu bëru nipacëcë asaribi ca raíri uni 'icën. Usa unin ca Nucën Papa Diosan bana cuati cuëñquin bënëñquinshi —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunën sinania. ²¹ Usaquin sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsa ñuma asaribi 'ixun Nucën Papa Diosan bana 'itsama nëtéinshi sinania. Sinánquinbi ca anbi masáquin sinán Nucën Papa Diosan bana 'acëbë ami nishquian unin 'atimocëxun a bana manuquin ënia. ²² Muxañu menua nipacëcë ñu bëru usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaquin sinanibi ca ëñë menu 'icë ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish cana cuëñti 'ai —quixun sinani, 'itsa ñuñu 'iisa tanan bëtsi ñuribi cuëñia. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan sináncëxbi ñu bëru 'apácëa coiabi chucun mapurucësa usaribi 'aish bimiñumasa 'ia. ²³ Me upí anua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri unicama 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana asérabi cuaquin a

bana quicësabi oquin 'acë 'aish me upínu 'apácë ñu bëru, axa coi canitancëxun upí oquin tuacë, asaribi 'ia. Raírinëx ca 'itsaira, cien, bimiñusa 'ia, 'imainun ca raírinëxribi 'itsa, sesenta, bimiñusa 'ia, 'imainun ca raírinëxribishi 'itsamashi, treinta, bimiñusa 'ia.

Unían ñu bëru upí 'apácënu uni itsin chucu 'aisama 'apácë ñuicë bana

²⁴ Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan 'iti unicama ainan 'imiti ax ca ësaribi 'icën. Achúshi unin ca ñu bëru upí aín naënu 'apáxa. ²⁵ 'Apánbi ca camabi uníxa 'uxan, anu cuanxun axa ami nishcë achúshi unin a naënu ñu bëru 'aisama 'apáxa, 'apábiani ca cuanxa. ²⁶ Usa 'ain ca ñu bëru 'apácë ax upí 'aish coi canitancëx bimiaxa. Bimiñu 'aínbi ca ñu bëru 'aisama axribi coi caniaxa.

²⁷ Usaía coia isibiani cuanxun ca an ñu mëëxuncë unicaman aín 'ibu ësaquin caxa: Min camina min naënu ñu bëru upí 'apan. ¿Usa cat? ¿Usa 'aínbi cara chucu 'aisama uisax coax? ²⁸ Cacëxun ca aín 'ibun caxa: Axa 'ëmi nishcë unin ca usaquin 'axa. Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unicaman caxa: ¿Nunu a chucu 'aisamacama bëchiti cuanti cara uisa 'iti 'ic? ²⁹ Quia ca aín 'ibun caxa: A échíquin mina ñu 'apácë aribi échiti, usa 'ain camina chucu échítima 'ain. ³⁰ Anun aín bimi biti nëtë utámainun abëbi canitanun camina ënti 'ain. A nëtë ucëbëtan cana an naënu 'icë bimi biti unicama cati 'ain: Chucucama pain camina bëchítima 'ain. Bëchíxun camina nëënxun nëati 'ain. Ñu bëru upí 'apácë aín bimi bitancëxun camina anu ñu bimi bucúnti xubu anu upí oquin bucúnti 'ain.

Mostaza bëru ñui quicë bana
(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë, an cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'icë quiax cana mostaza bëru ñui quin. Ca ësa 'icën. Axa chamaratsu 'icëbi ca mostaza bëru bitancëxun unin aín naënu 'apatia.

³² Mostaza bëru ax ca chamaratsuiria 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën, 'aíshbi ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacamax anu nooi aia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñui quicë bana
(Lc 13.20-21)

³³ Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xucëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xëquíon mësioti

rèncè ax chaia. Usaribiti ca Nucèn Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

**Uisa cupí cara bana itsi ñuicèsoquin bana ñuia quiáxa
Jesús quia bana**
(Mr 4.33-34)

³⁴ Usoquin ca Jesusan bana itsi ñuicèsoquin bētsi bētsi ñu ñuiquin anu 'icè unicama bana ñuixuancēxa. Bētsi banánma usoquinshi ca bana ñuixuancēxa. ³⁵ Jesusan ca usaquin bana ñuixunti 'icè quiax ca an Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unix bēráma quiacēxa, ěsai qui:

'Ēn cana bana itsi ñuicèsoquin ñuiquin bana ñuixunti 'ain, uinsaranbia unin 'unánma ñu ñuiquin cana unicama ñuixunti 'ain.

**Ěsai quicè ca ñu bēru upí 'imainun chucu 'aisama ñui
quicè bana ax 'icè quixun Jesusan ca**

³⁶ Usoquin bana ñuixuntancēxun anu 'icè unicama ěbiani cuanx ca Jesús xubunu atsíanacēxa. Atsinia ca aín 'unánmicè unicaman nēbētsioraquin Jesús cacēxa: —Uisai quicè cara naēnu 'icè chucu ñui quicè bana ax 'icè quixun camina nu ñuixunti 'ain.

³⁷ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—An ñu bēru upí 'apácè uni asaribi cana uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'ěx 'ain. ³⁸ Anu ñu bēru 'apácè naē asaribi ca camabi ěnē me 'icēn. Ñu bēru upí asaribi ca Nucèn Papa Diosan unicama 'icēn. Chucusaribi ca a ñunshin 'atimanēn 'apun sinánmicè unicama 'icēn. ³⁹ An chucu 'apácè uni asaribi ca ñunshin 'atimanēn 'apu 'icēn. Anun bimi biti nētē ñuiquinbi cana 'ěx utēcēnti nētē ñui quian. An bimi bicè unicama asa ca ángelcama 'icēn. ⁴⁰ Anun ñu bimi biti nētēan unin chucu pain bēchítancēxun tsin nēnti nētē usaribi ca anun 'ěx utēcēnti nētē 'iti 'icēn. ⁴¹ 'Ěx uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'ixun 'ěn ángelcama xucēxun ca an ñu 'aisama 'acè unicama 'imainun an bētsi uni ñu 'aisama 'anun 'amicè unicamaribi bitancēxun ⁴² manē tsi cha rēquirucè anu puti 'icēn. Anuax ca anu 'icè uncamabē tēmērai bēnēti 'inuxun 'aia. ⁴³ Usai 'icēbē ca barin uruquian pēcacēxa upí 'icēsaribiti an Nucèn Papa Diosan bana 'acè uncamax abē 'aish upíra upí 'iti 'icēn. An aín pabitan ěnē bana cuacē unin ca aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icēn.

Unēcè 'aisamaira cupícè ñu ñui quicè bana

⁴⁴ Catancēxun ca Jesusan ěsaribi oquin aín 'unánmicè unicama cacēxa:

—Nucèn Papa Dios naínu 'icè an cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'icè quixun ñui cana 'aisamaira cupícè ñu ñui ěsai quin: Achúshi unin ca 'aisamaira cupícè ñu, me 'ucè mēu uni itsían unēa, mēraxa. Mēraquin ca —'ěnan ca 'iti 'icè —quixun sinani cuēnquin maputēcēanxa. Mapubiani cuanquin ca aín ñucama anun a me maruti curíqui binuxun maruaxa. Marutancēx curíqui bēi utēcēnquin ca a me

ainan 'inun maruaxa. Usaribiti ca uni bētsi ñu cuēncēsamaira oi Nucèn Papa Diosnan 'iti cuēñia.

Perla cacè ñu cupíra cupí ñui quicè bana

⁴⁵ Nucèn Papa Dios naínu 'icè an ainan 'iti unicama ainan 'imiti ax ca ěsaribi 'icēn. Achúshi uni an ñu marucè ax ca murusa ñu, perla cacè, ax po namē iscēsa, a ñu upíra upí 'aish 'aisamaira cupícè, a biisa tanquin bari nitsia. ⁴⁶ Bariquin mēraxun biisa tani ca anun maruti curíqui binuxun aín ñucama marui cuanxa. Cuanxun maruquin curíqui bitancēx utēcēnquin ca a perla 'aisamaira cupícè, ainan 'inun maruaxa. Usaribi oi ca uni bētsi ñu cuēncēsamaira oi Nucèn Papa Diosnan 'iti cuēñia.

Anun tsatsa biti rica ñui quicè bana

⁴⁷ Catancēxun ca Jesusan ěsaribi oquin cacēxa:

—Nucèn Papa Dios naínu 'icè an cara uisoquin ainan 'iti unicama aín uni 'imiti 'icè quixun ñui cana rica anun tsatsa biti ñui ěsai quin. An tsatsa bicè unicaman ca aín rica bacanu saracabianquin anun ñu bēaratia. Usotancēxun ca anua cēñúruia tsatsa 'aisamaira bitsia. ⁴⁸ Bitancēxun masinu buánxun ca anu tsóxun upíbushi caísquin biquin caquínu puruia. Puruquin ca a pitima ñu a bacanu putia. ⁴⁹ Usaribi ca anun 'ěx utēcēnti nētē 'inuxun 'aia. 'Ěx utēcēncēbē uquin ca ángelcaman unicama Nucèn Papa Diosan iscēx upí 'icè acama abē 'inun bianan an iscēxa upíma 'icè unicama bixun, ⁵⁰ manē tsi cha rēquirucè anu punuxun 'aia. Anuax ca anu 'icè uncamabē tēmērai bēnēti 'inuxun 'aia.

**Jesusan bana 'icēsaribi ca bēráma Nucèn Papa Diosan
bana cuēñeo ax upí 'icè quicè bana**

⁵¹ Catancēxun ca ěsaquinribi aín 'unánmicè unicama cacēxa:

—¿'Ēn mitsu cacè bana caina cuatin?

Cacēxun ca aín 'unánmicè unicaman —cananuna cuatin —quixun cacēxa. ⁵² Quia ca Jesusan cacēxa:

—An Nucèn Papa Dios naínu 'icè aín bana únancè uni, an ca 'ěn uni ñuixuncè bana unicama ñuixuanan bēráma 'ě ñuiquin cuēñeo bana aribi ñuixunia. Ax ca xubuñu unían a isi ucè uni aín ñu ió 'imainun aín ñu ióma 'aishbi upí, aribi ismicēsa 'icēn.

Jesús Nazaretnu 'iá

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Bana itsi ñuicèsoquin unicama bana ñuixunquin ancēbiani cuanx ca Jesús anuaxa canicè menu bēbacēxa. ⁵⁴ Bēbatancēxun ca anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmicēxa. Usoquian bana ñuia cuati ca anu 'icè uncamax ratuti canancēxa:

—¿Uin cara ěnē uni usaquian bana ñuiti 'unánmiac? ¿Uin cushin cara ěnē menuxuan unin 'acēma ñu 'ain?

⁵⁵ Ēnēx ca carpinteronēn bēchicè 'icēn, 'imainun ca aín titax María 'icēn. Jacobo, José, Simón, Judas acamax ca aín xucēn 'icēn. ⁵⁶ Aín chirabacēcamaribi ca ěnu nubē

'icën. ¿Uin 'unánmicëxun cara ësaquin bana ñuianan ësaquinribi ñu 'ati 'unanx?

⁵⁷ Usai canani ami nishcëxun isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'ainbi ca axa anuax canicë unían anuaxa canicë menuxun bana ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aínsi 'ibuca-manribi cuaisama tania.

⁵⁸ Usaquian Jesús quicësabi oquin ca anu 'icë unicaman —an ca asérabi Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'aia —quixun sinánma 'icën. Usa 'ain ca Jesusan 'itsa ñu 'aquinma uni itsían 'acëma ñu 'itsamashi 'acëxa.

Juan, an uni nashimicë, ax bama

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

14 Usa 'ain ca unicaman Jesús ñuiquin chanioia Galileanu 'icë unicaman 'apu, Herodes, an cuacëxa. ² Cuaquin ca Herodesnën ratúquin, an ñu mëëmícë unicama cacëxa:

—Jesús, ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísqüiaxa. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

³ An Juan aín uni tëbíscaimia 'aish ca usai Herodes quiacëxa. Ésaí ca 'iacëxa: Herodes, an ca aín xucën Felipenën aín xanu, Herodías, a biacëxa. Usa 'ain ca —minmi a xanu biti ca 'aisama 'icë —quixun Juanën Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën aín unicama Juan bimiacëxa. Bimixun ca nëamixun sipuamiacëxa.

⁵ Aín unicaman Juan 'anun 'amitisa tanquinbi ca camabi unían —Juan an ca Nucën Papa Dios quicë bana nu ñuixunia —quixun sináncë 'ain —'ëmima nishcania —quixun sinánquin 'amiama 'icën. ⁶ Usa 'ainbi ca anúan bacéan nëtën Heródesnën camicëx uxúan unicaman pimainun, Herodíasnën tuá xanu xuntacu ax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca Herodes chuáma tani cuëëancëxa. ⁷ Cuëënquin ca xanu xuntacu cacëxa:

—Añu ñu caramina mi 'inánun 'ë ñucati a cana asérami mi 'inánti 'ain. Sinanatëcëntimoquin cana ashiquin mi cain.

⁸ Cacëxun aín tita pain ñucátancëxun ca aín titaxa quicësabi oquin cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, a tëbíscaimixun camina 'ë aín maxcá manë xampami 'inánti 'ain.

⁹ Usaquian cacëxun cuaquin masá nuituiraquin ca Herodesnën 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatëcëntimoquin cana mi cain —quixuan cacë sinánan anu 'icë unicamanribia cuacë cupí usoquian xanu xuntacu 'inánun aín uni cacëxa. ¹⁰ Caquin ca sipunuabia Juan tëbíscaun quixun aín unicama xucacëxa. ¹¹ Xucëx cuanxun tëbíscaibësinquin bëxun ca aín maxcá manë xampami xanu xuntacu 'ináncëxa. 'Ináncëxun buánxun ca aín tita 'ináncëxa.

¹² Usoquian tëbíscaçë bixun maínbiani cuanxun ca Juanën 'unánmicë unicaman Jesús ñuixuancëxa.

Jesusan 'aisamaira 'aish, cinco mil uni pán pimia

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Usaquian Juan 'acëa aín unicaman ñuixuncëx ca Jesús anuax nuntin cuanx anua uni 'icëma menu cuancëxa. Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chanioia cuabiani bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicamax men anua Jesús 'icë anu cuancëxa. ¹⁴ Usaía 'itsa unia riquiancëbë manë nuntinuax 'ibúquianquin ca unicama timécë isquin Jesusan atu nuibacëxa. Nuibaquin ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa. ¹⁵ Usaquian 'acëbëa bari xupíbucëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacamanua atun piti bitánun camina xuti 'ain.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantima 'icën. Mitsun ca piti 'inan.

¹⁷ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën.

¹⁸ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënu ca 'ë bëxun.

¹⁹ Cacëxuan bëcëbëtan ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa. Cacëxa bucubucëbëtan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabë bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun pán tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca anu 'icë unicama pán mëtícaquin 'ináncëxa. ²⁰ 'Ináncëxun biquin ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin pia sënëan ca usai 'iisa 'aímabia tëxëcë piti aín 'unánmicë unicaman mëcën rabë 'imainun rabë caquí buácaquin biacëxa. ²¹ An pucháquin picë nucë bënëcamax ca 'aisamaira 'aish, cinco mil uni 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa.

Jesús parúmpapa camánanën niqiani cuan

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Usotancëxun ca an tsiánquianquin unicama cabianmainuan, atux pain manë nuntinu cëñúruquiani 'ucë manan cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ²³ Xutancëxun anu 'icë unicama cabiani ca Jesús axëshi matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. Nucën Papa Diosbëa banamainun ca bari cuabuacëxa. Bari atsíncëbëa baquíshcëbë Jesús axëshi anu 'imainuan ²⁴ aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiani parúmpapa nëbëtsi cuania ca suñúonpitan cuaínsamoquin bëcacëxa. Bëcaia ca bëchunanribi tucáncaquin manë nuntinu réútisoquin 'acëxa. ²⁵ Usomainuan pëcaracëbë ca parúmpapa camánanën niqiani Jesús atunu cuancëxa. ²⁶ Parúmpapa camánanën niqiania Jesús cuania isi ca atun bëmánan pëquí racuëti —ñunshin sapi ca —quixun ratuti sharáru quiacëxa.

²⁷ Usai quia ca Jesusan atu cacëxa:

—Camina cushicanti 'ain. Racuëaxma ca 'it, 'ë cana 'ain.

²⁸ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina asérabi Nucën 'Ibu 'ain. Usa 'ixun ca 'ëx parúmpapa camánanën niqiani minu cuanun 'ë cat.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ut.

Cacëx ca Pedro manë nuntinuax 'ibúquiani parúmpapa camánanën niqiani Jesúsnu cuancëxa.

³⁰ Cuanibi ca suñúan upitan parúmpapa bëchúaian isi racuëti nanëbuti cuëncëni quiacëxa:

—Cana bacamiqin, 'ë ca bitsi ut.

³¹ Cuëncënquia cacëxun biqin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ën mi parúmpapa camánanën nicuatsinimi 'ënu unun 'imicëxbi 'ëmi catamëtiman? Camina 'ëmi sináncëmasa 'ain.

³² Jesúsbea Pedro manë nuntinu 'irucëbë ca suñúan nëtéacëxa. ³³ Nëtécëbëtan ca manë nuntinu 'icë unicama a tanáin rantin puruni tsóbuti ami sinánquin Jesús cacëxa:

—Mix camina asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë a 'ain.

Genesaret menuxuan Jesusan 'insíncë unicama pëxcüa
(Mr 6.53-56)

³⁴ Parúmpapa 'ucë manan cuanx ca Genesaret cacë menu bëbacëxa. ³⁵ Bëbaia isquin ca a menu 'icë unicama —axa ucë ux ca Jesús 'icë —quixun 'unánquin a menu 'icë unicama 'unánun chaniocëxa. Chaniocëbëtan ca uni 'insíncëcama Jesúsnu bëacëxa. ³⁶ Bëcëxun ca ñucë unicama Jesús cacëxa:

—Min chupa cuëbíshi ca nu ticamit. Ésaquin caquin ticaíshi ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

Aín nuitu upíma cupía unin 'atima ñu 'acë bana

(Mr 7.1-23)

15 Fariseo unicamabëtan ca an Moisésnën bana 'unáncë unicamañibi Jerusalén ëmanuax ricuatsini uxun Jesús cacëxa: ²—¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicama nucën rara quiá bana tanimin? A bana quiásabi oi 'iquinma ca mëchucaxunmashi piia.

³ Cacëxun ca Jesusan atu ñucáquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina mitsux mitsun rara quiá bana tanibi Nucën Papa Dios quiásabi oi 'iman? ⁴ Nucën Papa Dios ca ësai quiacëxa: “Min papan bana, min titan bana camina cuati 'ain”. 'Imainun ca ësaribiti quiacëxa: “Axa aín papa, aín tita ñui 'atimati banacë uni a camina bamamiti 'ain”. ⁵ Usa 'aínbi camina mitsux ësai quin: Unin ca aín papa, aín tita ësáquin cati 'icë: Mi 'inánti 'ixunbi cana 'ën mi 'inánti ñucama Nucën Papa Dios 'inan. ⁶ Axa usai quicë uni an aín papa aín tita ñu 'aquintima ca asábi 'icë quiax camina mitsux quin. Usai quiquin camina mitsun raran ñuiá bana ashi sinánquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aiman.

⁷ Mitsux camina cëmë 'ain. Isaíasnëan mitsu ñuiquin cuëncëo bana ca ësai quia:

⁸ Ënë unicama ca aín cuëbitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mëu 'ë sinanima. ⁹ Nucën Papa Diosan bana isa quixun ca unínbi ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia.

Isaíasnën cuëncëo bana quicësabi oi camina mitsux 'in.

¹⁰ Catancëxun ca ësáquinñibi Jesusan cuënxun unicama cacëxa:

—'Ën, bana ñuimainun ca upí oquin cuacan. ¹¹ Aín ñu picë cupíma, aín nuitunën 'atimaquin sinania, aín cuëbitan upíma banan banacë a cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia.

¹² Usaqian caia ca aín 'unánmicë unicama Jesús nëbëtsioraxun cacëxa:

—¿Caramina isan, fariseo unicamx ca usaquinmi unicama ñuixunia cuati mimi nishaxa?

¹³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan 'imicëma 'icë, acamax ca asérabi ainanma 'aish abëma 'iti 'icën, aín tapúncëñunbi ëchícëxa i 'icësaribiti ñancáishi 'iti 'icën. ¹⁴ Fariseo unicamaxa nishiabi camina isëshiti 'ain. Atun Nucën Papa Diosan bana uni itsi 'unánmiti 'ixunbi ca uisai cara quia quixun 'unanima. Ca bëxuñu unisa 'icën. Bëxuñu unin abë bëxuñu uni itsi buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima, a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën.

¹⁵ Usai quia quiaquinbi ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Unían picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë quixun ca nu ñuixun.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnñibi caramina 'ën cacëxun 'ën bana cuati-man? ¹⁷ Unían ñu aín cuëbitan picëx ca aín pucunuishi atsinia. Atsántancëx ca amiribishi chiquitia. ¿A caramina 'unaniman? ¹⁸ Usa 'aínbi ca uni masáquin sinani 'atimati banaia. Aín nuitu upíma 'ain ca usai banaia. Usa 'icë Nucën Papa Diosan iscëx ca uni 'atima 'icën. ¹⁹ Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, uni 'ati, aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, cëmëi uni itsimi manánti, uni itsi ñui 'atimati banati. ²⁰ An usa ñucama 'acë unicama ca Nucën Papa Diosan iscëx upíma 'icën. Mëchucaxunma picë 'aíshbi aín sinan upí 'icë ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia.

Judíosma xanu Jesúsni catamëa

(Mr 7.24-30)

²¹ Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro cacë ëma 'imainun Sidón cacë ëma 'icë a menu bëbacëxa. ²² Bëbaia ca anu 'icë Cananea xanu, an anu cuanquin munuma banáquin Jesús caráishiacëxa:

—Mix camina Nucën 'Ibu, Davitan rëbúnqui 'ain. Usa 'ixun camina 'ë 'aquinti 'ain. 'Ën ini tuá ca anua ñunshin 'atima 'ain 'itsaira paë tania.

²³ Caquian caráishicëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. Ca iama oquin ca aín 'unánmicë unicama a rapasu cuanquin —an ca cuëncënquin nu nuia. Camina a cuantánun cati 'ai —quixun cacëxa.

²⁴ Usaqian cacëxun ca Jesusan xanu cacëxa:

—Judíosma unibuma, judíos unicamaishi ami sinanaminun ca 'ën Papa Diosan 'ë caxa. Axa 'ura cuancëa 'aracacë ñuina aín 'ibun bëtécëncësaribi oquin judíos unibu ami sinánun quixun canun ca Nucën Papa Diosan 'ë caxa.

²⁵ Cacëxun cuaquinbi ca a tanáin rantin puruni tsóbuquin a xanun cacëxa:

—Camina 'ën tuá 'ë pëxcuxunti 'ain.

²⁶ Cacëxun ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacën —quixun sinánquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icën.

²⁷ Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—Usa ca. Usa 'aínbi ca cuënan tēmúxun aín 'ibúan rëupatia piti sani camunan piia.

²⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mix camina asérabi 'ëmi catamëti 'ën mi upí oquin 'aquinun quiax 'ëmi sinan. Usa 'ain ca mix cuëncësabi oi 'iti 'icën.

Quixuan cacëbëshi ca aín ini tuá pëxcúacëxa.

Galilea menuxuan Jesusan uni ñucëcama pëxcüa

²⁹ Anu Tiro 'imainun Sidón 'icë me anuax cuanx ca Jesús parúmpapa Galilea ratábiani matá menu mapëracëtancëx anu tsóbuacëxa. ³⁰ Anua tsotan ca anu ricuatsinquin 'aisamaira unin, uni 'insíncë 'itsaira bëacëxa. Axa aín niti bëtsicë uni 'imainun aín bërumi ñucë 'imainun pabë 'imainun banañuma, a unicama 'imainun bëtsi bëtsi 'insinan 'icë unicamaribi a tanáin bëia ca Jesusan pëxcüacëxa. ³¹ Pëxcucëx ca banañuma unicamax banacëxa. Banamainun ca axa aín quisi aín pëñánmi ñucë unicamaxribi pëxcüacëxa. Pëxcúmainun ca axa aín niti bëtsicë unicamax upiti niacëxa. Aín bërumi ñucë unicamanribi ca bëoquiquin isacëxa. Usai 'ia isquin ca anu 'icë unicaman uisa uni cara ënëx 'icë quixun sinani cuëenquin chuáma tanquin Nucën Papa Dios, a Israel unicaman rabicë, a rabiacëxa.

Jesusan 'aisamaira 'aish, cuatro mil uni pán pimia

(Mr 8.1-10)

³² 'Itsa uníxa timëcamë 'ëocë 'ain ca aín 'unánmicë unicama cuënxun Jesusan atu cacëxa:

—Ënë unicamax ca ënu rabé 'imainun achúshi nëtë 'ëbë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'ën atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. Cuaníbima atux bainuax bëënanía, usa 'ain cana ñu naracamixunma xuisama tanin.

³³ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Ënëx ca anu uni 'icëma me 'icën. ¿Uinua caranuna ënë unicaman pimiti piti biti 'ain?

³⁴ Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánñu caramina 'ain? —quixun ñucácëxun ca aín 'unánmicë unicaman —ënu ca mëcën achúshi 'imainun rabé pán 'imainun 'it-samashi tsatsaratsu 'icë —quixun cacëxa.

³⁵ Usaquin cacëxun ca Jesusan axa timëcamë 'ëocë uni menu tsóbunun quixun cacëxa. ³⁶ Usoxun ca pán-camacëñun tsatsaribi bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun a piti ñu tucapaxun aín 'unánmicë

unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca anu 'icë unicama pinun mëtícaquin 'ináncëxa. Aín 'unánmicë unicaman a unicama 'ináncëx cëñútisa 'aishbi ca a piticamax cëñúama 'icën, ³⁷ a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbëtan ca Jesusan 'unánmicë unicaman mëcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin tēxécë piti biacëxa. ³⁸ An a piti picë nucë bënëcama ca 'itsaira 'aish cuatro mil 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa. ³⁹ Usoquin pimitancëxun a unicama —cuanmainun ca cuan —quixun cabiani ca Jesús manë nuntinu 'iruquiani cuanx Magdala cacë menu cuancëxa.

Fariseo unicamabëtan saduceo unicaman uni itsían 'acëma ñu 'anun quixun Jesús ca

(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

16 Fariseo unicama 'imainun saduceo unicaman ca anu cuanxun Nucën Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, Jesús aín sinanëmbi isa unían iscëma ñu naíña 'anun quixun cacëxa. ² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ësa 'icën. Bari cuabúcbëbëtan naí isi camina quin: “Nëtë ca upí cuabutia, imëishi ca nëtë upí pëcarati 'icën”. ³ Bëtsi nëtën camina bësuquin naí isi quin: “Nëtë ca bëitia, 'uí ca 'itsa 'ibúti 'icën”. Naí isquin camina uisai cara nëtë 'iti 'icë quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncë 'ixunbi camina 'ën bana ñuixunia cuanan 'ën 'aia isquinshi 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ëx cana asérabi Nucën Papa Diosnuax ucë 'ai quixun. ⁴ Ënë unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun is-nun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'ë caia. Usa 'aínbi cana, 'ëx cana asérabi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi 'aiman. Ënëishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ëx 'iti 'ain.

Usoquin cabiani ca Jesús anu 'icë unicama ëbiani cuancëxa.

Anun pán chamiti ñusa 'icë fariseo unibunën bana cuatima quicë bana

(Mr 8.14-21)

⁵ Parúmpapa 'ucë manan cuanquinbi ca Jesusan 'unánmicë unicaman atun piti ñu buánquinma manuacëxa. ⁶ Manubiancëbë ca Jesusan cacëxa:

—Fariseo unibu 'imainun saduceo unibunëxa anua pán chamiti ñusa 'icë ax 'icësa usaribi 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. ⁷ Cacëx ca —nunu pán bécëma cupí ca nu usaquin caia —quiax aín 'unánmicë unicamax canancëxa. ⁸ Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bécëma 'ai quiax cananin? Mitsux camina 'ëmi catamëcë-masa 'ain. ⁹ ¿Ën ñu 'aia isúnbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman? ¿Caramina 'ën unicama pimiama iscançë a manuan? ¿Ën mëcën achúshi pán pimicëxun cinco mil unin tēxëocë, mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹⁰ ¿Bëtsi nëtënribi 'ën mëcën achúshi 'imainun rabé pán pim-

icëxuan cuatro mil unin tēxēocē a mēcēn achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹¹ 'Ēn cana fariseo unibu 'imainun saduceo unibunēxa anun pán chamiti ñusa 'icēsa usaribi 'itin rabananmi bēruāncanun quixun mitsu can. Caíbi cana pán ñuiira quicēma 'ain. ¿Usaquin 'ēn cacēxun caramina cuacēma 'ain?

¹² Cacēxun ca aín 'unánmicē unicaman —Jesusan ca anun pán chamiti ñu ñuiquin caquinbi fariseo unibu 'imainun saduceo unibunēan 'unánmicē banacama ca asérabi 'icē quixun sínánquin a cuatin rabanan bēruāncanun nu caxa —quixun 'unáncēxa.

Jesús ax ca asérabi Cristo 'icē quiáxa Pedro quia

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Usotancēx anu Cesárea de Filipo cacē ěma 'icē me anu cuanx riquianquin ca aín 'unánmicē unicama Jesusan ñucáquin cacēxa:

—¿Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'aish carana 'ēx ui 'ai quiax cara unicama quin?

¹⁴ Cacēxun ca atun cacēxa:

—Raírínēx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicē, a 'ain. Raírínēx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Raírínēxribi ca quia, mix sapi ismina Jeremías a 'ain, ama 'aish ismina an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuan uni itsi a 'iti 'ain.

¹⁵ Cacēxun ca ain 'unánmicē unicama Jesusan cacēxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ēx caraisana ui 'ai quin?

¹⁶ Quia ca Simón Pedronēn cacēxa:

—Mix camina axa bamatimoi tsócē Nucēn Papa Dios aín Bēchicē, Cristo, axa utinu nun caíncē, a 'ain.

¹⁷ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Simón, Jonasan bēchicē, cana mi cain, unin ca usaquin mi sínánmicēma 'icēn. 'Ēn Papa naínu 'icē an ca mi sínánxunquin usoquinmi sínánun mi sínánmiaxa. An ca mi sínánmiaxa quixun 'unani camina cuēēnti 'ain.

¹⁸ Caxun ca mapara, griego banan "petra" cacē, a sínánquin Jesusan Simón cacēxa:

—'Ēn cana mi cain, mix camina Pedro caquin anēcē 'iti 'ain. Minmi 'ēmi bērí cacē bana sínáncē usaribi oquin sínáncē ca axa 'ēmi catamēcē unicamax 'iti 'icēn. Bamatancēxbi cēñítimoi ca a unicamax 'ēnan 'iti 'icēn.

¹⁹ 'Ēn cana 'ēn cushi mi 'inánti 'ain, ami cushixunmi 'ē ñuiquin bana unicama ñuixunun. An minmi 'ē ñuiquin bana ñuixuncēxun cuacē unicamax ca 'ēn Papa Diosan uni 'iti 'icēn. A cushínbi Nucēn Papa Diosan sínáncēsariibi oquin sínánquin, aín unicamax ca usai 'iti 'icē quixun caquin, ěsa ñu ca 'ati 'icē quixun canan, ěsa ñu ca 'atima 'icē quixun cacēbētan ca Nucēn Papa Dios naínu 'icē an, —usa ca —quixun sínánti 'icēn.

²⁰ Usaquin Pedro catancēxun ca aín 'unánmicē unicama Jesusan cacēxa:

—'Ēx cana ax utia judíos unibunēn caíncē Cristo a 'ai quixun camina uinu 'icē unibi catima 'ain.

—'Ēx cana unin 'acēx bamati 'ai —quiáxa Jesús quia

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

²¹ Ēsaquin caquin sēnéontancēxun ca aín bamati ñuixuntabaquin Jesusan aín 'unánmicē unicama ěsaquin cacēxa:

—'Ēn Papa Dios cuēēncēsabi oi cana Jerusalénu cuanin. Cuanx bēbacē ca anu 'icē uni apáncamabē judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun an Moisés-nēn cuēnēo bana 'unáncē unicamax 'ēn bana cuaisama tani 'ēmi nishti 'icēn. 'Ēmi nishquin ca 'ē uni itsi 'amiti 'icēn. Usaquian 'ē 'acēx bamatancēx cana rabé nētē 'iónxa pēcaracēbē baísquiti 'ain.

²² Usaria quia oquin ca Pedronēn Jesús amo nitsinaxun ñu caquin cacēxa:

—Usai camina 'itima 'ain, Nucēn Papa Diosax ca mixmi usai 'iti cuēēntima 'icēn.

²³ Usaquin cacēx cuainacēquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacēxa:

—Min camina ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, an sínáncēsa oquin sinanin. Usaquin sínánxunma ca 'at. Min camina 'ē ñu 'atima 'amitisa tanin. 'Ēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'iáxma 'ēx 'inun quixun sínánquin camina unin sínáncēsa oquinshi sinanin.

²⁴ Catancēxun ca aín 'unánmicē unicama ěsaquin Jesusan cacēxa:

—Uix cara 'ēn uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ēmi catamēti quicē bana ěnquinma 'ati 'icēn. ²⁵ Uin cara aín cuēēncēsa oquin 'ai, ěnē nētēnu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn. Usa 'aínbi ca uinu 'icē unin cara ěnē nētēnushi upitax tsóti sínánquinma 'ēmi catamēquin 'ēx quicēsabi oquin 'aia, ax Nucēn Papa Diosnan 'aish aín nētēnu abē 'iti 'icēn. ²⁶ Unix ca ěnē nētēnuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icēn, 'aishbi ca Nucēn Papa Diosmi sínáncēma 'aish abē upíma 'ianan aín nētēnu abē 'itima 'icēn. Usa 'ain ca axa bamacēbē aín ñucama ax ñancábia bicē 'icēn. ¿Nucēn Papa Diosbē bamatimoi tsónuxun cara unin añu ñun cupíoti 'ic? Anun cupíoti ñu ca 'aíma 'icēn. ²⁷ 'Ēx cana 'ēn Papa Diosan nētēnu cuantancēx anu abē 'Apu 'iti 'ain. 'Ēx 'Apu 'aish utēcēncēbē ca 'ēn ángelcamaribi uti 'icēn. Uxun cana unicama achúshi achúshi atun nuitu 'unánquin an ñu 'atima 'acē unicama a 'atimonan an upí ñu 'acē unicama 'ēbē 'inúxa cuēēnun 'imiti 'ain. ²⁸ 'Ēn cana asérabi mitsu cain, axa ěnu 'ēbē 'icē uni raírínēn ca bamacēma pain 'ixun, uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'icē, 'ēx cana asérabi 'ēn unicaman cushi 'ai quixun isti 'icēn.

Axbia Jesús bētsia

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹⁷ Usaquin aín 'unánmicē unicama catancēx ca mēcēn achúshi 'imainun achúshi nētē 'icēbē aín 'unánmicē uni raírí ěbiani, Pedrocēñun Jacobo 'imainun aín xucēn Juan, acamaishi buani Jesús matánu cuancēxa. ² Anu cuantancēx ca a unicaman ismainunbi Jesús bētsiacēxa. Bētsii ca barin pēcacēsa 'inun aín bēmánan ichúacēxa. Aín chuparibi ca uxuira 'aish bari

upí uruia iscësa 'iacëxa. ³ Usa 'icë isanan ca Elíasbëa Moisés chiquiracëti Jesús bëaia isacëxa. ⁴ Usai 'ia abë banaia isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. Mix cuëncëbëtan cananuna rabë 'imainun achúshi xuburatsu 'ati 'ain. Ax ca minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi 'iti 'icën.

⁵ Usaquian Pedronën cacëbëtainshi ca acama cuin pëquicësanën tupéoncëxa. Usocëxun ca Pedro, Jacobo, Juan acaman nëtë cuin mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ëx amiira sinani cuëncë, 'ën bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁶ Èsai quia cuati ca 'aisamairai racuëti memi bëúmpu-cuti racábuacëxa.

⁷ Usai 'ia racuëtan bamaiabi ca Jesusan anu cuanquin ramëquin cacëxa:

—Ca nirucan, racuëaxma ca 'it. ⁸ Èsaquian cacëx bëpéqui chairuquin iscëxbi ca úlbi 'aíma 'imainun Jesúsëshi anu 'iacëxa.

⁹ Usaquiani matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmi isanan cuacë ënë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain. Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx bamatancëx baísquicëbëtan cuni camina ënë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰ Usaquin cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi aséabi Cristo 'aínbi cara uisacatsi an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax, Elías pain ca uti 'icë quiax quin?

¹¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca aséabi 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánun sinánmiti 'icën, usai quicë banax ca aséabi 'icën.

¹² Aséabi 'aínbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucëbi ca judíos unicaman ui cara ax 'icë quixun 'unáncëma 'icën. 'Unánquinma ca atúxa cuëncësa oquinshi a 'atimoxa. A 'atimocësaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë 'ëribi 'atimoti 'icën.

¹³ Usaquian Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman 'unáncëxa, —Elías ca uti 'icë quiá bana, ax ca Juan, an uni nashimicë, a ñuia quiá 'icë —quixun.

An upí 'icëbi aín nami bërërumiquin uni bënánmicë 'in-sínñu tuá Jesusan pëxcüa

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Matánuax cuanx ca anua 'aisamaira uni timécë anu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbë anu cuani aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca achúshi unin cacëxa:

¹⁵ —¿'Ën bëchicë caramina 'ë pëxcuxuntima 'ain? Aín namix nimëti bërëru saquiquiquin ca paë tania. Nimëti saquiqui ca 'itsai tsinu 'iruanan bacanu nipacëtia. ¹⁶ Usaia 'ia cana min 'unánmicë unicamanu 'ëa pëxcuxunun quixun bëan. Bëiabi ca 'ë pëxcuxuncëma 'icën.

¹⁷ Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca aséabi cushi 'icë quixun sinaniman. Camina ami catamëisama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi nëtën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain? 'Ë ca a tuá bëxun.

¹⁸ Cacëxuan bëcëbëtan ca Jesusan a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquínun caquin chiquíancëxa. Chiquícëbë ca pëxcuti asábi 'iacëxa.

¹⁹ Usaquian 'acë ca atúxëshi abë 'ixun aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucácëxa:

—¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina uisaira cushi cara Nucën Papa Diosan cushi icë quixun sinaniman. Mostaza bëru ax ca chamaratsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, Ënë ñu cana 'atima 'ai, quixun sinánquinbi aséabi ami catamëquin ñucáquin camina uisa ñu caramina 'aisa tani a 'ati 'ain. Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi ënë matá, Ënuax ca 'uri tacút, cacëx ca 'uri tacúti 'icën. ²¹ Èsa ñunshin 'atima chiquíntix ca pima samáquin Nucën Papa Dios ñucáquin chiquínti 'icën.

—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quiáxa Jesús quitëcëan

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Usoxun ca abëa Galilea menu cuania Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë ca 'ë unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën. ²³ 'Ináncëxun bixun ca 'ë 'ati 'icën. 'Acëx bamatancëx cana rabë nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquinoxun 'ain.

Quixuan cacëxun cuati ca aín 'unánmicë unicamax masá nuituacëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anun mëníoti curíqui ñui quicë bana

²⁴ Capernaúmnu cuanxa Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamax bëbacëbëtan ca an anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anun mëníoti curíqui bicë unin anu cuanquin Simón Pedro ñucáquin cacëxa:

—¿Mitsun 'ibun cara curíqui, anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu mëníoti, 'inanimin?

²⁵ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ca 'inania.

Usaquin catancëxbia a ñucánux xubunu atsinia ca Jesusan Simón Pedro ñucácëxa:

—Simón, ¿uisaquin caramina sinanin? ¿'Ënë nëtënu 'icë 'apucaman cara a curíqui 'inánun ui cain? ¿A curíqui 'inánun quixun cara aín aintsicama cain? ¿A curíqui 'inánun cara bëtsi unicama cain?

²⁶ Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Aín aintsicamama, bëtsi unicama ca a curíqui 'inánun quixun caia.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca usa 'icën. Aín aintsicaman ca a curíqui 'inanima. ²⁷ Usa 'ain curíqui 'inántima 'aínbi camina an curíqui

bicë unínma numi nishquin masá sinania quixun ësaquin 'ati 'ain. Camina parúmpapanu mishqui cuanti 'ain. Mishquiquinmi a pain bicë tsatsa, aín ana 'ucë mèu isquin camina anua curíqui mèrati 'ain. Mëraqin a curíqui bixun camina an curíqui bicë uni 'inánti 'ain. A curíquinëx ca 'iti 'icën, minan 'inánanmi 'ëribi 'inánx-uncë.

Uix cara bëtsi unicamabëtan sënénmaira 'icë quicë bana

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

18 Usai 'icëbëtan ca anu cuanquin aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan nëtënu cara uix anu 'icë unicamabëtan sënénmaira 'iti 'ic?

² Cacëxun ca Jesusan, tuá achúshi cuënxun atu nëbëtsi nitsínxun cacëxa: ³—Aséribi cana mitsu cain, mitsux cha 'iisa tanquin usaquin 'ë ñucati camina sinanati 'ain. Sinanacëma 'ianan tuácamaxa cha 'iti sinanima an a bërúancë unimi catamëcë, usaribiti 'ëmi catamëcëma 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁴Ui unix cara ënë tuásaribi 'aish cha 'iti sinanima 'ëmi catamëtia, ax ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an iscëx aín uni raírisamaira 'icën. ⁵Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia.

'Uchati rabanan bërúancati Jesús quiá bana

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶Usa 'ain ca an 'ëmia sináncë uni 'imainun tuá 'ëmia sinánti ënun quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tëtëcërcatancëxun parúnmapa nëbëtsi nicëxa uni nanécësamaira oi castíancë 'iti 'icën. ⁷Ésaribiti ca 'ia. Bëtsi unían ñu 'atima 'anun sinánmicëxun 'ai ca uni aín 'ucha cupí 'itsaira tëmëraia. Camabi unix ca ñu 'atima 'anun quixuan bëtsi unin sinánmicë 'icën. Usa 'aínbi ca an bëtsi uni 'atima ñu 'amicë ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën, aín 'ucha cupí.

⁸Min mëcën, min taë anun 'aisama ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcëm, min taë tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabëñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min mëcën, min taë tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁹Min bëru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi échíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabëñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min bëru achúshi échíxun niti ca asábi 'icën.

Carnero nëtécë ñui Jesús quiá bana

(Lc 15.3-7)

¹⁰Ën unicamax ca tuáratsusa 'aish ñuuma 'icë quixun camina sinántima 'ain. Ën cana mitsu cain, ca ñuumama 'icën. An a bërúancë ángelcamax ca Nucën Pa-

pa Diosbëbi 'icën. ¹¹Uni 'inux cana 'ëx Nucën Papa Diosnuax uacën, unicama ami sináncëma 'aish ainanma 'icëbi ainan 'inun 'iëminux.

¹²Ésaribi oquin ca Jesusan cacëxa:

—Ca ësa 'icën. ¿Cien carneroñua 'afnbia achúshi amanu cuani nëtëtia cara unin a baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an matá menuxun pasto piia ëbianxun ca axa nëtécë a bariti 'icën, ¿usa cat? ¹³Ën cana aséribi mitsu cain, bariquin mërax ca bëtsi carnerocama isia cuëncësamaira oi axa nëtécë a mërax cuënia. ¹⁴Usaribiti ca mitsun Papa Dios naínu 'icë ax aín unicama achúshiratsunëmbia a ënti cuëñima.

Usoquin axa numi 'uchacë uni aín 'ucha manumiti bana

(Lc 17.3)

¹⁵Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina abëishi banaquin —ëesai camina 'ëmi 'ucha —quixun a cati 'ain. Usoquinmi cacëxun cuati sinanati ca mibë upí 'itëcënti 'icën. ¹⁶Min cacëxuan cuaisama tancëbë camina bëtsi uni an a ñucama 'unáncë, a buani, axa mimi nishcë uni anu cuantëcënti 'ain. Abëmi cuancë uni anribia cacëxun ca axa mimi nishcë uni an, aséribi ca minmi ñuicë bana ax 'icë quixun 'unánti 'icën. 'Unánan ca mix camina aséribi abë upí 'iisa tani quixun 'unánti 'icën. ¹⁷Usaquin 'acëxunbia min bana cuaisama tancëbëtan camina axa 'ëmi catamëcë Nucën Papa Diosan unicamax timécë a ñuixunti 'ain. Ñuixuncëxun ca atúnribi a uni 'ësëti 'icën. 'Éscëxunbia atun bana cuaisama tania camina, a unix ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unisa 'ianan an 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'icësaribiti 'uchañu 'icë quixun isti 'ain.

¹⁸Ën cana aséribi 'ëmi catamëcë 'icë mitsu cain, aséribi 'ën sinánmicë 'ixunmi mitsun, 'ën unicama uisai cara 'iti 'icë quixun sinánquin —ësa ñu ca 'ati 'icë —quixun canan —ësa ñu ca 'atima 'icë —quixun cacëbëtan ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an —usa ca —quixun sinánti 'icën.

¹⁹Ën unicamaxa 'ëmi sinani timécëbë cana 'ëx atu nëbëtsi 'ain. Rabé 'imainun achúshia 'ëmi sinani timécëbë cana 'ëx atu nëbëtsi 'ain. 'Imainuan rabëtaxribi timécë 'ain cana 'ëx atubë 'ain. 'Ëx atubë 'ixun cana añu 'ati cara asábi 'icë quixun 'unánmiti 'ain. Usa 'ain cana ësaquinribi 'ën mitsu cain, mitsu rabëtan camina uisáinu 'iti cara Nucën Papa Dios cuënti 'icë quixun upí oquin sinántancëxun an mitsu 'axunun ñucáti 'ain. Ñucácëxun ca an mitsúnmi cacësabi oquin mitsu 'axunti 'icën.

²¹Ésaquian aín 'unánmicë uni raíricëñun cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Min uni itsíxa 'ëmi nishi 'uchaia carana uiti oquin aín 'ucha abë mëñonanquin manumiti 'ain? ¿Carana mëcën achúshi 'imainun rabé oi abë mëñonanti 'ain?

²²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mécën achúshi 'imainun rabé oquinmi manumin-un cana mi caiman. Uiti oi cara 'uchati 'icë a camabi camina manumiti 'ain.

An uni ñu mēēxuncë unían axa ami 'uchacë uni aín 'ucha manumisama tan bana

²³ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosnan 'itix ca ësa 'icën: Achúshi unin ca an ñu mēēxuncë unicama uiti curíqui cara achúshi achúshi unin ribinia quixun istisa tanxa. ²⁴ Istisa tancëbëtan ca aín unin an 'aisamaira 'itsa millones curíqui ribíncë uni bëaxa. ²⁵ Bëcëx uxun ca curíquiñuma 'ixun cupíocasmáxa. Cupíocëxunma ca an ñu mēēmícë unin aín uni itsi caxa: Camina acëñun aín xanu 'imainun aín bëchicëcamaribi bëtsi unia ñu mēēxunun maruti 'ain. Maruxun curíqui bixun camina 'ëa ribíncë a cupíoquin mi bicë curíqui a 'ë 'inánti 'ain. ²⁶ Usaquian cacëbë a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca an ribíncë uni a ñu mēēmícë uni caxa: 'Ën cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'ën mi ribíncë curíqui. 'Ën mi munu cupíonun camina cañpainti 'ain. ²⁷ Cacëxun cuaquin ca an a ñu mēēmícë unin caxa: 'Ë cupíoima camina cuanti 'ain. Minmi 'ë cupíocëxmabi ca asábi 'icën. ²⁸ Cacëx cuanquinbi ca an abëtan a uni ñu mēēxuncë uni mëraxa. Mëraquin ca —ënën ca 'ë ribinia —quixun sinánquin 'itsamashi curíquia ribíncëxunbi aín tëxatan biquin tëtscëcaquin caxa: Minmi 'ë ribíncë ca 'ë cupíot. ²⁹ Cacëxun ca caxa: 'Ën cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'ën mi ribíncë curíqui. 'Ën mi munu cupíonun camina cañpainti 'ain. ³⁰ Cacëxunbi ca caxa: Cana 'ëmi cupíonun cainiman. Caxun ca a ribíncë curíquicama a cupíoia sipunu 'inun sipuaxa. ³¹ Usoquian 'aia isi masá nuituti ca an abëtan ñu mēēxuncë uni raíricamax an a ñu mēēmícë uni ñuixuni cuanxa. ³² Cuanxun ñuixuncëxun cuaquin camicëxa ucë ca an ñu mēēmícë unin an ribíncë uni caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Minmi 'ë cacëxun mi nuibaquin cana 'ëmi ribíncë curíquicamami 'ë cupíoxunma 'anun mi can. ³³ 'Ën mi 'acësaribi oi camina an mi ribíncë uni a sipuamima upiti abë mëníonanti 'ian. ³⁴ Cai ami nishquin ca an ñu mēēmícë unin an sipu bërúancë uni caxa: An 'ë ribíncë curíquicama cupíoquin sënëontamainun camina ënë uni sipunu tëmëraminun xëputi 'ai —quixun.

³⁵ Usaribi oquin ca 'ën Papa Dios naínu 'icë, an axa mimi 'uchacë unimi aín 'uchacama abë mëníonanquin manumicëma 'icë, mitsun 'uchacama manuquinma uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën.

Unix ca aín xanubë ënanántima 'icë quicë bana
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

19 Usaquin a ñucama ñuiquin cabiani ca Jesús Galilea menuax cuanx Judea me Jordan cacë bacia 'ucë manan anu bëbacëxa. ² Bëbaquin ca 'aisamaira uníxa timécëbëtan Jesusan uni 'insíncëcama pëxcüacëxa.

³ Usa 'ain ca fariseo unibunën anu timéxun Jesús uisai caraisa quia ami manánuxun cuacatsi quixun ñucáquin cacëxa:

—¿Uisai cara 'iashia unin aín xanu ënti cara asábi 'ic?

⁴ Ñucácëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camabi ñu unioquin ca Nucën Papa Diosan bëbu 'imainun xanu unioçëxa. ¿Acama ñuiquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo caina iscëma 'ain? ⁵ Uniotancëxun ca Nucën Papa Diosan cacëxa: "‘Ën usoquin unioçë 'ixun ca unin aín xanu biquin, aín titacëñun aín papa ëni, aín xanubë ënananquinma 'iquinti 'icën. A rabëtaxbi ca achúshisa 'iti 'icën". ⁶ Usa 'ain ca uni aín xanubë rabë 'aishbi achúshisa 'icën. Usaia achúshishi 'inúan Nucën Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubë ënanantima 'icën, uni itsínribi ca ënananmitima 'icën.

⁷ Cacëxun ca fariseo unicamax Jesús cacëxa:

—Mixmi quicë bana ënéxa asérami 'aínbi ca Moisésnëan cuënëo banax ësai quin, ënquin ca unin —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica 'atancëxun 'inánquin aín xanu ënti 'icën. ¿Uisai cara usai quin?

⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Judíos unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncë 'ain ca Moisésnën a bana cuënëocëxa. 'Ën Papa Diosan ca bëbu 'imainun xanu unioquin —unin ca aín xanu ënti 'icë —quixun cáma 'icën. ⁹ 'Ën cana ësóquin mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëma 'icëbi ënxun, xanu itsi bicë uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti.

¹⁰ Usaquian cacëxa fariseo unicamax riquiancëbëtan ca aín 'unánmicë unicamax Jesús cacëxa:

—Unin ca aín xanu ëntima 'icë quiaxmi mix quicë 'ain sapi ca unin xanu bitima asábi 'icën.

¹¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaia uni 'iti ca asábi 'icën, 'aínbi ca camáxirama, a Nucën Papa Diosan usai 'inun quixun sinánmicë, axëshi usai 'iti asábi 'icën. ¹² Bëtsi bëtsi unin ca aín nami 'aisama cupí bacë bëchima, usa 'ixun ca xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca uni itsían axa bëchicëñuma 'inun mëníocë 'ixun xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca Nucën Papa Diosmishi sinánquin aín bana quicësabi oquin upí oquin 'anuxun xanu bitsima. Usa cupía axa xanuñuma 'iisa tancë uni ax xanuñuma 'iti ca asábi 'icën.

Jesusan ramëquin tuácama Nucën Papa Dios ñucáxun

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxunun quixun tuáracama Jesúsnu bëcancëxa. Bëiabi ca Jesusan 'unánmicë unicamax an bëcëcama ñu caquin —tuá xuracama ënu bëxunma ca buántan —quixun cacëxa. ¹⁴ Caiabi ca Jesusan cacëxa: —Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënua unun ën. 'Ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ënë tuá xuracamasaribi 'icën.

¹⁵ Usaquin catancëxun ca Jesusan a tuácama ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxunacëxa. Ñucáxun-tancëx ca Jesús anuax cuancëxa.

Jesúsbea 'itsaira ñuñu bēná uni bana

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Anuaxa cuania ca bēná uni achúshinēn anu cuanquin Jesús cacēxa:

—Mix camina upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ē ñuixunti 'ain, ¿'ēx nētétimoi Nucēn Papa Diosan nētēnu abē 'inuxun carana uisa ñu upí 'ati 'ain?

¹⁷ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisa cupí caramina min 'ēx isana upí 'ai quixun 'ē cain? Nucēn Papa Diosaxēshi ca asérabi upí 'icēn. Mix aín nētēnu abē 'iisa tanquin camina aín bana quicēsabi oquin 'ati 'ain.

¹⁸ Cacēxun ca a bēná unin cacēxa:

—¿Uisaia ax quicē banacama carana 'ati 'ain?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubē camina 'itima 'ain. Uni itsin ñu camina mēcamatima 'ain. Camina bētsi unimi cēmēi manántima 'ain. ¹⁹ Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain. Mixmi bēruancacēsariibi oquin camina min aintsicama nuibaquin 'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain.

²⁰ Cacēxun ca a bēná unin cacēxa:

—Chamaratsu 'aishbi minmi 'ē cacē banacama quicēsabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in. ¿Añu ñuribi carana 'acēma pan 'ain?

²¹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mix Nucēn Papa Dios cuēncēsabi oi 'iisa tanquin camina cuanxun min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancēx camina mix ñuñushi 'iti sinanima 'ēmi sinani 'ēbē cuani uti 'ain. Usaquin 'atancēx camina Nucēn Papa Diosan nētēnu 'ianan usaquin 'acē cupí anuax cuēinra cuēenti 'ain.

²² Usaquian Jesusan cacēxun cuabiani ca aín ñua 'itsaira 'ain, a bēná uni masá nuituti uténbuax cuancēxa.

²³ Usoquin cacēxa cuancēbētan ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—'Ēn cana asérabi micama cain, 'aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aishbi ñuñu 'itishi sinani Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn. ²⁴ Amiribishi cana mitsu cain, camello, ax ca chaira 'aish xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icēn. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacēsamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn.

²⁵ Usaía quia cuati ca aín 'unánmicē unicamax, a banax ca asérabi 'icē quixun sináncasmai —asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucēn Papa Diosnan 'inux iétima 'icē —quix canancēxa. ²⁶ Usai quia isquin ca Jesusan cacēxa:

—'Aisamaira ñuñu uníxa iétisama 'aínbi ca an 'acasmati ñu 'aíma 'ain Nucēn Papa Diosan ñuñu uniribi ainan 'inun iémiti 'icēn.

²⁷ Usaquian atu cacēxun ca Pedronēn Jesús cacēxa:

—Nun cananuna mibē ninuxun nun ñucama ēan. ¿Usa 'ain caranuna Nucēn Papa Diosan nētēnu 'aish uisa ñuñu 'iti 'ain?

²⁸ Cacēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Asérabi cana 'ēn mitsu cain, uni 'inux anuax uá, 'ēx Nucēn Papa Diosan mēnosabi oi nētē iótēcēncēbē 'apuira 'ain camina, asérabi 'ēn bana cuacē 'aish mitsu 'ēbē cushi 'ixun Israelnēn bēchicē mēcēn rabé 'imainun rabé aín rēbúnqui judíoscamax cara atúan ñu 'acē cupí, uisai 'iti 'icē quixun cati 'ain. ²⁹ Ēsaquinribi cana mitsu cain, uinu 'icē unin cara 'ēx cuēncēsabi oquin 'anuxun aín xucēn, aín chirabacē, aín papa, aín tita, aín bēchicē, aín naē, añu ñu cara, abi ēanxa, a unix ca ēncē ñuñu 'icēsamaira oi ñuñu 'iti 'icēn. 'Ianan ca Nucēn Papa Dios quicēsabi oi aín nētēnu abē nētétimoi 'iti 'icēn. ³⁰ Usa 'aínbi ca bēría uni —cha ca a uni 'icē —quixun sináncē uni a Nucēn Papa Diosan aín nu-itu 'unánquin ñuumara isti 'icēn. 'Imainun ca bērí unin iscēxa ñuuma 'icē uni a Nucēn Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icē isti 'icēn.

An uvas bimi bicē unicama ñui quicē bana

20 Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Nucēn Papa Diosan uni ainan 'imiti ax ca ēsaribi 'icēn: Achúshi unix ca aín naē anu uvas 'apácēñu 'iaxa. Usa 'aish ca pēcaracēma 'aínshi, an a naē mēnóti uni bari cuanxa. ² Bariquin mēraxun ca uiti cara nētē camabi cupióti 'icē quixun atubētan mēnótancēxun aín naēnuxuan ñu mēēnun xuaxa. ³ Xutancēx bari manámi 'ain cuantēcēnxun ca raíri uníxa ñu mēētiñuma 'aish anuxun unin ñu marucē anu bucucē isaxa. ⁴ Isquin ca caxa: Mitsúxriibi camina 'ēn naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. Cuanxunmi ñu mēēia cana mitsu ñu mēēcēsabi oquin mitsu cupióti 'ain. Cacēx ca ñu mēēi cuanxa. ⁵ Bari xamarucēbē cuantēcēnxun ca naē 'ibun uni raíririibi a mēēti ñu 'aíma 'ain bucucē mēraquin aín naēnu ñu mēēnun quixun xuaxa. Bari cuanbucēbētanribi ca usaribi oquin 'axa. ⁶ Bari xupíbucēbēriibi cuanquin ca uni raíririibi ñu mēēima bucucē mēraxa. Mēraquin ca caxa: ¿Uisacatsi caramina mitsux ñu mēēima ēnuishi bucubaitin? ⁷ Cacēxun ca a unicaman caxa: Uinu 'icē unínbia nu ñu mēēxunun cacēma 'aish cananuna ēnu bucūan. Cacēxun ca naē 'ibun caxa: Mitsúxriibi camina 'ēn naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. ⁸ Usa 'ain ca ñantánbucēbētan cuēnxun naē 'ibun aín uni caxa: An 'ē ñu mēēxuncē unicama cuēntancēxun camina camabi cupióti 'ain. Axa tsíancuatsini ucē uni acama pain camina cupióti 'ain. Usotancēxun camina raíri unicamaribi cupiótancēxun axa bēráma upuncē unicamaribishi cupióti 'ain. ⁹ Cacēxun ca axa bari xupíbucēbē ucē unicama cuēncēx aia achúshi nētēn cupiocēsa oquin 'inánxa. ¹⁰ Usaquian cupíoia isquin ca an paían ñu mēēnun bicē unicaman —nun cananuna a unicaman bicēsamaira oquin curíqui cha biti 'ai —quixun sinánxa. Sinánxunbi ca bari xupíbucēbē ucēcaman bicēsariibi biaxa. ¹¹ Usoquin biquin ca ami manánquin ¹² an atu ñu mēēmicē uni caxa: Ēnē unicaman ca bēnēnquinshi 'itsamashi ñu mēēaxa. Nun nu bari xamárutamainun 'anan bari atsíntamainunribi ñu mēēbaitiabi camina an chucúmashi ñu mēēcē unicamami 'acēsariibi nu cupión. ¹³ Cacēxun ca an unicama

ñu mēemicē unin caxa: 'Ēn cana mi paraniman. Mibē-tan mēniopuncēsabi oquin cana mi cupión. ¹⁴'Ēn mi 'ināncē curíqui biac camina cuanti 'ain. Mi 'ināncēsaribi oquin an 'è chucúmashi ñu mēēxuncē unicamaribi 'in-ánti cana cuēēnin. ¹⁵¿'Ēn curíquinēxa 'ēnanbi 'ain carana 'èx cuēēncēsabi oquin an 'è ñu mēēxuncē uni-cama cupiótima 'ain? ¿'Ēn uni itsi curíqui 'ināncēbētan caramina nutsiquin masáquin sinanin? ¹⁶A unin —ñu-umara ca ax 'icē —quixun sināncē uni a ca Nucēn Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icē isti 'icēn. 'Imainun ca unin iscēxa cha 'icē uni, a Nucēn Pa-pa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icēn. 'Aisamaira unia ainan 'inúxa 'ēmi catamēnun sinán-micēxbia 'icēbētanma ca axa 'ēmi catamēcē ashi Nucēn Papa Diosan ainan 'inun 'imia.

—'Ēx cana unin 'acēx bamati 'ai —quixun Jesusan aín unicama catēcēan
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷Anuaxa Jerusalénu Jesús cuancēbē ca 'itsa uni 'imainun xanuribi abē cuancēxa. Usa 'ain ca cuēnbiani atubēshi cuanquin Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa: ¹⁸—Mitsúnbi camina isin, bēri cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca, uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'icē, 'è unin 'inánti 'icēn, judíos sacer-dotenēn cushicamabētan an Moisésnēn cuēnēo bana 'unāncē unicaman binun. 'Ināncēxun ca atun —a uni ca bamati 'icē —quixun catāncēxun ¹⁹judíosma unica-man 'anun 'è 'inánti 'icēn. 'Ē bētsi bētsi onan 'ēmi cua-ianan 'è mēētāncēxun 'èx bamanun i curúsocēnu matásnun ca judíos unicaman 'è judíosma unicama 'in-ánti 'icēn. Usoquian 'è 'acēx cana bamatāncēx rabē nētē 'iónxa pēcaracēbē baísquiti 'ain.

Jacobo 'imainun Juanēn titan Jesús ñucá
(Mr 10.35-45)

²⁰Usa 'ain ca Zebedeonēn bēchicē rabē, Juan 'imain-un Jacobo, aín tita Jesús rapasu cuani a bētánain rantin puruni tsóbuquin abē banatisa tancēxa. ²¹Abē banati-sa tania isquin ca Jesusan cacēxa:

—¿Añu caramina cuēēnin?

Cacēxun ca cacēxa:

—Mixmi 'apu 'aish min nētē upínu tsoan 'ēn tuacēx bētsíxa min mēqueu tsómainun bētsix min mēmiu tsó-nun camina 'imiti 'ain, mibēa 'apu 'inun.

²²Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'è cain.

Caxun ca Jesusan Juan 'imainun Jacobo cacēxa:

—¿'Ē 'acēsaribi oquian unin mitsu bētsi bētsi ocēxun caramina tanshiti 'ain?

Cacēxun ca —usaribi oquin cananuna tanshiti 'ai —quixun cacēxa.

²³Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—'Ēn 'acēsaribi oquin camina bētsi bētsi ocē 'iti 'ain. Usa 'ainbi cana 'ēn, mix camina 'ēn mēqueu tsónan 'ēn mēmiu tsóti 'ai quixun ui unibi caiman. 'Ēn Papa Diosan cuni ca cati 'icēn, uix cara anu tsóti 'icē quixun, an mēniósabi oía 'inun.

²⁴Usaquian aín titabētan Zebedeonēn bēchicē rabē-tan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicē uni raíri, mēcēn rabē, ax a rabēmi nishacēxa. ²⁵Usaria isquin ca cuēnxun Jesusan cacēxa:

—Mitsun camina 'unanin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuēēncēsabi oquin tēmēraquinbi ñu mēēnun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicēsabi oquian 'anun 'amia. ²⁶Usa 'ainbi camina mit-sux usai 'itima 'ain. Uix cara bētsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu mēēquin 'aquinti 'icēn. ²⁷Uinu 'icē mitsux caramina aín cushi uni 'iisa tani, an ca mitsu ñu 'axúnti 'icēn, ²⁸'ēn 'acēsaribi oquin. Uni itsían ñu mēēxunun cana 'èx uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ēx cana unicamaxa upí 'ianan upitax bucuti oquin 'aquini uacēn. 'Ēx 'uchañuma 'aish bamatsianxmabi cana camabi uníxa Nucēn Papa Diosbē upí 'inun atun 'ucha 'ēnansa 'ain bamai uacēn.

Bēxuñu uni rabēa Jesusan bēpéxcūa
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹Ēsaquin catāncēx ca Jesús abēa cuancē unicamabē Jerusalénu cuani Jericó ēmanu bēbacēxa. Bēbax anu-axribi cuania ca anu 'icē unicamanribi a nuibiancēxa. ³⁰Usaquian nuibiania ca bai amo tsóxun, uni rabē bēx-uñu, an —Jesús ca aia —quixuan ñuicania cuati cuēnīshquin cacēxa:

—Davitan rēbúnqui, Nucēn 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³¹Usaía quia oquin ca anu 'icē unicaman banaxma isa nētēnun quixun cacēxa. Cacēxbi ca nētētima atúxa 'icēsamaira oi munuma cuēnīshcēni quiacēxa:

—Davitan rēbúnqui, Nucēn 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³²Usaía quia cuati niracēquin ca Jesusan a uni rabē unun quixun cacēxa. Cacēx aia ca Jesusan cacēxa:

—¿'Ēn mitsu uisoti caina cuēēnin?

³³Cacēxun ca cacēxa:

—Isnúnmi nu bēpéxcuti cananuna cuēēnin.

³⁴Usaquian cacēxun nuibaquin ca Jesusan atu bēmēēacēxa. Bēmēēcēxuinshi ca isacēxa. Isi cuēēn-quiani ca Jesús bē cuancēxa.

III. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXU-ANAN ÑU 'A ÑUI QUICĒ BANA (21-25)

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

21 Jerusalénu cuani Betfagé ēma 'urama 'ixun ca Olivos cacē matá anuxun aín 'unánmicē uni rabē uxquin ²Jesusan cacēxa:

—Aúnu bēsucē ēma, anu ca cuantan. Cuanx anu bēbaquin camina burro xanu achúshi tēcēracacē, aín tuácēñun mērati 'ain. Mēraquin camina tububētsin-quin bēti 'ain. ³Mitsúnmi tubuia isquian bētsi unin mit-su ñucácēxun camina cati 'ain: Nucēn 'Ibun ca ēnē bur-ra aín tuácēñun a buánxunun quixun nu caxa. Bēnén-

quinshi ca mi bēmitēcēnti 'icēn. Cacēxuinshi ca mitsu cati 'icēn: Ca buántan.

⁴ Usaía 'iácama ax ca Nucēn Papa Diosan aín uni cuēñeomiasabi oía 'iá 'icēn. Ēsai ca a bana quia:

⁵ Sión cacē ěma, anu 'icē unicama camina cati 'ain: Bērī ca mitsun 'apu aia, uni chacama 'icēsaráma ca bur-ro xanun tuánu tsotax aia.

⁶ Usa 'ain Jesusan xucēx cuanxun a uni rabētan us-aquian 'anúan Jesusan cacēsabi oquin 'acēxa. ⁷ Burro aín titacēñun aín tuá buántancēxun chupan catáta-caquin burro camápucēbē ca anu 'iruax tsotax Jerusalénu cuancēxa. ⁸ Usaía burron cuancēbētan ca 'aisamaira unin anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcē chupabi 'apámainun bētsi bētsi unin i pēchi chuīshcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácēxa. ⁹ Uso-biani ca sharáquiiani unicama cuancēxa, raírínēxa rēcuēñmainun ca raírínēxribi Jesús caxu cuanquin a ra-bi cuēñi sharati quicancēxa:

—Davitan rēbúnqui Nucēn 'Ibu ax ca upíira 'icēn. Nucēn 'Ibu Diosan xucēx ca ěnēx bēri aia. A ca camabi unin rabiti 'icēn. Nucēn 'Ibu Dios, naínu 'icē, aribinu cuēñquin rabinun ca 'acan.

¹⁰ Usai 'iquiania bēbaia isi ca Jerusalénu 'icē unica-max —¿ui uni cara ěnēx 'ic? —quiax ratuti canancēxa.

¹¹ Canania ca axa Jesús bē 'icē unicaman cacēxa:

—Ěnēx ca Jesús, an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē, a 'icēn, ax ca Galilea menu 'icē ěma, Nazaret, anuaxa ucē 'icēn.

Anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucē unicama chiquían

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Jerusalénu bēbatancēx ca Jesús anuxun Nucēn Pa-pa Dios rabiti xubunu atsíncēxa. Atsínquinbi anuxuan ñu maruía isquin ca Jesusan a unicama chiquínquin an curíqui cambioquin bicē unicaman mesacama chash-caquin an numacuru marucē unicamax anu tsócé aribi chashcacēxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹³ Usaquin 'aquin ca cacēxa:

—Nucēn Papa Diosan bana cuēñeō ca ěsai quia: “Anuxun 'ē rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix 'ēbē banati xubu 'iti 'icēn”. Usaía cuēñeō bana quicē 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mēcamati xubusa 'inun ěnuxun ñu maruin.

¹⁴ Usaquin catancēx anuax cuancēma pan 'ixun ca Je-susan bēxuñu unicama 'imainun axa aín niti bētsicē unicamaribi anua aia pēxcüacēxa. ¹⁵ Unicama pēxcuia isanan anu 'icē xucamax —Davitan rēbúnqui, Nucēn 'Ibu, ax ca upíira 'icē —quíaxa cuēñi sharatia isi ca judíos unbunēn 'apucama ax nishacēxa. ¹⁶ Nishquin ca Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿Ěnē xucamaxa quicē bana caramina cuatiman?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Cana cuatin. ¿Mitsun caramina cuēñeō bana axa ěnē ñui quicē a iscēma 'ain? A bana ca ěsai quia:

Xucamabētan ca tuáracamanribi min 'imicēxun upí oquin mi rabia.

¹⁷ Usaquin cabiani ca Jesús Betania ěmanu 'i cuancēxa.

Jesusan higuera cacē i, bimiñuma 'inun ca

(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Betanianu 'inēti Jerusalénu cuantēcēni ca Jesús panancēxa. ¹⁹ Pananquiani cuanquin ca higuera cacē i, bai cuēbí nicē, isbiani anu cuanquinbi tuáñuma 'aísha aín pēchishi ocēxa. Usa 'icē isquin ca Jesusan cacēxa:

—Min camina tuatēcēntima 'ain.

Usaquian cacēxēshi ca higuera i chushi xanancēxa.

²⁰ Usaquian cacēxa xanancē isquin ca aín 'unánmicē unicaman Jesús cacēxa:

—¿Uisa 'aish cara ěnē higuera bēnētishi xanax? —quixun.

²¹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ěn cana asérabi mitsu cain, Nucēn Papa Diosax ca cushiira 'ianan ca ax quicēsabi oquin 'aia quixun 'unáncē 'ixun camina —ca 'atima 'icē —quixun sinán-quinma —ca asérabi 'ati 'icē —quixun sinánti 'ain. Us-aquin sináncē 'ixunmi 'ēn ěnē higuera 'acēsoquinshi ñu 'aquinma ěnē matáribi “ěnuax ca parúmpapanu racati cuantan” quixun cacēx ca usai 'iti 'icēn. ²² Mitsun —asérabi ca Nucēn Papa Diosan 'ēn cacēxun 'ē 'axunti 'icē —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácēsabi oquin mitsu 'axúnti 'icēn.

Jesús ca cushi 'icē quicē bana

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Jerusalénuxun ca Jesusan anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icē unicama 'unánmi-acēxa. 'Unánmia ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun ampan caniacēcē unicaman anu cuanxun ñucáquin Jesús cacēxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara ěsoquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁴ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ěnribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucácēxunmi mitsun 'ē ñuixuncēxun cana 'ēnribi mitsu cati 'ain, uin banan carana ěsaquin 'ai quixun. ²⁵ ¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacēx? ¿Nucēn Papa Diosan cara cacēx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacēx?

Usaquian Jesusan ñucáquin cacēxbi ca uisaquin cara cati 'icē quixun 'unanima atúxbi ñucacananani quicancēxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu —Nucēn Pa-pa Diosan ca cacēxa —quixun cati 'aínbi ca usaquian nun cacēxun nu —usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai —quixun nu cati 'icēn. ²⁶ Nun nu —unían unicama nashiminun cacē ca Juan 'iacēxa —quixun cati, 'aíshbi cananuna 'apuma unicamami racuētín. Acaman ca aín bana cuaquin —Nucēn Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixun quixun Juan xu-acēxa —quixun sinania.

²⁷ Usai canantancēxun ca Jesús cacēxa:

—Uin xucē cara 'iacēxa quixun cananuna 'unaniman. Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mitsúnmi 'èn ñucácëxun 'è ñuixuncëxunma cana 'enribi uin cushin carana ësaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

Unin bëchicë rabé ñui quicë bana

²⁸ Usaquin catancëxun ca Jesusan judíos unibunën 'apucama ësaquinribi cacëxa:

—¿Uisai quicë cara ënë bana 'ic? ëesai quicë. Achúshi unix ca bëchicë rabéñu 'iaxa. 'Ixun ca achúshi caxa: Bëri nëtën camina naënu ñu mëi cuanti 'ain. ²⁹ Cacëxun ca aín bëchicënen caxa: Cana cuaniman. Usaquin caxbi ca sinanabiani ñu mëi cuanxa. ³⁰ Usaribiquin ca aín bëchicë itsiribi aín papan caxa: Bëri nëtën camina naënu ñu mëi cuanti 'ain. Cacëxun ca: Cana cuanin, caxa. Caxbi ca cuancëma 'icën. ³¹ ¿Mitsun sináncëxun cara a uni rabé uinu 'icën aín papa cuëncësabi oquin ñu 'ax?

Cacëxun ca cacëxa: An —cana cuanima —quixun caxbi cuancë, an ca aín papa cuëncësabi oquin 'axa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Èn cana aséribi mitsu cain, mitsun ainan isamina 'ai quixun caquinbi ax cuëncësabi oquin 'acëma 'aishmi Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'aínbi ca 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicë, 'imainun 'itsa xanu mitsun sináncëx 'uchañu, acamax sinananti 'ëmi sináncëx ax cuëncësabi oquin 'acë 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën. ³² Unicamaxa sinanati aín nu-itu aséribi upí 'inun 'unánmia ucëbi camina Juanën bana cuaisama tan. Mitsúnmi aín bana cuaisama taniabi ca 'aisama uni, an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun xanu 'uchañucamaxribi Juanën bana cuati sinanati upí 'iaxa. Usaía 'ia isquinbi camina sinanaquin aín bana cuacëma 'ain.

An naë bërúancë uni ñui quicë

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Usoquin caxun ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ënë banaribi judíos unibunën 'apucama ñuixuancëxa:

—Bëtsi banaribi mitsu camainun camina cuati 'ain. Ca ësa 'icën. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënëtancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quinioquin naëxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami ëbiani ca 'ura menu 'i cuanxa.

³⁴ Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëemicë uni raíri xuquin caxa: An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³⁵ Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman axa ucë unicama bitancëxun bëtsi 'anan bëtsiribi ami mëparaméquin mëëanan bëtsiribishi maxaxan 'axa. ³⁶ Usocëxa bimi bëima panácëbëtan ca naë 'ibun an ñu mëemicë uni raíri a 'itsaira xutécëanxa. Xucëxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman ax paían ucë unicama 'acësaribi oquin 'atimoxa.

³⁷ Usoquian an naë bërúancë unicaman an xucë unicama 'acëbëtan ca naë 'ibun —'èn bëchicë ënë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë —quixun sináncëxun aira xuaxa. ³⁸ Xucëx cuanxa bëbaia isi ca an naë bërúancë unicamax canani quíaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ³⁹ Canantancëxun bibianquin naë 'uri buánxun ca 'axa. ⁴⁰ ¿Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun uquin an naë bërúancë unicama uisoti 'ic?

⁴¹ Ñucácëxun ca judíos unibunën 'apucaman Jesús cacëxa:

—Usa 'ain ca a unicama cëñuquin 'ati 'icën. Usoquin 'atancëxun ca bëtsi unicama aín naë bërúanxunun quixun cati 'icën. Cacëx cuanxun ca a unicaman naënu 'icë bimicamaxa bimia aín bimi mësú naë 'ibu 'inánti 'icën.

⁴² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan bana cuëncëo ëesai quicë a caramina mitsun iscëma 'ain?:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aishbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti. Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imíaxa. An usoquin mëniócëx ca nun iscëx asábiira 'icën”.

¿Usaquian maxax ñuiquinbi 'è ñuiquin cuëncëo bana a caramina mitsun iscëma 'ain? ⁴³ Cana mitsu cain, mitsúxmi judíos unibu 'aish Nucën Papa Diosan ainan 'iti caísa 'aishbi usai 'icëbëma ca bëtsi unibunëx aín bana cuacë 'aish ainan 'iti 'icën. ⁴⁴ 'Imainun ca a maxáxa an cuëncëma unicama usaribi an 'è cuëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqi chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

⁴⁵ Usoquian cacëxun cuati ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicamax —nu ñui ca bana itsi ñuicësa oi quia —quixun sinani ami nishacëxa.

⁴⁶ Nishquin sipuaise tanquinbi ca camabi unían, Jesusan ca aséribia Nucën Papa Diosan xucë 'ixun aín bana unicama ñuixunia quixun sináncë 'ain, 'apucamax atumi racuéacëxa. Racuéquin ca Jesús biáma 'icën.

Unían aín bëchicë xanu biminuxun unicama camia bana

22 Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun ca Jesusan judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicama bana itsi ñuicësa oquin ënë banaribi ñuiquin cacëxa: ² —Nucën Papa Diosnan 'iti ax ca ësa 'icën. Achúshi 'apun ca aín bëchicë xanu 'inánun an ñu mëemicë uni piti 'amiquin aín aintsicamaxa pi unun quixun camiti sinánxa. ³ Sinánxun ca piti 'itsaira 'amimainuan camabi unin pi unun catánun quixun aín uni raíri xuaxa. Xucëx cuanxuan cacëxbi ca a cacë unicama uinu 'icë uníxbi uisama tanxa. ⁴ Usaquin camicëxbia ucëbëtanma ca amiribishi aín ñu mëemicë uni raíribi xuquin a cacë unicama ësoquin caxuntanun quixun caxa: Bëráma cana a piti ñucama mëniómian. Usonan cana 'èn vaca 'aracacë rëmianan

'èn ñuina rëracacëribi rëmian. Camabi ca mënïocë 'icën. Usa 'aian camáxbi 'èn xubunu 'èn bëchicëñëan xanu bicëbëtan, nubëtan pi unun camina cati 'ain. ⁵ Usaquian 'apun camicëxbi ca a camicë unicamax cuainsama tanxa. Cuainsama tanía bëtsix aín naënu cuantamainun ca bëtsix anuxuan ñu marucë xubunu cuanxa. ⁶ Raírinën ca 'apúan ñu mëemicë uni cuaniabi bixun mëëquin tënánquin rëaxa. ⁷ Usoquian 'acëbë ca 'apu xumati nishaxa. Nishquin ca an aín ñu mëemicë unicama 'acë unicama 'anan aín ëma nëënun quixun aín suntárucama xuaxa. Cacëx cuanxun ca 'apun cacëabi oquin 'axa. ⁸ Usoquian 'anun 'amitancëxun ca 'apun aín ñu mëemicë unicama caxa: Piti ca mënïocë 'icën. Usa 'aínbi ca a 'èn camicë unicamax utima nu-ituñu 'aish utima 'icën. ⁹ Usa 'ain camina amiribishi cuantancëxun mitsúnmi bainua mëracë unicamaishi pi unun quixun cati 'ain. ¹⁰ Usoquian 'apun cacëx cuantëcëxun ca an ñu mëëxuncë unicaman bainua mëraqun upíma unicamacëñunbi upí unicama timëbëtsinquin bëaxa. Bëcëxun ca xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucanxa. Pañutancëx atsiní ca 'aisamaira 'aish a xubunuax tsitsiruaxa.

¹¹ Usai 'icëbë atsiníquian 'apun iscëxbi ca anu achúshi uni xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucëma 'iaxa. ¹² Usa 'icë isquin ca 'apun a uni caxa: ¿Uisa 'aish caramina mix ènu atsiníxun pañuti chupa pañuaxmabi ènu atsiní? Cacëxbi ca a uni banaima tsóaxa. ¹³ Usa isquin ca 'apun an mesanu piti nancë unicama caxa: Ènë uni camina mëtanianan tatanitancëxun ëman bëánquibucënu buántancëxun niti 'ain. Nicëx ca anuax anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti inti 'icën. ¹⁴ 'Èn mitsu bërí ñuixuncë bana a sinánquin camina 'unánti 'ain, 'aisamaira uníxa ainan 'inux 'ëmi catamënun Nucën Papa Diosan sinánmicëxbi 'icëbëma ca axa 'ëmi catamëcë unicama axëshi ainan 'ia.

Unían César curíqui 'inánuxun sinan bana

(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵ Jesusan bana ñuixunia cuatancëx, 'uri cuanquin ca fariseo unicama ami manáncatsi quixun sinánquin, uisai cara quia cuanuxuan an Jesús ñucáti uni xuti sináncëxa. ¹⁶ Sinántancëxun ca aín uni raírí 'imainun axa Herodesmi sináncë unibu Jesús ñucánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanxun ca a unicaman Jesús cacëxa: —Cananuna 'unanin, min banax ca aséribi 'icën. Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun camina cëmëquinma aséribi ñuin, unían min a bana ñuia cuati cuëncëbëtanmabi. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënëñ 'icën. Usaquian sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ¹⁷ Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax aséribi nun cushi 'ain cara min sináncëx Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Uisa caramina sinanin?

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin cacëxa:

—'Èmi manánuxun 'ëx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'ë usoquin cain. ¹⁹ Uisa cara isnun ca a César buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun. Cacëxun ca bëacëxa. ²⁰ Bëia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acë cara ènëx 'ic? ¿Uin anë cara cuëncëcë ènëx 'ic?

²¹ Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Césarnën bëmánan tanquian 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²² Cacëxun cuati ratuti ca —¿uisa uni cara ènëx 'ic? —quixun sinani a ñui ami manánti bana 'aíma 'ain Jesús ëbiani cuancëxa.

Unix cara bama 'aish baísquiti 'icë quicë bana

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ A nëtëñbi ca Jesúsnu saduceo unicamax cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa: ²⁴ —Nun cananuna 'unanin, Moisés ca quiacëxa: “Uni achúshi bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan an casunancë xanu bixun ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën”. ²⁵ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Nubë ca uni achúshi, mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biáxbi ca bacë bëchi-axmabi bamacëxa. ²⁶ Baman aín xucënan casunancë xanu biáxbi ca aín xucënxaribi bacë bëchi-axmabi bamacëxa. Usaribiti ca a xanu biáxbi aín xucën bët-síxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca a xucën camáxbi a xanu biáxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ²⁷ Aca-maxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ²⁸ Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icëxira aín bënë 'iti 'ic?

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Mitsun Nucën Papa Diosan bana cara uisaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ³⁰ Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëribi ca unin bënunitima 'icën. Usaribi ca naínu 'icë ángelcamaxribi 'icën. ³¹ Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sinania cana mitsu ñucatin, ¿Nucën Papa Diosan Moisés cuëncëomia bana, ësaia quicë, a caramina iscëma 'ain? A banax ca ësai quia: ³² “Èx cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios a 'ain”. A bana cuëncë isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bana 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. ³³ Usaquian Jesusan bëtsi unin 'acësamaira oquin uni bana ñuixunia cuati ca anu 'icë unicamax —ësa bana cananuna cuama 'ai —quixun sinani ratúacëxa.

Nucën Papa Diosan bana raíri banasamaira axa quicësabi oi 'iti Jesusan ñuia

(Mr 12.28-34)

³⁴ Atun —uni bamacëcamax ca baísquitima 'icë —quixun sináncë 'icëbia —ca usama 'icë —quixun upí oquin ñuixuncëxun ca saduceo unibunën Jesús ñucáquin catëcëanma 'icën. —Upí oquin ca ñuixuanxa —quixun sinánquin ca fariseo unicaman Jesús nëbët-sioracëxa. ³⁵ Nëbët-sioraquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën —uisaquin cara 'ë cati 'icë —quixun sinánquin Jesús ësaquin ñucácëxa: ³⁶ —¿Uinu 'icë Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësa oíira caranuna 'iti 'ain?

³⁷ Quixuan cacëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa: —Axa quicësabi oíira 'iti bana ax ca ësai quia: “Min 'Ibu Diosmi camina asérabi cuëni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain”. ³⁸ Ënëx ca axa quicësabi oíira 'iti bana a 'icën. ³⁹ Bëtsi bana asaribi ca ënëx 'icën: “Mixmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanaxa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. ⁴⁰ Ënë rabé bana quicësabi oquian camabi unin 'anun ca Moisés 'imainun ax quicë bana an uni ñuixuncë unicama Nucën Papa Diosan cuënëomiacëxa. Uisa bana cara cuënëo 'icë a ca Nucën Papa Diosmi sinánan uni raíriri nuibacë 'ixun unin tania.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quicë bana

(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo unicamaxa abë timécë 'icë ca Jesusan ñucáquin ësaquin cacëxa: ⁴² —¿Mitsun sináncëx cara Cristo, axa 'apu 'itia judíos unibunën caíncë, ax uisa uni 'ic? ¿Uin rëbúnqui cara ax 'iti 'ic?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ax ca Davitan rëbúnqui 'iti 'icën. Usa 'aish ca David-bë sënën 'iti 'icën.

⁴³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Davitax ca ësai quiacëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu Cristo caxa: Axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina mix 'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain. Axa aín rëbúnquin 'aínbi ca Cristo ñui David Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx —Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icë —quiax quiacëxa. ¿Uisa 'aish cara David usai quiacëx? ⁴⁵ ¿Usaria David, Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icë quiax quicë 'ain, cara Cristo ax uisari Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

⁴⁶ Usaquian fariseo unicama ñucatia ca únbi —usa ca a bana 'icë —quixun Jesús ñuixuanma 'icën. Usa 'ixun ca atun iscëxa bëtsi unin sinánsama 'aish usai quia oxun a unicama amiribishi ñucátëcëanma 'icën.

An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamacëñuan fariseo unicamaribi ñui Jesús quia bana

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

23 Usaquin catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicamaxa 'aisamaira 'ain acamacëñunbi aín 'unán-

micë unicama ësaquin cacëxa: ² —An quirica cuënëocë unicama 'imainun fariseo unibunënrabi ca sinania, atux isa, an Moisésnën cuënëo bana 'unánun mitsu ñuixunti, a 'icë quixun. ³ Atun mitsu ñuixuncësabi oquin camina Moisésnën cuënëo bana 'ati 'ain. 'Anan camina atúan mitsu cacësabi oi 'iquinbi atúan a bana quicëma ñu 'acësaribi oquin 'atima 'ain, mitsuma paránxun 'amia, usa 'ain. Atux ca unicama bana ñuixunibi an uni ñuixuncë banaxa quicësabi oi 'ima.

⁴ Moisésnën cuënëo banaishima atúnbi sináncë banaribi ca unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunia. Usaquin ñuixuncëxbi ca a banacamax ax quicësabi oi 'iisama 'icën. Atúxriabi ca usai 'ima. Atúan ñuixuncë bana quicësabi oquian 'anun ca unicama 'aquinima.

⁵ Añu ñu cara 'aia a 'aquin ca unicaman axira isa upí 'icë quixun sinánquinsa unin a rabinun quixun 'aia. 'Anan ca bëtsi unisama isa ax 'icë quixun camabi unin isnun quixun chupa aín cuëbí chooquin cuëcápuncë pañuia. Pañuanan ca cuënëo bana aín bëmánanu 'anan aín pëñan mëmiu təcërecaia, a unicamax ca a bana cuacë 'icë quixuan unin sinánun quixun. ⁶ Pi timéxun ca anu aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. 'Ianan ca anu judíos unicama timéti xubunu unicamabë timëti, anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuënia, camabi unínsa atun isnun quiax. ⁷ 'Ianan ca anuxun unin ñu marucë anuxun a isquin bëtsi unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin atu mëcën 'inánquin biti cuënia. Usai 'ianan ca unían —an ca nu cuënëo bana ñuixunia —quixun cati cuënia.

⁸ Atúxa usai 'icëbëbi camina mitsux unían usaquin mitsu cati cuëntima 'ain. Mitsux camina xucëonanti 'ain. Mitsux camina achúshi 'ibuñushi 'ain, ax ca Cristo 'icën. ⁹ Uinu 'icë unibi camina ënë menua Nucën Papa caquin anëtima 'ain, Nucën Papa Dios naínu 'icë, ax cuni ca asérabi mitsun Papa 'icë, usa 'ain. ¹⁰ Ëx Cristo 'aish cana 'ëxëshi mitsun 'Ibu 'ain. Usa 'ain camina, mix camina aín 'ibu 'ai quixuan bëtsi uni mitsu canun qiti-ma 'ain. ¹¹ Micama uinu 'icë cara upitaxmi bucunun mitsu ñu 'axunia ax ca mi raíribë sënënmaira 'aish upí 'icën. ¹² Anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín uni raíribë sënënmara 'imiti 'icën. Usonan ca cha 'iti sinania ax rabícëma uni a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹³ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Uisa cara oti 'icë usoquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixunbi a bana quicësabi oquian 'anun 'aquinquinma unicama a bana bëtsi oquin ñuixunin. Mitsun camina a bana quicësabi oquin 'aiman. 'Aquinma camina uni itsínribia a bana quicësabi oquin 'axunma 'anun 'unánmin.

¹⁴ Usai 'ianan camina casunamécë xanun ñu bicuanquin cëñuin. Cëñuanan camina mitsux isamina upí 'ai quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banain. Usa 'icë ca Nucën Papa Diosan, axa us-

ai 'icëma uni 'acësamaira oquin mitsu 'uchoquin castí-canti 'icën.

¹⁵ An Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. 'Ura cuanquin ui caramina 'unánmiti 'ai quixun bariquin mëraxun camina Nucën Papa Diosmi sinánun 'unánmiquinma mitsun sináncësaribi oquin sinánun 'unánmin. Usaquinmi mitsun 'unánmicëx ca a unicamax mitsúxmi 'icësamaira oi 'aisama 'ia. Mitsúxmi anuaxmi tēmëratí manë tsi rëquirucë anu 'iti 'aínbi ca atux mitsúxmi 'icësamaira oi anuax tēmërai anu 'iti 'icën. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁶ Mitsun Nucën Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicë cara quixun 'unaniman. Bëxuñu unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unánmiti. Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsux camina ësai quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana aséribi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unin —curi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë a sinánquin cana aséribi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin aséribi 'ati 'icën. ¹⁷ Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncëma unisa 'ain. Anuxun a rabiti xubunuxuan unicaman a rabicëx ca Nucën Papa Dios cuëënia. Anu 'icë curi 'acë ñucama cupíma, aín unicaman anuxun a rabiti xubunuxun rabicë cupíshi ca Nucën Papa Dios cuëënia. ¹⁸ Usaribiti camina mitsux ësai quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiquin 'aracacë ñuina xarotia maxax bucúncë, a sinánquin cana aséribi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unin —anuxun Nucën Papa Dios rabiquin ñuina xaroti maxax bucúncë, anu 'icë ñuina sinánquin cana aséribi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin aséribi 'ati 'icën. ¹⁹ Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncëmasa 'ain. Anuxun ñuina xaroti maxax bucúncë anuxun ca unicaman ñuina rëxun xaroquin Nucën Papa Dios rabia. Usaquin rabicëx ca Nucën Papa Dios cuëënia. Anu 'icë ñuina cupíma anuaxa aín unicamax ami sináncë cupíshi ca ax cuëënia. ²⁰ Camina 'unánti 'ain, anuxun ñu xarotia bucúncë maxax a sinánquin ca unin anua xaroti nancë ñu aribi sinania. ²¹ Usaribi oquin ca axa aín bana ca aséribi 'icë quixun uni itsin 'unánun, —anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana aséribi mitsu cain —quicë uni, an a xubuishi sinánquinma anu 'icë Nucën Papa Diosribi sinánquin caia. ²² Axa aín bana ca aséribi 'icë quixun bëtsi unin 'unánun —naí anu Nucën Papa Dios 'icë a sinánquin cana aséribi mitsu cain —quicë uni ax ca anu Nucën Papa Dios 'icë a 'imainun Nucën Papa Diosribi sinani quia.

²³ An Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Mitsu ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Mitsun camina an Nucën Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë unicama ñu 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a

bana itsi, axa quicësabi oíira 'iti, a quicësa oquin 'aiman, Nucën Papa Diosmi upiti catamëanan ax cuëëncësabi oquin upí sinánñu 'ixun unicama nuibaquin, 'aquinsa 'icë, 'aquinti, acama. Usaquinmi mitsun 'acëx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ñu mësúribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa. ²⁴ Mitsun Nucën Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicë cara quixun 'unaniman. Bëxuñu unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unanima. Usaribi camina mitsux 'ain. Ca ësä 'icën. Chupan xanpa bëpucëbë ca anua aín chua, 'imainun sia acamax bërúmainun 'unpax upíshi xanpa 'ucë mëu 'ibutia. Sia 'eti rabanan usaquin 'aibi camina ñuina cha, camello, a 'ecësa 'ain.

²⁵ An Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usabi oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Paránquin camina Nucën Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun xanpa 'imainun ñutë acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mëu upíma ñu sinanin. Uní paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin mitsun cuëëncë ñu bití aca ma sinanin. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icë usoquin 'ati 'icën. ²⁶ Fariseo uní, bëxuñu unisa camina mix 'ain. Xanpa aín namé pain chucacëx ca aín caxuribi chuañuma 'iti 'icën. Usaribi oquin camina min nuitu pain upí 'inun mëníoti 'ain, min 'acë ñucamaxribi upí 'inun.

²⁷ An Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usabi oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Anu uní maíncë me ax ca upí oquin mëníocë 'ianan ëman upíira upí uxua 'inun roncë 'afshbi 'ucë mëu, uní bamacënën xo 'imainun ñu chëquicë 'aisama 'icën. ²⁸ Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsúnmi bëtsi bëtsi ñu 'acë cupía unin mitsu upí isti 'ixunbi camina mitsun nuitu upíma 'ixun atu paranin.

²⁹ An Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usai oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Upíma isquin cara Nucën Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman an Nucën Papa Dios quicë bana uní ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mëníoin. Mëníoin camina anu uní upíburibi maían me aribi upí 'inun mëníoin. ³⁰ Usoquin 'ai camina quicanin, nux nucën raracamabë 'ixun cananuna atun an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicama masóquin 'aia 'aquianma 'itsían. ³¹ Usai quiquin camina 'unanin, aséribi camina mitsux an Nucën Papa Dios quicë bana uní ñuixuncë unicama an 'á, atun rëbúnqui 'ain. ³² Mitsux usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'aquin sënëonti 'ain.

³³ 'Atima 'ixun uní paráncë 'aish camina mitsux runu an uní picë asa 'ain, mitsun raracama 'iásaribiti camina 'in. Mitsúxmi usai 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan aséribi mitsux bamaia anuaxmi tēmëratí manë tsinu mitsu 'imiti 'icën. ³⁴ 'Ën cana unicama 'ën bana 'unánquin a uní ñuixunun 'imianan raíriribi 'ën bana uníca ma 'unánminun 'imicëbi camina raíri 'anan raíri i curú-

socënu matásun bamaminuxun 'ain. Raíri camina anu timéti xubu anuxun rishquinuxun 'ain. Raírinëan 'achushi ëmanuxun bana ñuixuniami mitsun bëtisi ocëbëa bëtisi ëmanu cuancëbë anu mitsúxribi cuanxun camina usaribi oquin 'atëcënxun 'ain. ³⁵ Usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'ain. Abel pain ca 'uchañuma 'icëbi mitsun rara achúshinën 'acëxa. Usaribi oquin ca mitsun raran an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë unicama bari itsi bari itsi in-úmiquin 'acëxa. 'A 'aían ca raírinënríbi Zacarías, Baraquíasnën bëhicë, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun 'acëxa. Usaribi oquin camina mitsun 'ain. ³⁶ Usa 'ain cana asérabí mitsu cain, mitsun raracama 'ásaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icën. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

Atun aín bana cuacëma cupía Jerusalénu 'icë unicama nuibati Jesús masá nuitua

³⁷ Jerusalenu 'icë unicama, cana mitsu cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucë unicamaribi maxaxan 'á, mitsun raracama axa 'íasaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquinsa tan? 'Atapanëan aín tuácama cuëntancëxun aín pëchin mapuxun bërúancësaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancëxbi camina mitsux cuëncëma 'ain. ³⁸ Usa 'ain cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu ënti 'ain. ³⁹ 'Ën cana mitsu cain, mitsun camina utëcënia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucéxa ucë bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icë —quiax quiquin 'ë rabiti 'ain. A nëtë utámainun camina 'ë istëcëntima 'ain.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubua rurucubúti bana (Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

24 Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicë unicaman a rapasu cuanquin Jesús cacëxa:

—Ënë xubux ca cahaira 'aish upí 'icën.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë xubu camina maxax 'acë 'aish upí isin. Usa 'aínbi cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman ënë xubu camáxbi aín maxáxcamaribi rurupacëbë rurucubúti 'icën.

Ax utëcënti nëtë 'uramacuatsinia unin 'unánti Jesusan ñuíá bana

(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Usaquin atu cabiani cuanx matá me Olivos cacë anu tsóbutia ca uni 'aíma 'ain, aín 'unánmicë unicaman a nëbëtsioraquin cacëxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Mix anun utëcënti nëtë anúan ënë mecama cëñúti, a nëtëx ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

⁴ Usaquin aín 'unánmicë unicaman ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nëtë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—'Itsa unin ca, “'Ëx cana Cristo 'ai” quiax quiquin 'itsaira uni paránuxun 'aia. Usoqian mitsuribi paránti rabanan camina bërúancati 'ain. ⁶ Mitsun camina uni itsían —bëtisi menu 'icë unicamax ca bëtisibë 'acania —quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan —raíri unicomaxribi ca raíribë 'acánania —quixun ñuia cuatibi camina racuétima 'ain. Asérabí ca usai 'iti 'icën. Usafa 'icëbëbi ca ënë mecama cëñúcëma pain 'iti 'icën. ⁷ Bëtisi menu 'icë unicamax ca bëtisi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtisi menu 'icë 'apun suntárucama bëtisi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. Bëtisi bëtisi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. Bëtisi bëtisi mecamax ca shaíquinuxun 'aia. ⁸ Usoquin pain tëmëratancëxunbi ca 'ëx utëcëncëbëtainra unin an 'acësamaira oquin tëmëranuxun 'aia.

⁹ Usoquin canan ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ëmi sináncëma uni raírinën ca uni itsían mitsu bëtisi bëtisi onun 'inánuxun 'aia. 'Inánan ca micama raíri 'anuxun 'aia. Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca camabi menu 'icë unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁰ Unían ami nishquin 'atimocëxun ca 'itsa unin 'ëmi catamëti ënti 'icën. Usai 'i abë nishánanquin ca uni raíri, bëtisi unin 'atimonuxun binun 'inánti 'icën. ¹¹ Usai 'icëbëtan ca —'ën cana Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuni —quiquinbi anbi sináncë banaishi uni ñuixunuxun 'aia. Usaquin ñuixunquin ca 'itsaira uni paránquin Nucën Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun 'imiti 'icën. ¹² Usai 'icëbëtan ca unin 'aisamaira 'atima ñu 'ati 'icën, 'anan ca bëtisibëa nuibanani 'aquiananti a ënuxun 'aia. ¹³ Usai ñu 'icëbëtanbia 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën. ¹⁴ Uicamax cara 'ëmi catamëtia acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icë quixun 'ën mitsu cacë bana ënë ca 'ën unicomax camabi menu 'icë unicaman cuanun ñuixunti 'icën. Usaquin camabi menu 'icë unicama ñuixuncëbë ca 'ëx utëcëncëbë ënë mecama cëñúnuxun 'aia.

¹⁵ Usaquin caxun ca Jesusan ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni Danielnëan a ñuiquin cuëñëo uni ax ca 'atimaira 'icëa unin timacë 'aishbi aín suntárucamabë uti 'icën. Danielnëan ñuia uni ax ca utancëx ami sinanimabi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu Jerusalénu 'icë, anu 'iti 'icën. An ënë bana iscë uni an ca uisai quice cara quixun 'unánti 'icën. ¹⁶ Usai 'icëbë ca unicamax ami racuëti Judea menu 'icë ëmacamanuax abáquiiani matánu cuanti 'icën. ¹⁷ Aín xubu ëman 'icë unicomaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu at-sintëcënimashiti cuanti 'icën. ¹⁸ 'Imainun ca aín naënuxuan ñu mëcë unicomaxribi abánuxun aín chupa bitsi xubunu cuaníma naënuaxëshi abáti 'icën. ¹⁹ Usaía 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá

'icücë xanucamaxribi abáquiiani cuani nuibacanuxun 'aia. ²⁰ Usaími anun ñu mēētima nētēn 'ianan mitañu 'itin rabanam camina Nucēn Papa Dios ñucáti 'ain.

²¹ Usai 'i ca unicama Nucēn Papa Diosan me uniotabacē 'aian uínsaranbi 'iásamairai tēmēratí 'icēn, amiribishi usai tēmēratēcēntimoí. ²² Anúan paē tani nētēxa cēñúcēbēma ca usabi 'i camabi unix bamati 'icēn. Usa 'ainbi ca Nucēn Papa Diosan, ainan 'inun an caíscē unicama nuibaquin, atu cupí anúan unin paē tanquin tēmēratí nētēcama sēñēnmiti 'icēn.

²³ Anúan usoquin unicaman tēmēratí nētē ucēbētan unin mitsu —ca is, ēnu ca Cristo 'icē —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icē —quixun cacēxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁴ Anúan usoquin unicaman tēmēratí nētē ucēbētan ca unin ax asérabi ama 'ixunbi —'ēx cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírinēn cēmēquin —'ēn cana Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Cana ca unicama paránti sinánquin, uni itsían 'acēma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquín ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun caíscē unicamaribi paránti sinánuxun 'aia. ²⁵ Usai 'icēma pan 'ainbi 'ēn mitsu cacē 'aish camina a ñucamaxa usai 'icēbēbi ratútima 'ain. 'Ianan camina unínma mitsu parania bērúancati 'ain. ²⁶ Usa ñucama 'icēbētan unin —Cristo ca uaxa. Ca anu uni 'icēma menu 'icē —quixun mitsu cacēxubi camina isi cuantima 'ain. 'Ianan unin —Cristo ca uaxa, ca xubu mēu 'icē —quixun mitsu cacēxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁷ Mēríquin ca canacan anúan bari urucē 'imainun anúan bari cuabúcē, camabi naicamē'ēo pēcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx utēcēnti 'iti 'icēn. ²⁸ Unix ca quia —uinu cara ñuina bamacē 'icē anu ca xētē cēñúbuti 'icēn. Usai ca 'iti 'icēn.

Anun Jesús utēcēnti nētē ñui quicē bana

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹ Usoquin canan ca ēsaquinribi Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Usaía tēmērai anun uni bēnēti nētēcama 'icēbē ca bari bēánquinoxun 'aia, 'uxénribi ca pēcanuxunma 'aia. 'Isparibi ca rēucunuxun 'aia, naícamē'ēo shaíquicēbē ca anua 'icē ñucamaxribi shaíquinoxun 'aia. ³⁰ Usaía 'icēbētan ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx utēcēnia isti 'icēn. Isi ca camabi menu 'icē ui unicamax cara Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'icē, acamax masá nuituti bēnēti inti 'icēn. Usai 'iquin ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēn nētē cuin mēúxun 'ēn cushin pēcabētsinia isnuxun 'aia. ³¹ Manē banañu bana ocēbē uquin cana 'ēn ángelcama xuti 'ain, 'ēnan 'inun 'ēn caíscē unicama camabi menua 'ēbēa 'inun 'ē timēxunun.

³² Ēñē ñu camina 'unanin, higuera i ax ca baricuat-síncēbē aín pēchi rēucubutancēx amiribishi corutēcēnia. Usaria 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unanin. ³³ Usaribitía 'ēn mitsu ñuixuncē ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anun 'ēx utēcēnti

nētē ca 'urama 'icē quixun. ³⁴ Asérabi cana mitsu cain, bēría ēñē nētēnu bucucē unicamaxa bamacēma pain 'ain ca 'ēn mitsu ñuixuncē banacama quicēsabi oi 'iti 'icēn. ³⁵ Naí, me, acamax ca cēñúti 'icēn, 'ainbi ca 'ēn banaxa nētēimoí usabi 'ain camabi ñu 'ēx quicēsabi oi asérabi 'iti 'icēn.

³⁶ Añu nētēinra carana 'ēx utēcēnti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icē quixun ca uínbi 'unanima. Naínu 'icē ángelcamanbi ca 'unanima, 'ēx Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'ixunbi cana 'ēnribi 'unanima. Nucēn Papa Diosan cuni ca 'unania.

³⁷ Bērāma Noé 'iá nētē usaribiti ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx utēcēnti nētēn 'iti 'icēn. ³⁸ Anúan aín nuntinu 'iruti nētē utámainun aín aintsibētan Noénēn anun iēti nunti cha 'amainun ca unicaman pi-anan xéanun xanu bíanan aín bēchicē bēnumianan an 'acēsabi oquin cuēnquin ñu 'acēxa. Ca sinánma 'icēn, Noenēn ñuicēsabi oi ca asérabi 'iti 'icē quixun. ³⁹ 'Uí 'aisamaira 'ibúcēbē baca 'ēquian ñucamacēñun unicama buáncēbētainshi ca —Noenēn nu cacē bana ca asérabi 'icē —quixun 'unáncēxa. Noenēn bana cuatíma unicama 'iásaribiquin ca unicaman 'ēn bana cuatíma 'icēn. Usai 'iquinbi ca 'ēx anun uti nētē 'icēbētainshi sinánti 'icēn. ⁴⁰ 'Ēx ucēbē ca ēsaribi 'iti 'icēn: Rabé unían aín naēnuxun ñu mēēia achúshi 'ēbēa 'inun bimainun ca achúshi anubi ēncē 'iti 'icēn. ⁴¹ Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rēni tsócē achúshi 'ēbēa 'inun bimainun achúshi anubi ēncē 'iti icēn.

⁴² Uisa nētēn carana min 'Ibu 'aish 'ēx utēcēnti 'ai quixun 'unánquinmabi camina upí oquin sinánquin —'ēn 'ibu ca uti 'icē —quixun 'unani cuēnquin caínti 'ain. ⁴³ Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncē 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mēcamacē uni caíntianxa. Caíncēx uáxa ñu mēcamanux at-síntisa taniabi ca 'uxcēma 'ixun xubu 'ibun atsinmit-sianma. ⁴⁴ Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ē binuxun 'ēx uti caínti 'ain. Bērí ca utima 'icē quixunmi mitsun sináncēbēbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nētēn, aia binuxun 'ē caínti 'ain.

An uni mēēxuncē uni rabé, upí 'imainun upíma, ñuicē bana

(Lc 12.41-48)

⁴⁵ Anun 'ēx utēcēnti nētē ca ēsaribi 'iti 'icēn. Achúshi unin ca aín xubunu 'icēcama upí oquin piminun quixun aín ñu mēēmicē unicama achúshi caísa. Caísqin ca —an ca asérabi 'ēn cacēsabi oquin 'ati 'icē —quixun sinánxa. Sinánquin usoquian ñu 'anun quixun catancēx ca bētsi menu cuanxa. ⁴⁶ Cuanx anu 'itancēx utēcēnquin ca an ñu mēēxuncē unin cara an cacēsabi oquin 'aia quixun isti 'icēn. Isquinbi an cabiancēsabi oquin 'aia iscēx ca an a uni ñu mēēxuncē uni ax chuámarua tani cuēēnti 'icēn. ⁴⁷ 'Ēn cana asérabi mitsu cain, an upí oquin ñu 'acē 'icē ca an ñu mēēmicē unin ēsaquin cati 'icēn: Minmi 'ēn cacēsabi oquin upí oquin 'acē cupí camina cushi unisa 'ixun 'ēn ñucama minansa 'icē bērúanti 'ain. ⁴⁸ Usa 'ainbi ca an a unix 'atima sinánñu 'ixun —an 'ē ñu mēēmicē uni ca panatia

—quixun sinánquin ⁴⁹ abëtan ñu mëcë uni raíri mëëanan axa paéncë unícamabëtan ñu pianan xëati 'icën. ⁵⁰ Usai 'iquian, ca uti 'icë quixun sináncëbëmabi ca an a ñu mëëmicë uni uti 'icën. ⁵¹ Uquin ca usai 'ia isquin 'atimonan anu an uni paráncë unícamá 'icë anua 'inun 'imiti 'icën. Anuax ca anu 'icë unícamáx paë tani bënëti inti 'icën.

Mëcën rabé xanu ñuia Jesus quíá bana

25 Aín 'unánmicë unícamá bana ñuixunquin ca Jesusan aín uti nëtë ñuiquin ësaquinribi cacëxa:

—'Ëx anun 'ën unícamá 'apu 'inux uti nëtë ca ësa 'iti 'icën: Achúshi unían xanu biti 'ain ca an axa bënëti xanu nuibacë mëcën rabé xanucamax, an xanu biti uni ax aia bitsi, lamparín bibiani cuanxa. ² Mëcën achúshi xanucama ca sinánñuma 'ixun xënisa ñu anun aín lamparín ërénti buáncëma 'icën. 'Aínbi ca raíri mëcën achúshi xanu ainshi sinánñu 'ixun aín lamparíncëñun xënisa ñuribi buánxa. ⁵ Atúxa lamparín buani cuanbi ca an xanu biti uni panáxa. Panacëbë ca 'uxcënan ténáncëx 'uxcanxa. ⁶ 'Uxánbia imé naëx a uni aia isi ca raírinëx cuëncëni quíaxa: An xanu biti uni ca aia. Ca bitsi cuan. ⁷ Quia sharatia bësuquin ca bënëquinshi a xanucaman aín lamparín mëníoxa. ⁸ Usocëbëtan ca sinánñuma xanucaman raíri xanucama caxa: Nun lamparíncama ca bënaia. Mitsun xënisa ñu 'ëish ca nu 'inan. ⁹ Cacëxunbi ca sinánñu xanucaman caxa: Nun xënisa ñu sapi ca mitsun lamparín 'imainun nun lamparínuribi 'aruti sënëntima 'icën. Mitsúnbi ca an xënisa ñu marucë uninu cuanxun bitan. ¹⁰ Cacëxa sinánñuma xanucama xënisa ñu bitsi cuancëbë ca an xanu biti uni uaxa. Aía atsíncëbë ca sinánñu xanucamaribi abëtan pinux xubunu atsíanxa. Atsíncëbëtan ca xëcuë xëocatëcëinsama oquin xëpuaxa. ¹¹ Usaía 'icëbë uquin ca sinánñuma xanucaman ëmánxun —nu ca xëócaxun —quixun caxa. ¹² Cacëxunbi ca caxa: Aséribi cana 'ën 'unaniman, ui caramina mitsux 'ain.

¹³ Usaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnribi camina añu nëtëinra 'ianan únsaran carana 'ëx utëcënti 'ai quixun 'unánquinmabi —ca uti 'icë —quixun sinani cuëñquin 'ëx uti caínti 'ain.

Bana itsi ñuicësaria Jesús curíqui ñui quia

¹⁴ Anúan ax utëcënti nëtë ñuixuntëcënquin ca Jesusan ësaquin aín 'unánmicë unícamá cacëxa:

—'Ëx anun uti nëtë ca ësa 'iti 'icën. Amanu cuanuxun ca achúshi unin aín ñu mëëmicë unícamá cuënxun aín curíqui anun ñu mëëquian curíqui itsiribi binun mëti-caquin 'inánxa, a curíquinën ñu 'atancëxuan an bicë curíqui a 'inántëcënnun quixun.

¹⁵ Uisoquin curíquinën ñu 'ati cara 'unánxa usoquian anun ñu 'ati sënëinshi ca 'inánxa. Achúshi ca 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui 'inánxa. Bëtsi uniribi ca 'itsatani, rabé mil curíqui 'inánxa. Bëtsiribi ca 'itsamashi achúshi mil curíqui 'inánxa. 'Inántancëx ca amanu cuanxa. ¹⁶ Cuancëbëtan ca an 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui bicë uni an a curíquinën ñu bitancëxun

maruquin bitëcënquin usaribi mëcën achúshi mil curíqui biáxa. ¹⁷ Usaribi oquin ca an 'itsatani, rabé mil curíqui bicë uni an bëtsi rabé mil curíquiribi biáxa.

¹⁸ Usa 'aínbi ca an 'itsamashi, achúshi mil curíquishi bicë uni an me naëtancëxun a curíqui maíanxa.

¹⁹ Usaquian 'an ca 'itsa 'uxë 'icëbë an a unícamá ñu mëëmicë uníx utëcëanxa. Utëcënquin ca uisaquin cara aín unícamá a curíquinën ñu 'axa quixun istisa tanxa.

²⁰ Istisa tancëbë uquin ca an 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui bicë unin an bicë curíquicama bëxun caxa: Min camina mëcën achúshi mil curíqui 'ë 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi mëcën achúshi mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën.

²¹ Cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acë cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëncësaribi oi 'ëbë cuënti 'ain.

²² Usaquian cacëbë uquin ca an rabé mil curíqui bicë uni an bicë curíquicama bëquin caxa: Min camina 'ë rabé mil curíqui 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi rabé mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën. ²³ Cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acë cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëncësaribi oi 'ëbë cuënti 'ain.

²⁴ Usaquian cacëbë uquin ca an achúshi mil curíqui bicë unin caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámítancëxun camina a bimi mináinshi 'inun min unícamá bimin. ²⁵ Usa 'ain cana racuëquiani cuanxun nëtëmiti rabanán me naëxun anu maínquin min curíqui unëan. Min curíqui ami 'ë 'ináncë a ca ënëx 'icën, camina biti 'ain. ²⁶ Cacëxun ca an ñu mëëmicë unin caxa: Mix camina 'aisama 'ianan chiquish 'ain. Uni itsi ñu 'apámítancëxun a bimi 'enáinshi 'inun 'ën unícamá bímícë cana 'ai quixun camina sinanin. ²⁷ Usaquin 'ë 'unánquin camina 'ën curíqui a banconu nanti 'ian. Anu nancë 'ain cana 'ëx utëcënquin 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁸ Caxun ca aín uni itsi caxa: Mil curíqui 'ën 'inan, a camina a uninua bixun axa mëcën rabé mil curíquiñu uni a 'inánti 'ain. ²⁹ Uisa ñu cara a 'ináncë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncësamaira oquin 'inántëcënti 'icën. Usonan ca anúan aín 'ibu ñu 'axuncëxunma a 'ináncë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ³⁰ Usa 'ain camina bicuanxun a curíqui bëtsi uni 'inánan an curíquinën upí oquin ñu 'acëma uni a ëman bëánquibucë anua 'inun niti 'ain. Anuax ca anu 'icë unícamáx paë tani tëmërai bënëti inti 'icën.

Camabi menu 'icë unícamá Jesucristonën uisa cara oti 'icë usoquin 'ati bana

³¹ Usaquin catancëxun ca Jesusan aín uti nëtë ñuixuntëcënquin ësaquinribi aín 'unánmicë unícamá cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish 'ën cushín-bi utēcēanx cana 'Apuira 'inuxun 'ain. Usa 'ain ca 'ēbē 'ën ángelcamaribi 'iti 'icēn. ³² 'Ēx usa 'ain ca camabi menu 'icē unicama 'ën ángelcaman bēcēx 'ēnu timécē 'iti 'icēn. Anua timécē isquin cana 'ën unicama amo sētēnānan 'ēnanma unicama amoribi sētēnati 'ain, an 'aracacē ñuina unin aín carnerocama amo bucunanan aín chivocama amo bucunacēsaribi oquin. ³³ Ñuina 'ibun ca aín carnero aín mēqueua 'inun 'imia. 'Imianan ca aín chivo aín mēmīua 'inun 'imia. Usaribi oquin cana 'ën unicama 'ën mēqueuqa 'inun 'imianan 'ēnanma unicama 'ën mēmīua 'inun 'imiti 'ain. ³⁴ Usai 'itancēxun cana 'ēx 'Apuira 'ixun axa 'ën mēqueu 'icē unicama cati 'ain: 'Ēn Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinānxunia. Mecama 'imainun anu 'icē ñucama unioquin ca an mitsu sinānxunquin anu mitsu abē 'iti mēñócēxa. Ax quíasabi oi camina bērí anu 'iti 'ain. ³⁵ 'Ēx 'acēñuma 'icē camina 'ē piti 'ināncēn. 'Ēx 'umpax 'aisa tani shimaia camina 'ē 'ināncēn. Amanu nitsi cuanx 'ēx anu 'iti 'aíma 'ain camina ui cara quixun 'unānquinmabi 'ēx anu 'iti 'ē 'ināncēn. ³⁶ Chupañuma 'icē camina 'ē chupa 'ināncēn. 'Insíncē 'ain camina 'ē isi cuancēn. Sipuacē 'ain camina 'ē isi cuancēn. ³⁷ Cacēxun ca 'ën unicaman 'ē cati 'icēn: ¿Uisa nētēn caranuna mixmi 'acēñuma 'icē, nun piti mi 'ināncēn? ¿Uisa nētēn caranuna mixmi shimacē, nun mi 'umpax 'ināncēn? ³⁸ ¿Uisa nētēn caranuna amanu nitsi cuanxmi anu 'itiñuma 'icē mi anu 'iti 'ināncēn? ¿Uisa nētēn caranuna chupañuma isquin mi chupa 'ināncēn? ³⁹ ¿Uisa nētēn caranuna mixmi 'insíncē 'ianan sipuacē 'icē mi isi cuancēn? ⁴⁰ Cacēxun cana 'ēx 'Apuira 'ixun 'ën unicama cati 'ain: 'Ēn cana asérabi mitsu cain, mitsun 'ën xucēncama achúshi, uni raíribē sēnénmara 'icēbi 'aquinquin camina ashí 'aquincēma 'ain, camina 'ēribi 'aquian.

⁴¹ Usaquin catancēxun cana axa 'ën mēmīu 'icē unicama cati 'ain: Mitsux 'ën unibuma 'aish ca 'ē 'ura cuantan. Cuanx ca manē tsi anua aín 'apubē ñunshin 'atimacama 'inun mēnío anu 'itan. ⁴² 'Ēx 'acēñuma 'icē camina 'ē piti 'inánma 'ain. 'Ēx shimacē camina 'ē 'umpax 'inánma 'ain. ⁴³ Amanu nitsi cuanx 'ēx anu 'iti 'aíma 'ain camina 'ēx anu 'iti 'inánma 'ain. Chupañuma 'icē camina 'ē chupa 'inánma 'ain. 'Insíncē 'ianan sipuacē 'ain camina 'ē isi cuanma 'ain. ⁴⁴ Cacēxun ca atun 'ē cati 'icēn: ¿Uisa nētēn caranuna mixmi 'acēñuma 'ianan shimacē 'ianan amanu nitsi cuancē anu mi 'iti 'aíma 'ain mi 'aquianma 'ain? ¿Uisa nētēn caranuna mixmi chupañuma 'icē mi chupqa 'inanima 'ianan mixmi 'insíncē 'ianan sipuacē 'ain mi isi cuanma 'ain?

⁴⁵ Cacēxun cana 'ēx 'Apuira 'ixun acama cati 'ain: 'Ēn cana asérabi mitsu cain, 'ën unicama achúshi, uni raíribē sēnénmara 'icēbi, 'aquinquinma camina mitsun 'ēribi 'aquincēma 'ain. ⁴⁶ Usaquin 'ën cacēx ca acamax anuxuan xēnibua 'aínbi tēmēratí anu cuanti 'icēn. Cuancēbē ca 'ën unicamax Nucën Papa Diosan nētēnu xēnibua 'aínbi 'ēbē 'i cuanti 'icēn.

IV. BAMAXBIA JESUCRISTO BAISQUIA BANA (26-28)

Judíos unicamax Jesúsmi 'ēsēnan

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

26 'Uran bana ñuixuntancēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama ēsaquin cacēxa: ² —Camina 'unanin, rabé nētē 'icēbē ca Pascua anun carnero 'ati nētē 'iti 'icēn. A nētēn ca unían binun uni itsin 'ē 'inánti 'icēn. 'Ināncēxun ca i curúsocēnu bamanun 'ē matásti 'icēn. Usaquin ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa.

³ Usa 'ain ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun caniacēcē unicama, anua atun cushiira Caifás ax 'icē, a xubunu timéacēxa. ⁴ Anu timéax ca —'anuxun caranuna uisoxun Jesús unían 'unánunmaishi bití 'ai —quíax 'ēsēnancēxa. ⁵ 'Ēsēnani ca quicancēxa:

—Unicamaxma anun rabanán nētēti tsuáquiruía, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nētēn bitíma 'ain.

Betanianuxuan xanuxun Jesúsmi ro tutuca

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Betania ēmanu cuanx ca Jesús Simonan xubunu 'iacēxa. Simón ax ca an aín nami chēquímicē 'insínñu 'aishbia pēxcúcē uni 'iacēxa. ⁷ Anua mesanu pi tsotan ca xanu achúshinēn, anu sanuira 'inínti ro 'aruti ñu bēi uxun a ro cupíira cupí 'icēbi Jesusan maxcá a ron chabócēxa. ⁸ Usoia isi ca Jesusan 'unánmicē unicamax a xanumi nishi canancēxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cēñuax? ⁹ Anun ñuñuma uni 'aquinti ēnē ro 'itsaira curíqui cupí maruti ca 'iixa. ¹⁰ Usai canania cuaquin ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisati caramina ēnē xanu ami nishquin ñuin? Ēsoquian 'ē 'acē ēnēx ca asábiira 'icēn. ¹¹ Camabi nētēn camina ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina mitsun xēnibuquin 'ē istima 'ain. ¹² Bamacē mañuxun usoquin unin 'ati tanquin ca ēnē xanun 'ē ron 'axa. ¹³ Asérabi cana mitsu cain, uinuxun cara camabi menuxun 'ën unibunēn 'ën bana, anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca ēnē xanúan ēsoquin 'e 'acē ēnēribi ñuixunti 'icēn, camabi unían 'unánun.

Judasñēan Jesús uni 'inan

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicē uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenēn cushicama 'icē anu cuancēxa. ¹⁵ Cuanxun ca cacēxa:

—¿'Ēn Jesús mitsu 'inánun caramina uiti curíqui 'ē 'inánti 'ain? Cacēxun ca atun Judas treinta curíqui 'ināncēxa. ¹⁶ 'Ināncēxun ca Judasnē, uisaxun carana ēnē unicama Jesús bimiti 'ai quixun sināncēxa.

Jesús bētan aín 'unánmicē unicaman ashiquin piia
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹⁷ Anun chamiti ñucēñunma 'acē pán anun piti nētēa 'ain ca aín 'unánmicē unicaman anu cuanxun Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nētēn a piti ñu mi mēñioxunti caramina cuēñin?

¹⁸ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ēma 'uri cuantancēx bēbaquin camina 'ēn mitsu a ñuiquin cacē uni a ēsoquin cati 'ain: An nu 'unánmicē uni an ca ēsaquin mi canun nu caxa, Anúan bamanun 'ē bicanti nētē ca uaxa. Usa 'ain cana min xubunuxun pain 'ēn 'unánmicē unicamabētan Pascua nētēn piti ñu piti 'ain.

¹⁹ Usaquian cacēx cuanxun ca aín 'unánmicē unicaman an cacēsabi oquin an ñuicē xubu mēraxun anuxun Jesús bētan piti ñucama mēñiocēxa.

²⁰ Mēñiocē 'ain ca Jesús bē aín 'unánmicē unicama mēcēn rabé 'imainun rabé acamax bēbaquishcēbē pinux mesanu bucubucacēxa. ²¹ Bucubuxuan abētan piia ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana 'ēn mitsu cain, micama achúshinēn camina axa 'ēmi nishcē unicama 'ē 'inánuxun 'ain.

²² Ésaquian cacēxun oi masá nuituquin ca aín 'unánmicē unicama achúshi achúshinēn Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿'Ēn carana uni mi 'inánti 'ain? ¿'Ē cat?

²³ Quia ca Jesusan cacēxa:

—An 'ēbētan manē xampami pán chabóxun picē, an ca 'ē uni 'inánti 'icēn. ²⁴ Asérabi Nucēn Papa Diosan bana cuēñeosabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ēx bamati 'ain. Usa 'ainbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ē 'inancē uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icē usoquian Nucēn Papa Diosan 'acē 'iti 'icēn. Usai 'itima cupí ax unitima ca 'iacēxa.

²⁵ Quia ca an a binun uni 'inánti Judas an Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿'Ēx carana a 'ain?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ca usa 'icēn, mixmi quicēsa.

²⁶ Usaquin cacēxuan aín 'unánmicē unicaman pīmainun ca Jesusan pán biquin Nucēn Papa Dios —asábi ca —catancēxun, pán tucapaxun 'inánquin atu cacēxa:

—Ēnē ca pit. Mitsúnmi piti pán ēnēx ca 'ē 'icēn.

²⁷ Cacēxun a páncama pian ca Jesusan uvas baca anu 'arucē xampa biquin, Nucēn Papa Dios pain —asábi ca —catancēxun aín 'unánmicē unicama 'inánquin cacēxa:

—Camaxunbi camina ēnē uvas baca 'ati 'ain. ²⁸ 'Ēn imi 'apati 'ēx bamacē cupí ca 'aisamaira unix aín 'uchacama tērécē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icēn. Ēnēx ca a 'apati 'ēx bamati a 'icēn. ²⁹ 'Ēn cana mitsu cain, ēsa uvas baca cana ēnuxun 'atēcēniman. 'Ēn Papan nētē anua axa aín unicaman 'Apu 'icē, anuxun cuni cana mitsubētan 'atēcēnti 'ain.

—'Ēn 'unancēma ca —quiaxa Pedro a ñui quiti Jesusan ñuiá bana

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Nucēn Papa Dios rabi cantatancēx ca Jesús bē aín 'unánmicē unicama Olivos cacē matánu cuancēxa.

³¹ Anu cuantancēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Unin 'ē bicēbē camina mitsux racuēti abati tsuáquiti 'ain, Nucēn Papa Diosan bana cuēñeo ēsai quicēsabi oi: "An carnero bērúancē uni 'ēn 'acēbē ca carnerocamax abati tsuáquiti 'icēn". ³² Usai 'itancēxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'ēx pain baísquiquiani Galileanu cuaunti 'ain.

³³ Usaía quia ca Pedronēn cacēxa:

—Raírinēxa mi ēbiani axa mimi nishcē unicamami racuēti abácēbēbi cana 'ēxēshi mi ēbiani abátima 'ain.

³⁴ Quia ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ēnē ñantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'ē 'unancēma 'ain quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³⁵ Cacēxun ca Pedronēn Jesús cacēxa:

—'Ēx mibē bamanuxunbi cana, 'ēn cana mi 'unancēma 'ai quixun uni parántima 'ain.

Ésaquian caia ca raírinēnribi cacēxa.

Jesús a Getsemaní naēnuax aín Papabē bana

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Olivos cacē matánu cuanbaiti Getsemaní cacē me mēñiocē, anu bēbaquin ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—'Ēx 'urix Nucēn Papa Dios bē banamainun ca ēnu tsóxun 'ē cain.

³⁷ Usaquin cabiani Pedro 'imainun Zebedeonēn bēhicē rabé, Jacobocēñun Juan, acama buani cuaníbi ca Jesús —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani masá nuituacēxa. ³⁸ Usai 'iquin ca acama cacēxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca ēnu tiqit. 'Aíshbi camina 'ēmi sinani 'uxtima 'ain.

³⁹ Cabiani 'urira cuani memi bēúmpucuti racábuquin ca aín Papa Dios cacēxa:

—Papan, mix cuēñcēbētan cana 'ēn bērí paē tantima 'ain. Usa 'ainbi cana 'ēx cuēñcēsa oi 'itima 'ain, mix cuēñcēsa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴⁰ Usaquin catancēx cuanquin aín 'unánmicē unicama 'uxcē mēraquin ca bēsúnquin Pedro cacēxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ēmi sinanima bēñētishi 'uxan? ⁴¹ Mitsux 'ēx cuēñcēsoi 'iisa taníbi camina asérabi usai 'iman. Usa 'ain camina 'uchati rabanan 'uxti tēai Nucēn Papa Dios bē banati 'ain.

⁴² Usaquin cabiani cuantēcēnxun ca Jesusan Nucēn Papa Dios bē banatēcēnquin ésaquin catēcēancēxa:

—'Ēn Papa Dios, mixmi 'ēn bērí paē tantima cuēñcēbēma cana mix cuēñcēsabi oi 'iti 'ain.

⁴³ Cabētsini uquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcēnan tēnántēcēncēx 'uxcē mēratēcēancēxa. ⁴⁴ 'Uxcēnan tēnancēxa 'uxcē isquin ēbiani cuantēcēnxun ca

Jesusan usaribiquin aín Papa Dios catēcēancēxa.

⁴⁵ Catēcēanx amiribishi utēcēnxun ca Pedro, Juan, Santiago, acama cacēxa:

—Asá ca. Bērí camina tantianan 'uxti 'ain. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'è 'inánti nētē ca uaxa.

⁴⁶ Cuanun ca nirucuatsin. An 'è unin binun 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mr 14.43-52; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesusan cacēbēbi ca aín 'unánmicē uni achúshi, Judas, ax uacēxa. Abē ca 'itsa uni, manē xētocē bēanan imaxu tēacē bēi uacēxa. Axa ucēcama ax ca judíos sacerdotenēn cushicamabētan caniacēcē unicamanribi Jesús binun quixun xucē 'iacēxa. ⁴⁸ Usa 'ain ca buánquin Judasnēn abē 'icē unicama cacēxa:

—'Ēn bētsucucaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icē quixun. 'Unánquin camina a biti 'ain.

⁴⁹ Usaquian unicama cacēsabi oquin ca anua Jesús 'icē anu bēbaquin Judas Iscariotenēn ax pain anu cuanquin žēnu caina 'ain? —caquin Jesús bētsucucacēxa. ⁵⁰ Bētsucucacēxun ca Jesusan cacēxa:

—žMix 'ēn 'unáncē uni 'aíshbi caramina uisacatsi 'è bari uan?

Caia ca abē ucē unicaman Jesús biacēxa. ⁵¹ Bicēbētan ca aín uni achúshinēn aín manē xētocē aín xacánua biquin, judíos sacerdotecaman cushia an űu mēēxuncē uni mēēquin aín pabí amocúa pabíscacēxa.

⁵² Pabíscaiabi ca Jesusan cacēxa:

—Min manē xētocē a ca aín xacánu 'arutēcēn. Axa manē xētocēn 'acananē unicama ax ca anúnribi 'acē 'iti 'icēn. ⁵³ žCaramina 'unaniman, 'ēn cana 'ēn Papa aín ángelcama 'è 'aquinun xunun űucáquin cati 'ain? 'Ēn űucácēxun ca aín ángelcama uitishi cara 'è 'aquinun bēríbi xuti 'icēn. ⁵⁴ An aín ángelcama 'è 'iéminun xucēbē cana bamatima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ēx aín bana quiásabi oi 'iisa tancē cupí an aín ángelcama xunun caiman.

⁵⁵ Usaquin catancēxun ca Jesusan axa anu ucē unicama cacēxa:

—žManē xētocē 'imainun imaxu tēacē tuíanx caramina mēcamacē uni 'acēsoquin 'è binux ucan? Camabi nētēn 'ēn mitsu nēbētsi tsóxun, anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun bana űuiabi camina uisa 'ixunbi ēsoquin 'è bicancēma 'ain. ⁵⁶ Anuxun 'è bixunmabimi mitsun bērí 'è bicē ēnēx ca asérbia an Nucēn Papa Dios quicē bana uni űuixuncē unin cuēnēo bana quicēsabi oi 'ia.

Usoquian atu caia cuabiani ca aín 'unánmicē unicamax Jesús ēbiani abácēxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Usoquin bitancēxun Jesús buánxun ca a unicaman judíos sacerdotenēn cushicaman 'apu, Caifás cacē, anua an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicamabē caniacēcē unicama timécē, anu buáncēxa. ⁵⁸ Jesúsua buántamainun ca 'uránxun nuibiantancēx Pedro a

xubu rapasu me mēnócēnu bēruáx suntárucamabē tsoócēxa, uisa cara oia quixun iscatsi quiax.

⁵⁹ Usa 'ain ca judíos sacerdotenēn cushicamabē caniacēcē unicama 'imainun camabi judíos unibunēn 'apucama anu timéxun, uix caraisa asérbia usai 'iánmabi, cēmēi atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icē quixun cuaisa tancēxa. ⁶⁰ Cuaisa tancēbēa 'itsa unix cēmēi Jesúsmi manáncēxbi ca 'atima bana anúan 'acánun quixun Jesús 'uchoti 'aíma 'iacēxa. Usaía manáncēbē anu cuanquin ca cēmē uni rabētan 'apucama cacēxa:

⁶¹ —'Ēnē unix ca quiaxa: 'Ēn cana anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu rurupatancēxun rabē 'imainun achúshi nētēinshi amiribishi nitsínruquin 'atēcēnti 'ain.

⁶² Usaía quicēbē niruquin ca judíos sacerdotenēn cushicaman 'apu an Jesús cacēxa:

—žMi űuia quicancēbētanbi caramina nu uisaquinbi caiman? žUisai qui cara ēsai mi űui quicanin?

⁶³ Quixuan cacēxbi ca Jesús quiáma 'icēn. Quiamoquin ca judíos sacerdotenēn cushicaman 'apun amiribishi catēcēancēxa:

—Nucēn Papa Dios axa bamatimoi tsócē, an cuamainun ca nu űuixun, žmix caramina asérbia aín Bēchicē, Cristo, axa utinu nun caíncē, a 'ain?

⁶⁴ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Minmi 'è cacē, usa cana 'ēx 'ain. Mitsun camina, uni 'inux anuax uá, 'è Nucēn Papa Dios, cushiira, abē 'Apu 'aish aín mēqueu tsócē isanan 'ēx naí cuin mēucūax utēcēnia isnuxun 'ain.

⁶⁵ Usai quia cuati xuamairai nishquin aín chupabi tucaquin ca judíos sacerdotenēn cushicaman 'apun abē 'icē unicama cacēxa:

—Nucēn Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Mitsun camina Nucēn Papa Dios űuia, 'atimati banaia cuacan.

⁶⁶ žUisa caramina sináncanin?

Cacēxun ca camaxunbi cacēxa:

—Nucēn Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Usa 'ain ca bamati 'icēn. Axbi ca 'atimati banaxa.

⁶⁷ Usai quiquian a 'urama 'icē uni raírinēn bētushucamainun ca raírinēnribi Jesús mēēacēxa. Usoia ca raírinēnribishi bētáshcacēxa. ⁶⁸ Bētáshcaquin ca cacēxa:

—Cristo cana 'ai quiax camina quin. Usa 'ixun ca uin cara mi mēēaxa quixun nu cat.

—'Ēn cana a uni 'unáncēma 'ai —quixuan Pedronēn ca
(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Usaquian Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mēnócē anu 'iacēxa. Anu 'icē ca xanu an 'apu űu mēēxuncē ax Pedronu cuanquin: Mixribi camina Jesús, Galileanu 'icē uni, abē 'ion quixun cacēxa. ⁷⁰ Cacēxun ca Pedronēn anu 'icēcaman cuanun cacēxa:

—Mixmi a űui quicē uni a cana 'ēn 'unaniman.

⁷¹ Usaquin cabianía ēman cuancēbētan ca xanu itsi, anribia 'apu űu mēēxuncē, an a 'urama 'icē unicama cacēxa:

—'Ēnē unix ca Jesús, Nazaretnu 'icē uni, abē 'iaxa.

⁷² Cacēxun ca Pedronēn amiribishi catēcēancēxa:

—'Ën cana a uni 'unaniman. Nucën Papa Diosan ca 'unania, 'ën mi cacë ënëx ca aséjabi 'icën.

⁷³ Usaquian cacëa panácëma 'aínshi ca anu 'icë uni raírinën anu cuanquin Pedro cacëxa:

—Mix camina Galileanu 'icë unix banacësari banain. Usa 'aish camina mix Jesúsbe nicë uni a 'ain.

⁷⁴ Cacëxun ca Pedronën munuma banaquin cacëxa:

—'Ëx cëmëia ca Nucën Papa Diosan 'ë 'atimoti 'icën. An cuamainun cana mitsu cain, 'ën cana a uni 'unaniman.

Usaía quicëbëshi ca 'atapa banacëxa. ⁷⁵ Banacëbëtan ca Pedronën ësaquian Jesusan cooncë bana sináncëxa: 'Atapa banatisama 'ain camina min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabë 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. Usoquian Jesusan cooncë bana sinani ca Pedro ëman chiquiti masá nuituirai bëunan mëscuti iancëxa.

Pilato Jesús 'ináncan

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 Pëcaracuatsincëbë ca judíos sacerdotenën cushicamabë ampan caniacëcë unicamax timéax Jesús 'acatsi quiax 'ëséncëncëxa. ² Usaí qui-tancëxun nëaxun ca Poncio Pilato, a nëtënu 'icë unicaman cushi, anu buáncëxa.

Usaía Judas bama

(Hch 1.18-19)

³ Usa 'ain ca Judas, an Jesús uni bimicë, ax Jesús a 'anuxun bicancë isi sinanatëcëncëxa. Sinanabiani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun ca anu 'icë judíos unibunën cushicama treinta curíquia bi-xiancë a 'inántëcëncëxa. ⁴ 'Inánquin ca cacëxa:

—'Ën cana ñancánbi 'uchañuma 'icëbi a uni mitsu 'inan. Usa 'aish cana 'ëx 'uchañuira 'ain.

Cacëxunbi ca cacancëxa:

—A ñu cananuna nun 'unaniman. Ax ca min 'uchabi 'icën, minbi camina mëñoti 'ain.

⁵ Usoquian cacancëxun curíquicama anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun pubiani cuanx ca Judas axbi tëtésëqui bamacëxa. ⁶ Judasnëan pubiancë a curíqui bitsi ca judíos unibunën cushicamax canani quiacëxa:

—Anun uni itsin 'aminun uni cupiocë 'aish ca ënë curíquinëx anu curíqui nancë ñu anu nainsama 'icën.

⁷ Usaí cananxunbi sinántëcëncëxun ca a curíquinënbian me ñutëocë uni aín me maruaxa, a mex isa amanu-ax ucë uní bamaia anu maínti 'iti 'icë quixun sinánquin.

⁸ Bërí nëtënríbi ca unix a me ñu quia —a mex ca uni 'aminuxun cupiocë curíquinënbí 'icë —quiax. ⁹ Usaí ca 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Jeremíasnën ësaquin cuënëocëxa: “Treinta curíqui judíos unibunëan Jesús atu 'inánun uni itsi 'ináncë, a curíqui bitëcëncëquin ca anua mapú 'icë me a maruaxa. Usoquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë cacësabi oquin cana cuënëoin”.

Jesúsa Pilato 'ináncan

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Usoxun ca judíos unima 'aíshbi anu 'icë unicaman cushi, Pilato cacë, anu Jesús buáncancëxa. Buania ca Pilatonën cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséjabi cana 'ëx a 'ain, minmi cacë, usa.

¹² Judíos sacerdotenën cushicamabëa ampan caniacëcë unicamax Pilatomi manáncëbëbi ca Jesús bama 'icën. ¹³ Usaía judíos unibunëx quicëbëtan ca Pilatonën Jesús cacëxa:

—¿Mímia manáncania caramina cuatiman?

¹⁴ Cacëxbi banaquinma ca Jesusan a ñuia quicë bana achúshirabi —usama ca —quixun cáma 'icën. Ax bana-ia oquin —¿uisa uni cara ënëx 'ic? —quixun sinani ca Pilato ratúacëxa.

Jesús ca bamati 'icë quixuan Pilatonënríbi ca

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëncëma pain 'ain ca Pilátonën usabi oquin 'acë 'ixun a uni chiquínuan judíos unibunën ñucacë, a sipunua chiquínti sináncëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca anu sipuacë unicama a achúshi 'iacëxa Barrabás cacë, camabi unían uisa uni cara ax 'icë quixun 'unáncë. ¹⁷ —Nutsi ami nishquin ca judíos unibunën Jesús 'ënu bëaxa —quixun 'unánquin Jesús chiquíntisa tanquin ca Pilatonën judíos unibunën 'apucamaxa timëtia cacëxa:

—¿Mitsux cuëncëbëtan carana ui uni mitsu chiquínxunti 'ain? ¿Carana Barrabás chiquínti 'ain? ¿Carana Jesús, Cristo cacë, a chiquínti 'ain?

¹⁹ Pilatoa anuxun uni manania cuati, anu 'ain ca aín xanun achúshi uni xuquin Pilato ësoquin camiacëxa:

—Ënë uni cupí cana masáquin namáan. Ax ca 'uchañuma 'icën. Usa 'ain camina a 'anun uni 'inántima 'ain.

Ësaquian aín xanun camicë banaríbi sinánquin ca Pilatonën Jesús chiquíntisa tancëxa.

²⁰ Pilátonën —¿ui carana chiquínti 'ai? —quixun ñucacëxbi ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun ampan caniacëcë unicamax anu 'icë judíos unicama timëcamëëocë a tsuaquirumi quiacëxa, —Camáxbi cananuna quiti 'ain, Barrabas chiquíanan ca Jesús 'ati 'icën. ²¹ Usa 'ain ca Pilatonën —¿ënë uni rabë carana uinu 'icë mitsu chiquínxunti 'ai? —quixun ñucátëcëncëquin cacëxun —Barrabás camina nu chiquínxunti 'ai —quixun cacëxa. ²² Cacëxun ca Pilatonën cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan Cristo cacë ënë 'ën uisoti caramina cuënin?

Cacëx ca quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²³ Quicania cuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitëcëncëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²⁴ Usa 'ain ca mënóisama 'inun sharati unicama tsuáquirumisari 'ia isi, atun ismainunbi, 'umpaxan mëchucaquin ca Pilatonën cacëxa:

—Ènë uníxa bamacëbëbi ca 'ën 'uchama 'icën. Mitsux cuënxun camina 'ati 'ain.

²⁵ Cacëxun ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—Ca nun 'ucha 'imainun nun rëbúnquicamanaribi 'iti 'icën. ²⁶ Quicëbëtan ca Pilatonën Barrabás chiquíanan suntáru rishquimitancëxun i curúsocënu matásnun quixun atu 'inancëxa.

²⁷ Usomitancëxuan 'inancëxun ca suntárucaman anua Pilato 'icë xubu mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntárucaman raíri timëacëxa. ²⁸ Timëxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin aín chupa pëmixon chupa minanën pucucësa a pañumianan ²⁹ muxa mañuti otancëxun mañumianan aín mëcën mëqueua tuínun tsati 'inancëxa. Usotancëx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca 'usánquin cacëxa:

—Judíos unicaman 'apu camina mix 'ain. ³⁰ Caía raírinëx ami tushuquimainun ca raírinënríbi a 'inancë tsati bitëcënquin anun matáxcacëxa. ³¹ Usoquin 'usántancëxun ca a pañumicë chupa pëmianan aín chupa pañumitëcëancëxa. Pañumitancëxun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

Jesús i curúsocënu matáscan (Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Jesús buani cuanquinbi ca suntárunën Cirene cacë ëmanu 'icë uni, Simón cacë, a mëraquin cacëxa:

—Min camina anu Jesús matásti i curúsocë ënë 'iábianti 'ain.

Cacëxun ca a unin buánxucëxa. ³³ Buáncëbëtan Jesús buaunx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën.

³⁴ Anuxun ca vino mirra mucairacëñun mëscucë a isa xëanun quixun Jesús 'inancëxa. 'Inancëxunbi ca tantancëxun 'aisama tancëxa.

³⁵ Usaía 'ia anu matástancëxun ca suntárunën anu-axa Jesús bamanun i curúsocë nitsiáncëxa. Nitsíntancëx ca uin cara isa aín chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tantancëx Jesusan chupa mëtíquiacëxa. Usa 'ain ca a Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni quiásabi 'iacëxa, ësai quicë: “Èn chupa ca ñuratsu pain niquin tantancëx mëtíquiaxa”. ³⁶ Bitancëx anu tsóxun ca unínma Jesús i curúsocënu nampatia quixun bërúancëxa. ³⁷ Bërúanquin ca Jesusan maxcá manámi, uisa 'icë cara bamami-axa quixun cuëncëcë bana matásacëxa, ësai quicë: “Ènëx ca Jesús, judíos unbunën 'apu, a 'icën”.

³⁸ Jesús 'acësaribi oquian suntárunën i curúsocënu matáscë ca an ñu mëcamacë uni rabé 'iacëxa. Bëtsíxa aín mëqueu 'imainun ca bëtsi Jesusan mëmiu 'iacëxa.

³⁹ Usa 'ain ca anua matáscë anun cuanquin a isi tencëti ami 'atimati banaquin, ⁴⁰ unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina: 'Èn cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun rabé 'imainun achúshi nëtëinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ai quiax

quian. Usa 'aish ca min cushínbi iët. Mix Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish ca iénux i curúsocënuax 'ibút.

⁴¹ Usaribiti ca sacerdotenën cushicamabë an Moisés-nën cuëncëcë bana 'unancë unicama 'imainun fariseo unicama 'imainun ampan caniacëcë unicama, acamax Jesús ñui 'atimati banai, ami cuai ësai canancëxa:

⁴² —An uni raíri iémicësaribi oi iëtibi ca iétima. Ax ca Israel unicaman 'apu 'icë quixunu nun 'unánun bërí i curúsocënuax 'ibutibi ca 'ibutíma. ⁴³ Ax isa aín Bëchicë 'aish Nucën Papa Diosmi catamëtia ca quiaxa. Ax aséribi anun cuëncëcë 'ixun ca Nucën Papa Diosan bërí iémitsianxa, usa 'aínbi ca iémima.

⁴⁴ Usaribi oquin ca aribia i curúsocënu matáscë an ñu mëcamacë uni rabëtanribi Jesús 'atimaquin ñuiacëxa.

Jesús bama

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Usa 'ain ca bari xamárucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquiax ca rabé 'imainun achúshi hora bari pëquitëcëancëxa. ⁴⁶ Usai 'icëbë bari pëquitëcëntishi 'ain ca Jesús munuma cuëncëni quiacëxa: “Elí, Elí, lama sabactani”. Usai quicë bana, ax ca —'ën Papa Dios, 'ën Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'ë èan? —qui quicë 'icën. ⁴⁷ Usai quia cuëncënia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacëxa:

—A unin ca unun quixun Elías cuënia.

⁴⁸ Usaía 'icëbë abácuatsini uquin ca anu 'icë uni achúshinën tsatimia xapu rëmencë a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesús cucúcaquian xëanun 'amiacëxa. ⁴⁹ Usoquian 'inancëbëbi ca raírinëx quiacëxa:

—Mëëxunma ca èn, Elías cará a iëmi aia isti.

⁵⁰ Usa 'ain ca munuma cuëncëntëcënishi Jesús bamacëxa. ⁵¹ Jesús bamacëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anu bépáncë chupa aín manámiucúaxbi shimúmi amo rabé 'inun tuquiacëxa. Usai 'icëbëa me shaíquicëbë ca maparacamaxribi tuquibuacëxa. ⁵² Tuquimainun ca maparacamaxribi anu uni bamacë mëniocëcama axribi turabëacëxa. Turabëcëbë ca anuax Nucën Papa Diosan 'aísha bama unicamax baísquiacëxa. ⁵³ Baísqi nirui anua racan anuax chiquítancëx ca Jesúsba baísquicëbë Jerusalénu cuancëxa. Cuancë ca 'itsa unin anuxun isacëxa.

⁵⁴ Me shaíquimainuan usai bëtsi ñuribi 'ia isi ca suntárunën cushibëtan an unínma Jesús i curúsocënu nanpatia quixun a bërúancë suntárucamaxribi 'aisamaira racuëacëxa. Racuëti ca —ènë unix ca aséribi Diosan Bëchicë 'iaxa —quiax quiacëxa.

⁵⁵ Jesús ñu 'axúnuxa Galileanuax abë ucë 'itsa xanúxribi ca anu 'iacëxa, anu 'ixun ca 'ura nixun isacëxa. ⁵⁶ Anu ca María Magdalena 'imainun María it-si, Santiago 'imainun Josénën tita, a rabé 'imainun Zebedeonën bëchicënen tita, acama 'iacëxa.

Jesús bamacë mënió ñui quicë bana

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ A nëtë bari cuabutia bëbaquishcëbë ca 'itsaira ñuñu uni Arimatea ëmanu 'icë, José cacë, ax ami

sináncë 'aish, anuaxa Jesús bamacë anu cuancëxa.

⁵⁸ Cuantancëx anu cuanxun ca Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

Cacëxun ca Pilatonën aín suntárucama buántanun 'inánun quixun cacëxa. ⁵⁹ Usaquian cacëxun 'ináncëxun biquin ca Josénën sávana upí, anun rabúnbianquin buánxun ⁶⁰ anua aín aínsi mëníotia bërí naëcë matá tēmú anu Jesús mëníonuxun buáncëxa. Buánxun anu Jesús mëníotancëxun ca taránbianxun maxax cha anun naëcë quini xëpuacëxa. Usobiani ca cuancëxa. ⁶¹ Usoquian Josénën Jesús mëníoia ca María Magdale-na 'imainun María itsi an 'urama tsóxun isacëxa.

Suntárunëan anu Jesús mëníocë quini bërúan

⁶² Anun ñu mēetima nētēn 'ati ñu mēnóti nētē 'in-úon ca anun ñu mēetima nētēn judíos sacerdotecaman cushicamabë fariseo unicama Pilato isi cuancëxa.

⁶³ Cuanxun ca cacëxa:

—A cēmē unix ca bamacëma pain 'aish: 'Ēx cana bamaxbi rabé 'imainun achúshi nētē 'icëbë baísquiti 'ai quiax quiaxa. A bana cananuna sinanin. ⁶⁴ Usa 'ain camina anua a racáncë quini, a rabé 'imainun achúshi nētē inútamainun min suntáru upí oquin mēníomiti 'ain, aín 'unánmicë unicamánma imé uxun isa baísquiata quinoxun bibianquin buania. Buánxun ca unicama paránti 'icën, Jesús isa baísquiata quixun. Usaquian paráncëbë ca bëráma 'acësamaira oquin parántëcëncë unicama 'iti 'icën. Usa 'ain camina a quini upí oquin mēníomiti 'ain. ⁶⁵ Quia ca Pilatonën cacëxa:

—Ēnu ca 'ën suntárucama 'icën. A buánxun camina mitsun cuëncësa oquin a quini upí oquin mēníomitançëxun bërúanmiti 'ain.

⁶⁶ Usaquian cacëx cuanxun ca anu Jesús racáncë quini anun xëpúcë maxax cha a unían xëocaia iscatsi quixun 'unántiocëxa. Uotancëxun ca an bërúanun quixun suntáru raíri anu ëancëxa.

Jesús baísquia

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 Anun ñu mēetima nētē ñantabuonxa pëcaracëma 'aínshi ca María Magdalena 'imainun María itsi anu Jesús mēnóocë isi cuantëcëancëxa. ² Cuanxa bëbacëbëbi ca mecama cushiínra shaíquiacëxa. Shaíquicëbëtan ca ángelnën Nucën 'Ibu Diosan xucëx uquin, anúan anu Jesús 'icë quini xëpucë maxax cha taranacëxa. Uotancëx ca anu tsóbuacëxa. ³ A ángelnëx ca caná mēritia iscësa 'ianan aín chupa uxuira uxu 'iacëxa, matsi uxuira iscësaribi 'iacëxa. ⁴ Usa 'icë isi ca anu 'icë suntárucamax 'aisamaira racuëti bërëi bamacësa 'iacëxa. ⁵ Usaría suntárucamax racuëmainun ca ángelnën xanu rabé cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Cana 'unanin, mitsun camina Jesús, a i curúsocënu matásëxancë, a barin. ⁶ Ax ca ënuma 'icën. Axa quicësabi oi ca baísquiata. Anua unin racáënxancë ca isi ut. ⁷ Istancëx bënëtishi cuanxun camina aín 'unánmicë unicama ësaquin cati 'ain: Jesús ca bamaxbi baísquiata. Ax pain ca Galilea menu

cuania. Mitsúnribi camina anu cuantancëxun anuxun a isti 'ain. Ēsaquin mitsu canux cana ënu 'ain.

⁸ Usaquian ángelnën cacëxun, aséribi ca Jesús anuma 'icë quixun istancëx ca quininuax chiquíquiani racuëtibi cuëenquiani aín 'unánmicë unicama ñuixuni abáquiani cuancëxa. ⁹ Bain abáquiani cuanquinbi ca Jesús aia isacëxa. A isia ratutia ca Jesusan —¿caramina ain? —cacëxa. Cacëx a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Jesús tamëëquin rabiacëxa. ¹⁰ Rabicëxun ca Jesusan cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Cuanxun camina Galileanua cuanun 'ën xucéantu cati 'ain. Anuxun ca 'ë isti 'icën.

Suntárucaman judíos unicama ca

¹¹ Jesús isbiania, a xanu rabëtax aín 'unánmicë unicama cai cuantamainun ca an anu Jesús mēnóocë me bërúancë suntárucama raírinën Jerusalénu cuanxun judíos sacerdotenën cushicamanu cuanxun atúan iscë ángel 'imainun Jesús 'aíma 'icë, acama ñuiquin cacëxa.

¹² Usoquian cacëx ca 'apucamax uni caniacëcëcamabë bananux timéacëxa. Timéax acamaxbi banaquin ca uisoti cara quixun sináncancëxa. Sinani canantancëxun ca suntárucama 'itsaira curíqui 'inánquin cacëxa:

¹³ —Mitsun camina “nuxnu 'uxan ca imé, aín 'unánmicë unicaman bibianquin Jesús buánxa” quixun paránquin unicama cati 'ain. ¹⁴ Usoquinmi cacëxuan unicaman chaníocëbëtan mitsun 'apun cuacëbë cananuna nux abë banati 'ain. Nux abë banacëbë camina mitsux uisaráma asábi 'iti 'ain.

¹⁵ Usoquian judíos unbunën 'apucaman cacëx ca suntárucamax curíqui bibiani atúan cacësabi oquin unicama parani cuancëxa. Atúan usoquin cá cupí ca bërí nētēnribi judíos unicama usai quia.

Jesusan aín 'unánmicë unicama ashiquin cá bana

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Ángelnën cacësabi oi cuanxúan xanucaman cacëx ca Jesusan 'unánmicë uni mēcën rabé 'imainun achúshi, acamax Galileanu 'icë matá me anu cuancëxa, anu cuanúan Jesusan cacë anu. ¹⁷ Cuanxun anua mēraxun ca cuëenquin —ënëx ca aséribi Nucën 'Ibu Jesús 'icë —quixun sinánquin rabiacëxa, raírinëan —aséribi ca Nucën 'Ibu Jesús 'icë —quixun sináncëbëtanmabi. ¹⁸ Usoquian rabicëxun ca Jesusan a rapasu cuanquin atu cacëxa:

—Ēn Papa Diosan ca naínuxun 'anan menuxunribi añu ñu carana 'aisa tani a 'ëx cuëncësa oquin 'anun aín cushi 'ë 'inánxa. ¹⁹ Usa 'ain camina mitsun camabi menu cuanquin anu 'icë unicama 'ëmi catamēnun sinánmiti 'ain. Usoquin sinánmiquin camina, ëmi ca catamëtia quixun 'unántioquin 'ën Papa Diosmi sinani, 'ëmiribi sinánan aín Bëru Ñunshin Upími sinania, nashimiti 'ain. ²⁰ Nashimianan camina 'ën mitsu ñuixuncë banacama 'unánmiquin a banacama quicësabi oquin 'anun quixun atu 'unánmiti 'ain. Usaquin 'aquin camina 'unánti 'ain, 'ëx cana camabi nētēn usaquin 'acë 'ën unicamabë 'ain, 'ëx utëcënti nētē sēnëntamainun. Ashi.

Marcos

I. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (1-10)

Juan, an uni nashimicë, an anu uni 'icëma menuxun bana ñuixuan

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Ënëx ca upí bana, Nucën Papa Diosan Bëchicë, Jesucristo, a ñui uisai cara axa uti 'iacëxa quiax quicë 'icën. ² An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni, Isaías cacë, an ca Jesucristo ënë menu uti sinánquin Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ësaquin cuënëocëxa:

A caxu mi cuanun cana uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mënfoquin racanacësaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën. ³ Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unix ëesai quia: Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mënfoquin racanacësaribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain.

⁴ Isaíasnëan cuënëosabi oi ca Juan anu uni 'icëma menuxun, anu cuancë unicama nashimianan bana ñuixuni ëesai quiacëxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama ëni Nucën Papa Diosmi sinani camina nashimicë 'iti 'ain, mitsun ñu 'atima 'acëcama tërëncë 'inun.

⁵ Usa 'ain ca Judea menu 'icë unicama 'imainun Jerusalénu 'icë unicomaxribi Juanën bana ñuixunia cuati cuancëxa. Cuanxuan atun 'uchacama chiquinatia ca Juanën Jordán cacë bana anuxun nashimiacëxa.

⁶ Juanëx ca camello rani 'acë chupa pañuanan ñuina xacábía 'acë anun tsitëcërëquicë 'iacëxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rëpa 'iacëxa. ⁷ Usa 'ixun ca bana ñuixunquin Juanën unicama cacëxa:

—'Ë caxu ca 'ësamaira uni aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana a tanáin rantin purúnxun aín taxacabi tubuxuntima 'ain. ⁸ 'Ën cana mitsu 'umpaxan nashimin, 'aínbi ca axira uquin uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icën.

Juanëan Jesús nashimia

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Juanëan unicama nashimianan bana ñuixunmainun ca Jesús Galilea menu 'icë ëma, Nazaret, anuax Judea menu cuanx anua Juan 'icë anu bëbacëxa. Bëbacë ca Juanën Jordán bacanuxun Jesús nashimiacëxa. ¹⁰ Uso-

quin Juanën nashimicëx, bacanuax 'iruquian Jesusan iscëxbi ca naí panárabëacëxa. Usacëbëtan ca ñumacuru tinax uaxa Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí anu 'iruia isacëxa. ¹¹ Usaía 'icëbëtan ca Jesusan naínu-axa banaia cuacëxa, ëesai qui:

—Mix camina 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuëënin.

Ñunshin 'atimanën 'apun Jesús ñu 'aisama 'amitisa tan

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Usaía 'icë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanbi anu uni 'icëma menu cuanti Jesús sinánmiacëxa. ¹³ Sinánmicëx cuanx ca cuarenta nëtën anua pianancë ñuina 'icë menu 'iacëxa. Anua cuarenta nëtë 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apu Satanasnën ñu 'aisama 'amitiscatsi quixun caraishiacëxa. Usoiabi ca an Nucën Papa Dios 'aquincë aín ángelcaman anu uxun Jesús 'aquiancëxa.

Galilea menuxuan 'atabaquin Jesusan unicama bana ñuixuan

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Juan, an uni nashimicë, a sipuacë 'ain ca Jesusan Galilea menu cuantëcënquin —aín 'ucha tërëncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun upí bana ñuibiancëxa. ¹⁵ Ñuibiani cuani ca ëesai quiacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan ainan 'iti unicama aín uni 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Mitsux ami sináncë 'ixunmabi sinanati ca anun aín uni 'inux iéti bana sinan.

Jesusan rabé 'imainun rabé uni abë cuanun ca

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Parúmpapa Galilea cuëtani cuanquinbi ca Jesusan Simón 'imainun aín xucën, Andrés, an tsatsa bicë uni 'ixuan tsatsa ricania mëracëxa. ¹⁷ Mëraquin ca cacëxa: —'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut. An tsatsa bicë uni 'icëbi cana 'ëmi catamënunmi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

¹⁸ Usaquian Jesusan cacëxunshi aín rica ëbiani ca abë cuancëxa.

¹⁹ A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan Zebedeönën bëchicë Jacobo 'imainun aín xucën Juan, nuntinuxuan rica mënfoia mëracëxa. ²⁰ Mëraquian cuënquin Jesusan abëa cuanun cacëxëshi ca nuntinubi aín papa Zebedeocëñun aín papan ñu mëemicë uni ëbiani Jesúsbe cuancëxa.

Uni achúshi ñunshin 'atimañu Jesusan pëxcüa

(Lc 4.31-37)

²¹ Cuanx ca abëa nicë unicamabë Jesús Capernaúm ëmanu bëbacëxa. Bëbaxun ca anun ñu mëëtima nëtë 'ain anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun, anu 'icë unicama bana 'unánmiacëxa. ²² An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicaman banasamaira ca aín bana 'iacëxa. Usaquian Jesusan ñuia cuati ca a xubu anuxun Nucën Papa Dios rabiti, anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Usa bana cuacëma cananuna 'ain.

²³ Anu ca uni achúshi ñunshin 'atimañu axribi 'iacëxa. A unin ca munuma cuëncénquin Jesús cacëxa:

²⁴ —Jesús, Nazaretnu 'icë, min caina nu uisa oti 'ain? ¿Mix caramina nu cëñui uan? 'Ën cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë a 'ain.

²⁵ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nëtët. Ënë uninuax ca chiquit.

²⁶ Usaquian cacëxëshi ca saquiquimiquin bërërumi munuma cuëncëni ñunshin 'atima a uninuax chiquíacëxa. ²⁷ Usoia isi ca anu 'icë unicama ratúacëxa. Ratuti ca atúxbi canani quiacëxa:

—¿Uisa bana cara ënëx 'ic? Ënëx ca nun cuacëma bana 'icën. Ënë uni ca ñunshin 'atimanënbi aín bana cuatia. Uninuax —ca chiquit —quixuan cacëx ca chiquitia.

²⁸ Usoquian Jesusan 'acë ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icë unicamainshima a 'urama 'icë Galilea menua 'icë ëmacamanuxunribi camaxunbi chan-iocëxa.

Pedronën nachia Jesusan pëxcüa

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesús bë Santiago 'imainun Juan a rabëtaxribi Simón 'imainun Andrésnën xubunu bëbai anu atsíancëxa.

³⁰ Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'insíanx racatan anu 'icë unicaman Jesús —Simonan nachi ca 'insíanxa —quixun cacëxa. ³¹ Cacëx anua racácë anu cuanquin ca Jesusan mëínquin biruacëxa. Birucëxëshi ca aín 'itsis nëtëquin atu pimiacëxa.

'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² A nëtënbi ca bari cuabúcëbëa bëbáquishbucëbëtan a ëmanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcamacëñun uni ñunshin 'atimañu acama an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. ³³ Bëcëbë ca a ëmanu 'icë unicamax anua Jesús 'icë xubun xëcuënu timéacëxa. ³⁴ Usaria ca Jesusan bëtsi bëtsi 'insínñu unicama pëxcüacëxa, pëxcüanan ca 'itsa uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëxuan ui cara ax 'icë quixun 'unáncëxun ca Jesusan uisaíbia a ñui banati cuëenquinma ñunshin 'atima banamiama 'icën.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan

(Lc 4.42-44)

³⁵ Usoquin 'oonx ca pëcaracëma 'aínshi niruquiani anua uni 'icëmanu cuanx Jesús Nucën Papa Diosbë banacëxa. ³⁶ Axa cuancë caxu ca Simón abëa 'icëcamabë Jesús bari cuancëxa. ³⁷ Cuanxun mëraquin ca cacëxa:

—Camaxunbi ca mi baria.

³⁸ Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Urama 'icë ëmacamanuxunribi uni bana ñuixuni cuanun ca cuan. Usoquin 'anux cana Capernaúmnuax upunin.

³⁹ Usaquian cabiani cuanxun ca Galileanu 'icë ëmacamanu 'icë anua judíos unicama timéti xubucamanuxun bana ñuixuancëxa, ñuixuanan ca ñunshin 'atimacama uninua chiquíancëxa.

Jesusan an aín nami chëquimicë 'insínñu uni pëxcüa

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Usa 'ain ca an nami chëquimicë 'insínñu unin cuanx a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

⁴¹ Cacëxun ca nuibaquin, aín mëcënan ramëquin Jesusan a uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

⁴² Usaquian cacëxëshi aín ñucë nëtëti moquin ca 'insíncë uni an chuáma tancëxa. ⁴³ Chuáma tania ca Jesusan a uni xuquin 'ësëquin cacëxa: ⁴⁴ —'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caquinmabi camina cuanxun min nami pëxcucë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pëxcüa quixuan camabi unin 'unánun.

⁴⁵ Jesusan —'ën mi pëxcucë ënë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —cacëx cuanquinbia aín nami pëxcucë ñuiquin chaniocëbë ca Jesús, anu uni riquianti rabanan, uinu 'icë ëmanubi cuánma 'icën. Cuaníma anu uni 'icëma menu cuni 'icëbëbi ca camabi menuax cuanx uinu cara cuania anubi timécancëxa.

Usabi 'aish nicëma uni Jesusan pëxcüa

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 Anu uni 'icëma menu 'itancëx ca Jesús Capernaúm ëmanu cuantëcëancëxa. Cuanxa anu 'ain ca unicaman —Jesús ca uax xubunu 'icë —quixun chan-iocëxa. ² Chaniocëbë ca anua Jesús 'icë xubu tsitsirui, 'itsa uni timécamë'ëocëxa. Usari 'iquian anu uni niti 'aíma 'inun xubu xëcuëbi tsitsirucë, ca Jesusan anuxun atu bana ñuixuancëxa. ³ Ñuixuncëbëtanbi ca rabé 'imainun rabé unin uni achúshi ñucë, nirucuaínquinbi tancëma, bacétinu racácë bëacëxa. ⁴ Bëxun ca 'itsa unia tsitsíruan anun atsínmiti 'aíma 'ain, tapitinën buánrutancëxun, xubu manan tapuacë anua Jesús 'icë puntëbi cha oquin bërúaratancëxun, aín bacétinuabi nanpácëxa. ⁵ Nanpáquin ca —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atan sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Min 'uchacama ca tërécë 'icë —quixun.

⁶ Usoquin Jesusan caia cuaquin ca anu tsócé an Moisésnën cuëñeo bana 'unáncë unicaman ësaquin sináncëxa: ⁷ —¿Uisa 'aish cara ëñë unix usai banain? Ëñëx ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quti banan banaia, ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë unínbi ca 'ucha téréntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha térénti 'icën.

⁸ Usaquin sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ⁹ Ëñ cana ñucë uni ëñë —min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca min bacéti bibiani cuantan —quixunribi cati 'ain. ¹⁰ Nucën Papa Diosan cushínshi 'ën ëñë uni pëxcuia isquin camina asérami 'unánti 'ain, uni 'inuc Nucën Papa Diosnuax uá, 'ën cana unin 'ucharibi térénti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa: ¹¹ —'Ëñ cana mi cain, niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

¹² Cacëxëshi niruquin aín bacéti bibiani ca a uni, anu 'icë unicaman ismainunbi cuancëxa. Usaría cuania isi ratuti ca Nucën Papa Dios rabi quicancëxa:

—Ësa ñu cananuna isáma 'ain.

Jesusan Leví aín uni 'inun ca

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Parúmpapa cuëbía Jesús cuantëcëncëbë ca 'aisamaira uni anu timëcamë'ëocëxa. Timëcamë'ëoia ca Jesusan atu 'unánmiacëxa. ¹⁴ 'Unánmitancëx cuanquínbi ca Jesusan Alfeonën bëchicë, Leví cacë, a anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócé mëracëxa. Mëraquin ca Jesusan cacëxa:

—'Ëñ mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

Cacëxëshi ca Leví niruquiani Jesús bë cuancëxa.

¹⁵ Cuanquin ca Jesús cëñun aín 'unánmicë unicama aín xubunuxun pi cuanun Levitan buáncëxa. Buania ca 'aisamaira unin atu nuibiancëxa. Nuibiancëbë atúxribi atubë cuanx ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabë an fariseocaman bana tancëma uni raírinëxribi anu cuanx Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëtan pi bucüacëxa. ¹⁶ Usoquian atubëtan piia isquin ca an Moisésnën cuëñeo bana 'unáncë unicamabëtan fariseo unicaman Jesusan 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Uisa cupí cara an mitsu 'unánmicë unin 'uchañu unicamabëtan pianan an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabëtanribi pin?

¹⁷ Usai quia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturúan a ronti cuëñima. Paë tancë uni, ax cuni ca rucuturúan a ronti cuëñia. Usaribiti cana 'ëx an —'ëx cana asábi 'ai —quixun sináncë unicama a 'ëmia catamënun cai uáma 'ain. Ama, an —'ën nuitu 'aisama 'aish cana 'ëxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni upí 'inuxa 'ëmi catamënun cai cana 'ëx uacën.

Unían Jesús pima samáti ñucá

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, aín 'unánmicë unicama 'imainun fariseo unicaman, Nucën Papa Dios sinani samáquin picëbëtanma, uni raírinën anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Juanën 'unánmicë unicamax ca Nucën Papa Diosmi sinani bëtsi bëtsi nëtën pima samatia. Usaribiti ca fariseonëan 'unánmicë unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman samáquinma pin?

¹⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Anun xanu biti nëtën cara pi unun quixuan xanu biti unin camicë unicaman, an xanu biti uni axa atubë 'ain, masá nuituquin pima 'iti 'ic? Axa atubë 'ain ca pima 'itima 'icën. ²⁰ Ca ësa 'icën: An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëñia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

²¹ Catancëxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ésaribi ca. Nun aintsi uinu 'icë xanúnbi ca chupa xëni, chupa sani iotan aín tuquicë a 'unuima. Usocëxbi ca chupa xëni ax chëqui anun 'unucë ió ax nipacëtia. Usai 'i ca aín tuquicë ax chaia. ²² Ésaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá, anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. Usa 'ain ca ñu chëcacë ñuina xacá chumusa oquin 'acë iónushi 'aruti 'icën.

Ésaquin ca an ñucácë unicama Jesusan cacëxa.

Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicama trigo bëru sirícaquin bia

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Anun ñu mëëtima nëtën ca Jesús anu trigo 'apacë naënu 'icë bain cuancëxa. Cuancëbë abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman trigo bëru pëcëcë sirícaquin biacëxa. ²⁴ Bitsia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Ca is, ¿uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman anun ñu mëëtima nëtën usaquin 'atima ñu 'ain?

²⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicamabëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuëñeo bana a iscëma 'ain? ²⁶ Abiatar cacë unia judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'ain ca Davidnën 'acëñuma 'ixun piisa tanquin, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa

judíos sacerdotenēinshi piti 'aían uni itsin piti 'icēmabi ca sacerdotenēn 'ináncēxun bixun Davidnēn piacēxa. Piquin ca axa abē 'icē unicama anribia pinun 'in-áncēxa.

²⁷ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—Unia ñu mēētancēx tanti cushitēcēnti cupí ca Nucēn Papa Diosan a nētē tantiti mēnócēxa. A nētēn ca tantiti 'icē quixuinshi sinánun ca Nucēn Papa Diosan uni unioma 'icēn. ²⁸ Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ēn anun ñu mēētima nētēn cara añu 'ati 'icē quixun uni cati 'ain.

Jesusan anun ñu mēētima nētēn aín mēcēn bamacē uni pēxcúa

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 Anua judíos unicama timēti xubunu cuantēcēni ca Jesús anu atsíncēxa. Anu atsíncēbē ca uni achúshi aín mēcēn amo 'icē bamacē anu 'iacēxa. ² Usa 'icē ca anu 'icē fariseo unicaman anun ñu mēētima nētēn caraisa uni pēxcuia quixun ami manánuxun iscatsi quixun Jesús bērúancēxa. ³ Bērúancēxunbi ca aín mēcēn bamacē uni Jesusan cacēxa:

—Nirucuatsini ca nēri ut.

⁴ Cacēxa ucēbētan ca Jesusan fariseo unicama cacēxa:

—¿Anun ñu mēētima nētēn cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ñu mēētima nētēn cara unin uni itsi 'insíncē 'aquinti 'ic? ¿Cara bamatanun isēshiti 'ic?

Quixuan cacēxbi ca quiáma 'icēn. ⁵ Quiáma atu ñachai nishi masá nuituquin ca Jesusan —uisa cupí cara ēnē unicama axa 'insíncē uni ēnēmi sinanima —quixun sinánquin aín mēcēn ñucē uni cacēxa:

—Ca mēshpat.

Cacēx mēshpatishi ca mēpēxcüacēxa. ⁶ Usocēbē chiquíquiáni cuanx ca fariseo unicama axa Herodesmi sináncē unicamabētan Jesús ñui, uisoxun 'ati cara quiax 'ēsēnancēxa.

Baca cuēbí unicama timēcāmē'ēo

⁷ Usacēbē ca Jesús parúmpapanu cuancēxa, cuancēbē ca aín 'unánmicē unicamaxribi abē cuancēxa. 'Imainun ca 'aisamaira uni Galilea mecamanuaxa ucē acamax a nuibiani anu Jesús 'icē anu timēacēxa. ⁸ 'Imainun ca Jesusan ñu 'aia ñuiquin chanioia cuacē 'aish amanuax amanuax timēcuatsini ai, Judea me, Jerusalén ěma, Idumea me, Jordán baca 'ucē manan 'icē me, 'imainun Tiro, Sidón a ěma rabé 'urama 'icē mecamanuaxribi, camáxbi anu timēcāmē'ēocēxa. ⁹ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa, 'aisamaira uni tsitsíruquin chacati rabanan manē nuntí mēnóoxunun quixun. ¹⁰ An 'itsa uni pēxcucē cupía —'ēn ticacēxuinshi ca 'ēribi pēxcuti 'icē —quixun sinani, 'insíncē unicamax anuxun a ticanux tsitsírucēbētan ca usaquin Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa. Cacēxun ca 'axúancēxa. ¹¹ Usaria isi aín bēmánon cuani rantin puruni tsóbuti munuma ba-

naquin ca ñunshin 'atimanēn 'ibuacē unicaman ñunshin 'atimanēn quimicēxun Jesús cacēxa:

—Mix camina Diosan Bēhichē 'ain.

¹² Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—'Ēx cana Diosan Bēhichē 'ai quixun asérabi uibi caxunma ca 'at.

Aín 'unánmicē uni 'inúan Jesusan mēcēn rabé 'imainun rabé uni caísa

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Usaquin cabiani matánu cuanxuan, anuxun ainan 'inun uni caísquin, achúshi achúshi cuencēx ca abē 'inux Jesúsnu cuancancēxa. ¹⁴ Usaquin ca Jesusan mēcēn rabé 'imainun rabé uni caíscacēxa, abē 'iti 'imainun unia Nucēn Papa Diosan bana ñuixuntanun xuti. ¹⁵ Caístancēxun ca atu anun uni ñucē pēxcüanan ñunshin 'atimacamaribi uninua chiquínun aín cushi 'ináncēxa. ¹⁶ Usa 'ain ca Jesusan mēcēn achúshi 'imainun rabé uni caíscacēxa. A caíscē unicama ax ca 'iacēxa achúshinēx Simón cacē 'icēbia Jesusan Pedro caquin anēcē. ¹⁷ 'Imainun ca Zebedeonēn bēhichē Jacobobē aín xucēn Juan 'iacēxa. A uni rabé ca Jesusan Boanerges caquin anēcēxa. Boanerges quicē banax ca caná banacēsari banacē quicē 'icēn. ¹⁸ Raírínēx ca Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás acama 'iacēxa. Bētsix ca Alfeonēn bēhichē, Jacobo, 'iacēxa. Raírínēx ca Tadeo 'imainun Simón, axa judíos unibun rabanan nēēti banacē, aribi 'iacēxa. ¹⁹ Bētsix ca Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacēxa.

Ñunshin 'atimanēn cushínsa Jesusan ñu 'aia quiáxa uni quia

(Mr 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Usaquin abē niti unicama caísbianquin buani ca Jesús anua 'icē xubunu cuantēcēancēxa. ²⁰ Cuanbia 'aisamaira uni amiribishi timētēcēan ca atubē banaquin Jesús bētan aín 'unánmicē unicaman piama 'icēn. ²¹ Usai 'ia cuabiani ca aín aintsi 'ibu ax —sapi ca ñunshíanxa —quiquiani Jesús bitsi cuancēxa. ²² Usa 'ain ca Jerusalénuax ucē an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicama quiacēxa:

—Ēnē nibē ca ñunshin 'atimanēn 'apu, Beelzebú 'icēn. Usa 'ixun ca Beelzebúnēn 'amicēxun ñunshin 'atima uninua chiquinia.

²³ Ax ca ñunshin 'atimañu 'icē quiáxa Jerusalénuax ucē unicama quia cuaxun ca Jesusan cuēnxun cacēxa:

—¿Uisa 'aish cara Satanás axbi: Ca chiquit, qiti 'ic?

²⁴ Ēsa ca. Achúshi menuxun an 'apu 'imicē unibunēn cushicaman bētsi bētsi quin sináncē 'ain ca a menu bucucē unicama 'itsa 'aishbi upitax buci bētsibē bētsibē nuibananía 'acánani cēñutia. ²⁵ Usaribiti ca unicomax aín aintsibē nuibananía mēēanani tsuáqui nētētia. ²⁶ Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanēn 'apu Satanás, Beelzebúribi cacē, an 'amicēxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usáimi mitsux 'ē ñui quicē 'ainbi ca ñunshin 'atimanēn 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncēbē an 'amicēxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icēn. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanēn abē ñun-

shin 'atima chiquinima. ²⁷ Ēsa ca. Ui unínbi ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu a pain nēaxun cuni ca aín ñu bicuanti 'icēn. Usaribi oquin cana 'ēn aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin. ²⁸ Aséribi cana mitsu cain, Nucēn Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acē camabi tērēnti 'icēn, amia 'atimati banacēribi. ²⁹ Usa 'aínbi ca axa aín Bēru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacē uni aín 'ucha Nucēn Papa Diosan tērēnima, ax ca usabi tērēntimoi 'ia. ³⁰ —Ax ca ñunshin 'atimañu 'icē —quíaxa quicē cupí ca Jesusan usaquin cacēxa.

Jesusan ca amia sináncē unicama aintsioia quicē bana (Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Usa 'ain ca unia bana ñuixuncēbē uquin aín titabētán aín xucéantun émánxun Jesús isa unun quixun anu 'icē uni camiacēxa. ³² Camicēxun ca a nēbētsioratia tsócē unicaman Jesús cacēxa:

—Min titabē ca min xucéantu ēman 'icēn. Ca mi istisania.

³³ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uicamax cara 'ēn tita 'imainun 'ēn xucéantu 'ic?

³⁴ Usai quiquin bariaráquin isquin ca a rapasu tsócēcama cacēxa:

—Axa 'ēbē tsócēcama, ēnēx ca 'ēn tita 'imainun 'ēn xucéantu 'icēn. ³⁵ Uicaman cara Nucēn Papa Dios cuēncēsabi oquin 'aia, acamax ca 'ēn xucēn 'imainun 'ēn chirabacē 'imainun 'ēn tita 'icēn.

Bana itsi ñuicēsoquin an ñu 'apacē uni ñuicē bana (Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 Amiribishi ca Jesusan parúmpapa cuébixun unicama 'unánmiacēxa. 'Unánmicēbēa 'aisamaira uni a nēbētsiorati timécēbē ca Jesús parúmpapa cuébía bēspúcē manē nuntinu 'iruax tsóbuacēxa. Anua tsómainun ca unicama masinu parúmpapa cuébí bucüacēxa. ² Bucubucē ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiacēxa. 'Unánmiquin ca bana itsi ñuicēsoquin ñuiquin ēsaquin cacēxa: ³ —Ca cuat, 'ēn mitsu ñuixunmainun. An ñu bēru 'apacē uni ca aín naēnu 'apáquin ñu bēru sacai cuanxa. ⁴ Sacacēx ca raírínēx anúan uni nicē me irunu nipacēaxa. Nipacēcē isbētsini uxun ca ñuina pēchiñunēn 'eaxe. ⁵ Raírínēx ca maparañu menu nipacēaxa. Nipacēax ca me cēxtúma 'ain bēnētishi coxa. ⁶ Coóxbi ca uruquian barin xarocēx aín tapun 'aíma 'ain, chushiaxe. ⁷ Raírínēx ca muxañu menu nipacēaxa. Nipacēax coi ca 'iruaxe. 'Iruunbi ca muxan abē coquin mapurucēxun tuacēma 'icēn. ⁸ Usa 'aínbi ca raírí ñu bēru ax me upínu nipacēaxa. Nipacēax coi canitancēxun ca upí oquin tuaxe. Tuacēx ca raírí aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'iaxa, raírínēxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta, 'iaxa, raírínēxribishi ca aín bimi 'itsaira, cien, 'iaxa. ⁹ An aín pabitan ēnē bana cuacē unin ca aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icēn.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicēsoquin bana ñuicēxa quicē bana (Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Usaquin cacēxa raírí unicama cuancēbē atux bērúxun ca a rapasu 'icē unicamabētan aín 'unánmicē unicaman Jesús cacēxa:

—Uisa cupí caramina bana itsi ñuicēsoquin unicama bana ñuixuni quixun camina nu cati 'ain.

¹¹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Uni itsían 'unaniamabi camina mitsun Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun an 'unánmicē ñu 'unanin. Usa 'aínbi cana uni raírí 'ēmi sinántisama tancē cupí bana itsi ñuicēsoquin bana ñuixunin. ¹² 'Ēn 'aia isquinbi ca atun 'ēn cushi Nucēn Papa Diosan 'ē 'ináncē a sinanima. Atun pabitan 'ēn ñuixuncēxun cuaquinbi ca uisai quicē cara quixun 'unanima. Usai 'i ca acamax atun 'ucha tērēnun Nucēn Papa Diosmi sinanatima. Usaía atux 'inun cana bana itsi ñuicēsoquin bana ñuixunin.

Uisai quicē cara an ñu 'apacē uni ñui quicē bana 'icē quixuan Jesusan ñuia (Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Usaquin catancēxun ca Jesusan ēsaquinribi cacēxa: —¿Mitsúnribi caramina an ñu 'apacē uni ñui 'ēx quicē bana, uisai quicē cara quixun cuatiman? ¿'Ēx bērí quicē bana ēnē cuaquinma caramina uisaxun bētsi banacamaribi 'ēn ñuia cuati 'ain? ¹⁴ An ñu bēru 'apacē uni asaribi ca an Nucēn Papa Diosan bana unicama ñuixuncē uni 'icēn. ¹⁵ Anúan uni nicē me iru anu nipacēcē ñu bēru asaribi ca bētsi bētsi uni 'icēn. Usa 'ixuan Nucēn Papa Diosan bana cuacēbēbi bēnētishi uxun ca ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, an sinánxma 'inun a cuacē banacama a manumia. ¹⁶ Bētsi bētsi unix ca maparañu me bēxbá, anu nipacēcē ñu bēru asaribi 'icēn. Nucēn Papa Diosan bana cuati cuēnquin —a bana quicēsabi oi cana 'iti 'ai —quixun bēnēnquinshi sinania. ¹⁷ Usaquin sinánquinbi ca maparañu menu nipacēcē ñu bēru tapun 'itsañuma usaribi 'ixun Nucēn Papa Diosan bana 'itsama nētēinshi sinania. Sinánquinbi ca anbi masáquin sinánan Nucēn Papa Diosan bana 'acēbē ami nishquian unin 'atimocēxun a bana manuquin ēnia. ¹⁸ Muxañu menua nipacēcē ñu bēru usaribi ca bētsi bētsi uni 'icēn. A unicaman ca Nucēn Papa Diosan bana cuaquin, ¹⁹ —a bana quicēsabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaquin sinánquinbi ca atun ēnē menu 'icē ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish cana cuēnti 'ai —quixun sinani 'itsa ñuñu 'iisa tanan bētsi ñuribi cuēnia. Usa 'aish ca Nucēn Papa Diosan bana sináncēxbi ñu bēru 'apacēa coiabi chucun mapurucē usaribi 'aish bimiñumasa 'ia. ²⁰ 'Imainun ca bētsi bētsi unix me upínua ñu bēru nipacēcēsa usaribi 'icēn. A unicamax ca Nucēn Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicēsabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunēn upí oquin sinánquin a bana quicēsabi oi 'icē 'aish, ñu bērúxa me upínuax upiti coi canitancēx upiti bimicēsaribi 'icēn. Raírínēx ca 'itsamashi, treinta, bimiñu

'ia, 'imainun ca raírinëxribi 'itsa, sesenta, bimiñu 'ia, 'imainun ca raírinëxribishi 'itsaira, cien, bimiñu 'ia.

Nucën Papa Diosan unxi ca lamparínsa 'icë quicë bana
(Lc 8.16-18)

²¹ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Lamparín bèxun cara unin ñu tēmú an bēpánun nanti 'ic? ¿Cara anu 'uxti tēmú nanti 'ic? Anu nanquinma ca anu lamparín nanti anu nanti 'icën, ¿usa cat?

²² Uni itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni itsin cuanunma quicë banacama abi ca 'unáncë 'iti 'icën.

²³ An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbibi sinánquin cuati 'icën.

²⁴ Usaquin catancëxun ca èsaquinribi Jesusan cacëxa:

—Mitsun cuacë banacama upí oquin cuaquin camina a bana quicësabi oquin 'ati 'ain. An 'ën a ñuixuncë bana uisai quicë cara quixun upí oquin sinánquin axa quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribi Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. ²⁵ An 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën.

Jesusan ñu bëru corucë ñuia

²⁶ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan axa ainan 'iti unicama aín uni 'imiti ax ca èsa 'icën. Unían naënu 'apácëx, ²⁷ ca ñu bëru an imé 'uxtancëx bësutancëxun nētën ñu 'amainun coi cania. Usaria ca uisai 'i cara usai cania quixun 'unaníma. ²⁸ Menuax ca ñu 'apácë 'iruia. 'Iruí ca aín rara ax chai cania. Canitancëxun ca tuaia. Tuai ca aín bimi ax xacáñu 'aish bëruñu 'ia. ²⁹ Usa 'aísha shaínquibutia ca anun biti nētën aín 'ibun aín xacá xucaquin aín bëru bitsia.

Mostaza bëru ñui quicë bana
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Amiribishi ñuitëcëni ca Jesús quiacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic? ¿Uisa ñu itsiribi ñui caranuna a ñui qiti 'ain? ³¹ Èsa ca. Mostaza bëru, menu 'apácë, ax ca chamaratsuiria 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën, ³² 'aíshbi ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani pēñanacëtiira chacëbë ca manan nuáncë ñuina aín pēñan tupéoncënu na otancëx anu bucuia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuixuancëxa quicë bana
(Mt 13.34-35)

³³ Usoquin ca 'itsa oquin Jesusan bana itsi ñuicësoquin anu 'icë unicaman cuaisabi oquin bana ñuixuancëxa. ³⁴ Bëtsi banánma ca usoquinshi Jesusan unica-

ma ñuixuancëxa, 'ixunbi ca aín 'unánmicë unicama abëa 'icë uisai quicë cara a banacama 'icë quixun 'unánmiacëxa.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nētémia
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ A nētën ca bari cuabúcëbëa baquíshcëbëtan manë nuntinu tsóxun Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ucë manan cuanun ca cuan.

³⁶ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nuntinua tsócë buáncëxa. Baca cuëbí unicama ëbianía Jesús ampan sicaracëti cuancëbë ca raírinëxribi nuntin sicaracëti cuancëxa. ³⁷ Cuancëbëbi ca suñúan 'icuat-síncëbë parúmpapa bëchuni tucánqui 'umpax aín nuntinu 'iruacëxa. ³⁸ Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nunti tsipúnua chupami tēcëpimëti 'uxcë bësúnquin cacëxa:

—¿Cananuna bamai quixun caramina sinaniman?

³⁹ Cacëx bësúquinshi ca Jesusan suñúan —ca nētët— canan parúmpaparibi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nētëishimainun ca baca bëchúnribi nētëacëxa. ⁴⁰ Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtín? ¿Nucën Papa Diosan ca asérabi nu bërúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

⁴¹ Cacëx ca ratuti racuëti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Suñúnbi, bacánbi ca aín bana cuatia.

Jesusan ñunshin 'atimañu uni pëxcüa
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 Parúnpapa 'ucë manan cuantancëx ca Gadara cacë menu bëbacëxa. ² Bëbatancëxa manë nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni, anu uni maíncënuax uquin, Jesús mëracëxa. ³ Anu uni maíncë, anu ca a unin 'uxti 'iacëxa. A uni ca uinu 'icë unínbi manë risínbi nëáma 'icën. ⁴ Usa 'icë unin aín manë risin tanianan mëtanicëxunbi anun nëacë a tēcapacëxa. Axa unin cushisama 'icë ca uinu 'icë unínbi a nëama 'icën. ⁵ Usai 'i ca nētënbi, imébi anu uni maíncë anu 'ianan aín bashinuribi nitsi cuëncëni banai, max-axan axbi rachacacëxa. ⁶ Usa 'aish ca 'uránxun mërabëtsini, abácuatsianx Jesús tanáin rantin puruni tsóbuacëxa. ⁷ Usaria ca Jesusan ñunshin 'atima cacëxa:

—Ñunshin 'atima, ënë uninuax ca chiquit.

Cacëxun ca munuma cuëncénquin Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain.

¿Uisati caramina 'ë ubíoín? Diosan cuamainun cana mi cain, 'ë tēmëramixunma ca 'at.

⁹ Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara min anë 'ic?

Quia ca cacëxa:

—Nuxnu 'itsa 'ain ca 'ën anëx 'Èxcuira 'icën.

¹⁰ Çaxun ca a menua xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ¹¹ Catancëxun ca 'aisamaira cuchi

matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa:

¹² —Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

¹³ Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. Cacëx ca ñunshin 'atima a uniuax chiquíquianx cuchinu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi 'aisamaira, rabé milsa 'aish, tsuáquiquiani abáquiani cuanx cuëtúnuax parúmpapanu rëucubuti bacamiqui cëñúacëxa.

¹⁴ Usacëbëtan ca an cuchi bërúancë unicaman abáquiani cuanxun, ëma chanu 'icë unicama 'imainun ëma chucúmanu 'icëcamaribi, xubu itsi, xubu itsinu cuanquin ñuixuancëxa. Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai cara a ñucama 'iaxa quixun isi riquiancëxa.

¹⁵ Riquianx anua Jesús 'icë anu bëbaquin ca a uni anua 'aisamaira ñunshin 'atima 'iá, a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan mëníñushi 'aish tsócé isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca racuécancëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca an iscëcaman, usai ca 'iaxa quixun, ñunshin 'atimañu unia pëxcucë 'imainun cuchinua ñunshin 'atima atsíncë, acama axa riquiancë unicama ñuixuancëxa. ¹⁷ Ñuixuncëxun ca camaxunbi bënëquin atun nëtënuaxa cuantánun quixun Jesús cacëxa.

¹⁸ Cacëxa manë nuntinu 'iruiabi ca Jesús ñunshínñu 'icëa pëxcucë uni, an abë cuancatsi quixun cacëxa.

¹⁹ Cacëxunbi ca Jesusan abë cuanxma 'inun caquin cacëxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancëxun camina min aintsicama uisoxun cara Nucën 'Ibu Diosan mi nuibaquin pëxcüaxa quixun ñuixunti 'ain.

²⁰ Usaquian cacëx cuanxun ca Decapolis cacë me, anu 'icë unicama uisaquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa. Ñuixuncëxuan chanioia cuati ca camáxbi ratúacëxa.

Jaironën bëchicë baísqumianan xanu 'insíncë Jesusan pëxcüa

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Usa 'ain ca 'ucë manánuax Jesús manë nuntin anu-axa cuanpuncë nęcë manan utëcëancëxa. Utëcëñíbi ca 'aisamaira uni anu aia isi, Jesús parúnppapa cuëbibi tiquiacëxa. ²² Anu Jesús 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu achúshi, jairo cacë, ax uacëxa. Uquin a mërái aín bëmánon rantin puruni ²³ tsóbuquin ca Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca bamaia. Usa 'ain camina min męcënan ramëquin pëxcuxuni 'ëbë cuanti 'ain.

²⁴ Cacëxa a unibë cuaniabi ca atúxribi a nuibiani cuanquin 'aisamaira unin Jesús chacatisaira ocëxa. ²⁵ A unicama nëbétsi ca achúshi xanu 'insíncë 'iacëxa. Usa 'aish ca a xanu męcën rabé 'imainun rabé baritia imia 'aishbi aín imi nëtécëma 'iacëxa. ²⁶ A xanux ca 'aisamaira rucuturucamanuax pëxcúcasi ro mëëquin paë tënëquin aín ñucama ñancábi cëñuibi pëxcúama 'icën. ²⁷ Usa 'aish ca a xanu Jesús ñuicania cuabiani —aín chupa ticaishi cana pëxcúti 'ai —quixun sinánquin unicama nëbétsinën, a caxu cuanquin, Jesusan chupa ticacëxa. ²⁹ Ticaishi ca aín imicë nëtéacëxa. Usai nëtëquin ca aín nami chuámarua tancëxa. ³⁰ Usai

'icëbë ca Jesús —'ën cushin ca uni pëxcúaxa —quixun aín sinanënbi 'unani, 'itsa uni nëbétsinixun caxu bësuquin isi quiacëxa:

—¿Uin cara 'ën chupa ticax?

³¹ Quia ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Mia unin chacatisaira oia isibi caina, uin cara 'ën chupa ticaxa quiax quin?

³² Cacëxun ca Jesusan uin cara isa aín chupa ticaxa iscatsi quixun, amo bariaráquin isacëxa. ³³ Iscëbë ca axa pëxcúcë xanu, ax —an ca 'ë pëcúaxa —quixun 'unani racuëti bërëruí, anu cuani aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin, usai cana 'ia quixun chiquinaquin Jesús cacëxa. ³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan. Usai camina 'itëcëniman. Chuámashi 'aish ca cuantan.

³⁵ Usaquian Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

³⁶ Caia cuaquin ca Jesusan a 'apu cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'Ën cana mi 'aquinti 'ai quixun ca sinan.

³⁷ Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro 'imainun Jacobo 'imainun Jacobonën xucën Juan, acamaishi abëa cuanun cacëxa.

³⁸ Cabiani cuanx bëbaquian cuacëxbi ca a 'apun xubunuax 'aisamaira uni shaquiabati rarumabacëxa.

³⁹ Rarumabatiabi ca xubunu atsínquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina masá nuituti rarumati shaquiquin? Xu xanu ca bamacëma 'icën, ca 'uxaxa.

⁴⁰ Ésaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. 'Usáncancëxunbi anu 'icë unicama xubu ëman xutancëx ca Jesús xanun papa 'imainun aín tita 'imainun abë ucë uni, acamaishi buani, anua xu xanu 'icënu atsíancëxa. ⁴¹ Atsínxun mëínquin biquin ca xu xanu cacëxa:

—“Talíta cumi”. Talíta cumi quicë ax ca: Xu xanu, mi cana cain, ca nirut, qui quicë 'icën.

⁴² Usoquian cacëxëshi ca a xu xanu męcën rabé 'imainun rabé baritiañu 'aish nirutancëx niacëxa. Usai nitsia isi ca aín bëmánan pëqui ratúancëxa. ⁴³ Ratutia ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën mitsu cacësabi oquin camina mitsúnmi iscë ñu ënë uibi ñuixuntima 'ain —quixun canan ca —xu xanu ca pimit —quixun cacëxa.

Jesús Nazaretnu 'iá

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 Anuax cuanx ca Jesús anuaxa canicë me anu cuancëxa. Cuancëbë ca aín 'unánmicë unicama abë cuancëxa. ² Cuanx bëbaxun ca anun ñu mëëtima nëtë 'ain, anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun bana ñuixunquín 'unánmiacëxa. Usoquian bana ñuia cuati ca unicama aín patsanëx ratuti canancëxa:

—¿Uin cara ënë uni usaquian bana ñuiti 'unánmiacax? ¿Uisai quicë cara a ñuicë bana ënëx 'ic? ¿Uisoquin cara uni itsin 'acëma ñu 'ain? ³ Carpinteroishi ca ënëx 'icën,

Marían tuá. Ax ca Jacobo 'imainun José 'imainun Judas 'imainun Simón aín xucën 'icën. Aín chirabacëcamaribi ca ënu nubë 'icën, ¿usa cat? —quiax canancëxa.

Usai canani ca aín bana cuaisama tani ami nishacëxa. ⁴ Ami nishcëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'ainbi ca axa anuax canicë unían, anuaxbia canicë menuxun bana ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aínsi 'ibuca-ma 'imainun axa aín xubunu 'icëcamaribi cuaisama tania.

⁵ Usaquian ax quicësabi oquin aín bana cuatiama ca Jesusan, uni itsían 'acëma ñu anu 'icë unicama 'axuanma 'icën. Uni 'insíncë 'itsama, ashi cuni ca aín męcënan ramëquin pëxcüacëxa. ⁶ An ca aséabi Nucën Papa Diosan cushímbi ñu 'aia quixuan sinariama isi ca Jesús —¿uisa 'aish cara ënë unicama ësa 'icë? —quixun sinani ratüacëxa. Usai 'itancëx ca aín nëtënuax ëma chucúmaracamanu cuanquin Jesusan unicama bana ñuixuancëxa.

Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua (Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Jesusan ca aín 'unánmicë uni męcën rabé 'imainun rabé a timëxun aín cushi anúan ñunshin 'atima uninua chiquínti 'inántancëxun bëtsi bëtsi ëmanu cuanun quixun rabé rabé xuacëxa. ⁸ Xuquin ca 'ësëquin cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Pán, burasa, curíquibi buánquinma camina tsatishi buánti 'ain. ⁹ Taxaca upíramashi camina tañubianti 'ain, 'imainun camina a pañuti chupa rabëma achúshishi pañubianti 'ain.

¹⁰ Ésaquinribi ca cacëxa:

—Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ¹¹ Uinu 'icë ëmanu 'icë unicama cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín ëmanuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani cuanti 'ain. 'Ën cana aséabi mitsu caín, Sodoma ëmanu 'icë unicama 'imainun Gomorra ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca a ëmanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

¹² Usaquin caquian xucëx cuanquin ca —ainan 'inux camina Nucën Papa Diosmi sinanati 'ai —quixun caquin unicama bana ñuixuancëxa. ¹³ Usonan ca ñunshin 'atima uninua chiquíanan uni 'insíncëcamaribi xëni ron ronquin pëxcüacëxa.

Juan an uni nashimicë bana (Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Usa 'ain ca uni itsían 'acëma ñua Jesusan 'aia unicaman chaniocëxa. Chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodes, quiacëxa:

—Ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísqiixa. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

¹⁵ Usai quicëbëa raírinëx —ax ca Elías 'icë —quimainun ca raírinëxribe —ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa bëráma 'iásaribi uni a 'icë —quiax quiacëxa. ¹⁶ Quia cuati ca Herodes quiacëxa:

—Ax ca Juan, a 'ën tëbíscamia, a 'icën. Usa 'aish ca ax bërí baísqiixa.

¹⁷ Herodesnën Juan tëbíscamia, ax ca ësa 'iacëxa: Herodes an ca aín xucën Felipenën xanu, Herodías cacë, a biacëxa. Usa 'ain ca —minmi min xucënan xanu biti ca 'aisama 'icë —quixun Juanën Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën Juan bimixun nëamitancëxun sipuamiacëxa.

¹⁹ Juan sipuacë 'ainbi ca ami nishquin Herodías an Juan 'amicatsi quixun sináncëxa. Usa 'ixunbi ca uisabi oma 'icën. ²⁰ Herodías an ami nishquin 'amiti 'icëbi ca Herodesnën —Juan, ax ca mëní sinánñu 'aish upí uni 'icë —quixun sinani ami racuéquin unínma 'aia quixun bërúancëxa. Usa 'ixun ca aín bana uisai cara quia quixun upí oquin cuaquinmabi an bana ñuia cuacëxa. Usa 'ain ca Herodíasnën Juan 'amiama 'icën. ²¹ Usa 'ainbi ca achúshi nëtë anun Juan 'ati nëtë 'iacëxa. Axa anun bacëan nëtë 'ain ca Herodesnën aín tucuricubu 'imainun aín suntárunën 'apucama 'imainun Galileanu 'icë aín cushi uniburibi abëtan pi unun camiacëxa. ²² Camicëx uxuan Herodesbëtan acaman picëbë ca Herodíasnën tuá xanu xuntacu, ax anuax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca anu 'icë unicamax Herodesbë chuáma tani cuëëancëxa. Cuëenquin ca Herodesnën xanu xuntacu cacëxa:

—Uisa ñu caramina cuëëni ca 'ë cat, cacëxun cana a mi 'inánti 'ain.

²³ Caxun ca cacëxa:

—Mi cana paraniman, sinanatëcëntimoquin cana aséabi mi cain, añu ñu caramina mi 'inánun 'ë ñu-catin, 'ëx anu 'apu 'icë me ënëbi cana 'ëmi ñucácëxun amo 'icë mi 'inánti 'ain.

²⁴ Cacëx cuanquin ca aín tita cacëxa:

—¿'Ëa 'inánun carana añu ñu ñucátí 'ain?

Quia ca aín titan cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, aín maxcá ca ñucát.

²⁵ Cacëx bënëtishi uquin ca cacëxa:

—Bëríbi camina Juan, an uni nashimicë, a tëbíscamixun aín maxcá manë xampami 'ë 'inánti 'ain.

²⁶ Ésaquian cacëx masá nuituiraquin ca Herodesnën 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatëcëntimoquin cana mi cain —quixun cacë a sinánan anu 'icë unicamaribia cuacë cupí masá nuituiraquinbi xanu xuntacu parántisama tanquin, ²⁷ bënénquinshi aín suntáru achúshi Juanën maxcá isa bëxunun quixun xuacëxa. ²⁸ Xucëx cuanxun sipunuabi tëbíscabëtsinquin manë xampami bëxun ca suntárunën xanu xuntacu Juanën maxcá 'ináncëxa. 'Ináncëxun buánxun ca xanu xuntacun aín tita 'ináncëxa.

²⁹ Uocë cuabiani cuanxun ca aín 'unánmicë unicaman Juan bibianquin buánxun maíancëxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utëcënxun, atúan 'acë ñucama ñuixuanan a uni 'unánmicë banacamari bi Jesús ñuixuancëxa.

³¹ Ñuixuncëxun ca Jesusan 'aisamaira uni ampan ucë axa cuanmainun raírinëxri bi aia, bana ñuixunquin piama 'icën. Usai 'iquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Uri pain cuanun ca cuan, anua uni 'icëma menuax nuxëshi tanti cuanun ca cuan.

³² Cabiani ca manë nuntin a camáxbi anu uni 'icëma menu cuancëxa. ³³ Cuania isquin —ax ca Jesús 'icë —quixun 'unánbiani atux pain men abáqui ani bët si bët si ëmanuax cuanx ca anua cuantinuxun Jesús caini uni timëcamë'ëocëxa. ³⁴ Manë nuntinuax 'ibúquian Jesusan iscëx ca anua timëcë unicamax an atu Nucën Papa Diosmi sinánun 'aquinti 'aíma 'ain, 'aracacë ñuinanëxa an bërúanti aín 'ibu 'aíma 'ain sináncasmai bënëcësaribi 'iacëxa. Usai 'ia isquin ca Jesusan unicama nuibacëxa. Nuibaquin ca ca 'itsa ñu ñuiquin atu bana ñuixuancëxa. ³⁵ Usaquin 'acëbëa bari xupíbucëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. ³⁶ Atúan piti ñu ca 'aíma 'icën. Ënu 'iáxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacama 'imainun a mecamanua atun piti bitánun camina xuti 'ain.

³⁷ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca atun cacëxa:

—¿Nun caranuna doscientos curíquinën atu 'inánti pán maruti 'ain?

³⁸ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uiti pánñu caramina mitsux 'ain? Tain ca istan.

Cacëxun istancëxun ca cacëxa:

—Mëcën achúshi pán 'imainun ca tsatsa rabé anu 'icën.

³⁹ Cacëxun ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa. ⁴⁰ Cacëx ca unicama cien uni cien uníxa tsómainun cincuenta cincuantanëxri bi tsóbuax bucüacëxa. ⁴¹ Usai unicama bucubuan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun pán tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun. Usaribi oquin ca tsatsa rabé aribi tucapaxun 'ináncëxa.

⁴² 'Ináncëxun bixun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. ⁴³ Pucháquin piia sënëan ca usai 'iisa 'aímabia tëxëcë páncëñun tsatsa aín 'unánmicë unicaman mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa.

⁴⁴ An pucháquin picë unicamax ca 'aisamaira 'aish cinco mil nucë bënë 'iacëxa.

Jesús parúmpapa camánanën niqiani cuan

(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Uotancëxun ca an tsiánquianquin unicama cabi-anmainuan, atux pain manë nuntinu cëñúruquiani 'ucë manan Betsaida ëmanu cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ⁴⁶ Xutancëxun anu 'icë unicama cabiani ca Jesús matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. ⁴⁷ Cuanx Nucën Papa Diosbë banacëbëa bari atsíncëbë ca baquíshacëxa. Baquíshcëbëa Jesús axëshi matánu 'imainun ca aín 'unánmicë unicamax manë nuntinu parúmpapa nëbët-si 'iacëxa. ⁴⁸ Usa 'aish ca suñúan cuainsamoquin bëcacëxun bamaira bamaxun inabacëxa. Usaía 'ia isbiani ca pëcaracëbë Jesús parúmpapa camánanën niqiani atunu cuancëxa. Cuanquin ca Jesusan atun nunti inuquinbi iétancëxa. ⁴⁹ Parúmpapa camánanën niqiani Jesús cuania isi ca —ñunshin sapi ca —quixun sinani sharáruí, aín bëmánan pëqui ratúancëxa. ⁵⁰ Camaxunbi a isia racuëira racuëtiabi ca Jesusan atu cacëxa: —Camina cushicanti 'ain. Racuëaxma ca 'it, 'ë cana 'ain.

⁵¹ Ésaquin cai manë nuntinu 'irucëbë ca suñúan nëtëacëxa. Nëtëcëbë ca aín 'unánmicë unicama ratuti —¿uisa 'ain cara ësa 'ia —quixun sinani sináncas-macëxa. ⁵² Jesusan aín sinanënshi pán 'itsamia isquinbi uisaira cara aín cushi 'icë quixun sinanima ca suñúan nëtëcëbë sináncasmacëxa.

Genesaret menuxuan Jesusan 'insíncë unicama pëxcüa

(Mt 14.34-36)

⁵³ Parúmpapa 'ucë manan cuani Genesaret cacë menu bëbaquin ca anu aín nunti təcërecacëxa.

⁵⁴ Təcërecaxa manë nuntinuax 'ibutia isquin ca anu 'icë unicaman —axa ucë ux ca Jesús 'icë —quixun 'unáncëxa. ⁵⁵ 'Unani abáqui ani, anu 'icë mecamanu cuanquin ca uni 'insíncëcama aín bacétinën, anu ca Jesús 'icë quixuan ñuia cuabëtsinquin bëacëxa. ⁵⁶ Uinu cara Jesús cuania, ëma chucúmara 'imainun ëma chacamanuribi cara cuania, anuxun ca me mëniocënu uni 'insíncëcama Jesusan chupa ticanun quixun bëquin racáncëxa. Bëcëxun ca ñucë unicaman Jesus —min chupa cuëbíshi ca nu ticamit —quixun cacëxa. Ésaquin caquin ticáishi ca 'insíncë unicamax pëxcüacëxa.

Aín nuitu upíma cupía unin 'atima ñu 'acë bana

(Mt 15.1-20)

7 An Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicamax Jerusalénuaxa ucë, abë ca fariseo unicamax Jesúsnu ai timëacëxa. ² Timëxun ca Jesusan 'unánmicë unicama raírinën aín rara quiásabi oi 'iquinma, mëchucaxunmashi piia isacëxa. ³ Isquin ca sináncëxa: Nun cananuna nucën chaitiocë quiá bana a tani usabi 'icë 'ixun Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti sinánquin nun mëcën upíira upiti mëchucaxunma pán piman, ⁴ anua ñu marutinuax uxun cananuna nashixunma piman. Nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin cananuna nun manë xampa, nun 'ó ñutë, nun manë ñutë, a 'imainun nun

'uxtiribi chucaian. Usonan cananuna ñu raíriribi nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin 'ain. ⁵ Usaquin sinánquin ca fariseo unibu 'imainun an Moisésnën cuëñeo bana 'unáncë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman nucën chaitiocëcama quiá bana tanimin? Ca mëchucaxun-mashi piia.

⁶ Cacëxun ca Jesusan ësaquin atu cacëxa:

—Mitsúxmi cëmë 'icë mitsu ñuiquian Isaíasnën cuëñeo bana ca ësaí quia:

Ënë unicaman ca aín cuëbitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mëu 'ë sinanima. ⁷ Nucën Papa Diosan bana isa quixun ca unínbi ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia.

Isaíasnën cuëñeo bana quicësabi oi camina mitsux 'in.

⁸ Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'ati a ënquin mitsun chaitiocëcaman sinan bana a tanquin axa quicësabi oquin 'ain, mëchucanan ñutë chucati, acama.

⁹ Usaí quiquin ca Jesusan ësaquinribi atu cacëxa:

—Mitsun chaitiocëcaman ñuia banaishi cuati cupí camina Nucën Papa Diosan bana ënquin a sinaniman.

¹⁰ Moisés ca quiacëxa: “Min papa, min titan cacëxun ca aín bana cuat” quianan ca “an aín papa aín tita 'atimaquin ñuicë uni, a camina aséribi bamamiti 'ain”.

¹¹ Usa 'aínbi camina mitsux ësa quin: Unin ca aín papa, aín tita cati 'icën, ñu mi 'inánti 'ixunbi cana mi 'inaniman, ca Corbán 'icën, ca Nucën Papa Dios 'inánti 'icën, Nucën Papa Dios usai quiá 'aínmabi. ¹² Usai qui camina mitsux quin: Usai quicë unían aín papa, aín tita 'aquinima 'ianan ñu 'inántima ca asábi 'icë quiax. ¹³ Usa 'ixun camina mitsúxmi quicë bana ashi 'unánmianan mitsun chaitiocëcama 'íáishi 'unánmiquin unicama Nucën Papa Dios axa quiá bana ënun quixun sinánmin. Usaribi oquin camina 'itsa ñu 'unánmiquin unicama Nucën Papa Dios quiá bana ënun quixun sinánmin.

Usaquin ca Jesusan fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuëñeo bana 'unáncë unicama cacëxa.

¹⁴ Catancëxun ca ësaquinribi Jesusan cuënxun unicama cacëxa:

—Camaxunbi ca 'ën bana ñuimainun upí oquin cuat.

¹⁵ An ñu aín cuëbitan picë cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isima. Ama. Aín nuitu 'atima 'ixun 'atima ñu 'anan 'atimati banacë, a cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia. ¹⁶ An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunëmbi sinánquin cuati 'icën.

¹⁷ Ësaquin catancëxun unicama ëbiani cuanxa aín 'icënu atsíncë ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—Unían picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë ca nu ñuixun.

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina 'ën cacëxun 'ën bana cuatiman? Piti, ax ca unin nuitunu atsinima. Picëx ca aín pucunishi atsintancë amiribishi chiquitia. ¿Usa cat? Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan aín cuëbitan ñu picë a cupí uni upíma isima.

Ësaí qui ca Jesús, camabi ñu ca piti asábi 'icë, quiacëxa. ²⁰ Catancëxun ca Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—Aín nuitunën 'atimaquin sinánquian ñu 'acë cupíshi ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia. ²¹ Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, uni 'ati, aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, ²² uni itsin ñu cuëenti, 'atima nuituñu 'iti, uni paránti, 'atima 'icëbi tënëquinma ñu 'ati, nutsiti cëmëquin uni ñuiti, rabíti, nuituñuma 'iti, acama. ²³ Aín nuitunën sinánquian a ñucama 'acë unicamax ca Nucën Papa Diosan iscëx upíma 'icën.

Usaquin ca Jesusan unicama cacëxa.

Judíosma xanu Jesúsmi catamëa

(Mt 15.21-28)

²⁴ Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro 'imainun Sidón 'icë menu bëbacëxa. Bëbatancëx ca, 'ëx cana ënu 'ai quixunma unin 'uania quixun sinani achúshi xubunu atsíncëxa. Usaquian sinaniabi ca unicaman 'unáncëxa.

²⁵ Usa 'ain ca —anu ca —quixun cuabëtsini ñunshin 'atimañu xanu tuacën titax uax Jesús tanáin rantin puruni tsóbuacëxa. ²⁶ A xanux ca judíosma, Sirofenicia menu 'icë 'iacëxa. Usa 'ixun ca aín tuánua isa ñunshin 'atima chiquínun quixun Jesús cacëxa. ²⁷ Cacëxunbi ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacën —quixun sinánquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icën. Tuá xuratsucun pain ca piti 'icën.

²⁸ Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—Usa ca. Usa 'aínbi ca cuënan tëmúxun tuá xuan rëupatia piti saní camunan piia.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upiti camina quian. Usa 'ain ca min tuánua ñunshin 'atima chiquíaxa, camina cuanti 'ain.

³⁰ Cacëx cuanx aín xubunu bëbaquin ca aín tuá anuaxa ñunshin 'atima chiquicë 'ain, anua 'uxcënu, mëní sinan 'aish, racácë mëracëxa.

Pabë 'aish banañuma uni Jesusan pëxcüa

³¹ Usaquiani anua Tiro ëma 'icë menuax cuanx ca Jesús Sidón ëma 'imainun Decapolis cacë me aribi rëxcëbiani, parúmpapa Galileanu cuantëcëancëxa.

³² Cuanía bëbacëbëtan ca pabë 'aish banaibi upitiira banacëma uni bëxun unicaman Jesús aín mëcënan isa ramënun quixun cacëxa. ³³ Cacëxun ca Jesusan unicama 'uri amo nitsinaxun aín pabínu, aín mëcën rëbu atsínmianan tushuquixun cuñunan aín mëcën rëbu chabóxun, aín ana mëëacëxa. ³⁴ Usoquin mëi manámi bësuquin isi munuma uínquin ca cacëxa:

—“Efata”. Efata quicë ax ca —ca asábi 'it —qui quicë 'icën.

³⁵ Usocëxuinshi pabë 'ixunbi bana cuanan ca upitiira banacëma 'aíshbi upiti banacëxa. ³⁶ Usoquin a uni pëxcutancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama uinu 'icë nibi ñuixunxunma 'anun quixun cacëxa. Usaquin cacëxunbi ca ñuicacëxa. Ñuia aséribi ñuixunxunma 'anun Jesusan catëcëncëxunbi ca a unicaman usai ca a uni pëxcúaxa

quixun ñuiaraishiacëxa. ³⁷ Ñuiquian chanioia cuati ca unicamax ratuti quiacëxa:

—Camabi ñu ca an upí oquin 'aia, pabè unínbi ca an pëxcucëxun cuatia, banañuma uníxbi ca an pëxcucëx banaia.

Jesusan cuatro mil uni pán pimia

(Mt 15.32-39)

8 Usa 'ain ca 'itsa uníxa timëcamë'ëocë 'ain a piti 'aíma 'ain, Jesusan aín 'unánmicë unicama cuënxun cacëxa: ² —Ënë unicamax ca ënu, rabé 'imainun achúshi nëtë 'ëbë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'ën atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. ³ 'Ën ñu naracamixunma atun xubunu xucëxbi ca cuaníbi bainuax bëenanti 'icën, raírinëx ca 'uracëox uaxa.

⁴ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ënëx ca anu uni 'icëma me 'icën. ¿Uisaxun caranuna ënë unicama pimiti 'ain?

⁵ Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánñu caramina 'ain? —quixun ñucácëxun ca aín 'unánmicë unicaman —ënu ca męcën achúshi 'imainun rabé 'icë —quixun cacëxa.

⁶ Cacëxun ca Jesusan timëcamë'ëocë uni menu tsóbunun quixun cacëxa. Usoxun ca páncama bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun tucapaxun pán, aín 'unánmicë unicama, an unicama mëtícanun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca atúan pinun anu 'icë unicama 'ináncëxa. ⁷ Usoatancëxun ca tsatsa 'itsamaribi bixun Jesusan Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun aribi aín 'unánmicë unicama, an unicama mëtícanun quixun 'ináncëxa. ⁸ Usoquian 'ináncëx cëñútisa 'aíshbi ca a piti cëñúama 'icën, a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbëtan ca Jesusan 'unánmicë unicaman męcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin piti tëxëcë biacëxa. ⁹ An picë unicamax ca 'itsaira 'aish cuatro mil unisa 'iacëxa. Usoquin pimitancëxun ca Jesusan a unicama —cuanmainun ca cuan —quixun cacëxa. ¹⁰ Cabiani ca Jesús bë aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiani cuanx Dalmanuta cacë me, anu cuancëxa.

Fariseo unicaman uni itsían 'acëma ñu 'anun quixun Jesús ca

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Cuanxa bëbacëbë ricuatsinxun ca fariseo unicaman abë cuëbicánanquin, Nucën Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsí quixun, Jesusan aín sinanënbí isa unían iscëma ñu naínu 'anun quixun cacëxa. ¹² Cacëxun ca munuma uínquin cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina ënu bucuçë unicama, mitsun Nucën Papa Diosan cushin carana ñu 'ai iscatsí quixun, ñu itsí 'anun quixun 'ë cain? Aséribi cana mitsu cain, 'ëmi ñucácëxunbi cana 'aiman.

¹³ Usaquin caxun ca atu ëbiani manë nuntinu 'iruquiani parúmpapa 'ucë manan cuancëxa.

Fariseo unicaman bana cuatima bana

(Mt 16.5-12)

¹⁴ 'Ucë manan cuanquin ca Jesusan 'unánmicë unicaman piti ñu manubiancëxa, manuanan ca pán achúshiratsushi buáncëxa. ¹⁵ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin 'ësëacëxa:

—Fariseo unibu 'imainun Herodesmi sináncë judíos unicamaxa anun pán chamiti ñusa 'icësa usaribi 'itin rabanan camina bëruáncati 'ain.

¹⁶ Cacëx ca atúxbi canancëxa:

—Nunu pán bëcëma cupí ca nu usaquin caia.

¹⁷ Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bëcëma 'ai quiax cananin? ¿'Ën ñu 'aia isunbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman, upí oquin caramina cuatiman? ¹⁸ ¿Bëruñuxunbi caramina isiman? ¿Anun cuati pabíñuxunbi caramina mitsun nuitunën sinánquin upí oquin cuatiman? ¹⁹ ¿'Ën męcën achúshi pán tucapaxun pimicëxun piquian cinco mil unin tëxëocë caina uiti caquí buácaquin pán bia quixun sinánquinma caina manuan?

Usaquian Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Męcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin cananuna bian.

²⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën męcën achúshi 'imainun rabé pán tucapaxun pimicëxun piquian cuatro mil unin tëxëocë caina uiti caquí buácaquin pán bian?

Cacëxun ca cacëxa:

—Męcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin cananuna bian.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Usoquin 'ën 'aia isúnbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman?

Bëxuñu unia Jesusan Betsaidanuxun bëpëxcüa

²² Usaquin cabiani cuanx ca Betsaida cacë ëmanu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbëtan ca uni raírinën bëxuñu uni achúshi anu bëquin a isa ramënun quixun caquin bënëacëxa. ²³ Usocëxun ca Jesusan bëxuñu uni mëinbianquin ëma 'uri buánxun, anuxun tushucaquin cuñunan bëpachiquin aín męcënan ramëquin —¿caramina ñu isin? —quixun ñucáquin cacëxa.

²⁴ Cacëx bëpëquiquin ca cacëxa:

—Cana isin, i sëtécësa 'aish ca uni chaninabatia.

²⁵ Cacëxun ca amiribishi Jesusan aín męcënan bëmëtécëancëxa. Usocëx bëpëquiquin ca upí oquin isacëxa. ²⁶ Usaquin 'atancëxun aín xubunu xuquin ca Jesusan cacëxa:

—Betsaida ëmanu camina cuantima 'ain, uibimi catimacupí.

—Jesús ca Cristo 'icë —quíáxa Pedro quiá bana
(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Usobiani ca Jesús aín 'unánmicë unicama buani Cesárea de Filipo cacë ëma a 'urama 'icë ëmacamanu cuancëxa. Bain cuanquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ñucáquin ësoquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'ëx 'ai quiax cara unicama quin?

²⁸ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa: Raírinëx ca quia, mix isamina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx ca quia, mix isamina Elías a 'ain. Raírinëxribe ca quia, mix isamina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuan uni itsi, a 'iti 'ain.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa: —¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisana ui 'ai quiax quin?

Quia ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain.

³⁰ Ésaquian Pedronën cacëxun ca Jesusan uibi Pedro quicë bana ñuixunxunma 'anun quixun aín 'unánmicë unicama cacëxa.

—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quíáxa Jesús quiá bana
(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Ésaquin catancëxun ca aín bamati ñuiquin Jesusan aín 'unánmicë unicama ésaquin cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana 'ati-mocë 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacëcëcamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax ën bana cuaisama tani 'ëmi nishti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquiti 'ain.

³² Atúan upí oquin cuaisabi oquin ñuixunquin ca Jesusan usaquin cacëxa. Usaría quia oquin ca Pedronën Jesús amo nitsinaxun —usari camina quitima 'ai —quixun ñu caquin cacëxa. ³³ Cacëx cuainacëquin aín 'unánmicë unicama isquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacëxa:

—Min camina ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sináncësa oquin sinanin. Usaquin sinánxunma ca 'at. 'Ën Papa Dios cuëencësabi oi 'iaxma 'ëx 'inun quixun sinánquin camina unin sináncësa oquinshi sinanin.

³⁴ Catancëxun ca anu 'icë unicamacëñun aín 'unánmicë unicamaribi cuënxun Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ³⁵ Uin cara aín cuëncësa oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tso-tishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënushi upitax tsóti sinánquinma uisai cara 'iquinbi 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ³⁶ Unix ca ënë nëtënuax 'it-saira ñuñu 'iti 'icën, 'aishbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish abë upíma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábía bicë 'icën. ³⁷ ¿Nucën Papa Diosbë bamatimoi

tsónuxun cara unin aña ñun cupióti 'ic? Anun cupióti ñu ca 'aíma 'icën. ³⁸ Ui unix cara 'ënan 'icëbia axa 'ëmi sináncëma unin 'usánti sinani 'ënan 'itimi rabíanan 'ën bana quicësai 'itimi rabinia, a uníxa 'ënan 'itimi cana 'ëxribe rabínti 'ain, uni 'inux anuax uá 'aish cuantancëx 'ën Papa Diosbë 'Apu 'itancëx aín ángelcamabë utëcëni.

9 Jesusan ca ésaquinribe cacëxa:

—Aséribi cana mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun, 'ëmi catamëtia ainan 'imicëxun, Nucën Papa Dios ca aséribi atun cushi 'icë quixun isti 'icën. Nucën Papa Diosan cushínbi ca usai 'iti 'icën.

Axbia Jesús bëtsia

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca męcën achúshi 'imainun achúshi nëtë 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani, Pedrocëñun Jacobo 'imainun Juan, acamaishi buani Jesús matánu cuancëxa. Anu cuantancëx ca acaman ismainunbi Jesús bëtsiacëxa. ³ Bëtsicëbë ca aín chupa uxuira 'aish chabachabaquicësai 'iacëxa. Usa 'aish ca ënë menu 'icë unínbía chupa chacaquinbi uxu-ocësamaira 'aish uxuira 'iacëxa. ⁴ Usa 'icë isanan ca Moisésbëa Elías chiquiracëti Jesúsbë banaia isacëxa.

⁵ Usai banaia isi 'aisamairai racuëti —uisai carana qiti 'ai —quiáx sináncasmaquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mi 'axunti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribe achúshi cananuna 'ati 'ain.

⁷ Usaquian Pedronën cacëbëtainshia cuinan atu tupéoncëxun ca Pedro, Jacobo, Juan, acaman cuin mëucúaxa ésaí banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ëx amiira sináncë, 'ën bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁸ Quia cuati cuainacëquin amocüa iscëxbi ca uíbi 'aíma 'imainun Jesúsëshi anu 'iacëxa.

⁹ Usaquiani matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmi iscë ënë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain. Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx bamatancëx baísquicëbëtan cuni camina ënë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰ Usaquian Jesusan cacësabi oquin a ñucama ui unibi ñuixunímabi ca atúxbi cuni canani quiacëxa:

—¿Uisai quicë cara, bamatancëx cana 'ëx baísquiti 'ai, quicë ax 'ic? ¹¹ Ésaí canantancëxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi aséribi Cristo 'aínbi cara uisacatsi an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax, Elías pain ca uti 'icë quin?

¹² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca aséribi 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánmiti 'icën, usai quicë bana ca aséribi 'icën. ¿Usa 'aínbi cara axa Nucën Papa Diosnuax uni 'inux uá a ñuicë bana uisai quin? Ca quia, ax ca unin bëtsi bëtsi

ocëx tēmëratì 'icën. ¹³ Elías ax pain ca uti 'icë quicë banax asérabi 'ainbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucëbi ca judíos unicaman atúxa cuëncësa oquinshi a 'atimoxa, a ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin ca 'acaxa.

Ñunshin 'atimañu tuá Jesusan pëcúa

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ Aín uni rabé 'imainun achúshibë matánuax anua aín 'unánmicë uni raíri 'icë anu cuanquinbi ca Jesusan isacëxa 'aisamaira unían aín 'unánmicë unicama raíri nëbëtsioraxun, an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamabëtan atubë cuëbicanánquin atu cananquinia.

¹⁵ Usai cuëbicanánquinbi Jesús aia isi camáxbi ratuti abáquiari riquianxun ca —¿Caina ain? —quixun cacëxa. ¹⁶ Cacëxun ca cacëxa:

—Cana ain. ¿Añu ñui caramina atubë cuëbicanan-canin?

¹⁷ Cacëxun ca anu 'icë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Èn bëchicë cana minu bëan. Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca banañuma 'icën. ¹⁸ Uinixun cara ñunshin 'atimanën 'imia anuax ca menu nipacëtia. Usai 'i aín cuñun bacux bëi cuëtséquiun ca aín xëta ñërëxcaia, aín namíxbi ca nimëti bërëruí saquiquia. Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ëa chiquínxunun can, cacëxunbi ca 'acasmáxa.

¹⁹ Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérabi cushi 'icë quixun sinaniman. ¿Mitsúxmi 'ëmi catamë-nun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain? 'É ca a tuá bëxun.

²⁰ Cacëxuan bëcëbëtan Jesús isquin ca ñunshin 'atimanën a tuá aín nami nimémiquin bërërumiquin menu nipacëmiacëxa. Usocëx ca aín cuñun bacux bëi menu taramëcëacëxa. ²¹ Usaía 'ia isquin ca Jesusan a tuacën papa ñucácëxa:

—¿Uiti barin cara ènë tuá ësai 'in?

Cacëxun ca cacëxa:

—Xuratsu 'aishbi ca usai 'iacëxa. ²² Usa 'icë ca ñunshin 'atimanën bamamicatsi quixun 'itsa oquin tsinu 'irumianan bacanuribi nipacëmia. Usa 'ain camina min 'aisa 'icë nu a pëxcuxuntí 'ain.

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Minmi 'ë, ca 'axuntí 'icë quixun sináncëbëtan cana 'ati 'ain. An 'ëmi catamëquin, 'ën cana asérabi 'axuntí 'ai quixun sináncë uni a cana uisa ñu cara abi 'axuntí 'ain.

²⁴ Cacëxun ca munuma banaquin a tuacën papan cacëxa:

—Min camina camabi ñu 'ati 'ai quixun cana 'unanin. Usa 'ainbi camina, upí oquinra 'unánun 'ë 'aquinti 'ain.

²⁵ Èsoquian cacëbëa 'itsa uni anu timëtia isquin ca Jesusan ñunshin 'atima cacëxa:

—Ñunshin 'atima, an uni banañuma 'imianan pabë 'imicë, mi cana cain, ènë tuánuax ca ashiti chiquit. Chiquítancëx camina amiribishi anu utëcëntima 'ain.

²⁶ Cacëx ca ñunshin 'atima munuma cuëncëni amiribishi a tuá aín nami nimémiquin bërërumi bamacësa 'itánun nipacëmi chiquíacëxa. Usocëxa racácë isi ca —ca bamaxa —quicáncëxa. ²⁷ Quia ratúcancëbëtanbi Jesusan aín mëcënan mëínquin birucëx ca a tuá niruacëxa. ²⁸ Usoquin 'abiania xubunu atsíncë ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁹ Usaquian cacëxun ca cacëxa:

—Nucën Papa Dios pain pima samáquin ñucáquin cuni ca unin ësa ñunshin 'atima chiquínti 'icën.

Jesús —'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quixun catëcëan bana

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰ Anuax cuanx, Galilea menu 'icë bain cuanquin ca Jesusan ax cuaniama unin 'unania quixun atuishi aín bana ñuixunti cupí aín 'unánmicë unicama 'unánquib-iancëxa. ³¹ 'Unánquibianquin ca acamaishi buánquin ësaquin cacëxa:

—Uni 'inix Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin, an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën. 'Ináncëxun bixun ca 'ë 'ati 'icën. 'Acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísqinixun 'ain.

³² Usaía quiabi ca atun cuama 'icën. Cuatímabi ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi racuëacëxa.

Uix cara bëtsi unicamasamaira 'icë quicë bana

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Capernaúm ëmanu bëbatancëx anua 'iti xubunu atsíntancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Añu ñui caramina bainuax cuëbicananpunin?

³⁴ Cacëxunbi ca bain cuani —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sënénma 'icë —quiax atúxbi ñucacanánpuni rabínquin cáma 'icën. ³⁵ Usa 'ain ca tsóbuxun Jesusan aín 'unánmicë unicama cuënxun cacëxa:

—Uix cara aín cushi uni 'iisa tania an ca cha 'iti sinánquinma, camabi uni upitaxa bucunun ñu mëëquinquin 'aquinti 'icën.

³⁶ Usai quiquin ca Jesusan tuá achúshi bixun atu nëbëtsi nitsínxun 'icúquin atu cacëxa: ³⁷ Uicaman cara 'ëmi sinánquin ènë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia. Usaquin 'aquinquin ca 'ëishima, an 'ë xuá, aribi 'aquinia.

An nu ñuicëma uni, ax ca nubë upí 'icë quicë bana

(Lc 9.49-50; Mt 10.42)

³⁸ Quia ca aín 'unánmicë uni, Juan, an Jesús cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca ènë uninuaxmi chiquítí cuëënia quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna axa nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

³⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Uin cara 'en cushin uni itsían 'acëma ñu 'ati 'icë ax ca 'atancëx 'ë ñui 'atimati banatima 'icën. ⁴⁰ Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën. ⁴¹ Aséjabi cana 'en mitsu cain, uinu 'icë unin cara, Cristonan camina 'ai quixun sinánquin 'umpax mitsu 'inania, an ca aín cupí biti 'icën.

'Uchati rabanan bërúanracati bana

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—An uni 'imainun tuá 'ëmia sinánti 'enun quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix ca aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca aín 'ucha cupíbi 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami têtëcërëcatancëxun parúmpapa nëbétsi nicëxa uni nanécësamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën. ⁴³ Min męcën anun 'aisama ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min męcën tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix męcën rabéñu 'aishmi bënamëtima manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min męcën tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁴⁴ Anuax ca an nami picë xënacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëtënbi bënamëtima. ⁴⁵ Min taë anun 'aisama ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min taë tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix taë rabéñu 'aishmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min taë tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁴⁶ Anuax ca an nami picë xënacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëtënbi bënamëtima. ⁴⁷ Min bëru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi 'éxíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabéñu 'aishmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min bëru achúshi 'éxíxun niti ca asábi 'icën. ⁴⁸ Anuax ca an nami picë xënacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëtënbi bënamëtima. ⁴⁹ Nucën Papa Diosan usoquin 'acëxa upí isnun ca judíos unicaman 'aracacë ñuina xaronuxun tashíancëxa. Usaribi 'icëa Nucën Papa Diosan nu upí isnun cananuna nuxribi upíshi 'iti 'ain. ⁵⁰ Ésa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'aishbia aín muca nëtëtia camina uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'ain. Mitsúxbi ca tashisa 'it. Bëtsibë nishanama ca nuibanani bucan.

Uníxa aín xanubë 'ënanántima

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10 Capernaúmnuax cuanx ca Jesús Judea me, Jordán cacë baca 'ucë manan, Perea cacë, bëbacëxa. Usaxun ca anua 'aisamaira uni timëtécënia an 'acësabi oquin bana ñuixuancëxa. ² Usa 'ain ca fariseo unibunën anu timéxun Jesús uisai caraisa quia ami manánuxun cuacatsi quixun ñucáquin cacëxa:

—¿Unin aín xanu ënti cara asábi 'ic?

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisáimi mitsux 'inun cara Moisés quiacëx?

⁴ Cacëx ca quiacëxa:

—Moisésnëan cuëncë banax ca ésaí quin, “ënquin ca unin —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica 'atancëxun 'inánquin aín xanu ënti 'icë” quiax.

⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Judíos unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncë 'ain ca Moisésnën usai quiquin a bana cuëncëcëxa. ⁶ Usa 'aínbi ca camabi ñu unioquin Nucën Papa Diosan bëbu 'imainun xanu unioçëxa. ⁷ Usoquin unio 'ixun ca unin aín xanu biquin aín titacëñun aín papa ëni, aín xanubë 'ënananquinma 'iquinti 'icën. ⁸ Usa 'ain ca uni aín xanubë rabé 'aishbi achúshisa 'icën. ⁹ Usaía achúshishi 'inúan Nucën Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubë 'ënanantima 'icën, uni itsínribi ca 'ënananmitima 'icën.

¹⁰ Usaquian cacë ca xubunuxun aín 'unánmicë unicaman amiribishi unin cara aín xanu ënti 'icë quixun ñucátëcëancëxa. ¹¹ Ñucácëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aín xanu 'ënxuan an xanu itsi bicë uni ax ca a 'ëncë xanumi 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti. ¹² Usaribiti ca xanúxribi, aín bënë 'ënxun uni itsi bitsi 'uchaia, axa aín bënë 'aímabi bëtsi unibë 'i 'icësaribiti.

Tuácama Jesusan Nucën Papa Dios ñucáxuan

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin nuibaquin ramënun quixun tuá xuracama Jesúsnu bëcancëxa. Bëiabi ca aín 'unánmicë unicaman an bëcëcama ñu caquin cacëxa:

—Énu tuá xurácama bëxunma ca buántan —quixun.

¹⁴ Usaquian caia isi nishquin ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënu a unun 'ën. 'Émi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca 'ënë tuá xuracamasaribi 'icën. ¹⁵ Aséjabi cana 'en mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an bërúancë unimi catamëcësa usaribiti 'ëmi catamëcëma 'icë ax ca Nucën Papa Diosan 'itima 'icën.

¹⁶ Usaquin caquin ca tuácama 'icúquin biquin ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa.

Ñuñuira bënë uni ñuicë bana

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Baían Jesús cuancëbëbi ca achúshi uni abácuatsini uacëxa. Ai rantin puruni tsóbuquin ca ñucáquin cacëxa:

—Mix camina aséjabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ë ñuixunti 'ain, ¿'ëx nëtétimo Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inun carana aña 'ati 'ain?

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina 'ëx isana upí 'ai quixun 'ë cain? Uinu 'icë uníxbi ca upíma 'icën. Nucën Papa Diosaxëshi ca upí 'icën. ¹⁹ Uisai cara aín bana cuëncë quia quixun camina 'unanin. Ca quia: “Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. Camina uni parántima 'ain. Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain”.

²⁰ Usaquian cacëxun ca unin cacëxa:

—Chamaratsu 'aishbi minmi 'ë cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

²¹ Cacëxun ca Jesúsna a isquin nuibaquin cacëxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi 'acëma 'ain. Ca cuantan. Cuanxun camina min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina ñuñushi 'iti sinanima 'ëmi sinani 'ënan cupí bamanuxbi 'ëbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëëinra cuëënti 'ain.

²² Usaquin Jesusan cacëxun cuabiani ca aín ñua 'it-saira 'ain, a uni masá nuituti utënbuax cuancëxa.

²³ Usai 'icëbëtan ca Jesusan ñachaquin isquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aishbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁴ Usai quicëbëa ratutiabi ca aín 'unánmicë unicama amiribishi catëcëancëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aishbi —ñuñu 'aish cana asábi 'ai —quixun sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. ²⁵ Camello, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu uni Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁶ Usaía quia cuati ca aín 'unánmicë unicama, a banax ca aséribi 'icë quixun sináncasmai canancëxa:

—Aséribi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosnan 'inux iétima 'icën.

²⁷ Usai quia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu uníxa iétisama 'aínbi ca Nucën Papa Diosnan 'acasmati ñu 'aíma 'icën. Usa 'ixun ca ainshi ñuñu uniribi ainan 'inun iémiti 'icën.

²⁸ Quia ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun cananuna mibë ninuxun nun ñucama ëan.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Aséribi cana mitsu cain, uinu 'icë unin cara camabi uníxa 'ëmi catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun 'aquin-uxun aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín papa, aín bëchicë, aín naë ëanxa, ³⁰ a unix ca bërâma 'icësamairai ënë nëtënu aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín bëchicë, aín naë a ñucamañu 'iti 'icën, bëtsi unían ami nishquin 'atimomainun. Usai 'ianan ca Nucën Papa Diosan nëtënu abë nëtétimoi 'iti 'icën. ³¹ Usa 'aínbi ca bëría unin —cha ca a uni 'icë —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën. 'Imainun ca bërí unin is-cëxa ñuuma 'icë uni a Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icë isti 'icën.

Jesusan —'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quixun catëcëan bana

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Anuax cuanx bain Jerusalénu cuani ca aín 'unánmicë unicamaxa uisai cara 'iti 'icë quixun sináncasmai racuëti tsiánmainun Jesús rëcuëñquiancëxa. Rëcuëñquiania 'itsa unin a nuibiancëxun ca Jesusan abëa cuanun aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé cuëñquin, usai cana 'iti 'ai quixun ñuixunquin, ësaquin

cacëxa: ³³ —Mitsúnbi camina isin, bërí cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ë unin 'inánti 'icën, judíos sacerdotenën cushicamacëñun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama. 'Ináncëxun ca atun —a uni ca bamati 'icë —quixun catancëxun judíosma unicaman 'anun 'ë 'in-ánti 'icën. ³⁴ 'Ináncëxun ca 'ëmi cuaianan tushucanan mëëtancëxun 'ë 'ati 'icën. Usoquian 'acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquiti 'ain.

Zebedeonën bëchicë rabëtan Jesús ñucá

(Mt 20.20-28)

³⁵ Usa 'ain ca Zebedeonën bëchicë rabé, Jacobo 'imainun Juan, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Nux cuëëncësa oquinmi nun ñucácëxun min nu 'axúnti cananuna cuëënin.

³⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu ñu 'ën mitsu 'axúnti caramina cuëënin?

³⁷ Cacëxun ca cacëxa:

—Mixmi 'apu 'aish, min nëtë upínu tsotan, 'ën xucë-naxa min mëcën amo tsómainun 'ëx min mëcën amo tsóti cana cuëënin.

³⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'ë cain. ¿'Ë 'acësaribi oquian unin mitsu bëtsi bëtsi ocëxun caramina tanshiti 'ain? ¿'Ëx 'icësaribiti tëmëraquinbi caina tanshiti 'ain?

³⁹ Quia ca cacëxa:

—Usaribi oquin cananuna tanshiti 'ain.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën 'acësaribi oquin camina bëtsi bëtsi ocë 'ianan paëira tanti 'ain. ⁴⁰ Usa 'aínbi cana 'ën, mix camina 'ën mëqueu tsónan 'ën mëmiu tsóti 'ai quixun ui unibi caiman. Nucën Papa Diosan cuni ca cati 'icën, uix cara anu tsóti 'icë quixun, an mëníosabi oía 'inun.

⁴¹ Usaquin a rabëtan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicë uni raíri, mëcën rabé, ax Jacobo 'imainun Juanmi nishacëxa. ⁴² Usaria isquin ca cuëñxun Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëëncësabi oquian tëmëraquinbi ñu mëënun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicësabi oquian 'anun 'amia. ⁴³ Usa 'aínbi camina mit-sux usai 'itima 'ain. Uix cara bëtsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu mëëquin 'aquiñti 'icën. ⁴⁴ Uinu 'icë micamax cara mitsun cushi 'iisa tania an ca mitsúxmi chuámarua upitax bucunun mitsu ñu 'axúnti 'icën, 'ën mitsu 'acësaribi oquin. ⁴⁵ Uni itsían ñu mëëxunun cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá-ma 'ain. 'Ëx cana unicamaxa upí 'ianan upitax bucuti oquin 'aquiñti uacën. 'Ëx 'uchañuma 'aish bamat-sianxmabi cana camabi uníxa Nucën Papa Diosbë upí 'inun atun 'ucha 'ënansa 'ain bamai uacën.

Jesusan bëxunñu uni Bartimeo bëpëxcüa

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Usaquiani Jericó ëmanu bëbatancëx ca anuax aín 'unánmicë unicama 'imainun 'aisamaira uni Jesús bë

cuantécëancëxa. Cuania ca bëxufu uni, Bartimeo cacë, Timeonën bëchicë, an uni curíqui ñucacë, an bai amo tsóxunbi ⁴⁷ —Nazaretu 'icë Jesús ca aia —quíaxa quicania cuati cuënishquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁸ Usaía quia oquin ca anu 'icë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima ax 'icësamaira oi ñunshínru munuma cuënishtécëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁹ Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan —'ënu unun ca cat —quixun cacëxa. Cacëxun ca unicaman bëxufu uni cacëxa:

—Masá nuituáxma ca 'it. Mi ca cuënia, niruquiani ca anu cuantan.

⁵⁰ Cacëxëshi niruquin anúan mapúcë chupa pëxun nibiani ca Jesúsnu cuancëxa. ⁵¹ Usaria aia ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën mi uisoti caina cuëënin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnúnmi 'ë bëpéxcuti cana cuëënin.

⁵² Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina cuanti 'ain. 'Ën mi bëpéxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpéxcüan.

Usaquian cacëxëshi bëpéxcuquin ca isacëxa. Bëpéxcucëxun isi cuëënquiani ca Jesúsbe cuancëxa.

II. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (11-13)

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 Jerusalénu cuani Betfagé 'imainun Betania ëma rabé a 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin Jesusan cacëxa:

² —Aminu bësucë ëma anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaxun camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua təcërecacë mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³ Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unín: ¿Uisoti caramina tubuin? —cacëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibun ca ënë a buánxunun quixun nu caxa. Bëríbi ca bëmitécënti 'icën.

⁴ Usaquin caxuan xucëx cuanxun ca burro, bai amo xubu xëcuë tanáin, təcërecacë mëracëxa. ⁵ Mëraquian tubuia isquin ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—¿Añu caina 'ain? ¿Uisati caramina burro tubuin?

⁶ Cacëxun ca usaquin canun quixuan Jesusan cacëxabi oquin cacëxa. Cacëxun ca —ca buántan —cacëxa.

⁷ Cacëxun buántancëxuan chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruax tsotax Jesús Jerusalénu cuancëxa. ⁸ Usaía burron cuancëbëtan ca 'aisamaira unín anun Jesús cuanti bainu, anúan mapúcë chupabi 'apámainun bëtsi bëtsi unín naë rësúnua i pëchi chuíshcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácëxa. ⁹ Usobiani ca sharáquiani unicama cuancëxa. Raírinëxa

rëcuëmainun ca raírinëxribi Jesús caxu cuani a rabi cuëëni quicancëxa:

—Ënë unix ca upíira 'icën. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca ënëx bërí aia. A ca camabi unín rabi 'icën. Nun a rabinun ca 'acan. ¹⁰ Nucën rara Davitan rëbúnqui, ami sinania Nucën Papa Diosan ainan nu 'imiti, a ca ënëx 'icën. Nucën Papa Dios naínu 'icë, aribi cuëënquin rabinun ca 'acan.

¹¹ Usaía unicamax sharáquiamainun cuanx ca Jesús Jerusalénu bëbacëxa. Bëbaxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabi xubunu atsínxun, camabi ñu istancëx bari cuabúcëbë Betania ëmanu 'i cuancëxa. Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa.

Jesusan higuera cacë i bimiñuma 'inun ca

(Mt 21.18-19)

¹² Betanianu 'inëti Jerusalénu cuantécëni ca Jesús panancëxa. ¹³ Pananquiani cuani ca 'uraxun higuera nicë isbiani, bimiñu cara quixun isi cuancëxa. Cuanquin isquinbi ca tuáñuma ñancáishi 'aísha aín pëchishi ocëxa, higuëranën, tuatisama pan 'ain. ¹⁴ Usa 'icë isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatécëniman. Achúshira unínbi ca min tuá cutécëniman.

Quixuan caia ca aín 'unánmicë unicaman cuacëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabi xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Usaquiani cuanx Jerusalénu bëbax anuxun Nucën Papa Dios rabi xubunu atsínxun ca Jesusan anuxun an ñu marucë unicama chiquíanan an curíqui cambioquin bicë unicaman mesacama chashcaquin an numacuru marucë unicamaxa anu tsócë aribi chashcacëxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹⁶ Usonan ca uíxbia ñu buani anuxun Nucën Papa Dios rabi xubunu atsínquianxma 'inun quixun atu cacëxa. ¹⁷ Usaquin 'aquin ca unicama 'unánmiquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca quia: “Anuxun 'ë rabi xubu ax ca anuaxa camabi uni 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuëñëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

¹⁸ Usaía quicëbë camabi unían aín bana cuati rabanan racuëti ca judíos sacerdotenën cushicamabë an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamax Jesús 'acatsi quiax 'ësëncëxa.

¹⁹ Usa 'ain ca ñantabucëbë Jesúsbe aín 'unánmicë unicama Jerusalénuax cuancëxa.

Higuera chushi xanan

(Mt 21.20-22)

²⁰ Uxnëti pëcaracëbë Jerusalénu cuantécëntin ca higuera an isóncësama 'icë aín tapúnmiaxbia chushicë isacëxa. ²¹ Usa isquin ca Pedronën a higuera caia conxun Jesús cacëxa:

—Ca is. Minmi ñu concë higuera ca xanáxa.

²² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ax cushiira 'ixun ca Nucèn Papa Diosan ax quicësabi oquin 'aia quixun sinani ca ami catamët. ²³ Asérabi cana mitsu cain, unían —sapi ca 'atima 'icë —quixun sinánquinma —asérabi ca Nucèn Papa Diosan 'ati 'icë —quixun sinánquin, ènë matá —ènuax ca parúmpapanu racati cuantan —quixun cacëx ca usai 'iti 'icën. ²⁴ Usa 'ain cana mitsu cain, —asérabi ca Nucèn Papa Diosan 'èn cacëxun 'è 'axunti 'icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácësabi oquin mitsu 'axunti 'icën. ²⁵ Unibë 'aisama 'aish Nucèn Papa Dios naínu 'icë abë banaquin camina axa mimi 'uchacë uni cupiti sinánquinma a pain manuṭi 'ain, usaribi oquian Nucèn Papa Diosan min 'ucha tērénquin manunun. ²⁶ Usa 'aínbi ca mitsúxmi uni itsimí nishcë a manutisama tania Nucèn Papa Dios naínu 'icë, an mitsun ñu 'atima 'acë a tērénxunquin manutima 'icën.

Jesusan cushi ñuicë bana

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Jerusalénu cuantécëanx ca anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunu Jesús cuantécëancëxa. Cuanx atsíntancëxa anu 'icë isquin ca judíos sacerdotenën cushicama, 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama, 'imainun ampan caniacëcë unicama anu cuanxun ²⁸ ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina an ñu marucë unicama chiquíon? ¿Uin cara usoquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ènribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucácëxunmi mitsun 'è ñuixuncëxun cana 'ènribi mitsu cati 'ain, uin banan carana èsaquin 'ai quixun. ³⁰ ¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucèn Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx? Ca 'è ñuixun.

³¹ Usaquian Jesusan cacëxbi ca uisaquin caranuna cati 'ai quixun sinani ñucacancëxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu Nucèn Papa Dios naínu 'icë an ca cacëxa quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —¿usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai? —quixun nu cati 'icën. ³² ¿Caranuna —unían 'imicëxun ca Juanën unicama nashimiacëxa —quixun cati 'ain? Usaquin cati 'aínbi ca camabi unin aín bana cuaquin —Nucèn Papa Diosan ca aséra-bi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

Usaquin sinani ca a 'apucamax 'apuma unicamami racuéacëxa. ³³ Usai canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman. Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'èn ñucácëxun 'è ñuixuncëxunma cana 'ènribi uin banan carana èsaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

Bana itsi ñuicësoquin Jesusan an naë bërúancë unicama ñuia

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 Bana itsi ñuicësoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ènë banaribi 'apucama ñuixuncëxa:

—Èsa ca. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënètancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quinioquin naëaxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtisi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami èbiani ca 'ura 'icë menu 'i cuanxa. ² Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëemicë uni achúshi xuquin caxa:

—An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ènan 'iti a mësúa 'è bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³ Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman mëetancëxun ñuñuma cuantécëntanun xuaxa. ⁴ Usaquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mëemicë uni itsi xutécëanxa. Xucëx cuanxa bëbaiabi ca aribi an naë bërúancë unicaman macuëxquin bëtisi bëtisi oquin 'atimati banaquin ñu caxa. ⁵ Usocëbëtan amiribishi xucëbi ca bëtisiribi 'axa. A 'acan ca bëtisi xutancë xutancëxun raíriribi xuaxa. Xutiabi ca raíri 'atimonan raíriribi 'acanxa.

⁶ Usoquin aín unicama xuquinbi ca aira nuibacë aín bëchicë a xucëma 'icën. Xuxunmabi ca —'èn bëchicë ènë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë —quixun sinánquin aira xuaxa. ⁷ Usoquin sinánquin xucëx cuanxa bëbacëbë ca an naë bërúancë unicama canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ènëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ènë 'ati 'ain. ⁸ Canantancëxun 'atancëxun ca naë 'uri racáncanxa.

⁹ Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun a unicama uisoti 'icë quixun cana mitsu cain. Aín naënu cuanxun a unicama 'atancëxun ca bëtisi uni aín naëa bërúanxunun quixun cati 'icën. ¹⁰ ¿Nucèn Papa Diosan bana cuënëo èsai quicë, a caramina mitsun iscëma 'ain?,

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aishbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti. ¹¹ Usaía 'inun ca Nucèn Papa Diosan 'imiaxa. An usoquin mënócëx ca nun nu iscëx upíira 'icën.

¿Usoquian cuënëo bana a caramina mitsun iscëma 'ain?

¹² An naë bërúancë unicama ñuicëbë ca judíos 'apucama atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsmi nishacëxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi —'it-sa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuéquin Jesús èbiani riquiancëxa.

Unían 'apu curíqui 'inan

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Usaquiani cuanxun ca atun cushicaman uisai cara Jesús quiaxa quixuan atu cacëx ami manáncatsi quixun, an Jesús cëmëxun ñucánun fariseo uni raíri 'imainun Herodesnën uni raíriribi xuacëxa. ¹⁴ Xucëx cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Canaanuna 'unanin, min banax ca asérabi 'icën. Uisai cara Nucèn Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun camina cëmëquinma asérabi ñuin, unían min a bana ñuia cuati cuëncëbëtanmabi. Min sináncëx ca camabi uni bëtisibëtan sënën 'icën. Usaquin sinánquin camina

camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucèn Papa Diosan uni 'iti 'icè quixun ñuixunin. Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucèn Papa Dios asérabi nun cushi 'ain cara Romanu 'icè 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Caranuna curíqui 'inánti 'ain? ¿Caranuna 'inántima 'ain?

¹⁵ Cacèxun ca Jesusan —uisai caraisna qui quixun 'èmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'è ñucatia —quixun 'unánquin cacèxa:

—Èmi manánuxun 'èx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'è usoquin cain. Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti manè curíqui achúshi 'è bèxun.

¹⁶ Cacèxuan bèia isquin ca Jesusan cacèxa:

—¿Uin bemañan tanquin 'acè cara ènèx 'ic? ¿Uin anè cara cuèñocè ènèx 'ic?

Cacèxun ca atun cacèxa:

—Ax ca Romanu 'icè 'apu, Césarnèn bémánan tanquin 'acè 'imainun Césarnèn anè 'icèn.

¹⁷ Usaquin cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Ami mitsun 'atia César cuèèncè a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucèn Papa Dios cuèèncè a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

Usaquian cacèxun cuati ca bètsi unin banasama ca ènèn bana 'icè quiax sináncasmai ratúcancèxa.

Uni baísquiti ñui quicè bana

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Usa 'ain ca Jesúsnu saduceo unicama cuancèxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icè —quixun sináncèxa. Usaquin sináncè 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacèxa: ¹⁹ —Nun 'unánun ca Moisésnèn èsai quicè bana cuèñocèxa, uni achúshinèxa bèchicèñuma 'aish bamacèbètan ca aín xucènan aín casunancè xanu bixun, ami bacè bèchiti 'icèn. Usoquian 'acèx ca aín bèchicè ax aín xucènan bèchicèsa 'iti 'icèn. ²⁰ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uní achúshi ca mècèn achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacèxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacèxa. Biaxbi ca bacè bèchiaxmabi bamacèxa. ²¹ Baman aín xucènan casunancè xanu biaxbi ca aín xucèn axribi bacè bèchiaxmabi bamacèxa. Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucèn bètsixribishi bamacèxa. ²² Usa 'ain ca xucèn camáxbi a xanu biaxbi bacè bèchicèñuma 'inun bamacèxa. Acamaxa bamai cèñúan ca a xanúxribi bamacèxa. ²³ Camaxunbi ca a xanu biacèxa. ¿Usa 'ain cara anun unicama baísquiti nètèn acama uinu 'icéxira aín bènè 'iti 'ic?

²⁴ Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Usama ca. Mitsun Nucèn Papa Diosan bana cara uisaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'è ñucatin. ²⁵ Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icèn, aín ini bèchicè ca unin bènumitima 'icèn. Usaribi ca naínu 'icè ángelcamaxribi 'icèn. ²⁶ Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísquitima 'icè —quixun sinania cana mitsu cain, ca usama 'icèn. ¿Caramina Moisésnèan imaxu nèèmètia isa ñui quicè

bana iscèma 'ain? Imaxu rëquirucènuax banaquin ca Nucèn Papa Dios Moisés èsaquin cacèxa: “Èx cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicè Dios, a 'ain”. ²⁷ A bana cuèñeo isquin cananuna 'unanin, Nucèn Papa Dios, ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icèn. Ax ca camabi aín unicaman rabicè Dios a 'icèn.

A pain Nucèn Papa Diosan bana axa quicèsbabi oiira 'iti

(Mt 22.34-40)

²⁸ Usaquian Jesusan saduceo unicama caia ca an Moisésnèn cuèñeo bana 'unáncè uni achúshinèn uquin cuacèxa. Cuacèxuan saduceo unicaman ñucacè bana a upí oquin ñuia cuaxun ca an Jesús cacèxa:

—¿Uinu 'icè Nucèn Papa Diosan bana cuèñeo quicèsa oiira caranuna 'iti 'ain?

²⁹ Quixuan cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Axa quicèsbabiira oi 'iti bana ax ca èsai quia: “Israel unicama, ca cuat. Nucèn 'Ibu Dios ax ca achúshi 'icèn.

³⁰ Min 'Ibu Diosmi camina asérabi cuèèni cèmèima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamèti ax cuèèncèsbabi oíshi 'iti 'ain”. Ax ca a pain Nucèn Papa Diosan bana ax quicèsbabi oiira 'iti a 'icèn. ³¹ Ènéxribi ca a banasaribi 'icèn: “Mixmi bèruancacèsaribi oquin camina min aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icè 'aquinti 'ain”. 'Aíma ca axa quicèsbabi oía uni 'iti ènè bana rabèsaribi bana 'icèn. ³² Usaquian cacèxun ca an Moisésnèn cuèñeo bana 'unáncè unin cacèxa:

—Usa ca. Mixmi quicè bana ax ca asérabi 'icèn, Nucèn Papa Dios, ax ca achúshishi 'icèn. Bètsi Dios ca 'aíma 'icèn. ³³ Cèmèima asérabi cuèèni, ax cuèèncèsbabi oi 'i ami sinánan unin axa bèrúancacèsaribi oquin aín aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icè 'aquincèbè ca Nucèn Papa Dios cuèènia, judíos unían aín 'ucha cupí 'aracacè ñuina rëxun xarocèbèa 'icèsamaira oi.

³⁴ Usaquian a bana ñuiquin cacèxun ca Jesusan a uni cacèxa:

—Nucèn Papa Diosan uni 'iisa camina 'ain.

Usaquian a uni caia cuaxun ca ui unínbí ñucátècèanma 'icèn.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icè quicè bana

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixuni ca Jesús quiacèxa:

—¿Uisa 'aish cara an Moisésnèan cuèñeo bana 'unáncè unicamax quia, Cristo ax ca Davitan rëbúnqui 'icè quiax? ³⁶ Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitanbi ca David èsaquin quimiacèxa:

Nucèn 'Ibu Diosan ca 'èn 'Ibu caxa, “axa mimi nishcè unicama 'èn mi 'ibuamimainun camina mix 'èbè 'apu 'aish 'èn mèqueu 'iti 'ain”.

³⁷ Usai qui ca David ax —Cristo, ax ca 'èn 'Ibu 'icè —quiax quiacèxa. ¿Èsaia quiá 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic? Usaía quia ca 'aisamaira 'ixun unin cuèenquin cuacèxa.

Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama ñuia

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Cuatia ca bana ñuixunquin Jesusan ësaquin atu cacëxa:

—An usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcé pañuax niti cuëëanan anuxun ñu marucë anuxuan unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin męcën 'inánquin bití cuëënia. ³⁹ Usai 'ianan ca anu judíos unicama timéti xubunu unicamabë timéti, anua aín cushicamax tsóti a anu tsotishi cuëënia, 'ianan ca pi timéxun anu aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. ⁴⁰ Usai 'ianan ca casunamęcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoti 'icën.

Xanu casunamęcëñëan Nucën Papa Dios curíqui nanxúan ñui quicë bana

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëx ca Jesús anu curíqui nanti ñu 'urama ami bësui tsóbuacëxa. Tsóxun ca anu nanti ñu anua unicaman curíqui nania isacëxa. Iscëxun ca 'aisamaira curíquiñu unicama an 'itsa curíqui nancëxa. ⁴² Nancëbë uquin ca xanu casunamęcë ñuñuma, anribi manë curíqui rabératsu nancëxa, axa cupímara 'icëbi. ⁴³ Nancëbëtan cuëncëxa aia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tēxëocë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aínbi ca xanu casunamęcë ënën asérabi cuëënquin 'aisa tanquin anúan ñu marutibi 'aíma 'itánun aín curíquicamaishi 'aruaxa. Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu upíira upí ñui quicë bana

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13 Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Ca is, ënë xubux ca maxax 'acë 'aish upíira upí 'icën.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë xubu camina maxax 'acë 'aish chaira isin. Usa 'aínbi ca ënë xubucama aín maxáxcamaribi rurupacë 'iti 'icën.

Mecama cëñúti nëtë 'iisama pain 'ain bëtsi bëtsi ñu 'iti bana

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Usaquin cacëx abë cuanquin ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'uria 'icë matá, Olivos, anu tsóbutia Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, acaman, unia 'aíma 'ain, atúxëshi abë 'ixun Jesús cacëxa: ⁴ —¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënëx aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nëtë ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

⁵ Usaquian aín 'unánmicë unicaman ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nëtë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—'Itsa unin ca, 'ëx cana Cristo 'ai, quiax quiquin 'itsaira uni paránuxun 'aia. Usoquian mitsuribi paránti rabanan camina bërúancati 'ain. ⁷ Mitsun camina uni itsían —bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan camina —raíri unicamaxribi ca raíribë 'acánania —quixun ñuia cuatíbi racuétima 'ain. Usaía 'icëbëbi ca ënë mecama cëñúcëma pain 'iti 'icën. ⁸ Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. Bëtsi bëtsi mecama ca shaíquinuxun 'aia. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. Usoquin pain tēmëratancëxunbi ca 'ëx utëcëncëbëtainra, unin an 'acësamaira oquin tēmëranuxun 'aia.

⁹ 'Ëmi sináncëma uni raírinën ca 'apucamanu ami manánuxun mitsu buánti 'icën. Usonan ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun mitsu manë xon rishqiti 'icën. Mitsúnmi 'ën bana uni ñuixuncë cupí ca unin mitsumi nishqin judíosma unicaman 'apunu mitsu buánti 'icën, ami mitsu ñui manánuxun. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unánx camina usaía 'icëbë ratútima 'ain. Usocëxunbi camina a 'apucama 'ë ñuiquin bana ñuixun 'iti 'icën. ¹⁰ Usaía 'icëma pan 'ain ca camabi menuxun uisai cara uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quiáxa quicë bana unin ñuixun 'icën. ¹¹ A unicaman mitsu 'apunu buáncëxun camina racuëquin —uisai carana quiti 'ai —quixun sinántima 'ain. Mitsúxmi banacëbëtanhsia Nucën Papa Diosan mitsu sinánmicë banan camina cati 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina quiti 'ain. ¹² 'Ëmi sináncëma unin ca axa 'ëmi sinania oquin aín xucénbi an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicëbi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín bëchicënen ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. ¹³ Mitsúxmi 'ëmi catamęcë cupí ca unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. Usa ñu 'icëbëtanbia 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax ca 'ën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën.

¹⁴ Usaquin caxun ca Jesusan ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixuncè uni, Danielnëan a ñuiquin cuënëo uni ax ca 'atimaira 'icèa unin timacè 'aishbi aín suntárucamabè uti 'icèn. Aí ca ax anua ax 'itima anu 'iti 'icèn. An ènè bana iscè uni an ca uisai quicè cara quixun 'unánti 'icèn. Usai 'icèbè ca unicama ami racuèti Judea menu 'icè èmacamanuax abáquiari matánu cuanti 'icèn. ¹⁵ Aín xubu èman 'icè unicamaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsintécënima ashiti cuanti 'icèn. ¹⁶ 'Imainun ca aín naënuxuan ñu mēècè unicamaxribi abánuxun aín chupa bitsi, aín xubunu cuaníma aín naënu-axèshi abáti 'icèn. ¹⁷ Usaía 'icèbè ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcè xanucamaxribi abáquiari cuani nuibacanuxun 'aia. ¹⁸ Usaími mitañu 'itin rabanan camina Nucèn Papa Dios ñucáti 'ain. ¹⁹ Usai 'i ca unicama Nucèn Papa Diosan me uniotabacè 'aian uínsaranbi 'iásamairai tēmèrati 'icèn, amiribishi usai tēmèratécëntimoi. ²⁰ Anúan paè tanquin tēmèrati nētéxa cēñúcèbema ca usabi 'i camabi uni bamati 'icèn. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan, ainan 'inun an caíscè unicama nuibaquin, atu cupí anúan unin paè tanquin tēmèrati nētécama sēnénmiti 'icèn.

²¹ Anúan usoquin unicaman tēmèrati nētè ucèbëtan unin mitsu —ca is, ènu ca Cristo 'icè —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icè —quixun cacèxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²² Anúan usoquin unicaman tēmèrati nētè ucèbëtan ca unin ax asérabi ama 'ixunbi —'èx cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírinën cēmèquin —'èn cana Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Canan ca unicama paránti sinánquin, uni itsían 'acèma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquin ca Nucèn Papa Diosan unicamaribi paránti sinánuxun 'aia. ²³ Usai 'icèma pan 'aínbi 'èn mitsu cacè 'aish camina a ñucama usai 'icèbèbi ratútima 'ain. 'Ianan camina unínma mitsu parania bërúancati 'ain.

Anúan Jesús utécènti nētè ñuicè bana

(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Catancèxun ca Jesusan èsaquinribi aín 'unánmicè unicama cacèxa:

—Usaía tēmèrai anun uni bënëti nētécama 'icèbè ca bari bēánquinuxun 'aia, 'uxénribi ca pècanuxunma 'aia. ²⁵ 'Isparibi ca rëucunuxun 'aia, naícamè'èo shaíquicèbè ca anua 'icè ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. ²⁶ Usaía 'icèbëtan ca uni 'inun Nucèn Papa Diosnu-ax uá, 'èn nētè cuin mēúxun 'èn cushin pècabëtsinia unicaman isnuxun 'aia. ²⁷ 'Èx uquin cana 'èn ángelcama xuquin 'ènan 'inun 'èn caíscè unicama camabi menua, naínuaribi 'èbèa 'inun timéminuxun 'ain.

²⁸ Ènè ñu camina 'unanin, higuera i ax ca baricu-atsincèbè aín pèchi rëucubutancèx amiribishi corutécënia. Usaría 'ia isquin camina —ca baritiacu-atsinia —quixun 'unanin. ²⁹ Usaribitia 'èn mitsu ñuixuncè ñucamax 'icèbëtan camina 'unánti 'ain, anun 'èx utécènti nētè ca 'urama 'icè quixun. ³⁰ Asérabi cana mitsu cain, ènè nētènu bucucè unicamax bamacèma

pain 'ain ca 'èn mitsu ñuixuncè banacama quicèsabi oi 'iti 'icèn. ³¹ Naí, me acamax ca cēñúti 'icèn, 'aínbi ca 'èn banaxa nētétimoi usabi 'ain camabi ñu 'èx quicèsabi oi asérabi 'iti 'icèn.

³² Añu nētèinra carana 'èx utécènti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icè quixun ca uínbi 'unanima. Naínu 'icè ángelcamanbi ca 'unanima, 'èx Nucèn Papa Diosan Bèchicè 'ixunbi cana 'ènribi 'unaniman. Nucèn Papa Diosan cuni ca 'unania. ³³ Mitsun uínsaran carana uti 'ai quixun 'unancèma 'aish camina camabi nētèn 'èn uni 'aish 'èmi sinánquin 'èx uti caínti 'ain. ³⁴ Ca èsa 'icèn. Uni achúshinën ca aín xubunuax amanu cuanuxun an ñu mēèxuncè unicama cuènxun, —utécènta-mainun camina upí oquin ñu 'ati 'ai —quixun canan an xècúè bërúancè uniribi aín xubu bërúainra onun quixun caia. Usaquin cabiani ca 'ura cania. ³⁵ A unicaman ca uínsaran cara an atu ñu mēèmicè uni uti 'icè quixun 'unanima. Usaribiquin camina mitsu 'èx uti 'unaniman. Carana bēbaquíshcèbè uti 'ain, carana imé naèx uti 'ain, carana 'atapa bënë banacèbè uti 'ain, carana pècaracèbèa bari urucèbè uti 'ai quixun camina 'unaniman. Usa 'ain camina camabi nētèn 'èmi sinánquin 'èx uti caínti 'ain, ³⁶ uquin atuna 'èmi manúcè mitsu mērain, usa 'ain. ³⁷ Èsaquin 'èn mitsu cacèsaribi oquin cana axa 'èmi catamècè unicamaribi cain, camina 'èmi sinánquin 'èx uti caínti 'ai quixun.

III. BAMAXBI JESUCRISTO BAISQUIA BANA (14-16)

Judíos unicama Jesúsmi 'èsénan

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 Anun carnero 'ati 'ianan anun chamiti ñucèñun- ma 'acè pán piti nētè 'itia rabé nētè 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan an Moisésnën cuënëo bana 'unancè unicaman, uisaxun caranuna 'anuxun Jesús, unicaman 'unánunmaishi, biti 'ai quiax canancèxa. ² Cananíbi ca quiacèxa:

—Unicamama anun rabanan nēeti tsuáquiruía, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nētèn bitima 'ain.

Betaníanuxuan xanun Jesúsmi ro tutuca bana

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Betania ñacánuax ca Jesús an aín nami chëquimicè 'insínñu 'aíshbia pèxcúcè, Simón, aín xubunua 'icè mesanu tsócèxa. Anu 'aísha mesanu tsotan ca xanu achúshinën anu sanuira sanu 'inínti ro, nardo cacè, 'arucè ñu a bèacèxa. A rox ca mescucèma 'aish cupíra cupí 'iacèxa. Usa 'aínbi ca anua 'arucè ñu a ruruquin anun Jesusan maxcá chabócèxa. ⁴ Usoia isi ca anu 'icè unicama raírinèx a xanumi nishi canancèxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cēñuax? ⁵ Anun ñuñuma uni 'aquinti trescientos curíqui cupí maruti ca ènè ro 'iixa.

⁶ Usai canania cuaquin ca Jesusan cacèxa:

—Ami nishquin ènè xanu ñuixunma ca 'at. Èsoquian 'è 'acè ènèx ca asábiira 'icèn. ⁷ Camabi nētèn camina

ñuñuma uni isin. Isquin camina 'aquinsa tanquin 'aquinquin ñu 'inánti 'ain. Usa 'aínbi camina mitsun xëñibuquin 'è istima 'ain. ⁸ An 'è usaquin 'aisa tanquin ca 'è 'axa. Bamacë mañuxun usoquin unin 'ati tanquin ca 'ènë xanun 'è ron 'axa. ⁹ Aséribi cana mitsu cain, uinuxun cara camabi menuxun 'èn unibunën 'èn bana, anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca 'ènë xanúan 'èsoquin 'è 'acë 'ènëribi ñuixunti 'icën, camabi unían 'unánun.

Judasñëan Jesús uni 'inan

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenën cushicama 'icë anu cuanxun —Jesúsni binun cana mitsu a ismiquin buánti 'ai —quixun atu cacëxa. ¹¹ Cacëxun cuati cuëenquin ca —curíqui cananuna mi 'inánti 'ai —quixun cacancëxa. Usaía quicëbëtan ca Judasnën —¿uisaxun carana 'ènë unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncëxa.

Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan ashiquin pia

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nëtë ucëbëa, anun carnero 'ati Pascua nëtë 'ain, ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uinuxinra nun Pascua nëtën a piti ñu mi mënioxuni cuanti caramina cuëenin?

¹³ Usaquian cacëxun xuquin ca aín 'unánmicë uni rabé cacëxa:

—Èma 'uri anu ca cuantan. Cuanquin mëraqin camina achúshi unían ñutën 'umpax buania a nuibianti 'ain. ¹⁴ Nuibiani anua ax atsíncë xubunu atsínquin camina aín 'ibu 'esaquin cati 'ain: An nu 'unánmicë uni an ca 'esaquin mi canun nu caxa, ¿Uinuxun cara 'ëbëtan 'èn 'unánmicë unicaman Pascua nëtën piti ñu piti 'ic?

¹⁵ Usaquinmi cacëxun ca an mitsu anuxunu piti, xubu namé cha, cata itsi manámi 'icë, anua mesa 'imainun anu tsóti acama mëníocë, a mitsu ismiti 'icën. Ismicëxun camina anuxun piti mëníoti 'ain.

¹⁶ Usoquian cacëx cuanx Jerusalénu bëbaquin ca aín 'unánmicë uni rabëtan Jesusan cacësabi oquin a ñuca ma mërácëxa. Mëraxun ca anuxun a nëtën piti ñuca ma mëníocëxa.

¹⁷ Usaquian 'an ca Jesús bë bëbaquishcëbë aín 'unánmicë unicama męcën rabé 'imainun rabé acamax anu bëbacëxa. ¹⁸ Bëbatancëxun mesanuxun piia ca Jesusan atu cacëxa:

—Aséribi cana 'èn mitsu cain, an 'ëbëtan picë micama achúshinën camina axa 'ëmi nishcë unicama 'è 'inánun 'ain.

¹⁹ 'Esaquian cacëxun oi masá nuituquin ca aín 'unánmicë unicama achúshi achúshinën Jesús ñucácëxa:

—¿'Èn carana uni mi 'inánti 'ain? ¿'È cat?

²⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Micama achúshi an 'ëbëtan manë xampami chabóxun pán picë an ca uni 'è 'inánti 'icën. ²¹ Aséribi Nucën Papa Diosan bana cuëñëosabi oi cana uni 'inux

anuax uá, 'èx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'è 'ináncë uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icë usoquian Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën. Usai 'itima cupí ax unitima ca 'iacëxa.

²² Usaquian cacëxun pimainun ca Jesusan pán biquin, Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun, pán tucapaxun 'inánquin atu cacëxa:

—Ènë ca bit. Mitsúnmi piti pán 'ènëx ca 'è 'icën.

²³ Cacëxuan a pánca pían ca Jesusan uvas baca anu 'arucé xampa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun atu 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca camaxunbi 'acëxa. ²⁴ 'Aia ca cacëxa:

—'Èn imi 'apati 'èx bamacé cupí ca 'aisamaira uni aín 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. 'Ènëx ca a 'apati 'èx bamati a 'icën. ²⁵ Aséribi cana mitsu cain, 'enuxun cana uvas baca 'atëcëniman. Nucën Papa Dios anua ax aín unicaman 'Apu 'icë, anuxun cuni cana 'atëcënti 'ain.

Pedronën uni paran

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Nucën Papa Dios rabi cantatancëx ca Jesús bë aín 'unánmicë unicama Olivos cacë matánu cuancëxa.

²⁷ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Unin 'è bicëbë camina mitsux racuëti abati tsuáquiti 'ain, Nucën Papa Diosan bana cuëñëo 'esai quicësabi oi: "An carnero bërúancë uni 'èn 'acëbë ca carnerocamax abati tsuáquiti 'icën". ²⁸ Usai 'itancëxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'èx pain baísquiquiani Galileanu cuanti 'ain.

²⁹ Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Raírinëxa mi 'ëbiani abácëbëbi cana 'èxëshi mi 'ëbiani abátima 'ain.

³⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina 'ènë ñantan rabëti 'atapa banatisama pan 'ain min isamina 'è 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³¹ Cacëxun ca Pedronën ñunshínquin Jesús cacëxa:

—'Èx mibë bamanuxunbi cana, 'èn cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain.

'Esaquian caia ca usaquini camaxunbi cacëxa.

Getsemaní naënuaxa Jesús aín Papabë bana

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mëníocë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Èx Nucën Papa Dios bë banamainun ca 'ënu tsóxun 'è caín.

³³ Usaquin cabiani Pedro, Jacobo, Juan, acama buani cuanibi ca —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani bënëti masá nuituacëxa. ³⁴ Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca 'ënu tiquit. 'Aíshbi camina 'uxtima 'ain.

³⁵ Cabiani 'urira cuani menu rantin puruni tsóbuquin ca, ax cuëncëbë ca uisaíbi 'itima 'icë quixun 'unani, abë banaquin aín Papa cacëxa: ³⁶ —Papan, min

'aisama ñu ca 'aíma 'icën. 'Ën usoquin paë tanun 'ë 'im-ixunma ca 'at. Usa 'ainbi cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oishi cana 'iti 'ain.

³⁷ Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mèraquin ca Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ¿caina 'uxan? ¿Tënëima caramina bënëitishi 'uxan? ³⁸ Mitsux 'ëx cuëncësa oi 'iisa tanibi camina asérami usai 'iman. Usa 'ain camina 'uxti tēai, 'uchati rabanan Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

³⁹ Usaquin cabiani cuantëcëanx ca Jesús amiribishi usaquinribishi cai aín Papabë banatëcëancëxa. ⁴⁰ Banatancëx utëcënquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, aca-maxa 'uxcënan tēnántëcëncëx 'uxcë mèratëcëancëxa. Mëraquin bësuncëxunbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun sinánma 'icën. ⁴¹ Usa 'ain amiribishi cuantëcëntancëx utëcënquin ca cacëxa:

—Bëri camina tantianan 'uxti 'ain. Asá ca. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'ë 'inánti nētë ca uaxa.

⁴² Cuanun ca nirucuatsin. An 'ë uni 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Jesusan cacëbëbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abë ca 'itsa uni manë xëtocë bëanan imaxu tēacë bëi uacëxa. Axa ucëcama ax ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun caniacëcë unicamanribi Jesús binun quixun xucë 'iacëxa. ⁴⁴ Usa 'ain ca buánquin Judasnën abë cuancë unicama cacëxa:

—'Ën bëtsucucaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icë quixun. 'Unánquin a bixun camina bërúinra oxun buánti 'ain.

⁴⁵ Usaquin unicama cacësabi oquin ca anua 'icë anu bëbaquin Judas Iscariotenën, —¿ënu caina 'ain?

—caquin Jesús bëtsucucacëxa. ⁴⁶ Usa oia ca axa ucë unicaman Jesús biacëxa. ⁴⁷ Bicëbëtan ca anua 'icë unicama achúshinën aín manë xëtocë aín xacánua biquin, judíos sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëemicë uni mëequin aín pabí amocüa pabíscacëxa.

⁴⁸ Usocëbëtan ca Jesusan axa anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu tēacë tuíanx caramina mëcamacë uni 'acësa oquin 'ë binux ucan? ⁴⁹ Camabi nētën 'ën mitsu nēbëtsinuxun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuiabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicancëma 'ain. Usa 'ainbi camina Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin 'ë ësoquin 'acandin.

⁵⁰ Usoquian Jesús bicëbë ca aín 'unánmicë unicamax a ëbiani abácëxa.

Bëná uni abáa

⁵¹ Raíria abámainun ca bënë uni achúshinëinshi sábananën racúxun nuibiancëxa. Nuibiania aribi bicancëxbi ca sávana ëbiani ñancáishi abácëxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³ Usoquin bitancëxun ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun Jesús buáncancëxa. Anu ca sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama timécë 'iacëxa. ⁵⁴ Jesús buántamainun 'uránxun nuibiantancëx ca Pedro a xubu rapasu me mëniocënu bërúax suntáruacamabë tsi bimicënu sēnamëti anu tsoócëxa.

⁵⁵ Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabë camabi judíos unbunën 'apucama anu timéxun, uix caraisa atúan 'anun Jesúsni manánti 'icë quixun cuaisa tancëxa. Cuaisa tancëbëa 'itsa uni cëmëi Jesúsni manáncëxbi ca 'atima bana anúan Jesús 'acánun quixun Jesús 'uchoti 'aíma 'iacëxa. Bëtsi bëtsi uníxa cëmëi quicëxbi ca bana mëscú 'iacëxa. ⁵⁷ Usa 'ain ca uni raírinëx nirui cëmëi ami manani ëesai quiacëxa: ⁵⁸ —Nun cananuna ëesai quia ënë uni cuan: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu unin 'a, ënë ruru-patancëxun rabë 'imainun achúshi nētëinshi amiribishi bëtsi 'atëcënti 'ain, unin 'acëma 'inun.

⁵⁹ Usaía quicëbëa raíri raírinëx bëtsi bana ñui quicëxbi ca mëscúcë 'iacëxa. ⁶⁰ Usaía quicëbë niruquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Usaía mi ñui quicancëbëtanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara ëesai mi ñui quicanin?

⁶¹ Quixuan cacëxbi ca Jesús uisaíbi banama 'icën. Quiama oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun amiribishi catëcëancëxa:

—¿Mix caramina Cristo, Nucën Papa Dios anu nun rabicë, aín Bëchicë a 'ain?

⁶² Cacëxun ca Jesúsni cacëxa:

—'Ëx cana a 'ain. Mitsux camina uni 'inux anuax uá, 'ë, Nucën Papa Dios cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócë isanan 'ëx naí cuin mëucüax utëcënia is-nuxun 'ain.

⁶³ Usai quia cuati xuamaírai nishquin aín chupabi tucaquin ca sacerdotenën cushicaman 'apun abë 'icë unicama cacëxa:

—Bëtsi unían cacëxunmabi cananuna nunbi 'atimati banaia cuan. ⁶⁴ Mitsúnribi camina Nucën Papa Dios ñuia 'atimati banaia cuacan. ¿Uisa caramina sináncandin?

Quixuan cacëx ca camáxbi —ca bamati 'icë —quiacëxa. ⁶⁵ Usai qui ami tushuquiquin ca raírinën bëmápuxun mëequin cacëxa:

—Uin cara mi mëëia, ca 'ë cat.

Usaquin 'aia ca policíacamanribi Jesús bëtash-cacëxa.

—'Ën cana a uni 'unáncëma 'ai —quixuan Pedronën ca

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

⁶⁶ Usaquin Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mëniocënu 'iacëxa. Anua 'ain ca an sacerdotenën

cushicaman 'apu ñu mëëxuncë xanu uacëxa. ⁶⁷ Uquin-bi tsimia sënamëtia isquin ca Pedro cacëxa:

—Mixribi camina Jesús, Nazaretu 'icë, abë 'ion.

⁶⁸ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ën cana a uni 'unáncëma 'ain. Mixmi a ñui quicë uni a cana 'ën 'unaniman.

Usaquin cabiania anun atsíncë xëcuënu 'icë ëman cuancëbëbi ca 'atapa banacëxa. ⁶⁹ Usa 'ain ca amiribishi Pedro istëcënquin a xanun anua 'icë unicama cacëxa:

—Ënë unix ca axa abë nicë unicama achúshi a 'icën.

⁷⁰ Cacëxun ca Pedronën amiribishi catëcëancëxa:

—'Ën cana a uni 'unaniman. Usaquin cacëa panácëma 'ainshi ca anu 'icë unicaman Pedro catëcëancëxa:

—Mix camina Galileanu 'icë uni 'ain. Usa 'aish camina anu 'icë unicama banacësa 'ain. Aséribi camina mix acama achúshi 'ain.

⁷¹ Cacëxun ca Pedronën munuma banaquin cacëxa:

—'Ëx cëmëia ca Nucën Papa Diosan 'ë 'atimoti 'icën. An cuamainun cana aséribi mitsu cain, mixmi a ñui quicë uni a cana 'unaniman.

⁷² Usaía quicëbëshi ca 'atapa amiribishi banatëcëancëxa. Banacëbëtan ca Pedronën Jesusan ësaquin cacë a sináncëxa: Rabé 'atapa banatisama pan 'ain camina min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. Usoqian Jesusan coóncë bana sinani ca Pedro masá nuituirai bëunan mëscúacëxa.

Pilato Jesús 'ináncan

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 Pëcaracuatsíncëbë ca judíos sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun judíos cushicaman 'apucamaribi timéacëxa. Timéxun nëaxun ca Jesús Pilatonu buáncëxa. ² Buáncë ca Pilátonën Jesús ñucáncëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana 'ëx a 'ain, mixmi quicë, usa.

³ Quicëbë ca sacerdotenën cushicamax 'itsa ñu ñuiquin Pilato cai Jesúsni manáncëxa. ⁴ Usaqian cancëxun ca Pilátonën Jesús catëcëancëxa:

—Ca is. 'Aisamairai ca uni mimi manania. ¿Usaía quicëbëbi caina uisaíbi quiman?

⁵ Cacëxbia Jesús banacëbëma ca Pilato —¿uisa uni cara ënëx 'ic? —quixun sinani ratúacëxa.

Jesús ca bamati 'icë quixuan unicama quia

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëncëma pain 'ain ca Pilatonën usabi oquin 'acë 'ixun a uni chiquínuan judíos unbunën ñucáncë, a sipuanua chiquínti sináncëxa. ⁷ Usa 'ain ca anua 'icë sipuacë unicama raíri ami nishi tsuáquiruqian an uni 'acë 'iacëxa. An uni 'acë a unicama achúshi ca Barrabás 'iacëxa. ⁸ Barrabás sipunu 'ain, uquin ca unicaman Pilato cacëxa:

—Minmi camabi barin nu 'axuncësabi oquin ca 'at.

⁹ Nutsi ami nishquin ca judíos sacerdotenën cushicaman Jesús 'ënu bëaxa quixun 'unánquin Jesús chiquíntisa tanquin ca Pilátonën cacëxa:

—¿'Ën judíos unicaman 'apu, Jesús, ënë chiquínti caramina cuëncanin?

¹¹ Usaqian cacëxunbi ca judíos sacerdotenën cushicaman, anu timëcamë'ëocë unicama tsuáquirumiquin cacëxa:

—Ama, Barrabása chiquínun cananuna cati 'ain.

¹² Usa 'ain ca Pilatonën atu cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan judíos unicaman 'apu isa quixunmi cacáncë, ënë 'ën uisoti caramina cuëncanin?

¹³ Quixun cacëxunbi ca cuënishi munuma banaquin atun cacëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁴ Cuëncëni quia cuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ënë 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitëcëancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁵ Quicëbëtan ca Pilátonën unicamabë upí 'iisa tanquin Barrabás chiquíanan rishquimitancëxun i curúsocënu matásnun quixun Jesús atu 'ináncëxa.

¹⁶ Usomitancëxuan 'ináncëxun ca suntárucaman anua Pilato 'icë xubu cha mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntárucaman raíri timéacëxa. ¹⁷ Anuxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin chupa minanën pucucësa Jesús pañumiacëxa. Pañumianan ca mañuti otancëxun muxa mañumiacëxa. ¹⁸ Uotancëxun 'usani ca munuma sharati quicancëxa:

—Chuámashi ca judíos unicaman 'apu 'it.

¹⁹ Caquin ca Jesús tsatínribi matáxcacëxa. Matáxcia raírinën tushucamainun ca raírinëribi 'usani ami cuaiquin rantin puruni tsóbuquin raticatsi quixun 'acëxa. ²⁰ Usoquin 'usántancëxun ca a pañumicë chupa minanën pucucësa a pëmianan aín chupa pañumitëcëancëxa. Pañumitancëxun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

Jesús i curúsocënu matáscan

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Buánquinbi ca Cirene nëtënu 'icë uni, Simón, Alejandro 'imainun Rufo aín papa, aín naënuax anúan cuancë bai, anun aia isquin suntárucaman anu Jesús matásti i curúsocëa 'iábianun quixun cacëxa. ²² Cacëxuan buáncëbëtan Jesús buanx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën. ²³ Anuxun ca vino, mirracëñun mëscucë, a isa xëanun quixun Jesús 'ináncëxa. 'Ináncëxunbi ca 'ama 'icën. ²⁴ Usaía 'ia anu matástancëxun ca suntárunën anuaxa Jesús bamanun i curúsocë nit-síancëxa. Nitsíntancëx ca uin cara isa aín chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tantancëx suntárucama Jesusan chupa mëtíquiácëxa.

²⁵ Manámiquirua bari urucëbëtan ca suntárucaman usoquin 'acëxa.

²⁶ Uisa 'icë cara bamamiaxa quixun cuënëoxuan nancë bana ax ca ësai quicë 'iacëxa: Ënëx ca judíos unicaman 'apu 'icën. ²⁷ Usoquin Jesús 'anan ca suntáruca-man an ñu mëcamacë uni rabéribi i curúsocënu matástancëxun bëtsíxa aín mëqueu 'imainun bëtsix aín mëmiu 'inun nitsíancëxa. ²⁸ Usai ca 'iacëxa, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicësabi oi: "Uni 'atimacamacë ca ax 'iaxa".

²⁹ Usa 'ain ca anua matáscë anun cuanquin a isi tencëti ami 'atimati banaquin unicaman Jesús cacëxa: —Mix camina, 'ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun rabé 'imainun achúshi nètëinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ai quiax quian. ³⁰ Usa 'aish ca min cushínbi iéti i curúsocënuax 'ibút.

³¹ Usaribiti ca sacerdotenën cushicamacë an Moisés-nën cuënëo bana 'unáncë unicama Jesús ñui 'atimati banai, ami cuai ësari canancëxa:

—An uni raíri iémicësaribi oi iéti ca iétima.

³² Usai canani ca quiacëxa:

—Cristo, Israel unicaman 'apu, ax béri i curúsocënu-ax 'ibutia isquin cananuna ax ca aséribi a 'icë quixun 'unánti 'ain.

Usaribiquin ca aribia i curúsocënu matáscë uni rabé anribi Jesús 'atimaquin ñuiacëxa.

Jesús bama

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Usa 'ain ca bari xamarucëbëbi me bëanquiacëxa. Bëanquiax ca rabé 'imainun achúshi hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa. ³⁴ Usai 'icëbë bari pëquitishi 'ain ca Jesús munuma cuëncëni quiacëxa:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?

Usai quicë bana, ax ca —'ën Papa Dios, 'ën Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'ë èan? —quí quicë 'icën.

³⁵ Usai quia cuëncënia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacëxa:

—An ca unun Elías cuënia, ca cuat.

³⁶ Usaía 'icëbë abácuatsini uquin ca uni achúshinën tsatimia xapu rëmencë, a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesús cucúcaquian xëanun 'amiacëxa. 'Amiquin ca raíri unicama cacëxa:

—Mëëxunma ca ën, Elías cara a 'apati aia isti.

³⁷ Usa 'ain ca munuma cuëncëntëcënishishi Jesús bamacëxa. ³⁸ Jesús bamacëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bépáncë chupa aín manámiucüaxbi shimúqui amo rabé 'inun tuquiacëxa. ³⁹ Usaía bamaia ca suntárunën cushin aín bëmánanu nixun isacëxa. Isi ca —aséribi ca ënëx Diosan bëchicë 'iaxa —quiax quiacëxa.

⁴⁰ Acama 'imainun ca xanu raíribi 'uránxun isi niacëxa. Abë ca María Magdalena 'imainun María itsi, José 'imainun Jacobo itsi aín tita 'imainun Salomé caquin anëcë xanu axribi 'iacëxa. ⁴¹ A xanucamax ca Galileanuxun an Jesús ñu 'axuncë a 'iacëxa. 'Imainun ca axa Jesús bë Jerusalénu cuancë xanucamaxribi anu 'iacëxa.

Jesús bamacë mënío ñui quicë bana

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Anun ñu mëëtima nëtë 'iisama pain 'ain ca anun ñu mëníoti nëtë ñantabuacëxa. ⁴³ Ñantabucëbë ca uacëxa Arimatea ëmanu 'icë uni, José. Ax ca judíos cushicaman 'apucama cushi achúshi 'ianan —upí uni ca —quixuan camabi unin 'unáncë 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtëa an caíncë 'iacëxa. Usa 'aish racuëtimaishi anua 'icënu at-sínquin ca Pilato —Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin —quixun cacëxa. ⁴⁴ Usaquian cacëxun ca Pilá-tonën —aséribi cara bamaxa —quixun ñucánuxun suntárunën cushi camiacëxa. Camicëx aia ca —Jesús cara bamaxa —quixun ñucácëxa. ⁴⁵ Ñucácëxuan —ca bamaxa —quixun cacëxun ca Pilatonën José Jesús buántanun quixun cacëxa. ⁴⁶ Usaquian cacëx cuanquin ca sávana upí marutancëxun Jesús i curúsocënu na-npáquin Josénën anun rabúancëxa. Rabúntancëxun matá me tëmúa naëcë anu mëníotancëxun ca tarán-bianxun maparanën quini xëpuacëxa. ⁴⁷ Usoquian 'aia ca María Magdalena 'imainun bëtsi María, Josénën tita, anribi uinu cara mëníoia quixun isacëxa.

Jesús baíscuia

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 Anun ñu mëëtima nëtë ñantabucëbëtan ca María Magdalena 'imainun Salomé 'imainun María itsi, Jacobonën tita, acaman anúan Jesús iméishi 'aí cuanti, sanu ro maruacëxa. ² Maruonx ca pë-caracëbëa bari urucëma 'aínshi anua Jesús mëníoëx-ancënu cuantëcëancëxa. ³ Cuani ca ësai canancëxa: —¿Uin cara anun quini xëpucë mapara nu racanax-unti 'ic?

⁴ Usai cananquiani cuanx niracëquinbi ca anun quini xëpuëxancë mapara axa anua naënxancënuma 'icë, racanacë isacëxa. ⁵ Usa 'ain ca quininu atsínquinbi bënëa uni achúshia tari uxua pañuax mëqueu tsócë isi ratúancëxa. ⁶ Ratutiabi ca cacëxa:

—Ratúaxma ca 'it. Mitsun camina i curúsocënu matásëxancë Jesús, Nazaretnu 'icë, a barin. Ca ënuma 'icën, ca baíscuiaxa. Anua unin racáënxancë ca is. ⁷ Is-biani cuanxun camina Pedrocëñun aín 'unánmicë unicamaribi ësaquin cati 'ain: Ax pain ca Galilea menu cuania. Mitsúnribi camina cuantancëxun anua a isti 'ain, an mitsu cacësabi oquin. Usaquin camina aín 'unánmicë unicama cati 'ain.

⁸ Usaquian ángelnën cacëxun, aséribi ca Jesús anua 'icë quixun istancëx ratuti bërëru quininuax chiquiti ca abáquiani cuancëxa. Cuanquin ca racuëquin uibi uisaquinbi cáma 'icën.

María Magdalenanëan Jesús isa

(Jn 20.11-18)

⁹ Domingo nëtë pëcaracëbë ca Jesús baíscuitancëx María Magdalena anua mëcën achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atima chiquían, ami pain chiquiracëacëxa.

¹⁰ Usai 'ia isbiani ca masá nuitutia bëunan mëscúcë

axa Jesús bē nicē unicama a cai cuancēxa. ¹¹ Cuanxuan —Jesús cana asábi isan —quixun cacēxun cuaquinbi ca a unicaman —usama ca —quixun sináncēxa.

Ami sináncē uni rabēmia Jesús chiquiracēa
(Lc 24.13-35)

¹² Usai 'itancēxa ēmanuax bain cuancēbē ca Jesús a unicama rabēmi, bētsi unisa 'aish, chiquiracēacēxa.

¹³ Usaía ami chiquiracēcēxun isbianquian —Jesús cana nuna isan —quixun atúnribi cacēxunbi ca raírínēn —usama ca —quixun sináncēxa.

Jesusan aín 'unánmicē unicama usaquian ñu 'anun ca
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ Usai 'itancēx ca Jesús aín 'unánmicē unicama mēcēn rabé 'imainun achúshi ami atúxa mesanu bu-cubuan chiquiracēacēxa. Atumi chiquiracēquin ca Jesusan atu cacēxa:

—An 'ē baísquicē iscēcaman, asérabi 'ēx baísquicē isun cacēxunbi camina, asérabi ca baísqui axa quixun 'ē sinántisama tan.

¹⁵ Usaquin caxun ca atu cacēxa:

—Camabi menu cuanquin camina, 'ēmi catamēti, aín 'ucha tērécē 'aish ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē quixun camabi unían 'unánun, bana ñuixunti 'ain.

¹⁶ Ñuixuncēxun cuatia 'ēmi catamētia nashimicē ax ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun iémicē 'iti 'icēn. Usa 'aínbi ca axa 'ēmi catamēisama tancē uni ax aín 'ucha cupí xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbēma 'iti 'icēn.

¹⁷ Axa 'ēmi catamēcē unicaman ca Nucēn Papa Diosan cushin uni itsin 'acēma ñu ēsoquin 'ati 'icēn: 'ēnan 'ixun ca 'ēn cushin uninua ñunshin 'atima chiquínti 'icēn. Chiquíanan ca bētsi banan banati 'icēn. ¹⁸ Usai 'ianan aín mēcēnan bicēxunbi ca runun 'atima 'icēn. 'Imainun ca muca ñua xēacēxunbi uisabi otime 'icēn. 'Imainun ca aín mēcēnan ramēcēx uni ñucē pēxcúti 'icēn.

Jesús naínu cuan
(Lc 24.50-53)

¹⁹ Usaquin aín 'unánmicē unicama catancēx ca Nucēn 'Ibu Jesus, aín mēqueu 'aish Nucēn Papa Diosbē cushi 'i, naínu cuancēxa. ²⁰ Usai 'ian camabi menu cuanquin ca aín 'unánmicē unicaman —Nucēn 'Ibu Jesus cristomi catamēti aín 'ucha tērécē 'aish ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē —quixun bana ñuixu-ancēxa. Usaquin bana ñuixunia ca Nucēn 'Ibu Jesus cristonēnbi 'aquinquin, atúan ñuixuncē banax ca asérabi 'icē quixuan unin 'unánun, uni itsin 'acēma ñu 'amiacēxa. Ashi.

Lucas

I. JESUS XURATSU PAIN 'AISH 'IA BANA (1-2)

1 Teófilo 'ën cana mi cain, an Jesús isanan aín bana ñuixuncë unicaman ca atun iscësabi oquin Jesusan ñu 'acëcama 'imainun an unicama 'unánmicë ñu-camaribi ñuiaxa. A unicaman ñuia cuaxun ca 'itsa unin upí oquin mëníoquin a banacama cuëñöxa. ³ Teófilo, minribi camina a ñucama mi ñuixuncancëxun cuan. Minmi asérabi cara a bana 'icë quixun 'unánun cana 'ënribi upí oquin an a ñucama 'unáncë unicama ñucáquin, uisaira cara 'iaxa quixun cuatancëxun, cuëñöxunquin mi ñuixunin.

Angelnëan an uni nashimiti uni, Juan, axa bacéñti ñuia

⁵ Herodes Judea cacë menu 'apu 'ain ca Zacarías cacë uni judíos sacerdote achúshi 'iacëxa. An mëníosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun, Abíasnën unicamabëtan Zacaríasnën Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'axuancëxa. Zacaríasnën xanu ax ca Aaronën rëbúnqui, Elisabet cacë, 'iacëxa. ⁶ Zacarías 'imainun Elisabet a rabëtax ca Nucën Papa Diosan iscëx aín nuitu upí 'iacëxa. Upí 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan banacama cuaquin an cacësabi oquin upí oquin 'acëxa. Usa 'ain ca uinu 'icë uníxbi a 'atimaquin ñui ami manánma 'icën. ⁷ Usa 'ain ca Elisabet tuáñuma xanu 'ianan a rabëtaxbi xëniira 'iacëxa.

⁸ Usabi oquin 'acë 'ixun ca achúshi nëtën Abíasnën unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anuxun atun 'ati ñu 'aquin, ⁹ uin cara anu Nucën Papa Diosan caíscë uníxëshi atsínti anu atsínquin tsëpasa ñu xaroti 'icë quixun 'unánuxun Nucën Papa Dios ñucátancëxun tancëxa, judíos sacerdotecaman 'acësabi oquin. Tancëxbi ca Zacarías 'iacëxa. ¹⁰ Usa 'ain ca Zacaríasnën tsëpasa ñu xaromainun judíos unicaman ëmánxun Nucën Papa Dios abë banaquin rabiácëxa. ¹¹ Tsëpasa ñu xaroquinbi ca Zacaríasnën anuxun tsëpasa ñu xaroti a mëqueucüa an Nucën Papa Dios 'aquincë aín ángelcama achúshi ami chiquiracëtia mëracëxa. ¹² Mërai sináncasmai ca ratuti racuëiracëxa. ¹³ Usai ami racuëtiabi ca ángelnën cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it, Zacarías. Nucën Papa Diosan ca minmi a cacë banacama cuaxa. Usa 'ain ca min xanu Elisabet an tuáñu 'iti 'icën. A tuá camina Juan caquin anëti 'ain. ¹⁴ A tuá aín tita bacéncëx canicëbë camina 'itsaira cuëñti 'ain. Usaribiti ca 'itsaira unix cuëñti 'icën, a uni cupí. ¹⁵ Ax ca Nucën Papa Diosan iscëx uni itsisama 'iti 'icën. 'Ianan ca an vino 'imainun ñu cachacë xëatima 'icën. Aín titaxa bacéncëma pain

'aíshbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'iti 'icën, usabi 'inux. ¹⁶ Juan an ca amia manúcë 'icëbi Israel unicama upí oquin atun 'Ibu Diosmi sinántëcën-quian a rabinun 'unánmiti 'icën. ¹⁷ Juan ax ca Nucën 'Ibu Jesús a unun ax pain rëcuëncuatsini uti 'icën. Ax ca Elías 'iásaribiti Nucën Papa Diosan cushiñu 'ixun unicaman upí oquin sináncësaribi oquin aín bëchicë sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca an aín bana cuaisama tancë unicama sinanamiquin, Nucën Papa Diosmi sinánun 'imiti 'icën. Usoquian 'imicëxun ca axa Nucën 'Ibu Diosan xucëx ucëbëtan, Israel unibunën upí oquin aín bana cuati 'icën.

¹⁸ Angelnën cacëxun ca Zacaríasnën cacëxa:

—'Ëx cana xëniira 'ain, 'ën xanuribi ca xëniira 'icën. ¿Usa 'ain carana uisaxun 'unánti 'ain, min 'ë cacësabi oi ca asérabi 'iti 'icë quixun?

¹⁹ Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—'Ëx cana abë 'ixuan an cacësabi oquin Nucën Papa Dios ñu 'axuncë ángel, Gabriel, a 'ain. Usa 'icë ca an upí bana ëñë ñuiquin mi canun quixun 'ë xuaxa. ²⁰ 'Ën mi cacëxunbimi usai ca 'iti 'icë quixun sináncëma cupí camina banañuma 'inuxun 'ain. Usa 'ain camina a ñucama sënëncëbëishi banatëcënti 'ain. Min sináncëbëmabi ca 'ën mi cacë ñu asérabi 'iti 'icën, anun usai 'iti nëtëa sënëncëbë.

²¹ Angelbë Zacarías banamainun ca an ëmánxun chiquitia caíncë unicaman, uisacatsi cara panatia quixun sináncëxa. ²² Usaquin sinánquian caíncëx chiquíquin ca Zacaríasnën banacasmaquin aín mëcë-nanshi sanánquin tanxuancëxa. Usaía 'icëbëtan ca unicaman —Nucën Papa Diosan ismicëxun ca anuxun a rabiti xubunuxun ñu isaxa —quixun sináncëxa.

²³ A nëtëcama anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun ñu 'ati sënëncëbë ca Zacarías aín xubunu cuantëcëancëxa. ²⁴ Usa 'ain ca Zacarías cuantëcëan aín xanu Elisabet tuuacëxa. Tuui ca chiquitima mëcën achúshi 'uxë aín xubu mëúishi 'iacëxa. Usai 'iquin ca sináncëxa: ²⁵ Nucën 'Ibu Diosan ca 'ë sinánxunquin unicaman 'ë 'atimaquin ñuitëcënxunma 'anun 'ëx tuáñu 'inun mëníoxa quixun.

An Jesús tuuati ñuiquian ángelnën María ca

²⁶ Elisabet mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxë sënëni natubëncëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín ángel, Gabriel, a Galilea menu 'icë ëma, Nazaret, anu cuanxuan ²⁷ unibë 'icëma pan xanu, María cacë, a istánun xuacëxa. A xanux ca Davitan rëbúnqui, José cacë

uni, an binuxun cacè 'iacèxa. ²⁸ Usa 'ain ca xucèx cuanx anua 'icènu atsínquin María cacèxa:

—Chuámashi ca 'it. Mi ca Nucèn 'Ibu Diosan upí oquin sinánxunia, xanu raíri 'acèsamaira oquin. Ax ca mibè 'icèn.

²⁹ Usaquin cacèxun cuaquinshi isquin ca Maríanèn ratúquin sináncèxa —¿uisoti cara 'è usaquin cain?

—quixun. ³⁰ Usaquin sinaniabi ca ángelnèn cacèxa:

—Racuéaxma ca 'it, María. Mi ca Nucèn Papa Diosan upí oquin sinánxunia. ³¹ Mix camina tuunuxun 'ain. Tu utancèx camina bèbu tuá bacénti 'ain. A camina Jesús caquin anèti 'ain. ³² Ax ca uni itsisama 'iti 'icèn. A ñui ca —Nucèn Papa Dios manámi 'icè aín Bèchicè ca ax 'icè —quiax uni quiti 'icèn. Nucèn Papa Diosan 'imicèx ca aín rara David 'iásaribiti ax 'apu 'iti 'icèn. ³³ 'Apu 'aish ca Israelnèn rēbúnquinèn 'apu nētétimoi 'iti 'icèn. Ax ca cēñútimo 'apu 'inuxun 'aia.

³⁴ Cacèxun ca Maríanèn ángel cacèxa:

—Èx cana unibè 'icèma pan 'ain. ¿Usa 'aish carana uisax usai 'iti 'ain?

³⁵ Cacèxun ca ángelnèn cacèxa:

—Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upí ca minu uti 'icèn. Manámi 'icè Nucèn Papa Diosan sinanèn camina tuñu 'iti 'ain. Usaquian sinánxuncèxunmi tuacèx ca ax Nucèn Papa Diosan iscèx upíra 'iti 'icèn, —ax ca Nucèn Papa Diosan Bèchicè 'icè —quiax ca unicamax a ñui quiti 'icèn. ³⁶ Min xucèn, Elisabet, anribi ca caniacèquinbi bèbu oquin tuaia. Ca tuaíma quicancèbèbi ca aín tuá mēcèn achúshi 'imainun achúshi 'uxéinshi chaia. ³⁷ 'Aíma ca Nucèn Papa Diosan 'acasmati ñu 'icèn.

³⁸ Cacèx ca María quiacèxa:

—Ènu cana 'ain, a Nucèn 'Ibu cuèencè ñu 'axunti. Min cacèsabi oi ca 'iti 'icèn. Usaquian cacèx ca ángel cuancèxa.

María Elisabet isi cuan

³⁹ 'Itsama nētè 'icèbè ca María bēnētishi Judea menu 'icè èma achúshi, matánu 'icè, anu Elisabet isi cuancèxa. ⁴⁰ Cuanx bèbai Zacaríasnèn xubunu atsínquin ca Maríanèn Elisabet —¿ènu caina 'ain? —quixun cacèxa. ⁴¹ Usaquin Maríanèn cacèxuan Elisabetnèn cuacèbèshi ca aín pucunuax aín tuá ubíacèxa. Usai 'icèbètan ca Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan upí oquin Elisabet sinánmiacèxa. ⁴² Sinánmicèx cuèenquin ca Elisabetnèn munuma María cacèxa:

—Nucèn Papa Diosan mi sinánxuanxa, xanu raíri 'acèsamaira oquin. Min tuáribi ca an upí oquin sinánxunia. ⁴³ Mixmi Nucèn 'Ibu ax uti nun caincè aín tita 'aish 'è isi ucèbè cana cuèenibi rabinin. ⁴⁴ Èn minmi cacèxun cuacèbèshi ca 'èn pucunu 'icè tuá cuèeni ubíaxa. ⁴⁵ Nucèn 'Ibu Dios quicèsabi oi ca asérabi 'iti 'icèn. Ca usai 'iti 'icè quixun sinani camina cuèeinra cuèenti 'ain.

⁴⁶ Elisabetnèan usaquin cacèxun ca Maríanèn cacèxa: 'Èn cana Nucèn 'Ibu Dios cuèenquin rabin. ⁴⁷ Èn 'Ibu Dios an ainan 'inun 'è iémicè, a sinani cana cuèeinra cuèenin. ⁴⁸ Èx ñuñuma 'aíshbi ami sináncè 'icè ca

Nucèn 'Ibu Diosan 'è sinánxuanxa. Usoquin sinánxuncè 'èx 'ain ca camabi unix 'è ñui —a ca Nucèn Papa Diosan upí oquin sinánxuanxa —quiti 'icèn. Axa ènè nētènu bucucè unicaman rēbúnquinèxribi ca usai 'è ñui quiti 'icèn. ⁴⁹ Nucèn Papa Dios ax cushiira 'ixun ca 'èn sináncèma ñu upíra upía 'è canun quixun aín ángel xuaxa. An ca aín sinan upíra 'aish uisa ñu 'atimabi 'ati sinanima. ⁵⁰ Usabi oquin ca uicaman cara ami racuèanan aín bana cuatia acama nuibaquin 'aquinia. ⁵¹ Cushiira 'ixun ca an unin 'acèma ñu 'axa. Axa —'èx cana uni itsisamaira 'ai —quixun sinani rabicè unicama ca an ñuuma 'imiixa. ⁵² 'Imianan ca 'apucamaribi 'apuma 'inun meu onan axa meu 'icè unicamaribi meuma 'inun 'imiixa. ⁵³ Panancè unicama ca pimiixa. Pimianan ca ñuñu unicama ñu 'inántècèquinma ñancáishi cuantánun xuaxa. ⁵⁴ Israelnèn rēbúnquicama ainan 'inúan caiscè acama ca nuibaquin manuquinma 'aquianxa. ⁵⁵ Usai ca xēnibua 'aínbi 'iti 'icè quixun ca aín rēbúnquicama ñuiquin Nucèn Papa Diosan nucèn rara Abraham cacèxa.

⁵⁶ Èsai qui sēnētancèx rabé 'imainun achúshi 'uxè Elisabetbè 'itancèx ca María aín xubunu cuantècèncèxa.

An uni nashimicè, Juan, bacéan

⁵⁷ Usa 'ain ca Elisabet aín bacénti nētè sēnécèbè, nucè bēnè tuá bacéancèxa. ⁵⁸ Bacéncè —a ca Nucèn 'Ibu Diosan nuibaquin tuáñu 'inun 'imiixa —quixun 'unánbiani a 'urama 'icècama 'imainun aín aintsí 'ibucamaxribi Elisabet isi cuanx ca abè banai cuèèancèxa. ⁵⁹ Usai 'itancèx ca Elisabet bacéncè achúshi semana 'imainun achúshi nētè 'ain, judíos unibunèan 'acèsoquin, a tuá judío 'icè 'unánti oi anu timéacèxa. Timéax ca aín papan anémbi anècatsi quiax quicancèxa.

⁶⁰ Quicèbèbi ca aín titax:

—Usama ca. Aín anèx ca Juan cacè 'iti 'icè —quiax quiacèxa.

⁶¹ Quia ca cacancèxa:

—¿Uisa cupí cara Juan caquin anècè 'iti 'ic? Uinu 'icè min aintsí 'ibúxbi ca usaquin anècè 'aíma 'icèn.

⁶² Usaquin catancèxun ca aín papa uisaquin anèti cara cuèènia quixun ñucáquin mēcènan 'unánti oquin sanánquin cacancèxa. ⁶³ Usoquian cacancèxun ca aín papan anu cuèñeoti ñua 'inánun quixun aín mēcènan tanquin cacèxa. Cacèxun 'inancèxun ca —aín anè ca Juan 'icèn —quixun cuèñeocèxa. Usaquian cuèñeocè isi ca uisa cupí cara usaquin anèia quiax sináncasmacancèxa. ⁶⁴ Usaquian cuèñeocèbèa sináncasmacancèbèshi ca Zacarías banatècèncèxa. Banatècèncèquin ca Nucèn Papa Dios rabiacèxa.

⁶⁵ Usai 'icèbè ca anu 'icè unicama sináncasmai ratúacèxa. 'Imainun ca Zacaríasbèa aín bēchicè usai 'icè banacama Judea menu 'icè matácamanu 'icè unicaman chanióia cuacèxa. ⁶⁶ Chanióia cuax ca a tuá ñuiquian ñuicè banacama atun nuitu mēúishi sinánan, Nucèn Papa Diosan ca abè 'ixun asérabi a sinánxunia quixun 'unani, —¿èñè tuáratsu cara canitancèx uisa uni 'iti 'ic? —quiax canancèxa.

Zacarías canta

⁶⁷ Usai quimainun ca a tuacën papa, Zacarías, ax aín Bëru Ñunshin Upíñu 'aish, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cuëëni quiacëxa:

⁶⁸ —Nucën 'Ibu Dios, a Israel 'imainun aín rëbúnquicaman rabicë, a ca camabi unin rabiti 'icën. An ca aín unicama 'icë nu nuibaquin, an nuxnu ami sinánun nu sinánmiti a xuaxa. ⁶⁹ An ca cushiira 'ixuan an nu iémiti axa unun mëníoxa. Ax ca an Nucën Papa Dios rabia David, aín rëbúnqui 'iti 'icën. ⁷⁰ Nucën Papa Diosan ca bërâma an ax quicë bana uni ñuixuncë uni upícaman —usai ca 'iti 'icë —quixun canun camiacëxa, ësaquin, ⁷¹ an ca an nu nuibacëma unicaman ubíotima oquin nu iémianan axa numi nishcë unicaman bëtsi bëtsi otima oquin nu iémiti 'icën. ⁷² Usaquin nu nuibaquin 'aquinquin ca Nucën Papa Diosan nucën raracama cásabi oquin nu ñu 'axunti 'icën. A bana, nucën raracaman rëbúnquinëx ca aín unibu 'iti 'icë quiax quicë, a ca manucëma 'icën. ⁷³ Nucën Papa Diosan ca sinanatëcënxunma nucën rara Abraham cá banax ca ëesai quicë 'icën: ⁷⁴ Abrahamnën rëbúnqui nun nu racuéquinma a rabinun ca axa numi nishcë unicaman ubíotima oquin an nu iémiti 'icën. ⁷⁵ Usaquin iémicëxun cananuna an iscë nun nuitu upí 'ixun, ax cuëëncësabi oquin 'aquin, camabi nëtë nun bamati nëtë utámainun a rabiti 'ain. ⁷⁶ Usa 'ain cana mixmi 'ën bëchicëratsu 'icë, mi cain, mi ñui ca unicamax, Nucën Papa Dios manámi 'icë an aín bana unicama ñuixunun xucë camina mix 'ai quiax qiti 'icën. Min camina, a Nucën 'Ibu Diosan xuti ax ucëma pan 'ain, mix pain rëcuëncuatsincë 'ixun, aín bana cuanun quixun Israel unicama sinánmiti 'ain. ⁷⁷ Min sinánmicëxun ca 'unánti 'icën, a cupí ca atun 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iémicë 'iti 'icë quixun. ⁷⁸ Usoquin 'iminuxun ca Nucën Papa Diosan nu nuibaquin, an nu iémiti, a aín nëtënu 'icëbi ënë menu nubë 'inun xuti 'icën. ⁷⁹ Xucëxun uquin ca axa aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë upíma 'ianan —'ën bamati ca 'urama 'icë —quixun sinani racuëti masá nuituti bëánquibucënu 'icësa unicama atun 'uchacama tërëncë Nucën Papa Diosnan 'inun 'imianan nuxnu Nucën Papa Diosbë upí 'aish ax cuëëncësabi oi 'inun nu 'imiti 'icën.

Usai ca Zacarías Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx quiacëxa.

⁸⁰ Usa 'aish ca cani a tuá aín sinan upí 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Israel unicama bana ñuixunti nëtëa sënéntamainun anu uni 'icëma menu 'iacëxa.

Jesús bacéan

(Mt 1.18-25)

2 Ënë menua Jesús uti ca ëesai 'iacëxa: Romanu 'icë 'apu, César Augusto, aín bana ca cuacocancëxa, camabi unix ca aín anë quiricanu 'ai cuanti 'icë quixun. ² Cirenio cacë uni axa Siria nëtënu 'icë unicaman 'apu 'ain ca a quirica 'atabaquin 'acancëxa. ³ Usa 'ain ca camabi unix uinu 'icë ëmanuax cara bacéancëxa,

anuxun aín anë quiricanu 'ai riquiancëxa. ⁴ Usa 'ain ca José Galilea menu 'icë ëma Nazaret cacë, anuax Belén cacë ëmanu cuancëxa. Belén ax ca Judea menu 'icë ëma, anuaxa David bacéan, a 'iacëxa. José, ax David aín rëbúnqui 'aish, ca aín anë 'ai Belénu cuancëxa. ⁵ Cuanquin ca an binuxun 'unántiocë xanu, María, tuñu 'icë, anribia aín anë 'anun buáncëxa. ⁶ Buáncëx cuanx Belénu bëbatancëx ca María aín bacénti nëtë sënëancëxa. ⁷ Sënëncëbë ca anu 'iti xubu anu 'aínbia 'aisamaira 'ixun unin tsitsiruan anuxun ñuina pimiti 'itinuax María bacéancëxa. Bacéncun ca chupan rabúnxun anuxun ñuina pimiti bunánti anu aín tuá racáncëxa.

Angelcaman an ñuina bërúancë unicama ca

⁸ Usa 'ain ca Belén 'urama 'icë pastonu an ñuina bërúancë unicama 'iacëxa. 'Ixun ca imé 'uxti tëaquin aín ñuina bërúancëxa. ⁹ Anu 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx ángel achúshi atumi chiquiracëtia isacëxa. Iscëbëtan ca Nucën 'Ibu Diosan pëcacën atu pëcacëxa. Usocëbë ca ratuti racuëacëxa. ¹⁰ Usariabi ca ángelnën atu cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Micama cana upí bana ñuixunin. Ënëx ca camabi unin cuati 'icën. Cuati ca chuáma tani cuëënti 'icën. ¹¹ Ënë nëtënu ca bacéanxa anuax David bacéan ëmanuax an camabi uni aín 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti. Ax ca Nucën 'Ibu Cristo, a 'icën. ¹² Ënë isquin camina 'ën mitsu cacë bana ax ca aséhabi 'icë quixun 'unánti 'ain, cuanxun camina a Tuá chupan rabúnxuan anuxun ñuina pimitinu racáncë isti 'ain.

¹³ Quicëbëshi ricuatsini timëti Nucën Papa Dios rabi ca ángelcamax quiacëxa:

¹⁴ —¡Naínu 'icë Nucën Papa Dios rabinun ca 'at! ¡Ënë nëtënuaxa Nucën Papa Diosbë upí 'icë unicamax ca chuámashirua 'ican!

¹⁵ Usoquin atu catancëxa ángelcamax naínu riquiancëbë ca an ñuina bërúancë unicamax canancëxa:

—Taín isi Belénu cuanun ca cuan, nua Nucën 'Ibu Diosan camicëxuan aín ángelnën nu cacë ënë isi.

¹⁶ Cananquiani bënëtishi riquianxun ca María 'imainun José isanan aín Tuá anuxun ñuina pimitinu racáncë isacëxa. ¹⁷ Isquin ca ángelnëan a Tuá ñuiquin cacë banacama ñuixuancëxa. ¹⁸ Usaquin an ñuina bërúancë unin ñuia cuati ca an cuacë unicama ratúacëxa. ¹⁹ Ratúquinbi ca Maríanën aín nuitu mëúishi ënë ñucama manuquinma sináncëxa. ²⁰ Usa 'ain ca an ñuina bërúancë unicama an a iscë ñucama 'imainun an a cuacë ñucama sinánquin Nucën Papa Dios rabi, pastonu amiribishi riquiancëxa. Riquianquin ca —ángelnëan nu cacësabi oi ca 'iata —quixun sinánan ax ca upíira 'icë quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabi-acëxa.

Josébëtan Maríanën Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu buan

²¹ María bacéncë achúshi semana 'imainun achúshi nètë 'ain ca atúan aín bëchicë 'acësabi oquin judíos uni raírinën Maríanën tuá judío 'icë 'unántiocëxa. 'Unántioquin ca María tuutisama pain 'aian ángelnën cacësabi oquin Jesús caquin anëacëxa.

²² Moisésnën cuënëo banaxa —bacéntancëxun ca camabi judío xanun usoquin aín tuá 'ati 'icë —quicësabi oquin ca Maríanën anúan bacéncë 'uxë sënëncëbëtan aín rëcuën tuá Josébëtan Jerusalénu buáncëxa, ax ca ainan 'icë Nucën 'Ibu Dios canuxun. ²³ Moisésnën cuënëo bana ca ësai quia: “Camabi rëcuën bëbu tuá ax ca Nucën 'Ibu Diosnanshi 'iti 'icën”. Usa 'ain ca a bana quicësabi oquin Josébëtan Maríanën Jerusalénu 'icë xubu, anuxun Nucën Papa Dios rabiti, anu Jesús buáncëxa. ²⁴ Moisésnën cuënëo bana ca quia, anúan aín bëbu tuá bacéncë 'uxë sënëncëbëtan ca xanun an 'aracacë numacuru rabé buánti 'icën, numacuru itsi 'aíma 'ain ca an 'aracacë paru numacuru buánti 'icën. A bana quicësabi oquin ca Maríanën Jesús buánan numacuru rabéribi judíos sacerdote 'inánuxun buáncëxa.

²⁵ Jerusalénu 'icë uni achúshi ax ca Simeón caquin anëcë 'iacëxa. A unix ca upí nuituñu 'ixun a rabianan Nucën 'Ibu Dios quicësabi oquin 'acë 'iacëxa. Usa 'ixun ca an Israel unibu chuámashirua 'imiti, axa uti caíancëxa. Usa 'ain ca abë Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'iacëxa. ²⁶ An ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun ësouquin sinánquin 'unáncëxa: Bamacëma pain 'ixun cana 'ën axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, a Nucën 'Ibu Diosan xucë isti 'ain.

²⁷ Usa 'ain ca Simeón Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa. Cuanx anu 'ain ca Josébë María, Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'anuxun Jesús buanx atsíancëxa. ²⁸ Atsinia isquin a tuá 'icúquin biquin ca Simeonën Nucën Papa Dios rabiquin cacëxa:

²⁹ 'Ën 'Ibu Dios, a ñuiquinmi 'ë cacë a cana isan. Usa 'ain ca 'ëx bamati asábi 'icën. ³⁰ An camabi uni aín 'uchacama térénuquin minan 'inun iémiti a cana 'ën bërúnbi isin. ³¹ Ax ca usai 'iti 'icë quixuan camabi unin 'unánun camina aín uti mënión. ³² An ca Israel unibushima judíosma unicamaribi aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën. Minan 'inúnmi caísa, Israel unibu, acama achúshi 'aish, a cupí ca camabi unin Israel unibu rabiti 'icën.

³³ Simeónëxa Jesús ñui quia cuati ca Josébë María uisa 'aish cara usai 'iti 'icë quiax sináncasmacëxa.

³⁴ Sináncasmaiabi ca Simeonën acama Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun Jesusan tita, María, cacëxa:

—Ënë tuá cania aín bana cuaisama tani ca 'itsaira Israel uni Nucën Papa Diosbë upíma 'iti 'icën. Usai 'icëbëbi ca 'itsa uníxribi aín bana cuati abë upíra 'iti 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios cuëënia quixuan unicaman 'unánun xucë 'aínbi ca 'itsa unix aín bana cuati cuëënia a ñui 'atimati banati 'icën. ³⁵ Usai 'ia isquin

ca an uisoquin cara aín nuitu mëu sinania quixun Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi 'unánti 'icën. Usaía 'imainun camina mixribi, María, a sinánxuni masá nuituirati 'ain.

Usaquin ca Simeonën María cacëxa.

³⁶ Anuribi ca achúshi xanu xëniira, Ana cacë, 'iacëxa. Ana ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë xanu 'iacëxa. Ax ca Asernën rëbúnqui achúshi, Fanuel cacë, aín bëchicë 'iacëxa. Xuntacu 'icëa bicëx ca aín bënëbë mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'iacëxa. ³⁷ Mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'icëbë casunamëa 'aish ca ochenta y cuatro baritiañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca anuxun a rabiti xubunuax camabi nètën abë banaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. A upí oquin sinánuxun ca bëtsi bëtsi nètën piama 'icën. Nètënbí imébi ca usaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. ³⁸ Josébë María a bëi atsíncëbë axribishi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Anan Jesús isacëxa. Isi cuëenquin ca —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. Rabiquin ca anu 'icë uni an unun Jerusalénu 'icëcama 'imainun camabi judíos uni chuámarua 'inux iéti nètë caíncë unicama, a Jesús ñuiquin —an nu iémiti a ca ënëx 'icë —quixun cacëxa.

Nazaretu cuantëcëan

³⁹ Usa 'ain ca Josébëtan Maríanën Nucën 'Ibu Diosan bana Moisésnën cuënëo ax quicësabi oquin 'atancëx Galilea menu cuantëcëni anu atux 'icë ëma, Nazaret, anu bëbatëcëancëxa. ⁴⁰ Anu cuanx ca Jesús Nazaret ëmanuax caniacëxa. Cani cushi 'ixun ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usai 'ia cania ca aín Papa Diosan upí oquin 'aquiancëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesús 'ia

⁴¹ Usaía Jesús canimainun ca José 'imainun María camabi baritian, Pascua anun carnero 'ati nètën Jerusalénu 'inux cuancëxa. A nètë ax ca aín raracama Egipto menuax 'atimocë 'aish bamaibi iéa, a sinánquin Nucën Papa Dios rabiquin carnero 'ati nètë 'iacëxa.

⁴² Usai cuanquin ca mëcën rabé 'imainun rabé baritiañu 'icë Josébëtan Maríanën Jesús anun carnero 'ati nètën Jerusalénu buáncëxa. ⁴³ Anu cuanx anun carnero 'ati nètë inúmibiani amiribishi Nazaret ëmanu cuantëcënquin ca Maríanën Josébëtan a ñubi sinanima cuanquin Jesús Jerusalénu bi ëbiancëxa. ⁴⁴ Èbiani ca raíri unicamabë cuancësa sinani Josébë María achúshi nètë bain cuancëxa. Cuanxun ca aín aintsí 'ibucamanua barianan an 'unáncë unicamanuaribi bariquinbi 'aí-mocëxa. ⁴⁵ 'Aímobiani ca Josébë María amiribishi Jerusalénua bari cuantëcëancëxa.

⁴⁶ Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi nètë 'icëbëtan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu tsóxuan, an Moisésnën cuënëo bana uni 'unáncë unicaman bana ñuixuncëxun cuaquin anribi atu bana ñucatia mëracëxa. ⁴⁷ Jesusan bana cuati ca a unicama ratúacëxa. Ratuti ca —uisa 'ixun cara ënë tuacën ënë ñucama 'unánun nun ñucacëxunribi upí oquin ñuia

—quiax sináncasmacëxa. ⁴⁸ Usaía a unicamabë banai tsócë Jesús mërai ca Josébë María ratúacëxa. Ratúquin ca aín títan cacëxa:

—¿Uisa 'aish caramina usai 'ian? Min 'unan papabëtan cana mi mëracsatsi bënëquin barin.

⁴⁹ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caina 'ë barian? ¿'Ën Papa quicësabi oquin 'ën ñu 'ati caramina 'unaniman?

⁵⁰ Cacëxun cuaquinbi ca Josébëtan Maríanën uisoquin caquin cara usoquin caia quixun 'unánma 'icën.

⁵¹ Usa 'ain ca José 'imainun Maríabë Jesús Nazaretnu cuantëcëancëxa. Cuanx anuax caniquin ca aín 'unan papa 'imainun aín tita quicësabi oquin ñu 'acëxa. Usaía canimainun ca Maríanën Jerusalénuaxa Jesús 'icëcama a manuquinma sináncëxa. ⁵² Sinánmainun ca Jesús caniacëxa. Cani aín nami cushi 'ianan ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usa 'icë ca —ax ca upí tuá 'icë —quixun camabi unin cuëenquin nuibacëxa. Nuibamainun ca Nucën Papa Diosanribi a isi cuëenquin nuibacëxa.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN UNICAMA BANA ÑUIXUAN (3.1-9.50)

Anu uni 'icëma menuxuan an uni nashimicë, Juanën uni bana ñuixuan

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 Tiberio anun Romanuxun 'apu 'imicancë nëtëa quince baritia 'icëbë ca Poncio Pilato Judea menu 'icë unicaman 'apu 'iacëxa. Usai 'imainun ca Herodes Galilea menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Herodesnën xucën, Filipo, ax Iturea me 'imainun Traconíte menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Lisianas cacë uni, ax Abilinia cacë menu 'icë 'apu 'iacëxa. ² Usaía 'imainun ca Anás 'imainun Caifás a rabëtax judíos sacerdotecaman cushi 'iacëxa. 'Imainun ca Zacaríasnën bëhicicë, Juan, axa anu uni 'icëma menu 'icë, a Nucën Papa Diosan aín bana sinánmiquian unicama bana ñuixunun quixun 'imiacëxa. ³ 'Imicëx cuani Jordán cacë baca rapasu 'icë mecamanu cuanquin bana ñuixuni ca ësai quiacëxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama ëni Nucën Papa Diosmi sinani camina nashimicë 'iti 'ain, mitsun 'uchacama tërécë 'inun.

⁴ Usai ca Juan quiacëxa, a ñuiquian an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, Isaíasnën cuëñosabi oi, ësai quicë:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unix ësai quia: Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanacësaribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain. ⁵ Matá nancëcëcamax ca natakacácë 'iti 'icën, aín bashicama 'imainun matácama ca bëtsibëtan sënën 'iti 'icën, bai tëntúncëcamax ca racanacë 'iti 'icën, bainu 'icë quinicama ca natakacácë 'iti 'icën. ⁶ Usoquian 'an ca ax uti 'icën. Axira ucëbëtan ca camabi unin, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, unicama 'aquinquin ainan 'inun iémiti 'icë quixun isti 'icën.

⁷ Usa 'ain ca Juanën atu nashiminun 'aisamaira uni anu riquiancëxa. Riquianxa bëbacë ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti, runu an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nëtën masócë 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸ Unían mitsu aséribi sinanacë 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati ënquin upí ñuishi 'ati 'ain. —Nux Abrahamnën rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Aséribi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan ënë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnën rëbúnqui 'imiti 'icën. ⁹ Èsa ca. A rëti aín manë ruë tuíanx a rapasu niracëquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtançëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënëquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

¹⁰ Juanëan usaquin ñuixunia cuaquin ca anu 'icë unicaman —¿Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'inuxun caranuna aña 'ati 'ai? —quixun Juan ñucáquin cacëxa.

¹¹ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uix cara cutun rabéñu 'icë an ca cutúnñuma uni aín cutun achúshi 'inánti 'icën. Uix cara pitiñu 'icë an ca pitiñuma uni paná 'inánti 'icën.

¹² An 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaxribi ca an atu nashiminun quiax Juanu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca cacëxa:

—¿Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'inuxun caranuna aña 'ati 'ain?

¹³ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uiti curíquimi binun cara mi caxa, ashi camina 'apu buánminuxun biti 'ain.

¹⁴ Suntárucamanribi ca anu cuanxun Juan ñucáquin cacëxa:

—¿Nunribi caranuna aña 'ati 'ain?

Ñucácxun ca cacëxa:

—Camina unin ñu 'imainun aín curíqui mëcamatima 'ain, mëëxun 'anan camina paránxunribi unin ñu mëcamatima 'ain, camina cëmëi ami manánxunribi unin ñu bitima 'ain. Mitsun ñu 'ati cupía 'apun curíqui 'ináncëxun camina 'atimati banaquinma cuëenquin ashi biti 'ain.

¹⁵ Èsoquian Juanën bana ñuixunia an cuacë unicaman ca —ënë uni sapi ca Cristo, axa uti nun cáncë, a 'icë —quixun cuëenquin sináncëxa. ¹⁶ Sinania ca Juanën anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbi ca 'ësamaira uni 'ë caxu aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icën. 'Imiquin ca tsi rëquirucënëan ñu 'acësoquin aín cushin aín nuitunua sináncë ñu 'atimacama a cëñuquin uni upí 'imiti 'icën. ¹⁷ An ñu 'apácë unin 'acësaribi oquin ca 'ati 'icën. Ca ësá 'iti 'icën. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia. 'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancëxun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo

putia. Pucëbë ca aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bërúanxun bixun bucúntancëxun ca aín xacácama tsi rëquirucë bënántisamanën nëënia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acë ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acë cupí bimi xacá nëënti pucësa 'imiti 'icën.

¹⁸ Usaquin bana ñuixuanan unicama 'esëquin ca Juanën Jesús ñuiquin a cuatia cuëenun bana ñuixuancëxa. ¹⁹ Ñuixuanan ca 'apu Herodes cacë an aín xucënan xanu, Herodías cacë, a bianan bëtsi ñu 'atimaribi 'acë 'icë —minmi 'acë ñu ax ca 'aisama 'icë —quixun Juanën 'apu Herodes a cacëxa. ²⁰ Usaquian cacëxunbi sinanaquinma ñu 'atimaira 'atëcënquin ca Herodesnën Juan sipuanun aín unicama cacëxa.

Juanëan Jesús nashimia

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Sipuacëma pan 'ixun unicama nashimianan ca Juanën Jesúsribi nashimiacëxa. Nashimicëx aín Papa Diosbë banacëbë ca naí panárabëacëxa. ²² Usacëbë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí numacuru iscësa 'aish uax anu 'iruacëxa. Usaía 'icëbëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, ësai qui:

—Mix camina 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuëënin.

Jesusan chaitiocëcama 'imainun aín raracamaxa 'iá

(Mt 1.1-17)

²³ Unicama pain bana ñuixuanan 'aquini ca treinta baritiañusa Jesús 'iacëxa. Unicaman sináncëx ca Josénëx aín papa 'iacëxa. José ax ca Elínën bëchicë 'iacëxa. ²⁴ Elí ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Melquín bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Jananën bëchicë 'iacëxa. Jana ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. ²⁵ José ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Amosnën bëchicë 'iacëxa. Amós ax ca Nahumnën bëchicë 'iacëxa. Nahum ax ca Eslinën bëchicë 'iacëxa. Esli ax ca Nagainën bëchicë 'iacëxa. ²⁶ Nagai ax ca Maatnën bëchicë 'iacëxa. Maat ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Semeinën bëchicë 'iacëxa. Semein ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Judánën bëchicë 'iacëxa. ²⁷ Judá ax ca Joananën bëchicë 'iacëxa. Joanan ax ca Resan bëchicë 'iacëxa. Resa ax ca Zorobabelnën bëchicë 'iacëxa. Zorobabel ax ca Salatielnën bëchicë 'iacëxa. Salatiel ax ca Nerín bëchicë 'iacëxa. ²⁸ Neri ax ca Melquin bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Adinën bëchicë 'iacëxa. Adi ax ca Cosamnën bëchicë 'iacëxa. Cosam ax ca Elmodamnën bëchicë 'iacëxa. Elmodam ax ca Ernën bëchicë 'iacëxa. ²⁹ Er ax ca Josuénën bëchicë 'iacëxa. Josué ax ca Eliezernën bëchicë 'iacëxa. Eliezer ax ca Jorimnën bëchicë 'iacëxa. Jorim ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. ³⁰ Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Simeonën bëchicë 'iacëxa. Simeón ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. Judá ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Jonanën bëchicë 'iacëxa. Jonán ax ca Eliaquimnën bëchicë 'iacëxa. ³¹ Eliaquim ax ca Meleanën bëchicë 'iacëxa. Melea ax ca

Mainanën bëchicë 'iacëxa. Mainán ax ca Matatanën bëchicë 'iacëxa. Matata ax ca Natanën bëchicë 'iacëxa. ³² Natán ax ca Davitan bëchicë 'iacëxa. David ax ca Isaínën bëchicë 'iacëxa. Isaí ax ca Obednën bëchicë 'iacëxa. Obed ax ca Booznën bëchicë 'iacëxa. Booz ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. Sala ax ca Naasonën bëchicë 'iacëxa. ³³ Naasón ax ca Aminadabnën bëchicë 'iacëxa. Aminadab ax ca Aramnën bëchicë 'iacëxa. Aram ax ca Esromnën bëchicë 'iacëxa. Esrom ax ca Faresan bëchicë 'iacëxa. Fares ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. ³⁴ Judá ax ca Jacobnën bëchicë 'iacëxa. Jacob ax ca Isaacnën bëchicë 'iacëxa. Isaac ax ca Abrahamnën bëchicë 'iacëxa. Abraham ax ca Tarénën bëchicë 'iacëxa. Taré ax ca Nacornën bëchicë 'iacëxa. ³⁵ Nacor ax ca Serugnën bëchicë 'iacëxa. Serug ax ca Ragaunën bëchicë 'iacëxa. Ragau ax ca Pelegnën bëchicë 'iacëxa. Peleg ax ca Hebernën bëchicë 'iacëxa. Heber ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. ³⁶ Sala ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. Cainán ax ca Arfaxadnën bëchicë 'iacëxa. Arfaxad ax ca Semnën bëchicë 'iacëxa. Sem ax ca Noénën bëchicë 'iacëxa. Noé ax ca Lamecnën bëchicë 'iacëxa. ³⁷ Lamec ax ca Matusalenën bëchicë 'iacëxa. Matusalén ax ca Enocnën bëchicë 'iacëxa. Enoc ax ca Jarednën bëchicë 'iacëxa. Jared ax ca Mahalaleelnën bëchicë 'iacëxa. Mahalaleel ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. ³⁸ Cainán ax ca Enosnën bëchicë 'iacëxa. Enós ax ca Setnën bëchicë 'iacëxa. Set ax ca Adanën bëchicë 'iacëxa. Adán ax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'iacëxa.

Ñunshin 'atimanën 'apúan Jesús 'atima ñu 'amiti sinan

(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

4 Juanëan Jordán bacanuxun nashimicëbë abë 'ixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmiacëxa.

² Cuanx ca cuarenta nëtën anu 'iacëxa. Anua 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacëxa. Anu 'ixun ca a nëtëcaman Jesusan ñu piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa. ³ Panancë isquin ca ñunshin 'atimanën 'apun 'atima ñu 'amicatsi quixun ësáquin cacëxa:

—Aséribi Diosan Bëchicë 'ixun ca ënë maxax pán 'inun cat.

⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën”.

⁵ Uсотancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë ëmacama cuainacëa bënëñquinshi ismiacëxa. ⁶ Ismiquin ca cacëxa:

—Ami iscë mecama 'imainun ami iscë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama ënëx ca 'ënan 'icën. Usa 'icë cana ui carana 'inántisa tani a, aín 'ibu 'imiquin, ënë ñucama 'inánti 'ain. ⁷ Rantin puruni tsóbuquinmi min dios 'icë 'ë rabricëxun cana ënë mecama 'imainun ënë menu 'icë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama mixmi aín 'ibu 'inun mi 'inánti 'ain.

⁸ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ënuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Min 'Ibu Diosëshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashi ax cuëncësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

⁹ Uosotancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun Jesús Jerusalénu buáncëxa. Buántancëxun ca anu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan manáinra sënén buánruacëxa. Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish ca ënuax nuán-quianx menu nipacët. ¹⁰ Diosan bana cuënëo ca ësai quia:

Nucën Papa Diosan ca mia bërúanun quixun aín ángelcama xuti 'icën. ¹¹ Atun bërúancëxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín mëcënan mi biti 'icën.

¹² Usoquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ësairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iémiti 'icë iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

¹³ Usaquian Jesusan cacëx ca anúan Jesús tantëcënti 'aíma 'ain, ñunshin 'atimanën 'apu, tantëcëni ucatsi quiax, Jesús ëbiani cuancëxa.

Galilea menu Jesús cuantëcëan

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Usaquian 'acëx ca Jesús, bëtsi ñu sinanima Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cushioquin sinánmicëxëshi, Galilea menu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbaia ca Galilea 'imainun a 'urama 'icë mecamanu 'icë unicamanribi a ñuiquin chaniocëxa. ¹⁵ Anua judíos unicama timécë xubu itsi xubu itsinu cuanquin ca Jesusan anu timécë unicama bana 'unánmiacëxa. Usoquian 'aia ca camaxunbi a rabiacëxa.

Jesús Nazaret ëmanu 'iá

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Anuaxa canicë Nazaret ëma, anu ca Jesús cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca anun ñu mëëtima nëtëa 'icëbë anua judíos unicama timécë xubunu cuancëxa, axa anun ñu mëëtima nëtën 'icësabi oi. Cuanx atsíanx ca unicaman cuanan Nucën Papa Diosan bana cuënëo ñui niruacëxa. ¹⁷ Niruia ca an a quirica bërúancë unin Isafasnën cuënëo bana a atu 'axunun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun biquin ca aín catanua ësai quicë bana bariquin mëraquin atun cuanun quixun 'axuacëxa:

¹⁸ Nucën 'Ibu Diosan xucëx 'ënu uax ca aín Bëru Ñunshin Upí 'ëbë 'icën. An ca aín Bëru Ñunshin Upí 'inánquin cushioquin ñuñuma unicama upí bana anúan atux Nucën Papa Diosan 'i cuëñun ñuixuanan, axa masá nuitucë unicama upí oquin sinánminun 'ë caxa. 'Imainun ca sipuacë 'aishbia upitax chiquíncë 'inun 'imianan bëxuñu unicama bëxuñuma 'inun 'imianan bëtsi bëtsi ocë unicama bëtsi bëtsi ocëma 'iminun 'ë caxa. ¹⁹ 'Imainun ca anúan atun 'Ibu Diosan nuibaquin 'aquinti nëtë ca uaxa quixun unicama canun quixun 'ë caxa.

²⁰ Usaia quicë bana 'atancëxun mapuquin, an a quiri-ca bërúancë uni 'inani ca tsóbuacëxa. Tsóbutia ca a xubunu timécë unicaman ënquinma abi isacëxa.

²¹ Usoquin iscëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bëri ca anun ënë bana quicësabi oi 'iti nëtë uaxa.

²² Cacëxuan cuati ca anu 'icë unicamax cuëni —aín bana ca asábi 'icë —quianan —axa quicë banax ca upíira 'aish uni itsin banasama 'icë —quiax quiacëxa. Usai qui ca —¿Josénën bëchicë 'aishbi cara usai banain? —quiax canancëxa. ²³ Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun sapi camina ësaiia uni quicë bana anun 'ë caisa tanin: “Mix rucuturu 'aish ca mixbi pëxcút”. Usaquin caquin camina 'ë cati 'ain: Minmi Capernaúm ëmanuxun ñu 'aia nun cuacë usaribi oquin camina anuaxmi canicë me ënuxuribi 'ati 'ai quixun.

²⁴ Canan ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun usaquin 'ë cati sináncë 'aínbi cana asérabi mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unán, anuaxa canicë menuxun bana ñuixunia, ca anu 'icë unicaman cuaisama tania. ²⁵ Ësaquinribi cana asérabi mitsu cain, bërúma ca Elías an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Elías anu 'ain ca rabé 'imainun achúshi bari 'itancëxa mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxën 'uí 'ibúcëbëma, piti 'aíma 'ain, unicama 'acëñuma 'iacëxa. ²⁶ Usai 'imainuan 'itsa casunamécë xanu 'aínbi ca raírma, Sidón cacë menu 'icë ëma, Sarepta cacë, anu 'icë casunamécë xanu achúshi, ashia 'aquinun Nucën Papa Diosan Elías xuacëxa. ²⁷ 'Imainun ca Eliseonëxribi an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Axa anu 'ain ca an nami chëquímicë 'insínñu uni 'itsa a nëtënu 'iacëxa. 'Itsa 'aínbi ca Siria cacë menu 'icë uni achúshi, Naamán cacë, ashi Nucën Papa Diosan 'amicëxun Eliseonën aín nami upí 'itëcënun 'imiacëxa.

²⁸ Jesusan usaquin cacëxun cuati ca anu 'icë unicamax xuamati ami nishacëxa. ²⁹ Nishi niruquin ca a ëmanua chiquínbianquin anua a ëma 'icë matá chairucë sënëncënu anuxun titicacatsi quixun Jesús buáncancëxa. ³⁰ Usaquin sinánquian buáncancëxbi ca Jesús a unicama nëbëtsinuax atu ëbiani cuancëxa.

Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pëxcüa

(Mr 1.21-28)

³¹ Nazaretnuax cuanx ca Galilea menu 'icë ëma itsi, Capernaúm, anu cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca anun ñu mëëtima nëtën anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun, anu 'icë unicama bana 'unánmiacëxa. ³² An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. Usai banaia cuati ca anu 'icë unicamax ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ai —quiax quiacëxa.

³³ Usa 'ain ca anu uni achúshi ñunshin 'atimañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca munuma cuëncënquin ësaquin cacëxa: ³⁴ —Jesús Nazaretnu 'icë, ¿min caina nu uisoti 'ain? ¿Mix caramina nu cëñui uan? 'Ën cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë, a 'ain.

³⁵ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nētēt. Ēnē uniuax ca chiquít.

Usaquian cacëx ca ñunshin 'atima a uni menu ni-pacëmi, anu 'icë unicaman ismainunbi, chiquíacëxa, uisabi oíma. ³⁶ Usoia isi ca anu 'icë unicamax ratúacëxa. Ratuti ca atúxbi canani quiacëxa:

—¿Uisa bana cara ënëx 'ic? Ēnë unix ca ñunshin 'ati-manëmbia cuaisabi oi cushin banaia. Uniuax, ca chiquít, quixuan cacëx ca chiquitia.

³⁷ Usoquian Jesusan 'acë ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icë unicamainshima a 'urama 'icë menua 'icë ëmacamanuxunribi camaxunbi chaniocëxa.

Simón Pedronën nachia Jesusan pëxcüa

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesús Simonan xubunu bëbai anu atsíancëxa. Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'insían, anu 'icë unicaman —Simonan nachí caramina nu pëxcuxuntima 'ai —quixun cacëxa. ³⁹ Cacëx anua racácënu cuani, ami bësui ñanáquian, aín 'itsis nētēnun cacëxëshi ca Simonan nachí pëxcúacëxa. Usaquian Jesusan 'acëxëshi pëxcuti niruxun ca atu pimiácëxa.

Uni itsicamaribia Jesusan pëxcüa

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Bari cuabucëbëa bëbaquishbucëbëtan ca a ëmanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcama bëtsi bëtsi 'insínñu an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca camabi, aín mëcënan ramëquin, pëxcüacëxa. ⁴¹ Ñunshin 'atimanëxribi ca 'itsa uni 'insíncënuax chiquíacëxa. Chiquiti munuma cuëncëni ca quiacëxa:

—Mix camina Diosan Bëchicë 'ain.

Quiabi ca Jesusan —ca nētēt —caquin ñunshin 'atima banamiquinma nētëmiacëxa. Atúxa Jesús ax ca Cristo, a Nucën Papa Diosan xucë a 'icë quixun 'unáncë 'aíshbi usai qiti ca Jesús cuëëanma 'icën. Usa 'ain ca atúxa quiabi nētëmiacëxa.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan

(Mr 1.35-39)

⁴² Usoquin 'oonx ca pëcaracëbë Jesús Capernaúmnu-ax cuanx anu uni 'icëma menu bëbacëxa. Axa cuancë a caxu a baribiani cuanx ca Capernaúmnu 'icë 'itsaira uni anua Jesús 'icë anu bëbaquin a mëracëxa. Mëraquin ca —nu ëbiani camina cuantima 'ai —quixun cacëxa. ⁴³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara 'ëmi catamëtia acama ca Nucën Papa Diosan ainan 'imia quixun camabi uni ñuixunun ca Nucën Papa Diosan 'ë xuaxa. Usa 'ixun cana mitsuishima, camabi ëmanu 'icë itsicamaribi a bana ñuixuni cuanti 'ain.

⁴⁴ Usaquin ca Jesusan an Capernaúmnu 'icë unicama cacësabi oquin, Galilea menu 'icë ëmacamanu cuanxun, anua judíos unicama timéçë xubucamanuxun uni bana ñuixuancëxa.

Jesusan 'amicëxuan unin tsatsa 'aisamaira bia

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

⁵ Parúnppa Genesaret cuëbía Jesús 'ain ca Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuaisa tani 'aisamaira uni chëcaisaira oquin tsitsiruacëxa. ² Usoquian chëcaisaira ocëxun ca manë nunti rabé, uniñuma, parúnppa cuëbí masi 'urama tēcërëcacë isacëxa. Isanan ca an tsatsa bicë aín 'ibu rabé an anuax 'ibúxun atun rica chuchaia isacëxa. ³ Iscëxa anua 'icë manë nunti achúshinëx Simónan 'ain, anu 'iruquin ca Jesusan 'uriratsua buánun quixun Simón cacëxa. Cacëxuan buan, anu tsóbuxun, ca Jesusan baca cuëbía timéçë unicama bana ñuixuancëxa. ⁴ Ñuixunquin sënëontancëxun ca Jesusan Simón cacëxa:

—Baca nëbëtsi 'uri ca manë nunti buánxun anuxun rican.

⁵ Cacëxun ca Simonan cacëxa:

—Cananuna 'uxti tēaquin tsatsa biquinmabi 'uran ricánëtin. Usa 'aínbi cana minmi 'ë cacëxun 'ën rica saracatëcënti 'ain.

⁶ Usoquin Jesusan cacëxun aín rica saracaquin bacanu nëpúquin ca tsatsa 'aisamaira biacëxa. Bicëxa tsatsa 'aisamaira 'ain ca aín rica tēatisa 'iacëxa. ⁷ Usaía 'ia isquin ca Simónbëtan abë 'icë unicaman nunti itsinua 'icë unicama mëcënan sanánquin —nu ca 'aquini ut —quixun cacëxa. Cacëx uxun ca camaxunbi tsatsa biquin puruquin nanëntisaira oquin a manë nunti rabé buácacëxa. ⁸ Usoquian 'aia isi ratúquin ca Simón Pedronën aín bëmánon rantin purúnquin —'ëx cana 'uchañu uni 'ain. Usa 'ain camina 'ë ëbiani cuanti 'ai —quixun Jesús cacëxa.

⁹ Simón Pedro 'icësaribiti ca abë 'icë unicama atun bicë tsatsacama isi ratuti uisa uni cara Jesús 'icë quixun sinani sináncasmacëxa. ¹⁰ Jacobo 'imainun Juan, Zebedeonën bëchicë, an Simón Pedrobëtan tsatsa bicë, axribi ca ratuti sináncasmacëxa. Sináncasmaiabi ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Mix an tsatsa bicë uni 'ixunbi camina bërí 'ën 'imicëxun Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin uni 'ëmi sinánmiti 'ain.

¹¹ Usaquian Jesusan cacëxun menu aín nunti rabé rancatancëxun a ëbiani ca ami sinani Jesús bë cuancëxa.

Jesusan an aín nami chëquimicë 'insínñu uni pëxcüa

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Jesúsua Galilea menu 'icë ëma achúshinu 'ain ca axa an aín nami chëquimicë 'insinan 'aisamaira oquin aín nami chëquimicë uni anu 'iacëxa. A unin ca a mërai a tanáin rantin puruni bëunpucuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

¹³ Cacëxun aín mëcënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nētëacëxa.

¹⁴ Usaria pëxcutia ca Jesusan cacëxa:

—'Èn mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi cati-ma 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcúcë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina aséربي pëxcúa quixuan camabi unin 'uná-nun.

¹⁵ Usoquian Jesusan —'èn mi pëxcucë ènë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —quixun canbi ca camaxunbi Jesusan 'acë ñucama 'imainun a 'insíncë uni pëxcucë aribi ñuiquin chaniocëxa. Usaquian chaniocëbë ca 'aisamaira uni Jesusan bana ñuixunia cuaisa tani anu Jesús 'icënu riquiancëxa. 'Insíncë unicamaxribi ca a pëxcunun quiax anu riquiancëxa. ¹⁶ Usaía ucëbëbi ca Jesús anu uni 'icëma menu aín Papa Diosbë banai cuancëxa.

Nicëma uni Jesusan pëxcúa

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Nëtë itsían xubunuxun Jesusan bana ñuixuncëbë ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana uni 'unánmicë unicamaribi anu tsócë 'iacëxa. Aca-max ca Galilea menu 'icë ëmacama 'imainun Judea menu 'icë ëmacama 'imainun Jerusalénuaxribi ricu-atsíncë 'iacëxa. Usa 'ain ca bana ñuixuanan 'insíncë unicama pëxcunun Nucën Papa Diosan cushiocë Jesús 'iacëxa. ¹⁸ Jesusan bana ñuixunmainun ca raírinën uni achúshi ñucë nirucuaínquinbi tancëma bacétinu racacë bëacëxa. Bëquin ca sináncëxa, —xubunu atsín-miquin cananuna anua Jesús 'icë anu nanpáti 'ai —quixun. ¹⁹ Sináncëbëbi ca 'itsa unia tsitsíruan, anun atsínmiti 'aíma 'iacëxa. Atsínmicasmaquin ca tapitínën buáru-xun xubu maná-xun aín tapuacë a bërúaratancëxun anun aín bacétinën bëpáquin, anu 'icë unicama nëbëtsi, Jesusan bëmánon nanpácëxa. ²⁰ Nanpáquin ca —Jesusan ca ènë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Min 'uchacama ca tërécë 'icën.

²¹ Usaquian caia cuaquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman sináncëxa: ¿Usa uni cara ènëx 'ic? Ax ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi qiti banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë unínbi ca 'ucha tëréntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha tërénti 'icën. ²² Usaquian sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin şinanin?

²³ 'Èn cana uni ñucë —min 'uchacama ca tërécë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca cuantan —quixun-ribi cati 'ain. ²⁴ Nucën Papa Diosan cushínbi 'èn ènë uni pëxcuia isquin camina aséربي 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'èn cana unin 'ucharibi tërén-ti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa:

—'Èn cana mi cain, niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

²⁵ Cacëxëshi niruquin aín bacéti bibiani ca Nucën Pa-pa Dios rabibiani aín xubunu cuancëxa, anu 'icë unica-man ismainunbi. ²⁶ Usai niruquiani cuania isi ratuti ca

Nucën Papa Dios rabi —ësa ñu cananuna isáma 'ai —quiax quicancëxa.

Jesusan Leví aín uni 'inun ca

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Usaquian 'atancëx anuax cuanquin ca Jesusan Leví cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—'Èn mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

²⁸ Cacëxëshi niruquiani ca aín 'ati ñucama ëbiani Jesús bë cuancëxa.

²⁹ Jesús bë cuantancëxun ca Levitan, Jesús cëñun aín 'unánmicë unicamaribi canan piti 'itsa 'amitancëxun aín xubunuxuan abëtan pi unun 'itsa uni camiacëxa. Camicëx uxun ca Levísaribi 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun usa uni raíribi, camaxunbi Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëtan mesanu tsóxun piacëxa. ³⁰ Usaria isquin ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman atu 'ati-maquin ñuiquin Jesusan 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Usa cupí caramina mitsun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabëtan pianan 'uchañu unicama raíribëtan pianan xëain?

³¹ Caia ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturuan a ronti cuëni-ma. Paë tancë uni, ax cuni ca rucuturuan a ronti cuë-nia. ³² Usaribiti cana an —'èx cana upí 'ai —quixun sináncë unicama a 'ënan 'inun cai uáma 'ain. Ama, an —'èn ñu 'atima 'acë cupí, 'èn nuitu upíma 'aish cana 'èxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni, upí 'inúxa sinanati 'ënan 'inun cai cana 'èx uacën.

Uisacasquin cara aín 'unánmicë unicama samáquinma piia quixun Jesús ñucácan

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Usai quia ca fariseo unicama 'imainun axa abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—Juanëan 'unánmicë unicaman ca bëtsi bëtsi nëtën Nucën Papa Diosbë banaquin pima samatia. Usaribiti ca fariseonëan 'unánmicë unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman pianan xëain?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An biti xanua unin biti nëtën caramina pi unun camicëxa ucë axa abë nuibanancë unicama masá nu-ituquian pima 'inun 'imiti 'ain? Camina 'imitima 'ain.

³⁵ Èsa ca. An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuituti-ma abë cuëñia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'èn 'unán-micë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma pi-ia. Unían 'ë bicëxun 'èn ëbiancëxun cuni ca masá nu-ituquin pitima 'icën.

³⁶ Usaquian canan ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ësaribi 'icèn. Nun aintsu uinu 'icè xanúnbi ca aín chupa ió tèaima, anun aín chupa xèni cèxèti. Tèaquin aín sani bicèx ca chupa ió ax 'atimatia. 'Imainun ca a chupa iotan sanix chupa xèni iscèsama 'ia. ³⁷ Èsaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá anu 'unpax chumusa oquin 'acè, axa xèni 'ain, anu ñu chècacè 'aruima. Anu 'arucèxunbi ca ñu chècacè ax cubini uruquin ñuina xacá xèni a tucaia. Axa tuquicèbè ca chècaxun anu 'arucèxa cubincè ñu ax tutuqui nètètia. ³⁸ Usa 'ain ca ñu chècacè ñuina xacá chumusa oquin 'acè iónushi 'aruti 'icèn. ³⁹ Bèráma chècacè ñu 'axun —ax ca upí 'icè —quixun sinánquin ca unin bèría chècacè ñu 'aisama tania.

Usaquin ca Jesusan cacèxa.

Anun ñu mèetima nètèan Jesusan 'unánmicè unicaman trigo bèru bia
(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

6 Anun ñu mèetima nètèan Jesús anu trigo 'apacè naènu 'icè bain cuancèbè, abè cuanquinbi ca aín 'unánmicè unicaman trigo bèru pècècè sirícaquin biquin, mècènan shuquicèxa aín ènxè xucatia piacèxa. ² Usoia isquin ca fariseo raírinèn atu cacèxa:

—¿Uisacasquin caramina anun ñu mèetima nètèn usaquin 'atima ñu 'ain?

³ Atúan aín 'unánmicè unicama usoquin caia cuaquin ca Jesusan fariseo unicama cacèxa:

—¿Mitsun caramina Davidnèn ca 'acèñuma 'ixun axa abè cuancè unicamabètan èsoquin ñu 'acèxa quixun cuèneo bana a iscèma 'ain? ⁴ Davidnèn ca 'acèñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icè pán, Nucèn Papa Diosan isti oquin nancè, a bixun piacèxa. A panèxa judíos sacerdotenèinshi piti 'aían uni itsin piti 'icémabi ca sacerdotenèn 'ináncèxun bixun Davidnèn piacèxa. Piquin ca axa abè 'icè unicama anribia pinun 'ináncèxa. ⁵ Uní 'in-ux Nucèn Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'èn anun ñu mèetima nètèn cara aña 'ati 'icè quixun uni cati 'ain.

Jesusan aín mècèn bamacè uni mèpèxcüa
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Anun ñu mèetima nètè itsin, anua judíos unicama timèti xubunu atsínxun ca Jesusan anu 'icè unicama bana ñuixuancèxa. Ñuixunmainun ca aín mècèn mèqueu bamacè uni achúshi anu 'iacèxa. ⁷ A uni isquin ca an Moisésnèn cuèneo bana 'unáncè unicama 'imainun fariseo unicaman, anun ñu mèetima nètèn caraisa uni pèxcüa quixun ami manánxun iscatsi quixun Jesús bèrúancèxa. ⁸ Usaquin sináncania 'unánquin ca Jesusan aín mècèn bamacè uni cacèxa:

—Nèri ai ca nèbétsi ènu niracèt.

Cacèx nirucuatsini ca anu niracèacèxa. ⁹ Anua nimanin ca Jesusan an Moisésnèn cuèneo bana 'unáncè unicama 'imainun fariseo unicama cacèxa:

—Èsaquin cana mitsu ñucatin, ¿anun ñu mèetima nètèn cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ñu mèetima nètèn cara unin uni itsi 'insíncè 'aquinti 'ic? ¿Cara bamatanun isèshiti 'ic?

¹⁰ Èsaquin caxun atu ñachatancèxun ca Jesusan aín mècènmí ñucè uni cacèxa:

—Ca mèshpat.

Cacèx mèshpatishi ca mèpèxcüacèxa. ¹¹ Usaquin 'aia isi xuatati nishi ca uisa caranuna Jesús oti 'ai quiax 'èsèñani canancèxa.

Aín 'unánmicè uni 'inúan Jesusan mècèn rabé 'imainun rabé uni caísa
(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Usa 'ain ca aín Papabè banai Jesús matánu cuancèxa. Cuantancèx ca imé 'uxti tèai abè banacèxa. ¹³ Usai bananèquin ca pècaracèbètan axa ami sináncè unicama timèxun, mècèn rabé 'imainun rabé caísqin —ènècamax ca 'èn 'unánmitancèxun uni bana ñuixun 'èn xuti 'icè —quixun cacèxa. ¹⁴ Acamax ca 'iacèxa Simón 'icèbia Jesusan Pedro caquin anècè, a 'imainun aín xucèn Andrés, a 'imainun Jacobo 'imainun Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, acama 'imainun Jacobo, Afleonèn bèchicè, 'imainun Simón axa judíos unbun rabanen nètèti banacè, ¹⁶ a 'imainun Judas, Jacobonèn bèchicè, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni binun 'inan, acama 'iacèxa.

'Itsa uni Jesusan 'unánmia
(Mt 4.23-25)

¹⁷ 'Unánminuxun a unicama caístancèx ca matánuax taramècèbutancèx me sapánu 'iacèxa. Anu ca 'aisamaira uni Jerusalén, 'imainun Judea mecamanu-axribia ucè 'iacèxa. 'Imainun ca Tiro, Sidón a èma rabé 'urama 'icè me parún papa rapasu, anu 'icè menuaxribia ucè 'iacèxa. ¹⁸ Acamaxa Jesusan bana ñuia cuati timècamè'èomainun ca 'insíncè unicamaxribi Jesusan pèxcunun quiax uacèxa. Timètia pèxcüanan ca Jesusan ñunshin 'atimanèn ubiocè unicamaribi pèxcüacèxa. ¹⁹ Jesusan aín cushínbi 'itsa uni pèxcucè cupí ca anu 'icè 'insíncècaman —'èn ticacèxuinshi ca 'èribi pèxcuti 'icè —quixun sinani a ticanux tsitsíruacèxa. Usaía 'ia ca Jesusan 'insíncè unicama pèxcüacèxa.

Uisai 'i cara uni cuèenti 'icè quicè bana
(Mt 5.1-12)

²⁰ Usa 'ain ca ami bèsuquin Jesusan aín 'unánmicè unicama cacèxa:

—Mitsux ñuñuma 'aíshbi 'èmi catamètia Nucèn Papa Diosan mitsu aían 'aish aín nètènu 'iti 'imicè cupí camina chuámarua tani cuèenin.

²¹ Mitsux 'acèñuma pananquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúxmi panani bènèaxma 'inun ca Nucèn Papa Diosan mitsu 'inánti 'icèn. Usai ca 'iti 'icè quixun 'unani camina chuámarua tani cuèenti 'ain.

Masá nuititi iníbi camina Nucèn Papa Diosanbi ca 'è cuèènun 'imiti 'icè quixun 'unani chuámarua tani cuèenti 'ain.

²² Uní 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'èn bana cuacè cupí unin mitsumi nishanan, mitsu cuèenquinma 'atimaquin ñuianan, mitsun anèmibi 'atimati banacèxbi camina chuámarua tani cuèenti 'ain. ²³ Camina 'unánti

'ain, usaribi oquin ca an mitsu 'atimocë unin raracaman, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama bëtsi bëtsi oquin 'atimocëxa. Usaquin 'unani camina unin 'atimocëxbi —Nucën Papa Diosan ca nu sinánxunquin aín nètënu abë upiti tsónun nu 'imiti 'icë —quixun sinani, chuámarua tani cuëënti 'ain.

²⁴ Usa 'aínbi camina ñuñuira 'aish mitsux, usabii 'in-uxmabi ashiti mitsun ñu cupí cuëëncë 'aish, Nucën Papa Diosan nètënuax cuëënti 'aíshbimi cuëëncëma cupí masá nuituirati 'ain.

²⁵ Pitiñu 'imainun camabi ñuñu unicama, anúnmi mitsux pitiñuma 'ianan ñuñuma 'iti nètë ca uti 'icën. Ucëbë camina masá nuituirati 'ain.

Usaribiti mitsux bërí 'ëmi sinanima cuëëni cuaicë 'aínbi ca anúnmi mitsux rarumati inti nètë uti 'icën. Ucëbë camina masá nuituirati inti 'ain.

²⁶ Unicaman mitsu rabiçëxbi camina masá nuituti 'ain. Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca atun raracaman an Nucën Papa Diosan bana isa quixun uni paránquin bana ñuixuncë unicama rabiçëxa.

—Axa mimi nishcë uni camina nuibati 'ai —quicë bana
(Mt 5.38-48, 7-12)

²⁷ Canan ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Usai 'iti 'aínbi cana 'ën banami cuatia ësaquin mitsu cain, axa mimi nishcë unicama camina nuibati 'ain. Nuibanan camina ax 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. ²⁸ Axa mimi 'atimati banacë unicama camina Nucën Papa Dios a ami sinánun 'aquinun ñucáxunti 'ain. Ñucánan camina an mi 'usancë unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ²⁹ Mia 'atimocëxunbi camina ami nishquin aribi 'atimotima 'ain. Ésa ca. Mia bëtáshcacëxun camina 'aisa tania amoribia mi bëtáshcanun 'amiti 'ain. Min cutúan unin mi bicuancëxun camina biisa tania min camiseraribia binun bimiti 'ain. ³⁰ An mi ñu 'inánun quixun ñucacë uni a camina 'inánti 'ain. An min ñu buáncë uni a camina min ñu bëxuntécëxun quixun catima 'ain. ³¹ Bëtsi uníxa mibë upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuëëncë, usaribi oquin camina min bët-si unibë upí 'ianan a 'aquinti 'ain.

³² An mitsu nuibacëma uni nuibatima 'ianan an mitsu nuibacë unicamaishi nuibacë 'ixun camina Nucën Papa Dios upí oquin cuëënmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an a nuibacë uni nuibananquinia. ³³ An mitsu 'aquincëma uni 'aquintima 'ianan an mitsu 'aquincë unicamaishi 'aquincë 'ixun camina Nucën Papa Dios upí oquin cuëënmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an 'aquincë uni 'aquiananquinia. ³⁴ Mitsun —a unínribi ca 'ë ñu 'inánti 'icë —quixun sinánquin an ñucacëxun ñu 'inancë 'ixun camina Nucën Papa Dios upí oquin cuëënmíman. 'Uchañu unínribi ca 'uchañu uni itsían ñucacëxun ñu 'inania, —an ca 'ëribi ñu 'inánti 'icë —quixun sinánquin. ³⁵ Usa 'aínbi camina mitsun axa mitsumi nishcë uni nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. Unían mitsu ñu ñucacëxun camina —anribi ca 'ë 'inántima 'icë —quixun 'unánquinbi, 'inánti 'ain. Us-

aquin 'aia isquin ca Nucën Papa Dios, manámi 'icë, an cuëënun mitsu 'imiti 'icën. Mitsun usaquin 'ai camina aséribi aín bëchicë 'aish an sináncësaribi oquin sináncë 'iti 'ain. An ca uni 'aisama 'imainun an —asábi ca —quixun a cacëma uni aribi ñu 'inánan 'aquinia. ³⁶ Nucën Papa Diosan unicama 'aquinsa tanquin nuibacësaribi oquin camina mitsúnribi unicama mitsua nuibacëxunmabi nuibati 'ain.

—Unían uni itsi 'uchoxma 'inun —Jesusan ñuia
(Mt 7.1-5)

³⁷ Bëtsi uni ami manánquin 'uchocëma 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsuribi 'uchotima 'icën. 'Imainun ca 'uchoquinmi uni, bëtsi uni castícanmicëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsuribi 'uchoquin castícantima 'icën. Uni itsíxa mitsumi 'uchacëxunbi camina abë mënío-nanquin manumiti 'ain. Usoquin 'aími unibë mënío-nania ca Nucën Papa Diosan mitsux ami 'uchacëxunbi mitsun 'ucha téréñquin manuti 'icën. ³⁸ Uni itsi camina ñu 'inánti 'ain. Mitsúnmi uni itsi ñu 'inánan 'aquincë 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icën. Mitsúnmi 'inánan uni itsi 'aquincësaribi oquin ca an mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icën. Unían uni itsían 'in-áncëxun aín burasanu tséncáquin ñu purucësamaira oquin ca Nucën Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icën.

³⁹ Uisa unin cara uni itsi 'aquinti 'icë quixun 'unánmiquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—¿Bëxuñu unin cara bëxuñu uni itsi anun cuanti bai 'unánmiti 'ic? Buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën. ⁴⁰ Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni 'unáncësaribi oquin 'unanima. Usa 'aínbi ca an ñu 'unánmicë unían 'unánmicëxun ñu 'unántancëx asaribi 'iti 'icën.

⁴¹ Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ésa ca. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chamaratsuñu 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo sinaniman? ⁴² Mitsun bëru xaménu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xaménu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

Uisa i cara quixun ca aín bimi isquin unin 'unánti 'icë quicë bana

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Ésaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ésaribi ca. Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimix upí 'ima.

⁴⁴ Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë,

cara 'aisama 'icë quixun. Cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ⁴⁵ Iisaribi ca uni 'icën. Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raíri unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. Unix ca aín nuitu mëúa sináncesaribi oi aín cuëbitan banaia.

—**Ësa ca —quixuan Jesusan rabé xubu ñuia**
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Uisacasquin caramina —mix camina 'ën 'Ibu 'ai —quixun 'ë caquinbi 'ën mitsu cacësabi oquin ñu 'aiman? ⁴⁷ An 'ëmi sinánquin 'ën bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë uni ax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ⁴⁸ Ax ca unían xubu 'ati, anu itá nitsínti nëmíonquin me naëcë usaribi 'icën. 'Uí 'ibúcëbëa baca 'itsaira 'ëia ami aín bai tucanquicëbëbi ca a xubu upí oquin 'acë 'aish shaíquima. ⁴⁹ Usa 'aínbi ca an 'ën bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni ax ca an masinu xubu 'acë unisaribi 'icën. 'Uí 'ibúcëbë, baca 'itsaira 'ëi, ami aín bai tucanquicëbë ca a xubu puxucuti 'icën. Usai 'i ca aín itácamaribi tsasíbuti 'icën.

Romanu 'icë capitán Jesusan pëxcüa
(Mt 8.5-13)

7 Unicaman cuanun bana ñuixuntancëx ca Jesús Capernaúm ëmanu cuancëxa. ² Capernaúm anu ca Romanu 'icë capitán achúshi 'iacëxa. An a capitán ñu mëëxuncë unix ca an nuibairacë 'aíshbi 'insíanx bamatisa 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca —an uni 'insíncë pëxcuti, Jesús, ax ca uaxa —quíáxa raíri unicama quia cuaxun, capitanën judíos caniacëcë uni raíri ñucáquin cacëxa:

—Jesúsnu cuanquin camina an 'ën ñu mëëxuncë uni pëxcuia unun 'ë caxunti 'ain.

⁴ Cacëx cuanxun ca capitanëan cacësabi oquin Jesús cacëxa. Caxun ca ësaquinribi cacëxa:

—A capitán ax ca upí uni 'icën. Minmi aín uni a pëxcuxunti ca asábi 'iti 'icën. ⁵ An ca nuxnu judíos unibu 'icë nu nuibaquin nuxnu anu timéti xubu nu 'amixuanxa.

⁶ Usaquian cacëx ca Jesús atubë cuancëxa. Cuanquían aín xubu raraobiancëbëtan ca capitanën aín 'unáncë uni raíri xuquin ësaquin Jesús camiacëxa:

—Mixmi 'ësamaira 'ain cana mibë sënénma 'ixun 'ën xubunumi unun mi camiman. ⁷ Usa 'ixun cana mi isi cuanti 'ixunbi judíos uni caniacëcëshi mia canun can. 'Ën unimi 'ë pëxcuxuni unun quixun mi camixunbi cana mi camitëcënin, anuaxbimi 'ën unia pëxcunun quiax quinin. ⁸ Cana 'unan min banáxbi ca cushi 'icë quixun. 'Ën cana 'apun 'ë cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntárucamanribi ca 'ën bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'ën cacëx ca bëtsix aia. An 'ë ñu mëëxuncë uni —ñu ca 'at —quixun 'ën cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'ën ñu mëëmicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icë —quicëbëshi pëxcúti 'icën.

⁹ Usaía capitanën xucë unicama quia cuati cuëni cuainacëquin ca Jesusan an nuibiancë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, ënë uníxa 'ëmi catamëcësaribitia 'ia cana judío uni achúsibi ca 'ën bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —hibi iscëma 'ain.

¹⁰ Usaía 'icëbë xubunu cuantëcënquin ca capitanëan xucë unicaman a ñu mëëxuncë uni asábi 'icë, pëxcúccë isacëxa.

Casunamëcë xanun tuá bamacëbi Jesusan baísqumia

¹¹ 'Itsama nëtë 'icëbë ca Naín cacë ëmanu Jesús cuancëxa. Cuançëbë ca aín 'unánmicë unicama 'imainun 'aisamaira uniribi abë cuancëxa. ¹² Cuanx Naín ëmanu bëbaquin ca uni bamacëa, chupan rabúncë, bacétinën buáncania isacëxa. A unin titax ca tuá itsiñuma 'ianan casunamëcë xanu 'iacëxa. Abë ca 'aisamaira uni Naín ëmanuax a catícabiani cuancëxa. ¹³ A isquin nuibaquin ca Jesusan a xanu cacëxa:

—Iánxma ca 'it.

¹⁴ Caí anu cuanquian anun buáncë bacéti mëëcëbë ca an a buáncë unicamax niracëacëxa. Niracëcëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bëná uni, cana mi cain, ca nirut.

¹⁵ Usaquin cacëxëshi ca bamacë uni baísqi tsóracëti banacëxa. Usai 'icëbëtan ca Jesusan —ca asábi 'icën, ca mibë 'itëcënti 'icë —quixun aín tita cacëxa. ¹⁶ Usaía 'ia isi ratuti racuëtibi cuëni ca unicamax Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti uni aira ca ënëx 'icë —quianan ca —Nucën Papa Diosaxbi ca aín unicama 'aquini uaxa —quiacëxa.

¹⁷ Usaquian Jesusan 'acëa chanioia ca Judea menu 'icë unicama 'imainun axa Judea 'urama 'icë menu 'icë unicamanribi cuacëxa.

An uni nashimicë Juanëan aín uni rabé Jesúsnu xua
(Mt 11.2-19)

¹⁸ Usa 'ain ca Jesusan 'acë ñucama ñuiquin aín 'unánmicë unicaman Juan cacëxa. ¹⁹ Cacëxun ca Juanën aín uni rabé Jesúsnu cuantánun xuquin ësaquin ñucáquin catánun quixun cacëxa: ¿Mix caramina aséribi axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Ama mix 'ain caranuna bëtsíxa uti caínti 'ain? ²⁰ Usaquian canun quixuan xucëx cuanx bëbaquin ca Jesús cacëxa:

—Juan an uni nashimicë an ca mi ñucánun quixun xuquin ësaquin mi canun quixun nu caxa: ¿Mix caramina aséribi axa utinu nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsi uníxa uti caínti 'ai? —quixun.

²¹ Juanën xucë unicamaxa anu 'ain ca Jesusan 'itsa uni ñucë pëxcüanan ñunshin 'atimanën ubíocë unicamaribi pëxcüanan bëxuñu unicamaribi bëpëxcüacëxa. ²² Usaquin 'axun ca Juanën a ñucánun quixun xucë unicama Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicama ñuixuniami cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aiami iscëcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. Cuanxun camina cati 'ain: Bëxuñu unínbi ca bërí isia, aín niti bëtsicë uníxribi ca bërí upiti nitsia, an aín nami chëquimicë 'insínñu unix ca pëxcutia, pabë unin ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñu-

ma unírribi ca anun Nucèn Papa Diosnan 'inux iéti bana cuatia. ²³ Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucèn Papa Diosan xucëma ca ax 'icë quima ax 'ëmi sináncë unicamax ca chuámarua 'i cuëënia, quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanën xucë unicama cacëxa.

²⁴ Juan, an uni nashimicë, an xucë unicama cuancëbëtan ca Jesusan anu 'icë unicama 'aisamaira 'icë, Juan ñuiquin ësaquin cacëxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icëma menu cuancën? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ¿Usa uni isi caramina cuancën? ²⁵ ¿Ax usama 'ain caramina uisa uni isi cuancën? ¿Upííra 'aísha cupííra chupa pañucë uni isi caramina cuancën? Usama ca. Camina 'unanin, upííra 'aísha cupííra chupa pañucë 'ianan uisa ñu cara cuëënia a ñuñu unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ²⁶ ¿Usa uni isi cuanima caramina aña isi cuancën? An Nucèn Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Aséribi cana 'ën mitsu cain, an Nucèn Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iasamaira ca Juanën uni ñuixuncë bana 'icën. ²⁷ Juan ñuiquian ënë menu ucëma pan 'icë 'ë cacë bana a ca Nucèn Papa Diosan Isáías cuëñëomi-acëxa, ësai quicë:

A caxu mi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mëníoquin racanacësaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

²⁸ Usaquin cuëñëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, an Nucèn Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iasamaira ca Juanën 'ë ñuicë bana 'iaxa. Usa 'ain ca a unicama 'iasamaira Juan 'icën. Usa 'ainbi ca axa Nucèn Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'aíshbi Juan 'iasamaira 'icën.

²⁹ An Jesús Juan ñui quicë bana cuacë unicama, 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaribi a Juanën nashimicë, acamax ca —Nucèn Papa Diosan mëníosabi oi ca asábi 'icë —quiax quiacëxa. ³⁰ Acamaxa usai quicëbëbi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicaman, Juanën bana cuaisama tani an nashimicë 'iti cuëëncëma 'ixun, Nucèn Papa Dios cuëëncësa oi 'iisama tanquin Jesusan banaribi cuaisama tancëxa. ³¹ Juan ñuiquin catancëxun ca Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—¿Ënë nëtënu bërí bucucë unicamax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ³² Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timécë 'aíshbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsotan ca raírinën raírí ësaquin caia: Cuai chirini cuëënun nun paca banocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacëcë unicama 'icësaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan. ³³ Usaribi ca ënë nëtënu bucucë unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mësú picëma 'ianan vino xëacëma 'icën. Usa 'icë ca unicaman —a unix ca ñun-

shin 'atimañu 'icë —quixun caxa. ³⁴ Usoquian Juanën 'acësoquin 'aquinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ësaquin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacë uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania quixun. ³⁵ Usaquian Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucèn Papa Dios, an ënë menu unun 'ë xuá, an 'acë ñucamax asábi 'icën. —Usa ca —quixun ca axa ami sináncë unicaman 'unania.

Fariseo uni, Simón, aín xubunu Jesús 'ia

³⁶ Fariseo uni achúshi aín anë Simón, an aín xubunuxun abëtan pi unun cacëx cuanx ca Jesús aín xubunu atsíntancëx abëtan pi tsoócëxa. ³⁷ Anua 'ain ca a ëmanu 'icë xanu achúshi 'uchañu, —Jesusan ca fariseon xubunuxun piia —quixuan ñuicania cuati, xaxu 'acënu 'arucë sanuira 'inínti ro a bëi uacëxa. ³⁸ Uxun ca a caxu uax aín taë 'icë anu nitsax inquin aín bëun Jesusan taënu tuscaquin tachabocëxa. Usaquin 'aquin ca aín bunbi tatëreënan tatsucucaquin 'inínti ron 'acëxa. ³⁹ Usoia isquin ca fariseo uni an Jesús pi unun cacë, an sináncëxa: Ënë unix aséribi an Nucèn Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ixun ca uin cara a tamëëtia quixun 'unánan an tamëëcë ax cara uisa xanu 'icë quixun 'unántianxa. Ënëx ca xanu 'aisama 'icën. ⁴⁰ Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Simón, cana mi achúshi ñu caisa tanin.

Cacëxun ca cacëxa:

—Asábi ca, 'ë ca cat.

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan ësaquin Simón cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi uni ca uni rabëtan curíqui ribíanxa. Achúshinën quinientos curíqui ribínmainun ca bëtsin cincuenta curíquishi ribíanxa.

⁴² Ribínxunbia cupíocëxunma oquin ca a unin an ribíncë uni rabé a caxa: 'Ëmi cupíocëxmabi ca asábi 'icën, cupíoima camina cuanti 'ain. Simón, ¿usa 'ain cara min sináncëx a uni rabé uinu 'icéxira bëtsix 'icësamaira oi a ribíncë unimi sinani cuëënti 'ic?

⁴³ Cacëxun ca Simonan cacëxa:

—'Ën sináncëx ca an 'itsaira curíqui ribíncë, ax bët-síxa 'icësamaira oi a unimi sinánti 'icën.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca.

⁴⁴ Usaquin cai ami bësuquin xanu isquin ca Jesusan Simón cacëxa:

—¿Ënë xanúan 'aia caina isin? 'Ëx min xubunu atsini-ami anun 'ëx tachucanun min 'unpax 'iniamabi ca ënë xanun aín bëunan tachaboxun aín bun 'ë tatëreënx. ⁴⁵ Minmi bëtsucucacëmabi ca an 'ëmi sinánquin ënquinma 'ë tatsucucaxa. ⁴⁶ Minmi xënin 'ën maxcá 'acëmabi ca an 'iníntisa xënin 'ën taë 'axa. ⁴⁷ Usa 'ain cana mi cain, an 'itsaira 'ë nuibatia isquin camina 'unánti 'ain, aín 'ucha 'itsaira 'aíshbi ca tërëncë 'icë quixun. An, 'ën 'ucha ca 'itsamashi 'icë quixun sináncë uni, ax ca aín 'ucha tërëncë 'aíshbi 'itsamashi 'ë nuibatia.

⁴⁸ Ësoquin Simón catancëxun ca Jesusan a xanu cacëxa:

—Min 'uchacama ca tërëncë 'icën.

⁴⁹ Usoquian Jesusan caia cuati ca axa abë tsócë unicamax ratuti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Anbi ca 'ucha tërënia.

⁵⁰ Usaía cananmainun ca Jesusan a xanu cacëxa:

—'Ën min 'ucha tërënti sinani 'ëmi catamëti camina min 'ucha tërëncë 'ain. Chuámashi 'aish camina cuanti 'ain.

An Jesús ñu 'axuan xanucama

8 Uсотancëxun ca Jesusan ëma chacamanu 'imainun ëma chucúmaracamanuribi cuanquin, anu 'icë unicama bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. 'Unánmiquin ca —anúan Nucën Papa Diosan 'ëmi catamëtia uni ainan 'imiti nëtë ca uaxa —quixun caquin upí bana unicama ñuixuancëxa. Usocëbë ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé, acamax abë niacëxa. ² 'Imainun ca bëtsi bëtsi xanu ñunshin 'atimañu 'icëbia pëxcucë, acama 'imainun bëtsi bëtsi xanu 'insíncë 'icëbia pëxcucë, acamaxribi Jesúsbë niacëxa. Acamax ca María, aín anë itsi Magdalena, anuaxa mëcën achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atima chiquicë, ³ a 'imainun Juana, Chuza, an Herodes 'aquincë uni aín xanu, a 'imainun Susana, acama 'imainun an Jesús ñu 'inánquin 'aquincë xanu raíriribi 'iacëxa.

Bana itsi ñuicësoi an ñu 'apácë uni ñuicë bana

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Usa 'ain ca 'aisamaira uni Jesús nëbétsiorati timëcamë'ëocëxa. A unicamax ca 'itsa ëmanuax anu riquiancëxa. Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ënë bana ñuiquin ësaquin cacëxa: ⁵ —An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. Sacacëx ca raírinëx bainu nipacëaxa. Nipacëcë ca unin amáxa. Usa 'icë isbëtsini uxun ca ñuina pëchiñunën 'eaxa. ⁶ Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax coóxbi ca a mexa cëxtúma 'aish chabáma 'ain chushiaxa. ⁷ Raírinëx ca muxañu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruyunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca aín bimi 'itsaira, cien, 'iixa.

Usaquin catáncëxun ca Jesusan munuma banaquin cacëxa:

—An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbí sinánquin cuati 'icën.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuicëxa quicë bana

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Uisai quicë cara ñu bëru 'apácë ñui quicë bana 'icë quixun ca aín 'unánmicë unicaman ñucácëxa.

¹⁰ Ñucácëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uni itsían 'unániamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun an 'unánmicë ñu 'unanin. 'Ën 'aia isquin ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë

a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unanima. Usaía atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin.

Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia bana

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Caxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu 'apácë uni ñui quicë bana ax ca ëesai qui quicë 'icën: Ñu bëru 'apácësaribi ca Nucën Papa Diosan bana 'icën. ¹² Anúan uni nicë me iru anu nipacëcë ñu bëru, asaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. Aín pabitan cuaquinbia —aséribi ca usa 'icë —quixun sináncëbëma anu uxun ca a bana aín nuitu mëu sinani Nucën Papa Diosan 'inux iéaxma 'inun quixun uni ñunshin 'atimanën 'apun manumia. ¹³ Maparañu me bëxbánua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuati cuëenquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunën sinania. Sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma usaribi 'ixun, Nucën Papa Diosan bana 'acë cupí ami cuaianan ami nishquin unin 'atimocëxun, tënëquinma a bana manuquin ënia. ¹⁴ Muxañu menua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaquin sinanibi ca ënë menu 'icë ñuishi sinánan 'itsa ñuñu 'aish cuëenti sinani, ñu bëruña me chucu muxañu menuax aín bimi upiti pëcëcëma, usaribi a unicama 'icën. ¹⁵ Me upínu ñu bëru nipacëcë, usaribi ca raíri uni 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana aséribi cuacë 'ixun aín nuitunubi racanaquin upí oquin sinánquin, uisai cara ñu 'icëbëtanbi ënquinma a bana quicësabi oquin 'aia. Atux ca ñu bëru me upínu nipacëax cotancëx canitancëxun tuaia 'aisamaira bimiñu usaribi 'icën.

Ca ësa 'icë quixun lamparín ñuicë bana

(Mr 4.21-25)

¹⁶ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca lamparín bimitancëxun ñu tëmú an bëpánun nanan anu 'uxti tëmúribi nantima 'icën. Usaquin 'aquinma ca axa xubunu atsíncë unicaman upí oquin isnun, anu lamparín nanti, anu nanti 'icën. ¹⁷ Uni itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni itsin cuanunma quicë banacama abi ca 'unáncë 'iti 'icën. ¹⁸ An 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni, a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. Usa 'ain camina mitsun cuacë banacama upí oquin cuaquin, a bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

Jesusan ca amia sináncë unicama aintsi oia quicë bana

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Ësaquian unicama bana ñuixuncëbë af ca aín tita 'imainun aín xucéantu anua Jesús 'icënu bëbacëxa.

Bëbaibi ca 'aisamaira unían anua Jesús 'icë a tsitsirucë 'ain, a 'uriishi 'iacëxa. ²⁰ 'Icë atu isquin ca unin Jesús cacëxa:

—Min titabë ca min xucéantu ëman 'icën. Ca mi istisa tania.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicaman cara Nucën Papa Diosan bana cuanan aín bana quicësabi oquin 'aia, acamax ca 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'icën.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nētémia

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Bëtsi nētéan manë nuntinu 'irua ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Parúnppa 'ucë manan cuanun ca cuan.

Cacëx ca cuancëxa. ²³ Cuani ca Jesús nuntinu 'uxacëxa. 'Uxánbi suñúan upí 'icuatsinquin bëcaquin parúnppa bëchuancëbë ca 'unpax manë nuntinu 'iruacëxa. ²⁴ Usaía 'icëbë racuéquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin munuma cacëxa:

—Cananuna nanëtin, ca bësut.

Cacëx bësúquin ca Jesusan suñúan —ca nētët —canan bëchúnribi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nētéishimainun ca baca bëchúnribi nētéacëxa. ²⁵ Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan ca nu bërúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

Cacëx ratuti racuëti ca atúxbi canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? An cacëxun ca suñúanëmbi, bacánbi aín bana cuatia.

Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pëxcüa, cuchi bacamiqia

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Usaquiani Galilea me 'ucë manan cuantancëx ca Gadara menu bëbacëxa. ²⁷ Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni anu 'icë ëmanuaxa ucë an Jesús mëracëxa. A unix ca 'itsa baritian ñunshin 'atimañu 'aish chupa pañuima 'ianan xubunu 'ima anu uni maíncë anuishi 'icë 'iacëxa. ²⁸ 'Itsa oquian ñunshin 'atimanën 'amicëxun ñu 'aia ca unin uni itsi ubóxunma 'anun aín manë risin nëacëxa. Usocëxbi ca manë risi tëcapabiani ñunshin 'atimanën 'imicëx anu uni 'icëma menu usabii 'icë 'aish cuancëxa. Usa 'aísha a mërái aín bëmánon rantin purúncëxun ca Jesusan ñunshin 'atima —ënë uniuax ca chiquit —cacëxa. Cacëx munuma cuëncénquin ca Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina Mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubioin? 'Ë tëmëramixunma ca 'at.

³⁰ Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara mín anë 'ic?

Quia ca anu atsíncë ñunshin 'atimanëan 'itsaira 'ixun quimicëxun a unin cacëxa:

—'Ëx cana 'Ëxcuira caquin anëcë 'ain.

³¹ Cacëbëtan ca ñunshin 'atimacaman, quini cha nëmínra, anu ñunshin 'atima 'icë, anu xuxunma 'anun

quixun bënëquin cacëxa. ³² Catancëxun ca 'aisamaira cuchi matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa:

—Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. ³³ Cacëx ca ñunshin 'atima a uniuax chiquíquianx cuchinu atsíncëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx, cuëtúnuax parúnppanu rëucubuti bacamiqiu cëñúacëxa.

³⁴ Usaía 'ia isbiani ca an cuchi bërúancë unicaman abáquiani cuanxun, ëma chanu 'icë unicama 'imainun ëma chucúmanu 'icëcamaribi xubu itsi xubu itsinu cuanquin ñuixuancëxa. ³⁵ Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai cara a ñucama 'iaxa quixun isi riquiancëxa. Riquiani Jesúsnu cuanx uxun ca a uni anuax 'aisamaira ñunshin 'atima chiquicë a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan mënifñushi 'aish, Jesús tanáin sócë isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca racuéncëxa. ³⁶ Usa 'ain ca an iscëcaman uisai cara ñunshin 'atimañu uni pëxcüaxa quixun axa riquiancë unicama ñuixuancëxa.

³⁷ Ñuixuncëxun ca a mecamanu 'icë unicaman racuëiraquin aín nētënuaxa cuantánun quixun Jesús cacëxa. Cacëx manë nuntinu 'iruquiani ca cuancëxa. ³⁸ Cuaniabi ca anuaxa ñunshin 'atima chiquicë uni an abë cuancatsi quixun Jesús cacëxa. Cacëxunbi ca Jesusan aín xubunua cuantánun quixun xuquin abë cuanxma 'inun cacëxa. ³⁹ Caquin ca ësaquin cacëxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancëxun camina min aintsi 'ibucama uisoxun cara Nucën Papa Diosan mi pëxcüaxa quixun ñuixunti 'ain.

Usaquian cacëx cuanxun ca aín aintsi 'ibuishima a ëma chanu 'icë unicama, uisoquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa.

Jairo cacë unin bëchicë 'imainun xanu 'insíncë ñui quicë bana

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ 'Ucë manánuax Gadara menu 'icë unicama ëbëtsini ca Jesús anuaxa cuanpuncë nëcë manan utëcëancëxa. Utëcënia ca 'aisamaira uni parúnppa cuëbí ricuatsinxun caíancëxa. ⁴¹ Caíncëxa bëbaia ca anu judíos unicama timécë xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo cacë, an anu cuani a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca aratsushi 'icën, męcën rabé 'imainun rabé baritiañu ca ax 'icën. Ca 'insinan 'i bamaia. A pëxcui camina 'ën xubunu cuanti 'ain.

Cacëx abë cuania ca 'aisamaira unin Jesús chacatisaira ocëxa.

⁴³ A unicama nëbétsi ca achúshi xanu 'insíncë 'iacëxa. A xanux ca męcën rabé 'imainun rabé baritia imia 'aishbi aín imi nētécëma 'iacëxa. Bëtsi bëtsi rucuturuan roncëxun a cupíoquin aín ñucama cëñuibi ca pëxcüama 'icën. ⁴⁴ Usa 'ixun ca —Jesusan ca 'ë pëxcuti 'icë —quixun sinani, a caxu cuanquin aín chupa ticacëxa. Ticaíshi ca aín imicë nētéacëxa. ⁴⁵ Usai 'icëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin cara 'ë ticax?

Cacëxun ca a rapasu 'icë unicaman —'ën cana mi 'acëma 'ai —quixun cacëxa. Camaxunbia usaquin cacëbëtan ca Pedro 'imainun abë 'icë unicaman cacëxa:

—Mi ca 'aisamaira unin titicaquin chacatisaira oia. ¿Usa 'aínbi caramina, uin cara 'è ticaxa, quiax quin?

⁴⁶ Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cushin ca uni pëxcúaxa quixun cana 'ën sinanënsi 'unanin. Usa 'ain cana 'unanin, achúshi unin ca 'è ticaxa quixun.

⁴⁷ Usai quia cuati, —an ca 'unania —quixun sinani racuëti bërëru, anu cuanx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca axa pëxcúcë xanun, unicaman cuamainunbi, uisacasquin cara a ticaxa quixun ñuixuanan aín chupa ticaíshia pëxcúcë aribi Jesús ñuixuancëxa.

⁴⁸ Ñuixuncëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun aséribi sinani camina pëxcúan. Chuámashi 'aish ca cuantan.

⁴⁹ Usaquin Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

⁵⁰ Caia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'Ën cana mi 'aquinti 'ai quixun ca sinan. Usaquinmi sináncëbë ca pëxcúti 'icën.

⁵¹ Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro, Juan, Jacobo, acama 'imainun xu xanun papa 'imainun aín tita, acamaxëshi abë atsínun atsínmiquin, uni raíricama ëmáinshi bërúnun quixun cacëxa. ⁵² Usai xubunu atsínquian cuacëxbi ca ini bëunan mëscuti rarumabacëxa. Rarumabatiabi ca Jesusan cacëxa:

—Iánxma ca 'it. Xu xanu ca ñucëma 'icën, ca 'uxaxa.

⁵³ Èsaquin cacëxunbi, —ca ñuaxa, usa 'aish ca bërí 'aíma 'icë —quixun 'unánquin ca 'usáncancëxa. ⁵⁴ Usoquin 'usáncancëxunbi aín mëcënan mëínquin biquin ca Jesusan munuma banaquin xu xanu cacëxa:

—Xu xanu, ca nirut.

⁵⁵ Usoquin cacëxëshi ca baísqi niruacëxa.

Nirucëbëtan ca aín aintsi 'ibu —ca pimit —quixun Jesusan cacëxa. ⁵⁶ Usoia isi ca aín papa aín tita cuëëni ratúira ratúacëxa. Ratutia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi iscë ñu ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua
(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

9 Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun rabé a timëxun cacëxa:

—Anúnmi uninua ñunshin 'atimacama chiquíanan uni 'insíncëcamaribi pëxcunun cana 'ën cushi mitsu 'inanin.

² Usoquin catancëxun ca —Nucën Papa Diosan ca 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë —quixun unicama ñuixuanan 'insíncëcama pëxcunun quixun aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ³ Xuquin ca cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Tsati, burasa, piti, curíqui buanima camina ñancáishi cuanti

'ain. Rabé camina ami pañuti chupa buántima 'ain.

⁴ Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ⁵ Uinu 'icë ëmanu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín ëmanuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani cuanti 'ain.

⁶ Usaquin caquin Jesusan xucëx camabi ëmanu cuanquin ca anu 'icë unicama upí bana, anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuëënun, ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca uni 'insíncëcama pëxcüacëxa.

Juan, an uni nashimicë, ax bama

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Unicaman Jesusan 'acë ñucama chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodesnëx —ui cara ax 'icë —quiax sináncasmacëxa. Raírinëx ca —Juan, an uni nashimicë, ax ca bamaxbi baísqiiaxa —quiax quiacëxa. ⁸ Raírinëx —Elías ca utëcëanxa —quimainun ca raírinëx —an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuan unicama achúshi sapi ca bama 'aíshbi baísqiiaxa —quiax quiacëxa. ⁹ Usai quicëbë sináncasmai ca Herodes quiacëxa:

—'Ënbi cana Juan tëbíscamian. ¿Usa 'aínbi cara a uni camabi unin chaniocë ax ui 'ic?

Quinquinbi 'unánquinma ca Jesús istisa tancëxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utëcënxun atun 'acë ñucama Jesús ñuixuancëxa. Ñuixuncëxun cuatancëxun ca Jesusan Bëtsaida ëma 'urama anu aín 'unánmicë unicama buáncëxa.

¹¹ Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chanioia cuabiani, a nuibiani cuanx 'aisamaira uni anua Jesús 'icë anu cuancëxa. Usaía 'itsa uni riquiania ca Jesusan acama nuibaquin, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë quixun ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

¹² Usaquin 'acëbëa bari cuabúcëbëtan ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—'Ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacama 'imainun a mecamanua atúxa anu 'uxti barianan atun piti bitánun camina xuti 'ain.

¹³ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca anua 'aisamaira, cinco mil uni 'ain, aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën. Sapi cananuna unicama piti maruxuní cuanti 'ain.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unicama basinu cincuenta cincuenta bucubunun ca cat.

¹⁵ Cacëxun ca unicama tsóbunun cacëxa. ¹⁶ Cacëxa unicama bucubuan ca Jesusan męcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bėsuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun páncëñun tsatsa tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun. ¹⁷ Jesusan 'in-áncëxuan aín 'unánmicë unicaman mětícacëxun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin pi-ia sėnéan ca usai 'iisa 'aímabia tēxēcē páncëñun tsatsa aín 'unánmicë unicaman męcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa.

Pedronėan —mix camina Cristo 'ai —quixun Jesús ca
(Mt 16.13-28; Mr 8.27-29)

¹⁸ Nětē itsían Jesús aín Papa Diosbė banamainun ca aín 'unánmicë unicamaxėshi abė 'iacëxa. Anu 'icē ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'ėx 'ai quiax cara unicama quin?

¹⁹ Cacëxun ca cacëxa:

—Raírínėx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashim-icē, a 'ain. Raírínėx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Raírínėxribi ca quia, mix ismina an Nucën Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē unicamaxa bama a achúshinėxa baísquicē a 'ain.

²⁰ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa: —¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ėx caraisna ui 'ai quin?

Quia ca Pedronėn cacëxa:

—Mix camina Cristo, Nucën Papa Diosan ěnu unun xuti, axa uti nun caíncē, a 'ain.

'Ĕx cana unin 'acėx bamati 'ai quiáxa Jesús quia
(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹ Ĕsaquian Pedronėn cacëxun ca Jesusan uibi Pedro quicē bana ñuixunxunma 'anun quixun aín 'unánmicë unicama cacëxa. ²² Canan ca cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ėx cana 'ati-mocē 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacēcėcamabė judíos sacerdotenėn cushicama 'imainun an Moisésnėn cuėnėo bana 'unáncē unicamax, 'ėn bana cuaisama tani, 'ėmi nishti 'icėn. 'Ĕmi nishquin ca 'ė uni itsi 'amiti 'icėn. Usaquian 'ė 'acėx bamatancėx cana rabé nětē 'iónxa pė-caracėbė baísquiti 'ain.

²³ Usa 'ain ca anu 'icē unicama Jesusan ěsaquin cacëxa:

—Uix cara 'ėn uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ėmi catamėti quicē bana ěnquinma 'ati 'icėn. ²⁴ Uin cara aín cuėncėsa oquin 'ai, ěnė nětėnu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icėn. Usa 'aínbi ca uinu 'icē unin cara ěnė nětėnushi upitax tsóti sínánquinma uisai cara 'iquinbi 'ėmi catamėquin 'ėx quicėsabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nětėnu abė 'iti 'icėn. ²⁵ Unix ca ěnė nětėnuax 'it-saira ñuñu 'iti 'icėn, 'aishbi ca Nucën Papa Diosmi sináncėma 'aish aín nětėnu abė 'itima 'icėn. Usa 'ain ca axa bamacėbė aín ñucama ax ñancábba bicē 'icėn. ²⁶ Ui unix cara 'ėnan 'itimi rabianan 'ėn bana quicėsai 'itimi rabinia, a uníxa 'ėnan 'itimi cana uni 'inux anuax uá

'aish cuantancėx 'ėxribi rabínti 'ain, 'ėn Papa Diosbė 'Apu 'itancėx aín ángelcamabė utēcėni. ²⁷ Usa 'aínbi cana asėrabi mitsu cain, axa ěnu 'ėbė 'icē uni raírínėn ca bamacėma pain 'ixun 'ėmi catamėtia ainan 'imicėx-un, Nucën Papa Dios ca asėrabi atun cushi 'icē quixun isti 'icėn.

Jesús bėtsia
(Mt 17.1-13; Mr 9.2-8)

²⁸ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancėx ca męcën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nětėsa 'icėbė aín 'unánmicë uni raíri ěbiani Pedrocėñun Juan, Jacobo, acamaishi buani Jesús matánu Nucën Papa Diosbė banai cuancėxa. ²⁹ Anu cuantancėx bėbatancėx aín Papa Diosbė banai ca aín bėmánan bėtsiacėxa.

Bėtsicėbė ca aín chuparibi uxuira 'aish ichu ichuquicē 'iacėxa. Usaía 'ia ca Pedro, Juan, Jacobo, acaman isacėxa. ³⁰ Usa 'icē isanan ca rabé uni, Moisés 'imainun Elías, Jesús bė banaia isacėxa. ³¹ Atun iscėx ca a uni rabėtax Nucën Papa Diosan cushían ichúquin pėcacē nėbėtsi 'iacėxa. Usa 'aish abė banaquin ca Jesús, unían bicėxa Jerusalėnuax bamati, acama ñuiquin cacėxa.

³² Usa 'ain ca 'uxcėnan tėnáncėxbi 'uxquinma Pedro 'imainun abė 'icē uni rabėtan Jesús bėtsicē isanan abė 'icē uni rabé aribi isacėxa. ³³ Moisésbėtan Elíasnėn a ěbiania isquin ca Pedronėn Jesús cacėxa:

—Nuxnu ěnu 'icē ca asábiira 'icėn. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mitsu 'axúnti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

Upí oquin sinanima ca Pedro usai quiacėxa. ³⁴ Usaía quicėbėtainshi ca cuinan acama mapuacėxa. Usocėx ca Pedro, Juan, Jacobo, acama racuėacėxa.

³⁵ Racuėquin ca cuín mėucūaxa ěsai banaia cuacėxa:

—Ĕnėx ca 'ėn nuibacē bacē bėchicē 'icėn. Aín bana ca cuacan.

³⁶ Ĕsai banaia cuatancėxuan iscėx ca Jesúsėshi anu 'iacėxa. Usaía 'ia isanan cuaxunbi ca Pedro 'imainun Juan, Jacobo, acaman ui unibi ñuixuanma 'icėn.

Ñunshin 'atimanėn bėrėrumicē tuá Jesusan pėxcūa
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Usaía 'ion pėcaracėbėa Jesús matánuax ubúccėbė ca 'aisamaira uni a bėñai cuancėxa. ³⁸ A unicama achúshinėn ca cuėnėshquin Jesús cacėxa:

—'Ĕn bėchicē ca is. Bėchicē itsiñuma cana 'ain. 'Aisa tanquin camina 'ė pėxcuxunti 'ain. ³⁹ Ñunshin 'atimanėn 'imicėx ca 'itsai cuėncėni aín cuñun bacux bėnan aín namiribi nimėti bėrėruia. Usaquin 'ai ca 'ėn bėchicėnuax chiquítisama tania. ⁴⁰ Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ėa chiquínxunun can, cacėxunbi ca 'acasmāxa.

⁴¹ Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icē unicama cacėxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asėrabi cushi 'icē quixun sinaniman. Camina ami catamėisama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamėnun carana uiti nětėn mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi nětėn carana 'ėx mitsu cupí masá nuituti 'ain?

Usaquin caquin ca a uni —'ënu ca min bëchicë bët —quixun cacëxa. ⁴² Cacëxuan bëcëxa aia ca ñunshin 'atimanën menu nipacëmiquin aín nami nimëtia bërërunun 'imitëcëancëxa. Usaquian 'imìa chiquínun caquin ñunshin 'atima chiquínxun ca Jesusan a tuá pëxcüacëxa. Pëxcuquin ca aín papa —ca asábi 'icën, ca 'iquin —quixun cacëxa. ⁴³ Usaquin 'aia isi ca anu 'icë unicama —Nucën Papa Diosan cushínshi ca Jesusan usaquin 'axa —quixun sinánan —aín cushix ca bëtsi cushisamaira 'icë —quixun sinani ratúacëxa.

'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai quiáxa Jesús quitëcëan
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

An ca bëtsi unían 'acëma ñu 'aia quixuan unicaman ñuimainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa: ⁴⁴ —Camina upí oquin cuati 'ain. Cuaquin camina mitsun uisa 'ixunbi manutima 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën.

⁴⁵ Usaía quiabi ca atun cuama 'icën. Atúan cuaxunma 'anun ca Nucën Papa Diosan atu cuamiama pain 'icën. Usa 'ain ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi aín 'unánmicë unicama racuéacëxa.

Uix cara bëtsi unicamabëtan sënënmaira 'icë quicë bana
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Jesusan 'unánmicë unicamax ca —uinu 'icë nuca-ma achúshinëxira cara nubë sënëma 'icë —quixatúxbi ñucacanáncëxa. ⁴⁷ Ñucacania atun sinan 'unánquin ca Jesusan tuá achúshi bixun a rapasu nitsíancëxa. ⁴⁸ Nitsínxun ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa, ñuumara ca, quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia. Usaquin 'aquin ca 'ëishima, 'ën Papa Dios, an ënu unun 'ë xua, aribi 'aquinia. An cha 'iti sinánquinma uni itsi 'aquincë uni a Nucën Papa Diosan bëtsi uninibëtan sënënmaira isia.

An nu ñuicëma uni, ax ca nubë upí 'icë quicë bana
(Mr 9.38-40)

⁴⁹ Ësaquin Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë uni, Juan, an cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca ënë uninuaxmi chiquítu cuënia quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

⁵⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën.

III. JERUSALENUA JESUS CUAN (9.51-19.28)

Jesusan Jacobo 'imainun Juan ñucá

⁵¹ Anúan aín Papa Diosnu cuantëcënti nëtë 'urama 'ain ca Jesusan Jerusalénu cuantëcënti sináncëxa.

⁵² Cuanuxun ca uni raíri anpan rëcuénquiani cuanun xuacëxa. Xucëx cuanx Samaria menu 'icë ëma achúshinu bëbaxun ca uinu cara Jesús aín 'unánmicë unicamabë 'uxti 'icë quixun bariacëxa. ⁵³ Bariabi ca anu 'icë unicaman —ax ca Jerusalénu cuania —quixun 'unánquin aín ëmanu 'imiti cuëëanma 'icën. ⁵⁴ Usaía 'ia oi nishquin ca Jacobobëtan Juanën Jesús cacëxa:

—¿Naínuax uxúan tsin atu cëñunun nu cati caramina cuëënin?

⁵⁵ Cacëx cuainacëquin isquin ca Jesusan ñu caquin cacëxa:

—Usaquin cananuna 'atima 'ain. Mitsux 'ënan 'ixunbi camina uisaira cara 'ën uni 'iti 'icë quixun 'unaniman.

⁵⁶ Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana uni 'atimonux uáma 'ain. Atux upiti bucunun 'iéminux cana uacën.

Catancëx cuanx ca bëtsi ëmanu cuancëxa.

Abë cuainsa tancë uni raíri ñui Jesús quia
(Mt 8.18-22)

⁵⁷ Bain cuania ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

⁵⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu pëchiñunëx ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

⁵⁹ Catancëxun ca Jesusan uni itsi —'ëmi sinani ca 'ëbë cuani ut —cacëxa. Cacëxun ca cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'ën papanu pain cuainsa tanin. A bamaia maíntancëx cana mibë cuanti 'ain.

⁶⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë uni, an bamacë uni maínun ëanan camina min, 'ëmi catamëtia ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'imìa quixun unicama ñuixuni cuanti 'ain.

⁶¹ Cacëbëtan ca uni itsínribi cacëxa:

—'Ëx cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana axa 'ën xubunu 'icëcama pain bërúanxa 'inun cai cuanti 'ain.

⁶² Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. An vaca bënë buáncëxuan me tucabianmainun manë paránën xo tuíncë uni an ca amami amamia isquin 'atimaquin aín ñuina 'amia. Usaribiti ca uni Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu 'ati manuquin bëtsi bëtsi oquin sináncë ax aín uni 'iisama 'icën.

Setenta unicama Jesusan bana ñuixunun quixun xua

10 Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bëtsi bëtsi me 'imainun bëtsi bëtsi ëmanu bana ñuixuni cuanti

sináncëxa. Usaquin sinánquin ca aín 'unánmicë uni mēcēn rabé 'imainun rabé acama xuquinma, uni raíri setenta caístancēxun rabé rabé, uinu cuanti cara an sinánxa anu atux pain cuanun xuacëxa. ² Xuquin ca cacëxa:

—'Aisamaira uníxa 'ēmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ēmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icēn. Usa 'aish ca naēnu 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an bití uni 'it-samashi, usaribi 'icēn. Usa 'ain camina Nucēn Papa Dios axa ēmi sináncē unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ēmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi bití uni xucēsariibi oquin. ³ Camina cuanti 'ain. 'Ēn cana carnero 'inúan nēcē nēbētsinu 'icēsariibi 'inun mitsu xutin. Nēēquin ca 'inúanēn carnero binuxun bēaratia. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcē unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icēn. Usaquin sináncēbēbi camina axa mitsumi nishcē uni ami nishi abē 'atimonantima 'ain. ⁴ Burasacēñun camina curíqui buántima 'ain, taxaca itsi camina buántima 'ain. Bain cuani camina niracēax 'uran unibē banatima 'ain. ⁵ Anumi 'iti xubunu atsínquin camina anu 'icē unicamaxa chuámashi 'inun Nucēn Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁶ A xubunu 'icē unin mitsubē upí 'ixun mitsun bana cuati ca mitsúxmi anu 'ain cuēēni chuámashi 'iti 'icēn. 'Aínbi ca mitsubē upí 'iisama tanquian an mitsun bana cuaisama tancē unicamax usai 'itima 'icēn. ⁷ Camina xubu itsi xubu itsinu 'ibéquintima 'ain, anu paínmi atsíncē xubu anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain. Anuxun camina piti ñu 'imainun xēati ñu a anu 'icē xanúan mitsu 'ináncēxun piti 'ain. An ñu mēēx-uncē uni a ca an ñu mēēmicē unin cupíoia. Usa 'ain camina atúan mitsu 'ináncē ñu a piishiti 'ain. ⁸ Cuanx ēmanu bēbaia upí oquin mitsu biquian mitsun bana cuaisa tancēbētan camina anu 'ixun uisa piti ñu cara mitsu 'inania a piti 'ain. ⁹ Camina anua 'icē 'insíncē unicama pēxcuquin, 'ēmi catamētia Nucēn Papa Diosan anun a ainan 'imiti nētē ca 'urama 'icē quixun cati 'ain. ¹⁰ Cuanx ēmanu bēbaia anu 'icē unicaman mitsu upí oquin biquinma mitsun bana cuaisama tancēbētan camina anu 'itsa uni 'icē bai, anuxun ēsaquin cati 'ain: ¹¹ Nunu mitsu cacē bana cuatíma ca Nucēn Papa Diosan iscēx 'aisama 'icē quixun mitsun 'unánun cananuna nun taxacania 'icē mitsun ēmanu 'icē me cupúcē tērēnbianin. Nux cuancē 'aínbi camina 'unánti 'ain, axa Jesúsmi catamēcēcama Nucēn Papa Diosan anun ainan 'imiti nētē ca 'urama 'icē quixun. ¹² 'Ēn cana mitsu cain, Sodoma ēmanu 'icē unicama ca aín bana cuaisama tancē cupí Nucēn Papa Diosan castícancëxa. Usamaira oquin castícancē ca a ēmanu 'icē unicama an mitsu bicēma cupí 'iti 'icēn.

Bētsi bētsi ēmanu 'icē unicaman Jesusan bana cuaisama tan
(Mt 11.20-24)

¹³ Ēsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Corazín ēmanuax ucē unicama 'imainun Bet-saidanuax ucē unicama, mitsu cana asérabi cain, mitsun ēmanuxun 'ēn cushínbi 'ēn ñu 'acēsariibi oquin Tiro

'imainun Sidón anuxun 'ēn 'á 'ain ca anu 'icē unicama aín 'uchacama ēni 'ēmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chēquicē pañuanan chimaputan mashiquia 'itsíanxa. ¹⁴ Usa 'ain ca anúan an camabi uni aín ñu 'acē isti nētēn, Tiro 'imainun Sidónu 'icē unicama 'acēsamaira oquin Nucēn Papa Diosan mitsu 'uchoquin castícanti 'icēn. ¹⁵ Capernaúm-nuax ucē unicama, ¿mitsun caramina sinanin, camina Nucēn Papa Diosan nētēnu 'iti 'ai quixun? Camina anua, anua uni 'aisamacama bamatancēx cuancē, anu 'iti 'ain.

¹⁶ Caxun ca a xuti unicama ēsaquinribi cacëxa:

—An mitsun bana cuacē uni, an ca 'ēn banaribi cuatia. 'Imainun ca an mitsun bana cuaisama tancē uni, an 'ēn banaribi cuaisama tania. An 'ēn bana cuaisama tancē uni, an ca Nucēn Papa Dios, an ēnē menu 'ē xua, aín banaribi cuaisama tania.

Setenta unicama axa Jesúsnu utēcēan

¹⁷ Bana ñuixunuan xucēxun ca a setenta unicaman ñuixunbētsini utancēxun Jesús usoquian ñu 'acēcama ñuixunquin ēsaquin Jesús cacëxa:

—Minmi nu xucē ca ñunshin 'atimanēnbi nun bana cuaxa, nun nu —ca chiquít —cacēx ca uninuax chiquíaxa.

¹⁸ Cacēxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Caná naínuax menu bēnētishi 'ibúcēsaria ñunshin 'atimanēn 'apu Satanás naínuax nipacētia cana isacēn. ¹⁹ Camina 'unánti 'ain, 'ēn cushi cana mitsu 'inan. 'Ēn mitsu 'ináncē 'ain camina runu 'imainun nibanta amatibi asábi 'iti 'ain, uisoquin cara mitsu 'aisa tania, tanquinbi ca ñunshin 'atimanēn mitsu 'atima 'icēn, uisa ñunbi ca mitsu uisabi oima. ²⁰ Ñunshin 'atimanēn mitsun bana cuacē cupí cuēncēsamaira oi camina mitsun anēcama ca Nucēn Papa Diosan nētēnu 'icē quiricanu 'acē 'icē quixun 'unani cuēēnra cuēēnti 'ain.

Jesús cuēēan

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Usaquin catancēxun ca Jesusan, aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēx upiti cuēēnquin, aín Papa Dios cacëxa:

—Ēn Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icē ñucaman 'Ibu 'icē cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncē unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracēma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acē cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuēēan.

²² Usaquin aín Papa Dios catancēxun ca Jesusan anu 'icē unicama amiribishi cacëxa:

—'Ēn Papa Diosan ca camabi aín sinan 'ē 'unánmi-axa. Uinu 'icē unínbi ca uisa uni 'ianan añu 'ai carana 'ēx uacēn quixun 'unanima. 'Ēn Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icē unínbi, uisa cara Nucēn Papa Dios 'icē quixun 'unanima. Aín Bēhicē, 'ēn cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'ēn uisaira cara ax 'icē quixun 'unánmisa tancē unicama anribi 'unania.

²³ Catancëxun ca Jesusan uni raírinëan cuatima 'imainun atúinshi cuanun quixun aín 'unánmicë unicama ésaquin cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, 'ëx ucëma pan 'ain ca bërâma an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun 'apu unicamanribi, Cristo ca uti 'icë quixun 'ë ñuiquin cuënëo bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun istisa tanquinbi isâma 'icën. Uisa bana carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icën. Usa 'aínbi ca an, mitsun 'acësaribi oquin, 'ën ñu 'aia isanan 'ën uni bana ñuixunia cuacë unicamax cuëëinra cuëënia.

Samarianu 'icë uni Jesusan ñuia

(Mt 22.34-40; Mr 12.28-34)

²⁵ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën ca uisoquin caraisa caia quixun 'unáncatsi quixun sinánquin Jesús ésaquin ñucácëxa:

—¿Añu carana 'ëx ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inixun 'ati 'ain?

²⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Moisésnën cuënëo banax cara uisai quin? ¿Min iscëx cara uisai quin?

²⁷ Cacëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Ca quia, "Min 'Ibu Diosmi camina aséribi cuëëni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëëncësabi oíshi 'iti 'ain. 'Ianan camina mixmi bërúancësaribi oquin min aintsicama nuibanax axa 'aquina 'icë 'aquinti 'ain".

²⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina 'ë can. Usoquin 'ai camina ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ain.

²⁹ Usoquin cacëxun ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unin amiribishi ñucátëcëncatsi quixun Jesús catëcëancëxa:

—¿'Ën aintsicama 'acësaribiquin carana ui unicamaribi nuibaquin 'aquinti 'ain?

³⁰ Cacëxun ca Jesusan ésaquin cacëxa:

—Ënëx ca ésa 'icën. Achúshi unix ca bain Jerusalénu-ax, Jericó émanu cuanxa. Cuanabi ca an ñu mëcamacë unicaman bixun aín ñucama bianan aín chupacamaribi bianan bamatisoquin mëëxun racánbianxa.

³¹ Usobiania an mëcamacë unicamax cuan ca judíos sacerdote achúshi, ax a bain uquin uni racácë mëraquin isaxa. Isquinbi ca ratáinshibianxa. ³² Ratánbiania a sacerdote cuan ca bëtsi sacerdoteribi, Levitan rëbúnqui, ax uaxa. Uquin ca bai amo racácë uni isaxa. Isquinbi ca anribi a uni ratáinshibianxa. ³³ Usoquian a rabëtan ratánbiancëbëbi ca Samaria menu 'icë uni achúshi a baínribi uaxa. Uquin bai amo racácë isquin ca an cuni a uni nuibaxa. ³⁴ Nuibaquin ca anu cuanxun ronquin xëni ro 'imainun vino anun 'axa. 'Atancëxun ca anua tëacëcamaribi chupa sanin tëcërëcaxa.

Usotancëxun anúan nicë aín ñuinanu 'arubianquin buánxun ca achúshi unin xubunu racánxa. Usoxun ca anuxun ronax pimiquin bërúanxa. ³⁵ Usoquian 'oon pëcaracëbë cuanquin ca a unin, curíqui 'inánquin xubu 'ibu caxa: Ënë uni camina 'ë bërúanxunti 'ain. Bërúan-

quinmi ënë curíqui cëñuquin minanënrubi 'aquinia cana utëcëncëxun mi cupiótëcënti 'ain.

³⁶ Usoquin Samaritano ñuiquin catancëxun ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni cacëxa:

—An ñu mëcamacë unicaman mëëtancëxun bai rapasu ëbiancë uni a ca rabé 'imainun achúshi unin mëraxa. ¿Mëraquin cara min sináncëxun a unicama uinu 'icëinra racácë uni a nuibaquin aín aintsiquincësaribi oquin 'aquianx?

³⁷ Usaquin cacëxun ca cacëxa:

—An aín aintsiquincësaribi oquian axa racácë uni 'aquicë ax ca axira tsiancuatsini ucë uni a 'iata.

Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Usaribi oquin camina minmi min aintsiquin nuibaquin 'aquincësaribi oquin uni itsiribi nuibaquin 'aquina 'icë 'aquinti 'ain.

Marta 'imainun María ñui quicë bana

³⁸ Bain cuanía achúshi émanu bëbaia ca anu 'icë Marta cacë xanun aín xubunu Jesús atsínmiacëxa. ³⁹ 'Atsintancëxuan bana ñuixunia ca Martanën xucën, María, axribi anu 'ixun, a tanáin tsóxun Jesusan bana upí oquin cuacëxa. ⁴⁰ Maríanëan bana cuamainun ca Martanën Jesusan bana cuaquinma piti 'aruanan bëtsi bëtsi ñu 'acëxa. 'Aquin ca anu cuanquin Jesús cacëxa:

—Caramina isiman, 'ën xucënan ca 'ë 'aquinima, 'ëinshi cana ñu 'ain. 'Ëa ñu 'aquini unun ca cat.

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Marta, Marta, mix camina 'itsa ñu 'ati sinani bënëtin. ⁴² Usa ñucama 'ati asábi 'aínbi ca 'ën bana cuati, ax bëtsi ñu 'ati sináncësamaira oquin sinánti asábiira 'icën. Maríanën ca usaquin 'ati sinánxa. Usa 'ain cana 'ën a 'axunma 'anun catima 'ain.

Nucën Papa Diosbë banaquin ésaquin cati Jesusan ñuia

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 Nëtë itsin aín Papabë banatancëxa sënënia ca aín 'unánmicë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Juanën ca aín 'unánmicë unicama Nucën Papa Diosbë banati 'unánmiata. Usaribi oquin camina nuribi abë banati 'unánmiti 'ain.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosbë banaquin camina ésoquin cati 'ain:

'Ën Papa Dios, naínu 'icë, mix camina aséribi min sinan upíira 'ain. —Usa camina mix 'ai —quiax ca camabi uni mi ñui upí banáinshi banati 'icën. Aín 'Apu 'icëa camabi unin mi rabiti cana cuëënin. Usaquian mi 'anun camina 'imiti 'ain. Min nëtënxuan ángelcaman 'acësaribi oquian ënë nëtënxun unicaman mix cuëëncësabi oquin 'ati cana cuëënin. Usaquian 'anun camina 'imiti 'ain. ³ Bëri nëtën camina nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ⁴ Unían nu 'atimocëxunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucë 'ain camina nuxnu 'uchacëcama nu tërënxunquin manuti 'ain. Ñunshin 'atimanën 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bërúanti 'ain.

⁵ Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ēnēx ca ēsa 'icēn. Micama achúshinēx camina axa mibē nuibanancē unin xubunu imé naēx cuanxun cati 'ain: Mix camina 'ēbē nuibanancē uni 'ain. Axa 'ēbē nuibanancē uni itsi ca 'uracēox ubaiti bērí bēbaxa. 'Aínbi ca a 'ēn 'inánti piti űu 'aíma 'icēn. ¿Usa 'ain caramina a piti űu a 'inánun 'ē 'inántima 'ain? ⁷ Cacēxunbi ca unin aín xubu mēúxun mi cati 'icēn: 'Ē ubíoxunma ca 'at. Xēcuē ca xēpucē 'icēn. 'Imainun ca 'ēn bēchicēcama 'ēbē 'uxi 'ibúaxa. Usa 'ain cana mi űu 'inani niruiman. ⁸ Catancēxunbi ca mibē nuibanancē cupí mi 'inani nirutisama tanquinbi —ēma ubiotēcēnia —quixun sinani niruxun min cuēncē űucama mi 'inánti 'icēn. ⁹ Usa 'ain cana 'ēn mitsu cain, ui unin cara Nucēn Papa Dios űucáquin caia a uni ca Nucēn Papa Diosan 'inania. Ēnēx ca ēsa 'icēn: Bari bariquin ca unin űu mēraia. 'Imainun ca unían bētsi unin xēcuē taxcaia cuaquin a xubunu 'icē unin xēocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun űucáquin cacēxun ca mitsun bana cuaquin Nucēn Papa Diosan mitsux cuēncē űu mitsu 'axunti 'icēn. ¹¹ ¿Mix aín papa 'ixun caramina min bēchicēnēan mi pán űucácēxun maxax 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¿Tsatsa mi űucácēxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹² ¿'Atapa batsi mi űucácēxun caramina nibanti 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹³ Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bēchicē upí űu 'inanin. Mitsúnmi 'acēsamaira oquin ca Nucēn Papa Dios naínu 'icē, an a űucacē uni aín Bēru űunshin Upí abēa 'inun 'inánti 'icēn.

Anun űunshin 'atima chiquínti cushi űui quicē bana
(Mt 12.22-30; Mr 3.19-27)

¹⁴ An 'imicēxa uni achúshi banañuma 'ain ca Jesusan a uninua űunshin 'atima chiquíancēxa. Usoquin chiquíncēbēa banaia isi ca anu 'icē unicama ratúacēxa. ¹⁵ Usoquin Jesusan űunshin 'atima chiquinia isi ca anu 'icē uni raírinēx quiacēxa:

—űunshin 'atimanēn 'apu, Beelzebú, an 'amicēxun ca ēnē unin űunshin 'atima chiquinia.

¹⁶ Quimainun ca raírinēn, Nucēn Papa Diosan cushin caraisa űu 'aia iscatsi quixun, aín sinanēnbia unin iscēma űu naínu 'anun quixun cacēxa. ¹⁷ Cacēxun ca Jesusan usaquin ca sinania quixun 'unánquin cacēxa:

—Ēsa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicē uninbunēn cushicaman bētsi bētsi oquin sináncē 'ain ca a menu bucucē unicamax 'itsa 'aíshbi upitax bucuí bētsibē bētsibē nuibananima 'acanani cēñutia. Usaribiti ca unicamax aín aintsibē nuibananima mēēanani tsuáqui nētētia. ¹⁸ Mitsux camina quin, űunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacē, an 'amicēxun isana űunshin 'atima chiquinin. Usámi mitsux 'ē űui quicē 'aínbi ca űunshin 'atimanēn 'apúan űunshin 'atima raíri chiquíncēbē an 'amicēxuan űu 'ati űunshin 'atima 'aíma 'iti 'icēn. Usa 'ain ca űunshin 'atimanēn abē űunshin 'atima chiquinima. ¹⁹ 'Ēn űunshin 'atimanēn 'apun 'amicēxun űunshin 'atima uninua chiquíncē 'ain, ¿cara mitsun uninbunēn uin 'amicēxun űunshin 'atima uninua

chiquinin? Mitsun uninbunēn ca mitsu cati 'icēn, űunshin 'atimanēn 'apun 'amicēxunma ca Nucēn Papa Diosan 'amicēxuinshi űunshin 'atima uninua chiquínti 'icē quixun. Usaquin cacēxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ē űui quicē bana ax ca asérabima 'icē quixun. ²⁰ Nucēn Papa Diosan 'amicēxun uninua 'ēn űunshin 'atima chiquíncē 'ain camina 'unánti 'ain, Nucēn Papa Diosan ca axa 'ēmi catamēcē unicama ainan 'iminuxun ēnē menu unin 'ē xuaxa quixun. ²¹ Ēnēx ca ēsaribi 'icēn. Cushi unían anun 'acananti űuñu 'ixun aín xubu bēruancēbētan ca uinu 'icē unínbi aín űu bicuantima 'icēn. ²² Usa 'aínbi ca asamaira cushi uni uquin a mēēquin űusmoquin axa anun 'acanancē űucama, amia catamēcē, acama bianan aín űu raíriribi biquin aín unicama mētícaquin 'inánti 'icēn. Usaribi oquin cana 'ēn aín 'apusama cushiira 'ixun űunshin 'atima chiquinin. ²³ Ēsaribi ca. Unían bēruanquin timēcēma 'aish ca aín 'aracacē űuina tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ēmia sinánun uni 'aquincēma uni an 'ēmi sinánxma 'inun uni 'imia.

Anuaxa chiquíncē uni anubia űunshin 'atima cuantēcēan
(Mt 12.43-45)

²⁴ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—Uninuax chiquítancēx anua 'unpax 'icēma menu cuani ca űunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mēraquinma ca sinania, —anuax 'ēx chiquía, anubi 'i cana cuantēcēnti 'ai —quixun. ²⁵ Sinánbia cuani bēbaquinbi ca xubua unin maénquin mēnócēx upí usaribi 'icē a unin nuitu isia. ²⁶ Isbiani cuanxun mēcēn achúshi 'imainun rabé űunshin 'atimaira mērabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abē atsíntēcēnia. Usa 'ain ca anua űunshin 'atimacama atsíncē uni ax bēráma 'iásamaira 'ia.

Aséرابi upí sinánñu 'aish cuēēinra cuēēnti

²⁷ Usaquian unicama űuixunia ca xanu achúshinēn munuma banaquin Jesús cacēxa:

—An tuutancēx bacēnxun mi xuma 'amiá xanu ax ca cuēēinra cuēēnti 'icēn.

²⁸ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Usa 'aínbi ca an Nucēn Papa Diosan bana cuanan a bana quicēsabi oquin 'acē uni, axira 'ēn titaxa cuēēncēsamaira oi cuēēnti 'icēn.

'Atima unicaman Jesús uni itsin 'acēma űu 'anun ca
(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ 'Itsa unia ricuatsini timēcāmē'ēocēbētan ca Jesusan cacēxa:

—Bērí bucucē unicama Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acēma űu 'anun quixun 'ē caia. Usa 'aínbi cana, 'ēx cana aséرابi Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bētsi űuribi atúan űucácēxunbi 'aiman. Ēnēishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ēx 'iti 'ain. ³⁰ Nínive cacē ēma chaira anu 'icē unicaman ca Jonasan Nucēn Papa Dios

quicë bana ñuixunia cuacëxa. Jonasan acama bana ñuixuansaribi oquin cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën ënë menu 'icë unicama Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunin. ³¹ Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu, ax aín bana cuati cuacëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuëenquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'ëx 'ain. 'Ëx usa 'icëbi ca ënë nëtënu bucuçë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtën, a xanun Salomónën bana cuacë 'ixun, ënë nëtënu bucuçë unicama 'ën bana ñuixuncëxunbia cuacëma 'icë, 'uchoti 'icën. ³² Nínive cacë ëmanu 'icë unicamax ca 'aisama 'icëbia Jonasnën Nucën Papa Dios quicë bana ñuixuncëxun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icëbi ca ënë nëtënu bucuçë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtën, Nínivenu 'icë unicaman ënë nëtënu bucuçë unicama cati 'icën: Mitsun Jesusan bana ñuixuncëxunbi cuacëma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai quixun.

Cristonën ca aín unicama upí sinánñu 'imia quicë bana
(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca lamparín bimitancëxun xubu amo unëquin nanima. 'Imainunribi ca bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca axa xubunu atsíncë unicaman upí oquin isnun bimitancëxun anu lamparín nanti anu nania. ³⁴ Lamparínën pëcacëbëtan ca unin bëruñu cupíshi an pëcacë ñucama 'imainun xabá isia. Min bëru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mëëti 'ati 'ain. Min bëru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mëëti upí oquin 'atima 'ain, bëánquibucëxun 'acësoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucën Papa Diosan 'imicëx min sinan upí 'ianan an sinánmicë 'aish min sinan an pëcacësa 'ain. Usa 'aínbi camina an sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënu nicësa 'ain. ³⁵ Usa 'ain camina —anun 'ën sinan upí 'iti ca 'aíma 'icë —quixun sinánti rabanan bëruáncati 'ain. Min —anun 'ën sinan upí 'iti ca 'aíma 'icë —quixun sináncë 'aish camina Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënu nicësa 'ain. ³⁶ Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosmi sinania an 'imicëx min sinan upí 'ixun Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sinanin. Usa 'ixun camina ax cuëncësabi oquin upí oquin ñu 'ati 'ain, lamparínëan pëcacën isquin upí oquin ñu 'acësaribi oquin.

Fariseo unicamacëñuan an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama Jesusan ñu ca
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Unicama 'unánmia ca fariseo uni achúshinën Jesús aín xubunuxuan pi cuanun quixun cacëxa. Cacëx cuanx bëbatancëxbi ca judíos unicamaxa aín nuitu isa upí 'inun quixun sinani pinux pain mëchucacësaribiti

Jesús 'iama 'icën. Mëchucatíma ca mesanu pi tsóbuacëxa. Usai 'ia isquin ca fariseo unin —¿uisacatsi cara mëchucacëma 'icë? —quixun sináncëxa. ³⁹ Usaquin sinania 'unánquin ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mixmi fariseo uni 'icë cana mi cain, mitsux fariseo uni 'ixun camina Nucën Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun, xanpa 'imainun manë ñütë, acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mëu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin ñu 'atima 'ati sinanin. ⁴⁰ Sinánñuma unisa camina mitsux 'ain. ¿Caramina 'unaniman, an ñütë 'acë uni an ca aín namë 'acësaribi oquin aín caxuribi 'aia quixun?

⁴¹ Xanpa, ñütë chucati acama sinánquinbi camina unicama nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. 'Aquinquin ca ñu 'inán. Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isti 'icën.

⁴² Catancëxun ca ësaquinribi Jesusan atu cacëxa:

—Fariseo unicama, mitsu ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë unicama mitsun pitimi anun nëish ocë robi mësó 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicësabi oi 'iti, axa quicësa oquin 'aiman. Nucën Papa Diosmi upiti sinánan upí sinánñu 'ixun uni 'aquinti, acama camina 'aiman. Usaquinmi mitsun 'acëx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ro mësóribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa.

⁴³ 'Ianan camina anu judíos unicama timéti xubunu unicamabë timéti, anua mitsun cushicamax tsóti anu tsótishi cuëenin, camabi unínsa mitsu isnun quiax. 'Ianan camina anuxuan unin ñu marucë anuxun isquian bëtsi unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin mëcën 'inánquin biti cuëenin. Usaími 'iti cuëenquinma ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsu 'ati 'icën.

⁴⁴ Mitsux camina cëméntapun 'ain. Anu uni maíncë meesaribi camina mitsux 'ain. A me 'unánti ocëma 'ain ca uni raírinëx anun niquin —uni bamacë ca anu maíncë 'icë —quixun 'unanima. A meesaribi camina mitsux 'ain. Unían mitsun nuitu 'unánquinma upísa quixun sináncë 'aíshbi camina mitsun nuitu mëú upíma 'ain. Usai mitsux 'iti cuëenquinma ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

⁴⁵ Usaquin cacëxun ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë 'ixun unicama 'ësëcë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Usai fariseo unicama ñui quiquin camina nuribi ñuin.

⁴⁶ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsuribi upíma isquin ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsuribi 'ati 'icën. Moisésnën cuëñëo banaishima mitsúnbi sináncë banaribi camina unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunin. Usaquinmi ñuixuncëxbi ca a banacamax mitsúxmi quicësabi oi 'iisama 'icën. Mitsúxribi camina usai 'iman. Mitsúnmi ñuixuncë bana quicësabi oquian 'anun camina unicama 'aquiniman.

⁴⁷ Upíma isquin cara Nucèn Papa Diosan mitsu uisoti 'icèn. Mitsun raracaman 'acèa an Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mènioin. ⁴⁸ Usaquinmi 'aia isquin ca, mitsun raracaman 'á ñu, ax isa upí 'icè quixun camina sináncani quixun, camabi unin 'unania. ⁴⁹ Nucèn Papa Dios an camabi ñu 'unáncè 'aish ca usaía 'icèma pan 'ain, èsai quiacèxa: "Èn unicama raíri 'èn bana 'unán-quian a uni ñuixunun 'imianan raíriri 'èn bana unicama 'unánminun 'imiabi ca unin raíri 'anan raíri bètsi bètsi oti 'icèn". ⁵⁰ Usoquin 'ati ca ènè nètènuu bèri bu-cucè unicamax 'icèn. Usa 'ixun camina mitsun raracaman 'ásaribi oquin 'ain. ⁵¹ Abel pain ca 'acèxa. Usaribi oquin ca mitsun raracaman an Nucèn Papa Dios quicèsabi oquin 'acè unicama bari itsi bari itsi in-úmiquin 'acèxa. 'A 'aían ca raírinenri 'acèx Zacarías ax anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu rapasu bamacèxa. Mitsun raracaman 'ásaribi oquin camina mitsun 'ain. Usa 'ain ca atu 'ásaribi oquin Nucèn Papa Diosan mitsu castícani 'icèn.

⁵² Èsaquinribi ca Jesusan atu cacèxa:

—Mitsun Moisésnèn cuèneo bana 'unáncè 'ixun unicama 'èsèti 'ixunbi camina uisai quicè cara a bana 'icè quixun 'unánmiman, 'unánmiquinma camina bètsi oquin 'unánmin. Usa 'ain camina mitsúnbi, a bana upí oquin cuaisama tancè 'ixun, an a bana uisai quicè cara quixun 'unántisa tancè unicamanri bia cuaxunma 'anun 'imin. Mitsúxmi usa 'icè isquin ca uisa cara oti 'icè usoquin Nucèn Papa Diosan mitsu 'ati 'icèn.

⁵³ Usaquin catancèxa fariseonèn xubunuax cuania ca an Moisésnèn cuèneo bana 'unáncè unicama 'imainun fariseo unicaman ami nishi, ami manáncatsi quixun sinánquin, uisai caraisa quia cuacatsi quixun, bètsi bana ñuiquin 'aisamaira oquin ñucáquin Jesús ubíocèxa.

Cèmètima bana aín 'unánmicè unicama Jesusan ñuia

12 Usomainun ca 'aisamaira uni timècamè'èoi tsit-sirui anu niti 'aíma 'ain bètsibè bètsibè chá-canancèxa. Usaía 'imainun ca Jesusan aín 'unánmicè unicama cacèxa:

—Fariseo unibu atux anun pán chamiti ñusa 'icè usaribi 'itin rabanan camina bérúncati 'ain. Èsai quiquin cana èsoquin mitsu cain, bana ñuixunquin ca atun 'atimaquin unicama parania. Usaquinribi camina mitsun 'atima 'ain. ² Unían uni itsi paránxun ñu 'acèxbi ca unè-tima camabi unían 'unáncè 'iti 'icèn. Usaribiti ca unían ñu upí unéxun 'acèbi camabi unían 'unáncè 'iti 'icèn. ³ Mitsúnmi 'èn bana cuacè 'ixun imé uni itsi ñuixunquin cacè ax ca camabi unían 'unáncè 'iti 'icèn, 'èn mitsu cacècamami mitsun xubunuxun ñuicè ax ca camabi unían cuanun èmánxun ñuicè 'iti 'icèn.

Uimi cara uni racuétí 'icè quiáxa Jesús quiá bana

(Mt 10.28-31)

⁴ Èbè nuibanancè unicama, cana mitsu cain, an uni bètsi bètsi oquin bamamicè unicamami camina racuétima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca aín bèru ñunshin bamamítima 'icèn. ⁵ A unicamamimi racuétima 'aínbi

cana uimi caramina racuétí 'ai quixun mitsu cati 'ain. Nucèn Papa Dios, an uni aín cushínbi bamamianan uni manè tsi anua 'inun 'imiti, amishi camina racuétí 'ain. 'Èn cana mitsu cain, camina asérabi ami racuétí 'ain. ⁶ 'Isáratsu ca, cupíma 'icè, unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin məcèn achúshi biti 'icèn. Chamaratsu 'aísha aín cupí 'itsamashi 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi manuima. ⁷ An ca mit-suribi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acèsamaira oquin Nucèn Papa Diosan mitsu bérúanquin isía. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancèxbi racuétima 'ain.

—Èx cana Jesusan uni 'ai —quiáxa ax unin cuanun quicè uni

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Èsaquinribi ca Jesusan cacèxa:

—Èn cana mitsu cain, axa an 'èn bana cuacèma unicaman cuanun 'è ñui —èx cana Jesusan uni 'ai —quicè uni, a ñuiquin cana, uni 'inux anuax uá 'èn, aín ángel-caman cuamainun, Nucèn Papa Dios —ax ca 'èn uni 'icè —quixun cati 'ain. ⁹ Usa 'aínbi cana axa 'èmi rabini —èx cana Jesusan anima 'ai —quicè uni a ñuiquin aín ángelcaman cuamainun —ax ca 'èn unima 'icè —quixun Nucèn Papa Dios cati 'ain. ¹⁰ Axa, uni 'inux anuax uá 'è ñui 'atimati banacè uni a ca Nucèn Papa Diosan aín 'ucha tèrenti 'icèn. Usa 'aínbi ca axa aín Bèru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacè uni aín 'ucha Nucèn Papa Diosan tèrenima. ¹¹ Unin mitsu anu judíos unicama timéti xubunu 'icè unicama 'imainun mitsun 'apucamami manánxun buáncèxun camina racuétiquin —uisai carana quiti 'ai —quixun sinánan —uisa banan carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain. ¹² Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan ca mitsúxmi banacèbètanshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icèn.

'Itsaira ñuñu 'iti sinántima bana

¹³ Anu 'icè unicama achúshinèn ca Jesús cacèxa:

—Ñuquin ca 'èn papocèn aín ñu casunanxa. Usa 'ain camina 'èn xucèn apan an a ñucama raíri 'è 'inánun cati 'ain.

¹⁴ Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Usai ca mibè min xucèn 'iti 'icè quixun cana 'èn mèníotima 'ain. Ax ca 'èn 'atima 'icèn.

¹⁵ Usaquin caxun ca anu 'icè unicama Jesusan cacèxa:

—Ñu 'itsa 'ain cana Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'ianan upitax 'i cuèenti 'ai quixun camina sinántima 'ain. Usaquin sinanima camina 'itsa ñuñu 'iti sinánan uni itsin ñuribi cuèenti rabanan bérúncati 'ain.

¹⁶ Catancèxun ca bana itsi ñuicèsoquin Jesusan èsaquinribi cacèxa:

—Ènèx ca èsa 'icèn. Ñuñu uni achúshinèan aín naènu ñu bèru 'apacèx canitancèxuan tuacèx ca 'itsaira bimíñu 'iaxa. ¹⁷ A bimicama isquin ca a unin sinánxa, anu ènè bimicama bucúnti ca 'aíma 'icèn. ¿Añu carana 'ati 'ain? quixun. ¹⁸ Sinántancèx ca quiáxa: Èsaquin cana 'ati 'ain. 'Èn anu bimi bucúnti xubucama

ca chamaratsu 'icën. Acama tēncapatancëxun cana xubu chabu 'ati 'ain. 'Atancëxun cana anu 'ën ñu bimi-cama 'imainun 'ën ñu itsiribi nanti 'ain. ¹⁹ 'Atancëx cana quiti 'ain: Cana bucúan, ënë ñucama 'itsa 'aish ca 'itsa baritia 'icëbëbi cëñútima 'icën. Usa 'ain cana tantishiti 'ain. Cana pianan xëanan cuëëinshiti 'ain. ²⁰ Usaquin sinania ca Nucën Papa Diosan caxa: Sinánñuma uni camina mix 'ain. Ënë ñantánbi camina bamain. ¿Bamacëbë cara minmi bucúncë ñucama uinan 'iti 'ic? Ca minanma 'iti 'icën.

²¹ Caxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaribiti ca, Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'ati sinánquinma axbi ñuñu 'iti sináncë uni ax 'iti 'icën.

Nucën Papa Diosan ca aín unicama bërúancë bana (Mt 6.25-34)

²² Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—Cana mitsu cain, añu caramina piti 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. ²³ Mitsun pitisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasamaira camina mitsux 'ain. An mitsúxmi ënë nētēnu tsóti oquin unio Nucën Papa Dios ainshi ca ami piti ñu mitsu 'inánan ami pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icën. ²⁴ Mitsun camina 'iscucama 'unanin. An ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima. An anu bixun bimi nanti xubu ca 'aíma 'icën. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan atun piti 'inania. An ñu pëchiu 'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icën. ²⁵ Nucën Papa Diosainshi canimicë 'aish camina mitsúxbi canitisa tani masá nuitutibi canitima 'ain. ²⁶ ¿Mitsux usai 'itima 'aishbi caramina uisacatsi bëtsi ñucama sinani masá nuitutin? ²⁷ Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mēëanan chupa onuxun risi oímabi upíra upí 'icën. A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíra upí pañucë 'aishbi aín chupa ax ro uasaribi upíra upí 'iáma 'icën. ²⁸ Upíra upí 'itancëxbia xanania unin tsin nēëncëx ca a ro ua cëñutia. Usai 'inunbi ca Nucën Papa Diosan aín ua upíra upí 'imia. Usoquin 'acë 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnmi pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux usaquin sináncëma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamécëma 'ain. ²⁹ Añu ñu caramina piti 'ain, añu ñu caramina xëati 'ai quixun camina bënëti masá nuituquin sinántima 'ain. ³⁰ An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Diosan 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³¹ Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën.

Aín nētēnuax Nucën Papa Diosbë 'aish cuëënti bana (Mt 6.19-21)

³² Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina 'ënan 'ain. Usa 'aish 'itsairama 'aínbi ca mitsux ainan 'ianan aín nētēnu abë 'iti Nucën Papa Dios cuëënia. Usaquin 'unani camina racuétima 'ain. ³³ Mitsun ñu maruquin curíqui bixun camina ñuñuma uni 'inánti 'ain. Ënë nētēnuaxa 'icësa ca Nucën Papa Diosan nētē naínu 'icë ñucamax 'atimati cëñútima, an ñu mēcamacë uni ca 'aíma 'icën, 'imainun ca an cëñuti nacuáxbi anu 'aíma 'icën. Usa 'ain camina mitsux ñuñushi 'iti sinánquinma ax cuëëncësabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancëxmi aín nētēnu abë 'icë ca an mitsúnmi a cuëënminuxun 'acëcama cupíoquin chuámarua aishmi xëñibua 'aínbi cuëënun mitsu 'imiti 'icën. ³⁴ Uisa ñun cara cuëënia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ënë nētēnu 'icë ñuñu 'iti cuëëncë unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa —Diosan a cupíoquin aín nētēnuaxun chuámarua 'imiti cuëëncë uni an Nucën Papa Dios cuëënun ax cuëëncësabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicaman Jesús uti caínti bana

³⁵ Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi uníxa an xanu bicë unin camicëx, abëtan pi cuanx utécënia ca an ñu mēëxuncë unicaman cainia. Caínquin ca an uni ñu mēëxuncë unicama an ñu mēëxunuxuan pañucë chupa pañuanan lamparíncama upí oquin bimitancëxun nania. Usoxun caíncëx uquian, xëcuë taxcaia ca cuëënquin bënëquinshi atsínmiquin xëocaia. Usaribiti camina mitsux 'iti 'ain, 'ëx aia caini. ³⁷ A caíncëxuan an ñu mēëmicë unicaman 'uxcëma 'icë mēracëx ca an uni ñu mēëxuncë unicamax cuëëinra cuëënti 'icën. Cuëënia ca an atu ñu mēëmicë unin mesanu tsónun caquin piti 'inánti 'icën. Usaquin 'acëx ca an ñu mēëxuncë unicamax cuëëinra cuëënti 'icën. Ca usai asérabi 'iti 'icën. ³⁸ Imé naëx uanan pëcarati 'urama uquian a ñu mēëxuncë unin 'uxcëma mēracëx ca an a uni ñu mēëxuncë unicamax cuëëinra cuëënti 'icën. ³⁹ Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mēcamacë uni caíntianxa. Caíncëx uáxa ñu mēcamanax atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁰ Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bëri ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nētēn, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

An upí oquin uni ñu mēëxuncë uni 'imainun an upí oquinma uni mēëxuncë uni

(Mt 24.45-51)

⁴¹ Usaquin cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Nuinshi cuati caramina bëtsi bana ñuicësoquin ënë bana ñuian? ¿Camaxunbi cuati caramina ñuian?

⁴² Cacëxun ca ësoquinribi Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësaribi 'icën. Achúshi unin ca aín xubunu 'icëcama upí oquin piminun quixun aín ñu mēëmicë unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca, an ca asérabi 'ën cacësabi oquin 'ati 'icë, quixun sinánxa. Sinánquin usoquin ñu 'anun quixun catancëx ca bëtsi menu

cuanxa. ⁴³ Cuanx anu 'itancëx utécënquin ca, an ñu mēëxuncë unin cara an cacësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Isquinbi an cabiancësabi oquin 'aia 'iscëx ca an a uni ñu mēëxuncë uni ax chuámarua tani cuëënti 'icën. ⁴⁴ Ésoquin cana asérabi 'ën mitsu cain, an upí oquin ñu 'acë 'icë ca an ñu mēëmicë unin ésaquin cati 'icën: Minmi 'ën cacësabi oquin upí oquin 'acë cupí camina cushi unisa 'ixun 'ën ñucama minansa 'icë bërúanti 'ain. ⁴⁵ Usa 'aínbi ca a unix 'atima sinánñu 'ixun, an 'ë ñu mēëmicë uni ca panatia quixun sinánquin abétan ñu mēëcë uni raíri mēëanan xëai paénti 'icën. ⁴⁶ Usai 'iquian, ca uti 'icë quixun sináncëbëmabi ca an a ñu mēëmicë uni uti 'icën. Uquin ca usai 'ia isquin castícanan anua 'aisama unicama 'icë anua 'inun 'imiti 'icën.

⁴⁷ An uisaquin 'ati cara an a ñu mēëmicë unix cuëënia quixun 'unánquinbi ax cuëëncësabi oquin 'ati sináncëma 'ixun ax cuëëncësabi oquin 'axuncëma uni ax ca 'aisamaira oquin mēëquin castíancë 'iti 'icën. ⁴⁸ Usa 'aínbi ca an uisaquin 'ati cara an a ñu mēëmicë uni cuëënia quixun upíra oquin 'unáncëma 'ixun upí oquin ñu mēëxuncëma uni ax 'itsamashi oquin mēëquin castíancë 'iti 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan uni upí oquin a ñu 'axunti 'unánmianan upí sinan 'inántancëxun, —an ca 'ë upí oquin ñu 'axunti 'icë —quixun sinánquin, usoquian a 'axunti cuëënia, unían uni itsi 'itsa curíqui 'inántancëxun, —an ca 'ë upí oquin ñu mēëxunti 'icë —quixun sináncësaribi oquin.

Usai 'ia ami catamëcëma unicamax Jesucristomi catamëcë unicamami nishti bana

(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx uá cupí ca unicamax bëtisibë bëtisibë cuëbicanani nishanani tsuáquiruti 'icën. Usai 'i unicama bënëtishi tsuáquirutibi ca 'ia. ⁵⁰ Usai 'ia 'inun cana 'ën pain 'aisamaira oquin tēmëraquin paë tanti 'ain. Usaqin 'ën tēmëraquin paë tanti ashi sēnéoncatsi cana bēnētīn. ⁵¹ ¿'Ëx uá 'ain ca camabi unix bëtisibë bëtisibë nuibananti 'icë quixun caramina sinanin? 'Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. 'Ëx uá 'ain ca axa 'ëmi sinántisama tancë unicaman axa 'ëmi sináncë unicama nuibatíma, ami nishti 'icën. Usa 'ain ca unicamax bëtisibë bëtisibë cuëbicanani nishananti 'icën. ⁵² Achúshi xubunu mēcën achúshi uni 'aish ca rabé 'imainun achúshinēx rabémi nishti 'icën. Usaribiti ca rabētāx rabé 'imainun achúshimi nishti 'icën. ⁵³ Aín papax ca aín bēchicē bēbumi nishti 'icën. 'Imainun ca aín bēchicēnēx aín papami nishti 'icën. Aín titax ca aín xanu tuámi nishti 'icën. 'Imainun ca aín tuacëx aín tita-mi nishti 'icën. Aín ñex ca aín ñe xutami nishti 'icën. 'Imainun ca aín ñu xutax aín ñemi nishti 'icën.

Naí isquian, uisai cara nētë 'iti 'icë quixun unin sinánti bana

(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Ésaquinribi ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Ésa ca. Anúan bari cuancë anua nētë cuin isi camina mitsux quin, 'uí sapi ca 'ibúti 'icën. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ibutia. ⁵⁵ Énë nētēnuax suñu bēquicēbē camina mitsux quin, bēri ca bari cushinixun 'aia. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ia. ⁵⁶ Naí 'imainun me isquin camina uisai cara nētë 'iti 'ia quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncë 'ixunbi caramina uisa cupí 'ën bana ñuixunia cuanan 'ën 'aia isquin, 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ëx cana asé-rabi mitsúnmi ax uti caíncë a 'ai quixun. Usaqin 'unántisinxunbi —usa ca —quixun 'unántisama tani camina cēmë uni 'ain.

Axa numi nishcë unibë nuibananti bana

(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina bëtisibë upí 'inux mitsúxbi mēñionaniman? ⁵⁸ Bëtisi unían mimi nishquin, mitsun cushinu buáncëx, bain cuani camina anu bēbacëma pain 'aish, abë mēñionanti 'ain. Mēñionancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushin mi sipuati 'icën. Usa 'aíshmi sipuacë 'iti rabanan camina bēbacëma pain 'aish a unibë mēñionanti 'ain. ⁵⁹ Cana mitsu cain, sipuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinēn cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaqin 'atin rabanan camina min cushinu bēbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mēñionanti 'ain.

Sinanatía Nucën Papa Diosmi sinánuan Jesusan ca

13 Unicama bana ñuixunia ca anu 'icë uni raírinēn Jesús ésaquin cacëxa:

—Galilea menuaxa ucë uni raírinēan sacerdote 'inánti aín 'aracacë ñuina bēquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun rētia ca Pilatonēn an ñuina bēcë unicama 'amiaxa.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿A unicamaxa usai baman caramina sinanin, atux ca Galileanu 'icë uni raíri 'icēsamaira oi 'uchaxa quixun? ³ 'Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina a judíos unicamax 'icēsaribiti bamai cēñúcë 'iti 'ain. ⁴ ¿Siloénu 'icë torre manáinra 'aish chaxcēira, ax atunu Jerusalénu 'icë uni raíri 'icēsamaira oi 'uchaxa quixun caramina sinanin? ⁵ 'Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina atúxa 'icēsaribiti bamai cēñúcë 'iti 'ain.

Bimiñuma higuera ñuicë bana

⁶ Catancëxun ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ésaquin cacëxa:

—Énëx ca ésa 'icën. Aín naënu 'apácë i, cara tuaxa quixun isi cuanxunbi ca naë 'ibun tuáñumoxa. ⁷ Tuáñumoxun ca aín 'ibun an naë bërúancë uni caxa:

—Rabé 'imainun achúshi baritian cana, ënë in cara tuaxa quixun isquinbi tuáñumoin. Tuaímabi ca ñancábi anu nitsaxa. Usa 'ain camina rēti 'ain. ⁸ Cacëxun ca an

naë bërúancë unin caxa: Cara tuaia quixun isti camina ënë barínshi ënti 'ain. Usa 'ain cana a tanáin mënío-quin ñuinacan pui tabucunti 'ain. ⁹ Usaquin 'acëxun sapi ca bari itsin tuati 'icën. 'Acëxunbia tuaíama camina 'ë rëmiti 'ain.

Anun ñu mëëtima nètéan Jesusan catúbucë xanu

¹⁰ Anun ñu mëëtima nètën ca anu judíos unibu timéti xubunuxun Jesusan bana ñuixuancëxa. ¹¹ Ñuixunmainun ca achúshi xanu dieciocho baritian 'insíncë anu 'iacëxa. A xanux ca ñunshin 'atimanën 'imicëx catúbua 'aish chairucëma 'iacëxa. ¹² Usa 'icë isquin cuënxun ca Jesusan cacëxa:

—Min 'insin ca nètéaxa, camina pëxcúcë 'ain.

¹³ Caquian ramëcëxëshi ca chairui asábi 'iacëxa. Usai 'iquin ca Nucën Papa Dios rabiácëxa. ¹⁴ Usa 'aínbi ca Jesusan anu ñu mëëti nètën xanu pëxcüan, axa anu judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu nishacëxa. Nishquin ca anu 'icë unicama cacëxa:

—Anun ñu mëëti nètëx ca męcën achúshi 'imainun achúshi 'icën. Anun ñu mëëtima nètën camina utima 'ain, anun ñu mëëti nètéinshi camina pëxcucë 'inux uti 'ain.

¹⁵ Quia ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina cëmë 'ain. Mitsux, 'aracacë ñuina təcërecacëñu 'ixun, camina nètë camabi 'acësaribi oquin anun ñu mëëtima nètënribi min ñuina 'unpax 'anun xëxánu buanin. ¹⁶ Mitsun ñuinami usoquin 'acë 'ain carana mitsusaribi 'aísha Abrahamnën rëbúnqui 'icë, ñunshin 'atimanën 'apun dieciocho baritian 'insíncë xanu, ënë anun ñu mëëtima nètë 'aínbi pëxcuti-ma 'ain? Cana 'ati 'ain.

¹⁷ Usaquian cacëx ca axa Jesúsmi nishcë unicamax rabíancëxa. Rabínmainun ca uni raíricamax Jesusan aín cushínbi ñu 'acëcama isi cuëëancëxa.

Mostaza bëru ñui quicë bana

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'ic? ¿Uisa ñuribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain? ¹⁹ Ënëx ca ësa 'icën. Mostaza bëru chamaratsu a ca unin bixun aín naënu 'apatia. 'Apácëx cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacaman anu noia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñuicë bana

(Mt 13.33)

²⁰ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic? ²¹ Uisoquin cara 'ati 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mësucëx ca aín xëquíon mësíoti rëncë ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Bai chucúma ñuicë bana

(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Jerusalénu cuani, ëma chacamanu cuanan, ëma chucúmacamanuribi cuanquin ca anu 'icë unicama Jesusan, bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. ²³ 'Unánmicëxun ca uni achúshinën ñucáquin cacëxa:

—¿Axa Nucën Papa Diosan nètënu 'iti unicamax cara 'itsama 'iti 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ²⁴ —Bai chucúma anun atsínti ca sinan. Cana asérabí mitsu cain, 'itsa unix ca anun atsínti sinanibi anun atsíntima 'icën. ²⁵ Ësa ca: Xubu 'ibun ca niruquin xubu xëcuë xëputi 'icën. Xëpucë camina mitsun ëman nixun xëcuë taxcaquin —nu ca xëócaxun —quixun cati 'ain. Cacëxunbi ca mitsu cati 'icën: Uinuax ucë caramina mitsux 'ai quixun cana 'unaniman. ²⁶ Cacëxun camina mitsun cati 'ain: Nun cananuna mibëtan pianan xëan, min camina nun ëmanuxun nu bana ñuixuan. ²⁷ Cacëx ca quiti 'icën: Cana mitsu can, uinuax ucë caramina 'ai quixun cana 'unaniman. Ñu 'atima 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'iti-ma 'ain. Ca cuantan. ²⁸ Usoquin 'ën cacëx cuanx camina, Abraham, Isaac, Jacob, acama 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ëbë 'ain, mitsux anuma 'aish masá nuituirai bënëti inti 'ain. ²⁹ 'Imainun ca 'aisamaira judíosma uni aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi 'imainun camabi nètënuax unuxun 'aia. Ai ca axa 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan nètënu tsotax chuámarua 'aish cuëënti 'icën. ³⁰ A unin —ñuumara ca ax 'icë —quixun sináncë unicama a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a unicamaxa cha 'icë isti 'icën. 'Imainun ca a unin iscëxa cha 'icë unicama a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën.

Jerusalénu 'icë unicama sinani Jesús ian

(Mt 23.37-39)

³¹ A nètënbi anu cuanquin ca fariseo uni raírinën Jesús cacëxa:

—Herodesnën ca mi aín uni 'amitisa tania. Usa 'ain camina bënëtishi ënuax cuanti 'ain.

³² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cuanxun camina uni paráncatsa, Herodes, a cati 'ain, cana 'ën 'acësabi oquin ñunshin 'atima unicamanua chiquíanan 'insíncë unicama pëxcuti 'ain. Usa 'ain cana 'ën 'ati ñucama sénéonti 'ain, bërí, iméishi, pëcaratëcëncëbëtanribi nètë camabi 'ën 'acësabi oquin 'aquin. ³³ Usaía Herodes quicëbëbi cana bërí cuanan iméishi cuanan pëcaratëcëncëbëribi cuani Jerusalénu cuanti 'ain. Jerusalénuax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni 'itsaira bamacëxa. Usaribiti cana 'ëx bëtsi ëmanuax bamaima Jerusalénuax bamai cuanti 'ain.

³⁴ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicama, mitsu cana cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucë unica-

maribi maxaxan 'á, mitsun raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquinsa tan? 'Atapanëan aín tuácama cuëntancëxun aín pëchin mapuxun bërúancësaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancëxbi camina mitsux cuëncëma 'ain. ³⁵ Usa 'ain camina 'unánti 'ain, 'ën cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu ënti 'ain. 'Ën cana mitsu cain, mitsun camina utëcënia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë bërí aia, a ca camabi unin rabiti 'icë —qui ax quiquin 'ë rabiti 'ain. A nëtë utá-mainun camina 'ë istëcëntima 'ain.

Jesusan aín quisi 'imainun aín pëñan uácë uni pëxcüa

14 Anun ñu mëetima nëtëan fariseo unicaman cushi achúshinën xubunuxun pi cuancë ca fariseo unicaman Jesús utúancëxa. ² Anu acamax 'imainun ca achúshi uni aín nami chaira 'inun uácë anu 'iacëxa. ³ A isquin ca Jesusan an Moisésnën cuëñëo bana 'unánquin unicama 'ësëcë unicama 'imainun fariseo unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Anun ñu mëetima nëtën uni pëxcuti cara asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

⁴ Ñucácëxunbi ca cáma 'icën. Cacëxunma ca Jesusan aín nami uácë uni pëxcuquin, camina cuanti 'ai quixun cacëxa. ⁵ Catancëxun ca anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Micama uinu 'icën caramina anun ñu mëetima nëtëan mitsun burro, mitsun vaca bënë, anua 'unpax biti naecë quininu nipacëtia bënëquinshi biquinma isëshiti 'ain? Isëshiquinma camina biti 'ain, ¿usa cat?

⁶ Ësoquin ñucácëxunbi ca cáma 'icën.

An xanu bicë unían pi unun camicë unicama

⁷ Pi unun quixuan unin camicë unicaman uxun, anua aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia isquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin, ësaquin atu cacëxa: ⁸ —An xanu biti unían pi cuanun camicëx cuanx camina anua min cushi tsóti anu tsótima 'ain. Anumi tsotanbi sapi ca aribia camicë 'aish uni itsi misama cushiira ax uti 'icën, anu tsónux. ⁹ Ucëbëtan ca an mi camicë unin minu uquin mi cati 'icën: Ënë uníxa ënu sómainun camina mix 'uri unu tsóti 'ain. Cacëx camina rabini, anua uni cushimacama tsóti, anu tsoti cuanti 'ain. ¹⁰ Usaquian mi cati rabanan camina anua uní aín cushimacama tsóti, anu tsóti 'ain. Anu tsócë ca an mi camicë unin minu uquin isquin mi cati 'icën: Camina anua uni cushicama tsóti, anu tsoti cuanti 'ain. An mi camicë unían usaquin mi caia isquin ca anu 'icë unicaman, mix camina cushi unisa 'ai quixun isti 'icën. ¹¹ Usaribi oquin ca anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín uni itsicamabëtan sënënmara 'imiti 'icën. 'Imainun ca cha 'iti sinani rabícëma uni, a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹² Catancëxun ca an a camicë uni Jesusan cacëxa:

—Unicama pi unun camiquin camina axa mibë nuibanancë unicama 'imainun min xucéantu 'imainun min aintai 'ibucama 'imainun ñuñu uni, acamaishi camitima 'ain. Usa unicaman bëtsi nëtën miribi pi un-

un camicë 'aíshmi atubë cuëñiabi ca Nucën Papa Diosan mi upí isima. ¹³ Usa 'ain camina atuishi camiquinma ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pëñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama camiti 'ain. ¹⁴ Usa unicaman ca min 'acësaribi oquin miribi pi cuanun quixun camitima 'icën. Camicëma 'icëbi ca an iscëxmi upí 'icë, anúan bama unicamax baísquiti nëtë 'icëbëtan Nucën Papa Diosan aín nëtënuaxmi cuëñun mi 'imiti 'icën.

Pi unun quixun camicëxbia unicama cuainsama tan

(Mt 22.2-14)

¹⁵ Quia cuaquin ca anuxun piia tsócë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—An Nucën Papa Diosan nëtënuxun aín unicamabëtan picë uni ax ca cuëinra cuëenti 'icën.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi unin ca piti aín uni raíri 'amiquin, pi unun quixun unicama canun, aín uni itsi xuaxa. ¹⁷ Usaquin piti mënóccë 'ain ca xutëcënquin ësaquian camicë unicama catánun quixun caxa: Piticama ca mënóccë 'icën. Usa 'ain ca camáxbi pi ucan.

¹⁸ Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxunbi ca cuainsama tanquin a paían cacë uni an ësaquin caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana me maruan, a cana isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ¹⁹ Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana męcën rabë vaca bënë maruan, a cana uisa cara quixun isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuaniman. ²⁰ Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana xanu bitsin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ²¹ Usaía quicëbëtan ca an ñu mëëxuncë uni anu cuantëcënxun an a ñu mëëmicë uni ñuixuanxa, uisai cara an camicëxbi unicama quíaxa quixun. Ñuixuncëxun cuati nishquin ca an ñu mëëxuncë uni xutëcënquin caxa: Camina bënëtishi cuantëcënquin ëmanu 'icë bai chacamanu 'imainun bai chucúmacamanu cuanquin, anu 'icë ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pëñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama bëti 'ain.

²² Caquian xucëx cuanx utëcënquin ca an ñu mëëxuncë unin caxa: Mínmí 'ë cacësabi oquin cana unicama bëan, camáxbi ca uaxa, usa 'aínbi ca 'iti tsitsícëma pain 'icën. ²³ Usaquin cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Bai chacamanu cuanan a rapasu 'icë mecamanu cuanquin camina uisa uni caramina isi, a camabi pi unun quixun cati 'ain, 'itsa unia 'ën xubunu atsini buáquiti cana cuëñin. ²⁴ 'Ën cana mitsu cain, a pain 'ën camicëxbia ucëma unicaman ca 'ëbëtan pitima 'icën.

An aín cuëncësa oishi 'iti ëncë uni axa Cristonan 'iti

²⁵ 'Aisamaira uníxa abë cuania ca a isi cuainacëquin Jesusan ësoquin cacëxa: ²⁶ —Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca aín papa, aín tita, aín xanu, aín bëchicë, aín xucën, aín chirabacë, acama nuibacësamaira oi 'ëmi sinánti 'icën. Usai 'ianan ca ax upiti tsótishi sinanima 'ëmi sinani 'ëx cuëncësabi oishi 'iti 'icën. Ui unix cara usai 'iisama tania ax ca 'ën uni 'itima 'icën. ²⁷ An aséra-

bi 'ëmi catamëquin a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti bana quicësabi oquin 'acëma uni, ax ca 'ën uni 'itima 'icën. ²⁸ Ënëx ca ësa 'icën: Torre ënën ménma chauruquin 'aisa tanquin ca 'anuxun pan unin upí oquin sinánquin añu ñucama cara a 'ati maruti 'icë quixun sinánan uiti curíquibëtan sënën cara a ñucaman cupí 'icë quixun sinánti 'icën. Cara aín curíqui a ñucama maruti sënénti 'icë quixun ca isti 'icën. ²⁹ Upí oquin sinánxunma 'aquin ca aín cimíntocama 'atancëxunbi anun aín cënë 'imainun aín mascuan 'aticama maruti 'aíma 'ain, aín torre ancëcasmati 'icën. Sënëoianma isi ca an a iscë unicamax a uni ñuixun 'usani qiti 'icën: ³⁰ Torre 'aquinbi ca a unin ancëcasmáxun ënxa.

³¹ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Ësaribi ca. Aín suntárucamaxa 'apu itsin suntárucamabë 'acananun xucëma pan 'ixun ca 'apun upí oquin sinánquin, —¿cara 'ën suntárucaman diez mil 'ixun, 'apu itsin suntárucama veinte mil 'icë, abë 'acananquin ñusmoti 'ic? —quixun sinánti 'icën. ³² Usoquin pain sinánquinbi —ca 'atima 'icë —quixun sinántancëxun ca aín uni xuquin —cananuna 'acananntima 'ai —quixun, 'uracëo 'apu itsi a camiti 'icën. ³³ Usaquin ñuixun cana ësaquin mitsu 'unánmin, an ax cuëncësari 'iti ëinsama tanan aín ñucama cuëncëquin ëinsama tancë uni ax ca 'ën uni 'itima 'icën.

Mucañuma tashi ñuicë bana

(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ Canan ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Ësa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'aishbia aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'icën. ³⁵ Mucotëcëncëma 'aish ca a tashix mucañuma ñancáishi 'icën. Ñu 'apácë tanáin tabucunuxun ñun puicëñun mëscuti 'aishbi ca a tashix mucañuma 'aish a puicëñun mëscucëxbi ñancáishi 'icën. Usa 'icë ca unin putia. An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nutunënbí sinánquin cuati 'icën.

Axa nëtécë carnero ñuicë bana

(Mt 18.10-14)

15 An 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu uni, acamax ca Jesusan bana ñuia cuati anu cuancëxa. ² Usoquian aín bana camaxunbi cuaisa tania isi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuëncë bana 'unáncë unicamax nishi canancëxa, ënë unin ca 'uchañu unicamabë timéxun abëtan piia.

³ Usaria canania 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. ⁴ ¿Uinu 'icë micama achúshinën cara cien carneroñu 'aímbia achúshi nëtëtia baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an anu uni 'icëma menuxun pasto piia ëbianxun ca axa nëtécë a mëranuxun bariti 'icën, ¿usa cat? ⁵ Bariquin mëraxun bitsi cuëncëquin ca a 'iábëtsinti 'icën. ⁶ 'Iábëtsini xubunu bëbaquin ca an nuibacë unicama 'imainun axa a rapasu 'icë unicama timëtancëxun cati 'icën: 'Ën carnero nëtécë cana mëran. Usa 'ain cananuna cuënti 'ain. ⁷ Aséribi cana

'ën mitsu cain, achúshi uníxa sinanati ami sináncëbë ca Nucën Papa Dios 'imainun aín ángelcamaxribi cuëncënia. Usa 'aish ca noventa y nueve uni an —'ëxbi cana asábi 'ai —quixun sináncë acama isia cuëncësamaira oi achúshinëxa 'aisama 'aishbi sinanati ami catamëtia isi Nucën Papa Dios cuëncënia.

Curíqui nëtécë Jesusan ñuia bana

⁸ Ësaribi ca. ¿Xanu achúshinën cara mëcën rabé curíquiñu 'ixunbi, achúshi, nëtémixun lamparín bixun, mëranuxun munu upí oquin baritima 'ic? ⁹ Barixun mëraquin ca axa abë nuibanancë xanucama 'imainun axa a rapasu 'icë xanucama timëtancëxun cati 'icën, —'ën curíqui nëtécë cana mëran. Usa 'ain cananuna cuënti 'ain. ¹⁰ 'Ën cana mitsu cain, usaribiti ca achúshi uníxa 'aisama 'aishbi sinanati Nucën Papa Diosmi sináncëbë aín ángelcamax cuëncënia.

Aín papan 'ináncëxuan bënë unin curíqui cëñua bana

¹¹ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësaribi 'icën. —Achúshi uníx ca rabé bëchicëñu 'iaxa. ¹² Aín bëchicë 'anácanën ca aín papa caxa: Papan, min bamaquin casunancëxa 'ënan 'iti ñucëñun camina 'ënan 'iti curíqui a 'ë 'inánti 'ain. Cacëxun ca aín papan atunan 'iti ñu aín bëchicë rabé 'inánxa. ¹³ 'Ináncëx ca 'itsamashi nëtë 'icëbë aín 'anácanëx aín ñucamacëñun aín curíqui mënióbiani 'ura 'icë menu 'i cuanxa. Cuanxun ca upí oquin sinanima aín cuëncësari 'ianan anun bëtsi bëtsi ñu 'aisama 'aquin, camaishi aín curíqui cëñuaxa. ¹⁴ Usoquin cëñutancëx ca, a nëtënu 'icë unicamax a piti ñuñuma 'aish panancëbë, a bënë uníxribi panancëxa. ¹⁵ Usa 'aish ca a nëtënu 'icë cuchíñu uni a ñu mëëxunuxun ñucati cuanxa. Cuanxuan ñucácëxun ca aín cuchia pastonuxun bërúanun quixun caxa. ¹⁶ Cacëxun ñu mëëxunibi pananquian cuchin piti abi piisa taniabi ca uinu 'icë unínbí piti 'ináncëma 'icën. ¹⁷ Piti, chupa, ñuñuma 'aish sináncasmatancëx sinanaquin ca sinánxa: 'Itsaira ca 'ën papan ñu mëëmicë uni 'icën. 'Itsa 'ixunbi ca a piti ñua 'itsaira 'icë atun pucháquin piia. Piti 'itsanuxuan atun pucháquin pimainun cana 'ëx ënuax 'acëñuma bamain. ¹⁸ Usa 'ain cana 'ën papanu cuanti 'ain. Cuanx bëbaquin cana ësaquin cati 'ain: Papan, cana Nucën Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. ¹⁹ Usa 'ain camina 'ëx cana min bëchicë 'ai quiax quitima 'ain. An mi ñu mëëxuncë unisa camina 'ë 'imiti 'ain.

²⁰ Usaquin sinántancëx ca aín papanu cuanxa. Cuania ca 'uránxunbi aín papan mëraxa. Mërai nuibati cuëncëni abáquiani cuanxun ca 'icúquin biquin bëtsucucaxa. ²¹ Usaquian bicëxun ca aín papa caxa: Papan, cana Nucën Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. Usa 'ain camina 'ëx cana min bëchicë 'ai quiax quitima 'ain. ²² Cacëxun ca aín ñu mëëmicë unicama a aín papan caxa: Chupa upíra bëxun pañumianan camina mëñusuti mëñumiti 'ain, 'anan camina taxaca tañumiti 'ain. ²³ 'Anan camina vaca bacë rëracacë bëxun rëti 'ain. A pi cananuna cuënti 'ain. ²⁴ —Ca bamaxa —quixun

'èn sináncëbëbi ca 'èn bëchicë ënëx 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtëa 'aíshbi bëri nubë 'icën. Ësai quicëbëtan ca 'atancëxun cuëenquin picanxa.

²⁵ Usaía 'imainun ca aín bëchicë apanën naënuxun ñu mëëaxa. Ñu mëëbaiti xubu rarobëtsini uquinbi ca pacon bana ocëbëa sharati cuëënia cuaxa. ²⁶ Cuaquin ca cuënun an aín papa ñu mëëxuncë uni achúshi ñucáxa: ¿Uisacasquin cara usaquin 'ain? —quixun ²⁷ Cacëxun ca caxa: Min xucën ca uaxa, 'insíncëma asábi 'aish. Usa 'ain ca min papan cuëenquin vaca bacë rëracacë rëmiäxa. ²⁸ Usaquin cacëxun cuati nishi 'ati-maquin sinani ca xubunu atsíntisama tanxa. Usai 'icëbë uquin ca aín papan cuënquin atsínun quixun caxa. ²⁹ Cacëxunbi ca aín papa caxa: 'Itsa baritian cana mi ñu 'axuan, min bana cana uisaquinbi parécëma 'ain. Usa 'icëbi camina 'ëx abë nuibanancë unicamabëtan cuëenquin pinun achúshi chivo bacëratsubi 'ë 'in-áncëma 'ain. ³⁰ Usa 'ixunbi camina an min curíquicama xanu 'aisamabë 'iquin cëñucë min bëchicë ënéxa uan vaca bacë rëracacë rëmian. ³¹ Usaquin cacëxun ca aín bëchicë apan aín papan caxa: Mix camina camabi nëtën 'ëbë 'ain. Usa 'ain ca 'èn ñucama ënëx camáxbi minan 'icën. ³² Min xucën —ca bamaxa —quixun 'èn sináncëbëbi ca 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtëa 'aíshbi bëri nubë 'icën. Usa 'aian cuëenquin picánti ca asábi 'icën.

An ñu mëëxuncë unían uni upí oquin ñu 'axuncëma bana

16 Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquinribi cacëxa:

—Ësa ca. Ñuñu uni achúshinën ca aín uni achúshi aín ñua upí oquin bërúanun quixun caxa. Canbi ca uni itsin ami manánquin, an a uni ñu mëëmicë uni caxa: Min unin ca min ñu bërúanquinma nëtémia quixun. ² Cacëxun cuatancëxuan unun quixun camicëxa ucë ca an a ñu mëëmicë unin aín uni caxa: Mimi ca uni manania. ¿Uisa cupí cara usa 'ic? Cana mi chiquínti 'ain. Cuanuxun camina anumi 'èn mi bërúanxunun cacë 'èn ñucama cuëñocë quiricacama 'ë bëxúnti 'ain. ³ Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unin sinánxa: ¿'Ë chiquíncëxun carana añu 'ati 'ain? 'Ëx cushiirama 'ixun cana me naëquin ñu mëëtima 'ain, 'ëa ñu 'inánun uni catimi cana rabínti 'ain. ¿Añu carana 'ati 'ain? ⁴ Ënuax chiquítancëxun carana unían aín xubunu 'inun 'ë binun añu 'ati 'ai quixun cana sinanin. ⁵ Sinántancëxun camicëxa aia ca a unin an a ñu mëëmicë uni ribíncë unicama achúshi achúshi ñucáquin ax pañan ucë uni caxa: ¿Uiti caramina an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? ⁶ Ñucácëxuan —cien bidones xënin cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Bënëtishi tsóbuquin ca anu minmi ribíncë ñucama cuëñocë quirica ënë nianan min ribin ënéxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu cincuentashi cuëñocë. ⁷ Catancëxun ca aia bëtsiribi ñucáxa: ¿Uiti caramina min an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? Ñucácëxuan —cien burasa trigo aín cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Anu minmi ribíncë ñucama cuëñocë quirica ënë nianan ca min ribin ënéxa 'itsamashi 'itá-

nun bëtsi quiricanu ochentashi cuëñocë. ⁸ Usaquin ca an a ñu mëëxuncë unin 'axa quixun 'unánquin ca an a uni ñu mëëmicë unin sinánxa: An 'ë ñu mëëxuncë unin ca uisai cara curíquiñuma 'aíshbi 'iti 'icë quixun sinánxun ñu 'aquin 'ë paránti sinánxa quixun.

Ësaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ënë menushi upitax bucuti sináncë unin ca aín cuëñocë 'iti upí oquin 'unania, Nucën Papa Diosmi sináncë unían 'acësamaira oquin. ⁹ 'Ën cana mitsu cain, mitsun curíqui anun camina uni itsi 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. 'Aquincëx mitsubë nuibanancë 'ianan 'ënan 'aish bamatancëxun ca mitsúxribimi 'ëbë 'inun, 'ën 'iti anuxun mitsu caínti 'icën.

¹⁰ 'Itsama curíquiñu 'ixunbia nëtémiquinma upí oquin sinánquin, anun upí ñu 'acë uni an ca 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin upí oquin sinánquin nëtémiquinma anun upí ñu 'ati 'icën. 'Imainun ca 'itsama curíquiñu 'ixunbia nëtémianan upí oquin sinánquinma anun 'aisama ñu 'acë uni, an 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin nëtémianan anun 'aisama ñu 'ati 'icën. ¹¹ Usaribi oquin ca mitsun curíqui anun upí oquin sinánquin ñu 'aquinma nëtémiananmi, mitsux cuëñocësa oquinshi ñu 'acë 'icë Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmicësa oquin 'unánmima 'ianan aín unicama 'amicësa oquin ñu mëëmitima 'icën. ¹² An mitsu cacësabi oquin 'aquinmami, aín ñu 'imainun aín curíqui nëtémianan upí oquin bërúanxuncëma 'icë ca uínbi minan 'inun ñu 'imainun curíqui mitsu 'inántima 'icën.

¹³ Ënëx ca ësa 'icën: Achúshi unin ca rabé uni ñu mëëxuntima 'icën. Rabé uni ñu mëëxuncë 'ixun ca bët-sishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bëtsi nuibatima 'icën, ca achúshinën bana cuaquin bëtsían cacëxun aín bana paréti 'icën. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bëtsi bëtsi ñumishi sináncë 'aish Nucën Papa Diosmi upiti sinanima.

¹⁴ Usaía quia cuaquin ca fariseo unicaman atux 'itsa curíquiñu 'iti cuëñocë 'ixun, aín bana cuaisama tani a ñui 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa. ¹⁵ 'Usáncëxun 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux isamina upí 'ai quixuan unin isnun quixun camina mitsux cuëñocë ñuishi 'ain. Usa 'ainbi ca Nucën Papa Diosan mitsun nuitu mëúmi sináncë a 'unania. Ax isa upí 'icë quixuan unin sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin upíma isia.

Moisésnën cuëñocë banacama 'imainun Jesúsmi catamëti uni Nucën Papa Diosnan 'iti bana

¹⁶ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncë, ax ca uaxa quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ën-ribi, 'ëmi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucën Papa Diosnan 'iti sinania.

¹⁷ Naí 'imainun mecama cēñúcēbēbi ca Nucēn Papa Diosan bana aín unicaman cuēñeo, axēshi —usai ca 'iti 'icē —quiá 'ain, usabi 'iti 'icēn.

Jesusan unin aín xanu ěntima ñuia
(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ An aín xanu ěnxun xanu itsi bicē uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibē 'ia 'icēsaribiti. 'Imainun ca an uni itsin ěncē xanu bicē uni axribi 'uchaia, uni itsin xanubēa 'icēsa 'aish.

Lázaro 'imainun ñuñu uni ñuicē bana

¹⁹ Jesusan ca ěsaquinribi cacēxa:

—Ěñex ca ěsa 'icēn. Achúshi uni ñuñuira 'aish chupa upíira upí minanēn pucucēsa 'imainun xapu 'acēsa pañucē 'ianan 'aisamaira piti upíira upíñu 'ixun camabi nētēn upí oquin pucháquin picē 'iacēxa. ²⁰ A unin xubu xēcuē tanáin ca ñuñuma uni, Lázaro, aín naminua 'it-saira cuñu, ax anu racácē 'iacēxa. ²¹ Xubu tanáin racáx-un ca mesa tēmúxun ñuñu unían piti tēxōcē rēupatia uni itsían a 'inánun quixun caíancēxa. Cainia ca 'uchíticama uxun aín cucama biáxcacēxa. ²² A ñuñuma uníxa bamaia ca ángelcaman anu Abraham 'icē anu buáncēxa, buáncēx ca Abrahambē 'iacēxa. Usa 'ain ca ñuñu uni axribi bamacēxa, bamacē ca maíncancēxa. ²³ Usa 'ixun ca a ñuñu unin anua uni 'aisamaira paē tani tēmēratí anu 'ixun 'uracēo Abrahamcēñun Lázaro isacēxa. ²⁴ Isi cuēncēnquin ca cacēxa: 'Ě ca 'aquin, Abraham. 'Ěx cana ěñē tsinuax 'aisamaira paē tanin. Aín mēcēn rēbu 'unpaxan chabóxuan 'ěn ana matsioi unun ca Lázaro xut. ²⁵ Cacēxun ca Abrahamñēn ñuñu 'iá uni cacēxa: Mix bamacēma pain 'aish camina Lázaronēxa ñuñuma 'ianan 'insíncē 'aish nuibacamain-un mix 'itsa ñuñu 'ianan 'insíncēma 'aish upitax tsoócēn. Usai 'iá 'aishbi ca bērí mixmi 'aisamaira paē tani tēmēramainun Lázaro ax asábiira 'icēn. ²⁶ 'Imainun ca anu mix 'icē 'imainun anu nux 'icē nēbētsi nancēcē nēmíinra 'icēn. Usa 'ain ca unix ěnuax anu cuainsa tanibi anu cuancasmati 'icēn, 'imainun ca uni anuax ěnu uisa tanibi utima 'icēn. ²⁷ Usaquin cacēxun ca ñuñu unin cacēxa: Axa ěnu uisama 'ain camina Lázaro 'ěn papan xubunu xuti 'ain. ²⁸ 'Ěx cana mēcēn achúshi xucēñu 'ain. Atúxribi ěnu paē tani tēmērai uaxma 'inuan, uisa cara ěnu 'icē quixun atu canun camina Lázaro xuti 'ain. ²⁹ Cacēxun ca Abrahamñēn cacēxa: Atux ca Moisés 'imainun an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicaman cuēñeo bana anu 'icē quiricañu 'icēn. A isquin ca 'unánti 'icēn. ³⁰ Cacēxun ca ñuñu 'iá unin cacēxa: A bana cuatímabi ca unían anu uni bamacē 'icēnuax cuanxun cacēxun cuatí sinanati 'icēn. ³¹ Quiabi ca Abrahamñēn cacēxa: Moisés 'imainun an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicaman cuēñeo bana isquinbi cuaisama tancē 'ixun ca anu uni bamacē 'icēnuax cuancē unin banaribi cuaisama tanti 'icēn.

'Uchati rabanan bērúanracati bana
(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

17 Jesusan ca aín 'unánmicē unicama cacēxa: —Camabi nētēnu ca an uni itsi 'atima ñu 'anun quixun sinánmicē uni 'iti 'icēn. Usa 'aínbi ca an sinánmiquin bētsi uni 'atima ñu 'amicē, ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castícancē 'iti 'icēn. ² An 'ěnan 'aishbia 'ěmi cushiiracēma pain 'icēn, a uni 'uchamicē uni ax ca 'uchañuira 'icēn. A unix ca anun ñu rēnti maxax ami tētēcērcatancēxuan parúnppa nēbētsi nicēxa nanēcēsamaira oi 'atimaira ocē 'iti 'icēn. ³ Usaquin uni 'uchamiti rabanan camina bērúancati 'ain.

Axa mix 'icēsaribiti Nucēn Papa Diosmi sináncē uníxa mimi 'uchaia camina —ěsai camina 'ěmi 'ucha —quixun caquin sinanamiti 'ain. Usocēxa sinanatia camina mimia 'uchacē a abē mēníonanquin manumiti 'ain. ⁴ Achúshi nētēn, mēcēn achúshi 'imainun rabē oi, mimi 'uchatancēxbi minu cuanxuan —cana mimi 'uchatēcēnima —quixun a unin cacēxun camina abē mēníonanquin a manumiti 'ain.

Axa ami catamēcē uni ca Jesusan 'aquinia quicē bana

⁵ Aín 'unánmicē unicaman ca Nucēn 'Ibu Jesús cacēxa:

—Nux Nucēn Papa Diosmi catamēti 'icēbi camina aséribi, upitiira ami catamēnun nu 'aquenti 'ain.

⁶ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mostaza bēru ax ca chamaratsu 'icēn. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi Nucēn Papa Diosmi sináncē 'ixun, ěñē ñu cana 'atima 'ai quixun sináncēbētanbi ca mitsúnmi a ñucácēxun mitsu 'axunti 'icēn. Mitsux ami 'itsamashi catamēcē 'ixunbimi ěñē i, ěnuax ca ěchiquit, parunpanu ca tacut, cacēx ca usai 'iti 'icēn.

Aín unían Nucēn Papa Dios ñu 'axunti bana

⁷ Jesusan ca ěsaquinribi aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ěsa ca. Uinu 'icē unin cara an a ñu mēēxuncē uni naēnuxun ñu mēēanan 'aracacē ñuina bērúanbaiti xubunu aia, nēri uax ca mesanu pi tsót, quixun caimá. ⁸ Usaquin caquinma ca ěsaquin caia: 'Ěn piti 'aruanan a xēati ñuribi mēníotancēxun ca pinun 'ě bēxun. 'Ěn pain pian camina minribi pianan xēati 'ain. Usaquin ca caia. ⁹ An mi ñu mēēxuncē unían min cacēsabi oquin 'aiabimí 'aisamaira oquin —asábi ca —quixun catima ca asábi 'icēn. ¹⁰ Usaribi oquin Nucēn Papa Diosan a 'anun mitsu cacē ñu 'atancēx camina mitsux raíribē ěsai cananti 'ain: “Cananuna an nu 'amicēxun 'ati ñuca-maishi 'an. Usa 'aían Nucēn Papa Diosan 'aisamaira oquin nu rabbitima ca asábi 'icēn”.

Mēcēn rabē axa an aín nami chēquímicē 'insínñu unia Jesusan pēxcúa

¹¹ Jerusalénu cuani ca Samaria me 'imainun Galilea meribi nētábiani Jesús cuancēxa. ¹² Cuanx achúshi ěmanu bēbaia ca axa an aín nami chēquímicē 'insínñu

uni mēcēn rabé, an Jesús aia bēñai cuaníbi 'ura sētēracēacēxa. ¹³ Usai sētēracēquin ca munuma banaquin cacēxa:

—Jesús, nu ca 'aquin.

¹⁴ Cacēxun isquin ca Jesusan cacēxa:

—Ca cuantan. Cuanxun ca judíos sacerdote usaími 'icē ismianan mitsun nami ismitan.

Usoquin cacēx cuaníbi ca atun nami chēquicēcama pēxcúacēxa. ¹⁵ Usaquian pēxcucē isi cuēnquin ca acama achúshinēn Jesúsnu cuantēcēnquin Nucēn Papa Dios munuma banaquin rabiácēxa. ¹⁶ Rabiquin ca a tanáin rantin puruni tsóbuti bēunpucuquin —ca asábi 'icē —quixun Jesús cacēxa. An usoquin cacē uni ax ca Samarianu 'icē uni 'iacēxa. ¹⁷ Usaquin isi ca Jesús quiacēxa:

—Mēcēn rabé unicama cana pēxcūan. ¿Acama achúshinēxēshia —asábi ca —quixun 'ē cai uánbi cara uinu raíri 'ic? ¹⁸ ¿Judíos unima, Samaritano, ēnēxēshi cara Nucēn Papa Dios rabiquin —ca asábi 'icē —quixun 'ē cai uax?

¹⁹ Usai quitancēxun ca Jesusan Samarianu 'icē uni cacēxa:

—Ēn mi pēxcuti sinani 'ēmi catamēti camina pēxcúan. Niruquiani ca cuantan.

—Axa 'ēmi catamēcē unicama Nucēn Papa Diosan ainan 'imiti ca ēsa 'iti 'icē —quiáxa Jesús quicē bana (Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ —¿Uínsarainra cara anúan Nucēn Papa Dios aín unicaman 'apu 'iti nētē 'iti 'ic? —quixun fariseo unicaman ñucácēxun ca ēsoquin Jesusan cacēxa:

—Nucēn Papa Diosan, uni ainan 'imia ca unin aín bērúnbi istima 'icēn. ²¹ Usa 'ain ca uni quitima 'icēn, —ca is, ēnu ca Nucēn Papa Dios 'icēn, unu ca —quiax. Nucēn Papa Dios, ax aín 'Apu 'aish ca axa 'ēmi catamēcē unicamabē 'icēn.

²² Usoquin atu catancēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicamaribishi cacēxa:

—Uni 'inux uá 'aish 'ēx Nucēn Papa Diosnu cuantancēx utēcēncēma pan 'ain, camina 'ēx anun mitsubē 'itēcēnti nētē istisa tanti 'ain. A nētēcama achúshinēn 'ē istisaira tanquinbi camina mitsun 'ē istima pan 'ain. ²³ Unin ca 'ē ñuiquin mitsu cati 'icēn, —ca unu 'icē —canan —ca ēnu 'icē —quixun. Cacēxbi camina isí abē cuantima 'ain. ²⁴ Mēríquin ca canacan camabi naicamē'ēo pēcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'aish, 'ēx utēcēnti 'iti 'icēn. ²⁵ 'Ēn Papanu cuancēma pan 'ixun cana unían bētsi bētsi ocēxun paē tanti 'ain. 'Imainun ca ēnē nētēnua bucucē unicaman 'ē timaquin 'ēn bana cuaisama tanti 'icēn. ²⁶ Bērāma Noé 'iá nētē usaribiti ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'aish, 'ēx utēcēnti nētēn 'iti 'icēn. ²⁷ Anúan aín nuntinu 'iruti nētē utámainun Noénēn anun iéti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xēanan xanu bianan aín bēchicē bēnumianan an 'acēsabi oquin cuēnquin ñu 'acēxa. Usaquian 'amainun anúan Noé aín nuntinu 'iruti nētē sēnēncēbē ca 'aisamaira 'uí 'ibúcēbē, baca 'aisamaira 'ēi nuntaruquin ñuca-

macēñunbi unicama cēñuacēxa. ²⁸ Noé 'aián 'iá usaribiti ca anun Lot 'iá nētē 'iacēxa. Anu Lot 'icē ēma, Sodoma cacē, anu 'icē unicaman ca pianan xēanan ñu maruanan, atun naēnuxun ñu 'apánan xubucama 'acēxa. ²⁹ Usaquian 'amainun ca anúan Lot anuax cuantit nētē 'icēbētan, Nucēn Papa Diosan tsi 'imainun azufre rēquirucē 'ibúmiquin acama cēñuacēxa. ³⁰ Lot 'aián 'iá usaribiti ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'aish, 'ēx anun utēcēnti nētē, anúan camabi unin 'ē isti, ax 'iti 'icēn.

³¹ A nētē 'icēbē ca axa aín xubu ēman tsócē unimax aín ñucama aín xubunu 'aínbi a bitsi cuantēcēntima 'icēn. Aín naēnuxun ñu mēcē unicamaxribi ca aín xubunu cuantēcēntima 'icēn. ³² Caxu bēsuquin isi cara Lotnēn xanu uisai 'iacēxa quixun camina manuquinma sinánti 'ain. ³³ Uix cara aín cuēncēsa oquin 'ai ēnē nētēnu upitax tsótishi sinania ax ca Nucēn Papa Diosan 'itima 'icēn. Usa 'aínbi ca uinu 'icē unin cara ēnē nētēnushi upitax tsóti sinánquinma 'ēx quicēsabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucēn Papa Diosan nētēnu abē 'iti 'icēn.

³⁴ 'Ēn cana mitsu cain, 'ēx ucēbē ca ēsai 'iti 'icēn: a iméa rabé uni anu 'uxtinu racacē, achúshi 'ēbēa 'inun bicē ca achúshi anubi ēncē 'iti 'icēn. ³⁵ Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rēni tsócē, achúshi 'ēbēa 'inun bimainun achúshi anubi ēncē 'iti 'icēn. ³⁶ 'Imainun ca rabé unían aín naēnuxun ñu mēēia achúshi 'ēbēa 'inun bimainun ca achúshi anubi ēncē 'iti 'icēn.

³⁷ Cacēxun ca aín 'unánmicē unicaman Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿Uinuax cara usai 'iti 'ic?

Quia ca Jesusan cacēxa:

—Unix ca quia, uinu cara ñuina bamacē 'icē anu ca xētē cēñúbuti 'icēn. Usai ca 'iti 'icēn.

Casunamēcē xanu 'imainun juez ñuicē bana

18 Aín unix ca atsani, abē cana banatisama tani quixun sinanima, nētē camabi Nucēn Papa Diosbē banati 'icē quixun 'unánmiquin ca bana itsi ñuicēsoquin, ² Jesusan ēsaquin aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ēnēx ca ēsa 'icēn. Achúshi ēmanu 'icē uni an ca amia uni itsi manáncēxunbi 'aquinsama tanan Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'ianan unicamaribi sinánquin 'aquincēma 'iata. ³ 'Imainun ca a ēmanu 'icē xanu achúshi casunamēcē, an a uninu cuanquin —'ē ubíoxunma 'anun camina axa 'ēmi nishcē uni cati 'ai —quixun caxa. ⁴ Usaquian cacēxunbi ca 'itsa nētēn cuashiquin 'aquincēma 'icēn. 'Itsa nētēn cuashitancēxun ca ēsaquin sinánxa, —'ēx cana Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'ianan unicamaribi sináncēma 'ain. ⁵ Usa 'ixunbi cana ēnē casunamēcē xanúan 'ē ubíoxunma 'anun, an 'ē cacēsabi oquin 'axunti 'ain. Usaquin 'acēma 'aish cana 'ēa ubíocēx 'aisamaira atsánti 'ain.

⁶ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi Nucēn 'Ibu Jesusan cacēxa:

—An amia uni itsi manáncēxunbi a xanu 'aquinsama tancē uni a 'ēn mitsu ñuixuncē ax aín sinan upíma 'aíshbia quicē bana, a camina sinánti 'ain. ⁷ ¿An us-

aquin 'acè 'ain cara Nucèn Papa Diosan axa ainan 'in-
 úan an caiscè aín unicama an nèténbi, imébi a ñucacè,
 acama bërúanquin 'aquintima 'ic? ¿Cara 'aquinquinma
 ténánpati 'ic? Usama ca. ⁸ Ën cana mitsu cain, ca
 aséjabi bènénquinshi acama 'aquinti 'icèn. ¿Usa 'ainbi
 carana uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'aish anu
 cuantancèx, 'èx utècènquin, unicama aséjabi 'èmi
 sinani 'èmi catamètia isti 'ain? Uisai cara 'iti 'icè quixun
 cana isti 'ain.

Fariseo 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicè uni ñuicè bana

⁹ Uni raírinèxa —nuxbi cananuna Nucèn Papa Dios
 quicèsabi oi 'i —quixun sinani raíri unicama timai atu-
 mi nishia 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicèsoquin
 èsoquin cacèxa: ¹⁰ —Uni rabètax ca Nucèn Papa Dios-
 bè banai anuxun a rabiti xubunu cuanxa. Achúshinèxa
 fariseo uni 'imainun ca bèsix an 'apu buánmiti curíqui
 bicè uni 'i axa. ¹¹ Cuanx, nitsax abè banaquin ca fariseo
 unin èsaquin Nucèn Papa Dios caxa: Nucèn Papa Dios,
 'èx uni raírisama 'ixun cana mi, asábi ca cain. Raírinèx
 ca an uni paránquin aín curíqui bicè uni 'imainun upí
 sinánñuma uni 'imainun aín xanuma 'ainbia uni itsin
 xanubè 'icè uni, usa 'icèn. Usa unicama 'aisama 'ainbi
 cana 'èx usai 'ima. An 'apu buánmiti curíqui bicè, ènè
 uníxribia 'aisama 'ainbi cana 'èx usai 'iman. ¹² Ëx cana
 camabi semana rabé nètèn pima samatin. Ën ñu
 mēèquin bicè curíquia mēcèn rabé 'icèbi cana acama
 mēsú, décima parte, a anuxun Nucèn Papa Dios rabiti
 xubunu buánquin, sacerdote 'inanin. ¹³ Fariseo uníxa
 usai quimainun ca an 'apu buánmiti curíqui bicè unin,
 'uri niracèti manámi bèsuima meuishi bèsui, masá nu-
 ituquin aín nuitu mēèi abè banaquin, —Nucèn Papa
 Dios, 'èx 'uchañu 'icè camina 'è nuibaquin 'èn 'uchaca-
 ma 'è tērénxunti 'ai —quixun caxa. ¹⁴ Usa 'ain cana mit-
 su cain, fariseo unima, bētsi uni a usaquin cacèxun aín
 'uchacama tērécè, ax ca aín xubunu cuani Nucèn Pa-
 pa Diosan iscèx upí 'i axa. Usaribiquin ca an rabíquin
 —'èx cana bētsi unibētan sēnénma 'ai —quixun
 sináncè uni a Nucèn Papa Diosan aín uni raíribētan
 sēnénmara 'imiti 'icèn. 'Imainun ca axa rabícema uni a
 cuni Nucèn Papa Diosan cha 'imiti 'icèn.

Tuácama Jesusan Nucèn Papa Dios ñuixuan

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramēnun quixun
 tuáratsucama Jesúsnu bēcancèxa. Bèia isquin ca Jesu-
 san 'unánmicè unicaman an bēcècama ñu caquin,
 —tuá xuracama ènu bēxunma ca buántan —quixun
 cacèxa. ¹⁶ Caiabi ca Jesusan cacèxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ènu a unun
 èn. 'Èmi catamètia Nucèn Papa Diosan ainan 'imicè
 unicamax ca ènè tuá xuracamasaribi 'icèn. ¹⁷ Aséjabi
 cana 'èn mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an a
 bërúancè unimi catamécèsa usaribiti 'èmi catamécè-
 ma 'icè ax ca Nucèn Papa Diosnan 'itima 'icèn.

Ñuñuira bèná uníxa Jesúsbè bana

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸ Aín cushi uni achúshinèn ca Jesús èsoquin cacèxa:
 —Mix camina aséjabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina
 'è ñuixunti 'ain, ¿'èx nètétimoi Nucèn Papa Diosan
 nètènu abè 'inuxun carana añu 'ati 'ai? quixun.

¹⁹ Ñucacèxun ca Jesusan cacèxa:

—¿Uisati caramina 'èx isana upí 'ai quixun 'è cain?
 Uinu 'icè uníxbi ca upíma 'icèn. Nucèn Papa Diosaxèshi
 ca aséjabi upí 'icèn. ²⁰ Uisai cara aín bana cuèñèo quia
 quixun camina 'unanin. Ca quia: “Uni itsin xanubè
 camina 'itima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin ñu
 camina mēcamatima 'ain. Camina bētsi unimi cēmèi
 manántima 'ain. Min papa, min titan bana camina upí
 oquin cuaquin tanti 'ain”.

²¹ Usaquian cacèxun ca aín cushi unin cacèxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'è cacè banacama
 quicèsabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

²² Cacèxun cuaquin ca Jesusan cacèxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi
 'acèma 'ain. Cuanxun camina min ñucama maruquin
 curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancèx
 camina ñuñushi 'iti sinanima 'èmi sinani 'èbè cuani uti
 'ain. Usaquin 'atancèx camina Nucèn Papa Diosan
 nètènu 'ianan usaquin 'acè cupí anuax cuèèinra cuèèn-
 ti 'ain.

²³ Usaquian Jesusan cacèxun cuati ca aín ñua 'itsaira
 'ain, a uni masá nuituti uténbuacèxa. ²⁴ Uténbutia
 isquin ca Jesusan cacèxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu
 'itishi sinani Nucèn Papa Diosnan 'itima 'icèn. ²⁵ Camel-
 lo, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain,
 anun atsínquiantima 'icèn. A ñuina chaxa a quinin at-
 síncasmacèsamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucèn
 Papa Diosnan 'itima 'icèn.

²⁶ Usai quia cuaquin ca anu 'icè unicaman cacèxa:

—Aséjabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucèn Papa Dios-
 nan 'inux iétima 'icèn.

²⁷ Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Axbi iétisama 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan usa
 uníribi iémiti 'icèn.

²⁸ Usaquian atu cacèxun ca Pedronèn Jesús cacèxa:

—Nun xubucama 'imainun nun ñu camabi cananuna
 mibè ninuxun èan.

²⁹ Cacèxun ca Jesusan aín 'unánmicè unicama cacèxa:

—Aséjabi cana 'èn mitsu cain, uinu 'icè unin cara
 camabi uníxa 'èmi catamèti Nucèn Papa Diosnan 'inun
 'aquinun, aín xubu, aín xucéantu, aín papa, aín tita,
 aín xanu, aín bēchicècama èbianxa, ³⁰ a unix ca a èncè
 ñuñu 'icèsamaira oi ñuñu 'iti 'icèn. Usai 'ianan ca
 Nucèn Papa Diosan nètènu 'aish abè nètétimoi 'iti
 'icèn.

Jesusan —'ëx cana unían 'acëx bamati 'ai —quixun aín unicama catëcëan
(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Bain cuanquin ca 'itsa uni anu 'aínbi Jesusan aín 'unánmicë unicama abëa ninun quixun cuënbianquin cacëxa:

—Bëri cananuna Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbaxnu anu 'ain ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuix-uncë unían 'ë ñui quiásabi oi 'iti 'icën. ³² Judíos unibunën ca judíosma unibunëan binun 'ë 'inánti 'icën. 'Ináncëxun bixun ca 'ëmi cuaiquin bëtsi bëtsi onan 'ë tushucati 'icën. ³³ Usoquin bëtsi bëtsi oquin mëë-tancëxuan 'acëx cana bamatancëx rabé nëtë 'iónxa pë-caracëbë baísquiti 'ain.

³⁴ Jesusan usaquin cacëxunbi ca aín 'unánmicë unicaman uisai cara quia quixun cuama 'icën. Uisai qui cara usai quia quixunbi ca 'unánma 'icën.

Jericónuxuan Jesusan bëxuñu uni bëpëxcüa

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Cuanía Jericó ëma 'urama 'ain ca bëxuñu uni achúshi bai amo anuxun uni curíqui ñucátinu tsoócëxa. ³⁶ Tsóxunbi ca 'aisamaira unían ratábancëxun cuaquin —zañu ñu cat? ¿Uisai caina 'icanin? —quixun unicama ñucácëxa. ³⁷ Ñucácëxun ca cacancëxa:

—Nazaretu 'icë uni, Jesús, ax ca uaxa, a cënë cuania.

³⁸ Usai quia cuati cuëníshquin ca cacëxa:

—Jesús, Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

³⁹ Usaía quia oquin ca ax paían rëcuënguiani cuancë unicaman banaxma isa nëtënun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima axa 'icësamaira oi munuma cuënístëcëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁰ Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan —'ënu a unu ca bët —quixun anu 'icë unicama cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan ñucáquin cacëxa: ⁴¹ —¿'Ën mi uisoti caina cuëñin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnunmi 'ë bëpëxcuti cana cuëñin.

⁴² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca bëpëquit. 'Ën mi bëpëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpëxcüan.

⁴³ Usaquian cacëxëshi ca bëpëxcüacëxa. Bëpëxcucëxun isi cuënguiani ca Nucën Papa Dios rabibiani Jesús-bë cuancëxa. Jesusan a uni bëpëxcutia isquin ca anu 'icë unicamanribi Nucën Papa Dios rabiácëxa.

Zaqueo ñui quicë bana

19 Anu bëbaquiani ca Jesús Jericó ëma 'uramaquiani cuancëxa. ² Usaía Jesús cuancëbëbi ca a ëmanu 'icë uni achúshi Zaqueo caquin anëcë anu 'iacëxa. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicaman cushi 'ianan 'itsaira curíquiñu 'iacëxa. ³ Usa 'ixun ca uisa cara Jesús 'icë quixun istisa tanquinbi mëtúra 'ixun 'aisamaira unían tsísíruxun bëpáncëbëtan iscas-

macëxa. ⁴ Usaquin iscasmati, abáquiani cuanx ca achúshi i, sicómoro cacë, bai anúan Jesús uti amoa 'icë anu ronruacëxa. ⁵ Usaía anu 'icë ca Jesusan anu cuanquin manámi bësuquinbi mëraquin ësaquin cacëxa:

—Zaqueo, bënëtishi ca 'ibúcuatsini ut. Bëri cana min xubunu 'i mibë cuainsa tanin.

⁶ Usaquian cacëxëshi chuámarua tani bënëtishi 'ibúquin ca Zaqueonën aín xubunu buánuxun Jesús bi-acëxa. ⁷ Usaria isquin ca uni raíricaman —'uchañu uniu xubunu ca Jesús 'icuania —quixun ñuicacëxa. ⁸ Usa 'ain ca manámi chairuquin Zaqueonën Jesús cacëxa:

—'Ën cana mi cain, bëri cana 'ën curíquicama mësú usaribi 'ënan 'inun bianan usaribi ñuñuma unicama 'inani cuanin. 'Inánan cana 'ën aín curíqui mëcama uni, 'ën ainan mëcama inumiquin rabé 'imainun rabé oquin 'inánti 'ain.

⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bëri ca ënë xubunu 'icë unicama 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'icën, ënë unixribia Abrahamnën rëbúnqui 'ain. ¹⁰ 'Uchañu unicama ainanma 'icëbi aín 'ucha tërëncë 'ianan ainan 'inun iéminux, cana Nucën Papa Diosnuax uni 'inux uacën.

Bana itsi ñuicësaria Jesús curíqui ñui quiá bana

¹¹ Usa 'ain ca Jesusan Zaqueo caia cuaquin, Jerusalén 'urama 'ain, abë 'icë unicaman sináncëxa, —Jerusalénu bëbatancëx ca Nucën Papa Diosan 'imicëx Jesúsëshi judíos unibunën 'apu 'iti 'icë —quixun. ¹² Atúan usoquin sinania 'unánquin ca acaman cuamainun, bana itsi ñuicësoquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Ësa ca. Achúshi uni, 'apun rëbúnqui, an ca aín menu 'icë unicaman cushi 'iisa tanquin bëtsi menu 'icë 'apu cha anu cuanxun, a 'apu 'iminun quixun catancëx utëcënti sinánxa. ¹³ Sinántancëxun aín uni mëcën rabé camicëx ucë ca achúshi achúshi curíqui achúshi 'aishbi 'itsa cupicë, camabi sënëñ 'inánxa. 'Inánquin, —'ëx utëcëntamainun camina ënë curíquinën ñu bitancëxun maruquin curíqui bitëcënti 'ai —quixun caxa. ¹⁴ Usaquin catancëxa cuanbi ca a menu 'icë unicama ami nishcë 'ixun, —a uni cananuna nun 'apu 'iti cuëñima —quixuan 'apu catánun quixun uni xuquin camiata.

¹⁵ Usa 'aínbi ca 'apun, ax paían cuancë uni abi aín menu 'icë unicaman 'apu 'imiata. 'Imicëx ca aín menu utëcëanxa. Ai bëbaquin ca uiti curíqui cara biaxa quixun 'unántisa tanquin a curíqui 'inánbiancë unicama camiata. ¹⁶ Camicëxa anpan ucë an ca aín 'apu caxa:

—Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën rabé sënëñ 'inun curíqui bian. ¹⁷ Cacëxun ca 'apun caxa: Upí oquin camina 'ën curíquinën ñu 'an. 'Itsairamashi 'aínbimi a curíquinën upí oquin 'acë cupí camina mëcën rabé ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ¹⁸ Bët-síxribi uquin ca caxa: Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën achúshi sënëñ 'inun curíqui bian. ¹⁹ Cacëxun ca 'apun caxa: Mix camina mëcën achúshi ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ²⁰ Cacëbë uquin ca bëtsínribi caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámitancëxun camina a bimi mináinshi 'inun min unicama bimin. Usa 'ain cana

mimi racuéquin, pañunan rabúnxun, min curíqui ami 'è 'ináncë, a nan. A cënë 'icën. ²² Cacëxun ca aín 'apun caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Min bana cuaquin cana uisa uni caramina mix 'ai quixun 'unanin. 'Èx unimi nishcësa 'ixun uni itsin ñu 'apámítancëxun a bimi 'énáinshi 'inun 'èn unicama bimicë isna 'ai quixun camina 'è 'unan. ²³ ¿Usaquin 'unánquin caramina uisacasquin a curíqui banconu nancëma 'ain? Anumi nancë 'ain cana 'èn curíqui 'imainun curíqui itsiribi bit-sían. ²⁴ Caxun ca 'apun anu 'icë unicama caxa: A curíqui 'èn a 'inan, a camina a uninua bixun, an męcën rabë sënë 'inun curíqui bicë uni a 'inánti 'ain. ²⁵ Cacëxun ca caxa: Nun a curíqui 'inánti 'aínbi ca ax męcën rabë sënë 'inúan bicë curíquiñu 'icën. ²⁶ Usaquin cacëxun ca aín 'apun caxa: Uisa ñu cara a 'ináncë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncësamaira oquin 'inántęcënti 'icën. Usonan ca anúan ñu 'axuncëxunma a 'ináncë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ²⁷ Axa 'èmi nishi 'èx 'apu 'iti cuëncëma unicama a camina ènu bëxun 'èn ismainunbi 'ati 'ain.

IV. JESUSAN JERUSALENUXUN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (19.29-21.38)

Jesús Jerusalénu cuan

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Usaquin bana itsi ñuicësoquin 'apu ñuiquin unicama cabiani ca Jesús Jerusalénu cuanti sinánbiani cuancëxa. ²⁹ Jerusalénu cuani Betfagé ëma 'imainun Betania ëma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabë xuquin, ³⁰ Jesusan cacëxa:

—Aúnu bësucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua təcërecacë mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³¹ Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unín —¿uisati caramina ènë burro təcërecacë tubuin? —quixun mitsu ñucácëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibu ca ènë burro buánxunun quixun nu caxa.

³² Usaquin caquian xucë cuanxun ca Jesusan atu cacësabi oquin burro mërácëxa. ³³ Mëraquijan tubuia ca burron 'ibucaman cacëxa:

—¿Uisoti caramina burro tubuin? —quixun.

³⁴ Ñucácëxun ca cacëxa:

—Nucën 'Ibu ca ènë burro buánxunun nu caxa.

³⁵ Usoquin cabianquin buántancëxun ca chupan camáputancëxun anu Jesús 'irumiácëxa. ³⁶ Usoquian 'irumiácëxa burron cuancëbëtan ca unicaman anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apácëxa. ³⁷ 'Apácëbë anun cuani matá Olivos, anuax cuabútia 'urama 'ain ca anu 'icë unicaman 'aisamaira 'aish, cuëenquin, —uni itsin 'acëma ñucama Jesusan 'aia cananuna isa —quixun an 'acëcama ñuiquin munuma banaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. ³⁸ Rabi ca quiacëxa:

—Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë, ènë 'Apux ca bëri aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Naínu 'icë Nucën Pa-

pa Diosaxribi ca cuëenia. Aribi ca camabi unin rabiti 'icën.

³⁹ Usai quiquian axa ami sináncë unicaman Jesús rabiaca cuaquin ca fariseo unicama raírinën Jesús cacëxa: —Axa mimi sináncë unicama sharáxma 'inun camina cati 'ain.

⁴⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Èn cana mitsu cain, ènë unicaman 'è rabicëbëtanma ca ènë maxáxcama ènën cuëncëni sharáquin 'è rabiti 'icën.

⁴¹ Usai quiquianquin rarobianquin, Jerusalén isi ca Jesús nitëxëti bëunan mësçuti Jerusalénu 'icë unicama cai quicësaí quiacëxa: ⁴² —Nucën Papa Diosan 'imicëx camina aséribi chuámarua 'aish cuëenti 'ai —quixun bëri nètënbi mitsun 'unánti cana cuëenin. Usa 'aínbi camina mitsun nuitunëni sinánquin cuaquinma 'unáncantima 'ain. ⁴³ Nucën Papa Diosan mitsu sinánxunquin 'è mitsunu xucë 'icëbi ui carana 'èx 'ai quixun 'è 'unántsinxunbi 'unáncëma 'ain, ca anun mitsu 'atimoti nètëcama uti 'icën. Axa mitsumi nishcë unicaman ca mitsu ëman chiquítisama oquin bëararanan mitsun a xubu 'acë maxáxcama rurupaquin rëúpanan unicamaribi cëñuti 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Jerusalénu bëbatancëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Jesusan anuxun ñu marucë unicama chiquíancëxa. ⁴⁶ Chiquínquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëneo ca ësai quia: “Anuxun 'è rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix 'èbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuëneo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ènuxun ñu maruin.

⁴⁷ Camabi nètën ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixunquin unicama 'unánmiacëxa. Usaía 'ia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicama 'imainun aín cushi unicama a 'acatsi quiax ami 'èsé-nancëxa. ⁴⁸ Usai 'èsénanquinbi ca 'apuma unicama aín bana cuati ami sináncë 'ain uisoxun 'ati cara quiax sináncasmacëxa.

Uin banan cara Jesusan ñu 'aia quixuan Jesús ñucácan

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

20 Achúshi nètën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana 'unánmianan upí bana anúan uni Nucën Papa Diosan 'iti ñuixunmainun ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicama 'imainun anpan caniacëcë unicama anu cuanxun ² ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara èsoquinmi ñu 'anun mi cax? Ca nu ñuixun.

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. 'Ë ca ñuixun, ⁴ ¿uin cara Juan unicama nashiminun cacèx? ¿Nucèn Papa Diosan cara cacèx? ¿Unin cara usaquin 'anun cacèx?

⁵ Usaquin Jesusan ñucáquin cacèxbi ca uisaquin cara cati 'icè quixun 'unanima atúxbi ñucacanani quicancèxa: ¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu, Nucèn Papa Dios naínu 'icè an ca cacèxa, quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacèxun nu, usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai quixun nu cati 'icèn. ⁶ Nun nu, unían unicama nashiminun cacè ca Juan 'iacèxa quixun cati, 'aínbi ca 'apuma unicaman nu maxaxan 'ati 'icèn. Acaman ca aín bana cuaquin, Nucèn Papa Diosan ca aséribi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacèxa quixun sinania. ⁷ Usari canantancèxun ca Jesús cacèxa:

—Uin xucè cara 'iacèxa quixun cananuna 'unániman.

⁸ Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Mitsúnmi 'èn ñucácèxun 'ë ñuixuncèxunma cana 'enribi uin banan carana èsaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

An naë bërúancè 'aisama unicama ñuiquin Jesusan cá bana

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Bana itsi ñucèsoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ènè banaribi unicama ñuixuancèxa:

—Èsa ca. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa.

'Apátancèxun bètsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami èbiani ca 'ura menu 'i cuanxa. ¹⁰ Cuantancèxun ca uvas bimicèbètan abèa 'icè an ñu mēemicè uni achúshi xuquin caxa:

—An naë bërúancè unicamanu cuantancèxun camina 'ènan 'iti a mēsúa 'ë bèxúnun mi 'inánun cati 'ain. Cacèx cuanxa bèbaiabi ca a uni an naë bërúancè unicaman mēètantancèxun ñuñuma cuantécèntanun xuaxa.

¹¹ Usoquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mēemicè uni itsi xutècèanxa. Xucèxa bèbaiabi ca aribi an naë bërúancè unicaman mēèquin bètsi bètsi oquin masóxa.

Usoquian ca ñuñuma cuantánun aribi xuaxa.

¹² Usocèbètan ca bètsiribi amiribishi xutècèanxa.

Xucèbi ca aribishi 'atimoxun, ènuaxma ca cuantan, quixun caxun xuaxa. ¹³ Usoquian 'acèbètan ca naë 'ibun sinánxa: ¿Añu carana oti 'ain? Cana 'èx amiira sináncè bacè bèchicè xuti 'ain. A sapi ca cuania 'atimoquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icèn. ¹⁴ Usoquin sinánquin aira xucèxa bèbaia isi ca an naë bërúancè unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacèbè ca aín bèchicè ènèx naë 'ibu 'iti 'icèn. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ènè 'ati 'ain. ¹⁵ Canantancèxun naë 'uri buánxun ca 'axa.

Usoquian aín bèchicè 'acè cara naë 'ibun an naë bërúancè unicama uisoti 'icè quixun cana mitsu cain.

¹⁶ Aín naënu cuanquin a unicama 'atancèxun ca bètsi uni aín naëa bërúanxunun quixun cati 'icèn.

Usai Jesús quia cuati ca an cuacè unicamax:

—Usaía 'inun cuèèanxma 'itibi ca Nucèn Papa Dios 'iti 'icè —quiax quiacèxa.

¹⁷ Quia ca Jesusan atumi bèsuquin isquin cacèxa:

—¿Usai 'itima 'ain cara uisai quicè ènè cuèñèo bana 'ic?, èsai quicè:

An maxax xubuacè unían biquinma racáncè 'aíshbi ca a maxax bérí amia xubu cushicè 'icèn, itá upímia xubu cushicè usaribiti.

¹⁸ A maxáxa an cuèèncèma unicama usaribi ca an 'è cuèèncèma uni 'icèn. Maxáxmi tatiqúi chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacèquin maxaxan uni chacaquin chè-caia.

Unían César curíqui 'inánuxun sinan

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)

¹⁹ An naë bërúancè unicama ñuicèbè ca an Moisés-nèn cuèñèo bana 'unáncè unicama 'imainun judíos sacerdotecamax atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesús-mi nishacèxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi ca —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icè —quixun sinani atumi racuèquin biama 'icèn. ²⁰ Bitsíma 'ixunbi ca Jesús bicatsi quiax 'èsè-nantancèxun ami manánquin usai ca quiaxa quixun 'apu canuxuan, cèmèquin paránquin Jesús ñucátanun quixun uni raíri xuacèxa. ²¹ Xucèx cuanxun ca Jesús cacèxa:

—Canaanuna 'unanin, min banax ca aséribi 'icèn, upí oquin camina unicama bana ñuixunin. Min sináncèx ca camabi uni bètsibètan sènèn 'icèn. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucèn Papa Diosan uni 'iti 'icè quixun ñuixunin. ²² Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucèn Papa Diosax aséribi nun cushi 'ain cara Romanu 'icè 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

²³ Cacèxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'èmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'è ñucatia —quixun 'unánquin ca Jesusan atu cacèxa:

—¿Uisa cupí caramina usoquin 'è cain? ²⁴ Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti manè curíqui achúshi 'è bèxun. Cacèxuan bèia isquin ca Jesusan atu cacèxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acè cara ènèx 'ic? ¿Uin anè cara cuèñèocè ènèx 'ic?

Cacèxun ca atun cacèxa:

—Ax ca Romanu 'icè 'apu, Césarnèn bëmánan tanquin 'acè 'imainun Césarnèn anè 'icèn.

²⁵ Usaquin cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Ami mitsun 'atia César cuèèncè a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucèn Papa Dios cuèèncè a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²⁶ Usaía Jesús quia ca anu 'icè unicaman cuacèxa. Acamabètan an a ñucácè unicamanribi cuacèx ca a ñui Jesús-mi manánti bana 'aíma 'iacèxa. —'Aíma ca —quixun sinánan —upitishi ca quiaxa —quixun sinánquin ca an ñucácè unicaman a ñucátècèanma 'icèn.

Unix cara bama 'aish baísquitima 'icë quicë bana
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Usacëbë ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. ²⁸ Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—Nun 'unánun ca Moisésnën ësai quicë bana cuënëocëxa, uni achúshinëxa bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicëx aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën. ²⁹ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshinëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³⁰ Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³¹ Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ³² Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ³³ Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icëxira aín bënë 'iti 'ic?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë menuxun ca unin xanu bitsia, bimainun ca unin aín ini bëchicë bënumia. ³⁵ Usa 'aínbí ca bama 'aish baísquitancëxun Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë unicaman xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëbi ca bënumitima 'icën. ³⁶ Bama 'aish baísquitancëx ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'aish bamatëcëntimoi tsóti 'icën, ángelcamaxa 'icësaribiti. ³⁷ Uni bama 'aish ca baísquiti 'icë quixun nun 'unánun ca Moisésnën imaxu nëëmëtia iscë ñuiquin ësáquin cuënëocëxa, Nucën 'Ibu Dios ax ca Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios 'icë quixun. ³⁸ A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. An iscëx ca aín uni camáxbi tsotia.

³⁹ Usoquian cacëxun cuaxun ca saduceo unicaman amiribishi a ñucatéccëanma 'icën. Usaria isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama raírinën —upí oquin camina nu ñuixuan —quixun cacëxa.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quixun ñuicë bana
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara uni quia, Cristo, ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ⁴² David anbi ca Salmos quirica 'aquin ësáquin cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu caxa, axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamainun camina mix 'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain.

⁴⁴ Usai qui ca David ax, Cristo, ax ca 'ën 'Ibu 'icë quiax quiacëxa. ¿Ësaia quia 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama Jesusan ñuia

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Usoquin canan ca anu 'icë unicaman cuanun, Jesusan ësáquin aín 'unánmicë unicama cacëxa: ⁴⁶ —An usáia judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcé pañuax niti cuëëanan anuxun ñu marucë anuxuan unin, ax ca nun cushi 'icë, quixun sinánquin mëcën 'inánquin biti cuëënia. Usai 'ianan ca anu judíos unicama timëti xubunu unicamabë timëti anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuëënia, 'ianan ca pi timëxun anu aín cushicamax tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. ⁴⁷ Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoquin castícantí 'icën.

Xanu casunamëcëñëan Nucën Papa Dios curíqui nanxúan
(Mr 12.41-44)

21 Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëxun anu curíqui nanti ñu ami bësuquin isquin ca Jesusan ñuñu unicaman aín curíqui nania isacëxa. ² Isanan ca xanu casunamëcë ñuñuma anribia manë curíqui rabé nania isacëxa. ³ Isquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa: —'Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tëxëocë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aínbí ca xanu casunamëcë ënën asétabi cuëenquin 'aisa tanquin anúan ñu marutibi 'aíma 'itánun, aín curíquicamaishi 'aruaxa. Usa 'ain cana mitsu asétabi cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurucubutía Jesusan ñuia

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Anuax cuania ca uni raírinën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ñuiquin ësáquin cacëxa:

—Ax ca aín maxax upíira upí 'icën. 'Imainun ca bëtsi bëtsi unían upí ñu 'ináncë cupíribi ax upíira upí 'icën.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ⁶ —Ënë xubu mitsun iscëx upí 'aísh maxax cha 'acë 'aíshbi ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman ënë xubu camabi rurucubë aín maxáxcamaribi rurucubúti 'icën. Usáia anun 'iti nëtë ca uti 'icën.

Ënë nëtëcama cëñútisama pain 'ain cara uisai ñu 'iti 'icë quicë bana

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Usaquian Jesusan cacëxun ca a unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënëx aín maxáxcama rurucubë

'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nètè ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain?

⁸ Usaquin ñucácèxun ca Jesusan anun ax utècènti nètè ñuixunquin èsaquin cacèxa:

—'Itsa unix ca: 'Èx cana Cristo 'ai, quianan: Jesús utècènti nètè ca uaxa quiax quiti 'icèn. Usai quiqian mitsu paránti rabanana camina bërúancati 'ain. Aín banax ca asérabi 'icè quixun camina sinántima 'ain. ⁹ Mitsun camina uni itsían, bètsi menu 'icè unicamax ca bètsibè 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan, raíri unicamaxribi ca aín 'apumi tsuáquiruia quixun ñuia cuatíbi camina racuétima 'ain. Asérabi ca usai 'iti 'icèn. Usaía 'icèbèbi ca ènè mecama cèñúcema pain 'iti 'icèn.

¹⁰ Caxun ca èsaquinribi cacèxa:

—Bètsi menu 'icè unicamax ca bètsi menu 'icè unicamabè nishánani 'acánanti 'icèn. 'Imainunribi ca bètsi menu 'icè 'apun suntárucama bètsi menu 'icè suntárucamabè 'acánanti 'icèn. ¹¹ Bètsi bètsi mecama ca shaíquinuxun 'aia. Bètsi bètsi nètènu 'icè unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. 'Imainun ca 'itsa unix 'insinan cèñúnuxun 'aia. 'Imainun ca naínua atun iscèma ñu unicaman isti 'icèn, isi ca racuéra racuétí 'icèn.

¹² Usai 'icèma pan 'ain ca mitsúxmi 'èmi catamèti 'èn uni 'icè cupí, unin mitsu bixun bètsi bètsi onan anu judíos unibunèx timétí xubunu 'icè unin mitsu 'uohonun buánan, mitsu sipuanan, 'apu cha 'imainun 'apu chucúmaribi mitsu ñui ami manánquin mitsu 'inánti 'icèn. ¹³ Usaquian 'acèxunbi camina 'è ñuiquin rabínquinma an mitsu bicè unicama cati 'ain. ¹⁴ A unicama bëmánumi 'ain cana 'ènbi uisoquin caramina cati 'ai quixun 'unánmianan anúnmi cati bana mitsu sinánmiti 'ain. Sinánmicèxunmi cacèx ca axa mimi nishi mimi manáncè unicamax, asérabi ca a bana 'icè quixun 'unani minmi cacè banax ca cèmè 'icè quiax quitima 'icèn. Usa 'ain camina a unicama bëmánanu cuancèma pan 'ixun èsaquin sinánti 'ain: Jesusan ca uisoquin carana cati 'ai quixun 'è sinánmiti 'icèn. Usa 'ain cana 'ènbi pain sinántima 'ain. ¹⁶ Mitsúxmi 'ènan 'icè cupí ca min papa 'imainun min tita 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibu 'imainun axa mibè nuibanancè unínribi uni itsían mitsu 'atimonun 'inánuxun 'aia. 'Ináncèxun 'atimoquin ca mitsu raíri 'ati 'icèn. ¹⁷ Mitsúxmi 'èmi catamècè cupí ca unicamax 'èmi sináncèma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁸ Usa 'aínbi camina 'èn bërúancè 'aish asábi 'iti 'ain, 'èx cuèncèbèma ca mitsun bu achúshirabi nètétima 'icèn. ¹⁹ Tëmèraquinbi 'èmi catamèti èncèma 'aish camina 'èn Papa Diosan nètènu 'èbè 'iti 'ain.

²⁰ Anu 'icè unicamabè 'acananuxuan suntárucaman Jerusalén nèbètsioratia isquin camina 'unánti 'ain, anun a èma cèñúti nètè ca uaxa quixun. ²¹ A èmanu 'icè unicamaxa ami 'uchacè cupí ca castíancè 'iti 'icè quixun ca Nucèn Papa Diosan aín uni cuèncèmiacèxa. Usai ca bërí 'iti 'icè quixun camina a suntárucama isquin 'unánti 'ain. Usai 'icèbè ca unicamax racuèti Judea menu 'icè èmacamanuax abáquiani matánu cuanti 'icèn. 'Imainun ca axa Jerusalénu 'icè unica-

maxribi anuax cuanti 'icèn. Axa Jerusalénuax 'ura nitsi cuancè unicamax ca racuèti Jerusalénu cuantècèntima 'icèn. ²³ Usai 'icèbè ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcè xanucamaxribi abáquiani cuani nuibacanuxun 'aia. A nètènu 'icè unicamax ca 'aisamaira paè tani tèmèrati 'icèn. Aín 'ucha cupí atumi nishquin Nucèn Papa Diosan castíancè 'aish ca usai 'iti 'icèn. ²⁴ Uni raíri ca unin abè 'acananquin 'anuxun 'aia, raírinèx ca bètsi bètsi menu buáncè 'iti 'icèn. Usaquin 'aquin ca judíosma unicaman Jerusalén 'atimonan anu 'ixun aín cuèncèsa oquin 'ati 'icèn, atúan usoquin 'ati nètèa sènèncèbètan.

Usacuatsini ca Jesús utècènti 'icè quicè bana

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ Èsaquinribi ca Jesusan cacèxa:

—'Èx utècènti nètè ca 'urama 'icè quixun unicaman 'unánun ca naínu 'icè bari, 'uxè, 'ispa acamax bètsiti 'icèn. Usai 'imainuan parúnpapacama xuquirui bèchunia cuati ca camabi menu 'icè unicamax ratuti sináncasmai bènèti 'icèn. ²⁶ Naicamè'è shaíquicèbè ca anua 'icè ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. Acama isi ca unicamax, uisai cara 'iti 'icè quixun sinani racuètan bamai sináncasmai bènèti 'icèn. ²⁷ Usai 'icèbètan ca uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'ixun 'èn, nètè cuin mèúxun, 'èn cushin pècabètsinia, camabi unicaman isnuxun 'aia. ²⁸ 'Èn mi ñuixuncè ñucama 'icèbètan camina, anúnmi mitsux paè tani tèmèrati nètè sènènti ca 'urama 'icè quixun 'unánti 'ain. 'Unani camina chuámarua tani cuèinra cuèenti 'ain.

²⁹ Usoquin catancèxun ca Jesusan icamaribi ñuiquin èsaquin cacèxa:

—Mitsun iscèx ca higuera 'imainun uisa i cara, ³⁰ acamax baricuatsincèbè aín pèchi rèucubutancèx amiribishi corutècènia. Usaria 'ia isquin camina uni 'itsían mitsu cacèxunmabi mitsúnbi ca baritiacuatsinia quixun 'unanin. ³¹ Usaribitía 'èn mitsu ñuixuncè ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anúan Nucèn Papa Dios 'Apu 'iti nètè ca 'urama 'icè quixun. ³² Asérabi cana mitsu cain, bèría ènè nètènu bucucè unicamaxa bamacèma pain 'ain ca 'èn mitsu ñuixuncè banacama quicèsbabi oi 'iti 'icèn. ³³ Naí, me acamax ca cèñúti 'icèn, 'aínbi ca 'èn banaxa nètétimoí usabi 'ain camabi ñu 'èx quicèsbabi oi asérabi 'iti 'icèn.

³⁴ Usa 'ain camina mitsux cuèncè ñuishi 'anan paéanan ènè nètènu 'icè ñucamaishi sináncè 'itin rabanana bërúancacè 'iti 'ain. Usai bërúancacèma 'aish camina mitsúnmi sináncèbèmbabi 'èx ucèbè 'è isi rabínti 'ain. ³⁵ Sinaniamabi rican mapuquin unin tsatsa bicèsa usaribiti ca unin sináncèbèmbabi anun 'èx uti nètè uti 'icèn. ³⁶ Usa 'ain camina 'èx uti nètè caini, 'èn mitsu cacè ñucama ènéxa 'icèbèbi 'èmi catamèti èníma 'èmi cushicè 'inuxun, nètè camabi Nucèn Papa Dios ñucati 'ain. Usai 'i, 'èx utècèncèbè 'èn bëmánanuax aña 'uchañumabi 'inuxun camina Nucèn Papa Dios ñucati 'ain.

³⁷ Usaquin anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuanan ca Jesús xupíbu

xupíbućebě imé Olivos cacě matánu 'i cuancěxa. ³⁸ Usai anu 'iněti ca bari urucěbě bana űuixuni Jesús anux-un Nucěn Papa Dios rabiti xubunu cuantěcěancěxa. Cuantěcěnxuan bana űuixunia cuati ca unicama riquiani timěacěxa.

V. BAMAXBI CA JESUCRISTO BAIQUIAXA QUIXUN űUI QUIĆĚ BANA (22-24)

Judíos unicama Jesúsmi 'ěsěnan
(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

22 Anun chamiti űucěűunma 'acě pán piti nětě, Pascua cacě, 'iisama pain 'ain, ² ca judíos sacerdoteněn cushicama 'imainun an Moisésněn cuěněo bana 'unáncě unicama Jesús 'acatsi quixun sinanibi —'apuma unicamax ca aín bana cuacě 'aish numi nishti 'icě —quixun sinani atumi racuěquin uisoxun 'ati cara quixun sinani 'ěsěnanćěxa.

³ Usacěbě ca Jesusan 'unánmicě unicama męcěn rabě 'imainun rabě, acama achúshi, Judas Iscariote, anu űunshin 'atimaněn 'apu Satanás atsíancěxa. ⁴ Usai 'iquian cuanxun ca űunshin 'atimaněn 'apun sinánmicěx judíos sacerdoteněn cushicama 'imainun anux-un Nucěn Papa Dios rabiti xubunu 'icě suntárucamabě 'ěsěnanquin —'ěn cana Jesús mitsu 'inánti 'ai —quixun cacěxa. ⁵ Usoquian Judasan cacěx ca cuěěni —curíqui 'inánti ca —quix canancěxa. ⁶ Usoquian cacancěx —asábi ca —quixun catancěx cuanquin ca Judasan —'apuma unicaman isnunma carana uisaxun ěně unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncěxa.

Ashiquian Jesús bětan aín unicaman piá
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷ Anun chamiti űucěűunma 'acě pán anun piti nětě achúshi ca Pascua nětě anun carnero 'ati, a 'iacěxa. ⁸ A nětě 'icěbětan ca Jesusan Pedrocěűun Juan xuquin cacěxa:

—'ěně nětěnu a piti űu pinun camina nu měnioxuni cuanti 'ain.

⁹ Cacěxun ca cacěxa:

—'Uinuxuinra caranuna a piti měníoti 'ain? ¹⁰ Quia ca Jesusan cacěxa:

—Jerusalénu cuantancěx bėbaquin camina uni achúshiněan űutěn 'unpax buania měrati 'ain. Měraquin nuibiani camina anua ax atsíncě xubunu atsínti 'ain. ¹¹ Atsínquin camina aín 'ibu ěsaquin cati 'ain: An nu 'unánmicě uni an ca ěsaquin mi canun nu caxa: 'Uinuxun cara 'ėbětan 'ěn 'unánmicě unicaman Pascua nětěn piti űu piti 'ic? ¹² Usaquinmi cacěxun ca an mitsu anuxunu piti xubu namě cha, cata itsi manámi 'icě, anua mesa 'imainun anu tsóti acama měníocě, mitsu ismiti 'icěn. Anuxun camina a piti nu měnioxunti 'ain.

¹³ Usoquian cacěx cuanx Jerusalénu bėbaquin ca Jesusan cacěsabi oquin a űucama měraccěxa. Měraxun ca anuxun a nětěn piti űucama měníocěxa.

¹⁴ Měnioxian sěněon ca Jesús aín 'unánmicě unicamabě pinux mesanu tsóbuacěxa. ¹⁵ Mesanu tsóxun ca Jesusan aín 'unánmicě unicama cacěxa:

—'ěn cana mitsu cain, ěně nětěnxun cana ěsa piti mitsubě 'atěcěniman. Nucěn Papa Diosan nětěnxun cuni cana mitsubětan 'atěcěnti 'ain. Usa 'aish cana bamacěma pain 'aish a piti űumi mitsun 'ėbětan piti 'it-saira cuěěan.

¹⁷ Catancěxun ca anu uvas baca 'arucě maně xanpa biquin, Nucěn Papa Dios pain —asábi ca —catancěxun, aín 'unánmicě unicama 'inánquin cacěxa:

—'ěn cana mitsu cain, ěsaquin cana uvas baca ěnuxun 'atěcěniman. Axa 'Apu 'afan Nucěn Papa Diosan nětěnu aín unicamax abě 'icěbětan cuni cana 'atěcěnti 'ain. Usa 'ain camina ěně biquin camaxunbi 'ati 'ain.

¹⁹ Catancěxun ca Jesusan pán biquin Nucěn Papa Dios —asábi ca —catancěxun pán tucapaxun 'inánquin atu cacěxa:

—Mitsúnmi piti pán ěněx ca 'ě 'icěn. Mitsun 'uchacama těrěncě 'aish Nucěn Papa Diosnan 'inun 'ě unin 'acě 'ain, camina 'ěmi sinánquin 'ěn mitsu bėrí cacě ěně ěnquinma usabi oquin 'ati 'ain.

²⁰ Cacěxun piti piia sěněnia ca Jesusan maně xanpa anu 'icě uvas baca biquin catěcěancěxa:

—'ěně uvas baca ěněx ca 'ěn imi 'apati, 'ěx bamacě cupía mitsun 'uchacama těrěncě 'aish ainan 'inun Nucěn Papa Diosan měníocě, a 'icěn. ²¹ 'ěn mitsu camainun ca cuat. Uni itsin 'atimonuxun binuan an 'ě 'inánti uni, an ca nubětan ěnuxun piia. ²² Nucěn Papa Diosan měníocě oi cana uni 'inux anuax uá, 'ěx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ě 'ináncě uni, ax 'uchaűuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icě, usoquian Nucěn Papa Diosan 'acě 'iti 'icěn.

²³ Jesusan usaquin cacěxun cuati ca aín 'unánmicě unicamax —'ucucama uin cara usaquin 'ati 'ic? —quix űucacananćěxa.

Uiira cara bėtsibětan sěněnma 'iti 'icě quicě bana

²⁴ Uix cara bėtsibětan sěněnma 'iti 'icě quix ca Jesusan 'unánmicě unicama cuėbicanancěxa. ²⁵ Usaía quia ca Jesusan cacěxa:

—Judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuěěncěsabi oquian tēmėramiquinbi űu mēėnun 'amia. Usaquin 'amibi ca bėtsi unicama cai, ainsa aín unicamaxa upitax bucunun 'imia quix quia. ²⁶ Atux usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara mitsun cushi 'icě, ax ca cushima uni 'icěsaribiti 'iti 'icěn. An uni raíri bana 'ináncě uni, an ca an aín bana cuacě uni usaribi 'ixun uni itsi űu 'axunti 'icěn. ²⁷ 'An piti 'acě uni ax cara axa mesanu pi tsócě unibětan sěněn 'ic? An mesanuxun picě uni ax ca an piti 'acě unibě sěněnmara 'icěn. Usa 'aínbi cana 'ěx an mitsu űu 'axuncě a 'ain. ²⁸ Mitsun camina unicaman bėtsi bėtsi oiabi 'ě ěncěma 'ain.

²⁹ Usa 'icě cana 'ěn Papa Diosan 'ě 'apuirá 'inun 'imicěsaribi oími 'ėbě cushi 'inun mitsu 'imin. ³⁰ Usa 'ixunmi 'ěn nětěnxun 'ėbětan pianan, Israelněn bėchicě męcěn rabě 'imainun rabě, aín rėbúnquicamax cara

atun ñu 'acè cupí, uisai 'iti 'icè quixun canun cana mitsu 'imiti 'ain.

Pedronën —'èn cana a 'unanima —quixun uni cati Jesusan ñuia

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Usaquin catancëxun ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën ca mitsu 'atimamitisa tanquin an usaquin 'anúan ënun quixun Nucën Papa Dios ñucáxa. Usa 'ixun ca xanúan ñu bimi tacaquin shaícacësaribi oquin mitsu tanti 'icën. ³² Usa 'aínbi cana 'ëmi catamëti ënxunma 'anun Nucën Papa Dios mi ñucáxuan. 'Ëmi 'uchaxbi sinanati 'ëmi cushiquin camina axa 'ëmi catamëcë uni raíri 'ëmia aséرابي upiti catamënun 'aquinti 'ain.

³³ Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Mi 'acësaribi oquin sipuanan unin 'anúnbi cana mi ëniman.

³⁴ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Pedro, cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'è 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

Anúan unin Jesús 'atimoti nëtë 'iá

³⁵ Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'Èn mitsu uni bana ñuixunun xuquin, burasa, curíqui, taxaca, acama buanima camina cuanti 'ai quixun cacëx cuanx camina ñancáishi 'icëma 'ain, ¿usa cat?

Cacëxun ca —ca usa 'icën, ñancáishi cananuna 'icëma 'ai —quixun cacëxa. ³⁶ Canan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana 'ë ñuiquian cuënëo quiásabi oi ca 'iti 'icën. A banax ca quia: “An ñu 'atima 'acë unicama achúshi ca ax 'icë quiax ca unicamax qüiti 'icën”. A bana quiásabi oi ca unicamax 'ë ñui qüiti 'icën. Usa 'ain camina bërí min bana ñuixuni cuanquin burasañu 'ixun a buánti 'ain. Curíquiñu 'ixun camina buánti 'ain. Manë xëtocëñuma 'ixun camina min tari maruquin anun curíqui biquin maruti 'ain.

³⁸ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ca is, ënu ca manë xëtocë rabé 'icën.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ashi ca asábi 'icën.

Jesúsa Getsemaní naënuax aín Papabë bana

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Jerusalénuax cuani ca ax 'icësabi oi Jesús Olivos cacë matánu cuancëxa. Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa. ⁴⁰ Anu cuanx bëbatancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ñu 'atima 'atin rabanana camina mitsu bërúanan Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

⁴¹ Usoquin cabiani unin nicéxa maxax 'ibúcë 'urasa cuanx ca rantin puruni, Jesús Nucën Papa Diosbë banacëxa. ⁴² Banaquin ca cacëxa:

—Papan, mix cuëncëbëtanma cana 'èn bërí tëmëratima 'ain. Usa 'aínbi cana 'èx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴³ Usaquian cacëbë naínuax anu uxun ca ángelnën Jesús 'aquinquin cushiocëxa. ⁴⁴ 'Aisamaira masá nuituti bënëquin ca Jesusan amiribishi Nucën Papa Dios ñucátëcëancëxa. Ñucati 'aisamairai bënëti ca nichati aín nichá ax aín imi menu tusquicësa 'iacëxa. ⁴⁵ Nucën Papa Dios ñucátancëx nirucuatsini uquinbi ca aín 'unánmicë unicama masá nuituirai 'uxcë mëracëxa.

⁴⁶ Mëraquin ca bësúnquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina usaira 'uxin? Ca nirut. 'Uchati rabanana camina 'uxti tëai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

Jesús bican

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Usaquian Jesusan cacëbëbi ca 'aisamaira uni anu Jesús 'icë anu uacëxa. Ucëbë ca a unicamabë aín 'unánmicë unicama achúshi, Judas, ax rëcuëncuatsini a bëtsucucanux uacëxa. ⁴⁸ Aia ca Jesusan Judas cacëxa:

—¿Judas, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëa ënë unicaman binun caramina 'è bëtsucucati 'ain?

Cacëxunbi ca Judasnën cáma 'icën. ⁴⁹ Uisoí cara uaxa quixun isquin ca abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿'Ènë unicama caranuna manë xëtocën 'ati 'ain?

⁵⁰ Usaquin caquin ca uni achúshinën aín manë xëtocën sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëemicë uni aín pabí mëqueu 'icë pabíscacëxa. ⁵¹ Usaquian aín pabí tëaia oquin ca Jesusan cacëxa:

—Usoxunma ca 'at. Caquin mëcënan pamëquin ca aín pabí usabi 'itëcënun mómiacëxa.

⁵² Uotancëxun ca Jesusan sacerdotenën cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntárucama 'imainun anpan caniacëcëcama, an a bit-si ucë, acama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu tëacë tuínxun mëcamacë uni 'acësoquin 'è binux caramina ucan? ⁵³ Camabi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu mitsu bërí mitsun 'ësoquin 'anun ca Nucën Papa Diosan mitsu ëanxa, ñunshin 'atimanën 'apun cushínbi camina 'ësoquin 'è 'ain.

—'Èn cana a uni 'unáncëma 'ain —quixuan Pedronën ca

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Usoquin bitancëxun ca a unicaman Jesús buánxun judíos sacerdotenën cushicaman 'apun xubunu buáncëxa. Usoquian buania ca Pedronën 'uránxuinshi nuibiancëxa. ⁵⁵ Buanx bëbaquin a xubu rapasu 'icë me mëniocë, anu tsi ticaia tsóbucamainun ca Pedronëxribishi atubë tsóbucacëxa. ⁵⁶ Usaía anu tsócë, tsin 'èrëncëxun pëcaia Pedro isquin ñachai ca anuxuan an ñu mëecë xanux quiacëxa:

—'Ènë uníxribi ca a bicë unibë 'iixa.

⁵⁷ Usai quia ca Pedronën cacëxa:

—Mixmi a ñui quicë uni a cana 'unaniman.

⁵⁸ Usoquin can, basicëma 'ainshi ca uni achúshinën-ripi Pedro isquin cacëxa:

—Mix camina abë nicë uni a 'ain.

Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ëx cana ama 'ain.

⁵⁹ Achúshi hora 'icëbë ca bëtíxripi quiacëxa:

—Ënë unix ca Galileanu 'icë uni 'icën. Aséribi ca axripi a unibë 'iaxa.

⁶⁰ Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Uisai qui caina usai quin, a cana 'ën 'unaniman.

Quicëbëshi ca 'atapa banacëxa. ⁶¹ Banacëbë cuainacëquin ca Nucën 'Ibu Jesusan Pedro ñachaquin isacëxa. Ñachacëxun ca Pedronën ësaquian Jesusan a cacë bana sináncëxa: Ënë imé camina 'atapa banati-sama pan 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun 'ë ñuiquin rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

⁶² Usoquian Jesusan coóncë bana sinani ca Pedro ëman chiquiti masá nuituirai bëunan mëscüacëxa.

Suntárucama Jesúsmi cuaia

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Usa 'ain ca an bërúancë suntárucaman Jesús 'usani ami cuaiquin mëacëxa. ⁶⁴ Usoquin 'anan ca aín bëru chupan bëmáputancëxun mëequin —uin cara mi mëëaxa, ca ñuit —quixun cacëxa. ⁶⁵ Usaquin 'anan ca ami 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa.

Jesúsca judíos unibunën cushicaman 'apucamanu buáncan

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Pëcaracuatsincëbë ca anpan caniacëcë unicama 'imainun judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamax anu timéacëxa. Timéacëbetan ca anu atun cushibunën 'apucama timécë anu Jesús buáncëxa. Usoquian buáncëxa bëbaia ca 'apucaman Jesús cacëxa: ⁶⁷ —Mix aséribi ax utinu nun caíncë, Cristo 'ixun camina, aséribi cana a 'ai quixun nu cati 'ain.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana a 'ai quixun 'ën mitsu cacëxunbi camina 'ën bana ca aséribi 'icë quixun sináncantima 'ain.

⁶⁸ Usa 'ixun camina 'ën mitsu ñu ñucáquin cacëxunbi 'ë caíma 'ianan 'ë chiquínti sinántima 'ain. ⁶⁹ Usa 'ainbi cana bërí ënë menu 'itancëxbi Nucën Papa Dios cushi-ira, aín nëtënuax aín mëqueu tsotax abë 'Apu 'iti 'ain.

⁷⁰ Usoquian atu cacëxun ca camaxunbi ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Usa 'aish caramina aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ë cacë, ax ca aséribi 'icën.

⁷¹ Usai quia cuati ami nishi ca quicancëxa:

—'Itsa unix ca ami manánxa. Usa 'ainbi cananuna nunripi bërí nun pabitanbi aséribi ax 'atimati banaia cuan.

Jesús Pilatonu buáncan

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 Catancëx niruquin ca camaxunbi Jesús buáncun Pilátonu buáncëxa. ² Buanx bëbax aín bëmánon 'ixun ca Jesús ñuiquin ësaquin Pilato cacëxa:

—Ënë unían judíos unicama nun caibu bëtsi oquian sinánun quixun 'unánmia cananuna nunbi cuan. Nun nu a César buánmiti curíqui 'inánxunma 'anun nu canan ca ax isa Cristo 'aish 'apu 'icë quiaxa.

³ Usaquian cacëxun ca Pilátonën Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana 'ëx a 'ain, minmi cacë, usa.

⁴ Jesusan cacëxun cuaquin ca Pilátonën sacerdotenën cushicama 'imainun anu timécë unicama cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'atima ñu 'acëma 'icën.

⁵ Usaía Piláto quicëbëbi Jesúsmi xuatimati nishi ca munuma quicancëxa:

—An ca Galilea mecamanuxun unicama 'atimaquin 'unánmiquin tsuáquirumianan Judea mecamanuxun-ripi usoquin 'aia.

Pilátonëan Jesús Herodesnu xua

⁶ Ësaquian unicaman ñuia cuaquin ca Pilátonën —¿ënë unix cara Galileanu 'icë uni 'ic? —quixun atu ñucáncëxa. ⁷ Ñucáncëxuan —usa ca —quixun cacëxun cuaquin ca Pilatonën Jesúsca Herodesnu buántanun quixun xuacëxa. A me anua Herodes 'apu 'ain, anu 'icë uni ca Jesús 'icë quixun ñuia cuaxun ca —Herodes ca Jerusalénu uëxanxa —quixun 'unánquin anu buántanun quixun cacëxa. ⁸ Buáncëx bëbacëa unicaman Jesús ñuia cuati ca an uni itsin 'acëma ñu 'aia istisa tanquinbi iscëma 'aish, bërí a isi Herodes cuëëancëxa.

⁹ Usai cuëenquia 'itsaira bana ñucáncëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. ¹⁰ Caíma 'imainun ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama munuma banai ami manáncëxa.

¹¹ Usaria ca Herodesbëtan aín suntárucaman Jesús 'atimonan a 'usánquin cuaiquin 'apúan pañucë chupa pañumitancëxun Pilátonua buántëcëntanun quixun xuacëxa. ¹² Usa 'ain ca 'itsa baritia abë nishanancë 'aishbi a nëténbi sinanati Pilátobë Herodes nuibanancëxa.

Jesús ca bamati 'icë quiáxa quican bana

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Usa 'ain ca Pilatonën, judíos sacerdotenën cushicama 'imainun judíos 'apucama 'imainun unicama camiacëxa. ¹⁴ Camicëxa ucë ca cacëxa:

—Mitsun, ënë unin ca 'atimati banaquin unicama tsuáquirumia quixun cacëxun, cana mitsun ismainunbi a ñucán. Ñucáxun 'ën iscëxbi ca an uisa ñubi mitsux ami manánquin 'ë cacë, a 'acëma 'icën. ¹⁵ Anu xucëxunbi ca Heródesnën amiribishi nunua bëtëcënnun xuaxa.

Anribi ca añu 'uchabia 'acëma 'icë 'unánxa. Usa 'ain ca nun iscëxun a cupía bamati, ñu 'atima 'acëma 'icën.
¹⁶ Usa 'ain cana paë tanmitancëxuinshi cuantánun ënti 'ain.

¹⁷ Caquin ca anun pán chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëncëma pain 'ain, usabiquin 'acë 'ixun, uni achúshi sipunua chiquínti sináncëxa. ¹⁸ Usoquian Jesús chiquínti sináncëbëbi ca unicamax munuma sharáru quicancëxa:

—Ënë uni ca 'at, 'anan ca Barrabás nu chiquínxun.

¹⁹ An 'apu ñui 'atimati banaquin, Jerusalénu 'icë unicama tsuáquirumicë, 'ianan an uni 'acë cupí ca Barrabás sipuacë 'iacëxa. ²⁰ Unicamaxa munuma sharáru quia cuati ca Pilátónëx amiribishi —nun iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icë —quiax quitëcëancëxa. ²¹ Quicëbëbi ca munuma sharáru quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas, i curúsocënu ca a matas.

²² Usaía quicaniabi ca rabé oquin cacësabi oquin Pilatonën amiribishi catëcëancëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ënën 'ax? 'Ën iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icën. Usa 'ain cana paë tanmitancëxuinshi cuantánun ënti 'ain.

²³ Quicëbëbi ca usaribiti amiribishi munuma sharáru quitëcëancëxa, bamatanun i curúsocënu matáscë ca 'iti 'icë quiax. Usai quia ca Pilatonën atu sinanamicas-macëxa. ²⁴ Sinanamicasmaquin ca Pilatonën atúan cacësabi oi ca 'iti 'icë quixun cacëxa. ²⁵ Caxun ca Barrabás, an unicama tsuáquirumianan uni 'acë cupí sipuacë uni, a judíos unicaman ñucácësabi oquin chiquíancëxa. Usaquin chiquíanan ca Jesús, judíos unibunën 'apucamaxa cuëncësabi oquian 'anun quixun, aín suntárucama cacëxa.

I curúsocënu Jesús matáscan (Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Usoquian Pilatonën cacëxun Jesús buani cuanquin-bi ca suntárunën Cirene nëtënu 'icë uni Simón, ax aín naënuax anúan cuancë bai, anun aia isquin suntárunën biquin 'iámiquin, anua Jesús matásti i curúsocë, a Jesús caxu cuanquin buánxunun quixun cacëxa.

²⁷ Usaía 'ia ca 'aisamaira unin nuibiancëxa, xanucamanribi nuibiani ca 'aisamaira masá nuituti bëunan mëscuti rarumacëxa. ²⁸ Usai 'ia cuati cuainacëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Jerusalénu 'icë xanucama, 'ë sinani bëunan mëscuti rarumaxma ca 'it. Mitsu 'imainun mitsun tuácamashi sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain. ²⁹ Anúnmi mitsun tëmëratí nëtë ca uti 'icën. A nëtë ucëbë ca unicamax ëesai qiti 'icën, tuacëma xanux ca cuëenti 'icën, tuacëma 'ixun aín tuá xuma 'amicëma xanux ca xanu itsían 'acësaribi oquin paë tancëma 'aish cuëenti 'icën.

³⁰ Anun usai 'iti nëtë ucëbëtan ca unicaman unëtisa tanquin aín bashicama atunu rëucubunun canan matá atu mapunun quixun cati 'icën. ³¹ 'Ën ñu 'atima 'acëma 'icëbia 'ë ësoquin 'acë 'ain ca an ñu 'atima 'acë unica-

max atun 'ë 'acësamaira oquin 'acë 'iti 'icën. Usoquian anun 'ati nëtë ca uti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.

³² Usa 'ain ca uni rabé an 'atima ñu 'acë, aribi Jesús-bëa bamati suntárunën buáncëxa.

³³ Usoxun ca suntárunën a buani cuanx, Mapuxo cacë me, anu bëbaquin anuaxa bamanun Jesús matástancëxun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíanan ca an 'atima ñu 'acë uni rabéribi i curúsocënu matástancëxun, bëtsia Jesusan mëqueu 'imainun bëtsi Jesusan mëmiu 'inun nitsíancëxa. ³⁴ Suntárunëan usoquin 'acëxun ca Jesusan Nucën Papa Dios cacëxa:

—Papan, ënë unicaman ca añu cara 'aia quixun 'unanima. Usa 'icë camina atun 'ucha tërénquin manu-miti 'ain.

Usa 'ain ca anu uni matáscë i curúsocëcama nitsíntancëxun, suntárunën uin cara isa Jesusan chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tancëxa. ³⁵ Usaquian Jesús 'aia ca unicaman isacëxa. Is-mainun ca judíos unibunën 'apucamax Jesús ñui 'atimati banai ami cuai ëesai canancëxa:

—An uni raíri iémicësaribi oi iétibi ca iétima. Ax aséribi Cristo a Nucën Papa Diosan ënu xunuxun caíscë 'aish ca axbi iéti 'icën.

³⁶ Anu 'icë suntárucamanribi ca uquin ami cuaiquin bimi baca cachacë a xëanun quixun 'ináncëxa. ³⁷ 'Inánquin ca —mix aséribi judíos unicaman 'apu 'aish ca mixbi iët —quixun cacëxa.

³⁸ Anua a matáscancë i curúsocënu ca Jesús manámi ësaquin cuënëocë bana matáscë 'iacëxa: “Ënëx ca judíos unicaman 'apu 'icën”. A banax ca griego banan cuënëocë 'ianan Romanu 'icë unin bana, latín cacë, anun cuënëocë 'ianan judíos unibunën bana, hebreo cacë, anúnribi cuënëocë 'iacëxa.

³⁹ A Jesús 'acësaribi oquin i curúsocënu matáscë uni rabé, achúshinën ca ami 'atimati banaquin 'usánquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina Cristoma 'ain? Mix aséribi Cristo 'aish ca mixbi iët. Iéanan ca nuribi iémit.

⁴⁰ Usoquian Jesús caia cuaquin ca acëñuan matáscë unin bëtsi ñu caquin cacëxa:

—¿Mix usaribi oquin 'acë 'aíshbi caramina Nucën Papa Diosmi racuëtiman? ⁴¹ Aséribi cananuna nux nun 'ucha cupí paë tanin. Usa nux 'aínbi ca ënë uni añu 'uchabi 'acëma 'icën.

⁴² Usoquin bëtsi catancëxun ca a unin Jesús cacëxa: —Jesús, min nëtënuax 'apu 'ixun camina 'ë manutima 'ain.

⁴³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana 'ën mi cain, ënë nëténbi camina anu 'ëx 'icë anu 'ëbë 'iti 'ain.

Jesús bama

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Usai 'imainun ca bari xamárucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquiax ca rabé 'imainun achúshi hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa. ⁴⁵ Usai bari bëánquimainun ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu

mëu anun bēpāncē chupax amo rabé 'inun tuquiacēxa. ⁴⁶ Usaía 'icēbē ca munuma cuēncēnishi Jesú quiacēxa:

—Papan, 'ēn cana 'ēn bēru ñunshin minmi binun mi 'inanin. Usaquin catancēx ca ashiti bamacēxa.

⁴⁷ Usaía 'icēcama isquin ca Romanu 'icē capitán Nucēn Papa Dios rabi quiacēxa:

—Asérabi ca ēnē unix 'uchañuma 'iaxa.

⁴⁸ Usaía quimainun ca axa Jesús 'ia isi timécē unica-maxribi masá nuituti, atun nuitu mēēi shitáshquiquiani uténbuax, atun xubunu cuancēxa.

⁴⁹ Raírinēxa usai 'imainun ca an a 'unáncē unicama 'imainun axa Galileanuax a nuibētsini ucē xanucaman-ribi 'ura nixun Jesús usai 'ia isacēxa.

Jesús bamacē mēnion ñui quicē bana

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Judea cacē menu 'icē ēma, Arimatea, anu 'icē uni achúshi ca José cacē 'iacēxa. Ax ca upí uni 'aish upí sinánñu 'iacēxa. Ax ca judíos cushicaman 'apucama achúshi 'iacēxa. ⁵¹ Usa 'aishbi ca José an anun Nucēn Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nētē uti caíncē uni 'iacēxa. Usa 'ixun ca raíri 'apucaman 'acēsaribi oquin sinánquinma, atúxa Jesús 'acatsi quiax 'ēsénani —'ati ca —quiax quicēbētanbi, an cáma 'icēn. ⁵² Usa 'ixun ca Josēnēn anu cuanxun Pilato cacēxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

⁵³ Usaquin cacēxuan —camina buánti 'ai —quixun cacēxun ca Josēnēn Jesús i curúsocēnua nanpátancēx-un, sámana upitan rabúancēxa. Rabúnbianquin ca anu uni bamaia mēnótia matá me tēmú bēri naécē, anu uni ñucē mēnócēma pan, anu mēnionuxun buáncēxa. ⁵⁴ Usoquin anun ñu mēētima nētēn 'atima cupí, a nētē 'icēma 'ain, ca Josēnēn Jesús mēnionuxun buáncēxa. Buánxuan mēnion ca anun ñu mēētima nētē 'iacēxa.

⁵⁵ Usoquian buania nuibianxun ca Galileanuax abē uéxancē xanucaman uinuiru cara Jesús mēníoia isanan uisaira oquin cara mēníoia quixun isacēxa. ⁵⁶ Isbiani atun xubunu cuanxun ca anun Jesús sanu oti ro buánuxun mēnócēxa. Mēnótancēx ca Moisésnēn cuēnēo bana quicēsabi oi, anun ñu mēētima nētē 'ain, tantiacēxa.

Jesús baísquia

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 Anun ñu mēētima nētē 'iónxa pēcaracēbēa bari urucēma 'aínshi ca axa Galileanuax Jesús bē uēxancē xanucama anun sanu oti ro mēníoēxancē a buani raíri xanubē anua Jesús mēníoēxancēnu cuan-tēcēancēxa. ² Buani cuanx anu bēbaquinbi ca mapara, anun quini xēpuēxancē, racanacē isacēxa. ³ Usa 'icē is-tancēx cuani, quininu atsínquianxun isquinbi ca Nucēn 'Ibu Jesús 'aímcēxa. ⁴ 'Aímoi ratuti ca sináncasmacēxa. Usai ratúquian atun iscēxbi ca rabé uni, chupa chaba chabaquicē pañucē, a rapasu 'iacēxa. ⁵ Usa isi ca xanucamax racuēti meu tētúbuacēxa. Tētúbutiabi ca a unin cacēxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun anu uni bamacē mēniotinua axa ashiti bamacēma uni barin? ⁶ Ax ca ēnua 'icēn, ca baísquiaxa. An Galileanuaxun mitsu caēxancē bana camina sinánti 'ain. ⁷ Ésaquin ca mitsu caēxanxa: Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'icē, ca 'ē 'atima unin, uni itsían 'ē 'aminun 'inánti 'icēn. 'Ináncēx-un ca i curúsocēnu bamanun 'ē matásti 'icēn. Matáscēx asérabi bamatancēx cana rabé 'imainun achúshi nētē 'iónxa pēcaratēcēncēbē baísquiti 'ai quix-un.

⁸ Usaquian ángelnēn cacēxun ca —asérabi ca Jesu-san usaquin nu caēxanxa —quixun xanucaman sináncēxa. ⁹ Usaquin sinánbiani anuax cuanxun ca atun iscēcama ñuianan ángelnēn cacēcama ñuiquin, Jesusan 'unánmicē unicama mēcēn rabé 'imainun achúshi a 'imainun an aín bana cuacē uni raíricamaribi ñuixuancēxa. ¹⁰ Usaquian an Jesusan 'unánmicē unica-ma ñuixuncē xanucama ax ca 'iacēxa, María Magdale-na 'imainun Juana 'imainun Jacobonēn tita María, 'imainun axa atubē 'icē xanucamaribi. ¹¹ Usaquian aca-man ñuixuncēxunbi ca —cēmēi ca quia —quixun sinánquin —usa ca —quixun sinánma 'icēn.

¹² Usaía raíri 'imainun ca Pedronēxēshi abáquiani a quininu cuancēxa. Cuanx bēbai tētúbuquin isquinbi ca anun Jesús rabúncē chupa ashi isacēxa. Isbiani ratúquiani uisai cara 'iaxa quixun sináncasmái ca aín 'icēnu cuantēcēancēxa.

Emaús ēmanu bain cuanía usai 'iá

(Mr 16.12-13)

¹³ A nētēnbi ca an Jesusan bana cuacē uni rabé Jerusalénuax, axa mēcēn rabé 'imainun achúshi kilo-metrosa 'ain, Emaús cacē ēmanu bain cuancēxa. ¹⁴ Us-ai bain cuani ca a rabētax usaía Jerusalénuax Jesús 'icē ñui cananquiancēxa. ¹⁵ Usaía cananquiancēbēbi ca Jesús a caxu cuani, atubē biránanquiani cuancēxa. ¹⁶ Cuania isquin 'unántisa 'ixunbi ca —ēnēx ca Jesús 'icē —quixun 'unánma 'icēn. ¹⁷ 'Unáncēxunmabi ca Jesusan atu cacēxa:

—¿Añu ñui caramina cananquianin? ¿Uisacatsi caramina masá nuitutin?

¹⁸ Cacēx niracēquin ca axa bain cuancē uni rabé, achúshi, Cleofas cacē, an Jesús cacēxa:

—¿Amanuax Jerusalénu ucē 'ixunbia uisa ñucama cara anu 'iaxa quixun ñuicania 'itsa unin cuanbi caram-ina mínshi cuacēma 'ain?

¹⁹ Quixuan cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Añu ñui cara quicanx?

Quia ca cacēxa:

—Nazaretnu 'icē Jesús, a ñui ca quicanxa. An ca Nucēn Papa Dios 'imainun unicamanribi iscēxun upí oquin Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuanan aín cushínbi uni itsin 'acēma ñu 'axa. ²⁰ Usa 'icēbi ca nun sacerdotenēn cushicamabētan nun cushi raíricaman-ribi a Piláto 'inánxa, ax isa i curúsocēnu matáscēx ba-manun quixun. ²¹ Nun cananuna Romanu 'icē unían, nux Israel unibu 'icē, nu 'imainun nun nētēcamaribi 'ibuacē 'aínbia nunainshi nun nētē 'inun, an nu

mënióxunti sinan, 'aínbi ca bamaëxanxa. ²² Usa 'aínbi ca nuxnu 'icësaribitía ami sináncë xanu raírinën anu Jesús mëniöëxancënu pëcaracëma 'aínshi cuanxun isbëtsini uxun ñuixunquin nu ratupunia. ²³ Cuanxunbi ca Jesús 'aímopunia. 'Aímobëtsini uxun ca nu capunia, ángel rabëtainsa iscëxun atu, Jesús ca bamacëma 'icë, ca baísqüiäxa, caxa quixun. ²⁴ Usaquin cacëx anua Jesús mëniöëxancënu cuanxunbi ca nubëa 'icë uni raírinën xanúan cacësabi oquin isquinbi Jesús mëraima 'ipunia. ²⁵ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina sinaniman. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuëñëo banax ca aséribi 'icë quixun camina sináncëma 'ain. ²⁶ ¿A bana quicësabi oi cara Cristo, ax aín Papabë 'Apu 'i cuancëma pan 'aish, paë tani tëmëratí 'iax?

²⁷ Caxun ca Moisésnëan cuëñëo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuëñëo bana, uisa banacama cara a ñui quicë 'icë, a banaxa quicësabi oi ca 'iaxa quixun a uni rabé ñuixuancëxa. ²⁸ Atu bana ñuixunbiancëx anua cuancë Emaús ëmanu abë bëbaquinbi ca a rabëtan, Jesús sapi ca cuanshitia quixun isacëxa. ²⁹ Isquin ca cacëxa:

—Barí ca xupíbutia, ca baquishia, usa 'ain camina nun xubunu nubë 'i cuanti 'ain. Cacëx ca atubë cuanx aín xubunu 'i Jesús atsíancëxa.

³⁰ Atsítancëx mesanu a uni rabëbë tsóbuxun ca pán bixun —asábi ca —Nucën Papa Dios catancëxun, tuca-paquin atu 'ináncëxa. ³¹ Usa 'ain ca, ënëx ca Jesús 'icë quixun 'unántancëxunmabi pán tucapaxun 'ináncëxun pain —Jesús ca ënëx 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unania ratúcëbëishi ca Jesús nëtéacëxa. ³² Nëtécëbë ca canancëxa:

—An nubë banaquin cuëñëo banacama nu ñuixuncëxun cananuna nun nuitu cuëñëni shimëniocacësa tanpunin, ¿usa cat?

³³ Usaquin sinani bënëtishi cuanx ca Jerusalénu cuantëcëancëxa. Cuanx bëbaquin ca Jesusan 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun achúshi, acamabëa Jesusan bana cuacë raíri unicamaribi timécë mëracëxa. ³⁴ Mëracëxun ca axa timécë unicaman cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesús ca aséribi baísqüitëcëanxa. Usa 'icë ca Simonan ispunia.

³⁵ Usaquian cacëxun cuaquin ca Emaúsnuax ucë uni rabëtan, usai ca bainuax nubë 'ipunia quixun canan —nua pán mëtícaquin 'ináncëxuinshi cananuna ax ca aséribi Jesús 'icë quixun 'unánpuni —quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun achúshi an Jesús isa

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Usaquin atu ñuixunía sënëncëma pain 'aínbi axbi chiquiracëti atu nëbëtsi niracëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican.

³⁷ Usoquian atu cacëx racuëti ratúquin ca —ñunshin ca —quixun sináncëxa. ³⁸ Usai 'i ami racuëtia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtín? ¿Uisa cupí caramina 'ëx cana aséribi Jesús 'ai quixun sinaniman? ³⁹ 'Ën mëcën 'imainun ca 'ën taë is. Isquin ca, 'ëx cana Jesús 'ai quixun 'unan. Uisa cara 'ën nami 'imainun 'ën xo 'icë quixunmi 'unánun ca 'ë ramët. Ñunshinax ca xoñuma 'ianan namiñuma 'icën.

⁴⁰ Usaquin caquin ca mëshpáquin aín mëcën ismi-anan aín taëribi ismiacëxa. ⁴¹ Usoquian ismicëxbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —quiax cuëñëibi sináncasmai ratúacëxa. Ratutia isquin ca Jesusan —¿mitsun a piti ñu cara 'aíma 'ic? —quixun cacëxa. ⁴² Cacëxun ca tsatsa quicë paná 'imainun buna rëpa tëxëra 'ináncëxa. ⁴³ 'Ináncëxun biquin ca atun ismainunbi Jesusan piacëxa.

⁴⁴ Pitancëx sënënxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx bamacëma pain 'ixun 'ën mitsu cacësabi oi ca 'iaxa. 'Ë ñuiquin cuëñëo banacama Moisésnën 'a, 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëo banacama, 'imainun Salmosribi, acamaxa 'ë ñui quicë bana axa quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun 'ën mitsu cacësabi oi cana 'ian. ⁴⁵ Usaquin caxun ca a ñuiquian cuëñëo banacama upí oquin cuanun ñuixunquin anu timécë unicama 'unánmiacëxa. ⁴⁶ 'Unánmiquin ca ësaquin cacëxa:

—Ësai ca a bana quia, Cristo ca bamatancëx rabé 'iónxa pëcaratëcëncëbë baísqüiti 'icën. ⁴⁷ Usa 'ain ca aín unicaman Jerusalénuxun pain aín bana ñuitancëxun camabi menu cuanquin ësoquin caquin unicama ñuixunti 'icën, Nucën Papa Diosan atun 'atima ñu 'acëcama tërëncë 'inuxun ca sinanaquin bëtsi oquin sinánti 'icë quixun. Ësaía a ñui cuëñëo bana quicë a ñuixuntancëxun ca Jesusan atu cacëxa: ⁴⁸ Mitsun camina 'ëx 'ia iscë 'ixun, uisai carana 'ë ñuiquin cuëñëo banacama quicësabi oi 'ia quixun unicama ñuixunti 'ain. ⁴⁹ Axa uti ñuiquian 'ën Papa Diosan 'ë cacë, a cana mitsunu unun xuti 'ain. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan aín cushi mitsu 'inánun Jerusalénu bërúxun caínti 'ain.

Jesús naínu cuan

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Usa 'ain ca Jesusan Jerusalénuax cuanquin Betania ëma 'urama, aín unicama buáncëxa. Buántancëxun aín mëcën rabé manámi oquin ca Nucën Papa Dios atu ñucáxuancëxa. ⁵¹ Usaquin ñucáxuntancëxun acama ëbiani ca anua Nucën Papa Dios 'icë anu cuancëxa. ⁵² Cuania rabbitancëx ca chuámashi tani cuëñëquiani Jerusalénu cuantëcëancëxa. ⁵³ Cuanancëxun ca nëtë camabi anuxun Nucën Papa Dios rabbití xubunu cuanxun, a rabiacëxa. Ashi.

Juan

Nucën Papa Diosan Bana uni 'iá

1 Nucën Papa Diosan ñu unioisama pain 'ainbi ca aín Bana 'iacëxa. Aín Bana ax ca Nucën Papa Diosbë 'iacëxa, ax ca Nucën Papa Diosbi 'iacëxa. ² Usa 'ain ca ñu unioçëma pain 'ain aín Bana, ax Nucën Papa Diosbë 'iacëxa. ³ Aín Banáinshi ca camabi ñu uniacëxa. Nucën Papa Diosan Bana 'aíma 'ia 'ain ca ñu 'aíma 'ianan ñancáishi 'itsíanxa. ⁴ A bana anúan Nucën Papa Diosan nètë 'inan 'aish ca camabi ñu 'imainun uníxribi ènë nètënu bucuia. Usai 'i ca an 'imicëx unicama sinánñu 'icën. ⁵ Ñunshin 'atimanën 'imicëxun unin 'aisama 'iti sinaniabi ca Nucën Papa Diosan Bana ax upíira 'ixun uni upí 'inun 'imia. Usaquian 'imia ca ñunshin 'atimanën a cuati uni upí 'iaxma 'inun quixun Nucën Papa Diosan bana a nètënimia.

⁶ Uni achúshi ca 'iacëxa Juan caquin anëcë. A ca Nucën Papa Diosan ènë menua unun xuacëxa. ⁷ Ax ca Nucën Papa Diosan Bana, an 'uchañuira 'icëbi uni aín nuitu upí 'imiti, ax ucëbëa ami catamënun camabi uni a ñuixuni uacëxa. ⁸ Juan, ax ca an uni aín nuitu upí 'imiti ama 'iacëxa. Usa 'aíshbi ca axa uti ainra uni aín nuitu upí 'imiti, a unicama ñuixunuan Nucën Papa Diosan ènë menu xucë 'iacëxa. ⁹ An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti axa uti ñuiquin ca Juanën unicama ñuixuancëxa.

¹⁰ An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti ax ca ènë menu 'iacëxa. Usa 'ixun an Nucën Papa Diosbëtan camabi me 'imainun camabi ñucama unio 'icëbi ca unicaman, ui cara ax 'icë quixun 'unánma 'icën. ¹¹ Ènë nètënu 'icë unicaman ca an unio 'ixunbi, atubë 'inúxa ucëbi biisama tancëxa. ¹² Usa 'ixunbi ca uicamax cara ami sinánan ami catamëtia, acama Nucën Papa Diosan bëchicëa 'inun 'imiacëxa. ¹³ Unían aín xanumi bëchicë tuá ax ca unishi 'ia. Unin bëchicënëxa usa 'ainbi ca usama Nucën Papa Diosan bëchicëcama 'icën. Ax ca aín cushínshia aín bëchicë 'imicë 'icën.

¹⁴ Nucën Papa Diosan Bana a ca bëtsi tuásaribi 'inun xanun bacéancëxa, uni 'inun. Nucën Papa Diosan sinánsaribi 'ixun ca ènë menu 'icë unicama abë 'ixun nuibacëxa. Ax aín Bëchicë Achúshi 'aish aín Papa Diossaribi 'aish aín sinan upíira upí cananuna isacën. ¹⁵ Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, an Nucën Papa Diosan Bana ñui munuma banaquin cacëxa:

—Ènëx ca a ñuiquin ësaquin 'èn mitsu caëxancë a 'icën: Axa 'ë caxu uti uni ax ca 'ësamaira 'icën. 'Ëx 'icëma pain 'ain ax pain 'iá 'aish ca 'ësamaira 'icën.

¹⁶ An ca aín sinan upíira 'ixun ax 'icësaribitinu nun sinan upí 'inun nuibaquin ènquinma nu 'aquinia. ¹⁷ Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ca Moisésnën nucën raracama 'unánmiacëxa. Usa 'ainbi ca axira uxun Jesucristonën asérabi nuibaquin aín 'ucha tërénquin Nucën Papa Dios cuëncësabi oía aín uni 'inun 'imiäxa. ¹⁸ Uinu 'icë unínbi ca Nucën Papa Dios isáma 'icën. Aín Bëchicë Achúshi, axa aín Papabë 'icë, an cuni ca uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun nu 'unánmiacëxa.

I. JESUCRISTONËAN GALILEA ME 'IMAINUN JUDEA MENUXUN BANA ÑUIXUAN (1.19-12.50)

Juanëan Jesús ñuia

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë judíos unicaman ax caraisa ui 'icë quixuan Juan ñucátanun, sacerdotecamacëñun levita unicama xuacëxa. ²⁰ Xucëx cuanx bëbaxuan ñucácëxun ca parántisama tanquin Juanën cacëxa:

—'Ëx cana Cristoma 'ain.

²¹ Cacëxun ca cacëxa:

—¿Ama 'aish caina ui 'ain? ¿Elías caina 'ain?

Quixuan cacëxun ca cacëxa:

—'Ëx cana ama 'ain.

Cacëxun ca ñucátëcëancëxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti uni, axa uti a caina mix 'ain?

Cacëxun ca —ama cana 'ai —quixun cacëxa. ²² Usaquin cacëxunbi ca catëcëancëxa:

—¿Uiira caramina mix 'ain? An nu xucë unicamanu cai cuanun ca mix caramina ui 'ai quixun nu cat.

²³ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—'Ëx cana axa anu uni 'icëma menuax munuma banacë uni a 'ain, ësai qui: “Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanati 'ain”. An ènë bana cuënëo, Isaías, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, axa quiásabi oi cana 'ëx 'in.

²⁴ Axa usaquin Juan ñucati cuancë unicamax ca fariseo unicaman xucë 'iacëxa. ²⁵ Usa 'ixun ca Juan catëcëancëxa:

—¿Mix Cristoma 'ianan Elíasma 'ianan an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti, axa uti ama 'ixunbi caina min uisa cupí unicama 'unpaxan nashimin?

²⁶ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—'Ën cana uni 'unpaxan nashimin, 'aínbi ca mitsúnmi 'unáncëma uni achúshi mitsubë 'icën. ²⁷ Ax 'ësamaira 'aish ca mitsúnmi 'unánun 'ë caxu aia. 'Ëx 'iisama pain 'ain, ax pain 'iá 'aish ca 'ësamaira 'icën. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxunti-ma 'ain.

²⁸ Jordán 'ucëmanan 'icë Betábara cacë ëma anuxuan unicama nashimicë, anu cuanx ca unían xucë unicama usai Juanbë banacëxa.

Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bamati, Cristo, a ñuicë bana

²⁹ Usaquin unicama coónxun ca Juanën Jesús aia isacëxa. Aia isi ca quiacëxa:

—Ca is, ënëx ca unin 'ucha cupí carnero bamati 'aínbia ax bamacë cupí Nucën Papa Diosan camabi unin 'ucha tērēnti a 'icën. ³⁰ Ënëx ca a ñuiquin ësai quiquin 'ën mitsu cacë a 'icën: Axa 'ësamaira uni ax ca 'ë caxu aia. 'Ëx 'icëma pain 'ain ca ax pain 'iacëxa. Usa 'aish ca 'ësamaira 'icën. A ñuiquin 'ën mi cacë, a ca ux 'icën.

³¹ 'Ënribi cana a 'unáncëma 'ain, 'aishbi cana Israel unicaman uisa uni cara quixun a 'unánun 'unpaxan uni nashimi uan.

³² Usaquin catancëxun ca, ësai ca 'iixa quixun Juanën unicama ñuixuancëxa:

—'Ën a 'unáncëma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ën 'unpaxan uni nashiminun xuquin 'ë caxa: "Uni achúshinua 'ën Bëru Ñunshin Upí ubútancëx 'irua camina isnuxun 'ain. Ainra ca uni 'ën Bëru Ñunshin Upíbéa 'inun 'imiti 'icën". Usaquin ca 'ë caxa. An 'ë cacësabi oquin cana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upía ñumacuru tinax naínuax ubútancëx a uninu 'irua isan. ³⁴ Usaquin isun cana —ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quixun camabi uni cain.

Usaquin ca Juanën cacëxa.

Jesusan aín 'unánmicë unia 'inun a pain caísa uni

³⁵ Usaquian coon ca Juanbë aín 'unánmicë uni rabé 'iacëxa. ³⁶ Abë 'icë ca Jesús cuainia isquin Juanën cacëxa:

—Ca is, carnero 'icësaribiti unin 'ucha cupí bamanuan Nucën Papa Diosan xua a ca ux 'icën.

³⁷ Usaía quia cuaquin ca Juanën 'unánmicë uni rabëtan Jesús nuibiancëxa. ³⁸ Nuibiancëxun caxu bësuquin isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu caramina barin?

Cacëxun ca ñucácëxa:

—¿Inu cara min 'iti 'ic, rabí? (Rabí quicë bana, ax ca an uni 'unánmicë uni qui quicë 'icën.)

³⁹ ¿Inu 'icë cara min 'iti 'ic? quixun cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Isi cuanun ca ut.

Cacëx cuanxun ca aín 'iti isacëxa, istancëx ca bari xupíbcëbëa baquíshti 'urama 'ain abë 'iacëxa.

⁴⁰ Juanën cacëxun cuaquian Jesús nuibiancë uni rabëtax ca bësix Simón Pedronën xucën Andrés 'iacëxa.

⁴¹ Jesusan 'itinuax cuanxun ca Andrésnën aín xucën Simón Pedro bariquin mëraxun cacëxa:

—Mesías cananuna isan.

Mesías quicë bana, ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caíncë a qui quicë 'icën. ⁴² Cabianquin ca aín xucën Jesúsnu buáncëxa. Buáncëx bëbaia isquin ca Jesusan bëñachaquin cacëxa:

—Mix camina Juanën bëchicë, Simón, a 'ain. 'Aishbi camina Cefas caquin anëcë 'iti 'ain.

Cefas quicë bana, ax ca Pedro qui quicë 'icën.

Jesusan Felipe 'imainun Natanael abë cuanun ca

⁴³ Usaquian Pedro coon pëcaracëbë, Galilea menu cuanti sinani cuanquinbi ca Jesusan Felipe mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

⁴⁴ Felipe Betsaida ëmanu 'icë uni 'ain, ca Andrés 'imainun Pedroribi, anu 'icë uni 'iacëxa. ⁴⁵ Usaquian Jesusan cacëx cuanxun ca Felipenën Natanael cacë uni bariquin mëraquin cacëxa:

—A ñuiquian Moisés 'imainun an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni bana ñuixuncë unicaman cuënëo, a uni cananuna mëran. Ax ca Jesús, Nazaretu 'icë uni, Josénën bëchicë, a 'icën.

⁴⁶ Felipenën cacëxun ca Natanaelnën cacëxa:

—¿Nazaret ëmanu cara ñu 'unáncë uni 'iti 'ic?

Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Usa ca mi isnun ca 'ëbë cuani ut.

⁴⁷ Cabianquin buáncëxa Natanael aia isi ca Jesús quiacëxa:

—U unix ca aséabi Israel uni upí 'icën, uni paráncëma ca ux 'icën.

⁴⁸ Quia ca Natanaelnën cacëxa:

—¿Uisaxun caramina 'ë 'unan?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mi caia Felipe cuancëma pan 'aínbi cana mi higuera tanáinua isan.

⁴⁹ Cacëxun ca Natanaelnën cacëxa:

—Mix camina Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ianan Israel unicaman 'apu 'ain.

⁵⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Higuera tanáinua cana mi isan 'ën mi cacëxun caramina bërí, ënëx ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'ë sinanin? Minmi 'ë iscësamaira oquin camina 'ën ñu 'aia isnuxun 'ain.

⁵¹ Ésaquinribi ca Jesusan Natanael cacëxa:

—Aséabi cana mitsu cain, naí panárabëcëbëtan camina uni 'inux 'ëx anuax uá, 'ë manáminuaxa Nucën Papa Diosan ángelcama cuaruanan ubutia isnuxun 'ain.

Unin xanu biti nètëa Jesús Canánu 'iá

2 Rabé nètë 'iónxa pëcaracëbëtan ca Galilea nètënu 'icë ëma, Caná cacë, anuxun uni achúshinën aín bëchicë xanu bimiti 'ain, aín ainti 'ibucama pi unun quixun aín uni camiacëxa. Anu ca Jesusan titaribi 'iacëxa. ² Usa 'ain ca Jesúsribi aín 'unánmicë unicam-

abë aribia camicëx cuanx anu 'iacëxa. ³ Anu 'ixun ca unicaman cëñucëxa vino 'aíma 'ain aín titan Jesús cacëxa:

—Vino ca 'aíma 'icën, ca cëñúaxa.

⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina 'ë usaquin cain? Anun 'ën ñu 'ati nètë ca 'icëma pain 'icën.

⁵ Cacëxun ca aín titan an piti 'inancë unicama cacëxa:

—'Ën tuacëan mitsu cacësabi oquin ca 'at.

⁶ Anu ca 'iacëxa męcën achúshi 'imainun achúshi maxax 'acë ñutë, anu anúan judíos unicama mëchucati 'unpax nanti. A ñutëcama sapi ca veinte 'ianan treinta galones 'unpax anu 'aruti 'iacëxa. ⁷ Usa 'ain ca Jesusan an piti 'inancë unicama cacëxa:

—Ñutënu ca 'unpax buácat.

Cacëxun ca usoquin 'acëxa. ⁸ Usaquian 'aia ca cacëxa:

—Buácabianquin ca fiesta 'ibun buántan.

Cacëxun ca Jesusan cacësabi oquin buáncëxa.

⁹ Buáncëa fiesta 'ibun, Jesusan 'unpax 'icëbi vino ocë, a tanquin, uinua bęcë cara quixun 'unaniamabi ca an ñutënu buácabianquin buáncë unicama ainshi 'unáncëxa. Usa 'ain ca fiesta 'ibun an xanu biti uni cuënxun cacëxa: ¹⁰ —An fiesta 'acë unin ca vino upí pain 'inántancëxun a cëñuia vino asábitanishi uni 'inania. Usa 'ainbi camina min bërí 'atimatani pain 'inántancëxun vino upí 'inanin.

¹¹ Usoquin ca Jesusan Galilea menu 'icë ëma, Caná, anuxun aín sinanëinshi 'atabaquin uni itsin 'acëma ñu 'acëxa, uni itsin cushisamaira ca aín cushi 'icë quixuan unicaman 'unánun. Usaquian ñu 'aia isi ca aín 'unánmicë unicama ami catamëacëxa.

¹² Usaquin 'atancëx ca aín tita 'imainun aín xucéantu 'imainun aín 'unánmicë unicamabë Jesús Capernaúm ëmanu cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca 'itsama nëtëinshi anu 'iacëxa.

An ñu marucë unicama Jesusan chiquían

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Pascua anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtëa 'urama 'ain ca Jesús Jerusalénu cuancëxa. ¹⁴ Cuanx bëbax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquinbi ca an ñu marucë unicaman vaca bënë 'imainun carnero 'imainun ñumacuru acama maruia isacëxa. Isanan ca anuxuan curíqui cambioquin bicë, anua unicamaribi tsócë isacëxa. ¹⁵ Acama isquin ca anun rishquiti itsi mënóquin, anua 'icë carnero 'imainun vaca bënë 'imainun an marucë unicamaribi chiquíancëxa. Chiquíanan ca an curíqui cambioquin bicë unin curíqui rëúquin, anua curíqui nancë ñucama chashcacëxa. ¹⁶ Usonan ca an ñumacuru marucë unicamaribi cacëxa:

—Ënua ca mitsun ñucama buántan. Anuxun 'ën Papa rabiti xubu camina anuxun ñu maruti xubusa 'inun ësaquin 'atima 'ain.

¹⁷ Usaquian Jesusan caia cuaquin ca aín 'unánmicë unicaman Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicë a sináncëxa: "‘Ëx anun rabanan bamaquinbi cana anuxun mi rabiti xubu upí oquin bërúanti 'ain". Us-

aquin sinánquin ca —a banaxa quicësabi oquin ca 'aia —quixun sináncëxa.

¹⁸ Usaquin 'aia isquin ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—¿Minmi ësóquin 'acë ax ca asábi 'icë quixúnu nun 'unánun caramina añu ñu nun isnun 'ati 'ain?

¹⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi tencapatiabi cana ënë xubu 'ën rabé 'imainun achúshi nëtëinshi 'atëcënti 'ain.

²⁰ Cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Cuarenta y seis baritian ca nucën chaitiocëcaman ënë xubu 'acëxa. Usa 'ainbi ¿caramina min rabé 'imainun achúshi nëtëinshi 'atëcënti 'ain?

²¹ Èsaquian atun cacë 'ainbi ca Jesús quicë bana ax, axbi ñuiacati quicë 'iacëxa. ²² Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman bamaxa Jesús baísqitëcëan usaquian judíos unicama cacë a bana sináncëxa. Sinánan ca —Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca cëmëma 'icë —quixun sinánan —Jesusan nu cacë bana axribi ca cëmëma 'icë —quixun sináncëxa.

Unicaman sináncë ñucama Jesusan 'unan quicë bana

²³ Pascua anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu 'ixuan Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'aia isi ca 'aisamaira uni —an ca aséabi Nucën Papa Diosan cushin ñu 'aia —quixun sináncëxa. ²⁴ Usaía 'icëbëtanbi ca camabi unían aín nuitu mëu sináncë a 'unáncë íxun, Jesusan —aséabi ca 'ëmi sinanima —quixun 'unáncëxa. ²⁵ An ca unían cacëxunmabi camabi unin sinan 'unáncëxa.

Nicodemoa Jesús isi cuan

3 Fariseo uni achúshi ca Nicodemo caquin anëcë 'iacëxa. Ax ca judíos unicaman 'apu achúshi 'iacëxa. ² Usa 'ixun ca anu ñantan cuanxun Jesús cacëxa:

—Unían mix camina cushiira 'ai quixun 'unánun camina uinu 'icë unínbia 'acëma ñu 'ain. Nucën Papa Diosan abëma 'ain ca uinu 'icë unínbi minmi 'acësoquin ñu 'atima 'icën. Usa 'ain cananuna 'unan, Nucën Papa Diosan ca minmi nu 'unánminun ënë menu mi xucëxa quixun.

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséabi cana 'ën mi cain, axa aín cushin bacëntëcëncëma uni ax ca Nucën Papa Diosan 'itima 'icën.

⁴ Usaquian cacëxun ca Nicodemonën cacëxa:

—¿Uisax cara bëráma cania 'aish uni bacëntëcënti 'ic? ¿Amiribishi cara aín titan pucunu atsíanx bacëntëcënti 'ic?

⁵ Nicodemonën cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Aséabi cana 'ën mi cain, 'unpax 'imainun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan bacëntëcëncëma uni ax ca Nucën Papa Diosan 'itima 'icën. ⁶ Axa xanunuax bacëncë, ax ca unishi 'ia; axa aín Bëru Ñunshin Upitan bacëncë uni, ax ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ia. ⁷ Nucën Papa Diosan cushin camina bacëntëcëncë 'iti 'ai quixun 'ën mi cacëx ratúaxma ca 'it. ⁸ Uinuax cara suñu bëëqui banaquia-

nia camina cuatin, 'ixunbi camina isima, uinuax cara a suñu aia, uinu cara cuania quixun. An ñu shaícaianu suñu iscëma usaribi oquin cananuna Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan uni bacëntëcënmia isiman.

⁹ Cacëxun ca Nicodemonën Jesús catëcëancëxa:

—¿Uisa 'aish cara usai 'iti 'ic?

¹⁰ Cacëxun ca Jesusan Nicodemo cacëxa:

—¿Mix an Israel unicama 'unánmicë 'ixunbi caramina 'ën mi cacëxun uisai qui quicë cara quixun cuatiman?

¹¹ Asérami cana mi cain, nun 'unáncë ñu ñuianan nun iscë ñuribi ñui cananuna nux quin. Quiabi camina nun bana ca asérami 'icë quixun sinaniman. ¹² ¿Ënë menu 'icë ñu 'ën ñuia cuaquinma caramina uisaxun 'ën nañu 'icë ñu ñuia cuati 'ain? ¹³ Uinu 'icë unímbia anu 'icë ñu 'unáncë 'aímabi cana 'ën cuni anuax uá 'ixun 'unanin.

¹⁴ Moisésnëan anu uni 'icëma menuxun manë 'acë runu, camabi unin isnun, i nitsínxun anu nansaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, 'ë unin 'ati 'icën, ¹⁵ uinu 'icë unix cara 'ëmi catamëtia axa nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'inun.

Nucën Papa Diosan ënë menu 'icë unicama nuibacë bana

¹⁶ Camabi uni asérami nuibaquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë achúshi ënë menu xuacëxa, uicamax cara ami catamëtia axa nëtétimoi abë 'inun.

¹⁷ Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë an ënë menu 'icë unicama aín 'ucha cupí 'uchonun xuáma 'icën. Ama, ënë menu 'icë unicama aín 'ucha tërénquin ainan 'inun iéminun quixun ca xuacëxa. ¹⁸ Aín Bëchicëmia catamëcë uni ax ca Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ima. Usa 'aínbi ca axa ami catamëcëma uni ax aín Bëchicë achúshi ami catamëcëma cupí Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí castícantishi 'icën. ¹⁹ Axa ami sináncëma unicamax ca aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosan castícantishi 'icën, atúan an aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti ax uánbi ami catamëisama tanquin 'atima ñu 'atishi cuëncë cupí. ²⁰ An ñu 'atima 'acë unicaman ca an 'aia unin isti rabanan xabánuxun 'ati cuëenquinma bëanquibucënuaxun ñu 'aia. ²¹ Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'acë uni, an 'aia isquian —an ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxun ñu 'aia —quixun unin 'unánun xabánuxun ñu 'aia.

Amiribishia Juanën Jesús ñuitëcëan bana

²² Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicamabë Judea menu 'icë ëmacamanu cuantancëx anu 'ixun uni nashimiacëxa. ²³ Nashimimainun ca Juanëribi sipuacëma pain 'ixun Enón caquin anëcë ëma, anua 'it-sa 'unpax 'ain, anuxun uni ricuatsincë nashimiacëxa. Enón cacë ëma ax ca Salim caquin anëcë ëma 'urama 'iacëxa.

²⁵ Usa 'ain ca judío uni achúshinëx Juanëan 'unánmicë unicamabë, aín raraxa quiásabi oquin Nucën Papa Dios cuëenun ñu 'ati ñui cuëbicanancëxa. ²⁶ Usai cuëbicananquiani anu cuanxun ca Juan cacëxa:

—A ñuiquinmi nu cacë uni axa mibë Jordán 'ucë manan 'icë, Jesús, an unicama nashimicëbë ca camabi unix anu ricuatsinia.

²⁷ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uinu 'icë unímbi ca Nucën Papa Diosan 'imicëxunma usa ñu 'atima 'icën. ²⁸ Mitsun camina, Cristoma cana 'ai 'ëx quia cuan. Nucën Papa Diosan ca 'ë caxua ax unun 'ëx pain rëcuëncuatsini unun 'ë xuaxa. ²⁹ Ésa ca. Ainan 'inúan unin bicëx ca xanu ainan 'ia. Ainan 'iti xanu bitsia uni cuëeni banaia cuati ca axa abë nicë uníxribi cuëënia. Usaribiti cana 'ëx —unicaman ca Jesusan bana cuatia —quixunmi mitsun 'ë cacëxun cuati chuámarua tani cuëënin. ³⁰ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan usai ca 'iti 'icë quixun ñuiasabi oi, axira 'ësama cushiira 'ain camabi unix 'ë éanan anuishi cuanti 'icën.

Axa naínuax ucë uni ñuicë bana

³¹ Axa naínuax uá, an unio ñucamabë sënénma cushiira 'aish ca bëtsi unisamaira 'icën. Unían bëchicëxa bacëncë uni an ca unishi 'ixun ënë menu 'icë ñuishi ñuia. Axa Nucën Papa Diosnuax uá, ax ca an unio ñucamabë sënénma cushiira 'aish bëtsi unisamaira 'icën. ³² An ca an iscë ñucama ñuianan, an cuacë banacamarihi ñuia, ñuiabi ca uinu 'icë unímbi aín bana ca asérami 'icë quixun sinanima. ³³ Usa 'aínbi ca axa aín bana cuati ami catamëcë uni, an —Nucën Papa Diosan banax ca asérami 'icë —quixun sinánan —ca usa 'icë —quixun unicama ñuixunia. ³⁴ Usai 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí ñonquinma aín Bëchicë 'inania. Usaquian 'ináncëxun ca an xucëxa ucë uni, Jesús, an aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin unicama bana ñuixunia. ³⁵ Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë nuibaquin axa aín 'ibu 'inun camabi ñu a 'ináncëxa. ³⁶ Axa aín Bëchicëmi catamëcë uni, ax ca ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'ia. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan Bëchicëmi sinántisama tancë uni, ax ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'ima. A uni ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën.

Samaritana xanubë Jesús bana

4 Fariseo unicaman ca —Juanën 'unánmicë unicama 'itsaribi 'aínbi ca Jesusan 'unánmianan nashimicë unicamaxira 'aisamaira 'icë —quixuan ñuicania cuacëxa. ² Usa 'aínbi ca Jesusanma aín 'unánmicë unicaman cuni uni nashimiacëxa. ³ Usaquian fariseo unicaman cuacëxun 'unánbiani ca Jesús Judea menuax amiribishi Galilea menu cuantëcëancëxa.

⁴ Anu cuanti sinani ca Jesús Galilea nëtënu cuani Samaria 'abiani cuancëxa. ⁵ Cuanx ca Jacobnëan aín bëchicë José 'inan me 'urama 'icë ëma, Sicar cacë, anu bëbacëxa. ⁶ Bëbatancëx ca Jacobnëan naëa 'unpax anu 'ain, Jesús 'uran cuanbaiti cuainsama tani, baria xam-árucëbë, a rapasu tsóbuacëxa. ⁷ Tsóbutancëxa anu tsómainun ca aín 'unánmicë unicama a piti ñu bitsi Jesús ëbiani cuancëxa. Cuan ca Samaria nëtënu 'icë xanu

achúshi 'unpax bitsi uacëxa. Chumu bëi aia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿'È ca 'unpax 'anun 'inan?

⁹ Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—¿Uisati caramina mix judío uni 'ixunbi 'èx samaritana xanu 'icëbi 'unpax 'inánun quixun 'è cain?, judíos unicamax samaritano unicamabë nuibanancë 'aín-mabi.

¹⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Èn mi 'unpax ñucácë 'aínbi camina ui carana 'ai quixun 'è 'unaniman. 'È 'unánun añu cara Nucën Papa Diosan mi 'inánti 'icë quixun 'unáncë 'ixun camina 'è ñucátsian. Ñucácëxun cana anúnmi nètétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax mi 'inántian.

¹¹ Cacëxun ca cacëxa:

—Anua 'unpax biti ènëx ca nëmin 'icën. Anun 'unpax biti ñuñuma camina 'ain. ¿Uinua caramina anun 'èx nètétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax a biti 'ain?

¹² ¿Nucën rara Jacóbsamaira caina mix 'ain? An ca ènë anua 'unpax biti naëacëxa, naëxun ca 'acëxa, 'anan ca aín bëchicëribi 'amianan a rabucucë ñuinacamari 'amiacëxa. Jacobnën aín rëbúnquicamanribia 'anun naëa 'icë cananuna nunribi ènë 'unpax 'ain.

¹³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ènë 'unpax 'acë uni, ax ca amiribishi shimatëcënia. ¹⁴ Usa 'aínbi ca an 'èn 'ináncëxun 'unpax 'acë uni, ax amiribishi shimatëcëntima 'icën. Me 'ucë mëücüaxa chiquitia 'unpax xobucësaribiti ca 'èn 'ináncë 'unpax nètétima uninu 'iti 'icën. Usaía 'icëbë ca uni nètétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën.

¹⁵ Usaquian cacëxun ca xanun cacëxa:

—A 'unpax ca 'è 'inan. Amiribishi shimai 'unpax bitsi utëcënunma ca 'è 'inan.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min bënë cuënbëtsini ca abë utan.

¹⁷ Cacëx ca —'èx cana bënëñuma 'ai —quiacëxa. Quia ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Bënëñuma cana 'ai qui camina cëmëiman.

¹⁸ Mix camina mëcën achúshi bënëñu 'iacën. Usa 'aínbi ca axa bërí mibë 'icë uni ax aséribi min bënëma 'icën. Usa 'ain ca —bënëñuma cana 'ai —quixmi quicë ax cëmëma 'icën.

¹⁹ Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Bërí cana mix caina ui 'ai quixun 'unanin. Mix camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'ain. ²⁰ Samaria unicama nun raran ca tucu ènuxun Nucën Papa Dios rabiacëxa. Usa 'aínbi camina mitsux quin, Jerusalénuxun ca unin Nucën Papa Dios rabiti 'icë quiax.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana mi cain, anúnmi ènë tucunuxunmabi, Jerusalénuxunmabi anumi mitsux 'icënxunbi, Nucën Papa Dios rabiti nètë ca aia. ²² Mitsun camina ui caramina rabi quixun 'unaniman. Nun cananuna ui caranuna rabi quixun 'unanin. An uni Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti, ax ca judío uni 'iti 'icën. An usaía 'inun mënío, a cananuna nun rabin. ²³ Anúan an Nucën Papa Dios rabiicë unia aséribi ami sinani ax cuëncës-

abi oi 'iti cuëenquin a rabiti nètë ca aia, bërí ca a nètë 'icën. Usaquian unin a rabiti ca Nucën Papa Dios cuënia. ²⁴ Nucën Papa Dios, ax ca unima 'aish nami, imi, xo, acamañuma 'icën, a ca unin isima. Usa 'ain ca an Nucën Papa Dios rabiicë unin aséribi ami sinani ax cuëncësabi oi 'iti cuëenquin a rabiti 'icën.

²⁵ Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Mesías, Cristo cacë, ax ca uti 'icë quixun cana 'unan. Ax uquin ca nun nu 'unánun camabi ñu ñuixunti 'icën.

²⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—A cana 'èx 'ain, abë camina banain.

²⁷ Cacëbëbi ca aín 'unánmicë unicama utëcëancëxa. Uquin xanubëa Jesús banaia isi ratúquinbi ca uinu 'icë unínbi —¿añu caramina cuëenin? —canan —¿añu ñui caramina a xanubë banain? —quixun cáma 'icën.

²⁸ Usa 'ain ca a xanun aín ñutë tsónbiani aín èmanu cuanx bëbaquin anu 'icë unicama cacëxa: ²⁹ —'Èbë banaquin ca achúshi unin 'èx usai 'icëcama ñuiquin 'è caxa. Ènëx sapi ca aséribi Cristo 'icën, ca isi ut.

³⁰ Usaquian xanun cacëxa ca a èmanu bucuë unicama anua Jesús 'icë anu ricuatsiancëxa.

³¹ A xanúa cuancëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman Jesús —camina piti 'ai —quixun cacëxa. ³² Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun 'unáncëma pitiñu cana 'èx 'ain.

³³ Cacëx ca aín 'unánmicë unicamax —bëtsi unin sapi ca a piti bëxuanxa —quiax canancëxa. ³⁴ Canania isquin ca Jesusan cacëxa:

—An ènë menu 'è xuá axa cuëncësabi oquin 'anan an a 'anun 'è ca, a sënëonuxun 'ai cana 'èx picësa 'ain. Usaquin 'èn 'acëx ca ax 'èn piti ñusa 'icën.

³⁵ Èsoquian cacëbëbia a èmanu 'icë unicamax aia isquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina quin, rabé 'imainun rabé 'uxë cëñucëbëa shaínquibutia cananuna ñu bimi biti 'ain. Usa 'aínbi cana 'èn mitsu cain, ca is, axa ucë unicama ènëx ca anun biti nètë sënëncëbëtan aín 'ibun binuan bimi pëcëti sënëncësaribi 'icën. ³⁶ An uni 'èmi catamë-nun 'aquincë uni an ca aín cupí bitsia. A unin 'aquincëxa 'èmi catamëcë unicama ax ca xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'ia. Usa 'ain ca an paían 'èn bana uni ñuixuncë unicamabë an 'èmi catamënun uni 'aquincë unicamaxribi cuëenti 'icën, atúan 'ènan 'inun uni 'aquincë cupí. ³⁷ Usa 'ain ca èsai quicë banax aséribi 'icën: Bëtsi unían 'apácëxa pëcëtia ca bëtsi unin bimi bitsia. ³⁸ Mitsúnmi bëtsi unían 'unánmicë unicama 'èmia catamënun upí oquin 'aquinun cana mitsu xuan. Uni raírinëan 'unánmicë 'icëbi camina mitsun a unicama upí oquin 'èmia catamënun 'imian.

³⁹ Usai Jesús aín 'unánmicë unicamabë banamainuan a xanun cuanxun —a unin ca 'èx usai 'icëcama ñuiquin 'è caxa —quixun cacëx ca a èmanu 'icë samaritano uni 'itsáxira —Jesús ax ca Nucën Papa Diosnuax ucë 'icë —quixun sinani Jesúsni sináncëxa. ⁴⁰ Ami sinánquin a isi cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Nubë pain camina 'i cuanti 'ain. Cacëx cuanx ca atubë rabé nètën 'iacëxa. ⁴¹ 'Ixúan, bana ñuia cuati ca

samaritano 'itsáxira —aséabi ca ax Nucèn Papa Diosnuax ucé 'icé —quixun 'unani ami sináncëxa. ⁴² Usai 'iquin ca a unicaman a xanu cacëxa:

—Minmi nu cacëxun cuaxunbi cananuna bërí nunbi aín bana cuaquin 'unanin, aséabi ca ax Cristo, an camabi menu 'icé uni Nucèn Papa Diosnan 'inun iémiti, a 'icé quixun.

An 'apu ñu mēëxuncë unin bēchicëa Jesusan pēxcüa

⁴³ Usa 'ain ca rabé nētë anu 'itancëx Jesús anuax cuanx Galilea nētënu bēbai cuancëxa. ⁴⁴ Cuanux ca quiacëxa:

—An Nucèn Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni a ca anuaxa canicë nētënu 'icé unicaman aín bana cuaisama tania.

⁴⁵ Usai quiax cuanxa Galilea nētënu bēbaia ca anu 'icé unicaman upí oquin Jesús biacëxa. A unicamax Pascua anun carnero 'ati nētë 'ain, Galileanux Jerusalénu cuancë 'ixun ca an ñu 'aia iscë 'ixun a unicaman aín nētënu bēbaia cuëenquin Jesús biacëxa.

⁴⁶ Usa 'ain ca Galilea nētënu 'icé ëma Caná, anuxuan bërâma 'unpax vino ocë, anu Jesús bēbacëxa. Bēbainun ca 'apun uni achúshi aín bēchicënëx Capernaúm ëmanu 'insíncë 'iacëxa. ⁴⁷ Usa 'ain ca Jesús Judea nētënuax Galilea nētënu bēbaia quixuan unin ñuia cuabiani cuanxun 'apun unin mēraquin Jesús cacëxa:

—'Ën bēchicë ca 'insíanxa, ca bamatisa 'icën. A camina 'ë pēxcuxuni cuanti 'ain.

⁴⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'ën, uni itsin 'acëma ñu 'aiashi istisa tanin. 'Ën usa ñu 'acëbëtanma camina, ëx cana aséabi Nucèn Papa Diosnuaxa uá a 'ai quixun sinántisama tanin.

⁴⁹ Cacëxun ca 'apun unin cacëxa:

—'Ën bēchicë ca nētétisaira 'icën. Nētécëmaishi camina a isi cuanti 'ain.

⁵⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min bēchicë ca ñuima, asábi ca, ca istan.

Cacëx ca —aséabi ca pēxcúti 'icé —quixun sinánbiani cuancëxa. ⁵¹ Usa 'ain ca baían cuania mērananquinquin an ñu mēëxuncë unicaman cacëxa:

—Min bēchicë ca ñucëma 'icën, asábi ca.

⁵² Cacëxun ca a tuacën papan cacëxa:

—¿Uinu bari 'ain cara 'ën bēchicë aín 'insin nētéonx?

Cacëxun ca —iméishi bari cuainacécëbë ca aín 'itsis nētéonxa —quixun cacëxa. ⁵³ Usaquian cacëxun ca a tuacën papan —Anu bari 'ain ca Jesusan 'ë, min bēchicë ca ñuima, ca pēxcutia quixun 'ë coonxa quixun sináncëxa. Usaquin sinani ca aín xubunu 'icé unicamabë —aséabi ca Jesús Nucèn Papa Diosnuax ucé 'icé —quiax ami sináncëxa.

⁵⁴ Usaquin ca Jesusan Judea nētënuax cuantancëxun Galilea menuxun bërâma 'acësa oquin uni itsin 'acëma ñu 'atécëancëxa.

'Ian Betesda cacë, a rapasunuxuan Jesusan nicuainquinbi tancëma uni pēxcüa

5 Uotancëx ca anúan judíos unicaman Nucèn Papa Dios rabiquin piti nētë 'ain, Jesús Jerusalénu cuantécëancëxa. ² Jerusalénu cënëa aín xëcuë achúshi, Oveja cacë, a bëtánain ca unin 'acë 'ian 'iacëxa. Ax ca hebreo banan Betesda caquin anécë 'iacëxa. A 'ian rapasu, anua uni niti, anu ca mēcën achúshi itá nitsíncë 'aish manan tapuñu 'iacëxa. ³ Ax ca a tēmú bucuxuan uni 'insíncëcama, bëxufu 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun racábucë, acaman ángelnëan 'unpax cubínmia caíncë 'iacëxa. ⁴ Caíncëxuan uisa nētën cara 'ibutia, a nētën 'ibúxun ángelnën a 'unpax cubínmicëbë caísa ax paían anu butucë, uisa 'insínñu cara, a uníxbi pëxüacëxa. ⁵ Usa 'ain ca anu 'icé uni achúshi treintiocho baritia 'insíncë 'iacëxa. ⁶ Ax anu racacë isquin ca —'uran ca ënë uni usai 'iaxa —quixun 'unánquin Jesusan cacëxa:

—¿Caramina pēxcútisa tanin?

⁷ Cacëxun ca 'insíncë unin cacëxa:

—'Unpax cubíncë nēbëtsi an 'ë butúnti uni ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca 'ëx cuancëma 'aínshi 'ë rëtibiani cuanx, uni itsix pain 'unpax cubíncënu butuia.

⁸ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Niruquin anumi racacë min bacéti bibiani ca cuantan.

⁹ Usaquian Jesusan cacëxëshi ca a uni aín 'insíncë pēxcüacëxa. Pēxcúquin aín bacéti bibiani ca cuancëxa.

Anun ñu mēëtima nētë 'aínbia anua racacë aín bacéti bibiani, ¹⁰ cuania isquin ca judíos unicaman 'insíncë 'aíshbia pēxcúcë uni cacëxa:

—'Ënë nētëx ca anun ñu mēëtima nētë 'icën. 'Ënë nētën camina anumi racacë ñu 'iábiantima 'ain.

¹¹ Cacëxun ca cacëxa:

—An 'ë pēxcucë uni an ca, anumi racacë min bacéti bibiani ca cuantan, quixun 'ë caxa.

¹² Quixuan cacëxun ca atun cacëxa:

—¿Ui uni cara min bacéti bibiani ca cuantan quixuan an mi cacë, ax 'ic?

¹³ Cacëxunbi ca 'aisamaira uni anu 'aían Jesús 'uri cuan, ui unin cara a pēxcüaxa quixun 'unánma 'icën.

¹⁴ Usa 'ain ca a pēxcucë uni a anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunuxun mēraquin, Jesusan cacëxa:

—Ca is, bërí camina pēxcúcë 'ain. Usa 'ain camina mix 'iásamairai 'insíntëcenti rabanan amiribishi 'uchatécëntima 'ain.

¹⁵ Usaquian Jesusan cacëxun, ax ca Jesús 'icé quixun sinánbiani cuanxun ca a unin judíos unicama, —Jesusan ca 'ë pēxcüaxa —quixun cacëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca anun ñu mēëtima nētëan uni pēxcucë cupí, judíos unicamax Jesús 'acatsi quiax 'ësëncëxa. ¹⁷ 'Ësëniabi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ën Papan 'acësaribi oquin cana 'ën 'ain.

¹⁸ Usaía Jesús quia cuati ami nishquin ca judíos unicaman ësaquin sináncëxa, —Usai qui ca Nucèn Papa Dios ax isa aín papa 'icé quianan ax isa Nucèn Papa Diosaribi 'icé quia. Usaquin sinani ca anun ñu mēëti-

ma nētēn uni pēxcucē cupí ami nishanan, usaía quicē cupíribi ami nishquin, a 'acatsi quiax 'ēsēnancēxa.

Jesusan aín Papabētan űu 'a

¹⁹ Usa 'ain ca Jesusan atu cacēxa:

—Asérabi cana mitsu cain, 'ēx Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'ixunbi cana 'ēnbi űu 'aiman. 'Ēn Papan űu 'aia isquin cuni cana 'ēnribi 'ain. 'Ēn Papan bētsi bētsi űu 'acēbētan cana 'ēx aín Bēchicē 'ixun 'ēnribi an 'acēsaribi oquin 'ain. ²⁰ 'Ēn Papan ca 'ēxira aín Bēchicē 'icē nuibaquin an 'acē űucama 'ē ismia. An ca mitsúnmi iscēsamaira űu, a isími mitsux ratúti, a 'ē isminuxun 'aia. ²¹ 'Ēn Papan ca uni bama abi baísqumitancēxun axa tsónun 'imiti 'icēn. Usaribiquin cana 'ēx aín Bēchicē 'ixun 'imitisa tanquin 'ēnribi tsónun uni 'imiti 'ain. ²² 'Ēn Papax ca uicamax cara aín 'ucha tērēncē 'icē quianan uicamaxribi cara 'uchaűu 'icē quiax quima. Usa 'ixun ca 'ēx aín Bēchicē 'icē usoquin 'anun 'ē cuni 'imíaxa, ²³ a rabicēsaribi oquían camabi unin 'ēribi rabinun. An aín Bēchicē 'icē 'ē rabicēma, an ca 'ēn Papa an 'ē xuá, aribi rabima.

²⁴ Asérabi cana 'ēn mitsu cain, axa 'ēn bana cuati an 'ē xuá ami sináncē uni, ax ca ainan 'aish nētétimo Nucēn Papa Diosnan 'ia. A cupía Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēbi aín 'uchacama tērēncē cupí 'uchaűuma 'aish ca bamatancēxbi nētétimo Nucēn Papa Diosbē 'iti 'icēn. ²⁵ Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, ca uti 'icēn, anúan aín 'ucha cupí bamacēsa 'ixunbi unicaman 'ēn bana cuati nētē. 'Ēn bana unin cuati nētē, a nētē ca ēnēx 'icēn. Usa 'ain ca an —asérabi ca aín bana 'icē —quixun 'ē 'unánquin 'ēx quicēsabi oquin űu 'acē unicama ax, aín 'ucha tērēncē cupí Nucēn Papa Diosnan 'aish, nētétimo abē 'iti 'icēn. ²⁶ Usa 'inun ca Nucēn Papa Diosan, ēnē nētēnu tsónan ainan 'aish aín nētēnuribi abē 'inun uni 'imía. An ca aín Bēchicē 'ēnribi usaribi oquin uni 'iminun 'ē 'imíaxa. ²⁷ Uni 'inux anuax uá cupí ca uicamax cara aín 'ucha tērēncē 'icē isanan uicamax cara 'uchaűu 'icē isnun, Nucēn Papa Diosan 'ē 'imiacēxa. ²⁸ Usa 'ain ca 'ēn mi űuixuncēxun cuati ratúaxma 'it. Anúan 'ēx ucēbētan 'ēn bana cuati, bama unicama baísquti nētē ca uti 'icēn. ²⁹ Baísqi ca anu maían anuax chiquítí 'icēn. An upí űu 'á unicamaxa Nucēn Papa Diosbē nētétimo 'inux baísqumainun ca an űu 'atima 'á unicamax aín 'ucha cupí 'uchocē 'inux baísquti 'icēn.

Nucēn Papa Diosan Jesús xuá űui quicē bana

³⁰ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—'Ēn cana 'ēnbi sinánquin űu 'aiman. 'Ēn Papan 'ē cacēsabi oquin cana 'ēn, cara castícancē 'iti 'icēn, cara castícancē 'itima 'icē quixun uni cain. 'Ēx cuēncēsokin 'aquinma cana an 'ē xuá, axa cuēncēsabi oquin űu 'ain. Usa 'ain ca 'ēn uni cacē banax asábi 'icēn. ³¹ 'Ēxbi, usa cana 'ēx 'ai quiax quia ca unin 'ēn bana ca asérabi 'icē quixun 'unántima 'icēn. ³² Usa 'aínbi ca axa 'ē űui quicē ax Nucēn Papa Dios 'icēn. 'Ē űuia quicē bana ax ca asérabi 'icē quixun cana 'unanin. ³³ Mitsun

camina 'ē űuiquian a űucánun quixun Juanu uni xuan. Xucēx cuanxun ca űucáxa, űucácēxuan Juanēn 'ē űuiquin cacē bana ax ca cēmēma 'icēn. ³⁴ Uisai cara uni 'ē űui quiti 'icē usai quicēbētanbi cana 'ēnbi, 'ēn bana ca asérabi 'icē quixun 'unanin. 'Ēn cana Juanēxa 'ē űui quicē banami sinánun mitsu sinánmin, a bana sinanimi Nucēn Papa Diosnan 'inux 'ēmi catamēti iéun. ³⁵ Unían upí oquin isnuan bēánquibucē 'aínbi lamparínēn pēcacēsaribi oquin ca Juanēn 'ē űuiquin uni bana űuixuanxa. Usaquian űuixuncēbē camina mitsux bēnētishi aín bana cuati cuēēan. ³⁶ Juanēan 'ē űuiquin mitsu cacē 'ixun camina an cacēsabi oquin 'ēn 'aia isquin upí oquin 'unánti 'ain, Nucēn Papa Diosan ca 'ē xuacēxa quixun. ³⁷ Mitsun aín bana cuacēma 'ixunmi uisa cara ax 'icē quixun iscēma 'aínbi ca Nucēn Papa Dios, an 'ē xuá, aín banax 'ē űui asérabi quia. ³⁸ Nucēn Papa Diosan xucē 'icēbimi mitsun 'ēn bana cuacēma 'ain cana 'unanin, camina aín bana mitsun nuitunēn sinánquin cuacēma 'ai quixun. ³⁹ Uisari caramina ainan 'aish xēnibua 'aínbi abē 'iti 'ai quixun 'unánuxun camina Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo upí oquin isin. Usa 'aínbi ca a bana 'ē űuia quicē 'icēn. ⁴⁰ A banaxa usai 'ē űui quicē 'aínbi camina ainan 'aish Nucēn Papa Diosbē 'inux 'ēmi catamēisama tanin.

⁴¹ Unían 'ē rabiti cana sinaniman. ⁴² 'Ēn cana mitsu 'unan. Mitsun nuitunēnbi camina Nucēn Papa Diosmi sinanima cana 'unanin. ⁴³ 'Ēx 'ēn Papan xucēx uá 'icēbi camina mitsun 'ēn bana cuaisama tanin. Usa 'ixunbi camina Nucēn Papa Diosan xucēxmabia axbi ucē unin bana cuati 'ain. ⁴⁴ Nucēn Papa Dios axēshi Dios 'ixun mitsu upíoti cuēēnima camina mitsúxbi upíonani rabi-ananti cuēēnin. ¿Nucēn Papa Diosan mitsu upí oti cuēēncēma 'aish caramina uisax 'ēmi catamēti 'ain? Camina 'itima 'ain. ⁴⁵ 'Ēn isana mitsumi Nucēn Papa Dios manóin quixun sinánxunma ca 'at. Moisésnēan cuēnēo bana, ax isa upí 'icē quiáxmi quicē, ax 'ē űui quicē 'aínbimi 'ēmi sináncēma cupí camina 'uchocē 'iti 'ain. ⁴⁶ Moisésnēan 'ē űuiquin cuēnēo 'ain camina an cuēnēo bana ca aserabi 'icē quixun sináncē 'aish 'ēmiribi sinántian. ⁴⁷ Usa 'aínbi camina Moisesnēan cuēnēo bana cuaisama tancē 'ixun 'ēx quicē bana cuatima 'ain.

Usaquin ca Jesusan judíos unicama cacēxa.

Jesusan 'itsa uni páncēñun tsatsa pimía

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

6 Usatancēx ca Jesús parún papa, Galilea canan Tiberíadesribi cacē, a 'ucē manan cuancēxa.

² Cuancēbē ca an uni itsían 'acēma űu 'anan uni 'in-síncē pēxcuia iscē unicama Jesús nuibiani cuancēxa.

³ Usa 'ain ca anuax matánu mapēracētancēx aín 'unánmicē unicamabē Jesús tsóbuacēxa. ⁴ Pascua anúan judíos unicaman carnero 'ati nētē 'urama 'ain ca Jesús 'imainun aín 'unánmicē unicama matánu 'iacēxa.

⁵ Anuxun 'aisamaira uníxa a nuibētsini aia isquin ca Jesusan Felipe cacēxa:

—¿Uinua caranuna a ēnē unicama pimiti pán biti 'ain?

⁶ An uisoquin cara 'ati 'icë quixun 'unánquinbi ca Jesusan uisai cara quia cuacatsi quixun usaquin Felipe cacëxa. ⁷ Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Doscientos curíqui cupí bicëxbi ca pán achúshi achúshi camabi uni 'ináncëx sënëntima 'icën.

⁸ Caia ca aín 'unánmicë uni itsi, Simón Pedronën xucën, Andrés cacë, an Jesús cacëxa: ⁹—Ènu ca xu achúshi 'icën. Ax ca cebada 'acë pán męcën achúshi 'imainun rabé tsatsañu 'icën. 'Aíshbi ca ënëx 'itsaira uni pimitisama 'icën.

¹⁰ Quixuan cacëxun ca Jesusan, anua basi 'itsaira 'ain, aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Unicama tsóbunun ca cat.

Usaquian Jesusan cacëxuan aín 'unánmicë unicaman cacëx ca 'aisamaira uni, cinco mil unisa 'aish, tsóbuacëxa. ¹¹ Tsóbuan ca Jesusan pán bixun, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun aín 'unánmicë unicama an unicama 'inánun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca axa tsócë unicama pán mětícaquin 'ináncëxa. 'Inánan ca tsatsaribi usai 'iisa 'aínmabia anu 'icë pucháquian pinun unicama 'ináncëxa. ¹² 'Ináncëxun piia camabi uni puchácëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Pán təcëcëñun ca tsatsa təcëcëcama bit, masóx-unma.

¹³ Cacëxun ca męcën achúshi 'icëbia unin piquin təcëcë cebada 'acë pán a męcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa. ¹⁴ Usaquian Jesusan 'aia isi ca anu 'icë unicamax quiacëxa:

—Asérabi ca ënë uni axa Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuni utinu nun caíncë, a 'icën.

¹⁵ Usai quiquian atun a 'apu 'iminun biisa tancëxun 'unani ca Jesús axëshi unicama ëbiani matánu cuantëcëancëxa.

Jesús parún papa camánanën nia

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Matánua Jesús cuan ca bari atsíncëbëa bëán-quicëbë aín 'unánmicë unicama parún papa cuëbi cuancëxa. ¹⁷ Cuantancëx ca nuntinu cëñúruquiani, 'ucë manan 'icë Capernaúmnu cuani cuancëxa. Bari cuabúcëbë bëánquicëbëbia Jesús aiama obiani ca aín 'unánmicë unicamax cuancëxa. ¹⁸ Cuancëbëtanbi ca 'aisamairai bëquiquin suñúanën baca bëchúancëxa. ¹⁹ Usocëbëbi parún papa cuëbínuax cuani cinco kilómetrosa 'ixun ca aín 'unánmicë unicaman parúnpanubi nicuatsinia aia Jesús isacëxa. Isi ca racuéira racuéacëxa. ²⁰ Racuëtiabi ca Jesusan cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'È cana 'ain.

²¹ Usaquian cacëx cuëñquin, nuntinu Jesús 'arubiani cuanx ca anu cuanti sinánbiania cuancë parún papa 'ucë manan bënëtishi bëbacëxa.

Unicaman Jesús baria

²² Jesusan 'unánmicë unicama parún papa 'ucë manan cuan ca an pán picë unicama anubi 'iacëxa. Usa 'ixun ca pëcaratancëxun sináncëxa: Achúshi nuntishi ca ënu 'iónxa, 'imainun ca aín 'unánmicë unicamaxa a

nuntinu 'irucëbëbi Jesús nuntinu 'iruima 'iónxa. ²³ Usaquian sinánmainun ca Tiberias ëmanuax uni raíribi manë nunti raírinën cuanx, anuxuan Jesusan Nucën Papa Dios —asabi ca —catancëxun pán uni pimioncë, a 'urama bëbacëxa. ²⁴ Usa 'ain ca axa anu bërúcë unicama an bariquinbi Jesúscëñun aín 'unánmicë unicamaribi 'aímocëxa. 'Aímbiani ca axa Tiberiasnuax ucë manë nunticamanu cëñúruquiani Capernaúm ëmanuribi Jesús bari cuancëxa.

Aín unicamax ca ami catamëcë 'aish Jesúsbë 'ia quicë bana

²⁵ Usa 'ain ca 'ucë manan cuanxun bariquin mëräquin Jesús cacëxa:

—¿Uinsaran caramina ënu uan?

²⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'ën pán pimicëx puchonx camina a sinánbëtsini 'ë bari uan. Ui carana 'ëx 'ai quixunmi mitsun 'unánun, uni itsían 'acëma ñu 'ën 'acë a isunbi camina ui carana 'ëx 'ai quixun sinaniman. ²⁷ Axa chëquiti piti binuxuinshi camina ñu 'atima 'ain. Usa 'ain camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtéti-moi 'inun 'ëmi catamëquin axa cuëñcësabi oquin 'ati 'ain. Usaími 'inun mitsu 'iminun ca 'ëx uni 'inun anuax uá, Nucën Papa Dios, an 'ë 'imiacëxa.

²⁸ Cacëxun ca a cacë unicaman cacëxa:

—¿A 'acëbëa Nucën Papa Dios cuëñun caranuna añu 'ati 'ain?

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Dios ca cuëñia, mitsúxmi an ënu un-xuá 'aínmi 'ëmi catamënun.

³⁰ Cacëxun ca cacëxa:

—¿Nuxnu mimi sinánun caramina añu nun isnun 'ati 'ain? ¿Añu caramina 'ati 'ain? ³¹ Nucën raracaman ca anu uni 'icëma menun pánsa piti, maná cacë, piacëxa, cuëñëo bana ësai quicësa oquin: “Nucën Papa Diosan ca naínua 'ibúmiquin unicaman pinun, pán 'ináncëxa”.

³² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Èn cana asérabi mitsu cain, an naínua 'ibúmiquin unicama pán 'inan ax ca Moisésma Nucën Papa Dios 'iacëxa. An a pán 'inan 'aínbi ca Nucën Papa Diosan bërí 'ináncë ax ca anúan uni asérabi upiti tsóti a 'icën. ³³ Nucën Papa Diosan uni 'inan piti ax ca axa naínua uá 'ë 'icën. Usa 'aish cana 'ëx an ainan 'aísha Nucën Papa Diosbë 'inun ënë nëtënu 'icë unicama 'imiti a 'ain.

³⁴ Cacëxun ca unicaman cacëxa:

—A piti camina camabi nëtën nu 'inánti 'ain.

³⁵ Cacëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Èx cana anúan uni asérabi upiti tsóti a 'ain.

Panáxun piisa tanan shimaxun 'unpax 'aisa tania uni bënëcë, usaribitia ax Nucën Papa Diosbë upí 'iisa tani bënëcë uni, ax ca 'ëmi catamëti amiribishi bënëcëntima 'icën. ³⁶ Axa 'ëmi catamëcë uníxa usa 'aínbi cana 'ën mitsu cacë usaribi oquin mitsu catëcënin, mitsun 'ën ñu 'aia isquinbi camina ui carana 'ëx 'ai quixun sinaniman. ³⁷ 'Èx cuëñcësabi oquin 'ai cana uáma 'ain. An 'ëxucë, axa cuëñcësabi oquinshi 'ai cana uacën. Usa

'ain ca ui unicama cara Nucèn Papa Diosan 'ènan 'inun sinánmia acamax ca 'èmi catamèti 'icèn. Axa 'èmi catamècè uni, a cana —camina 'ènan 'itima 'ai —quix-un catima 'ain. ³⁹ An 'è xuá 'èn Papa, ax ca an 'ènan 'in-un sinánmicè unicamaxa abè 'iti cuèèni, achúshira uníxbia abè 'ima 'iti cuèènima. Usa 'aish ca an 'èmi sinánmicè unicama bërúantancèxun, ènè nètè cèñúcèbètan 'èn baísqumiti cuèènia. ⁴⁰ An 'è xuá ax ca cuèènia, aín Bèchicè, 'èmi catamècè unicamax nètétimoi abè 'iti. A unicama cana 'èn ènè nètè cèñúcèbètan abè 'inun baísqumiti 'ain.

⁴¹ —'Èx cana Nucèn Papa Diosan naínua 'ibúmiquin uni 'inan piti, a 'ai —quíaxa Jesús quicèbè ca judíos unicamax ami nishi Jesús ñui ⁴² quicancèxa:

—¿Josénèn bèchicè, Jesús, ama cara ènèx 'ic? Nun cananuna aín tita 'imainun aín papa 'unan. ¿Uisacatsi cara —'èx cana naínuax uan —quíax quin?

⁴³ Usaía quía ca Jesusan cacèxa:

—Usai banaxma ca 'it. ⁴⁴ Uinu 'icè uníxbi ca axbi 'ènan 'inun 'èmi catamètima 'icèn. 'Èn Papa, an 'è xuá, an sinánmicèx cuni ca uni 'èmi sinani 'ènan 'inun 'èmi catamèti 'icèn. 'Èmia catamècè 'icè cana ènè nètèa cèñúcèbètan baísqumiti 'ain. ⁴⁵ An Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicama achúshinèn ca èsaquin cuèñocèxa: “Nucèn Papa Diosan ca camabi uni 'unánmiti 'icèn”. A unían cuèñeosabi oi ca ui unicaman cara Nucèn Papa Diosan sinánmicèxun 'unania, acamax ca 'èmi catamètia.

⁴⁶ Uinu 'icè uníxbi ca Nucèn Papa Dios iscèma 'icèn. Axa anuax uá 'èinshi cana a isacèn. ⁴⁷ Asérabi cana 'èn mitsu cain, axa 'èmi sinani 'èmi catamècè unicamax ca ainan 'aish xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'ia. ⁴⁸ 'Èx cana anúan uni Nucèn Papa Diosbè upí 'iti a 'ain.

⁴⁹ Mitsun raracamax ca anu uni 'icèma menuxun Nucèn Papa Diosan 'inancè maná cacè ñu pibi bamati-moi tsoóma 'icèn. ⁵⁰ Usa 'aínbi cana 'èxribi naínuax ucè pán unin piá usaribi 'ain. Aín nami cushi 'aish upí 'inun-un ca unin ñu piia, usaribiti ca uni upí 'aish xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'inun 'èmi catamèti 'icèn.

⁵¹ 'Èx cana naínuax uá 'aish anúan uni Nucèn Papa Diosbè 'iti a 'ain. Usa 'ain ca axa 'èmi catamècè uni ax ainan 'aish xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'ia. Uníxa ainan 'aish xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'inun cana 'èx bamatsianxmabi bamati 'ain.

⁵² Quixuan cacèx ca judíos unicama ñucacanani quiacèxa:

—¿Uisa 'ixun cara ènè unin anu nun pinun nu pimiti 'ic?

⁵³ Usai canania 'unánquin ca Jesusan cacèxa:

—Asérabi cana 'èn mitsu cain, uni 'inun anuax uá 'ain, 'èmi catamèquinma 'èn nami picèmasa 'ianan 'èn imiribi xèacèmasa 'aish camina asérabi xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁵⁴ 'Èx bamacè cupí 'èmi catamèti ca uni xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosnan 'iti 'icèn. ⁵⁵ Usa unicama cana 'èn ènè nètè cèñúcèbètan baísqumiti 'ain. Axa asérabi 'èmi catamècè uni ax ca 'èn nami picèsa 'ianan 'èn imi xèacèsa 'icèn. 'Èn imi 'ap-ati 'èx bamacè cupí ca usai 'iti 'icèn. ⁵⁶ Ui unix cara 'èmi

catamèti 'èn nami pianan 'èn imi xèacèsa 'icè, ax ca 'èbè 'icèn, 'èxribi cana abè 'ain. ⁵⁷ Nucèn Papa Dios, an 'è xuá, ax ca bamatimoi tsotia. Ax 'èbè 'ain cana an 'im-icèx 'èxribi tsotin. Usaribiti ca 'èmi catamèquin an 'è picèsa uni axribi 'èn 'imicèx 'èbè 'aish 'èx 'icèsaribiti tsóti 'icèn. ⁵⁸ 'Èx cana naínuaxa uá pitisa 'ai quiax cana 'èx quin. 'Èx cana mitsun raracaman piá manásama 'ain. Mitsun raracamax ca maná cacè ñu pibi bamati-moi tsoóma 'icèn. Usa 'aínbi ca an 'èmi catamèquin 'è picèsa uni ax ainan 'aish xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'iti 'icèn.

⁵⁹ Capernaúm èmanuxun ca Jesusan anua judíos unicama timèti xubunuxun usai quiquin a banacama ñuixuancèxa.

Anúan uni xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosnan 'iti bana

⁶⁰ Usa 'ain ca an Jesusan bana ñuia cuacè unicama 'aisamaira 'ain raírinèx quiacèxa:

—Axa usai quicè bana ax ca cuaisama 'icèn. ¿Uin cara a cuati 'ic?

⁶¹ Usaía canania 'unánquin ca Jesusan cacèxa:

—¿Mitsúnmi cuacèx cara ènè bana cuaisama 'ic?

⁶² ¿Ènè bana cuaquinma caramina uisaxun mitsun 'èx anuax uá anu cuantècènia isquin sinánti 'ain? ⁶³ 'Èx ènè menu 'aish uni 'icè cupíshima 'èx bamatancèx baísquti cupí camina ainan 'aish xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'iti 'ain. 'Èn a ñuiquin mitsu cacè ñucama ax ca anúnmi 'èmi catamèti 'èn sinánsaribi 'aish xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'iti, a 'icèn. ⁶⁴ Usa 'aínbi camina micama raírinèx asérabi 'èmi sinani 'èmi catamècèma 'ain.

Èsaquin ca Jesusan bana ñuixunquin an cuacè unicama cacèxa, uicamax cara ami catamètima quixun 'unán-nan uin cara a uni 'inánti 'icè quixun béráma 'unáncè 'ixun. ⁶⁵ Catancèxun ca èsaquinribi Jesusan cacèxa:

—Usa 'ain cana mitsu can, Nucèn Papa Diosan sinánmicèxma ca uinu 'icè uníxbi 'èmi sinani 'èmi catamètima 'icèn.

⁶⁶ Usaquin cacèx ca an abè niquin aín bana cuacè unicama 'aisamaira 'aíshbi raírinèxa tiquimainun raírinèxribi Jesús èbiani abè nitècènimu cuancèxa.

⁶⁷ Usa 'ain ca atúxa cuan Jesusan mècèn rabé 'imainun rabé aín 'unánmicè unicama a cacèxa:

—¿Mitsúxribi caramina cuainsa tanin?

⁶⁸ Quixuan cacèxun ca Pedronèn cacèxa:

—¿Ui uninu caranuna aín bana cuanux cuanti 'ain?

Minshi camina anun nu Nucèn Papa Diosbè nètétimoi 'iti bana nu ñuixunin. ⁶⁹ Nux mimi catamèquin cananuna 'unan, mix camina axa uti nun caíncè, Cristo, Nucèn Papa Dios, axa bamatimoi tsócè, aín Bèchicè a 'ain.

⁷⁰ Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—¿'Èn carana 'èn 'unánmicè uni 'inun micama mècèn rabé 'imainun rabé caísama 'ain? Usai 'inun caísa 'aíshbi camina micama achúshinèx ñunshin 'atimanèn 'apun sinánmicè 'ain. ⁷¹ Usai ca Simonan bèchicè, Judas Iscariote, an aín 'unánmicè unicama achúshi 'ixunbi a uni 'inánti, a ñui Jesús quiacèxa.

**Aín xucéncaman —Jesús ca Nucën Papa Diosan
Bëchicë 'icë —quixun sinánma bana**

7 Usaquin bana ñuixuntancëx ca judíos unicamaxa a 'acatsi quiax 'ësénania 'unanx, Judea nètënu 'icë ëmacamanu cuainsama tani Galilea nètënu 'icë ëmacamanushi nitsi anubi Jesús 'iacëxa. ² Usa 'ain ca Nucën Papa Dios rabinuxa, judíos unicamax anun Jerusalénu timëti 'utanu 'iti nètë, a 'urama 'ain, ³ aín xucéantun Jesús cacëxa:

—Ënuax ca Judea nètënu cuantan, anuxunmi ñu 'aia an min bana cuacë unicaman isnun. ⁴ Camabi unían a 'unánti cuëenquin ca unin unéxun ñu 'aima. Usa 'ain camina ami 'acë ñucamaribi Jerusalénu timécë unicaman isnun 'ai cuanti 'ain.

⁵ Aín xucën 'ibu 'ixunbi aín bana cuaisama tanquin ca usaquin cacëxa. ⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën anun usaquin ñu 'ati nètë ca ucëma pain 'icën. Usa 'ain ca mitsux cuainsa tani cuantan, camabi nètëx ca mitsúnmi anun ñu 'ati asábi 'icën. ⁷ Axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unix ca mitsumi nishima, 'ëmi cuni ca nishia. 'Ën —ñu 'atima camina 'ai —quixun cacë cupí ca atux 'ëmi nishia. ⁸ 'Ëx anun anu 'iti nètë ca 'icëma pain 'icën. Usa 'ain cana cuaniman. Mitsux ca cuantan.

⁹ Quixun aín xucéantu catancëx ca Jesús Galileanu tiquiacëxa.

Anun anu timëti 'utanu 'iti nètëan Jesús Jerusalénu 'iá

¹⁰ Usaquin cacëxa aín xucéantu cuanbi ca Jesús atu caxu cuancëxa, unían —ax ca Jesús 'icë —quixun 'unánunmaishi. ¹¹ Cuanx bëbacë ca Jerusalénu timécë judíos unicaman —¿uinu cara a uni 'ic? —cananquin Jesús bariacëxa. ¹² Bari ñucacania unicama raírinëx —ax ca upí uni 'icë —quicëbëbi ca uni raírinëx, —usama ca. An ca camabi uni parania —quiacëxa. ¹³ Quibi ca judíos unicaman 'apucamami racuëti, atúan cuati rabanan unéaxëshi canancëxa.

¹⁴ Usaía quimainun ca anun Nucën Papa Dios rabinux timécë nètëa sënëncëma pain 'ain, Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun bana ñuixuncëxa. ¹⁵ Ñuixunia cuati ca judíoslën 'apucamax ratuti quiacëxa:

—¿Uisa 'ixun cara ënë unin nun cushicaman 'acësaribi oquin quirica 'acë 'ixún mabi uisai cara cuëno banacama quia quixun 'unanx?

¹⁶ Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën uni ñuixuncë bana ënëx ca 'ënbi sináncëma 'icën. An 'ë xuá, an 'ë sináncicë ca ënëx 'icën. ¹⁷ Uinu 'icë unin cara Nucën Papa Dios cuëenun ñu 'aisa tania, an ca 'ën carana Nucën Papa Diosan 'ë sináncicë bana ñuin, carana 'ënbi sináncë bana ñui quixun 'unánti 'icën. ¹⁸ Axa anbi sinanx banacë uni ax ca unían a rabinun quixun sinanishi banaia. 'Aínbi ca an ñuiquin uni canun quixuan a xuá ashia unin rabiti cuëencë uni an cuni cëmëquin uni paranima.

¹⁹ Moisésnën ca uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixuan unin 'unánun aín bana cuënoëcëxa. ¿Usa

cat? Usa 'aínbi camina achúshi unínbi a bana quicësa oquin 'aiman. ¿'Ëx Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi uá 'icëbëbi caramina uisa cupí 'ë 'acatsi quin?

²⁰ Cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Mix camina ñunshin 'atimañu 'ain. ¿Uix cara mi 'acatsi quin?

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Anun ñu mëetima nètën 'ën uni pëxcucë a camina sinanin. ²² Moisésnën ca —judíos unicamax ca chama-ratsu 'icëishi judío 'icë 'unántiocë 'iti 'icë —quixun cuënoëcëxa. Cuënoëibi ca ax pain usai ca uni 'iti 'icë quiax quiáma 'icën, aín rarax pain ca usai ca uni 'iti 'icë quiax quiacëxa. Anun aín bëchicë bacënxancë 'unánti-oti nètë axa anun ñu mëetima nètë 'aínbi ca a nètën unin aín bëchicë 'unántioia. ²³ ¿Mitsun bëtsi nètën 'acësaribi oquin anun ñu mëetima nètënrabi Moisés quicësabi oquin 'ati cupí, tuá judío 'icë 'unánti ocë 'aíshbi caramina uisa cupí anun ñu mëetima nètën 'ën uni pëxcucëbë 'ëmi nishin? ²⁴ Bëtsi unían ñu 'aia isi camina bënëtiishi —an ca ñu 'atima 'aia —quiax quitima 'ain. Usai 'iquinma camina munu upí oquin sinánquin 'unánti 'ain, usoquin 'ati cara asábi 'icë, cara asábima 'icë quixun.

—'Ëx cana Nucën Papa Diosnuax uacën —quiáxa Jesús quia bana

²⁵ Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë uni raírinëx quiacëxa:

—¿A 'acatsi quiáxa ami 'ësénancë uni, ama cara ënëx 'ic? ²⁶ Ca is, camabi unin ismainuan cacëxunbi ca 'apucaman uisaquinbi caima. ¿'Ënëx ca asérabí Cristo, ax utinu nun caíncë a 'icë quixun cara atun 'unánx?

²⁷ Cristo aia ca unin 'unántima 'icën, uinuax cara aia quixun. Usa 'aínbi cananuna nun uinuax cara Jesús ënëx uaxa quixun 'unanin.

²⁸ 'Ësaía canania cuaquin ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixuni munuma banaquin cacëxa:

—Mitsun camina 'ë 'unan, uinuax carana uan quixun camina 'unanin. Usa 'aínbi cana 'ëx, 'ëxbi ucëma 'ain. Aín banaxa nètëtimoí asérabí, an xucëx cana uacën. An 'ë xuá a camina mitsun 'unaniman. ²⁹ Anuax uá 'ixun cana 'ën a 'unan. An ca ënu unun 'ë xuacëxa.

³⁰ Usaquian cacëxun sipuanuxun biisa tanquinbi ca anúan a unin biti nètëa sënëncëma pain 'ain achúshira unínbi biáma 'icën. ³¹ Judíos unin 'apucaman ami nishquin Jesús biisa tancëbëbi ca 'aisamaira unix ami sinani quiacëxa:

—¿'Ënë unían unin 'acëma ñu 'acësamaira oquin cara axa utinu nun caíncë, Cristo, ax uquin 'ati 'ic?

Fariseo unicaman Jesús binun quixun policía xua

³² 'Ësaía 'aisamaira uni Jesús ñui quia ca fariseo unicaman cuacëxa. Cuan ca acamabëtan judíos sacerdotenën cushicaman sipuanuinsa bitánun quixun aín suntárucama xuacëxa. ³³ Xucëxa cuancëbë ca anu 'icë unicama cai Jesús quiacëxa:

—Èora pain ènu mitsubè 'itancèx cana an 'è xuá anu cuanti 'ain. ³⁴ Uinu carana 'èx cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ain camina bariquinbi cuania 'è mèratima 'ain.

³⁵ Quicèbè ca judíos 'apucamax ñucacananí quiacèxa:

—¿Uinu cara ènè uni nun mèratimoi cuanti 'ic? Bètsi bètsi èma, anua griego banan banacè unicama 'icè, anua nun aintsí raíri cuancè, anu sapi ca Jesús anu 'icè judíosma unicama bana 'unánmi cuanti 'icèn. ³⁶ ¿Uisai quicè cara an èsaquin nu cacè bana ènèx 'ic: "Uinu carana 'èx cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ixun camina bariquinbi cuania 'è mèratima 'ain"?

Anúan unix Nucèn Papa Diosbè 'iti bana

³⁷ Anúan judíos unicama Nucèn Papa Dios rabinux Jerusalénu timécè nètècama sènénuxa pècaracè nètè ax ca a nètècamasamaira 'iacèxa. A nètèn ca nirui munuma banaquin Jesusan èsaquin unicama cacèxa:

—Ui unix cara uníxa shiman bamai 'unpax 'aisa tani bènécésaribi oi 'ènan 'iisa tani bènètia a unix ca 'è cai 'èmi catamèti 'icèn. ³⁸ Axa aséribi 'èmi catamécè uni, an ca aín nuitunèn 'è 'unánan 'èn cushiñu 'ixun uni it-siribi 'èmia catamènun 'aquinti 'icèn, Nucèn Papa Diosan bana cuenèo quicèsabi oquin.

³⁹ Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upí ca axa ami catamécè unicamanu uti 'icè quixuan 'unánun ca Jesusan usaquin unicama cacèxa. Ax bamatancèx baísquitancèx naínu cuancèma pain 'aían Nucèn Papa Diosan aín Bèru Ñunshin Upí aín unicamabè 'inun xucèma pain 'ain ca Jesusan usaquin unicama cacèxa.

Unían Jesús ñuiquin bètsi bètsi oquin sinan

⁴⁰ Èsaquin Jesusan cacèxun cuati ca axa timècamè'èocè uni raírinèx:

—Ènèx ca an Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixuni utinu nun caíncè a 'icè —quiacèxa.

⁴¹ Quimainuan raíri —ènèx ca Cristo, axa utinu nun caíncè a 'icè —quicèbèbi ca raírinèx quiacèxa:

—Cristo ca Galilea menuax utima 'icèn. ⁴² Nucèn Papa Diosan bana cuenèo ca quia, ax ca Davidnèn rëbúnqui 'iti 'icèn. Usa 'aish ca anuaxa David bacéan, Belén, anu 'icè uni ax 'iti 'icèn.

⁴³ Usa 'ain ca unin Jesús ñui quiquin bètsi bètsi oquin sináncèxa. ⁴⁴ Usaquin sinánquin ca bètsi bètsi unin sipuanuxun biisa tanquinbi Jesús biáma 'icèn.

Judíos unicaman cushicamaxa Jesúsmi catamèisama tan

⁴⁵ Usa 'ain ca Jesús binun xucèx cuanxbia ñancáishi aia isquin sacerdotenèn cushicamabètan fariseocaman suntáru cacèxa:

—¿Uisa cupí caramina bécèma 'ain?

⁴⁶ Quixuan cacèxun ca suntárucaman cacèxa:

—Axa ènè uni banacésari banacè uni ca 'aíma 'icèn.

⁴⁷ Cacèxun ca fariseo unicaman cacèxa:

—Mitsuribi sapi ca an paránxa. ⁴⁸ Achúshira nun 'apúnbi ca axa quicè aín banax ca aséribi 'icè quixun

sináncèma 'icèn. Usaribi oquin ca achúshira fariseo unínbi axa quicè banax ca aséribi 'icè quixun sináncèma 'icèn. ⁴⁹ Usa nun 'apucama 'ain ca ènè unicamax Moisésnèan cuenèo bana 'unáncèma cupí 'aisama 'aish 'uchocè 'ianan uisa oquin cara Nucèn Papa Diosan 'ati 'icè usoquin 'acè 'iti 'icèn.

⁵⁰ Usaquin fariseocaman caia cuaquin ca Nicodemo, ax pañan bërámá Jesúsnu imé cuan, axribi fariseo uni 'ixun cacèxa: ⁵¹ —Nucèn Papa Diosan bana Moisésnèn cuenèo ca quia, unin ca aña cara 'axa quixun upí oquin ñucáxunmashi bètsi uni 'uchotima 'icèn.

⁵² Cacèxun ca sacerdotenèn cushicamabètan fariseo unicaman Nicodemo cacèxa:

—¿Mixribi caramina Galilea menu 'icè uni 'ain? Nucèn Papa Diosan bana cuenèo upí oquin isquin camina isti 'ain, uisa 'aishbi ca an Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixuncè uni Galilea menu 'icè uni 'icèma 'icèn. ⁵³ Usaquin 'apucaman Nicodemo cacèbè ca unicamax aín xubunu cuancèxa.

Aín bènèma 'aínbia uni itsibè 'icè xanu

8 Cuancèbè ca Jesús Olivos cacè matánu cuancèxa. ² Coon pècaracèbèa amiribishi anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunu cuancè ca unicaman man-aruquin nèpúaracèxa. Usocèxun ca atu nèbétsi tsóxun bana ñuixuancèxa. ³ Usaquin uni bana ñuixuncèbètanbi ca an Moisésnèn cuenèo bana 'unáncè unicama 'imainun fariseo unicama raírinèn, aín bènèma 'aínbia bètsi unibè 'ia mèrabètsinquin, achúshi xanu Jesúsnu bèacèxa. Bèxun atu nèbétsi nitsínxun ⁴ ca Jesús cacèxa:

—Ènè xanúxa aín bènè 'aímabi unibè 'ia cananuna mèran. ⁵ Moisésnèan cuenèo bana ca quia, èsai 'icè xanu ax ca maxaxan 'acè 'iti 'icèn. ¿Min caina uisaquin sinanin?

⁶ Ami manánuxun uisai cara isa quia cuacatsi quixun ca usaquin atun Jesús cacèxa. Cacèx meu bèsui tètúbuxun ca ñucáxunbi uni caquinma aín məcèn rëbun me cuenèocèxa. ⁷ Usa 'ain ca cacèxunma oquian 'itsa oquin ñucáxè chairuquin cacèxa:

—Micama uinu 'icèx cara 'uchañuma 'icè an pain ca maxaxan 'ati 'icèn, mitsúnribimi 'anun.

⁸ Èsoquin cai amiribishi tètúbutècènxun ca aín məcèn rëbun me cuenèotècèancèxa. ⁹ Cuenèomainun ca unicamax Jesús quia cuax —'èx cana 'uchañumama 'ai —quixun sinani cuancèxa. Cuanía məcócamax pain cuancèbè ca usaribiti bèrí canicècamaxribi cuancèxa. Cuancèbèa Jesúsèshi anu 'imainun ca a xanuribi anu 'iacèxa. ¹⁰ Usa 'ain ca chairuquin Jesusan xanu cacèxa:

—¿Axa mimi manáncè unicama cara uinu 'ic? ¿Achúshira unínbi cara mi maxaxan 'acèma 'ic?

¹¹ Cacèxun ca xanun cacèxa:

—Achúshi unínbi ca 'è maxaxan 'acèma 'icèn.

Usaquin cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Ènribi cana mi 'uchoiman. Ca cuantan. Cuan-tancèxun camina amiribishi ñu 'atima 'atècèntima 'ain.

Jesusan aín unicama aín sinan 'ináncē bana

¹² Usa 'ain ca amiribishi Jesusan unicama cacēxa:

—An aín sinan upíra 'ixun uni upí 'imiti a cana 'èx 'ain. Axa 'èmi catamēti 'èx cuèèncēsabi oi 'icē uni ax ca ñu 'atima 'acēma 'ianan aín sinan upí 'aish upiti tsotia.

¹³ Cacēxun ca fariseo unicaman cacēxa:

—Mix camina mixbi, 'èx cana usa 'ai quin. Usáimi quicē 'aish ca cēmēimi quicē 'iti 'icēn.

¹⁴ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—'Èxbi 'èx cana usa 'ai quicēxbi ca 'èn banax aséabi 'icēn. Uinuax carana uan, uinu carana cuani quixun cana 'èn 'unanin. 'Èn 'unáncē 'aínbi camina mitsun, uinuax carana 'èx uan, uinu carana cuani quixun 'unaniman. ¹⁵ Unin sináncēsa oquinshi sinánquin camina mitsun bētsi 'uchoin, 'aínbi cana 'èn uni 'uchoiman. ¹⁶ Usa 'ixunbi 'èn uni 'uchoquin cacē 'ain ca 'èn Papa, an 'è xuá, anribi, usa ca quixun sinania. Usa 'ain ca 'èn 'uchoquin cacē banax aséabi 'iti 'icēn. ¹⁷ Moisésnēn cuēnēo bana ca quia, achúshi unin banaxa bētsix quicēsaribi 'ain ca, a uni rabētan banax ca aséabi 'icē quixun unin 'unánti 'icēn. ¹⁸ Aserabi ca usa 'icēn. 'Èx 'èbi ñuíacati, usa cana 'èx 'ai quimainun ca an 'è xuá, 'èn Papa, axribi 'è ñui usai quia.

¹⁹ Usaquian Jesusan cacēxun ca fariseo unin cacēxa:

—¿Uinu cara min Papa 'ic?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mitsun camina 'unaniman, ui carana 'èx 'ai quixun. 'Èn Paparibi camina 'unaniman. Aséabi ui carana 'ai quixun 'è 'unánquin camina 'èn Paparibi 'unántsián.

²⁰ Usaquin ca Jesusan anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuancēxa, anu curíqui nanti ñu rapasunuxun. Ñuixuncēxunbi ca anúan unin a bití nētēa 'icēma pain 'ain, achúshira unínbi bíama 'icēn.

Anu 'èx cuanti, anu camina mitsux cuantima 'ai, Jesús quia bana

²¹ Jesusan ca amiribishi unicama cacēxa:

—'Èx cana cuantécēnin. Cuancē bariquinbi camina mitsun 'è mèraiman. Mèraima camina 'uchañu 'aish usabi bamati 'ain. Anu 'èx cuanti anu camina cuantima 'ain.

²² Cacēx ca judíos unicama quiacēxa:

—Anu 'èx cuanti, anu camina cuantima 'ai quiax ca quia. ¿Usa 'aish cara axbi bamati 'ic?

²³ Quiáxa quia ca Jesusan cacēxa:

—Mitsux camina ènè nētēnu 'icē unishi 'ain. 'Èx cana nañu 'icē 'ain. Mitsux camina ènè nētēnu 'icē 'ain. 'Èx cana ènè nētēnu 'icēma 'ain. ²⁴ Mitsun, ui carana 'èx 'ai quixun 'unani 'èmi sináncēma 'aish camina 'uchañu 'aish usabi bamati 'ain. Usaquin sinánquin cana —'uchañu 'aish camina usabi bamati 'ai —quixun mitsu can.

²⁵ Cacēxun ca judíos unicaman:

—¿Ui caramina mix 'ain? —quixun cacēxa.

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—'Èx carana ui 'ai quixun cana 'itsa oquin mitsu can. A cana 'èx 'ain. ²⁶ 'Itsa ñu ñuiquin cana mitsu cacēma pain 'ain, uisa ñu 'ai caramina 'uchai quixunmi 'unánun. Caquinma cana an 'è xuá axa quicē banax aséabi 'ain, an 'è cacēxun 'èn cuacē, ashi ènè nētēnu 'icē unicama ñuixunin.

²⁷ Usaía Jesús quiabi ca, Nucēn Papa Dios ñui ca quia quixun a unicaman cuama 'icēn. ²⁸ Cuatiama ca Jesusan cacēxa:

—Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'icē 'è inu matástancēxun camina ui carana 'èx 'ai quixun 'unánti 'ain. 'Unánan camina, 'ènbi sinánquin 'aquinma cana 'èn Papan cacēsabi oquin ñu 'ai quixun 'unánti 'ain. 'Èn Papan 'è cacēsabi oquin cana unicama cain. ²⁹ An 'è xuá ax ca 'èbē 'icēn. 'Èn axa cuèèncēsabi oquin 'acē 'icē ca an 'èxbi 'inun 'è èncēma 'icēn.

³⁰ Usaquian Jesusan cacēxun ca 'itsa unin aín bana cuaxun, aséabi ca ax Nucēn Papa Diosnuax uá 'icē quiax ami sináncēxa.

Nucēn Papa Diosan unicama 'imainun ñunshin 'atimanēn sinánmicē unicama ñuia bana

³¹ Usa 'ain ca Jesusan axa aín bana cuati ami sináncē judíos unicama cacēxa:

—'Èn mitsu cacē bana ènè manuquinma ax quicēsabi oquin 'ai camina aséabi 'èn uni 'iti 'ain. ³² Usai 'iquin camina 'èn cushi, anun mitsux upí 'iti, a aséabi 'unánti 'ain. 'Unanimi mitsux 'èx cuèèncēsa oíshi 'ia ca uínbi uisa ñu 'atimabi mitsu 'amitima 'icēn.

³³ Cacēxunbi ca cacēxa:

—Nux cananuna Abrahamnēn rēbúnqui 'ain, uinu 'icē unínbi ca nucēn raracama 'imainun nucēn chaiti-ocēcamaribi uisa ñubia 'anun 'amiama 'icēn, nuribi ca usoquin 'amicēma 'icēn. ¿Usa 'ain caina uisa 'aish mix, uínbi ca uisa ñubi nu 'amitima 'icē quiax quin?

³⁴ Cacēxunbi ca Jesusan catēcéancēxa:

—Aséabi cana 'èn mitsu cain, an 'atima ñu 'acē unicama an ca 'èx cuèèncēsa oquin 'aisa tanquinbi aín sinan 'atima 'ixun anbi ñu 'atimashi 'aia. ³⁵ Ca èsa 'icēn. An uni ñu mèèxuncē unix ca an ñu mèèmicē unin xubunubi 'ima. An uni ñu mèèmicē unin bēchicēnēx cuni ca aín papan xubunubi 'ia. ³⁶ Usa 'ain camina mitsux Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'ixun 'èn 'imicēx uínbia uisa ñu 'atimabi 'amicēma mitsux 'iti 'ain. ³⁷ Abrahamnēn rēbúnqui camina 'ai quixun cana 'èn mitsu 'unan. Usaquin 'èn mitsu 'unáncē 'aishbi camina 'èn bana cuaisama tani 'è 'acatsi quiax 'èmi 'èsénanin.

³⁸ 'Èn Papan 'è ismicē ñu cana 'èn mitsu ñuixunin. Ñuixuncēxunbi camina mitsun papan cacēxunmi cuacē ñuishi 'acatin.

³⁹ Cacēxun ca atun cacēxa:

—Abrahamnēxēshi ca nucēn rara 'icēn.

Usoquian cacēxunbi ca Jesusan cacēxa:

—Mitsux aséabi Abrahamnēn rēbúnqui 'ixun camina Abrahamnēan 'ásabi oquin 'atsián. ⁴⁰ Abrahamnēan 'ásabi oquin camina mitsun 'aiman. Nucēn Papa Diosan 'è 'unánmicē ñu 'èn mitsu ñuixuncēxbi camina 'è 'acatsi quiax 'èsénanin. Usai ca Abraham an Nucēn

Papa Diosan unimi 'iáma 'icën. ⁴¹ Mitsun papan 'acësabi oquin camina 'ain.

Cacëxun ca a unicaman cacëxa:

—Nux cananuna papa itsiñuma 'ain. Nucën Papa Dios axëshi ca nun Papa 'icën.

⁴² Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosnuax cana 'ëx ënë menu uacën. 'Ëx cana 'ëxbi uáma 'ain, an ca ënu unun 'ë xuacëxa. Usa 'ain camina mitsux aséribi Nucën Papa Diosnan 'aish 'ëmi sinántsian. ⁴³ ¿Uisa cupí caina mitsun 'ën cacëxun cuatiman? Mitsúnbi cuaisama tanquin camina 'ën, bana ñuixuncëxunbi cuatiman. ⁴⁴ Mitsun papax ca ñunshin 'atimanën 'apu 'icën. Ainan 'ixun camina axa cuëncësa oquinshi 'aisa tanin. An ca nètë ióñubi uni 'ati sináncëxa. Ax ca cëmë 'aish axa 'iásabi cëmëia. Cëmëi ca an sináncësa oquinshi sinani banaia. Ainra ca cëmëntapun 'ixun unían uni itsi cëmëquin paránun 'imia. ⁴⁵ Mitsux usaribi 'ixun camina 'ën mitsu cacë banaxa aséribi 'icëbi cuaisama tanin. ⁴⁶ ¿Uinu 'icë micaman caramina 'ën isana 'atima ñu 'a quixun ñuiti 'ain? Camina 'atima 'ain. ¿Cëmëquinma 'ën cacëxunbi caramina uisa cupí 'ën banax ca aséribi 'icë quixun sinaniman? ⁴⁷ Uicamax cara ainan 'icë an ca Nucën Papa Diosan bana cuatia. Usa 'aínbi camina mitsun, ainanma 'ixun, Nucën Papa Diosan bana cuatiman.

Abraham 'iisama 'aían Jesús pain 'iá bana

⁴⁸ Usaquian cacëxun ca nishquin judíos unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina Samaria menu 'icë uni 'ianan ñunshin 'atimañu uni 'ai quixun nun mi cacë, ënëx ca aséribi 'icën.

⁴⁹ Usai quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana ñunshin 'atimañuma 'ain. Ami sinánquin camabi unin 'ën Papa Dios rabinun quixun cana an 'ë sinánmicësabi oquin aín bana ñuianan ñu 'ain. Usa 'icëbi camina mitsun 'ën bana cuatiman. ⁵⁰ Unían 'ë, ax ca upí 'icë caquin 'ë rabinun quiax cana quiman. Axa 'ëa unin rabiti cuëëanan, 'ë ñui cara uni cëmëia, cara cëmëima quixun iscë, ax ca Nucën Papa Dios 'icën.

⁵¹ Aséribi cana 'ën mitsu cain, an 'ën bana cuacë uni ax ca xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia.

⁵² Quixuan cacëxun ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—Bërí cananuna upí oquin 'unanin, mix camina ñunshin 'atimañu 'ai quixun. Abraham 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca bamacëxa. Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacë unix isa xëñibua 'aínbi 'iti 'icë quiax. ⁵³ ¿Mix caramina nucën rara Abrahamsáma 'ain? Ax ca bamacëxa. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca bamacëxa. Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacë unix isa xëñibua 'aínbi usabi 'iti 'icën. ¿Mix caramina, ui caina mix 'ai quixun sinanin?

⁵⁴ Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx rabiaccëbëtanbi ca, aín banax sapi ca aséribi ma 'icë quixun unin sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ë rabiçë, ax 'ën Papa 'icën, ami mitsun —ax ca Nucën Papa

Dios 'icë —quixun ñuicë a. ⁵⁵ Ax ca Nucën Papa Dios 'icë quiquinbi camina mitsun a 'unaniman. Mitsúnmi 'unaniamabi cana 'ën a 'unan. 'Ën 'unáncëma ca ax 'icë quixun mitsu cai cana 'ëxribi mitsusaribi cëmë 'itsían. 'Ën cana aséribi a 'unan. Usa 'ixun cana axa quicësabi oquin 'ain. ⁵⁶ Mitsun rara Abrahamnëx ca 'ëx aia isti sinani cuëëancëxa. Usai ca 'ëx aia isi cuëëinra cuëëancëxa.

⁵⁷ Usaquian cacëxun ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—¿Mix cincuenta bariñu 'ixunmabi caramina Abraham isacën?

⁵⁸ Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana aséribi mitsu cain, Abraham 'icëma pain 'ain cana 'ëx 'iacën.

⁵⁹ Usaquian cacëxuan judíos unicaman anun 'acatsi quixun maxax bicëbëbi ca Jesús uni xanpéscabiani, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuax cuancëxa.

Usabia bacëan bëxuñu unia Jesusan bëpëxcüa

9 Usocëx cuaínquin ca Jesusan usabia bacëan bëxuñu uni achúshi isacëxa. ² Isia ca aín unánmicë unicaman Jesús ñucacëxa:

—¿Ënë uníxa bëxuñu bacëñun cara uin ñu 'atima 'acëx, aín papa, aín titan cara 'acëx, ënë unínbi cara 'acëx?

³ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bëxuñu ca ax 'icën. 'Aíshbi ca aín 'ucha cupía 'icëma 'icën, 'imainun ca aín tita, aín papan 'ucha cupíribia 'icëma 'icën. Nucën Papa Diosan ñu 'aia unin isnun ca ax bëxuñu 'icën. ⁴ Bëánquicëbëtan ca unin ñu mëëtima 'icën. Usa 'ain ca nètën ñu mëëia. Usaribi oquin cana bamacëma pain 'ixun 'ën an 'ë xuá axa quicësabi oquin ñu 'ati 'ain. ⁵ Ënë nètënu 'aish cana 'ëx upí oquin sinánuan, an unicama 'imicë a 'ain, bëánquibucënu 'icësa 'ima xabánu 'icësa 'inun.

⁶ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx, anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun ca anun uni bëshíacëxa, ⁷ bëshíquin ca cacëxa:

—'Ian cha, Siloé cacë, anu cuanx ca anuax bëchucatan. Siloé quicë bana ax ca cuanun xucë qui quicë bana 'icën.

Cacëxëshi cuanx bëchucacuatsini ca bëpëxcüax uacëxa. ⁸ Usafá 'ian ca axa a rapasu 'icë unicama 'imainun an a uni bëxuñu 'icë iscë unicamaxribi quiacëxa:

—¿An tsóxun uni curíqui ñucacë uni ama cara ënëx 'ic?

⁹ —A ca ënëx 'icë —quíáxa bëtsix quicëbëbi ca raírinëxribi —Ama ca, a iscësaribi ca ënëx 'icë —quiax quiacëxa. Quiabi ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—A cana 'ëx 'ain.

¹⁰ Cacëxun ca ñucáquin cacëxa:

—¿Mix a 'aish caramina uisax bëpëxcüan?

¹¹ Cacëxun ca cacëxa:

—Jesús cacë uni, an ca anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun 'ë bëshíaxa, bëshíquin ca 'ian,

Siloé cacè, anuax ca bëchucatan caxun 'è xuaxa. Xucèx cuanx bëchucacuatsínquin cana upí oquin isan.

¹² Cacèxun ca atun ñucácèxa:

—¿Uinu cara a uni 'ic?

Cacèx ca —uinu cara, cana 'unanima —quiacèxa.

Fariseo unicaman bëpéxcucè uni asérabi cara Jesusan usaquin 'axa quixun ñucá

¹³ Usa 'ain ca an 'unáncè unicaman bëpéxcucè uni fariseo unicamanu buáncèxa. ¹⁴ Anun ñu mëetima nètèan anu tushuquicèxuan chabóia me chamara bitancèxun anun bëshíxun Jesusan bëxuñu uni a bëpéxcucè cupí, ¹⁵ ca fariseo unicaman a uni ñucátècèancèxa, uisax caraisa bëpéxcüaxa quixun. Ñucácèxun ca cacèxa:

—Me chabatan 'è bëshícèx bëchucaxun cana upí oquin isan.

¹⁶ Quixuan cacèx ca fariseo uni raírinèx quiacèxa:

—A unin ca anun ñu mëetima nètèn ñu 'aia. Usa 'aish ca Nucèn Papa Diosnuaxa ucè uni 'itima 'icèn.

Quiáxa quicèbè ca raíri quiacèxa:

—¿An ñu 'atima 'acè unin cara èsaquin uni itsían 'acèma ñu 'ati 'ic?

Usari ca bëtsi bëtsi oquin sinani atúxbi quiacèxa.

¹⁷ Usai Jesús ñui quiquin ca bëpéxcucè uni amiribishi ñucátècèancèxa:

—¿Min sináncèx cara an mi bëpéxcucè uni ax uisa uni 'ic?

Cacèxun ca cacèxa:

—Èn sináncèx ca ax an Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè uni a 'icèn.

¹⁸ Usaquian cacèxunbi ca judíos unicaman, ènè unix ca bëxuñu 'iá 'aishbi bëpéxcucè 'icè quixun sinántisama tancèxa. Sinántisama tanquin cuènxun ñucácèxuan aín papabètan aín tita cacèxun pain ca 'unáncèxa.

¹⁹ Cuènxun ca aín papa ñucácèxa:

—¿Ènèx cara min bëchicè 'ic, mitsúnmi bëxuñua bacéan ñuicè, a cara ènèx 'ic? ¿Usa 'ixúnbi cara uisaxun bërí upí oquin isin?

²⁰ Usaquian ñucácèxun ca cacèxa:

—Asérabi ca ènèx 'èn bëchicè bëxuñua bacéan a 'icèn. ²¹ Uisa 'ixun cara bërí upí oquin isia, uin cara usabia bacéan 'icèbi bëpéxcüaxa cananuna 'unaniman. Ax ca mëcócè 'icèn, ca ñucát, an ca mitsu ñuixunti 'icèn.

²² Judíos unicamaxa bëráma 'èsènanani —uinu 'icè unin cara, Jesús ax ca Cristo, ax utia judíos unicaman caíncè, a 'icè quixun ñuia, ax ca anua judíos unicama timéti xubunua atsíntècèntima oquin chiquíncè 'iti 'icè —quia 'unánxun ca usoquin cacèxa. ²³ Usai quia 'unánxun atumi racuèquin ca a unin papabètan aín titan —ax ca mëcócè 'icèn, a ca ñucát —quixun judíos 'apucama cacèxa.

²⁴ Usaquian cacèxun ca a judíos unicaman amiribishi cuèntècènxun bëpéxcucè uni ñucátècèancèxa:

—Nucèn Papa Diosan ismainun ca nu asérabi ñuixun, ¿uisaxira caramina bëpéquián? A uni, Jesús, ax ca 'atima 'icè quixun cananuna 'unan.

²⁵ Cacèxun ca bëpéxcucè unin cacèxa:

—Ax cara 'atima uni 'icè quixun cana 'èn 'unaniman. 'Èx bëxuñu 'ixunbi 'èn bërí iscè, ènèishi cana 'unan.

²⁶ Cacèxun ca cacèxa:

—¿Mi cara uisox? ¿Uisoquin cara mi bëpéxcüax?

²⁷ Cacèxun ca cacèxa:

—Ashiquin cana mitsu can, cacèxunbi camina cuaisama tan. ¿Uisati caramina 'è mitsun ñucatècènin? Mitsúxribi sapi camina aín 'unánmicè uni 'iisa tanin.

²⁸ Quia ca fariseo unicaman bëpéxcucè uni 'usánquin cacèxa:

—Mixmi aín 'unánmicè uni 'aínbi cananuna nun Moisésnèan usai nux 'inun quixun cuèñèo bana 'unan.

²⁹ Nun cananuna 'unan, Moisésbè ca Nucèn Papa Dios banacèxa. Usa 'ixunbi cananuna uinuax cara a uni uaxa quixun 'unaniman.

³⁰ Cacèxun ca bëpéxcucè unin cacèxa:

—¿An 'è bëpéxcucèbi caramina a uinuax cara uaxa quixun mitsun 'unaniman? ³¹ Cananuna 'unanin, an ñu 'atima 'acè unin bana ca Nucèn Papa Diosan cuatima. An a ami sinánquin a rabianan axa cuèncèsa oquinshi 'acè uni, aín bana cuni ca Nucèn Papa Diosan cuatia.

³² Uínsaran nèténbi ca unin, usabi bacéan uni bëxuñu ca unin bëpéxcüaxa quixun ñuia cuama 'icèn. ³³ Nucèn Papa Diosan xuáma 'ixun ca an usaquin 'atsianma.

³⁴ Cacèxun ca fariseo unicaman cacèxa:

—Mix camina 'uchañubia min tita bacéan 'aish usabi 'ain. ¿Usa 'ixunbi caramina min nu bana ñuixuinsa tanin?

Usaquin caquin ca bëpéxcucè uni anuaxa cuantánun quixun chiquíancèxa.

Jesúsni sináncèma unicama bëxuñusa

³⁵ Fariseo unicaman ca bëpéxcucè uni chiquíanxa quixuan unin ñuia cuaquin ca Jesusan bariquin mëraxun a bëpéxcucè uni cacèxa:

—¿Axa uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá, ami caramina sinanin?

³⁶ Quixuan ñucácèxun ca cacèxa:

—'Èx ami sinánun camina ui cara ax 'icè quixun 'è cati 'ain.

³⁷ Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Camina isin, an mi cacè, 'èx cana a 'ain.

³⁸ Quixuan cacèxun ca cacèxa:

—Asérabi camina mix a 'ai quixun cana bërí 'unanin.

Usaquin caquin ca ami sinánquin aín bëmánon rantin purúnquin a rabiácèxa. ³⁹ Rabicèxun isquin ca Jesusan cacèxa:

—'Èn a uni 'unánmiti ñu 'unáncèma pain 'aish bëxuñusa 'ixunbi ca 'èmi catamèquin bëxuñumasa 'ixun unin 'unánti 'icèn. Usa 'aínbi ca an —'èn cana ñu 'unani —quixun sináncè uni ax 'èmi catamètiama 'èn 'unánmicèma 'aish usabi bëxuñusa 'iti 'icèn. Usaía 'inun cana uacèn.

⁴⁰ Usaquian caia cuaquin ca anua 'icè fariseo unicaman Jesús cacèxa:

—¿Núxribi caranuna bëxuñu 'ain?

⁴¹ Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Mitsun aséribi 'ë ñui quicè bana 'unáncëma 'aish bëxunusa 'aish camina 'uchocëma 'itsían. Usa 'áinbi mitsun —cana a bana cuati —quicè 'ixúnbi —aséribi ca a bana 'icè —quixun sinántisama tancè cupí camina 'uchacè 'iti 'ain.

An aín cënënxun carnero bërúancè uni

10 Èsaquinribi ca Jesusan fariseo unicama cacëxa: —Aséribi cana 'ën mitsu cain, axa anu carnero 'icè cënè aín xëcuën atsinima amo 'icè manámitan at-síncè uni ax ca an ñu mëcamacè uni 'icën, mëcamaxuan an ñu buáncè uni ca ax 'icën. ² Usa 'áinbi ca axa aín xëcuën atsíncè uni ax aséribi an carnero bërúancè uni 'icën. ³ Axa ucëbëtan an xëcuè xëócacè unin xëócacëbè atsínxuan an bërúancè unin aín anën cuëncëxun ca carnerocaman aín bana cuatia. Cuabëtsinia aia ca cënënuu ëman buania. ⁴ Usoxuan rëcuënquianquin buáncëxun ca carnerocaman aín bana cuaquin a caxu cuanquin nuibiania. ⁵ A 'unáncëma uni, a ca carnerocaman nuima, usa 'aish ca an cuëncéxbi aín bana 'unáncëma 'aish abatia.

⁶ Usaquin caquian —an carnero bërúancè unisaribi cana 'ëx 'ai —quixun caquin Jesusan 'unánmisa tancëxunbi ca anu 'icè unicaman uisai quicè cara a bana 'icè quixun cuama 'icën.

Jesusan upí oquin aín unicama bërúancè bana

⁷ Usa 'ain ca Jesusan amiribishi cacëxa: —Aséribi cana 'ën mitsu cain, 'ëx cana carneronën cënën xëcuësaribi 'ain. ⁸ 'Ëx ucëma pan 'áfan anpáinra uá unicama ax ca an mëcamacè unisa 'iacëxa. Usa 'ixun ca Nucën Papa Diosan bana isa ñuixunia quixun aín bana cuanun quixun uni paráncëxa. Usa 'icè ca atun bana unicaman cuaisama tancëxa. ⁹ 'Ëx cana anua carnero 'icè cënënuu anun atsínti xëcuësaribi 'ain. Axa 'ëmi catamëcè unicama ax ca Nucën Papa Diosnan 'in-ux iëtia. Usa 'aish ca chuámashirua 'aish, carnerocama cënënuuax chiquíxun pasto pitancëx atsíntëcëncësaribi 'iti 'icën, 'en bërúancëx.

¹⁰ Axa mëcamacè unicama, ax ca mëcamanan 'aracacè ñuina rëquin 'atimoi aia. Usa 'áinbi cana 'ëx a unicaman 'acësa oquin 'aquinma 'ëmi catamëtia upitax bucunun unicama 'imi uacën, bamatancëxribia xëñibua 'áinbi Nucën Papa Diosbè 'inun. ¹¹ 'Ëx cana ainra carnero upí oquin bërúancè asaribi 'ain. Ainra carnero upí oquin bërúancè, ax ca aín carnero bamati rabanan bamanuxunbi bëarati 'icën. ¹² Usa 'áinbi ca an curíqui biti cupíshi carnero bërúanquin ñu mëcè uni, ax 'inu aia isquin carnero ëbiani abatia, ax aséribi aín 'ibuma 'aish. Abácëbè uxun ca bëtsi biquín 'inun raíri tsuácaia. ¹³ An carnero upí oquin bërúanti sinánquinma curíqui binuxinshi ñu mëcè uni, ax ca carnerocaman rabanan nëëtima abatia.

¹⁴ 'Ëx cana ainra carnero upí oquin bërúancè a 'ain. 'Ën Papan ca 'ë 'unánxa, 'ënribi cana a 'unan. Usaribi oquin cana 'ën carnerocamaribi 'ën 'unanin, atúnribi ca 'ë 'unania. Usa 'aish cana 'ëx bamatsianxmabi anun ra-

banan bamati 'ain. ¹⁶ Bëtsi carneroñuribi cana 'ain. A 'aishbi ca ënë cënënuu 'icëma 'icën. Aribi cana ënë cënënuu 'inun bëti 'ain. Acamanribi ca 'ën bana cuati 'icën. Usaquin 'ën 'acëx ca 'ën carnerocamax achúshi cënënuushi 'iti 'icën, achúshishi ca an a bërúancè 'iti 'icën.

¹⁷ Baísquitëcëanx tsónux 'ëx bamatsianxmabi bamati cupí ca 'ën Papan 'ë nuibatia. ¹⁸ 'Ëx cuëñiama ca unin 'ë bamamitima 'icën. Bamatsianxmabi cana 'ëxbi cuëncè cupí bamati 'ain. 'Ëx cuëncè cupí cana bamati 'ain, bamatancëx cana baísquitëcënti 'ain. Usai 'inun ca 'ën Papan 'ë caxa.

¹⁹ Usaquian cacëxun cuaxun ca a banan rabanan judíos unicaman bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. ²⁰ Sinani ca 'itsa uni —ñunshin 'atimañu ca a uni 'icën, ca ñunshíanxa. ¿Uisa cupí caramina aín bana cuatin? —quiacëxa. ²¹ Usa 'ain ca raírinëxribishi —ësaí ca ñunshin 'atimañu uni banaima. Ñunshin 'atimanënbi ca bëxunñu uni bëpëxcutima 'icè —quiax quiacëxa.

Jesús cuëëanma bana

²² Anuxun a rabiti xubu mëñotancëxun anun ami sinánquin —asábi ca —quixun cá, a nëtë sinánquin Nucën Papa Dios rabinux ca judíos unicama mita 'ain Jerusalénu timéacëxa. ²³ Usa 'ain ca Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu amo 'icè, anua uni niti, Salomón cacè, anun niacëxa. ²⁴ Nitsia ca judíos unicaman nëbëtsioraquin cacëxa:

—¿Uisati caramina nu chiquiracëquin caiman? Mix Cristo, axa utinu nun caíncè, a 'ixun ca nu upí oquin cat.

²⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cana mitsu can, cacëxunbi camina 'ëx cana a 'ai quixun sináncëma 'ain. 'Ën Papan cacè 'ixun 'ën ñu 'aia isquin ca unin, 'ëx cana Cristo 'ai quixun 'unánti 'icën. ²⁶ 'Ën 'aia isquinbi, camina 'ëmi catamëcëma 'ixun, aséribi cana Cristo 'ai quixun sinaniman.

²⁷ Carneronëan an bërúancè unin bana cuacësaribi oquin ca axa 'ëmi catamëcè unin 'ën bana cuatia. Cuatia cana acama 'ën 'unanin. Usa 'ixun ca 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'aia. ²⁸ Acama cana nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'inun 'imiti 'ain. 'Imia ca uínbi atu 'ë bicuantima 'icën. ²⁹ Atux ca 'ën Papa, axa uinu 'icè unibëtanbi sënénmaira, an 'ënan 'inun 'ëmi sinánmiquin 'ë 'ináncè 'icën. Usa 'icè ca uínbi atu a bicuantima 'icën. ³⁰ 'Ëx 'ën Papabè rabé 'aishbi cananuna achúshishi 'ain.

³¹ Usaquian cacëxun ca judíos unicaman anun rëcatsi quixun maxax biacëxa. ³² Bitsia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën Papan 'ë 'amicëxun cana mitsúnmi isnun 'itsa ñu 'an. ¿'Ën usoquin 'acè uinu 'icè ñu cupí caramina 'ë maxaxan 'acatsi quin?

³³ Èsoquian cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Minmi upí ñu 'acè cupí cananuna mi maxaxan 'aiman. Mixmi Nucën Papa Dios ñui 'atimati banacè cupí cananuna mi 'ain. Mix camina unishi 'aishbi mix isamina Dios 'ai quiax quin. A cupí cananuna mi 'ain.

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Mitsúxbi camina dioscama 'ain”.³⁵ Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan bana cuënëo a ca unin —aséribi-ma ca —quixun catima 'icën. Usa 'ain ca an aséribi ami sinánquin aín bana cuacë unicama Nucën Papa Diosan “Èn bëchicë 'aish camina dioscama 'ai” quixun cacëxa.³⁶ ¿Nucën Papa Diosan ènë menu uni 'inun 'è xuá 'aínbi caramina mitsun uisa 'ixun, aín Bëchicë cana 'ai qui cana Nucën Papa Dios ñui 'atimati banai quixun 'è cain? ³⁷ Èn ñu 'acë ax 'èn Papan cushínbi 'acëma 'ain camina 'èx cana Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun sinántima 'ain. ³⁸ Èmi sinánquinmabi camina 'èn, uni itsían 'acëma ñu 'aia isquin 'èn Papa Dios ax ca aséribi 'èbë 'icë quixun 'unánan 'èxribi cana abë 'ai quixun 'unánti 'ain.

³⁹ Usaquin cacëxuan biisa tancancëxbi ca anuax cuani nètëacëxa.

⁴⁰ Jordán 'ucë manan cuantëcëntancëx ca Jesús anuxuan Juanën uni nashimia, anu 'iacëxa. ⁴¹ Anua 'ain, a isi riquianxun axa quia cuati ca 'aisamaira uni quiacëxa:

—Juanëan uni itsían 'acëma ñu 'á 'aínmabi ca axa ènë uni ñui quíá banacama ax aséribi 'icën.

⁴² Usaquin sinánquin ca anuxun 'itsa unin aín bana cuaxun —ax ca aséribia Nucën Papa Diosnuax uá 'icë —quixun sináncëxa.

Lázaro bama

11 Betania ëmanu 'icë uni Lázaro cacë, ax ca 'in-sínñu 'iacëxa. Aín chirabacë rabëtax ca Marta 'imainun María 'iacëxa. ² María ax ca an Nucën 'Ibu Jesús aín taë 'iníntisa ron chabóxun aín bun tatërëncë, a 'iacëxa. ³ Usa 'ixun ca aín chirabacë rabëtan —axa mibë nuibanancë uni ca 'insíanxa —quixuan Jesús catánun uni xuacëxa. ⁴ Xucëx cuanxuan unin cacëx ca Jesús quiacëxa:

—Ca 'insíanxa 'aíshbi ca bamatima 'icën. Unían uisaira cara Nucën Papa Diosan cushi 'icë quixun 'unánan, uisaira cara aín Bëchicënën cushiribi 'icë quixun 'unánun ca a uni 'insíanxa.

⁵ Usa 'ain ca —Lázaro ca 'insíanxa —quixun ñuia cuaxbi Jesús, ax Marta, María, Lázaro acama nuibacë 'aíshbi, anua unin usaquin cacë ëma, anu rabë nètën pain 'iacëxa. ⁷ Rabë nètë 'icëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Amiribishi Judea nètënu cuanun ca cuan.

⁸ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Anu 'icë judíos unicamaxa maxaxan mi 'acatsi quiax 'èsënaënzanbi caina amiribishi Judea nètënu cuantëcëncatsi quin?

⁹ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Achushi nètëx ca doce horas 'icën, ¿usa cat? Barían pëcarupuncëbë xabá 'ain ca unin upí oquin isquin chacáquinma upí oquin ñu mëëia. ¹⁰ An pëcacëa 'aíma 'ain ca imë nitsi chacánan unin ñu mëëima. Us-ariquin cana 'èx anun bamati nètëma pan 'ain ñu 'ati 'ain.

¹¹ Usaquin caquin ca Jesusan amiribishi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nuxnu abë nuibanancë Lázaro ca 'uxaxa. A bësuni cana cuanin.

¹² Aséribi ca Lázaro bamaxa quixun 'unánquinbi ca —ca 'uxaxa —quixun cacëxa. Usaquian Jesusan cacëx ca atux, aséribi 'uxcë ñuisa quia quixun sinani, quiacëxa:

—'Uxcë 'aish ca pëxcúti 'icën.

¹⁴ Usai quia ca Jesusan atúan upí oquin 'unánun cacëxa:

—Lázaro ca bamaxa, ca 'aíma 'icën. ¹⁵ Mitsúnmi 'èn cushi isti cupí cana 'èx anuma 'ian. Usa 'ain cana anu 'èx 'icëma cupí cuëënin. Bëri anu cuanun ca cuan.

¹⁶ Cacëxun ca rabë bacëan 'icë Gemelo caquin anëcë, Tomás, an Jesusan 'unánmicë uni raíri cacëxa:

—Nuxribi abë bamai cuanun ca cuan.

Jesús ax, anun baísqüianan anun Nucën Papa Diosbë uni 'iti bana

¹⁷ Usai quiquiani cuani bëbaquinshi ca Jesusan, matá tëmú naëcënu mëñoëxancë 'aish Lázaro rabë 'imainun rabë nètë 'icë ocëxa. ¹⁸ Betania ax ca Jerusalënu bëbati tres kilometrosa 'iacëxa. ¹⁹ Usa 'ain ca judíos unicama Martacëñun María aín rarëbacë ñucë sinania, masá nuitutia isi riquianx raruai aín xubunu a rapasu bucüacëxa. ²⁰ Tsóxunbi Jesús isa aia quixun ñuia cuabi-ani María xubunua tsócë ëbiani cuanquin ca Martanën Jesús aia bëñaquin biacëxa. ²¹ Biquin ca cacëxa:

—Mixmi ënu 'ain ca 'èn rarëbacë ñucëma 'itsíanxa.

²² Usa 'aínbi cana añu caramina ñucati a ca Nucën Papa Diosan mi 'axunti 'icë quixun 'unanin.

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min rarëbacë ca baísqüiti 'icën.

²⁴ Usaquian cacëxun ca Martanën cacëxa:

—Ènë nètë cëñúcëbë anun bama unicama baísqüiti nètën ca baísqüiti 'icë quixun cana 'unanin.

²⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Èx cana an uni baísqüimiti a 'ain, 'ianan cana anúan uni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti a 'ain. Axa 'èmi catamëcë uni, ax ca bama 'aíshbi tsónux baísqüiti 'icën. ²⁶ Axa bamacëma pain 'aish ènë menu tsoiti, aín 'ucha cupí bamacësa 'aíshbi 'èmi catamëcë, acamax ca xëñibua 'aínbi nètétimoí Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën, bamatancëxbi. ¿Èsai 'èx quicë ènë caina aséribi ca quixun sinanin?

²⁷ Usaquian cacëxun ca Martanën cacëxa:

—Mix camina Nucën Papa Diosan Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë a 'ai quixun cana 'unanin.

Anu Lázaro mëñoëxancënuaxa Jesús bëunan mëscúa

²⁸ Usaquin cabiani aín xubunu cuanquin ca Martanën aín xucën María amo nitsinaxun munu cacëxa:

—Unu ca Jesús 'icën, ca uaxa. Mi cuanun 'èn mi canun ca quiaxa.

²⁹ Cacëxun cuati ca María bënëtishi niruquiani Jesúsnu cuancëxa. ³⁰ Jesúsca Betania ëmanu bëbacëma pain 'aish, anuxun Martanën mëracë anubi pain 'ain, ca anu María cuancëxa. ³¹ Bënëtishi niruquiania xubunuax

cuania isquin ca axa abë xubunu bucuçë judíos unican, —sapi ca anua aín rarëbacë maíncënuax rarumati cuania —quixun sinánquin María nuibiancëxa.

³² Cuançëbë anua 'icë anu bëbai a tanáin tsóbuquin ca Maríanën Jesús cacëxa:

—Mixmi ënu 'ain ca 'ën rarëbacë ñucëma 'itsíanxa.

³³ María ini rarumamainuan abë ucë judíos unicanmaxribi ini rarumatia isi ca Jesús masá nuituti nitëxëacëxa. ³⁴ Nitëxëquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Uinu caramina aín rarëbacë mëñoëxan?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ca isi cuan.

³⁵ Cacëx cuani ca Jesús bëunan mëscúacëxa. ³⁶ Usai 'ia isi ca judíos unicanmax canancëxa:

—An ca Lázaro nuibairaxa, ca is. Usa 'aish ca anun rabanan bëunan mëscutia.

³⁷ Usaía quicëbë ca uni raírinëx quiacëxa:

—¿An uni bëxunu bëpëxcucë uni ënën cara ñucëma 'aínshi uxun Lázaro iémicë 'itsíanx?

Jesusan Lázaro bamacëbi baísquimia

³⁸ Usaía quicëbë nitëxëtëcëni ca Jesús anua Lázaro mëñoëxancancë anu bëbacëxa. Anu Lázaro mëñoécë ax ca matá me naëcë 'aish maxax cha achúshinën xëpucë 'iacëxa. ³⁹ Anu bëbaquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Maxax ca racanat.

Caiabi ca bamaëxancë uni aín chirabacë Martanën cacëxa:

—Anúan ñuëxancë nëtë ca rabé 'imainun rabé 'icën. Usa 'ain ca anëia.

⁴⁰ Usaquian cacëxunbi ca Jesusan Marta cacëxa:

—Ën cana mi can, aséribi 'ëmi catamëquin camina Nucën Papa Diosan aín cushin ñu 'aia isti 'ain. ¿Usa cat?

⁴¹ Cacëbëtan ca anu 'icë unicanmax maxax racanacëxa. Racanamainun ca Jesusan manámi bësuquin Nucën Papa Dios cacëxa:

—Papan, camina 'ën bana cuan. Usa 'ain cana mi asábi ca quixun cain. ⁴² 'Ën cana 'unanin, min camina camabi nëtën 'ën cacëxun cuatin. 'Aínbi cana min camina 'ë aséribi xuacën quixuan ënë unicanmax 'unánun, ësaquin mi cain.

⁴³ Usaquin catancëxun ca munuma banaquin cacëxa:

—Lázaro, anuax ca chiquit.

⁴⁴ Usaquian cacëxëshi ca axa bamacë uni tatanianan mëtanicë 'ianan aín bëmánanribi chupan bërábuncë 'aish nirui quinuax chiquícuatsiancëxa. Chiquícuatsincëbëtan ca Jesusan abë 'icë unicama cacëxa:

—Cuantánun ca aín taë tubuanan aín mëcën tubuanan anun aín bëmánan rabuncë chuparibi mabit.

Jesús 'acatsi quixuan sináncan

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Usoquian 'aia isquin ca axa Maríabë cuancë judíos unicanmax, Jesús ca aséribi Nucën Papa Diosnuaxa uá 'icë quixun sináncëxa. ⁴⁶ Usaía 'imainun ca anu cuanxun raírinën fariseo unicama —Jesusan ca uni bamacë

baísquimiata —quixun ñuixuancëxa. ⁴⁷ Ñuixuncëx abë timéxun ca sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicanmax judíos cushibunën 'apucama cacëxa:

—Ënë unin ca uni itsían 'acëma ñu 'itsaira 'aia. ¿Usa 'ain caranuna uisa oti 'ain? ⁴⁸ Nun nu an usoquin ñu 'aia isëshicëbëtanbi ca camabi unin ami catamëquin aín bana cuati 'icën. Usocëbë uxun ca Romanu 'icë unin anuxun nun Nucën Papa Dios rabiti xubu ruranpanan nu bëtsi bëtsi oquin nun aintsicamaribi bëtsi bëtsi nëtënu cuanun tsuáquirumiti 'icën.

⁴⁹ Cacëxun ca Caifás caquin anëcë uni, ax a barin sacerdotenën cushicaman 'apu, an axa timécë unicama cacëxa:

—Mitsun camina bana sinaniman. ⁵⁰ Nua unin bëtsi bëtsi oquin ancëcëxnu 'ura 'icë nëtëcamanu cuani tsuáquiti ca 'aisama 'icën. Usai 'imanu nux upitax bucuti cupía uni achúshi bamati ca asábi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun camina mitsun sinaniman.

⁵¹ Usai qui ca anbi sinani quiáma 'icën; ax a barin judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'ixun ca Nucën Papa Diosan sináncëxun —judíos unicanmax asábi 'inun ca Jesús bamati 'icë —quixun judíos 'apucama cacëxa. ⁵² Judíos unicanmaxëshima bëtsi bëtsi nëtënuaxa ax Nucën Papa Diosmi sináncë unicanmaxribia aínan 'aish achúshisa 'inúan Jesús bamati ñuiquin ca usaquin cacëxa. ⁵³ Usaquian cacëx ca a nëtën judíos 'apucamax Jesús 'acatsi quiax 'ëséncëxa.

⁵⁴ Usa 'ain ca Jesús judíos unicanmax istin rabanan Judeanuax anua uni 'icëma menu 'urama 'icë ëma Efraín cacë, anu cuancëxa. Anua 'ain ca abë aín 'unánmicë unicama 'iacëxa.

⁵⁵ Pascua, anúan judíos unicanmax carnero 'ati nëtëa 'urama 'ain ca axa a 'urama unicanmax Jerusalénu cuancëxa, anuax judíos unicama 'icësaribiti Pascua nëtën pinux Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isnun mëñoecatí. ⁵⁶ Cuantancëx bëbax ca Jesús bari, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu riquianx, a isímabi atúxbi ñucacánani ësai quiacëxa:

—¿Mitsun sináncëx cara Pascua nëtë 'ain, Jesús uti-ma 'ic?

⁵⁷ Usa 'ain ca sacerdotenën cushicamabëtan fariseo-camanribi anu 'icë unicama —Jesús mëraquin camina nun nu binun nu cati 'ai —quixun cacë 'iacëxa.

Achúshi xanúan Jesús 'inínti ron tachuca

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

12 Mëcën achúshi 'imainun achúshi nëtë anun carnero 'ati nëtë 'iisama pain 'ain, ca Jesús Betaña ëmanu cuancëxa, a ëmanuxuan Lázaro bamacëbi baísquimicë anu. ² Cuanxa Jesús atun 'itinu bëban ca Martanën piti 'aruacëxa. 'Aruxuan 'ináncëxun ca Jesús-bëtan Lázaro 'imainun anu 'icë unicanmax mesanuxun piacëxa. ³ Pimainun ca Maríanën 'itsaira cupícë 'inínti ro sanuira, nardo cacë, a medio kilosa bëacëxa. Bëxun anun tachabotancëxun ca Jesús aín bun tatërëancëxa. Usoquian 'acëxa xubu namé camabi tsitsirui bëqui sanuia ca xëcancëxa. ⁴ Usoquian Maríanën Jesús 'aia isi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, an uni

Jesús 'inánti, ax quiacëxa: ⁵ —¿Uisoti caranuna ënë ro maruxun aín cupí trescientos curíqui bixun ñuñuma unicama 'inancëma 'ain?

⁶ Asérabi ñuñuma unicama nuibati sinani ca usai Judas quiáma 'icën. Ax an curíqui mëcamacë uni 'ixun, anua Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan curíqui 'arucë burasa bërúanquin, anua curíqui mëcamacë 'aish ca usai quiacëxa. ⁷ Quia ca Jesusan Judas Iscariote cacëxa:

—Usabia 'inun ca ën. An ca anúan bamaia 'ë 'ati a ro nanxa. A ro ca ënëx 'icën. ⁸ Camabi nètën camina a mitsun 'aquinti ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina mitsun xëñibuquin 'ë istima 'ain.

Lázaromi unicama 'ësënan

⁹ Usa 'ain ca —Jesús ca Betarianu 'icë —quixun cuabiani a isanan, bamacëbia baísquimicë Lázaro aribi isi judíos unicamax riquiancëxa. ¹⁰ Riquiani ca 'itsa uni an Lázaro baísquimicë cupí, Jesúsmi sináncëxa. Usa 'ain ca Jesusan bana cuaquian unicaman atun ñuicë bana cuaisama tancë cupí, sacerdotenën cushicaman Lázaroribi 'ati sináncëxa.

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Usa 'ain ca Pascua anun carnero 'ati nètën Jerusalénu uëxancë unicamax timëcamë'ëocë, an —Jesús ca Jerusalénu aia —quixun ñuicania cuacëxa. ¹³ Cuabiani ca camaxunbi xëbin pëchi tëaquin bibiani, bain aia Jesús bëñaquin bitsi biránanquiani riquiancëxa. Riquiancëbëa ucëbë ca munuma banai sharati quicancëxa:

—Nucën Papa Dios rabinun ca 'acan. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca Israel unbunën 'apu ënëx aia.

¹⁴ Usaquian a rabicamainun ca Jesús burro mërai anu 'iruquiani Jerusalénu cuancëxa, usaquiania cuantia Nucën Papa Diosan bana unin ësaquin cuënëosabi oi:

¹⁵ Siónu 'icë unicama, racuéaxma ca 'ican. Mitsun 'apu ca burron caxunu tsotax aia.

¹⁶ Usai 'ia isquinbi ca aín 'unánmicë unicaman, a ñuiquin cuënëo bana quiásabi oi ca 'ia quixun 'unánma 'icën. Baísquitancëxa Jesús naínu cuantëcëan cuni ca a ñuiquian, usai ca 'iti 'icë quixun cuënëosabi oi ca 'iixa quixun 'unáncancëxa.

¹⁷ Usa 'ain ca an Jesusan Lázaro bamacë matá me naëcënu mëñoëxancëbi cuënquin baísquimia isëxancë unicaman Jerusalénuxun a bana ñuiacëxa. ¹⁸ Ñuia cuabiani ca anu 'icë unicama —usoquin ca Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'axa —quixun sinani a isti sinánbiani Jesús mërananquini riquiancëxa. ¹⁹ Usaía 'icancëbë ca fariseo unicamax canancëxa:

—Camina iscanin, camabi unix ca ami sinani a isi cuanxa. Usaía 'ia isquin camina 'unáncanti 'ain, nun Jesús 'acatsi quiax 'ësënanquinbi cananuna añubi oiman.

Griego banan banacë unían Jesús istisa tan

²⁰ Judíos unicamax Pascua anun carnero 'ati nètën Jerusalénu cuanmainun ca griego banan banacë unicama raírinëxribi atubë Nucën Papa Dios rabi cuancëxa. ²¹ Cuanxun ca Galilea menu 'icë ëma itsi, Betsaida, anu 'icë uni, Felipe, a mëraquin cacëxa:

—Jesús cananuna istisa tanin.

²² Quixuan cacëx cuanxun ca Felipenën Andrés pain cabiani a rabëtaxbi cuanxun —griego banan banacë unin ca mi istisa tania —quixun Jesús cacëxa. ²³ Cacëxun ca Jesusan Felipecëñun Andrés cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish cana 'ëx bamatancëx baísquiti 'ain. A nètë ca bërí 'urama 'icën. ²⁴ Asérabi cana 'ën mitsu cain, me 'ucë mëu 'apácëma 'aish ca ñu bëru aín nami ax usabi 'imainun aín napu axribi nètëtima usabi 'ia. Me 'ucë mëu 'apácëxun cuni ca aín nami nètécëbëbi aín napu ax cotancëxun upí oquin tuaia. ²⁵ Axa ënë nètënu upiti tsótishi sináncë uni ax ca ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca axa ënë nètënu ax cuëncësä oishi upiti tsótishi sináncëma uni, ax ainan 'aish nètëtimoï xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia. ²⁶ Axa 'ënan 'iisa tancë unin ca 'ëx cuëncësäbi oquin 'ati 'icën. Usoquin 'ai ca uinu carana 'ëx 'ain, anuribi ax 'iti 'icën. An 'ëx cuëncësäbi oquin 'acë unicama a ca 'ën Papan nuibaquin 'aquinia.

Jesusan aín bamati ñuia

²⁷ Cana 'itsaira masá nuitutin. ¿Usaquin carana 'ën Papa cati 'ain? ¿Carana, Papan, bërí uisa cara ocianiabi ca 'ë iëmit quixun cati 'ain? Usama ca. Uisa cara oti 'icë usa oquin 'acánun cana uacën. ²⁸ Papan, unicaman mix cuëncësä oquin mi rabinun ca uisashi cara, 'ë ocancëxbi asábi 'iti 'icën.

Cacëxun ca naínuax banaquin aín Papan cacëxa:

—Atúan 'ë rabinun cana mëniócën, mënió 'ixun cana 'ëa rabinun sinánmitëcënti 'ain.

²⁹ Usai naínuax banaia cuax ca anu 'icë unicama raírinëx —caná ca banaxa —quiacëxa. Quimainun ca raírinëxribi —ángel ca Jesús bë banaxa —quiax quiacëxa. ³⁰ Quia ca Jesusan atu cacëxa:

—Ënë banax ca 'ën cuanun 'ën Papa quicëma 'icën. Mitsúnmi cuanun ca quiaxa. ³¹ Bërí ca ënë nètënu 'icë unicama, cara 'ëmi sinania, cara 'ëmi sinanima quixun Nucën Papa Diosan isti 'icën. Isanan ca an 'ëmi sináncëma unicaman 'apu, ñunshin 'atimanën 'apuribi ax cushi 'icëbi 'ën unicama 'ibuatimoquin ñusmoti 'icën. ³² 'Ëx unin i curúsocënu matáscë 'itancëxun cana camabi menu 'icë uni 'ëmia sinánun 'imiti 'ain.

³³ Ësoquin ca uisai 'iax cara bamati 'icë quixun cacëxa.

³⁴ Usaquian cacëxun ca unicaman Jesús cacëxa:

—An Nucën Papa Diosan bana cuënëo uni ñuixuncë unían a bana isquin unicama ñuixunia cananuna cuan, ax ca ësai quia, Cristo ax ca nètëtimoï xëñibua 'aínbi 'iti 'icën. ¿Usa 'aínbi caramina min, axa Nucën Papa Dios-

nuax uni 'inux uá, ax ca i curúsocënu matáscë 'iti 'icë quixun nu cain? ¿Ui cara Nucën Papa Diosnuaxa uni 'inux uá ax 'ic?

³⁵ Cacëxunbi ca Jesusan, 'ëmi camina sinánti 'ai quixun caquin ësaquin catëcëancëxa:

—'Itsama nëtëinshi ca an mitsu upí oquin sinánmiti, ax mitsubë 'iti 'icën. Usa 'ain camina ax cuancëma pan 'ain, an mitsu 'unánmicësabi oi 'iti 'ain, ax cuancëbëmi usabi 'inun. A an 'unánmicëma uni, an ca uisai cara 'iti 'icë quixun 'unanima. ³⁶ Usa 'ain camina an mitsu upí oquin 'unánmiti, axa mitsubë 'aínshi, an 'acësaribi oquinmi mitsúnribi sinánun, aín bana ca aséribi 'icë quixun sinani ami catamëti 'ain.

Usaquin catancëx ca Jesús atun isnunma cuani nëtëacëxa.

Judíos unicama Jesúsni sinántisama tan

³⁷ 'Itsa oquin Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'aia isquinbi ca judíos unicaman ax ca aséribi Cristo 'icë quixun sinánma 'icën. ³⁸ Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana Isafasnën cuënëosabi oi ca 'iacëxa. A banax ca ësai quia:

Nucën 'Ibu, ¿Uinu 'icë unin cara, min bana nun ñuixuncëxun cuaquin, aséribi ca quixun sinanx? ¿Uinu 'icë unin cara minmi ñu 'aia isquin mix camina aséribi cushi 'ai quixun sinanx?

³⁹ Uisa 'aish cara ami sinántisama tania quixuan unin 'unánun ca Nucën Papa Diosan bëtsi banaribi Isafas cuënëomiacëxa. Ax ca ësai quia:

⁴⁰ Nucën Papa Diosan ca acama atun nuitu mëu 'unántisama tanan atun pabitan cuaquinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tanun 'imiäxa. 'Imianan ca atun bërun isquinbi, 'ëx cana cushiira 'ai quixun sinántisama tanía 'ën iémisama 'inun 'imiäxa.

⁴¹ Èsaquin ca Isafasnën cuënëocëxa, an Nucën Papa Diosan 'imicëxun Jesusan usoquin ñu 'ati isanan bana ñuixunti iscë cupí.

⁴² Usa 'aínbi ca 'itsaira judíos uni 'imainun aín 'apu raírinënríbi Jesús, ax ca Cristo, axa utia atun caíncë, a 'icë quixun sináncëxa. Atun nuitu mëu usaquin sinaníbi ca chiquiracëti banama 'icën, fariseo unicamami racuëti —atun sapi ca anua judíos unicama timéti xubunu nu atsínmitëcëntima 'icë —quixun sinani.

⁴³ Nucën Papa Dios cuëenun 'icësamairai ca a unicama fariseo unicamami racuëti atux cuëencësa oíshi 'iacëxa.

Jesusan bana cuaisama tancë cupí uni 'uchocë 'iti

⁴⁴ Usa 'ain ca Jesusan munuma banaquin atu cacëxa:

—Axa 'ëmi catamëcë uni ax ca 'ëmishi catamëtíma, Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, amiribi catamëtia. ⁴⁵ An 'ë iscë uni an ca Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aribi isia.

⁴⁶ An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imíti 'ëx cana unicama ñu 'atima 'acë 'aíshbi sinanati 'ëmi catamëti upí 'inun 'iminux uacën. ⁴⁷ Uinu 'icë unin cara 'ën bana cuaquinbi 'ëx quicësabi oquin 'aima, a uni cana 'ën 'uchoiman. 'Ëx cana ënë nëtënu 'icë uni 'uchoi uáma

'ain. Atúxa Nucën Papa Diosnan 'inux iënnun cana uacën. ⁴⁸ An 'ë timaquin 'ën bana cuaisama tancë uni ax ca 'ën bana quicësa oquin 'acëma cupí, ënë mecamacëñúti nëtën 'uchocë 'iti 'icën. ⁴⁹ 'Ëx cana 'ënbi sinánx banaiman. 'Ën Papa, an 'ë xuá, an ca uisai carana banati 'ain, uisoquin carana uni 'unánmiti 'ai quixun 'ë caxa. ⁵⁰ 'Ën cana 'unanin, an 'ë cacë bana ax ca anúan uni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'iti a 'icën. Usaquin 'unánxun cana 'ën Papan 'ë cacësabi oquin bana ñuin.

II. BAMATANCËXA JESUCRISTO BAISQUIA (13-21)

Jesusan aín 'unánmicë unicama tachuca

13 Pascua anun carnero 'ati nëtëa 'icëma pan 'ain ca Jesusan 'unáncëxa, anúan ënë menuax aín Papanu cuanti nëtë ca 'uramatia quixun. Jesusan ca ënë menuxuan aín bana cuacë unicama camabi nëtën upí oquin nuibacëxa. Usa 'ain ca Jesús ax an atu nuibacë cupí bamaia aín unicaman —aséribi nu an nuibati ca usai bamaia —quixun 'unánti nëtë 'uramacëxa.

² 'Uramacëbëtan ca ñunshin 'atimanën 'apun Judas Iscariote, Simonan bëchicë, a Jesús uni 'inánti sinánmiacëxa. Usoquian sinánmicë 'ain ca a ñantán Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan piacëxa. ³ Piquin ca —'ën Papan camabi ñu 'ibuamianan ënë nëtënu xuá 'aish cana anuribi cuantëcënti 'ai —quixun sináncëxa. ⁴ Usaquin sinani ca pitancëx niruacëxa. Niruxun aín cutun pëxun nantancëx ca anun ratëreméti chupan tsitëcërëquiacëxa. ⁵ Usai 'itancëxun ca 'unpax manë xapanu 'aruxun aín 'unánmicë uni achúshi achúshi tachucatacëxun anun ratëreméti chupan tatëreancëxa.

⁶ Tatërentancëxa aribishi tachucati aia ca Simón Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Min caramina 'ë tachucati 'ain?

⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uisa cupí carana 'ën ësöquin mitsu 'ai quixun camina bërí 'unaniman. Nëtë itsin cuni camina 'unánti 'ain.

⁸ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ëx mi meuirá 'icë camina uisa nëtënbí min 'ë tachucati 'ain.

Èsoquian cacëxun ca Jesusan catëcëancëxa:

—'Ën mi chucacëma 'aish camina 'ënan 'itima 'ai —quixun.

⁹ Cacëxun ca Simón Pedronën:

—Usa 'ain ca 'ën taëishi 'axunma 'ën mëcën rabé 'imainun 'ën maxcáribi chucat —quixun cacëxa.

¹⁰ Cacëxunbi ca Jesusan amiribishi cacëxa:

—Nashicëxa aín namicama upí 'ain ca unin nashitëcënquinma aín taëishi anun nicëxa chuaia chucati 'icën. Usaribiti camina micamax nashicësa 'aish, nuitu upíñu 'ain, 'aíshbi camina micama achúshinëxëshi min nuitu upíma 'ain.

¹¹ Uin cara a uni 'inánti 'icë quixun 'unánquin ca —micama achúshinëxëshi camina min nuitu upíma 'ai —quixun cacëxa.

¹² Èsoquin caquin atu tachucatancëxun aín cutun bixun pañuax mesa rapasu tsóbutëcëntancëxun ca amiribishi catëcëancëxa:

—¿Uisa cupí carana 'ën èsoquin mitsu 'a quixun caramina 'unanin? ¹³ Mitsun camina 'ëx isana mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë a 'ai quixun 'ë cain. Aséribi cana 'ëx usa 'ain. ¹⁴ 'Èx mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë 'ixunbi cana mitsu tachucan. Usaribiti camina micamax bëtsibë bëtsibë tachucananti 'ain. ¹⁵ Ènëx ca a tanquinmi usaribi oquin 'acanun 'ën mitsu 'acë 'icën. ¹⁶ Aséribi cana 'ën mitsu cain, "an uni ñu mëëxuncë uni an ca an a ñu mëëmicë uni inuíma". Usaribiti ca a xucë uni, ax an xucë abë sënëma 'icën. ¹⁷ Ènë banacama 'unánquin a bana quicësabi oquin 'ai camina chuámarua tani cuëncanti 'ain. ¹⁸ Mitsux camina cuënti 'ai quibi cana camabi mitsu ñui quiman. Ama. 'Èn caiscë unicama, mitsux caramina uisa uni 'ai quixun cana 'unanin. 'Èn 'unáncësabi oi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo, èsai quicësabi oi, 'iti 'icën: "An 'ëbëtan pán picë uni ax ca 'ëmi 'iaxa". ¹⁹ A unían aín sináncë ñu 'acëma pan 'ain cana mitsu can. Usaquin mitsu catancëx, 'ëx usai 'icëbëtan, camina aséribi carana 'ëx ui 'ai quixun 'unánuxun 'acanin. ²⁰ Aséribi cana mitsu cain, uin cara 'ën bana ñuixunun 'ën xucë uni aín bana cuatia an ca 'ën banaribi cuatia. Usaribi oquin ca ui unin cara 'ën bana cuatia an Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aín banaribi cuatia.

Judasnën a uni 'inántia Jesús ñuia bana

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Usoquin catancëx masá nuituquin ca Jesusan upí oquin atun cuaisabi oquin atu cacëxa:

—Aséribi cana 'ën mitsu cain, mitsu achúshinën ca an 'atimonun uni 'ë 'inánti 'icën.

²² Cacëxbi ca aín 'unánmicë unicama ui ñui cara quia quixun 'unanima sináncasmai isanancëxa. ²³ Usa 'ain ca aín 'unánmicë uni achúshi, aira Jesusan nuibacë, ax Jesús rapasu 'iacëxa. ²⁴ Usa 'icë ca Simon Pedronën, ui ñui cara quia ñucánun quixun sanánquin mëtúnquin cacëxa. ²⁵ Cacëxun ca axa a rapasu 'icë an Jesús cacëxa:

—¿Nucën 'Ibu, ui uni cara ax 'ic?

²⁶ Cacëxun ca Jesusan pán chamara bixun cacëxa:

—A 'ën pán chamara ènë chabóxun 'ináncë uni, ax ca a 'icën.

Caxun ca pán chamaratsu chabóxun Simonan bëchicë, Judas Iscariote, a 'ináncëxa. ²⁷ 'Ináncëxuan bitsiashi ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën Judas bënëquinshi sinánmiacëxa. Usaquian sinánmia ca Jesusan Judas cacëxa:

—Añu caramina 'acasi ca bënëquinshi 'at.

²⁸ Usaquin caia ca mesa rapasu 'icë unicaman uisoti cara Jesusan usaquin Judas caia quixun sináncasmaquin cuama 'icën. ²⁹ Judas ax ca anu curíqui puruti ñusuti a niqincë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca raírinën, Jesu-

san sapi isa Pascua nëtën piti ñu marutanun canan, ñuñuma uni ñu 'inántanun caxa quixun sináncëxa.

³⁰ Usa 'ain ca pán chamaratsu bixun pitancëx sënëquiniani Judas imé cuancëxa.

Axa quicësabi oi 'iti bana ió

³¹ Chiquíquiaia Judas cuancëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë uni raíri cacëxa:

—Bërí, bamatancëx, 'ëx baísquicëbëtan ca unin 'unánti 'icën, 'ëx cana aséribi Nucën Papa Diosan xuá a 'ai quixun. 'Unánan ca uisaira cushi cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánti 'icëen piti ñu marutanun canan, ñn. ³² Uisaira cushiñu cara ax 'icë quixun 'unánquian unin a rabinun ca Nucën Papa Diosan uni 'inux anuax uá 'icë, 'ë baísquimiti 'icën. Usocëbëtan ca 'ëx cana aséribi aín Bëchicë 'ai quixun 'unánquin unin 'ëribi rabiti 'icën. Bëríbi ca usai 'iti 'icën. ³³ Xëñibutíma cana bënëtishi mitsubë 'iti 'ain. Mitsubë 'itancëx cuancë camina 'ë barinuxun 'ain. Usa 'ain cana 'ën judíos unicama cacësabi oquin bërí mitsuribi cain, anu 'ëx cuancë anu camina mitsux cuantima 'ain. ³⁴ Mitsun 'unáncëma bana ió ènëribi cana axa quicësabi oími 'in-un mitsu cain, mitsúxbi camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. 'Èn mitsu nuibacësaribi oi camina micamax bëtsibë bëtsibë upiti nuibananti 'ain. ³⁵ Mica-maxmi bëtsibë nuibanania isquin ca camabi unin, ènë unicamax ca aséribi Jesusan 'unánmicë 'icë quixun 'unánti 'icën.

Pedronën a ñuiquin uni paránti Jesusan ñuia

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Usaquian cacëxun ca Simón Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Uinu caramina cuanin?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Anu 'ëx cuanti, anu camina bërí 'ëbë cuantima 'ain. Anúnmi cuanti nëtë sënëncëbë camina cuanti 'ain.

³⁷ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Uisa cupí carana bëríbi mibë cuantima 'ain? Unían 'ë 'anúnbi cana mibë cuanti 'ain.

³⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Aséribi caramina unin mi 'acascëxbi 'ëbë cuanti 'ain? Aséribi cana 'ën mi cain, 'atapa banatisama pan 'ain camina —'ën cana a uni 'unanima —quixun 'ë ñuiquin rabé 'imainun achúshi oquin uni cati 'ain.

Nucën Papa Diosnan 'inux ca uni Jesúsmi catamëti 'icë quicë bana

14 Usaquin catancëxun ca èsaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Masá nuituaxma ca 'ican. Nucën Papa Diosmi camina catamëti 'ain. Nucën Papa Diosmi catamëti ca 'emiribi catamët. ² 'Èn Papan 'icënu ca anu 'iti 'itsa 'icën. Anu 'iti 'aíma 'ain cana, anu 'iti ca 'aíma 'icë quixun mitsu catsían. Usa 'ain cana anumi 'icánti a mitsu mënioxuni cuanin. ³ Mënioxunbëtsini cana anumi 'ëbë 'inun mitsu bitsi utëcëxun 'ain, 'ëx anu 'icë anumi

mitsux 'ëbë 'inun. ⁴ 'Ëx anu cuanti a 'unánan camina ëx anun cuanti bai aribi mitsun 'unanin.

⁵ Cacëxun ca Tomásnën cacëxa:

—Uinu caramina cuanin, a cananuna 'unaniman.

¿Usa 'ixun caranuna uisaxun mix anun cuanti bai 'unánti 'ain?

⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana anun cuanti bai, a 'ain. 'Ianan cana an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unánquin ax cuëncësabi oquin 'acë, a 'ain. 'Ianan cana an uni anun tsóti nètë 'ináncë, a 'ain. Uix cara Nucën Papa Diosnu cuainsa tania ax ca 'ëmi pain catamëti 'icën. ⁷ Mitsun 'ë upí oquin 'unáncë 'ixun camina 'ën Paparibi upí oquin 'unántsián. Usa 'ain camina bërí a 'unanin, a camina isan.

⁸ Quia ca Felipenën cacëxa:

—Nucën Papa Dios ca nu ismit. Bëtsi ñuuma, ashi cananuna mi ñucatin.

⁹ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Camabi nètën mitsubë 'iabi caramina uisa uni carana 'ai quixun 'ë 'unaniman? An 'ë iscë uni, an ca Nucën Papa Diosribi isia. ¿Usa 'aínbi caramina uisa cupí, nu ca Nucën Papa Dios ismit quin? ¹⁰ ¿'Ëx cana Nucën Papa Diosbë 'ain, Nucën Papa Dios ax ca 'ëbë 'icë quixun caramina sinaniman? 'Ën mi cacë bana ënëx ca 'ënbi sinani quicë banama 'icën. Ax 'ëbë 'ixun ca Nucën Papa Diosan ax cuëncë ñu 'anun 'ë 'amia. ¹¹ 'Ëx cana Nucën Papa Diosbë 'ai quianan Nucën Papa Dios ax ca 'ëbë 'icë quia camina a banax ca aséabi 'icë quixun sinánti 'ain. 'Ëx quicë bana ax ca aséabi 'icë quixun sinánquinmabi camina 'ën ñu 'aiami iscë, aca-ma cupí, 'ëx cana aséabi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unánti 'ain.

¹² Aséabi cana 'ën mitsu cain, 'ëx Nucën Papa Diosnu cuancë cupí ca axa 'ëmi catamëcë uni, an 'ën 'acë ñuribi 'ati 'icën, 'anan ca 'ën 'acësamaira oquin ñu 'ati 'icën. ¹³ Añu caramina 'ën anën ñucácsa oquin 'ëx cuëncësabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain, Nucën Papa Dios ca cushiira 'icë quixuan 'ën 'aia isquin unin 'unánun. ¹⁴ Añu caramina 'ë sinánquin 'ëx cuëncësabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain.

Jesusan aín Bëru Ñunshin Upí aín unicamanu xuti

¹⁵ Aséabi 'ëmi sináncë 'ixun camina 'ën mitsu cacësabi oquin ñu 'ati 'ain. ¹⁶ Usaquinmi 'acëbëtan cana an mitsu 'aquinti a mitsubëa 'inun xunun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain, axa xëñibua 'aínbi mitsubë 'inun. ¹⁷ Ax ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'icën, an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unáncë, a. A ca an Nucën Papa Diosan bana sináncëma unin ui cara ax 'icë quixun 'unántima 'icën, ca a istima 'icën. Usa 'aish ca atux Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'itima 'icën. Usa 'aínbi camina mitsun a 'unánti 'ain, axa mitsunu 'ianan xëñibua 'aínbi mitsubë 'icë cupí. ¹⁸ 'Ën cana mitsu 'ibuñumoima, cana mitsunu utëcënin. ¹⁹ 'Itsama nètë 'icëbëtan ca an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unin 'ë istëcëntima 'icën. Usa 'aínbi camina mitsun 'ë istëcënxun 'ain. 'Ëx pain Nucën Papa Diosbë 'icë

cupí camina usaribiti mitsúxribi abë 'inuxun 'ain. ²⁰ A nètën camina 'unánuxun 'acandin, 'ëx cana 'ën Papabë 'ain, usaribiti camina mitsux 'ëbë 'ain, 'ëxribi mitsubë 'imainun. ²¹ An 'ën bana 'unánquin ax quicësabi oquin 'acë uni ax ca axa 'ëmi aséabi sináncë uni a 'icën. Axa 'ëmi sináncë uni a ca 'ën Papánribi nuibatia. Usaribi oquin cana 'ënribi a uni nuibaquin uisaira carana 'ëx 'ai quixun 'unánminuxun 'ain.

²² Cacëxun ca Judas Iscariote ama, bëtsi Judasnën Jesuz cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina nu uisaira caramina mix 'ai quixun ismiquinbi an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaribi ismitima 'ain?

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ëmi sinania, ax ca 'ëx quicësabi oi 'iti 'icën. Usai 'ia ca 'ën Papan nuibati 'icën. An nuibacëbë cana 'ën Papabë 'ëxribi a unibë 'iti 'ain. ²⁴ Axa 'ëmi sináncëma uni ax ca 'ëx quicësabi oi 'ima. 'Ën mitsu cacë bana, ënëx ca 'ënbi sinanx quicëma 'icën. Ax ca Nucën Papa Dios, an 'ë ënu 'inun xuá, an 'ë sinánmicë 'icën. ²⁵ Mitsubë ënë nètënu 'ixúinshi cana ënë banacama mitsu ñuixunin. ²⁶ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'ë cupíshi aín Bëru Ñunshin Upí, an uni 'aquinti, xuti 'icën. Xucëxun ca an camabi ñu 'unánmianan 'ën ñuixuncë banacama manutimoquin mitsu sinánmiti 'icën.

²⁷ 'Ëx cuancëbëbi camina chuámashirua bucucanti 'ain. 'Ën 'imicëx camina ënë menu 'icë ñu sinani cuëncësamaira oi 'ënan 'aish cuëni chuámarua 'iti 'ain. Usa 'ain ca masá nuituaxma 'ianan racuéaxma 'ican. ²⁸ 'Ën mitsu, cana cuanin, cuantancëxbi cana mitsubë 'inux utëcëni cuani quixun cacëxun camina camaxunbi cuacan. Aséabi 'ëmi sináncë 'aish camina mitsux, 'ësamaira 'ën Papa anu cana cuani quixun 'ën cacëx cuëntsian. ²⁹ 'Ënë ñucama 'iisama pain 'ain cana mitsu ñuixuan, mitsúnmi ënë ñucama 'ia isquin, aséabi cana 'ëx Nucën Papa Diosan xuá 'ai quixun 'unánun.

³⁰ 'Ënë banacamaishi cana mitsu cain. An ënë menu 'icë unicama ax cuëncësa oquian 'anun 'amicë 'apu ca aia. Usa 'ain cana bana itsiribi ñuiquin mitsu caiman. Uxunbi ca an 'ë uisoima. ³¹ Usa 'aínbi cana camabi unían 'ëx cana 'ën Papami sinani quixun 'unánun, an 'ë cacësabi oquin 'ain. 'Ënëishi cana mitsu cain. Cuanti ca nirut —quixun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa.

Aín icëñun uvasnën pëñan Jesusan bana ñuixuan

15 Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ésa ca. 'Ëx cana uvas 'apácë aín i rarasaribi 'ain. 'Imainun ca 'ën Papax an ñu 'apácë bërúancë unisa 'icën. ² Usa 'ixun ca an uinu 'icë 'ën pëñanëx cara bim-iñuma 'icë a tëaxun nia. Nianan ca uinu 'icë 'ën pëñanëx cara bimiñu 'icë a upíra oquian tuanon ramëñoia. ³ Micaman 'ën mitsu ñuixuncë bana cuacë cupí camina mitsun nuitu mënócé 'aish upí 'ain. ⁴ 'Ëx mitsubë 'imainun ca mitsúxribi 'ëbëbi 'it. Ésa ca: Uva pëñan pëónxquicë 'aish aín i rarami upiti tacáshquicëma 'ixun ca upí oquin tuaima. Upiti aín rarami

tacáshquicē 'ixun cuni ca upí oquin tuaia. Usaribiti camina mitsux aséribi 'ëbē 'ima uvas tuáñumasaribi 'iti 'ain.

⁵ 'Ëx cana uvas aín i rarasaribi 'ain. Aín pēñásaribi camina mitsux 'ain. Usa 'aish camina 'ëmi catamēanan 'ëmi upiti sinánan 'ëx mibē 'ain, min sinan 'ën sinán-saribi 'aish 'ëx cuēncēsabi oquin 'anan 'ën bana quicēsabi oi 'iti 'ain. 'Ëx mitsubēma 'ain camina 'ëx cuēncēsa oi 'itima 'ain. ⁶ Uva pēñan bimiñuma ax ca unin tēaxun nicēx xanania. Xanania bucúnrutancēxun tsi rēquirucēmi nicēx ca xaratia. Usaribiti ca axa 'ëmi catamēti 'ëmi sináncēma unicamax 'iti 'icēn.

⁷ Mitsux 'ëmi catamēanan 'ën bana manuima 'ëx quicēsabi oi 'icē 'ixunmi ñucácēxun ca Nucēn Papa Diosan mitsúnmi cacēsabi oquin mitsu 'aquinti 'icēn. ⁸ Mitsun 'ën sinásaribi 'ixun upí ñu 'aia isquin ca unin 'unánti 'icēn, mitsux camina aséribi 'ën uni 'ai quixun. Usa 'ixun ca mitsu cupí unin Nucēn Papa Dios rabiti 'icēn. ⁹ 'Ën Papan 'ë nuibacēsaribi oquin cana mitsu 'it-saira nuibatin. 'Ën mi nuibamainun camina 'ë manuima 'ëmi sinánti 'icanin. ¹⁰ Ax quicēsabi oi 'ia ca 'ën Papa Diosan ñnquinma 'ë nuibatia. Usaribitimi 'ëx quicēsabi oi 'ia cana 'ënribi ñnquinma mitsu nuibatin.

¹¹ 'Ëx 'icēsaribitimi mitsúxribi chuámarua tani cuēñi buccanun cana ñnē banacama ñuixunquin mitsu cain. ¹² 'Ënēx ca aséribi ax quicēsáimi 'icanti bana a 'icēn: 'Ën mitsu nuibacēsaribiti camina bētsibē bētsibē nuibananti 'ain. ¹³ Abēa nuibanancē uni axa bamati 'aínbi ca a uni bamati rabanan a nuibacē uni ax bamati 'icēn. Usa unin ca uni itsin 'acēsamaira oquin uni nuibatia. ¹⁴ 'Ën cacēsabi oi 'i camina mitsux 'ëbē nuibanancē uni 'ain. ¹⁵ Usa 'ain cana 'ën ñu mēemicē uni camina 'ai quixun mitsu caiman. An ñu mēēxuncē unin ca uisoquin ñu 'ati cara an ñu mēemicē unin sinania quixun 'unanima. 'Ëbē nuibanancē unicama camina 'ai quixun cana mitsu cain. Usa 'icē cana 'ën Papan 'ë cacē ñucama mitsu 'unánmian. ¹⁶ 'Ëx mitsun 'ibu 'in-únmi 'ë cáiscancēxunmabi cana 'ënan 'inun mitsu 'ënbi cáisan. Uotancēxun cana mitsúnmi 'ën sinásaribi 'ixun upí ñuishi 'anun mitsu can, xēnibua 'aínbia Nucēn Papa Dios cuēñun. Usaquin 'aia ca 'ëx cuēncēsabi oquinmi ñucácēxun mitsu 'axúnti 'icēn. ¹⁷ Usa 'ain cana mitsu catēcēnin, camina bētsibē bētsibē nuibananti 'ain.

Jesúscēñun aín unicamamia ñnē nētēnu 'icē uni nisha

¹⁸ 'Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Nucēn Papa Diosan bana cuacēma unicamaxa mitsumi nishcēxun camina sinánti 'ain, 'ëmi pain ca nishcancēxa quixun. ¹⁹ Mitsun atun sinásaribi 'icē ca an Nucēn Papa Diosmi sinánquinma ñnē nētēnu 'icē ñuishi sináncē unicaman mitsu nuibatsianxa. 'Aínbi camina mitsux 'ën cáiscē 'aish, atun sinásama 'ain. Usa 'ain ca atun nuibatima mitsumi nishia. ²⁰ 'Ën 'ësaquin mitsu cacē a camina sináncanti 'ain, "an uni ñu mēēxuncē uni an ca an a ñu mēemicē uni inuíma". 'Ëmi pain nishquin ca unin 'ë bētsi bētsi oia. Usaribi

oquin ca 'ënan cupí mitsu unin bētsi bētsi oti 'icēn. Usa 'aínbi ca uni raírinēn 'ën bana cuati 'icēn. Usaribi oquin ca 'ënan cupí uni raírinēn mitsun bana cuati 'icēn.

²¹ Nucēn Papa Dios an 'ë xuá a 'unáncēma 'ixun ca 'ënan cupí raíri unin mitsu bētsi bētsi onuxun 'aia.

²² 'Ën atu bana ñuixuni uáma 'ain ca atux usabi 'it-síanxa. 'Aínbi cana 'ëx uá 'ixun atu bana ñuixuan. Usa 'ain ca 'ën bana 'unanibi 'ëmi catamēisama tancē cupí aín 'ucha tērēncēma 'aish atun 'uchabi 'icēn. ²³ Axa 'ëmi nishcē uni, ax ca 'ën Papamiribi nishia. ²⁴ Atúan isnun 'ën uni itsin 'acēma ñu 'acēma 'ain ca atux usabi 'it-síanxa. Usa 'aínbi ca 'ën 'acē ñucama isaxa. A cupí ca 'ëmi nishanan 'ën Papamiribi nishaxa. ²⁵ Nucēn Papa Diosan bana cuēñeo ax ca 'ë ñui 'ësaí quia: "'Ën 'atima ñu 'acē 'aímabi ca 'ëmi nishcanxa". A bana quicēsabi oi ca 'ia.

²⁶ Unicamax 'ëmi nishcē 'aínbi ca aín Bēru Ñunshin Upí, an Nucēn Papa Diosan sináncē ñucama 'unánan uni 'aquincē, an uisa carana 'ëx 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'icēn. Ax ca an Nucēn Papa Diosan sináncē ñucama 'unáncē, a 'icēn. A cana Nucēn Papa Dios cuēncēsabi oquin mitsubēa 'inun xuti 'ain. ²⁷ Mitsúnribi camabi nētēn 'ëbē 'ixun 'ën bana ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia iscē 'ixun camina 'ë ñuiquin uisa carana 'ëx 'ai quixun unicama 'unánmiti 'ain.

16 Nucēn Papa Diosmi manuaxmami 'icánun cana ñnē bana mitsu ñuixunin. ² Mitsúxmi 'ënan cupí ca anua judíos unicama timēti xubunu atsíntēcēanx-mami 'inun mitsu chiquíncanuxun 'aia. Nucēn Papa Dios cuēncēsabi oquin isa 'aia quixun sinánquin ca unin mitsu bētsi bētsi oquin 'ati 'icēn. Usai 'ia camina isti 'ain. ³ Uisa nētēnbi Nucēn Papa Dios 'imainun 'ëribi 'unáncēma 'ixun ca usoquin mitsu 'ati 'icēn. ⁴ Usoquian unin 'atimocēxunmi a sinánun cana usai ca 'iti 'icē quixun mitsu cain.

Aín Bēru Ñunshin Upitan Nucēn Papa Diosan unicama 'unánmiti bana

'Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Camabi nētēn mitsubē 'ixun ñuixunxunmabi cana cuanuxun bērí, unían bētsi bētsi ocēxunmi a sináncanun, ñnē banacama mitsu ñuixunin. ⁵ Bērí cana an 'ën xuá anu cuanin, abē 'i. 'Ësaquin 'ën cacēxunbi camina mitsu achúshinēnbi uinaira carana cuanin quixun 'ë ñucatiman. ⁶ 'Ë ñucatímabi camina 'ën cacēx masá nu-itucanin. ⁷ Usai 'iabi cana aséribi mitsu cain, upitaxmi 'ë cupí 'icanun cana 'ëx cuanin. 'Ëx cuancēbēma ca an uni 'aquinti, Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí, ax mitsubē 'i utima 'icēn. Usa 'aínbi cana 'ëx cuanquin a xuti 'ain. ⁸ An ca Nucēn Papa Diosan bana cuacēma unicama atux ca 'uchañu 'icē quixun 'unánmianan, usai ca 'ëmi catamēti, uni upí nuituñu 'iti 'icē quixun 'unánmianan, Nucēn Papa Diosan ca 'ëmi sináncēma unicama atun 'ucha cupí castícantí 'icē quixun 'unánmiti 'icēn. ⁹ 'Ëmi catamēti sináncēma cupí ca atux 'uchañuira 'icēn. ¹⁰ 'Ën Papanu cuancēmi mitsun 'ë istēcēncēbētanma ca atun uisai cara 'ëmi catamēcē

'aish uni upí 'iti 'icè quixun 'unánti 'icèn. ¹¹ An ènè nètènu 'icè unicama 'ibuacè ñunshin 'atimanèn 'apu ca castícanuxun 'uchocè 'icèn. Usa 'ain ca axa 'èmi catamècèma unicamanribi, usaribiti ca atux castícançè 'iti 'icè quixun 'unánti 'icèn.

¹² Èn a mitsu ñuixunti bètsi banacamaribi ènu 'aínbi camina 'èn bérí ñuixuncèxunbi uisai quicè cara quixun cuacantima 'ain. ¹³ Aínbi ca Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upí, an Nucèn Papa Diosan sináncè ñucama 'unáncè, an mitsubè 'ixun, 'èn mitsu ñuixuncè banacama ax cara uisaira quicè 'icè quixun mitsu 'unánmi-anan uisa ñucamax cara upí 'icè mitsu 'unánmiti 'icèn. An ca anbi sináncèsa oquinma, Nucèn Papa Diosan cacèxuan cuacè ñucamaishi mitsu 'unánmiti 'icèn. 'Unánmianan ca uisai cara 'èn unicama ènè nètènuax 'ianan Nucèn Papa Diosan nètènuaxribi 'iti 'icè quixun mitsu 'unánmiti 'icèn. ¹⁴ An ca 'èn sináncè ñucama 'unánquin usaribi oquin mitsu 'unánmiti 'icèn. An mitsu 'unánmicè cupí camina 'è rabiti 'ain. ¹⁵ Èn Papan ñu ax ca 'ènanribi 'icèn. Aín sinánsaribi ca 'èn sinan 'icèn, 'èn cushix ca aín cushisaribi 'icèn. Usa 'ain cana mitsu can, aín Bèru Ñunshin Upí an ca 'èn sináncè ñucama 'unánquin usaribi oquin mitsu 'unánmiti 'icèn.

Masá nuitutancèxbi ca aín unicama chuámarua tani cuèenti 'icè quiáxa Jesús quia

¹⁶ Ènu mitsubè 'itancèxbi nètètia camina 'è istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nètèinshi 'è istècèncanti 'ain. Anu Nucèn Papa Dios 'icè anu cana cuanin.

¹⁷ Èsoquian cacèx ca aín 'unánmicè unicama raírínèx canancèxa:

—¿Uisai quicè bana cara, “ènu mitsubè 'itancèx nètètia camina 'è istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nètèinshi 'è 'istècènti 'ai”, quianan, “anu Nucèn Papa Dios 'icè anu cana cuanin” quicè ènèx 'ic? ¹⁸ Quianan ¿uisa cupi cara “itsama nètèinshi” quiax quin? Cananuna cuatima —quiax canancèxa.

¹⁹ A ñucácatsi quiáxa canania 'unánquin ca Jesusan atu cacèxa:

—Ènu mitsubè 'itancèx nètètia camina 'è istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nètèinshi 'è istècènti 'ai quixun 'èn mitsu cacè bana ñui caramina cananin? ²⁰ Aséabi cana 'èn mitsu cain, 'è cupí camina masá nuituti bèunan mescúcanti 'ain. Mitsúxmi usai 'imainun ca an Nucèn Papa Diosan bana cuacèma unicama cuèenti 'icèn. Masá nuitutancèxbi camina mitsux 'è cupí chuámarua tani cuèenti 'ain. ²¹ Anúan bacènti nètèn ca xanu paè tani bènètia. Usa 'aínbi ca nanipacètancèxun aín tuáratsu isi —cana bacéan —quixun sinani cuèeni, chuámashi tanquin, béráma paè tancè a manuia. ²² Usaribiti camina mitsux bérí masá nuitutin, 'aishbi camina 'è istècèni cuèenquin chuámashirua tanti 'ain, uinu 'icè unínbi sinanamitisama oi.

²³ A nètèn camina uisai quicè cara 'èn mitsu cacè bana ènèx 'icè quixun 'è ñucánuxunma 'ain. Aséabi cana mitsu cain, 'èx quicésabi oquinmi a ñucácèxun ca Nucèn Papa Diosan mitsu 'axunti 'icèn. ²⁴ Ènan 'ixunbi camina 'èx quicésabi oquin añu ñubi Nucèn Papa Dios

ñucácancèma pain 'ain. Ca ñucát. Ñucácèxun ca cuèèinra cuèènun an mitsu 'axunti 'icèn.

Axa aín unicamami nishcè unicamasama cushiira ca Jesusucristo 'icè quicè bana

²⁵ Canan ca èsaquinribi Jesusan cacèxa:

—Bètsi ñu ñuicèsoquin cana 'èn 'unánmisa tancè banacama mitsu ñuixuan. Usa 'aínbi cana 'itsama nètè 'icèbètan bètsi ñu 'acèsoquin ñuiquinma upí oquin cuaquinmi 'unánun Nucèn Papa Dios ñuiquin mitsu ñuixunti 'ain. ²⁶ Usacèbètan camina 'ènan cupí Nucèn Papa Diosan mitsu 'aquinun ñucáti 'ain. 'Èinshi mitsu a ñucáxunti caínquinma camina mitsúnbi abè banaquin a ñucáti 'ain. ²⁷ An ca aséabi mitsu nuibatia. Mitsúxmi 'èmi sinánan 'èx cana Nucèn Papa Diosnuax uá 'ai quixun sináncè cupí ca an mitsu nuibatia. ²⁸ Nucèn Papanuax cana ènè nètènu uacèn. Uá 'aishbi cana ènè nètènuax amiribishi Nucèn Papabè 'i cuantècènin.

²⁹ Cacèxun ca aín 'unánmicè unicaman cacèxa:

—Asábi ca, bérí camina bètsi ñu ñuicèsoquin ñuiquinma —usa ca —quixúnu upí oquin 'unánun nu bana ñuixunin. ³⁰ Bérí cananuna 'unanin, upí oquin camabi ñu 'unánquin camina bana ñuixuanan bètsi ñuribi 'an. A cupí cananuna mi ñucátècènquinma, aséabi ca usa 'icè quixun 'unánan mix camina aséabi Nucèn Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin.

³¹ Èsoquian cacèxun ca Jesusan aín 'unánmicè unicama cacèxa:

—¿Usa 'ain caramina bérí pain 'èx cana aséabi Nucèn Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin?

³² 'Unanibi camina béríbi camáxbi 'è èbiani tsuáquiquiani amami amamitan cuanti 'ain. Usai camina béríbi 'è èbiani cuancanin. Mitsúxmi 'è èbiani cuancèbèbi cana 'èshi 'ima, Nucèn Papa Dios ax ca 'èbè 'icèn. ³³ Èmi catamètími chuámashirua 'aish upitax 'icánun cana ènè banacama mitsu ñuixuan. Ènè nètènuax camina mitsux 'ènan cupía mitsumi nishquin unin 'atimocè 'inuxun 'ain. Usai 'ibi camina bènètima 'èmi cushicanti 'ain. An ènè menu 'icè unicama 'ibuacè 'icèbi cana 'èn ñunshin 'atimanèn 'apu ñusmon.

Aín 'unánmicè unicama Jesusan Nucèn Papa Dios ñucáxuan

17 Usaquin aín 'unánmicè unicama caíshi manámi bèsui abè banaquin ca Jesusan aín Papa cacèxa:

—Papan, unían 'è 'ati nètè ca uaxa. Min camina 'èx, min Bèhicè 'icè, bamacèbi 'è baísqumiti 'ain, 'è rabiquian camabi unin mix camina aséabi cushiira 'ai quixun 'unánun. ² Min camina ui unicama caramina min Bèhicè 'èmi sinánmi, acamaxa xènbua 'aínbi minan 'aish mibè 'inun 'iminun 'è can. ³ Ui unin cara mixèshimi aséabi Dios 'icè, mi 'unánan minmi ènè menu unun xuá, 'è 'unáncè, a unicamaxèshi ca xènbua 'aínbi minan 'aish mibè 'iti 'icèn.

⁴ Mi ñuiquin unicama ñuixuanan cana minmi a 'anun quixun ènè menu 'è xuá ñucamaribi 'aquin sènèon, minmi 'è cacésabi oquin. ⁵ Usa 'ain camina ènè nètèa

unicëma pain 'ain 'ëx 'iásabi oi misaribi 'itëcënun, minu cuania 'ë 'imitëcënti 'ain.

⁶ Minmi usama 'icëbi 'ëmi sinánmicë, acama cana uisa caramina mix 'ai quixun 'unánun bana ñuixuan. Min unio 'aísha minan 'icëbi camina 'ëmia sinánun 'imia. Usaquinmi 'imicëx ca 'ën min bana ñuixuncëxun cuati ax quicësabi oi 'iaxa. ⁷ Min 'ë cacësabi oquin cana ënë unicama bana ñuixuan. Ñuixuncëxun ca —aséribi ca —quixun atun sinánquin aséribi cana 'ëx minuax uá 'ai quixun 'unánan min camina 'ë xuacë quixun 'unania. Usa 'ixun ca atun 'unania, 'ën atu ñuixuncë banacama ax ca min 'ë sinánmicë 'icë quixun.

⁹ Atu sinani cana mibë banain. An min bana cuacëma unicama cana mi ñucáxuniman. Minmi minan 'inun 'ëmi sinánmicë unicama ënëishi cana mi ñucáxunin.

¹⁰ Uicamax cara 'ëmi sinania acamax ca mimiribi sinania. Usaribiti ca uicamax cara mimi sinania acamax ca 'ëmiribi sinania. 'Ën sinánsaribi ca atun sinan 'icën.

¹¹ Ënë nëtënu cana 'ëx tiquiman, cana mibë 'i cuanin. 'Ëx cuancëbë ca atux ënë nëtënu bërúti 'icën. Mix 'uchañuma 'aish upíra 'ianan cushiira 'ixun camina minmi minan 'inun 'ëmi sinánmicë unicama ënë bërúanti 'ain. 'Ëx mibë 'icësaribitia atux bëtsibë nuibanani achúshi sinánñuishi 'aish achúshisa 'inun camina atu bërúanti 'ain. ¹² Ënë nëtënu atubë 'ixun cana minmi 'ë 'inancë unicama min cushínbi bërúan. 'Ën bërúancëxun ca acama achúshinënbi 'ëmi sinánti ëncëma 'icën. Usa 'ainbi ca achúshi uni axa usai 'iti 'ia, an cuni 'ëmi sinánti ëanxa, a ñuia min bana cuënëo quicësabi oquin.

¹³ Bëri cana anu mi 'icë anu cuanin. Ënë nëtënuax cuancëma pan 'ixun cana atu 'ëx 'icësaribitia chuámarua tani cuëñun atun cuamainun mi ñucáxunin. ¹⁴ 'Ën cana ënëcama min 'ë sinánmicë bana upí, ashi ñuixunquin 'unánmia. 'Aínbi ca an ënë bana cuacëma uicamax atumi nishia, 'ëx 'icësaribitia atux ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncëma 'ain. ¹⁵ Ënë nëtënuami atu binun quixun cana mi ñucatin. An min bana cuacëma uicamaxa atumi nishcëbëtanbimi ñunshin 'atimanën 'apun 'ibuati rabanan bërúanun quixun cana mi atu ñucáxunin. ¹⁶ 'Ën 'acësaribi oquin sinánquin ca atun, an min bana cuacëma unicaman sináncësa oquin sinanima. ¹⁷ Usa 'ain camina min sináncësaribi oquin sinánan min bana quicësabiira oíshi 'inun atu 'imiti 'ain. ¹⁸ Minmi ënë nëtënu 'icë unicama mimi sinánun 'aquinun 'ë xuásaribi oquin, cana ënë unicama mimi sinánun unicama 'aquinun xutin.

¹⁹ Atun min bana upí oquin 'unánquin mix cuëncësabi oquinshi 'anun cana 'ën mix cuëncësabi oquinshi 'ain.

²⁰ 'Ixunbi cana ënë unicamaishi mi ñucaxuniman. Atúan bana ñuixuncëxun cuatía ax 'ëmi catamëti unicamaribi sinánquin cana mi ñucatin. ²¹ An 'ën bana cuati unicaman, 'ëmi catamëquin, bëtsin sináncësaribi oquin sinánti cupí cana mi ñucatin. Mixmi 'ëbë 'imainun 'ëx mibë 'icësaribitia nun sinánsaribi 'aish atux nubë achúshisa 'inun cana mi ñucatin. Ënë nëtënu 'icë unicaman, aséribi camina min 'ë xuacë quixun 'unánun atux bëtsin sináncësa oquinshi sinani, 'itsa 'aíshbi

achúshisa 'inun cana mi ñucatin. ²² Nux cananuna rabé 'aíshbi achúshishi 'ain. Usaribitia atux 'itsa 'aíshbi achúshisaishi 'inun cana 'ëx misaribi 'ixun atúxribia 'ësaribi 'inun 'imian. ²³ Mix 'ëbë 'icësaribiti cana 'ëx atubë 'ain, atúxa aséribi nuibanani bëtsin 'acësaribi oquin sinani achúshisa 'inun. Atúxa usa 'ain ca an min bana cuacëma unicaman 'unánti 'icën, aséribi camina min 'ë xuacë quixun. 'Unánan ca, 'ëmi 'acësaribi oquin camina an 'ën bana cuacë unicama nuibati quixun 'unánti 'icën.

²⁴ Papan, ënë nëtë unitisama pan 'ain camina 'ë nuibaquin misaribi 'inun min cushi 'ë 'inancën. Usa cana 'ëx 'ai quixun isnúxa minmi 'ë 'inancë uicamax anu 'ëx 'icë anuribi 'ëbë 'iti cana cuëñin. ²⁵ Papan, upíra sinánñu camina 'ain. Usa 'icëbi ca an min bana cuacëma unicaman mi 'unanima. 'Aínbi cana 'ën mi 'unan, an 'ën bana cuacë unicamanribi ca aséribi camina min 'ë xuacë quixun 'unania. ²⁶ 'Ëx atubë 'imainun min 'ë nuibacësaribitia atúxribi bëtsibë bëtsibë nuibanun cana uisaira caramina mix 'ain quixun atu 'unánmian. Usa 'ixun cana usabi oquin 'unánmiti 'ain.

Policíanëan Jesús bia

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

18 'Ësoquin abë banaquin aín Papa Dios catancëx ca Jesús aín 'unánmicë uni męcën rabé 'imainun achúshi acama buani Cedrón cacë baca ësquicë, a inubiani 'uri anu i 'apácë naëratsu, anu cuancëxa. ² A naëx ca anu Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëribi 'itsai timécë 'ixuan, Judas, an Jesús uni 'inánti, anribi 'unáncë 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca an 'unánxun Judasnën, judíos sacerdotenën cushicamabëtan fariseo unicaman xucë policiácëñun suntáruamaribi buáncëxa. Buáncëxun raírinëan buí ërëncë buánmainun raírinën anun 'acananti manë xëtocë 'imainun i tëacë acama buanx ca Jesúsmi bëbacancëxa. ⁴ Ami bëbaia ca, bërámá usocanti 'unánxunbi 'ë uisoí cara aia quixun sinánquin mëramiquin Jesusan atu cacëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

⁵ Cacëxun ca —Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna barin —quixun cacancëxa. Usaquin cacëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx cana a 'ain.

Usai quimainun ca Judas, an Jesús atu 'inánti, ax atubë 'iacëxa. ⁶ —'Ëx cana ami mitsun baricë a 'ai —quixun Jesusan cacëx ca caxutan titiqui camáxbi menu nipacëacëxa. ⁷ Usai 'ia ca amiribishi Jesusan ñucátëcëancëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

Cacëxun ca:

—Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna bari —quixun cacancëxa.

⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana a 'ai quixun cana mitsu can. Usa 'ain camina mitsun 'ë bariquin 'ëbë 'icë unicama ënë cuantánun ënti 'ain.

⁹ Atúan bixun 'atimocëxun aín unicaman ami sinánti ënti rabanan ca Jesusan usoquin an biti unicama

cacëxa, aín bana, “minmi 'è 'inancë unicama achúsh-inëxbi ca 'èmi sinánti ëncëma 'icën” quicësabi oía 'in-un. ¹⁰ Usaquin cacëbëtan ca Simón Pedronën manë xë-tocëñu 'ixun aín xacánua biquin sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëëmicë uni, Malco cacë, a aín pabí mëqueu 'icë biscacëxa. ¹¹ Usoiabi ca Jesusan Pedro cacëxa:

—Min manë xëtocë a ca aín xacánu 'arutëcën. 'Ëx ënë unicaman bicëx 'aisamaira tëmëratí 'ën Papa cuëncëbë cana usai 'iti 'ain.

Judíos sacerdotenën cushicaman 'apunua Jesús buán-can

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹² Usa 'ain ca suntárucama, aín comandante 'imainun judíos unibunën xucë policíaca acaman bixun Jesús neacëxa. ¹³ Usotancëxun ca Anásnën xubunu buán-cancëxa. Anás ax ca Caifásnën xanun papa 'iacëxa. 'Ianan ca a barin judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'iacëxa. ¹⁴ Caifás ax ca —nuxnu upitax bucunuan achúshi uni bamati ca asábi 'iti 'icë —quixuan an judíos 'apucama cacë a 'iacëxa.

An 'unancëma isa Jesús 'icë quíax Pedro cëmëa

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Jesúsua suntárunën buáncëbë ca Simón Pedro 'imainun Jesusan 'unánmicë uni itsi, atu nuibiani cuancëxa. Axa Pedrobë cuancë uni ax ca sacerdotenën cushicaman 'apun 'unancë 'aish, Jesúsbe a 'apun xubu, cënëcënuua me mëniocë, anu atsíancëxa. ¹⁶ Atsinia ca Pedronën ëman bërúxun xëcuënxun caíancëxa. Usa 'ain ca ax paían Jesúsbe atsíncë uni, an sacerdotenën cushicaman 'apun 'unancë 'ixun, an xëcuë bërúancë xanubë banatancëxun Pedro atsínmiacëxa. ¹⁷ Atsínmia ca an xëcuë bërúancë xanun Pedro cacëxa:

—¿Bëria bëcancë uni an 'unánmicë unicama a achúshima caramina mix 'ain?

Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ama cana 'ain.

¹⁸ Catancëx ca matsi 'aían 'apun ñu mëëmicë unicama policíacamabë tsi rëcaruax sënamëcëbë, Pedroribi atubë anuax sënamëacëxa.

Sacerdotenën cushicaman 'apun Jesús ñucá

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apuiran, ui cara isa aín 'unánmicë unicama 'icë canan uisa bana cara isa 'unánmiaxa quixun 'unáncatsi quixun Jesús ñucacëxa. ²⁰ Ñucacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana camabi unían cuamainun, anua judíos unicama timëcë xubucamanuxun ñuixuanan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anua judíos unicama timëcë, anuxunribi unëquinma unicama bana ñuixuan. ²¹ ¿Usa 'ainbi caramina uisa cupí 'è ñucatin? An 'ën cacëxun cuacë unicama ca ñucát. Atun ca aña carana 'ën 'unánmia quixun 'unania.

²² Caia ca policíaca achúshi a rapasu nicë an —¿min caramina ësoquin sacerdotenën cushicaman 'apu ënë cain? —quixun caquin Jesús cuëtashcacëxa. ²³ Usocëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx 'atimati banaia cuaquin camina uisai carana quia quixun 'è cati 'ain. Upiti banaia camina 'è mëëtima 'ain.

²⁴ Usa 'ain ca Anásnën, Jesús nëamitancëxun policíacama sacerdotenën cushicaman 'apu, Caifás, anu buántanun quixun xuacëxa.

An 'unancëma isa Jesús 'icë quíaxa Pedro cëmëtëcëan

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Usomainun ca Simón Pedro tsimi sënamëti 'iacëxa. Sënamëtia ca ñucacancëxa:

—¿Mixribi caina ënë unín 'unánmicë uni achúshima 'ain?

Cacëxunbi ca —ama cana 'ai —quixun cacëxa. ²⁶ Quia ca an sacerdotenën cushicaman apu ñu mëëxuncë uni achúshi, aín aintsia pabíscancë, an Pedro cacëxa:

—¿Naënua carana miribi a unicëñun isíma 'ion?

²⁷ Cacëxun ca Pedronën amiribishi —ama cana 'ai —quixun catëcëancëxa. Usoquian cacëbëbi ca 'atapa banacëxa.

Policíanëan Jesús Pilátonu buan

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Pëcaracëma 'ainshia xabaracëcëbëtan ca Caifásnën xubunu policíanën Jesús Romanuaxa ucë 'apu, Pilato, aín xubunu buáncëxa. Usa 'ain ca a 'apua aín caibuma 'ain, aín xubunu atsini 'uchaxuinsa Pascua nëtën 'ati ñu pitima 'icë quixun sinani judíos unicama anu atsíanma 'icën. ²⁹ Usa 'ain ca Pilato aín xubunuax chiquíxun atu cacëxa:

—¿Añu ñu cupí caramina ënë unimi manáncanin?

³⁰ Cacëxun ca atun cacëxa:

—'Uchañuira 'icëma cananuna minu bëcë 'itsiama.

³¹ Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—Mitsúnbi camina buántancëxun mitsun cuati bana quicësabi oquin, cara 'uchaxa, cara 'uchacëma 'icë quixun isti 'ain.

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Usa 'ainbi ca mitsun 'apux quia, judíos unicaman ca uni 'atima 'icë quíax. ³² —Usai cana i curúsocënu unín matáscëx bamanuxun 'ai —quíaxa Jesús quíásabi oi bamanun ca judíos unicaman usoquin Pilato cacëxa.

³³ Usa 'ain ca judíos unicama cabiani aín xubunu atsíntëcënxun cuëncëxa aia Pilatonën Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Minbi sinánquin caramina ësoquin 'è ñucatin? ¿Bëtsi unín cara 'è ñuiquin mi cacëma 'ic?

³⁵ Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—'Ëx cana judíos unima 'ain. Min aintsinbi ca sacerdotenën cushicamabëtan ënu mi bëaxa. ¿Añu ñu caramina 'an?

³⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ènè nètènu 'icè 'apu 'inux cana uáma 'ain. 'Èx ènè nètènu 'icè 'apu 'ain ca judíos unicaman 'è bitima cupí 'èn unicama atubè 'acantsianxa. Usa 'ain cana ènè nètènu 'icè 'apu 'inux uáma 'ain.

³⁷ Cacèxun ca Pilátonèn catècèancèxa:

—¿Usa 'ain caramina asèrabi 'apu 'ain?

Quixuan cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—'Èx cana 'apu 'ain, min 'è cacèsabi oi. Usai 'inux cana ènè nètènu uacèn, Nucèn Papa Diosan sináncè ñucama ñuiquin camabi uni canux. Uicaman cara uisaira cara a bana 'icè quixun 'unántisa tania, an ca 'èn bana cuatia.

³⁸ Cacèxun ca Pilátonèn Jesús cacèxa:

—¿Uisa cara min Diosan sináncè 'ic?

Jesús ca bamati 'icè —quiáxa Pilato quia

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Usaquin catancèx amiribishi èman chiquíquin ca Pilátonèn judíos unicama cacèxa:

—'Èn iscèx ca ènè uni 'atima ñu 'acèma 'icèn. ³⁹ Camabi baritia cana Pascua nètèn mitsúxmi cuèncèsabi oquin sipuacè uni achúshi chiquinin. Usa 'ain ¿caramina 'èn judíos unibunèn 'apu chiquínti cuèncanin?

⁴⁰ Cacèxunbi ca amiribishi munuma cuèncèni banaquin judíos unicaman cacèxa:

—A 'axunma ca Barrabásèshi chiquin. Barrabás, ax ca an ñu mëcamacè uni 'iacèxa.

19 Usa 'ain ca Pilátonèn xubunu atsíntècènquin Jesús rishquinun quixun suntárucama cacèxa.

² Cacèxun rishquitancèxun ca 'apu isa quiax ami cuaiquin suntárunèn muxa mañuti otancèxun mañumianan upí chupa minanèn pucucèsa aribi pañumiacèxa. ³ Usotancèxun ca aín bëmánanu niracèquin 'usánquin —judíos unicaman 'apu ca chuámashi 'it —caquin tantáshcacèxa. ⁴ Usocèbè chiquíquin ca Pilátonèn judíos unicama cacèxa:

—'Èn iscèx ca ènè uni 'uchacèma 'icèn. Usa 'icèmi mitsun 'unánun cana a bètècènin.

⁵ Èsoquian cacèbè ca Jesúsribishi muxa mañutiocè mañuanan chupa minanèn pucucèsa pañucè 'aish chiquíacèxa. Chiquícbètan ca Pilátonèn judíos unicama cacèxa:

—A cènè 'icèn, a uni.

⁶ Cacèx ca sacerdotenèn cushicama 'imainun policíacamaxribi a isi munuma cuèncèni quiacèxa:

—I curúsocènu ca matas, i curúsocènu ca matas.

Cacèxun ca Pilátonèn cacèxa:

—'Èn iscèx ca ènè uni 'uchacèma 'icèn. Usa 'ain ca mitsúnbi buántancèxun i curúsocènu matástan.

⁷ Èsaquian cacèxun ca judíos unibunèn Piláto cacèxa:

—Ènè unix ca 'èx cana Nucèn Papa Diosan Bèchicè 'ai quia. Usa 'ain ca axa èsai banacè unix ca 'acè 'iti 'icè quiax Moisésnèn cuèncè bana quicèsabi oi bamati 'icèn.

⁸ Usa 'ain ca 'èx cana Nucèn Papa Diosan Bèchicè 'ai quiax quia quixun judíos unicaman ñuia cuati Pilato aín bëmánan pèqui 'aisamaira racuécèxa. ⁹ Racuèti aín xubunu atsíntècènxun ca Jesús cacèxa:

—¿Uinu 'icè uni caramina 'ain?

Cacèxunbi ca cáma 'icèn. ¹⁰ Cacèxunma ca Pilátonèn cacèxa:

—¿'Èn mi ñucacèxunbi caramina 'èribi caiman? 'Èx cuèncèquin cana mi chiquínti 'ain; 'èx cuèncèquin cana unían mi i curúsocènu matástan 'amiti 'ain. ¿A caramina 'unaniman?

¹¹ Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Naínu 'icè Nucèn Papa Dios cuèncècbètanma camina min 'è uisabi otsíama. Usa 'ain ca an mi 'è 'ináncè unicama ax mix 'icèsamairai 'uchaxa.

¹² Usoquian Jesusan cacèxun Pilátonèn Jesús chiquínti sinaniabi ca judíos unicaman munuma cuèncèshoquin cacèxa:

—Min ènè uni chiquíanx camina Romanu 'icè 'apu Césarè upí 'itima 'ain. Uinu 'icè unix cara —'èx cana 'apu 'ai —quia, ax ca Césarè nishanancèsa 'iti 'icèn.

¹³ Usaquian judíos unicaman cacèxun Jesús èman chiquímitancèx ca Pilato anuxuan ami uni manáncèxun cuacè anu tsóbuacèxa. Anu tsóti ax ca me mëncèquian anu maxax nancè 'aish hebreo banan Gabata cacè, 'iacèxa. ¹⁴ Pascua nètè iméishi 'inun a nètèn piti anun mëncènoti nètèan bari xamárumainun ca anu tsóxun Pilátonèn judíos unicama cacèxa:

—A cènè 'icèn, mitsun 'apu.

¹⁵ Cacèxun ca cuèncèshoquin cacèxa:

—Ca bamati 'icèn, ca bamati 'icèn. I curúsocènu ca matas.

Cacèxun ca Pilátonèn cacèxa:

—¿'Èn carana mitsun 'apu i curúsocènu matásmi 'ain?

Quia ca sacerdotenèn cushicaman cacèxa:

—Nun 'apu itsi ca 'aíma 'icèn. Césarnèxèshi ca nun 'apu 'icèn.

¹⁶ Usaquian cacèxun ca Pilátonèn atúnbia i curúsocènu matástan quixun cacèxa. Usoquian Pilátonèn cacèxun ca judíos unicama cuèncèsabi oquin suntárucaman Jesús buáncèxa.

I curúsocènu Jesús matáscan

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Buáncèxun ca Jesusan abi anua matáscanti i curúsocè 'iábianquin Calvario cacè matá, hebreo banan Gólgota cacè, anu buáncèxa. ¹⁸ Buanx bëbacè ca suntárucaman Jesús i curúsocènu matástancèxun nitsíancèxa. Usoquin ca rabé uniribi, bëtsi amo 'anan bèt-siribi amo i curúsocènu matástancèxun nitsíancèxa, Jesús a nèbètsi 'inun. ¹⁹ Usocamainun ca Pilátonèn cuèncèmitancèxun i curúsocènu èsai quicè bana matásmiacèxa: "Jesús, Nazaretnu 'icè, judíos unicaman 'apu". ²⁰ Usa 'ain ca Gólgota matá anuxuan Jesús i curúsocènu matáscancè, axa Jerusalén 'urama 'ain, raírinèxa umainun raírinèxribi cuanquin judíos unicaman a bana cuèncèocè isacèxa. A banax ca hebreo banan 'anan, latín banan 'anan, griego banánribi cuèncèocè 'iacèxa.

²¹ Usoquian cuèncèocè 'ain ca judíos sacerdotenèn cushicaman Piláto cacèxa:

—“Judíos unicaman 'apu ca” quixun cuëñeoxunma ca 'at. Usoquinma ca “axa, 'èx cana judíos unicaman 'apu 'ai quicè, a ca ènèx 'icè” quixun 'at.

²² Cacèxun ca Pilátonèn cacèxa:

—Èn cuëñeomicè bana ax ca usabi 'iti 'icèn.

²³ Usaquian 'an ca rabé 'imainun rabé suntárunèn Jesús i curúsocènu matástancèxun mètícananquin aín chupa biacèxa. Aín chupa bitancèx ca chupa itsi cèxèquinma tètèxuinshi pañucè, ²⁴ a bitsi canancèxa:

—Tucátima ca. Uin cara a tari biti 'icè quixun isti cananuna ñuratsu pain niquin tanti 'ain.

Nucèn Papa Diosan bana cuëñe, axa èsai quiásabi oquin ca suntarucaman 'acèxa: “Ñuratsu pain niquin tantancèx ca 'èn chupacama mètícananxa”.

²⁵ Jesús usocamainun ca aín tita 'imainun aín titan xucèn 'imainun Cleofásnèn xanu María 'imainun María Magdalena, acamax anua Jesús mastáscè i curúsocè a 'urama 'iacèxa. ²⁶ Usa 'ain ca Jesusan aín tita a 'uramanua isanan aín 'unánmicè uni achúshi aira nuibacè a, a rapasunua isquin cacèxa:

—Titan, ax ca min tuá 'iti 'icèn.

²⁷ Canan ca aín 'unánmicè uni aribi cacèxa:

—Ca is, ax ca min tita 'iti 'icè —quixun.

Usoquian Jesusan cacèsbabi oquin ca an María aín xubunu 'inun buáncèxa.

Jesús bama

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Usa 'ain ca Jesus, 'èn 'ati ñucama cana cèñua quixun 'unani Nucèn Papa Diosan bana cuëñe quicèsabi oi, —cana shimain —quiacèxa. ²⁹ Quia ca manè xanpanua vino cachacè buácacè 'ain, tsatimi rënmençè xapusa ñu ami chabótancèxun buáruxun 'amiacèxa.

³⁰ 'Amicèx ca Jesús vino cachacè 'atancèx, —'èn 'ati ñu cana cèñuan —qui tètúbutishi bamacèxa.

Suntárunèan Jesús manè xètocèn aín pichánpurunu 'á

³¹ Pascua nètèa iméishi 'iti 'ain ca a nètéxa bètsi nètèsamaira anun ñu mēētima 'ain, i curúsocènu matáscè unicama anubi 'iti judíos unicaman cuëñanma 'icèn. Usa 'ixun ca Pilátonèan aín suntárucama i curúsocènu 'icè unicama aín xo tēcémianan i curúsocènu biminun cacèxa. ³² Cacèxuan xucèx cuanxun ca suntárunèn Jesúsçèñun matáscè uni rabé a bètsi pain 'atancèxun bètisiribi aín xo tēcéancèxa.

³³ Usobètsini Jesúsribi 'ai uxunbi ca asérabi bamacè isquin 'ama 'icèn. ³⁴ 'Aiamabi ca suntáru achúshinèinshi aín pichánpuru amoshi manè xètocèn chachiacèxa. Usocèx ca imi 'unpáxbè mēscúcè 'ibúacèxa. ³⁵ Asérabi ènè ñucama isá 'ixun cana ènè bana cuëñeoin. 'Èn cuëñeocè bana ènèx ca asérabi cēmècèma 'icèn. Usa ca quixun 'unánquin cana ènè banacama mitsu cuëñeoxunin, mitsúnribimi asérabi ca usai 'iacèxa quixun 'unánun. ³⁶ Nucèn Papa Diosan bana cuëñeosabi oi ca ènè ñucama 'iacèxa. Ax ca èsai quia: “Aín xo achúshibi ca tēcéntima 'icèn”. A bana quicèsabi oquin ca uínbi aín xo achúshibi tēcéanma 'icèn. ³⁷ Èsairibi ca

cuëñe bana quia: “Tarotancèxun ca an 'acècaman isti 'icèn”.

Jesús matá naècènu mēñiocan

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Arimatea èmanu 'icè uni, José, an ca Jesusan bana cuacè 'ixunbi judíos unicamami racuèquin uíbi —èx cana Jesusan bana cuacè 'ai —quixun cáma 'icèn. Usa 'ixun ca bamacè Jesús buántisa tanquin Piláto —¿asábi cara 'iti 'ic? —quixun ñucacèxa. Ñucacèxun ca Pilátonèn, —asábi ca, ca buántan —quixun cacèxa. Cacèxun ca bamacè bibianquin Jesús buáncèxa. ³⁹ Buánmainun ca Nicodemo axa imé cuanx Jesúsçè bana, anribi 'inínti ro mirra rocèñun áloe ro mēscucè, treinta kilosa bèacèxa. ⁴⁰ Usotancèxun ca Josébètan Nicodemonèn judíos unibunèan bamacè maínuxun uni 'acèsabi oquin, Jesús 'inínti ro mēscucè anun 'acè chupa, anun rabúancèxa. ⁴¹ Usoquian Jesús mēñiocè 'ain ca i curúsocè 'urama anu i 'apacè naèratsu matánu 'iacèxa. Anu ca me naècè achúshi anu uni bamaia mēñioti 'acè 'aínbia anu uni mēñiocèma pan 'iacèxa. ⁴² A quiníxa 'urama 'ain ca Pascua nètè 'aían atux a nètèn tantiti cupí anu racántancèxun Jesús mēñiocèxa.

Bamaxbi Jesús baísquia

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

20 Domingo nètè pècaracèma 'ainshi ca María Magdalena ax anua Jesús mēñioèxancè quini isi cuancèxa. Cuanx bèbaquin iscèxbi ca anúan quini xèpuèxancè mapara ax racanacè 'iacèxa. ² Usobiani bènètishi abáquiani cuanxun ca aín 'unánmicè uni aira Jesusan nuibacè, acèñun Simón Pedro cacèxa:

—Unin sapi ca Nucèn 'Ibu quinina bibianquin buánxa, uinu cara buánxun racánxa cananuna 'unaniman.

³ Cacèx ca Pedrobè Jesusan 'unánmicè uni itsiribi anua Jesús mēñioèxancè quininu abáquiani cuancèxa.

⁴ Cuaníbi ca Pedro axa munu cuanmainun bètsi axira pain rēcuénquiani cuanx quininu bèbacèxa. ⁵ Bèbai xèñirácèti tètúbuquin quini naísquinbi ca 'aímonan anun rabúènxancè chupa ashi anua isacèxa. Isíbi ca quininu atsíanma 'icèn. ⁶ Atsíncèbèma ca Simón Pedro ax tsiáncuatsini aí ax pain quininu atsíancèxa. Atsínxun ca chupa anun Jesús rabúènxancè, ashi isacèxa.

⁷ Isanan ca anun marábuènxancè pañun aribi bètsi chupabèma capúncèsa 'aish amo racacè isacèxa. ⁸ Iscèbèbi ca ax paían rēcuéncuatsincè uni axribi quini mēu atsínxun —asérabi ca Jesús ènuma 'icè —quixun isacèxa. ⁹ A ñu isquinbi ca a rabètan Nucèn Papa Diosan bana cuëñe, bamatancèx ca ax baísquiti 'icè quíaxa quicè, a uisai quicè cara quixun 'unánma 'icèn.

¹⁰ 'Unánquinmabi ca Jesús quininuma 'icè obiani aín xubunu cuancèxa.

María Magdalenanèan Jesús isa

(Mr 16.9-11)

¹¹ Usa 'ain ca a uni rabètaxa cuanmainun utēcèanx María quini rapasu niraçèti aín namé isnux tètúbuti aín

bëunan mëscúacëxa. ¹² Usai 'iquinbi ca quini mëucüa ángel rabé, chupa uxuira uxu pañuaxa, anu Jesús racáënxancënu aín maxcá 'icëu bëtsi 'imainun aín taë 'icëu bëtsiribishi tsócë isacëxa. ¹³ Iscëxun ca ángelnën María cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina ini bëunan mëscutin? —quixun.

Cacëxunbi ca Maríanën catëcëancëxa:

—Unin ca quininu atsínxun 'ën 'Ibu bacarubianquin buánxun amanu racánxa, uinu cara racánxa cana 'unaniman.

¹⁴ Cai caxu bësuí cuainacëquinbi ca Jesús a caxu nicë isacëxa, isquinbi ca —ax ca Jesús 'icë —quixun 'unánma 'icën. ¹⁵ 'Unáncëxunmabi ca Jesusan María cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina ini bëunan mëscutin? ¿Ui caramina barin?

Cacëxunbi ca an naë bërúancë uni isa quixun sinánquin Maríanën cacëxa:

—Min buánxun camina bitsi cuanun uinu caramina racan 'ë cati 'ain.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—María —ësaquinshi.

Cacëx cuainacëquin ca Maríanën ratúquin, hebreo banan —Raboni —cacëxa. A banax ca an uni ñu 'unánmicë qui quicë 'icën. ¹⁷ Usaquian cacëxun ca Jesusan María cacëxa:

—È ramëxunma pan ca 'at, ën Papanu cana cuancëma pain 'ain. Cuantancëxun ca ësaquin 'ën xucéncama catan: An ca 'ë caxa, 'ëx cana 'ën Papa axa mitsun Papparibi anu cuanin. Ax 'ën Papa Dios 'aish ca mitsun Pappa Diosribi 'icën.

¹⁸ Usoquian Jesusan cacësabi oquin ca María Magdalenanën aín 'unánmicë unicama atunu cuanxun:

—Èn cana Nucën 'Ibu isan —quixun canan Jesús quicë banacama atu ñuixuancëxa.

Aín 'unánmicë unicaman Jesús baísqicë isa

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Anúan Maríanën Jesús ispuncë domingo nëtë ñantánbucëbë ca aín 'unánmicë unicamax, xubu achúshinu timéax judíos unibumi racuëti 'aímaquin xëpuax 'iacëxa. Anua 'ain, atu nëbétsi niracëquin ca Jesusan cacëxa:

—Cana uan, chuámashirua ca 'ican.

²⁰ Èsoquin caquin ca aín mëcën rabé ismianan aín pichánpururibi ismiacëxa. Ismicëx ca aín 'unánmicë unicama Nucën 'Ibu isi shimëniocati cuëëancëxa.

²¹ Cuëënia ca amiribishi Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican. 'Èn Papan amia sinánun unicama 'aquinun 'ë xuásaribi oquin cana 'ëmia sinánunmi unicama 'aquinun mitsu xutin.

²² Canan ca cuëbitan atumi uínpuquin atu cacëxa:

—Nucën Pappa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu ca 'ican.

²³ Mitsúnmi tëréncëx ca axa 'uchacë unin 'ucha tëréncë 'ia. Usa 'aínbi ca mitsúnmi tëréncëxma a unin 'ucha tëréncëma 'ia.

Tomásnëan Jesús baísqicë isa

²⁴ Anua Jesús atubë 'imainun ca aín 'unánmicë uni achúshi Tomás, 'icëbi rabé bacéan 'icë Gemelo caquinribi anëcë, ax atubëma 'iacëxa. ²⁵ Usa 'ain ca Jesús cuancë caxua aia, an Jesús iscëcaman Tomás cacëxa:

—Nucën 'Ibu cananuna isan.

Cacëxun ca Tomásnën cacëxa:

—Aín mëcën rabé anua rabun matáscancë isquin anu 'ën mëcën rëbun ticánan aín pichánpurunu 'ën mëcën atsínmiquin tanxunma cana aséabi ca ax Nucën 'Ibu 'icë quixun sinaniman.

²⁶ Jesús baísqixancëa achúshi semana 'ain ca aín 'unánmicë unicama amiribishi achúshi xubunu timéçë 'iacëxa. A nëtën ca Tomásribi atubë 'iacëxa. Usa 'ain ca xubu xëpucë 'aínbi atu nëbétsi niracëquin Jesusan aín 'unánmicë unicama —Cana uan. Chuámashirua ca 'ican —cacëxa. ²⁷ Atu catancëxun ca Tomásribi cacëxa:

—Min mëcën rëbun ca ënu ticat, 'ën mëcën rabéribi ca is. 'Èn pichánpurunu min mëcën atsínmiquin ca tan. 'Èx cana ama 'ai quixun sinánxunma ca 'èx cana aséabi Jesús 'ai quixun sinan.

²⁸ Cacëxun ca Tomásnën —mix camina aséabi 'ën 'Ibu 'ianan 'ën Diosribi 'ai —quixun cacëxa. ²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Tomás, bërí camina 'ë baísqicë isquin, aséabi cana 'ën Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin. An 'ë isquinmabi, aséabi cana 'èx a 'ai quixun sináncë uni, a ca Nucën Pappa Diosan chuámashirua tani cuëënun 'imia.

Añu cupí carana ënë bana cuëñëo quiáxa Juan quia

³⁰ Usa 'ain ca unin 'acëma ñu 'itsaira Jesusan aín 'unánmicë unicaman isnun 'acëxa, ënë quiricanu ca Jesusan 'á ñucama camaira cuëñëocëma 'icën. ³¹ Jesús ax ca aséabi Cristo, Nucën Pappa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unanimi ami catamëti mitsux xëñibua 'aínbi Nucën Pappa Diosnan 'inun cana ënë banacama cuëñëon.

Aín 'unánmicë unicama mëcën achúshi 'imainun rabémia Jesús chiquiracëtëcëan

21 Usai 'itancëxa aín 'unánmicë unicama Tiberias cacë parúnppa cuëbí 'ain ca Jesús atumi pëasquitëcëni ësai 'iacëxa: ² Anu ca Simón Pedro, Tomás 'icëbi rabé bacéan 'icë Gemelo caquinribi anëcë, a 'imainun Natanael, Galileanu 'icë Caná cacë ëmanu 'icë, a 'imainun Zebedeonën bëchicë rabé acamabë Jesusan 'unánmicë uni rabéribishi timéçë 'iacëxa. ³ Anuxun ca Simón Pedronën —cana tsatsa ricani cuani —quixun raíri cacëxa. Cacëxun ca —nuxribi cananuna mibë cuani —quixun cacancëxa. Cabiani nuntinu cëñúruquiani coónxun ricánquinbi ca tsatsa achúshirabi bíama 'icën. ⁴ Bitsíma 'inëti ñancáishi pëcaraxun ca Jesús masinua nicë iscancëxa, isquinbi ca, ax ca Jesús 'icë quixun 'unáncanma 'icën. ⁵ 'Unáncëxunmabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Tsatsa caramina bicancëma 'ain?

Cacëxun ca —cananuna bicëma 'ai —quixun ca-cancëxa. ⁶ Usaquian cacëxun ca Jesusan —nunti rapasu mëqueu ca mitsun rica nanpat, anua camina tsatsa biti 'ai —quixun cacëxa. Cacëxun ax quicësabi oquin nanpátancëxun ca rica niancëxa. Ninquínbi ca 'aisamaira 'ixúan tsatsan 'iëoia bërucasmacëxa. ⁷ Usocëbëtan ca aín 'unánmicë uni achúshi, aira nuibacë, an —ax ca Nucën 'Ibu 'icë —quixun Pedro cacëxa. Cacëxuinshi pëxúan nancë aín chupa bixun pañutancëx ca Pedro nuntinuax bacanu 'ibúquiani Jesúsnu cuancëxa. ⁸ Cuanmainun ca raírinëinshi Jesúsnu bëbati cien metrosa 'ixun aín rica tsatsa buáquicë munuishi buani cuancëxa. ⁹ Usa 'ain ca masinu atun nunti 'arutancëx cëñúbucuatsini uquinbi tsi bëpubucëna tsatsa xuia isanan pánribi isacëxa. ¹⁰ Isia ca Jesusan atu cacëxa:

—Bërimi bicanë tsatsa 'itsamashi ca 'ë bëxun.

¹¹ Cacëxun ca Simón Pedronën nuntinu 'iruxun, cien-to cincuenta y tres tsatsa chabu buáquicë 'icë, atun rica nëriobëtsinquin masinu bëacëxa. Bëcëxbi ca tsatsa chabu 'itsaira 'aínbi atun rica narásquiama 'icën.

¹² Usoia ca Jesusan —ca pi ucan —atu cacëxa. Cacëxunbi ca aín 'unánmicë unicama achúshinënbi, ënëx ca Nucën 'Ibu 'icë quixun camaxunbi 'unánquin, —¿ui caramina 'ain? —quixun ñucáma 'icën. ¹³ Usa 'ain ca Jesusan atu rapasu niracëquin pán bixun atu 'inántancëxun tsatsaribishi 'inancëxa. ¹⁴ Usai ca Jesús bamaxbi baísquitancëx rabëti pain 'itancëx aín 'unánmicë unicamami amiribishi chiquiracëtëcëancëxa.

Simon Pedronëan —'ëx cana asérami mimi sinanin —quixun Jesús ca

¹⁵ Pia sënëncë ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—¿Jonásnën bëchicë, Simón, min ñucama sináncësamaira oi caramina 'ëmi sinánquin 'ë nuibatin? Cacëxun ca cacëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina 'unanin, 'ën cana mi nuibatin. Quia ca cacëxa:

—'Ën carnero bacë ca piminuxun 'at.

¹⁶ Catancëxun ca amiribishi cacëxa:

—Jonásnën bëchicë, Simón, ¿caramina 'ë nuibatin?

Cacëxun ca catëcëancëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina 'unanin, 'ën cana mi nuibatin.

Quia ca cacëxa:

—'Ën carnero ca piminuxun 'at.

¹⁷ Rabé oquin catancëxun ca amiribishi catëcëancëxa:

—Jonásnën bëchicë, Simón, ¿caramina 'ë nuibatin?

Rabé 'imainun achúshi oquian —caramina 'ë nuibati —quixun cacëxun ca Simón Pedronën —¿uisoti cara 'ë 'itsoquin ñucatia? —quixun sinani masá nuituquin cacëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina camabi ñu 'unanin. Usa 'ixun camina 'ën cana mi nuibati quixun 'unanin.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën carnero ca piminuxun 'at. ¹⁸ Asérami cana 'ën mi cain, bënë 'aish camina minbi chupa pañuanan uinu caramina cuainsa tani anu cuancën. Usa 'aínbi ca xëni-ira 'aíshmi mëshpatia uni itsin chupa pañumixun uinu caramina cuainsama tani anubi mi buánti 'icën.

¹⁹ An, usai cana bamati 'ai quixun 'unánan bamaibi ami sinánquin ënquinma cana Nucën Papa Dios cuëñmíti 'ai quixun 'unánun ca Jesusan usoquin Pedro cacëxa. Catancëxun ca —'ëx cuëñcësabi oíshi ca 'it —quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni achúshi, a Jesusan nuibacë, a ñui quicë bana

²⁰ Usoquian cacëx caxu bësui cuainacëquin ca Pedronën a nuibairacë aín 'unánmicë uni, Juan, an Jesús nuibiania isacëxa. Ax ca an abëtan pi a rapasu tsóxon —uin cara uni mi 'inánti 'icë —quixun Jesús ñucáëxancë, a 'iacëxa. ²¹ A uni isquin ca Pedronën Jesús ñucáçëxa:

—¿Uisaira cara ënë uni 'iti 'ic?

²² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Imitisa tanquin 'ën 'imicëxa 'ëx utëcëntamainun ënë unix ënë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai 'ia quixun sinani bënëtima 'ëx cuëñcësabi oíshi 'iti 'ain.

²³ Usaquian cacëxun cuaxun ca an Jesusan bana cuacë unicaman —a uni sapi ca bamatima 'icë —quixun sinánxun chaniocëxa. Usa 'aínbi ca Jesusan —Juan ca bamatima 'icë —quixun Pedro cáma 'icën. Caquinma ca ësoquinshi cacëxa: "'Imitisa tanquin ën 'imicëxa 'ëx utëcëntamainun ënë unix ënë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai 'ia quixun sinani bënëtima 'ai" quixun.

²⁴ 'Ëx Jesusan 'unánmicë uni achúshi 'ixun cana ënë ñu camabi ñuiquin cuënëon. 'Ën cuënëocë banacama ënëx ca asérami 'icë quixun cananuna 'unanin.

²⁵ 'Ën mitsu ñuixuncë bana ënë 'imainun ca bëtsi ñu-camaribi Jesusan 'acëxa. A ñucama ñuiquin achúshi achúshi cuënëocëxbi ca a quirica camabi menu sënëntima 'icën. Ashi.

Jesusan Unicaman Ñu 'A

Aín Bèru Ñunshin Upí Ñucën Papa Diosan unibë 'iti

1 Teófilo, 'ën mi a pain buánmicë quiricanu cana Jesusan naínu cuainsama pain 'ixun 'á ñucama a ñuiquin mi cuënëoxuan. ² An ca naínu cuainsama pain 'ixun Nucën Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan 'aquincëxun an aín bana unicama ñuixunun xuti unicama caísacëxa. Acamax ca aín 'unánmicë uni 'iacëxa. Caístancëxun ca aña cara 'ati 'icë quixun 'unánmicëxa. ³ Usoquin ñu 'atancëx bamaxbi ca baísquiacëxa. Usai 'itancëxun ca, ax ca asérabi baísquiäxa quixuan an caíscë unicaman 'unánun, 'uxë achúshi 'imainun mëcën rabé nëtën nëtéax nëtéax atumi chiquiracëacëxa. Usai 'iquin ca uisairai cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun atu 'unánmicëxa.

I. JERUSALENUAXA AN NUCËN PAPA DIOSAN BANA CUACË UNICAMA TIMËA (1.4-8.3)

⁴ Naínu cuainsama pain 'ixun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama, an uni bana ñuixunun xutia caíscë, a cacëxa:

—Jerusalénuax cuanxunma pan ca anuxunbi 'ën Papa Diosan cacësabi oquin 'ën mitsu ñuixuncë a pain caín. ⁵ Asérabi ca Juanën uni 'unpaxan nashimiacëxa. Usa 'aínbi ca 'itsama nëtë 'icëma 'aínshi Nucën Papa Diosan aín Bèru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun xuti 'icën.

Jesus naínu cuan

⁶ Usatancëxun ca bëtsi nëtën abë timéax bucuxun an uni bana ñuixunun xutia caíscë unicaman Jesús cacëxa:

—Nucën 'Ibu, nux cananuna Israelnën rëbúnqui 'ain, nun 'apu 'aíshbi ca nun aintsima 'icën. Usa 'ain ¿caramina bërí nun aintsi achúshi nun 'apu 'inun mëníoti 'ain?

⁷ Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca an sináncësabi oquin uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun mëníocëxa. Uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun camina mitsun 'unaniman. ⁸ Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosan Bèru Ñunshin Upí mitsunu ucëbë aín cushiñu 'icanti 'ain. Aín cushiñu 'ixun camina mitsun 'ën bana unicama ñuixunti 'ain, Jerusalén ëmanu, Judea mecamanu, 'imainun Samaria menu, 'imainun camabi menu cuanquin.

⁹ Èsaquin aín 'unánmicë unicama caíshi ca atun ismainunbi manámiquishi naí cuinan mapucëx istëcënti-moi nëtéacëxa. ¹⁰ Usai 'ia manámi bësuquin is-

abacëbëbi ca uni rabé tari uxua pañucë atu nëbétsi 'iacëxa. ¹¹ Usa 'ixun ca atu cacëxa:

—Galileanu 'icë unicama, ¿añuaquin caramina manámia isabatin? Jesús, axa bërí naínu cuancë, ënëx ca mitsúnmi cuania iscësa ësaribicuatsini utëcëxun 'aia.

Jesusan caíscë unicaman atubë 'inun Matías caísa

¹² Èsaquian a uni rabëtan cacëx ca Olivete cacë matá anuaxa Jesús naínu cuancë, anuax aín 'unánmicë unicama Jerusalénu riquiancëxa. Olivete anuax Jerusalénu bëbati ca rabé kilómetroxa 'iacëxa. ¹³ Riquianx Jerusalénu bëbatancëx ca anua atux 'icë xubunu at-síanx manámia 'icë cata itsi anu cëñúruacëxa. Atux ca Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeonën bëchicë Jacobo, Simón axa aín aintsin rabanan nëcë, a 'imainun Jacobonën xucën Judas, acama 'iacëxa. ¹⁴ A unicamax ca atúxa 'icësabi oi 'i, Jesusan xucëantu 'imainun aín tita María 'imainun bëtsi xanucamabëribi timéax ami sinani Nucën Papa Diosbë banacëxa.

Jesusan caíscë unicaman atubë 'inun Matías caísa

¹⁵ Usa 'aish ca anu timéax Jesucristomi sináncë unicama ax ciento veinte xucénsa 'iacëxa. Usa 'ain ca Pedronën atu nëbétsi niruxun cacëxa: ¹⁶ —'Ën xucëantu, ësakin cana mitsu cain. Nucën Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan Davidnën cuënëo bana quicësabi oi ca Judas, an Jesús uni bimicë, ax 'iäxa. ¹⁷ Judas ax ca nucamacëñunbia Jesusan aín bana ñuixunun caístancëxun 'unánmicë 'iäxa. ¹⁸ Usa 'ixunbi ca Jesús unin binun 'aquintancëxun a cupía bicë curíquinën me bitancëxbi, aín 'atíma ñu 'acë cupí axbi ñumi natéquiquin aín pucucama antácai bamaxa. ¹⁹ Usaía 'icë cuaxun ca Jerusalénu 'icë unicaman a me Acéldama caquin anëaxa, ax ca atun banan Imi Me quicë bana 'icën. ²⁰ Salmos quiricanua cuënëo bana axa ësai quicësabi oi ca 'iäxa:

Aín xubux ca ëncë 'iti 'icën, anu ca uíxbi 'itíma 'icën. 'Imainun ca ësairibi quia:

Bëtsi unin ca an ëncë ñu mëeti 'ati 'icën.

²¹ Ènu ca an Jesusan nubë 'ixun ñu 'aia nubëtan iscë uni raíri 'icën. ²² Usa 'aish ca atux Juanëan nashimia 'aísha ax naínu cuantamainun nubë 'iäxa. Usa cupí ca a unicama achúshinëxa Jesús ax ca bamatancëx baísquitëcëanxa quixun nun 'acësaribi oquin unicama ñuixunux nubë birananti asábi 'icën.

²³ Pedronën ẽsoquin cacẽxun ca anu 'icẽ unicaman rabẽ uni, Josẽ, Barsabás caquin anẽcẽ 'icẽbia Justo caquinribi anẽcẽ, acẽñun Matíasribi caĩsacẽxa.

²⁴ Usotancẽxun abẽ banaquin ca Pedronën Nucẽn 'Ibu Dios cacẽxa:

—An nubẽtan mi ñu 'axunun min caĩscẽ 'aĩshbi ca Judas mi ñu 'axuanxmabi aĩn 'ucha cupí anu ax cuanti anu cuanxa. Usa 'ain camina camabi unían aĩn nu- itunën sináncẽ ñu 'unáncẽ 'ixun, min ẽnẽ uni rabẽ uiira caramina Judasnën ñu mẽẽti 'anun caĩsa quixun nu is- miti 'ain.

²⁶ Catancẽxun ca uix cara 'iti 'icẽ isnuxun ñuratsu pain niquin tancẽxa, tancẽxbi ca Matías 'iacẽxa. Usaquin caĩscẽ 'aish ca Jesusan aĩn bana ñuixunun caĩscẽ uni męcẽn rabẽ 'imainun achúshi, acamabẽ Matías biranancẽxa.

Nucẽn Papa Diosan Bẽru Ñunshin Upí aĩn unicamanu uá

2 Usa 'ain ca Pentecostés cacẽ nõtẽ ucẽbẽ Jerusalenu 'icẽ achúshi xubunu timẽax axa Jesu- cristomi catamęcẽ unicama bucüacẽxa. ² Anu bucuxun ca suñúan upí 'icẽsai banacuatsinia naĩnuax aia cuacẽxa. Cuacẽxbi ca anua bucucẽ xubu namẽ camabi tsitsiarati sharati banacẽxa. ³ Usai 'ishi ca tsi ẽrẽn- rucẽsa 'aish rẽquiabati anu 'icẽ unicaman maxcánu cẽñúruacẽxa. ⁴ Usacẽbẽshi ca Nucẽn Papa Diosmi cushii aĩn Bẽru Ñumshin Upitan 'imicẽx anu 'icẽ unica- max bẽtsi bẽtsi banan banacẽxa.

⁵ Usa 'ain ca axa Nucẽn Papa Dios cuẽncẽsabi oi 'iisa tancẽ judíos unicama, ax bẽtsi bẽtsi menuax Judea menu uax Jerusalenu tsoócẽxa. ⁶ A unicamax ca xubunu bucüaxa bẽtsi bẽtsi banan axa Jesucristomi catamęcẽ unicama banaia cuabiani a xubunu timẽnux riquiancẽxa. Riquiani bẽbai timẽcamẽ'ẽoquin a xubunu 'icẽ unicamaxa banaia, atun banasabi camax- unbi cuati ca ratuti sináncasmacẽxa. ⁷ Sináncasmai ca atun bẽmánan pẽqui ratuti canancẽxa:

—¿Galilea menuaxa ucẽ unishima cara axa xubunu timẽax banacẽ unicama ẽnẽx 'ic? ⁸ ¿Usa 'icẽbi cara- nuna bẽtsi bẽtsi nõtẽnuax uá 'ixunbi atun bana nun banasabi 'icẽ cuatin? ¿Uisa 'aish cara usa 'iti 'ic? ⁹ Nux cananuna Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Pontus, Asia, a mecamanuax ucẽ 'ain.

¹⁰ 'Imainun cananuna Frigia, Panfilia, Egipto, 'imainun Africa menu 'icẽ ẽma raírĩ Cirene 'ucẽa 'icẽ anuax ucẽ 'ain, 'imainun cananuna Roma ẽmanu 'icẽ judíos unica- ma 'imainun raĩrinẽx judíosma uni 'ixunbia an usai judíos uni 'iti Moisésnën cuẽnẽo bana quicẽsabi oquin 'acẽ 'ain. ¹¹ 'Imainun cananuna Creta cacẽ nasĩnu 'icẽ 'imainun Arabia cacẽ menu 'icẽ unicama 'ain. Usa 'ix- unbi cananuna ẽnẽ unicaman, uisaira oquin cara Nucẽn Papa Diosan ñu 'aia quixuan ñuia nun banan quicẽsai quia cuatin.

¹² Usai 'icẽbẽ ca camáxbi ratuti sináncasmai canancẽxa:

—¿Uisa 'aish cara usa 'iti 'ic?

¹³ Usaia quicẽbẽbi ca raĩrinẽx ami cuai —ñu bata xẽaxbi sapi ca paẽncanxa —quiax canancẽxa.

Timẽcamẽ'ẽocẽ unicama Pedronën ca

¹⁴ Canancẽbẽ ca Pedro abẽ 'icẽ męcẽn rabẽ 'imainun achúshi unibẽ nirui munuma banaquin cacẽxa:

—Judíos unibu 'imainun Jerusalenu 'icẽ unicama, mitsúnmi 'unánun ca 'ẽn mitsu camainun cuat. ¹⁵ Mit- sun sináncẽxa ẽnẽ unicamax paẽncẽ 'aĩnbi ca bari xamárucẽma pain 'ain asérabi paẽncẽma 'icẽn, ¹⁶ An Nucẽn Papa Dios quicẽ bana uni ñuixuncẽ uni, Joel cacẽ, an cuẽnẽo bana quicẽsabi oi ca ẽsai 'ia. A banax ca ẽsai quia:

¹⁷ Nucẽn 'Ibu Diosan ca caia: Mecama cẽñúrcẽma pain 'ain cana unicamanu 'ẽn Bẽru Ñumshin Upí atubẽ 'in- un xuti 'ain. Xucẽxun ca Israel unicama, xanu 'imainun bẽbu, anbi 'ẽx quia bana uni ñuixunuxun 'aia. 'Imainun ca bẽnábu unicamanribi 'ẽn ismicẽxun ñu isnuxun 'aia. Caniacẽcẽ unicamanribi ca 'ẽn 'amicẽxun namánuxun 'aia. ¹⁸ Usaribi oquin cana an 'ẽn bana cuacẽ bẽbu 'imainun xanu, abẽa 'inun 'ẽn Bẽru Ñumshin upí 'in- ánuxun 'ain. 'Ináncẽxun ca 'ẽ ñuiquin uni ñuixunuxun 'aia. ¹⁹ 'En 'imicẽx mecama cẽñúti nõtẽ 'icẽma pan 'ain cana a isia ratúti ñu naĩnua unicama ismiti 'ain. Uson- nan cana menuaribi unin sináncẽma ñu, imi 'imainun tsi 'imainun tsin cuin, acamaribi isminuxun 'ain. 'Imain- un ca bari bẽánquinoxun 'aia. Bari bẽánquimainun ca 'uxẽ imisa 'inuxun 'aia. ²¹ Usai 'icẽbẽ ca uinu 'icẽ unica- man cara aĩn 'Ibu Dios 'ẽ ñucatia, acamax ca 'ẽnán 'in- ux iécẽ 'inuxun 'aia.

Usai ca Joelnën cuẽnẽo bana quia.

²² Usaqin canan ca Pedronën ẽsaquinribi cacẽxa:

—Israel unicama, 'ẽn mitsu camainun ca cuat: Jesús Nazaretnu 'icẽ, an ca Nucẽn Papa Diosan 'amicẽxun mitsúnmi ismainunbi, ax ca Nucẽn Papa Diosnuax uá 'icẽ quixuan unicaman 'unánun, uni itsían 'acẽma ñuira 'axa. An 'acẽ ñucama camina mitsun 'unan.

²³ Usoquian ñu 'acẽbi camina mitsun unían 'ináncẽxun bixun 'aisama uni rabẽcẽñun i curúsocẽnu matásmi- tancẽxun bamamian. Usai ca 'iti 'icẽ quixuan, ẽnẽ nõtẽ unitisama pain 'ain Nucẽn Papa Diosan mẽnĩosabi oi ca 'iaxa. ²⁴ Usoquian unin 'acẽbi ca Jesús a Nucẽn Papa Diosan baĩsquimiata, uisatimoia tsónun. Ax asaribi cushiira 'icẽa uinu 'icẽ unínbi ashiquin bamamisama 'icẽ ca Nucẽn Papa Diosan aĩn Bẽchicẽ baĩsquimiata. ²⁵ David ax ca Jesús ñui ẽsai quiacẽxa:

'En cana Nucẽn 'Ibu 'ẽbẽbi 'ia isan. 'Èx racuẽti masá nuitununma ca ax 'ẽn mẽqueu 'icẽn. ²⁶ Usa 'ain cana chuámashirua tani cuẽeni bana upitainshi banan. 'Èx bamaxbi anu uni bamatancẽx aĩn bẽru ñumshin 'icẽ, anu 'ẽn bẽru ñumshin 'inun camina ẽntima 'ain. Uso- quin camina, minan 'icẽ upí isquin bamacẽbi 'ẽn nami- cama chẽquinun 'ẽ 'imitima 'ain. Usa cupí cana, ba- maxbi cana baĩsquti 'ai quixun sinani mimi catamẽti cuẽenin. ²⁸ Min camina upí nuituñu 'aish chuá- mashirua tsónun 'ẽ 'unánmian. Usa 'ixun camina 'ẽbẽ 'ixun chuámashirua tani cuẽenun 'ẽ 'imiti 'ain. Usai quiquin ca David an Jesús ñuiquin cuẽnẽocẽxa.

²⁹ Ën xucéantu, aséabi ca nucën rara, David, bamatancëx me quininu mëníocë 'iacëxa. Usoquian anu 'acan ax ca bërí nēténbi anu 'icën. ³⁰ David, ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Usa 'ixun ca paránuxunma Nucën Papa Diosan —min rëbúnqui achúshinëx ca judíos unicaman 'apu, Cristo, 'inuxun 'aia —quixun cá bana a 'unáncëxa.

³¹ Usa 'ixun ca David an bëráma 'unánxun 'acësoquin, aín rëbúnqui Cristo axa bamatancëx baísquiti a ñui, bamatancëxbi ca aín bëru ñumshin anu uni bamacëcama cuancë, anu êncëma 'ianan aín namicamaxribi chëquitima 'icë quixun ñuiacëxa. ³² Davidnën cuënëo bana quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan Jesús bamacëbi baísquimiäxa quixun cananuna nucamanbi 'unan. ³³ A ca Nucën Papa Diosan abë 'Apu 'iti aín cushínbi baísquimiäquin an cásabi oquin aín Bëru Ñumshin Upí 'inánxa. Usa 'ain ca ami mitsun isanan cuacë ñucama, ênëx aín Bëru Ñumshin Upitan 'imicëx ësai 'ia. ³⁴ David ax ca naínu cuanma 'icën. Naínu cuanxunmabi ca an ësai quicë bana cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu Cristo caxa: Axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina 'ën mëqueu 'ianan 'ëbë 'apu 'iti 'ain.

³⁶ Usa 'ain camina mitsux Israel unicama 'ixun aséabi 'unánti 'ain, mitsúnmi i curúsocënu matásmicë, a Jesúsbi ca Nucën Papa Diosan nucën 'Ibu 'imianan axa utinu nun caíncë, Cristo, a 'imiäxa.

³⁷ Èsoquian cacëxun cuati —'atimabi cananuna 'a —quixun sinani ratúquin ca Pedrocëñun abëa 'icë unicama ñucáquin cacancëxa:

—Ën xucéantu, 'atimabi cananuna usoquin a 'an. ¿Upí 'inux caranuna bërí uisai 'iti 'ain?

³⁸ Cacëxun ca Pedronën atu cacëxa:

—'Atimoquin sinánxunbi camina sinanaquin, upí oquin Nucën Papa Diosmi sinánti 'ain. Usai 'itancëx camina mitsun 'uchacama tērécë 'inun Jesucristomi catamëti nashimicë 'icanti 'ain. Usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñumshin Upí abëmi 'inun mitsu 'inánti 'icën. ³⁹ Ènë banacamax ca mitsu 'imainun mitsun bëchicëcama 'imainun bëtsi unicamanribi cuati oquin Nucën Papa Diosan mënío 'icën. Amia sinánmisa tancë unicamanribi cuati oquin ca usoquin mëníocëxa.

⁴⁰ Usoquin canan ca bana raíribi ñuixunquin Pedronën 'ësëquin cacëxa:

—Ènë nētënu 'icë unían a 'unáncëma 'aínbi camina mitsux Jesucristomi sinanati Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'ain.

⁴¹ Usaquian Pedronën cacëxun cuaquin ca 'itsa unin —aséabi ca a bana 'icë —quixun sináncëxa. Sinani ca a nēténbi nashimicë 'aish tres mil uniribishi axa Jesúsmi sináncë unicamabë 'iacëxa. ⁴² Usai 'itancëx ca an bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicaman bana ñuia cuaquin upí oquin sinani camáxbi nuibanancëxa. Nuibanani ca camabi nētën timéquin, ënima Nucën Papa Diosbë bananan pán tēcënpaxun pi, camáxbi achúshinën sinánsashi 'aish a ëmanu bucüacëxa.

Axira pain Jesucristomi sináncë unicamaxa usai 'iá

⁴³ Usa 'ain ca atun 'aia isía, a ëmanu 'icë unicamax ratúmainun aín bana ñuixunuan Jesucristonën caíscë unicaman uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ⁴⁴ Usomainun ca axa —aséabi ca Jesusan cushínbi ñu 'aia —quixun sinani Jesucristomi catamëcë unicamax bëtsibë bëtsibë nuibanani camáxbi ñuñu 'inux atun ñu 'inánani 'aquianancëxa. ⁴⁵ Usai 'iquin ca atun ñu maruanan aín me maruxun curíqui bixun ñuñuma unicama 'ináncëxa. ⁴⁶ Camabi nētën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu a rabinux timéanan ca atun xubunuribi timéxun Jesúsmi sinánquin tēcënpaxun pán pianan bëtsi ñuribi piqianani cuëni bëtsibë bëtsibë nuibanancëxa. ⁴⁷ Usáfa 'ia isquin ca axa atubë timécëma unicaman —atux ca aséabi upí nuituñu 'icë —quixun sináncëxa. Sinania ca uicamax cara ainan 'iti 'icë acamaxa Jesucristomi sinánun Nucën 'Ibu Diosan 'imiäcëxa.

Aín niti bëtsicë uni pëxcúa

3 Usa 'ain ca bari cuabúcëbë a las tres 'ain camabi nētëan 'icësabi, Pedrobë Juan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu abë banai cuancëxa. ² Cuanx bëbaquin iscëxbi ca uni achúshi aín niti bëtsicë, usabi bacëan, anu tsoócëxa. Camabi nētëan bëxun bëxun tsónccancëxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín xëcuë Upíira cacë, anuxun unicama atsinia curíqui ñucáçëxa. ³ Usa 'ixun ca anu tsóxun Pedrocëñun Juan atsinia aia isquin, curíqui isa 'inánun quixun cacëxa.

⁴ Cacëxunbi ca Juanbëtan isquin Pedronën cacëxa: —Nu ca is.

⁵ Èsaquian cacëxun ca —'ë sapi ca curíqui 'inánti 'icë —quixun sinani cuëenquin caíancëxa. ⁶ Caíncëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—Curíquiñuma cana 'ain. Usa 'aínbi cana bëtsi ñun mi 'aquinti 'ain. Jesucristo, Nazaretnu 'icë, an 'ë 'amicëxun cana mi cain, niruquiani ca cuantan.

⁷ Caxun ca aín męcën mëquenën mëínquin biruacëxa. Usocëxëshi ca aín uxútucuru 'imainun aín taë cushi niisa 'inun pëxcúacëxa. ⁸ Pëxcutishi munuma niruishi nitsi cuëni chirini, Pedro 'imainun Juanbë anuxun a rabiti xubunu atsinquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa. ⁹ Usai 'iquin Nucën Papa Dios rabia nitsia ca camabi unin isacëxa. ¹⁰ Isi ca, ênë unix ca an anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu xëcuë Upíira cacë, anu tsóxun uni curíqui ñucácë a 'icë quixun 'unani atun bëmánan pëqui ratúcancëxa.

Anun uni nicë, Salomón cacë, anuxuan Pedronën bana ñuixuan

¹¹ A unin ca Pedrocëñun Juan ënquinma 'aracaraishi-acëxa. Usa 'aísha anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu amo anun uni nicë, Salomón cacë, anu a rabëbëbi cuania isi ca ratuti abáquiani cuanx anu timécancëxa.

¹² Usaria isquin ca Pedronën anu timécëcama cacëxa:

—Israel unicama, ¿uisacatsi caramina ënë isi ratutin? ¿Uisacasquin caramina nu ñachaira ñachain? Nun cushínbi isanuna 'a quixun sapi camina sináncanin. Nux upí 'ixun isanuna ënë uni nimia quixun sapi camina sináncanin. ¹³ Usama ca. Nucën Papa Dios, aira nucën rara Abraham, Isaac, Jacob acama 'imainun nucën raracama 'imainun nucën chaitiocëcaman raba, an ca aín Bëchicë Jesús asaribi cushi 'inun 'imiäxa. Usa 'icëbi camina uni isa 'aminun quixun mitsun 'apucama 'ináncan. 'Ináncëa Pilatonën ëinsa tancëbëbi camina mitsux cuëncëma 'ain. ¹⁴ Usai 'iquin camina äxa ñu 'atima 'acëma 'aish upíira sinánñu, a chiquínun caquinma, an uni 'acë uni a chiquínun quixun mitsun Pilato can. ¹⁵ Usoquin camina mitsun an unicama Nucën Papa Diosnan 'inúxa abë 'inun 'imiti, Jesus, a uni 'amian. Usoquinmi 'amicëxa bamacëbi ca Nucën Papa Diosnan a baísqumicë. Bamacëa baísqumicë cananuna nun asérabí isan. ¹⁶ Usa 'ain ca nux asérabí ami sináncë 'ixun —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixunu nun sináncëbë, mitsúnmi a iscë 'ixun 'unáncë uni ënëx upiti pëxcúäxa. Jesucristonëan pëxcutisa tancëbëtan nun 'aquincëx ca upitiira pëxcúäxa quixun camina iscanti 'ain.

¹⁷ Èsoquin catancëxun ca Pedronën amiribishi cacëxa:

—Èn xucéantu, cana mitsu cain, 'ën cana 'unanin, asérabí ca ax Nucën Papa Diosnan Bëchicë 'icë quixun 'unánxunmaishi camina mitsun 'apucamabëtanbi, mitsun Jesús uni 'amian, ¹⁸ Usa 'ainbi camina mitsun, an sinánmicëxun uni ñuixuncë unicama Nucën Papa Diosnan usaia Cristo 'iti ñuiquian cuëñëomia banaxa quicësabi oquin 'acan. A banax ca quia, Nucën Papa Diosnan ënu unun xuá, Cristo, ax ca paë tani tëmëratí 'icë quiax. ¹⁹ Usa 'ain camina 'atimaquin sinánxunbi sinanaquin mitsun 'uchacama téréncë 'inun Nucën Papa Diosmi sinánti 'ain. Ami sináncëxun ca Nucën 'Ibu Diosnan mitsun 'uchacama téréanan chuámarua 'inun mitsu cuëñmiti 'icën. ²⁰ Usonan ca Jesús, axbi Cristo 'icë, a Nucën 'Ibu Diosnanbi bëräma mëníosabi oi mitsun 'apu 'inun ënë menu utëcënun quixun xuti 'icën. ²¹ Ucëma pan 'aísha Jesucristo anu ax 'icë anu 'imainun ca Nucën Papa Diosnan, an ax quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëosabi oquin, camabi ñu sënëonti 'icën. ²² Moisésnën ca bëräma nucën rara judíos unicama ësaquin cacëxa: “An 'ë 'imicësaribi oquin ca Nucën 'Ibu Diosnan mitsun rëbúnqui achúshi an ax quia bana unicama ñuixunti 'imiti 'icën. 'Imicëxuan an atu cacësabi oi ca mitsun rëbúnquicama 'iti 'icën. ²³ Uinu 'icë unín cara an ñuia, aín bana cuatíma, ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish Israel unima 'iti 'icën”.

²⁴ Moisésnëan usaquin cuëñëosabi oquin ca Samuelnën pan 'acëbëtan an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni raírinënríbi, Cristo uti nëtë ñuiquin unicama ñuixuancëxa.

²⁵ Èsoquin canan ca Pedronën ësaquinribi cacëxa:

—A unicaman äxa uti ñuia, ax ucë cupí camina mitsúnribi chuámarua 'inun aín bana cuati 'ain. Usai 'iti oquin ca Nucën Papa Diosnan bëräma mitsun rara

Abraham ësaquin cacëxa: “Min rëbúnqui achúshi cupí ca camabi menu 'icë unicamax cuëñëxun 'aia”.

²⁶ Nucën Papa Diosnan ca aín Bëchicë bamacëbi baísqumitancëxun judíos unicama mitsunu pain xuäxa, mitsúnmi a isi ami sinanaquin ñu 'atima 'ati ënun quixun.

Unicaman Pedro 'imainun Juanmi atun 'apucama manon

4 Usaquian Pedrobëtan Juanën camainun ca judíos sacerdotecama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë policíanën cushi 'imainun saduceo unicamax uacëxa. ² An —bamaxbia Jesús baísqicë 'ain ca camabi uníxribi bama 'aíshbi baísquti 'icë —quixun unicama ñuixuncë cupí ca äxa ucë unicamax Pedro 'imainun Juanmi nishacëxa. ³ Nishi atúan bana ñuixuncëbë uquin ca Pedrocëñun Juan bibianquin buáncëxa. Buánxun ca bari cuabúcëbëa imé 'ain, iméshiira ñucánuan pëcaratamainun sipunu atsínmicëxa. ⁴ Usa 'ainbi ca an a ñuiquin bana ñuixuncëxun cuati Jesúsmi catamëcë unicamax 'itsaira 'iacëxa. Aca-max ca xanucëñunma nucë bënëcamaiishi tupúncëx cinco milsa 'iacëxa.

⁵ Sipuonx pëcaracëbë ca judíos unibunën 'apucama 'imainun caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama, Jerusalénu timéacëxa. ⁶ Acamabë ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu, Anás, a 'imainun Caifás, Juan, Alejandro 'imainun judíos sacerdotenën cushicaman aintsí 'ibucamaribi anu timécë 'iacëxa. ⁷ Anu timéxun ca Juancëñun Pedro sipunua bënun quixun suntáru xuacëxa. Xucëxuan chiquínbëtsinquin bëxun suntárunën äxa timécë unicama nëbétsi nitsíncë ca anu 'icë 'apucaman ñucácëxa:

—¿Uían 'amicëxun caramina aín niti bëtsicë uni pëxcúan? ¿Uisa cushiñu 'ixun caramina 'an?

⁸ Ñucácëxun ca Nucën Papa Diosnan Bëru Ñumshin Upitan quimicëxun Pedronën cacëxa:

—Judíos 'apucama 'imainun caniacëcë unicama, cananuna mitsu cain: ⁹ Aín niti bëtsicë unia pëxcúcë ñuiquin camina uisai cara pëxcúonxa quixun nu ñucatin. ¹⁰ Usa 'ain cananuna Israel unicaman 'unánun mitsu cain, Jesucristo, Nazaretnu 'icë mitsúnmi i curúsocënu matásmicëx bamacëbia Nucën Papa Diosnan baísqumicë, an 'imicëx ca mitsúnmi iscë ënë uni pëxcúonxa.

¹¹ Cuëñëo bana äxa ësai quicë a camina 'unan, an maxax xubu 'acë unían a cuëñëquinma raírishi caísun biquin racáncë maxax 'aíshbi ca a maxax bërí ami a xubu cushicë 'icën, itá upímia xubucama cushicë usaribiti. A banaxa quicësaribiti ca Jesucristo ami aín unicama cushicë 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosnan bërí mëníoäxa. ¹² Nucën Papa Diosnan ca nuxnu nun 'uchacama téréncë 'aish abë 'inúan an nu iëminun Jesúsëshi 'imiäxa. Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosnan 'inun nu iëmiti bëtsi uni 'aíma 'icën.

¹³ Usa 'ain ca Pedrobëtan Juanën quirica 'unáinracëma 'ianan 'apuma 'ixunbi racuéquinma unicama bana ñuixunia isi judíos 'apucamax ratuacëxa. Usai 'iquin ca

—ënë uni rabëtax ca axa Jesús bënë nicë a 'icë —quixun sináncëxa. ¹⁴ Usaquin sinánmainun ca a pëxcucë uni axribi atubë niacëxa. Nitsia isquin ca uisoquinbi Pedrocëñun Juan cacana 'icën. ¹⁵ Caquinmabi Pedrocëñun Juan ëmánxun caínun quixun chiquíntancëx ca atúxbi ñucacananani ësai canancëxa: ¹⁶ —¿Uisa caranuna ënë uni rabé oti 'ain? Ënën ca uni itsin 'acëma ñu 'axa. Usoquian 'acë ca Jerusalénu 'icë unicaman 'unania. Usa 'ain cananuna, usama ca quixun catima 'ain. ¹⁷ Caquinmabi cananuna uni raírinëan cuanúnma ësokuin a rabé cati 'ain, Jesús ñuiquian uinu 'icë unibi catëcënxunma 'anun. Jesús ñuiquinmi uni bana ñuixuntëcënia cananuna mitsu castícantí 'ai quixun cananuna cati 'ain.

¹⁸ Usai canantancëxun ca Pedrocëñun Juan cuënxun cacëxa:

—Jesús ñuiquin camina uinu 'icë unibi bana ñuixuanan 'unánmitëcëntima 'ain.

¹⁹ Cacëxunbi ca Pedrobëtan Juanën atu cacëxa:

—Mitsúnbi ca sinan, ¿Nucën Papa Dios cara cuënti 'ic, nun nu aín bana manuanan mitsun banaishi cuati?

²⁰ An ñu 'aia isananu nun cuacë Jesusan bana ënë cananuna unicama ñuixuntëcënti ëntima 'ain.

²¹ Usaquin cacëxun ca 'apucaman castícainsa tanquinbi, atun uni pëxcucë cupía unicaman Nucën Papa Dios rabcëbëtan 'ama 'icën. Usa 'ixun ca —ñuixuntëcënia caranuna mitsu uisoti 'ai —quixunshi catancëxun cuantánun ëancëxa. ²² Axa pëxcútisama 'aíshbi pëxcúcë uni ax ca cuarenta baritia inúcë 'iacëxa.

Aín unicaman Nucën Papa Dios aín cushia 'inánun ca

²³ Usa 'ain ca cuanxun Pedrobëtan Juanën —judíos sacerotenën cushicamabëtan ca caniacëcë unicaman nu usaquin caxa —quixun aín raíri ñuixuancëxa.

²⁴ Ñuixunia cuaxun ca camáxbi abë banaquin Nucën 'Ibu Dios cacëxa:

—Min camina naí, me, bacacama unionan camabi ñuribi unioçen. ²⁵ Min Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca nucën rara David, an mi rabcë, ax ësai quiacëxa:

¿Uisa cupí cara judíosma unicamax tsuáquirui nishia? ¿Uisa cupí cara unicaman 'atimaquin sinanin? Atúan usaquin sináncëxbi ca ñancáishi 'iti 'icën. ²⁶ Nucën 'Ibu Diosmi 'ianan ca aín Bëchicë Jesucristomiribi 'i ënë menu 'icë 'apucama tsuáquiruaxa, aín tucuricuamaxribi ca ami 'i timéaxa.

²⁷ David quiásabi oi ca aséribi ënë ëmanuax Herodesbë Poncio Pilato 'imainun judíosma unicama 'imainun Israel unicamaxribi, min Bëchicë upíira sinánñu, Jesús, ënë menu unúnmi caísa, ami nishi tsuáquirui timéaxa, ²⁸ usai ca 'iti 'icë quixunmi mëníosabi oi ca usai ami 'iaxa. ²⁹ Usa 'ain camina a unicamaxa usai numi 'ësëncë a bana min 'unánquin, racuëquinma nun min bana uni ñuixunun nu 'aquinti 'ain.

³⁰ Aquianan camina min Bëchicë upíira sinánñu, Jesús, aín cushin, uni 'insíncë pëxcüanan uni itsin 'acëma ñu 'anun nu 'amiti 'ain.

³¹ Usaquin abë banaquin Nucën Papa Dios catancëxa sënëncëbë ca anua bucucancë xubu ax

shaíquiacëxa. Usaía 'icëbëshi aín Bëru Ñunshin Upí atunu ucëbëtan ca an quimicëxun racuëquinma Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa.

An Jesúsmi sináncë unicama ñu 'inánan

³² Usa 'ain ca axa Jesús ñu quicë bana cuati ami catamëcë unicaman, camaxunbi bëtsin sináncësa oquin sináncëxa. Camaxunbi ca sináncëxa, —'ën 'aracacë ñucamax ca 'ënanshima, camabi uninansa 'icë —quixun. ³³ Usaxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman atun iscë 'ixun, Nucën 'Ibu Jesús bamacë 'aíshbia baísqicë ñuiquin, racuëquinma upí oquin Nucën Papa Diosan 'aquincëxun unicama ñuixuancëxa. Usa 'ain ca an bana ñuixuncë unicamacëñun an aín bana cuacë unicamaribi upí sinánñu 'aish cuëñun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa. ³⁴ Uinu 'icë uníxbi ca anun aín piti aín chupa marutiñuma 'iáma 'icën. Naëñu unicaman atun naë marumainun ca xubuñu unicamanribi atun xubu maruacëxa. ³⁵ Maruxun curíqui bixun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun bixun ca atun uinu 'icë unix cara anun aín piti, aín chupa maruti 'aíma 'icë, a curíqui mëtícaquin 'ináncëxa. 'Ináncëx ca uni achúshiratsubi ñuñuma 'iáma 'icën. ³⁶ Axa usai 'aquianancë unicama achúshi ca Levitan rëbúnqui, José cacë, Chipre nasínu 'icë, 'iacëxa. Ax ca Jesusan caíscë unicaman Bernabé caquinribi anëcë 'iacëxa. A banax ca an masá nuitutiabi cuëñmicë qui quicë 'icën. ³⁷ Usa 'ixun ca Bernabënën aín naë maruxun curíqui bixun bëxun Jesusan caíscë unicama 'ináncëxa.

Ananíasbëa Safira 'ucha

5 Usa 'aínbi ca bëtsi uni, Ananías cacë, aín xanu, Safira cacë, abëtan aín naë maruquin curíqui biacëxa. ² Bixunbi ca aín xanúan 'unáncëbi, naë cupí bicë curíqui mësú ainanbi 'inun nanan acamaishi isa biaxa quixun paránquin mësúishi buánxun Jesusan caíscë unicama 'ináncëxa. ³ 'Inania ca Pedronën cacëxa:

—Ananías, ¿uisacasquin cara ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an 'ibuaquin, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí paráncësa 'ixunmi me cupími bicë curíqui mësú binun mi sinánmiax? ⁴ Minan 'aish ca a me maruxunmi a cupí bicë curíqui mix cuëñcësabi oquin 'ati asábi 'iaxa. ¿Uisa cupí caramina cëmëti sinan? Mix usai 'icë ax ca unimishi cëmëcëma 'icën. Camina Nucën Papa Diosmi cëmëan.

⁵ Èsai quia cuatishi ca Ananías nipacëti bamacëxa. An usai bamacë ñuicania cuacë unicamax ca racuëiracëxa. ⁶ Bamacëbë uxun ca anu 'icë bënëa unicaman chupan rabúnbianquin buánxun Ananías maíancëxa.

⁷ Usai 'ian rabé 'imainun achúshi hora 'icëbë ca aín xanuribishi aín bënëa bamacë 'unánxmaishi uax xubunu atsfancëxa. ⁸ Atsinia ca Pedronën cacëxa:

—È ca ñuixun. ¿Min me cupí caramina ënë curíquica-maishi bian?

Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Usa ca aín cupí 'iaxa, ashi cananuna bian.

⁹ Cacëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—¿Uisaira 'ixun caramina Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upí parani ami 'uchati min bënëbëtan sinan? Bëná unicama ca min bënë mañbëtsini aia. Atun ca usaribitimi bamaia miribi buánti 'icën.

¹⁰ Cacëxëshi ca Pedro tanáin nipacëti bamacëxa. Usai 'ia ca bënë unicama atsínquinbi bamacë mëraxun bibianquin buánxun aín bënë rapasu maíancëxa. ¹¹ Usacëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'imainun an ñuicania cuacë unicamaxribi racuëira racuëacëxa.

Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman uni itsin 'acëma ñu 'a

¹² Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë unicaman, ax ca atubë 'icë quixun 'unánun Nucën Papa Diosan 'amicëxun, Jesusan caíscë unicaman uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. Usocëbë ca axa Jesúsmi catamëcë unicamax Salomón cacë anun uni nicë, anubi 'i anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu camabi nëtën timéacëxa. ¹³ Anu timéaxa 'icëbëbi ca ami racuëti uni raíri atubë 'iáma 'icën. 'Iquinmabi ca —atux ca atun nuitu aséribi upí 'icë —quixun sináncëxa. ¹⁴ Usaía 'imainun ca bëtsi unicamaxribi 'itsaira, xanubëbi bëbucamaxribi Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa. ¹⁵ Usa 'ain ca camabi unin, uni 'insíncëcama aín bacétinën bëxun bëxun, anúan Pedro uti bainu nancëxa, Pedro cuaíncëbëtan aín tupéon-cëinshi pëxcúnun quixun. ¹⁶ Usomainun ca Jerusalén 'urama 'icë ëmanu 'icë unicamanribi uni 'insíncë 'imainun uni ñumshin 'atimañu a camabi bëacëxa. Bëcëx ca pëxcúcancëxa.

Pedrocëñun Juan 'atimocan

¹⁷ 'Aisamaira uni Jesúsmi sinania isi ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'imainun abë 'icë saduceo unicama nishacëxa. ¹⁸ Nishi ami tsuáquiruxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama bixun sipuacëxa. ¹⁹ Usocëbi ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx, imé uxun, aín ángel achúshinën sipu xëócaxun chiquínquin cacëxa: ²⁰ —Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun camina Jesúsmi catamëcë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quicë bana unicama ñuixunti 'ain.

²¹ Ësoquian ángelnën cacësabi oquin ca pëcaracëbë cuanxun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa.

Bana ñuixunmainun ca sacerdotenën cushicaman 'apu 'imainun abë 'icë unicaman, judíos cushibunën 'apucama timémianan sipuacë unicama bënun quixun policia xuacëxa. ²² Xucëx cuanxunbi ca policíacaman sipunua mëráma 'icën. Usobëtsini utëcënxun ²³ ca cacëxa:

—Nun iscëx ca aséribi sipu cushioquin xëtáscë 'iaxa. An bërúancë suntárucamaribi ca aín xëcuë tanáinbi nicë 'iaxa. 'Aínbi ca nun xëocaquin iscëxbi uni achúshibi 'aíma 'iaxa.

²⁴ Policia quia cuati ca sacerdotenën cushicaman 'apu 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu

'icë guardianën 'apu 'imainun sacerdotenën cushicamax ratuti canancëxa:

—¿Uisashi oquin cara ënë unin nu sináncasmamiti 'ic?

²⁵ Usai 'ia ca uni achúshinën uxun cacëxa:

—Minmi sipuoncë unicaman ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixunia.

²⁶ Ësoquin cacëx cuanxun ca policíacamabëtan aín cushin, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun, bana unicama ñuixuniabi a unicama biacëxa. Bixunbi ca unicaman maxaxan 'ati sinani racuëquin, mëëquinma anua judíos cushicaman 'apucama timéacë anu upí oxuinshi buáncëxa. ²⁷ Usobëtsinquian bëcancë ca sacerdotenën cushicaman 'apun cacëxa: ²⁸ —Nun cananuna mitsu amiribishi Jesús ñuiquin bana ñuixunxunma 'anun quixun can. Cacëxunbi mitsun nëtëquinma a bana uni ñuixunia chaniaia ca Jerusalénu 'icë unicaman cuaxa. Usa 'aish camina nun isanuna uni Jesús 'amia quiaxribi quicanin.

²⁹ Ësai quia ca Pedrobëtan Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman cacëxa:

—Unin cacësa oquin 'aquinbi cananuna Nucën Papa Dios, a 'ati cuëncëma ñu a 'aquinma, a 'atia ax cuëncë, a ñu cuni 'ati 'ain. ³⁰ Aín Bëchicë, mitsun i curúsocënu uni matásmicë, a ca Nucën Papa Dios, a nun rabcësaribi oquin nucën raracaman rabia, an baísqumiaxa. ³¹ Usotancëxun ca abëa aín mëqueu 'Apu 'inun 'imiaxa. 'Imianan ca axa atun 'Apu 'aían a cupíshi sinanati Israel unicama atun 'ucha tërëncë 'aish iécë 'inun 'imiaxa. ³² Ax ca aséribi usa 'icë quixun cananuna nun camabi uni cain. Nucën Papa Diosan aín bana cuacë unicama 'ináncë aín Bëru Ñunshin Upí, anribi ca —aséribi ca usa 'icë —quixun uni 'unánmia.

³³ Quia cuati nishquin ca judíos unibunën 'apucaman atu 'ati sináncëxa. ³⁴ Usa 'aínbi ca 'apucama achúshi, fariseo uni, Gamaliel caquin anëcë, anu 'iacëxa. Gamaliel ax ca an usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë 'icëa camabi unin aín bana tancë 'iacëxa. Usa 'ixun ca niruquin atu cacëxa:

—Ënë unicama ca ëman pain chiquin.

³⁵ Cacëxuan chiquíncëbëtan ca ësoquin 'apucama cacëxa:

—Israel unicama, ënë unicama 'anuxun camina upí oquin pain sinánti 'ain. ³⁶ Mitsun camina sinánti 'ain, uni achúshi, Teudas cacë, an ca ax isa cushi 'icë quixun uni paráncëxa. Paráncëx ca cuatrocientos uni abë timéacëxa. Usa 'icëbia a uni 'acancëbë ca axa abë nicë unicamax tsuáqui abati nëtéacëxa. ³⁷ Usocëxa nëtéa 'aínbi ca anun camabi unin aín anë 'ati nëtën, Judas cacë uni, Galileanu 'icë, axribi usaribiti ax isa cushi 'icë quixun uni parani cëmëacëxa. Usaria aribishi aín bana cuati ca 'itsa uni abë timéacëxa. Usa 'icëbia a uniribishi 'acancëbë ca axa abë nicë unicama tsuáqui nëtéacëxa.

³⁸ Usai 'ia sinánquin cana mitsu cain, ënë unicama camina isëshiti 'icanin. Anbi sináncë banaishi uni ñuixuncë 'aish ca ñancáishi 'iti 'icën. ³⁹ 'Aínbi, Nucën Papa Diosanbi 'unánmicëxun bana ñuixuanan ñu 'acë 'icë

camina uisabi ocantima 'ain. Nucèn Papa Diosmi atu-mina nishcanin ca bërúanracat.

⁴⁰ Èsai quia cuaquin ca —asérabi ca usa 'icè —quixun sináncëxa. Usauin sinánquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscè unicama cuènxun rishquitancëxun, Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuntécënxunma 'anun catancëxun, cuantánun xuacëxa. ⁴¹ Xucëxun 'apucama ëbiani ca —Jesúsnan cupí tèmëranun ca Nucèn Papa Diosan nu caísaxa —quixun sinani cuèenquiani cuancëxa. ⁴² Cuanxun ca 'apucaman ñuixuntécënxunma 'anun cacëxunbi ènquinma camabi nètën anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunuxun 'anan anua atux 'icè xubucamanuxunribi, Jesús ax ca Cristo axa uti nun caíncè, a 'icè quixun uni bana ñuixuancëxa.

An raíri 'aquinti mécën achúshi 'imainun rabé uni caís-can

6 Usomainun ca amiribi amiribi an Nucèn Papa Diosan bana cuati unicamax 'itsacëxa. Griego banan banacè unicama 'imainun hebreo banan banacè judíos unicamaribi ca Jesucristomi catamëacëxa. Usa 'aish ca axa hebreo banan banacè unicama ñui èsai griego banan banacè unicamax quiacëxa:

—Camabi nètën piti mètícaquinbi ca nun aintsi xanu casunamécè a piti 'inanima.

² Èsai quia cuaquin ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscè uni mécën rabé 'imainun rabé an, axa Jesucristomi catamécè unicama camicéxa timëtia, cacëxa:

—Nun Jesucristo ñuiquin Nucèn Papa Diosan bana ñuixunquinma uni piti mètícati ca upíma 'icën. ³ Usa 'ain camina mitsun mécën achúshi 'imainun rabé uni an piti mètícanun caísti 'ain. Aín sinan ca upí 'icè quixun anin 'unáncè 'ianan Nucèn Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan upí oquin sinánmicè 'ianan sinánñuira ca a unicama 'iti 'icën. Caístancëxun camina atúan uni piti mètícanun cati 'ain. ⁴ Usocëbëtan cananuna nun abë banaquin Nucèn Papa Dios unicama ñucáxuanan aín bana ñuixunti 'ain.

⁵ Èsoquian cacëx ca camáxbi cuèëni —cananuna caísti 'ai —quixun canancëxa. Canantancëxun ca Esteban, Nucèn Papa Diosmi catamécè 'icëa aín Bëru Ñumshin Upitan sinánmicè, acëñun Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, 'imainun Nicolás, Antioquíanu 'icè uni 'ixunbia an judíos unicamabëtan Nucèn Papa Diosan bana 'unáncè, acama caísacëxa. ⁶ Caístancëxuan bëia ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscè unicaman, mécënan ramëquin, Nucèn Papa Dios ñucáxuanacëxa.

⁷ Usa 'ain ca amiribi amiribia, Jesús ax ca asérabi Cristo 'icè quixun Jerusalénuxun cuacocancëbë, ami sinani Nucèn Papa Diosnan 'i unicamax 'itsacëxa. Usai 'icëbë ca judíos sacerdotecamaribi 'itsaxira Jesúsmi catamëacëxa.

Esteban bican

⁸ Esteban axa upí sinan 'ianan Nucèn Papa Diosmi cushicè uni an ca, an 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu

'acëxa. ⁹ Usa 'ain ca an uni itsin 'acëma ñu 'aia oi ami nishi, judíos unibunëan ñu mëëmicè 'aíshbia chiquicè unicamabë Alejandría, Cilicia, 'imainun Asia me acamanuaxa ucè unicamax timéax Estebanbë cërúanancëxa. ¹⁰ Usai abë cërúanancëxunbia Estebanën atun 'acësama oquin Nucèn Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan sinánmicëxun bana ñuia cuati ca nètëcancëxa. ¹¹ Nètëxunbi ca uni raíri èsaquin cacëxa:

—Nun mitsu cupíomainun camina Esteban ñuiquin unicama cati 'ain, nun cuacëx ca ènè uni Moisésçëñun Nucèn Papa Dios ñui 'atimati banaxa quixun.

¹² Cacëx cuanxun ca camabi uni ñuixuanan caniacécè unicamaribi 'imainun an Moisésnën cuèñëo bana 'unáncè unicamaribi ñuixunquin tsuácaruacëxa. Tsuácarucëx unu ca Esteban bibianquin anucushicaman 'apucamanu buáncëxa. ¹³ Abë cërúanancë unicaman ca uni raíriribi cëmëi isa Estebanmi manánun quixun cacëxa. Cacëx cuanxun ca èsaquin cacëxa:

—Ènè unix ca Nucèn Papa Diosan xubu upí ñuianan Moisésnën cuèñëo banaribi ñui nètëtima 'atimati banaia. ¹⁴ Nun cuacëx ca èsai Esteban quiaxa: Jesús Nazaretnu 'icè, an isa anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu rurupanan, Moisésnëan ax quicësabi oínu 'inun cuèñëo bana aribi bëtsi oti 'icè quiax.

¹⁵ Usaía a unicamax a ñui quicëbëtan atun cushicaman 'apucama 'imainun anu timécëcamaribi iscëxbi ca Estebanën bëmánan ángelnën bëmánansa 'iacëxa.

Bicëxuan Estebanën racuëquinma unicama ca

7 Amia manáncania cuaxun ca sacerdotenën cushicaman 'apun Esteban ñucácëxa:

—¿A unicaman mi ñuicè bana ax cara asérabi 'ic?

² Cacëxun ca Estebanën cacëxa:

—Èn aintsicama 'imainun caniacécè unicama nun cushibu, 'èn mitsu camainun ca cuat. Nucèn rara Abrahamnëx ca Harán cacè menu 'iisama pain 'aish Mesopotamia menu 'iacëxa. Anua 'icè ca ax upíira 'ixun nucèn rara Abraham Nucèn Papa Diosan cacëxa:

³ “Min mecëñunbi camabi min aintsi ëbiani camina me itsinu 'èn mi ismimainun cuanti 'ain”. ⁴ Cacëx ca Caldea menuax cuanx Harán menu bëbax anu tsoócëxa. Anu-axa aín papa bamacëbë ca Nucèn Papa Diosan ismi-asabi oi, anumi bërí nètënbi bucucè, ènè menu uacëxa. ⁵ Usaía ucëbi ca ainanbia 'inun me Nucèn Papa Diosan 'inánma 'icën, anua aín taën amátiratsubi. 'Inánquinmabi ca sinanatécënxunma èsaquin Abraham cacëxa: “Ènè mecama cana mi 'imainun min rëbúnquicamaribi 'inánti 'ain”. Bëchicëñuma pain 'icè ca Nucèn Papa Diosan usaquin Abraham cacëxa.

⁶ Catancëxun ca èsaquinribi cacëxa: “Min rëbúnquicamax ca aín menuma, bëtsi unin menu tsónuxun 'aia. Anua tsócëbi ca anu 'icè unin cuatrocientos baritian min rëbúnquicama bëtsi bëtsi oquin ñu mëëminuxun 'aia”. ⁷ Èsaquinribi ca Nucèn Papa Diosan Abraham cacëxa: “Cuatrocientos baritia 'icëbëtan cana an min rëbúnquicama bëtsi bëtsi oquin ñu mëëmicè cupí, anu 'icè unicama tëmëraminuxun 'ain. Usocëxun ca a menuax cuanun min rëbúnqui xuti 'icën. Xucëx ènè menu

uxun ca 'ë rabiti 'icën".⁸ Usaquin caxun ca Nucën Papa Diosan Abraham ësaquinribi cacëxa: "Mi 'imainun min rëbúnquicamaribi 'ënan 'icë 'unánti oquin camina min bëbu tuácama aín inshú maxacara tëati 'ain". Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan cacësabi oquin Abrahamnën Isaac bëchitancëxun achúshi semana aín bacëncë nëtë 'icëbëtan 'unántiocëxa. Usaribi oquin ca Isaacnënrribishi Jacob bëchitancëxun 'unántiocëxa. Usa 'ixun ca Jacobnënrribi mëcën rabé 'imainun rabé oquin bëchitancëxun a camabi 'unántiocëxa. Jacobnën bëchicë mëcën rabé 'imainun rabé acamax ca nucën raracama 'iacëxa.

⁹Jacobnën bëchicë achúshi ca José cacë 'iacëxa. 'Icëbi ca ami nutsi nishquin aín xucéantun Egipto menu buántanun uni maruacëxa. ¹⁰Marucëxuan unin buáncëxa Egiptonu 'iabi ca Nucën Papa Diosan abé 'ixun 'aquinquin bërúacëxa. Usoquian 'acëxa upí sinánñu 'ixun upí oquin bana cuacë 'icë nuibaquin ca Egiptonu 'icë 'apu Faraón, an anu 'icë unicaman cushi 'imianan an aín xubunu 'icë ñucama bërúantiribi 'imi-acëxa.

¹¹Faraónnën cacësabi oquian Josénen 'amainun ca Egipto mecamanu 'imainun Canaán mecamanuribi trigo 'aíma 'iacëxa. Usa 'ain ca anu 'icë unicama 'acëñuma 'aish nuibacacëxa. Nuibacácëbë ca nucën raracamaribi pitiñuma 'iacëxa. ¹²Piti 'aíma 'ain ca Jacobnën, Egiptonu ca trigo 'itsa 'icë quixuan ñuicania cuaxun aín bëchicë, nucën raracama, anua trigo bitánun quixun xuacëxa. ¹³Xucëxun bitsínquin bëxun trigo ancëax ca amiribishi bitëcëni Egiptonu cuantëcëancëxa. Cuanx bëbaia ca Josénen aín xucéantu isquin, 'ëx cana mitsun xucén 'ai quixun cacëxa. Usa 'ain ca acama isquin Egiptonu 'icë 'apu, Faraónnën, Josénen aintsicama ënëx ca judíos uni 'icë quixun 'unáncëxa. ¹⁴Atubë banaquin ca Josénen aín xucéantu cacëxa, aín aintsí 'ibucamacëñuan aín papa Egiptonu bënun quixun. Aín aintsí 'ibucamax ca setenta y cinco 'iacëxa. ¹⁵Usaquian Josénen cacësabi oi ca Jacob aín aintsí 'ibucamabë Egiptonu 'i cuancëxa. Cuanx anu tsotaxbia Jacobnëx pain 'ía 'ain ca aín bëchicë nucën raracamaxribi bamacëxa. ¹⁶Jacob bamacë ca aín me, Canaán, anu 'icë ëma Siquem cacë, anu buántancëxun anuxunbi aín bëchicënen maíancëxa. A mex ca Abrahamnëan Hamor cacë unin bëchicëcama curíqui 'inánquin marua 'iacëxa.

¹⁷Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Estebanën cacëxa:

—Jacob, aín anë itsi Israel, a 'imainun aín bëchicëcama Egiptonuax cëñúa 'aínbi ca aín rëbúnquicama anubi bucüacëxa. A nëtënen Egiptonuax cuanti Nucën Papa Diosan Abraham ñuixuan, a nëtë 'urama 'ain ca Jacobnën bëchicënen rëbúnquicama nucën rara 'ía, atux 'aisamaira 'inun uati bucüacëxa. ¹⁸Uati Egiptonu bucumainun ca bëtsi uni an José isáma, ax 'apu 'iacëxa. ¹⁹Usa 'ixun ca a 'apux uni paránti 'unáncë 'ianan upíma 'ixun, bëbuaquin bëchicë tuácama bamatanuan 'ura racánun quixun nucën raracama cacëxa. ²⁰Uso-mainun ca aín titan Moisés bacéancëxa. Usa 'aish ca

Nucën Papa Diosan iscëx upíira upí 'iacëxa. Bacëntancëxun ca aín titan aín papabëtan, rabé 'imainun achúshi 'uxën, 'ura racánquinma aín xubunuxunbi unëxun 'unónmiacëxa. ²¹Rabé 'imainun achúshi 'uxé 'icëbëtan, 'ura ëncë mëraxun bixun ca Faraónnën bëchicë xuntacunën aín tuása 'icë caniocëxa. ²²Cania ca Egiptonu 'icë unicaman atun 'unáncë ñucamaribi 'unánmiacëxa. Usa 'aish sinánñuira 'aish ca ax aín bana 'imainun aín ñu 'acëribi upí 'iacëxa.

²³Cuarenta baritiañu 'aish ca aín aintsí Israel unicama isti sinánbiani cuancëxa. ²⁴Cuanquin ca Egiptonu 'icë unin Israel uni achúshi ami mëparamëquin mëëquin 'atimoia mëraxun, anun rabanan nëëquin, Egiptonu 'icë uni 'acëxa. ²⁵Usoancëxun ca aín aintsí 'aquina tanquin Moisésnën sináncëxa, 'ën aintsín ca 'unania, Nucën Papa Diosan 'amicëxun cana atu tëmëraiabi iémiti 'ai quixun. Usaquian Moisésnën sinabi ca aín aintsicama 'unánma 'icën. ²⁶Usoquin 'onx isi cuantëcënquinbi ca aín aintsí rabé mëëanania mëracëxa. Mëraqun ca ënananmicasquin cacëxa: ¿Uisacatsi caramina nuibananshitima min aintsibë mëëananin? ²⁷Cacëxun ca an bëtsi paëoquin mëcë an Moisés cushin titicaquin cacëxa: ¿Uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acë ñucama mëñonuxun isnun mi cax? ²⁸¿Min caramina Egiptonu 'icë unimi 'oncësaribi oquin 'ë rëisa tanin? quixun cacëxa. ²⁹Usaquian cacëx ratúquiani abax ca Moisés 'ura 'icë me, Madián, anu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca aín nëtë 'aímabi anu tsóquin xanu bitancëxun bëbu rabé oquin bëchiacëxa.

³⁰Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Estebanën 'apucama cacëxa:

—Cuarenta baritia Madián menu 'itancëx ca Sinái cacë aín bashi 'urama, anu uni 'icëma me, anu Moisés 'iacëxa. Anu 'ixun ca imaxu anuax tsi rëquirucë mëücüa ángel achúshi isacëxa. ³¹Usai 'ia isi ratutia —uisa cara —quixun ñachaquin isnux a 'urama cuaniabi ca Nucën 'Ibu Diosan ësaquin Moisés cacëxa: ³²“Éx cana min raracama aín Dios 'ain. Abraham, Isaac, Jacob acaman Dios cana 'ëx 'ain”. Ésaí quia cuati racuëti bërreruquin ca Moisésnën istisama tancëxa. ³³Usaía 'ia ca Nucën 'Ibu Diosan Moisés cacëxa: “Éx ënu 'ain ca anumi nicë me ënëx upíira upí 'icën. Usa 'ain ca min taxaca ëchit. ³⁴Egipto menuaxa 'ën unicama tëmëraia isanan cana atúxa unin bëtsi bëtsi ocëx nuibacati banaiaribi cuan. Cuaxun acama tëmëraiabi iémi cana uan. Iéminuxun cana mi pain Egiptonu xutin”.

³⁵A aín aintsín titicaquin —¿uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acë ñucama mëñonuxun isnun mi cax? —quixun cacë, a Moisésbi ca Nucën Papa Diosan atun cushi 'ixuan aín aintsicama tëmëraiabi iéminun xuacëxa. Usoquin ca imaxunuax abë banaquian Moisés canun aín ángel camiacëxa. ³⁶Xucëxun ca Egiptonu cuanxun Moisésnën Israel unicama anua buáncëxa. Buánquin ca Egiptonuxun 'anan, parúnpapa Xonsa anuxun 'anun, cuarenta baritian anu uni 'icëma menuxunribi Nucën Papa Diosan 'amicëxun uni itsín 'acëma ñu 'acëxa.

³⁷ Usaquin caxun ca ësaquinribi Estebanën catëcëancëxa:

—Moisés ax ca an Israel unicama ësaquin cá a 'icën: “An 'ë 'imicësaribi oquin ca mitsun rëbúnqui achúshi, an ax quicë bana unicama ñuixunti uni Nucën Papa Diosan 'imiti 'icën. 'Imicëxuan an atu cacësabi oi ca 'icanti 'icën”. ³⁸ Moisés ax ca axa anu uni 'icëma menu-ax Israel unicama nëbétsi 'ianan, aín bashi Sinaí cacë a tanáinuax abë banacë ángelbë 'ianan nucën raracam-abëribi 'iá 'iacëxa. 'Ianan ca a aín unicamax usai 'iti bana Nucën Papa Diosan 'ináncë, a 'iacëxa. A bana, Israel unicama nun 'unánuan cuënëonun ca Nucën Papa Diosan Moisés usaquin cacëxa.

³⁹ Usa 'aínbi ca Moisés quicësabi oquin 'aisama tanquin nucën raracaman Egiptonu cuantëcënti sináncëxa. ⁴⁰ Sinánquin ca Moisésnën xucën, Aarón, a cacancëxa: “An nu Egipto menua bëcë Moisés cara uisaxa cananuna 'unaniman. Usa 'ain camina dios raíri min nu unioxunti 'ain, an nu rëcuéñxunbianun”. ⁴¹ Usaquin caxun ca vaca tuá tanquin ñu uniocancëxa. Usotancëxun ñuina caniocë rëax ca atun mëcënanbi uniocë ñu a rabi cuëncancëxa. ⁴² Usoia ca Nucën Papa Diosan atúnbia naínu 'icë ñu, 'ispa, 'uxë, bari acama rabinun quixun ëancëxa, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ësaquin cuënëosabi oquian 'anun:

Israel unicama, anu uni 'icëma me anu cuarenta bari-tia 'iquin 'aracacë ñuina 'aquinbi camina 'ë rabicanma 'ain. ⁴³ Usai 'iquin camina anuxun Moloc cacë dios rabi-ti xuburatsun niqianan mitsúnbi uniocë 'ispa tanquin uniocë ñu ax isa Renfán cacë dios ainan 'icë quixun rabinuxun buáncën. Usa 'ain cana mitsu 'ë rabiquinmami usa ñuishi rabi-cë cupí mitsun nëtënu, Babilonia cacë ëma 'ucë, anumi tsónun xuti 'ain. Usaquin cuënëosabi oi ca 'iacëxa.

⁴⁴ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Estebanën cacëxa:

—Nucën Papa Diosan ca abë banaquin Moisés anu uni 'icëma menuxun cacëxa: Anuxun 'ë rabi-ti xubu 'aquin camina cëxtú chupa 'ën mi ismicëxunmi iscë usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacësabi oquin 'atancëxun ca Nucën Papa Diosan aín bana anu cuënëo maxax pará, a anu nanxun nucën raracaman bërúancëxa. ⁴⁵ A xubu ca nucën raracaman anu uni 'icëma menuax cuanquin capúnquin mëñoquin bibianquin, anu atux tsóti menu cuanquin abi buáncëxa. Nucën Papa Diosan 'amicëxun ca a menu bucucë unicama nucën raracaman Josuébëtan abámia-cëxa. Abámitancëxëxa: Anuxun 'ë rabi-ti xubu 'aquin camina cëxtú chupa 'ën mi ismicëxunmi iscë usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacësabi a aín menu tsómainun ca a chupa xuburibi anu 'iacëxa. 'Ain ca a xubunuxun bari itsi bari itsi buínquin nucën raracaman Nucën Papa Dios rabi-cëxa, David axa 'apu 'itámainun. ⁴⁶ David an ca nucën rara Jacobnëan aín rëbúnquicamabëtan rabia Nucën Papa Dios, ami sinánquin ax anu 'inun xubu chaira upí oquin 'axunti sináncëxa. ⁴⁷ Usoquin sinánxunbia 'ama 'ain ca aín bëchicë Salomón an cuni a xubu 'acëxa.

⁴⁸ 'Axuan 'aínbi ca Nucën Papa Dios, ax 'Apuira 'aish, unin 'acë xubunu tsotima. Èsai ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unían cuënëo bana quia:

⁴⁹ Èsai ca Nucën 'Ibu Dios quia: 'Èx naínu 'icë 'Apuira 'aish cushiira 'ain ca menu 'icë ñucamaribi 'ënan 'icën. ¿Usa 'ëx 'ain caramina 'ëx anu tsónun uisa xubu 'ë 'axúnti 'ain? ¿'Èx anu tantiti cara uinuirá 'ic? ⁵⁰ ¿'Èn cushínbi carana ënë ñucama 'ama 'ain?

⁵¹ Usaquin caxun ca ësaquinribishi Estebanën cacëxa:

—Mitsux camina bana sinanima, nuituñuma 'aish pabíñumasa 'iá 'aish usabi 'ain, Nucën Papa Dios 'unáncëma unisaribi 'aish. Camabi nëtëan Nucën Papa Bëru Ñumshin Upitan mitsu sinánmicë 'it-síanxbi camina an sinánmicë 'iisama tanin. Mitsun rara 'iásaribiti camina mitsux 'in. ⁵² An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca mitsun raracaman bëtsi bëtsi ocëxa. Bëtsi bëtsi onan ca axa, Nucën Papa Diosan Bëchicë Upíra ca uti 'icë quicë unicama aribi 'acëxa. A unicama quiásabi oía uá 'icëbi camina mitsun a bamamicasquin unían i curúsocënu matás-nun 'inan. ⁵³ Mitsux camina nun cuati bana ángelnëan Moisés cá, a 'unanibi a bana quicësabi oi 'icëma 'ain.

Esteban bama

⁵⁴ Usaquían cacëxun cuati ca 'apucama xuamati Estebanmi nishacëxa. ⁵⁵ Nishmainun ca naíu bësuquin aín Bëru Ñumshin Upitan cushiocë 'ixun Estebanën Nucën Papa Diosan cushi isanan asaribi 'aísha Jesús aín Papa mëqueu nicë isacëxa. ⁵⁶ Isquin ca cacëxa:

—Ca is. Naí panárabëcëbëtan cana axa uni 'inux anu-ax uá Jesús, a Nucën Papa Dios mëquea nicë isin.

⁵⁷ Èsai quiabi cuaisama tani pamumëti, munuma cuëncëni, ami qui abáquianxun ca bicancëxa. ⁵⁸ Bibianquin ca Jerusalénua buánxun maxaxan 'acëxa. Aín cutun pain pëxun bënë uni, Saulo cacë, an bërúanun quixun nantancëxun ca Esteban maxaxan 'acëxa.

⁵⁹ Maxaxan 'acëxun ca Estebanën Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—'Èn 'Ibu Jesús, mibë 'inun ca 'ë bit.

⁶⁰ Catancëx rantin purúnxun ca munuma banaquin Nucën 'Ibu Jesús catëcëancëxa:

—Atúxa ësari 'uchaibi camina 'ënun rabanan uisabi otima 'ain.

Èsai quíshi ca bamacëxa.

Jesucristomi catamëcë unicama Saulonën bëtsi bëtsio

8 Usa 'ain ca Saulonën Esteban bamacëbëtan —usoquin 'ati ca asábi 'icë —quixun sináncëxa.

Usoquian Esteban 'acáncë ca an Nucën Papa Diosan bana cuacë uni raírinën masá nuituti inquin Esteban bibianquin buánxun maíancëxa. Esteban usoquin rë-tancëx atumi nishi tsuáquiquin ca Jerusalénua ax Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocancëxa. Usaira ocancëx ca tsuáqui Judea me 'imainun Samaria mecamanuribi cuanan bëtsi bëtsi ëmanu tsoti

cuancëxa. Usai 'icëbëbi ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicamaishi Jerusalénu bërúacëxa. ³ Usa 'ain ca Saulonën Jesucristomi catamëcë unicama cëñutisa tanquin xubucama oi atsínquin bëbu 'imainun xanuribi nírínbianquin sipuanuxun buáncëxa.

II. ĒMA RAIRINU 'ICĒ UNICAMAN NUCĒN PA-PA DIOSAN BANA CUA (8.4-12.25)

Samaria menuxun Jesucristomi catamëti bana unin ñuia

⁴ Usa 'ain ca Jerusalénuaxa tsuáquicë unicama an me itsi, me itsinu cuanquin Cristo ñuiquin unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixuancëxa. ⁵ Usocëbëtan ca Felipenëribi Samaria menu 'icë ëma achúshi anu cuanxun Cristo ñuiquin unicama bana ñuixuancëxa. ⁶ Ñuixuncëbë timéquin ca camabi unin —aséribi ca usa 'icë —quixun sinánquin aín bana cuacëxa. Cuanan ca Felipenëan uni itsin 'acëma ñu 'aiaribi isacëxa. ⁷ Ñunshin 'atima cuëncëni anuax chiquicë uni isanan ca uni raíri aín xon nicëma 'imainun raíri aín niti bëtsicë acamaribi pëxcutia iscancëxa. ⁸ Usaía 'icëbë ca a ëmanu 'icë unicama chuáma tani cuëëinra cuëëancëxa.

⁹ A ëmanu ca ñubé 'ia uni achúshi, Simón cacë, ax 'iacëxa. Usa 'ixun ca a unin —'ëx cana bëtsi unicasamaira 'ai —quixun Samaritanu 'icë unicama paráncëxa. ¹⁰ Usoquian paráncëx ca camabi uni tuárat-subëbi —ënë unix ca Nucën Papa Diosan cushiñu 'icë —quixun ami sináncëxa.

¹¹ Usoquian 'itsa baritian an paráncë 'ixun ca camabi unin aín bana cuacëxa. ¹² Usa 'aínbi ca Felipenën —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë —quixun ñuixuncëxun cuati —a banax ca aséribi 'icë —quixun sinani 'itsa uni 'imainun 'itsa xanuribi nashimicë 'iacëxa. ¹³ Usaía 'icëbë ca Simónribi a bana cuaxun, aséribi ca ax 'icë quixun sinani nashimicë 'aish Felipebë niacëxa. Abë nitsi ca Felipenëan uni itsin 'acëma ñu 'aia isi ratuti sináncasmacëxa.

¹⁴ Usa 'ain ca Samaritanu 'icë unínribi ca Nucën Papa Diosan bana cuaxa quixuan ñuicania Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicaman Jerusalénuxun cuacëxa. Cuaxun ca Pedrocëñun Juan anua cuantánun xuacëxa. ¹⁵ Xucancëx cuanxuan a rabëtan iscëxbi ca anu 'icë unicama Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti 'unpaxan nashimicë 'aishbi Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñuma pain 'iacëxa. Usa 'icë ca atúxribia aín Bëru Ñumshin Upíñu 'inun quixun Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ¹⁷ Ñucáxunquian Pedrobëtan Juanën aín mēcēnan ramēcēx ca atux Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icancëxa.

¹⁸ Usa 'ain ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicaman aín mēcēnan ramēcēxēshi ca uni Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'icë quixun isquin curíqui 'inántisa tanquin Simonan Pedrocëñun Juan cacëxa: ¹⁹ —'Ën mēcēnan ramēcēx uni aín Bëru Ñumshin Upíñu 'inun camina Nucën Papa Diosan cushi 'ëribi 'inánti 'ai —quixun.

²⁰ Cacëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—Nucën Papa Diosan cushi ax ca cupíoquin bitima 'icën. Min usoquin sináncë cupí camina min curíquibëbi cëñúti 'ain. ²¹ Nucën Papa Diosan iscëx ca min nuitu upíma 'icën. Usa 'ain camina min añu ñubi nubëtan ësoquin 'atima 'ain. ²² 'Ën iscëx camina mix 'atimaira nuituñu 'ain. Usaquin sinani camina 'ën iscëx nuituñuma 'aish sinanatimoi 'icësa 'ain. Usa 'aishbi camina sinanaquin usaquin sinánti ënquin min nuitu mēúmi 'atimaquin sináncë a cara mi tērēnxunti 'icë mi tanun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

²⁴ Cacëxun ca Simonan Pedro cacëxa:

—Min 'ë cacë bana usai 'ëx 'iaxma 'inun camina mit-sun Nucën 'Ibu Dios 'ë ñucáxunti 'ain.

²⁵ Usa 'ain ca Pedrobëtan Juanën usai ca Jesús 'iaxa quixun caquin an cacë banacama 'itsa uni ñuixuancëxa. Usotancëxun, Samaria menu 'icë ëmacamanuxun —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën 'Ibu Diosan 'iti 'icë —quixun ñuixuntancëx ca Jerusalénu cuantëcëancëxa.

Etiopía nētënu 'icë uni Felipenën bana ñuixuan

²⁶ Usaía 'ian ca Nucën 'Ibu Diosan xucëxun ángelnën Felipe cacëxa:

—Jerusalénuax anun Gaza cacë ëmanu cuanti bai anu camina cuanti 'ain.

Usoquian ángelnën anu cuantánun quixun cacë bai ax ca anun anu uni 'icëma menu cuanti bai 'iacëxa.

²⁷ Angelnën cacësabi oi ca Felipe cuancëxa. Cuaníbi ca bainuax Etiopía menu 'icë uni achúshibë mēranancëxa. A unix ca Etiopía menu 'icë 'apu, Candaces cacë xanu, a ñu 'axuanan aín ñucamaribi bërúanxuncë 'iacëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Dios rabi Jerusalénu cuancë a uni 'iacëxa. ²⁸ Usa 'ixun ca Jerusalénuax aín carro, caballonën buáncë, anun aín nētënu cuantëcëni tsóxun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni Isaíasnën cuëñeo bana isacëxa. ²⁹ Isia mēraia ca Felipe Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan cacëxa:

—A carronu ca cuantan.

³⁰ Quia cuatíshi ca amiqui abáquiani cuancëxa. Cuanquin iscëxuan Isaíasnën cuëñeo bana 'aia cuaquin ca cacëxa:

—¿A mi iscë bana a caramina uisai cara quia quixun cuatin?

³¹ Cacëxun ca cacëxa:

—Cana cuatiman. ¿Uni itsin 'ë 'aquincëxunma carana uisaxun 'unánti 'ain?

Ësoquin caquin ca Felipe abë tsotia 'irunun quixun cacëxa.

³² Usaquian cacëx 'iruax abë tsóxun Felipenën iscëx ca a unían 'acë banax ësai quicë 'iacëxa:

Unían 'anuxun buáncëxbi ca carnero banaima.

Carnero 'icësaribiti ca unin 'anuxun buáncëx ax banacëma 'icën. Aín rani unin tēacëxbi ca carnero banaima. Carnero 'icësaribiti ca ax banacëma 'icën. ³³ Ax upí sinánñu 'icëbia tēmëramicancëbëbi ca uinu 'icë uníxbi anun rabanan nēti banacëma 'icën. Axa ënë

menu utancëx bama 'ain ca a unin ñuiti aín rëbúnqui 'aíma 'icën.

³⁴ Èsai quicë quiricanua istancëxun ca Etiopíanu 'icë unin Felipe cacëxa:

—Cana mi ñucatin, ¿ui ñui cara Isafas ësai quiacëx? ¿Axbi ñuiacati cara quiacëx? ¿Uni itsi ñui cara quiacëx?

³⁵ Cacëxun ca Felipenën quiricanua iscë bana a ñuix-unquin, —Jesús ñui ca quia —quixun canan —carnero 'icësaribiti ca Jesús unin 'atimocëxbi banama 'icë —quixun canan —Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun upí oquin ñuixuancëxa.

³⁶ Ñuixunbiancëxun ca baca cuëbí 'urama cuanquin, a unin Felipe cacëxa:

—Ènu ca baca 'icën. ¿Anuxun caramina 'ë nashimiti-ma 'ain?

³⁷ Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Asérabi Jesucristo min nuitunënbi sinanimi ami catamëtia cana mi 'ati 'ain.

Quixuan cacëxun ca a unin Felipe cacëxa:

—Jesucristo ax ca asérabi Nucën Papa Diosnan Bëchicë 'icë quixun cana 'unanin.

³⁸ Usaquin caxun, aín carro nitsinamitancëx ca a rabëtaxbi 'ibúquiani bacanu cuancëxa. Cuanx bacanu nixun ca Felipenën Etiopíanu 'icë uni nashimiacëxa.

³⁹ A nashimitancëx caman 'iruiashia Nucën Papa Diosnan Bëru Ñumshin Upitan buancëx nëtëtia ca a unin Felipe istëcëanma 'icën. Istëcënímabi cuëen-quiani ca aín menu cuancëxa. ⁴⁰ Usobiania cuancë ca unin Azote cacë emanua Felipe mëraccëxa. Anuax cuanxun, ëma itsi ëma itsinu cuanquin —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama ñuixunbianx ca Cesárea emanu bëbacëxa.

Sinanatia Saulo Jesúsmi catamëa (Hch. 22.6-16; 26.12-18)

9 Usa 'ain ca Saulo, axa Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëcë unicama cëñucatsi quiax, atumi xuatimati nishacëxa. Nishquin ca sacerdotenën cushicaman 'apu anu cuanxun cacëxa: ² —Damasco emanuaxa ax Jesúsmi catamëcë unicama 'imainun xanucamaribi bixun nëaxun, Jerusalénu bënun camina quirica 'axun 'ë 'inánti 'ain. 'Inancëxun cana Damasconu cuanxun anua judíos unicama timëti xubucamanu cuanquin atu bariti 'ain.

³ Usaquin cacëxuan quirica 'inancëxun bibiani bain cuanxa, Damasco emanu bëbai cuaniabi ca nánuxun nëbëtsioraquin pëcaquin bëtëncëxa. ⁴ Usoquian pëcacëx menu nipacëquin ca ësaiá quia cuacëxa:

—Saulo, Saulo, ¿uisati caramina 'ë bëtsi bëtsi oin?

⁵ Èsai quia ca cacëxa:

—¿Ui caramina 'ain, Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain. Cacëxun ca cacëxa:

—'Èx cana Jesús, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain. Ami tatíqui chacati nishquin i tapun, taën 'aquinmi paë tancësa, usaribiti camina mibi 'in.

⁶ Usoquian cacëxun cuati ratúirai racuëti bërëruquin ca Saulonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'ën 'ati caina cuëënin?

Cacëxun ca Jesuan cacëxa:

—Niruquiani ca Damasco emanu cuantan. Anuxun ca unin añu caramina 'ati 'ain quixun mi cati 'icën.

⁷ Usai quia cuaquinbi a ñubi isíma ca Saulobë cuancë unicamax ratúiracëxa. ⁸ Ratúmainun menuax nirui bëpëquiquinbi ca Saulonën iscasmacëxa. Iscasmatia ca abëa cuancë unicaman mëinbianquin Damasconu buancëxa. ⁹ Buancëxunbi ca rabé 'imainun achúshi nëtë bëxuñu 'ixun pima 'ianan xëama 'icën.

¹⁰ Usaía 'imainun ca Jesucristomi catamëcë uni achúshi, Ananías cacë, ax Damasconu 'iacëxa. Anu 'ixun ca namáquin cuacësa oquin ësakuian Nucën 'Ibu Jesuan cacëxun cuacëxa:

—Ananías.

Cacëxuinshi ca Ananíasnën cacëxa:

—Ènu cana 'ain.

¹¹ Cacëxun ca Nucën 'Ibu Jesuan cacëxa:

—Niruquiani camina bai, Tëntúñuma caquin anëcë, anu cuanti 'ain. Cuanxun camina Judasnën xubunu cuanquin anu 'icë uni ñucati 'ain, Tarsonu 'icë uni Saulo cacë ax cara ènu 'icë quixun. Anuax ca Saulo Nucën Papa Diosbë banaia. ¹² Banaquin ca namáquin iscësoquin, uni achúshi, Ananías cacë, aín xubunu at-sínquin a bëpëxcunun quixun aín mëcënan ramëcëxun isaxa.

¹³ Usaquian cacëxun cuaquin ca Ananíasnën cacëxa:

—Itsaira unin ca 'ë caxa, a unin ca 'aisama ñu 'aquin, axa Jerusalénuax mimi catamëcë unicama bëtsi bëtsi oia quixun. ¹⁴ Usa 'ixun ca axa minan 'aish mibë banacë unicama sipuanuxun buánun isa quirica 'axunun quixun sacerdotenën cushicama caxa.

¹⁵ Cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesuan Ananías cacëxa:

—Racuëaxma ca cuantan. 'Èn caíscë 'ixun ca a unin judíos unicamaishima, bëtsi mecamanu 'icë unica-maribi aín 'apucamacëñunbi ñuixunquin 'ë ñuiquin bana ñuixunti 'icën. ¹⁶ Usoquin 'ë ñuiquin bana ñuixunquin ca 'unánti 'icën, uisairai cara 'ënan cupí tëmëraia quixun.

¹⁷ Usaquian Jesuan cacëx ca Ananías anua Saulo 'icë xubunu cuancëxa. Cuanx atsínxun ca aín mëcënan ramëquin Saulo cacëxa:

—'Èn xucën Saulo, axa anúnmi ucë bainuax mibë banaëxancë, Nucën 'Ibu Jesús, an ca minu unun 'ë xuaxa, amiribishi istëcëananmi aín Bëru Ñumshin Upíñu 'in-un.

¹⁸ Èsaquian Ananíasnën cacëbëshia aín bërunuax ñu xacá tίνbu rëucucëbëtainshi ca Saulonën isacëxa. Usai 'i nirutancëx ca Saulo nashimicë 'iacëxa. ¹⁹ Nashimicë 'ixun pitancëx amiribishi cushitëcëni ca axa Jesucristomi catamëcë unicamabë Damasconu pain 'iacëxa.

Saulonëan Damasconuxun bana ñuia

²⁰ Anu 'ixun ca anua judíos unicama timëti xubucamanuxun, Jesús ax ca asérabi Nucën Papa Diosnan Bëchicë 'icë quixun unicama ñuixuancëxa. ²¹ Usoquian Saulonën bana ñuixunia cuati ca unicama ratuti a ñui quiacëxa:

—Ēnē unix ca an Jerusalénuxun ami catamēquin a iéminun Jesús ñucacē unicama tēmēramicē, a 'icēn. Ax ca sacerdotenēn cushicamanu buánuxun ěnu 'icē unicamaribi bitsi uaxa. ¿Usa cat?

²² Quicancēbētanbi ca Saulonēn aín bana cushiira 'ixun Damasconu 'icē unicama sináncasmamiquin —Jesús ax ca asérabi Cristo, axa ěnē menu uti judíos unicaman caíncē a 'icē —quixun bana ñuixuancēxa.

Judíos unicama ami 'esénancēx Saulo cuan

²³ Usoquin atu bana ñuixunía 'itsa nētē anu 'icēbē ca judíos unicama Saulo 'acatsi quiax 'esénancēxa. ²⁴ A 'acatsi quiáxa 'esénancia ñuia ca Saulonēn cuacēxa. Usa 'ain ca chiquitia 'anuxun nētēnbi 'anan imēbi Damasconēn cēnē xēcuēcamanuxun bēaraquin caíancēxa. ²⁵ Caíncania 'unánquin ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman Saulo, caquí chanu 'aruxun, cēnē manámia 'icē xēcuēn, imē nanopácancēxa. Nanpácēx ca 'ibúquiani Saulo Jerusalénu cuancēxa.

Saulo Jerusalénu 'iá

²⁶ Cuanx bēbaxa atubē 'iisa tancēxbi ca axa Jesucristomi catamēcē unicamax Saulo isa Jesucristomi catamēcēma 'icē quixun sinani ami racuéacēxa. ²⁷ Usa 'aínbi ca Bernabénēn Saulo Jesusan aín bana ñuixunun caíscē unicamanu buáncēxa. Buánxun ca Saulo ismiquin ñuixunquin atu cacēxa:

—Saulonēn ca bainua Nucēn 'Ibu Jesús isaxa. Iscēx ca abē banaxa. Usaía banan ca ami catamēti aín uni 'ixun Damasconu 'icē unicama, Jesús ca asérabi Cristo 'icē quixun ñuixuanxa.

²⁸ Usoquian Bernabénēn cacēxun ca atubēa 'inun Saulo biacēxa. Bicēxun ca Jerusalénuxun Saulonēn atubē niquin Nucēn 'Ibu Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuancēxa. ²⁹ Ñuixunquin ca axa griego banan banacē judíos unicamabēribi bananan cuēbicananquin racuéquinma —Jesús ax ca asérabi Cristo 'icē —quixun cacēxa. Usoquian cacēxun ca a 'acatsi quixun sináncancēxa. ³⁰ Usai quicania 'unánxun ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman Saulo Cesárea ěmanu buánxun, Tarso ěmanua cuantánun xuacēxa.

³¹ Usa 'ain ca Judea menu 'imainun Galilea menu 'imainun Samaria menuribi, axa Jesucristomi catamēcē unicama uínbi ubíocēma 'aish chuámarua bucūacēxa, usai 'i ca Jesucristomi catamēti 'itsarui cushiacēxa. Usaía 'icēbē ca raíri uniribi abē timēti Nucēn 'Ibu Diosan bana upí oquin cuati, aín Bēru Ñumshin Upitan 'aquincēx 'itsarui Jesúsmi sináncēxa.

Eneas pēxcúa

³² Usaía 'imainun ca Pedro bētsi bētsi ěmanu cuani Lida ěmanuribi axa Jesucristomi catamēcē unicama isi cuancēxa. ³³ A ěmanuxun ca uni achúshi, Eneas cacē, ñuá 'aish nirucuaínquinbi tancēma 'aísha ocho baritia aín anu 'uxtinubi racacē, a mēracēxa. ³⁴ Mēraquin ca Pedronēn cacēxa:

—Eneas, Jesucristonēn ca mi pēxcuia. Ca nirut, niruxun ca min anu 'uxti mēníot.

Cacēxēshi ca niruacēxa. ³⁵ Usai 'iáxa Eneas nitsia isi ca Lida ěma 'imainun Saronu menu 'icē unicama, usama 'aíshbi sinanati Nucēn 'Ibu Jesucristomi catamēacēxa.

Dorcas cacē xanu baísquia

³⁶ Jesucristomi sináncamainun ca Jope cacē ěmanu 'icē xanu achúshi Tabita, aín anē itsi Dorcas, anribia Nucēn Papa Diosan bana cuacē, ax 'iacēxa. A xanun ca ñu upíshi 'aquin usabi ocē 'ixun ñuñuma unicama ñu 'ináncēxa. ³⁷ Usa 'ain ca Tabita ax 'insíanx bamacēxa. Bamacē nashimitancēxun ca xubu cata itsi manámi buánxun anu racáncancēxa. ³⁸ Jopenuaxa Tabita bamacēbētan ca anu 'icē axa Jesucristomi catamēcē unicaman, Pedro ca Lidanu 'icē quixuan ñuicania cuacēxa. Usa 'ain ca Lida ěma axa Jope 'urama 'ain bēnētishia unúan Pedro catánun rabé uni xuacēxa.

³⁹ Xucēx cuanxuan cacēxēshi ca Pedro uni rabé abēbi Jopenu cuancēxa. Cuanx bēbaxa anu Dorcas racáncēnu buáncancēx atsinia ca xanu casunamēcēcaman nēbētsioracēxa. Nēbētsiorati inquin ca ñutisama pan 'ixúan Dorcasnēn 'acē cutúncēñun chupacama Pedro ismiacēxa. ⁴⁰ Ismicēxun anu 'icē xanucama ěman chiquínun catancēx ca Pedro rantin purúanx tsóbuax Nucēn Papa Diosbē banacēxa. Banatancēxun, anua racacē au bēsuquin isquin ca cacēxa:

—Tabita, ca nirut.

Cacēxēshi bēpēquiquin Pedro isi nirui ca tsóracēacēxa. ⁴¹ Usariashi ca Pedronēn mēínquin biruacēxa. Birutancēxun ca axa Jesucristomi catamēcē unicamacēñunbi casunamēcē xanucamaribi cuēnxun axa baísquicē xanu atu ismiacēxa. ⁴² Usoquin 'acēa cuacoia ca camabi unin Jope ěmanuxun cuacēxa. Cuati ca 'itsa uni Nucēn 'Ibu Jesúsmi sinani ami catamēacēxa.

⁴³ Usotancēx ca Pedro 'itsa nētēn Jopenu, an ñuina xacá mēníoti 'unáncē uni, Simón cacē, aín xubunu 'iacēxa.

Cornelio isia Pedro cuan

10 Cesárea ěmanu ca uni achúshi, Cornelio cacē, 'iacēxa. A unix ca cien suntárucama, Itálica cacē, aín cushi 'iacēxa. ² A unix ca aín xubunua 'icē aín aintsia 'ibucamabētan Nucēn Papa Dios aín bana cuaquin rabicē 'iacēxa. Usai 'ianan ca ñuñuma judíos unicama 'itsa oquin curíqui 'ináncēxa. 'Inánan ca camabi nētēn Nucēn Papa Diosbē banacēxa. ³ Usa 'ixun ca bētsi nētēn bari cuabutia, a las tres 'ain, namáquin iscēsoquin ángel achúshi Nucēn Papa Diosan xucēx anu aia upí oquin isacēxa. Iscēx anua 'icēnu atsínquin ca —Cornelio —caquin cuēncēxa. ⁴ Cuēncēxun ami bēsuquin isíbi racuētan bamaquin ca cacēxa:

—¿Añu cat?

Cacēxun ca ángelnēn cacēxa:

—Abē banaquinmi ñuñuma uni ñu 'ináncēcama ca Nucēn Papa Diosan asábi isaxa. ⁵ Usa 'ain camina min

unicama Jope emanu xuti 'ain, anu 'icë uni achúshi Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, a ënu bënun.

⁶ Simón Pedro ax ca an ñuina xacá mëníoti 'unáncë uni, Simón caquin anëcëribi bëtsi uni, axa parúmpapa cuëbí tsócë, aín xubunu 'icën.

⁷ Èsoquin catancëx ángel cuan ca Cornelionën, an ñu mëëxuncë uni rabécëñun ax 'icësaribitia ax Nucën Papa Diosmi sináncë suntáru achúshi aribi cuëancëxa.

⁸ Cuënxun ca ángelnëan a cacëcama ñuixuntancëxun Jopenu cuantánun xuacëxa.

⁹ Xucëx pëcaraquiiani bain cuani Jope 'uramaquiain-mainun ca bari xamárucëbë Nucën Papa Diosbë banaí Pedro tapitinën xubu mascuan cata itsi masapan oquin 'acë anu 'iruacëxa. ¹⁰ Anu 'iruxun ca pitia 'aruxuncamainun panánxun piisa tanquin Pedronën namáquin iscësoquin isacëxa. ¹¹ Iscëxa naí panarabécëbë ca anuax chupa chaira, amácasa 'itánun aín rébucamanu rabé 'imainun rabé oquin tēcërecacë 'aish meu ubúacëxa. ¹² A chupanu ca bëtsi bëtsi ñuina taën nicë, 'imainun axa men nirícë ñuina 'imainun pëchiu ñuina acama 'iacëxa. A ñuinacamax ca piti 'icëbia judíos unicaman pitima isa quixun cacë 'iacëxa.

¹³ A ñucama ubutia isquinshi ca Pedronën ësaí quia cuacëxa:

—Pedro, niruxun ca rëxun pit.

¹⁴ Cacëxun cuaquin ca Pedronën cacëxa:

—'Ën 'Ibu, cana 'aiman, pitima ñu cana 'ën uisa 'ixunbi picëma 'ain.

¹⁵ Èsoquin caquinbi ca ësaia quia cuatëcëancëxa:

—Nucën Papa Diosan upí 'inun mëníocë ñu camina 'atima ca quixun catima 'ain.

¹⁶ Usaía rabé 'imainun achúshiti quia Pedronën cuacëbë ca a chupabë ñucamaribi naínu cuantëcëancëxa. ¹⁷ Usaía 'icëbë ca Pedro uisa cupí cara isa namáquin iscësoquin ñu isaxa quia sináncasmacëxa. Usaía Pedro 'imainun ca Cornelionën xucë unicamax uinu cara Simonan xubu 'icë quixun ñucábianx aín xëcuënu bëbacëxa. ¹⁸ Bëbaxun ca munuma banaquin, uni achúshi, Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, ax cara ënu 'icë quixun ñucácëxa. ¹⁹ A baricamainuan namácësoquin iscë ñucama a sinan sinaniabi ca Pedro Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cacëxa:

—Rabé 'imainun achúshi unin ca mi baria. ²⁰ Usa 'ain ca 'ibútancëx mëníocaquiiani atubë cuantan. 'Ën cana atu xuan. Usa 'ain camina, judíos unima 'ain cana abë cuantima 'ai quima atubë cuanti 'ain.

²¹ Cacëx 'ibúquin ca Cornelionëan xucë unicama Pedronën cacëxa:

—'Ëx cana ami baricë a 'ain. ¿Añuai caina uan?

²² Cacëxun ca a unicaman Pedro cacëxa:

—Cornelio cacë suntárnunën cushi, ax upí uni 'ianan an Nucën Papa Diosan bana cuacë 'icëa upí uni 'icë judíos unicaman 'unáncë, a ca Nucën Papa Diosan xucë ángelnën caxa, min bana cuanuxuan aín xubunumi cuanun mi caminun quixun.

²³ Èsaquian cacëxun atsínmicëx ca a unicamax Pedrobë a xubunu 'iacëxa. 'Inëti pëcaracëbë ca Pedro mëníocaquiiani, axa a buani ucë unicama a 'imainun

Jopenuaxa Jesúsmi sináncë uni raíricamabëribi Cesárea emanu cuancëxa.

²⁴ Coonx ca Cesárea emanu bëbacëxa. Bëbamainun ca Cornelionën aín aínsi 'ibucamacëñun an 'unáncë unicamaribi aín xubunu cuanun quixun camiacëxa. Camicëxa timéan ca acamabëtan Pedro caíancëxa.

²⁵ Caíncëx bëbax aín xubunu atsinia eman chiquíquin bitsi, a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Cornelionën Pedro rabiácëxa. ²⁶ Rabicëxunbi ca Pedronën Cornelio biruquin, —ca nirut, 'ëxribi cana misaribi unishi 'ai —quixun cacëxa.

²⁷ Èsoquin catancëx Cornelio bë banaquianx atsínquinbi ca Pedronën 'itsa uni timécë isacëxa. ²⁸ Isquin ca atu cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, ax quicësabi oía judíos unicama 'iti bana ca quia, judíos uníxa judíosma unibë timéanan aín xubunu atsínti ca 'aisama 'icë quiax. 'Ënribi a bana 'unáncë 'icëbi ca Nucën Papa Diosan uinu 'icë unibi, 'aisama ca quixun ñuixunma 'anun 'ë 'unánmiaxa. ²⁹ Usa 'ain cana min 'ë camicëx, judío uni 'aish, cana cuanima quixun sinanima bënëtishi uan. Usa cupí cana uisoti caramina 'ë camia quixun 'unántisa tanin.

³⁰ Cacëxun ca Pedro Cornelionën cacëxa:

—Rabé 'imainun rabé nëtë ca 'ëx anun ësañuribi baria cuabúcëbë, 'ëx 'icësabi ñubi piaxma 'ën xubunuax Nucën Papa Diosbë banaëxancë 'icën. Banaquin iscëx ca uni achúshi aín chupa chaba chabaquicë 'aish 'ën bëmánanu niracëxanxa.

³¹ Niracëquin ca 'ë caëxanxa: Cornelio, mixmi abë banacëcama ca Nucën Papa Diosan cuaxa. Cuanan ca minmi ñuñuma uni ñu 'ináncë acamaribi 'unanx cuëenquin manuima. ³² Usa 'ain camina Simón 'icëbi Pedro caquin anëcë a bëtánun min uni Jopenu xuti 'ain. Ax ca ñuina xacá mëníoti 'unáncë uni, Simón cacëribi, parúnpapa cuëbía tsócë, aín xubunu 'icën. Ax ca uax mibë banati 'icën. ³³ Cacëxun cana bënénquinshia mi bënun quixun uni xuëxan. Xucëxuan cacëx camina upí oquin sinánbëtsini atubë ënu uan. Usa 'ain cananuna Nucën 'Ibu Diosan nu ismainun ënu bërí 'ain, an mi sináncmicëxunmi nu ñuixuncëxun cuanux.

Cornelionën xubunuxun Pedronën bana ñuixuan

³⁴ Èsoquian cacëxun ca Pedronën Cornelio cacëxa:

—'Ën cana bërí asérabi 'unanin, Nucën Papa Diosan ca judíosma unibu judíos unisaribi isquin camabi uni sënën isia. ³⁵ Usa 'ixun ca an aín bana cuaquin ñu upíshi 'acë unicama camabi menu ainan 'imia. ³⁶ Nucën Papa Diosan ca Israel unicama aín bana ñuixunquian Jesucristo ax ca camabi unin 'ibu 'ixun an nu chuámarua 'imiti a 'icë quixun ñuixunun aín unicama xuaxa. ³⁷ Mitsun camina upí oquin 'unanin, Juanën pain ca Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin uni nashimiacëxa. Usoquian Juanën 'a ñucama a 'unánan camina Galilea menuax cara uisai 'iacëxa quixun 'unanin. ³⁸ Camina 'unanin, Nucën Papa Diosan ca Jesús Nazaretnu 'icë a aín Bëru Ñunshin Upí abë 'inun 'inánquin aín cushiribi 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca ñu

upíshi 'anan ñunshin 'atimañu unicamaribi pëx-cüacëxa, Nucën Papa Dios abë 'ain. ³⁹ Jesusan Judea menu 'icë ëma chucúmaracamanuxun 'anan Jerusalénuxunribi 'acë ñucama a cananuna nun isacën. Usoquian ñu 'acëbi ca i curúsocënu matásquin unin 'acëxa. ⁴⁰ 'Acëbi ca Nucën Papa Diosan rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbëtanshi baísquimiacëxa. Usaía 'ia isnun ca nu mënioxuancëxa. ⁴¹ Jesús baísquicëbi ca camabi uníinra isama 'icën. Nun cuni cananuna Nucën Papa Diosan, Jesús ñuiquin unicama bana ñuixunun bërâma caísa 'ixun, baísquicë isanan abëtan pianan xëacën. ⁴² Usa 'icë ca aín bana unicama ñuixunun xuquin nu ësaquin cacëxa: Nucën Papa Diosan 'imicëxun cana 'ën, uni bamacëmacama 'imainun bamacë unimaribi, uisaira cara ënë menuax 'iâxa quixun 'unánquin, Nucën Papa Diosbë cara 'iti 'icë, cara 'itima 'icë quixun cati 'ain. Usaquin camina unicama ñuixunti 'ai quixun ca Jesusan nu cacëxa. ⁴³ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca Jesús ñui 'ësai quiacëxa, camabi uni axa aín bana cuati ami catamëcë, a ca aín 'uchacama Jesusan tërénxunia quixun.

Abë 'inúan judíosma unicama Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí 'inan

⁴⁴ Usoquian Pedronën atu bana ñuixunmainun ca axa aín bana cuati Nucën Papa Diosmi sináncë unimanu aín Bëru Ñunshin Upí uacëxa. ⁴⁵ Usa 'ain ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun unin cuacëma banan banaquin Nucën Papa Dios rabicancëxa. Nucën Papa Dios rabicania cuati ca Pedrobëa ucë Jesúsmi sináncë unicama ax judíosma unicamaxribia Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icë isi ratuti sináncas-macëxa. ⁴⁷ Usaria ca Pedronën cacëxa:
—Nux 'icësaribitia Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'icë cananuna ënë unicama, 'unpaxan nashimitima ca quixun catima 'ain.
⁴⁸ Èsoquin catancëxun ca Pedronën a unicama Jesucristomi catamëcë 'aísha nashimicë 'inun cacëxa. Nashimicë 'ixun ca Pedro a unicaman atubë pan isa 'inun quixun cacëxa.

Judíosma unicamaxribi Jesucristomi catamëtia Jerusalénuxun 'unáncan

11 Usa 'ain ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicamabëtan Judea menuxun axa Jesucristomi catamëcë unicamanribi, judíos unishima judíosma unicamaxribi ca Nucën Papa Diosan bana cuati Jesúsmi catamëtia quixun ñuicania cuacëxa. ² A ñucama cuacamainun ca Pedro Jerusalénu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbacë ca axa Jesúsmi catamëcë judíos unicama an, judíosma uni Jesucristomi catamëcë ca nux 'icësaribiti 'unántiocë 'iti 'icë quixun sinánquin ami nishtisa tanquin Pedro ñu cacëxa. ³ Ñuiquin ca cacëxa:
—¿Uisa 'ixun caramina aín xubunu atísanan judíosma unicamabëtan pian?

⁴ Cacëxunbi ca uisai cara ñu 'iâxa upí oquin ñuixunquin atu èsoquin cacëxa: ⁵ —Jope ëmanuax Nucën Papa Diosbë banaquinbi cana namáquin iscësa oquin naí panárabëcëbëa anuax chupa cha amácasa 'itánun aín rëbucamanu rabé 'imainun rabé oquin təcërecacë 'aish 'ë 'urama ubutia isan. ⁶ Usaria ñachaquin iscëxbi ca bëtsi bëtsi ñuina taën nicë 'imainun axa 'acancë ñuina 'imainun men nírícë ñuina 'imainun pëchiu ñuina acamaribi anu 'iâxa. ⁷ Anu 'icë isquinbi cana ësaía quia cuan: Pedro, niruxun ca rëxun pit. ⁸ Cacëxun cana can: 'Ën 'Ibu, cana 'aiman. Pitima ñu cana 'ën uisa 'ixunbi picëma 'ain. ⁹ Cacëxun ca naínuxun 'ë caxa: Nucën Papa Diosan upí 'imicë ñu camina 'atima ca quixun catima 'ain. ¹⁰ Usaía rabé 'imainun achúshiti quia cuacëbë ca a chupabëbi ñucama ax naínu cuantëcëanxa. ¹¹ Cuançëbëbi ca 'ëx anu 'icë xubunu rabé 'imainun achúshi uni bëbáxa, Cesárea ëmanuxuan 'ë barinun xucancëx. ¹² Acamaxa bëbamainun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan, judíos unima ca quixun sinanima a unicamabë cuanun quixun 'ë caxa. Usa 'ain cana atubë cuan, 'imainun ca axribi Jesucristomi catamëcë 'aish męcën achúshi 'imainun achúshi uni ënëxribi 'ëbë cuanxa. Cuanx cananuna an 'ë camicë unin xubunu atísan. ¹³ Atsinia ca ësaquin nu caxa: 'Ën xubunu nicë cana ángel isan. Iscëxun ca 'ë caxa: Jope ëmanu camina uni xuti 'ain. Xucëx cuanxun ca uni achúshi Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, a ënu bëti 'icën. ¹⁴ Bëcëx uxun ca uisai caramina min xubunu 'icë camabëbi Nucën Papa Diosnan 'aish abë 'inux iéti 'ai quixun mi cati 'icën. ¹⁵ Èsaquin ca ángelnën 'ë caxa quixun an 'ë camicë unin 'ë cacëxun cana 'ën Jesucristo ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixuan. Atu bana ñuixuncëbëbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upí nunua ucësaribiti atunu uaxa. ¹⁶ Usai 'icëbëtan cana Nucën 'Ibu Jesús axa ësai quiá sinan: Juanën ca uni 'unpaxan nashimiâxa. Usa 'aínbi camina axa mit-subë 'inux ucëbë Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'iti 'ain. ¹⁷ Usa 'aían nu 'acësaribi oquin Jesucristomia catamëtia, atu aín Bëru Ñumshin Upí 'inania cana 'ën 'inánxunma 'anun quixun Nucën Papa Dios catima 'ain.

¹⁸ Èsaquin Pedronën ñuia cuati ca a ñu catëcënima Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Bëri cananuna 'unanin, judíos unishima, judíosma unicamaribi ca Nucën Papa Diosan 'atimaquin sináncë 'aíshbi Jesucristomi catamëtia xënbua 'aínbi ainan 'inun sinanamia —quixun.

Antioquía ëmanuax Jesucristomi catamëcë unicama

¹⁹ Esteban pain rëtancëxun ca Jesucristomi catamëcë unicama axa atumi nishcë unicaman bëtsi bëtsi ocëxa. Usocëx ca tsuáqui raírinëxa Fenicia menu cuantamainun raírinëxribia nasí cha, Chipre cacë, anu cuantamainun raírinëxribi Antioquía ëmanu cuancëxa. Cuanxun ca bëtsi unibuma judíos unibuishi, Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun bana ñuixuancëxa. ²⁰ Ñuixunmainun ca Chipre 'imainun Cirene menuaxa Jesucristomi catamëcë uni raíri an-

ribishi Antioquía emanu cuanx bëbaxun, Nucèn 'Ibu Jesúsmi catamèti ca uni Nucèn Papa Diosnan 'iti 'icè quixun, judíosma uniribi bana ñuixuancèxa. ²¹ Nucèn 'Ibu Diosan cushiocèxuan a unicaman ain bana ñuixuncèxun cuati ca 'itsa uni atúan bëràma ñu 'aisama 'acècama ènquin sinanati, Nucèn 'Ibu Jesúsmi catamèacèxa.

²² Usaía 'icèa ñuía ca axa Jesucristomi catamècè unicaman Jerusalénuxun cuacèxa. Cuaxun ca Bernabé Antioquíanu cuantánun quixun xuacèxa. ²³ Xucèx cuanx bëbaquin, Nucèn Papa Diosanbia atu judíos uni 'icèmabi chuámarua 'aísha upí nuituñu 'inun ainan 'imicè isí ca Bernabé cuèèancèxa. Cuèenquin ca 'èsèquin cacèxa:

—Mitsúnmi bëràma 'acè ñu 'atècèníma camina Nucèn 'Ibu Jesús ami èníma catamèti 'ain.

²⁴ Ax upí nuituñu 'ianan Jesucristomi catamècè 'aish Nucèn Papa Diosan Bèru Ñumshin Upíñu 'ixuan Bernabénèn usaquin cacèxun cuati ca 'itsaira uni Nucèn 'Ibu Jesúsmi catamèacèxa.

²⁵ 'Itsaira axa Jesucristomi catamècè unicama 'ain ca Tarso emanu, Saulo bari Bernabé cuancèxa. Cuanxun mèraxun ca Antioquíanu bëacèxa. ²⁶ Bèax achúshi baritian anu 'iquin ca Saulobètan Bernabénèn axa Jesucristomi catamècè unicamabè timéquin atu 'unánmiacèxa. Usa 'ain ca Antioquíanuxun pain uni raírinèn axa Jesucristomi catamècè unicama Cristonèn uni caquin anèacèxa.

²⁷ Saulobèa Bernabé Antioquíanu 'ain ca an Nucèn Papa Diosan sinánmicèxun unicama ñuixuncè uni raírinèx Jerusalénuax Antioquíanu uacèxa. ²⁸ Acama achúshinèx ca Agabo caquin anècè 'iacèxa. An ca Nucèn Papa Diosan Bèru Ñumshin Upitan 'unánmicè 'aish niruquin anu 'icè unicama cacèxa, camabi menu 'icè unix ca pitiñuma 'iti 'icè quixun. Axa usai quicèsabi oi ca Claudio cacè uníxa 'apu 'ain 'iacèxa. ²⁹ Usai 'icèbèa Judeanu 'icè axa Jesucristomi catamècè unimax atun piti ñuñuma 'icè ñuicania cuaxun ca Antioquíanu 'icè unicaman curíqui atu buánmiti sináncèxa, axa 'itsa curíquiñucaman uiti cara nainsa tania 'ati nanmainun uicamax cara 'itsamashi curíquiñu 'icè acamanribi uiti cara nainsa tania 'ati nantancèxun.

³⁰ Sinánxun achúshi achúshinèn 'itsaira curíquiñu an 'itsa nanmainun 'itsamashi curíquiñu anribi 'itsamashi nantancèxun a curíquicama Saulocèñun Bernabé 'inánquin cacáncèxa:

—Ènè curíquicama camina Judeanuxuan an Jesucristomi catamècè unicama bana ñuixuncè unicama a 'inánti 'ai —quixun.

Jacobo bama 'imainun Pedro sipuacan

12 Usomainun ca 'apu 'ixun Heródesnèn axa Jesucristomi catamècè uni raíri bètsi bètsi omiacèxa. ² Bètsi bètsi omiquin ca Juanèn xucèn, Jacobo, a manè xètocèn 'amiacèxa. ³ Usoquin 'acèbèa judíos unicama cuèènia isquin ca Heródesnèn Pedroribishia binun quixun ain suntárucama cacèxa. Anun chamiti ñucèñunma 'acè pán piti nètè 'ain ca Heródesnèn Pe-

dro bimitancèxun sipuamiacèxa. ⁴ Sipuamiquin ca èsaquin sináncèxa: Ènè nètècama inúcèbètan sipunua chiquíminuxun cana judíos unicaman ismainun uisa carana Pedro oti 'ai quixun isti 'ain. Usaquin sinánquin ca chiquíti rabanan Heródesnèn Pedro sipuanun quixun cacèxa. Cacèxun ca dieciseis suntáru a bërúanun mèníoquin policíanèn rabé 'imainun rabé suntárunèn paían bërúanun quixun sipuamiacèxa. Usoquin ca suntárucaman an paían bërúancècamaxa cuancèbè cuancèbè uquin raírinènribi bërúancèxa. ⁵ Usa 'ixun ca Pedro sipunua bërúancèxa. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamècè unicaman nètèquinma Nucèn Papa Dios Pedro ñucáxuancèxa.

Nucèn Papa Diosan Pedro sipunua chiquían

⁶ Iméishi Heródesnèn ñucánuan pèrcaratamainun ca acèñunbi manè risin mètècèrècacè 'ixuan suntáru rabètan pararuamainun Pedro 'uxacèxa. 'Uxmainun ca an sipu bërúancè suntáru rabèribi xècuè tanáin chiquitin rabanan bërúain niacèxa. ⁷ Usa 'aínbi ca Nucèn 'Ibu Diosan xucèxa ain ángel ucèbèshi ain cushían sipu pècacè 'iacèxa. Usaía 'icèbètan ain pichánpurunú ratícaquin bèsúnquin ca ángelnèn Pedro cacèxa:

—Bènètishi ca nirut.

Quixuan cacèbèshi ca anun mètècèrècacè manè risi tubucuti nipacèacèxa. ⁸ Usai 'icèbètan ca ángelnèn cacèxa:

—Mi cuanun ca anúnmi tsitècèrèquicè mèníonan min taxaca tañut.

Usaquin cacèxa mèníocatia ca ángelnèn Pedro cacèxa:

—Min tarin rabumèxun ca 'è nuibètsin.

⁹ Cacèx chiquíquin ca Pedronèn aséribi ca an 'è buania quixun 'unánquinmabi ángel nuibiancèxa. 'Unánquinmabi ca —namati cana èsai 'i —quixun sináncèxa.

¹⁰ Sinánbiani cuanquian an bërúancè suntáru èbianquin an 'urínxun bërúancè suntáru aribishi inubiancèbè ca anun èman cuantínua 'icè manè xècuè axbi xèóquiacèxa. Usai 'icèbè chiquíquiani cuanquin, bai itsi inúishi ca Pedro èni ángel nètèacèxa.

¹¹ Nètècèbè ca upí oquin sinani Pedro quiacèxa:

—Aséribi cana bèrí 'unanin, judíos unimax cuèèncèsabi oquian Heródesnèn 'è 'ati 'icèbi ca ain ángel xuquin Nucèn 'Ibu Diosan 'è iémiaxa —quixun.

¹² Usaquin sinánbiani ca Juan 'icèbi Marcosribi caquin anècè uni, ain tita Maríanèn xubunu cuancèxa, anuaxa timéax 'aisamaira uni Nucèn Papa Diosbè banacè, a xubunu. ¹³ Cuanx bëbaquian xècuè taxcaia cuabètsini ca xanu xuntacu, Rode, ax xèócai uacèxa. ¹⁴ Uquinbi Pedro banaia cuati cuèèni ca xècuè xèocaíma —Pedro ca eman nitsaxa —quixun cai amiribishi mèü abáquiancèxa. ¹⁵ Abáquianquian cacèxunbi ca cacècèxa:

—Sapi camina ñunshían —quixun.

Usaquin cacèxbi ca quiacèishiacèxa:

—Aséribi ca Pedro 'icèn.

Quia ca:

—Ama ca. Ain ángel sapi ca —quixun cacancèxa.

¹⁶ Usaia cananmainun ca Pedronën 'itsa oquin xëcuë taxcacëxa. Usoquian 'acëbëtan xëócaquinbi Pedro mërai ca ratúcancëxa. ¹⁷ Ratúcaniabi ca nëténun quixun aín mëcënan sanánquin, usoquin ca Nucën 'Ibu Diosan sipunua 'ë chiquínbëtsinquin bëaxa quixun atu ñuixuancëxa. Ñuixuntancëxun ca cacëxa:

—'Ën mi cacë banacama ënë camina Jacobo 'imainun nun xucéantu ñuixunti 'ai —quixun.

Cabiani ca ëma itsinu cuancëxa.

¹⁸ Usaía 'ion pëcaracëbë ca an bërúoncë suntáruca-max, uimi cara Pedro quiónxa quiax sináncasmai raíribë ñucacancëxa. ¹⁹ Usa 'ain ca —'aíma ca —quixuan ñuia cuaquin Pedro barinun quixun Herodesnën suntárucama cacëxa. Cacëxun bariquinbi ca mërama 'icën. Mëracëbëtanma ca an Pedro sipunua bërúoncë suntárucama a ñucátancëxun 'anun quixun raíri cacëxa. Usomitancëx ca Herodes Judea menuax Cesárea ëmanu tsoti cuancëxa.

Herodes bama

²⁰ Usa 'ain ca Tiro 'imainun Sidón ëmanu 'icë unicamami Herodes nishacëxa. Herodes atumi nishcë 'ixunbi ca a isi cuanti sináncancëxa. Usaquin sinánbiani riquianxun ca an Herodes ñu 'aquincë uni, Blasto, abë pain banacëxa. Abë banai mëníonanquin ca ësoquin cacëxa:

—Tiro 'imainun Sidón ëmanu 'icë unicama nux cananuna aín menua piti marui, Herodesbë nuibanani tsótisa tanin. Usa 'ain cananuna abë banatisa tanin.

²¹ Usaquian atun Blasto cacë bana cuaxun ca Herodesnën anúan a unicamabë banati nëtë mëníocëxa. Anúan abë banacanti nëtëa ucëbë ca 'apun pañucë chupa upíira pañuax anu 'apu tsótinu tsoócëxa. Tsotax ca a isía ricuatsincë unicaman cuanun banacëxa. ²² Banaia cuati ca sharáruí quicancëxa:

—Axa banacë uni ënëx ca unima 'icën, ënëx ca achúshi dios 'icën.

²³ Usaía quicancëbëbi ca Herodes: 'Ëx cana diosma 'ain, 'ë rabixunma ca Diosëshi rabican —quiama 'icën. Usa 'ain ca unicaman a rabicëbëtan, Nucën 'Ibu Diosan bënëquinshi xucëxuan, aín ángelnën 'imicëx Herodes 'insíancëxa. 'Insíanx ca xënan picëx bamacëxa.

²⁴ Usa 'aínbi ca 'itsaira uni Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa. Usai 'imainun ca camabi menuxunribi ami sinánquin Jesús ñuiquin cuacocancëxa. ²⁵ Usaía 'imainun ca Saulobë Bernabé Jerusalénuxun a buáncë curíqui unicama 'inántancëx, Juan 'icëbi Marcosribi cacë a buani, Antioquíanu cuantëcëancëxa.

III. JUDIOS UNIBUNËXËSHIMA UNI ITSIRIBI JESUCRISTOMI CATAMËA (13-28)

Mecama oia Pablo Jesús ñuiquin bana ñui cuan (13.1-15.33)

Saulobëa Bernabé Jesús ñui bëtsi nëtënu cuan

13 Antioquíanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama raírinëx ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni 'iacëxa, raírinëx ca an aín bana unicama 'unánmicë 'iacëxa. Usa 'ain ca Bernabé 'imainun Simeón 'icëbi Tunan Uni caquinribi anëcë, a 'imainun Cirene menu 'icë uni, Lucio, a 'imainun Manaén, axa Galilea menu 'icë 'apu Herodes, abë canicë, a 'imainun Saulo, acamax Antioquíanu 'iacëxa. ² Usa 'ixuan achúshi nëtën timéxun ñu piquinma Nucën 'Ibu Dios rabicëxun ca aín Bëru Ñunshin Upitan atu cacëxa:

—'Ën caíscësabi oquian bana ñuixunun camina Saulocëñun Bernabé cati 'ain.

³ Usaquian cacëxun piquinma Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun atun mëcënan ramëquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Bernabécëñun Saulo, Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunia bërúanx cuantánun caxun xuacëxa.

Pablobëtan Bernabénën Chiprenuxun bana ñuixuan

⁴ Usaquian 'acëx ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan xucëx Saulobë Bernabé Seleucia ëmanu cuancëxa. Cuanx ca anuax manë nuntin Chipre nasínu cuancëxa. ⁵ Chiprenu 'icë ëma Salamina anu bëbatancëxun ca anu judíos unicama timécë xubuamanuxun Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa. Bana ñuixunia ca Juanënríbi 'aquiancëxa. ⁶ Salaminanu 'icë unicama bana ñuixuntancëx ca Chipre nasícamanu cuantancëx Pafos cacë ëmanuríbi bëbacëxa. Anua ca judíos uni achúshi, Barjesús caquin anëcë, ñubé uni a mëracëxa. Barjesús ax ca cëmëi —'ëx cana an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'ai —quiacëxa. ⁷ Barjesús ax ca aín anë itsi Elimas cacë 'iacëxa. Elimas quicë ax ca ñubé qui quicë bana 'iacëxa. Barjesús ax ca Sergio Paulo cacë 'apu an ñu mëëxuncë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca Sergio Paulonën sinánñuira 'ixun Nucën Papa Diosan bana cuaisa tanquin Bernabécëñun Saulo unun quixun camiacëxa. Sergio Paulonëan Nucën Papa Diosan bana sinántisa taniabi ca Barjesúsnën a bana sinánxma 'inun quixun cacëxa. ⁹ Usa 'aínbi ca Saulo 'icëbi Pablo caquinribi anëcë, an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Barjesús ñachacëxa.

¹⁰ Ñachaquin ca cacëxa:

—Cëmë camina mix 'ain. 'Ianan camina 'atima uni 'aish ñunshin 'atimanën sinánmicë 'ain. Usa 'ixun camina min ñu upí cuëeniman. Nucën 'Ibu Diosan banaxa

cuaisa 'aish upí 'aínbi ¿caramina min uisa cupí a cuax-unma 'anun quixun uni paranin? ¹¹ Usa 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan bërí mi castícania. An 'imicëx bëxuñu 'ixun camina 'itsa nètën xabá isnuxunma 'ain.

Usaquian cacëxuinshi ca Barjesús bëxuñu 'ixun iscas-macëxa. Iscasmaquin ca uin cara isa mënbianquin buánti 'icë quixun mancasmacëxa. ¹² Usaía 'icëbëtan ca Pablonën Nucën 'Ibu Jesús ñuia cuanan usaria Barjesús 'ia isí ratuti Sergio Paulo ami sinani Jesucristomi catamëacëxa.

Pisidia menu 'icë ëma, Antioquía, anu Pablobë Bernabé cuan

¹³ Pafos ëmanuax nuntin cuanx ca Pablobë axa abë cuancë unicamabë Panfilia menu 'icë ëma, Perge, anu bëbacëxa. Bëbax ca raíri uni ëbiani Juan Jerusalénu cuantëcëancëxa. ¹⁴ Cuancëbë Perge ëmanuax cuanx ca Pisidia menu 'icë ëma Antioquía anu bëbacëxa. Bëbatancëx ca anuax anun ñu mëetima nètën anua judíos unicama timéti xubunu atsíntancëx tsoócëxa. ¹⁵ Tsotan anu 'icë unicamanribia cuamainun Moisés-nën cuënëo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuënëo bana 'atancëxun ca a xubunu 'icë 'apucaman Pablocëñun Bernabé cacëxa:

—Ën xucéantu, mitsúnribi unicama 'ësëtisa tanquin camina cati 'ain.

¹⁶ Cacëxun ca Pablonën niruquin an cacëxun cuanun quixun aín mëcënan sanánquin ësaquin cacëxa:

—Israel unicama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana sináncë unicama, 'ën mi camainun ca 'ën bana cuacan. ¹⁷ Nucën Papa Dios, Israel unibunën Dios, an ca nucën raracama ainan 'inun caísacëxa. Caístancëxuan an 'imicëx ca Egipto menu pain tsoiti anuax uácëxa. Uatia ca Nucën Papa Diosan aín cushínbi atu Egiptonua bëacëxa. ¹⁸ Bëquin ca cuarenta baritian anu uni 'icëma men aia, atux ami catamëisama tancëxunbi bërúancëxa. ¹⁹ Usaquian 'acëxa atux bëbacëbëtan ca Nucën Papa Diosan Canaán menu 'icë mëcën achúshi 'imainun rabé 'apu a aín unicamacëñunbi cëñuacëxa, a mecama ainan 'inun nucën raracama 'inánuxun. ²⁰ Usaquin 'atancëxun ca cuatrocientos cincuenta barin Nucën Papa Diosan bëtsix paían 'iá 'ain, 'aían 'inun achúshi achúshi uni atun cushi 'imiacëxa, Samuelnëan anun axa quicë bana unicama ñuixunti nètëa 'itámainun. ²¹ Usaía 'icëbëa Samuel anu 'ain ca Israel unicamax 'apuñu 'iisa tancëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Benjaminën rëbúnqui, Cis cacë unin bëchicë, Saúl, a cuarenta baritia 'apu 'imiacëxa. ²² Cuarenta baritia 'icëbëtan Saúl chiquíntancëxun ca Nucën Papa Diosan David Israel unicaman 'apu 'imiacëxa. David ñui ca Nucën Papa Dios quiacëxa: “Ën iscëx ca Isaínën bëchicë, David, ax 'ën sinánsaribi 'icën. Usa 'ixun ca 'ëx cuëncësabi oquin 'ati 'icën”. ²³ Davidnën rëbúnquicama achúshi ca Jesús 'iacëxa. Amia catamëcëxuan Israel unicama aín 'uchacama tërénquin ainan 'inun iéminun ca Nucën Papa Diosan a 'imiacëxa, ax usai 'iti ñui quiásabi oquin. ²⁴ Jesús uisama pain 'ain ca Juanën Is-

rael unicama bana ñuixunquin ësoquin cacëxa: 'Atimauquin sinanibi sinanati camina nashimicë 'iti 'ain.

²⁵ Aín bamati nètëa 'urama 'ain ca ësai Juan quiacëxa: Mitsun camina 'ëx isana Cristo 'ai quixun sinanin. Ama cana 'ain. 'Ëx ama 'ain ca 'ë caxu 'ësamaira uni aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain. ²⁶ 'Ën xucéantu, mitsúxmi Abrahamnën rëbúnqui 'aish raírinëx an Nucën Papa Diosan bana sináncë 'icë cana mitsu cain, Jesucristomi catamëti ca uni aín 'ucha tërécë 'aish Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quiáxa quicë bana, 'ënëx ca mitsúnribimi cuati 'icën.

²⁷ Ésaquinribi ca Pablonën Pisidia menu 'icë ëma, Antioquíanu 'icë anua judíos unicama timéti xubunuxun cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicamabëtan ca aín cushicamanribi Jesús, ax ca Cristo, axa uti atun caíncë, a 'icë quixun 'unánma 'icën. Anun ñu mëetima nètën 'icëbë timéxun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana iscë 'ixunbi ca uisai quicë cara quixun 'unanimabi —ax ca bamati 'icë —quiacëxa, a bana quicësabi oi. ²⁸ Jesús 'anuxun sináncancëbëbi ca an ñu 'atima 'acë 'aíma 'iacëxa, a cupía 'ati. Usa 'aínbi ca judíos unicaman ainsa Jesús 'aminun quixun Pilato cacëxa. ²⁹ Usai ca ax 'iti 'icë quiáxa a ñui cuënëo bana quiásabi oquin ca bamamiacëxa. Usa 'ain ca i curúsocënu bamacë bitancëxun mapara naécënu nanxun mënocëxa. ³⁰ Mënocëbi ca Nucën Papa Diosan baísquimiacëxa. ³¹ Baísquimicëx ca 'itsa nètën pain 'i, abëa Galilea menuax Jerusalénu cuancë unicamami 'itsai chiquiracëacëxa. Usa 'ain ca atun bërí a ñuiquin unicama ñuixunia.

³² Usa 'ain cananuna mitsúxmi cuëenun upí bana 'ënë mitsu cain, Nucën Papa Diosan nucën raracama a ñuiquin cá a ca axa ucë ax 'iixa quixun. ³³ Salmos dos, anu ca Nucën Papa Diosan aín bëchicë cá bana 'icën, ësai quicë: “Mix camina 'ën Bëchicë 'ain. Usa 'icë cana xënbua 'aínbimi 'ëbë 'inun mi 'imin”. Usai 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë Jesucristo baísquimiacëxa. Usaquin ca 'acëxa quixun cananuna nun 'unanin. ³⁴ A banacamano nun, an ca aín Bëchicë aín nami chëquítimoquin baísquimiti 'icë quixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín uni 'esaquinribi cuënëomi-acëxa: “Ën upí bana ñuiquin David cásabi oquin cana mitsu chuámarua 'inun 'imiti 'ain”. ³⁵ Quianan ca ësairibi Salmos quiricanu quia: “Minan 'aish upí 'icë isquin camina bamacëbi 'ën nami chëquinun 'ënquinma 'ë baísquimiti 'ain”. ³⁶ Usaquian Davidnën cuënëo 'aínbi cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'apu 'ixun aín menu 'icë unicama 'aquintancëx ca David bamacëxa. Bamacë ca anu aín aintsi maían anuribi maíncancëxa. Maíncëx ca chëquiacëxa. ³⁷ David chëquia 'aínbi ca a Nucën Papa Diosan baísquimicë Jesús ax chëquiamia 'icën. ³⁸ 'Ën xucéantu, usa 'ain camina 'unánti 'ain, Jesús cupíshi ca uni aín 'uchacama tërécë 'iti 'icën. Ca usa 'icë quixun cananuna mitsu cain. ³⁹ Usaía judíos unicama 'itia Moisés-

nën cuëñëo bana cuatíbi uni aín sinan upí 'iáma 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax aín 'uchacama tërécë 'aish Nucën Papa Diosan 'imicëx aín sinánribi upí 'icën. ⁴⁰ Camina bërúancacanti 'ain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëo bana quicësabi oi mina 'in, a banax ca ësai quia:

⁴¹ Mitsux, 'ën banami cuaicë 'aish, camina uisashiti caramina ratúanan cëñúti 'ai quixun sinánti 'ain. 'Ëx Dios 'ixun cana mitsúnmi ismainun unin 'acëma ñu 'ati 'ain. A 'ën 'aia isquian ñuicania cuaquinbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain.

⁴² Usaquin caquin bana ñuixuntancëxa anu judíos unicama timéti xubunuax chiquitia ca abëa 'icëcamacëñun Pablo —anun ñu mëëtima nëtë itsínribi camina ënë banacama nu ñuixuntécënti 'ai —quixun unicaman cacëxa. ⁴³ Usa 'ain ca unicamaxa a xubunuax chiquicëbë judíos uni raíri 'imainun judíosma 'ixunbi Nucën Papa Diosan bana sinánquin ax quicësabi oquin 'acë, acamax Bernabé 'imainun Pablobë cuancëxa. Cuania buánquin ca Pablobëtan Bernabénën 'ësëquin ësáquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan mitsu nuibacëx camina ami manutima ax cuëncësabi oi 'iti 'ain.

⁴⁴ Usai 'iixan Pablobëtan Bernabénën anun ñu mëëtima nëtën Nucën Papa Diosan bana ñuixuntécënia cuati ca a ëmanu 'icë unicamax camáxëshi timécësa 'inun timéacëxa. ⁴⁵ Usaía 'itsaira uni timécë isi ca judíos unicamax pishui Pablomi nishacëxa. Ami nishi ca —cëmëi ca quia —quiax 'atimati Pablomi banacëxa. ⁴⁶ Usa 'ain ca Pablobëtan Bernabénën racuéquinma atu cacëxa:

—Nun nu judíos uni 'icë mitsu pain Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxbi camina 'iti 'aishbi ainan 'iisama tanquin aín bana cuaisama tancanin. Usa 'ain cananuna judíosma unicama Jesús ñuiquin bana ñuixuni cuanti 'ain. ⁴⁷ Usaquinu 'ati ca Nucën 'Ibu Dios cuëñëia quixun cananuna 'unanin, Jesucristo ñuiquian ësöquin aín bana cuëñëo isquin:

Israel unicamaishima bëtsi unicamaribi aín sinan upí 'inun 'iminun cana mi 'imian. 'Imianan cana aín 'uchacama tërécë 'aisha 'ënan 'inunmi camabi menu 'icë unicama iéminun mi 'imian.

⁴⁸ Usoquian caia cuati ca judíosma uni raírinëx cuëñëni, —Nucën Papa Diosan bana ënëx ca asábi 'icë —quiacëxa. Usa 'aish ca uicamax cara Nucën Papa Diosan 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti 'icë acamax Jesucristomi catamëacëxa. ⁴⁹ Usai 'imainun ca anu 'icë unicaman Nucën 'Ibu Diosan bana a mecamanuxun ñuixuncania cuacëxa. ⁵⁰ Usa 'aínbi ca judíos unicaman Pablocëñun Bernabé ñui ami 'atimati banaquin bëtsi bëtsi xanu Nucën Papa Diosmi sináncë 'ianan —atux ca aín nuitu upí 'icë —quixun unin cacë acama 'imainun a ëmanu 'icë cushi unicamaribi Bërnabé 'imainun Pablomia nishnun quixun tsuáquirumiacëxa. Usocëxun ca Pablocëñun Bernabé bëtsi bëtsi oquin aín nëtënuaxa cuanun quixun xuacëxa. ⁵¹ Usa 'ain ca a ëmanuax cuanquin —nun aín bana cuatima ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë —quixuan anu 'icë uni-

caman 'unánun quixun aín taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani, Iconio cacë ëmanu cuancëxa. ⁵² Cuanbi ca Antioquia ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama aín Bëru Ñunshin Upíñu 'aish chuámashirua tani cuëëancëxa.

Pablobë Bernabé Iconio ëmanu 'iá

14 Antioquíanuax cuanx Iconio ëmanu bëbax ca Pablobë Bernabé anua judíos unicama timéti xubunu atsíancëxa. Atsínxuan bana ñuixuncëx ca 'itsaira judíos uni 'imainun judíosma uni acamaxribi ami sinani Jesúsmi catamëacëxa. ² Catamëcëbëtanbi ca Jesucristomi sinántisama tancë judíos unicaman, judíosma unicama 'atimaquin sinánmiquin axa Jesucristomi catamëcë unicamami nishnun quixun tsuáquirumiacëxa. ³ Usaía 'icancëbë ca Pablobë Bernabé anu pain atubë 'iacëxa. 'Ixun ca Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti racuéquinma a ñuiquin upí oquin bana ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca —nu nuibaquin ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu iéminun aín Bëhicë xuacëxa —quixun cacëxa. Usoquin an atu ñuixuncë banax ca asérabi 'icë quixuan camabi unin 'unánun ca Nucën 'Ibu Jesusan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu a rabëtan 'acëxa. ⁴ Usa 'aínbi ca Iconio ëmanu 'icë unicama raírinëxa —judíos uni 'ixun cananuna Jesucristomi catamëti bana cuatima 'ai —quimainun raírinëxribishi —Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni rabé ënë bana ca upíira 'icë —quiacëxa. ⁵ Usax ca judíos uni raíri 'imainun judíosma uni raíribi, acamax Iconionu 'icë atun cushicamabë Pablocëñun Bernabé ami nishquin ñu catancëxun maxaxan 'anux 'ësëncëxa. ⁶ 'Ësëñania ñuia cuabiani ca Licaonia menu 'icë ëma rabé, Lистра 'imainun Derbe, 'imainun a 'urama 'icë me camanuribi cuancëxa. ⁷ Cuanxun ca a menu 'icë ëmacamanuxun —Jesucristomi catamëti aín 'uchacama tërécë 'aish ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë —quixun unicama bana ñuixuancëxa.

Listranuxuan Pablo maxaxan 'acan

⁸ Usa 'ain ca uni achúshi aín niti bëtsicë usabi bacëan 'aisha nicëma, ax Listranu 'iacëxa. ⁹ Usa 'ixun ca a unin tsóxun Pablonëan bana ñuia cuacëxa. Cuatia isquin ca Pablonën, ënë unin ca —Nucën Papa Diosan ca 'ë pëxcuti 'icë —quixun sinania quixun 'unáncëxa. ¹⁰ 'Unánquin ca munuma banaquin cacëxa:

—Cushi ca nirut.

Cacëxëshi nirui ca chirini niacëxa. ¹¹ Pablonëan usoia isi ca anu 'icë unicamax ratuti Licaonia menu 'icë unicaman banan munuma banai quiacëxa:

—Unisa 'aish ca dios rabé nunu uaxa.

¹² Quitancëx ca Bernabé ñui —ax ca Júpiter 'icë —quianan Pablo ñui, an uni bana ñuixuncë 'ain, —ax ca Mercurio 'icë —quiacëxa. ¹³ Usai quiquin ca anuxun Júpiter rabiti xubu axa a ëmanu atsínti bainubi 'ain, an a rabicë sacerdote achúshinën Pablocëñun Bernabé rabinuxun, vaca bënëcamacëñun ñu ua upí oquin xëocë bëacëxa. Bëtançëxun ca unicamabëtan vaca

bënëcama a rëquin Pablocëñun Bernabé rabitisa tancëxa.

¹⁴ Usaquian 'aisa tancëxunbi 'unani ca Pablobë Bernabé ratuacëxa. Ratuti atu nëbétsi cuanquin ca aín chupabi tucai munuma banaquin cacëxa: ¹⁵ —¿Uiso-casquin caramina ësoquin ñu 'acanın? Nuxribi cananuna mitsusaribi unishi 'ain. Usa 'aíshbi cananuna an mitsu 'aquincëxunmabimi ñancábi ñu rabicë, a ënquin Nucën Papa Dios ashí rabinun quixun mitsu cai uan.

An bamatiomoi tsóo 'ixun naí, me, bacacama 'imainun anu 'icë ñucamaribi unio, a camina sinánti 'ain. ¹⁶ Bëráma ca Nucën Papa Diosan camabi baritian atun cuëñcësa oquin ñu 'anun quixun unicama ëancëxa.

¹⁷ Usaquin ënquinbi ca, ax ca aséribi Dios 'icë quixun 'unánun, an 'acësabi oquin upí oquinshi camabi menu 'icë unicama 'aquinquin, 'uí 'ibúmiquin ñu 'apácëca-maribi canimiquin bimimia. Usoquin an 'imicë cupí cananuna ñu ni pux chuámarua bucuin.

¹⁸ Pablobëtan Bernabëñen usoquin cacëxbi ca a unicamax vaca bënë rëxun atu rabicatsi quiax sinanaisama tancëxa. Usai 'iquinbi munu sinanaquin ca rabiamá 'icën.

¹⁹ Usaía 'icëbë Antioquía 'imainun Iconionuax uquin ca judíos unibunën raíri sinanamiquin Pablocëñun Bernabé maxaxan 'acëxa. 'Atancëxun —ca bamaxa —quixun sinánquin ca nirínbianxun ëma 'uri racáncëxa. ²⁰ Usoquin 'acëa bamacësa sinánquin axa Jesucristomi catamëcë unicaman nëbétsioracëxbi ca niruquiani a ëmanubi cuantëcëancëxa.

Usai 'ionx ca pëcaracëbë Pablobë Bernabé, Derbe ëmanu cuancëxa.

²¹ Cuanx bëbatancëxun ca —Jesucristomi catamëti ca aín 'uchacama tërécë 'aish uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama bana ñuixuancëxa. Ñuixunia cuati ca 'itsa uni Jesucristomi catamëacëxa. Usaquin 'atancëx ca Derbenuax Listranu cuantëcëanx Icónionu cuanan Antioquíanuribi cuantëcëancëxa. ²² A ëmacamanu 'iquiani cuanquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicama cushioquin Jesucristomi catamëti ënxunma 'anun 'ësëanan nux Nucën Papa Diosnan 'aish cananuna uni itsían bëtsi bëtsi ocë 'iti 'ai quixun cacëxa.

²³ Usoquin canan anua 'icë ëmacamanuax axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timéquin ca atun cushi 'inun, axa aséribi Jesucristomi catamëcë unicamaishi anëacëxa. Anëtancëx píma abë banaquin ca —axa mimi catamëcë ënë unicama camina upí oquin ñu 'anun sinánmianan bërúanti 'ai —quixun Nucën Papa Dios atu ñucáxuancëxa.

Sirianu 'icë Antioquíanu Pablobë Bernabé cuantëcëan

²⁴ Usoquin 'atancëxun Pisidia menu 'icë Antioquíanuxunribi bana ñuixuntancëx ca anuax cuanx Panfilia menu bëbacëxa. ²⁵ Panfilia menu 'icë ëma Perge anuxun bana ñuixuntancëx ca Atalia ëmanuribishi cuancëxa. ²⁶ Anuax ca Sirianu 'icë Antioquía ëmanu manë nuntin cuantëcëancëxa. Ax ca anuxuan axa Jesucristomi catamëcë unicaman Nucën Papa Diosan 'amicëxun, atun ñu mëeti sënëonquin 'atánun

quixun xucë, a ëma 'iacëxa. ²⁷ Usa 'ain ca bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama timëacëxa. Timëxun ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuan 'acë ñucama ñuixuanan —judíos unicamaxëshima, judíosma unicamaxribi ca Nucën 'Ibu Diosan sinánmicëx Jesucristomi catamëtia —quixun ñuixuancëxa. ²⁸ Ñuixuntancëx ca anu pain axa Jesucristomi catamëcë unicamabë Bernabé 'imainun Pablo 'itsa 'uxën pain Antioquíanu 'iacëxa.

Jerusalénu timécan

15 Usa 'ain ca judíos uni raíri Judea menuax Antioquíanu cuanxun, axa Jesucristomi catamëcë unicama ësaquin cacëxa: Mitsux aséribi Nucën Papa Diosnan 'inux iétisa tani camina Moisés quiásabi oi 'unánti oracacë 'iti 'ain. ² Usaía quicëbëbi ca Pablobë Bernabé —usama ca —quiax atubë canancëxa. Canantancëxun ca Pablocëñun Bernabé 'imainun raíribi Jerusalénu cuanxuan, anua 'icë an aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamacëñun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama, —judíosma 'aíshbi cara uni Jesucristonan 'iisa tani 'unántiocë 'iti 'icë —quixun ñucátanun quixun xuacëxa.

³ Xuquian Antioquíanu 'icë unicaman —bërúanx ca cuantan —quixun cacëx cuani Fenicia me 'abiani cuanan Samaria me 'abiani cuanquin ca —judíosma unicamaxribi ca sinanati Jesucristomi catamëaxa —quixun ñuixuancëxa. Usaquian ñuia cuati ca Fenicia 'imainun Samaritanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamax cuëëinra cuëëancëxa.

⁴ Usaquin ñuixunbiani cuani ca raíribë Bernabé 'imainun Pablo Jerusalénu bëbacëxa. Bëbaia isquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicamabëtan, atun cushicama 'imainun aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamanribi cuëñquin —¿caina ain? —caquin atu biacëxa. Bicëxun ca —nun nu bana unicama ñuixuncëxuan cuatia ca Nucën Papa Diosan 'itsa uni Jesucristomi sinánmiäxa —quixun ñuixuancëxa. ⁵ Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë fariseo unicama raírinëx nirui quiacëxa:

—Judíosma 'aíshbia ax Jesucristomi catamëcë unicamax ca 'unántiocë 'ianan usaía judíos unicama 'iti Moisésnën cuëñëo bana raíri quicësaribi oi 'iti 'icë —quiax.

⁶ Usai quicëbë ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama —uisa cara 'iti 'icë —quixun sinánux timëacëxa. ⁷ Timëxun sinania 'uran canania oi niruquian ca Pedronën atu cacëxa:

—'Ën xucëantu, camina 'unanin, Nucën Papa Diosan ca, Jesucristomi catamëtishi ca uni ainan 'inux iéti 'icë quixun judíosma unicama ñuixunun micama achúshi 'ë caíscacëxa, usaquin 'ën ñuixuncëxun cuatía atúxribi ainan 'inun. ⁸ An camabi unían sináncë ñu 'unáncë 'ixun ca Nucën Papa Diosan, a unicamax ca judíosma 'aíshbi Jesucristomi aséribi sinánxa quixun 'unánquin, nu 'imicësaribi oquin aturibi aín Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiäxa. ⁹ Nuxnu judíos 'icëa nu 'imicësaribi oquin

ca Nucën Papa Diosan judíosma unicama Jesucristomi catamécë cupí aín 'uchacama tērénquin aín sinan upí 'imiáxa. ¹⁰ ¿Usa 'aínbi caramina mitsux uisa cupí, usama ca quiax Nucën Papa Diosmi 'uchanan, judíosma unibu ca judíos unibu 'icēsai 'iti 'icē quiax quin? Moisésnēan usai judíos unicama 'iti cuēñeo bana cuacē 'aíshbi ca a banacama quicēsabiira oi nucēn raracamax 'iáma 'icēn. Nuxribi cananuna atúxa 'iá usaribiti 'iacēn. ¹¹ Usa 'aínbi cananuna 'unanin, nun 'uchacama cupí aínanma 'aíshbi ami catamécēxun ca nun 'uchacama tērénquin Nucën 'Ibu Jesusan nu Nucën Papa Diosnan 'imiáxa. Judíosma unicamaxa ami catamētia ca usaribi oquin ainan 'imiáxa.

¹² Pedronēn cacēx ca anu 'icē uni camáxbi banaima nētēishiacēxa. Nētēishitancēxun ca Pablonēan Bernabētan uisaira oquin cara judíosma unicaman aín bana cuaxa quixun ñuixuanan uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, aín cushíñbi, atu uní itsin 'acēma ñu 'amiáxa, quixun ñuixuncēxun cuacēxa. ¹³ Usaquin caía Pablobē Bernabé sēnēncēbētan ca Jacobonēn anu 'icē unicama cacēxa:

—'Ēn xucéantu, 'ēn mitsu camainun ca cuat. ¹⁴ Simón Pedronēn ca nu ñuixuanxa, Nucën Papa Diosan cara uisaira oquin judíos unicamaishima, judíosma unicamaribi nuibaquin ainan 'inun 'imiáxa quixun. ¹⁵ Usai ca 'iti icē quixun ca an Nucën Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicaman cuēñeocēxa. A banax ca ēsai quia:

¹⁶ Mitsu 'aquintēcēnquin cana aín rēbúnquinēxa 'apuma 'aínbi Davidnēn rēbúnqui achúshi 'apu 'imiti 'ain. ¹⁷ Judíos unicamainshima judíosma unicamanribia 'ēnan 'inuxun 'ē ñucácē cupí cana acaman 'apu, Davidnēn rēbúnqui achúshi 'imiti 'ain. ¹⁸ Usai cana mitsun 'Ibu Dios an ēnē banacama bēráma ñuíá 'ēx quin.

¹⁹ Usa 'ain cana 'ēn sinanin, judíosma unicama axa sinanati Nucën Papa Diosnan 'inux Jesucristomi catamécē, a cananuna usai judíos unicama 'iti Moisésnēn cuēñeo bana quicēsabi oquian 'anun catima 'ain. ²⁰ Ēsaquinshi caquin cananuna acama quirica buánmiti 'ain: Uníñbia unioçē ñu rabiquian 'acē ñuina a camina pitima 'ain, 'imainun camina min xanuma 'ain xanubē 'itima 'ain, 'imainun camina tētécacē ñuina pitima 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain. ²¹ Nucën raracaman 'ásaribi oquin ca camabi ēmanuxun unin anua judíos unicama timēti xubunuxun anun ñu mēetima nētēcaman, Moisésnēan cuēñeo bana ñuixunia. Usa 'ixuan Moisésnēn usai judíos unicama 'iti cuēñeo bana 'unáncē 'icē cananuna ēsaquin caquinshi atu quirica buánmiti 'ain.

²² Usaía Jacobo quia cuaquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscē unicama 'imainun axa Jesucristomi catamécē unicaman aín cushicamabētan sináncēxa, Antioquíana Bernabé 'imainun Pablobē cuantánun cananuna rabé uni caísti 'ai quixun. Usaquin sináñxun ca axa Jesucristomi catamécē uni rabé, Judas 'icēbi Barsabásribi cacē, acēñun Silas caísacēxa. ²³ Caístancēxun ca atúan buánun quixun ēsaquin cuēñeoxun quirica 'ináncēxa:

“Nux Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscē 'imainun axa Jesucristomi catamécē unicaman nun cushicamabētan cananuna mitsu quirica buánmin. Mitsux judíosma 'aíshbimi Jesucristomi catamécē 'aish nun xucéantu 'icē, Antioquía ēmanu, 'imainun Siria menu, 'imainun Cilicia menu 'icē, cananuna ēsaquin mitsu cain. ²⁴ Nun xucéxmabi cuanxun isa uni raírínēn mitsubē banaquin, usai judíos unicama 'iti Moisés quíásabi oi camina 'iti 'ain quixun caquin mitsu masá nuitumiáxa quixuan ñuicania cananuna cuan. ²⁵ Usa 'ain cananuna timéxun, axa nubē nuibanancē Bernabé 'imainun Pablobē cuanxun mitsu isi cuanun rabé uni caístancēxun xuti sinan. ²⁶ Nun caíscē uni a rabētan ca ami nishquian unin 'aisa tancēxunbi Nucën 'Ibu Jesucristo usai 'ia ñuiquin racuēquinma unicama ñuixunia. ²⁷ Usa 'ain cananuna Judascēñun Silas xutin, Bernabé 'imainun Pablobēa cuanun. Xucēxun ca atun ēnē quirica quicēsabi oquin mitsu ñuixunti 'icēn. ²⁸ Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sináñmicēxun cananuna sinan, ca asábi 'iti 'icēn, mitsúnmi Moisésnēn usai judíos unicama 'iti cuēñeo banacama quicēsabi oquin 'aquinma ēnē ñuishi 'ati: ²⁹ Uníñbia unioçē ñu a rabiquian 'acē ñuina a camina pitima 'ain 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain 'imainun camina tētécacē ñuina pitima 'ain 'imainun ca aín xanuma 'ain uni xanubē 'itima 'icēn. Ēnē banacama cuati camina mitsux asábi 'iti 'ain. Bērúanx camina 'icanti 'ain”.

³⁰ Usaquin quirica 'atancēxuan xucēx cuanx ca Antioquíanu bēbacēxa. Bēbaia cuatía timētia ca axa Jesucristomi catamécē unicama a buáncē quirica 'ináncēxa. ³¹ Ináncēxun a quirica uisai cara quia quixun istancēx ca cuēñi chuámashirua 'icancēxa. ³² Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosan sináñmicēxun bana uni ñuixuncē uni 'ixun Judas 'imainun Silasnēn 'itsa oquin bana ñuixunquin anu 'icē unicama 'ēsēacēxa. 'Ēsēcēxun upí oquin Jesús sinani chuámarua tani ca unicama cuēñeancēxa. ³³ 'Itsa nētēn Antioquíanu 'itancēxa Judasbē Silas an xucē unicamanu cuantēcēnia ca anua 'icē axa Jesucristomi catamécē unicaman —bērúanx camina cuanti 'ai —quixun caquin xuacēxa. ³⁴ Usa 'aínbi ca Silanēn Judas cuantámainun ax bērúti sináncēxa. ³⁵ Usaquin sinántancēx bērúxun ca anuxun Pablobētan Bernabénēn an Jesucristomi catamécē 'ixun aín bana ñuixuncē unicamabētan —Nucën 'Ibu Jesúsmi catamēti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icē —quixun bana ñuixunquin Antioquíanu 'icē unicama 'unánmicēxa.

Pablo mecama oi cuantēcēan (15.34-18.22)

³⁶ Usa 'ain ca anu pain 'itancēxun Pablonēn Bernabé cacēxa:

—Anuxunu Nucën 'Ibu Jesucristomi catamēti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icē quixun bana ñuixuncē ēmacamanu cuanquin cananuna anua 'icē nun xucéantu uisa cara istēcēni cuanti 'ai —quixun.

³⁷ Cacëxun ca Bernabénen Juan 'icëbi Marcosribi cacë uni, a buántisa tancëxa. ³⁸ Buántisa taniabi ca Pablonën Bernabé cacëxa:

—Panfilia nētēnuax ca nubētan Nucēn Papa Diosan bana unicama ñuixunima nu ēbētsini uaxa. Usa 'ain cananuna a buántima 'ain.

³⁹ Usai canantancëx ēnananquin Marcos buani ca Bernabé, manē nuntin Chipre nasínu cuancëxa.

⁴⁰ Cuancëbētan ca Pablonën Silas abëa cuanun caíscëxa. Caíscë ca axa Jesucristomi catamëcë unican —Nucēn 'Ibu Diosan ca nuibaquin bēruanquin mi 'aquinia —quixun catancëxun xuacëxa. ⁴¹ Xucëx cuanquin ca Pablobētan Silasnēn Siria menu cuanan Cilicia menuribi cuanquin a mecamanuaxa Jesucristomi catamëcë unicama bana ñuixunquin Jesucristonan 'aísha cuēēnun sinánmiacëxa.

Pablo 'imainun Silasbē Timoteo cuan

16 Cuanx ca Pablobē Silas Derbe ēmanu cuanan anuribi cuani Litra ēmanu bēbacëxa. Anu ca axa Jesucristomi catamëcë Timoteo cacë uni 'iacëxa. Aín titax ca judío xanu 'ianan Jesúsmi sináncë 'iacëxa, 'imainun ca aín papax griego banan banacë 'iacëxa. ² Litra 'imainun Iconio ēmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman —upí uni ca —quixun ñuicë ca Timoteo 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca abëa Timoteo cuanti cuēēnquin Pablonën sináncëxa, —Timoteonēn papax ca judío unima 'aish griego banan banacë 'icë quixun ca Listranu 'icë 'imainun Iconionu 'icë judíos unicaman 'unania. Usa 'ain ca Timoteo judíos unicaman aín bana cuaisama tanti rabanan judíos uni 'icësaí 'unántiocë 'iti 'icë —quixun. Sinántancëxun 'unánti oracamibianquin ca Pablonën Timoteo buáncëxa. ⁴ Listranuax Timoteo buani bētsi bētsi ēmanu cuanquin ca anu 'icë unicama, uisaquin cara Jerusalénu 'icë Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman caxa quixun bana ñuixuncëxa. Ñuixunquin ca atúxa quicësabi oquin camina 'ati 'ai quixun axa Jesucristomi catamëcë unicama cacëxa. ⁵ Usaquian Pablobētan Timoteonēn bētsi bētsi ēmanu cuanquin bana ñuixuncëx ca axa ami catamëcë unicamax upiti Jesúsmi sináncëxa. Usai 'icëbëa camabi nētēn uni raírínëxribi ami sináncëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aisamaira 'iacëxa.

Namácësa oquian Pablonën Macedonianu 'icë uni isa

⁶ Usaquiania cuania Asianuxun bana ñuixunxunma 'anun Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicëx ca Pablobē Silas 'imainun Timoteo Frigia cacë me 'imainun Galacia cacë menuribi cuancëxa. ⁷ Cuanx anu bēbaquin Mísia cacë me inubiani, Bitinia cacë menuribishi cuainsa taniabi ca Nucēn 'Ibu Jesusan Bēru Ñunshin Upitan anu cuanxma 'inun sinánmiacëxa. ⁸ Sinánmicëx ca Mísia inubianx Troas cacë ēmanu bēbacëxa. ⁹ Bēbaxun ca Pablonën imé namáquin iscësoquin Macedonia menu 'icë uni achúshia nicë isacëxa. Iscëxun ca cacëxa: Macedonia

ēnu uxun camina nu 'aquinti 'ain. ¹⁰ Usoquian Pablon namáquin iscësa oquin isan cananuna nun Macedonia menuxun, Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë quixun bana ñuixuni cuanti ca Nucēn Papa Dios cuēēnia quixun sináncēn. Sinánquin cananuna bēnēnquinshi anu cuanuxun ñu mēnócēn.

Pablobëa Silas Filipos cacë ēmanu 'iá

¹¹ Manē nuntin Troasnuax cuanshiac Samotracia cacë nasínu bēbonx cananuna Neápolis ēmanu bēbacēn. ¹² Anuax cuanx cananuna Filipos ēmanu bēbacēn. Filipos ax ca Macedonia menu 'icë ēma cha anuribia Romanu 'icë unicama 'icë 'iacëxa. Anu cananuna 'itsamashi nētē 'iacēn. ¹³ A ēmanuax cananuna anun ñu mēētima nētēn baca cuēbí cuancēn, anuaxa axa ami sináncë unicamax usabii 'icë 'aish Nucēn Papa Diosbē banacë, anu. Cuanquinbi xanucama timécë isi anu tsóbuquin cananuna Jesúsmi catamëti bana atu ñuixuancēn. ¹⁴ A xanucama achúshi ca Lidia cacë 'iacëxa. Ax ca Tiatira ēmanu 'icë xanu 'ianan, an chupa upí minanēn pucucësa marucë 'iacëxa. Usa 'aish ca ami sinánquin Nucēn Papa Dios rabicë 'iacëxa. Usa 'ixuan Pablonën bana ñuia cuatia ca Nucēn 'Ibu Diosan Jesucristomi catamëtiá ainan 'inun sinánmiacëxa. ¹⁵ Sinánmicëx Jesucristomi catamëti ca Lidia, aín xubunu 'icëcamabë, nashimicë 'iacëxa. Nashimicë 'ixun ca nu cacëxa:

—Mitsun, 'ëx cana asérabi Jesucristonan 'ain quixun sinani camina 'ën xubunu 'iti 'ain.

Usaquin nu caía nux anu 'iti cuēēncëbë cananuna anu 'iacēn.

¹⁶ Nētē itsin anuaxa uni abë banacë anuax Nucēn Papa Diosbē banai cuanquinbi cananuna xanu xuntacu achúshi ñunshin 'atimañu isacēn. A xanun ca ñunshin 'atimanēan 'unánmicëxun uisai cara 'iti 'icë quixun ñucácëxun uni usai camina 'iti 'ain quixun ñuixuncëxa. Usoquin 'aquin ca aín patrónicama 'itsa curíqui bimiacëxa. ¹⁷ A xanu xuntacunëx ca Pablocēñun nu nuibiani munuma banai quiacëxa:

—Ènë unicaman ca Dios, naínu 'icë 'Apuir a ñu 'axunia. Usa 'ixun ca anúnmi mitsun 'uchacama tērécë 'aish ainan 'iti bana mitsu ñuixunia.

¹⁸ Usai quiquin ca 'itsa nētēn nu nuiacëxa. Usoquin 'uran ubíocëx cuainacëquin ca Pablonën ñunshin 'atima cacëxa:

—Jesucristonēan quimicëxun cana mi cain, ènë xanunuax ca chiquit.

Quixuan cacëxëshi ca bēnētishi ñunshin 'atima chiquiacëxa.

¹⁹ Usai 'icëbētan ca aín patrónicaman, a xanuan an 'acësabi oquin ñu 'acëbētanma ca curíqui bitima 'icë quixun sinánquin, Pablocēñun Silas biacëxa. Bibianquin ca anua 'apu 'icënu buáncëxa. ²⁰ Buánxun ca an uni bētsi unimi manania cuacë uni cacëxa:

—Ènë uni rabētan judíos uni 'ixun bana ñuixuncëxun cuati ca nun ēmanu 'icë unicamax tsuáquiruía.

²¹ Tsuáquirumiquian bana ñuixuncë 'aínbí cananuna

nun romano uni 'ixun an ñuixuncë bana axa quicësabi oquin 'atima 'ain.

²² A xanun patrónccaman usaquin an uni uni itsimi manania cuacë unicama caia cuati, ca camabi uni Pablo 'imainun Silasmi tsuáquiruacëxa. Tsuáquirucëbëtan ca a unicaman, aín chupa pëmitancëxuan manë xon rishquinun quixun aín unicama cacëxa. ²³ Usoquin cacëxun cushínra 'itsa oquin rishquitancëxun ca sipuacëxa. Sipuatancëxun ca an sipunu 'icë unicama bërúancë uni cacëxa, Pablocëñun camina Silas machiquitia upí oquin bërúanti 'ai quixun.

²⁴ Usoquin 'anúan cacëxun ca sipu 'ucë mëúira atsinmixun i quini ocën tabíataxacëxa.

²⁵ Usoquian 'acëx ca Pablobë Silas imé naëx Nucën Papa Diosbë bananan a rabi cantacëxa. Usaría 'ia ca anua 'icë sipuacë uni raírínen cuacëxa. ²⁶ Usaía 'icëbëa me cushínra shaíquicëbë ca ami tapuocë icama shaíquicëbëa xëcuëcamaxribi xëoquimainun manë risi anun uni sipuacë təcërecacëcama tubucuti rëucüacëxa. ²⁷ Usaía 'icëbë bësúquinbi, xëcuëcama xëóquicë isquin ca an sipuacë unicama chiquítí raban bërúancë unin sináncëxa, —sipuacë unicama ca chiquíquiiani cuanxa —quixun. Sinánquin ca axbi taracácatsi quixun aín manë xëtocë biacëxa. ²⁸ Bitsiabi ca Pablonën munuma banaquin cacëxa:

—Taroracaxma ca 'it. Camáxbi cananuna ënu 'ain.

²⁹ Cacëxuinshi, anun pëcaxun isti a aín uni ñucáxun bibianx ca bënëtishi abáquiiani sipu mëú atsiáncëxa. Atsini, bërëqui racuëtan bamai ca Pablo 'imainun Silas tanáin rantin purúancëxa. ³⁰ Usai 'itancëxun ëman buánquin ca Pablo 'imainun Silas cacëxa:

—¿Añu carana 'ën 'uchacama tërécë 'aish iénuxun 'ati 'ain?

³¹ Quia ca cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesucristomi sinani ca ami catamëti. Ami catamëti camina min xubunu 'icë min aintsi 'ibucamabëbi mitsun 'uchacama tërécë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain.

³² Caxun ca a 'imainun aín xubunu 'icëcamaribi Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin bana ñuixuancëxa. ³³ Ñuixuncëxuinshi ca imébi an sipuacë unicama bërúancë unin Pablo 'imainun Silas anua manë xon 'acë aín namicama chucaxuancëxa. Chucaxuncëbë ca an sipuacë unicama bërúancë unibë axa aín xubunu 'icëcamaxribi Jesúsmi catamëti nashimicë 'iacëxa. ³⁴ Usa 'ixun ca an sipuacë unicama bërúancë unin aín xubunu buánxun Pablocëñun Silas pimiacëxa. Usocëx ca a unibë aín xubunua 'icë aín aintsi 'ibucamaxribi Nucën Papa Diosmi catamëti ainan 'aish, chuá-mashirua tani cuëëancëxa.

³⁵ Usaía 'ian pëcaracëbëtan ca an uníxa uni itsimi manania cuacë unicaman policíia xuquin cacëxa:

—An sipuacë unicama bërúancë uninu cuanxun camina a uni rabéa cuantánun ënun quixun cati 'ain.

³⁶ Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxun ca an sipuacë unicama bërúancë unin Pablo cacëxa:

—An uníxa uni itsimi manania cuacë unicaman ca mi chiquínun quixun 'ë camiaxa. Usa 'ain camina chuá-mashirua 'aish cuanti 'ain.

³⁷ Usaquian an sipuacë unicama bërúancë unin cacëxun ca Pablonën policíacama cacëxa:

—Nux románo uni 'aish quiricañu 'icëbi, añu caranuna 'a quixun nu ñucáxunmabi, ca camabi unían ismainun rishquimitancëxun nu sipuamionxa. ¿Usaquin 'amionxunbi cara bërí uni raírínen isnúnma nu chiquinin? Ax ca 'aisama 'icën. Atúxbi ca nu chiquini uti 'icën.

³⁸ Esoquian Pablonën cacëxun cuabiani cuantëcënxun ca policíacaman an uni uni itsimi manania cuacë unicama cacëxa. Caquian, románo uni 'aish ca quiricañu 'icë quixun cacëxun cuati ca racuëacëxa.

³⁹ Racuëti anu cuanxun ca Pablocëñun Silas cacëxa:

—Mix camina románo uni 'aish quiricañu 'ain quixun 'unánxunma cananuna mi 'ón.

Caquin ëman buánxun ca —ënë ëmanuax camina cuanti 'ai —quixun cacëxa. ⁴⁰ Usaquian cacëx sipunuax chiquíquiiani ca Lidianën xubunu cuancëxa. Cuanx atsinquinbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicama anu timëcë isquin upí oquin 'ësëtancëx anuaxribi cuancëxa.

Tesalónica ëmanuaxa unicama tsuáquirua

Tesalónica ëmanuaxa unicama tsuáquirua

17 Usaquiani cuani Anfípolis ëma 'imainun Apolonia ëma anun cuanx ca Tesalónica ëmanu bëbacëxa. Tesalónicanu ca anua judíos unicama timéti xubu achúshi 'iacëxa. ² Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi semana anu 'i, Pablo axa 'icësabi oi anun ñu mëëtima nëtë 'icëbë 'icëbë, anua judíos unicama timéti xubunu atsinxun, anua timëtia unicama cuënëo bana 'unánmiquin, Jesús ax ca aséabi Cristo 'icë quixun cai atubë canancëxa. ³ Cuënëo bananu ñuicësabi oquin 'unánmianan ca —a bana quicësabi oi 'iti 'aish ca Cristo paë tantancëx bamatancëx baísqüiaxa —quixun canan ca —'ën mitsu ñuixuncë Jesús abi ca axa uti nun caíncë Cristo ax 'icë quixun ñuixuancëxa.

⁴ Ñuixunia cuati ca judíos unicama raíri, Jesús ax ca aséabi Cristo 'icë quixun sinani, ami catamëti Silas 'imainun Pablobë timéacëxa. 'Imainun ca griego banan banacë uni 'ixunbia Nucën Papa Diosan bana cuacëcama, a 'imainun —ax ca aín nuitu upí 'icë —quixuan unin cacë xanucamaxribi Jesúsmi catamëacëxa. ⁵ Usa 'aínbi ca judíos unicama, an Jesús sináncëma, ax ami nutsi Silas 'imainun Pablomi nishquin uni 'atima chiquíshcama timëtancëxun a ëmanu 'icë unicama tsuáquirumiacëxa. Tsuáquirumi, Jasón cacë uni aín xubunu banaruquin barii ca, camabi unían isnun ëma nëbétsi buánti ca Pablocëñun Silas chiquínti 'icë quiax quicancëxa. ⁶ Usai quiquinbi mëraquinma ca Jasóncëñun axa Jesucristomi catamëcë unicama raíri nirínbianquin a ëmanu 'icë unicaman 'apunu buáncëxa. Buani ca munuma sharati quicancëxa:

—An camabi menu 'icë unicama tsuáquirumicë uni rabëtax ca ënu uaxa. ⁷ Ucë ca Jasonën anua 'inun aín xubunu atsínmiaxa. A unicamax ca Romanu 'icë 'apu César quicë bana cuaisama tani, 'apu itsi ca Jesús 'icë quia.

⁸ Pablocëñun Silas ñuicania cuati ca unicamabë a ëmanu 'icë 'apucamaxribi sharati tsuáquiruacëxa.

⁹ Tsuáquiruiabi ca Jasónbëtan raírinën a ënun quixun curíqui 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca Jasóncëñun raíri cuantánun quixun ëancëxa.

Pablobë Silas Berea ëmanu 'iá

¹⁰ Usai 'icëbëtan ca axa Jesucristomi catamëcë unicanman bënënuinshi imé Pablocëñun Silas Berea cacë ëmanu cuantánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanx bëbatancëx ca anua judíos unicama timéti xubunu atsíancëxa. ¹¹ Atsínxuan bana ñuixuncëbëtan ca anua 'icë judíos unicaman, Tesalónica ëmanua 'icëcamasamaira 'ixun, cuëñquin Pablonëan Jesús ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuacëxa. Cuaquin ca aséribi cara Pablonëan ñuixuncë bana ax 'icë quixun 'unáncasquin camabi nëtën Nucën Papa Diosan bana cuëñö isacëxa. ¹² Usauquin 'ai ca atux 'itsáxira —aséribi ca —quixun sinani Jesucristomi catamëacëxa. Usai 'imainun ca griego banan banacë unicama 'imainun xanucamaribi —upí sinánñu ca —quixuan unin 'unáncë, acamax Jesucristomi catamëacëxa. ¹³ Usaía 'icëbëbi ca Tesalónicanu 'icë judíos unicamax, Pablonëan Bereanuxun Nucën Papa Diosan bana ñuixunia ñuicania cuabiani anuribishi cuancëxa. Cuanxun ca Pablomia nishnun quixun anu 'icë unicamaribi tsuáquirumiacëxa. ¹⁴ Tsuáquirumicëbëtanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicanman bënënuinshi Pablo manë nuntían cuantánun quixun xuacëxa. Xucëbë ca Timoteobë Silas Bereanubi bërúacëxa. ¹⁵ Bërúmainun ca an buáncë unicanman Pablo Atenas ëmanu buáncëxa. Buántancëxun a ëbianía Bereanu cuantëcënia ca Pablonën a unicama Timoteocëñuan Silas bënëtishi a isi unun quixun cami-acëxa.

Atenas ëmanua Pablo 'iá

¹⁶ A unicama cuan ca Pablonën Atenas ëmanuxun Timoteocëñun Silas aia caíancëxa. Caini a ëmanu niquin, unían uniocë ñu a unin rabricë, a 'aisamaira isi ca Pablo masá nuituacëxa. ¹⁷ Usa 'ixun ca anua judíos unicama timéti xubunuxun, judíos unicama 'imainun judíosma 'ixunbia an Nucën Papa Dios rabricë unicanmaribi, Jesús ax ca aséribi Cristo, axa uti judíos unicanman caíncë, a 'icë quixun sinánmisa tani cuëñö bana ñui atubë canancëxa. Usai 'ianan ca camabi nëtën anuxun ñu marutinuaxribi anua 'icë unicamabë Jesús ñui canancëxa. ¹⁸ Cananmainun ca raíri unicama usa isa uni 'iti icë quixun epicúreo cacë unicanman bana ñuia cuacë, 'imainun estoico cacë unicanmaribia bëtisi bana ñuia cuacë, a unicamaxribi uax Pablobë banacëxa. Abë banatancëx ca raírinëx quiacëxa:

—¿Añu cara banañuira 'ixun ënë unin nu ñuixuinca tanin?

Quicëbë ca raírinëx Pablonëan Jesús ñuianan —bama 'aish ca uni baísquiti 'icë —quixun cacëxun cuax quiacëxa:

—Nun rabricë diosma, bëtisi dios ñui sapi ca quia.

¹⁹ Usai quitancëxun ca Pablo bibianquin matá, Areópago cacë, anu buánxun cacëxa:

—Nun nu cuacëma a ñuiquinmi nu cacë bana ënë cananuna upí oquin 'unántisa tanin. ²⁰ Nun cuacëma ñu camina min ñuin. Uisai qui quicë cara quixun cananuna 'unántisa tanin.

²¹ Usa 'ain ca Atenasnu 'icë unicama 'imainun 'uracëox uax atubë 'icë unicama an uisa bana cara an cuacëma 'icë a cuaisa tancëxa. 'Imainun ca unían ñuia cuacëma ñuribi ñuiquin uni caisa tancëxa. Usai ca a unicamax 'iacëxa.

²² Usa 'ain ca Pablo Areópagonu timéçë unicanman nëbëtisnuax niruquin cacëxa:

—Atenasnu 'icë unicama, 'ën iscëxun camina mitsun dioscama 'itsaira sinánquin a rabin. ²³ 'Ëx ënë ëmanu 'icë bain niquin cana anuxunmi mitsun dioscama rabricë 'itsa isan. Isanan cana anuxun mitsun dios rabinquinmi anu ñu nanti ñu achúshinumi ësaquin cuëñöcë isan: “Ënëx ca anuxun nun 'unáncëma dios rabiti a 'icën”. 'Unánxunmabimi rabricancë dios a cana 'ën mitsu ñuixunin.

²⁴ An ca me 'imainun anu 'icë ñucamaribi uniocëxa. Ax ca naí, me acaman 'Ibu 'icën. Usa 'aish ca ax anuxun a rabiti unin 'acë xubunu 'ima. ²⁵ Unin a ñu 'axuncëxmabi ca ax usabi 'iá 'aish usabi 'ia. An ca anun nux tsóti nëtë 'imainun suñu, piti, 'imainun camabi ñuribi nu 'inania.

²⁶ An ca achúshi uni aín rëbúnquicamaxa mecamanu tsónun uniocëxa. Unioquin ca uiti barin cara aín rëbúnquicamax camabi menu tsóti 'icë quixun mëníonan, anua aín me sënëncëcamaribi mëníoxuancëxa.

²⁷ Nucën Papa Diosan ca ami sinánquian a 'unánun uni uniocëxa. Uisaxun caranuna a 'unánti 'ai quixunu sináncëxbi ca Nucën Papa Dios nu 'urama 'icën.

²⁸ Nucën Papa Dios cupí cananuna tsotin, a cupí cananuna nitsin, a cupí cananuna ënë menu 'ain. Mistun aintsi raírinëx ca ësai quiacëxa: “Nux cananuna diosan rëbúnqui 'ain”. ²⁹ Nux aín rëbúnqui 'ixun cananuna sinántima 'ain, ax ca unían 'acë curi 'acë ñuusa 'ianan uxua manë 'acë ñuusa 'ianan maxax 'acë ñuusa 'icë quixun. ³⁰ Nucën Papa Dios 'unáncëma 'ixun ca unin anbia uniocë ñu rabricacëxa. Rabia isquinbi ca Nucën Papa Diosan isëshiacëxa. Isëshia 'ixunbi ca bërí camabi menu 'icë uni 'atimaquin sináncë 'ixunbia sinananun quixun aín unicanman canun camia. ³¹ Nucën Papa Diosan ca mëníocëxa, anúan achúshi uni, Jesucristonën camabi uni, aín nuitu cara upí 'icë, cara upíma 'icë quixun isti nëtë. Usauqian 'anun ca an caísacëxa quixuan camabi unin 'unánun, ca Nucën Papa Diosan Jesús bamacëbi baísquimiacëxa.

³² Usaquian bamatancëx ca Jesús baísquiacëxa quixun ñuía cuati ca uni raírinëx Pablomi cuaiacëxa.

Cuaimainun ca raírinën Pablo cacëxa:

—Minmi ñuicë bana ënëmi ñuitëcënia cananuna bët-si nëtën cuatëcënti 'ain.

³³ Usaquian cacëx ca Pablo acama ëbiani cuancëxa.

³⁴ Cuancëbë Pablobë cuani ca raírinëx ami sinani Jesús-mi catamëacëxa. Acamax ca Dionisio, Areópagonu 'icë uni a 'imainun xanu achúshi Damaris cacë a 'imainun raíriribi 'iacëxa.

Pablo Corinto ëmanu 'ia

18 Areópago cacë matánuxun bana ñuixuntancëx ca Pablo Atenas ëmanuax Corinto ëmanu cuancëxa. ² Cuanx bëbaxun ca judío uni achúshi, Aquila cacë, mëracëxa. Ax ca Ponto cacë menuaxa bacëan 'iacëxa. Usa 'aish ca aín xanu Priscilabë Italia menu 'icë Roma ëmanu 'iacëxa. 'Icëbëbia anu 'icë 'apu Claudio ax —judíos unicamax ca camáxbi Romanuax cuanti 'icë —quicëbë ca Corintonu tsoti cuancëxa. Usa 'ain ca Corintonu bëbatancëx Pablo Aquilacëñun Priscila isi cuancëxa. ³ Aquila ax ca Pablonëan 'acësaribi oquian an chupa xubu 'acë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca Pablonën aín xubunu 'ixun Aquilabëtan chupa xubu 'acëxa. ⁴ Usoquin 'anan ca anun ñu mëetima nëtëcaman anua judíos unicama timéti xubunu cuanxun —Jesús ax ca aséribi Cristo, axa utia judíos unicaman caíncë, a 'icë —quixun bana ñuixuancëxa. Ñuixuncëxun ca judíos unicama raíri 'imainun judíosma unicama raírinënríbi —Jesús ax ca aséribia Nucën Papa Diosan xuá a 'icë —quixun 'unánquin sináncëxa.

⁵ Usa 'ain ca Timoteobëa Silas Macedonianuax Corintonu bëban Pablonën bët-si ñu mëeti 'aquinma Jesús ñui quicë banaishi ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca judíos unicama, Jesús ax ca aséribi Cristo axa utia atun caíncë a 'icë quixun upí oquin ñuixuancëxa. ⁶ Cacëxbi ca aín bana timanan ami 'atimati banai ami nishacëxa. Usaía 'ia ca Pablonën anuax ca cuania quixuan atun 'unánun aín chupa tacaquin cacëxa:

—Mitsúxbi 'iisama tani camina Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. Usaími 'icëxbi ca 'ën 'uchama 'icën. Mitsúnmi ënë bana cuaisama tancëbëtan cana judíosma unicama ñuixuni cuanin.

⁷ Catancëx anua judíos unicama timéti xubunuax chiquíquiiani ca judíosma 'ixunbia an Nucën Papa Dios rabicë, Justo cacë uni, aín xubunu cuancëxa, axa anua judíos unicama timéti xubu rapasu 'ain.

⁸ Usa 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Crispo, abë aín xubunu 'icë aín aínsi 'ibuca-maxribi ami sinani Nucën 'Ibu Jesús-mi catamëacëxa. Usai 'imainun ca Pablonëan bana ñuixunia cuati, 'aisamaira Corintonu 'icë unicamaxribi ami sinani Nucën 'Ibu Jesús-mi catamëti nashimicë 'iacëxa. ⁹ Usa 'ain ca Pablonën namáquin cuacësa oquin ësaquian Nucën 'Ibu Jesusan cacëxun imé cuacëxa:

—Ë cana mibë 'ain. Usa 'ain ca uinu 'icë unínbi mi paë tanmiquin mëetima 'icën. Ënë ëmanuax ca

'aisamaira uni 'ënan 'iti 'icën. Usa 'ain camina racuëquin ënquinma 'ën bana ñuixunti 'ain.

¹¹ Usaquian cacëxun ca Pablonën achúshi bari 'imainun mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxë Corintonu 'iquin unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixuancëxa.

¹² Usaquian ñuixuncëbëbi ca Galión, axa Acaya menu 'icë unicaman 'apu 'ain, judíos unicamax Pablomi nishi tsuáquiruacëxa. Tsuáquiruquin bibianquin ca an uníxa unimi manania cuacë unicama timéçë anu buáncëxa.

¹³ Buánxun ca Galión 'imainun abë 'icë unicama cacëxa:

—Ënë unin ca usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësama oquin Nucën Papa Dios rabinun quixun unicama caia.

¹⁴ Quixuan cacëbëa Pablo quicascëbëtanbi ca Galiónën judíos unicama cacëxa:

—Ënë uníxa ñu 'aisama 'acë 'ianan uni 'acë 'ain cuni cana mitsúnmi a ñuiquin cacëxun cuatsian. ¹⁵ 'Aínbi ca an mitsun cuati banaishi ñuixunquin, usai ca quia quixun ñuixunia. Usa 'ain camina mitsúnbi mëníoti 'ain. 'Ën cana ënë ñu mitsu mënioxuntima 'ain.

¹⁶ Usaquin catancëxun ca Galiónën axa Pablomi manáncë unicama a cuantánun quixun cacëxa.

¹⁷ Cacëx cuanquinbi ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Sóstenes, a bixun mëëcancëxa. Usoia isquinbi ca Galiónën caquinma isëshiacëxa.

Antioquíanu cuantëcëntancëxa Pablo amiribishi mecama oi cuantëcëan (18.18-21.26)

¹⁸ Usocëx 'itsa nëtën pain Corintonu 'itancëx ca Pablo Siria menu cuanti sinani axa Jesucristomi catamëçë unicama —cana cuanin —cabiani, Priscila 'imainun Aquilabë manë nuntin cuancëxa. Cuanx Cencrea ëmanu bëbaxun ca Pablonën, —'ën Nucën Papa Dios cacësabi oi 'i cana sënëni —quixun sinánquin aín bu tëamiacëxa. ¹⁹ Tëamitancëx cuanx ca Efeso ëmanu bëbacëxa. Bëbax Priscila 'imainun Aquila ëbiani cuanx anua judíos unicama timéti xubunu atsíanx ca anuax Pablo anua timéçë judíos unicamabë banai atubë usai Jesús 'iti ñuiquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo ñui canancëxa. ²⁰ Usaía 'ia judíos unicaman atubëa 'inun cacëxbi ca Pablo anu 'iáma 'icën. ²¹ Abë 'iquinma ëbianquin ca atu cacëxa:

—Judíos unicama anun timéti nëtë sënëncëbë atubë Jerusalénu 'itancëx cana Nucën Papa Dios cuëncëbë mitsu isi utëcënti 'ain.

Quixun cabiani ca Efesonuax cuancëxa. ²² Cuanx Cesárea ëmanu bëbax ca nuntinuax 'ibúquiiani taën Jerusalénu cuancëxa. Cuanx bëbaxun atu istancëxun axa Jesucristomi catamëçë unicama —cuanmainun ca 'it —cabiani ca Antioquíanu cuancëxa. ²³ Antioquíanu 'ëora pain 'itancëx ca Galacia menu 'icë ëma 'imainun Frigia menu 'icë ëmacama oi cuanquin Pablonën axa Jesucristomi catamëçë unicama upiti Jesucristomi

sinani ax cuëncësabi oi 'inun quixun caquin atu 'ësëacëxa.

Efesonuxuan Apolosnën bana ñuixuan

²⁴ Pablonëan Galacia menu cuanan Frigia menuribi cuanquin axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ësë-mainun ca Alejandría ëmanu 'icë judíos uni achúshi, Apolo, ax Efeso ëmanu cuanx anu 'iacëxa. Ax ca an Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin 'unáncë 'aish unicama upí oquin bana ñuixuncë 'iacëxa. ²⁵ Nucën 'Ibu Jesús ñuixunquian 'unánmicancë 'ixun ca Apólosnën cuëni banaquin, Jesús ñuiquin, upí oquin Efesonu 'icë unicama ñuixuancëxa. Usaquin Jesús ñuiquin bana ñuixuanan, —aín 'uchacama chiquinatia ca Juanën uni nashimiacëxa —quixun 'unánquinbi ca Apolosnën —Jesucristonën ca aín Bëru Ñunshin Upí aín unicama abëa 'inun 'inania —quixun 'unánma 'icën. ²⁶ Usa 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunuxun Apolosnën racuéquinma bana ñuixunia cuaquin ca Aquilabëtan Priscilanën 'uri buánxun Apolos, Jesúsmi catamëti ca uni usai 'ia quixun upí oquinra ñuixuancëxa. ²⁷ Usa 'ain ca Acaya menua Apolos cuain-sa tancëbëtan axa Jesucristomi catamëcë unicaman —asábi ca —catancëxun atuan upí oquin Apolo binun quixun caquin axa Acayanuax Jesucristomi catamëcë unicama quirica cuënëoxuancëxa. Cuënëoxunia quiri-ca bibiani manë nuntin cuanx Acayanu bëbatancëxun ca Apolosnën anua 'icë a Nucën Papa Diosan nuibaquin Jesúsmi sinánmicë unicama upí oquin 'aquiancëxa. ²⁸ 'Aquianan ca unicaman cuamainun —Cristo ca ucëma 'icë —quixuan sinaniabi abë banaquin judíos unicama, Jesús ax ca asérabi Cristo, axa utia atun caíncë a 'icë quixun canan usai ca Cristo 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia quixun 'unánmiacëxa.

Pablo Efesonu 'iá

19 Corinto ëmanua Apolos 'ain ca Pablo matá me sapáncama oi cuantancëx Efesonu bëbacëxa. Bëbaxun ca anu 'icë axa Jesucristomi sináncë unicama mëracëxa. ² Mëraxun ca ñucácëxa: —¿Mitsúxmi Jesucristomi sináncëbë cara aín Bëru Ñunshin Upí mitsunu uax? Quixuan ñucácëxun ca cacëxa: —Nun cananuna Jesucristomi catamëti ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia quixun ñuia cuacëma 'ain. ³ Usaía quia ca Pablonën atu cacëxa: —¿Añu sinani caramina nashimicë 'ian? Cacëxun ca cacëxa: —Juanëan uni 'unánmicë bana sinani cananuna nashimicë 'ian. ⁴ Cacëxun ca Pablonën cacëxa: —'Atimaquin sináncë 'ixunbia sinanatia ca Juanën uni nashimiacëxa. Nashimiquin ca cacëxa, axa a caxu uti uni achúshi, Jesús, axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, ami sinánun quixun.

⁵ Usaía Pablo quia cuati ca Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti a unicamax nashimicë 'iacëxa. ⁶ Usa 'ain ca a unicama Pablonën aín mëcënan ramécëbë atunu Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí uacëxa. Usaría 'icëbë unin 'unáncëma banan bananan ca a unicaman, usaquin Nucën Papa Diosan sinánmicë bana unicama ñuixuancëxa. ⁷ Anu 'icë uni nashimicëcama ax ca mëcën rabé 'imainun rabé unisa 'iacëxa.

⁸ Usa 'ain ca Pablonën anu rabé 'imainun achúshi 'uxë 'iquin, anua judíos unicama timéti xubunuxun racuéquinma upí oquin Jesús ñuiquin bana ñuixuancëxa. Ñuixunquin ca, Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quixuan 'unánun anu 'icë unicama ñuixuancëxa. ⁹ Ñuixuniabi ca raírinën masáquin sinánquin cuaisama tancëxa. Usaquin cuaisama tani ca anu timécë unicaman cuamainunbi —Jesúsmi sinánti ca 'aisama 'icë —quiax quiacëxa. Usai quicëbë, anuax chiquíquianquin ca Pablonën axa Jesucristomi catamëcë unicama buani, Tirano cacë unían anuxun uni 'unánmicë xubu, anu cuancëxa. Cuanxun ca anuxun camabi nëtën bana ñuixuancëxa. ¹⁰ Usaquin ca Pablonën rabé barin anuxun bana ñuixuancëxa. Pablonëan usaquin ñuixuncëxun ca Asianu 'icë unicama, judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi Nucën 'Ibu Jesús ñuiquian ñuixuncë bana cuacëxa. ¹¹ Cuacëbëtan ca Pablonën anuxun Nucën Papa Diosan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ¹² Usa 'ain ca amia Pablo ratíquicë chupa 'imainun pañun abia anu buania mëi uni ñucëcamax pëxcúacëxa, pëxcú-mainun ca ñunshin 'atimacamaxribi uniuax chiquíacëxa.

¹³ Nucën Papa Diosan 'amicëxuan Pablonën usoquin 'aia istancëxun ca an cuainbëquini niquin uninua ñunshin 'atima chiquíncë judíos unicama raírinën, Nucën Papa Diosan 'amicëxuan Pablonën 'acësaribi oquin 'ati sináncëxa. Usaquin sinánquin ca uninu 'icë ñunshin 'atima cacëxa:

—Pablonëan unicama ñuixuncë Jesús an 'amicëxun cana mi cain, ënë uniuax ca chiquit —quixun.

¹⁴ Usaquian an ñu 'acë uni raírinëx ca judíos sacerdotenën cushicama achúshi, Esceva cacë, aín bëchicë mëcën achúshi 'imainun rabé 'iacëxa. ¹⁵ Usa 'ixuan cacëxunbi ca ñunshin 'atimanën Escevanën bëchicëcama cacëxa:

—Jesús 'imainun cana Pabloribi 'unan. Usa 'ixunbi cana ui caramina 'ai quixun mitsu 'unaniman.

¹⁶ Quixun cai chirínquianx anu 'iruquin ca ñunshin 'atimañu uni an cupinunma atu mëëacëxa. Mëëquian cushiínra mëëcëx ca chupañuma 'aish aín nami tëátëábu 'aish xubunuax chiquiti abácëxa. ¹⁷ Usoquian 'acëa ñuia ca Efesonu 'icë judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi cuacëxa. Cuati racuéquin ca:

—Nucën 'Ibu Jesús, ax ca cushiira 'icë —quiquin a rabiacëxa.

¹⁸ Usaía 'icëbë uxun ca axa Jesúsmi catamëcë 'itsa unin —usaribi oquin cana 'ën ñu 'atima 'acë —quixun chiquinacëxa. ¹⁹ Usomainun ca an ñubéti 'unáncë unicaman anua ñubéti 'unáncë quiricacama bëxun, cam-

abi unían ismainun nëëancëxa. Usa 'ain ca a quiricacaman cupí cincuenta mil curíquisa 'iacëxa. ²⁰ Usaría 'imainun ca a ñuiquin bana ñuia cuati Jesucristomi catamëti unicamax amiribi amiribi 'itsacëxa.

²¹ Usa 'ain ca Pablonën Macedonia me 'imainun Acaya menu pain cuantancëx Jerusalénu cuanti sináncëxa. Jerusalénu cuanti sinani ca quiacëxa: Anu pain 'itancëx cana Roma ëmanuribi cuanti 'ain. ²² Usaquin sinánxun ca Pablonën an 'aquincë uni rabé, Timoteo 'imainun Erasto, a Macedonia menua cuantánun xuacëxa. Xutancëx ca Asia menua 'icë ëma Efeso, anu 'ëora pain í bërúacëxa.

Efesonu 'icë unicamaxa tsuáquirua

²³ Efesonuaxa Pablo cuancëma pan 'ain ca Jesucristo ñuicë bana cuaisama tani, a ëmanu 'icë unicamax tsuáquiruacëxa. ²⁴ Usaía 'inun ca Demetrio, an uxua manë unioquin ñu chucúmaracama 'ati 'unáncë, an tsuáquirumiacëxa. Demetrio an anuxun diosa Artemisa cacë rabiti xubu iscësa 'itánun chamaburatsu oquin manë uxua unioçëxa. Unioxun maruquin ca a 'imainun abëtan ñu 'acë unicamanribi 'itsaira curíqui biacëxa. ²⁵ Demetronën ca abëtan usoquin 'acë unicama 'imainun anribia usaribi oquin ñu 'acë unicamaxa, an camicëx timëtia cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, ënë ñu ësoquin 'atancëxun maruquin cananuna anun nun ñu maruti curíqui bitsin. ²⁶ Usa 'aínbi camina mitsun Pablo isanan an ñuicë banaribi cuatin. An ca Efeso ëmanushima, Asia menu 'icë ëmacama oquin, unían a rabinuxun 'acë ñu ax ca asérami diosma 'icë quixun caquin, a rabixunma 'anun caquin 'aisamaira uni sinánmiacëxa. ²⁷ Usoquian sinánmicëxun ca unin nun nu unioçë uxua manë 'acë xuburatsu bitima 'icën. 'Imainun ca Diananëxa cushi 'aínbi unicaman anuxuan a rabicë xubu cha manuti 'icën. Diana axa Asianu 'icë unicama 'imainun camabi menu 'icë unicaman rabicë 'aishbi ca rabicëma 'iti 'icën.

²⁸ Usai Demetrio quia cuati ca nishi sharati tsuáquirui quicancëxa:

—Cushiira ca Diana 'icën. Efesonu 'icë unicaman rabicë diosa ca Diana 'icën.

²⁹ Usari quicëbë ca Efeso ëmanu 'icë unicama sharati tsuáquiruacëxa. Tsuáquiruquin Macedonia menu 'icë uni rabé, Gayo 'imainun Aristarco, axa Pablobë nicë, a bixun nirínbianx ca anua unicama timécë xubunu abáquianx atsíancëxa. ³⁰ Atsíncëbëa anu 'icë unicama cai axribi atsíntisa taniabi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman —miribima bitsia atsíanxma ca 'it —quixun Pablo cacëxa. ³¹ Camainun ca an 'unáncë Asia menu 'icë 'apu raírínëribi anu timécanti xubunu atsíanxma 'inun quixun Pablo camiacëxa. ³² Usa 'ain ca axa timécë unicamax tsuáquirui, raírínëxa bëtisi ñu ñui quimainun raírínëribi bëtisi ñu ñui banai sharácëxa. Sharáquinbi ca aín patsanën añu 'anux cara timéaxa quixun 'unánma 'icën. ³³ Pablomia 'icësaribiti ca anua timécë unicamax anua atubë 'icë judíos unicamamiribi nishacëxa. Usaía ami nishcëxun ca judíos unicama an

Alejandro, uisai 'i cara timéaxa quixun an anua timécë unicama canun quixun cacëxa. Cacëxun ca Alejandro aín mécënan sanánquin aín bana cuanun quixun cacëxa. ³⁴ Cacëxbi ca —ax ca judío uni 'icë —quixun 'unani nëtëtima rabé horan pain munuma sharati quicancëxa:

—Cushiira ca Diana 'icën. Efesonu 'icë unicaman rabicë diosa ca Diana 'icën.

³⁵ Usa 'ain ca sharatia nëtënun cacëxbi nëtëtisama taniabi an 'apu quirica cuënëoxuncë unin nëtëmicacëxa. Nëtëmia ca cacëxa:

—Efesonu 'icë unicama, 'ën mitsu camainun ca cuat. Ënë ëmanu 'icë unicamax ca an anuxun Diana rabiti xubu bërúanan a iscësa maxax naínuax nipacëcë bërúancë 'icën. Usa ca quixun ca camabi menu 'icë unicaman 'unánxa. ³⁶ Usa 'ain ca, usama ca quiax uíxbi quitima 'icën. Usa 'ain camina nëtëti 'ain. Nëtënan camina sinánxunmaishi ñu 'atima 'ain. ³⁷ Mitsúnmi bécë uni rabëtax ca mitsun rabicë diosa ñui 'atimati banacëma 'icën. ³⁸ Usa 'aínbi ca Demetrio 'imainun an abëtan uxua manë 'acë ñu 'acë unicaman, unimi manántisa tanquin, an uníxa uni itsimi manania cuacë unicama cati 'icën. Canan ca 'apu raíriribi cati 'icën. Cacëbëtanbi ca Demetrio 'imainun abë 'icë unicamaxa ami manáncë unicamanribi, an uníxa uni itsimi manania cuacë unicama cati 'icën. ³⁹ Usa 'ain camina bëtisi ñuribi mëníoisa tanquin anúan 'apucama timéti nëtën anu timécë unicaman cuamainun cati 'ain. ⁴⁰ Uisai 'i caranuna sharati quixuan ñucácancëxun a ñuiquin cati ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca 'apumi nishínu 'icësa sináncanti 'icën.

⁴¹ Usaquin catancëxun ca timécë unicama cuantánun quixun xuacëxa.

Macedonia me 'imainun Grecia menu Pablo cuan

20 Usaquin cacëxa cuancëbëtan ca Pablonën axa Jesucristomi catamëcë unicama camicëx aia 'ësëanan bana ñuixuntancëxun —cuanmainun ca 'ican —quixun atu cabiani Macedonia menu cuancëxa. ² Cuanquin ca a menua 'icë ëmacamanua 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama, ëníma Jesúsmi catamënun quixun caquin sinánmiacëxa. Sinánmibiani ca Grecia 'icëbi Acayaribi cacë menu cuancëxa. ³ Cuanx bëbax ca anu rabé 'imainun achúshi 'uxë 'iacëxa. Anu 'aish ca manë nuntin Siria menu cuanti sinánquinbi, judíos unicamaxa ami 'ësënanía ñuia cuati sinanacëxa. Sinanabiani ca Macedonia anu pain bain cuancëxa. ⁴ Cuancëbë ca Berea ëmanu 'icë uni, Sópater, a 'imainun Tesalónica ëmanu 'icë uni rabé, Aristarco 'imainun Segundo, 'imainun Derbe ëmanu 'icë uni, Gayo, 'imainun Asia menu 'icë unicama, Timoteo, Tíquico, Trófimo, acamax Pablobë cuancëxa. ⁵ Cuanx Macedonia menu bëbacëbë ca atux pain Troas ëmanuxun nu caini cuani nu ëbiani rëcuënquiancëxa. ⁶ Usa 'ain cananuna anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nëtë inúmitancëx, nuxribi Filiposnuax manë nuntin cuanx, mécën achúshi nëtë 'icëbë Troasnu bëbacën. Bëbax cananuna mécën achúshi 'imainun rabé nëtë anu 'iacën.

Troas ëmanu Pablo 'iá

⁷ Anu 'aish cananuna domingo nētën axa Jesucristomi catamëcë unicamabë pán tucapaxun pi timéacën. Timéan ca Pablonën, imëishinu cuanti 'ain, ñantónpaquin 'uran bana ñuixuancëxa. Usoquin ca imé naëx 'itámainun 'acëxa. ⁸ Usoquin ca Pablonën xubu cata itsi manáinra 'icë, anua lamparín 'itsaira tiríocë 'icë anunu timéçë, anuxun bana ñuixuancëxa. ⁹ Usaquian Pablonën manámi 'icë xubu cata rabé 'imainun achúshi, anuxun bana ñuixuncëbëbi ca bënë uni achúshi, Eutico cacë, ax xubu manámia 'icë xëcuë anu tsotax, 'uxcënan tënëncëx 'uxax ëman nipacëacëxa. Nipacëtía bamaia ca bicancëxa. ¹⁰ Bicëbë xubunuax 'ibúquianquin bënë uni 'icúquin bitsi rantin purúnquin ca Pablonën anua 'icë unicama cacëxa:

—Ratúaxma ca 'ican, ca uinacëtía.

¹¹ Catancëx manan 'irutëcënxun, pán tucapaxun píanan pëcaratamainun bana ñuixunëti, ca Pablo atu ëbiani cuancëxa. ¹² Cuancëbë ca bënë uni Eutico axa chuáma 'aish asábi 'icë buani cuëenquiani cuancëxa.

Troasnuaxa Pablo Miletonu cuan

¹³ Usa 'ain cananuna Pablonëan taën cuainsa tanquin, anua bitsi cuanun cacëx, nux pain rëcuëenquiani manë nuntin Asón cacë ëmanu cuancën. ¹⁴ Cuanx bëbaquin Asónua Pablo bibiani cananuna abë nuntin Mitilene cacë ëmanu cuancën. ¹⁵ Mitilenenuax coonx cananuna Quío cacë nasí rapasu bëbacën. Bëbax anu ax coonx cananuna Samos cacë nasínu bëbacën. Bëbatancëx cananuna anu 'icë ëma Trogilio anuax pain tantiacën. Tanti anu 'inëti cuanx cananuna Mileto cacë ëmanu bëbacën. ¹⁶ Anuxun ca Pablonën Pentecostés cacë nëtë 'iisama pain 'ain Jerusalénu bëbati sinánquin 'uran Asia menu 'iisama tanquin, Efeso ëma 'urama 'aínbi anu cuantima sináncëxa.

Efesonuaxa ax Jesucristomi catamëcë unin cushicama Pablonën bana ñuixuan

¹⁷ Usaquin sinánxun ca Miletonuxunbi Efesoua 'icë axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamaxa anu unun quixun Pablonën camiacëxa. ¹⁸ Camicëx aia ca cacëxa:

—Asia menu utancëx carana mitsubë 'aish uisai 'ëx 'ia quixun camina mitsun 'unanin. ¹⁹ 'Ëx mitsubë 'ixun cana mitsúnmi 'ë rabiti sinánquinma axa cuëencësabi oi 'iquin Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuan. Usoquin 'ai cana bëunan mëscúanan judíos unicaman 'ë bëtsi bëtsi ocëx 'aisamaira tëmëran. ²⁰ Usai 'iquinbi cana ënquinma uisai caramina Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'inux upí 'iti 'ai quixun racuëquinma mitsu bana ñuixuan. Usaquin nëtéquinma mitsúxmi timéçë ñuixuanan cana mitsun xubucamanuxunribi mitsu bana ñuixuan. ²¹ Ñuixunquin cana judíos unicama 'imainun judíosma unicamaribi Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'inux sinanatía Nucën 'Ibu Jesucristomi

catamënun quixun can. ²² Usa 'ain cana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oi Jerusalénu cuanin, uisai carana anuax 'iti 'ai quixun 'unanin. ²³ An 'unánmicëxun cana 'unanin, uinu 'icë ëmanu carana cuani anuxun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ë caia, anuax cana sipuocancë 'ianan unían 'atimocëxun 'aisamaira oquin tëmëranuxun 'ai quixun. ²⁴ Usaquian 'unánmicëxbi cana 'ëx uisai carana 'iti 'ai quixun sinani bënëtiman. Bamanuxunbi Nucën 'Ibu Jesusan cacësabi oquin 'ai cuëenquin sënëonti cana cuëenin, Nucën Papa Diosan ca nuibaquin unicama ainan 'inun iëmisa tania quixuan camabi unin 'unanun.

²⁵ Usaquin sinánquinbi cana 'unanin, uicama carana Nucën Papa Diosan uni 'inun bana ñuixuan acaman ca 'ë istëcënxunma 'aia quixun. ²⁶ Mitsúnmi 'ë istëcëncëxunmabi cana ësoquin mitsu cain, uisai cara Jesucristo cupí aín unicamax, an mënosabi oi 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan 'ë 'unánmicë, acama ñuiquin cana mitsuishima camabi ëmanu 'icë unicamaribi ñuixuan. Usa 'ain ca 'ën Jesucristo ñuiquin bana ñuixunia cuatibia ami catamëcëma 'ain 'ën 'uchama 'icën. ²⁸ Usa 'ain camina mitsun mina ñu 'aisama 'ai bërúancati 'ain. Bërúancan camina axa Jesucristomi catamëcë unicamaribia upí 'inun bërúanti 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan ca usoquinmi axa Jesucristomi catamëcë unicama bërúanun mitsu 'imi-axa. A unicamax ca axa bama cupí Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'aish aín uni 'icën. ²⁹ 'Ën cana 'unanin, 'ëx cuancëbë ca uni raíri uti 'icën. Uxun ca axa ami sináncë unicama, Jesucristomi catamëti bana a ënun quixun paránti 'icën. 'Inúanëan bëtsi biquin carnero tsuácacësaribi oquin ca a unin axa ami sináncë unicama Jesús manunun quixun parántisa tanti 'icën. ³⁰ 'Ësaquinribi cana 'unanin, axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timéçë unicama bëtsi bëtsin ca Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin ñuixunquinma, cëmë bana ñuixunti 'icën, a bana quicësabi oi isa 'inun quixun. ³¹ Usa 'ain camina unin paráncëma 'inuxun upí oquin sináinrati 'ain. Camina sinánti 'ain, rabé 'imainun achúshi barin cana ñantánbi nëtënbí nëtéquinma bëunan mëscúquin mitsu 'ësëan.

³² Bërí cana an bërúanun Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. An ca nuibaquin mitsu ami cushinun 'imianan axa ami sináncë unicama 'imicësaribi oquin aséribi ainan 'aíshmi ax cuëencësabi oíshi 'inun mitsu 'imiti 'icën. ³³ 'Ën cana curíqui ñucánan chupa uibi ñucácëma 'ain. ³⁴ Mitsúnbi camina 'unanin, 'ën mëcënanbi ñu mëëxun cana 'ën piti 'imainun 'ën chupa bianan 'ëx abë 'icëcamaribi bixúan. ³⁵ Usaquin ñu mëcë 'ixun cana mitsu 'unánmia, mitsúnribimi usoquin 'anun, ñuñuma uni ñu 'inánuxun. Usaquin 'ati sinani ca Nucën 'Ibu Jesús ësai quiacëxa: "A unin ñu 'ináncë uni ax cuëencësamaira oi ca an uni ñu 'ináncë uni ax cuëenia". A bana camina manuquinma sinánti 'ain.

³⁶ 'Ësaquin catancëx ca Pablo rantin puruni tsóbuti anu 'icë unicamabë Nucën Papa Diosbë banacëxa.

³⁷ Banai sënënia ca —'ë camina istëcënxunma 'ai

—quia oi camáxbi masá nuituti abë 'icúcanani bëunan mëscúquin bërúanxa cuanun caquin manë nuntinu 'irumiquin Pablo buáncëxa.

Jerusalénu Pablo cuan

21 Buáncëx 'iruax Efesonu 'icë unicama ëbiani cuanx cananuna Cos cacë nasínu cuancën. Anu-ax coonx cananuna Rodas cacë nasínu cuanx, anu-axribi Pátara cacë ëmanu bëbacën. ² Bëbaxun cananuna anua axa manë nuntin Fenicia menu cuanti uni raíri mëracën. Mërax cananuna a nuntin atubë cuancën. ³ Cuanxun Chipre nasía mëmiu 'icë inubiani cananuna Siria menu cuancën. Cuanx cananuna anu 'icë unicaman buáncë aín ñucama a nanpáxunti cupí Tiro ëmanu cuancën. ⁴ Usai Tironu bëbaxun, axa Jesucristomi catamëcë unicama mërax, cananuna mëcën achúshi 'imainun rabé nëtën atubë anu 'iacën. Nuxnu anu 'ain ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun a unicaman uisai cara Pablo 'iti 'icë quixun 'unánquin Jerusalénu cuanxma 'inun quixun cacëxa. ⁵ Usaquian cacëbëbi cananuna a nëtëcama inúcëbë cuancën. A ëmanuax cuancëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax aín xanu 'imainun aín bëchicëbëbi nubë masinu cuancëxa. Cuanx cananuna rantin puruni tsóbuax masinuax Nucën Papa Diosbë banacën. ⁶ Usai 'itancëxun atubë 'icucananquin —cuanmainun ca bërúanx 'ican —quixun atu cai cananuna manë nuntinu 'iruacën. 'Irucëbë ca a unicamax aín 'icënu cuantëcëancëxa.

⁷ Anuax cuanx cananuna Tolemaida ëmanu cuancën. Cuanx bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama catancëx cananuna achúshi nëtën atubë 'iacën. ⁸ Anu-ax pëcaratëcëncëbë cuanx cananuna Cesárea ëmanu bëbacën. Bëbax cananuna Felipeñen xubunu abë 'i cuancën. Felipe ax ca an Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuncë 'ianan mëcën achúshi 'imainuan rabé uni Jerusalénuxun an piti mëtícanun caíscan acama achúshi 'iacëxa. A Felipebë cananuna 'iacën. ⁹ Aín bëchicë ca rabé 'imainun rabé xanu bënëñuma 'iacëxa. A xanucaman ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuancëxa.

¹⁰ Anu 'itsa nëtë 'icëbë ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni achúshi Agabo cacë, ax Judea menuax bëbacëxa. ¹¹ Bëbax nu isi uxun anun Pablo tsitëcërëquicë, a biax anun tanëacanan anun mënëacati ca quiacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca ësari quia: Ënën 'ibu ca ësaribi oquin nëaxun Jerusalénu 'icë judíos unicaman judíosma unían binun 'inánti 'icën.

¹² Ésarí Agabo quia cuaquin ca nubëtan Cesáreanu 'icë unicamanribi, Jerusalénu cuanxma 'inun quixun Pablo cacëxa. ¹³ Cacëxbi ca Pablo quiacëxa:

—¿Añu cupí caramina usai banai bëunan mëscúquin 'ë masá nuitumin? Jerusalénuxuan Nucën 'Ibu Jesús-nan cupí 'ë nëacancëxbi cana bënëtíma 'ain. Usoquin nëanan 'ë 'acancëxbi cana asábi 'iti 'ain.

¹⁴ Usai quia Jerusalénu cuancatsi quia cananuna Pablo sinanamicasmacën. Usa 'ain cananuna quiacën:

—Nucën 'Ibu Dios cuëncësabi oi ca 'iti 'icën.

¹⁵ Usa 'ain cananuna ñu mënióbiani Cesáreanuax Jerusalénu cuancën. ¹⁶ Cuancëbë ca nubë Cesáreanu-axa ax Jesucristomi catamëcë unicama raíri cuancëxa. Acaman ca Chipreanuax ucë uni Mnasón, axa 'itsa baritian Jesucristomi catamëcë, a 'unáncë 'ixun aín xubunu anunu 'inun nu buáncëxa.

Pablo Jacobo isi cuan

¹⁷ Usa 'ain ca Jerusalénu bëbaia axa Jesucristomi catamëcë unicaman cuëenquin nu biacëxa. ¹⁸ Usaquian bicëx 'inëti cananuna pëcaracëbë Pablobë Jacobo isi cuancën. Abë ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicamaribi 'iacëxa. ¹⁹ 'Icë —¿uisa caina 'ai? —quixun catancëx atubë banaquin ca Pablonën uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan 'amicëxun, anua judíosma unicama 'icë ëmacamanuxun ñu 'axa quixun ñuixuancëxa.

²⁰ Usaquian Pablonën ñuixuncëxun ca —asábi ca —quixun caquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. Rabitancëxun ca Pablo ësaquin cacëxa:

—Asábi ca. Usa 'aínbi camina 'unanin, 'aisamaira judíos unicamax ca Jesúsmi sinánxa. Sinánxunbi ca ësaquinribi sinania, Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicësabi oi cananuna 'iti 'ai quixun. ²¹ A unicamax ca quia, min isamina bëtsi bëtsi menua judíos unicama, Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicësabi oi 'iaxma 'inun quixun can. Canan isamina judíos unicaman 'acësaribi oquin bëbu tuá 'unántioxunma 'anun quixunribi can. ²² An usa bana cuacë unicamax ca mi ucë cuati timéti 'icën. ¿Usa 'ain caramina uisai 'iti 'ain? ²³ Nun ësaquin cacësabi oquin camina 'ati 'ain. Ënu ca rabé 'imainun rabé judíos uni, an Nucën Papa Dios cacësabi oi 'i sënënuquian aín bu tëamitishi 'icën. ²⁴ Ënë uni buani camina abë judíos uni 'icësaribiti 'inux mixribi nashi mëniocati 'ain. Mëniocanan camina a unicamaxa Moisésnën cuënëo bana usai 'iti quicësabi oi 'ianan aín bu tëacë 'inun cupíoquin mëniocamiti 'ain. Minmi usoia isquin ca judíos unicaman 'unánti 'icën, mix camina Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicësabi oi 'i quixun. 'Unánan ca mimia manáncë bana ax ca cëmë 'icë quixun 'unánti 'icën. ²⁵ Mixmi judío uni 'aish usai judíos unicama 'iti bana quicësabi oi 'iti 'aínbi ca nun sináncëx judíosma unicamax usai 'itíma asábi 'icën. Usaquin sinánquin cananuna ësaquin 'axun acama quirica buánmian: Judíos unicama usai 'iti banacama quicësa oquin 'aquinma camina ësaquinshi 'ati 'ain, unínbia uniocë ñu rabiquian 'acë ñuina camina pitíma 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitíma 'ain, 'imainun camina tëtscëcacë ñuina pitíma 'ain, 'imainun ca bëtsi xanubë 'ima uni aín xanubëishi 'iti 'icën.

Roma ëmanua Pablo cuan ñuicë bana (21.27-28.31)

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun Pablo bicán

²⁶ Usaquian abëa 'icëcamabëtan Jacobonën cacësabi oquin, rabé 'imainun rabé uni a buonx ca Pablo judíos unicama 'icësaribiti nashi abë mëñocacëxa. Mëñocanan ca uisa nëtën cara anun mëñocati nëtë sënénti 'icë quixun canan uisa nëtën cara Nucën Papa Dios rabiquin ñuina rëti 'icë quixun anu 'icë sacerdotebëtan mëñoi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa.

²⁷ Anun mëñocati nëtë mëcën achúshi 'imainun rabé sënénti 'uramara 'ain ca judíos unicama raíri, Asianuax ucë, acaman Pablo anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua isacëxa, isquian tsuácarucëxun Pablo bicacëxa. ²⁸ Bitsi ca munuma cuënishi quicancëxa:

—Israel unicama, nu ca 'aquin. Ënë unix ca an camabi menu cuanquin judíos unicamamia 'inun quixun unicama ñuixuncë a 'icën. Usa 'ixun ca nun cuati bana Moisésnën cuënëo quicësabi oi 'iaxma 'inun quixun canan, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënë 'atimaquin ñuiquinribi unicama caia. Usa 'ixun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu judíosma, axa griego banan banacë unicama raíribi atsínmixaxa. Atsínmixun ca ënë xubu upí 'atimamixaxa —quixax.

²⁹ Jerusalënuaxa abë nitsia isbaiëxanx ca Efesonu 'icë uni, Trófimo, a Pablonën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínmicësa sinani usai quicancëxa. ³⁰ Usaía quicëbë tsuáquirui abácuatsini uquin ca Jerusalënu 'icë unicaman biquin, Pablo anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ëman nirínbianquin bënëñquinshi xëcuëcama xëpuacëxa. ³¹ Usaquin 'ai Jerusalënu 'icë camabi uni tsuáquirucëa ñuia ca comandantenën cuacëxa.

³² Usaquin cuaquin aín suntárucamacëñun suntárunën cushicama timëtancëxun abáquianquin buanx ca comandante anua unicama 'icë anu bëbacëxa. Bëbaia isquin ca mëëquinbi Pablo ëancëxa. ³³ Usocëbë uquin ca Pablo biquin comandantenën aín suntárucama manë risi rabëtan təcërecanun quixun cacëxa. Caquin ca ui cara ax 'icë quixun ñucánan aña cara 'axa quixun ñucacëxa. ³⁴ Ñucacëbëbia unicamax bëtsi bëtsi bana ñui sharácëbëtan upí oquin cuaquinma ca comandantenën anua suntáru bucucë xubunua buánun quixun cacëxa. ³⁵ Cacëxuan buáncëbë, a caxu cuanquin catícabiani ca unicama sharati tsuáquirui quiacëxa:

—Ca bamati 'icën.

Usai quia tsuáquirucëbëtan ca unínma 'aia quixun suntárucaman atun xubunua 'icë tapitia 'urama 'ain Pablo 'icúquin birubianquin buáncëxa.

Unicamax ami manáncëxuan Pablonën ca

³⁷ Usoquin buánxuan atun xubunu suntárucaman atsínmicëxunbi ca Pablonën comandante cacëxa:

—¿Bananun caina 'è 'imitima 'ain?

Cacëxun ca comandantenën cacëxa:

—¿Griego banan banati caina 'unan? ³⁸ ¿Mix caramina Egiptonu 'icë uni an bari itsin, 'apumi nishquin unicama tsuáquirumitancëxun uni 'aquin cuatro mil uni, anu uni 'icëma menu buáncë, ama 'ain?

³⁹ Usaquin ñucacëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Ëx cana judío uni 'ain, Cilicia menua 'icë ëma cha, Tarso, anu 'icë. ¿Usa 'ain caramina 'ën axa tsuáquirucë unicama canun 'è camitima 'ain?

⁴⁰ Cacëxun ca comandantenën —camina cati 'ai —quixun cacëxa. Cacëx tapitinu nixun mëcënan sanáncëxa nëtëtia ca Pablonën hebreo banan bananquin ësaquin unicama cacëxa:

22 'Ën aintsicama 'imainun caniacëcë unicama, uisai carana 'ia quixun 'ën asérabi mitsu ñuixunmainun ca cuat.

² Caía, hebreo banan Pablo banaia cuati ca pascësarua 'inun nëtéacëxa. Nëtëtia ca Pablonën cacëxa: ³ —'Ëx cana judíos uni, Cilicia menua 'icë ëma Tarso, anuax bacëan 'ain. Usa 'ixunbi cana Jerusalén ënuax aniquin, an uni 'unánmicë uni, Gamaliel, an 'unánmicëxun quirica 'unánquin, nucën raracaman cuatia Moisésnën cuënëo bana upí oquin 'unáncën. 'Imainun cana mitsúxmi 'icësaribiti Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'ati cuëëancën. ⁴ Usa 'ixun cana axa Jesucristomi sináncë unicama bëtsi bëtsi ocën. Bëtsi bëtsi oquin 'anan cana bëbu 'imainun xanuribi nëaxun tëmëramianan sipuanuxun buáncën. ⁵ Sacerdotnën cushicaman 'apubëtan ca caniacëcë unicamanribi 'unánxa, atun ca Damasconu 'icë judíos unicama 'inani cuanun quirica 'è 'ináncëxa quixun. 'Ináncëx cana axa Jesucristomi sináncë unicama Jerusalén ënuxun tëmëraminun bitsi cuancën.

Pablonëan axa usai Jesucristomi catamëa ñuia bana (Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Bain cuani Damasconu bëbai cuanquin, 'ën usai 'iti sináncëma 'aínbi ca bari xamáruti 'urama 'ain, naínuax cushiira pëqui ichúquin nëbëtsioraquin 'è pëcacëxa.

⁷ Usaquian pëcacëx menu nipacëxun cana ësaquian 'è cacë bana cuacën: "Saulo, Saulo, ¿uisoti caramina 'è bëtsi bëtsi oin?" ⁸ Ësaquian cacëxun cana cacën: "¿Ui caramina 'ain? Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain".

Cacëxun ca 'è cacëxa: "'Ëx cana Jesús, Nazaretnu 'icë, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain". ⁹ Usaquian 'è cacëbëtan pëquia isquinbi ca axa 'ëbë cuancë unicaman 'ëbëa banaia cuama 'icën. ¹⁰ Ësaquian cacëxun cana cacën: "Mix camina 'ën 'Ibu 'ain. ¿Usa 'aish caramina aña 'ën 'ati cuëënin?" Cacëxun ca 'è cacëxa: "Niruquiani camina Damasconu cuanti 'ain. Anuxun ca uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mi unin cati 'icën". ¹¹ Usaquin cacëx menuax niruiabia axa pëquicë an bëtëncëx bëxun 'ixun iscasmatia, axa 'ëbë cuancë unicaman mëñbianquin buáncëx cana Damasconu bëbacën.

¹² Anu ca uni achúshi, Ananías cacë, an Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë 'iacëxa. Usa 'aish ca a unix Damasconu 'icë judíos unicaman, ax ca upí nu-

ituñu 'icë quixun ñuicë 'iacëxa. ¹³ Usa 'aish ca 'ë isi uacëxa. Uxun ca 'ë cacëxa: Saulo, mix camina 'ën xucën 'ain. Camina amiribishi istëncënti 'ain. Quixuan cacëxuinshi cana a isacën. ¹⁴ Iscëxun ca 'ë cacëxa: Nucën Papa Dios, a nucën raracamanribi rabia, an ca mi caísacëxa, añu cara ax cuëënia quixun 'unánanmi aín Bëchicë aín sinan upíira aribi 'unánan ax banaia cuanun. ¹⁵ Usa 'ixun camina min ami iscë ñucama 'imainun usaquian mi cacëxunmi cuacë banacamaribi camabi menu 'icë unicama ñuixunti 'ain. ¹⁶ Usaími 'in-úan caíscë 'aish camina bënëtishi nirui min 'uchacama tërénun Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti nashimicë 'iti 'ain.

Judíosma unicama bana ñuixunun Jesusan Pablo xua

¹⁷ Usa 'ain cana Ananías quicëσαι 'itancëx Jerusalénu cuantëcëancën. Cuanx cana Nucën Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuancën. Anu 'ixun cana namáquin iscësoquin Nucën 'Ibu Jesús isacën. ¹⁸ Iscëxun ca ësaquin 'ë cacëxa: Jerusalénu 'icë unicaman ca mínmi 'ë ñuiquin cacëxunbi cuaisama tanti 'icën. Usa 'ain camina bënëti Jerusalénuax cuanti 'ain. ¹⁹ Usaquian cacëxunbi cana Nucën 'Ibu Jesús cacën: Ënu 'icë judíos unicaman ca 'unánxa, 'ën cana anua judíos unicama timëti xubucamanu cuanquin, axa mimi catamëcë unicama sipuanuxun buánan mëëa quixun. ²⁰ Estébanën an mi ñuiquin uni bana ñuixuncë, a maxaxan 'acanmainun cana 'ëx anu 'ixun cuëënquin an Esteban rëcë unicaman chupa bërúan. ²¹ Usaquin cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesusan 'ë cacëxa: Camina cuanti 'ain. Cana 'ura 'icë judíosma unicamami bana ñuixunun mi xuti 'ain.

Comandantenëx Pablobë bana

²² Usaquian Pablonën ñuixuncëxun pascësarua 'aish sëtëxun cuatibi ca judíosma unicama ñuia quia cuati sharatëcëni quicancëxa:

—Ënë uni ca bamati 'icën, 'aíma 'inun.

²³ Usai qui munuma banai sharati nishquin ca aín chupabi pëxun niquin me cupúcë bixun manámi mësuquin puacëxa. ²⁴ Usaría unicama 'ia isquin ca comandantenën anua suntárucama bucucë xubunua Pablo atsínminun quixun aín suntárucama cacëxa. Canan ca, uisa cupí cara a ñui usai sharácania quixuan nu ñuixunun camina Pablo rishquiti 'ai quixun cacëxa. ²⁵ Usaquian comandantenën cacëxuan rishquiminun nëamicëxunbi ca Pablonën anua 'icë capitán cacëxa:

—¿Mitsúnmi románo uni, añu cara 'axa quixun upí oquin cuaxunmashi rishquiti cara asábi 'ic?

²⁶ Ésaía Pablo quia cuabiani cuanxun ca capitánen ësaquin comandante cacëxa:

—Ënë unix ca románo 'aish quiricañu 'icën. Usa 'ain camina uisaquin caramina 'aisa tani usoquin 'anuxun upí oquin sinánti 'ain.

²⁷ Usaquian cacëx anu cuanquin ca comandantenën Pablo ñucáquin cacëxa:

—¿Asérabi caramina mix románo 'aish quiricañu 'ain?

Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—Usa cana 'ain.

²⁸ Cacëxun ca comandantenën cacëxa:

—Románo 'aish quiricañu 'inuxun cana 'ën 'itsaira curíqui cupíocën.

Quia ca Pablonën cacëxa:

—'Ën papan Romanu 'icë quiricañu 'ixun bëchia 'aish cana 'ëx románo 'ain.

²⁹ Usaía quia cuaquin ca axa a rishquinux cuaíncëcaman Pablo ëancëxa. Ëncëbë ca comandantenëxribi, románo 'aísha quiricañu 'icëbi cana Pablo nëamia quixun sinani, racuëacëxa.

Judíos cushin 'apucaman Pablo ñucá

³⁰ Usa 'ain ca pëcaracëbëtan comandantenën añu cupí cara Pablomi judíos unicama manania quixun 'unántisa tanquin, anúan nëacë manë risi tubunun quixun cacëxa. Canan ca sacerdotenën cushicama 'imainun judíos unibunën cushicaman 'apucama timënun quixun aín unicama cacëxa. Cacëxuan an cacësabi oquin timëan ca comandantenën Pablo axa timécë 'apucaman isnun chiquímiacëxa.

23 Usa 'ain ca suntárucaman bécëxun isquin

Pablonën judíos unibunën 'apucama cacëxa:

—Mitsux judíos uni 'aish camina 'ën xucëantu 'ain.

'Icë cana mitsu cain, 'ën cana ñu 'atima 'acëma 'ai quixun ca Nucën Papa Diosan 'ë isia.

² Quiáxa quicëbëtan ca sacerdotenën cushicaman 'apu, Ananías, an a rapasu 'icë unicaman Pablo cuëtáshcanun quixun cacëxa. ³ Caia ca Pablonën cacëxa:

—Unían, upí ca quixun mi sináncë 'aíshbi camina mix usama 'ain. Nucën Papa Diosainra ca 'ëmi 'amicësa usoquin mi 'ati 'icën. Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin uisa caramina 'ë oti 'ai isti cupíshi camina anu tsoan. ¿A bana quicësabi oquin 'ë ñucáxunmabi caramina 'ë mëënun quixun uni cain?

⁴ Caia oquin ca a rapasu 'icë unicaman Pablo cacëxa:

—¿Usaquin caramina Nucën Papa Diosnan 'icëbi min sacerdotenën cushicaman 'apu cain?

⁵ Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Ën aintsicama, Moisésnën cuëñëo bana ca quia: “Min aintsicaman 'apumi camina 'atimati banatima 'ain”. Usa 'aínbi cana ax ca sacerdotenën cushicaman 'apu 'icë quixun 'unánquinma usaquin can.

⁶ Usaquin catancëxun ca Pablonën anua timécë 'apucama, a raírinëxa saduceo uni 'imainun raírinëx fariseo uni 'icë 'unáncëxa. 'Unánquin ca munuma banaquin cacëxa:

—'Ën aintsicama, 'ëx cana fariseo uni 'ain, fariseo unin bëchicë cana 'ëx 'ain. Usa 'ixun cana bama 'aish ca Cristo utëcëncëbë uni baísquti 'icë quixun sinanin. 'Ën usaquin sináncë 'ain ca 'ëmi manácania.

⁷ Ésaía quia cuati acamaxbi cuëbicanantancëx ënananquin ca fariseo unicamanribishi bëtsi oquin sinánmainun saduceo unicamanribishi bëtsi oquin

sináncëxa. ⁸ Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísqutima 'icë —quixun sinánan —ángel 'imainun ca ñunshínribi 'aíma 'icë —quixun sinania. Sinánmainun ca fariseo unicaman —bama 'aish ca Cristo utëcëncëbë uni baísquti 'icë —quixun sinánan —ángel 'imainun ca ñunshínribi anu 'icë —quixun sinania.

⁹ Usa 'aísha camáxbi cuëbicanani sharámainun ca fariseo uni raíri, an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë, an niruquin munuma banaquin cacëxa:

—Nun iscëx ca ënë unix añu ñubi 'acëma 'icën. Sapi ca ñunshin banaia cuaxa, ángel banaia sapi ca cuaxa. An 'imicëxuan nu bana ñuixuncëxunbi ënë uni 'atimoi atununa Nucën Papa Diosmiribi nishi, usa 'ain cananuna 'atimotima 'ain.

¹⁰ Usaría 'aisamairai cuëbicanáncëbë ca comandante, unicaman Pablo 'ati sinani racuéacëxa. Usai 'iquin ca comandantenën —unicama nëbétsinuabi bibianquin camina Pablo anunu 'icë xubunu buánti 'ai —quixun aín suntárucama cacëxa. Cacëxun ca suntárucaman anua atux 'icënu buánxun atsínmiacëxa.

¹¹ Usaquin 'oon ñantánbucëbëtan ca Nucën 'Ibu Jesusan a rapasu niracëquin Pablo cacëxa:

—Masá nuituti bënëaxma ca 'it. Jerusalén ënuxunmi 'ë ñuiquin cacësaribi oquin camina Roma ëmanuxunribi 'ë ñuiquin unicama bana ñuixunti 'ain.

Pablo 'acatsi quiax unicama 'ësénan

¹² Usaquin Nucën 'Ibu Jesusan Pablo can pëcaran ca judíos unicama raírinëx timéax 'ësénani ësai canancëxa: Pablo 'axunma cananuna pima 'ianan añu ñubi xëatima 'ain. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icë ca Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'ati 'icën. ¹³ Axa usai 'ësénancë unicama ax ca cuarenta unibëtan sënëna 'iacëxa. ¹⁴ A unicaman ca anu cuanxun sacerdotenën cushicamacëñun caniacëcë unicama ësaquin cacëxa:

—Nux cananuna, Pablo 'axunma cananuna añu ñubi pima quiax canan. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icëa Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'anun cananuna quia. ¹⁵ Usa 'ain camina 'apu raíribëtan paránquin mitsun ësaquin comandante cati 'ain: An ñu 'acë a upíira oquin 'unánuxun cananuna Pablo ñucátëcëntisa tanin. Nun nu ñucátëcënnun camina pëcaracëbëtan min suntárucama bëmiti 'ain. Mitsúnmi usaquin cacësabi oquian comandantenën cacëxun aín suntárucaman bëia cananuna Pablo 'ati 'ain.

¹⁶ Usai 'ësénaniabi ca Pablonën chirabacën tuacën cuacëxa. Cuabianxun ca suntárunën xubunu atsínxun Pablo ñuixuancëxa. ¹⁷ Ñuixuncëxun cuaquin cuënnun ca Pablonën capitán achúshi cacëxa:

—Ënë xu camina comandantebë ca banatista tania anu buánti 'ain.

¹⁸ Quixun cacëxun bibianquin buánxun ca capitánen comandante cacëxa:

—Sipunua 'icë Pablo an ca cuënnun 'ë caxa, ënë tuá camina comandantebë ca banatista tania anu buánti 'ai —quixun.

¹⁹ Cacëxun mēinbianquin 'uri buánxun ca comandantenën a tuá ñucáquin cacëxa:

—¿Añu ñuiquin caramina 'ë caisa tanin?

²⁰ Cacëxun ca cacëxa:

—Judíos unicaman ca Pablomi 'ësénanquin sinánxa, pëcaracëbëtanmi, atun isa aín ñu 'acë upí oquin istëcënnun, judíos 'apucamanu Pablo buántëcënnun cëmëquin mi camicatsi quixun. ²¹ Usaquin cacëxunbi camina an mi cacësabi oquin 'atima 'ain. Axa Pablomi 'ësénancë uni ax ca cuarenta unibëtan sënëna 'icën. Acaman ca 'anuxun unëxun Pablo cainia. Èsai ca quiaxa: Pablo 'axunma cananuna añu ñubi pima 'ianan añu ñubi xëatima 'ain. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icëa ca Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'ati 'icën. Usaquin Pablo 'acatsi quixun ca minmi cacëxun min suntárucaman Pablo buántishi unëxun cainia.

²² Quixun cacëxun ca cuantánun xuquin, comandantenën Pablonën chirabacën tuá cacëxa:

—A ñuiquinmi 'ë cacë bana ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

Comandantenëan Felixnu Pablo buántanun aín suntárucama xua

²³ Cacëxa a tuá cuancëbëtan ca capitán rabé cuënnun comandantenën cacëxa:

—Doscientos taën nicë suntárucëñun camina setenta caballonën nicë suntárucëñun doscientos masíbun tuíncë suntárucama bëánquitancëxa imé naëx 'iisama pain 'aian Cesáreanu cuanun mēnócamiti 'ain.

²⁴ 'Imainun camina anúan Pablo cuanun bëtsi cabaloribi mēnóti 'ain, anúnmi unínma 'aia bërúanxun, Pablo gobernador Felix anu buánun.

²⁵ Usaquin aín capitán rabé catancëxun ca comandantenën Felix buánminuxun ësaquin quirica cuënëocëxa:

²⁶ “Èx Claudio Lisias 'ixun cana Felix, mixmi 'apu 'aish sinánñuira 'icë, mi quirica buánmin, camina bití 'ain. ¿Uisa caina 'ain? ²⁷ Judíos unicaman bixun 'aia taniabi cana ënë uni, ax ca románo 'icë quixun 'unánquin, 'ën suntárucama buánxun bian. ²⁸ Añu cupí cara ami manancia quixun 'unántisa tanquin cana judíosnën 'apucamaxa timécënu Pablo buan. ²⁹ Buánxun ñucacëxunbi ca Pablonëx isa usai judíos unicama 'itia Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi 'ima quixun 'ë caxa. Cacëxun iscëxbi ca an 'acë ñu a cupí Pablo 'ati 'aíma 'ianan a cupí sipuatibi 'aíma 'iaxa. ³⁰ Judíos unicamaxa a 'acatsi quiax ami 'ësénania ñuia cuaquin cana bënënnquinshi minua cuanun Pablo xutin. Xuanan cana axa ami manáncë unicamaribi añu cupí cara ami 'ësénania quixuan mi canun quixun minu xutin. Ènëishi cana mi cain”.

³¹ Èsoquin cuënëocë quirica buánquin ca comandantenëan cacësabi oquin, suntárucaman bibianquin Pablo imé Antípatris cacë ëmanu buáncëxa. ³² Buón pëcaracëbë ca caballonën nicë suntárucamainshi Pablo buántamainun taën nicë suntárucamax anua 'icë Jerusalénu cuantëcëancëxa. ³³ Cuantamainun Pablo buanx ca caballonën nicë suntárucamaxëshi

Cesárea emanu bëbacëxa. Bëbaxun anu Pablo buán-quin ca a ñuiquin cuënëocë quirica Felix 'inancëxa.

³⁴ 'Inancëxun a ñuiquin 'acë quirica istancëxun ca Felixnën Pablo bësquin ñucáquin cacëxa:

—¿Uinu 'icë uni caina 'ain?

Cacëxun ca —'ëx cana Cilicia menu 'icë uni 'ai —quixun Pablonën cacëxa. ³⁵ Cacëxun ca Felixnën cacëxa:

—Axa mimi manáncë unicama ucëbëtan cana mixmi quia cuati 'ain.

Caxun ca Herodesnën xubunuxuan bërúanun quixun suntárucama cacëxa.

Felixnën ñucácëxuan Pablonën cá

24 Mëcën achúshi nètë 'icëbë ca sacerdotenën cushicaman 'apu, Ananías, abë caniacëcë uni raíri 'imainun Tértulo cacë uni, an banati 'unáinracë, acamax Cesárea emanu cuancëxa. Cuanx bëbax ca Pablomi manánux Felixnu riquiancëxa. ² Riquian, suntárunën Pablo bëcëbëtan, ca Tértulonën Felix ësaquin cacëxa:

—Mixmi 'apu 'ain cananuna upitax bucuin.

Sinánñuira 'ixun camina min nuxnu upitax bucuin upí oquin bana mënfoin. ³ Mix camina usa 'ai quixun sinánquin cananuna camabi emanuxun camabi nètën, asábi ca quixun sinani, upitax bucuin. ⁴ Usa 'ain camina mix upí nuituñu 'ixun, nun 'itsaira ñuixunquinma bana 'itsamashi mi ñuixunmainun, nun cacëxun cuati 'ain. ⁵ Ënë unix ca nun iscëx an camabi menua judíos unicama bëtsi bana ñuixunquin ubíoquin tsuáquirumicë 'ianan nazareno cacë unicaman cushi a 'icën.

⁶ Usa 'ixuan judíosma uni anu atsínmixun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'atimamiti 'icëbi cananuna Moisésnëan cuënëo nun cuati bana quicësabi oquin 'anuxun biixan. ⁷ Bicëbi ca comandante Lisiasnën aín suntárubë cuanxun nu bicuaënxa. ⁸ Nu bicuantancëx ca axa Pablomi manáncë unicamainsa minu uxun a ñuiquin mi cati 'icë quiax quiixanxa. Usa 'ain camina caisa tanquin Pablo ñucáti 'ain. Ñucácëxa quia cuaquin camina minbi nuxnu a ñui quicë banacamax ca aséribi 'icë quixun 'unánti 'ain.

⁹ Usaquian Tértulonën Felix can, ca abë ucë judíos unicamanribi Tértulo quicësabi oi ca aséribi 'iixa quixun cacëxa. ¹⁰ Ësaquian cacëxun cuatancëxun ca Felixnën Pablo axribia bananun quixun aín mëcënan sanánquin tanxuncëxa. Tanxuncëxun ca Pablonën cacëxa:

—Minmi 'itsa baritian ënë menuxun uni itsi ñuia mimi uni manáncëxun cuacë 'icë cana racuëtima cuëenquin uisai carana 'ia quixun mi cain. ¹¹ Usa 'ain camina aséribi cara 'ën mi cacë bana 'icë quixun 'unántisa tanquin bëtsi uni ñucáti 'ain. Anuxun Nucën Papa Dios rabinox 'ëx Jerusalénu cuaënxcancë ca mëcën rabé 'imainun rabé nètësa 'icën. ¹² Anu 'icë ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'imainun anu judíos unicama timëti xubucama 'imainun ëmacamanuxunribi abë cuëbicananquin 'ën unicama tsuáquirumia uinu 'icë unínbí iscëma 'icën. ¹³ 'Imainun ca ënë unicamaxa quicë bana ënëx ca aséribi 'icë quixuan an mi cati uni

'aíma 'icën. ¹⁴ Usa 'ain cana mi cain, Nucën Papa Dios a 'ën raracaman rabia, a cana 'ënribi rabin. Aín bana, Moisésnën cuënëo 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribi cuënëo, a banacamax ca aséribi 'icë quixun cana 'unan. Usa 'aish cana a banacama quicësabi oía uá aín Bëchicë amia ax 'ëbë sináncë unicamabë ami catamëtin, judíos unicama raírinëxa ami sinántisama tancëbëbi. ¹⁵ Atúan sináncësaribi oquin cana, bama 'aish ca uni upícama 'imainun uni 'atimacamaxribi baísquti 'icë quixun sinanin. ¹⁶ Usaquin sináncë 'aish cana Nucën Papa Diosmi 'uchaima 'ianan uisa unimibi 'uchaima 'iisa tanin. Usai 'inuxun cana camabi nètën ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'ain.

¹⁷ Usa 'ain cana 'itsa barin bëtsi bëtsi menu 'itancëx Jerusalénu utëcëan. Uquin cana nun aintsí ñuñumacama 'inánun quixuan uni raírinën 'ë bëmicë curíqui bëan. Bëanan cana 'ën curíquiribi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun 'inánuxun bëan. ¹⁸ Bëxun 'inánun cana judíos unicama 'icësaribiti nashi mënfoan. Anun mënfocati nètë sënëncëbë cana 'ën bëcë curíquicama 'inani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuan. Anua ca axa Asianuax ucë judíos unicaman 'ë mëraxa. Axa 'ëbë tsuáquiruti 'itsa uni ca anu 'aíma 'iixa. ¹⁹ Asianuax ucë unicama ax 'ëmi manántisa tani ca ënuxun mi 'ë ñuiquin cai utsíanxa. ²⁰ Usa 'ain ca atúxa ucëma 'ain, axa Tértulobë ucë ënë unicaman mi cati 'icën, Jerusalénuxuan judíos 'apucaman 'ë ñucácëbëtan cara uisa ñu 'acë 'ë isaxa quixun.

²¹ Caquin ca, 'apucaman cuamainun, bama 'aish ca Cristo utëcëncëbë unicama baísquti 'icë quixun 'ën sináncë 'ain camina 'ëmi manáncani quiax 'ëx quixuncë bana mi ñuixunti 'icën.

²² Usaía Pablo quia cuaquin ca Felixnën, Jesúsni catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun 'unáncë 'ixun nètë itsin mënionuxun, Tértulo 'imainun abë ucë unicama ësaquin cacëxa:

—Comandante Lisias ax ucëbëtan cana Pablo ñuimi quicë bana ënë mëníoti 'ain.

²³ Catancëxun ca Felixnën aín capitán cacëxa:

—Chiquíti rabanan camina Pablo bërúanti 'ain.

Bërúanquinbi camina añu cara 'aisa tania a 'amianan axa abë nuibanancë unicaman a istisa tania ismianan añu ñu cara cuëënia a 'axunun 'amiti 'ain.

²⁴ Usa 'ain ca nètë itsin Felix, judía xanua biá, Drusila cacë, abë utëcëancëxa. Uxun ca Cristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuia cuaisa tanquin Pablo camiacëxa. ²⁵ Camicëx uxuan, Jesucristomi catamëtia uni, aín 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti bana ñuixuanan 'atima ñu 'atëcëinsa tanquinbi tënëti banaribi ñuixuanan aín ñu 'atima 'acë cupía unin paë tanquin tëmëratí bana ñuixuncëxun cuati ratúquin ca Felixnën Pablo cacëxa:

—Camina cuanti 'ain. A 'ën 'ati ñu 'aíma 'ain cana amiribishi mi camitëcënti 'ain.

²⁶ Usaquin cacëxa cuan ca Felixnën —'ën chiquínun ca Pablonën 'ë curíqui 'inánti 'icë —quixun sináncëxa.

Usaquin sinánquin camicëxa cuancëbë cuancëbë ca Pablobë 'itsai banacëxa. ²⁷ Usaquin rabé baritia inúnmi 'apu 'aishbi chiquíquin ca Felixnën judíos unicamabë upí 'iisa tanquin Pablo sipunubi ëancëxa. Felix chiquíçëbë ca bëtsi uni Porcio Festo cacë, ax 'apu 'iacëxa.

Festonën Pablo ñucá

25 Usa 'ain ca 'apu 'inux cuanx Festo Judea menu bëbacëxa. Bëbax ca rabé 'imainun achúshi nètë 'icëbë Cesárea ëmanuax Jerusalénu cuancëxa. ² Anua 'icë ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun judíos 'apucamanribi Pablomi manánquin Festo cacëxa, ³ ësaquin, —Nux cuëncësabi oquin camina Pabla Jerusalénu min unin bënun camiti 'ain. Bain aia 'acatsi quiax 'ësénanxun ca Pabla bënun quixuan caminun quixun judíos unicaman Festo usaquin cacëxa. ⁴ Cacëxunbi ca Festonën cacëxa:

—Pablo ca Cesáreanu sipuocë 'icën. 'Ëx cana 'itsama nètëinshi ënuax anu cuanin. ⁵ Usa 'ain ca mitsun cushicamax 'ëbë Cesáreanu cuanti 'icën. Cuanxun ca a unían ñu 'atima 'acë 'ain, uisa ñu cara 'axa quixun nu cati 'icën.

⁶ Catancëx ca męcën rabé nètësa 'icëbë Festo Jerusalénuax Cesárea ëmanu cuancëxa. Coonx pëcaracëbë, anua uníxa unimi manania cuacë uni tsóti, anu tsóbuxun ca Pablo bëcánun quixun camiacëxa. ⁷ Camicëxuan bëcëbë ca Jerusalénuaxa ricuatsíncë judíos unicamax a nëbëtsiorati, ënë unin ca 'atima ñuira 'axa quiacëxa. Usaía quicancëbëbi ca Pablo ñuira, usai quicancë bana ax ca aséribi 'icë quiáxa ax quitu uni raíri 'aíma 'iacëxa. ⁸ Usa 'ain ca Pablonën amia manáncancëxun ësaquin Festo cacëxa:

—'Ën cana Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuëñëo bana quicësabi oi 'iaxma 'inun judíos unicama cacëma 'ain. Usa 'aish cana 'ëxribi a bana quicësabi oi 'ian. 'Ianan cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu judíosma uni atsínmicëma 'ain, atsínmima 'ianan cana Romanu 'icë 'apu, César, aín bana tanxunma 'anun uni cacëma 'ain.

⁹ Quia ca Festonën judíos unicamabë upí 'iisa tanquin Pablo cacëxa:

—¿Mi ñuira quicancë bana ënë 'ën anuxun mi mëfoxunun caina Jerusalénu cuainsa tanin?

¹⁰ Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Ëx románo uni 'icë ca Romanu 'icë 'apu, Césarnën 'imicë an uníxa románo unimi manania cuacë uni aishbi 'ë ñuira uni quicë bana mëníoti 'icën. Usa 'ain camina 'ëx románo 'aían 'ëmi uni manania minbi mëníoti 'ain. Minbi camina 'unanin, judíos unicamami 'ëx 'uchacëma 'ain ca 'ën 'acë ñu a aín 'apucaman mëníoti 'aíma 'icën. ¹¹ Axa quicësabi oquin nun 'ati bana quicësaba oquin 'acëma 'icëa unin 'ë bamamiti ca asábi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca uisa ñubi 'uchacëma 'icë atúxa 'ë ñui quicë bana aséribima 'ain, uinu 'icë unínbi atúan 'anun judíos unicama 'ë 'inántima 'icën. Usa 'ain cana Romanu 'icë 'apu Césarnëmbia uisa cupí cara uni 'ëmi manania quixun isti cuëñin.

¹² Usaquian cacëxun ca an a 'aquincë unicamabë banatancëxun Festonën Pablo cacëxa:

—Césarnëmbi uisa cupí cara uni mimi manania quixun isti cuëncë cupí camina Césarnu cuanti 'ain.

'Apu Agripanën Pablo ñucá

¹³ 'Itsama nètë 'icëbë ca 'apu Agripabë Berenice Cesárea ëmanu Festo isi cuancëxa. ¹⁴ Cuanx anu 'itsa nètë 'ia ca Festonën Pablo ñuiquin cacëxa:

—'Ënu ca sipuacë 'icëa Felixnën anubi ëbiancë uni achúshi 'icën. ¹⁵ Jerusalénu 'icë ca sacerdotenën cushicamabëtan judíos caniacëcëcaman a ñui ami manánquin 'ë caxa, 'ën a uni 'aminun quixun. ¹⁶ Cacëxunbi cana can: Románo 'apucaman ca, amia uni manáncë uni a uisa 'ixunbi, ca bamati 'icë quixun caima, axa ami manáncë unicaman abë banaquin a uni aña ñu cara 'axa quixun cacëma pain 'ain. ¹⁷ Usa 'ain cana atúxa Jerusalénuax ënu uóncë nètë pëcaracëbëtan, anua an uníxa unimi manania cuacë uni tsóti, anu tsóbuxun Pablo bëcanun quixun camian. ¹⁸ Camiquin cana, 'atima ñuira sapi ca Pablonën 'axa quixun sinan. Sinánquin camicëxuan Pablo bëánbi ca 'ën sináncësa oi axa ami manáncë unicamax quicëma 'icën. ¹⁹ Quimabi ca ësaí cuni quiaxa, nuxnu usai 'iti bana quicësabi oi 'ima 'ianan ca Pablonën, uni achúshi Jesús cacë, ax isa bamaxbi baísquiacëxa quixun ñuira quiax. ²⁰ Usa 'ain cana uisa carana ënë uni oti 'ai quixun sinántancëxun, ¿mi ñuira quicancë bana ënë anuxun mi mëñoxunun caramina Jerusalénu cuainsa tanin? quixun Pablo ñucan. ²¹ Ñucátancëxun cana, César Augustonën ca 'ëmia uni manáncë bana istancëxun uisa cara oti 'icë quixun 'ë cati 'icë quixun 'ë cacë cupí, anun Césarnu xuti nètë sënëntamainuan sipunubi 'inun quixun can.

²² Usaquian cacëxun ca Agripanën Festo cacëxa:

—'Ënribi cana a unían bana ñuira cuaisa tanin.

Quiáxa quia ca Festonën cacëxa:

—Iméishibi camina axa quia cuati 'ain.

²³ Usaquian coon pëcaracëbë ca suntárunën cushicama 'imainun a ëmanu 'icë unin cushicamabë Berenice 'imainun Agripa aín ñun curánanën mëñocacuatsini uacëxa. Ucëbëtan ca Festonën Pablo bënun quixun aín suntárucama cacëxa. ²⁴ Cacëxuan Pablo bëcëbëtan ca Festonën axa ucëcama ësaquin cacëxa:

—'Apu Agripacëñun cana axa ënu nubë timécë unicama cain, ënu ca a uni ñuira judíos unicamax, Jerusalénu 'imainun Cesáreanuaxribi, ami manani munuma banaquin, ax ca bamati 'icë quixun 'ë cacë ax 'icën. ²⁵ 'Aínbi ca 'ën sináncëx a cupí bamati uisa ñubi 'acëma 'icën. Usa 'aínbi cana axbi, César Augustonëmbi ca 'ëmia uni manáncë bana istancëxun uisa cara oti 'icë quixun isti 'icë quixun 'ë cacë cupí Césarnu xuti sinan. ²⁶ Sináncëxbi ca a ñuiquin, usai ca ënë uni 'iixa quixun cati bana 'aíma íaxa. Usa 'ain cana mitsúnmi ñucánuan a bënun quixun can. Agripa, mix nun 'apu 'ixun camina a ñucáti 'ain. 'Imainun ca ënu 'icë unicanribi a ñucáti 'icën, uisa ñu cara 'axa quixun. Ñucácëxa quia cuaxun cana aña cara 'axa quixun caquin nun 'apuirá César quirica buánmiti 'ain. ²⁷ Aña

ñu 'aisama cara 'axa quixun ñuixunxunmashi cana Césarnu sipuacé uni xutima 'ain. Xuáxbi cana nuituñu-ma 'ixun añu ñu 'acéma 'icébi a uni xucésa 'iti 'ain.

Usai cana 'ia quixuan Pablonën Agripa ca

26 Festonën cacëxun ca Agripanën Pablo cacëxa: —Mixribi camina banati 'ain.

Usaquian cacëx ca camabi unin cuamainun aín mēcēnan sanani ësai Pablo quiacëxa:

²—Agripa, 'ëmia judíos unicamax manáncē banacama ñuiquin uisai carana 'ia quixun mi cai cana cuēñin. ³Min camina judíos unicamaxa usabi 'icē 'aish, usai 'ia 'unanin. 'Imainun camina añu ñu ñui cara quia quixunribi 'unanin. Usa 'ixun camina 'ën mi camainun bēñéquinma cuati 'ain.

⁴Judíos unicaman ca uisai 'i carana 'ën nētēnuax cania quixun 'unánan uisai carana Jerusalénuaxribi 'ia quixun 'ë 'unánxa. ⁵Usa 'ain ca atun 'unáncē 'ixun, 'ëx cana 'itsa baritian fariseo uni 'ai quixun caisa tanquin mi cati 'icēn. Nux fariseo 'aish cananuna nux judíos unicama raíri 'icēsamairai Moisésñen usai judíos unicama 'iti cuēñeo bana quicēsabi oi 'ain. ⁶An nucēn raracama cásabi oquin ca Nucēn Papa Diosan uni bamacama baísquimiti 'icē quicē banax ca aséribi 'icē quixun cana 'ën sinanin. Usaquin 'ën sináncē cupí ca ëñē unicamax 'ë ñui 'ëmi manánxa. ⁷Nucēn rara Israel, aín bēchicēcamax ca mēcēn rabé 'imainun rabé 'iacëxa. Aín bēchicēcamax rēbúnquinën ca anúan Nucēn Papa Diosan uni bamacama baísquimiti nētē cainia. Anúan aturibi baísquimicē 'iti nētē ca uti 'icē quixun sinánquin ca nētēñbi imébi ami sinánquin Nucēn Papa Dios rabia. Usa 'ain cana mi cain, usaribiti 'ëx 'icē cupí ca ëñē unicamax 'ëmi manania. ⁸Mitsúnribi camina, Nucēn Papa Diosan ca uni bamacama baísquimiti 'icē quixun sinanin. ¿Usa cat?

Ami catamēcēma 'ixuan Pablonën Jesucristomi catamēcē unicama bētsi bētsi o

⁹Catancëxun ca ësaguinribi Pablonën cacëxa: —'Ën cana sináncēn, 'ën Jesús Nazaretnu 'icē ami catamēcē unicama bētsi bētsi oti isa Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'icē quixun. ¹⁰Usaquin sinánquin cana Jerusalénuxun a unicama bētsi bētsi oquin tēmēramianan, sacerdotenën cushicaman 'ë cacēsabi oquin axa Jesúsmi catamēcē uni 'aisamaira sipuacēn. Sipuaia unin atu 'acēbētan cana, asábi ca quixun sináncēn. ¹¹'Itsa oquin cana amia sinaniabi Jesucristomi catamēti ëñía, ami 'atimati bananun quixun aín unicama bētsi bētsi ocēn. Anua judíos unicama timēti xubucamanubi cuanquin cana usoquin 'acēn. Usonan cana ñunshinacēquin bētsi bētsi menu 'icē ëmacamanuribi cuanquin, anu 'icē axa Jesucristomi catamēcē unicama bētsi bētsi ocēn.

Uisai cara Jesucristomi catamēcēma quixuan Pablonën ñuitēcēan

¹²Catancëxun ca ësaguinribi Pablonën cacëxa: i —Damasco ëmanuxunribi usaribi oquin 'anux cana sacerdotenën cushicaman usoquin 'anun quixun 'ë 'axuncē quirica buani cuancēn. ¹³Cuanquin cana bari xamárucēbē naínuax pēqui, barían pēcacēsamaira oi ichuquin nēbētsioraquin axa 'ëbē cuancē unica-macēñunbi 'ë pēcacëxun isacēn. ¹⁴Pēcacëx cananuna camáxbi menu nipacēacēn. Nipacëxun cana hebreo banan ësai quia cuacēn: “Saulo, Saulo, ¿uisoti caramina 'ë bētsi bētsi oin? Ami tatíqui chacati nishquin i tapun, taën 'aquinmi paē tancēsa, usaribiti camina mibi 'in. Usaquin 'ë 'ai 'ëmi sinántisama tani camina mixbi 'atimóracatin”. ¹⁵Ësai quia cana cacēn: “¿Ui caramina 'ain? Nucēn 'Ibu Dios sapi camina 'ain”. Cacëxun ca 'ë cacëxa: “'Ëx cana Jesús, ami bētsi bētsi ocē, a 'ain. ¹⁶Ca nirut. Minmi 'ë ñuiquin, unicama canan bērími 'ë iscē ñuianan, minmi 'ën 'aia isti ñuamaribi ñuiquin, unicama canun cana mi cain. ¹⁷Usa 'ixun cana 'ë ñuiquinmi bana ñuixunun judíos unicama 'imainun judíosmacamanu mi xutin. Usaquinmi 'aia cana unían bētsi bētsi onan bamamisa taniabi mi bērúanti 'ain. ¹⁸Minmi 'ë ñuixuncëxa atux ñu 'atima 'atishi sinani bēánquibucēnu nicēsa 'aíshbi sinanaquin ñu upíshi 'ati sinánun cana mi xutin, ñunshin 'atimanën 'apu Satanásñen 'ibuacē 'aíshbi sinanatía Nucēn Papa Diosnan 'inun. Usai 'ëmi catamēcē 'aísha aín 'uchacama tērēncē 'inun cana atunu mi xutin. Usa 'ain ca an mēñosabi oi atux aín unicamabē Nucēn Papa Diosan nētēnu 'iti 'icēn”.

Jesusan cacēsabi oía Pablo 'iá

¹⁹Pablonën ca ësaguinribi Agripa cacëxa: 'Apu Agripa, cana mi cain, usaquian Jesusan naínuxun 'ë cacëxun cana aín bana parēquinma an cacēsabi oquin 'acēn. ²⁰'Aquin, Jesús ñuiquin, Damasconu 'icē unicama ñuixuntancëxun cana Jerusalénu 'icē unicama ñuixuanan Judea menu 'icē ëmacamanuxunribi bana ñuixuan. Ñuixuanan cana judíosma unicamaribi ñuixunquin ësaguin can: 'Atimaquin sináncē 'aíshbi sinanati camina Nucēn Papa Diosnan 'iti 'ain. Usai ami sinánquin camina ñu 'aisama 'aquinma ax cuēñcēsabi oquinshi 'ati 'ain, mix camina ainan 'ai quixuan camabi unin 'unánun. ²¹Usaquin 'ën bana uni ñuixuncē cupí ca judíos unicaman anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun bitancëxun 'ë 'aisa tanxa. ²²Atúan 'ë 'aisa taniábía Nucēn Papa Diosan 'ë 'aquinia 'ë 'acēma 'ixun cana 'ën 'acēsabi oquin uni aín cushibu 'imainun cushimacamaribi, Nucēn Papa Dios ñuiquin bana ñuixunin. 'Ën unicama ñuixuncē bana ax ca bētsima, Moisés 'imainun an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicamanribia, usai ca 'iti 'icē quixun ñuia bana abi 'icēn. ²³A banax ca ësai quia: Tēmēratancëx ca Cristo bamati 'icēn. Bamatancëxa baísquia 'ain ca usaribiti camabi uni bama 'aíshbi Cristo utēcēncēbē baísquiti

'icën. Usai baísquia 'ixun ca Jesusan judíos unica-maishima judíosma unicamaribi sinanati ami catamētía aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën.

Cristomi sinánun quixuan Pablonën Agripa cá

²⁴ Usaía Pablo an ñu 'acëcama ñui quicëbë ca Festo munuma banai quiacëxa:

—Pablo, camina ñunshían. 'Itsairami quirica 'acë cupí camina ñunshían.

²⁵ Cacëxunbi ca Pablonën cacëxa:

—Festo, 'ëx cana ñunshíncëma 'ain. 'Ën ñuicë bana ënëx ca sinánñuma uníxa quicësama 'icën, ax ca cëmëi quicëma 'icën. ²⁶ 'Apu Agripa ënën ca 'ëx a ñui quicë ñucama ënë upí oquin 'unánxa. Unían isnunma ñu 'acëma 'ixun cana 'ën, an ca asérami 'ën ñuicë ñucama 'unánxa quixun 'unanin. Usa 'ain cana racuéquinma ënë ñucama a ñuixunin.

²⁷ Usaquin Festo catancëxun ca Pablonën Agripa cacëxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banax cara asérami 'icë quixun caina sinanin? 'Ën cana 'unanin, asérami ca a bana 'icë quixun camina sinanin.

²⁸ Cacëxun ca Agripanën Pablo cacëxa:

—Bënénquinshi camina 'ë Cristonën uni 'imitisa tanin.

²⁹ Quia ca Pablonën cacëxa:

—Nucën Papa Dios cuëncësabi oi cana mishima an 'ëx quia cuacë unicamaxribia, 'ëx 'icësaribiti, bënëtishi Cristonën uni 'iti cuëenin. Bënëtishi 'iananbia abi munu sinanati Cristonan 'iti cana cuëenin. Mix 'ëx 'icësaribiti Cristonan 'aíshmi, 'ëx 'icësaribiti manë risin tēcërecacëma 'iti, cana cuëenin.

³⁰ Usaquin Pablonën cacëx ca Agripa 'imainun Festo 'imainun Berenice 'imainun abëa anu tsócëcama ax niruacëxa. ³¹ Niruquiani 'uri cuanx ca canani quiacëxa:

—Ënë unían 'acë ñu 'atima ca 'aíma 'icën. Usa 'aish ca a cupí sipuanan bamamiti an 'acë ñu 'aíma 'icën. ³² Usai quiquin ca Agripanën Festo cacëxa:

—Chiquíntisa 'aíshbi ca ënë unix Romanu 'icë 'apu, Césarnëinsa ënë ñu mënioxunun anu cuancatsi quiaxa.

Roma ëmanua Pablo cuan

27 Usaquin anua César 'icë Italia menu nu xuti sinántancëxun ca Agripabëtan Festonën, Pablocëñuan sipuacë uni raíriribi, an buánun quixun Julio cacë capitán a cacëxa. Julio ax ca Augusto cacë suntárucama achúshi 'iacëxa. ² Usa 'ain cananuna parúnppa cuëbí cuanx, Adramitio ëmanuaxa ucë manë nunti, axa Asia menu cuanti, anu 'iruacën. Nubë ca Macedonia menu 'icë ëma Tesalónica, anua 'icë uni Aristarco, axribi cuancëxa. ³ Usaquiani coonx cananuna Sidón cacë ëmanu bëbacën. Anu bëbaxun ca abë upí 'ixun Julionën Pablo a ëmanua 'icë axa abë nuibanancë unicama isanan abë bananan, atun xubunuxun pitánun quixun cacëxa. ⁴ Usa 'ain cana-

nuna Sidónuax cuaniabia suñun anúnu cuancë amiax uquin bëcacëx, caxutanma nu buania quiax, nu mëmiua 'icë Chipre nasí inubiani amotan cuancën. ⁵ Cuanx cananuna Cilicia me ratábianxun Panfilia meribi ratábianx Licia menua 'icë ëma Mira cacë anu bëbacën.

⁶ Mira ëmanuxun ca a capitanën Alejandría ëmanuax ucë manë nunti isacëxa. Isun ca anúnu nux Italianu cuanun aín 'ibubëtan mënócëxa. ⁷ Mënócëbë cuanx 'itsa nëtë munu cuanquin cananuna Gnido cacë ëma isacën. Isbiani cuaniabia anúnu cuancë amiax uquin nëtëquinma suñun bëcacëx cananuna Salmón ëma inubiani Creta cacë nasí a rapasu cuancën. ⁸ Cuanx cananuna numi 'iquian suñun bëcacëx cuëtsinan munu cuanx, Buenos Puertos cacë ëma, Lasea cacë ëma cha 'urama 'icë, anu bëbacën.

⁹ Anu bëbaquiani cuancëbëa, mita rënimëbúcëbë ca parúnppan cuanti 'aisama 'iacëxa. Usa 'ain ca Pablonën axa nubë cuancë unicama ësaquin cacëxa:

¹⁰ —'Ën sináncëx ca usabi cuanti 'aisama 'icën. Usabi cuani cananuna nunti 'imainun ñucama nëtémianan nuxribi cëñúti 'ain.

¹¹ Cacëxbi ca an manë nunti niquincë unicaman cushi 'imainun nunti 'ibúxribi anu 'uran 'iisama tanmainun Julionëxribi Pablonën bana cuaisama tani cuancatsi quiax bënëacëxa. ¹² Usa 'ain ca mita inúmi anu 'iti cuëenquinma, unicama aín patsanën ësaquin sináncëxa:

—Ënuax cuanx caranuna Fenice ëma, Creta nasí aúa bari cuabúcë, au cuanx mita inútamainun anu 'i cuanti 'ai quixun cananuna tanti 'ain.

Parúnppa tucánquia

¹³ Usaquin sináncëbëbia aín tsipúmiac suñu munuishi bëquicëbëtan ca an manë nunti niquincë unicaman —cananuna cuanti 'ai —quixun sináncëxa. Sinánbianquin ca Creta nasí cuëtsinan nu buáncëxa.

¹⁴ Cuancëbëbi ca suñúan matámiax bëquiacëxa. ¹⁵ Usai 'iquian cuainsama oquin manë nunti tuíncëbëtan cananuna anbia nu buántanun quixun sináncën.

¹⁶ Suñúan bëquiquin buáncëx cananuna nasí chucúma, Cauda cacë, a rapasu cuani ami catamëacën. Ami catamëquin cananuna nunti chamaratsu bëchunan buaniabi anun tēcërecacë itsi a biquin anun bëacën.

¹⁷ Bëxun cananuna manë nunti chanu 'aruacën. 'Arutancëxun ca an manë nunti niquincë unicaman manë nunti cushioquin aín amo camabi runucaxun nëacëxa. Nëatancëxun ca sináncëxa, Sirte cacë masi 'urama sapi cananuna 'ai quixun. Uinu 'icë unin cara a masi amatia, ax ca anu pëánquiax ëchiquitima 'icë quixun sinani ca anu cuainsama tancëxa. Usa 'ain ca racuëti amiquisama tanquin, chupa ami suñu bëquicë, an nunti niquincë unin buánpacëxa. Buánpaquin ca suñúinshia nu buántanun quixun sináncëxa. ¹⁸ Usaquiani coónbia suñúan nëtécëbëtanma ca an manë nunti niquincë unicaman ñu buáncëcama raíri parúnppa nëbëtsi puacëxa. ¹⁹ Usaquin 'ón cananuna nunribi nuntinua 'icë ñucama parúnppa nëbëtsi puacën.

²⁰ Usobiani cuanquin cananuna 'itsa nētēn bari isíma, 'isparibi isíma, 'ianan suñúanēn parúnppa bēchúancē, ashi isquin —ēnuax cananuna bamati 'ai —quixun sináncēn.

²¹ Usa 'ain 'itsa nētēn picēma 'ain ca Pablonēn atu nēbētsinuax niruquin unicama cacēxa:

—'Ēn mitsu cacēsabi oi Buenos Puertosnubi bēruáx cananuna asábi 'ianan nun ñucama pucēma 'itsían.

²² 'Aínbi camina masá nuitutima chuámashi 'icanti 'ain.

Achúshi uníxbi cananuna bamatima 'ain, manē nuntíxēshi ca nanēti 'icēn. ²³ Ēnē imé cana ainan 'ixun 'ēn a rabicē, Nucēn Papa Diosan xucēxa ucē ángel isan. ²⁴ Iscēxun ca 'ē caxa: Pablo, camina racuétima 'ain. Mi cupí ca micēñun axa mibē manē nuntinu 'icē unicamaribi bacamiquiti 'icēbi Nucēn Papa Diosan iémiti 'icēn.

Iémicēx cuanx camina Romanu 'icē 'apu, Césarnu bēbati 'ain. ²⁵ Angelnēn 'ē cacē sinani camina chuámara 'icanti 'ain. 'Ēn cana 'unanin, Nucēn Papa Diosan 'imicēx ca ángelnēn 'ē cacēsabi oi 'iti 'icēn. ²⁶ Usa 'aínbi ca manē nuntíxēshi nasínu 'irui anu ránquiti 'icēn.

²⁷ Usa 'ain cananuna rabé semana 'icēbē suñúanēn amo amo oquin buáncēx, parúnppa Adria cacē, anu 'iacēn. Anuxun ca imé naēx an nunti niquincē unicaman —sapi cananuna menu bēbai —quixun sináncēxa. ²⁸ Sináncēxun ca parúnppa nēmin tanquin —ca treinta y seis metros 'icē —quixun isacēxa. Isax 'uri cuanxun tantēcēnquin ca —ca veintisiete metros 'icē —quixun isacēxa. ²⁹ Isax ca maparami 'ia manē nunti tuquiti sinani racuéquín aín tsípúnuxun rabé 'imainun rabé manē cha, tēsē itsin tēcērēcaxun, manē nunti anubi bēspúnun nipácēxa. Imé naēx nipátancēxun ca pēcaranun quiax bēnéquin caíancēxa. ³⁰ Caínquin ca an nunti niquincē unicaman manē nunti rēbunuxun tēsē itsin tēcērēcaxun manē nipácēsa 'itánun, nunti chucúmara a anun menu cuanuxun nanpácatsi quixun sináncēxa. ³¹ Usoquian a unicaman 'aia oquin ca Pablonēn Capitán Juliocēñun aín suntáruca ma cacēxa:

—Ēnē unicama manē nuntinu bērucēbēma camina mitsux bacamiquiti 'ain.

³² Pablonēn cacēxun ca suntáruccaman anun nunti chucúma tēcērēcacē itsicama tēaxun, bacan buántanun nipácēxa.

³³ Usa 'ain ca pēcarati 'urama 'ain Pablonēn camaxunbia pinun quixun ēsaquin cacēxa:

—Rabé semana camina ñu pima 'ianan 'uxcēma 'ain.

³⁴ Uinu 'icē uníxbi ca nētétima 'icēn. Camina usabi 'inuxun 'acananin. Usa 'ain camina min nami cushinuxun piti 'ain.

³⁵ Usaquin caquin ca Pablonēn pán bixun, acaman ismainunbi —asábi ca —Nucēn Papa Dios catancēxun, tucapaxun piacēxa. ³⁶ Usaquin caquian piia isquin ca masá nuitucē a nētéquin camaxunbi piacēxa. ³⁷ Manē nuntinua 'icē unicamax cananuna doscientos setenta y seis uni 'iacēn. ³⁸ Acaman ca uiti cara piisa tania pitancēxun, manē nuntia xanúntanun trigo sacocama parúnppapanu puacēxa.

Manē nunti nanéa

³⁹ Usa 'ain ca pēcaracēbētan me isquinbi uinu cara quixun an nunti niquincē unicaman 'unánma 'icēn. 'Unánquinmabi ca parúnppa tsintúncēnua masi isquin anu manē nunti 'aruti sináncēxa. ⁴⁰ Sináncēxun ca anun tēcērēcacē itsi tēaquin manēa nipácē a parúnppapanubi ēancēxa. Ēnan ca anun puntēbianquin buánti manē nunti tsípúnua 'icē inti, a anun tēcērēcacē itsicama tubuacēxa. Tubutancēxun ca manē nunti rēbunu nitsíncē iimi, ami 'iquian suñun manē nunti buánun quixun chupa buánruacēxa. ⁴¹ Chupa buánrucēbē bēqui, ami 'i cushiquin buánxun, ca suñun baca xobucē rabé nēbētsia 'icē masinu ráncaisama oquin manē nunti 'aruacēxa. Usa 'ain ca ráncaisama 'ain ami 'i cushi xuquiquin bacan manē nunti tsipun tuca pacēxa. ⁴² Tucapacēbētan ca sipuacē unicama mēñuquianx abáti rabanán suntáruccaman 'acatsi quiacēxa. ⁴³ 'Acatsi quiabi ca aín capitán Julionēn Pablribima 'aia quixun sináncēxun, sipuacē unicama 'axunma 'anun quixun aín suntáruccama cacēxa. Canan ca an mēñuti 'unáncēcamax paían mēñuquianx 'irumainuan, ⁴⁴ an mēñuti 'unáncēma unicamaxribi manē nunti panatan mēñuquianx caman 'irutanun quixun cacēxa. Capitán Julionēn cacēsabi oi mēñuquiani cuanx ca camáxbi caman 'irui cēñúruacēxa.

Malta cacē nasínua Pablo 'iá

28 Usai camáxbi bacamiquibi iéxun cananuna —Malta cacē nasí ca ēnēx 'icē —quixun a isacēn. ² A nasínu 'icē unicaman ca nu nuibaquin, 'uí 'imainun matsi 'ain, ami nux sēnamēnun quixun tsi tícaquin érēnruacēxa. ³ Érēnrucēbētan ca Pablonēn mēchan xanúncē bixun, tsi rēquirucēnu niacēxa. Nicēbē tsian xarocēxun tanbētsini uquin ca Pablo runun mēchancēxa. ⁴ Usoia isí ca a nasínu 'icē unicamax ratuti ēsai canancēxa:

—Ēnē unix ca asérabi an uni 'acē uni 'icēn. Bacamiquibi iéaxbi ca aín 'ucha cupí bamati 'icēn.

⁵ Canancēbētanbi ca Pablonēn runu mētúasquiquin tsinu niacēxa. Usoíbi ca Pablo uisaíbi 'iama 'icēn. ⁶ Usai 'ia isquin ca aín mēcēn ca uáti 'icē quixun anu 'icē unicaman sináncēxa. Sinánan ca —ca bamati 'icē —quixun sináncēxa. Sináncēxun 'uran caíncēxbia uatima 'ianan bamaiama oi ca bētsi oquin sinani —ēnē unix ca dios achúshi 'icē —quiacēxa.

⁷ Anunu 'icē a 'urama ca a nasínu 'icē Publio cacē uni aín tucuricu aín me 'iacēxa. Usa 'ain ca a unin bitancēxun aín xubunu 'inun quixun nu cacēxa. Cacēx anu rabé 'imainun achúshi nētēn abē 'ia ca pimianan nu 'aquiancēxa. ⁸ Nux anu 'ain ca Publionēn papa 'insinan 'ianan chixutanribi 'i, racacē 'iacēxa. Usa 'icēa ñuia cuati ca Pablo a isí cuancēxa. Cuanxun ca Nucēn Papa Diosbē banatancēxun aín mēcēnan ramēquin pēxcüacēxa. ⁹ Usocēbēa anu aia ca Pablonēn a nasínua 'icē uni ñucēcamaribi pēxcüacēxa. ¹⁰ Usocēbētan ca a nasínu 'icē unicaman numi sináncēxun nu 'aquiancēxa.

'Aquianan ca nuxnu cuancëbëtan, manë nuntinu nun pibianti ñucamaribi nu 'aruxuancëxa.

Pablo Romanu bëba

¹¹ Usa 'ain cananuna rabé 'imainun achúshi 'uxën Malta nasínu 'iacën. 'Itancëx cananuna anuxun mita inúmia aín 'ibu anu 'ain, Alejandríanuxuan bëcë manë nunti anun cuanux anu 'iruacën. A manë nuntin rëbunu ca uni rabëtan bëmánan tanxun 'acë i 'iacëxa, ax ca Cástor 'imainun Pólux caquin anëcë 'iacëxa. ¹² Malta nasínuax a nuntinu 'iruquiani cuanx cananuna Siracusa cacë ëmanu bëbacën. Bëbax cananuna anu rabé 'imainun achúshi nëtën 'iacën. ¹³ 'Itancëx cuanquin me ratábiani, parúnpapa cuëbúshi cuanx cananuna Regio cacë ëmanu bëbacën. Bëbonx suñúan caxucüax uquin nu bëcacëx cuanx cananuna rabé nëtë 'icëbë Puteoli cacë ëmanu bëbacën. ¹⁴ Bëbaxun cananuna anuxun axa Jesucristomi catamëcë uni raíri mërácën. Mërácëxuan abë 'inun cacëx cananuna anu achúshi semana 'iacën. Achúshi semana 'itancëx cananuna Roma ëmanu bain cuancën. ¹⁵ Usa 'ain ca nuxnu cuania cuabëtsini axa Jesucristomi catamëcë uni raíri Romanuax ricuatsini Apio Foro cacë ëmanuax nubë mëranani uacëxa. 'Imainun ca raírinëxribi Tres Tabernas cacë ëmanuax nubë mëranancëxa. Acamabënu mëranancëbëtan ca Pablonën Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin upí oquin sináncëxa. ¹⁶ Usari 'i cananuna Roma ëmanu bëbacën. Bëbacëbëtan ca capitán Julionën an bëcë sipuacë unicama a guardianën cushi 'ináncëxa. 'Inánan ca Pablo bëtsi xubunua 'inun canan an bërúanun quixun suntáru achúshi cacëxa.

Romanuxuan Pablonën bana ñuixuan

¹⁷ Romanu bëbax, rabé 'imainun achúshi nëtë 'itancëxun ca Pablonën judíos uni aín cushicamaxa a isi unun quixun camiacëxa. Camicëx aía timëtia ca Pablonën cacëxa:

—'Ën aintsicama, cana mitsu cain, 'ën cana judíos unicama uisa ocëma 'ain, uisa oíma cana nun chaiti-ocëcama 'iásabi 'ian. Usai 'iabi ca Jerusalénuxun judíos unicaman an sipuanun quixun romános unicama 'ë 'inánxa. ¹⁸ 'Ináncëxun 'ë ñucáxun ca 'unánxa, 'ën ñu 'acë 'aíma 'ain ca a cupía 'ë 'ati 'aíma 'icë quixun. Usa 'ain ca 'ë chiquíntisa tanxa. ¹⁹ Chiquíntisa taniabi ca judíos unicaman 'ëa chiquínxunma 'anun caxa. Usaquian caia cana 'apucama can, Romanu 'icë 'apu, Césarnën ca 'ëmia manáncë banacama mëníoti 'icë quixun. 'Ëmia atux manáncë banacama a ñuixunibi cana Césarmi judíos unicama ñui manántima 'ain. ²⁰ Usa 'ixun cana mitsu isanan mitsubë banatisa tanquin, 'ëmi isi unun quixun mitsu camian. Judíos unicaman sináncësaribi oquin cana —bama 'aish ca uni baísquiti 'icë —quixun

sinanin. 'Ën usaquin sináncë cupí cana manë risi ënën təcërcacë 'ain.

²¹ Usaía quia ca anua 'icë judíos unicaman Pablo cacëxa:

—Nun cananuna Judea menuxuan bëmicë quirica mi ñuiquian 'acë achúshiratsubi bicëma 'ain. 'Imainun ca anuax ucë judíos unicamax mi ñuiquin, min isamina ñu 'atima 'ai quixun nu cacëma 'icën. ²² Cananuna 'unanin, mecama oquin ca axa Jesúsmi sináncë unicama ami nishquin unín ñuia. Usa 'ain cananuna minmi a uisaira cara a ñucama 'icë quixun ñuia cuaisa tanin.

²³ Usa 'ain ca a nëtéan Pablonën bana ñuia cuacatsia quicë a nëtën 'aisamaira uni anua Pablo 'icënu uacëxa. Aía timëtia ca bari xamárutamainun ñuixuanan xupíopaquinribi bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca uisari cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun canan —Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicomaxribia, axa uti Cristo a ñui quiásabi oi ca Jesús uacëxa —quixun ñuixuancëxa.

²⁴ Pablo quia cuaquian raíri unicaman —a banax ca aséabi 'icë —quixun cuamainun ca raírinën —a banax ca aséabima 'icë —quixun cuaisama tancëxa. ²⁵ Usai 'i ca raírinëxa —asábi ca —quimainun uni raírinëxribi —usama ca —quicëbëtan, camaxunbi bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. Usaía 'ia ca Pablonën ësaquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sináncëxuan Isafasnën nucën raracama cá banax ca aséabi 'icën. A banax ca ësai quia:

²⁶ Camina anu cuanxun atúan canun ësaquin judíos unicama cati 'ain: Mitsun pabitan 'ën bana ñuia cuaquinbi camina uisai cara quia quixun 'unántima 'ain. Mitsun bërún 'ën 'aia isíbi camina 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántima 'ain. ²⁷ Atun nuitu mëu 'unántisama tanan ca judíos unicaman atun pabitan cuaquinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Atun bërúnbi 'ën 'aia isquinbi ca 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántisama tania. 'Ëmi sinanatia cana atu 'ën uni 'inun iémitsian. Usa 'aínbi ca 'iisama tanxa.

²⁸ Camina 'unánti 'ain, 'ën mitsu ñuixuncë bana, Jesucristomi catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiax quicë, a bana ñuixunia ca judíosma unicomaxman cuaxa. Usa 'aish ca atux a bana quicësabi oi 'iti 'icën.

²⁹ Usaquian Pablonën cacëx ca judíos unicamax Pablonëan ñuicë banacama a ñui qui atúxbi cuëbicananquiani atun xubunu cuancëxa.

³⁰ Usa 'ain ca Pablo aín xubunu 'iquin xubu 'ibu cupíoi anu rabé baritia 'iacëxa. Anu 'ixun ca axa a isi ucë unicama nuibaquin biacëxa. ³¹ Biquin ca uisari cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixuanan uisai cara Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëti 'iti 'icë quixun ñuixuancëxa, uinu 'icë unínbia ubíocëma 'ixun.

Romanos

Romanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama Pablonën quirica buánmia

1 'Èx cana Pablo 'ain, an Jesucristo quiásabi oquin aín bana uni ñuixuncë. Usa 'ixun cana mitsu quiri-ca buánmin. Nucën Papa Diosanbi ca Jesucristomi catamëquin ainan 'inux iénun unicama aín bana ñuix-unun 'ë caísacëxa.

² Nucën Papa Diosan ca ainan 'inux iéti bana an sinánmicëxun aín bana uni ñuixuncë unicama bërâma cuëñëomiacëxa. ³ A cuëñëomia banax ca aín Bëchicë, Nucën 'Ibu Jesucristo ñui quicë 'icën. Aín 'unan papa ax ca Davidnën rëbúnqui 'iacëxa. ⁴ Usa 'icëbi ca bama-tancëx baísquicë cupía, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun unin 'unánti 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ianan asaribi upí 'aish cushiira 'icë quixun. ⁵ Jesucristo cupí ca Nucën Papa Diosan nuibaquin nun nu uni aín bana ñuixunun mënóicëxa, camabi menua an Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëquin an cacësabi oquin 'acë unicama 'inun. ⁶ Mitsúxribi camina Nucën Papa Diosan Jesucristonan 'inun caíscë 'ain.

⁷ Ènë quirica cana cuëñëoxunin, Roma ëmanuaxmi Nucën Papa Diosan nuibaquin ainan 'inun caíscë 'aish ax cuëñcësabi oi 'icë, micamaishi. Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëxmi chuámarua bucucanti cana cuëñin.

Romanu cuantia Pablonën sinan

⁸ Èsoquin pain cana mitsu cain, mitsux camina asé-rabi Jesucristomi catamëti quixun camabi menu 'icë unicaman chanioia cuaquin, cana 'ëxribi Jesucristonan 'ixun Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caquin a rabin. ⁹ 'Èn cana Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin chiquíshquinma aín Bëchicë ñuiquin unicama bana ñuixunin. An ca 'unania, 'ën cana abë banaquin nëtë camabi mitsu ñucáxunin. ¹⁰ Mitsu ñucáxuanan cana a ñucatin, bërâma cuainsa taníbi cuancëma cupí, bërí mitsu isi cuanuan 'ë 'aquinun. ¹¹ Mitsúxmi asé-rabiira Jesucristomi cushicë 'inun 'aquinun cana mitsu isi cuainsa tanin. ¹² 'Èx Jesucristomi cushicë 'ixun 'aquincëxmi mitsúxribi ami cushicë 'ain mitsubë cushionani cuëñmiananux cana mitsu isi cuainsa tanin.

¹³ 'Èn xucéantu, cuainsa taníbi cana cuancëma 'ain. 'Itsai cana mitsu isi cuainsa tan quixunmi 'unánti cana cuëñin. Mitsúxmi Jesucristomi catamënun, bëtisi menu 'icë unicama 'aquincësaribi oquin mitsu 'aquini cuainsa cana tan. ¹⁴ Raëcë 'imainun raëcëma unicama,

'imainun an quirica 'unáncë 'imainun an quirica 'unáncëma unicama, a unicamanbi Jesucristo ñui quicë bana 'unánun cana an cacësabi oquin 'ën aín bana ñuixunin. ¹⁵ Usa 'aish cana 'èx, Roma ëmanu 'icë mitsuribi anun Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosan 'iti bana ñuixunsa tanin.

Usai cara Jesucristomi catamëti 'icë quicë bana 'icë quixun Pablonën ñuia

¹⁶ 'Èx cana ènë bana unicama ñuixuni rabiniman. Axa a bana quicësabi oi Jesucristomi catamëcë uní a ca Nucën Papa Diosan aín cushínbi ainan 'inun iémia. Judíos unicama pain ñuixuntancëxun cana judíosma unicamaribi a bana ñuixunin. ¹⁷ A bana 'unáncë 'ixúinshi cananuna 'unanin, uísaira oquin cara Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu iémia quixun. Nun 'ucha tère-nun Jesucristomi catamëtiashi ca ainan 'inun nu iémia. Usai ami catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan 'iti 'ain. Usai ca 'iti 'icë quiax ca aín bana cuëñëo ësai quia: “Ui unicama cara Nucën Papa Diosan upí isia, ax ca asé-rabi ami catamëti tsóti 'icën”.

Unicaman Nucën Papa Dios 'unánma bana

¹⁸ Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca an aín bana quicësabi oquin 'aisama tancë 'ixun bëtisi uniribi ami sinánxma 'inun quixun paráncë unicama, a uisa cara oti 'icë usoquin castícantí 'icë quixun. ¹⁹ Usa unicamax ca an unio ñucama isquinshi uísaira cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unántisa 'aíshbi ami sinanima. ²⁰ Isquinmabi ca unin Nucën Papa Dios 'unánti 'icën, an unio ñucama isquin. Usa 'ain ca an camabi ñu unio cupí, unin Nucën Papa Dios, ax ca asé-rabi Dios 'icë quixun 'unánan ax ca nëtétimoí usabi cushiira 'icë quixun 'unántisa 'aíshbi ami sináncëma 'icën. Usa 'aish ca, 'unáncëma 'aish cana ami sináncëma 'ain, a unicamax quitima 'icën. ²¹ A unicaman, ui cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánquinbi ca a sinánquin, —mix camina Nucën Papa Dios 'ai —quixun caiman. Nucën Papa Diosan ñu 'axuncëxunbi ca a unicaman —camina nu ñu 'axuan, ca asábi 'icë —quixun rabiquin cacëma 'icën. Caquinma atun sináncësa oquinshi 'acë ñuishi 'acë 'ixun ca 'atima ñuishi 'ai sinánñuma unisa 'icanxa. ²² —'Èx cana sinánñu 'ai —quicë 'aíshbi ca sinánñu-masa 'icën. ²³ Usa 'ixun ca Nucën Papa Dios, ax cushiira 'aish bamatimoí tsócë, a rabiquinma ami manúanan axa bamati 'aínbi uni iscësa oquin ñu unio-nan ñuina pëchiñu 'imainun axa men niríccë ñuina, axa

men nicë ñuina, acama iscësa oquin —ax ca nun dios 'icë —quiquin a rabinuxun unioia.

²⁴ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan atúxa upí 'iti 'aquin-ti éanan a unicaman aín cuëncësabi oquin ñu 'atima 'anun éanxa. Usaquin Nucën Papa Diosan éncëxun ca atúnbi a 'ai rabínquinma 'atima ñuira 'axa. ²⁵ Usa ñu 'aquin ca Nucën Papa Diosan bana cuaquinma, unin cëmëquin ñuicë banaishi sinánxa. Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, a rabiquinma ca an unio ñuishi rabi-axa. Nucën Papa Dios ax ca xëñibua 'aínbi aira unin rabiçë 'iti 'icën.

²⁶ Atúxa usa 'icë ca Nucën Papa Diosan atúan cuëncësabi oi 'iquian ñu 'atima 'anun éanxa. Xanúxribi ca bënëñu 'iisama tani bëbúxmabi bëtsi xanubë 'ia. ²⁷ Usaribiti ca nucë bënë uníxribi xanuñu 'iisama tani, xanúxmabi bëtsi unibë ñunshini 'ia. Usai 'iquin ca uni itsi rabínmia. Usai 'i ca aséribi nucë bënë unin 'acësa oquin sinánma axbi 'uchai Nucën Papa Diosmi sinántisama tania.

²⁸ Usa unicama ca ami sinántisama tania Nucën Papa Diosan aín sinan upíma 'ixun 'atima ñuira 'anun quix-un éanxa. ²⁹ Usa 'ixun ca uisa ñucamax cara 'atima 'icë acama 'aia, bëtsi uni 'atimonan, ainanmabi uni itsin ñu biisa tanan, aín xanuma 'aínbi xanubë 'ianan, xanúxmabi bëtsi unibë 'ianan, bëtsi uni 'icësamaira oi ñuñu 'iisa tania. 'Ianan ca uni 'aisa tanan, bëtsibë cuëbicanánan, uni itsi paránan, uni itsimi 'atimati bannaia. Usa 'aish ca a unicamax 'aisamairai banai uni itsimi manania. ³⁰ Usai 'i ca uni itsi ñu cëmëanan ami sinanima Nucën Papa Diosmi manutia. Usai 'iquin uni itsi —'aisama ca —quixun ñuianan ca abi rabiçati cërúanan raíri unimi nëtëtima 'eséñanan aín tita aín papan bana cuaisama tania. ³¹ Usa 'aish ca sinánñuma 'ianan, aín quicësabi oquin ñu 'acëma 'ianan uni itsi nuibacëma 'ianan abë nishananxbi uni itsibë mëníon-ainsama tanan 'aquina 'icëbi uni 'aquinima. ³² Atun ca 'unania, Nucën Papa Diosan mënífosabi oi ca usa unicama ainanma 'aish xëñibua 'aínbi abë 'itima 'icë quix-un. Usaía Nucën Papa Dios quia a 'unánxunbi ca usa ñu 'aia. Atúinshi 'aíma ca uni itsínribia usaribi oquin 'aia isti cuëñia.

Unin sináncama Nucën Papa Diosan 'unáncë

2 Mitsúnmi uni itsi 'uchocëbëtanbi ca uni raírinën 'unánti 'icën, mitsun camina usa ñu 'ati ca 'ucha 'icë quixun 'unanin. Usa 'ain camina minribi usa ñu 'atancëx —'unánxunma cana 'a —quitima 'ain. ² Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca uni aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin 'aquinbi, upí oquin sinánquin an mënífosabi oquin 'aia quixun. ³ ¿Bëtsi unimi, an ca ñu 'aisama 'aia quiax manánquinbi minribi usaribi oquin ñu 'acëbi ca Nucën Papa Diosan a unishi 'uchonnan mi 'uchotima 'icë quixun caramina sinanin? Usama ca. ⁴ Camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi nuibaíranan, mi 'atima ñu 'acë 'icëbi 'atimoquinma mix sinanati ami sinánun cainia. ¿Axa usa 'aínbi caramina min 'atima ñu 'acë ëni ami sinántisama tanin? ⁵ Usa 'aínbi camina min sinan 'aisama 'aish sinanaisama tan.

Usai 'iquin camina éñquinma camabi nëtën 'atima ñuishi sinánquin usaquin 'ain. A cupí camina anúan Nucën Papa Diosan 'uchañu unicama aín 'ucha cupí castícantí, a nëtën 'aisamaira oquin castíancë 'inuxun 'ain. ⁶ A nëtën ca Nucën Papa Diosan camabi uni uisaquin cara oti 'icë quixun isti 'icën, atun ñu 'acësabi oquin. ⁷ Axa —Nucën Papa Diosan ca 'ë upí isquin abë nëtëtimoí tsónun 'imiti 'icë —qui cuëncë uni, an ca éñquinma Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin ñu 'aia. Usoquin an 'acë uni a ca Nucën Papa Diosan xëñibua 'aínbi abë 'inun 'imia. ⁸ Usaquin 'imianan ca uicamax cara ami sinántisama tanan aín bana quicësabi oquin 'aisama tanquin, atux cuëncësabi oquinshi ñu 'atima 'aia, a unicama Nucën Papa Diosan ami nishquin castí-canti 'icën. ⁹ An castíancë 'aish ca an ñu 'aisama 'acë unicama aín 'ucha cupí, Nucën Papa Diosbë xëñibua 'aínbi 'íma 'aisamairai tëmëratí 'icën. Judíos uni-bunëxëshia tëmëratí 'aínbi ca judíosma unibunëxribi aín 'ucha cupí tëmëratí 'icën. ¹⁰ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan an ainan 'ixun ax cuëncësabi oquin 'acë unicama a uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima chuámarua 'inun 'imianan, abë aín nëtënu 'inun 'imiti 'icën. Judíos unibü 'imainun judíosma uniburibi ca an usaquin 'imiti 'icën. ¹¹ An ca judíos unisaribi judíosma unicamaribi isia.

¹² An Nucën Papa Diosan bana Moisésñen cuëñëo, a 'unáncëma 'ixun ñu 'atima 'acë unicamax ca atun 'ucha cupíbi ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. 'Imainun ca an Nucën Papa Diosan bana Moisésñen cuëñëo 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'acë unicama atux ca aín 'ucha cupí, a bana quiasabi oquin Nucën Papa Diosan 'uchocë 'iti 'icën. ¹³ Aín bana 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni a ca Nucën Papa Diosan upí isima. Usa 'aínbi ca an a bana 'unánquin ax quicësabi oquin 'acë unicama a cuni Nucën Papa Diosan upí 'icë isia. ¹⁴ Usa 'ain ca judíosma unin Nucën Papa Diosan bana Moisésñen cuëñëo 'unánquinmabi atúnbi sinánquin a bana quicësabi oquin 'acë 'ixun, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun 'unania. ¹⁵ Usoquin upí ñu 'aia isquin ca uni itsin 'unánti 'icën, a unicaman ca aséribi aín nuitu mëu 'unania, uisa ñu 'ati cara asábi 'icë 'unánan uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun. Anúan Nucën Papa Diosan camabi uni isti nëtën ca a unicaman aín nuitu mëúbi 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan cara 'ë upí isti 'icë, cara 'ë upíma isti 'icë quixun. A nëtën ca Nucën Papa Diosan camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun 'unánan uisa ñu cara unéxun aín nuitu mëúbi sinánxa, a camabi 'unánquin, uisa cara oti 'icë usoquin 'anun Jesucristo 'amiti 'icën, 'ën unicama ñuix-uncësabi oquin.

Moisésñen cuëñëo bana 'unánquinbia judíos unicaman 'acëma ñuicë bana

¹⁷ Usa 'aínbi camina —'ëx cana judío uni 'ai —quianan —usaía judíos unicama 'inun Moisésñen cuëñëo bana 'unáncë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai quianan —judíosma unicamama, nuishi ca Nucën Pa-

pa Diosan ainan 'inun caísacëxa —quixun sinani rabi-
catin. ¹⁸ Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë 'ixun camina
uisa oquin unin ñu 'ati cara Nucën Papa Dios cuëñia
quixun 'unánan a banaxa quicësabi oquin 'aquin ca
unin upí ñu 'aia quixun 'unanin. ¹⁹ Usa 'aish camina, 'ën
cana an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma unicama
bëxufusa 'aísha bëanquibucënu nicësa 'icëbi a bana
'unánmiti 'ai quin. ²⁰ Moisésnën cuëñëo bana ca uisai
cara judíos uni 'iti 'icë quiax aséabi quia. A bana
'unani camina quin, 'ën cana an ëñë ñucama 'unáncë-
ma unicaman upí oquin cuanun 'unánmiti 'ain. ²¹ ¿Mit-
sun Nucën Papa Diosan bana 'unánquin uni itsi 'unán-
micë 'ixunbi caramina uisa cupí a bana quicësabi
oquin 'aiman? ¿Mitsun, unin ca uni itsin ñu mëcamati-
ma 'icë quixun caquinbi caramina uisa cupí mitsúnribi
ñu mëcamatin? ²² ¿Mitsux, aín xanuma 'ain ca uni itsin
xanubë uni 'itima 'icë quibi caramina uisa cupí mit-
súxribi min xanuma 'aínbi uni itsin xanubë 'in? ¿Dios-
ma 'icëbi ax isa dios 'icë quixun unin cacë, a rabiti ca
'aisama 'icë quixunbi caramina uisa cupí anuxun usa
ñu rabiti xubunu atsintancëxun anu 'icë ñu mëca-
matin? ²³ Mitsux —'ën Moisésnën cuëñëo bana
'unáncë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai
—quixun sináncë 'ixunbi a bana quicësabi oquin 'acë-
ma 'ain ca uni itsin mitsun 'aia isquin sinánti 'icën,
—Nucën Papa Diosan unix usai 'icë 'ain cana aín uni
'iisama tani —quixun. ²⁴ Aséabi mitsu ñui ca Nucën
Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia: “Mitsux judíos
unibu 'ixunbi ñu 'aisama 'aia isi ca judíosma unibunëx
Nucën Papa Diosmi 'atimati banaia”.

²⁵ Mitsun Nucën Papa Diosan bana Moisésnën
cuëñëo quicësabi oquin aséabi 'acë 'ain ca mitsúxmi
'unántioraca ax asábi 'icën. Usa 'aínbi ca a bana
quicësabi oquinmi 'acëma 'ain, mitsúxmi 'unántioraca
ax ñancáishi 'icën. ²⁶ Usaribi oquin ca unicama ax
'unántiocëma 'ixunbi ami catamëquin aín cuëñcësabi
oquin 'acë 'icë Nucën Papa Diosan upí isia, axa 'unán-
tioracacë unicama 'acésaribi oquin. ²⁷ Usa 'ain ca an
'unántiocëma 'ixunbi Nucën Papa Dios cuëñcësabi
oquin 'acë uni a Nucën Papa Diosan upí isti 'icën.
Isanan ca an 'unántiocë 'ixunbi Nucën Papa Diosan ba-
na 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma unica-
ma Nucën Papa Diosan upíma isti 'icën. ²⁸ 'Unántiora-
cacë cupíshima ca uni judío uni 'icën. 'Imainun ca
'unántioracacë uni, ax 'unántioracacëishima aséabi
Nucën Papa Diosmi catamëcë 'iti 'icën. ²⁹ Axa aín nuitu
mëu upiti Nucën Papa Diosmi sináncë uni ax ca aséra-
bi judío uni 'icën. 'Unántioracacë uni ax ca Moisésnën
cuëñcësabi oquin aín namishi usoquin 'acë cupíma aín
nuitu mëu Nucën Papa Diosmi sináncë cupí aséabi
judío uni 'icën. Usa uni ca unían upí isiamabi Nucën
Papa Diosan upí isia.

3 ¿Usa 'ain cara judíos unicamax bëtsi unica-
masamaira 'ic? ¿Unántioracacë 'iti ax cara
ñancáishima 'ic? ² Ca aséabi usama 'icën. Judíos unibu
pain ca Nucën Papa Diosan aín bana 'ináncëxa. 'Inán-
quin ca camabi unin 'unánun a bana judíos uni raíri
cuëñëomiacëxa. ³ ¿Bëtsi bëtsi judíos unicaman Nucën

Papa Diosmi sináncë 'ixunbi ñu 'aisama 'acë ax cara
Nucën Papa Diosan 'ucha 'ic? ⁴ Ca usama 'icën. Uníxa
aín quicësa oquin 'ananbi cëmëti 'aínbi ca Nucën Papa
Diosainshi aséabi camabi ax quiasabi oquin 'aia. Usa
'ain ca Nucën Papa Dios ñui aín bana cuëñëo ësai quia:
Camabi unin ca 'unánti 'icën, min bana ca aséabi upí
'icë quixun. Asábi cara quixun 'unántisa tanquin
isquinbi ca min 'acë ñu asábiira isquin unin —mix cam-
ina upí 'ai —quixun 'unánti 'icën.

⁵ ¿Nun nu ax cuëñcësabi oquin 'aiama oquin, upí
'inun quixun an nu castícania isquian uni raírinën
Nucën Papa Dios, ax ca aín sinan upíira 'icë quixun
'unáncë 'ain caranuna uisoquin sinánti 'ain? ¿An nu
castícanë cupí ca Nucën Papa Dios upíma 'icë quixun
caranuna sinánti 'ain? Usai quicë banax ca unin abi
sináncësa 'icën. ⁶ Usama ca. ¿'Atima ñu 'aiabi isëshicë
'ixun cara Nucën Papa Diosan uisaxun anúan 'ati nëtë
sënëncëbëtan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu
'axa quixun isti 'ic? ⁷ ¿Ami 'u, upí 'inun quixun an nu
castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios, ax ca
aín sinachacë 'icë upí 'inun 'ë castícania isquian uni
raírinën Nucën Papa Dios ax ca aín sinan upíira 'icë
quixun 'unáncë 'aínbi cara uisacasquin Nucën Papa
Diosan 'ë castícania? —quixun sapi ca bëtsi bëtsi unin
sinania. ⁸ ¿Usa 'ain caranuna uisacasquin ñu 'atima
'aiman?, Nucën Papa Diosan sinan ca upí 'icë quixun
unicaman 'unánun. Usai 'uchati ca asábi 'icë ca Pablo
'imainun abë 'icë unicama quia quiax ca bëtsi bëtsi uni
nu 'atimoti sinani nu ñui quia. Usaía ax quicë unicama
a ca Nucën Papa Diosan 'uchoquin castícani 'icën.

Camáxbi cananuna 'uchañu 'ain, quicë bana

⁹ ¿Nucën Papa Diosan cara judíos unicama bëtsi uni-
camasama upíira isin? Usama ca. Cana mitsu can,
judíosma unicama 'icësaribiti ca judíos unicamaribi aín
sinan upíma 'aish 'uchañu 'icën. ¹⁰ Nucën Papa Diosan
bana cuëñëo ca quia:

An ñu upíshi 'acë uni ca 'aíma 'icën, achúshirabi. ¹¹ An
Nucën Papa Diosan bana cuacë uni ca 'aíma 'icën. Axa
Nucën Papa Diosan sinánmicë 'iisa tancë uni ca 'aíma
'icën. ¹² Camabi unix ca Nucën Papa Diosmi manúaxa.
Ami manúxun ca 'atima ñu 'atishi sinania. An upí
ñuishi 'acë uni ca 'aíma 'icën. Achúshirabi ca 'aíma
'icën. ¹³ Anu uni bamacë racáncë quini mapucëma 'ain
ca anuax aín anëcë chiquitia. Usaribiti ca 'atima uni aín
cuëbínuax bana 'atima 'imainun cëmëi quicë bana
chiquitia. Aín banan ca uni itsi ñui cëmëia. Usaquin ca
amia cëmëcë uni masá nuitumia. Aín banax ca runun
cuëbínu 'icë muca, an uni paëocë, usaribi 'icën. ¹⁴ Usa
'aish ca uni itsi ñui 'atimati bananan uni itsimi nishi ba-
naia. ¹⁵ Sinánñumasa 'ixun ca uni 'atishi sinania. ¹⁶ Uinu
cara cuania anuxunbi ca 'atimati banaquin masá nuitu-
mianan uni 'atimamia. ¹⁷ Ca uni itsibë nuibanani upiti
'iti 'unaníma. ¹⁸ Axa nun cushi 'aínbi ca Nucën Papa
Diosmi racuëti sinaníma.

¹⁹ Usa banacama ca judíos unibunën cuanun Nucën
Papa Diosan aín unicama cuëñëomiacëxa quixun
cananuna 'unanin. Aín bana 'ináncëma pain 'ixun ca

Nucèn Papa Diosan judíos unicama ainan 'inun 'imi-acèxa. Ainan 'imitancèxun ca uisaira cara ainan 'aish uni upí 'iti 'icè quixun 'unánun aín bana judíos unicama 'ináncèxa. A bana isquin ca judíos unicamainshima camabi unin 'unánti 'icèn, uisairai 'i cara Nucèn Papa Diosan iscèx atun nuitu upíma 'icè quixun.

Cristomi catamècè unicamaxa Nucèn Papa Diosan iscèx 'uchañuma 'icè ñuicè bana

²¹ Moisésnèn usai judíos unicama 'iti cuèneo bana 'acè cupíma Cristo cupíshi ca usaira oquin Nucèn Papa Diosan uni upí 'imia quixun ca bérí camabi unin upí oquin 'unánti 'icèn. Ca usai 'iti 'icè quixun ca Moisés 'imainun an Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicamanribi cuènocèxa. ²² Camabi uni an Jesucristomi catamèquin —aín quicèsabi oquin ca 'èn 'uchacama térénti 'icè —quixun 'unáncè, acama ca Nucèn Papa Diosan upí isia. Jesucristomi catamècè cupíshi ca an judíos uni 'imainun judíosma uniribi upí isia. ²³ Camabi unia ca Nucèn Papa Diosan iscèx 'uchañu 'icèn. Upíra 'inuan Nucèn Papa Diosan unio 'aishbi ca usama 'icèn. ²⁴ Usa 'icèbi ca Jesucristo, camabi unin 'ucha cupí bama 'aían, cupíoima ami catamètiashi Nucèn Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha téréntiquin uni 'uchañuma isia. ²⁵ Ami catamètia, uni aín 'uchacama téréncè 'inun ca camabi unin 'ucha cupíma Cristo bamanun Nucèn Papa Diosan mēnócèxa. An Jesucristo bamati mēnio 'ixun ca béráma 'iá uniribi, axa sinanatia Nucèn Papa Diosan aín 'uchacama ashiquin manumiacèxa. Usaquin an 'á cupí ca camabi unin 'unánti 'icèn, Nucèn Papa Diosan ca aséabi upíra upí 'ixun an usai ca 'iti 'icè quixun mēnósabi oquin 'aia quixun. ²⁶ Usaribi oquin ca, Nucèn Papa Diosan Jesucristo bamati mēnio 'ixun, bériribi axa Jesucristomi catamècè unicama aín 'uchacama téréntiquin manumia. Usaquin 'acè cupí ca camabi unin 'unánti 'icèn, aséabi ca Nucèn Papa Diosan upíra upí 'ixun an usai ca 'iti 'icè quixun mēnósabi oquin 'aia quixun.

²⁷ An usai ca uni 'iti 'icè quicè bana quicèsabi oquin 'acè uni, ax sapi ca rabíti 'icèn, —'èn nuitu ca Nucèn Papa Diosan upí isia —quixun sinani. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamècè unin 'unania, —Jesucristo cupíshi ca Nucèn Papa Diosan 'è upí isia —quixun. Usaquin 'unani ca rabítima. ²⁸ Cananuna 'unanin, aín ñu upí 'acè cupíma, Jesucristomi sinani ami catamècè cupíshi ca uni Nucèn Papa Diosan aín 'uchacama téréntiquin an iscèx upí 'inun 'imia quixun.

²⁹ ¿Nucèn Papa Diosan cara judíos unicamaishi aín uni 'imianan judíosma unicamaribi aín uni 'imitima 'ic? Ca aturibi ainan 'imiti 'icèn. ³⁰ Nucèn Papa Dios ax ca achúshi 'icèn. An ca judíos unicama 'acésaribi oquin judíosma uniribi Jesucristomi catamècè cupíshi, an iscèx aín nuitu upí 'inun 'imia. ³¹ ¿Jesucristo cupíshi cana 'èn 'ucha téréncè 'aish Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'ai quixun sinánquin caranuna Nucèn Papa Diosan bana Moisésnèn cuèneo ax ca cuatima 'icè quixun sinánti 'ain? Usama ca. Jesucristomi catamètiashi cananuna

aséabi Nucèn Papa Diosan bana quicèsabi oíra 'iti 'ai quixun cananuna unicama ñuixunin.

Amia catamètia Nucèn Papa Diosan Abraham upí isa

⁴ Usa 'ain sapi cananuna quti 'ain, ¿uisa cupí cara nucèn rara Abraham a Nucèn Papa Diosan upí isacèx? ² Aín ñu 'acè cupía Nucèn Papa Diosan upí iscè 'aish ca Abraham —'èxbi cana upí 'ai —quiax rabía 'it-síanxa. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan iscèx, a cupía Abraham rabíti ñu 'aíma 'iacèxa. ³ Abraham ñu ca Nucèn Papa Diosan bana cuèneo èsai quia: “Ami sinánquian, an ca aséabi aín quicèsabi oquin 'ati 'icè quixun 'unáncè 'aish ami catamècè cupí ca Nucèn Papa Diosan Abraham upí isacèxa”. ⁴ Usa 'ain ca ènèx èsa 'icèn. An uni ñu mēèxuncè uni a ca an ñu mēèmicè unin cupíoia. A curíqui ax ca 'ináinshicèma 'icèn, ax ca aín ñu mēècè cupí 'ináncè 'icèn. ⁵ Usa 'aínbi ca axa ñu upí 'acèma 'aishbi, Nucèn Papa Diosan ca aín quicèsabi oquin 'aia quixun 'unani ami sináncè uni a Nucèn Papa Diosan ainan 'imia, an 'uchañu unibi ami catamètia ainan 'imicè 'ixun. ⁶ Upí ñu 'ananbi upíma ñu 'acè 'icèbi ca aín 'uchacama téréntancèxun Nucèn Papa Diosan uni upí isia. Usaquin iscè unia ca cuèènia quiax ca David èsai quiacèxa:

⁷ Ui unicama cara Nucèn Papa Diosan téréntiquin aín 'ucha manuia, acamax ca chuáma tani cuèènia. ⁸ Ui unicama cara Nucèn 'Ibu Diosan aín 'ucha manuquin sinánmitècènimia, ax ca chuámarua tani cuèènia.

⁹ ¿Judíos unicamaishi ñu cara David usai quiacèx? Usama ca. Judíosma unicamaxribi ca aín 'uchacama téréncè 'aish usai cuèènti 'icèn. Cananuna mitsu can, ax aín quicèsabi oquin ca Nucèn Papa Diosan 'ati 'icè quixun sinani ami catamècè cupí ca Nucèn Papa Diosan Abraham upí isacèxa. ¹⁰ ¿Uinsaran cara Nucèn Papa Diosan a upí isacèx? ¿'Unántioracacè 'icè cara Abraham Nucèn Papa Diosan upí isacèx? Usama ca. 'Unántioracacèma pain 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan a upí isacèxa. ¹¹ Nucèn Papa Diosan ca Abraham ami catamètia an upí iscè cupí 'unántioracanun cacèxa. Usaquin Nucèn Papa Diosan Abraham cá cupí cananuna 'unanin, judíosma unicamax ca judíos unibu 'icésaribiti, 'unántioracacèma 'aishbi Nucèn Papa Diosmi catamècè 'aish Abrahamnèn rēbúnquisa 'icè quixun. ¹² Judíos unicamax Abraham 'iásaribiti 'unántioracacè 'aishbi ca axa Abraham 'iásaribiti Nucèn Papa Diosmi catamècècama axèshi aséabi Abrahamnèn rēbúnqui 'icèn.

An ca aín quicèsabi oquin nu ainan 'inun iémiti 'icè quixun sináncè unishi ca Nucèn Papa Diosan ainan 'inun iémia quicè bana

¹³ Nucèn Papa Diosan ca Abraham èsaquin cacèxa: “Mi 'imainun min rēbúnquicamax ca 'itsa 'aish 'ènan 'ianan 'èn mi 'inánti me anu 'iti 'icèn”. Axa usai ca uni 'iti 'icè quicè bana quicèsabi oquin 'acè cupíma aséabi ami catamècè cupíshi ca Nucèn Papa Diosan usaquin Abraham cacèxa. ¹⁴ Usai ca uni 'iti 'icè quicè bana

quicēsabi oquin 'acē cupíshi unicama Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'aish ainan 'ain ca, ami catamēcē cupíshi ca Nucēn Papa Diosan uni upí isia quicē bana ax cēmē 'itsíanxa. Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan aín rēbúnqui ñuiquin Abraham cá bana ax ñancáishi 'it-síanxa. ¹⁵ Cananuna 'unanin, usai ca uni 'iti 'icē quicē bana atúan cuati, a 'aíma 'ain ca anun uni 'uchoti bana 'aíma 'icēn. Usa 'aínbi ca usai ca uni 'iti 'icē quicē bana 'unáncē 'ixunbi axa quicēsabi oquin 'acēma 'aish uni 'uchocē 'iti 'icēn.

¹⁶ Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan Abraham 'imainun aín rēbúnquicamaxa atun ñu 'acē cupíma ami catamētíshi aséربي ainan 'iti mēnócēxa. Judíos unibu, an atun cuati bana quicēsabi oquin 'acē, a unica-maishima, uicamax cara Abraham 'icēsaribiti Nucēn Papa Diosmi catamētia, a camabi ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun 'imia. Usa uni 'aish cananuna nuca-maxribi Abrahamnēn rēbúnquisa 'ain. ¹⁷ Nucēn Papa Diosan bana a ñuiquian cuēnēo ax ca ēsai quia: “Mi cupía min rēbúnqui 'itsaira 'inun cana mi aín rarami 'inun 'imin”. Usaquin ca Nucēn Papa Diosan amia catamēcē 'ixun Abraham cacēxa. Nucēn Papa Dios ax ca an uni bamacēbi tsótēcēnun baísquimiti 'ianan an aín sinanēnshi, 'aíma 'icēbi, ñu uniocē a 'icēn.

¹⁸ Nucēn Papa Diosan “Min rēbúnqui ca 'aisamaira uni 'iti 'icē” quixun cacēxun ca Abrahamnēn sináncēxa, Nucēn Papa Diosan 'ē cacēsabi oi ca 'ēn rēbúnqui 'aisamaira 'iti 'icē quixun. Uisai cara usai 'iti 'icē quixun 'unánquinmabi ca ami catamēquin, Nucēn Papa Dios quicēsabi oi ca 'iti 'icē quixun sináncēxa. ¹⁹ Abraham cien baritiañusa 'aish cushima 'imainun ca aín xanu Sara axribi xēni 'aish tuatisama 'iacēxa. Usa 'ixunbi ca Abrahamnēn —uisa 'aish carana bēchicēñu 'iti 'ai —quixun 'unánquinmabi —Nucēn Papa Diosan 'ē cacēsabi oi ca aséربي 'iti 'icē —quixun sináncēxa. ²⁰ Usai ca 'itima 'icē quixun sinánquinma, Nucēn Papa Diosan ca aséربي aín quicēsabi oquin 'ati 'icē quixun sinani ami catamēquin ca Abrahamnēn Nucēn Papa Dios rabiácēxa. ²¹ Rabiquin ca, an ca aséربي cushi 'ixun ax quicēsabi oquin ñu 'ati 'icē quixun sináncēxa. ²² Usai 'ía ax ami catamēcē cupíshi ca Nucēn Papa Diosan Abraham aséربي upí uni 'icē isacēxa.

²³ An iscēx ca ami catamēcē cupí Abraham upí uni 'icē quixun cuēnēomia 'aínbi ca a banax Abrahamishi ñuiquinma, ²⁴ nuribi ñuiquin Nucēn Papa Diosan aín uni cuēnēomia 'icēn. Usa 'ain cananuna Nucēn Papa Dios, an Nucēn 'Ibu Jesús bamacēbi baísquimia, an ca ami catamēcē cupíshi nu upí isia quixun 'unánti 'ain. ²⁵ Nucēn Papa Diosan ca nun 'uchacama tērécē 'aish-nu upí 'inúan bamanun 'imitancēxun Jesucristo baísquimiacēxa. An usoquin 'á 'aínnu ami catamētia ca Nucēn Papa Diosan nu upí isia.

Jesucristomi catamēcē cupía uni Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'aish xēnibua 'aínbi abē 'iti bana

5 Usai nux Nucēn 'Ibu Jesucristomi catamēcē 'icē, a cupí ca Nucēn Papa Diosan nu upí isia. Usaquian iscēx cananuna abē upí 'ain, Jesucristo cupí. ² Jesu-

cristomi catamēcē cupíshi cananuna uisaira oquin cara Nucēn Papa Diosan nu nuibaquin nu ainan 'inun 'imia quixun 'unanin. Usaquin 'unani cuēnquin cananuna, nux cananuna Nucēn Papa Diosan 'aish aín nētēnu abē 'iti 'ai quixun 'unanin. ³ Usaquin sinánquin cananuna uisai cara ñu 'icēbētanbi ami sinánti ēníma cuēnēn. Cananuna 'unanin, tēmēraquinbi tanshiquin cananuna upiti Jesucristomi catamēti 'unánti 'ai quixun. ⁴ Tēmēraíbi an 'imicēx masá nuitutima ami catamēcē 'aish cananuna Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ain. An iscēx upí 'ixun cananuna 'unánti 'ain, aséربي cananuna aín nētēnu abē 'iti 'ai quixun. ⁵ An ca —aséربي camina 'ēbē 'iti 'ai —quixun caquin nu paraníma. An ca aín Bēru Ñunshin Upí nubē 'inun nu 'inánxa. Nubē 'ixun ca nu 'unánmia uisaira oquin cara Nucēn Papa Diosan nu nuibatia quixun. An ca aséربي nu nuibatia quixun 'unánquin cananuna, nux cananuna aséربي aín nētēnu abē 'iti 'ai quixun 'unanin.

⁶ Nucēn Papa Diosan nu nuibaquin mēnfosabi oi ca, nuxbi nun 'ucha tērēni iétima 'aínbi Cristo aín bamati nētē ucēbē, unicaman 'ucha tērēnux bamacēxa. ⁷ Uinu 'icē uníxbi ca bētsi uni cupí bamatima 'icēn, ax upí uni 'aínbi. Usa 'aínbi sapi ca aséربي upí uni 'icē axa bamati rabanán cuni bētsi uni bamati 'icēn. ⁸ Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan nuxnu 'uchañu 'icēbi nu nuibaquin nun 'ucha tērēnuxa Cristo bamanun mēnócēxa. Usaquian mēnfo sinánquin cananuna 'unanin, uisaira oquin cara nu nuibatia quixun. ⁹ Cristo bama cupí nun 'ucha tērécē 'aish cananuna Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ain. Usa 'aish cananuna anúan Nucēn Papa Diosan camabi unin ñu 'acē isti nētēn an iscēx upí 'aish aséربي 'uchocēma 'iti 'ain. ¹⁰ Nuxnu 'atimaquinshi sinani ami sináncēma 'icēbi ca aín Bēchicē bama cupí Nucēn Papa Diosan nun 'ucha tērēnquin nu nuibaquin ainan 'imia-axa. Nu nuibaquin ainan 'imicē 'icē ca Jesucristo bamaxbi baísquicē ax nubē 'ixun nuxnu aséربي upí 'inun nu 'imia. ¹¹ Usaquin 'imicēx cananuna —Nucēn 'Ibu Jesucristo a cupí cana Nucēn Papa Diosan 'aish abē upí 'ai —quixun 'unani cuēinra cuēnēn.

Adán 'iá 'imainun Jesucristo usai 'iá bana

¹² Usa 'ain ca an pain ñu 'atima 'á achúshi uni a cupíshi camabi unin ñu 'atima 'ati 'unánquin 'aia. Aín 'ucha cupí ca a uni bamacēxa. A uníxa 'atima ñu 'atancēx bama 'ain ca camabi uni atun 'ucha cupí aín bamati nētē ucēbē Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamaia. ¹³ Unían ax quicēsa oquin 'ati bana 'aíma pan 'aínbi ca unin ñu 'atima 'ati 'unáncēxa. Usa 'aínbi ca ax quicēsabi oquin 'ati bana 'aíma 'ain, anun uni 'uchoti bana 'aíma 'iacēxa. ¹⁴ Usa 'aínbi ca Moisés 'aíma pan 'ain Adanēn rēbúnquicama 'uchatancēx bamacēxa, Adanēxa Nucēn Papa Diosan cacēsa oi 'ima 'uchásari 'imabi. Adán cupía camabi uni 'uchacē 'aínbi ca axa a caxu uti a cupíra camabi unin 'ucha tērécē 'iti 'icēn.

¹⁵ Adán cupía unicama 'uchañu 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan a 'uchacama tērécē 'inun mēnócēxa. Adanēxa Nucēn Papa Diosmi 'uchacē cupí ca 'aisamaira uni Nucēn Papa Diosbē 'itimoi bamaia. Usa

'aínbi ca achúshi uni, Jesucristo, a cupía 'aisamaira uni cupíoima abè nètétimoi 'inun Nucèn Papa Diosan mēniócëxa. ¹⁶ Achúshi uníxa 'ucha cupí ca camabi uni Nucèn Papa Diosbè 'itimoi bamati 'iacëxa. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan atun 'uchacama 'itsaira 'icëbi acama tērénquin nètétimoi abè 'inun uni iémia, cupí ñucáquinmabi. Adanëxa 'uchatancëx bama 'aían camabi uni usaribiti 'ucha 'aínbi ca Cristo cupíira, atun 'uchacama tērécë 'aish, abè upí 'inun Nucèn Papa Diosan uni iémia. ¹⁷ Achúshi unia 'uchá cupí ca camabi uni 'uchañu 'aish Nucèn Papa Diosbè 'itimoi bamaia. Usa 'aínbi ca uicama cara Nucèn Papa Diosan nuibaquin atun 'ucha tērénquin upí isia, acamax Jesucristo cupí bētsi sinánñu 'ixun, upí ñu 'atancëx Nucèn Papa Diosbè nètétimoi aín nètënu 'iti 'icën.

¹⁸ Ènëx ca ësa 'icën. Adán cupía camabi uni 'uchocë 'aínbi ca Nucèn 'Ibu Jesucristonën bamaquin camabi uníxa 'uchocëma 'ianan Nucèn Papa Diosnan 'inun mēniócëxa. ¹⁹ Achúshi uni, Adán, axa Nucèn Papa Dios quicësabi oi 'iáma cupí ca 'aisamaira uni 'uchañu 'icën. Usa 'aínbi ca bētsi uni, Jesucristo, axira Nucèn Papa Dios quicësabi oi 'iá cupí 'aisamaira uni Nucèn Papa Diosan upí isia.

²⁰ Unían —nux cananuna 'uchañuira 'aish upíma 'ai —quixun 'unánun ca Nucèn Papa Diosan uisai cara uni 'iti 'icë quicë bana Moisés cuēñeomiácëxa. 'Uchañuira 'icëbi uni nuibairquin ca Nucèn Papa Diosan atun 'uchacama tērécë 'inun mēniócëxa. ²¹ Usoquin mēniócëx ca camabi uni aín 'ucha cupí Nucèn Papa Diosbè 'itimoi bamati 'aishbi Nucèn 'Ibu Jesucristo cupí aín 'ucha tērécë 'ianan bētsi sinánñu 'ixun upí ñu 'atancëx Nucèn Papa Diosan nètënu abè xēnibua 'aínbi 'iti 'icën.

Ainan 'aish 'uchatëcënxma Cristo cupí Nucèn Papa Diosnan 'iti bana

6 ¿Nux 'uchañuira 'icëbi ca Nucèn Papa Diosan Jesucristo cupí nu upí isia quixun sinani caranuna uisari quití 'ain? ¿Nucèn Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha tērécëcënx caranuna amiribi amiribi 'uchati 'ain? ² Usama ca. Nun 'ucha cupí Jesucristo bama 'ain cananuna nux 'uchatëcënxma abè bamacësa 'ain. Usa 'aish cananuna unin bamaquin aín 'ucha ashiquin ëncësa usaribi 'ain. ¿Usa 'aish caranuna uisa cupí 'uchaíshi tsóti 'ain? ³ Cananuna usai 'itima 'ain. ¿Jesucristonën uni ax ca nashimicë 'aish 'uchatëcëntimoi Cristobè bamacësa 'icë quixun caramina 'unaniman? ⁴ Nux nashimicë 'aish cananuna Jesucristo, nun 'ucha cupí bama 'ain 'uchatëcëntimoi abè bamacësa 'ian. Usa 'aish cananuna bamacëbia Nucèn Papa Diosan Jesucristo, aín cushínbi baísqimia cupí, usaribi 'aish bētsi sinánñu 'ianan bërâma 'icësaí 'itëcëntima oquin Nucèn Papa Diosan 'imicë 'ain.

⁵ Nubëa Cristo 'ain cananuna abè bamacësa 'aish axa bamatancëx bētsi 'inun baísqicësaribi 'iti 'ain. ⁶ Cananuna 'unanin, Cristonanma pain 'ixun cananuna ënquinma nux cuëncësabi oquinshi ñu 'atima 'acën. Usa ñu sinántëcënxma cananuna Cristobè bamacësa

'ixun 'uchati sinántëcëntima 'ain. Uni bamacë an ca ñu 'aisama 'ati sinántëcënima. Usaribi oquin cananuna nux Cristobè bamacësa 'ixun ñu 'atima 'atëcënti sinántima 'ain. ⁷ Usa 'aish cananuna unían bamaquin aín 'ucha ashiquin ëncësa usaribi 'ain. ⁸ Cananuna 'unanin, bamaxbi baísqia 'aish ca Cristo uínsaran nètënbí bamatëcëntima 'icën. Axa bamatëcënti ca 'aíma 'icën. —Usa ca —quixun 'unánquin cananuna ësaquinribi 'unanin, nun 'uchacama ëni Cristobè bamacësa 'aish cananuna abè baísqicësa 'aish xēnibua 'aínbi abè 'iti 'ain. ¹⁰ Cristo ax ca camabi unían ñu 'atima 'acëcama nètënx achúshitishi bamacëxa. Bamatancëx, bamatëcëntimoi baísqia 'aish ca ax Nucèn Papa Dios cuëncësabi oíira 'ia. ¹¹ Usaribiti camina mitsux Cristobè bamacësa 'ixun mitsun 'ucha ashiquin ëncë 'aish, abè baísqicësa 'aish Jesucristo 'icësaribiti Nucèn Papa Dios cuëncësabi oíira 'iti 'ain.

¹² Usa 'ixun camina 'uchañu 'aish 'atima sinánñu 'ixun mitsun sináncësa oquinshi 'aisama ñu 'atima 'ain.

¹³ Cristonanma 'ixun uisa ñu cara 'atima 'icë quixun 'unánquinbi 'á 'aishbi camina Cristo cupí Nucèn Papa Diosan uni 'aish usai 'iman. Usa 'aish camina mitsux Nucèn Papa Diosbè 'itimoi bamati 'iá 'aishbi bërí aín uni 'aish ax cuëncësabi oi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu 'aisama 'aquinma Nucèn Papa Dios cuëncë ñuishi 'ati 'ain.

An ñu mēemicë unin uni ñu mēëxuncësaribi oquin 'uchañu unin ñunshin 'atimanën 'apu ñu mēëxuncë bana

¹⁵ ¿Axa quicësabi oínu 'iti bana quicësabi oquinu 'acë cupíma ami catamëtiaishi ca Nucèn Papa Diosan 'ën 'uchacama tērécënti 'icë quixun sinánquin, caranuna amiribi amiribi 'aisama ñu 'atëcënti 'ain? Cananuna 'atima 'ain. ¹⁶ Camina upí oquin 'unanin, mitsun uni itsi —ëx cana min uni 'iisa tani —quixun catancëxun camina aín uni 'ixun ax quicësabi oquinshi ñu 'axunti 'ain. Usaribiti ca uni ñunshin 'atimanën 'apu cuëncësabi oquinshi 'acë 'aish aín uni 'icën. Aín uni 'aish ca Nucèn Papa Diosbè 'itimoi bamati 'icën. Usa 'aínbi ca uni itsix Nucèn Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë 'aish aín uni 'ianan an iscëx upí 'icën. ¹⁷ Mitsux ñunshin 'atimanën 'apu cuëncësabi oquinshi 'acë 'iá 'aishbi camina bërí usama 'ain. Camina a aín unicaman mitsu 'unánmicë bana Cristo ñuicë sinánan a bana quicësabi oquin 'ain. Mitsun ñu 'atima 'ácama ëncë 'ixun camina Nucèn Papa Dios cuëncësabi oquin ñu upíshi 'ain. Usaquinmi 'aia mitsu 'unánquin cana cuëncënx Nucèn Papa Dios —asábi ca —quixun cain. ¹⁹ Mitsúxmi unin sináncësa oquin sináncë 'icë cana mitsúnmi cuaisa banáinshi mitsu ñuixunin. Bërâma camina mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu 'atima 'atishi sinánquin usoquinshi 'acën. Usoquin 'á 'ixunbi camina bërí mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu upíshi 'ati sinánquin usoquinshi 'ati 'ain, usaquinmi 'acëbëa Nucèn Papa Dios cuëncënx.

²⁰ Ñu 'atima 'atishi sináncë 'ixun camina mitsun bërâma Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ati sinánma 'ain. ²¹ Ñancábi camina usa ñu 'acën. Mitsúxmi usai 'iá sinani camina bërí rabinin. Usa ñucama 'ati an ëncëma unix ca usabi 'aish ashiti Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'icën. ²² Mitsúnmi ñu 'atima 'atëcënxunma 'anun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun camina ax cuëencësabi oquin 'ain. Usoquin 'aia ca Nucën Papa Diosan mitsu an iscëxmi upí 'inun 'imía. 'Imianan ca nëtétimoïmi abë 'inun mitsu 'imía. ²³ Aín 'ucha cupí ca uní iétimoï bamati 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín 'ucha tërénun Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë unicama a abë xenibua 'aínbi 'inun Nucën Papa Diosan iémia.

Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana

7 'Ën xucéantu, mitsúnribi a bana 'unáncë 'ixun camina 'unanin, bamacëma pain 'ixuinshi ca unin atúan ax quicësabi oquin 'ati bana axa quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Bamaxun cuni ca a bana quicësabi oquin 'atima 'icën. ² Ësa ca. Nun ax quicësabi oquin 'ati bana ca quia, bënëñu xanun ca aín bënë bamacëma pain 'icë ëntima 'icën. Aín bënë bamacëbë cuni ca bënutisa tani bënuti 'icën. ³ Aín bënë bamacëma 'aian bëtsi unibë 'iti ca 'ucha 'icën. Usa 'aínbi ca aín bënë bamacëbetan 'aisa tanquin uni itsi bënëoti 'icën. Usaquian bënëoti ca 'uchama 'icën. ⁴ 'Ën xucéantu, usaribi camina mitsux 'ain. Usai uni 'iti bana quicësa oíshi 'iá 'aishbi camina bërí abë axa bamaxbi baísqicë Cristo ami catamëti, aín bana quicësabi oíshi 'in. Usa 'ixun camina ax cuëencësabi oi 'iquin Nucën Papa Dios cuëenmin. ⁵ Ainanma pain 'aish nux cuëencësabi oi 'iquin cananuna, ñu 'atima 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana 'unánxunbi nun sinan upíma 'ixun, usa ñu 'acën. Usa ñu 'acë 'aish cananuna Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën. ⁶ Usai 'iá 'aishbi cananuna nun, ax quicësabi oquin 'ati bana axa quicësabi oquin 'acë cupíma, Cristomi catamëtishi ainan 'ixun aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun bëtsi oquin sinánquin Nucën Papa Dios cuëencësabi oquinshi 'ain.

Nun sinán upíma cupí cananuna 'atima ñu 'ai quicë bana

⁷ A bana, uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, a banacama ca asábi 'icën. A bana 'aíma 'ain cananuna uisa ñuxira cara 'atima 'icë quixun 'unánma 'itsían. A bana "mix camina bëtsi unin ñu minan 'inun cuëencë 'itima 'ai" quicëma 'ain cananuna usai 'iti ca 'aisama 'icë quixun 'unánma 'itsían. ⁸ A bana usai ca uni 'itima 'icë quicë, ax asábi 'aínbi cananuna nun sinan upíma 'aish, a bana 'unáncë 'aishbi usai 'icë cupí 'uchoti 'iacën. A bana, usai ca uni 'itima 'icë quicë, ax 'aíma 'ain ca anun nu 'uchoti bana 'aíma 'itsíanxa. ⁹ 'Ën uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë bana 'unánma 'ixun cana ñu 'aisama 'aquinbi usaquin 'ati ca 'aisama 'icë quixun 'unánma 'ain. Usai 'itancëxunbi cana a bana 'unáncën. 'Unánquin cana ñu 'atima 'ati ax ca 'uchaira 'icë quixun 'unánxunbi 'acë 'aish 'ën 'ucha

cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën. ¹⁰ Ësa ca. A isía ax cuëencësabi oi, usai aín uni 'inuan Nucën Papa Diosan 'inan bana, ax quicësabi oi 'icëma cupí 'uchocë 'aish cana Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën. ¹¹ A bana quicësabi oquin 'ai cana 'uchatima 'ai quixun sinaníbi a bana quicësabi oíra 'icëma 'ixun cana, uisaira carana 'uchai quixun sinani bënëácën. A bana asábi 'aínbi a bana cupí 'uchocë 'aish cana Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën.

¹² Usa 'ain cananuna 'unanin, nun ax quicësabi oquin 'ati banax ca upí 'icën, a bana uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, ax ca aséabi upí 'icën. ¹³ ¿A bana aséabi upí 'aínbi caranuna a bana cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'ain? Usama ca. Nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ai cananuna Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën. Usai 'iquin cananuna 'unáncën, 'uchati ca 'aisama 'icë quixun. Usa 'ixun cananuna uisa ñu cara upí 'icë, uisa ñu cara 'aisama 'icë quicë bana axa aséabi 'aínbi ax quicësabi oquin 'acëma 'aish cananuna 'aisama 'ai quixun 'unáncën.

¹⁴ Cananuna 'unanin, a bana uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, ax ca upí 'icë quixun. A bana asábi 'aínbi cananuna Jesucristonanma 'aish nun sinan 'aisama 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncën. ¹⁵ Upí ñu 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. A 'aquinma cananuna a nun 'aisama tancë ñu a 'ain. Uisa 'ixun carana 'ën a 'aisa tancë ñu upí 'aquinma a 'ën 'aisama tancë ñu 'atima a 'ai quixun cana 'unaniman. ¹⁶ Ñu 'aisama 'acë 'ixunbi, usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana 'unánquin, 'ën usa ñu 'aisama tania isquin ca unin 'unánti 'icën, 'ën sináncëx ca a bana upí 'aish cuati 'icë quixun. ¹⁷ 'Aisama tanquinbi cananuna ñu 'atima 'ain, nun sinan upíma cupí. ¹⁸ 'Ënëx ca ësa 'icën. Cananuna 'unanin, nun sinan upíma 'ixun cananuna ñu upí 'atima 'ain. Ñu upíshi 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. ¹⁹ Nun 'aisa tancë ñu upí a cananuna 'aiman. Nun 'aisama tancë ñu 'atima a cananuna 'ain. ²⁰ Nun ñu 'atima 'atëcëinsama tanquinbi 'acë ax ca nunbi cuëenquin 'acëma 'icën. Nun sinan upíma 'ixun 'acë ca ax 'icën.

²¹ Nun 'unáncëx ca ësa 'icën: Ñu upíshi 'ati sinánquinbi cananuna bënëñquinshi ñu 'atima 'atëcënin. ²² Nun nuitu mëu cananuna aséabi Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'aisa tanin, axa usáinu 'inun quicë bana ca upí 'icë quixun 'unánquin. ²³ Usaquin 'unánquinbi cananuna nun sinan 'atima 'ixun bëtsi oquin sinanin. Usaquin sinánquin cananuna ñu 'atima 'atëcënti sinanin. Sinántancëxun cananuna 'atëcënin.

²⁴ Usa 'aish cananuna masá nuituirai sináncasmáin. ¿Nun sinan upíma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamaima 'inun cara uin nu iémiti 'ic? ²⁵ An nu iémiti ax ca Nucën Papa Dios 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo cupí. An ca nu iémiti 'icë quixun 'unánquin cananuna —asábi ca —quixun cain. Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ati 'ixunbi cananuna nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ain. Usaquin 'axunma 'anun ca Nucën Papa Diosainshi nu iémiti 'icën.

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicéxa Nucën Papa Diosan unicama bëtsi sinánñu 'iti bana

8 Usa 'ain ca uicamax cara Cristo Jesús abë 'icë, acama Nucën Papa Diosan 'uchoima. Usa unicamax ca Cristonanma uni 'icésai ax cuëencésarishi 'ima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicésabi oi 'ia. ² Nuxnu ami catamécë 'aish Cristo Jesúsabë achúshisa 'icë ca aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'ixun ñu 'atima, a 'aia uni Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati, a 'atëcënxunma 'anun nu 'imiäxa. ³ Uisa ñux cara 'ati 'icë, uisa ñux cara 'atima 'icë quicë bana a 'unánquinbi ca aín sinan upíma 'ixun unin a bana quicésabi oquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unían a bana quicésabi oquin 'anun quixun Nucën Papa Diosan aín Bëchicë, nusaribi uni 'inun, xuacëxa. Xutancëxun ca aín Bëchicë, 'uchañuma 'aishbia camabi unin 'ucha cupí bamanun 'imiquin uni, aín 'uchacama téréanan 'uchatëcëanxma 'inun mënóçëxa. ⁴ Nuxnu uisa ñu 'ati cara upí 'icë quicë banaxa quicésabi oquin 'anan, nunbi 'atima ñu 'ati sinánquinbi tënëquin a 'áima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicésabi oi 'inun ca aín Bëchicë bamanun Nucën Papa Diosan 'imiäcëxa.

⁵ An Jesucristomi sinánquinma aín cuëencësa oquinshi 'ati sináncë unin ca ënë nëtënu 'icë ñuishi 'ati sinania. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi sináncë unin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun an sinánmicésabi oíshi 'iti sinania. ⁶ An Nucën Papa Dios cuëencësoi 'iti sinánquinma ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë uni, ax Nucën Papa Diosnanma 'aish abë 'itimoi bamati 'icën. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicésabi oíshi 'iti sináncë uni, ax Nucën Papa Diosbë upí 'aish abë nëtétimoi tsóti sinani chuámarua tani cuëenia. ⁷ An ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë uni an ca Nucën Papa Dios cuëencésabi oi 'iti sinanima. Usa 'ixun ca aséabi aín bana 'unáncëma 'aish ami nishcësa 'ixun aña ñu cara 'aisa tania a ñu 'aia. Usaquin 'aquin ca Nucën Papa Diosan bana cuaisama tanan a bana quicésabi oquin 'aima. ⁸ Usa 'ain ca axa ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani atun cuëencësa oíshi 'icë unicama an Nucën Papa Dios cuëemima.

⁹ Usa 'aínbi camina mitsux usama 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain camina an ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unin sináncësa oquin sinánquinma, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicésabi oquinshi sinanin. Uicamax cara aín Bëru Ñunshin Upíñuma 'icë, acamax ca Cristonanma 'icën. ¹⁰ Aín 'ucha cupí ca camabi uni bamaia. Usa 'aínbi camina mitsux, Cristo mitsubë cupí, Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'ain ca mitsun namíxa bamacëbëbi mitsun bëru ñunshin bamatimoi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën. ¹¹ Nucën Papa Dios, an Jesús bamacëbi baísqüimía, aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ixun ca an Cristo Jesús bamacëbi baísqüimía anbi mitsuribi bamacëbi Cristo utëcëncëbëtan baísqüimíti 'icën, aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain.

¹² Ën xucéantu, mitsu cana cain, nux Jesucristonan 'aish aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'ain cananuna ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani nux cuëencësa oi 'itima 'ain. ¹³ Axa ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani aín cuëencësa oíshi 'icë uni ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish abë 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicésabi oquin ñu 'atima 'ati ëncë uni, ax cuni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën.

¹⁴ Uicaman cara an sinánmicëxun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicésabi oquin 'aia, acamax ca aséabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'icën. ¹⁵ Usa uni camina mitsux 'ain. Mitsu aín bëchicë 'imiquin ca Nucën Papa Diosan mitsúxmi bëräma 'íasaribiti mitsun 'ucha cupí ami racuëtëcënun 'imicëma 'icën. Aín Bëru Ñunshin Upí an ca, ainan 'aish cuëenquinu Nucën Papa Dios, Paponun nu 'imia. ¹⁶ Aín Bëru Ñunshin Upitanbi ca nun nuito mëuxun nu 'unánmia, nux cananuna aséabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'ai quixun. ¹⁷ Aín bëchicë 'icë ca Nucën Papa Diosan ax quicésabi oquin nu 'aquianan aín nëtënu abë 'inun nu 'imiti 'icën. Ainan 'icë ca Nucën Papa Diosan Cristosaribi nu 'imiti 'icën. Cristonan 'ixunu tëmëraquinbi ax cuëencésabi oquin 'ati ëncëma 'icë ca Nucën Papa Diosan nuribi aín quicésabi oquin aín nëtënu Cristobë 'inun nu 'imiti 'icën.

¹⁸ Ën cana —aséabi ca usai 'iti 'icë —quixun 'unanin. Ënë nëtënuax Cristonan cupí tëmëracë 'ixunbi cananuna Cristobë aín nëtënu 'aish cuëenquin —ën tëmëratí ca asábi 'iaxa —quixun sinánti 'ain. ¹⁹ Cristo utëcëntamainun ca axbi 'iti 'aishmabi, usai 'itioquian Nucën Papa Diosan mëníósabi oi camabi ñu tëmëranan chëñutia. Unin 'ucha cupí usai tëmëranan chëquiti 'ixunbi ca camabi ñu 'imainun camabi unínribi anúnra 'áimai tëmëranan chëquiti nëtë cainia. ²¹ A nëtë ucëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín bëchicëcama cuëeni Cristosaribi 'inun 'imiti 'icën. 'Imianan ca camabi ñuxa chëquitëcënunma ió 'imiti 'icën. Uisairai cara Nucën Papa Diosan bëchicëcama Cristosaribi 'iti 'icë quixun ca camabi ñu, a Nucën Papa Diosan unio, an istisa tanquin Nucën Papa Diosan atu isminun quixun bënëquin cainia. ²² Cananuna 'unanin, nëtë ióñu a pain uniocëxbi uni 'ucha cupía camabi ñu, uniribi, tëmëranan chëquiti oquin Nucën Papa Diosan 'imiá 'aish ca bërí usai 'ia quixun. Usa 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan ióotëcënun cainia, anun bacénti nëtéan xanun tëmëraquin aín bacénti caíncë, usaribi oquin. ²³ Camabi ñun a Nucën Papa Diosan ióotëcënun caínmainun cananuna nunribi Nucën Papa Diosan nu ióotëcënun bënëquin cainin. Nucën Papa Diosan nu aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'inun 'ináncë 'ain cananuna 'unanin, an ca aséabi camabi aín bana quicésabi oquin nu 'imiti 'icë quixun. Usaquin 'unánquin cananuna nun aín bëchicë 'aish aín nëtënu bëtsi namiñu 'iti cainin. ²⁴ Nux Cristomi catamëti ainan 'aish abë nëtétimoi tsónun iémiquin ca Nucën Papa Diosan uisoquin cara nu 'imiti 'icë quixun isnuxun caínun nu iémiäcëxa. Nua camabi an cacésabi oquin 'imicë 'ixun cananuna, bëtsi cananuna 'iti 'ai quixun sinánquin caínstianxma. ²⁵ Usa 'aín-

bi cananuna usaquin nu 'imicëma pain 'ixun usai 'iti cainin. Cananuna —bëtsi cana 'iti 'ai —quixun sinánquinbi uisa caranuna 'iti 'ai quixun 'unánquinmabi a isnuxun —aséribi ca usai 'iti 'icë —quixun cuëenquin cainin.

²⁶ Uisa caranuna 'iti 'ai quixun isnuxun cainia ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí an nuxnu têmëraiaibi nu 'aquinia. An nu 'aquinun quixun caquinbi cananuna uisaquin cai carana Nucën Papa Diosbë banati 'ai quixun upí oquin 'unaniman. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí anbi nu Nucën Papa Dios ñucáxunia. Usoquin nu 'aquinquin ca nun nu a Nucën Papa Dios ñucácëma banacama a nu ñucáxunia. ²⁷ An ca Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin aín unicama a ñucáxunia. Usa 'ain ca Nucën Papa Dios, an camabi unin nuitu mëu sináncë ñu 'unáncë, an uisa ñu cara aín Bëru Ñunshin Upitan nu ñucáxunia a cuatia.

Uisai cara ainan 'inun Nucën Papa Diosan caíscë unicama 'iti 'icë quicë bana

²⁸ Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca uisa ñu cara 'ia abi, ax ami sináncë unicamaxa an 'aquincëx, upí 'inun mëníoxunia, atúan ax cuëencësabi oquin ñu 'amainun. A unicama ax cuëencësabi oquin ainan 'inun sinánmicë 'ixun ca Nucën Papa Diosan usoquin 'aia.

²⁹ Ui unicama cara ainan 'iti 'icë quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicëñëxa aín unicaman cushi 'inun atux aín Bëchicë 'icësaribiti 'inun mëníocëxa. ³⁰ Uicamax cara usai ainan 'iti 'icë quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan acama an sinánmicëxa ami catamëtia atun 'uchacama tërénquin ainan 'imiáxa. 'Imiquin ca atux aín nètënu abë 'iti 'imiáxa.

³¹ ¿A ñucama sinánquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan bërúancë 'icë ca an ëncëma 'icë uínbi uisashi cara oquinbi a nubë ënanamima. ³² An ca —'ën Bëchicë ca bamatima 'icë —quiquinma nun 'uchacama cupía bamanun ënë nètënu aín Bëchicë xuacëxa. Usa 'ixun ca aín Bëchicë cupínu nux upitax tsónun nu 'imianan anun nu upitax tsóti ñucamaribi nu 'inánti 'icën.

³³ ¿An ainan 'inun caíscë unicamaxa an iscëx upí 'ain cara uin Nucën Papa Dios —min unix ca 'uchaxa —quixun cati 'ic? Usaquin cacëxunbia an —ax ca 'uchañuma 'icë —quixun cati ca Nucën Papa Dios 'icën.

³⁴ ¿Uin cara nu 'uchoti 'ic? Cristo bamacëbia Nucën Papa Diosan baísqumicë, an ca aín nètënu abë 'Apu 'aish aín mëqueu 'ixun, nu Nucën Papa Dios ñucáxunia. Ñucáxuncë 'ixun ca an aséribi nu 'uchotima 'icën.

³⁵ ¿Uinu 'icë unin cara Cristocëñun nu ënananmiti 'ic? Ca 'atima 'icën. Nuxnu têmëranan masá nuituanan bëtsi unin bëtsi bëtsi ocë 'ianan 'acëñuma 'ianan chupañuma 'ianan bamatisa 'ianan unin 'aisa tancë 'iti, a ñucamaribi ca Cristocëñun nu ënananmitima 'icën.

³⁶ Ésaí ca Nucën Papa Diosan bana cuëneo quia:

Nuxnu minan 'icë ca unin numi nishquin nuibaquinma nu bëtsi bëtsi oia. 'Aracacë ñuinacama 'anuxun 'acësa oquin ca nu 'aisa tanquin bëtsi bëtsi oia.

³⁷ Usa ñu 'icëbëtanbia Cristonën nu nuibaquin cushiocëx cananuna ami catamëti ëníma amiira cushiin, têmëracëma pain 'aíshnu 'icësamairai. ³⁸ Usa 'ain cana aséribi 'unanin, Nucën Papa Dioscëñun an nu ënananmiti ñu ca 'aíma 'icën. Nux bamati 'imainun nun tsóti 'imainun ángelcama 'imainun ñunshin 'atimacama 'imainun uisa cushi cara, acama 'imainun axa bërí uisai cara 'icë uisa ñucama cara, 'imainun axa uisai cara 'iti, a ñucamanbi ca Nucën Papa Dioscëñun nu ënananmitima 'icën. ³⁹ Ñunshin 'atimanën 'apucama 'imainun, uisa ñunshin cara, acama 'imainun ënë nètënu 'icë 'apucamaribi 'imainun axa naí manámi 'icëcama 'imainun axa naí meu 'icëcamaribi, 'imainun uisa ñucama cara Nucën Papa Diosan unio 'icë, acamanbi ca Nucën Papa Dioscëñun nu ënananmitima 'icën. Uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun ca Nucën Papa Diosan Jesucristo ënë menu xuquin nu ismiacëxa.

Israelnën rëbúnqui ainan 'inun Nucën Papa Diosan caísa

9 Cristonan 'ixun cana cëmëquinma ënë banaribi mitsu cain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upi-tan 'ë 'unánmicëxun cana 'ën nuitu mëu 'unanin, 'ën mitsu bërí caísa tancë bana ënëx ca aséribi 'icë quixun. ² Ésaquin cana mitsu cain, judíos unibu 'ën aintsicama Jesucristonanma 'icë, imébi nètëñbi sinani cana 'aisamaira masá nuitutin. ³ Usai 'iti 'aínbi atúxa Cristonan 'inun 'ëx ainanma 'aish Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'acë 'iisa cana tanin. ⁴ 'Ën aintsicama judíos unibu atux ca 'ësaribi Israelnën rëbúnqui 'icën. Israelnën rëbúnqui, judíos unicama, ca Nucën Papa Diosan aín uni 'inun caísaçëxa. Caístancëxun ca, aséribi ca ax Dios 'icë quixun 'unánun, Israel unicama aín cushi ismianan aín pëcacë aribi ismiacëxa. An ca atu ainan 'imiquin atúan uisai cara ainan 'aish 'iti 'icë quixun 'unánun aín banacama Moisés cuëneomiçacëxa. Cuëneomiquin ca anuxun a rabiti xubu 'atancëxun cara uisoquin a rabiti 'icë quixun canan uisaira oquin cara an atu bërúanti 'icë quixun cacëxa. ⁵ Israel unicamax ca Abraham 'imainun Isaac 'imainun Jacob, Israelribi cacë, acaman rëbúnqui 'icën. Uni 'aish ca Cristonën 'unánpaparibi Israelnën rëbúnqui 'iacëxa. Ax Diosribi 'aish ca camabi uni, camabi ñun 'ibu 'ianan ángelcaman 'iburibi 'icën. A ca camabi unin xëñibua 'aínbi rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

⁶ Israelnën rëbúnqui judíos unicama camáxira Nucën Papa Diosnanma 'aínbi cananuna sinántima 'ain, Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin Israel unicama ainan 'imiama 'icë quixun. Israelnën rëbúnqui 'aíshbi ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëmacamax aséribi Nucën Papa Diosnanma 'icën. ⁷ Nucën Papa Diosan ca Abraham cacëxa: “Min bëchicë Isaac aín rëbúnquishi ca aséribi min rëbúnqui 'aish 'ën unibu 'iti 'icë” quixun. —Min bëchicë itsi aín rëbúnquicamax ca 'ën unibu 'iti 'icë —quixun ca Nucën Papa Diosan Abraham cáma 'icën. “Isaacnën rëbúnquínëxëshi ca 'ënan 'iti 'icë” quixun ca cacëxa. ⁸ Usa 'ain cananuna 'unanin, ui uníxbi ca aín chaiti cupíshi Nucën Papa Diosan uni

'itima 'icèn. Nucèn Papa Diosan aín bana quicèsabi oquin usaquin 'imicè 'aish cuni ca uni ainan 'aish asérabi Abrahamnèn rēbúnqui 'ia. ⁹ Ènèx ca Nucèn Papa Diosan, Isaac bëchitisama pain 'icè, Abraham cá bana a 'icèn: "Achúshi baritia 'icèbèa Sara tuáñu 'ain cana minu utēcènin".

¹⁰ Ènèribi cananuna sinánti 'ain: Rebecanèn tuá rabé ax ca nucèn rara Isaacnēbia bëchicè 'iacèxa. ¹¹ A tuá rabé bacēncēma pain 'ixun ñu 'atima 'ati 'unāncēma 'ianan ñu upí 'ati 'unāncēma pain 'ain, ca Nucèn Papa Diosan Rebeca cacèxa: "A painmi bacēncè tuá an ca canitançèxun aín 'anáca ñu 'axunuxun 'aia" quixun. A tuá rabé aín rēbúnqui ñui ca Nucèn Papa Diosan bana cuēnèo èsairibi quia: "Esaúnèn rēbúnqui 'acēsamaira oquin cana Jacobnèn rēbúnqui nuibatín". Usaquin sinánquin cananuna 'unanin, Nucèn Papa Diosan ca aín cuēncēsabi oquinshi uni ainan 'inun caisia, aín ñu upí 'acè cupíma.

¹⁴ ¿Usaquian caiscè cupí caranuna —Nucèn Papa Diosan ca 'atimaquin sinania —quiti 'ain? Cananuna usai quitima 'ain. ¹⁵ An ca Moisés èsoquin cacèxa: "Axa 'èx cuēncēsabi oi 'èn uni 'iti unicama a cana 'ènan 'im-iti 'ain. A 'èx cuēncēsabi oquin 'èn nuibati unicama a cana nuibati 'ain". ¹⁶ Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucèn Papa Diosan ca aín cuēncèsa oquinshi uni nuibaquin ainan 'inun caisia. —È ca an caísti 'icè —quicè cupíma 'imainun a cuēnminuxun ñu upí 'acè cupíma, aín cuēncèsa oquinshi ca Nucèn Papa Diosan ainan 'inun uni caisia. ¹⁷ Usaribi oi ca Faraón ñui Nucèn Papa Diosan bana cuēnèo èsai quia: "Camabi unían 'èn cushi 'unánun cana mi Egipto menu 'icè unicaman 'apu 'imin. Mixmi 'apu 'icèbètan 'èn min menuxun ñu 'aia chaniolia cuaquin ca camabi menu 'icè unin 'èx cana asérabi cushi 'ai quixun 'unánti 'icèn". ¹⁸ Nucèn Papa Diosan ca aín cuēncēsabi oquin uni raíri nuibaquin ainan 'inun 'imia. 'Imianan ca uni raíri axa 'aisama 'icè usabia 'inun 'imia.

¹⁹ Usaquian 'acè cupí sapi camina 'è cati 'ain:

—¿Usa 'ain cara usabi 'inun 'imicè 'ixunbi uisa cupí Nucèn Papa Diosan uni 'uchoin? ¿Usashia 'inuan 'imicè uni an cara usai 'inuan Nucèn Papa Diosan 'imicè a bëtsioti 'ic? Ca 'atima 'icèn. ²⁰ Mitsúnmi 'è usaquin cacèxunbi cana mitsu cain, ¿Mitsux unishi 'aishbi caramina Nucèn Papa Diosbè cuèbicanánti 'ain? ¿Ñutè banati 'unan 'ixun cara —¿uisoti caramina èsoquin 'è 'ai? —quixun an 'acè xanu cati 'ic? Ca catima 'icèn. ²¹ An ñutè ocè xanu an ca ax cuēncèsa oquin ñutè 'ati 'icèn. 'Aisa tanquin ca bëtsi ñutè anun ñu xèati 'ati 'icèn. 'Anan ca a mapúbí bëtsi ñutèribi anun ñu 'aruti 'ati 'icèn.

²² Nucèn Papa Diosanribi ca aín cuēncèsa oquin 'aia. Unin ñu 'aisama 'ati ca ax cuēnñima quixuan camabi unin 'unánun ca Nucèn Papa Diosan an 'aisama ñu 'acè uni uisoquin cara 'ati 'icè usoquin 'ati 'ixunbi caín-painia. ²³ Caínpainquin ca uisaira oquin cara an 'atima ñu 'acè 'icèbi uni nuibaquin aín sinan upí 'imiti 'icè quixun camabi unin 'unánun, ainan 'inun caísa 'ixun nu usaquin 'imia. ²⁴ Raírinèxa judíos uni 'imainun

raírinèxribi judíosma uni 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan ainan 'inun nu 'imiaxa. ²⁵ Usoquinribi ca an aín uni, Os-eas cacè, a èsoquin aín bana cuēnèomiacèxa:

Axa bëràma 'èn unima 'iá unibi cana —mitsux camina 'èn unibu 'ai —quixun cati 'ain. 'Ènanma 'icè nuibáma 'ixunbi cana —mitsux camina 'èn nuibacè uni 'ai —quixun cati 'ain. ²⁶ Anuxuan —mitsux camina 'èn unima 'ai —quixun cá anuxunbi ca Nucèn Papa Dios, axa bamatimoi tsócè, an —mitsux camina asérabi 'èn bëchicè 'ai —quixun uni cati 'icèn.

²⁷ Isaíasnènribi ca Nucèn Papa Diosan 'amicèxun judíos unibu ñuiquin èsaquin cacèxa: "Israelnèn rēbúnqui 'aisamaira, parún-papa cuèbí 'icè masisa, 'aishbi ca acama 'itsamanèxèshi asérabi Nucèn Papa Diosan 'inun iéti 'icèn. ²⁸ Anúan usaquin 'ati nètè ucèbètan ca Nucèn 'Ibu Diosan ènè menuxun unin 'acè ñucama istancèxun bènénquinshi camabi aín quíasabi oquin 'ati 'icèn". ²⁹ Èsairibi ca Isaíasnèn cuēnèo bana quia:

Nucèn 'Ibu Dios, ax 'Apuira 'ixun, Israelnèn rēbún-quicama aín raíri iémicèma 'ain cananuna Sodoma 'imainun Gomorra anu 'icè unicama 'iásaribiti camáxbi 'aíma 'itsían.

Judíos unicamaxa Jesucristomi catamècèma bana

³⁰ ¿Usa 'ain caranuna uisai quiti 'ain? Cananuna quiti 'ain, judíosma unibunèn ca, judíos unibu ca usai 'iti 'icè quicè bana 'unāncèma 'ixun Nucèn Papa Diosan aín nuitu upí isnun a bana 'ati sinánma 'icèn. Sinánma 'icèbi ca aín 'uchacama tērènun Jesucristomi catamècè cupíshi Nucèn Papa Diosan aín nuitu upí isia. ³¹ Judíosma unibu usa 'aínbi ca, judíos unibunèx ca aín nuitu upí 'icè quixuan Nucèn Papa Diosan isnun Moisésnèn cuēnèo bana quicèsabi oquin 'aquinbi a banacama quicèsabi oquinra 'acèma 'icèn. ³² Nucèn Papa Diosan ca aín cuēncēsabi oquin 'anun 'è 'aquinti 'icè quixun sinani ami catamèquinma —'ènbi ñu upí 'aia ca 'è upí isia —quixun sināncè cupí ca Nucèn Papa Diosan atu upí isáma 'icèn. Judíos unibunèn ca —Nucèn Papa Diosan ca Cristo ènè menu xuti 'icè —quixun 'unán-quinbi —ami catamètishi ca unicama Nucèn Papa Dios cuēncēsabi oi 'iti 'icè quixun sinántisama tanxa. Bain cuanía uni bai nēbètsi racacè maxáxmi tatíqui chacacè usaribi ca usa uni 'icèn. A maxáxa ca Cristo 'icèn.

Judíos unicamax Nucèn Papa Dios cuēncēsabi oi 'iti 'aishbi ca Cristomi sinántisama tancè cupí ax cuēncēsabi oi 'ima. ³³ Nucèn Papa Diosan bana cuēnèo ca maxax ñuicèsa oquin Cristo ñui èsai quia: Camina 'unánti 'ain, 'èn cana Sión cacè èmanua, max-ax achúshi 'inun mēníoín. Ami ca uni raírinèx tatíquianan maxax cha 'ain chacati nipacèti 'icèn. Usa 'aínbi ca axa ami catamècè unicaman 'unánti 'icèn, an ca asérabi ax quicèsabi oquin atu 'aquinia quixun.

10 'Èn xucéantu, èsaquin cana mitsu cain, Israel uni judíos unicama Cristomi catamètia ainan 'in-un iémiti cuēnquin cana Nucèn Papa Dios ñucáxunin. ² Cana mitsu cain, atun ca asérabi Nucèn Papa Dios cuēnmisa tania. Usa 'ixunbi ca uisoquin cara atun a

cuëenmiti 'icë quixun 'unaníma. ³ Uisai cara unicama Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icë quixun ca 'unánma 'icën. —'Ënbi Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acë cupíshi ca an 'ën nuitu upí isia —quixun sinani ca Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi Cristomi catamëti sinántisama tanxa. ⁴ Cristonëxa ucëbëtan judíos unbunën aséribi ami catamëti 'unánun quixun ca Nucën Papa Diosan aín bana Moisés cuëñëomi-acëxa. Ui unicamax cara Cristomi catamëtia a ca Nucën Papa Diosan upí isan aninan 'imia quixuan 'unánun ca a bana judíos unibu 'ináncëxa. Usa 'aínbi ca ax ucëbë judíos unicama ami sinántisama tanxa. ⁵ An usai ca uni 'iti 'icë quicë bana 'acë cupí Nucën Papa Diosan a 'uchañuma isti sináncë uni, a ñuiquin ca Moisésnën ésaquin cuëñëocëxa: “Nucën Papa Diosbë upí 'inun Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oi 'iti sináncë unin ca aséribi a banacama quicësabi oquin 'ati 'icën”. ⁶ Usa 'aínbi ca unin ami catamëtia ca Nucën Papa Diosan uni upí isia quixun 'unánan Cristo ca uti 'icë quixun 'unánun aín bana cuëñëo ésaí quia: “Min nuitu mëu sinani camina quitima 'ain, ¿Uix cara naínu cuanti 'ic?” Cristo ënë nëtënu bënux. ⁷ Ésaíribi ca quia: “Min nuitu mëu sinani camina quitima 'ain, ¿Uix cara anua uni bamacë 'icë anu cuanti 'ic?” anua Cristo bënux. ⁸ Usai quianan ca ésaíribi quia: “A bana Cristo ñui quicë, a ñuia camina cuatin. A ñui camina banain. Min nuitu mëu camina a bana sinanin”. Usai quicë 'imainun cananuna nunribi Cristomi catamëti ñuia quicë bana unicama ñuixunin. ⁹ A bana ca ésaí quia: —Jesús ca 'ën 'Ibu 'icë —quianan bamacëbi ca Nucën Papa Diosan a baísquimiacëxa quixun min nuitunën sinania ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mi iémiti 'icën. ¹⁰ Nun nuitu mëu, aséribi ca nun 'ucha tērēnti 'icë quixun sinani Jesucristomi catamëtia, ca Nucën Papa Diosan nun 'ucha tērēnquin nu upí isia. Usoquin an iscëxnu —Jesucristo ax ca aséribi 'ën 'Ibu 'icë —quia ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu iémia.

¹¹ Cristo ñuiquian Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ésaíribi quia: “Axa ami catamëcë unicaman ca, an ca ax quicësabi oquin 'ë 'aquinia quixun 'unania”. ¹² Judíos unicama 'imainun judíosma unicamaribi 'imainun uisa uni cara, axbi ca Cristomi catamëti ainan 'ia. Cristo ax ca camabi uni axa ami catamëcë aín 'Ibu 'icën. Usa 'ixun ca an ñucácë unicama upí oquin 'aquianan ax cuëëncësamaira oquin ñu 'inania. ¹³ Nucën 'Ibu Diosan bana cuëñëo ca quia: “Uin cara an iéminun ñucatia a ca Nucën 'Ibu Diosan ainan 'inun iémiti 'icën”. ¹⁴ ¿Usa 'aínbi cara an Nucën 'Ibu Diosan ca a iémiti 'icë quixun sináncëma unin a ñucáti 'ic? Ca ñucátima 'icën. ¿Uisaxun cara uni itsin ñuia cuacëma 'ixun, Nucën 'Ibu Diosan ca 'ë iémiti 'icë quixun sinánti 'ic? Ca sinántima 'icën. ¿Uisaxun cara uni itsin ñuixuncëxunma cuati 'ic? Ca cuatima 'icën. ¹⁵ ¿Uisaxun cara unin uni itsin xucëma 'ixun uni raíri bana ñuixunti 'ic? Ca 'atima 'icën. An aín bana ñuixuncë unicama ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ésaí quia: “'Ën unbunëxa upí bana, —Nucën Papa Diosan ca aín 'ucha tērēnquin abëa upí

'inun uni 'imia —quicë, a ñui aia unin iscëx ca upíira upí 'icën”.

¹⁶ A bana cuëñëo 'aínbi ca camabi uníinra a bana sináncëma 'icën. Ésaí ca Isafasnën cuëñëo bana quia: “Camabi uníinrama, 'itsama unínshi ca nun ñuixuncë bana cuaquin —ca aséribi 'icë —quixun sinania”.

¹⁷ Usa 'ain cananuna 'unanin, uni itsían Cristo sinánquin aín bana ñuixuncëxun ca unin cuatia. Cuaquin ca —a banax ca aséribi 'icë —quixun 'unani Cristomi catamëtia.

¹⁸ Unicaman cara a bana cuaxa quixun cana sinanin. Camaxunbi ca aséribi cuaxa, ésaí Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi:

Aín unicamax ca camabi mënuxun bana ñuixuni cuanxa. Usa 'ain ca camabi menu 'icë unicaman a bana ñuixunia cuaxa.

¹⁹ Ésaquinribi cana sinanin, ¿Judíos unicaman cara a bana Cristo ñuicë cuaquin, uisai quicë cara a bana 'icë quixun 'unánma 'ic? 'Unántsinxunbia judíos unicaman a bana cuaisama tania oquin ca Nucën Papa Diosan judíos unibu caquin, Moisés ésaquin cuëñëomiacëxa: Judíosma unbunëxa mitsun aintsima 'icëbi 'ën 'ënan 'imicëbë camina mitsux nutsi nishti 'ain. Mitsúnmi a —sinánñuma ca —quixun ñuicë unicama 'ën 'ënan 'imicëbë camina mitsux 'ëmi nishti 'ain.

²⁰ Nucën Papa Diosan ca —judíosma unbunëx ca 'ëmi sinánti 'icë —quixun 'unánquin Isafás ésaquin cuëñëomiacëxa:

Ax 'ëmi sinánma unínbi ca 'ë 'unánxa. 'Ënan 'inuxuan an 'ë ñucáma unibi cana 'ëmi catamënun sinánmian.

²¹ Usai judíosma unibu ñui quianan ca Isafás judíos unibu ñuiri bi ésaí quiacëxa, Nucën Papa Dios quicësabi oi: 'Ën bana cuaisama tanan 'ëmi sinántisama taniabi cana judíos unibu ënquinma —'ën mitsu 'aquinun camina 'ëmi sinánti 'ai —quixun can. Cacëxbi ca 'ën bana cuaisama tani 'ëmi sinántisama tanxa”.

Judíos unicama raíri Nucën Papa Diosan 'iti

11 Usa 'ain cana sinanin, ¿judíos unibu cara Nucën Papa Diosan aín bana cuaisama tania oquin éanxa? quixun. Usama ca. 'Éxribi judío uni, Abrahamnën xutan bëchicë, Benjamín, aín rëbúnqui 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ë manuquinma upí oquin sinánxunia. Usa 'ain cana 'unanin, an ca judíos unicama ëncëma 'icë quixun. ² Bëráma ca Israelnën rëbúnqui judíos unibu ainan 'inun Nucën Papa Diosan caíscacëxa. Usaquin 'á 'ixun ca a unicama —'ën unima ca —quixami manúcëma 'icën. Nucën Papa Diosan bana cuëñëo isquin camina 'unanin, Nucën Papa Diosbë banai ca Elías Israel unibumi manani ésaí quiacëxa: ³ “'Ën 'Ibu Dios, axa mimi sináncëma unicaman ca an min bana ñuixuncë unicama cëñuaxa. Cëñuanan ca mi rabiisama tanquin anuxun mi rabiquin ñuina xaroti acamaribi masóxa. 'Éishi ca 'acëma 'icën. Usa 'ixunbi ca 'ëribi 'aisa tania”. ⁴ Usaquian cacëxunbi ca Nucën Papa Diosan Elías cacëxa: “Mishima, siete mil uníxribi ca 'ën bërúancëx 'ëmi sinania. Baal ax isa dios 'icë quixuan uni raírinën rabiabi ca atun a rabiçëma 'icë” —quixun.

⁵ Usaía bërâma uni 'iâsaribiti ca bërîribi judíos unicama aín patsan Nucèn Papa Diosmi sinâncêma 'aínbi raírînêx ainan 'inúan caíscê 'aish Nucèn Papa Diosmi sinania. ⁶ A caíscêcama a ca atun ñu upí 'acê cupíma, nuibaquinshi Nucèn Papa Diosan ainan 'inun caísa. Atun ñu 'acê cupía ainan 'inun caíscê 'aish ca acamax nuibaquinshia an caíscê 'itsíanma.

⁷ Usa 'ain ca êsai 'iaxa: Judíos unibunêxa abê upí 'iisa taníbi ax quicêsabi oi 'i Jesucristomi catamêcêma 'aish abê upíma 'aínbi ca raírînêxêshi Nucèn Papa Diosan sinánmicêx Jesucristomi catamêcê 'aish abê upí 'ia. Judíos unicama aín patsanêxa ami sinántisama tania oquin ca Nucèn Papa Diosan atux cuêencêsa oía 'inun êanxa. ⁸ Nucèn Papa Diosan bana cuênêo êsai quicêsabi oi ca 'iaxa: "Usa unicamax ca usabia 'inun êncê 'aish Nucèn Papa Diosmi sinaníma. An 'acê ñu isquinbi uisáíra cara aín cushi 'icê quixun sinâncêma 'aish ca bêxuñu unisa 'icên. Aín pabitan aín bana cuaquinbi a bana quicêsa oquin 'aisama tancê 'aish ca pabê unisa 'icên, Nucèn Papa Diosan usaía 'inun êncêsabi oi. Bêrí nêtênbi ca usai 'ia". ⁹ A banacama quicêsaribi oquin ca Davitan usa unicama ñuíquin ênê bana cuênêocêxa:

A unicama ca Nucèn Papa Diosan ratuquinshi castícanuxun 'aia. Usa 'aish ca ñuína, trapanu —ênê ñun ca 'ê maputi 'icê —quixun 'unanimaishi atsíncesaribi 'inun castícanê 'iti 'icên. Uisáíbi cana 'itima 'ai quixun sinani bêtisi unin pi unun quixun camicêx cuênîbi ca usai 'iti 'icên. Usai atux 'iti cana cuênînin. ¹⁰ Bêxuñu unin ca aín bêru upíma 'ixun uinu cara cuania quixun 'unaníma. Usaribiti ca uni catúbucê ax aín caxu 'aisama 'ain tēmêraia. Usaribitia a unicama 'iti cana cuênînin.

Usaquin ca Davitan cuênêocêxa.

Judíosma unicama Nucèn Papa Diosnan 'iti

¹¹ Usa 'ain cana sinanin, ¿aín 'ucha cupí cara Nucèn Papa Diosan judíos unicamaira xênibua 'aínbia aín unima 'inun êanxa? —quixun. Usama ca. Judíos unibu ami sinâncêma 'ain ca Nucèn Papa Diosan judíosma unibu ami sinánun sinánmia. Judíosma unibunêxa 'êmi sinania isi ca judíos uniburibi usaribiti 'êmi sinánti 'icê quixun sinánquin ca Nucèn Papa Diosan judíosma unibu ami sinánun sinánmia. ¹² Judíos unicamaxa Cristomi catamêcêma 'aish Nucèn Papa Diosnanma 'ain ca judíosma unicamax Cristomi catamêti Nucèn Papa Diosnan 'ia. A isi ca Nucèn Papa Dios cuênînia. Usai cuênêcêsamaira oi ca judíos uniburibi asêrabi Cristomi catamêtia isi cuêenti 'icên.

¹³ Anu 'icê judíosma unicama, cana mitsu cain, 'ên judíosma unicama aín bana ñuíxunun Jesucristonên cacê 'ixun cana usaquin chiquíshquinma cuênîquin 'ain. ¹⁴ 'Ën bana ñuíxuncêxun judíosma unibunên cuatía isía 'ên aínsi judíos unicamaxribi Cristomi catamêti iêti cana cuênînin. ¹⁵ Judíos unibunêx Cristomi catamêcêma 'aish Nucèn Papa Diosnanma 'ain ca judíosma unibu Cristomi catamêti Nucèn Papa Diosnan 'ia. Usa 'aínbi ca judíos unicamaxribi Cristomi catamêcê 'aish, uni bamacê 'aishbi baíscuicêsa 'ain,

Nucèn Papa Dios cuêênra cuêenti 'icên. ¹⁶ Judíos unibunên ca aín ñu 'apacê an pain tancêma aín bimi anuxun a rabiti xubunu buáncêxa, Nucèn Papa Diosan camabi aín bimi upí isnun quixun. Usaribi ca i aín tapun upí 'aish camabi aín pēñâncamaribi upí 'ia. Usa ñu sinánquin cananuna 'unanin, judíos uni bêtisix bêtisíxa Nucèn Papa Diosmi sinâncê 'ain ca atúxa 'icêsaribiti judíos unicama camáxbi Cristomi catamêtia Nucèn Papa Diosan upí isti 'icên.

¹⁷ Êsa ca. I aín pēñan achúshi tēatancêxun bêtisi i aín pēñan anu tēacê anubi tacáshcacêx ca a i aín tapúnuxa aín baca cuancê cupí aín pēñânsabi 'inun coti 'icên. Usaribi camina mitsux 'ain. Judíos unicama Nucèn Papa Diosan bana 'unâncê 'aíshbi Cristomi catamêisama tancê 'aish ca i pēñan tēacêsa 'icên. Usa 'imainun camina mitsux judíosma uni 'aíshbi Cristomi catamêcê 'aish bêtisi i aín pēñan anua tēacê anu tacáshcacêsa 'ain. ¹⁸ Usa 'aíshbi camina rabiti —'êx cana judíos unicasamaira 'ai —qui cêrútima 'ain. Camina sinánti 'ain, aín tapúnmi cushicê cupí ca in pēñan cania. Usaribiti cana 'êx judíosma 'aíshbi, judíos unibu cupí, Cristomi catamêti Nucèn Papa Diosnan 'ain.

¹⁹ Usa 'aínbi sapi camina êsaquin sinanin, —judíos unima 'aíshbi 'êx ainan 'inun ca Nucèn Papa Diosan judíos unibu ainanma 'inun êanxa —quixun. ²⁰ Usa ca. Usa 'aínbi camina 'unánti 'ain, Jesucristomi catamêcêma cupí ca judíos unibu ainanma 'ia. Mitsux ami catamêcê cupíshi camina ainan 'ain. Usa 'ain camina —'êx cana judíos unibusamaira 'ai —quiax cêrútima 'ain. Judíos unibu 'icêsaribiti Jesucristomi catamêcêma 'itin rabanana camina bêrúancati 'ain. ²¹ Camina 'unánti 'ain, Nucèn Papa Diosan ca ainan 'inun caísa 'ixunbi judíos unibu ami catamêtiama aín 'ucha tērêncêma 'ixun judíosma unibu 'aíshmi mitsux ami catamêcêxunma mitsun 'ucharibi tērêntima 'icên.

²² Usa 'ain camina 'unánti 'ain, ax upí 'ixun ca Nucèn Papa Diosan unicama nuibaquin upí 'imianan axa aín 'ucha êni ami catamêcêma uni uisa cara oti 'icê usquin 'ati 'icên. Usa 'ixun ca mitsúxmi a êníma ax quicêsabi oquin 'ai, ami catamêtia oquin nuibaquin 'aquinia. Usai mitsux 'icêsabi camina 'iti 'ain. Usai 'ima camina mitsúxribi judíos unibu 'icêsaribiti ainanma 'iti 'ain. ²³ Aín raracama 'iâsaribiti ami sinántisama taníbia ami sinanatia ca Nucèn Papa Diosan asêrabi aín uni 'inun judíos uniburibi 'imiti 'icên, judíosma unibu 'imicêsaribi oquin. ²⁴ Mitsux judíosma uni 'aish aín unima 'iá 'icêbi ainan 'inun 'imicê 'ixun ca Nucèn Papa Diosan ainan 'inun caísa judíos unicama, amia catamêtia, ainan 'inun 'imiti 'icên, i pēñan tēacê 'icêbi amiribishi aín raranu tacáshcatêcêncêsa 'inun. Usa 'ain ca i itsi tēaxun, bêtisi inu tacáshcacêsamaira 'inun, aín pēñánbi aín raranu tacáshcatêcêncêx asêrabi upíira 'iti 'icên. Usaribi oquin ca Nucèn Papa Diosan judíos unibu ainan 'itêcênun 'imiti 'icên.

Asérabia judíos unicama Jesucristomi catamëti bana

²⁵ Ën xucéantu, mitsux judíosma uni 'ixun —nux cananuna judíos unían 'acèsamaira oquin Cristomi catamëquin Nucèn Papa Diosan aín unicama 'unánmiti ñu 'unáncè 'ai —qui rabíaxma 'inun quixun cana ésaquin unin 'unáncèma ñu a ñuiquin mitsu cain: Judíosma unibu uicama cara Cristomi catamëti 'icè acamax pain ami catamëtamainun ca Nucèn Papa Diosan judíos unicama aín patsan Jesucristomi catamëcèma 'aish usabi 'inun éanxa. ²⁶ Judíosma unibu ami catamëcèbè ca judíos unibunëxribi ami catamëti 'icèn, Nucèn Papa Diosan bana cuënëo éσαι quicësabi oi:

An unicama asérabia Nucèn Papa Diosan 'inun iémiti ax ca Siónu 'icè judíos unicama achúshi 'iti 'icèn. An ca Jacobnën rëbúnqui judíos unicama ami catamëcëxun atun 'ucha térénguín atun nuitu upí 'imiti 'icèn. ²⁷ Ëmi catamëtia 'ën atun 'uchacama téréncëx ca judíos unibu asérabia 'ënan 'iti 'icèn, 'ën cásabi oi.

²⁸ Nucèn Papa Diosan ca unicamax Cristomi catamëtia ainan 'imiti 'icè quixun sinántisama tancè 'aish ca judíos unibunëx ami nishcësa 'icèn, mitsux paínmi judíosma uni 'aíshbi ainan 'itámainun. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan atun rara —mitsun rëbúnqui ca 'ënan 'iti 'icè —quixun cá 'ixun a bana manuquinma judíos unibu nuibatia. ²⁹ Bërámá judíos unibu —ënan ca mitsu 'imainun mitsun rëbúnqui 'iti 'icè —quixun Nucèn Papa Diosan cá 'ain ca a banacama usabi 'iti 'icèn. Nucèn Papa Diosan ca —mitsux camina 'ënan 'iti 'ai —quitancëxun bëtsioquin sinántécënima. ³⁰ Mitsux judíosma unibu 'ixun aín bana 'unanima camina Nucèn Papa Dios cuëncësai 'iáma 'ain. Usai 'iáma 'icèbi ca judíos unibu ami sinántisama tancè 'ain Nucèn Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiáxa. ³¹ Judíos unima 'aíshmi ainanma 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan mitsu ainan 'imiáxa. Usaribi oquin ca judíos unicama ami sinántisama tania ainanma 'aíshbi ami sinania Nucèn Papa Diosan ainan 'imiti 'icèn. ³² Judíos unibu ainan 'inun caísa 'ixunbi ca Nucèn Papa Diosan judíos unibu 'icësaribitia ami catamëtiamá judíosma uniburibi ainanma isia. Usaquin 'aquinbi ca an nuibaquin camabi uni Cristomi catamëtía ainan 'inun 'imia.

³³ Uiti cushiira cara aín sinan 'icè quixun cananuna 'unántima 'ain. An ca camabi ñu 'unania. An 'unáncèma ñu ca 'aíma 'icèn. Uisaira 'ixun cara usoquin ñu 'aia quixun cananuna 'unaniman. ³⁴ Éσαι ca aín bana cuënëo quia: “Uinu 'icè unínbi ca Nucèn 'Ibu Diosan sinan 'unaníma. Uínbi ca Nucèn 'Ibu Dios —ésaquin camina 'ati 'ai —quixun 'unánmima”. ³⁵ Nucèn 'Ibu Diosan ca camabi ñu ainan 'iti oquin uniocëxa. Usa 'ain ca aín bana cuënëo ésaribi quia: “¿An aribi 'inánun quixun sinánquin cara unin Nucèn 'Ibu Dios ñu 'inánti 'ic? Ca 'inántima 'icèn”. A ca aín unicaman xëníbua 'aínbi rabiti 'icèn. Usaquin ca 'ati 'icèn.

Aín unicamax asérabia Nucèn Papa Dios 'inanmécè 'iti bana

12 Usa 'ain cana ésaquin mitsu cain, 'ën xucéantu. Nucèn Papa Diosan mitsu nuibaquin ainan 'inun caíscè 'ixun camina 'atima ñu 'aquinma asérabia ax cuëncësabi oquinshi 'anan, ainanishi 'iti 'ain. Mitsúxmi usa 'iti ca Nucèn Papa Dios cuënia. ² An ènè nètënu 'icè ñuishi sináncè unicaman sináncësa oquin camina sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina sinanaquin uisairaimi upí 'iti cara Nucèn Papa Dios cuënia, usai 'iti 'unánan an 'aquincax usai 'iti 'ain.

³ Cristo ñuiquin aín bana unicama ñuixunun Nucèn Papa Diosan caíscè 'ixun cana mitsu cain, camabi unia Cristomi cushicè 'inun 'aquinun mitsu caíscè 'ixun camina ui unínbi —'ëx cana bëtsi unibëtan sënënmaira 'iti 'ai —quixun sinántima 'ain. Uisa cara Nucèn Papa Diosan mi 'imia, usa 'ixun camina —usaishi cana 'iti 'ai —quixun sinánti 'ain. Sinánñu 'ixun camina rabíquinma —Nucèn Papa Diosan a 'anun 'ë 'ináncëxuinshi cana ñu 'ai —quixun sinánti 'ain. ⁴ Ënëx ca ésa 'icèn. Unix ca aín taë, aín mécën, aín xo, aín bëru, aín pabí acamax 'itsa 'aínbi achúshi unishi 'icèn. Unix ca aín taën nitsia, aín mécën anun ca ñu mëëia, aín bëru anun ca isia. Camabi unin nami ca anúan an bëtsi bëtsi ñu 'ati 'icèn. ⁵ Usaribiti cananuna nux 'itsa 'aíshbi camáxbi Cristonan 'aish ax nubè 'ain achúshi unisa 'ain. An 'amicëxuan bëtsi bëtsi unin bana ñuixunmainun ca raírinën bëtsi bëtsi ñu 'aia. Usoquin bëtsi bëtsi ñu 'aíbi cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ain.

⁶ Nucèn Papa Diosan nu bëtsi bëtsi ñu 'anun caíscè 'ixun cananuna an 'imicësabi oquin upí oquin 'ati 'ain, usoquin nun 'ati ca Nucèn Papa Dios cuënia quixun 'unánquin. An aín bana ñuixunun caíscè 'ixun cananuna an sinánmicësabi oquin aín bana unicama upí oquin ñuixunti 'ain. ⁷ Nun uni raíri 'aquinun an 'imicè 'ixun cananuna upí oquin 'aquinshi 'ain. Aín bana unicama 'unánminun an 'imicè 'ixun cananuna upí oquin unicama 'unánmiti 'ain. ⁸ Axa upí 'inun uni raíri 'ësënun quixun Nucèn Papa Diosan 'imicè 'ixun cananuna upí oquin 'ësëti 'ain. Nun uni raíri ñu 'inánun quixun 'imicè 'ixun cananuna unin nu rabinun quixun sinánquinma cuëncëquinshi 'inánti 'ain. Nux unin cushi 'inun 'imicè 'ixun cananuna nun unicama upí 'inun upí oquin bërúanti 'ain. Usoquin 'anun Nucèn Papa Diosan 'imicè 'ixun cananuna uni 'aquina 'icè cuëncëquin upí oquin 'aquinshi 'ain.

Usai Jesucristomi catamëti uni iti bana

⁹ Mitsux asérabia Jesucristomi catamécè uni 'aish camina paránanima asérabia bëtsibè nuibananti 'ain. Ñu 'atima 'ati cuëncëquinma usa ñu timai camina Nucèn Papa Dios cuëncësabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁰ Camina bëtsibè bëtsibè 'aquinani nuibananti 'ain, mitsun xucënbè 'icësaribiti. Asamaira 'iisa tanquin 'atimoquinma camina bëtsi uni isquin upí oquin 'aquinshi 'ain.

¹¹ Nucèn 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin 'aquin camina ënquinma, chiquíshquinma cuëenquin upí oquin 'ati 'ain.

¹² Nucèn Papa Diosan ca ax quicësabi oquin mitsu 'aquianan abë 'inun mitsu 'imiti 'icë quixun sinani camina chuáma tani cuëeni bucuti 'ain. Tëmëraibi camina masá nuituti bënëtima 'ain. Ënima camina Nucèn Papa Diosbë banati 'ain.

¹³ Axa Cristomi catamécë uni ñuñuma 'aish 'aquina 'icë camina min ñu raíri 'inánti 'ain. 'Inánan camina axa min xubunu bëbacë uniribi pimianan anua 'uxtiribi 'inánti 'ain.

¹⁴ Axa mitsumi nishcë uni a camina ami nishquinma axribi upí 'inúan 'aquinun Nucèn Papa Dios ñucáxunti 'ain. Ami nishquin a 'atimonun quixun caquinma camina axa upí 'inúan 'aquinun Nucèn Papa Dios a uni ñucáxunti 'ain.

¹⁵ Axa chuámarua 'aish cuëncë uni abë camina cuëenti 'ain. Axa masá nuituti incë uni a camina abë masá nuituquin nuibati 'ain.

¹⁶ Camina bëtsibë bëtsibë nishananíma nuibananishi upiti banati 'ain. Usai 'i camina cërúananima, axa uni itsibëtan sënënmara unibë upí 'aish abë upiti banati 'ain. Rabíquin camina —'ën cana uni itsin 'acësamaira oquin ñu 'unanin —quixun sinántima 'ain.

¹⁷ An paían mimi nishquin 'atimocëxunbi camina uisa uni cara, abi mixribi ami nishquin aribi cupitima 'ain. Mitsun camina usa ñu 'ati ca upí 'icë quixuan camabi unin 'unáncë a ñucamaishi 'ati 'ain. ¹⁸ Mitsux camina ax paían mimi nishcëxma uni raírimi nishtima 'ain. Usa 'aish camina atúxa mitsumi nishcëxbi mitsux abë nishanantima 'ain. ¹⁹ 'Ën xucéantu, axa mimi nishcë uni camina mitsúnribi cupitima 'ain, ësafa Nucèn Papa Diosan bana cuënëo quicë cupí: "Uix cara 'uchaia a cana 'ënbi usaribi oquin cupiti 'ain". Usa 'ain camina unin mitsu 'atimocëxunbi, Nucèn Papa Diosainshi ca cupiti 'icë quixun sinánti 'ain. ²⁰ Mitsun a cupiima camina ënë bana cuënëo ësai quicësabi oi 'iti 'ain: "Axa mimi nishcë uni 'acëñuma 'icë camina piti 'inánti 'ain. Shi-maia camina 'unpax 'inánti 'ain. Usaquinmi 'acëxun ca ax mimi nishtancëxbi rabini sinanaquin upí oquin sinánti 'icën". ²¹ Mitsúxribi 'uchatin rabanan camina mitsu unin 'atimocëxunbi usaribi oquin cupitima 'ain. Usoquinmi nuibacëx ca ax sinanati 'icën.

13 Camabi 'apux ca Nucèn Papa Diosan 'imicë 'icën. An 'imicëma 'apu ca 'aíma 'icën. Usa 'ain camina mitsun 'apucaman bana cuati 'ain. ² Usa 'ain ca an aín 'apu quicësa oquin 'acëma uni an Nucèn Papa Dios quicësa oquinribi 'aima. Usai 'icë uni ax ca Nucèn Papa Diosan bana 'imainun aín 'apúnribi cacësa oquin 'acëma cupí axbi 'uchai castícancë 'iti 'icën. ³ An ñu upí 'acë uni ax ca aín 'apumi racuétíma. An ñu 'atima 'acë uni ax cuni ca aín 'apumi racuëtia, 'ë cara uisoti 'icë quixun sinani. 'Apucaman ca an ñu upí 'acë unicama upíoia. Usa 'ain camina mitsux 'apucamami racuécëma 'iisa tanquin ñu upíshi 'ati 'ain. ⁴ Nucèn Papa Diosan ca 'apucaman camabi uníxa upiti bucunuan an ñu 'atima 'acë unicama, uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'anun

mëniócëxa. Usa 'aínbi camina ñu 'atima 'acë 'aish 'apumi racuétí 'ain, uisa cara mi oti 'icë quixun sinani.

Nucèn Papa Diosan mënosabi oquin ca 'apucaman an ñu 'atima 'acë unicama uisa cara oti 'icë usoquin 'aia.

⁵ Usa 'ain camina 'apucaman bana cuati 'ain. Mitsu castícantí sinanishi ami racuécë cupíma camina mitsux Cristonan 'ixun ax cuëncësabi oquin mitsun 'apun bana cuati 'ain. ⁶ Usaribi oquin sinánquin camina 'apu buánmiti curíqui 'inánti 'ain, 'apun mënosabi oquin. Usa 'iti oquin ca Nucèn Papa Diosan mëniócëxa.

⁷ Nucèn Papa Dios cuëncësabi oquin camina 'apu buánmiti curíqui buánmicë 'inun 'inánti 'ain. Mitsun ëmanu 'icë uniribia 'apun anëcë 'ain camina an cacësabi oquin ñu 'ati 'ain, mitsun ëmacamaxa upí 'inun. Mitsun cushibë cuëbicananquinma camina aín bana cuati 'ain. ⁸ Uni camina ribíntima 'ain. Usa 'ixun camina a nuibacëma 'aish a ribíncësa 'itin rabanan, uni itsi upí oquinra nuibati 'ain. Aséribi uni nuibacë 'ixun ca unin uni itsi uisabi otima 'icën. ⁹ Nucèn Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: "Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Unin ñu camina mëcamati-ma 'ain. Minanma, bëtsi unin ñu minan 'iti camina cuëentima 'ain". Èsai ënë banacama quicë 'aínbi ca bëtsi banaribi axa quicësa oquinra 'ati ax ësai quia: "Mixmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquina 'icë 'aquinti 'ain". Ènë bana quicësa oquin 'aquin camina bëtsi banacamari-bi quicësa oquin 'ain. ¹⁰ Mitsun aintsicama nuibanan amanu 'icë uniribi nuibacë 'ixun camina uisa unibi 'atimotima 'ain. Usa 'ain camina uni nuibacë 'ixun Nucèn Papa Diosan bana camabi quicësabi oquin 'ain.

¹¹ Èsoquinribi camina sinánti 'ain, nux ami catamëtabaquin cananuna —Jesucristo ca utëcënti 'icë —quixun 'unáncën. Usaquin 'unan 'ixun cananuna 'unanin, axa utëcënti nëtë ca 'uramatia quixun. Usa 'ain cananuna unían 'uxnëti pëcaracëbë bësuquin, bari ca uruia quixun sinani bënëtishi aín ñu mëëti 'ai cuancësaribi oquin, Nucèn Papa Diosan a 'anun nu 'in-áncë ñu 'ati 'ain. ¹² Jesucristo utëcëncëma pan 'ain cananuna imé upí oquin isíma nicësa 'ain. Usa 'aishbi cananuna ax utëcëncëbë abë 'aish xabánu nicësa 'iti 'ain. Usaquin sinani cananuna ñu 'atima 'ati ëni ami cushicë 'aish xabánu nicësa 'iti 'ain. ¹³ Ami cushicë 'aish cananuna upitaxëshi niti 'ain. Paénti, paéanx cuëeni sharátí, uni aín xanuma xanu itsibë 'iti, ñunshínquin ñu 'atima 'ati, cuamianani nishananti, unimi nutsiti, a ñucama ënquin cananuna usa ñu 'atima 'ain. ¹⁴ Usa ñu-cama ëni camina Nucèn 'Ibu Jesucristonën mitsu usai 'inun quixun sinánmicësabi oi 'iti 'ain. Ènë nëtënu 'icë ñuishi sináncë uni an ñu 'atima 'acësaribi oquin 'ati camina sinántima 'ain.

Axa nubë Jesucristomi catamécë unicama ñuitima bana

14 Axa Jesucristomi catamécë unin uisai cara Jesu-san uni 'iti 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'icëbi camina mitsubë timétisa tania cuëenquin biti 'ain. Uisai cara Jesusan uni 'iti 'icë qui camina abë

cuëbicanántima 'ain. ² Bëtsi bëtsi unin ca uisa ñux cara piti 'icë, a cananuna 'aisa tanquin piti 'ai quixun sinánquin usaquin piia. Bëtsi bëtsi unin ca camabi ñu piti ca asábi 'icë quixun 'unánquinma nami piquinma bëtsi ñuishi piia. ³ An camabi ñu picë unin ca bëtsi unían an picë ñu piamoquin ñuitima 'icën. Usaribi oquin ca an camabi ñu picëma uni an bëtsi unían piia isquin ñuiquin —min camina ñu 'atima 'ai —quixun caquinma a uníxribi ca Nucën Papa Diosnan 'icë quixun sinánti 'icën. ⁴ Mitsux camina bëtsi unin ñu mëemicë uni a ñui —an ca 'atima ñu 'aia —quitima 'ain. Aín 'ibúinshi ca 'unánti 'icën, cara upí oquin 'aia, cara upí oquin 'aima quixun. Usaribi oi camina mitsux Nucën 'Ibu Diosan uni itsi ñui, —ñu aisama ca 'aia —quitima 'ain. Aín 'Ibúinshi ca 'unánti 'icën. Nucën 'Ibu Diosan ca aín unicama ax cuëncësabi oíshia 'inun 'imiti 'icën.

⁵ Ènëx ca ësaribi 'icën. Uni raírinën ca sinánti 'icën, ènë nètëx ca bëtsi nètësamaira 'aish anúan unin Nucën Papa Dios rabiti 'icë quixun. Sinánmainun ca uni raírinën —camabi nètë ca sënën 'icë —quixun sinánti 'icën. Mitsun bëtsi bëtsi oquin sinanibi camina cuëbicanántima 'ain. Micama achúshi achúshinën camina 'ën uisoquin 'ati cara Nucën Papa Dios cuëenti 'icë quixun sinántancëxun usoquinshi 'ati 'ain. ⁶ Axa Jesucristomi catamécë unin ca Jesucristo cuëenun aín 'ati ñucama 'aia. An —ènë nètëa bëtsi nètësama 'ain cana anun Nucën Papa Dios rabiti 'ai —quixun sináncë unin ca a nètën ami upiti sinánquin a rabia. Bëtsi unin ca —anun Nucën Papa Dios rabiti ca camabi nètë sënën 'icë quixun sinánquin usaquin rabia. An camabi piti ñu picë unin ca Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin a rabiquin piia. Usaribi oquin ca an bëtsi bëtsi ñu picëma uni anribi bëtsi bëtsi ñuishi piquin Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin rabiquin piia.

⁷ Usa 'aish cananuna nux bamacëma pain 'aish Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ain. 'Ianan cananuna bamatancëxribi ainan 'ain. ⁸ Usa 'aish cananuna nux bamacëma pain 'aish Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oi 'in. 'Ianan cananuna nux anun bamati nètë ucëbë ax cuëncësabi oi abë 'inun bamati 'ain. Nuxnu tsotax 'icësaribiti cananuna bamatancëxribi aín uni 'ain. ⁹ Aín unicamax bamacëma 'aish 'ianan bamatancëxribi ainan 'inun ca Cristo bamaxbi baísquiacëxa. ¹⁰ Anúan ax uti nètë sënécëbëtan ca Cristonën uisai caranuna 'ia, uisa ñu caranuna 'a quixun nu isti 'icën. ¿Usa 'ain caramina uisacasquin Nucën Papa Diosan uni itsíxa miisaribi uni 'aínbi, a ñui manánti 'ain? Camina 'itima 'ain. ¿Uisacasquin caramina a ñuiti 'ain? Camina 'atima 'ain. ¹¹ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: Nucën 'Ibu Dios ca quia: 'Èx bamatimoi tsócë 'icë ca camabi nètënu 'icë unicaman aséribi rabiquin 'ë cati 'icën, mix camina aséribi nun 'Ibu 'ai quixun. Canan ca camabi unían cuanun 'ë rabiquin —mix camina aséribi Dios 'ai —quixun cati 'icën.

¹² Usoxun ca Nucën Papa Diosan nu achúshi achúshi uisa ñucama caranuna 'acën, uisai caranuna 'iacën, acama 'unánquin, uisa cara oti 'icë isti 'icën.

Uni 'uchamitima bana

¹³ Usa 'ain cananuna nux Cristonan 'aish raíri ñui —an ca ñu 'aisama 'aia —quixun manántima 'ain. Usai ami manánquinma camina sinánti 'ain, uni raírinëxa —usa ñu piti ca 'aisama 'icë —quixun sinánxibi 'ën piia isquin anribi pi 'uchatin rabanan cana 'ën a ñu pitima 'ain. ¹⁴ Nucën 'Ibu Jesúsnan 'ixun cana 'unanin, camabi piti ñu piti ca asábi 'icë quixun. Usa 'aínbi ca a uni —Nucën Papa Diosan sinánëx ca a ñux pitima 'icë —quixun sinánquinbi picë 'aish 'uchati 'icën. ¹⁵ Usa 'ain ca axa —'ën usa ñu pi cana 'uchati 'ai —quixun sinánquinbi mitsúnmi 'aia isquin anribi usa ñu pi 'uchacë, ax ca min 'ucha 'iti 'icën. Min a uni nuibacëma 'ixun camina usaquin 'an. Usa 'ain camina mitsun an picëma ñu piquin, anun rabanan Cristo bama 'icëbi, uni 'uchamitima 'ain. ¹⁶ Usa 'ain camina mitsúnmi a ñu piia oquian uni itsin —pitimabi ca a ñu piia —quixun mitsu ñuitin rabanan —pitima ca —quixun an sináncë ñu a pitima 'ain. ¹⁷ Aín ñu picë cupíma 'imainun aín ñu picëma cupíma ca uni Nucën Papa Diosbë upí 'icën. Aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë cupíshi ca unin Nucën Papa Diosnan 'ixun upí ñu 'anan, bëtsibë nishananíma nuibananan cuëni upí oquin sinani tsotia. ¹⁸ Usai 'icë unicamax ca Cristo cuëncësabi oquin 'acë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan unínribia iscëx upí 'icën. ¹⁹ Usa uni 'ixun cananuna camáxbia bëtsibë nuibanannun uni raíri nuibaquin 'aquinti 'ain. 'Aquianan cananuna Cristomia upiti sinánun bëtsibë bëtsibë sinánmi-ananti 'ain.

²⁰ Usa 'ain camina a Nucën Papa Diosan ainan 'imicë uni a mitsun ñu picë cupía 'uchanun 'imitima 'ain. Aséribi camabi ñu piti asábi 'aínbi ca, mitsúnmi a ñu piia isía bëtsi uni 'uchati ñu a piti 'aisama 'icën. ²¹ —Usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun sinánquinbi usa ñu 'ai ca uni 'uchanan Cristomi cushicëma 'ia. Usa 'ain camina nami piti, ñu xëati, uisa ñu 'ati cara, a mitsun 'aia isía uni itsi 'uchati rabanan usa ñu 'atima 'ain. Usaquinmi 'atima ca Nucën Papa Dios cuënia. ²² A picëma 'ixunbi a piía bëtsi uni 'uchati rabanan camina an picëma ñu pitima 'ain. Usa 'ixunbi camina min —usa ñu piti ca 'uchama 'icë —quixun min 'acësabi oquin sinánti 'ain, usoquin sinánti ca Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icë quixun 'unánquin. Uí unin cara ñu 'aquin, —'ën ësa ñu 'ati ca asábi 'icën, 'ën ësaquin 'ati ca Nucën Papa Dios cuënia —quixun 'unania ax ca chuámarua tani cuënia. ²³ Usa 'aínbi ca a uni —ësa ñu 'ati sapi ca Nucën Papa Diosan iscëx asábima 'icë —quixun sinánquinbi a ñu 'ai 'uchaia. Usaribiti ca an ñu piquin —ësa ñu piti sapi ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë —quixun sinánquinbi picë uni ax 'uchaia.

Jesucristomi upiti sinánun uni raíri 'aquinti bana

15 Bëtsi bëtsi ñu 'ati ca asábi 'icë quixun nun 'unáncë 'ixunbi cananuna uni itsían, usa ñu 'ati ca Nucën Papa Dios cuënimax quixun sináncë cupí a ñu 'aisa tanquinbi 'atima 'ain. ² Cananuna nun 'unáncë

unicamabê upí 'ianan axribia upiti Cristomi catamêti ami cushinun 'aquínti 'ain. ³ Usaribi ca Cristo 'iacêxa. Ax cuêencêsa oi 'iti sinanima ca aín Papa Dios cuêencêsabi oíshi 'iacêxa. Nucên Papa Diosan bana quicêsa oía aín Papabê banai Jesucristo êsai quicê ax ca asêrabi 'icên: “Mímia 'atimati banaa usaribiti ca unicama 'êmiribi 'atimati banaxa”. ⁴ Cananuna 'unánti 'ain, Nucên Papa Diosan ca nunribinu a 'unánti oquin aín bana aín unicama cuênëomiacêxa. Usa 'ain cananuna a banacama cupí 'unánti 'ain, nux Cristomi cushicê 'icê ca têmëraquinbi êníma ami catamênun 'imianan, uisa ñu cara 'icêbêtanbi nu bërúanquin 'aquianan, aín nêtênu abê 'inun Nucên Papa Diosan nu 'imia quixun. ⁵ Nucên Papa Dios, an aín unicama têmëraquinbi êníma ami catamênun 'imianan uisa ñu cara 'icêbêtanbi atu bërúanquin 'aquincê, an Cristo Jesús cuêencêsabi oquin mitsu bêtsibê nishananíma nuibananquin, bêtsin sináncêsaribi oquin sinánun 'aquinti cana cuêênin. ⁶ Usai 'iquinmi mitsun, camáxbi cuêênquin bêtsin sináncêsa oquin sinánquin Nucên Papa Dios, Nucên 'Ibu Jesucristonên Papa, a rabiti cana cuêênin.

Judíosma unicaman Jesucristomi catamêti bana cua

⁷ Cristonên nu ainan 'inun bicê 'ixun cananuna a sinánquin nunribi axa ami catamêcê raíri uniribi nubê timétisa tania bití 'ain. Usaquin nun 'ati ca Nucên Papa Dios cuêênin. ⁸ 'En cana mitsu cain, Cristo ax ca Nucên Papa Diosan atun raracama cásabi oquin ênê menu judíos unibu 'aquini uacêxa, judíos unicaman Nucên Papa Diosan ca aín quicêsabi oquin 'aia quixun 'unánun. ⁹ Judíos unibushima, judíosma unibunênribi Nucên Papa Diosan ca nu nuibaquin 'aquinia quixun 'unánquin a rabinun ca Cristo uacêxa. Judíosma unibunên ca a rabiti 'icê quixun ñui ca Nucên Papa Diosan bana cuênëo êsai quia:

Judíosma unibubêtan cana mi rabiti 'ain. Mi rabi cana cantati 'ain.

¹⁰ Êsairibi ca quia:

Judíosma unibu 'aíshbi camina mitsux judíos unibubê Nucên Papa Dios rabi cuêenti 'ain.

¹¹ Êsairibi ca quia:

Mitsux judíosma unibu 'ixunbi camina Nucên 'Ibu Dios rabiti 'ain. Camabi menu 'icê unicama ca —mix camina cushiira 'ai —quixun caquin a rabiti 'icên.

¹² Nucên Papa Diosan bana Isafasnênribi cuênëo ca êsai quia:

Davitan papa, Isaí cacê, aín rëbúnquin achúshi uax ca 'Apu 'aish judíosma unibunên 'Apuribi 'iti 'icên. An ca nu 'aquinti 'icê quixun sinani ca judíosma unibunêx ami catamêti 'icên.

¹³ Nucên Papa Diosan ca nu 'unánmia, an ca nu 'aquianan nux xëñibua 'aínbi abê 'itioquin nu 'imia quixun. An mitsu ami catamêti cuêeni chuámarua 'aish bucunun 'imiti cana cuêênin. Mitsux usai 'iquin camina aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicêxun Nucên Papa Diosan ca asêrabi ax quicêsabi oquin 'aia quixun upí oquin 'unánti 'ain.

¹⁴ 'En xucéantu, 'ên cana 'unanin, mitsun camina bêt-sibê bêtsibê nuibanani 'aquiananquin Nucên Papa Diosan bana Cristonên ñuicê a upí oquin 'unanin. 'Unánan camina ami cushicê 'inux raíri unibê 'êsëanánti 'unanin. ¹⁵ Usai camina mitsux 'i quixun 'unánquinbi cana mitsúxmi manúti rabanen ênê ñucama upí oquin mitsu cuênëoxunin. Nucên Papa Diosan ca 'ê nuibaquin, ¹⁶ aín bana judíosma unibu ñuixunun quixun 'ê cacêxa. Nucên Papa Diosan ca axa Jesucristomi catamêcê unicama ainan 'inun iémia quixun judíosma uniburibi 'unánminun ca an 'ê 'imiacêxa. Nucên Papa Diosan 'ê usaquin 'anun casabi oquin cana judíosma unicama, mitsuribi a bana ñuixunin, aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicêxunmi upiti ami catamêquin a rabinun.

¹⁷ Cristo Jesús nên cushiocêxun cana Nucên Papa Diosan casabi oquin judíosma unibu bana ñuixuan quixun sinani cana cuêênin. ¹⁸ Judíosma unibunên Nucên Papa Diosan bana cuati ami catamênun ca Cristonên 'ê a banacama ñuixunun 'aquianxa. An usaquin 'acê ñucamaishi cana unicama ñuixunin. 'Ê cushioquin ca Cristonên aín cushímbi 'ên judíosma unibu upí oquin bana ñuixuanan atun aín cushi 'unánun uni itsin 'acêma ñuribi 'anun 'ê 'imiaxa. ¹⁹ Aín Bëru Ñunshin Upía 'êbê 'ain usaquin 'anan cana Jerusalénuxun 'atancêxun anuaxbi cuanquin bêtsi bêtsi me 'abiani cuantancêx cuainacêtancêx Ilríco cacê me, anu bëbaquin, camabi menu 'icê unicama Cristo ñuiquin bana ñuixunquin sënëon. ²⁰ A nêtënu xuan uinu 'icê unínbi Cristo ñuiquin ñuixuncêma, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin. Uni raírinêan ñuixuncê uni a ñuixuntêcênquinma, anuxuan unin Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncêma nêtê, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin, ²¹ Nucên Papa Diosan bana cuênëo quicêsabi oía êsai 'inun:

An Cristo ñuiquin bana ñuixunia cuacêma unibunên ca ami sinánti 'icên. An a ñuicê bana cuacêma unibunên ca a bana cuati 'icên.

Romanu cuantia Pablonên sinan

²² Usaquin an Cristo ñuicê bana cuacêma unibunên cuanun bêtsi bêtsi menu bana ñuixuni cuancê cupí cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancêma pain 'ain.

²³ Cuanxunma cana anu 'êx cuancê nêtêcamanuxun bana ñuixunquin sënëon. 'Itsa baritian cana mitsu isi cuainsa tan. ²⁴ Usa 'ain cana bërí cuanti sinanin. Cuanx 'itsama nêtêishi mitsubê 'iquiani España nêtênu mitsúnmi 'ê 'aquinmainun cuanti cana sinanin.

²⁵ Jerusalénu pan cana axa Jesucristomi catamêcê unicama 'inánti curíqui buani cuanin. ²⁶ A curíqui ca Macedonia 'imainun Acaya nêtënuaxa ax Jesucristomi catamêcê unicaman Jerusalénu 'icê ñuñuma unicama a buánmiti timëaxa. ²⁷ Judíos unibunên ñuixuncê cupí ca judíosma unibunên Nucên Papa Diosan bana cuacêxa. Usa 'ain ca judíosma unibunên judíos unibu 'aquinti asábi 'icên. Usaquin sinani cuêênquin ca ñuñuma 'aísha ax Jerusalénuax Jesucristomi catamêcê unicaman binun buánmiti atun curíqui mësú 'inánxa. ²⁸ A

curíquicama buánquin Jerusalénu 'icé unibu 'inánbiani España nètènu cuanquin cana mitsu isbianti 'ain.

²⁹ Cana 'unanin, 'èx mitsubè 'ain ca Cristonèn cushioquin ami sinani cuèènnun nu 'imiti 'icèn.

³⁰ 'Èn xucéantu, 'èx 'icèsaribitimi mitsux Nucèn 'Ibu Jesucristonan 'ianan aín Bèru Ñunshin Upitan 'unánmicè 'aish 'èbè nuibanancè 'icè cana mitsu cain, Cristomi catamécèma 'ianan Nucèn Papa Diosan bana cuacèma 'aish ca 'itsa uni 'èmi nishia. Usa 'ain camina aséribi ami cushicè 'ixun 'è Nucèn Papa Dios ñucáxun-ti 'ain. ³¹ Uisabi 'è oxunma 'anuan Judea nètènu 'icè axa Jesucristomi catamécèma unicama sinánminun camina Nucèn Papa Dios ñucáti 'ain. Ñucánan camina 'èn Jerusalénu 'icè axa Jesucristomi catamécè unicama 'inánti buáncè curíquia atun cuèènnun binuan sinánminun Nucèn Papa Dios ñucáti 'ain. ³² Usaquin ñucácèx Nucèn Papa Dios cuèèncèbè cuanxun mitsu isi cana chuámarua tani cuèènti 'ain. Mitsucéñuan 'è Jesucristonèn cushiocè 'aish cana ami sinani cuèènti 'ain. ³³ Nucèn Papa Dios, an aín unicama bènétíma chuámarua 'inun 'imicè, ax mitsubè 'ixun mitsuribi usaquin 'imiti cana cuèènin. Usai ca 'iti 'icèn.

Bètsi bètsi uni camina 'è caxúnti 'ai quixun Pablonèn ca

16 Nucèn chirabacè, Febe, a ñuiquin cana mitsu cain, ax ca aséribi aín nuitu upí 'icèn. An ca Cencia emanuxun axa Jesucristomi catamécè xanucama 'aquianxa. ² Usa 'icè camina mitsúxmi Nucèn 'Ibu Jesucristonan 'aish bètsibè bètsibè 'aquianancèsabi oquin Feberibi upí oquin bixun ax cuèèncèsabi oquin 'aquinti 'ain, an 'itsa xanu 'aquianan 'èribi 'aquincè cupí.

³ Priscila 'imainun Aquila, an 'èbètan Cristo Jesús ñuiquin bana ñuixuncè, a camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. ⁴ Atun ca, —Pablo 'aquini sapi cananuna bamati 'ai —quixun 'unánquinbi 'è bamati 'icèbi 'aquinquin iémiaxa. Usaquin 'è 'acè cupí cana —asábi ca —quixun cain. 'Èinshima ca judíosma unicama a 'èn bana ñuixuncè, acamanribi, Priscilabètan Aquilanèn 'è 'aquincè cupí, —asábi ca —quixun cai cuèènia. ⁵ Axa Jesucristomi catamécè 'aish Priscila 'imainun Aquilanèn xubunu timécècamaribi camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. Acama 'imainun camina, 'èn nuibacè Epeneto, ax paían Acaya menuax Cristomi catamécè, aribi bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. ⁶ María an mitsu 'itsa oquin 'aquincè, aribi camina bérúanxa 'inu 'è caxunti 'ain. ⁷ Adrónico 'imainun Junias, 'èn aintsí rabé, axa 'ècèñun sipuacè 'icè, a camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. —Atux ca aséribi upí uni rabé 'icè —quixun ca a Jesucristonèn bana ñuixun cana caiscè unicaman ñuia. 'Èx Cristomi sináncèma pain 'ain ca atux pain Cristomi sináncèxa.

⁸ Amplias axribi Nucèn 'Ibu Jesucristonan 'aish 'èn nuibacè 'icè, a camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. ⁹ Urbano an nubètan Cristo Jesús ñuiquin bana ñuixuncè, a 'imainun Estaquis, 'èn nuibacè, aribi camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. ¹⁰ Apeles, camaxunbia aséribi Cristonan 'icè 'unáncancè, a 'imainun Aristóbu-

lonèn xubunu 'icècamaribi camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. ¹¹ 'Èn aintsí Herodión, a 'imainun Narcisonèn xubunu 'icècama, axa Nucèn 'Ibu Jesucristomi catamécè, aribi camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain.

¹² Trifena 'imainun Trifosa, a xanu rabé Nucèn 'Ibu Jesucristomi catamécè 'ixun tèmèraquinbi ax cuèèncèsabi oquin 'acè, aribi camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. Nucèn chirabacè Pérsida, a nun sináncè, anribi tèmèraquinbi upí oquin Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèèncèsabi oquin ñu 'acè, aribi camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. ¹³ Rufo, axa aséribi Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèèncèsabi oi 'icè uni, a 'imainun aín tita, a 'ènrribi titocè, a camina bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain.

¹⁴ 'Imainun camina Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobos, Hermes 'imainun acamabè 'icècama axa Jesucristomi catamécè, acama bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. ¹⁵ 'Imainun camina Filólogo, Julia, Nereo 'imainun aín chirabacè, 'imainun Olimpas, 'imainun acamabè 'icècama axa Jesucristomi catamécè, acama bérúanxa 'inun 'è caxunti 'ain.

¹⁶ Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina bètsibè bètsibè nuibanani bérúanx 'inun cananti 'ain. Camabi èmanu 'icè axa Cristomi catamécè unicamax timéxun ca mitsu bérúanxmi 'icánun 'èn mitsu canun 'è caxa.

¹⁷ 'Èn xucéantu, cana mitsu cain, bètsi bètsi unix Jesucristomi catamécè 'aish mitsubè timécè 'ixunbi ca an mitsu bana ñuixuncè unin 'unánmicèsabi oquin 'aima. Usa unin ca uni raíri bètsibè bètsibè cuèbicanánmiquin 'atimaquin sinánun 'imia. Usai 'icè uni abè camina nitima 'ain. Abè camina ènánanti 'ain. ¹⁸ Usa unin ca Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèèncèsabi oquin 'aquinma aín cuèèncèsa oquinshi 'aia. Atux ca an Nucèn Papa Diosan bana upí oquin 'unáncèma unicamabè upiti banaibi cèmèia. Usaquin paránquin ca aín bana cuanun uni sinánmia.

¹⁹ Camabi unin ca mitsu, aséribi camina mitsux Jesucristo cuèèncèsabi oi 'i quixun 'unania. Usaquin mitsu ñuicania cuati cana cuèènin. Usa 'ain cana mitsúxmi ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'anux upí sinánñu 'iti cuèènin. ²⁰ Usoquin mitsun 'acèbètan ca Nucèn Papa Dios, an aín unicama chuámarua 'imiti, an ñunshin 'atimanèn 'apu mitsu ubiótécènxunma 'anun bènénquinshi ñusmamiti 'icèn. Nucèn 'Ibu Jesucristonèn mitsu nuibaquin 'aquincèx mitsux upí 'iti cana cuèènin.

²¹ Timoteo, an 'èbètan Cristo ñuiquin bana ñuixuncè, abètan ca Lucio, Jasón, Sosípater, acamax 'èn aintsí 'ixun bérúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'è caxa.

²² 'Èx Tercio 'ixun Pablonèn 'amicèxun ènè quirica cuèneoquin cana 'èxribi Jesucristonan 'ixun bérúanxmi 'inun mitsu cain.

²³ 'Èx cana Gayonèn xubunu 'in. Ènè xubunu ca axa Jesucristomi catamécè unicama timètia. Gayo, anribi Jesucristonan 'ixun ca bérúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'è caxa. Erasto, an ènè èmanu 'icè curíqui anun uni cupióti a bérúancè uni, a 'imainun nucèn xucèn, Cuarto, anribi ca mitsúxmi bérúanx 'inun quixun mitsu canun 'è caxa. ²⁴ Nucèn 'Ibu Jesucristonèn nuibaquin

'aquincëxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuëënin. Usai ca 'iti 'icën.

Pablonëan Nucën Papa Dios rabia bana

²⁵ Cananuna Nucën Papa Dios aséabi rabiti 'ain. Mitsux ainan 'aish Jesucristomi catamëtia ca an mitsu up-íira upiti ami sinánun mitsu cushioti 'icën. Usoquin ca 'ati 'icë quixun ca aín unicaman mitsu 'unánmiaxa. 'Ënribi cana usoquin unicama ñuixunin. Ëñë mecama uniocëma pain 'ixun ca Nucën Papa Diosan, usai ca Jesucristo 'iti 'icë quixun sináncëxa. A ñucama unin 'unánma 'aínbi ca bërí Jesucristo ucë cupí unin 'unánti

'icën. ²⁶ Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca aín unicaman, Cristo ca uti 'icë quixun cuëñocëxa. Usai ca 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, an mëníocëxa. A bana cuëñeo 'icëbi ca uisai quicë cara ax 'icë quixun unin 'unánma 'icën. 'Unánma 'aínbi ca bërí camabi nëtënu 'icë unicaman Cristomi catamëquin aín cuëñcësabi oquin 'anuxun 'unánti 'icën. ²⁷ Nucën Papa Dios, ainshia camabi ñu 'unáncë, axëshi ca Dios 'icën. A cananuna aséabi cuëñquin nëtétimoquin rabiti 'ain, nux Jesucristo cupí ainan 'ixun. Usoquin cananuna aséabi 'ati 'ain. Ashi, Pablo.

1 Corintios

Corintionuaxa Jesucristomi catamëcë unicama Pablonën quirica cuënëoxuan

1 'Èx Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina bití 'ain. Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin aín bana unicama ñuixunun ca Jesucristonën 'è caísacëxa. An caísa 'ixun cana Sóstenesbëtan mitsu quirica buánmin. Axribi ca Jesucristomi catamëcë 'aish nucën xucën 'icën. ² Mitsúxmi Corinto ëmanuax Jesucristomi catamëcë 'icë, cana cuënëoxun ënë quirica mitsu buánmin. Mitsux Cristo Jesúsmi catamëcë 'aish camina Nucën Papa Diosnan 'ain. An ca ax cuëncësabi oíshi 'inun mitsu caísacëxa. Camabi menu 'icë unicama, an Nucën 'Ibu Jesucristo aín 'uchacama térénxunun quixun ñucácë, a unicama usai 'inun caíscësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu caísacëxa. Jesucristo ax ca a unicaman 'Ibu 'ianan nun 'Iburibi 'icën. ³ Usa 'aíshmi mitsux Nucën Papa Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëx chuámarua bucucanti cana cuënin.

Cristo cupí nuibaquin Nucën Papa Diosan uni 'aquinti bana

⁴ Cristo Jesús cupía mitsu nuibaquin ainan 'imicë cupí cana camabi nètën Nucën Papa Dios —asábi ca —cain. ⁵ Cristobë 'aíshmi aín sinánsaribi 'icë ca Nucën Papa Diosan an aín unicama 'unánmiti ñu 'unánmiquin upí oquin sinanimi upiti bananun mitsu 'imiaxa. ⁶ Usa 'aish camina mitsux an Cristo ñui quicë bana 'unánquin, a bana quicësabi oquin 'acë 'ain. ⁷ Usa 'ixunmi Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti nètë cainia ca Nucën Papa Diosan aín unicama 'aquincësaribi oquin ami 'unánun mitsu 'aquinia. ⁸ Nucën 'Ibu Jesucristo utëcëncëbëtan uinu 'icë unínbi mitsu ñuiquin —a unix ca 'atima ñu 'acë 'icë —quixun canúnma ca Nucën Papa Diosan mitsúnmi ami catamëquin 'atima ñu 'axunma 'anun ënquinma mitsu bërúanti 'icën. ⁹ Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin ñu 'aia. Mitsúnmi aín Bëhicë, Nucën 'Ibu Jesús bë 'ixun, an sináncësaribi oquin sinánun ca mitsu caísacëxa.

I. PABLONĒAN CORINTONU 'ICĒ UNICAMA 'ĒSĒA BANA (1.10-6.20)

Axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi oquin sinántima bana

¹⁰ Mitsux Jesucristomi sináncë 'aish camina 'ën xucéantu 'ain. Usa 'icë cana Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin mitsu ësoquin cain: Bëtsin sináncësaribi oquin sinani camina bucucanti 'ain. Masáquin sinani camina bëtsibë nishanancantima 'ain. Nishananíma nuibananshiti camina camaxunbi bëtsin sináncësa oquinshi sinani upitax bucucanti 'ain. ¹¹ 'Èn xucéantu, cana mitsu cain, Cloénën aintsi 'ibun ca mitsux ismina bëtsibë bëtsibë ubíonan ubíonani bucuí quixun ë caxa. ¹² Usoquian cacëxun 'ën sináncëx ca ësa 'icën: mitsu raírinëx ca ax isa 'ën 'unánmicë 'icë quia. Quimainun ca raírinëxribi ax isa Apolonën 'unánmicë 'icë quimainun, raírinëxribishi ax isa Pedronën 'unánmicë 'icë quimainun raírinëxribishi ax isa Cristonën 'unánmicë 'icë quia. ¹³ ¿Mitsun sináncëx cara Cristo 'itsa 'ic? Cristo ca 'itsama 'icën, ax ca achúshishi 'icën. 'Èx cana mitsun ñu 'aisama 'acëcama téréncë 'inun i curúsocënu bamama 'ain. 'Èmi catamëtima Cristomishi catamëti camina nashimicë 'ian. ¹⁴ 'Èn mitsu achúshibi nashimicëma cupí cana Nucën Papa Dios —asábi ca —cain. Crispo 'imainun Gayo a rabéishi cana nashimian. ¹⁵ Usa 'ain camina mitsux Cristomi sinanima —Pablonan 'aish cana nashimicë 'ai —quiax quitima 'ain. ¹⁶ A 'imainun cana axa Estéfanasnën xubunu 'icëcamaishi nashimian. 'Èn sináncëx ca bëtsi uníribi a 'ën nashimicë 'aíma 'icën. ¹⁷ Cristonën ca uni nashiminun 'è cáma 'icën. Uni aín 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iéminux ca Cristo i curúsocënu bamacëxa quixun camabi uni canun ca Cristonën 'è 'imiacëxa. An quirica 'unáncë unicamaxa quicësaí unin cuaisama banan banaquinma unin cuaisabi oquin, upí oquin aín bana ñuixunun ca 'è cacëxa.

Cristonëx ca Nucën Papa Diosan cushiñu 'ianan aín sinánsaribi 'icë quicë bana

¹⁸ Cristo ca unin 'ucha cupí i curúsocënu bamacëxa quixun ñuicë bana a ca an Nucën Papa Dios cuëncëma unicaman —a banax ca cëmë 'icë —quixun ñuiquin 'usania. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Dios bë 'inux iéti unicaman a bana cuaquin, aín cushin 'imicëx cana-

nuna nun 'uchacama tērécè 'aish Nucèn Papa Diosnan 'ai quixun 'unania. ¹⁹ Èsai ca 'iti 'icè quiax ca Nucèn Papa Diosan bana cuèneo èsai quia:

'Èn sinanèinshi cana ñu 'unani quixun sináncè unicama ax ca 'èn 'imicèx aín sinan ñancáishi 'iti 'icèn. 'Èn cana ñu 'unani quixun sináncè uni ax ca 'èn 'imicèx ñu 'unáncèma unisa 'iti 'icèn.

²⁰ Sinánñu uni 'imainun an quirica 'unáncè uni 'imainun an ènè menu 'icè ñuishi ñuiti 'unáncè uni acaman, ñu 'unáncè cana 'ai, quixun sináncè 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan sinan abè sènénmaira 'icèn. Usa 'ain ca usa unicama aín sinánsamaira Nucèn Papa Diosan sinan 'icè quixun isti 'icèn. ²¹ Nucèn Papa Diosan upí oquin sinánquin mèníósabi oi ca uni anbi aín sinanèinbi sinani Nucèn Papa Diosnan 'itima 'icèn. Usa 'aínbi ca aín bana cuati ami catamècè unicama ainan 'inun 'imia, raírinèxa —a bana ca ñancáishi 'icè —quicèbètanbi.

²² Judíos unicama ca, nun cananuna aséribi Nucèn Papa Diosan cushínbi ñu 'ai quixun 'unántisa tanquin unin 'acèma ñunu 'aia istisa tania. Usai atux 'imainun ca griego banan banacè unicama unían 'unáncè ñu camabi 'unántisa tania. ²³ A unicama usa 'aínbi cananuna nun i curúsocènu matáscè Cristo, a ñuiquin unicama bana ñuixunin. A bananu nun unicama ñuixuncèbè ca judíos unicamax rabini, uisa 'aish caraisa Cristo i curúsocènu bamati 'icè quixun sinani, ami catamèisama tania. Usaía judíos unicama 'imainun ca judíosma unicama —Diosan Bèhicè ca i curúsocènu ax bamacèxa —quixun ñuiquin 'usania. ²⁴ A unicama usai 'imainunbi ca uicama cara Nucèn Papa Diosan Cristomi catamènun sinánmicè 'icè acama, judíos unicama 'imainun griego banan banacè judíosma unimanribi, —Cristo cupíshi ca Nucèn Papa Diosan upí oquin sinánquin nun 'uchacama tērénquin ainan 'inun nu iémia —quixun 'unania. ²⁵ Nucèn Papa Diosan Cristo i curúsocènuax bamanun èncè, ax ca 'aisama 'icè uni quicèbètanbi ca axa usai quicè unicama sináncèsamaira oquin sinánquin Nucèn Papa Diosan Cristo nun 'ucha cupí i curúsocènuax bamanun èancèxa. —Ax cushima 'ixun ca Diosan Jesucristo bamanun èanxa —quixun sináncèbètanbi ca Nucèn Papa Diosan unin cushisamaira 'ixun iémitsinxunbi camabi unin 'ucha cupía bamanun Cristo 'imiacèxa.

²⁶ 'Èn xucéantu, mitsun camina èsoquin 'unánti 'ain: mitsux camina raírinèxèshi unin 'unáncè ñu 'unáinracè 'ain, raírinèxèshi camina 'apusa 'ain, raírinèxèshi camina uni itsibètan sènénmaira unin bèhicè 'ain. 'It-samanèxèshi camina usa uni 'ain. Usa 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan ainan 'inun micama caísaxa. ²⁷ Nucèn Papa Diosan ca unían sináncèxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. Caísun anbi atu 'unánmia isi ca an ñu 'unáncè unicama ax rabinia. Usaribi oquin ca unin iscèxa cushima unibu Nucèn Papa Diosan ainan 'inun caísaxa. Caísuan anbi atu sinánmicèbè ca unin iscèx cushi unicama ax —nun sináncèsamaira oquin ca atun sinania —quixun 'unani rabinia. ²⁸ Ainsa ñu 'unánxa quixuan sináncè unicama, —Diosan 'amicèxun ca aín

unicaman nun sináncèsamaira oquin sinania —quixun istánun ca Nucèn Papa Diosan axa ènè nètènu 'icè unían ñu 'unánma isa quixun sináncè unibu ainan 'inun caísaxa. ²⁹ Uinu 'icè unínbia —'ènbi cana ñu 'unáncè 'ai —quixun sinánunma ca Nucèn Papa Diosan ènè nètènu 'icè unían sináncèxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. ³⁰ Nucèn Papa Diosan 'imicèx camina ami catamèti Cristo Jesús bè 'ianan an sinánmicè 'ain. Usa 'aish camina Cristo Jesús cupía, ax cuèncècè-abi oquinshimi 'anun Nucèn Papa Diosan iémicè 'ain. ³¹ Usa 'ain ca Nucèn Papa Diosan bana cuèneo quicè-abi oquin, "Uinu 'icè unix cara rabítisa tania ax ca axbi rabiocatima —Nucèn 'Ibu Diosan 'imicèx cana asábi 'ai —quixun sinánquin ashi rabiti 'icèn".

Cristo i curúsocènu bama bana

2 'Èn xucéantu, Nucèn Papa Diosan bana mitsu ñuixuni cuanxun cana an quirica 'unáncè unicama quicèsaí unin cuaisama banan banaquinma mitsu ñuixuan. ² Mitsubè 'ixun cana bètsi bana ñuixunti sinánquinma, Jesucristo, unin i curúsocènu matáscè, ashi mitsu ñuixunti sinan. ³ Mitsubè 'èx 'ain ca 'èn nami 'aisama 'iaxa. Mitsúnmi 'èn bana cuaisamasa sinani cana racuèti bèrèan. ⁴ An ñu 'unáncè unían aín sinanèinshi sinánquin bana ñuicèsa oquin cana Jesucristo ñuiquin mitsu ñuixuncèma 'ain. Ama, aín Bèru Ñunshin Upitan 'aquincèxun cana Nucèn Papa Diosan cushínshi ñuixunquin Jesucristomi catamènun mitsu sinanamian. ⁵ Unían aín sinanèinbi sináncè banami catamècè cupíma, aséribi aín cushían Nucèn Papa Diosan sinanamicè mitsux 'inun quixun cana usaquin bana ñuixuan.

Aín Bèru Ñunshin Upitan sinánmicèxuan unin Nucèn Papa Diosan 'unánmicè ñu 'unánti bana

⁶ Axa Jesucristomi catamècè unicama aín bana quicèsaí oquin 'aia cananuna a unicama uisaira cara aín banacama quia quixun ñuixunin. Nun banax ca ènè nètènu 'icè axa Cristomi catamècèma unicama ñuicè bana ama 'icèn. 'Ianan ca aín 'apucaman ñuicè bana ama 'icèn. Acaman banaxa cushi 'icèbi ca xènbuquin unin sinanima. ⁷ Usa bana ñuixunquinma cananuna Nucèn Papa Diosan ènè me uniocèma pan 'ixunbi sinan bana a ñuixunin. A bana quicèsaí oi ca Jesucristo cupí uni aín 'uchacama tērécè 'aish xènbua 'aínbi Nucèn Papa Diosnan 'iti 'icèn. Usa 'icèbi ca bèrama Nucèn Papa Diosan, unicama a bana 'unánun sinánmiamia 'icèn. Bèri cananuna an nu cacèsaí oquin unicama 'unánun a bana ñuixunin. ⁸ Ènè menu 'icè 'apucaman ca a bana 'unánma 'icèn. A bana 'unánxun ca Nucèn 'Ibu Jesús, Diossaribi cushi, a i curúsocènu matásmiamia 'itsíanxa. ⁹ Nun nu ñuicè banax ca Nucèn Papa Diosan bana cuèneo saribi 'icèn. A banax ca èsai quia:

Uinu 'icè unínbi ca iscèma 'icèn, uinu 'icè unínbi ca a ñuì quia cuacèma 'icèn, uinu 'icè unínbi ca aín sinanèn

sináncëma 'icën, uisairai cara an a nuibacë uni abë 'aish 'iti 'icë quixun, Nucën Papa Diosan mëníosabi oi. ¹⁰ Nucën Papa Diosan mëníocëxun ca unin 'unáncëbë-tanmabi aín Bëru Ñunshin Upitan nu 'unánmiaxa. An ca camabi ñucama 'unania, Nucën Papa Diosan sináncë ñucamaribi ca 'unania.

¹¹ Uinu 'icë unínbi ca bëtsi unían sináncë ñu 'unanima, a unínshi ca an aín nuitu mëu sináncë ñu 'unania. Usaribi oquin ca unin Nucën Papa Diosan sináncë ñu 'unanima. Aín Bëru Ñunshin Upitáinshi ca Nucën Papa Diosan sináncë ñu 'unania. ¹² Nucën Papa Diosan ca nu axa Jesucristomi sináncëma unían sináncësaribi oquin sinánun 'imicëma 'icën. Ama, uisaira oquin cara an nu 'imiti 'icë quixun nun 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'inun nu 'inánxa. ¹³ Nunbi sináncë bana cananuna unicama ñuixuniman. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxunu sináncë bana ashi cananuna axa aín Bëru Ñunshin Upíñu unicama a ñuixunin.

¹⁴ An sinánmicëma uni an ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë ñu 'unanima. A ñucamax ca an iscëx 'usani ami cuaitisa 'icën. Unin ca a ñu 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxuinshi. ¹⁵ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë uni an, unin 'acë ñucama 'imainun aín banacama, aséribi cara upí 'icë quixun 'unania. Usa 'aínbi ca uni itsin, a unin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun 'acë ñu cara aséribi an sinánmicëxun 'acë 'icë quixun 'unanima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma 'ixun. ¹⁶ Aín bana cuëñëo ca quia: "¿Uin cara Nucën Papa Diosan sinan 'unanx? ¿Uin cara a 'unánmiti 'ic? An usaquin 'unánti uni ca 'aíma 'icën". Usa 'aínbi cananuna nun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Cristonën sináncësaribi oquin sinanin.

An Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë uni ñuicë bana

3 Ën xucéantu, èx mibë 'ixun cana axa aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx upiti Nucën Papa Diosmi catamëcë unicama 'unánmicësa oquin mitsu 'unánmiama 'ain. Ama, an ènë menu 'icë ñuishi sinánquin èncëma pan unisa 'icë cana mitsu 'unánmiacën, bërími Cristo 'unáncë 'icë. ² Tuá xuratsu aín titan ñu pain pimiquinma aín xuma pain 'amicësa oquin, cana a pain 'unánti banaishi mitsu 'unánmiacën, Cristonëan mitsu 'unánmiti ñumi aséribi 'unántisama pain 'icë. Bëríbi camina usabi 'ain. ³ Usai 'aish nutsi cuamianani nishananquin camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin. Usa 'i camina an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaxa 'icësaí 'in. ⁴ Usa 'aish camina raírinëxa —'èx cana Pablonën 'unánmicë 'ai —quimain-unai raírinëx —'èx cana Apólonën 'unánmicë 'ai —quin. Usai qui camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin.

⁵ ¿'Èx Pablo 'aish carana min sináncëx uisa uni 'ain? ¿Mitsun sináncëx cara Apolo uisa uni 'ic? Nucën Papa

Diosan nu sinánmicësa oquin mitsu bana ñuixuncëishi cananuna nux 'ain. Nun aín bana ñuixunia cuati camina Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëacën.

⁶ Ènëx ca èsa 'icën: Unían ñu bëru anu 'apatia ca a me bëtsi unin 'umpaxan chabóia. Usoiabi ca Nucën Papa Diosainshi ñu bëru comia. Usaribi oquin cana 'èn mitsu Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin 'unánmiacën. 'Èn mitsu 'unánmicë bana a ca Apólonën mitsu ñuixuntëcëancëxa. Usoquin nu rabëtan ñuixuniabi ca Nucën Papa Diosainshi Jesucristomi catamënun mitsu sinánmiacëxa. ⁷ An ñu bëru 'apácë uni 'imainun an a me 'unpaxan chabócë uni anbi ca ñu comima. Nucën Papa Diosan cuni ca comia. Usaribi oquin ca unin aín bana ñuixuniabi Nucën Papa Diosainshi uni Jesucristomi catamëti ainan 'inun 'imia. ⁸ Ainra paían uni bana ñuixuncë uni asaribi ca anribia uni bana 'unánmitëcëncë uni ax 'icën. Uisoquin cara aín ñu mëeti 'axa istancëxun ca Nucën Papa Diosan a unicama cupíoti 'icën. ⁹ Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin cananuna nucaman mitsu Jesucristomi sinánun aín bana ñuixuncën, unían ñu bëru 'apácësaribi oquin. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan unían 'apácë ñu bërúa comicësaribi oquin Jesucristomi upiti catamënun mitsu 'imia.

'Imainun ca èsa 'icën: Xubuoquin ca unin amia cushiti itácama pain nitsíntancëxun i puruia. Usotancëxun ca aín mascuáncama 'aia. Usoquian 'acëx ca xubu upí 'ia. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí oquin 'acë xubu achúshisa 'inun 'imia. ¹⁰ An xubu 'ati 'unáncë unin ca itá upí pain caístancëxun nitsinia. Usaribi oquin cana 'èn pain mitsu Jesucristomi catamënun 'unánmiacën. Usa 'ain ca uni itsían, ami xubu 'ati nitsíncë itámia unin i purucësa 'itánun mitsu Cristomi catamënun bana ñuixunquin mitsu 'unánmia. Usa 'ain ca uicaman cara mitsu 'unánmia an Jesucristo cuëncësabi oquinshi mitsu 'unánminux, bëtsi bana mitsu ñuixunti rabanan bërúancati 'icën. ¹¹ Unían bëtsi bana ñuixuncëxbi ca 'èn a ñuiquin ñuixuncë banaishi cuati Jesucristomi catamëti uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icën. ¹² Jesucristonën uni, an uni bana ñuixuncë, an ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxun aín bana upí oquin 'unánquin, Jesucristomi catamëtia Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inun unicama 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca uni raírinën, usaquin 'unánmiquinma unicama Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inun 'unánmima. Usa 'ain ca utëcënquin Jesucristonën uin cara aín bana upí oquin 'unánmiaxa quixun isnuxun 'aia. An upí oquin 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca upí 'aish maxax upí 'imainun curi 'imainun uxu manë tsin nënquinbi picëma usaribi 'iti 'icën. An upí oquinma 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca i, pëi, basi xo acama nënquin tsin picë usaribi 'iti 'icën. ¹⁴ An a ñuiquin bana ñuixuncëxun cuati ami catamëquian unin Jesucristo quicësabi oquin 'acë 'ain ca an atu bana ñuixuncë uni a Nucën Papa Diosan, upí oquin camina uni 'è ñuiquin bana ñuixuncë quixun caquin cuëncëquin upí oquin cupíoti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi ca an aín bana cuacë unicamax aséribi Jesucristomi catamëquin ax quicësabi

oquin 'ati 'unánmiama cupí, an atu bana ñuixuncë uni a Nucën Papa Diosan, upí oquinmi 'ën bana uni 'unánmiama 'icë cana mi cupíoima quixun cati 'icën. Usa 'aish ca a uni —ñancábi cana uni 'unánmiacë —quixun sinani, cupí bitsimabi iéti 'icën, tsin nëencëxia uni iécësaribi.

¹⁶ ¿Mitsun caramina 'unaniman, anua Nucën Papa Dios 'icë a camina mitsux 'ai quixun? Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca mitsunu 'icën. ¹⁷ Aín Bëru Ñunshin Upí anu 'icë unicamax ca Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'icën. Usa uni camina mitsux 'ain. Usa 'ain ca ui unin cara usa unicama sinanamiquin bëtsi bana ñuixunquin ami manumia, a Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁸ Uni itsían mitsu sinanamiti rabanan camina bërúancati 'ain. Mitsun camina —'ënbi ñu 'unáncë cana 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sinanica camina Jesucristonën sinánmicë 'inux ñu 'unáncëma unisa 'iti 'ain. ¹⁹ Abia unin sináncë bana ax ca Nucën Papa Diosan iscëx ñancáishi 'icën. Nucën Papa Diosan bana aín unin cuëneo, ax ca ësaí quia: “Ui unin cara bëtsi uni parania, a uni ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun bëtsi unínribi usaribi oquin cupiti 'icën”. ²⁰ Èsairibi ca aín bana quia: “An ñu 'unáncë unicama anbi sináncë banax ca ñuuma 'icë quixun ca Nucën 'Ibu Diosan 'unania”. ²¹ Usa 'ain camina uin cara mi 'unánmia a unin 'unánmicëxbi rabítima 'ain. Uisa ñu cara aín unicama Nucën Papa Diosan 'unánmia, a camina mitsunribi 'unánti 'ain. ²² È 'imainun Apolo 'imainun Pedro, nucaman mitsu ñuixuncë banacama camina camaxunbi 'unánti 'ain. Nucën Papa Diosan ca ënë menu 'icë ñu mitsu 'inania. An 'imicëx camina ënë menu upiti bucuin. An 'imicëx camina bamatancëxbi abë upiti bucuti 'ain. Bëri camina an 'imicëx asábi 'ain, usabi camina 'iti 'ain, xëribua 'aínbi. ²³ 'Ianan camina Cristonan 'ain. Cristo ax ca Nucën Papa Diosan 'icën.

Usaía an aín bana ñuixunuan Cristonën caíscë uni 'iá bana

4 Mitsun camina 'unánti 'ain, nux cananuna an 'amicëxun Cristomi catamënun unicama aín bana ñuixuncëishi 'ain. Usa 'aish cananuna unían 'unánma 'icëbi, usai Cristomi catamëti ca uni ainan 'inux iéti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan sinan bana, a uni ñuinun 'imicë 'ain. ² Uinu 'icë unin cara uni ñu mëëxunia an ca —upí oquin ca ñu mëëxunia —quixuan an ñu mëëmicë unin 'unánun upí oquin ñu mëëti 'icën. Usaribi ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uni 'iti 'icën. ³ Usa 'aínbi cana 'ën mitsúxmi 'ë ñui 'ëmi manáncë bana 'imainun an uni ñui uni itsimi manáncëxun cuacë 'apucaman 'ë 'uchocë bana, abi taniman. Uisa uni carana 'ëx 'ai quixun cana 'ënbi sinaniman, Nucën 'Ibu Jesucristonën cuni ca 'unania. ⁴ 'En ñu 'atima 'acë 'ën chiquinacëma ca 'aíma 'icë quixun 'ën sinaniabi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën cuni carana aséabi ñu 'aisama 'acëma 'ai quixun 'unania. ⁵ Usa 'ain camina Jesucristo utëcëncëma pain 'ain, uisa uni cara uni itsi 'icë quixun sinántima 'ain. Utëcënxun

ca Nucën 'Ibu Jesucristonën, camabi uni an unéxun ñu 'acëcama 'imainun aín nuitu mëúa sináncë ñuca-maribi, an upí oquin 'unánun 'unánmiti 'icën. 'Unánmicëbëtan ca Nucën Papa Diosan ui unicaman cara aín 'ucha tëréncë 'ixun ñu upí 'axa, a usaribi oquin —upí oquin camina 'a —quixun caquin cuëenmiti 'icën.

⁶ 'En xucéantu, Apolobë 'ëx 'icësaribitimi mitsux bëtsi bana sinanima Nucën Papa Dios quicësabi oíshi 'inun cana ënë ñucama ñuiquin mitsu cain. —An mitsu 'unánmicë unin 'unánmicësamaira oquin ca an nu 'unánmicë unin nu 'unánmia —quixun camina bëtsi uni catima 'ain. ⁷ ¿Uin cara mitsu raíri, bëtsi unicama 'icësamaira oími upí 'inun 'imiáxa? Nucën Papa Diosan 'imicëxma camina upí 'itsíanma. Nucën Papa Diosan 'imicëx upí 'ixun ¿caramina uisa cupí —'ëxbi cana upí 'ai —quixun rabíquin sinanin?

⁸ Mitsun camina ësaquin sinanin, —nun cananuna upí oquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxun camabi ñu 'unanin —quixun. Usa 'aish camina nun bëtsi ñu mitsu 'unánmiti cuëeniman. Mitsun sinani camina mitsúxbi 'apusa 'ain, Jesucristo utëcëncëma 'aínbi. Mitsúxmi 'apu 'ain cananuna nuxribi cuëeni 'apu 'itsían. ⁹ Usami mitsux 'aínbi ca 'ën sináncëxun Nucën Papa Diosan nu uni raíri meuiria 'imiáxa, aín bana ñuixunun Jesusan caíscë nux 'icëbi. Unían —'uchañu 'aish ca bamati 'icë —quixun ñuicë unisa cananuna nux 'ain. Nuxnu usaquin unin ñuicë 'icë ca unicama 'imainun ángelcamanribi 'isia.

¹⁰ Cristonën cacësabi oquin 'acë cupí mitsun iscëx nux ñuumara 'imainun camina mitsux aín bana 'unáncë 'ain. Mitsun sináncëxa nun bana racuëti banacësa, 'imainun ca mitsun bana cushi 'icën. Usa 'icë nu timaquin nu ñuianan ca mitsuishi unin nuia. ¹¹ Bëri nëtënbi cananuna bëráma 'iásaribiti 'acëñuma 'ianan shimanan chupa upíñuma 'ain. 'Imainun ca unin nu bëtsi bëtsi oquin 'atimoia. Usa 'aish cananuna anu 'iti xubuñumabi 'ain. ¹² 'Atsánxunbi cananuna nun piti binuxun nun mëcënan ñu mëëin. Numia 'atimati banaiabi cananuna nun Nucën Papa Dios a unicama ñucáxunin. Nu bëtsi bëtsi ocëxunbi cananuna tanshitin. ¹³ Nu ñui 'atimati banaiabi cananuna nun abë nuibanainsa tanquin upí oquinshi 'ësëin. Unin sináncëx cananuna nux 'aisama 'icëa unin pucë chinan usaribi 'ain, bëríribi cananuna unin nu sináncëx usa 'ain.

¹⁴ Mitsúxmi masá nuitunun cana ënë ñucama mitsu cuëneoxuniman. Mitsúxmi 'ën bëchicësa 'icë cana nuibaquin upí 'inun mitsu 'ësëin. ¹⁵ 'Itsa unin Cristo ñuiquin mitsu ñuixununbi cana 'ën pain Jesucristo mitsu ñuixuancën. 'En ñuixuncëxun cuati camina ami catamëacën. Usa 'ain cana 'ëxëshi mitsun papasa 'ain. ¹⁶ 'En pain Jesucristonën bana mitsu ñuixuncë 'aish camina 'ëx 'icësaribiti 'iti 'ain.

¹⁷ Mitsúxmi 'ëx 'icësaribiti 'inun cana Timoteo mitsu istánun xuan. 'En bana ñuia cuati axribi aséabi Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'aish ca 'ën nuibacë bëchicësa 'icën. Mitsunu cuanxun ca uisai carana 'ëx Jesucristomi catamëcë 'aish 'i, a mitsu ñuixunti 'icën. Camabi ëmanuaxa timécë axa Jesucristomi catamëcë

unicama a cana usai cana 'èx Jesucristomi catamèti 'i quixun 'unánmin. ¹⁸ Mitsu raírinèx camina 'èx sapi isna anu cuanti racuèti quixun sinani cèrutin. ¹⁹ Usaquin sináncèbèbi cana Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèèncèbè 'it-sama nètè 'icèbè mitsu isi cuanti 'ain. Cuanxun cana a unicaman cara aín cuèbitainshi banaquinma asérabi ax quicèsabi oquin 'aia quixun isti 'ain. ²⁰ Axa —'èx cana Nucèn Papa Diosnan 'ai —quicè uni ama, an aín bana quicèsabi oquin 'acè uni ax cuni ca asérabi Nucèn Papa Diosnan 'icèn. ²¹ ¿'Èn mitsu ñu cai cuanti caramina cuèènin? ¿'Èn ñu caquinma mitsu nuibaquin upí oquinshi cai cuanti caramina cuèènin?

Ax aín xanuma 'aínbi xanubè 'icè uni ñuicè bana

5 'Èn cana èsoquian chanioia cuan, micama achúshinèx ismina min papan xanubè 'in. Usai 'iti ca 'aisama 'icèn. An Nucèn Papa Diosan bana 'unáncèma uníxbi ca usai 'ima. ² ¿An usa ñu 'acè uni mitsubè 'aínbi caramina mitsun —nux cananuna asábi 'ai —quixun sinanin? Usaquin sinanima camina mitsux —nux cananuna 'aisama 'ai —quixun sinani rabínti 'ain. Rabínquin camina a uni mitsubè 'inúnma chiquínti 'ain. ³ 'Èx mitsubèma 'ixunbi cana mitsubètan 'acèsaribi oquin ènuxunbi sinanin. 'Èxbi anu 'ixun 'acèsa oquin cana —a uni ca 'aisama 'icè —quixun sinanin. ⁴ Usa 'ain camina ami sinánquin an cushiocèxun Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèèncèsa oquin 'anux timèti 'ain, 'ènribi an cushiocèxun, an ca mitsu 'aquinia quixun sinánxunmainun. ⁵ Timéxun camina a uni ñunshin 'atimanèn 'apun uisoquin cara 'ati 'icè usoquian 'anun ènti 'ain. Usaquian 'acèxa sinanacè ca a uni bamacèbi aín bèru ñunshin Nucèn 'Ibu Jesusan utècènquin upí isti 'icèn.

⁶ Bètsi bètsi ñu 'aisama 'aíbi camina mitsux rabinima —nux cananuna asábi 'ai —qui cuèènin. Usai 'iti ca 'aisama 'icèn. ¿Caramina 'unaniman, “anun pán chamiti ñun ca chamaratsu 'ixunbi xuicèma pain 'icè pánca-ma choia?” Usaribi oquin ca anu 'icè uni achúshinèn 'uchaxbi sinanacèma 'ixun anu 'icè unicama usaribitia 'inun 'imiti 'icèn. ⁷ Usa 'ain camina an a 'ai 'uchati ñu 'acè uni a ñua 'atècènxunma ashiquin ènun sinánmiti 'ain. Bèráma judíos unicamax carnero imi atun xècuènu 'unánti oquin shiax, bamati 'aíshbi iéa, usaribiti cananuna Cristo bama cupí iéan. Bèráma axa iéce unicaman anun chamiti ñucèñunma 'acè pán piá usaribi 'inuxun camina mitsun Cristonan cupí uisa 'uchabi 'atècèntima 'ain. ⁸ Usa 'ixun cananuna nun 'ása oquin 'atimaquin sinánquinma upí oquinshi sinánan cèmè 'ixun uni paránquinma, —nun 'ucha tèrèncè 'aíshnu Nucèn Papa Diosnan 'inun ca Cristo bamacèxa —quixun sinánti 'ain. Usa 'ixun cananuna ñu 'aisama 'ati sinanima asérabi Cristomishi sinani ax cuèèncèsabi oíshi 'iti 'ain.

⁹ Mitsu buánminuxun 'èn cuèènocè quirica itsi anu cana èsaquin mitsu cacèn, ainanmabi xanu cuèènbèquincè uni 'imainun xanúxmabi uni itsibè 'icè uni abè niaxma 'inun. ¹⁰ Camabi unibè niaxma 'inun quixun cana mitsu caiman. Ènè nètènu 'icè ñuishi sináncè

unicaman ca ainanmabi xanu cuèèanan, uni itsin ñu cuèèanan, ñu mècamanan, Nucèn Papa Diosmi sinánquinma unin 'acè ñu rabia. Camabi menu ca usa uni 'icèn. Usa unibubè 'iisa tanquinmabi camina uinu 'icè menuabi usa uni isíma 'itima 'ain. ¹¹ Èsaquinshi cana mitsu caisa tanin. Axa —'èx cana Jesucristomi sináncè 'ai —quibi cèmècè unibè camina nitima 'ain. Jesucristonainsa quiquinbia ainanmabi xanu cuèènbèquincè uni 'imainun xanúxmabi uni itsibèribi 'icè uni 'imainun bètsi unin ñu cuèèncè uni 'imainun Nucèn Papa Diosmi sinánquinma unin 'acè ñu rabiçè uni 'imainun ñuianancè uni 'imainun paèncè uni 'imainun mècamacè uni, usa unibubè camina nitima 'ain, abètanbi camina pitima 'ain. ¹² 'Èn cana axa Jesucristomi sináncèma unicama 'uchoquin —mix camina 'aisamaira uchañu 'ai —quixun catima 'ain. Nucèn Papa Diosan cuni ca atu 'uchoti 'icèn. Usa 'aínbi camina mitsúnbi ax mitsubè Jesucristomi catamècè 'ixunbia 'atima ñu 'aia 'unánquin a uni 'uchoti 'ain. Usoquin 'aquin camina axa mitsubè 'icè uni aín 'ucha cupí mitsubè 'iaxma 'inun chiquínti 'ain.

Axa Jesucristomi sináncè uníxa, an Nucèn Papa Diosan bana 'unáncèma 'apumi manántima bana

6 Mitsux Jesucristonèn uni 'aíshbi mibèa Jesucristomi sináncè unibè nishanantancèxun camina axa Cristomi sináncèma 'apumi manánquinma, mitsúnbi an Nucèn Papa Diosan bana cuacè uni raíribètan mèníoti 'ain. ² Jesucristo nun 'apu 'inux ucèbètan ca aín unicaman abètan camabi unin uisa ñu cara 'axa quixun isti 'icèn. ¿Mitsux Jesucristobè 'apu 'iti 'ixun caramina unían bérí 'acè ñu 'unánquin mènioxuntima 'ain? ³ Angelnènribi cara ñu upí 'axa quixun cananuna isti 'ain. Angelcaman cara ñu upí 'axa quixun 'unánti 'ixun cananuna asérabi ènè nètènu 'icè unin cara ñu upí 'aia quixun 'unánti 'ain. ⁴ ¿Mitsux Jesucristonèn uni 'aíshbi mibèa Jesucristomi sináncè unibè nishanantancèx caramina axa ami sináncèma uninu ami manani cuanti 'ain? ⁵ Usai 'itimimi rabínun quixun cana usaquin mitsu cain. ¿Mitsúxbi caramina usa ñu mèníonantima 'ain? ⁶ ¿Axa Jesucristomi catamècè uníxa bètsi ñui ami manani, axa Jesucristomi sináncèma 'apun cuanti cara asábi 'ic? ⁷ An mitsubètan Jesucristonèn bana 'unáncè unimi manánbèquinti ax ca 'aisama 'icèn. Ami manánquinmami an uisa cara mi ocèxunbi tanshiquin min ñua mècamatiabi isèshiti ca asábi 'iti 'icèn. ⁸ Usai 'iti asábi 'aínbi camina mitsun uni itsimi 'uchaquin aín ñu mècamanan bètsi bètsi ñuribi 'ain, abètanmi Jesucristonèn bana cuacè unibi camina usoquin 'ain.

⁹ ¿Aín nètènu abè 'iisa 'aíshbi ca an ñu 'aisama 'acè uni aín nètènu Nucèn Papa Diosbè 'itima 'icè quixun caramina 'unaniman? Camina 'unánti 'ain, ainanmabi xanu cuèèncè unicama 'imainun an Nucèn Papa Diosmi sinánquinma unin 'acè ñu rabiçè unicama 'imainun aín xanuma 'aínbi bètsi unin xanubè 'icè uni 'imainun xanúxmabi uni itsibè 'icè uni, ¹⁰ 'imainun an ñu mècamacè uni 'imainun an bètsi unin ñu cuèèncè uni, 'imainun axa ñuianancè uni 'imainun paèncè uni

'imainun an uni paránxun aín ñu bicë uni, acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'icën. ¹¹ Usa uni camina mitsu raírinëx 'iacën. 'Iá 'aínbi ca mitsun ñu 'atima 'acëcama tërécë 'ain mitsun nuitu upí 'icën. Usa 'aish camina Nucën 'Ibu Jesucristo cupí, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx, an iscëx ainan 'ain.

Nun namia Jesucristonan 'ain 'uchatima bana

¹² Aséribi ca ënë bana quia, "unin ca aín cuëncësoquin ñu 'ati 'icën". Usa 'aínbi cana 'ëx upí 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Unin ca aín cuëncësoquin ñu 'ati 'icën. Usa 'aínbi cana unían ñunshínquin 'acësoquin ñu 'atima 'aisama tanin. ¹³ Ésaía uni quicë ax ca aséribi 'icën: Piisa tanquin nun picë ñu ax ca nun pucunu atsíntancëxun nun nami cushioia, Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin. Usa 'aínbi cananuna ënë menuxunu 'acësa oquin Nucën Papa Diosan nëtënu 'ixun usa ñucama sinántëcëniman. Usa 'aínbi ca unin usai 'iti sinánquinbi tënëquin aín nami 'uchotima 'icën, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ianan unix uni itsibë 'iquin. Unían ainan 'ixun ax cuëncësa oquinshi sinánun ca Nucën 'Ibu Diosan camabi uni uniocëxa. ¹⁴ Usoquin nu unio 'ixun ca an Nucën 'Ibu Jesús baísquimi-asaribi oquin aín cushínbi nuribi baísquimiti 'icën.

¹⁵ ¿Caramina, mitsux camina Jesucristonan 'ai quixun 'unaniman? ¿'Éx Jesucristonan 'aishbi carana 'ëx 'atima xanubë asaribi 'inux 'iti 'ain? Uisa 'aishbi cana 'itima 'ain. ¹⁶ ¿Axa xanu 'atimabë 'icë uni ax ca abë achúshisa 'icë quixun caramina 'unaniman? Nucën Papa Diosan bana cuëncësoquin oquin aín cushínbi nuribi baísquimiti 'icën. ¹⁷ Usa 'aínbi ca uinu 'icë unix cara Nucën 'Ibu Jesucristonan 'icë, an sináncësaribi oquin sinani abë achúshisa 'icën.

¹⁸ Usa uni 'imainun usa xanumi camina 'unánti 'ain. Aín xanu 'aímabi xanu itsibë 'icë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni an ca abi aín namibi 'uchoquin 'atimamia. Ñu raíri 'aisama 'aquinbi ca unin usoquin aín nami 'uchoima. ¹⁹ ¿Aín Bëru Ñunshin Upí a Nucën Papa Diosan mitsu 'ináncë, ax ca minu 'icë quixun caramina 'unaniman? Mitsux camina anu ax 'icë, a 'ain. Usa 'ain camina miishima 'ain, ax ca min 'Ibu 'icën. ²⁰ Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi ainainshi 'iti oquin aín Bëchicë bamati oquin mëníocëxa. Ainan 'aish camina mitsux cuëncësa oi 'ima ax cuëncësa oíshi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun nami 'imainun mitsun sinan upí 'ixun Nucën Papa Dios cuëncësa oquinshi ñu 'ati 'ain. Usaími mitsux 'ia isquin ca raírinën —upí ca Nucën Papa Dios 'icë —quixun 'unánti 'icën.

II. CORINTONU 'ICË UNICAMAN ÑUCÁCËXUAN PABLONËN CA (7-16)

Unin cara xanu biti 'icë quixuan Corintonu 'icë unicaman ñucácëxuan Pablonën ca

7 Mitsúnmi 'ë quirica bëmiquin ñucácë banacama a ñuiquin cana ésaquin mitsu cain, unin xanu biti-

ma ca asábi 'icën. ² Usa 'aínbi ca camabi unin xanu cuëncësa. Usa 'ain ca xanu itsi cuëncësa rabanan camabi uni xanuñu 'iti 'icën, camabi xanúxribi ca bënëñu 'iti 'icën. ³ Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca uni aín xanubë 'iti 'icën. Usaribiti ca xanu aín bënëbë 'iti 'icën. ⁴ Xanux ca axëshima 'icën, ax ca aín bënënanribi 'icën. Usaribiti ca uni axëshima 'icën, ax ca aín xanunanribi 'icën. ⁵ Usa 'ain ca xanun aín bënë aín nami 'aisa tancëxun timatima 'icën. 'Imainun ca unínribi aín xanu aín nami 'amitisa tancëxun timatima 'icën. A rabëtaxbi upiti Nucën Papa Diosbë banatisa tani cananquin mëníotancëxun cuni ca énánanti 'icën. Ñunshin 'atimanën 'apúan 'atimaquin sinánmicëx tënëtisama tani 'uchati rabanan biránantëcënxubi ca bënëtisishi énánanti 'icën.

⁶ Unían aséribi xanu binun quixun cana 'ën caiman. Biisa tanquin ca biti 'icën. ⁷ 'Ën sináncëx ca camabi uni 'ésaribi xanuñuma 'iti asábi 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan achúshi achúshi uni, xanuribi, uisai cara 'iti 'icë quixun mëníoia.

⁸ Ésaquin cana mitsu cain, xanuñuma unin xanu bitima ca asábi 'icën, 'ëx 'icësaribiti. 'Imainun ca bënëñuma xanu 'imainun casunamëcë xanu bënutima asábi 'icën. ⁹ Usa 'aínbi ca xanuñuma 'iti tënëtisama tanquin unin xanu biti 'icën, xanúxribi ca bënëñuma 'iti tënëtisama tani bënuti 'icën.

¹⁰ Bënëñu xanu ñuiquin cana ésaquin cain, an ca aín bënë ëntima 'icën. 'Ën sinanëmbi caquinma cana Nucën 'Ibu Jesusan sinánmicëxun usaquin cain. ¹¹ Aín bënë ënquinbi ca xanun uni itsi bitima 'icën. Biisa tanquin ca aín bënë bitëcënti 'icën. Usaribi oquin ca unin aín xanu ëntima 'icën.

¹² Énë banaribi ñuiquin cana Nucën 'Ibu Jesusan 'ë sinánmicëma, 'ënbi sinánquin, ésaquin mitsu cain: axa Jesucristomi catamëcë unin ca aín xanúxa Jesucristomi catamëcëma 'aishbi abë upí 'ixun ëinsama tancëxun ëntima 'icën. ¹³ Usaribi oquin ca xanuxun ax Jesucristomi catamëcë 'ixun aín bënë Jesucristomi catamëcëma 'icëbi an ëinsama tancëxun ëntima 'icën. ¹⁴ Usa 'ain ca aín xanu Jesúsmi catamëcë 'ixun aín bënëribi Jesúsmi sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca aín tuácamaribi Jesucristomi sinánun sinánmiti 'icën. Usaribi oquin ca aín bënë Jesúsmi catamëcë 'ixun aín xanuribi Jesúsmi sinánun sinánmianan aín bëchicë Nucën Papa Diosan bana 'unánmiti 'icën. Usaquinmi 'aquincëx ca mitsun bëchicëcama ax an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unin bëchicësa 'itima 'icën.

¹⁵ Usa 'aínbi ca axa Jesúsmi catamëcëma unin aín xanu Jesúsmi catamëcë 'icë ëinsa tanquin ënti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín xanun 'uchama 'icën. Usaribi oquin ca axa Jesúsmi catamëcëma xanun aín bënë Jesúsmi catamëcë 'icë ëinsa tanquin ënti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín bënë 'uchama 'icën. Nucën Papa Dios ca nuxnu nun xanubë 'atimonani cuëbicanani tsoti cuëncësa.

¹⁶ Camina 'unaniman, mix xanu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min bënë Jesucristomi sinánti 'icë quixun. Camina 'unaniman, mix bëbu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min xanu Jesucristomi sinánti 'icë quixun.

¹⁷ Nucèn 'Ibu Dios cuëncësabi oi camina a nêtéan an mitsu ainan 'imicë, usaíbi 'iti 'ain. Usoquin cana camabi émanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unica ma cain. ¹⁸ Ènëx ca ësa 'icën. Mitsux judíos uni 'icë Nucèn Papa Diosan Jesúsmi catamënun sinánmicëx camina mitsux judíos unicama 'icësaribiti 'unánti ocë 'aish usabi 'iti 'ain. Usaribiti mitsux judíosma uni 'aish Jesúsmi catamëti ami sinántancëx camina judíos uni 'icësaribiti 'inux 'unánti oracatima 'ain. ¹⁹ 'Unánti oracacë 'ianan 'unánti oracacëma 'ixunbia aín bana quicësabi oquin 'aia cuni ca Nucèn Papa Diosan uni upí ísia. ²⁰ Uisai cara Nucèn Papa Diosan ainan 'inun 'imicëma pain 'aish 'iaxa, usaíbi ca ainan 'aish uni 'iti 'icën. ²¹ Mixmi an uni ñu mēëxuncë uni 'icë Nucèn Papa Diosan ainan 'imicëxun camina bēnéquinma min 'acësabi oquin an mi ñu mēëmicë uni ñu mēëxunti 'ain. Usa 'aínbi camina an mi 'aia tanquin chiquincëx anuax cuanti 'ain. ²² Uni an uni ñu mēëmicë uninan 'ixun ca aín 'ibu cuëncësabi oquin 'aia. Usa 'aíshbi ca Nucèn 'Ibu Jesucristonën ainan 'inun 'imicë 'ixun a unin an ñu mēëmicë uni ñu mēëxuníbi, Nucèn 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'ixun upí oquin 'acë 'aish, abi 'axuncësä 'ia. Usaribi oquin ca uni an uni ñu mēëxuncëma a Nucèn Papa Diosan ainan 'inun Cristomi sinánmicë 'ixun, ax aín bamati nētë sēnētamainun Cristonën uni 'ixun ax cuëncësabi oquinshi 'aia. ²³ Mitsúxmi ainainshi 'iti oquin ca Nucèn Papa Diosan aín Bēchicëbi camabi uni cupí bamati oquin mēñocëxa. Usa 'ain camina uinu 'icë uníbia Jesucristo cuëncësöquinma ax cuëncësöquinshi 'acë 'itima 'ain. ²⁴ 'Èn xucéantu, cana mitsu catëcënin, uisai caramina Nucèn Papa Diosan Jesucristomi sinánmicëma pan 'aish 'ia, usabii camina 'iti 'ain, Nucèn Papa Dios cuëncësabi oi.

²⁵ Nucèn 'Ibu Jesusan sinánmicëma 'ëxbi cana, bēnēñuma xanu 'imainun xanuñuma uni ñuiquinmi mitsun 'ë ñucacë a ñui ëesai quin, Nucèn 'Ibu Jesusan aín bana unicama ax cuëncësabi oquin ñuixunti 'imicë 'aish. ²⁶ Axa ami catamëcëma unicaman ca axa Jesucristomi catamëcë unicama ami nishquin bētsi bētsi oia. Usaquian 'acëx cananuna upitax bucuiman. Usa 'ain ca 'èn sináncëx, xanuñuma uni ax usabi 'iti 'icën, bēnēñuma xanu axribi ca usabi 'iti 'icën. ²⁷ Xanuñu 'ixun camina a ënti sinántima 'ain. Xanuñuma 'ixun camina xanu biti sinántima 'ain. ²⁸ Unin xanu biti, ax ca 'uchama 'icën. Usaribiti ca xanu bēnuti ax 'uchama 'icën. Usa 'aínbi ca an xanu bicë uni 'imainun axa bēnucë xanu, ax an Nucèn Papa Diosan bana cuacëma unicaman 'atimocëx 'aisamaira tēmëratí 'icën, an xanu bicëma uni 'imainun bēnucëma xanu 'icësamaira oi.

²⁹ 'Èn xucéantu, ësaquin cana mitsu caisa tanin, xēnibuirai cananuna tsótima 'ain. Usa 'ain ca uni xanuñu 'aíshbi xanuñumasa 'iti 'icën. ³⁰ Axa rarumacë uni an ca aín rarumatishi sinántima 'icën. Axa bētsi unicamabë timéax cuëncë unicamax ca axa cuëncëma unicamasaribi 'iti 'icën. An ñu bicë uni axribi ca ñuñu 'aíshbi ñuñumasa 'iti 'icën. ³¹ Ènë nētënuanu iscë ñu ënëx ca cēñutia. Usa 'ain ca ënë nētënuaxan an ñu bicë uni ax ñu bicëma unisa 'iti 'icën.

³² Mitsúxmi ënë nētënu 'icë ñu 'aisamaira oquin sinani masá nuituti bēnéti cana cuëñiman. Xanuñuma unin ca Nucèn 'Ibu Jesús cuëncësä oquinshi 'ati sinania, axa cuëñtanun. ³³ Usa 'aínbi ca xanuñu uni an ënë nētënu 'icë ñuñu 'iti sinania, aín xanu cuëñtanun. ³⁴ Usaribi oquin ca bēnēñuma xanun Nucèn Papa Diosan iscëxun ñu upíshi 'ati sinánan aín sinan upí 'ixun Nucèn 'Ibu Jesús cuëncësä oquinshi 'ati sinania, ax cuëñtanun. Usa 'aínbi ca bēnēñu xanu an ënë nētënu 'icë ñuishi sinania, aín bēnë cuëñtanun.

³⁵ Mitsu ënë nētënu 'icë ñucama 'aisamaira sinánxma 'inun caquin cana mitsu masá nuitumitisama tanin. Mitsúxmi chuámarua 'iti cupíshi cana usaquin mitsu can, mitsúxmi bētsi ñumi sinanima Nucèn 'Ibu Jesús cuëncësabi oíshi 'i cuëñun.

³⁶ Usa 'aínbi ca unin aín bēchicë xanu, aín bēnuti sēnēncëbëtan, 'iisa tania bēnumiti 'icën. Ax ca 'uchama 'icën. Usaía 'iti ca asábi 'icën. ³⁷ Usa 'aínbi ca uni itsin upí oquin sinánxun, aín bēchicë xanu bēnumisama tanquin axribia bēnutisama tania, a bēnumitima 'icën. Usaía 'iti ca asábi 'icën. ³⁸ Usa 'ain ca unin aín bēchicë bēnumiti asábi 'icën. 'Imainun ca unían aín bēchicë bēnumitima ax asábiira 'icën.

³⁹ Bēnēñu xanu an ca usaí uni 'iti quicësabi oquin, bamacëma 'icë aín bēnë ëntima 'icën. Aín bēnë bamacëbë cuni ca 'iisa tani bēnuti 'icën, Nucèn 'Ibu Jesús cuëncëbë. ⁴⁰ Usa 'aínbi ca 'èn sináncëx bēnēñu 'aish 'icësamairai bēnēñuma 'aish chuámarua tani cuëñti 'icën. 'Èn sináncëxun ca Nucèn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan usaquin 'ë sinánmiäxa.

Unin 'acë ñu rabiquin ñuina 'acë piti ñuiquian Pablonën ca bana

8 Unían unínbi 'acë ñu rabiquin 'aracacë ñuina 'acë a namix cara piisa 'icë quixunmi 'ë ñucacë bana, a ñuiquin cana ësaquin mitsu cain. 'Èn 'unáncësaribi oquin camina mitsun aséribi 'unan, Nucèn Papa Diosëshi dios 'ain ca unin 'acë ñu rabiquin ñuina rēcë a nami ax bētsi namisaribi 'aish piti 'icën. Usaquin sinani ca uni raíri ainra isa ñu 'unánxa quixun sinani, a nami pi, bētsibë cëruanánia. Usa 'aínbi ca raírinëx, a namix ca bētsi namisaribi 'aish piti 'icë quixun 'unánxunbi an picëma unicama nuibaquin 'uchamisama tanquin piima, Jesucristonën sinánsaribi 'ixun. ² An —'èn cana ñu 'unan —quixun sináncë uni an ñu 'unánxunbi ca aséribi uisai 'iti cara quixun upí oquin 'unánima. ³ Usa 'aínbi ca axa aséribi ami sináncë uni a Nucèn Papa Diosan ainan 'icë 'unania.

⁴ Unínbi 'acë ñu rabiquin ñuina rēcë aín nami piti cara asábi 'icë quixunmi 'ë ñucacë bana a ñuiquin cana ësaquin mitsu cain. Cananuna 'unan, unin 'acë ñu ax ca ñuishi unioçë 'aish aséribi diosma 'icën. Nucèn Papa Dios ax ca achúshi 'icën, bētsi dios ca 'aíma 'icën. ⁵ Raíri unin ca sinania, 'aisamaira ca dios 'icë quixun. Usa 'aish ca naínu 'icë 'imainun menu 'icëribi 'icën. Ax ca dios 'icë quianan ax ca nun 'ibu 'icë quiax quia. ⁶ Usaquian sináncëbëtanbi cananuna nun 'unanin, achúshi ca Nucèn Papa Dios 'icën. An ca camabi ñu unioçëxa.

Ainan 'inun ca nuribi unioçëxa. 'Imainun ca Nucën 'Ibu achúshi, Jesucristo, ashi 'icën. An ca aín Papabëtan camabi ñu unionan nuribi unioçëxa.

⁷ Usa 'aínbi ca axa Jesúsmi catamëcë uni raírinën —unían rabinuxun 'acë ñu ax ca ñuishi 'aish anu nun rabiti dios, ama 'icë —quixun upí oquin 'unaníma. 'Unánquinma ca usabi oquin unin 'acë ñu rabicë 'ixun, Jesucristomi catamëquinbi a ñu rabiquin ñuina rëxun aín nami piia. Piquinbi ca —unían a ñu rabiquin rëcë ñuina nami pí sapi cana 'ucha —quixun sinania.

⁸ Nucën Papa Diosan iscëx ca an ñu picëma uni 'icësaribi an ñu picë uni 'icën. Usa 'ain cananuna nun ñu picë cupí 'ianan nun ñu picëma cupí Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ima. ⁹ 'Aisa tanquin camina uni itsin usa ñu rabiquin ñuina 'acë aín nami piti 'ain. Usa 'aínbi camina an upí oquin —a ñux ca unin 'acë 'aish ñuishi 'icë —quixun 'unáncëma uni a 'uchamiti rabanan sinánti 'ain, —cana pitima 'ai —quixun. ¹⁰ Ënëx ca ësa 'icën. Min a rabinuxun unin unioçë ñu a rabiquinma camina —a rabiquian unin rëcë ñuina nami a piibi cana Nucën Papa Diosmi 'uchaima —quixun sinánquin, anuxun a ñu rabiti xubunuxun a nami piti 'ain. Usa 'aínbi ca minmi a nami piia iscë cupí an —unin unioçë ñux ca ñuishi 'icë —quixun upí oquin 'unáncëma uni, an a ñu rabiquin a nami piti 'icën. ¹¹ Min a nami piquin camina, minun rabanan 'icësaribitia anun rabananribi Cristo bama uni, a 'uchamin. ¹² Usaquin piquin camina axa mibë Jesúsmi sináncë uni, an —unin unioçë ñu ax uninbi 'acë 'aish cushiñuma 'ain ca a rabiquin unin 'acë ñuina namix bëtsi namisaribi 'icë —quixun 'unáncëma 'ixunbi anribi pinun sinánmin. Sinánmi ami 'uchai camina Cristomiribi 'uchain. ¹³ Usaquin 'ën a nami piquin axa Jesúsmi sináncë uni itsi 'uchamiti rabanan cana xëñibua 'aínbi unin 'acë ñu rabiquin pitia 'acë ñu a pitima 'ain.

An Jesucristomi catamënun uni bana ñuixuncë uni ca cupí biti 'icë quicë bana

⁹ Nucën 'Ibu Jesusan aín bana uni ñuixunti caísa cana 'ëx 'ain. An caíscë unicaman 'acësaribi oquin cana 'ënribi Nucën 'Ibu Jesús isacën. 'Ën aín bana ñuixuncë cupí camina mitsúxribi ami catamëtin. Usa 'ain camina mitsúnbi 'unánti 'ain, 'ëx cana aséribi a usaquin 'anúan Nucën Papa Diosan caísa 'ain. ² —Jesucristonën aín bana uni ñuixunun 'imicëma ca Pablo 'icë —quixuan uni itsin sináncëbëtanbi camina mitsun —an 'imicë ca —quixun 'unánti 'ain. 'Ën aín bana ñuixunia cuati camina mitsux Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëtin. Usa 'ain camina aséribi 'unánti 'ain, an ca 'ë aín bana ñuixunun xuaxa quixun.

³ An 'ë ñuicë unicama cana ësaquin cain: ⁴ —An 'ën bana ñuixuncëxun cuacë unicaman 'ë piti 'ináncëxun 'ën biti ca asábi 'icën. ⁵ A Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni raíri 'imainun Nucën 'Ibu Jesusan xucéantu 'imainun Pedro, acaman aín xanu abë cuanun buáncësaribi oquin cana 'ënribi 'aisha tanquin xanu buánti 'ain. ⁶ ¿Axa mitsubë 'icë uni raírinën 'acësaribi oquin 'ënribi Bernabëbëtan 'ën mécënan ñu mëëquin-

ma, Nucën Papa Diosan banaishi ñuixunti cara asábi-ma 'itsíanx? Ca asábi 'itsíanxa. ⁷ Suntárunën ca anbi aín ñu maruima, 'apun cuni ca a 'inania. Usaribi oquin ca an ñu 'apácë unin an 'apácë ñuxa tuaia, aín bimi bixun piia. Usaribi oquin ca an vaca bërúancë unin vaca xuma bixun xëaia. ⁸ 'Ënbi 'ën sinanën sináncëma ca ënë bana 'icën. Moisésnën cuëñëo banaribi ca usai quia. ⁹ Moisésnën cuëñëo bana ca ëesai quia: "Trigo bimima rëucubutia piia quixun camina vaca bënë cuëtanitima 'ain". Axa tëëcë cupía an piti ca asábi 'icën. Vaca bënëxëshi ca usai 'iti quixun ca Nucën Papa Diosan Moisés ënë bana cuëñëomiama 'icën. ¹⁰ Numiribi sinánquin ca usaquin Moisés cuëñëomiacëxa. Unin ca ñu bëru 'apánuxun me mëníoia. Mëníoquin ca —'apácëx canitancëxuan ñu bërún tuaia cana aín bimi biti 'ai —quixun sinania. Usaribi oquin ca unin trigo bimi biquin, —ënë bimi cana pinuxun 'ai —quixun sinania. ¹¹ Nun mitsúxmi Jesúsmi catamënun Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxunmi mitsun nun piti ñu nu 'inánti ca asábi 'icën. ¹² Nun cananuna bëtsi unin 'acësamaira oquin mitsu 'unánmian. Usa 'ain ca bëtsi unimi 'ináncësamaira oquin mitsun nu ñu 'inánti asábi 'itsíanxa.

Usa 'aínbi cananuna a ñubi mitsunua bicëma 'ain. Mitsun nun Jesucristo ñuicë bana cuaisama tanti rabanan cananuna ñuñuma 'ixunbi mitsu ñu ñucácëma 'ain. ¹³ Camina 'unanin, Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun an ñu 'acë unicama 'imainun sacerdotecamanribi Nucën Papa Dios rabiquin 'acë ñuina aín nami paná piia. ¹⁴ Usaribi oquin ca Nucën 'Ibu Jesusan mëníocëxa, an a ñuiquin aín bana uni ñuixuncë unicama a ca an aín bana cuacë unicaman anúan aín ñu biti 'inánti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi cana 'ën Jesusan bana unicama ñuixunquinbi añu ñubi bicëma 'ain. Bëríribi cana 'ëmi ñu 'inánun quixun ënë quiri-ca mitsu buánmiman. Bana ñuixuncë cupí cana añu ñubi bicëma 'ai quixun 'ën mitsu cacë, a bana cëmë 'iti cana cuëñiman. 'Acëñuma 'aish 'ëx bamacëbëbi ca a bana cëmëma 'iti 'icën.

¹⁶ 'Ën Jesusan bana unicama ñuixuncë cupí cana rabi-acátima 'ain. ¿Aín bana ñuixunun Jesucristonën 'ë cacë 'ixunbi an cacësa oquin 'acëma 'aish carana uisai 'icë 'itsían! ¹⁷ Nucën Papa Diosan ca Jesucristo cupía unicama ainan 'inun iémiti 'icë quicë bana, a 'ëxbi cuëñquin ñuixuncë 'ixun cana cupí biti sinántian. 'Ixunbi cana 'ënbi sináncëma, an 'ë a bana ñuixunun 'ë cacë cupí, an cacësa oquinshi 'ati 'ain. ¹⁸ 'Ën cupí biti asábi 'aínbi cana cupí biquinma unicama Jesucristo ñuicë bana ñuixunin. Ñuixuni cana curíqui bitsi cuëñcësamaira oi mitsúnmi 'ë cupíoquinmashi a bana cuati cupí cuëñin.

¹⁹ 'Ëa unin ñu mëëmicëma, 'aíshbi Nucën Papa Dios cuëñcësa oíshi 'iquin cana an camabi uni ñu mëëxuncë unisa 'ixun, Cristomi catamënun unicama aín bana ñuixunin. ²⁰ Judíos unicamabë 'aish cana atu Jesucristomi sinánmisa tani judío uni 'icësa 'in. Usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuëñëo bana quicësa oí 'icë cupíma Nucën Papa Diosmi catamëcë

cupíshi cana iéti 'ai quixun 'unánquinbi cana an usai judíos unicama íti Moisésnèn cuèneo bana cuacè unicama Jesucristomi sinánmisa tanquin a bana quicésaribi oquin 'ain. ²¹ Usa 'aínbi cana judíosma uni, an Moisésnèn cuèneo bana 'unáncéma, acamabè 'ixun Jesucristomi sinánun 'unánmiti cupí atux 'icésaribiti 'in-ux, usaía judíos unicama 'inun Moisésnèn cuèneo bana manucésa 'ian. Usai 'ibi cana Jesucristonan 'aish Nucèn Papa Diosan bana quicésabi oi 'in. ²² Jesucristomi catamécè 'ixunbi upí oquin ami cataméti 'unáncéma unicama Jesucristomi upiti catamènun quixun cana atun sináncè ñu timaquinma bana ñuixunin. Camabi uni cana uisai cara atux 'ia usairibi 'iquin, Cristomi upiti catamènun 'aquinin. ²³ Jesucristomi catamétia Nucèn Papa Diosan ainan 'inun iéminun cana unicama bana ñuixunin, Jesucristomi catamécèbè atubè cuèenun.

²⁴ Camina 'unanin, cuai ca uni uix pain cara bēbati 'icè isnux, camáxbi abatia. Camáxbi abácēbētanbi ca ax paían bēbacē ainshi ñu bitsia. Usaribiquin camina Jesucristobē tsóti sinani cuèenquin ax quicésabi oquinshi 'ati 'ain. ²⁵ Uni axa cuaiticama ax ca aín nami cushi 'inux bachuaquin tania. Aín namia cushi 'iti cupí ca ñu 'atima 'aima. Usai 'itancèx abati ax pain bēbaquin ca ñu bitsia. Usai 'iquian bicèxbi ca a ñu chēqui 'atimatia. Usa 'aínbi cananuna nux Jesús cuèencésabi oi 'inux camabi nētèn upí 'iti 'ain. Usai 'itancèx cananuna an 'imicèx asaribi upí 'aish uinsaranbi nētétimoi abē tsóti 'ain. ²⁶ Amanu amanu sinánquinma cana Jesucristo cuèencésabi oquin upí oquin 'ati sinanin. Bēxunū uníxa abati amo amotan cuancésari cana 'iisama tanin, 'imainun cana unia suñubē mēēanancésa 'iisama tanin. ²⁷ 'Ēn Nucèn Papa Diosan bana unicama ñuixuncè 'ixunbi ax cuèencésabi oi 'ima 'èxbi cēmēia ca an aín bana ñuixaxma 'inun 'è cati 'icèn. Usaquian 'è cati rabanan cana 'èn nami ñu 'atima 'ati cuèencēbētanbi 'aíma Jesucristo cuèencésabi oíshi 'in.

Unían a rabinun unioçè ñu rabbitima bana

10 'Ēn xucéantu, ènēmi mitsun 'unánun cana mitsu cain: —Nucèn raracamaxa Egiptonuax cuania ca Egiptonu 'icè suntárucaman 'atin rabanan Nucèn Papa Diosan nētè cuin bēararamiacèxa. Usaquiani ca Nucèn Papa Diosan parúnppa téarabēoquin aín nēbētsi èsquimiquin me racáncēbē anun 'ucē manan sicaracēacèxa. ² Usaquin nētè cuinan bēararacē 'aish parúnppa sicaracētancèx ca nucèn raracamax Nucèn Papa Diosmi cataméti Moisésbē upí 'aish an buáncèx abē cuancèxa. ³ Cuanquin ca camaxunbi Nucèn Papa Diosan 'ináncè piti piacèxa. An 'ináncè 'unpáxribi ca camaxunbi xēcèxa, xaxúnpapanuaxa shaquibutia. ⁴ Xaxunuaxa chiquícè 'unpáxsaribi 'ixun ca Cristonèn abē cuanquin atu cushiocèxa. Usa 'ain ca anuaxa 'unpax chiquícè xaxusa Cristo 'iacèxa. ⁵ Usa 'aínbi ca ax quicésa oquian 'aiama oquin, usaía atux 'iti cuèenquinma Nucèn Papa Diosan anu uni 'icéma menun 'it-samashi bērútamainun aín patsan cēñúmiacèxa.

⁶ Nun atun ñu 'aisama 'ati cuèēansaribi oquin cuèenunma, nun a 'unánti oi ca usai 'iacèxa. ⁷ A unicama raírínēan 'ásaribi oquin camina unin 'acè ñu rabbitima 'ain. Atu ñuiquin ca Moisésnèn èsaquin cuèenocèxa: "Aín paē bata xēanan pi bucubutancèx cuèēni ca ransacèxa". ⁸ Usai 'ianan ca a unicama raírínèx aín xanuma xanu itsibē 'i 'uchatancèx achúshi nētéinshi 'itsaira veintitrés mil uni bamacèxa. A unicama raírínèxa aín xanuma xanu itsibē 'iásaribiti cananuna 'itima 'ain. ⁹ Atúnbi —Nucèn Papa Diosan sapi ca nu 'atimotima 'icè —quixun sinánquin ñu 'aisama 'atancèxbi ca runun picèx a unicama bamacèxa. A unicamaxa Nucèn Papa Diosmi 'uchasaribi oi cananuna usaquinribi sinani Nucèn 'Ibu Jesúsmi 'uchatima 'ain. ¹⁰ Usaribiti a unicama raírínèx a ñu 'atimati banaia ca Nucèn Papa Diosan cēñúmiacèxa. A unicama 'iásaribiti cananuna Nucèn Papa Dios ñu 'atimati banatima 'ain.

¹¹ Nucèn raracama usai 'iá, anu nun Jesucristomi cataméti ainan 'ixun 'unánun ca Nucèn Papa Diosan Moisés cuèenomiacèxa. ¹² Nux cananuna usai 'itima 'ai quixun sinanibi camina bērúinraoracati 'ain, usai atu mina 'in. ¹³ Ñu 'atima 'ati sinánquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúinshima uni itsínribi ca usaribi oquin sinani tēmēraia quixun. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan, ax quicésabi oquin mitsu 'aquinquin, ñunshin 'atimanèn mitsu 'aisamaira oquin tanun ènima. An ca ami catamēquinmi min ñu 'atima 'ati sináncè ènun mitsu cushioquin, uisaxun caramina ènti 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icèn.

¹⁴ 'Ēn nuibacē xucéantu, unínbi 'acè ñu a camina ami 'unánquin rabbitima 'ain. ¹⁵ Mitsúxmi sinánñu uni 'icè cana usaquin mitsu cain. Usa 'ixun camina 'èn mitsu cacèxun cuaquin ènē banax ca asérabi 'icè quixun 'unánti 'ain. ¹⁶ Timéxun cananuna, Jesucristo ca nun 'ucha cupí aín imi 'apati i curúsocēnuax bamacèxa quixun sinánquin —asábi ca —quixun Nucèn Papa Dios cain. Catancèxun cananuna manē xanpanua bimi baca xēaquin —Cristo aín imi 'apati bama cupí cananuna nun 'ucha tērécè 'ai —quixun sinanin. Pánribi tēaxun tucatancèx mētícanantancèxun piquin cananuna camaxunbi —Cristo ca nun 'ucha cupí i curúsocēnuax bamacèxa —quixun sinanin. ¹⁷ 'Itsa uni 'ixunbi cananuna camaxunbi a pán piquin, —nux cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ai —quixun sinanin.

¹⁸ Camina 'unanin, an a rabiquin ñuina 'acè Israel unicaman ca Nucèn Papa Dios rabia. 'Imainun ca an a ñuina nami picè unicamanribi Nucèn Papa Dios rabia. ¹⁹ Usaquin caquin cana unían a rabinun unioçè ñu ax ca cushi 'icè quixun mitsu caiman. 'Imainun ca a rabiquian 'acè ñuina nami axribi bētsi namisama 'icè quixun cana mitsu caiman. ²⁰ Èsaquin cana mitsu cain, judíosma unbunèx Nucèn Papa Diosmi sináncéma 'ixun ñuina 'axun unin 'acè ñu rabiquin ca Nucèn Papa Dios rabiquinma ñunshin 'atima rabia. Usaribiquin ñunshin 'atima rabimi mitsux aín uni 'iti cana cuèēniman. ²¹ Nucèn 'Ibu Jesucristo ca nun 'ucha cupí bamacèxa quixun sinánquin uvas bimi aín baca 'acè 'ixun

camina uni itsibëtan ñunshin 'atima rabiquin xëati ñu xëatima 'ain. Nucën 'Ibu Jesucristo sinánquin uvas bimi aín baca 'anan pán picë 'ixun camina ñunshin 'atima sinánquin a rabiquin 'ati ñu pitima 'ain. ²² Nucën 'Ibu Jesús nishmiquin camina ñunshin 'atima rabitima 'ain. Nuxnu cushima 'imainun ca axira nubë sënén-maira 'aish cushi 'icën.

Ainanshia 'inun 'aquinma bëtsi uniribi sinánquin unin ñu 'ati bana

²³ Ënë banax ca aséabi 'icën, "Unin ca aín cuëncësa oquin ñu 'ati 'icën". Usa 'aínbi cananuna nux asábi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Aséabi ca "unin aín cuëncësa oquin ñu 'ati 'icë" 'aínbi cananuna nux Jesusan bana quicësabi oi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. ²⁴ Axa Jesúsmi sináncë unin ca 'ënanshi ca quixun sinánquin ñu 'atima 'icën. Bëtsi uniribia upí 'inun 'aquinti sinánxun ca ñu 'ati 'icën.

²⁵ Mecama 'imainun menu 'icë ñucama ax ca Nucën 'Ibu Diosan unio 'aish ainan 'icën. Usa 'ain camina anuxun nami maruti anu 'icë nami maruxun piishiti 'ain. Uinua bëcë cara quixun camina ñucátima 'ain. —A pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain.

²⁷ Axa Jesucristomi catamëcëma unían abëtanmi pi cuanun quixun cacëx camina cuainsa tani cuanti 'ain. Cuanxun camina —uinua bëcë cara a nami 'icë —quixun ñucáquinma piishiti 'ain. —A nami pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain. ²⁸ Mitsun piti 'aínbia uni itsin mitsu —ënë namix ca unin 'acë ñu rabiquin piti 'acë 'icë —quixun mitsu cacëxun cuni camina pitima 'ain. An mitsu cacë uni an Jesucristomi catamëcë 'ixunbi, camabi nami ca bëtsi namisaribi 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'ixun, —ënë nami pi cana Nucën Papa Diosmi 'uchain —quixun sináncë 'ain camina a nami pitima 'ain. ²⁹ —A piti ca asábi 'icë —quixun mitsun sináncëbëtanbi an mi cacë unin —usa ñu 'ën piti ca 'ucha 'icë —quixun sináncëbëtan camina pitima 'ain.

Sapi camina 'ë ñucáti 'ain, uisacasquin carana uni itsían, ënë nami piti ca 'ucha 'icë quixun sináncë cupí 'ën pitima 'ai quixun. ³⁰ ¿Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caxun 'ën piabi cara unin 'uchoquin, —Nucën Papa Diosmi 'uchaquin camina pia —quixun 'ë cati 'ic? ³¹ Ënëx ca ësa 'icën. Ñu piquin, ñu xëaquin, añu ñu caramina 'ai, usa ñu 'aquin camina Nucën Papa Dios cuëñun a sinánquin 'ati 'ain. ³² Usoquin camina uinu 'icë unibi, judíos uni 'imainun judíosma uniribi, 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicamaribi, Nucën Papa Diosmi 'uchati sinánmitima 'ain. ³³ 'Ënribi cana camabi uníxa 'ën 'aia isi cuëñun ñu 'ain. 'Ën cuëncë ñu 'atishi sinánxun cana ñu 'aiman. Jesucristomi catamétía iëñun camabi uni 'aquinti sinánxun cana ñu 'ain.

11 'Ëx Cristo 'iásaribiti 'icësaribiti camina mitsúxribi 'iti 'ain.

Axa Jesucristomi catamëcë unicama timécëbë usai xanucama 'iti bana

² 'Ën xucéantu, mitsun 'ë manuquinma camina 'ën mitsu ñuixuncë bana quicësabi oquin 'ain. Usaími 'ia cuaquin cana —asábi ca —quixun mitsu cain. ³ Ënë banaribi cana mitsúnmi 'unánun ësaquin mitsu cain, Cristonën aín Papan bana cuacësaribi oquin ca camabi unin Cristonën bana cuati 'icën. Usaribi oquin ca camabi xanun aín bënën bana cuati 'icën. ⁴ Axa Jesucristomi catamëcë unicama timécëbëtan ca nucë bënë unin Nucën Papa Diosbë banaquin aín mañuti mañutima 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan sinánmicë bana uni ñuixunquin aín mañuti mañutima 'icën. Usoquian unin aín mañuti mañucëx ca 'aisama 'iti 'icën. ⁵ Usa 'aínbi ca xanux abë bananan Nucën Papa Diosan sinánmicë bana ñuixuni mapúcë 'iti 'icën. Usaíma 'icëxma ca 'aisama 'aish maxcúcë xanusa 'ia. ⁶ Axa mapútisama tancë xanu ax ca maxcúcë 'iti 'icën. Usa 'aish ca maxcútimi rabíanan, maruñusa 'aish rabíntisama tani mapúti 'icën. ⁷ Nucën Papa Diosan ca asaribi 'itánun uni unioçëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan asaribi 'inun unio 'aish uni mapútima 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan an uni 'aquinti oquin xanu unioçëxa. ⁸ Nucën Papa Diosan ca xanun putu bixun uni unioma 'icën. Usaquin 'aquinma ca nucë bënë unin putu bixun xanu unioçëxa. ⁹ Xanunan 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan bëbu unioma 'icën. Bëbunan 'iti oquin ca xanu Nucën Papa Diosan unioçëxa. ¹⁰ 'Ën uni 'aquinquin ax quicësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan 'ë unioçëxa quixun sinani ca xanux mapúcë 'iti 'icën, ángelcaman —a upí sinánñu ca —quixun isnun. ¹¹ Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman ësaquin 'unánti 'icën, bëbu uni ashi 'ixunbi ca camabi ñu aín cuëncësa oquin 'atima 'icën. Usaribiquin ca xanun ashi 'ixunbi camabi ñu aín cuëncësa oquin 'atima 'icën. ¹² Bëräma ca Nucën Papa Diosan xanu unioquin unin putu bixun unioçëxa. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin xanúinshi uni tuaia. ¹³ Mitsúnbi camina upí oquin sinánquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosbë banaia xanu mapútima cara asábi 'icë quixun. ¹⁴ Cananuna 'unan, uni aín bu chaxcéira 'aish ca rabin 'iti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi ca usabiiti oi unia 'aish xanux aín bu chaxcé 'icën. Usabi anun mapúti oquin ca Nucën Papa Diosan mëníoçëxa. Usa 'aish ca xanunanëx upí 'icën. ¹⁶ Axa ënë bana cuati cuëbicanáncë unicama cana cain, usai ca xanu 'iti 'icë quixun cananuna camabi uní cain. Axa Jesucristomi catamëcë unicama timécëcamaribi ca —usai ca 'iti 'icë —quixun sinania.

Pán pianan uvas baca 'aquin Jesucristo aséabi sinánquin 'ati bana

¹⁷ 'Ësaquian mitsu ñuicania cana cuan, mitsux isamina Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca 'anux timéaxbi camáxbi nuibananima bëtsibë bëtsibë nishananin. Usaquin ñuicania cuaquin cana sinan, usai

sapi camina 'icani quixun. Usa 'aish camina ñancábi timécanin. Timéaxbi camina anuaxira nishanancanin. Usaquin Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca xéaibi camina aséabi ami sinánquinmi 'acéma cupí 'uchain. Usoquinmi ñu 'aia cana mitsu, upí oquin camina 'ai quixun caiman. ¹⁹ Usaquin bētsi bētsi oquin sinania raírínēx cuamiananmainunbi raírínēx nishanania-ma isquin ca unin isti 'icēn, uicamax cara aséabi Cristonan 'icē quixun. ²⁰ Camáxbi timéxun nuibananquinma piquin camina aséabi Nucēn 'Ibu Jesucristo sinánquin 'aiman. ²¹ Usa 'ixun camina uní raírí tēnánan micama raírínēn mitsun bēcē ñu pin. Uni raírínēxa 'acēñuma 'aish panántamainun camina micama raírínēx 'aisamaira oquin pitancēx paēnin. ²² Mitsux camina anuxun pianan xēati xubuñu 'ain. Axa Jesucristomi catamēcē unicamabē timéaxmi usai mitsux 'icēbē ca uni raírínēx Nucēn Papa Dios timai ainan 'iisama tanti 'icēn. Usami ocēx ca anu 'icē ñuñuma unicamax ñuñuma 'aish rabinia. ¿Uisoquin carana mitsu cati 'ain? ¿Usaími 'ia carana uisa 'ixun mitsu —asábi camina 'ai —quixun cati 'ain? Cana catima 'ain.

Jesucristo sinánquin pán pianan uvas baca 'ati bana
(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Nucēn 'Ibu Jesusan 'ē cacē bana ñuiquin cana ēsaquin mitsu can, anúan uni itsin 'anun quixun unin a 'inánti, a ñantan ca Nucēn 'Ibu Jesusan pán biacēxa. ²⁴ Bitancēxun ca aín Papa —asábi ca —catancēxun tēcēnpaxun mētícaquin cacēxa: “Ēnē ca pit. Mitsúnmi piti pán ēnēx ca 'ē 'icēn, axa minun rabanan bamati a. Ésoquin piquin camina 'ē sinánquin 'ati 'ain”. ²⁵ Usaribi oquin ca pitancēx sēnēxun xanpanu 'icē uvas baca biquin cacēxa: “Ēx 'ēn imi 'apati bamati cupí ca mitsúxmi ainan 'iti 'ēn Papa Diosan mēnīocēxa. Ēnē sinánquin camina ēsoquin bimi baca 'aquin 'ē sinánquin 'ati 'ain”. ²⁶ Usa 'ain ca Nucēn 'Ibu Jesucristo utēcēntamainun aín unicaman ēsoquin pán 'imainun bimi baca 'ati 'icēn. Usaquian aín unicaman 'aia isquin ca unin 'unán-ti 'icēn, atun 'ucha cupía Jesucristo bama 'ain ca a sinánquin usoquin 'aia quixun.

Aséabi Jesucristomi sinánquin pán 'imainun uvas baca 'ati bana

²⁷ Usa 'ain ca uix cara Nucēn Papa Dios cuēncēsabi oi 'íma 'ianan —Jesucristo ca nun 'uchacama tērēnux aín imi 'apati bamacēxa —quixun sinánquinma a manucē 'ixunbi usoquin pán 'imainun bimi baca 'aia, a unix ca Nucēn 'Ibu Jesucristomi 'uchaia. ²⁸ Usa 'ain camina pán 'imainun bimi baca 'anuxun, mitsux caramina aséabi ami sinani Nucēn Papa Dios cuēncēsabi oi 'i quixun upí oquin sinánti 'ain. ²⁹ Nucēn 'Ibu Jesucristo ca nun 'uchacama cupí bamacēxa quixun sinánquinmabi usoquin pán 'imainun bimi baca 'ai 'uchacē cupí camina castíancē 'iti 'ain. ³⁰ Usaí 'uchacē cupí camina Nucēn Papa Diosan 'imicēx raírí cushima 'ianan 'insínñu 'ain. Usa 'aish ca raíriri bami bamaxa. ³¹ Usa 'aínbi ca nun 'uchacama mēnīocē 'ixun —aséabi ca Jesucristo cupí Nucēn Papa Diosan iscēx

'ēn nuitu upí 'icē —quixun sinánquinu pán 'imainun bimi baca 'aia, Nucēn Papa Diosan nu 'uchotima 'icēn. ³² Usa 'aínbi ca aséabi ami sinánquinmabi usoquin a ñu 'aia, Nucēn Papa Diosan nu 'uchoquin, axa ami sináncēma unicamabēnu nuxribi 'uchocē 'itin rabanan, usoquin 'atēcēníma 'inuxun 'unánun, uisai caranuna 'i usaínu 'inun nu castícania.

³³ Ēn xucéantu, Jesucristo sinánquin pán 'imainun bimi baca 'anux timēti camina pinux caínanpanti 'ain.

³⁴ Usaí 'iimi upiti timētiama isquian Nucēn Papa Diosan mitsu castícantí rabanan camina panancē 'ixun mitsun xubunuxun piti 'ain. Usa 'ain cana mitsu isi cuanxun uisai caramina 'icani, a mitsu mēnīoxunti 'ain.

Aín cushi 'ináncēxun ca Nucēn Papa Diosan unicaman bētsi bētsi ñu 'aia quixuan Pablonēn ca

12 Ēn xucéantu, mitsúnmi 'unánun cana ēsaquin mitsu cain, axa Jesucristomi catamēcē unicaman ca aín Bēru Ñunshin Upitan 'amicēsabi oquin bētsi bētsi ñu 'ati 'icēn.

² Camina 'unanin, mitsux Jesucristomi catamēcēma pan 'aish camina unían 'acē ñu banañumabia, ax isa dios 'icē quixun unin cacē ñu rabi axa Jesúsmi sináncēma unibubē niacēn. ³ Usa 'aínbi camina bērí Jesúsmi catamēcē 'ixun 'unánti 'ain: Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēx cuni ca uni “Jesús ca Nucēn 'Ibu 'icē” quia. 'Imainun ca axa “Jesús ca 'aisama 'icē” quicē unicama ax Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēma 'icēn.

⁴ Nucēn Papa Diosan ca atúan bētsi bētsi ñu 'anun quixun aín unicama sinánmiquin usaquian 'anun aín cushi 'inania. Achúshi 'ixunbia aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicēxun ca axa Jesúsmi catamēcē unicaman bētsi bētsi ñu 'aia. ⁵ Bētsi bētsi ñu 'ananbi ca camaxunbi achúshi, Nucēn 'Ibu Jesús, ashi rabiquin ñu 'axunia. ⁶ Usa 'ain ca atúan ñu 'anun aín unicama bētsi bētsi sinan 'inanibi Nucēn Papa Dios ax achúshi 'icēn. ⁷ Nucēn Papa Diosan ca aín unicama achúshi achúshi, anúan aín unicama raírí upiti Jesucristomi sinánun quixun 'aquinun 'inania. 'Ináncēxun aín Bēru Ñunshin Upíñu 'ixun upí oquin ñu 'aia isquin ca unicaman 'unánti 'icēn, Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxun ca 'aia quixun. ⁸ Nucēn Papa Diosan ca aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicēxa, uni raírí sinánñuira 'aish upiti bananun quixun 'imia. 'Imianan ca uni raírínēxa aín nuitu mēu racanaquin uisai cara qiti 'icē quixun sinántancēx upiti bananun quixun 'imia. ⁹ Nucēn Papa Diosan ca aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicēxun uni raírín ami catamēquin —Nucēn Papa Diosan ca aséabi 'ē 'aquinia —quixun 'unánquin upí ñu 'anun 'amia. 'Amianan ca aín Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxun bētsi bētsi unín uni 'insíncē pēxcunun quixun 'amia. ¹⁰ Aín Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxun ca bētsi bētsi unin, uni itsían 'acēma ñu 'aia. An sinánmicēxun ca bētsi bētsi unin Nucēn Papa Diosan sinánmicēsabi oquin aín bana unicama ñuixunia. An 'imicēxun ca bētsi bētsi unin, uni itsían bana ñuia cuaquin, aséabi cara Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun bana

ñuia quixun 'unania. An sinánmicèx ca bêtsi bêtsi unix Nucèn Papa Dios rabi, uni itsían cuacèma bana banaia. Banacèbètan ca Nucèn Papa Diosan aín Bèru Ñunshin Upitan sinánmicèxuan bêtsi unin uisai quicè cara a bana 'icè quixun uni ñuixunun 'unánmia. ¹¹ Usaquin 'aquin ca aín Bèru Ñunshin Upí ax achúshi 'ixunbi, Nucèn Papa Diosan unicama bêtsi bêtsi ñua 'anun 'imia, ax cuèèncèsabi oquin.

Aín unicamaxa Jesucristonan 'aish achúshisa 'icè quicè bana

¹² Ènèx ca èsa 'icèn. Aín taè, aín məcèn, aín xo, aín pucu, aín bèru, aín pabí acamaxa 'itsa 'aínbi ca uni achúshishi 'icèn. Usaribiti ca Cristo achúshishi 'icèn. ¹³ Nux Cristonèn uni 'aish cananuna èsa 'ain: raírinèx judfós uni 'imainun raírinèxribi axa griego bana banacè uni 'imainun raírinèxribi an ñu uni mèèxuncè uni 'imainun cananuna raírinèxribi an uni ñu mèèxuncèma uni 'ain. Usa 'aishbi cananuna nucamax Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan sinánmicè 'ianan Cristonan 'aish achúshisa 'ain. Abènu 'inun ca Nucèn Papa Diosan aín Bèru Ñunshin Upí nucama 'inánxa.

¹⁴ Unia achúshi 'aínbi ca aín taè, aín məcèn, aín xo, aín pucu acamax 'itsa 'icèn. ¹⁵ Aín taèx banati 'unán 'ixun ca catsíanxa: “Èx aín məcénma 'aish cana 'èx a uninanma 'ain”. Usa 'aínbi ca ax aín məcénma 'aishbi ax a uninan 'icèn. ¹⁶ Aín pabítax banati 'unan 'ixun ca catsíanxa: “Èx aín bèruma 'aish cana 'èx a uninanma 'ain”. Usa 'aínbi ca aín bèruma 'aishbi ax a uninan 'icèn. ¹⁷ Bèruñushi 'ixun ca unin uisaxunbi cuatima 'icèn. Pabíñushi 'ixun ca unin uisaxunbi xètima 'icèn. ¹⁸ Usa 'ain ca Nucèn Papa Diosan an sináncèsabi oquin pabí, bèru, taè, quisi, pucu acamaña 'itánun uni uniocèxa. ¹⁹ Pabíshi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. Bèruishi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. Taèishi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. ²⁰ Usa 'ain ca uni taè, pabí, bèru, acamaña 'aishbi achúshishi 'icèn.

²¹ Unin bèru banati 'unan 'ixun ca a unin məcèn: “Mixmi 'aíma 'aínbi 'èxèshi 'aishbi cana asábi 'itsían” quixun catima 'icèn. Usaribi oquin ca unin maxcatax banati 'unan 'ixun a unin taè: “Mixmi 'aíma 'aínbi cana 'èxèshi 'aishbi asábi 'itsían” quixun catima 'icèn. ²² Bèru, məcèn, maxcá, acama 'imainunbi nun nami raíri anu bèrúinra ocèma acamaxa 'aíma 'ain cananuna uisa 'aishbi tsótsianma. ²³ 'Imainunribi cananuna nami an bèpánti chupa pañuin. Pañuanan cananuna nun namicamaira unin isti rabanan rabínquin, chupan mapuquin bèrúinroin. ²⁴ Acama bèrúanquinbi cananuna nun bèru, nun məcèn acama unínma isia quixun mapuima. Usa 'ain ca Nucèn Papa Diosan mèníosabi oi nun namicama asábi 'icèn. A mapucècamax ca anu mapucèmacamasaribi 'icèn. ²⁵ Usa 'ain cananuna —amo 'icèxa 'aisama 'imainun ca amo 'icèxèshi nun nami upí 'icè —quixun sinántima 'ain. Camabi nun namix ca upí 'icèn. ²⁶ Nun məcènxaxa paèia ca camabi nun namin tania. Usaribiti ca nun pabítax paèia camabi nun namin tania. Usaribiti cananuna unían —min

bu, min bëmána, min pèñan ca upí 'icè —quixun cacèx nun namicamabèbi chuámarua tani cuèènin.

²⁷ Usa ca ènèx 'icèn. Aín taè, aín məcèn, aín pabí acamaxa 'itsa 'aínbi ca uni achúshishi 'icèn. Usaribiti ca Cristobè aín unicama achúshishi 'icèn. ²⁸ Nucèn Papa Diosan mèníosabi oquin ca axa Jesucristomi catamècè unicaman bêtsi bêtsi ñu 'aia. Raíri unix ca aín bana ñuixunuan Jesucristonèn caíscè 'ia. Raíri unin ca Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixunia. Raíri unin ca axa Jesúsmi catamècè unicama aín bana 'unánmia. Raíri unin ca uni itsin 'acèma ñu 'aia. Raíri unínribi ca uni ñucè pèxcuia, raíri unin ca unicama 'aquinia, raíri unix ca Nucèn Papa Diosan bana cuatia timècè unicama aín cushi 'ia, raíri unínribi ca Nucèn Papa Dios rabi unían cuatima banan banaia. ²⁹ Usa 'aishbi ca camáxira aín bana uni ñuixunuan Jesusan caíscè 'ima, camáxira ca an Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixuncè 'ima, camáxira ca an axa Jesúsmi catamècè unicama aín bana 'unánmicè 'ima, camáxira ca an uni itsin 'acèma ñu 'acè 'ima. ³⁰ Camáxira ca anun uni 'insíncè pèxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucèn Papa Dios rabi unin cuatima banan banacè 'ima, camáxira ca uníxa bêtsi banan banacè an ñuixuncè 'ima. ³¹ Camabi ñu 'aquinmabi camina aña 'aquin caramina camabi unia Jesucristomi upiti sinánun 'aquinti 'ai, a ñumi 'anúan mi 'aquinun Nucèn Papa Dios ñucátí 'ain. A ñu-camami upí oquin 'aiabi cana mitsu 'unánmiti 'ain, bèt-sí ñu upírami 'anun.

Unicama camina nuibati 'ai quixuan Pablonèn ca

13 Èx bêtsi bêtsi banan bananan anun ángel banacè banánribi banacèxbi ca uni nuibacèma 'aish 'èn bana rata tancácèsa ñancáishi 'icèn. ² Èn Nucèn Papa Diosan a sinánmicè ñu ñuiquin unicama ñuixuanan, camabi ñu 'unánquin uni itsin 'unáncèma ñuribi 'unánan, —Nucèn Papa Diosan ca 'è 'aquinti 'icè —quixun sinánquin aín cushin aín bashibi amanu tacuiabi, ca uni itsi nuibaquin 'acèma 'icè Nucèn Papa Diosan 'è upí isima. ³ Èn ñucama ñuñuma uni 'inánan upí ñu 'acè cupí bêtsi unin nèèncèx bamaiaibi ca uni nuibati 'icèma 'icè, Nucèn Papa Diosan 'è upí isima. ⁴ An uni raíri nuibacè unin ca bêtsi unia abè upíma 'icèbi ami nishquinma upí oquinshi caia. Usa 'aish ca bêtsi unibè upí 'ia. An uni raíri nuibacè uni ax ca bèt-sími nutsima. Ca —bèt-sí unibè sènénmaira cana 'ai —quixun sinanima. Ca rabiocatima. ⁵ Ca nishcèsashi 'aish aín cuèèncèsa oíshi 'ima. Aín cuèèncèsa oquinshi ñu 'acè ca 'ima. Ca bènètishi nishima. Ami nishquian unin 'atimocèxunbi ca axribi ami nishquinma tanshitia. ⁶ Ñu 'atima unin 'acèbè ca cuèènimma. Usa 'aish ca upí ñu cuati cuni cuèènia. ⁷ An uni nuibacè unin ca amia nishcèxunbi uni, axribi ami nishquinma —sapi ca sinanati 'icè —quixun cainia. Axa upíma 'aínbi ca ami nishíma usabi abè upí 'ia.

⁸ Ènè nètècama cèñúcèbètan camaxunbi a 'unáncè cupí ca uinu 'icè unínbi Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixuntécèntima 'icèn, uinu 'icè uníxbi ca Nucèn Papa Dios rabi unin cuatima banan banatima

'icèn, unían bètsi uni 'unánmiti ca 'aíma 'iti 'icèn. Usai 'iti a 'aíma 'aínbi ca nux nuibananti ax cēñutima, bamatancēxribi cananuna Nucèn Papa Diosan nētēnu 'aish anuaxribi bētsibē nuibananti 'ain. ⁹ Ēnē nētēnuxun cananuna 'unánquinbi camabi uisai caranuna 'iti 'ai quixun 'unaniman. Usa 'ixun cananuna camabiira 'unáncēma 'ixun nun 'unáncēshi ñuixunin. ¹⁰ Usa 'aínbi cananuna ēnē menuxun 'acēsamaira oquin aín nētēnuxun upíra oquin an sinánmiti ñucama 'unánuxun 'ain.

¹¹ Xuratsu 'aish cana 'ēx tuá xuratsu 'icēsari banacèn. Usa 'ixun cana tuá xuratsunēn sináncēsa oquin sináncèn. Xuratsu 'ixun cana xuratsunēan cuacēsa oquin cuacèn. Usa 'ixunbi cana canitancēxun xura 'aish 'ēx 'iá acama ēancèn. ¹² Espejo upírama 'aínu upí oquin anun ñu iscēma usaribi oquin cananuna uisaira cara Nucèn Papa Diosan sinan 'icē quixun camaira 'unaniman. Usa 'aínbi cananuna aín nētēnu 'ixúinra 'unánti 'ain. Bērí cana camabiira 'unaniman. Usa 'ixunbi cana 'unánti 'ain, an 'ē 'unáncēsari oquin. ¹³ Bētsi ñucama cēñúcēbēbi cananuna nux cēñútimoí abē 'aish Nucèn Papa Diosmi catamēti 'ain. —Cananuna ēnē Nucèn Papa Diosan nētēnuax cēñútimoí 'iti 'ai —quixun 'unani cananuna cuēēinra cuēēnti 'ain. Anu 'aish cananuna camáxbi cēñútimoí bētsibē nuibananti 'ain. Nucèn Papa Diosmi catamēti cuēēanan abē nētētimoí 'iti sinani cuēēnbi cananuna bētsibē nuibanancē cupíra cuēēinra cuēēnti 'ain.

Unin 'unáncēma banan banati ñui quicē bana

14 Usa 'ain camina manúquinma unicama nuibati 'ain. Nuibanan camina Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan mitsu bētsi bētsi ñumi 'anun 'amiti cuēēnti 'ain. Bētsi ñu 'ati cuēēncēsamaira oi camina an mi sinánmicēxun aín bana upí oquin unicama ñuixunti cuēēnti 'ain. ² Axa Nucèn Papa Dios rabi unin cuacēma banan banacē uni, ax ca unin uisai cara quia quixun cuanunmabi Nucèn Papa Dios rabi an cuanun banaia. Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'imicēx ca ax unin cuacēma banan banaia. ³ Usa 'aínbi ca an Nucèn Papa Diosan sinánmicēxun aín bana unicama ñuixuncē uni an axa Jesucristomi catamēcē unicaman ami catamēquin an cacēsabi oquin 'anun 'unánmia. 'Unánmianan ca ñu upíshia 'anun cushioquin 'ēsēia. 'Ēsēanan ca masá nuitutiabi sinanamiquin upí oquin sinánmia. ⁴ Axa Nucèn Papa Dios rabi unin cuacēma banan banacē uni ax ca axbi Jesucristo upiti sinania. Usa 'aínbi ca an Nucèn Papa Diosan sinánmicēxun aín bana unicama ñuixuncē uni an axa Jesucristomi catamēcē unicaman ami catamēquin an cacēsabi oquin 'anun 'unánmia.

⁵ Mitsúxmi unin cuacēma banan banati cana 'ēx cuēēnin. Usa 'aínbi cana mitsúxmi usai banati cuēēncēsamaira oi mitsúnmi Nucèn Papa Diosan sinánmicēxun aín bana unicama ñuixunti cuēēnin. Unin cuacēma banan banaquinbi uisai quicē cara a bana 'icē quixun ñuixuncēxunma ca bētsi unin uisai quicē cara quixun 'unántima 'icèn. Nucèn Papa Diosan

'imicēxunshi ca unin 'unánti 'icèn. Usa 'ain ca ami catamēcē unicama Jesucristo cuēēncēsabi oi 'inun 'aquinuxun an a bana 'unáncē unin uisai quicē cara quixun raíri ñuixunti 'icèn. ⁶ Ēn xucēantu, ēsaquin cana mitsu cain. Mitsu isí cuanx Nucèn Papa Dios rabi unin cuacēma banan banaquinbi, an 'ē sinánmicē ñu mitsu ñuixuncēma 'ianan usai ca axa Jesúsmi sináncē uni 'iti 'icē quixun caíma, 'ianan Nucèn Papa Diosan bana mitsu upí oquin sinánmiquin 'ēsēima, 'ianan aín bana ñuiquin mitsu 'unánmicēma 'aish cana upitimi Jesúsmi sinánun mitsu 'aquincēma 'itsían.

⁷ Ēnēx ca ēsa 'icèn. Unían paca 'imainun arpasa, a upí oquin banaocēbētanma ca uni itsin uisai quiquin cara bana oia quixun 'unanima. ⁸ Bētsían upí oquin manē xo bana ocēbēma ca suntárucama —cananuna 'acananti 'ai —quixun 'unanima mēniocatima 'icèn. ⁹ Usaribi oquin ca mitsúxmi Nucèn Papa Dios rabi unin cuacēma banan banacēbētan uínbi a bana cuatima 'icèn. Usa 'aish camina ñancábi banati 'ain. ¹⁰ Camabi menuax ca uni bētsi bētsi banan banaia. Usaía quiabi ca an a bana 'unáncē uni an a bana cuatia. ¹¹ Usa 'aínbi ca an cacēxunbi 'ēn aín bana uisai cara quia quixun cuacēbētanma —ax ca 'ēn aintsima 'icē —quixun sinánti 'icèn. 'Ēnribi cana —'ēn aintsima ca ēnē uni 'icē —quixun sinánti 'ain. ¹² Mitsux aséribi bētsi bētsi ñu 'anun Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē 'iisa tanquin camina añu 'aquin caramina camabi uníxa Jesucristomi upiti sinani ax cuēēncēsabi oi 'inun sinánmiti, a ñuishi 'ati 'ain.

¹³ 'Ēx unin cuacēma banan banaquin cana Nucèn Papa Dios rabiquinbi uisai carana qui quixun 'unaniman. Usa 'ain ca axa unin cuacēma banan banacē uni, an unicama ñuixunuxun uisai cara a banacama quia quixuan a 'unánminun Nucèn Papa Dios ñucáti 'icèn. ¹⁵ Usa 'aish cana 'ēn nuitu mēu a sinánquin Nucèn Papa Dios rabi 'ēn cuacēma banan banaibi 'ēn cuacē banánribi banati 'ain. A rabi cana 'ēn cuacēma banan cantanan 'ēn cuacē banánribi cantati 'ain. ¹⁶ Unin cuacēma banan banaquinmi Nucèn Papa Dios rabiabi ca min bana cuaquinma an Nucèn Papa Diosan bana upí oquin 'unáncēma unicaman mibētan Nucèn Papa Dios rabi sinántima 'icèn. ¹⁷ Minmi a banan Nucèn Papa Dios rabi axa asábi 'aínbi camina bētsi uniribi upitia Jesúsmi sinánun 'aquiniman. ¹⁸ Mitsúxmi 'icēsamaira oi cana 'ēx Nucèn Papa Dios rabi unin cuacēma banan banain. 'Ēn usai banati 'unáncē cupí cana Nucèn Papa Dios —asábi ca —quixun cain. ¹⁹ Usa 'aishbi cana axa Jesucristomi catamēcē unicama timécē 'ain, unin cuacēma banan 'itsaira banati cuēēncēsamaira oi unían cuacē banan banati cuēēnin. A banan 'itsamashi banaquinbi unicama atun cuaisabi oquin 'unánmiti ca asábi 'icèn.

²⁰ 'Ēn xucēantu, tuáratsunēn sináncēsa oquin camina sinántima 'ain. Ñu 'atima 'ati 'unáncēma 'aísha tuárat-su 'icēsari bíti camina 'iti 'ain. 'Iananbi camina bētsi ñucama sinánquin uni apanēn upí oquin sináncēsabi oquin sinánti 'ain. ²¹ Nucèn Papa Diosan bana cuēnēo ca ēsai quia: "Bētsi banan banaquin cana ēnē unicama ñuixunti 'ain, bētsi nētēnu 'icē unin ca ēn 'imicēxun atu

cati 'icën. Usaquian cacëxbi ca 'ëmi sinántima 'icë quiax ca Nucën 'Ibu Dios quia".²² Axa Jesucristomi catamëcë uníxa unin cuacëma banan banaia cuaquinbi ca raírinën uisai cara quia quixun 'unánquinma a bana sinanima. An sinaniamabi ca Jesucristomi sináncëma unin a bana cuaquin sinánti 'icën, Nucën Papa Diosan 'imicëx sapi ca banaia quixun. Usa 'aínbi ca an sinánmicëxuan Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uníxa banaia cuati aín unicama upiti Jesucristomi sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca axa ami catamëisama tancë unicaman a bana cuaquinbi aséribi ca usa 'icë quixun sinanima.²³ Aín bana cuacë 'aíshmi mitsux timéax camáxbi Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacëbë ca an mitsúxmi usai 'ia 'unáncëma uni raíri 'imainun axa Jesúsni sináncëma uni raírinëx atsínti 'icën. Atsínquin mitsúxmi usai banaia cuaquin ca —sapi ca ñunshíanxa —quixun sinánti 'icën.²⁴ Usa 'aínbi ca timéxunmi mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana ñuicëbë, axa Jesucristomi catamëcëma uni 'ianan mitsúxmi usai 'ia 'unáncëma uni, ax atsínxun mitsúnmi ñuia cuaquin —a banax ca aséribi 'icën, 'atíma ñu cana 'ën 'a —quixun sinánti 'icën.²⁵ —'Ën unéxun 'acë ñuribi ca Nucën Papa Diosan isaxa —quixun sinánquin ca a ñucama chiquinaquin Nucën Papa Dios rabi 'icën. Rabianan ca —aséribi ca Nucën Papa Dios mitsubë 'icë —quiti 'icën.

Timéax sharáruima banati bana

²⁶ 'Ën xucéantu, timéax camina ësai 'iti 'ain. Raírinëx camina 'iisa tani cantati 'ain, raírinën camina Nucën Papa Diosan bana ñuixunti 'ain, raírinën camina aña cara Nucën Papa Diosan mitsu sinánmi axa a ñuiquin cati 'ain, 'iisa tani camina raírinëx unin cuacëma banan banati 'ain, raírinën camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixunti 'ain. Timéxun caramina uisa ñu 'ai 'a 'ai camina camáxbi ami upiti sinani Jesucristo cuëncësabi oi 'inun sinánmiananti 'ain.²⁷ Usa 'ain camina unin cuacëma banan Nucën Papa Dios rabi banatisa tani, rabëtaxëshi banati 'ain. 'Ianan camina rabé 'imainun achúshitaxëshi banati 'ain. Usa 'aíshbi camina achúshi achúshitaxëshi banati 'ain. Banaquin camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun unicama ñuixunti 'ain. Min ñuixuniama ca bëtsi unin uisai qui caramina quia quixun ñuixunti 'icën.²⁸ An uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixunti 'aíma 'ain camina uni timécë anuax Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banatima 'ain. Usari banaima camina min nuitu mëúishi ami sinani Nucën Papa Dios rabi abë banati 'ain.²⁹ Usaribi oquin camina Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana ñuixuinsa tanquin rabéxuinshi unicama ñuixunti 'ain. Ñuixuanan camina rabé 'imainun achúshixuinshi ñuixunti 'ain. Ñuixunia camina raírinën —a unin banax cara aséribi Nucën Papa Diosan sinánmicëxa quicë 'icë —quixun cuati 'ain.³⁰ Usa 'aínbi ca an bana ñuixuncë uni, uni itsínribia bana ñuixuinsa tania isi, nètëti 'icën.³¹ Usoquin camina uicamax caramina Nucën Papa Diosan sinánmicë 'ain, an achúshi achúshixun bana ñuixunti 'ain. Usoquin bana ñuixuncëx camina camax-

unbi upí oquin Nucën Papa Diosan bana 'unani ami cushicë 'iti 'ain.³² Nucën Papa Diosax ca aín unicamaxa timéax an bana ñuixuncë unían ñuixuncëxun bana cuatima raíri sharáruí banati cuëñima. Usa 'ain ca raíri unin bana ñuixuinsa tanquinbi tënëpaínti 'icën.

Uinu cara timëtia, anuax ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax ësai 'ia. Usa 'ain camina usaribiti mitsux 'iti 'ain.³⁴ Axa Jesucristomi catamëcë unicama timécë 'ain ca xanu banatima 'icën. Usa 'ixun ca bëbu uníxa banaishu cuati 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicësabi oquin.³⁵ Bana upí oquin 'unántisa tanquin ca aín xubunuxun xanun aín bënë ñucáti 'icën. Axa Jesucristomi catamëcë unicama timécë anuax xanux banati ca upíma 'icën.

³⁶ Camina 'unánti 'ain, mitsu pain ca Nucën Papa Diosan aín bana 'unánun 'imiama 'icën. —Nuinshi cananuna aín bana 'unani —quixun camina sinántima 'ain.³⁷ Micama an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni bana ñuixuncë 'imainun a aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë unicama, mitsun camina 'unánti 'ain, 'ën mitsu cuëñëoxuncë banacama, ënëx ca an 'ë sinánmicëxun 'acë 'icë quixun.³⁸ Ui unin cara usaquin sinánquinma —anbi sinani ca Pablo quia —quixun sinania, a uni camina —aséribi ca aín bana 'icë —quixun sinántima 'ain.

³⁹ 'Ën xucéantu, cana mitsu cain, an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana uni ñuixuncë 'iti camina sinánti 'ain. Usa 'ixunbi camina Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banaxma 'inun uni catima 'ain.⁴⁰ Usa 'aínbi camina micamax timéax sharáruí banatima, bëtsix paían quimainun caini upí oquin sinani banati 'ain.

Bamaxbi Jesús baísquia

15 'Ën xucéantu, 'ën mitsu ñuixuncë Jesucristo ñui quicë bana, anúan unicama ainan 'inun Nucën Papa Diosan iémiti, a bana cana mitsu sinánmitëcëinsa tanin. A bana upí oquin cuati camina Jesucristomi catamëtancëx ax quicësabi oi 'in.² 'Ën mitsu ñuixuncë bana manucëma 'ianan a bana quicësabi oi 'i camina min ñu 'atima 'acëcama ëni Nucën Papa Diosan 'inun iémicë 'ain, aséribi cëmëima ami catamëcë 'aish.

³ Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman 'ë unánmicë bana, a paínmi 'unánun quixun cana ësáquin mitsu cacën: Nun ñu 'aisama 'acë nu téréxunux ca Cristo bamacëxa. Usai ca 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quia.⁴ Bamacëa maíncancëxbi ca rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiacëxa. Usaía 'iti ñuiquin ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun aín unin cuëñëocëxa.⁵ Baísqitancëx ca Pedromi chiquiracëanan aín 'unánmicë unicama, mëcën rabé 'imainun rabé uni, amiribi chiquiracëacëxa.⁶ Usai 'itancëx ca 'aisamaira, quinientos uni timécë acamamiribi chiquiracëacëxa. A unicamax ca raíri bamacëxa. Aín patsanëx ca bamacëma paín 'aish tsotia.⁷ Usai 'ianan ca Jacobomiribi chiquiracëanan an aín bana ñuixunun caíscë unicamamiribi chiquiracëtëcëancëxa.

⁸ Acamami chiquiracëtancëx ca 'ëmiribi chiquiracëacëxa. 'Ëx aín 'unánmicë uni 'icëmabi ca an 'ë ami sinánun sinanamiacëxa. Usa 'ain ca acamami pain chiquiracëa 'aish 'ëmiribi chiquiracëacëxa. ⁹ 'Ëx axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocë 'aish cana 'ëx Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni raíribë sënénma 'aish acama meuraira 'ain. Usa 'aish an caíscë uni 'iisama 'icëbi ca 'ë aín bana ñuixunun cacëxa. ¹⁰ Nucën Papa Diosan nuibaquin 'imicëx cana 'ëx bëráma 'iásama 'ain. Ñancáma ca 'ë aín uni 'imi-acëxa. 'Imicëxun cana aín 'unánmicë unicaman 'acësamaira oquin a ñuiquin unicama ñuixuan. Ñuix-unquinbi cana 'ënbi 'acëma 'ain, Nucën Papa Diosan aín cushin 'amicëxuinshi cana 'an. ¹¹ A aín bana ñuixunun Jesusan caísa unicaman ñuixuncë banasaribi ca 'ën unicama ñuixuncë bana 'icën. Nun a bana ñuixuncëxun cuati camina —a banax ca aséribi 'icë —quixun sinani Jesucristomi catamëacën.

Bama 'aíshbi ca uni baísquti 'icë quicë bana

¹² ¿Nun mitsu —Cristo ca bamaxbi baísquiacëxa —quixun ñuixuncëxbi caramina uisa 'aish mitsu raírinëx uni isa bama 'aish baísquitima 'icë quin? ¹³ Bama 'aísha Jesucristo utëcëncëbë uni baísquitima 'ain ca Cristo baísquiama 'itsíanxa. ¹⁴ Cristoa baísquiama 'ain ca nun ñuixuncë bana cëmë 'itsíanxa. Mitsúxmi Jesucristomi catamëcë axribi ca ñancáishi 'itsíanxa. ¹⁵ Cristo baísquiamiama 'ain cananuna —Nucën Papa Diosan ca Cristo baísquiamiacëxa —qui cëmëtsian. Unicamaxa ax utëcëncëbë baísquitima 'ain ca Cristoribi baísquiama 'itsíanxa. ¹⁶ Uni bama 'aíshbi baísquitima 'ain ca Cristoribi baísquiama 'itsíanxa. ¹⁷ Cristo baísquiama 'ain ca mitsúxmi ami catamëti ax ñancáishi 'itsíanxa. Usa 'ain camina mitsun ñu 'aisama 'acëcama tërëncëma 'aish usabi 'itsían. ¹⁸ Cristo baísquiama 'ain ca axa ami catamëti bama unicamax abëma 'itsíanxa. ¹⁹ Aín nëtënuaxribi cana ainan 'iti 'ai quixun sinanima, ënë nëtënuaxëshi Cristonan 'iti sináncë 'aish cananuna uni raíri 'icësamaírai masá nu- ituti bënëtsian.

²⁰ Usama ca. Bamatancëxbi ca Cristo aséribi baísquiacëxa. Cristo baísquia usaribiti ca axa ami catamëcë unicama bama 'aíshbi ax utëcëncëbë baísquinuxun 'aia. ²¹ Achúshi uni 'uchaa cupí ca camabi uni bamaia. Usaribiti ca achúshi uni baísquia cupí axa ami catamëcëcama bama 'aíshbi ax utëcëncëbë baísquti 'icën. ²² Adanën ñu 'atima 'a cupí ca aín rëbúnquicama ñu 'atima 'ai bamaia. Usa 'aínbi ca Cristonan 'aish uni bama 'aíshbi baísquitancëx tsóti 'icën. ²³ Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca Cristo pain baísquiacëxa. Baísquitancëx naínu cuan 'aísha ax utëcëncëbë ca aín unicama baísquti 'icën. ²⁴ Nucën Papa Dios axëshia 'Apuira 'inun, ca Cristonën utëcënquin ñunshin 'atima 'imainun an Nucën Papa Dios quicësama oquin ënë nëtënuaxun uni sinánmicë cushicama cëñuti 'icën. ²⁵ Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca Cristonën 'Apu 'ixun axa ami nishcë unicama 'ibuquin ax quicësabi oquian 'anun 'imiti 'icën. ²⁶ Uсотancëxun

ca uni bamatima oquin 'imiti 'icën. ²⁷ Nucën Papa Diosan 'imicëx ca Cristo camabi uni, camabi ñu aín 'ibu 'ia. Usai ca Nucën Papa Diosan bana cuënéo quia. A bana quicësabi oi Cristo ax Nucën Papa Diosan 'imicëx camabi uni, ñu, acaman 'ibu 'aíshbi ca ax Nucën Papa Dios, an camabi ñun 'ibu a 'imicë, aín 'ibuma 'icën. ²⁸ A camabi uni 'imainun camabi ñun 'Ibu 'imicë 'ixun, ca Cristonën Nucën Papa Dios —mix camina 'ën 'Apuira 'ai —quixun canuxun 'aia. Usai 'icëbë ca Nucën Papa Dios aín unicama 'imainun uisa ñu cara, aín cushi 'iti 'icën.

²⁹ ¿Uni bama 'aish Cristo utëcëncëbë baísquitima 'ain cara uisax uni raírinëx axa Jesucristomi catamëcë unicama bama abë 'iti sinani nashimicë 'iti 'ic? Ca 'itsíanxma. ³⁰ Bama 'aísha uni baísquitima 'ain carana uisa cupí unían 'ë bëtsi bëtsi ocëxunbi Jesucristo ñuiquin bana ñuixuan. Cana 'acëma 'itsían. ³¹ 'Ën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristonën 'amicëxun 'ën micama a ñuiquin bana ñuixuncëx camina ami sinan. Mitsúxmi ami sináncë cupí cana cuëëinra cuëënin. Usa cupí cana cuëëni quixun 'unáncësaribi oquin cana 'unanin, 'ëx Jesucristonan cupí cana uinu carana 'ai, uinu carana cuani anuax sapi cana bamati 'ai quixun. ³² Efeso ëmanu 'icë unicamax pianancë ñuinasa 'aish, 'ëmi nishcëxunbi Cristo ñuiquin a unicama bana ñuixunia ca acaman 'ë bëtsi bëtsi oxa. Usa 'aínbi ca bamatancëxa Cristo baísquiama 'aínbi 'ëx unin bëtsi bëtsi ocë 'inuxun bana ñuixuncë ax ñancáishi 'itsíanxa. Unia bama 'aish Cristo utëcëncëbë baísquitima 'ain cananuna uni raírinëxa quicësaribiti ëesai quitsían: “Bëtsi nëténbi cananuna ashiti bamati 'ain. Usa 'ain cananuna bamacëma pain 'ixun pucháquin pianan xëai nux cuëëncësa oíshi 'iti 'ain”.

³³ 'Atimati banacë unínma mi parania ca bërúancat. Ésaía uni quicë bana ax ca aséribi 'icën: “Upí 'ixunbi 'atimatia bëtsi banaia cuaquin ca unin 'atimaquin sinánquin ñu 'atima 'ati 'icën”. ³⁴ Micama raírinën uisai 'iti cara Nucën Papa Dios cuëënia quixun sináncëma 'ixun camina ñu 'atima 'ain. Ñu 'atima 'acë 'aíshmi rabí- nun quixun cana ësaquin mitsu cain. Usa 'ain camina ami sinanati ax cuëëncësabi oi 'iquin ñu 'atima 'atima 'ain.

Uisai cara uni bama 'aíshbi baísquti 'icë quicë bana

³⁵ Raíri unix sapi ca quti 'icën: —¿Uisai cara uni bama 'aish Cristo utëcëncëbë baísquti 'ic? ¿Baísquiax cara uisa uni 'iti 'ic? ³⁶ Usaía quicë uni ax ca bana cuacëma unisa 'icën. Ënëx ca ësa 'icën. Unían 'apácëx ca ñu ënxë aín íxa cotanun aín nami chëquia. ³⁷ Trigo 'apánan bëtsi ñuribi 'apáquin ca unin aín i 'apáquinma aín bëruiishi 'apatia. ³⁸ An mëníosabi oquin ca Nucën Papa Diosan ñu ënxë 'apácë anua aín i comiquin canimia. Bëtsi bëtsi ñu ënxë ca aín íxa uisa cara, usa 'itánun canimia. ³⁹ Camabi ñux ca mësú 'icën. Unix ca ñuina iscësama 'icën. Men nicë ñuinanëx ca ñu pëchiñu iscësama 'icën, ñu pëchiñunëx ca bacanu 'icë ñuina iscësama 'icën. ⁴⁰ Naínu 'icë ñux ca menu 'icë ñu iscësama 'icën. Naínu 'icë ñux ca upí 'icën, 'imainun ca menu 'icë ñuxribi upí

'icën. Usa 'aishbi ca naínu 'icë ñun upí ax menu 'icë ñun upí iscësama 'icën. ⁴¹ Usa 'ain ca barín pëcacë ax bëtsi 'icën. 'Uxën pëcacëribi ca bëtsi 'icën. Usaribiti ca 'ispan pëcacë bëtsiribi 'icën. Usa 'ixun ca camabi 'ispan bëtsin pëcacësaribi oquin pëcaima. Usa 'aishbi ca camáxbi upí 'icën. ⁴² Usaribiti ca uni bama 'aish baísquicë, ax bamacëma pain 'aish uni 'icësaribiti 'itima 'icën. Uni bamacë maíncë ax ca aín nami, aín xo acamax chëquia. Usa 'aishbi ca baísquitancëx chëquitëcënux bamatëcëntima 'icën. ⁴³ Bamacë maíncëx 'aisama 'itancëxbi ca baísqui upíira upí 'iti 'icën. Bamacë maíncëx aín cushi 'aíma 'itancëxbi ca baísqui cushi 'iti 'icën. ⁴⁴ Ënë menua tsócë unicamax ca aín nami, aín xo, acamax chëquiti 'icën. Usa 'aishbi ca bama 'aish baísquitancëx aín nami, aín xo, acamax bëtsi 'aish chëquitima 'icën. Axa chëquiti nami, xo acamañu 'iá 'aishbi ca axa chëquitima nami, xo, acamañu 'inuxun 'aia.

⁴⁵ Acama ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo ëesai quia: “Nucën Papa Diosan a pain unio uni, Adán, ax ca sinánñu 'ianan banañu 'ianan an ñu 'ati 'iacëxa”. Usa 'aínbi ca Cristo, Adánsaribi uni 'ixunbi an Nucën Papa Diosnan 'inun uni iémiquin abë chëquítimoí nëtëtimoia tsónun 'imiti, a 'icën. ⁴⁶ Axa chëquitima namiñu pain ca uni 'itima 'icën. Axa chëquiti namiñu pain 'itancëx ca uni axa chëquitima namiñu 'iti 'icën. ⁴⁷ A pain unio uni ax ca me 'acë 'iacëxa. A caxua ucë ax ca me 'acëma, naínuaxa ucë, Nucën 'Ibu Jesucristo, 'iacëxa. ⁴⁸ A pain unio cë uníxa me 'acë 'iásaribi ca ënë menu 'icë unicama 'icën. Usa 'aínbi ca uicamax cara ainan 'icë acamax naínu 'icë Jesucristo, asaribi 'iti 'icën. ⁴⁹ A pain me 'acë uni ax ca namiñu 'ianan xoñu 'iacëxa. Usa cananuna nuxribi 'ain. Usa 'aishbi cananuna nux ainan 'aish Jesucristonën namisaribi 'iti 'ain.

⁵⁰ Ën xucéantu, ësaquin cana mitsu cain, nucën nami, nucën xo, acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'icën. Aín nëtënu 'icë ñucamaxa chëquitima 'ain ca chëquiti ñucamax anu 'itima 'icën. ⁵¹ Unin 'unánma ñu cana mitsúnmi 'unánun quixun ësaquin ñuin, camáxira cananuna bamatima 'ain. Bamacëma 'aishbi cananuna camáxbi bëtsi 'iti 'ain. ⁵² Nuxnu bëriquicë usariishi cananuna bënëtiishi aín manë banañua banocëbëishi bëtsi 'iti 'ain. Usai 'i cananuna bama 'aish amiribishi bamatëcëntimoí baísquiti 'ain. Usai 'imainun cananuna bamacëmacama nuxribi bëtsi 'iti 'ain. ⁵³ Nun nami, nun xo, acama chëquiti 'aishbi cananuna bëtsi 'aish nun nami, nun xo acama chëquitima 'ain. Usari ca nun nami, nun xo acamax bamati 'aishbi amiribishi bamatëcëntimoí 'iti 'icën. ⁵⁴ Nun nami, nun xo, acama chëquiti aishbia bëtsi 'aish chëquitima 'ianan nun nami, nun xo, acamax bamatëcëntimoí 'icë 'ain ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quiásabi oi 'iti 'icën. A bana ca ëesai quia: “Bama 'aishbi ca baísqui ax uni bamatëcëntimoí tsóti 'icën. ⁵⁵ Usaía 'icëbë ca bamaquin anun unin paë tanti 'aíma 'iti 'icën. Bama 'aishbi ca uni bamatëcëntimoí tsóti 'icën”. ⁵⁶ Aín 'ucha cupí ca unicama chëquinox bamaia. Nucën Papa Diosan bana cuënëo anua ca unin 'unania, uisa ñu 'ati cara 'ucha

'icën, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun. A bana quicësoi 'ima ca uni 'uchaia. ⁵⁷ Usa 'aínbi cananuna Nucën 'Ibu Jesucristo cupí nun 'uchacama tërëncë 'aish bamatimi racuëtima ax utëcëncëbë baísquitancëx bamatëcëntimoí tsóti 'ain. Usaquin 'unánquin cananuna cuëenquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain.

⁵⁸ Ën nuibacë xucéantu, uisa ñu cara 'icëbëbi camina ëníma ami catamëti Nucën 'Ibu Jesucristo cuëencësabi oi 'iquin aín bana unicama ñuixunti 'ain. Camina 'unanin, usaquinmi Cristonëan cushiocëxun 'acë ax ca ñancábimi 'acëma 'icën. Usaquin 'unánquin camina ënquinma mitsun 'acësamaira oquin nëtë camabi 'ati 'ain.

Axa Jerusalénu 'icë Jesucristomi catamëcë unicama curíqui buánmia

16 Axa Jesucristomi catamëcë unicama curíqui 'inánti ñuiquinmi 'ë ñucácëxun cana mitsu cain, 'ën Galacia menu 'icë unicama cacësabi oquin camina mitsúnribi curíqui 'inánti 'ain. ² Domingo nëtëcaman camina mitsu achúshi achúshinën mitsúnmi bicë curíqui uiti caramina 'inánunxun nanti 'ai quixun upí oquin sinántancëxun min xubunuxun nanti 'ain. 'Ëx bëbacëbëtan 'atima cupí camina usaquin 'ati 'ain. ³ Mitsúnmi nancë curíquia an Jerusalénu buánti camina uni raíri caísti 'ain. Usa 'ain cana bëbaquin, 'ën a unicama mitsúnmi nancë curíqui acëñun uisa cupí cara atux cuania quixun caquin cuënëoxun quirica 'inánquin, Jerusalénua a buani cuantánun xuti 'ain. ⁴ 'Ëxribi cuanti asábi 'ain ca a unicamax 'ëbë cuanti 'icën.

Pablo Macedonia me 'imainun Corinto ëmanu cuanti sinan

⁵ Macedonia mecamanu cuanti cana sinanin. Anu cuantancëx cana anuax mitsu isi cuanti 'ain. ⁶ Cuantancëx bëbatancëx sapi cana mitsunu pan 'iti 'ain, anuxun mita inúmi. 'Itancëx anuax cuania camina 'ën cuanti 'ë mënioxuncanti 'ain. ⁷ Inúquinshi mitsu isti cana cuëeniman. Nucën 'Ibu Jesucristo cuëencëbë cana mitsubë 'ëora pain 'i cuanti 'ain. ⁸ Efeso ënuxun 'ën a ñuiquin bana ñuixunia cuati cuëeni ca 'itsa uni Cristomi catamëtia. Usaía 'icëbëtanbi ca 'itsa uniribi 'ën ñuicë bana cuaisama tanquin timanan 'ën ñuixunxunma 'anun 'ë 'imitisa tania. Usa 'ain cana Pentecostes nëtë utámainun Efeso ëma ënu pan 'iti sinanin.

¹⁰ Ën 'acësaribi oquin ca Timoteonën Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin unicama bana ñuixunia. Usa 'ain camina axa bëbaia upí oquin biti 'ain, mitsubë 'aísha upí oquin sinani cuëenun. ¹¹ Usa 'ain camina a ñui uisábi banacantima 'ain. Axa nucën xucéantu raíribë aia cana cainin. Usa 'ain camina mitsubë 'itancëxa ënu unun anúan uti ñu 'inánun upí oxun xuti 'ain.

¹² Nucën xucën, Apolo, a ñuiquinmi mitsun 'ë ñucácë, a ñuiquin cana mitsu cain, a cana axa Jesucristomi catamëcë uni raíribëa mitsu isi cuantánun quixun can. Cacëxbi ca bërí cuainsama tanxa. Usa 'ain ca uinsaran cara cuanti 'icë quixun isti 'icën.

Pablonëan ashiquin bërúanxa 'icánun quixun ca

¹³ Mina 'atima ñu 'ai quiax bërúancaquin camina uisa ñu cara 'icëbëbi manutima Jesucristomi catamëti 'ain. Ami catamëti camina unimi racuëtima an cushiocë 'iti 'ain. Upí sinánñu unían sináncësa oquin camina sinánti 'ain. ¹⁴ Uisa ñu caramina 'ain a 'aquin camina uni nuibaquin 'ati 'ain.

¹⁵ 'En xucéantu, camina 'unanin, Acaya menu 'icë raírinëxa 'icëma pan 'ain ca Estéfana 'imainun aín xubunu 'icëcamax Jesucristomi catamëacëxa. Ami sinánquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinquin ñu 'axunia. —Ësaquin nun 'ati ënëx ca nun ñu mëëti 'icë —quixun ca sinánxa. ¹⁶ A unicamabë upí 'ianan camina aín bana cuati 'ain. An 'acësaribi oquin ñu 'acë unicama 'imainun an unicama 'aquinquin ñu mëëcë unicama camina abë upí 'ianan aín bana cuati 'ain. ¹⁷ Estéfanos, Fortunato, Acaico acamaxa mitsunux 'ë isi ucëbë cana cuëëan. 'Ëbëma 'ixunmi mitsun 'ë 'axuntima 'aínbi ca a unicaman 'ë ñu 'axuanxa.

¹⁸ Mitsúnmi xucéxa ucëbë cana cuëëan. Usaribiti camina mitsúxribi acama 'ënuu unun xuti cuëëan. Usa unicama camina ax ca upí uni 'icë quixun 'unánti 'ain.

¹⁹ Asia menu 'icëcama axa Jesucristomi catamëcë, acaman ca bërúanxmi 'inun mitsu camia. Aquila 'imainun Priscila 'imainun aín xubunu timëcëcama, an ca Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë 'ixun bërúinroxmi 'icánun quixun 'ë mitsu camia. ²⁰ Axa Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë uni raíricamanribi ca mitsu bërúanxmi 'icanun camia. Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina nuibanani bërúanxa 'inun bëtsibë bëtsibë cananti 'ain.

²¹ 'Ëx Pablo 'ixun 'ënbi cuëëoquin cana bërúanx mi 'icanun cain.

²² Ui unin cara Nucën 'Ibu Jesucristo sinaníma ax ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icën. Nucën 'Ibu Jesucristo axa uti cana 'ëx cuëënin.

²³ An mitsu upiti bucunun nuibaquin 'aquinti cana cuëënin. ²⁴ Mitsúxribimi 'ësaribi Cristo Jesúsnan 'icë cana micama sinanin. Ashi, Pablo.

2 Corintios

Corintonuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicama Pablonën quirica cuëñoxuan

1 'Èx Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina bití 'ain. Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin ca Jesucristonën 'ën a ñuiquin aín bana uni ñuixunun 'ë caísacëxa. An caísa 'ixun cana Timoteobëtan mitsu quirica buánmin. Axribi Jesúsmi catamëcë 'aish ca nun xucën 'icën. Mitsúxmi Corinto ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'imainun Acaya menu 'icë-cama axa Jesucristo cupí Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icë, micama cananuna ënë quirica buánmin. ² Usa 'aínmi Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibacëx chuámarua bucucanti cana cuëñin.

Tëmëraiabi ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinia quixuan Pablonën ca

³ Nucën Papa Dios ax ca Nucën 'Ibu Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icën. Camabi unin ca a rabiti 'icën. Ax ca Nucën Papa Dios 'icën. Ax ca an nuibaquin upí 'inun nu 'imianan nu masá nuitutiabi upí oquin sinánmiti, a 'icën. ⁴ Uisa ñu cara 'ia 'icëbënu a cupí tëmërai masá nuitutiabi ca Nucën Papa Diosan upí oquinu sinánun nu 'imia. An nu usaquin 'imicë cupí cananuna bëtsi uni nux 'icësaribitia tëmërai masá nuitutiabi, 'ë 'aquincësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mi 'aquinti 'icë quixun caquin 'aquinti 'ain. Usaquinu uni itsi 'aquinun ca Nucën Papa Diosan nuxnu masá nuitutiabi upí oquinu sinánun nu 'imia. ⁵ Jesucristonan cupí cananuna axa tëmërasaribi oi 'aisamairai tëmërain. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan, nuxnu Jesucristonan cupí, upíira oquin nu 'aquinia. ⁶ Mitsúnmi —Nucën Papa Diosan ca nu nuibatia —quixun 'unánan Jesucristomi catamëti mitsun 'ucha tërécë 'aish aín uni 'inun cananuna tëmëraquinbi aín bana mitsu ñuixuan. Mitsúnmi Nucën Papa Diosan ca mitsu tëmëraíbi-mi cuëñun 'imiti 'icë quixun 'unánun ca an nuxnu tëmëraquinbi tanshiti cuëñun nu 'imia. Usaquin 'unánquin camina mitsun nux 'icësaribiti tëmëraquinbi Jesucristomi catamëti ënquinma tanshiti 'ain. ⁷ Cananuna 'unanin, nux 'icësaribiti mitsux masá nuituti tëmëraíbi camina Nucën Papa Diosan upí oquin sinánmicë 'ain. Usa 'ain cananuna, uisa ñu cara 'icëbëbi camina Jesucristomi catamëquin ënima quixun sinani, masá nuitutíma cuëñin.

⁸ 'Èn xucéantu, mitsúnmi 'unánun cana mitsu cain, Asia menuxun 'aisamaira oquin tëmëraquin cananuna

sinan, cananuna tënëtima 'ai quixun. Usa 'ain cananuna bamati sinan. ⁹ Asérabi cananuna bamai quixun cananuna sinan. A ñucamax ca ësaquin nun sinánun 'iaxa: Nuxbi cananuna iéítima 'ain, Nucën Papa Dios, an uni bamacëbi baísqumiti, ainshi ca nu iémiti 'icë quixun. ¹⁰ Nuxnu bamati 'icëbi ca Nucën Papa Diosan nu iémiaxa. Usa 'ixun ca usabi oquin nu 'ati 'icën. Cananuna 'unanin, mitsúnmi a nu ñucáxuncëxun ca an 'acësabi oquin nu iémiti 'icën. 'Itsa unían a nu ñucáxuncëxuan, an nu iémianan nu 'aquincë cupí, nun upí oquin bana ñuixunia cuati ca ami sinánquin 'aisamaira unin cuëñquin, asábi ca quixun caquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën.

I. —ASERABIA NUCËN PAPA DIOSAN CAISCË 'IXUN CANA BANA ÑUIXUNI —QUIXUAN PABLONËN CA (1.12-7.16)

Uisa cupí cara Pablo Corintonu cuanma 'icë quicë bana

¹² Cananuna asérabi 'unanin, Nucën Papa Diosan 'imicëx nun nuitu upí 'ixun cananuna unicama paránquinma ñu upíshi 'a quixun. Unicaman ca usaínu 'ia nu isaxa. Uni itsían nu iscësamaira oquin camina usaínu 'ia mitsun nu isacën. Usaquin sinani cananuna cuëñinra cuëñin. Nunbi unin sináncësa oquin sinani cananuna usai 'icëma 'ain. Nucën Papa Diosan nu nuibaquin 'aquincëxëshi cananuna usai 'ian. ¹³ Nun cananuna mitsúnmi ënë bana cuaisama oquin 'axun mitsu paránuxun quirica buánmicëma 'ain. Nucën 'Ibu Jesús ucëbëmi mitsux abë 'icë isi cananuna —nun bana ñuixuan cupí ca atux Jesucristobë 'icë —quixun sinani cuëñinra cuëñti 'ain. Nux cuëñcësaribi oi camina, —Pablobëtan ca abë 'icë unicaman nu 'unánmicëxa —quixun sinani, nu nuibati cuëñti 'ain. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unánquinmi mitsun upíira oquin 'unánti cana cuëñin.

¹⁵ Mitsúxmi usai nubë cuëñti 'unánx cana mitsu isi rabëti cuanti sinan, mitsúxmi nubë isanani cuëñun. ¹⁶ Macedonia menu cuanquin mitsu isbiantancëxun Macedonia menuax utëcëñquinribi mitsu isti cana sinan. Anu 'icëmi Judea menu cuanun mitsun 'ë 'aquinti cana sinan. ¹⁷ ¿Sinánxunmaishi carana usaquin mitsu can? Jesucristonanma unix ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unanibi —cana 'ati 'ai —quia. ¿Mitsúnmi sináncëx carana 'èx usa uni 'ain? ¹⁸ Usama cananuna nux 'ain. Nucën Papa Diosan ca 'unania, nux —cananuna cuanti 'ai —quiquin cananuna —asérabi cananuna cuanti 'ai

—quixun sinan. ¹⁹ Nucèn Papa Diosan Bèchicè Jesucristo, a 'èbètan Silvano 'imainun Timoteonèn mitsu ñuixuncè, an ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unánquinbi —cana 'ati 'ai —quixun uni cáma 'icèn. An ca axa quicèsabi oquin 'aia. ²⁰ Nucèn Papa Dios quicèsabi oi ca camabi ñu Cristo Jesús cupí sènéoncè 'iti 'icèn. Usaquin 'unánquin cananuna Jesucristo cupí, aín bana cuaquin —ca usai 'iti 'icè —quixun Nucèn Papa Dios rabin. ²¹ Nucèn Papa Dios ax ca an micama 'acésaribi oquin nuribi Cristomi catamècè 'aish ax cuèencèsabi oi 'inun 'imicè a 'icèn. 'Imianan ca nuxnu asérabi ainan 'inun nu 'imiacèxa. ²² Nux ainan 'aish cananuna xèñibua 'aínbi abè 'iti 'ai quixunu 'unánun ca Nucèn Papa Diosan aín Bèru Ñunshin Upí nubèa 'inun nu 'in-ácèxa.

²³ Nucèn Papa Diosan ca 'èn nuitu mèu 'èn èsaquin sináncè 'unania, mitsu nuibaquin mitsúxmi upí 'icè isti cuèèni cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancèma pain 'ain. Nucèn Papa Diosan ca 'unania, usa ca quixun. ²⁴ Jesucristomi upiti sinani camina mitsux ami cushicè 'ain. Mitsúxmi usai 'ia cananuna nun cacèsa oími 'inun mitsu caiman. Jesucristomi upiti catamècè 'aishmi chuámashirua tani cuèèni upitax bucunun quixuinshi cananuna mitsu 'aquinsa tanin.

2 Mitsu masá nuitumiti rabanan cana mitsu isi bènètishi cuantécèntima sinan. ² ¿'Èn mitsu masá nuitumia cara uin 'è upí oquin sinánmiti 'ic? 'Èn sapi cana mitsu masá nuitumia, usa 'aínbi camina mitsúinshi 'è upí oquin sinánmiquin 'è cuèènmitti 'ain. ³ Mitsu isi cuaniami 'è masá nuitumiti rabanan cana cuanquinma mitsu usaía quicè quiricashi buánmian. Buánmiquin cana sinan, 'èx cuani masá nuitutíma cuèènia isi camina mitsúxribi upí oquin sinani cuèènti 'ai quixun. ⁴ Mitsu buánminuxun a quirica cuèneoí cana mitsu sinani masá nuituti bèunan mèscurti 'ian. Mitsúxmi masá nuitunun quixun cana a quirica 'acèma 'ain. 'Èn cana asérabi mitsu nuibati quixunmi 'unánun cana usaquin 'an.

Axa numi 'uchacè uni aín 'ucha manumiti bana

⁵ Aisamaira oquin mitsu masá nuitumitisama tanquinbi cana mitsu cain, an ñu 'atima 'acè unin ca 'èishi-ma micamaribi masá nuitumi-axa. ⁶ Timéxunmi mitsun 'èn mitsu cacèsa oquin 'acè uni a camina usashi oxun ènti 'ain. ⁷ Usaquin 'acèxa sinanatia camina aín 'acè ñu manuquin a nuibaquin aín masá nuitucè nètémiquin, upí oquian sinánun 'aquinti 'ain, axa 'aisamaira masá nuituti rabanan. ⁸ Usaquin 'aquin camina axribia mitsubè timénun canan mitsun camina a nuibati quixuan 'unánun abè upíonanti 'ain. ⁹ Asérabi caramina Jesucristo cuèencèsabi oquin 'aquin, 'èn mitsu cacè bana cuaquin 'ati 'ai quixun 'unánun, cana a quirica mitsu buánmian. ¹⁰ Usoquin 'aquinmi mitsun aín 'ucha manuquin, aribi manumicèbètan, cana 'ènribi aín 'ucha manuin. Axa 'èmi 'uchacèbi cana mitsúnmi aín 'ucha manucè cupí, 'ènribi aín 'ucha manuan, Cristo cuèencèsabi oquin. ¹¹ Usoquin manucèma 'icè ca ñunshin 'atimanèn 'apu, Satanás, an nu 'atimaquin sinán-

miquin 'atimamiti 'icèn. Usa ca ax 'icè quixun cananuna 'unan. An usoquin nu 'atimaquin sinánmiti rabanan cananuna aín 'ucha manui a unibè upí 'iti 'ain.

Troasnuaxa Tito isíma Pablo bènèa

¹² Troas èmanuxun Cristo ñuiquin bana ñuixunux bèbatancèxun, ax cuèencèsabi oquin 'èn ñuixuncèxun cuati ca unicama cuèèanxa. ¹³ Cuèènia ñuixunti 'aishbi cana nucèn xucèn Titobè mèrananxma bènèti, anu 'icè unicama èbiani, Macedonia menu cuan.

Cristomi catamèti aín unicama cushi 'iti bana

¹⁴ Ñunshin 'atimanèn nu 'atimaquin sinánmisa tanan aín bana ñuixunxunma 'anun 'imitisa taniabi ca Nucèn Papa Diosan, Cristo Jesús cupí, nun 'acésabi oquinu aín bana ñuixunun nu 'imia. An ca aín 'acésabi oquin nu 'aquinia quixun 'unánquin cananuna —asábi ca —quixun caquin a rabin. Uinu caranuna cuani, anuxun ca nun nu Cristo Jesús ñuiquin aín bana ñuixunua, a banax ca asérabi upíra 'icè quixun unin sinania. ¹⁵ Nun Cristo ñuiquin aín bana unicama nuibaquin ñuixuncèbè ca Nucèn Papa Dios cuèènia. Nun nu ñuixuncèxun cuatia raíri uni ainan 'inun iémicè 'imainuan raíri unix ami sinántisama tani iémicèma 'aínbi ca Nucèn Papa Dios nun nu a unicama nuibaquin aín bana ñuixuncèbè cuèènia. ¹⁶ Axa ami sinántisama tancè unicamax ca nun nu Cristo ñuixuncèxun cuatíbi cuèènima, xèñibua 'aínbi Nucèn Papa Diosbèma 'iti 'icèn. Usa 'aínbi ca axa ami sinántisa tancè unicamax nun nu Cristo ñuixuncèxun cuati, ami catamèti —usai 'inux iémicè 'aish cana xèñibua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'iti 'ai —quixun 'unani cuèènia. ¿Usoquin unicama sinánmiquin bana ñuixunti cara uin 'ati 'ic? ¹⁷ 'Itsa unin ca curíqui bití cupíshi Nucèn Papa Diosan bana ñuixunquinbi a bana quicèsa oquin ñuiquinma bètsi oquin ñuixunia. Usa 'aishbi cananuna nux a unicamasama 'ain. Usa 'ixun cananuna Cristonan 'ianan Nucèn Papa Diosan nu aín bana ñuixunun caíscè 'ixun, axa cuèencèsabi oquin aín bana unicama ñuixunin.

Anun uni upí 'aish ainan 'iti Nucèn Papa Diosan mènío bana

3 ¿Èsaquinu mitsu cacèxun caramina nux cananuna nubi rabiacati quixun sinanin? Usama ca. Uni raírinèn 'acèsa oquin cananuna mitsu isi cuanquin, uisa uni caranuna nux 'ai quixun 'acè quirica buántima 'ain. 'Anan cananuna usa quiricami nu 'axunun quixun mitsu catíma 'ain. ² Usaquin 'acè quirica isquinmabi ca nun nu mitsu bana ñuixuncè cupí unin mitsu isquin nux caranuna uisa uni 'ai quixun 'unánti 'icèn. ³ Nun cananuna usoquin mitsu 'unánmia quiáxa quicè bana ax ca quiricanu tintan 'anan maxax paránu 'acèma 'aishbi Cristo cupía Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan mitsun nuitunu 'imicè 'icèn.

⁴ Nucèn Papa Diosan ca Cristo cupí mitsu aín bana ñuixunun nu 'aquianxa quixun 'unánquin cananuna usaquin sinanin. ⁵ Nun cushínbi cananuna Cristo

ñuiquin mitsu bana ñuixuan quixun cananuna sinaniman. Nucèn Papa Diosan 'amicëxuinshi cananuna mitsu aín bana ñuixuan. ⁶ Moisésnën usaía judíos unicama 'iti ñuiquin cuëñëo bana ca quia, a bana quicësabi oi 'icëma 'aish ca uni Nucèn Papa Diosbë 'itimoí bamati 'icën. Usa 'aínbi ca a banama bana ió, a ñuixunun Nucèn Papa Diosan nu 'imiáxa. A banax ca quia, aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca uni ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucèn Papa Diosbë upí 'iti 'icën.

⁷ Aín bashinuax maxax paránu Nucèn Papa Diosan cuëñëocë bana a 'unánquian unin, 'uchati ca 'aisama 'icë quixun sinánti, a bëi atu 'inani aia ca Moisés Israel unicaman aín bëmáñan ichúquin bëtëñancëxun ami racuëquin ñachama 'icën. Usaí 'ia iscasmacëxbi ca aín ichúcë ax munuirá munu nëtëbuacëxa. ⁸ A bana Nucèn Papa Diosan Moisés 'inan, asamaira ca —Cristo cupí ca uni aín 'uchacama tërëncë 'ianan Nucèn Papa Diosan 'aish aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia —quicë bana ax 'icën. ⁹ Moisésnëan uni 'inan banaxa upíra upí 'aínbi ca a bana quicësabi oquin 'acëma 'aish uni Nucèn Papa Diosan 'uchocë 'ia. Usa 'aínbi ca a ñui quicë bana cuati Cristomi catamëti aín 'ucha tërëncë 'aish uni Nucèn Papa Diosan 'uchocë 'ima. Usa 'ain ca Moisésnën cuëñëo banasamaira 'aish Cristo ñui quicë banax upí 'ia.

¹⁰ Moisésnëan uni 'inan banaxa 'íasamaira oi ca Cristo ñui quicë bana upí 'icën. ¹¹ Nucèn Papa Diosan 'ináncë bana uni 'ináncëbë ichutibi ca Moisésnën bëmáñan bënëtishi aín ichúcë nëtëbuacëxa. Usa 'ainbi ca Cristo ñuicë bana axira bëtsi banasamaira upí 'ain usai ami catamëtia uni upí 'iti ax nëtëtima.

¹² Cristo ñui quicë banaxa nëtëtimoí upí 'ain, usai 'i ami catamëtia ca uni upí 'iti nëtëtima quixun aséribi 'unánquin cananuna rabínquinma unicama ñuixunin. ¹³ Aín bëmáñan ichúcë axa nëtëtiamá Israel unibunën isia quiax ca Moisés bëmápucüacëxa. Moisés usai 'ia 'aínbi cananuna nux usai 'ima. ¹⁴ Israel unibunën ca uisashi oquin cara Nucèn Papa Diosan atu upí 'imitisa tancëxunbi 'unánma 'icën. Usa 'aish ca bëmápucucësa 'iacëxa. Bëri nëténribi ca a bana isquinbi cuatima. Cristomi catamëquin cuni ca unin, uisashi oquin cara Nucèn Papa Diosan Moisés 'inan bana quicësabi oi 'inun aín unicama 'imiti 'icë quixun 'unánti 'icën. ¹⁵ Bëri nëténbi ca Moisésnën cuëñëo bana isquinbi uisashi oquin cara Nucèn Papa Diosan aín unicama 'imitisa tania quixun 'unánima. ¹⁶ Usa 'aínbi ca, Nucèn 'Ibu Jesús ca aséribi Cristo 'icë quixun sináñan ami catamëquin cuni 'unánti 'icën. ¹⁷ Nucèn 'Ibu Jesucristonën sináncësaribi oquin ca Nucèn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinania. Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë unin Nucèn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun, upí oquin uisashi oquin cara Nucèn Papa Diosan aín unicama 'imiti 'icë quixun 'unánan, Nucèn Papa Dios quicësabi oi 'i cuëñia. ¹⁸ Usa 'ain cananuna bëmápucucësama 'ixun, Jesús ca aséribi Cristo 'icë quixun 'unani ami catamëti ainan 'ain. Barían pëcaquin espejo ichucësaribi oquin ca Jesucristonëñbi asaribi 'inun aín upí nu 'inania. Usaquian nu 'acëx cananuna bërámánu 'á ñucama ëuncubiani

Jesucristo cuëñcësabi oi bëtsi sinánñu 'aish, asaribi 'in. Aín Bëru Ñunshin Upitanbia 'imicëx cananuna usai 'in.

4 Ësoquin cana mitsu cain, 'uchañuira 'icëbi nuibaquin sinanamixun ca Nucèn Papa Diosan aín bana uni ñuixunun nu 'imiáxa. Usa 'ain cananuna masá nuítuquin ënquinma aín bana uni ñuixunin. ² Uni itsimi unëxunu 'acë ñucama ënquin cananuna a 'aínu rabínti ñu 'atimaribi 'aiman. Uni paránti sinánquinma cananuna Nucèn Papa Diosan banaribi bëtsi oquinma ax aséribi quicë banaishi uni ñuixunin. Usaquin ñuixunia cuaquin ca camabi unin 'unánti 'icën, Nucèn Papa Diosan iscëxun cananuna ax quicësabi oquin aín bana ñuixuni quixun. ³ Nun nu Jesucristomi catamëti ca uni Nucèn Papa Diosan 'iti 'icë quixun uni ñuixuncë 'aínbi sapi ca axa Jesucristomi catamëti iëtisama tancë unicaman a banax ca upí oquin cuaisama 'icë quixun sinánti 'icën. ⁴ Usaquin sináncë unicaman ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicëxun, uisairai cara aín 'ucha tërëncë 'aish Nucèn Papa Diosaribi, Cristo, ainan 'iti 'icë quixun 'unánima. ⁵ Nuxbi ñuiacaquin cananuna unicama bana ñuixuniman. Usoquin cananuna —Jesucristo ax ca Nucèn 'Ibu 'icë —quixun unicama bana ñuixunin. Nuxbi ñuiacaquinma cananuna Jesús, an nu nuibacë, an nu sinánmicësabi oquin aín bana mitsu ñuixunin. ⁶ Nucèn Papa Dios axa bërámá, “Bëánquibucë ca pëquiti 'icë” quiá, anbi ca Cristonëan nun nuitu mëúxun nu chuámashi tani cuëñquinu uisaira upí cara Nucèn Papa Dios 'icë quixun 'unánun 'imiáxa.

Jesucristomi catamëtishi uni upiti tsóti bana

⁷ Nun cushínbi 'atsínxunmabi cananuna an 'amicëxuinshi ax cuëñcësabi oquin 'ati 'ai quixuan unicaman 'unánun ca Jesucristo cupí Nucèn Papa Diosan nux abë upí 'ixúnu aín cushínbi ñu 'anun nu 'imia. ⁸ Unían nu 'atimocëxbi cananuna Nucèn Papa Diosan nu 'aquincë cupí asábi 'ain. Uisa ñu cara 'icëbëbi cananuna sináncasmai bënëtiman. ⁹ Unin bëtsi bëtsi oiabi ca Nucèn Papa Diosan nu ëñima. Unin bamatanun quixun mëécëxbi cananuna bamaiman. ¹⁰ Uinu cananuna cuani anuax cananuna Jesús 'iásaribiti, camabi nëtën tëmërai unin bëtsi bëtsi ocë 'ain. Usaínu 'iabia Jesusan nubë 'ixun nu 'aquinia ca camabi unin isti 'icën. ¹¹ Jesusan ca nu iémiquin 'aquinia quixun camabi unin isnun ca nun aín bana ñuixuncëbë uni raíri nëtëtima nu bamamicatsi quiax 'ësëñania. ¹² Aín bana ñuixuncë cupí nu bamamisa tani uni numi 'ësëñanmainunbi camina mitsux nun nu ñuicë bana cuati Jesúsmi catamëti nëtëtimoí Nucèn Papa Diosan 'inun iécë 'ain. ¹³ Cananuna 'unánin, Nucèn Papa Dios, an Nucèn 'Ibu Jesús bamacëbi baísquimia, an ca usaribi oquin nuribi ainan 'icë Cristo utëcëncëbëtan baísquimiti 'icën. Baísquimitancëxun ca mitsubënu abë aín nëtënu 'inun nu 'imiti 'icën. Usaquin 'unánquin cananuna —ainan 'inun an nu iémicë 'ixun ca Nucèn Papa Diosan nu 'aquinia —quixun unicama cain, bërámá Nucèn Papa Diosan 'amicëxun aín unin 'esaquin cuëñëosabi oquin: “Nucèn Papa Diosan ca 'ë 'aquinia quixun 'unán-

quin cana camabi uni —usa ca —quixun can".¹⁵ Nun tēmëraquinbi mitsu bana ñuixuncëx camina 'itsaxira Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquincëx ainan 'aish cuëënin. Usai 'iquin camina mitsun 'itsaxuinra Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin a rabin, Nucën Papa Dios cuëënun.

¹⁶ Usa 'ain cananuna masá nuituquinma aín bana ñuitiribi ëniman. Nucën nami axa abiira abi xëñibucëbëtanbi ca Nucën Papa Diosan camabi nëtën ami catamëti cuëënun nu cushioia.¹⁷ Cananuna 'unanin, ënë nëtënuaxnu tēmëracë 'aínbi ca a ñuca-max bënëtiishi cëñütia. Tēmëracëbi ca nun sináncësamaira oquin Nucën Papa Diosan nux tēmëracë cupínu abë 'aish chuámarua tani cuëëinra cuëënun nu 'imiti 'icën.¹⁸ Usa 'ixun cananuna nun bërúnbi iscë ñu 'aisamaira oquin sinánquinma unin iscëma ñu, uni nuibati, cëmëi banatima, upí sinánñu 'iti, acema sinanin. Nun bërún nu iscë ñucamax ca cëñúti 'icën. Usa 'aínbi ca unin aín bërún nu iscëma, nun nuitu mëúnu sináncë ñucamax, Nucën Papa Dios rabiti, uni 'aquinti, acamax cëñútima 'icën.

5 Cananuna 'unanin, bëráma unin 'á 'aísha xubu chëquicësaribiti ca nun nami anu nun bëru ñunshin 'icë ax 'ia. Usaía nun nami 'iti 'aínbi ca Nucën Papa Diosan chëquitimoínu anu abë 'iti a aín nëtënu nu mënioxuanxa. Ax ca unían 'acëma 'icën.² Usai cananuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai quixun 'unani cananuna aséribi ënë nëtënuax anu cuainsa tani bënëtin.³ Anuax cananuna ënë namima bëtsi namiñu 'iti 'ain.⁴ Ënë nëtënu 'aish cananuna paë tani masá nuituti bënëtin. Usa 'aish cananuna ënë namiñuma bëtsi nami bamatima, axa usabii 'iti, aañu 'iti cuëënin.⁵ Usaínu 'inúan an nu 'imicë ax ca Nucën Papa Dios 'icën. An ca, usai cananuna 'iti 'ai quixunu 'unánun aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'inun nu 'ináncëxa.

⁶ Usa 'ain cananuna an ca aín quicësabi oquin nu 'im-iti 'icë quixun sinani, Nucën Papa Diosmi catamëti bënëtiman. Ënëribi cananuna 'unanin, ënë nëtënu 'aish, nun nami, nun xo acamax ió 'icëma pain 'aish, cananuna Nucën 'Ibu Jesúsbe aín nëtënuirama pan 'ain.⁷ A isímabi cananuna ënë nëtënuax ami catamëti ax cuëëncësoi 'in.⁸ Usa 'aish cananuna —an ca abë 'inun nu 'imiti 'icë —quixun 'unani chuámashi tani cuëënin. Usai 'i cananuna ënë nëtënu 'ima Nucën 'Ibu Jesúsbe aín nëtënu 'iisa tanin.⁹ Usa 'ain cananuna ënë nëtënu 'aish 'icësaribiti aín nëtënuunribi ax cuëëncësa oquin ñu 'ati cuëënti 'ain.¹⁰ Utëcëntancëxun ca Cristonën unicama achúshi achúshi uisaquin cara ënë nëtënuun ñu 'axa quixun isti 'icën. Usoquin ca, atun ñu 'acë cara upí 'icë, cara upíma 'icë quixun isti 'icën. Atun ñu 'acësabi oquin istancëxun ca raíri ax cuëëncësabi oquin 'acë, axa cuëënun 'imianan raíri an aín bana quicësabi oquin 'acëma uni a uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën.

Uisai cara uni chuámarua 'iti 'icë quicë bana

¹¹ Usaquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën unicama ashúshi achúshi isti 'icë quixun 'unánquin cananuna

ami racuëquin camabi unínribi 'unánun a ñucama ñuiquin bana ñuixunin. An nu sinánmicësabi oquin cananuna bana ñuixuni quixun ca Nucën Papa Diosan 'unánxa. Usaquinu 'aiami mitsúnribi 'unánti cana cuëënin.¹² Nuxbi rabíacatëcëni banaquinma cananuna mitsun uisa caranuna nux 'ai quixun 'unánquin axa nu ñui banacë unicama canun quixun usaquin mitsu can. A unicaman ca —nux cananuna upí 'ai —quixun uni sinánmisa tanquinbi aín nuitu upí 'iti sinanima.¹³ Uni raírinëan, nux cananuna ñunshíncësa 'ai quixun sinán-mainunbi cananuna Nucën Papa Dios ax cuëëncësabi oquin ñu 'ain. Usaribi oquin cananuna raíri unínribia, nux cananuna ñunshíncëma asábi 'ai quixun sinán-mainun, mitsúxmi upiti Nucën Papa Diosmi sináncë 'inun, aín bana mitsu ñuixunin.¹⁴ Cristonën ca camabi uni 'itsaira nuibatia quixun 'unánquin cananuna a sinánquin —usa ca —quixun atu cain. Cananuna 'unanin, ax achúshi 'aíshbi ca Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. Usaía Cristo 'iá 'ain, cananuna tēmëraíbi nux cuëëncësabi oi 'ima, ax cuëëncësabi oi 'iti 'ain.¹⁵ Aín unicamaxa ënë nëtënuax atux cuëëncësa oi 'ima, ax cuëëncësabi oi 'inun ca Cristo, axa atu cupí bamatancëx baísquia, ax camabi unin 'ucha cupí bamacëxa.¹⁶ Bëráma uni isquin, ax ca unishi 'icë quixun sinan 'ixunbi cananuna bëri, uisa uni cara, —axribi ca Jesucristonan 'iti 'icë —quixun sinanin. Usaribi oquin —Cristo ax ca unishi 'icë quixun sinan 'ixunbi cananuna bëri Cristo ax ca aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë, an nu ainan 'inun iémicë, a 'icë quixun 'unanin.¹⁷ Usa 'ain ca uinu 'icë unix cara Cristomi catamëtia ax Cristobë 'aish bëtsi uni 'icën. Usa 'ixun ca bëráma 'acësa oquin sinántëcënima. Bëtsi oquin ca sinania.

¹⁸ Nucën Papa Diosan 'imicëx ca axa Cristomi catamëcë uni usai 'ia. Cristo cupí nux abë upí 'inun ca Nucën Papa Diosan nu 'imiacëxa. 'Imianan ca camabi uníxa abë upí 'inun aín bana ñuixunun nu 'imiacëxa.¹⁹ Ënëx ca ësa 'icën: Nucën Papa Diosan ca Cristo cupía camabi uni abë upí 'inun mëníocëxa. Mëníonan ca atun ñu 'atima 'acëcama a sinántëcënuunma tērënxu-anan, nun aín bana anun unicama abë upí 'inun ñuixunun nu cacëxa.²⁰ Nux Cristonën 'imicë 'ixun cananuna an sinánmicësabi oquin mitsu ësaquin cain, Nucën Papa Dios anbia mitsu cacësa 'inun: Nucën Papa Diosbë upí 'inux camina min 'uchacama tērëncë 'inun Jesucristomi catamëti 'ain.²¹ Cristo axa añu 'uchañumabi 'icëbi ca nun 'uchacama tērëncë 'inúan, nun 'ucha bitsi 'uchañuirasa 'inun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa, nux an iscëx 'uchañuma 'inun. Nuxnu abë 'imainuan Cristo axribi nubë 'icëbëtanu ax cuëëncësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan nun 'uchacama a 'ináncëxa.

6 Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ëesai quia: Anúnmi 'ë ñucacë nëtën cana min bana cuan. Cuaquin cana anúnmi 'ënan 'inux iéti nëtën mi iémian. A bana quicësabi oi ca bëríribi anúan mitsun ñucacëxun cuati nëtë a 'icën, bëríbi ca anúan mitsu ainan 'inun iémiti nëtë 'icën. Usa 'ain cananuna Nucën Papa Diosbëtan mitsu cain, an mitsun bana cuanan 'aquinsa

tancëxun camina an mitsu 'aquinun axa cuëncësabi oquin a ñucáti 'ain.

³ Uinu 'icë uníbia nun bana —'aisama ca —quixun caquin cuaisama tanunma cananuna ñu 'atima 'aquinma Nucën Papa Dios cuëncësabi oquinshi 'ain. ⁴ Bëtsi bëtsi onan numi nishquin unin tëmëramicë 'ianan uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquinma tanshiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunia isquin ca camabi unin 'unánti 'icën, nux cananuna aséribi Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun. ⁵ Unían nu mëëanan sipuanan raíri uni numi tsuáquirumimainun 'aisamaira oquin ñu mëëanan, 'uxti tëanan 'acëñuma 'aish panancë 'ixunbi cananuna bënëquinma tanshitin. ⁶ Usa 'ixun ñu 'aisama 'ati sinánquinma Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun ami nishíma unibë aséribi upí 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ianan, paránquinma aséribi uni nuibanan ⁷ bëtsi bana ñuixunma, an cushiocëxunshi aín bana ñuixunia isquin ca nux cananuna aséribi Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun camabi unin 'unánti 'icën. An iscëx nun nuitu upí 'ixun cananuna racuëquinma uni itsiribi Cristomi sinánun 'aquinti 'ain. Usoquin 'aia ca numi manánquinbi unin 'unánti 'icën, nun cananuna ñu 'aisama 'acëma 'ai quixun. ⁸ Raíri uni nu ñui —a unicamax ca aín nuitu upí 'icë —quimainun raírinëxribishi nu ñui 'atimati banaia. Usaribitia raírinëx nun isanuna Nucën Papa Diosan bana upí oquin ñuixuni quimainun ca raírinëxribi nun isanuna Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'ai quia. Usaribiti ca raíri uníxa —Pablonën bana ca aséribi 'icë —quimainun raírinëxribishi —a banax ca cëmë 'icë —quia. ⁹ —Uínbi 'unáncëma ca a uni 'icë —quiax nu ñui quicancëbëbi ca raíri —nun 'unáncë ca Pablo 'imainun abë 'icë unicama 'icë —quia. Bamatisa 'aishbi cananuna iéan. Usai 'ínu upiti ami catamëti 'unánti cupía Nucën Papa Diosan nu castíancëxbi cananuna bamacëma 'ain. ¹⁰ Masá nuitucë 'aishbi cananuna chuámaruashi 'ain. Ñuñuma 'ixunbinu Cristo ñuixun bana ñuixuncëx ca an a bana cuacë unicamax uni ñuñu 'icësamaira oi chuámarua tani cuëënia. Ñuñuma 'icëbi ca Cristonën nubë 'ixun ax cuëncësabi oínu anun 'inun nu ñu 'inania.

¹¹ Corintonu 'icë nucën xucéantu, aséribi mitsu nuibaquin cananuna nux 'icëcama 'imainun nun sináncë ñucamaribi mitsu ñuixuan. ¹² 'Itsaira mitsu nuibaquin nun cacësaribi oquin mitsun nu nuibaquin cati sináncëbëtanbi camina nu cacëma 'ain. ¹³ Usa 'icë cana unían aín bëchicë cacësaribi oquin mitsu cain, 'ën mitsu 'acësaribi oquin camina 'ëribi nuibacanti 'ain.

Nux cananuna anu Nucën Papa Dios 'icë a 'ai quicë bana

¹⁴ An ñu upíshi 'acë unin sináncësaribi oquin ca an ñu 'aisama 'acë unicaman sinaníma. Usa 'ain camina mitsux Jesucristomi catamëcë 'ixun axa Jesucristomi catamëcëma unicamabëtan atun cuëncësabi oquin ñu 'atima 'ain. Nëtëx ca imëbë mëscutíma. Usaribiti ca Cristonën unicamax Cristonanma unicamabë nuianan-tima 'icën. ¹⁵ ¿Cristonën cara ñunshin 'atimanën 'apúan

sináncësabi oquin sinanin? Usaquin ca sinaníma. ¿Axa Cristomi catamëcë unin cara axa Cristomi catamëcëma unin sináncësaribi oquin sinanin? Usaquin ca sinaníma. ¹⁶ ¿Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunux-un cara atúnbi 'acë ñu unin rabiti 'ic? Ca 'atima 'icën. Nucën Papa Dios, ax bamatimoi tsócë, a aín unicaman rabicë, ax ca mitsunu 'icën, axa ësai quiásabi oi:

'Èx cana atubëbi 'ianan uinu cara atux cuania anuribi atubë 'iti 'ain. 'Èx cana aín Dios a atun rabiti a 'ain, atux ca 'ën unibu 'iti 'icën.

¹⁷ Èsairibi ca Nucën 'Ibu Diosan bana quia:

Axa 'ëmi sináncëma unicamabë 'ima 'ianan camina atun sináncësaribi oi 'icantima 'ain. Usai 'iquin camina 'èx cuëncëma ñu 'atima 'ain. Usai 'ia cana 'ënan mitsu 'imiti 'ain. ¹⁸ 'Imianan cana mitsun Papa 'iti 'ain. 'Icëbë camina mitsux, bëbu 'imainun xanucamaxribi, 'ën bëchicë 'iti 'ain. Usai cana mitsun 'Ibu Dios, cushiira, 'èx quín.

7 'Èn nuibacë xucéantu, a banacama nun cuanun ca Nucën Papa Dios quiacëxa. A banacama 'unánquin cananuna nun sinanën upíra oquin sinánun nun nuituribi upí 'ianan nun 'acë ñuribi upí 'inun camabi nëtën bërúancati 'ain. Usai 'i cananuna aín bana cuati ainanishi 'aish ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain.

Corintonu 'icë unicamaxa sinana bana

² Mitsun nuitunënbí camina upí oquin sinánquin nu nuibati 'ain. Mitsu achúshibi cananuna uisa ocëma 'ain, mitsu achúshibi cananuna 'atimaquin sinánmicëma 'ain, mitsu achúshibi cananuna paráncëma 'ain.

³ 'Uchoquin cana mitsu caiman. Bëráma cacësabi oquin cana mitsu catëcënin, cana 'aisamaira mitsu nuibatin. Mitsux cuëncëbë cana 'ëxribi cuëënin, mitsux masá nuituti tëmëracëbë cana 'ëxribi masá nuituti tëmëracësa 'ain. ⁴ Mitsun camina upí oquin 'ai quixun sinani cana cuëënin. Usa 'aish cana, nux tëmëraquinbi mitsun upí oquin 'aia cuati, chuámarua tani cuëënin.

⁵ Macedonia menu uax cananuna upíma 'aish masá nuituan. Ènuax cananuna 'aisamaira tëmëran, numi uni nishcë cupí 'ianan mitsucëñun Titoribi sinani masá nuituti. ⁶ Usai 'iabi ca Nucën Papa Dios, an uni tëmërai masá nuitutiabi chuámarua 'inun 'imicë, an Tito mitsunuax ènu unun mëníoxun nu chuámarua 'imíaxa. ⁷ Tito ucë cupíshima, an mitsu ñuixun 'è cacë bana aribi cuati cananuna chuámarua tani cuëënan. Mitsunuax uxun ca Títon nu caxa, axribi masá nuituti cuanxbisa mitsu isi cuëënanxa quixun. Nux mitsu isi cuanti cuëënanmi 'ën mitsu quiricanu cacë ñucama sinani masá nuitutími 'itsaira 'ëmi sináncancë, acama Títon ñuia cuati cana cuëënan.

⁸ A quirica buánmixun cana mitsu masá nuitumian. Usa 'aínbi cana, a quirica buánmiti ca 'aisama 'icë quixun pain sinánxunbi bërí 'unanin, 'aisamairai camina masá nuitucancëma 'ai quixun. ⁹ Mitsúxmi 'ën buánmicë quirica isi masá nuitucë cupíma, mitsúnmi masá nuitutancëxunbi sinanacë cupí cana cuëënin. Nucën Papa Dios cuëncësabi oi camina usai 'ican. Usa 'ain ca nun mitsu buánmicë quirica an uibi 'atimaquin sinán-

micëma 'icën. ¹⁰ Aín 'uchacama cupí masá nuitu-tancëxa uni sinanati ca Nucën Papa Dios cuëënia. Sinanatancëx ca aín 'ucha tērēncē 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iécē 'ia. Usai 'itancëx cuëënquin ca —'ëx 'ën 'uchacama sinani pan masá nuituti ca asábi 'iaxa —quixun sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca uni raíri aín ñu 'atima 'acē cupí masá nuituquinbi acama ëni ami sinanacëma 'aish Nucën Papa Diosnan 'ima. ¹¹ Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi masá nuitutancëxun camina 'ën mitsu cacē bana upí oquin sinan. —Sinanima cananuna usai 'ia —quixun sinánan —ami rabínquinma an 'aisama ñu 'acē uni 'axunma 'anun cacëma 'aish cananuna 'aisama 'ai —quixun sinani racuëëquin camina upí oquin mēníoti sinan. Camina 'ën mitsu isi cuanti cuëëanan, an ñu 'aisama 'acē uni upía 'inun 'ë mitsu cacēsabi oquin 'aquian. Mitsun camina 'ën mitsu cacē ñucama upí oquin mēnio quixun cana 'unanin. ¹² 'Ën mitsu quirica buánmiquin cana an ñu 'atima 'acē uni ashi sinánquin cuëëncëma 'ain, ami ax 'uchacē uni aribishi sinánquin cana 'acëma 'ain. Nucën Papa Diosan iscëxun camina aséribi nu nuibaquin nun bana cuati quixunmi mitsun 'unánun cana a quirica mitsu buánmian. ¹³ Usa 'ain cananuna acama sinani masá nuitutíma chuámarua tani cuëëan.

'Ianan cananuna Titóxribia usaími 'icancē bana ñui cuëënia isi cuëëinra cuëëan. Mitsun camina Tito chuámarua tanquian upí oquin sinánun 'imian. ¹⁴ Mitsunua cuantánun Tito caquin cana —a unicamax ca upí 'icē —quixun mitsu rabiquin can. Nun nu Tito ñuiquin mitsu cacē bana axa cēmëma 'ain ca nun mitsu ñuiquin Tito cacē banacamaxribi cēmëma 'iaxa. ¹⁵ Mitsúnmi axa bëbaia aín bana cuaisa tanquin nuibaquin bicē, a sinánan an cacēsabi oquinmi mitsun 'acē ñucama aribi sinánquin, ca an aséribi mitsu nuibatia. ¹⁶ Usa 'ain cana, mitsun camina aséribi upí oquin sinánquin ñu 'ai quixun sinani cuëënin.

II. AXA JERUSALENUAX JESUCRISTOMI CATAMĚCĚ UNICAMA CURÍQUI BUANMITIA PABLO QUIA (8.1-9.15)

'Aquinsa 'icē uni upí oquin 'aquinti bana

8 'Ën xucéantu, mitsúnmi 'unánun cana mitsu caisa tanin, Macedonia nētēnu 'icē unicamax ca ainan 'aish ësai Nucën Papa Diosan sinánmicëx 'ia. ² Amia uni nishmainun bëtsi ñu cupíribi tēmëraquinbi Jesucristomi catamēti ëníma ca chuámaruaishi 'aish bucuia. Chuámarua 'ixun ca ñuñuma 'ixunbi cuëënquin ñuñu unin 'acësa oquin curíqui 'inánxa. ³ 'Ënbi cana uisoquin cara atun curíqui 'inánxa quixun 'unan. Cuëënquin ca a 'inánti a 'inánanbi ainan 'itia nancē aribi 'inánxa. ⁴ 'Itsa oquin ca ësiquin nu caxa:

—Nunribi cananuna axa Jerusalenuax Jesucristomi catamēcē unicama 'aquinquin curíqui 'inántisa tani —quixun. ⁵ Nun sináncësamaira oquin 'aquin ca Nucën 'Ibu Jesús pain —nux minan 'ixun cananuna mix

cuëëncësabi oquin 'ati 'ai —quixun catancëxun Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oquin nun bana cuanan nun nu Jerusalénu buánun atun curíqui nu 'inánxa.

⁶ Macedonianu 'icē unían 'acē sinánquin cananuna an bëräma mitsúnmi Jerusalénu buánmiti curíqui biquinbi sēnéonma cupí, a sēnéonquin bitsia isía cuanun quixun Tito xutin. ⁷ Raírinëan 'acësamaira oquin camina upí oquin sinani Jesucristomi catamëanan, Nucën Papa Diosan bana 'unánquin a bana uni 'unánmiti 'unánan, aséribi chiquíshquinma cuëënquin ñu 'anan, aséribi nu nuiban. Usaqin 'axun camina raírinëan 'acësamaira oquinribi Jerusalénu 'icē unicama nuibaquin atu buánmiti curíqui timëquin nanti 'ain.

⁸ Usoquin 'ati cuëënquinmabimi 'anun quixun cana mitsu caiman. Macedonianu 'icē unicaman ca cuëënquin axa Jerusalenuax Jesucristomi catamēcē unicama curíqui 'inania quixunmi 'unánun quixuinshi cana mitsu can. Usoquin 'unánquin camina 'unánti 'ain, caramina aséribi Jerusalénu 'icē unicama nuibatí 'ai quixun.

⁹ Uisaira oquin cara Nucën 'Ibu Jesucristonën nu nuibatia quixun camina 'unanin. Mitsúxmi chuámarua 'ianan aín nētēnu xēnibua 'aínbi abē 'iti cupí ca ax aín Papan nētē upí ëbëtsini ënē menu ñuñuma 'inux uacëxa.

¹⁰ Usa 'ain cana 'ën mitsu cacē cupímami mitsúxbi cuëënquin Jerusalénu 'icē unicama curíqui 'inánti sinan 'icē ësiquin mitsu cain: bëtsi baritian camina mitsun curíqui 'inánti sinani cuëëancën. Usaqin sinánxun atu 'inánti curíqui biquinbi camina sēnéoncanma 'ain. ¹¹ Sēnéonma 'ixun camina bërí sēnéoncantí 'ain. Uiti curíquiñu caramina 'icanin, a camina mitsúnbi sinánquin, mësú 'inánti 'ain. Mitsúxmi a 'ati sinani cuëëansabi oquin sēnéonquin 'inani camina cuëëncanti 'ain. ¹² Curíquiñu 'ixun unin 'inántisa tanquin 'inánti ax ca Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icën. Usaribiti ca curíquiñuma 'ixun unin 'inántisa tanquinbi 'ináncëma, axribi Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icën.

¹³ Atu curíqui 'inántancëxmi mitsux curíquiñuma 'inun cana mitsu caiman. Mitsux 'icësaribitia atúxribi ñuñu 'iti cupíshi cana mitsu cain. ¹⁴ Usa 'ain camina mitsux bërí ñuñu 'ixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usaribi oquin ca atúxribi ñuñu 'ixun mitsu ñuñuma 'icē 'inánti 'icën. Usai 'i ca camabi uni ñuñu 'iti 'icën. ¹⁵ Usaribi oi ca Nucën Papa Diosan bana cuëëncō ësai quia: “An piti 'itsa bicē, ainan ca tēxēcëma 'icën. 'Imainun ca an 'itsamashi bicē, anribi pucháquin piaxa”.

Titocëñun abē 'icē unicama ñui quicē bana

¹⁶ Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca 'ën 'acësaribi oquin Titon mitsu nuibaquin 'aquinsa tania. An usaqin Tito sinánmicē cupí cana Nucën Papa Dios —asábi ca —cain. ¹⁷ 'Ën mitsu isi cuantánun cacëx ca axribi cuainsaira tani cuëëanxa. Usa 'aish ca ax cuëëncësabi oquin mitsu 'aquinuxun isi cuania.

¹⁸ Bëtsi uniribi —an ca upí oquin Cristo ñuiquin bana ñuixunia —quixuan camabi ëmanuxun 'unáncancē, aribi cananuna Titobē cuanun xutin. ¹⁹ A uni ca camabi ëmanuxun axa Jesucristomi catamēcē unicaman ënē

ñu mēēti nu 'aquinia nubē cuanun cafsaxa. Mitsúnmi usoquin 'ináncē isquian unicaman Nucēn 'Ibu Jesús rabinun cananuna ēnē curíqui bixun Jerusalénu 'icē unicama 'inani cuanin. ²⁰ Unían nunan 'inun a curíqui biisa sinánquin nu ñuiti rabanan ca a uni nubē cuania.

²¹ Nun cananuna ēnē curíquicama mēcamaquinma upí oquin buánti 'ai quixun Nucēn 'Ibu Diosan ismainuan unicamanribi 'unánti cananuna cuēēnin.

²² Tito 'imainun 'ēn mitsu ñuixuncē uni, acēñun cananuna bētsi uniribi mitsunu cuanun xutin. Ax ca Cristomi catamēcē 'aish nun xucēn 'ixun nu upí oquin ñu 'axúanxa. Mitsun camina Jerusalénu 'icē unicama curíqui buánmisa tani quixun 'unani ca axribi mitsu 'aquini cuainsa tania. ²³ An 'unáncēma unicaman —ui cara Tito 'icē —quixun ñucácēxun camina cati 'ain, —an Pablobētan ñu mēēquin mitsu 'aquinti uni ca ax 'icē —quixun. Canan camina abē cuancēmaribi ñuiquian —ui cara —quixun ñucácēxun cati 'ain, acamax ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman xucéxa cuancē 'icē quixun. Cristonēn 'imicē 'ixuan atun upí oquin ñu 'aia isquin ca —usa ca Cristonēn uni 'icē —quixun camabi unin 'unania. ²⁴ Usa 'ain camina ēnē unicama upí oquin biti 'ain. Mitsun usaquin 'aia cuaquin ca camabi ēmanuaxa ax Jesucristomi catamēcē unicaman 'unánti 'icēn, mitsun camina acama nuibati quixun. 'Unánan ca nux mitsu ñui quicē bana ca aséribi 'icē quixun 'unánti 'icēn.

Axa Jerusalénuax Cristomi catamēcē unicama buánmiti curíquia Pablonēn ñuia

9 Cana 'unanin, 'ēn cacēxunmabi camina mitsúnbi cuēēnquin axa Jesucristomi catamēcē unicama curíqui buánmiti sináncancēn. Usaquinmi sináncē cupí cana mitsu ñuiquin —bētsi baritian ca Acaya menu 'icē unicaman curíqui timēti sinánxa —quixun Macedonia menu 'icē unicama cain. Usaquin 'ēn ñuia cuaquin ca Macedonianu 'icē unicaman mitsun 'acēsari oquin 'ati sinánxa. ³ Usa 'aínbi cana 'ēn mitsu ñuiquin atu cacē bana cēmē 'iti rabanan, ēnē unicama mitsunu cuanun xutin, 'ēx quicēsabi oía mitsun curíqui mēniocē 'iti cupí. ⁴ Macedonianu 'icē unían 'ēbē mitsunu cuanxun iscēxbi nun sináncēsabi oquin mitsun 'acēma 'ain cananuna rabínti 'ain. A ñucama mitsun sináncēsabi oquin 'acēma 'aish camina nux 'icēsamairai rabíncanti 'ain. Usaínu 'itima cupí cana ēnē unicama mitsunu cuanun xutin. ⁵ Usa 'ain cana ēnē unicama atux pain cuanxun, mitsun sinánsabi oquin curíqui timēti 'aquinun quixun rēcuēonquin xuti sinan. Usoquin mitsun 'aia ca axa 'ēbē cuancē unicaman 'unánti 'icēn, nun sinánmicēxunmabi camina mitsúxbi cuēēnquin curíqui Jerusalénu 'icē unicama 'inani quixun.

⁶ Ésa ca quixun camina sinánti 'ain, an ñu bēru 'it-sama 'apácē uni, an ca aín bimiribi 'itsamaribi bitsia. Usaribi oquin ca an ñu bēru 'itsa 'apácē uni an aín bimiribi 'itsa bitsia. ⁷ Usa 'ain camina mitsúnbi mitsun nuitu mēu upí oquin sinántancēxun 'inánti 'ain. Sinánquinbi 'inántisama tanquin camina 'inántima 'ain. Usaribi oquin camina uni itsían mi cacēxuinshi 'inántima

'ain. Nucēn Papa Diosan ca an aséribi cuēēnquin uni ñu 'ináncē uni a nuibatia. ⁸ Nucēn Papa Diosan ca camabi ñu anúnmi mitsux ami sinani cuēēni bucuti mitsu 'inánti 'icēn. 'Inánan ca anúnmi usaribi oquin bētsi uniribi 'aquinun mitsu 'inánti 'icēn. ⁹ Usa 'ain ca axa ami sináncē uni ñui Nucēn Papa Diosan bana cuēēno ésairibi quia:

Upí oquin sinánxun ca ñuñuma uni ñonquinma 'it-saira 'inánxa. Usoquian 'acē a ca Nucēn Papa Diosan manuquinma xēnibua 'aínbi sinania.

¹⁰ Nucēn Papa Dios, an 'apátí ñu bēru uni 'ináncē, an ca 'apáxuan aín bimi piti oquin uni 'inania. Usaribi oquin ca anun uni itsi 'aquinti ñu mitsuribi 'inánti 'icēn, camabi nētēnmi anun upí oquin uni 'aquinun. ¹¹ Usa 'ain ca ñonquinmami anun uni itsi 'aquinun Nucēn Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icēn. An 'ináncēxunmi mitsun buánmicē curíqui nun 'ináncēxun biquin ca Jerusalénuaxa ax Jesucristomi catamēcē unicaman —asábi ca —caquin Nucēn Papa Dios rabiti 'icēn.

¹² Usoquin 'aquinquin cananuna anun aín cuēēncē ñuñu 'inun 'inanin. Usaquin 'inánquin cananuna —asábi ca —caquin rabia Nucēn Papa Diosmi sinánun acama 'aquinin. ¹³ Usoquin mitsun 'aquincēxun ca a unicaman —mitsun camina Cristonan 'ixun aín cuēēncēsabi oquin 'ai —quixun sinánquin Nucēn Papa Dios rabiti 'icēn. Rabianan ca mitsun camina atu 'imainun uni raíriribi ñonquinma ñu 'inani quixun sinánquin Nucēn Papa Dios —asábi ca —cati 'icēn.

¹⁴ Usaribi oquin ca, Nucēn Papa Diosan nuibaquin 'aquincēxunmi mitsun curíqui 'ináncē cupí, atun mitsu nuibaquin Nucēn Papa Dios ñucáxunti 'icēn. ¹⁵ ¿Nucēn Papa Diosan aín Bēchicē achúshi nu íéminuxa bamanun xuá, a sinani caranuna uisairai qiti 'ain? A sinánquin cananuna cuēēnquin —asábi ca —caquin 'itsaira rabin.

III. JESUCRISTONĒN AÍN BANA ÑUIXUNUN CAISCĒ UNI ÑUIQUIN PABLONĒN CA (10.1-13.14)

—Aín bana ñuixunun Jesusan cá cana 'ēx 'ai —quíaxa Pablo quia

10 'Ēx Pablo 'icē Cristonēn sinánmicēxun an 'acēsari oquin mitsu nuibaquin upí oquin cati cana cuēēnin. Uni raírínēx caísa quia, 'ēx mitsubē 'aish isana mitsu ñu caíma upitishi banain. Bētsi ēmanuxun quirica buánmiquin cuni isana ñu caquin cacēsa oquin mitsu cain. ² Usai quicēbētanbi cana mitsu cain, mitsu isi cuanquin, 'ēn isna axa 'ēbē nicē unibētan, Nucēn Papa Diosan sinánmicēma, nunbi sinánxun bana uni ñuixuni quixuan an nu ñuicē unicama, abē banaquin cati cana sinanin. 'Ēn mitsu isi cuanxun ñu caquin catima cupía upitishi bananun camina a unicama uisa caranuna nux 'ai quixun upí oquin 'unánmiti 'ain. ³ Aséribi cananuna nux unishi 'aíshbi ēnē nētēnu 'icē unicama 'icēsari bitit 'acanániman. ⁴ Usa 'aish cananuna

enē nētēnuaxa anun suntáru 'acánancē ñu anúnribi nux 'acanáman. Nucēn Papa Diosan cushínshi cananuna axa ami nishcē unicama usai 'iaxma 'inun nētēmiti 'ain. ⁵ Usaribi oquin cananuna unían 'ati-maquin nu ñuicē bana, 'imainun unin anbi sinánquin, Nucēn Papa Diosan bana cuaxunma 'anun caquin 'ati-maquin sinánmicē banacamaribi, Nucēn Papa Diosan cushínshi ñancáishi 'itánun nētēnti 'ain. Usa 'ain cananuna aín cushínbia 'imicēxun Cristo cuēēncēsabi oquinshi 'ati sinanin. ⁶ Ēn mitsu cacē ñucamami mēníoquin sēnēoncēbē mitsunu cuanquin cananuna an Nucēn Papa Diosan bana cuaisama tancē unicama sinananun 'ēsēquin, atun 'aisama ñu 'acē a ēinsama taniabi ēmiti 'ain.

⁷ Mitsun camina uisaira caranuna nux 'ai quixun isti 'ain. Asérabi camina Cristonan 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, nuxribi cananuna Cristonan 'ai quixun. ⁸ Nucēn 'Ibu Jesucristonēn ca aín bana mitsu ñuixunun 'ē cacēxa, masá nuitumiquin 'uchoquin ñu caquinma ax quicēsabi oquin 'anun mitsu 'unánminun quixun. Usoquin 'anuan Jesucristonēnbi 'imicē 'aish cana 'itsa oquin mitsu caíbi rabiniman. ⁹ Racuéoti cupí cana mitsu quirica buánmi quixunmi sináncanti cana cuēēniman. ¹⁰ Uni raírínēx caísa quia, 'ēn quiricanu cuēnēocē bana ax cushi 'aínbi isana 'ēx mitsubē 'aish cushima 'ianan 'ēx quicēsa oquin unin 'aisama 'ai quiax. ¹¹ Axa usai quicē unin ca 'unánti 'icēn, 'uránxun quiricanēn cacēsa usaribi oquin cananuna mitsubē 'ixun mitsu cati 'ain. 'Anan cananuna quiricanu nun mitsu cacēsabi oquin 'ati 'ain.

¹² An nu ñuicē unicamax ca atúxbi rabiactia. Usaribi cananuna nux 'itima 'ain. Atun sináncēsabi oi ca 'ia, atux ca bētsibē tanánantishi cuēēnia. Upí oquin sinanima ca usai 'ia. ¹³ Atux ca atun sináncēsabi oi 'ia. Usa 'aínbi cananuna nun Nucēn Papa Diosan nu mēnío-xuncēsabi oquinshi 'ain. An mēnío-xuncēsabi oquin cananuna mitsuribi aín bana ñuixuan. ¹⁴ Nunbi sináncē cupíma, Nucēn Papa Diosan nu mēnío-xuncē cupíshi, cananuna mitsun ēmanu cuanxun aín banami 'unánun mitsu ñuixuan. Nucēn Papa Diosan mēníosabi oquin cananuna nun pain mitsu Cristo ñuiquin bana ñuixuncēn. ¹⁵ Bētsi unin 'aquincē cupía uni Jesucristomi sinania cananuna —'ēn bana ñuixuncē cupíshi ca usai 'iaxa —quixun caiman. Usa 'aínbi cananuna mitsúnmi Cristomi catamēquin ēnquinma ax quicēsabi oquin 'acē cupí, aín bana mitsu 'unánmitēcēni cuainsa tanin, Nucēn Papa Dios cuēēncēbē. ¹⁶ Usoquin mitsu amiribishi 'unánmitēcēntancēx cananuna mitsu 'ura 'icē ēmacama, anua unin bana ñuixuncēma, acamanu cuanquin Cristo ñuiquin bana ñuixuni cuanti sinanin, nun 'unánmixunmabi uni itsían 'unánmicē, nun 'unánmicē isa quixun catima cupí.

¹⁷ Ui unin cara —'ēn cana upí oquin 'ai —quixun sinania, an ca —Nucēn 'Ibu Jesusan 'amicēxuinshi cana upí oquin 'ai —quixun sinánti 'icēn. ¹⁸ Axa rabiactacē uní-xma, axa Nucēn 'Ibu Jesucristonēn iscēx upí 'icē uni, ax cuni ca asérabi upí 'icēn.

Pablo 'imainun Jesucristonēn 'imicēxun isa aín bana ñuixunia quicē unicama

11 Sinánñuma uni 'icēsai 'ēx rabiti banaiabi mitsun 'ēn bana cuati cana cuēēnin. Usai banaiabi 'ēn bana cuatibi camina 'icanin. ² Cristonainshi 'inun cana mitsu aín bana ñuixuan. Usa 'ixun cana xanúxa bētsi unin bana cuatima aín bēnēn banaishi cuati ami sináncēsaribi oi, mitsux bētsi bana quicēsa oíma Cristo quicēsabi oíshi 'iti cupí, mitsu cain, Nucēn Papa Diosan 'ē sinánmicēxun. ³ Ax cēmēti 'unan 'ixun ca runun Eva paráncēxa. Usaribi oquin sapi ca anu 'icē unicaman mitsu parania quixun cana 'itsa sinanin. Cristomi asérabi upiti catamēcē 'ixunbi sapi camina bētsi oquin sinánquin aín bana ēnti 'ai quixun cana sinan. ⁴ Mitsun camina uni itsían nun 'acēsabi oquin Jesusan bana ñuixunquinma, a bana bētsi oquin ñuixuncēxun cuatin. Cuanan camina Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēma, bētsi ñunshinan sinánmicē unicaman mitsu ñuixuncēxun a bana cuatin. Cuanan camina Jesucristo cupía Nucēn Papa Diosan nu iēmiti a bana pain cuaxunbi ēnquin bērí bētsi bana, unin ñuixuncē, aribishi cuacanin. ⁵ Mitsúnmi, 'ēsamaira isa a unicama mitsun aín bana cuacē, ax 'icē quixun sináncēbēbi, cana 'ēn sináncēx 'ēx atu meuma 'ain. ⁶ 'Ēx upíira upiti banati 'unáncē 'ixunmabi 'ēn ñuicē bana ax ca asérabi 'icēn, nun mitsu ñuixuncē banacama quicēsabi oi 'ia camina nu iscan.

⁷ Ēn añubi ñucáquinma mitsu anun Nucēn Papa Diosnan 'iti bana ñuixuncē cupí, sapi camina, mitsux ismina 'ēx meura 'imainun 'ē manámi 'ai quixun sináncanin. ¿Mitsun sináncēx cara añubi ñucáquinma 'ēn mitsu bana ñuixunti 'aisama 'iax? ⁸ Mitsu bana ñuixun-ti cupí cana bētsi ēmacamanuxuan axa Jesucristomi catamēcē unicaman 'ináncēxun curíqui bian. ⁹ Mitsubē 'aish ñuñuma 'ixunbi cana mitsu ñu ñucácmā 'ain. Macedonianuaxa ucē axa Jesucristomi catamēcē unicaman cuni ca 'ēn cuēēncē ñucama 'ē 'inánxa. 'Ēn mitsu 'acēsabi oquin cana mitsu ñu ñucátima 'ain. ¹⁰ Cristonan 'aish cēmēquinma cana mitsu cain, Acaya menu 'icē unicamaxa atúinsa 'ē ñu 'inánxa quitin rabanana cana a ñubi bitima 'ain. ¹¹ ¿Uisacatsi carana usai banain? Mitsun sapi camina sinanin, 'ēn cana mitsu nuibatima quixun. Nucēn Papa Diosan ca uisaira oquin carana 'ēn mitsu nuibati quixun 'unania.

¹² Usoquinmi sináncancēbētanbi cana 'ēn 'acēsabi oquinshi 'ati 'ain. Mitsubē 'icē unicama, an nun ñuicē banama bana itsi ñuicē, acamax ca quia, nux cananuna Pablo 'imainun abē 'icē unicama 'icēsaribi 'ain, abē sēnēnribi 'aish. Nun 'acēsaribi oquin ca Pablonēn curíqui bitsia. A unicamaxa usai quitin rabanana cana curíqui bitsiman. ¹³ A unicamax ca —Cristo unicama ñuixunun ca Nucēn Papa Diosan nu 'imiáxa —quiax quia. Usai quibi ca asérabi usama 'icēn. Cēmēquinshia an uni paráncē ca atux 'icēn. ¹⁴ Usaquin uni parania isíbi camina ratúcantima 'ain. Ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, anribi ca aín bana isa Diosan banasaribi 'icē quixun sinánmisa tanquin uni parania. ¹⁵ Usaribiti ca

ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicë uni, ax bëtsi unían iscëx an ñu upí 'acë unisa 'icën. Usa 'aishbi ca aséabi Nucën Papa Diosmi sinánquin ñu 'acëma 'aish Nucën Papa Diosnanma 'icën.

Jesusan bana ñuixuncë cupí Pablo tēmēra

¹⁶ Amiribishi cana mitsu cain, mitsúnmi —sinánñuma ca —quixun 'è sinánti cana cuëñiman. —Sinánñuma ca —quixun 'è ñuiquinbi camina 'ën mitsu cacëxun cuati 'ain, an 'è ñuicë unicamaxa 'icësaribiti 'itsamashi 'èx rabiacamainun. ¹⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën ca rabiacanun 'è cacëma 'icën. Sinánñuma uni 'icësaishi cana rabiacatin. ¹⁸ 'Itsaira uníxa ènë nētēnu 'icë ñuishi sinani rabiacacësaribi oi cana 'èxribi rabiacati 'ain. ¹⁹ Mitsun, nux sinánñuma 'imainun ismina mitsux sinánñuira 'ai quixun sinánquinbi camina a unicamax banaia cuëñquin cuatin, atúxa sinánñuma 'icëbi. ²⁰ A unicaman atun cuëñcësa oquin 'acëxunbi camina mitsun tanshitin. Atun ca mitsu ñu mēēmianan, paránxun mitsun ñu bianan, mitsux camina meu 'aish atubë sēñēnma 'ai quixun canan, mitsu bētashcaia. Usaquin 'acëxunbi camina tanshitin. ²¹ Nux cushima 'ixun cananuna mitsu usoquin 'acëma 'ai quixun sapi camina sináncanin.

Uni sinánñuma banacësa 'aishbi cana a unicama rabiacacësaribi oi 'èx rabiacati 'ain. ²² ¿Atúxëshi cara hebreo banan banacë uni 'ic? 'Èxribi cana usaribi 'ain. ¿Atúxëshi cara Israelnën rēbúnqui 'ic? 'Èxribi cana usaribi 'ain. ¿Atúxëshi cara Abrahamnën rēbúnqui 'ic? 'Èxribi cana usaribi 'ain. ²³ ¿Atun cara Cristo ñuiquin bana ñuixunin? Sinánñuma uni quicësa cana quin, atun 'acësamaira oquin cana 'èn 'acën. Atux 'icësamairai cana bana ñuixuni tēmēracën, atu 'acësama oquin ca 'è 'itsa oquin sipuacancëxa, atu 'acësama oquin ca 'è 'itsa oquin rishquiacancëxa, 'itsai cana bamaibi iéacën. ²⁴ Mēcën achúshi oquin ca judíos unicaman 'è treinta y nueve oquin rishquiacëxa. ²⁵ Rabé 'imainun achúshi oquin ca 'è manë xon rishquiacancëxa. Achúshi oquin ca 'è maxaxan 'acancëxa. Rabé 'imainun achúshiti ca 'èx anun cuancë manë nunti nanëti nētēacëxa. Achúshi oi cana manë nunti nētécëbë achúshi imé 'imainun achúshi nētēnribi parún papa nēbëtsinuax mēñuacën. ²⁶ 'Èn nicēnuax cana 'aisamaira tēmēracën, bacan cuani 'ianan men cuaniribi. Bëtsi nētën cana bacamiquisa 'iacën, bëtsi nētën cana an ñu mēcamacë unin 'aisa 'iacën. Bëtsi nētën ca judíos unibu 'imainun judíosma unibu, acamanribi 'è bëtsi bëtsi oti sináncëxa. Bëtsi nētën ca ëma chanu 'icë unicamaribi 'èmi tsuáquiruacëxa. Bëtsi nētën cana anu uni 'icëma menuax tēmēracën. Bëtsi nētën cana parúnpapanuax tēmēracën. Bëtsi nētën ca axa —Cristonan cana 'ai —quibi cēmécë unicamaxribi 'èmi nishacëxa. ²⁷ Ñu mēëi cana tēmēracën. 'Uxti tēanan cana 'acëñuma 'aish panancë 'ianan, shi-manan, chupañuma 'aish matsin bamatisa 'iacën. Usai cana tēmēracën. Usa 'aish cana usabii 'in.

²⁸ Ènë ñucama 'imainun cana camabi nētën, camabi ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamécë unicama cara

aséabi Jesucristomi catamëtia quixun sinani bēnētin. ²⁹ Ui unix cara ami catamécë 'aishbi Jesucristomi manutia a uni cupí cana 'èxbi Jesucristomi manucësa 'aish masá nuitutin. Usa 'aish cana unían axa Jesucristomi catamécë uni 'uchamicëbë 'èribia usoquin 'acësa 'aish rabíanan an a uni 'uchamicë unimi nishin. ³⁰ 'Èx rabiacátisa tani cana —'ènbi sinánxun ñu 'atima 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'è 'aquianxa —quixun sinánquin a rabi rabiacátí 'ain. ³¹ 'Èn mi cacë ax ca cēmëma 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania. Ax ca Nucën 'Ibu Jesucristo aín Dios 'aish aín Papparibi 'icën, a ca camabi unin nētétimoquin rabiti 'icën. ³² 'Èx Damasconu 'ain ca an Aretas cacë 'apu ñu mēëxuncë unin a 'apun suntárucama 'èa chiquitia binun quixun, a ëma aín cēnën xëcuëcama bēaramiacëxa. ³³ Usoquian bēaracancë 'aínbi ca caquí chanu 'aruxun, cēnë manámia 'icë xëcuë chamaratsunën 'è ëman 'apá-cancëxa. Usocëx cana 'iacëacën.

Namácësa oquian Pablonën isa

12 'Èx rabiacacë 'aishbi ca ñancáishi 'iti 'icën. Usa 'aínbi cana 'èn namáquin iscësa oquin Nucën 'Ibu Jesucristonën ismicë ñu 'imainun an 'è sinánmicë ñu a ñuiti 'ain. ² 'Èn cana ësaía 'ia ñu 'unanin. Axa Cristomi catamécë uni achúshinëx ca naí cata rabé 'ucë cuancëxa, Nucën Papa Diosan 'imicëx. Aín namibëbi cara cuancëxa, aín bēru ñunshínshi cara cuancëxa cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. Usai a uni 'iá ca catorce baritia 'icën. ³ A uni cara aín namibë cuancëxa, cara aín namibëma cuancëxa quixun cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. ⁴ 'Èn cana 'unanin, an 'imicëx ca a uni Nucën Papa Diosan nētēnu cuancëxa. Cuanxun ca uinu 'icë unínbia ñuitima bana cuacëxa, cuanan ca uinu 'icë unínbia chiquinaquin uni ñuixuntima bana cuacëxa. ⁵ 'Èxbi ènë ñu ñui rabiacátisa 'aishbi cana 'èxbi rabiacatiman. 'Ènbi sinánxun ñu 'atima 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'è 'aquianxa quixuinshi sinani cana rabiacatin. ⁶ Rabiacátisa tani 'èx quicëxbi ca 'èn bana, cēmëma 'aish sinánñuma uni banacësa 'itima 'icën. Usa 'aínbi cana rabiacatima 'ain. 'Èx rabiacatiamabi camina 'èn 'acë ñucama isanan 'èn bana cuaquin mitsun uisa uni carana 'èx 'ai quixun 'unánti 'ain. Usaribi oquin camabi unin 'è 'unánti cana cuëñin.

⁷ 'Insíncë 'aish 'èn nami paëi 'èx ubiti tēmēracë 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'èx aín nētēnu cuanxun ñu iscë cupí rabiacátí rabanan usoquin 'è 'iminun ñunshin 'atimanën 'apu ëanxa. ⁸ Rabé 'imainun achúshi oquin cana Nucën 'Ibu Jesucristo 'èn ñucë ènëa 'è tērécaxun quixun ñucan. ⁹ 'Ñucácëxunbi ca 'è caxa: "'Èn mi nuibaquin 'aquincëxun 'unani camina usashi 'iti 'ain. An —cushima cana 'ai —quixun sináncë uni, a cana 'èn cushínbi upí oquin ñu 'anun 'aquinin". Usoquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën upiti ami catamëquin ñucë 'ixunbi ñu 'anun 'è 'aquinia quixun 'unani cana 'èx ñucë 'aishbi cuëñin. ¹⁰ Usa 'aish cana Cristo ñuiquin aín bana unicama ñuixuncë cupí uni 'èmi 'atimati banacë 'ianan ñuñuma 'ianan unin bëtsi bëtsi ocë 'ianan numi

uni nishmainun bëtsi ñu cupíribi tēmëraquinbi bënëquinma tanshitin. Usa 'aish cushima 'ixunbi cana Cristonën cushiocëxun ax cuëencësabi oquin cushiñu 'ixun ñu 'ati 'ain.

Corintonu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamami sinania Pablo bënëá

¹¹ Mitsúnmi 'ë rabicëma cupí cana sinánñuma uni banacësari rabiacan. Mitsúxira 'ë rabi upiti banatisa 'ixunbi camina —Pablosamaira 'aish ca an Pablo ñuicë unicama ënëx Nucën Papa Diosan uni 'icë —quixun sinánan 'ën bana isa ñancáishi 'icë quixun sinánquin a unicaman mitsu ñuixuncë bana cuacanin. Usaquinmi mitsun sináncëbëbi cana 'ëx a unicama meuma 'ain, 'ënbi 'aquinma, Nucën Papa Diosan aín cushin 'amicëxuinshi 'ën 'acë cupí. ¹² Mitsubë 'ixun cana tēmëraquinbi tanshiquin, Cristo ñuiquin bana ñuixuanan, uni itsin 'acëma ñu 'acën. 'Ën 'aia isquin camina, 'ëx cana aséribi Nucën Papa Diosan aín bana ñuixunun caíscë 'ai quixun 'unancën. ¹³ 'Ën bëtsi bëtsi ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'acësaribi oquin cana mitsu nuiban, mitsúxmi atusaribi 'icë. Usa 'aínbi sapi camina mitsúnmi curíqui 'inánti sinántisa tancëxunbi 'ën bicëma cupí masáquin sináncanin. 'Ën mitsun curíqui bicëma axa 'aisama 'ain camina 'ëmi masáquin sinánquinma a ñu manucanti 'ain.

¹⁴ Rabëti cana mitsu isi cuan. Amiribishi mitsu istëcëni cuanti cana sinanin. 'Ën 'acësabi oquin cana curíqui 'inánanmi 'ë ñu 'ináncanun mitsu ñucátima 'ain. Mitsun 'ë ñu 'inánquinmabimi mitsun 'ë nuibati ashi cana cuëënin. Aín bëhçicënen ca uni curíqui timëxuntima 'icën. Aín papan cuni ca aín bëhçicë curíqui timëxunti 'icën. Usa 'ain cana 'ëx mitsun papasa 'ixun mitsun curíqui bitima 'ain. ¹⁵ 'Ëx aséribi mitsu nuibati tēmëraquinbi cana Cristo cupí mitsux upí 'inun mitsu aín bana ñuixunquin, 'ën curíqui cëñúanan 'ën cushi cëñúquinbi 'aquinti 'ain. 'Ën mitsu aséribiira nuibacëxunbi sapi camina 'ën 'acësaribi oquin mitsun 'ë nuibatiman.

¹⁶ Micama raírinëx caísmína 'ën isna mitsúnmi 'ë 'itsaira nuibaquin 'aquinun quixun mitsu paránquin bana ñuixunquin ñu ñucácëma 'ai quiax quin. ¹⁷ ¿An mitsu paránun carana uni xuan? Cananuna xucëma 'ain. ¹⁸ Mitsu istánun cana Titocëñun axa Cristomi catamëcë uni itsiribi xuan. ¿Titon cara mitsu paranx? Titobëtan ca axa abë 'icë unin mitsu parancëma 'icën. 'Ën 'acësaribi oquin sinánquin ca atun ñu 'axa.

¹⁹ Nun usaquin mitsu cacëxun oquin mitsun nuibanun quixun isanuna ësaquin mitsu cai quixun sapi camina sináncanin. 'Aíshbi ca usama 'icën. 'Ën nuibacë xucéantu, cana mitsu cain, ami catamëti ax quicësabi oíshi 'inun cananuna Cristo cuëencësabi oquin mitsu 'aquinsa tanquinshi ënë ñucama mitsu ñuixuan. Aséribi ca usa 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania. ²⁰ 'Ën mitsu isi cuanxun iscëxbi sapi camina 'ën sináncësama 'icanti 'ai quixun cana sinanin, 'ëxribi mitsun sináncësama 'imainun. Usa 'ixun cana sinanin, mitsux sapi camina nutsí cuamianani cuëbi-

cananan, bëtsibë bëtsibë nishánancë 'ianan, bëtsimi manáncë 'ianan, minainshi ñu 'ati sinánan bëtsi unibë ñuianancë 'ianan, rabiacaquin upí oquin sináncëma uni 'ain. ²¹ Mitsu isi cuantëcënia sapi ca aín bana cuacë 'aíshbimi usai 'icancëbëtan Nucën Papa Diosan mitsu cupí 'ë rabínmiti 'icë quixun cana sinanin. 'Imainun cana sinanin, mitsu raírinën ñu 'aisama 'ai mitsunanmabi xanu itsibë 'ianan xanusa unibë 'ianan ñunshinacëquin ñu 'atima 'aquin, a ñucama manuquin sinanacëma cupí sapi cana bëunan mësçúti 'ai quixun.

Pablonëan ashiquin 'ësëanan bërúanxa 'inun ca

13 Mitsu isi rabëti cuan 'aíshbi cana amiribishi mitsu isi cuantëcënti 'ain. Camabi ñu ca unin, rabë unían ñuia cuapánti 'icën. Rabë 'imainun achúshi unían ñuaira ca aséribi ca quixun 'unánti 'icën. ² Mitsu isi cuanx anu 'ixun cana mitsu can, 'ën mitsu istëcëni uxun iscëxa an ñu 'atima 'acë unicama 'imainun raíri uníxribi sinanatíma usabi 'ain, cana atu 'ësëquin cushin cati 'ain. Usoquin 'ën mitsu cacësabi oquin cana 'ura 'ixunbi ënë quiricanën mitsu catëcënin. ³ Mitsun camina upí oquin 'unántisa tan, carana Cristonën sinánmicësabi oquin unicama bana ñuixuni quixun. 'Ëx mitsu isi amiribishi cuanxun, an ñu 'aisama 'acë unicama cushin cacëbëtan, camina 'unánti 'ain, Cristo ax ca aséribi 'ëbë 'icë quixun. Cristo ax ca cushiñúma 'icën. Usa 'ixun ca mitsu sinanamianan ami catamëtimi upí 'inun 'imiquin, aín cushi mitsu ismiti 'icën. ⁴ Cristo ax ca uni itsi 'icësaí i curúsocënu matáscë 'iacëxa. Usai 'íá 'aíshbi ca bërí Nucën Papa Diosan cushin uisatimoí tsoitia. Usa 'ain cananuna nux Cristo 'íasaribiti 'iquin uisa cara unin ocëxunbi cupiquinma tanshiti cushimasa 'ixunbi an 'imicëxun Nucën Papa Diosan cushin mitsu 'aquinin.

⁵ Mitsúnbi camina sinánti 'ain, caramina aséribi Cristomi catamëti ax cuëencësabi oi 'i quixun. Upí oquin ca sinan. ¿Caramina 'unaniman. Jesucristo ax ca aséribi mitsubë 'icë quixun? Aséribi Cristonanma 'ain ca ax mitsubëma 'icën. ⁶ Cristo ca aséribi nubë 'icë quixunmi mitsun 'unánti cana cuëënin. ⁷ Mitsun —usama ca —quixun nu sináncëbëtanbi cananuna ñu 'atima 'axmami 'icanun quixun Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. Nun cananuna mitsu upí oquin 'unánmia quixuan unin sinánti cupíma, mitsúnmi upí ñu 'ati cupíshi, cananuna Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. ⁸ Cristonën bana quicësama oquin cananuna 'aiman. Aín bana quicësabi oquinshi cananuna 'ain. ⁹ Nux cushimasa 'ixunbi 'aquincëxmi mitsux upí 'ain cananuna cuëënin. Mitsun ñu 'atima 'acëcama mënioçë 'aish upíshi 'inun cananuna ënquinma Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. ¹⁰ Nucën 'Ibu Jesucristonën, mitsu 'atimoquinma an iscëx upí 'inun 'aquinun 'ë cacë 'ixun, cana mitsu isi cuantëcënxunmashi ënë quirica mitsu buánmin, cuanxun 'ën iscëxmi 'aisama 'icania cushin banaquin masá nuitumiquin mitsu catin rabanan.

¹¹ 'Ën xucéantu, chuámashi camina 'icanti 'ain. Añu ñucama cara 'aisama 'icë camina mënioquin sinán-

tēcēntima 'ain, 'ēn mitsu cacē banacama cuati camina bētsin sináncēsabi oquin sinani nishananíma nuibananishi 'icanti 'ain. Usai 'ia ca Nucēn Papa Dios, an aín unicama nuibaquin bēnētima chuámarua 'inun 'imicē, ax mitsubē 'iti 'icēn. ¹²Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina chuámarua 'inux bētsibē bētsibē cananti 'ain. ¹³Axa 'ēbē 'icēcama Cristonēn 'imicē

'aish aín sinan upíira upí acamanribi ca mitsu chuámarua 'aishmi bērúanx 'icanun 'ē camiaxa.

¹⁴Mitsux 'uchacēbi Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nuibaquin íémicē 'icēa Nucēn Papa Diosanribi nuiba-mainuan aín Bēru Ñunshin Upí axribi mitsubē 'icēbēmi chuámarua bucucanti cana cuēēnin. Ashi, Pablo.

Gálatas

Galacia menuaxa ax Jesucristomi catamécë unicama Pablonën quirica cuënëoxuan

1 'Èx cana Pablo 'ain. Unin ca Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixunun 'ë caísama 'icën. Nucën Papa Dios, an a bamacë 'icëbi baísquimicë, abëtan ca Jesucristonën aín bana ñuixunun 'ë caísacëxa. ² Ènu 'icë axa ami catamécë unicamabëtan cana Galacia mecamanu 'icë ëmacamanuaxmi Jesucristomi catamécë 'icë, ënë quirica mitsu cuënëoxunin. ³ Nucën Papa Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu nuibaquin 'aquincëxmi chuámarua 'aish bucucanti cana cuëënin. ⁴ Ènë menu 'icë ñuishi 'atia an sináncë unicaman 'acësaribi oquin ñu 'atima 'ati rabanen nu iëmi ca ax bamatsianxmabi nun 'ucha cupí bamacëxa, Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi. ⁵ Nucën Papa Dios ax ca unicaman xëñibua 'aínbi rabicë 'iti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

Jesucristomi catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosan is-cëx upí 'icë quicë bana

⁶ Cristonën nuibacë 'aishmi ainan 'inúan Nucën Papa Diosan caísquin sinánmicë 'ixunbimi mitsun aín bana ënquin bëtsi bana cuacëbëtan, cana uisacatsi caramina usari 'icani quixun sinanin. ⁷ Anúan uni aín 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iéti bëtsi bana ca 'aíma 'icën. Usa 'aínbi ca uni raírinën mitsu 'atimaquin sinánmiquin a bana bëtsi oisa tanquin bëtsi oquin ñuia. ⁸ Uin cara nun nu Cristo ñuiquin mitsu ñuixuncë Nucën Papa Diosnan 'inux anun uni iéti bana, abi ñuixunquinma bëtsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Usoquin ca 'ë 'imainun naínuax ucë ángelribi, bëtsi bana uni ñuixuncë 'icë, 'ati 'icën. ⁹ 'Èn cacësaribi oquin cana mitsu catëcënin, ui unin cara nun ñuixuncëxunmi cuacë a banama bëtsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁰ ¿Èsaquin mitsu caquin carana unían 'èx cana asërabu upí 'ai quixun 'ë rabi sinan? Usaquin sinánquinma cana Nucën Papa Diosan 'ë upí isti sinan. ¿Carana unicamabë upí 'iti sinan? Cana usaquin sinaniman. Nucën Papa Diosma unishi cuëënmitti sinani cana Cristonën unima 'itsían.

Uisax cara Pablo an Jesucristonën bana uni ñuixuncë uni 'iacëxa quicë bana

¹¹ 'Èn xucéantu, mitsúnmi 'unánun cana ësaquin mitsu cain, Jesucristo ñui quicë bana 'ën mitsu ñuixuncë

ax ca unínbia sináncë banama 'icën. ¹² A bana cana unin ñuia cuacëma 'ain. Uinu 'icë unínbi ca a bana 'ë 'unánmicëma 'icën. Jesucristonënshi ca a bana 'ë 'unánmiaxa. ¹³ 'Èn judíos unicama cuëëncësa oquin ñu 'aia unin ñuia camina cuacën. 'Èn cana axa Jesucristomi catamécë unicama 'aisamaira oquin bëtsi bëtsi ocën, Jesucristomi sinánti bana ënun quixun. ¹⁴ Usoquin 'anan cana judíos unin sináncësa oquinshi sináncën. 'Èn aintsi 'ëbë sënëburibi an 'acësamaira oquin cana uni apáncaman 'ë 'unánmicësa oquinshi 'ën chaitinën ñuiasabi oquin 'aia tancën, 'èx asërabu judío uniira 'ixun. ¹⁵ Usai 'iabi ca Nucën Papa Diosan, 'ën titan pucu mëucüabi 'ë aín bana ñuixunun caísa 'ixun nuibaquin asërabu ainan 'inun 'ë sinánmiquin, ¹⁶ aín Bëchicëmi catamëti 'unánmianan, atúxribia ami catamënun judíosma unicamaribi bana ñuixunun 'ë 'imiacëxa. Usaquin 'anúan 'imicëxun cana uibi uisai carana 'iti 'ai quixun ñucáma 'ain. ¹⁷ 'Èn a 'unáncëma pain 'aian a pain aín bana ñuixunun Cristonën caísa uni camabi ñucati cana Jerusalénu cuánma 'ain. Anu cuaníma cana Arabia cacë menushi cuantancëx Damásconu cuantëcëancën.

¹⁸ Rabé 'imainun achúshi bari inúcëbë pain cana Jerusalénu Pedro isi cuancën. Cuanx cana anu abë rabé semana 'imainun achúshi nëtë 'iacën. ¹⁹ Aribia Nucën 'Ibu Jesusan aín bana ñuixunun caísa uni raíri isquinmabi cana Jacobo, Nucën 'Ibu Jesusan xucën, ashi isacën. ²⁰ 'Èn a cuënëoquin mitsu cacë bana ënëx ca cëmëma 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania.

²¹ Jerusalénu 'itancëx cana Siria me 'imainun Cilicia menu cuancën. ²² Usa 'ain ca Judea menu 'icë ëmacamanu 'icë axa Jesucristomi catamécë unicaman 'ë 'unánma 'icën. ²³ 'Unánquinmabi ca ësaquian 'ë ñuicania cuacëxa: An nu bëtsi bëtsi o uni, an ca bërí Jesucristomi catamënun quixun unicama bana ñuixunia, ami catamëtia ënun quixun unicama bëtsi bëtsi o 'ixunbi. ²⁴ Usaquian 'ë ñuia cuaquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa.

Jesucristonën aín bana ñuixunun caíscë raírinëan cuëënquin Pablo bia

2 Usa 'ain cana catorce baritia 'icëbë Tito buani, Bernabëbë Jerusalénu cuantëcëancën. ² Nucën Papa Diosan 'ë sinánmicësabi oi Jerusalénu cuanx bëbax cana anu 'icë axa Jesucristomi catamécë unin cushicamabëshi banacën. Banaquin cana 'ën judíosma unicama Jesucristo ñuiquin ñuixuncë banacama ñuixuncën, usaquin cana unicama ca quixun caquin. 'Èn

usaquin bana ñuixunti cara atun sináncëx asábi 'icë quixun 'unánuxun cana 'ën judíosma uni ñuixuncë banacama chiquinaquin cacën, 'ën uni ñuixuncë bana axa 'ëx cëmëi banacësa 'aish ñancáishi 'itin rabanán. ³ 'Ën usoquin judíosma uni bana ñuixuncë chiquinaxuncëxun ca —asábi ca —quixun sinánquin —griego uni 'icë camina Tito judíos unicama 'icësaribitia 'inun 'unántioracamiti 'ai —quixun 'ë cáma 'icën. ⁴ Usa 'aínbi ca a cushi unicaman 'ë uisaquin cacëbëmabi, nuxnu anu timéanbi ax isa Jesucristomi catamëcë 'icë quibi cëmëcë unicama, axribi anu atsíancëxa. A unicamax ca, judíosma unicama ca Jesucristomi catamëcë 'aish judíos unicama 'icëσαι 'inun 'unántioracacë 'iti 'icë quixun nu sinánmisa taní, uisa cupí caranuna judíosma unicama 'unántiocë 'inun 'imicëma 'ai quixun isi uacëxa. A unicaman, judíosma uniribi ca 'unántiocë 'iti 'icë quixun caquin nu sinánmisa tancëbëtanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman Tito, 'unántioracamicëma 'icëbi nu uisaquinbi cáma 'icën. ⁵ A unicaman judíosma unicamax ca judíos unicama 'icëσαι 'iti 'icë quixun nu sinánmisa tancëxunbi cananuna, mitsúnmi Jesucristomi catamëtishi ca uni iéti 'icë quixun aséribi 'unánti cupí, atun nu cacësa oquin sinánma 'ain.

⁶ —Axa ami sináncë unicaman cushi 'inun Jesucristonën 'imicë ca atux 'icë —quixun unin cacë 'ixunbi ca a unicaman bëtsi ñu 'anun 'ë cáma 'icën. A unicamax nun cushi 'aínbi cana 'ën 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín nuitu 'unánquin, camabi uni aséribi uisa uni cara quixun 'unania. ⁷ Bëtsi ñu 'anun 'ë caquinmabi ca a cushi unicaman, judíos unicama bana ñuixunuan Pedro 'amicësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unicama bana ñuixunun 'ë 'amiaxa, quixun 'unáncëxa. ⁸ An judíos unicama Jesucristo ñuiquin bana ñuixunun Pedro 'imia 'ixun ca 'ëribi judíosma unicama bana ñuixunun 'imiacëxa.

⁹ Nucën Papa Diosan usaquin 'ë 'imicë 'icë 'unánquin ca Jacobo, Pedro, Juan, acaman atux Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixun Bernabécëñun 'ë aín męcën 'inánquin, —aséribi camina nu 'acësaribi oquin Cristo ñuiquin aín bana ñuixunun Nucën Papa Diosan cáiscë 'ai —quixun canan —nun nu judíos unicama bana ñuixunmainun camina mitsun judíosma unicama bana ñuixuni cuanti 'ai —quixun nu cacëxa. ¹⁰ Canan ca ësoquinshi nu cacëxa, —camina ñuñuma uni 'aquinti 'ai —quixun. Usoquin 'ati cana sináncën.

Antioquíanaxuan Pablonën Pedro ñu ca

¹¹ Usa 'ain cana 'ëx Antioquía ëmanu 'ixun Pedro Jerusalénuaxa ucë upí oquian aséribi Jesusan bana 'aiamoquin ñu cacën. ¹² Jacobonëan xucëxa uni raíri ucëma pain 'ain ca Pedronën judíosma unicamabëtan piacëxa. Usaquin 'axunbi ca Jacobonëan xucë unicama ucëbëtan atubëtan piquinma, judíosma unicama ëancëxa, axa Jerusalénuax ucë unicaman a ñu cati rabanán. ¹³ Pedronëan usaquin 'aia isquin ca axa Jesucristomi catamëcë judíos unicama raírinëribi, judíosma unicama axribi Jesucristomi sináncë 'icëbi, atubë-

tan piquinbi ëancëxa. A unicamaxa usai 'ia isi ca Bernabënëxribi usaribiti 'iacëxa. ¹⁴ Acamaxa —judíos uni cupíma Jesucristomi catamëtishi ca uni iéti 'icë —quixun 'unanibi usai 'ia isquin cana axa Jesucristomi catamëcë unicama timécënxun Pedro ësaquin cacën: ¿Mix judío uni 'aíshbi judíoma uni 'icëσαι 'iquinbi caramina uisa cupí judíosma unia judíos unicama 'icëσαι 'inun quixun cain?

Judíos unicamaxa judíosma unicama 'icësaribiti Nucën Papa Diosan 'iti bana

¹⁵ 'Ë 'imainun 'ëbë 'icë unicamax cananuna judío unin rëbúnqui 'aish judío uni 'ain. Nux cananuna an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma judíosma unicamasaribima 'ain. ¹⁶ Usa 'ixunbi cananuna 'unanin, Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quiásabi oquian ñu 'acë cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshi ca uni Nucën Papa Diosan aín 'uchacama tërénquin ainan isia. Usaquin 'unani cananuna nuxribi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inun Jesucristomi catamëacën. Usai ca unicama 'iti 'icë quicë bana 'acë cupíma ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia.

¹⁷ Nun 'ucha sinánquin cananuna nun 'ucha tërénquin nu iéminun Cristo cain. ¿Usaquin caquin cananuna Cristonën ca nu 'uchañu 'imia quixun cain? Usama ca. ¹⁸ —Nun 'acë upí ñu a cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan iscëx abë upí 'ai —quixun 'unáncë 'ixunbi, amiribishi —'ën upí ñu 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sináncë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañumama 'ain. ¹⁹ Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quicësabi oquin sënëonquin 'acëma 'aish cana iétimoi bamati 'iacën. Usai 'icëbi ca Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan ax cuëncësabi oi 'inun, 'ën 'uchacama tërénquin 'ë ainan 'inun iémiacëxa. ²⁰ Uchatëcënxunma ashiquin 'ën 'uchacama ëni cana Cristobë bamacësa 'ain. Usa 'aish cana 'ëshima, Cristo ax 'ëbë 'ain, aín cushínbi ax cuëncësa oíshi 'in. Nucën Papa Diosan Bëhicë, axa 'ë nuibati bamatsianxmabi 'ën 'ucha cupí bama, ami catamëti cana ax 'ëbë 'ain, ax cuëncësabi oi 'in. ²¹ Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupí ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia quixun sináncë 'aish cana Cristo bama ax ca ñancáishi 'icë quicësa 'itsían. Usa 'aínbi cana, Nucën Papa Diosan ca aín Bëhicë ñancábi bamanun xuacëxa quixun sinanima, aséribi ami catamëtin.

Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi 'icë cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshia uni upí 'iti bana

3 Gálatas unicama, mitsux camina sinánñumasa 'ain. Unin 'ucha cupía ax i curúsocënu bama Jesucristo ñuiquin cananuna mitsu upí oquin bana ñuixuncën. Ñuixuncëbi ca uni raírinën bëtsi bana ñuixunquin, Jesucristo ñu quicë bana cuaxunma 'anun quixun mitsu paránxa. ² Camina 'ë cati 'ain, ¿Moisésnëan

usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñeo banami cuacë cupí cara Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun mitsu 'ináncëx? Usama ca. Jesu-cristo ñui quicë bana cuatími ami catamëcëxuinshi ca aín Bëru Ñunshin Upí mibëa 'inun mitsu 'ináncëxa. ¿Usa 'ixunbi caramina mitsun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsu upí 'imiti sinántancëxunbi —'en ñu upí 'acë cupíshi ca Nucën Papa Diosan 'è upí isia —quixun sinanin? Usaquin sinani camina sinánñuma unicamasa 'ain. ⁴ ¿Ñancábi caramina cëmëishi tëmëraibi Jesucristomi sináncën? Mitsúxmi usai 'icë ax ñancábimi usai 'icëma 'itibi ca 'ia. ⁵ Nucën Papa Diosan ca aín Bëru Ñunshin Upí 'inánan uni itsían 'acëma ñu mitsu 'amia. ¿Uisa cupí cara mitsu usoquin 'amia? An ca usaquin 'aia, mitsúnmi Moisésñëan usai judíos unicama 'iti cuëñeo bana cuacë cupíma mitsúxmi Jesu-cristo ñui quicë bana cuati, ax ca asérabi 'ëbë 'icë quixun sinani, ami catamëcë cupí.

⁶ Abrahamnën ca sináncëxa, Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Usaquin sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham aín nuitu upí 'icë isacëxa. ⁷ Usa 'ain camina mitsun 'unánti 'ain, an ax quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan 'aia quixun sinani ami catamëcë unicamax ca axa 'íasaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahamnën rëbúnqui 'ia. ⁸ —Judíos unicamaishima camabi uni cana axa Jesu-cristomi catamëtia nuibaquin aín nuitu upí isti 'ai —quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan an Abraham ësaquin cacë bana aín uni cuëñeomiacëxa: “Mi cupí ca camabi menu 'icë unicama 'en 'imicëx aín nuitu upí 'aish chuámarua tani cuëñti 'icën”. ⁹ Usa 'ain ca ui unicamax cara Abraham 'íasaribiti —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia —quixun sinani ami catamëtia ax ca Abraham 'íasaribiti Nucën Papa Diosan 'imicëx aín nuitu upí 'aish chuámarua tani cuëñti 'icën.

¹⁰ Usa 'aínbi ca ësairibi a bana usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñeo ax quia: “Ui unicaman cara camabi cuëñeo bana quicësabi oquinra 'acëma a ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën”. A bana asérabi 'ain cananuna 'unanin, a bana quicësabi oquin 'acë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañuma 'ai quixun sináncë unix ca a banacama quicësabi oquinra 'acëma 'icë Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën. ¹¹ Nucën Papa Diosan bana cuëñeo ca ësaribiti quia: “Ui unicama cara Nucën Papa Diosan upí isia, ax ca asérabi ami catamëti tsóti 'icën”. Usaquin cuëñeo bana 'unánquin cananuna 'unanin, Moisésñëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñeo bana 'acë cupíma ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia, quixun. ¹² Moisésñën cuëñeo banax ca quia: “Nucën Papa Diosbë upí 'inux Moisésñën cuëñeo bana quicësabi oi 'iti sináncë unin ca asérabi a banacama quicësabi oquin 'ati 'icën”. Usai quibi ca, ami catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosbë upí 'icë quima.

¹³ A bana, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésñën cuëñeo, a banacamaxa quicësabi oquinra

'acëma 'icë, nu uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinma, Cristo, nun 'ucha cupí tëmëramia cupí, nu ami catamëtia uisotima 'icën. Camabi unin 'ucha cupí ca 'uchañuira uni 'icësari Cristo i curúsocënu bamacëxa, Nucën Papa Diosan bana cuëñeo ësai quicësabi oi: “Ui unix cara i curúsocënu matáscë 'icë ax ca asérabi 'uchañuira 'aish Nucën Papa Diosan uisaira cara oti 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën”.

¹⁴ Nucën Papa Diosan Abraham cásabi oía judíosma unicamaxribi Nucën Papa Diosnan 'inun ca Cristo Jesús 'uchañuira uni 'icësari bamacëxa. Ax usai bama cupí ca axa ami catamëcë unicama Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí 'inania, ax quiásabi oquin.

Moisésñën cuëñeo bana 'imainun Nucën Papa Diosmi catamëti quicë bana

¹⁵ 'Ën xucéantu, ësa ca ënë bana 'icën. Achúshi unían, usa ca ënë ñu 'iti 'icë quixun quiricanu cuëñeocë 'icë ca uinu 'icë unínbi a bana tërëcaquin bëtsi otëcëntima 'icën. ¹⁶ Usaribi ca Nucën Papa Diosan Abraham cá bana 'icën. An ca Abraham aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icë unicama an iscëx upí 'aish cuëñti 'icë quixun cacëxa. Usaquin Nucën Papa Diosan Abraham cá bana ax ca “aín rëbúnquicama” ñui quima, “aín rëbúnqui achúshi” ñui quia. Usa 'ain ca aín rëbúnqui achúshi a ñuia quía ax Cristo 'icën. ¹⁷ 'Ësa ca a bana 'icën. Nucën Papa Diosan ca aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icë unicama an iscëx upí 'aish cuëñti 'icë quixun caquin Abraham-bëtan ashiquin mëníocëxa. Usaquin mënío 'ixun ca cuatrocientos treinta baritia inúcëbëtan Nucën Papa Diosan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana Moisés cuëñeomiacëxa. Usaquin cuëñeomiquinbi ca an Abrahambëtan mënío bana ñancáishia 'inun Nucën Papa Diosan tërécama 'icën. ¹⁸ Moisésñëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñeo bana quicësabi oquin 'acë cupía uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain ca an Abrahambëtan mënío bana ñancáishi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca usama 'icën. A ñuiquian an Abrahambëtan mënío achúshi uni a cupíshi ca uni ami catamëtia Nucën Papa Diosan upí isia.

¹⁹ ¿An Abraham cá bana xëñibua 'aínbi asérabi 'ain cara uisacasquin Nucën Papa Diosan usai judíos unicama 'iti bana cuëñeonun Moisés cacëx? Uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixuan unin 'unánti cupí ca a bana judíos unicama 'ináncëxa. Abrahamnën rëbúnqui, Cristo, axa utia Abraham ñuixuan, a utámainuan a bana quicësabi oquin pain 'anun ca Nucën Papa Diosan a bana Moisés cuëñeomiacëxa. Nucën Papa Diosan cacëxuan ángel-caman a cacë bana ca Moisésñën cuëñeo bana 'iacëxa. ²⁰ An cacë bana ñuiquin judíos unicama canun Moisés 'iminuxbi ca Nucën Papa Dios achúshi, ax Abraham-bëbi banacëxa, uni itsi camima.

Uisa cupí cara Nucën Papa Diosan usaía uni 'iti bana Moisés 'inácëxa quicë bana

²¹ ¿'Èx ësai qui carana Nucën Papa Diosan Abraham cá banaxa bëtsi 'imainun ca an Moisés cá banáxribi bëtsi 'icë quin? Usama ca. Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acë cupía uni aín nuitu upí 'aish Nucën Papa Diosan 'ain, ca a bana 'acë cupíshi uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'itsíanxa. ²² Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo —camabi unin ca ñu 'atima 'aia —quia. A banaxa aséabi 'ain ca axa Jesucristo cupí ami catamëcë unicamaxëshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icën, an aín rëbúnqui achúshi ñuiquin Abraham cásabi oi.

²³ Ami catamëtinu iéti Jesucristoa utámainun ca judíos unicaman Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'ati 'iacëxa. ²⁴ Usa 'ain cananuna an bërúancë xanun bana tuacën tancësaribi oquin, Moisésnën cuëñëo bana tanquin, a bana quicësabi oquinshi 'aquin, uisa ñu 'ati cara asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun 'unáncën, aminu catamënuan Cristo utámainun. Usai 'ia 'aíshbi cananuna Cristo uá 'ain, ami catamëtia nun 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. ²⁵ Nux ami catamënuan Cristo uá 'ain cananuna ami catamëquin an bërúancë xanun bana tuacën tancësaribi oquin Moisésnën cuëñëo bana tancë cupíma, Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain.

²⁶ Usa 'ain camina mitsux Cristo Jesúsmi catamëti abë 'aish Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. ²⁷ Ami catamëtia ainan 'icë nashimicë 'aish camina unían aín chupa xëni 'aisama pëquin chupa ió pañucë usaribi 'aish mibëa Cristo 'ain min nuitu upíira 'ain. ²⁸ Judíos unicama 'imainun axa griego banan banacë judíosma unicama, an uni ñu mëëxuncë unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncëma unicama, bëbu 'imainun xanu, acamáxbi camina Jesucristonan 'aish Nucën Papa Diosan iscëx bëtsisaribi 'aish achúshisa 'ain. Jesucristonan 'ixun camina camaxunbi bëtsin sináncësaribi oquin sinanin. ²⁹ Mitsux Cristonan 'aish camina axa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahamnën rëbúnqui 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Diosan aín rëbúnqui ñuiquin Abraham cásabi oi aín uni 'ain.

4 Ésaquin cana mitsu cain, aín papa bamacëbëtan ca aín ñucama ainan 'icëbi canicëma pain 'ixun aín bëchicënën bitsima. Canitancëxun cuni ca biti 'icën. Usa 'aish ca a tuá aín papan ñucama axa ainan 'aínbi a ñucama bicëma pan 'aish, an aín papa ñu mëëxuncë unisaribi 'icën. ² Aín papan anúan aín ñu biti mënío nëtë sënëntamainun ca aín papan cáiscë unin aín bëchicë bërúanan aín chupa acama aín papan curíquinën bixunti 'icën. ³ A tuásaribi ca Jesucristo ucëma pan 'ain judíos unicama 'iacëxa. Usa 'ixun ca Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'anan aín nuitu upí 'inúan unin sináncë ñuishi 'ati sináncëxa. ⁴ Usa 'aínbi ca aín uti nëtë sënëncëbëtan Nucën Papa Diosan aín Bëchicë ënë nëtënu xuacëxa. Achúshi xanúxa

bacëncëx canitancëx ca judíos unicama 'icësaribiti Moisésnën cuëñëo bana, usaía judíos unicama 'iti, a 'unáncë 'iacëxa. ⁵ Ax ca judíos uni 'aíshnu nux Moisésnën cuëñëo bana cuacë 'icë, an 'imicëxëshi nun 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Diosan bëchicë 'inun nu 'iminuacëxa.

⁶ Mitsux camina aséabi aín bëchicë 'ai quixunmi 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicënën Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun xuacëxa. Usa 'ain camina aín bëchicë 'ixun —'ën Papa Dios camina mix 'ai —quixun Nucën Papa Dios cain. ⁷ Usa 'aish camina an uni ñu mëëxuncë uni 'icësaí 'ima xubu 'ibu unin bëchicë 'icësaí aséabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. Mixmi aín bëchicë 'icë ca Cristo ax quiásabi oquin mitsun 'uchacama téréncëquin an iscëxmi upí 'inun 'imianan aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'inun 'inania.

Axa Jesucristomi catamëti unicamamia Pablo sinan

⁸ Bëráma camina —Nucën Papa Dios ca aséabi Dios 'icë —quixun 'unáncëma 'ixun Diosma ñucama rabiquin bëtsi bëtsi ñu 'acën. ⁹ Usaquin bëtsi ñu rabiá 'ixunbi camina an sináncëxun —Nucën Papa Dios ax ca aséabi Dios 'icë —quixun 'unanin. ¿An mitsu ainan 'imicëxunbi caramina uisa cupí mitsúnmi bëráma rabia ñucama rabiécënti sinan? ¹⁰ Nucën Papa Diosan mitsu upí isnun quiax camina bërámami quiásaribiti nëtë ñui —ënë nëtëx ca bëtsi nëtësama 'icë —quianan 'uxë ñui —ënë úxëx ca bëtsi 'uxësama 'icë —quianan bari ñui ënë barix ca bëtsi barisama 'icë —quin. ¹¹ Usaquin sinanin 'ën mitsu 'unánmicë banacama manucësa 'ain cana —sapi cana ñancábi mitsu 'unánmia —quixun sinanin.

¹² 'Èn xucéantu, mitsux judíos unima 'ixun camina Moisésnëan cuëñëo bana 'unáncëma 'ixun a bana quicësabi oquin 'ama 'ain. 'Ènribi cana —a bana quicësabi oquin 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun bërí sinaniman. Usa 'ain camina mitsúxribi 'èx 'icësaribiti Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inun aséabi Jesucristomishi catamëti 'ain. 'Èx mitsubë 'ain camina 'ëmi 'icëma 'ain. ¹³ Camina 'unanin, 'ën nami 'aisama 'ixun cana bëtsi menu cuanti sinánquinbi anuxinshi Jesucristo ñuiquin mitsu bana ñuixuntabaquin ñuixuancën. ¹⁴ 'Èx 'ñucë 'aish upíma 'icë isquinbi camina 'è timáma 'ain. Usa 'ixun camina Nucën Papa Diosan xucë ángel bicësa oquin upí oquin bianan Jesucristo 'acësa oquin 'è biacën. ¹⁵ 'È isí camina cuëëancën. ¿Usai 'iá 'aíshbi caramina bërí uisacatsi usama 'ain? Usama 'aínbi cana 'unanin, usoti 'icë cuni camina mitsun bëru échíxun 'è 'inan 'itsían. ¹⁶ ¿'Èn mitsu aséabi cacë bana sinánquin caramina 'èx cana mitsun nishi quixun sinanin? Usama ca.

¹⁷ An mitsu bana itsi 'unánmicë unicamax ca cëmëquin parani mitsubë upiti banaia. Usai 'iquinbi ca aséabi mitsu 'aquinti sinaníma. Mitsúnmi 'è sinánquinma atuishi sinánquin aín banaishi cuati ca cuëënia. ¹⁸ Usa 'aínbi cana mitsu cain, paránquinma unin upí oquin ñu 'aquincëxmi mitsux abë nuibananti ca asábi 'icën. Usaribi oquinmi mitsubë 'icë 'acësaribi

oquin mitsubë 'icëmabi 'ë sinánti ca asábi 'iti 'icën.
¹⁹ Mitsux camina 'ën bëchicësa 'ain. Usa 'ain cana mitsúnmi Cristo 'unáncëma pain 'ain 'iásaribiti mitsúxmi aséribi ami upiti catamënun quixun sinani, masá nu-ituti bënëtin, bacénuxun paë tania xanu bënëcësaribi oi. ²⁰ 'Ëx anu mitsubë 'iti cana cuëënin. 'Ëx anu 'ixun cani cana mitsubë banaquin, upí oquin mitsun sinan 'unánquin, mitsu upí oquin 'ësëtsian. Mitsubëma 'ixun cana uisai caramina 'icani quixun 'unaniman. Usa 'ain cana uisaquin carana mitsu cati 'ai quixun 'unaniman.

Agarcëñun Sara ñuicë bana

²¹ Mitsux Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'ati cuëëncë 'ixun camina 'ën ñucácëxun 'ë cati 'ain, çcaramina uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unáncëma 'ain? ²² A banax ca quia, Abraham ca rabé bëbu bëchicëñu 'iacëxa. Bëtsin titax ca Abrahamnën xanúan ñu mëëmicë, Agar cacë xanu, 'iacëxa. Bëtsix ca Abrahamnën xanun tuábi 'iacëxa. ²³ An Abrahamnën xanu ñu mëëxuncë xanun tuacëx ca camabi tuásaribi 'aish unin bëchicëishi 'iacëxa. Usa 'aínbi ca bëtsix Abrahamnën xanu, Sara, ax tuacëma 'aishbi Nucën Papa Diosan Abraham cásabi oi tutancëx bacéancëxa. ²⁴ 'Ënëx ca ësa 'icën. 'Ënë xanu rabé 'imainun tuá rabé ñui quicë bana isquin cananuna bëtsi bana rabéribi sinánti 'ain, ëesai quicë: A bana achúshinëx ca Cristo ñui quicë 'icën. A bana ca aséribi 'icë quixun sinani Cristomi catamëcë unicamax ca Saran rëbúnquisa 'icën. Bëtsix ca Nucën Papa Diosan Moisés cuëñëomia bana a ñui quicë 'icën. Aín bashi Sinaí, anuax 'itsa nëtë abë banaquin ca Nucën Papa Diosan usai ca 'ën uni 'iti 'icë quixun Moisés cacëxa. A bana quicësabi oquin aín unicaman 'anun 'inan 'aínbi ca 'itsa unin, a 'acë cupíshi cana Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun sinania. Usaquin sináncë unicama ax ca Agarnën rëbúnquisa 'icën. ²⁵ Aín bashi Sinaí ax ca Arabia menu 'icën. Aín bashi Sinaínxuan abë banaquin Nucën Papa Diosan Moisés, usai ca aín unicama 'iti 'icë quixun cá bana 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun sináncë unicamax ca Jerusalénu 'icë unicamasa 'icën. Usaquin sináncë unicamax ca Agarnën tuá 'iásaribi 'icën. Usa 'aish ca ësa 'icën. Nucën Papa Diosan, min xanun ca mi tuaxunuxun 'aia cá bana sinánquinma ca Abrahamnën bëchicëñu 'iti cuëënquinshi Agar cacë xanumi bëchicëxa. Usa 'aish ca a tuá a Nucën Papa Diosan Abraham ñuixuan, ama 'iacëxa. ²⁶ 'Itsa uníxa Agarnën tuá 'iásaribi 'aínbi cananuna usama 'ain. Nux cananuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë Jerusalén anu abë 'iti uni 'ain. ²⁷ Abrahamnën xanu ñui ca cuëñëo bana ëesai quia:
 An tuacë xanun rëbúnquinëxa 'icësamaira oi ca —'ën cana tuaima —quixuan an sináncë xanu aín rëbúnqui 'aisamaira 'iti 'icën. Usa 'ain camina mix tuatima 'aish tuáñuma xanu 'aishbi —tuáñu cana 'iti 'ai —quixun 'unaní cuëënti 'ain; tuacën paë tancëma xanu 'aishbi camina tuá 'imainun rëbúnquiñu 'icë cupí chuámarua tani cuëënti 'ain.

²⁸ 'Ën xucéantu, Nucën Papa Diosan Abraham cacësbabi oquin ca Isaac aín titan tuacëxa. Usaribiti cananuna nux Nucën Papa Diosan mëníosabi oi Cristo cupí ainan 'ain. ²⁹ Bëráma ca Agarnën tuá, axa camabi tuá 'icësaribi unin bëchicëshi 'inun aín titan tua, an, Isaac, Nucën Papa Diosan cacësabi oquian Abrahamnën bëchicë, a bëtsi bëtsi ocëxa. Usaribi oquin ca an Nucën Papa Diosan 'inuxun, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana 'acë unin, axa Nucën Papa Diosan 'inux Cristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi oia. ³⁰ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ëesai quia: "Aín xanúan ñu mëëmicë xanun tuacën rëbúnquinëx ca Nucën Papa Diosan cásabi oi Abrahamnën xanun tuacën rëbúnquisaribi 'itima 'icën. Usa 'ain ca aín xanúan ñu mëëmicë xanubë aín tuá ashiti Abrahamnën xubunuax utëcëntimoi cuanti 'icën". ³¹ 'Ën xucéantu, usa 'ain cananuna nux Agarnën tuá 'iásaribima 'aish Saran tuása 'ain.

Jesucristonan 'ixun bëráma 'á ñucama sinántëcëntima bana

5 Nun Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñëo bana quicësabi oquin 'acë cupíma cananuna Cristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan 'ain. Usa 'ain camina aséribi Cristomi catamëquin a ënti sinántima 'ain. Usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan 'ai quixun camina sinántëcëntima 'ain.

² Pablo 'ixun 'ën mitsu camainun ca cuat, Nucën Papa Diosan 'inux cana judíos unicama 'icësaí 'unántioracati 'ai quixun sinanibi camina Cristomi catamëcëma 'aish Nucën Papa Diosan 'itima 'ain. ³ Cana mitsu catëcënin, uicaman cara —'unántioracacëma 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx 'ën nuitu upí 'inux 'unántioracacë 'iti 'ai —quixun sinania, a uicaman ca 'unántioracacë 'iti ashima camabi usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'ati sinánti 'icën. ⁴ Uicaman caramina —Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñëo bana quicësabi oquin 'acë cupí ca ainan 'icë Nucën Papa Diosan 'ë upí isia —quixun sinani, mix camina upí 'inux ami catamëtancëxunbi Cristo ëncë 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Diosanmasa 'ain. ⁵ Usa 'aínbi cananuna nun, ami catamëti ënquinma aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'ai quixun sinanin. ⁶ Nux aséribi Jesucristonan 'aish cananuna 'unántioracacë unicama 'icësaribiti 'unántioracacëma 'aishbi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Jesucristomi catamëcë 'ixúan an uni nuibacë uni ax ca Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icën.

⁷ Mitsux camina upiti Jesucristomi sináncën. ¿Ui unin cara Jesusan banami ënun quixun mitsu sinanamiax? ⁸ Nucën Papa Dios an mitsu ainan 'inun sinánmicë, an ca Jesusan bana ënun quixun mitsu sinánmicëma 'icën. ⁹ Unix ca quia, "Anun pán chamiti ñu an ca xanpanu 'icë pán 'ati ñu acëñun mëscucëxun camabi chamia". Usaribi 'ixuan an uni paráncë unin ñuixuncëx-

un ca camabi unin aín bana cuatia. Usa unin sapi ca mitsu paránxa. ¹⁰ Usa 'aínbi cana mitsúxmi Nucèn 'Ibu Jesucristomi catamécè 'ain ésaquin sinanin, mitsun camina 'èn 'acésaribi oquin —Moisésnèan cuèñeo bana cupíma Jesucristomi catamécè cupíshi cananuna Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'ai —quixun 'unanin. Usa 'aínbi ca an mitsu 'atimaquin sinanamisa tancè uni, uisa uni cara, abi Nucèn Papa Diosan castícantí 'icèn.

¹¹ 'Èn xucéantu, cana mitsu cain, 'èn —Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'inux ca uni 'unántioracacè 'iti 'icè —quixun caquin, unicama bana ñuixuncè 'aish cana judíos unicaman bètsi bètsi ocèma 'itsían. I curúsocènuaxa ax bama, Jesucristo, ami catamètishi ca uni upí 'iti 'icè quixun a bana 'èn ñuicébèma ca uni 'èmi nishtsíanma. ¹² An mitsu 'unántioracanun quixun ubíocè unicama aín namiribi tēatibi ca 'ia.

¹³ 'Èn xucéantu, mitsun ñu 'acè cupíma Cristomi catamécè cupíshi an iscèx upí 'inun ca Nucèn Papa Diosan mitsu caísaxa. Usa 'ixun camina mitsux cuèèncésabi oquin ñu 'atima 'ati sinántima 'ain. Usaquin 'aíma camina bètsibè nuibanani aséribi 'aquiananti 'ain. ¹⁴ Nucèn Papa Diosan bana ca quia:

—“Mixmi bēruancacésaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icè 'aquinti 'ain”. A bana quicésa oquin 'acè 'ixun camina bètsi uni nuibati 'ain, mix bēruancacésaribi oquin. Usoquin 'acè 'ixun camina Nucèn Papa Diosan bana raírínèxa quicésabi oquin 'acè 'iti 'ain. ¹⁵ Usa 'aínbi bètsibè nishanani cuamianani camina mitsux Jesucristonèn unimasa 'iti 'ain. Usai 'itin rabanan camina bēruínraocati 'ain.

Unin sináncésa oquin sinanima Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicè 'iti bana

¹⁶ 'Èn cana mitsu cain, mitsux cuèèncésabi oquin ñu 'atima 'aquinma camina Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicésa oquinshi sinánquin ñu 'ati 'ain. ¹⁷ Nun sináncésa oquinshi ènè nētènu 'icè ñu 'aquin cananuna Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí cuèèncésama oquin 'ain. Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí ax ca nun sináncésa oquinu ñu 'ati cuèènimá. Usa 'ixun camina mitsux an sinánmicè 'ixun mitsun cuèèncè ñu 'atima 'ain. ¹⁸ Mitsun aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicèxun sinánquin ñu 'acè 'aish camina usai ca uni 'iti 'icè quixun Moisésnèn cuèñeo bana quicésamaira oi 'icè 'aish 'uchocèma 'iti 'ain.

¹⁹ Camina 'unanin, unin ca 'aisa tanquinbi tēnēquinma aín cuèèncésa oquin ésa ñucama 'aia quixun: aín xanuma 'aínbi xanubè 'iti, xanúxmabi uni itsibè 'iti, 'imainun ñunshínquin ñu 'atima 'ati. ²⁰ 'Anan ca 'aia, Nucèn Papa Diosmí sinánquinma unin 'acè ñu rabi, ñubè 'iti, bètsibè nishánanti, cuamianani nishánanti, ñuñanánti, unimi pishui nishti, bēnētishi unimi nishti, anbi ñu 'acatsí quixun sináncè 'iti, 'imainun uni raíri, raíri unibè nishananquin amanu amanu sinánun sinánmiti, acamaribi. ²¹ 'Imainunribi ca 'aia, bètsi unin ñu cuèènti, uni 'ati, paénti, picéntapun 'iti, acama. Usa ñucama ca unin aín cuèèncésa oquin ñu 'aquin 'aia. Usa 'ain cana èn mitsu cacésaribi oquin mitsu

catècènin, usa ñua an 'acè unicamax ca aín unima 'aish Nucèn Papa Diosan nētènu abè 'itima 'icèn.

²² Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicèxun an sináncè uni ax ésaí 'ia: unicama nuibacè, chuámarua 'aish cuèèncè, uisa ñu cara 'icébèbi chuámarua 'aish bēnécèma, an 'atimocèxunbi uni cupicèma, cuèmèninínshi banacè, upí nuituñu, 'imainun Jesucristomi upiti catamécè, ²³ rabícèma, aín cuèèncésari 'iisa tanquinbi tēnécè. Usa uni ñuia, ax —usai 'itima ca —quicè bana ca 'aíma 'icèn. ²⁴ Cristo nun 'ucha cupí i curúsocènu bama 'ain cananuna nun nu ñunshínquin 'asaribi oquin 'atècèxunma ñu 'atimacama èan. ²⁵ Usa 'ain cananuna nux aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicèx Nucèn Papa Diosan uni 'ixun, aín Bēru Ñunshin Upitan an nu sinánmicésabi oquin 'ati 'ain.

²⁶ Usa 'ain cananuna —'èx cana bètsi unisama 'ai —quiax rabítima 'ain, cananuna cuèbicanani unibè nishanantima 'ain, 'imainun cananuna bètsimí nutsitima 'ain.

Bètsibè 'aquiananti bana

6 'Èn xucéantu, axa Jesucristomi catamécè unían manúxun ñu 'aisama 'aia camina mitsux aséribi Nucèn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicè 'ixun axa upí 'inun quixun nuibaquin 'aquinti 'ain, rabíquin —'èx cana 'uchañuma 'ai —quixun sinánquinma. Mixribi usai 'itin rabanan camina bēruancati 'ain. ² Min ñuishi 'ati sinánquinma camina uni raíriribi ami sinánquin 'aquinsa 'icè 'aquinti 'ain. Usai camina bètsibè bètsibè 'aquiananti 'ain. Usai 'i camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain.

³ Ui unin cara aséribi upí 'ixunmabi ax isa upí uni 'icè quixun sinania, ax ca aín sinanèinshi cēmèia. ⁴ Ñu 'aquin ca aín unin —¿Cristo cuèèncésabi oquin carana 'ai? —quixun sinánti 'icèn. Usai 'i ca unían a cuèènti sinanima —Cristo cuèèncésabi oi cana 'i —quixun sináncè cupí a uni chuámarua tani cuèènti 'icèn.

⁵ Cristonan 'ixun ca unin uisa cara aín sinan 'icè quixun sinánan uisa ñu cara 'ati 'icè quixun anbi sinánti 'icèn.

⁶ An Nucèn Papa Diosan bana 'unánmicè uni a ca a 'unánmicè unin cupíoquin uisa ñuñu cara, a mēsú 'inánti 'icèn.

⁷ Camina upí oquin 'unánti 'ain, Nucèn Papa Dios parani ca uni ami cuaitima 'icèn. Ènèx ca ésa 'icèn: An 'apacè ñu bēru aín bimibi ca unin biti 'icèn. ⁸ Usaribiti ca axa aín 'uchacama ènima aín cuèèncésa oíshi 'icè uni ax ainanma 'aish xēnibua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'íma. Usa 'aínbi ca an aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicèxun sinánquin ñu upí 'acè uni ax Nucèn Papa Diosnan 'aish xēnibua 'aínbi abè 'ia. ⁹ Usa 'ain cananuna Nucèn Papa Dios cuèèncésabi oquin 'aquin at-sánquin èntima 'ain. Usoquin ñu upí oquin 'ai cananuna ax quiásabi oi an 'aquincè 'ianan aín nētènu abè 'iti 'ain. ¹⁰ Usa 'ain cananuna axa nubè Jesucristomi catamécè unicama 'aquinti 'ain. 'Aquianan cananuna 'aquinsa 'icè uni raíriribi camabi 'aquinti 'ain.

Pablonëan ashiquin 'ësëanan bërúanxa 'inun ca

¹¹ 'Ën męcënanbi chaira letranën mitsu cuëñëoxuncë bana ënë camina isti 'ain. ¹² An —camina 'unántioracacë 'iti 'ai —quixun caquin mitsu 'unánmicë unicaman ca judíos unicama cuëñnmiti cupíshi usaquin 'unánmia. I curúsocënu ax bama, Cristo, ami catamëtishi ca uni iéti 'icë quicë, a bana cupí bëtsi bëtsi ocë 'itin rabanan ca —mitsux camina 'unántioracacë 'iti 'ai —quia. ¹³ Axa 'unántioracacë unicamanbi ca camabi Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñëo banacama quicësabi oquiinra 'aima. Usa 'ixunbi ca atun 'unánmicë cupí camina mitsux judíos uni 'icësaribiti 'unántioracacë 'ai quiax rabiácati sinánquin usáimi 'inun quixun mitsu 'unánmia. ¹⁴ Usa 'áinbi cana 'ëxbi rabiacaquinma, i curúsocënu ax bama 'aian a cupí uni iéti, Nucën 'Ibu Jesucristo, ashi rabin. Cristo i curúsocënu bama cupí cana a 'ën 'atia Nucën Papa Dios cuëñcëma ñucama ëni, usa ñu 'atëcënti cuëñi-

man. 'Imainun ca unin a 'atia Nucën Papa Dios cuëñcëma ñu 'ë 'amitima 'icën. ¹⁵ Nux aséribi Cristonnan 'aish cananuna, axa usabi 'unántioracacë unimaxa 'icësaribiti 'unántioracacëma 'aíshbi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Ainan 'icëa Cristonën nu 'imicëxun bërámanu 'ása oquin sinántëcënquinma bëtsi oquin sináncë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. ¹⁶ Axa usai 'icë unicamacëñuan uicamax cara aséribi aín uni 'icë, acama Nucën Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha tërëanan chuámashirua 'imiti cana cuëñin.

¹⁷ Nucën 'Ibu Jesúsnan 'icë unin bëtsi bëtsi ocë cupí, 'ën nami tëacë mocë, aín bërucama isquin ca ui uni cara, anbi, 'ëx cana aséribi Nucën 'Ibu Jesusan uni 'ai quixun 'unánti 'icën. 'Unánquin ca uisa uni carana 'ai quixun 'ë ñucátëcëntima 'icën.

¹⁸ 'Ën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin mitsu asaribi 'aíshmi upí 'inun 'aquinti cana cuëñin. Usai ca 'iti 'icën. Ashi, Pablo.

Efesios

Efeso ěmanuax ax Jesucristomi cataměcě unicama Pabloněn quirica cuēñeoxuan

1 ěx cana Pablo, Nucěn Papa Dios cuēñcēsabi oquin aín bana ñuixunun Jesucristoněn caísa 'ain. Usa 'ixun cana Efeso ěmanuaxmi Cristo Jesúsmi sinani ami cataměti Nucěn Papa Diosnan 'icě ěñe quirica mitsu buánmín. ² Nucěn Papa Diosbētan Nucěn 'Ibu Jesucristoněn mitsu nuibaquin 'aquincěxmi chuámarua 'aish bucucanti cana cuēñin.

I. AIN UNICAMAX CA CRISTOBĚ ACHUSHISA 'ICĚ QUIXUN PABLONĚN CA (1.3-3.21)

Cristonan cupía Nucěn Papa Diosan uni nuibaquin 'aquinti

³ Nucěn Papa Dios ax ca Nucěn 'Ibu Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icěn. A rabinun ca 'acan. Aín nětēnuxun nu sinánxunquin ca nuxnu Cristonan cupí nuibaquin 'aisamaira ñu nu 'aquinquin upí oquin sinánmianan nu cuēñmia. ⁴ Mecama uniočema 'ixunbi ca Nucěn Papa Diosan Cristo cupínu an iscěx 'uchañuma 'ianan ainanshi 'inun nu caíscacěxa. ⁵ Axa cuēñcēsabi oquin ca nu nuibaquin Jesucristo cupí aín běchicě 'inun nu caíscacěxa. ⁶ Usaquin ainan 'inun caíscacěxun an nu nuibaquin, aín nuibacě Běchicě nubě 'aínu ainan 'aish upí 'inun nu 'imicě 'ixun cananuna ami cataměquin, xēñibua 'aínbi a rabin. ⁷ An ca nun 'ucha cupínu ainanma 'icěbi Cristo bama 'ain, nun ñu 'aisama 'acēcama tērēnquin ainan 'inun nu iēmíaxa, an nu nuibaquin. ⁸ Usa 'ixun ca nuibaíraquin uisairai cara uni ainan 'iti 'icě quixun upí oquin 'unánun nu 'imíaxa. ⁹ Unin 'unánma 'icěbi ca nu 'unánmíaxa, uisa cupí cara ax cuēñansabi oquin Cristo ěñe nětēnuaxa bamanun xuacěxa quixun. ¹⁰ ěsaquin ca nu 'unánmíaxa: An ca anúan ax utēcēnti nětēa sēñécēbētan Cristo xuti 'icěn, an unio ñucama, naínu 'icě 'imainun menu 'icě aín 'ibua 'inun.

¹¹ Nux Cristonan cupí aín uni raíri 'acēsaribi oquin nu axa cuēñcēsabi oi 'ianan aín nětēnu abě 'iti nu 'iminuxun ca Nucěn Papa Diosan ainan 'inun nu caíscacěxa. Usai nux 'inun ca Nucěn Papa Diosan camabi ñu ax cuēñcēsabi oquin 'aquin mēñiocěxa. ¹² Nun nu an sinánmicěxun upí oquin ñu 'aia isquian uni raírinēñribi a rabinun ca nux pain Cristomi cataměcě 'aíshnu ax cuēñcēsabi oi 'inun nu caíscacěxa. ¹³ Mitsúxribi camina —Jesucristo cupí ca uni aín 'ucha tērécě 'aish Nucěn

Papa Diosnan 'iti 'icě —quixun ñuicě bana cuati Cristomi cataměacěn. Cristomi catamětia ca Nucěn Papa Diosan ax quicēsabi oquin aín Běru Ñunshin Upí miběa 'inun mitsu 'ináncěxa, mitsúxmi asérabi ainan 'icě 'unánti oquin. ¹⁴ Aín Běru Ñunshin Upí axa nubě 'ain cananuna 'unanin, anúan Nucěn Papa Diosan an caíscě aín unicama bití nětē sēñécēbě cananuna aín nětēnu abě 'iti 'ain, ax quiásabi oi. Ax cushiira 'ixuan nuibaquin 'imicěxunu a rabinun ca usai 'iti 'icěn.

Efesonu 'icě axa Jesucristomi cataměcě unicama Pabloněn Nucěn Papa Dios ñucáxuan

¹⁵ Usoquin Nucěn Papa Diosan 'aquincěxmi mitsux asérabi Nucěn 'Ibu Jesúsmi cataměanan axa ami sináncě unicamabě nuibanania ñuicania cana cuan. ¹⁶ Usa 'ain cana ěnquinma —asábi ca —quixun caquin rabianan abě banaquin Nucěn Papa Dios mitsu ñucáxunin. ¹⁷ Nucěn 'Ibu Jesucristoněn Dios 'ianan 'Apuira, Nucěn Papa Dios, a cana an 'unánmicěxunmi upí oquin sinánquin a 'unáncanun quixun mitsu ñucáxunin. ¹⁸ 'Imainun cana mitsu ñucáxunin, an 'imicěx caramina uisairai ěñe nětēnuax Jesucristosaribi 'aish upí sinánñu 'iti 'ai quixunmi mitsun 'unánun. Ñucánan cana uisairai caramina aín nětēnu abě 'aish, axa ami cataměcě unicamabě 'iti 'ai quixunmi 'unánun mitsu ñucáxunin. ¹⁹ Usaribi oquin cana mitsu ñucáxunin, uisaira cara aín cushi anúan axa ami cataměcě unicama 'aquinti a 'icě quixunmi mitsun 'unánun. A cushínbi ca bamacěbi baísqumixun Cristo aín nětēnu aín mēqueu 'aish abě 'Apu 'inun 'imiacěxa. A cushíinra ca Nucěn Papa Diosan nu 'aquinia. ²¹ Usai 'inúan 'imicěx ca Cristo ax, a unin iscě 'apu 'imainun a unin iscěma 'apuribi 'imainun uisa cushi cara, 'imainun uisa 'apu cara, uisaquin caquin anēcě cara, acamabě sēñēnmaira 'icěn. Usa bėrí 'aish ca ěñe nětē cēñúcēbėribi usai 'iti 'icěn. ²² Nucěn Papa Diosan ca camabi ñu, uni, ángel, acaman 'ibu 'inun Cristo 'imiacěxa. 'Imianan ca axa ami cataměcě unicaman 'iburibi 'inun 'imiacěxa. ²³ Axa ami cataměcě unicamax ca 'itsa 'aíshbi camáxbi Cristonan 'icěn. Usa 'ain ca an abě 'ixun an sináncēsaribi oquian sinánun aín unicama 'imia. Ax ca uinubi 'aímma 'icěn. Abě 'ixun ca Cristoněn aín unicama an iscěx aín nuitu upí 'ixuan ax cuēñcěsa oquinshi 'anun aín cushi 'inania.

An nuibacë cupí ca uni Nucën Papa Diosnan 'ia quicë bana

2 Mitsun ñu 'atima 'acë cupí ainanma 'aishmi uni bamacësa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan mitsu xëñibua 'aínbi abë 'inun ainan 'imiäxa. ² Ënë nëtënu 'icë ñuishia an sináncë unicaman sináncësa oquinshi sinánquin camina ñu 'aisama 'acën, ñunshin 'atimanën 'apu cuëncësabi oquin. An ca an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama ax cuëncësabi oquin 'anun sinánmia. Usaribiti camina mitsux an sinánmicë 'iacën. ³ Nunribi cananuna camaxunbi nun sináncësa oquinshi sinánan nun sinan 'atima 'ixun nux cuëncësabi oquin 'acën. Usai 'icë 'aish cananuna raíri unicasaribi 'aish numi nishquian Nucën Papa Diosan castícantí 'iacën. ⁴ Usai 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Diosan nu 'aisamaira nuibaquin, ⁵ nux nun 'ucha cupínu ainanma 'aish bamacësa 'iá 'icëbi ainan 'aish upiti tsónun nu 'imiäxa, nuxribi bama 'aishbi Cristobë baísquicësa 'inun. ⁶ Nux Cristo Jesúsbe baísquicësa 'inun 'imianan ca Nucën Papa Diosan nuxribi ënë nëtënuaxbi Cristo Jesúsbe, aín nëtënuribi abë 'inun nu 'imiäxa. ⁷ Jesucristonan 'aishnu usai 'icë isquían camabi unin uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun nëtë xëñibucëbëtanbi isnun ca Nucën Papa Diosan usaínu 'inun mëníocëxa. ⁸ Nuibaquin ca aséabi cuëñquin mitsúxmi Cristomi catamëti cupíshi mitsu ainan 'inun iémiäxa. Mitsúnmi ñu upí 'acë cupíma ca Jesucristo bama cupíshi Nucën Papa Diosan ax cuëñquinshi mitsu ainan 'inun iémiäxa. ⁹ An ca an ñu upí 'acë cupí ainan 'inun uni iémima. Usa 'ain ca uinu 'icë unínbi —ën upí ñu 'acë cupí cana iéa —quixun rabíquin sinántima 'icën. ¹⁰ Cristo Jesús nubë 'inúan an 'imicëxun ñu upíshi 'anan nun sinan bëtsi 'inun ca an mëníocëbi oquin nu 'imiäxa.

Cristo cupía judíos unicama 'icësaribiti judíosma unicamaribi Nucën Papa Diosnan 'iti

¹¹ Usa 'ain camina manútima 'ain, mitsux judíos unima, uni itsi 'aish camina axa 'unántioracacë judíos unicaman —a unibunëx ca 'unántioracacëma 'icë —quixun ñuicë 'iacën. ¹² Judíos unima 'aish camina Cristo ñui quicë bana cuacëma 'iacën. Judíos unicaman 'unan 'aínbi camina mitsun Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'ianan an Cristo ñuiquin Abraham cá bana a 'unáncëma 'iacën. Usa 'ixun camina Nucën Papa Diosan ca nuibaquin uni 'aquianan ainan 'imiti 'icë quixun 'unáncëma 'aish mitsux cuëncësa oíshi tsóti sináncën. ¹³ Usai 'iá 'aishbi camina camabi unin 'ucha cupía Cristo bama 'ain, ami catamëcë 'aish ainan 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Dios 'unáncëma 'iá 'aishbi bërí a 'unani ainan 'ain. ¹⁴ Cristonën ca judíos uni 'icësaribitia judíosma uniribi Nucën Papa Diosnan 'inun 'imiäxa, camáxbia raíri unisaribi 'inun. Judíos unicamaxa judíosma unicamabë nuibanancëma 'aish nishanancësa 'iá 'icë ca bërí Cristonën judíos uni 'imainun judíosma uniribia ainan 'aish camáxbi bëtsibë

nuibananun 'imiäxa. ¹⁵ Ax camabi unin 'ucha cupí bamaquin ca Cristonën nux judíos uni 'ixun Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acë cupíma ami catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosnan 'iti mëníocëxa. Usouni 'icësaribitia judíosma uniuquin ca nux judíos uni 'aish 'icësaribitimi mitsúxribi ami catamëcë cupí ainan 'inun 'imiäxa. Usa 'ain cananuna camáxbi ainan 'aish sënën 'ain. ¹⁶ Ax camabi unin 'ucha tërécë 'iti cupí i curúsocënuax bamax baísquiquin ca Cristonën judíos unicama Nucën Papa Diosnan 'inun mëníocëxa. Usoquian 'acë cupí ca axa ami catamëcëcamax Nucën Papa Diosnan 'aish, judíosma unibë judíos uni nishánantëcëntima 'icën. ¹⁷ Ax ënë nëtënu utancëxun ca Cristonën bana ñuixunquin, camabi unix ca ami catamëti Nuncën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icë quixun cacëxa. Usa 'ain ca judíosma uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma, 'imainun judíos uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun a ñuia quicë bana cuati, Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ia. ¹⁸ Usai Cristomi catamëti Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'aish cananuna camáxbi, judíos uni ucën Papa Diosnan 'iti mëníocëxa. Usoquin ca nux judíos un'imainun judíosma uníxribi, Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ¹⁹ Usa 'ain camina judíosma uni 'aishmi Nucën Papa Dios 'unáncëma 'aish 'iásaribima 'ain. A ñuiquian Nucën Papa Diosan Abraham cá, Cristo, a camina mitsun bërí 'unanin. Usa 'ain cananuna mitsúxmi judíosma uni 'imainun nuxribi judíos uni 'aish, ainan cupí aín nëtënu abë 'iti 'ain. ²⁰ Mitsux camina an aín bana uni ñuixunun Jesusan cáscë unicama 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuiasabi oi, Jesucristomi catamëti ami cushicë 'ain. Usa 'aish camina unin maxax xubu oquin ami cushiti pain nantancëxun raíriribi bucúnrucësaribi 'ain, Cristo a pain nancë maxáxsa 'ain. ²¹ Amia catamëtia ca Nucën 'Ibu Jesucristonën aín unicama ax cuëncësabi oía 'inun 'imia. Usauquin 'imicëxa, aséabi ami catamëcë aín unicama abë ca Nucën Papa Dios 'ia. ²² Mitsun ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamabëribi ca aín uni raírübëa 'icësaribiti Nucën Papa Dios 'ia, aín Bëru Ñunshin Upía aín unicamabë 'ain.

Judíosma unicama Jesucristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucën Papa Diosan Pablo caísa

3 Mitsúxmi judíosma uni 'aishbi Cristo Jesúsmi sinánun aín bana mitsu ñuixuncë cupí cana 'ëx, Pablo 'aish, sipuacë 'ain. Usa 'ixun cana mitsu Nucën Papa Dios ñucáxunin. ² Mitsúnbi camina 'ëa ñuicania cuaquin 'unánti 'ain, mitsu nuibaquin ca Nucën Papa Diosan Cristo ñuiquin aín bana mitsu ñuixunun 'ë cacëxa quixun. ³ A bana uisai quicë cara quixun unin 'unánma 'icëbi ca bërí unin 'unania. Nucën Papa Diosanbi ca 'ëribi 'unánmiäxa. 'Itsamashi pain cana an 'ë 'unánmicë bana mitsu ñuixunquin cuëñëon. ⁴ Ën mitsu buánminuxun cuëñëocë bana ënë isquin camina 'unánti 'ain, 'ën cana uisai quicë cara Cristo ñui quicë bana 'icë 'unani quixun. ⁵ A bana ca bëráma Jesucristo ucëma pain 'ain, uisai cara quia quixun uni Nucën Pa-

pa Diosan 'unánmiama 'icèn. Usa 'aínbi ca bërí aín Bëru Ñunshin Upitan an aín bana ñuixunun caiscè unicama uisai cara a bana quia quixun 'unánmiaxa. ⁶ Unin 'unánma 'aínbi ca a bana èsai quia, judíos unicama 'icèsaribiti ca judíosma unicama, Cristo Jesús bama cupí ami catamèti Nucèn Papa Diosan uni 'ianan abè aín nètènu 'iti 'icèn, ax quíásabi oi.

⁷ Èxbi usai 'itima 'icèbi ca ax aséabi cushi 'ixun Nucèn Papa Diosan Cristo Jesús ñui quicè bana unicama ñuixunun 'è 'imiácèxa. ⁸ Èx axa ami catamècè uni raírribè sènénmara 'icèbi ca Nucèn Papa Diosan nuibaquin, judíosma unicama Cristo ñui quicè bana 'unánminun 'è 'imiáxa, uisaira oquin cara Cristonèn aín unicama nuibaquin 'aquinia quixuan ènè nètènxun aín unicaman 'unáinracèma 'icèbi. ⁹ Nucèn Papa Dios, an camabi ñu unio, an ca —Cristo ca uti 'icè —quixun bërâma mènío 'ixunbi Cristo ucèmapan 'ain, a ñui quicè bana uisai quicè cara quixuan unin cuanun 'unánmiama 'icèn. 'Unánmiama 'ixunbi ca bërí a bana unicama 'unánminun Nucèn Papa Diosan 'è caxa. ¹⁰ Axa ami catamècè unicamâxa an 'imicèx upí isquian naínu 'icè ángelcama, aín cushicamanribi uisaira cushiñu 'ianan uisaira sinánñu cara ax 'icè upí oquin 'unánun ca Nucèn Papa Diosan aín unicama usai 'inun mèníoçèxa. ¹¹ Usaquin aín unicama 'iminuxuan usabi 'iti oquin an mèníosabi oquin ca Nucèn Papa Diosan aín Bèhichè, Nucèn 'Ibu Jesucristo, a ènè nètènu xuacèxa. ¹² Cristo cupí cananuna racuètima uisa ñu cara, Nucèn Papa Diosbè banati 'ain, an ca Cristomi catamècè cupí nun bana cuatia quixun 'unani. ¹³ Usa 'ain camina 'èx mitsu bana ñuixuncè cupí tèmèraia ñuicania cuatíbi racuèti masá nuitutima 'ain. 'Èn tèmèraquinbi Cristo ñui quicè banacama mitsu ñuixuncèxmi ami catamètia Nucèn Papa Diosan mitsu ainan 'imicè 'aish camina masá nuitutíma cuèenti 'ain.

Uisaira oquin cara Cristonèn aín unicama nuibatia quicè bana

¹⁴ Usa mitsux 'ain cana Nucèn 'Ibu Jesucristonèn Papa, Nucèn Papa Dios, a rantin purúnquin mitsu ñucáxunin. ¹⁵ Ax ca menu 'icè unicama 'imainun naínu 'icè ángelcamaribi an unio 'aish acaman 'Ibu 'icèn. ¹⁶ Ax upíira 'aish cushiira 'ixúan aín Bëru Ñunshin Upitan mitsun nuitu mèu sinánmiquin, ax cuèencèsabi oquinmi 'anun mitsu cushionun, cana a mitsu ñucáxunin. ¹⁷ 'Imainun cana Cristomi catamètia an mitsubè 'ixun an cushiocè 'aish, uisai cara 'íbi bèsibè bèsibè nuibananquinmi, ¹⁸ axribia ami sináncè unicamabètan, uiti chaira aín sinan 'ixun cara Cristonèn camabi menu 'icè unicama, 'apucama 'imainun 'apuma unimacèñunbi ñumaraira unibi nuibatia quixun mitsun nuitu mèu 'unánun mitsu ñucáxunin. ¹⁹ Nun nu camaira 'unántisama 'icèbimi mitsun, uisaira oquin cara Cristonèn mitsu nuibatia quixun, aín cushi an mitsun nuitu upí 'imiti axa aséabi mitsubè 'ain 'unánun cana Nucèn Papa Dios mitsu ñucáxunin.

²⁰ Ax cushiira 'aish nubè 'ixun ca Nucèn Papa Diosan nun ñucácèsamaira oquin nu 'axúanan nun

sináncèsamaira oquinribi sinánxunquin nu 'aquinti 'icèn. ²¹ Usa 'icè ca Cristo Jesús cupí aín unicaman xèñibua 'aínbi a rabiti 'icèn. Usaquin ca 'ati 'icèn.

II. ÈSAI CA NUCÈN PAPA DIOSAN UNI 'ITI 'ICÈ QUIXUN PABLONÈN CA (4-6)

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicèxun Nucèn Papa Diosan unicaman bèsin sináncèsaribi oquin sinánti bana

⁴ Usa 'ain cana 'èx ainan 'ixun Nucèn 'Ibu Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncè cupí sipuacè 'ixun mitsu cain, an caiscè aín unicamâxa usai 'iti oquian Nucèn Papa Diosan mèníosabi oi camina ax cuèencèsabi oíshi 'iti 'ain. ² Cuamiananima camina upí sinánñu 'aish upiti banati 'ain. Bènètishi nishíma camina bèsibè nuibanani 'aquiananti 'ain. ³ Nucèn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'aquincèx camina bèsin sináncèsaribi oquin sinani achúshi sinánsa 'aish, ènîma bèsibè bèsibè nuibananti 'ain. Usai 'iti sinani camina usaíbi 'iti 'ain. ⁴ Jesucristonan 'aish ca aín unicama achúshisaishi 'icèn. An atu 'aquincè Nucèn Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca achúshishi 'icèn. Usa aín ca bèsin 'unáncèsaribi oquin aín unicaman 'unania, Nucèn Papa Diosan ca aín nètènu abè 'inun nu caísacèxa quixun. ⁵ Nucèn 'Ibu Jesucristo axèshi ca aín unicaman 'Ibu 'icèn. Ax ca achúshi 'icèn, amishi catamèti cananuna camáxbi nun 'ucha tèrencè 'aish ainan 'ain. Jesucristomishi catamècè cupí cananuna nashimicè 'ain. ⁶ Nucèn Papa Dios axèshi ca aín unicaman Dios 'ianan aín unicaman 'Ibu 'icèn. Usa 'ixun ca ax cuèencèsabi oquian ñu 'anun aín unicama 'aquinia. Ax ca aín unicamabè 'icèn.

⁷ Usa 'ain ca axa ami catamècè unicama bèsin sináncèsaribi oquin sináncè 'icèbi ax cuèencèsa oquian bètsi bètsi ñu mèeti 'anun Cristonèn nu 'imiáxa. ⁸ Usai ca 'iti 'icè quiax ca Nucèn Papa Diosan bana cuèneo èsai quia:

Capitanèan abè 'acánanquin axa ami nishcè unicama ñusmoxun cuèenquin aín unicama an bicè ñu 'ináncèsabi oquin ca Cristonèn bamax baísquitancèx naínu cuantècèntancèxun cuèenquin aín unicama an 'ati ñu 'inánquin bètsi bètsi ñu 'anun 'imiáxa.

⁹ ¿Usa 'ain cara Cristo naínu cuantècèan quicè bana uisai quicè 'ic? Ax ca èsai quia, aín Papan nètènuax ènè menu utancèx ca anu cuantècèancèxa, quiax. ¹⁰ Axa ènè nètènu uá, axbi ca anuxun aín unicama camabi aín cushi anúan aín cuèencèsa oquin 'ati a 'inánux abè 'Apu 'i aín Papan nètènu cuantècèancèxa. ¹¹ An ca ax cuèencèsa oquian bètsi bètsi ñu 'anun aín unicama 'imia. Bètsi bètsi unix ca aín bana ñuixunuan 'imicè 'icèn. Raírinèn ca Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixunia. Raírinèn ca axa Jesucristomi catamècèma unicama amia catamènun upí oquin 'aquinia. Raírinèn ca axa ami catamècè unicama upiti Jesucristo cuèencèsabi oi ínun áquinia. Raírinèn ca uisai cara Nucèn Papa Diosan bana cuèneocama quia quixun uni

'unánmia. ¹² Axa ami catamécë unicaman upí oquin sinánan ax cuëncësabi oquin ñu upíshi 'ati 'aquinun ca Cristonën aín unicama bêtsi bêtsi ñu 'anun 'imia. ¹³ Usai 'aquianani cananuna nishánanima nuibanani uisa ñu cara 'icëbëbi aséabi ami catamëti 'ain. Ainan 'ixun Nucën Papa Diosan Bëchicë a aséabi 'unani cananuna an 'imicëx aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna camáxbi nun sinan upíira upí 'aish ax cuëncësabi oi 'iti 'ain. ¹⁴ Usai 'i cananuna bërámanu 'iásaribiti bërí 'itima 'ain. Bërí cananuna tuáxunrat-sunën unín paráncëxun sinánbëquincësa 'aish unín bêtsi bêtsi bana ñuixunquin paráncëxun amanua amanua sinani usaribi 'itima 'ain. An uni paráncë unicaman cëmëquin nu paránquin ñu 'atima 'anun quixun 'imicëx usai 'iá 'aishbi cananuna bërí usai 'itëcëntima 'ain. ¹⁵ Nuxnu ainan 'aían aín unicaman 'Ibu, Cristo, ax nubë 'ain cananuna nëtë camabi an nu 'unánmicësabi oquin 'ai, aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna bêtsibë bêtsibë nuibananquin, cëmëquin uni itsi paranima, Cristo cuëncësabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁶ Nun namicama amanu amanu 'aish nun męcën, nun taë, nun pëñan, nun bëru, acama upiti tacáshquiama 'aish cananuna unima 'itsían. Usa 'aishbi ca uni camabi aín namia upiti unia 'ain, asábi 'icën. Usaribiti ca axa Jesucristomi catamécë unicamax amanu amanu sinánquinma Cristonën 'aquincëx camaxunbi bëtsin sináncësa oquin sináncë 'iti 'icën. Usai 'i ca Cristonëx cuëncësabi oi bêtsibë bêtsibë nuibanani, an sináncësaribi oquin sinani Cristosaribi 'ia.

Cristonan 'aísha uni bêtsi 'iti bana

¹⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë sinánmicësabi oquin cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncëma uníxa 'icësaribiti 'iá 'aishbi camina usai 'itëcëntima 'ain. A unicamax ca Nucën Papa Dios cuëncësa oíma atúnbia sináncësa oíshi 'i bucuia. ¹⁸ Usa 'aish ca bëánquibucë 'ain mancasmatia uni bënëcësaribi oi 'ia. Cristo ñui quicë bana cuaisama tancë 'ixun ca ainan 'iti 'unáncëma 'aish Nucën Papa Diosnan 'itsianxbi ainanma 'icën. ¹⁹ A 'ai ñunshíncë 'ixun ca rabínquinma uisa ñu 'atima cara 'aia tania a 'aia. Aín xanuma 'aínbí xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, usa ñucama 'ati cuëña. ²⁰ Usaía atux 'icëbëtanbi ca Cristonën usáimi 'inun mitsu sinánmicëma 'icën. ²¹ Mitsúxmi a rabi tímécë 'ain cara Jesús uisai mitsux 'iti cuëña quixun 'unánmicë 'ixun camina 'unanin, Jesusax ca mitsúxmi a unicama 'icësaribiti 'iti cuëñima quixun. ²² Usaribiti 'iquin camina bëráma mitsux cuëncësabi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'acën. Usaquin 'aquin camina mitsun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'aquinbi, ax ca 'aisama 'icë quixun sinani rabíanma 'ain. Usai 'iá 'ixunbi camina ñu 'atimami 'á, acama ënti 'ain. ²³ A ëni camina Nucën Papa Diosan 'imicëx bêtsi sinánñu 'iti 'ain. ²⁴ Bêtsi sinánñu 'imicëx camina an iscëx aséabi upí 'ianan unínribia iscëx upí nuituñu 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oi.

²⁵ Usai 'iquin camina cëmëquin uni parántima 'ain. Camáxbi cananuna Cristonan 'ain. Usa 'ain camina abë

banaquin min aintsicama aséabi banáinshi caquin parántima 'ain.

²⁶ Unibë nishanantancëxbi camina 'uchati rabanan xëñibutíma a nëténbi bënëtishi manúti 'ain. ²⁷ Nish-tancëxunbimi manuiama ca ñunshin 'atimanën mitsu masá sinánmiquin mitsun nuitu upíma 'imiti 'icën. Usaquian 'atin rabanan camina mitsun nishcë bënëñquinshi manuti 'ain.

²⁸ An ñu męcamacë uni an ca usaquin 'atëcëntima 'icën. Usaquin 'atëcënquinma ca chiquíshquinma aín męcënanbi upí oquin ñu mëëti 'icën, cupí bixun anun ñuñuma uniribi 'aquinti sinánquin.

²⁹ 'Atimati banaíma upitishi banaquin camina uni Jesucristomia upiti catamënun 'aquinti 'ain. Mitsúxmi usai banaíma cuati Jesucristomi upiti catamëtia Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquincëx ca cuënti 'icën. ³⁰ 'Atimati banaquin camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí masá nuitumiquin rabínmitima 'ain. Axa mibë 'inun 'inánquin ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'inun 'unántioxa, Jesucristo utëcëncëbëmi aín nëtënu abë 'iti oquin.

³¹ Usa 'ain camina uinu 'icë unibëbi nishanantima 'ain, uni itsimi camina xuatimati nishtima 'ain, unibë camina ñu canantima 'ain, uni ñui camina 'atimati banatima 'ain, uisa ñu cara 'atima 'icë a camina 'atima 'ain. ³² Usai 'ima camina abë nuibanani uni itsibë 'aquiananti 'ain. Mitsumi nishquian unín 'atimocëxbi camina abë tanánantima 'ain. Usai 'ima camina uisa cara mi ocëxbi a manui abë upí 'iti 'ain. Mitsun ñu 'aisama 'acëcama manuia, Nucën Papa Dios Cristo cupí mitsubë upí 'ain, camina usaribiti uni itsibë 'iti 'ain.

Uisai cara Nucën Papa Diosan unicama 'iti 'icë quicë bana

5 Mitsux aín bëchicë 'icë an nuibacë 'aish camina usai 'iti sinani Nucën Papa Dios 'icësaribiti 'iti 'ain. ² Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin judíos unín aín 'ucha cupí rëcëxa carnero 'iásaribiti ca bamatsianxmabi Cristo nu nuibati nun 'ucha cupí bamacëxa, ami catamëtíshinu iéñun. Cristonëan nu usoquin nuibacë 'ain camina mitsúxribi usaribiti bêtsibë bêtsibë nuibananti 'ain.

³ Nucën Papa Diosnan 'ixun camina mitsun uisa ñux cara 'atima 'icë a 'ati sinántima 'ain. Mitsun xanuma 'aínbí xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, minanmabi uni itsin xanu 'imainun ñu cuënti, usa ñu 'ati sinanima 'ianan camina usa ñu ñui banatima 'ain. ⁴ Anun tupuananti 'atima banan camina banatima 'ain, uni 'imainun xanu rabínmi camina 'usánani banatima 'ain, cuaíntapun 'aish camina 'atimati banatima 'ain. Usai 'iquinma camina a rabiquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain. ⁵ Camina aséabi 'unánti 'ain, axa aín xanuma 'aínbí xanubë 'icë uni, axa xanúxmabi unibë 'icë uni, an ainanma uni itsin ñu cuëncë 'ai, a unicamax ca Nucën Papa Diosmabi, unínbi 'acë ñuishi rabicësa 'icën. Usa unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtë anua Cristoribi 'icë anu abë 'itima 'icën. ⁶ Uni raírinëan —ñu 'atima 'acë 'aishbi camina Nucën Papa

Diosan nētēnu 'iti 'ai —quixun cacēxunbi camina mitsun, —cēmēi ca quia —quixun sinánti 'ain. An aín bana cuaisama tanquin usa ñu 'acē unicama a ca ami nishquin Nucēn Papa Diosan castícantí 'icēn. ⁷ Usaribi 'itín rabanán camina an usa ñu 'acē unicamabē 'itima 'ain.

⁸ Bērámá Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma 'aish unían bēánquibucēnuxun ñu 'atima 'acēsa 'iá 'ixúnbi camina bērí Nucēn 'Ibu Jesucristonan 'ixun ax cuēēncēsabi oquin ñu upíshi 'ain. Usa 'aish camina bērí xabánu nicēsa 'iti 'ain. ⁹ Nucēn 'Ibu Jesucristonan 'aish ca uni upí sinánñu 'ianan asérabi banáinshi bananan ñu upíshi 'aia. Usaribi camina mitsux 'iti 'ain.

¹⁰ Añumi 'ati cara Nucēn 'Ibu Jesucristo cuēēnia a camina upí oquinra 'unánti sinánti 'ain. ¹¹ Ax bēánquibucēnu nicēsa uni an ca axa cuēēncēsa oquinshi ñu 'aquín, Nucēn Papa Diosmí sinánquinma uni itsiribi ami sinánun 'aquinti sinanima. Usaía ax 'icē unicama camina atun 'acēsáribi oquin 'aquinma, —usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icē —quixun upí oquin 'unánmiquin 'ēsēti 'ain. ¹² Usa ñua a unicaman unéxun 'acē, ax ca a cuati rabínti 'aish ñuitisama 'icēn. ¹³ Usa ñu 'ati ca 'aisama 'icē quixun unéquinma cacēxun ca camabi unin —asérabi ca usaquin 'ati 'aisama 'icē —quixun 'unánti 'icēn. ¹⁴ Usa 'ain ca ësai Nucēn Papa Diosan bana cuēñeo quia:

'Uxcēsa 'aíshbi bēsucēsa 'inux ca Cristomi catamēt. Ainanma 'aish mín 'ucha cupí bamacēsa 'aíshbi ca Cristomi catamēti lét. Usa 'icē ca mín ñu 'aisama 'acēcama ěmianan mix asaribi upí 'inun 'imiti 'icēn.

¹⁵ Sinánñuma unisa 'ima an Nucēn Papa Diosan bana 'unáncē unisa 'ixun camina ax quicēsabi oquin ñu upíshi 'ati 'ain. ¹⁶ Ax cuēēncēsa oquinshia unin ñu 'atima 'acēbētanbi camina mitsun ñancáishi nētē inúmi 'iquinma Jesucristomi sináncē 'ixun, ax cuēēncēsabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁷ Sinánñuma camina 'itima 'ain. Uisa ñumi 'ati cara Nucēn 'Ibu Jesucristo cuēēnia, a camina 'unánti 'ain. ¹⁸ Mitsux camina paéntima 'ain. Paéncē uni ax ca uisai cara banatista tania usai bananan, añu cara 'aisa tania a 'aia. Usai 'ima camina Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan mitsubē 'ixun anbi upí oquin cushiocē 'aish upiti bananan upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹ Usa 'aish camina mitsun nuitu mēu Nucēn 'Ibu Jesucristo rabianan Nucēn Papa Diosan bana sinani, bētsibē bētsibē bananan cantati 'ain. ²⁰ Nucēn 'Ibu Jesucristonan 'ixun camina usoquian 'aquianan, an nu 'imicēcama, a sinánquin, Nucēn Papa Dios —asábi ca —quixun caquin rabiti 'ain. ²¹ Nucēn Papa Diosnan 'aish camina bētsibē nishananima an cacēxun aín bana cuati, uni raíribē nuibananti 'ain.

Èsai ca uni aín xanubē nuibananti 'icē quicē bana

²² Xanun aín bēnēnan 'ixun aín bana cuati 'icēn, Nucēn 'Ibu Jesucristo cuēēncēsabi oquin. ²³ Cristo ax ca an aín unicama aín 'ucha tērēnquin Nucēn Papa Diosnan 'inun iémicē a 'icēn. An iémicē 'ixun ca aín unicaman aín bana cuatia. ²⁴ Aín unicaman Cristo

cuēēncēsabi oquin ñu 'acēsáribi oquin ca xanun aín bana cuaquin aín bēñē cuēēncēsabi oquin 'ati 'icēn.

²⁵ Ainan 'inun unicama nuibati ca Cristo bamat-sianxmabi bamacēxa. Usoquin ca an aín unicama nuibatia. Usaribi oquin ca bēbuxun xanuñu 'ixun aín xanu nuibati 'icēn. ²⁶ Aín unicama aín nuitu upí 'imiquin ca Cristonēn ax aín sinan 'aisama 'icēbi bētsi oquin aín sinan upí 'imia. Usoquin ca ax quicēsabi oquían 'anun aín bana 'unánmiquin aín unicama aín nuitu upí 'aísha chucacēsa 'inun 'imia. ²⁷ Usoquin 'imitancēx utēcēnxun ca aín unicama uisa 'uchañumabi 'ianan Nucēn Papa Diosan iscēx atun ñu 'atima 'acē ěni upí 'icē isti 'icēn. ²⁸ Cristonēan aín unicama nuibaquin bērúancēsáribi oquin ca unin aín xanu nuibati 'icēn. Uinu 'icē uníxbi ca aín namimi nishima. Usaribi oquin ca unin ami nishquinma aín xanu nuibati 'icēn. An aín xanu nuibaquin bērúancē uni ax ca axbi bērúancacēsa 'icēn. ²⁹ Uinu 'icē uníxbi ca aín namimi nishima. Aín nami upí 'aish cushi 'iti cupí ca chupa pañuanan ñu upí oquin pianan axbi aín nami bērúanracati upitax tsoitia. Usaribi oquin ca Cristonēn aín unicama bērúanquin upitax tsónun 'imia. ³⁰ Nux asérabi ainan 'aish ax cuēēncēsabi oi 'ianan ami catamēti abē achúshisa 'icē ca usoquin nu bērúanquin 'aquinia. ³¹ Nucēn Papa Diosan bana cuēñeo ca ësai quia: "Usa 'ain ca unin aín papacēñun aín tita ěnquin abē ěnantimoquin aín xanu bitsia. Usa 'aish ca a rabētaxbi achúshisa 'ia". ³² A bana bēráma cuēñeo ax ca unin cuaisamasa 'icēn. Usa 'aíshbi ca 'ěn sináncēx a bana uníxa usai aín xanubē 'iti ñui quicē 'aíshbi Cristonēx ca usaribiti aín unicamabē achúshisa 'icē quicē 'icēn. ³³ Usa 'aínbi cana mitsu cain, mín namimi bērúancēsáribi oquin camina mitsun xanuribi nuibaquin bērúanti 'ain. Usaribi oquin ca xanúrribi ami sinánquin aín bēñēn bana cuati 'icēn.

6 Papañu titañu tuácama, ësáquin cana mitsu cain, mín papan bana, mín titan bana cuaquin camina an mi cacēsabi oquin 'ati 'ain, Nucēn 'Ibu Jesucristo cuēēncēsabi oquin. Mitsux usai 'iti ca asábi 'icēn. ² Ax quicēsabi oquin 'atia Nucēn Papa Diosan 'inan bana achúshinēx ca ësai quia: "Chuámarua 'aish xēnibuti ěñē menu tsónuxun camina mín papan bana, mín titan bana upí oquin cuaquin, an mi cacēsabi oquin 'ati 'ain". Bētsi bētsi bana ax quicēsabi oquin 'ati 'aínbi ca ěñē banaxēshi ësai quia: Usai 'i ca uni chuámarua 'aish xēnibuti ěñē menu tsóti 'icēn.

⁴ Bēchicēñu unicama, mitsuribi cana cain, mín bēchicē camina nishmitima 'ain. Mín bana paréquinma mín cacēsabi oquin 'anun camina canioti 'ain. Usoquin canioquin camina a ñuixunquin Nucēn 'Ibu Jesucristo cuēēncēsabi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

⁵ An uni itsi ñu mēēxuncē unicama, mitsun camina upí oquin sinánquin an mi ñu mēēmicē unia cuēēntanun paránquinma an cacēsabi oquin 'ati 'ain, Cristoribimi 'axuncēsa 'itánun.

⁶ An mi iscēxuinshi camina axa cuēēntanun quixun uni ñu mēēxuntima 'ain. Usoquin 'axunquinma camina an iscēxunmabi Cristonēn uni 'ixun chiquishquinma cuēēnquin upí oquin uni ñu mēēxunti 'ain, Nucēn Papa

Dios cuëencësabi oquin. ⁷—Ënë ñu cana unishi 'axuni-ma, Nucën 'Ibu Jesucristoribi cana 'axuni —quixun upí oquin sinánquin camina an mi ñu mēemicē uni ñu mēexunti 'ain. ⁸ Camina 'unanin, an upí oquin ñu 'acē uni a ca Nucën 'Ibu Jesucristonēn, uisa ñu upí cara 'axa, usaribi oquin cupíoti 'icēn, an uni ñu mēexuncē uni 'imainun an uni ñu mēemicē uniribi.

⁹ An uni itsi ñu mēemicē unicama, mitsun camina an mi upí oquin ñu 'axuncēsaribi oquin uni upí sinánñu 'ixun ami nishquin ñu caquínma ñu mēemiti 'ain. Camina 'unanin, Nucën 'Ibu Jesucristo aín nētēnu 'icē, ax ca mitsun 'Ibu 'ianan ami ñu mēemicē unicaman 'Iburibi 'icēn. An ca aín unicama bētsibē sēnēn isia.

Ñunshin 'atimanēan ñu 'atima 'anun sinánmicēxia uni Cristomi catamēti bana

¹⁰ Ën xucéantu, ënē banaribi cana mitsu ñuixunin. Ax mibē 'ixúan mi sinánmicēsabi oquin 'ai camina Nucën 'Ibu Jesucristomi asérabi catamēti 'ain. Usámi 'ia ca aín cushínbi mitsu cushioti 'icēn. ¹¹ Ñunshin 'atimanēan paránquin mitsu ñu 'atima 'amitisa tancēxbi camina an mitsu 'ibuati rabanan uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icē, usaquin Nucën Papa Diosan cushiocē 'inux upí oquin sinani ami catamēti 'ain. ¹² Nux cananuna suntárunēxa 'acanancēsaribiti 'in. Usai 'ibi cananuna unibē 'acananiman. Nun nuitu mēúishi cananuna 'acanancēsa 'ain, ñunshin 'atimanēn nu 'ibuati rabanan. Aín 'apubē cushiquin ca ñunshin 'atimacaman nu ñu 'atima 'anun nu 'amitisa tania. Atun an ënē menuxun ñu atima 'acē unicama 'ibuacē 'ixun ca nuribi ñu 'atima 'amitisa tania. ¹³ Ñu 'atima 'anun an sinánmicēxunbi 'aquinma ñunshin 'atima abáminux cushi 'iti cupí camina manutima, uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icē usaquian Nucën Papa Diosan cushiocē 'inux upí oquin sinani ami catamēti 'ain. Usai cushicē 'ixúnmi abámicēxuan ñunshin 'atimanēn mitsu tantēcēncēxbi usabi Nucën Papa Diosmi catamēcē 'aish camina uisaíbi 'itima 'ain. ¹⁴ Ñunshin 'atima nun nuitu mēúnu abē 'acanancē an tanquinbi uisabi otima cupí camina Nucën Papa Diosmi catamēcē 'aish Romanu 'icē suntárunēan amia catamēti aín manē chupa pañucēsa 'iti 'ain. Aín manē chupa pañuquin ca anúan tsitēcērēquiti anun tsitēcērēquianan, aín shican bēpánti manē chupánribi shimápucúanan, aín taxacaribi tañuanan, aín manē mañuti mañuanan, aín manē pará tuíanan aín manē xētocēribi tuinia. Suntáru aín manē chupami catamēcē 'aínbi camina mitsúxribi mitsun nuitu mēu upiti 'acananux manē chupa ami catamēti pañucēsa 'iti 'ain. Uni paráncēma 'ianan cēmēima asérabi banan banacē 'aish camina suntáru aín manē chupa pañuax upiti tsitēcērēquicēsa 'iti 'ain.

Ñu 'atima 'ati encē 'ixun upí ñuishi 'ati sináncē 'aish camina suntáru aín shican bēpánti manē chupan shimapucucēsa 'iti 'ain. ¹⁵—Cristo cupí nun 'ucha tērencē 'aish cananuna Nucën Papa Diosbē upí 'ai —quixun uni ñuixunux mēnóacacē 'aish camina suntárunēan aín taxaca tañucēsa 'iti 'ain. ¹⁶ Ñunshin 'atimanēan uisashi oquin cara tanquinbi mitsu uisabi otima cupí camina Jesucristomi sinani, an ca 'è bēruánquin 'è 'aquinia quixun 'unani, ami catamēti 'ain. Usa 'aish camina suntárunēan 'acánanquin anua pia atsínti rabanan, aín manē pará ami catamēti tuíncēsaribi 'iti 'ain. ¹⁷ Mitsun camina asérabi 'unánti 'ain, Jesucristo cupí mitsun 'uchacama tērencē 'aish camina Nucën Papa Diosan iscēx upí 'aish ainan 'ai quixun. Usaquin 'unani camina suntáru manē mañutinēn mapucēsa 'iti 'ain. Aín Bēru Ñunshin Upitan 'unánmicēxuan Nucën Papa Diosan bana cuēnēo upí oquin 'unani camina ñunshin 'atimami racuétima 'ain. A banami catamēti camina suntárunēan aín manē xētocē ami catamēquin tuíncēsa 'iti 'ain. ¹⁸ Usai 'iquin camina aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēsabi oquin añu caramina 'ai a ñu 'ai Nucën Papa Diosbē bananan an mitsu 'aquinun ñucátí 'ain. Usai abē bananux camina atsanima ami manúaxma 'ianan axa Jesucristomi catamēcē unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹ Ñucáxuanan camina aín bana unicama racuēquinma ñuixunuan uisoquin carana ñuixunti 'ai quixun 'è sinánminun Nucën Papa Dios 'è ñucáxunti 'ain, Cristo ñui quicē bana a bēráma unin upí oquin 'unánma 'icēbi bērí unin 'unánun. ²⁰ Cristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucën Papa Diosan 'imicē 'aish cana a ñuiquin uni bana ñuixuncē cupí sipuacē 'ain. Sipuacē 'ixunbi an 'è cacēsabi oquin racuēquinma a bana upí oquin ñuixunun camina 'è Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain.

Bēruánx 'inúan Pablonēn Efesonu 'icē unicama ca

²¹ Mitsúnmi uisai carana 'èx 'i quixun 'unánun ca Tíquiconēn minu cuanxun mitsu ñuixunti 'icēn. Axribi ainan 'aish nun nuibacē xucēn 'ixun ca Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin upí oquin uni bana ñuixunun 'è 'aquianxa. ²² An uisai caranuna 'i quixun nu ñuia cuatími masá nuitutíma cuēēnun quixun cana a mitsunu cuanun xutin.

²³ Nucën Papa Diosbētan Nucën 'Ibu Jesucristonēn 'imicéxmi mitsux 'èx 'icēsaribiti ami catamēcē 'aish ami sinánan bētsibē bētsibē nuibanani chuámarua 'aish upitax bucuti cana cuēēnin. ²⁴ Mitsúxmi a manutēcēntimoí Nucën 'Ibu Jesucristomi catamēcē 'icēa, Nucën Papa Diosan nuibaquin mitsu 'aquinti cana cuēēnin. Ashi, Pablo.

Filipenses

Palonëan sipunuxunbi Filiposnuaxa Jesucristomi
catamëcë unicama quirica cuënëoxuan

1 'Èx Pablo 'ixun cana Timoteobëtan mitsu quirica buánmin. Jesucristonën casabi oquin aín bana uni ñuixuncë cananuna nux 'ain. Micamaxmi Filipos ëmanu 'aish Jesucristomi sinania cana mitsun cushicama 'imainun an axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquincë unicamaribi ënë quirica buánmin. ² Nucën Papa Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibacëxmi mitsux chuámarua 'aish bucucanti cana cuëënin.

**Axa Jesucristomi catamëcë unicama Pablonën Nucën
Papa Dios ñucáxuan**

³ Mitsux camina upiti Jesucristomi catamëcë 'ai quixun sinánquin cana —asábi ca —quixun caquin Nucën Papa Dios rabin. ⁴ Abë banaquin cana upí oquin sinani cuëënin mitsu ñucáxunin. ⁵ 'Èn mitsubë timéxun bana ñuixuntabacëxun camina 'èn 'acësaribi oquin, Jesucristomi catamëquin uni raíriribi amia catamënun 'aquinin. Usa 'ain cana —asábi ca —quixun caquin Nucën Papa Dios rabin. ⁶ Cana 'unanin, an mitsu Jesucristomi catamënun sinánmicë 'ixun ca axa utécénti nètë 'itámainun Nucën Papa Diosan Jesucristosaribi 'aish upí 'inun mitsu 'imia. ⁷ Sipuacë 'icëa, 'apun ñucácëxun cana 'èn, Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'iti bana ax ca aséaribi 'icë quixun can. Usaquin 'èn 'amainun camina mitsúnribi nuibaquin Nucën Papa Dios 'ëa 'aquinun quixun ñucan. Usa 'ain ca 'ëa 'aquincësaribi oquin Nucën Papa Diosan mitsuribi tëmëraiabi nuibaquin 'aquinia. Usaími mitsux 'icëbëtan cana nuibaquin mitsu sinánquin Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin mitsu ñuixunin. ⁸ Nucën Papa Diosan ca 'unania, Jesucristonëan unicama nuibacësaribi oquin cana 'èn mitsu nuibaquin 'aisamaira sinani quixun. ⁹ Usa 'ain cana mitsu nuibaquin Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin, mitsúnmi 'acësamaira oquinmi upí sinánñu 'ixun ax cuëëncësabi oquin 'ati 'unánquin uni nuibanun. ¹⁰ An 'unánmicëxunmi ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'ati 'unánun cana Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. Usaí 'iquinmi ax cuëëncësa oquinshi 'acë 'icë ca Cristonën utécénquin mitsu 'uchoquinma upíshi isti 'icën. ¹¹ Jesucristonën 'aquincëxunmi mitsun ñu upíshi 'aia isquin ca unin —Nucën Papa Dios ax ca aséaribi upí 'icë —quixun caquin a rabiti 'icën.

—'Èishima, Cristo 'ëbë 'ain cana abëtan ñu 'ai —quíaxa
Pablo quia

¹² 'Èn xucéantu, mitsun 'unánun quixun cana ësaquin mitsu cain, 'ë sipuacancë cupí ca 'itsa uni Jesucristomi sinania quixun. ¹³ 'Apun suntárucama 'imainun camabi unínribi ca 'unania, Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupí cana sipuacë 'ai quixun. ¹⁴ 'Èx usai 'ia 'unáncë cupí ca axa Cristomi catamëcë uni aín pat-sanën, atun 'acësamaira oquin Jesucristomi catamëquin, racuéquinma Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunia. ¹⁵ Usa 'ain ca raírínën 'ëmi nutsiquin, 'èn bana 'acësamaira oquin isa unin aín bana cuanun quixun, Cristo ñuiquin bana ñuixunia. Ñuixunmainunbi ca raírínën aséaribi, an Jesucristomi catamënun uni 'aquinti sinánquin upí oquin bana ñuixunia. ¹⁶ Axa 'ëmi nutsicë unicaman ca 'èx sipunu 'ain, Jesucristomia sinánun ñuixunquinma aín cuëëncësa oquinshi uni bana ñuixunia, 'èx a cuati bëënun quixun. ¹⁷ Usa 'aínbi ca raírínën 'è nuibaquin, Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'iti bana ax ca aséaribi 'icë quixun ënuxun cati cupí cana 'èx ënu 'ai quixun 'unánquin, upí oquin a bana ñuixunia. ¹⁸ Atúan uisaquin cara uni bana ñuixuinisa tania, usoquin ñuixuncëxbi ca asábi 'icën. Usaquian Jesucristo ñuiquin 'itsa unin bana ñuia unin ñuia cuati cana cuëënin.

'Itanan cana 'èx 'icësamairai cuëënti 'ain, ¹⁹ mitsúnmi Nucën Papa Dios 'ë ñucáxuncëxuan Jesucristonën Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx cana chuámarua chiquíti 'ai quixun sinani. ²⁰ Usa 'ain cana 'èx Jesucristomishi catamëtia uni iéti bana, a ñu rabínquinma, 'èn 'acësaribi oquin ñuitisa tanin. Usoquin 'ai cana nètë camabi ami catamëti asaribi 'iisa tanin, ax ca aséaribi upíra 'icë quixun 'unania camabi uni ami catamënun. Bamacëma 'ixun 'èn bana ñuixuncë cupí 'iananbia, 'èx bamacëbëbi uni 'èn aín bana ñuixuncë cupí Jesucristomi sinánti cana cuëënin. ²¹ Ainan 'aish cana ënë nëtënuax abë 'aish cuëëinra cuëënin. Usaí 'itancëx bamatancëx cana ënë nëtënuax 'icësamairai abë aín nëtënu 'aish cuëëinra cuëënti 'ain. ²² Usa 'aínbi cana 'èx bamacëma pain 'ixun uni Cristo ñuiquin bana ñuixunquin ëniman. Usoquin 'èn ñuixuncëx ca uni Cristomi sinanati 'icën. Usa 'ain cana uisairai 'iti carana cuëëni quixun 'unaniman. ²³ Uisaira carana 'iti 'ai quixun sinani cana sináncasmáin. Bamatancëx ënë nëtënuax 'icësamairai Cristobë aín nëtënu chuámarua 'iti sinani cana anu 'iisa tanin. ²⁴ Usa 'aínbi ca mitsúnmi upí oquin Jesucristo 'unánun mitsu 'aquinti cupí 'èx ënë

nètènu pain 'iti asábi 'icèn. ²⁵ Asérabi ca usa 'icè quixun sinánquin cana 'unanin, Jesucristomi upiti sinánun 'aquianan ami catamèti cuèenun mitsu 'aquinti cupí cana 'ëora pain ènè menu 'iti 'ai quixun. ²⁶ Usa 'aish cana mitsúxmi Cristo Jesúsmi upiti catamèti cuèenun mitsu isi cuantécènti 'ain.

²⁷ Ésaíshi 'iti camina sinánti 'ain, ainan 'aish camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain. 'Èx mitsu isi cuananbi, cuanquinmabi cana, mitsux camina bètsibè nuibanani Jesucristomi catamènnun 'aquianani quixuan unin ñuia cuaisa tanin. ²⁸ Cuanan cana mitsumi nishquian unin 'atimocèxunbi camina racuéquin a éníma Jesucristomi catamèti quixuan unin ñuia cuaisa tanin. Mitsúxmi usai 'icèbètan ca Nucèn Papa Diosan sinánmicèxun axa mimi nishcè unicaman 'unánti 'icèn, ainanma 'aish ca atux nètétimoí usabi 'inux bamati 'icè quixun. 'Unánan ca mitsux camina ainan 'inux iécè 'aish Nucèn Papa Diosbè 'iti 'ai quixun 'unánti 'icèn. ²⁹ Nucèn Papa Diosan ca Cristomi catamènnun mitsu 'imiáxa. 'Imianan ca ami catamètia unin mitsumi nishquin 'atimocèxbimi cuèenun mitsu 'imiáxa. ³⁰ Usaribi oquin ca 'ëribi 'imiáxa. Jesucristonan cupía unin 'è 'atimoia camina isacèn. Bèríribi cana tèmèrai quixun 'èn mitsu quirica buánmicèxun camina 'unanin. 'Èx 'icèsaribiti camina mitsúxribi tèmèrain.

Bamatancèx baísquia 'icèa Cristo camabi unin rabiti bana

2 Mitsux an 'aquincèx Cristomi cushianan an nuibacèx cuèèni, Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upíñu 'ianan 'è nuibacè 'aish, ² camina 'è cuèèminux èsai 'iti 'ain, bètsin sináncèsaribi oquin sinani asérabi camáxbi bètsibè nuibananquin amanua sinánquinma achúshi oquinshi sinani 'iti 'ain. ³ Bètsi uni 'aquinti sinánquinma camina minánshi 'iti ñu 'atima 'ain. 'Èx cana bètsi unisama 'ai quixun sinani rabíquinma camina —uni raírínèx ca 'èx 'icèsamairai upí 'icè —quixun sinánti 'ain. ⁴ Mitsúxèshi chuámarua 'aish cuèènuhun ñu 'atishi sinánquinma camina uni raíriribi chuámarua 'i cuèènnun 'aquinti 'ain.

⁵ Jesucristonèan 'ásaribi oquin camina sinánti 'ain. ⁶ Aribi 'aish Nucèn Papa Diosbè 'ixunbi ca —anu 'èx asaribi 'aish 'èn Papa Diosbè 'icè ènè nètè cana èbiántima 'ai —quixun sinánma 'icèn. ⁷ Aín nètè èbètsini utancèx uni 'aish ca aín Papa cuèèncèsabi oquin camabi uni 'aquinix ènè menu 'iacèxa. ⁸ Aín Papa cuèèncèsabi oi ca bamatsianxmabi i curúsocènuax bamacèxa, 'uchañuira uni 'icèsaribiti. ⁹ Usaía 'icè cupí ca Nucèn Papa Diosan Jesucristo, unicama 'imainun ángelcamabètan sènénmaira 'imiacèxa. Bètsi unicasamaira ca a uni Jesús caquin anècè, a 'icèn. ¹⁰ Usa 'ain ca a ñuicè a bana cuaquin, camabi nètènu 'icè unicama 'imainun naínu 'icè ángelcama 'imainun anua uni bamacè anu 'icècamaribi ami racuéquin a rabiti 'icèn. ¹¹ Usa 'ain ca camaxunbi —Jesucristo ax ca aséribi camabi menu 'icè uni 'imainun ñucaman 'Ibu 'icè —quixun cati 'icèn, Nucèn Papa Dios ax ca asérabi Dios 'icè quixun 'unánquin.

Axa Jesucristo catamècè unicaman, upí 'inun bètsi unicamaribi 'aquinti bana

¹² 'Èn nuibacè xucéantu, a ñucama 'unani camina 'èx mitsubè 'ain, 'èn Jesucristo ñuiquin mitsu cacè bana quicèsabi oi 'ian. Usa 'ain camina 'èx mitsubè 'ain 'icèsamaira oi 'èx mitsubèma 'ain, 'èn mitsu cásabi oi 'iti 'ain, Nucèn Papa Dios cuèèncèma ñu 'atimi racuèti. ¹³ Nucèn Papa Diosanbi ca ñu upí 'aími ax cuèèncèsabi oi 'inun mitsu sinánmia. Sinánmianan ca a 'atimi sináncè ñu a 'anun mitsu aín cushi 'inania.

¹⁴ Usa 'ain camina añu ñu caramina 'ai a ñui quianan cuèbicanánquinma nètéxuinshi 'ati 'ain, ¹⁵ bètsi unicaman, mitsúxmi ñu 'aisama 'aíma Nucèn Papa Dios cuèèncèsabi ofishi 'ia isnun. Usai 'ia ca 'aisama 'afsha ax ami sináncèma unicaman, Nucèn Papa Diosan bèchicè 'aishmi mitsun nuitu upí 'icè isti 'icèn. Usa 'aish camina mitsux 'ispacaman bèánquibucè 'icèbi pècacè usaribi 'ain, ¹⁶ —Jesucristomi catamèti ca uni Nucèn Papa Diosnan 'ia —quixunmi unicama bana ñuixuncè cupí. Mitsúxmi usa 'ain cana 'èn Cristo ucèbètan —ñancábi cana tèmèraquinbi Cristo ñuiquin Filiposnu 'icè unicama bana ñuixuanma 'ai —quixun 'unani cuèènnun upí oquin sinánti 'ain. ¹⁷ Mitsun camina tèmèraquinbi Jesucristomi catamèquin ax cuèèncèsabi oquin 'aquin Nucèn Papa Dios rabin. Mitsúxmi usai 'icèbè cana 'èn mitsu 'aquincè cupí mitsux 'icèsaribiti cuèènin. Cristomi sináncè cupí sapi cana bamati 'ai quixun 'unanibi cana masá nuitutíma mitsúxmi 'icèsaribiti cuèènin. ¹⁸ 'Èx usai cuèèncèbè camina mitsúxribi —Jesucristonan 'iti ca asábi 'icè —quixun sinani cuèènti 'ain.

Timoteo 'imainun Epafrodito 'ia bana

¹⁹ Nucèn 'Ibu Jesús cuèèncèbètan Timoteo mitsu istánnun 'itsama nètè 'icèbètan xuti cana sinanin. An mitsu isbètsíntancèxun uisa caramina 'icani quixun ñuixuncèxun cuati cana cuèènti 'ain. ²⁰ Timoteonènsi ca 'èn 'acèsaribi oquin mitsu sinania. Usaquian an sináncè bètsi uníribi ca 'aíma 'icèn. ²¹ Ènu 'icè uni raírínèn ca aín cuèèncè ñu 'atishi sinánquin a 'anúan Cristo Jesús cuèèncè ñu 'ati sinanima. ²² Acamaxa usa 'aínbí camina Timoteonèn ca Nucèn Papa Dios cuèèncèsabi oquin 'aia quixun 'unanin. An ca 'èbètan Cristo ñuiquin bana ñuixuanxa. Aín bèchicènnèan aín papa 'aquincèsaribi oquin ca Timoteonèn 'è 'aquianxa. ²³ Uisaquin cara an 'èmia uni manáncèxun cuacè 'apun 'è caía quixun cuatancèxun Timoteo xuti cana sinanin. ²⁴ Sinánan cana Nucèn 'Ibu Jesucristonèan 'aquincèx 'itsama nètè 'icèbè mitsu isi cuanti sinanin.

²⁵ Nun xucèn Epafrodito, ami mitsun 'èa 'aquinun xucè, a mitsunu cuanun xuti ca asábi 'iti 'icè quixun cana sinan. Suntárunèan tèmèraquinbi aín capitanèn bana tancèsaribi oquin ca Epafrodonèn Jesucristonèn bana quicèsabi oquin racuéquinma 'anan 'èbètan unicama bana ñuixuanxa. ²⁶ Mitsúnmi a 'insíncè cuacè a 'unani ca mitsu isi cuanti sinani bènètia. ²⁷ 'Insíncè 'aish ca asérabi bamatisa 'iaxa. Usa 'icèbi ca Nucèn Pa-

pa Diosan pëxcúmiaxa. 'Èx a sinani masá nuitutancëx axa bamacëbë 'aisamairai masá nuituti rabanan ca 'ëribi nuibaquin Nucën Papa Diosan pëxcúmiaxa, 'ën upí oquin sinánun. ²⁸ Usa 'aínmi a sinani masá nuitutíbi —ñucëma ca —qui ax a istëcëni cuënti cupí cana bënënuinshi mitsunu cuanun xutin, 'ënribi upí oquin sinánun. ²⁹ Usa 'ain camina cuania, axa Nucën 'Ibu Jesucristonan cupí cuëenquin upí oquin bicanti 'ain. Usa unicama camina —upí uni ca ax 'icë —quixun sinánquin aín bana cuati 'ain. ³⁰ 'Èx 'ura 'icëmi mitsun 'ë 'aquiniamabi ca —sapi cana bamati 'ai —quixun sinanibi Epafroditonën ënu uxun 'ë 'aquianxa. Aséribi ca Jesucristo cuëencësabi oquin 'acë cupí bamaibi iëaxa.

Jesucristomi catamëtishia uni upí 'iti bana

3 'Èn xucéantu, ësaquinribi cana mitsu cain, mitsux Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish camina chuá-mashirua tani cuënti 'ain. 'Èn cacësabi oquin mitsu catëcëni cana atsaniman, mitsúxmi upí 'iti cupí. ² An ñu 'aisamaishi 'ati sináncë uni 'imainun axa 'atimati banacë unicama 'imainun an —Nucën Papa Diosan uni 'inux cananuna 'unántioracacë 'iti 'ai —quixun sináncë uni, acaman mitsu cacësa oi 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. ³ Atúxa judíos uni 'icë 'unántiocë 'aínbi cananuna nux aséribi Nucën Papa Diosan uni 'ain, aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx. Usa 'ixun cananuna a rabianan Cristo Jesúsmi catamëcë 'ixun cuëenquin 'unanin, nux 'unántioracacë cupíma Cristo Jesúsmi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun. ⁴ 'Èx 'unántioracacë cupí cana judíos uni 'aish upí 'ai quixuan atun sináncë 'aínbi cana 'ëx 'iisa tani atúxa 'icësamairai rabítsian. Uinu 'icë unínbi ca 'ën 'acësamaira oquin usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acëma 'icën. ⁵ 'Èx mécën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'icë ca judíos unin bëchicë 'icë 'ë 'unántiocëxa. Usa 'aish cana Benjamínën rëbúnqui 'aish 'ën aintsí 'icësaribiti hebreo banan banain, 'ën papa 'ën tita 'icësaribiti. Usa 'aish cana 'ëx Moisésnën cuëñëo bana fariseo unicaman 'unánmicësabi oi 'iacën. ⁶ Judíos unicaman cuati Moisésnën cuëñëo bana axëshi ca asábi 'icë quixun ñunshínquin sinánquin cana —axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca 'aisama 'icë —quixun sinánquin atu bëtsi bëtsi ocën. Axa quicësabi oquin 'ati Moisésnën cuëñëo banacama quicësabi oquin cana 'ën 'acën. Usa 'ain ca a ñuiquian 'ë 'uchoti ñubi 'aíma 'iacëxa. ⁷ —Usa ñucama 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinan 'ixunbi cana bërí Cristo 'unánquin usai 'ëx 'iá ax ca ñancáishi 'icë quixun 'unanin. ⁸ Judíos unicama Nucën Papa Diosan uni 'icë 'unántiocë 'aish 'iásamaira ca Nucën 'Ibu Jesucristo amishi catamëti upíra 'icën. Usa 'ain cana 'ën 'á ñucama ñu 'atima pucësa oquin ëni Jesucristonan 'inux amishi catamëtin. ⁹ Usa 'aish cana usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acë cupíma axa 'ëbë 'inun Cristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'icë ca an axa Cristomi

catamëcë aín unicama 'acësaribi oquin Nucën Papa Diosan 'ë upí isia. ¹⁰ Usa 'ixun cana Jesucristonën sináncësaribi oquin sinánan, anun Jesucristo baísqumia aín cushi anúan Nucën Papa Diosan 'ë cushiocë 'iti cuëenin. Nucën Papa Dios cuëencësabi oi tëmëratancëx ca Jesucristo bamacëxa. Axa tëmërasa usaribiti 'ëxribi ainan cupí tëmëratí ca asábi 'icën. Cristo bamasaribi oquin 'ën 'uchacama 'atëcëntimoquin ëncë 'iti cana cuëenin. ¹¹ Usai 'itancëx axa bamaxbi baísquiasaribi oi 'ëx bama 'aíshbi asaribi 'inux ax utëcëncëbë baísquti cana sinanin.

Aín nëtënu abë 'inux Jesucristosaribi 'iti cupí ax cuëencësabi oi 'iti bana

¹² Usa 'aínbi cana aséribi asaírama pain 'ain. Asaírama 'ixun cana aséribi an 'acësaribi oquira sinaniman. Usa 'ixunbi cana 'unanin, axa quiásabi oi asaribi 'inun ca 'ë iëmiacëxa quixun. Usaquin 'unánquin cana asaribi 'inuxun, ënquinma aín bana quicësabi oquin 'ain. ¹³ 'Èn xucéantu, 'ëx cana —asaribi cana 'ai —quiman. Usaquin sinánquinmabi cana 'ën 'á ñucama sinántëcënquinma, aséribi ami catamëti ax cuëencësabi oíshi bërí 'iti sinánan, uisai caranuna asaribi 'iti 'ai quixun sinánquin an 'ë sinánmicë ñuishi upí oquin 'ain.

¹⁴ Usoquin 'atancëxun cananuna uisaira caranuna aín nëtënu abë 'aish aséribi asaribi 'iti 'ai quixun isti 'ain. Isanan cananuna uisaira oquin cara Cristo Jesúsnan 'icë Nucën Papa Diosan nu 'imiti 'icë quixun isti 'ain.

¹⁵ Usaquin cananuna nun Nucën Papa Diosan bana aséribi 'ati 'unáncë 'ixun sinánti 'ain. Usaquinmi mitsun sinaniama ca Nucën Papa Diosan mitsuribi usaquin sinánun 'unánmiti 'icën. ¹⁶ Usa 'ain cananuna uisai 'inun cara Nucën Papa Diosan nu 'unánmi axa, usai 'iti 'ain.

¹⁷ 'Èn xucéantu, mitsun camina 'ëx usai 'iia 'unanin. Usa 'ain camina 'ëx 'icësaribiti 'iti 'ain. 'Ianan camina mitsúxribimi usai 'inun nux 'iia an iscë unicamaxa 'icësaribiti 'iti 'ain. ¹⁸ Usaquin caquin cana bëráma 'itsa oquin cásaribi oquin bënan mëscuquin ësaquin mitsu catëcënin, 'itsa unin ca 'ën mitsu cacësabi oi 'iquinma axa unin 'ucha cupí i curúsocënu bama, Cristo, a ñui quicë banacama cuaisama tania quixun. ¹⁹ Atúan ñunshínquin aín cuëencësabi oquinshi ñu 'aia isquian unin —ñu 'aisama ca 'aia —quixun ñuicëxbi rabínquinma an 'acësabi oquin 'ai ca rabitia. Jesucristomi sinánquinma ca ënë menu 'icë ñuishi sinania. Usaía 'icë cupí ca ainanma 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti ma 'icën. ²⁰ Atúxa usai 'imainunbi cananuna nux Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'iti 'ain. Usa 'ain cananuna a nëtënuaxa Nucën 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha tërënuquin Nucën Papa Diosnan 'inun nu iëmicë, axa uti cuëenquin cainin. ²¹ Nux bamaí chëquiti 'icëbi ca ax uquin nu axa bamax baísquiasaribi oquin, asaribi 'inun, nu bëtsi oti 'icën. Usonan ca aín cushi anun ax camabi ñun 'ibu 'iti anúnribi nu bëtsi oti 'icën.

Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish cuëenti bana

4 'Ën xucéantu, mitsu nuibaquin sinánquin mitsu istisa tani cana cuëenin. 'Ën mitsu ñuixuncëxmi Jesucristomi catamécë cupí cana cuëinra cuëenin. Mitsux usai 'icëbë cana cupí bitsi cuëencësaribi oi cuëenin. Usa 'ain cana nuibaquin mitsu cain, mitsun 'acësabi oquin camina ënquinma Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëquin an cacësabi oquin 'ati 'ain.

² Evodiacëñun cana Síntiqueribi cain, mitsux cuami-anancë 'aishbi camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish cuamiananima bëtsin sináncësabi oquin sinani nuibananti 'ain. ³ An 'ëbëtan Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë a cana ësöquin cain, ënë xanu rabé camina bëtsibë upí 'inun 'aquinti 'ain. Atun ca 'ë 'imainun Clemente, 'imainun anribia 'ën 'acësaribi oquin aín bana ñuixuncë a unicamabëtan, Jesucristomia sinánun unicama 'aquianxa. An usoquin uni 'aquincë unicaman anë ca Nucën Papa Diosbë 'itioquian aín nëtënu 'icë quiricanu cuëñëo 'icën.

⁴ Mitsux camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ai quixun sinani camina camabi nëtën uisa ñu cara 'icëbëbi chuámarua tani cuëenti 'ain. Usai 'inun caxunbi cana mitsu catëcënin, chuámarua ca 'ican. ⁵ Uisa ñu cara 'icëbëbi nishímami upí sinánñu 'icëa camabi unin mitsu isti cana cuëenin. Nucën 'Ibu Jesús anun utëcënti nëtë ca 'uramatia.

⁶ Usa 'ain camina uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima 'ain. Bënëquinma camina abë banaquin Nucën Papa Dios a ñucama ñuiquin cati 'ain. An mitsu 'aquinun ñucáquin camina ami catamëquin —asábi ca —quixun rabiquin cati 'ain. ⁷ Usaquinmi cacëxun cuaquin ca Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin bënëtima chuámarua 'inun mitsu 'imiti 'icën, uisa 'aish cara aín uni usai 'ia quixuan uni raírinën 'unáncëbëtanmabi. Usaquin 'imianan ca Jesucristobë 'icë mitsun sinan 'imainun mitsun nuitu upí 'inun bërúanti 'icën.

Upí ñuishi sinánti bana

⁸ 'Ën xucéantu, ësáquinshi cana mitsu cain, unían ësa ñu 'aia isquin camina mitsun —ax ca asábi 'icë —quixun sinánti 'ain, cëmëma banacama 'imainun —upí ca —quixun ñuicë ñucama, 'imainun uni itsi paránquinma upí ñu 'acë, 'imainun ñu 'atima 'ati sinánquinma upíshi 'iti sináncë, 'imainun bëtsibë upiti nuibananti, acama 'imainun rabiquian unin —upí ca a uni 'icë —quixun mitsu ñuixuncë, acama. 'Imainun camina uisa ñu 'ati cara upí 'icë, uisa ñu 'ati ñui cara —asábi ca —quixun uni qiti 'icë, acama sinánti 'ain.

⁹ 'Ën mitsu 'unánmicë banacama quicësabi oquin 'anan camina, 'ën 'unánmicëxunmi 'acësabi oquin 'anan 'ën mitsu ñuixuncëxunmi cuacë banacama quicësabi oquinribi 'anan 'ën 'aiami iscësabi oquin 'ati 'ain. Usoquinmi 'acëbë ca Nucën Papa Dios, an aín uni-

cama bënëtima chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'iti 'icën.

Filiposnu 'icë unicaman Pablo curíqui 'inan

¹⁰ Mitsúnmi 'ë nuibaquin curíqui buánmiquin 'aquinti sinántëcëncëbë cana Nucën 'Ibu Jesucristo —asábi ca —quixun cai cuëenin. Bëráma ca a curíquimi mitsun 'ë bëmiti 'aínbi an bëti uni 'aíma 'iaxa. ¹¹ Usa 'ain cana uni ucëbëmabi asábi 'ian. Ñuñu 'aish 'icësaribiti cana ñuñuma 'aishbi bënëtiman. ¹² Ñuñuma 'iti 'unánan cana 'aisamaira ñuñu 'itiribi 'unanin. Uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima 'unánan cana pitiñu 'aish puchácë 'ianan pitiñuma 'aish 'acëñuma 'itiribi 'unan. 'Aisamaira ñuñu 'ianan ñuñuma 'itiribi cana 'unan. ¹³ Usa 'ixun cana uisa ñu cara 'icëbëtanbi tënëquin Cristo cuëencësabi oquin 'ati 'ain, usai 'inun an cushiocë 'ixun. ¹⁴ Usa 'aínbi ca mitsúnmi 'ëx tëmëraia 'aquinquin 'ë curíqui bëmicë asábi 'iaxa.

¹⁵ Mitsux Filipos ëmanu 'icë uni 'ixun camina 'unanin, anuxun Jesucristo ñuiquin ñuixuntabaquin bana ñuixuntancëx Macedonia menuax cuania, camina mitsúinshi curíqui bëmiquin 'ë 'aquiancën, 'ën mitsu 'aquincë a sinánquin. Axa bëtsi ëmanuax Jesucristomi sináncë unicaman ca 'ë 'aquianma 'icën. ¹⁶ 'Ëx Tesalónica ëmanuax cuancëma pan 'icë camina mitsun curíqui timë-tancëxun 'ë buánmiacën. Achúshi oquinshima, camina buánmitancëxun amiribishi 'ë buánmitëcëancën, 'ën cuëencë ñu anun binun. ¹⁷ Mitsúnmi 'ë curíqui 'ináncë ashi sinanima cana 'ëmi 'aquincë cupími mitsux Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti cuëenin. ¹⁸ 'Ëmi bëmicë curíquicama cana bian. Anun 'ën cuëencë ñu bitiribi ca tëxëaxa. Epafroditonën ca mitsúnmi bëmicë curíquicama 'ë 'inánxa. Mitsúnmi ainan cupí nuibaquin 'ë us-aquin 'inania isi ca Nucën Papa Dios cuëëanxa. ¹⁹ A 'ën rabricë Nucën Papa Dios, an ca ami cuëencë ñu mitsu 'inánti 'icën. Jesucristonëan mitsu ainan 'inun 'imicë 'icë ca Nucën Papa Dios ax camabi ñun 'Ibu 'ixun mitsúnmi cuëencë ñu a 'inánan mitsu 'aquinti 'icën. ²⁰ Axa aséribi Nucën Papa Dios a ca camabi aín unin rabiti 'icën, nëtë xëñibua 'aínbi. Usaquin ca aséribi 'ati 'icën.

Bërúanx 'inuan Pablonën Filiposnu 'icë unicama ca

²¹ Anu 'icë axa Jesucristonan 'aish Nucën Papa Diosan unicama aribi, camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. 'Ëbëa 'icë axa nubë Jesucristomi sináncë nucën xucéantunribi ca bërúanxmi 'icánun quixun mitsu canun 'ë caxa. ²² Axa Jesucristomi catamécë ënu 'icë unicamabëtan ca atúxribi Jesucristonan 'ixun Romanu 'icë 'apu Césarnën xubunu 'icëcamanribi bërúanxmi 'icanun mitsu canun 'ë caxa.

²³ Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin 'aquincëxmi mitsun nuitu upí 'iti cana cuëenin. Usai ca 'iti 'icën. Ashi, Pablo.

Colosenses

Pablonëan Colosasnuax Jesucristomi catamëcë unicama quirica cuënëoxuan

1 'Ëx cana Pablo, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin aín bana uni ñuixunun Jesucristonën caísa 'ain. Usa 'ixun cana axribi Jesucristomi sináncë 'aísha nucën xucénsa 'ain, Timoteobëtan mitsu quirica buánmin. ² Colosas ëmanuaxmi Cristomi sinani ami catamëti Nucën Papa Diosnan 'icë, cana ënë quirica mitsu buánmin. Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin upí oquin sinánxuncëxmi chuámarua bucucanti cana cuënin.

I. CRISTONËXA CUSHIIRA 'AISH UPIIRA 'AIN CA ASARIBI AÑU ÑUBI 'AIMA 'ICË QUICË BANA (1.3-2.23)

Axa Jesucristomi catamëcë unicama Pablonën Nucën Papa Dios ñucáxuan

³ Mitsu ñucáxuni abë banaquin cananuna nun 'acësbabi oquin, Nucën 'Ibu Jesucristonën Papa, ax Nucën Papa Dios 'icë, a —asábi ca —quixun cain. ⁴ Usa 'ixun cananuna Jesucristomi asérbabi catamëtími Nucën Papa Diosan unicamabë nuibanania ñuicania cuan. ⁵ Nucën Papa Diosan mëníósabi oi aín nëtënu abë 'iti sinani camina usai 'icanin. Jesucristomi catamëti aín 'uchacama téréncë 'aish ca uni ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icë quixuan aín unin mitsu ñuixuncëxun camina a bana cuaquin upí oquin 'unán-can. ⁶ Nucën Papa Diosan ca usaquin nu nuibatia quixun unin ñuia mitsun cuacë a banabi ca bëtísi bëtísi menu cuanquin 'itsaira unin ñuia. Usa 'ain ca unin ñuia cuatishimi mitsux 'icësaribiti camabi menu 'icë uni a bana cuati —asérbabi ca —quixun sinani Jesucristomi catamëtia. ⁷ A bana ca nun nuibacë Epafrasnën, axribi nubëtan uni bana ñuixuncë 'ixun nux cuancëbëtanmabi ñuixunquin upí oquin mitsu 'unánmiaxa. ⁸ An ca Cristonan 'aish camina mitsux bëtísi bëtísi nuibanani upitax bucuí quixun nu caxa.

⁹ Epafrasnëan mitsu ñuiquin nu cacë bana cuaxun cananuna ënquinma Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. Uisáími 'iti cara Nucën Papa Dios cuënia, a mitsu 'unánminun ñucáxuanan cananuna an aín unicama 'unánmiti ñucama mitsu 'unánminun a ñucatin. ¹⁰ Mitsux usai 'i camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aísha uni 'icësaí 'iti 'ain. Usa 'aish camina ax cuëncësabi oquinshi 'aquin, uisa ñu cara upí 'icë ashi 'anan, asérbabi mit-

sun nuitu mëu upí oquin Nucën Papa Dios 'unánti 'ain. ¹¹ 'Anan cananuna ax cushiira 'ixúan, uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima cuëenquin tanshinuan mitsu 'aquinun quixun a mitsu ñucáxunin. ¹² Usoquin cananuna uisaira oquin cara aín unicama cuëenmiti 'icë quixun 'unánquinmi mitsun a —asábi ca —canun, Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin.

¹³ Ñu 'atima 'atishi sinánan nux cuëncësabi oíshi 'iisa taniabi ca Nucën Papa Diosan aín nuibacë Bacë Bëchicënan 'inun nu 'imiáxa. ¹⁴ Nun 'uchacama cupínu abë 'itima 'icëbi ca aín Bëchicë bamacë cupí Nucën Papa Diosan nun 'ucha téréenquin ainan 'inun nu iëmiacëxa.

Cristo bama cupía uni Nucën Papa Diosbë upí 'iti

¹⁵ Uinu 'icë unínbia Nucën Papa Dios istima 'aínbi ca unían uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánun asaribi 'aish aín Bëchicë ënë menu uacëxa. Añu ñubi unitisama 'ain ca axira pain aín Papabë 'iacëxa.

¹⁶ Nucën Papa Diosan uniomicëxun ca aín Bëchicënen naínu 'icë ñucama 'imainun menu 'icë ñucamaribi 'anan bëtísi bëtísi ñu unin aín bërúnbi iscë 'imainun unin iscëma ñucamaribi uniocëxa. Usonan ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara, acamaribi uniocëxa, ainan 'aish ax cuëncësabi oi 'inun. ¹⁷ Ñucama uniocëma pan 'aish ca axira pain 'iacëxa. 'Ixun ca uniotancëxun, usabia 'inun camabi ñu mëníocëxa. ¹⁸ Cristo axira ca axa ami catamëcë unicaman cushi 'aish amiira aín unicama catamëcë 'icën. Ësa ca Cristobë aín unicama 'icën. Mëcénñu, taëñu, xoñu, nuituñuribi 'aíshbi ca uni achúshi 'icën. Usaribiti cananuna Jesucristonan 'aish 'aisamaira 'aíshbi abë achúshisa 'ain. Aín unicamaxa usaribiti 'iti oi axira pain bamatancëx baísqüia 'aish ca an unio ñucamabë sënënmaira 'icën. ¹⁹ Nucën Papa Dios cuëncësabi oi ca Jesucristo ax asaribi cushiira 'ianan upíira sinánñu 'iacëxa, uni 'aíshbi. ²⁰ Aín nuitu 'aisama 'aísha uni abë upí 'itima 'aínbi ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin Cristonën i curúsocënu bamaquin ënë menu 'icë ñucama 'imainun naínu 'icë ñucamaribi an iscëxa upí 'inun mëníocëxa.

²¹ Mitsun Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ñu 'aisamaishi 'acë 'aish camina abë upíma 'aish ami nishcësa 'iacën. Usai 'iá 'icëbi ca Cristo uni 'aish bama cupími abë upí 'inun Nucën Papa Diosan mitsu 'imiáxa. Mitsúxmi upíira sinánñu 'ianan 'uchañuma 'aish Nucën Papa Diosnanshi 'inun ca Cristo bamacëxa.

²³ Usa 'inuxun camina camabi nëtën Cristomishi catamëcë 'ixun sinánbëquinquinma ainan 'aíshmi aín

nètënu abë 'iti ashi manuquinma sinánti 'ain. Usai 'i ca uni aséribi Nucën Papa Diosnan 'icë quixunmi cuacë bana ca camabi menuxunribi ñuicania. 'Ënribi cana unicama a bana ñuixunin.

Nucën Papa Diosan Pablo axa Jesucristomi catamëcë unicama aín bana ñuixunun 'imia

²⁴ Mitsux ainan 'inun 'ëx tëmëracë cupí cana cuëënin. Usai 'i cana Cristonëan camabi uni ainan 'inun tëmëra 'ain, 'ëxribi camabi menu 'icë unicama a 'unánti cupí tëmëraíbi cuëëinra cuëënin. ²⁵ Aín unicamabëtanmi mitsúnribi upí oquin aín banacama cuanun a bana ñuixunun ca Nucën Papa Diosan 'ë 'imiacëxa. ²⁶ Úín-saran nètënbí uinu 'icë úníbi a bana 'unánma 'icëbi ca bërí aín unicama, an iscëxa upí 'icë, Nucën Papa Diosan 'unánmia. ²⁷ Uisaira upí cara a bana 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmisa tancëxa. A banax ca judíosma unicamananribi 'icën. A banax ca ësai quia, Cristo ax ca mitsubë 'icën. Axa mitsubë 'ain camina aín nètënuribi abë 'iti 'ain.

²⁸ Nun cananuna Cristo ashi ñuiquin aín unicama ñuixunin. Ñuixunquin cananuna aín unicaman upí oquin cuanan, Cristonan 'aish ax cuëëncësabi oíshi 'inun quixun upí oquin 'ësëquin, aín unicama 'unánmin. ²⁹ Usaía aín unicama 'inun quixun cana Cristonën 'ë cushiocëxun ënquinma aín bana ñuixunin.

2 Ënë ñucama 'unánun cana ësöquin mitsu cain: Mitsúnmi 'acësaribi oquian Laodiceanu 'icë unicama 'imainun bëtisi bëtisi ëmanu 'icë unicamanribi 'ë iscëma 'ixunbi cana mitsu 'imainun aturibi sinánquin Nucën Papa Dios 'itsaira ñucáxunin. ² Mitsúnmi Cristomi cushicë 'aish bëtisibë bëtisibë nuibanani achúshi-saishi 'ianan upí oquin a 'unáncëma 'ixunbi bërí Cristo 'unánquin, uisaira oquin cara mitsu 'aquinti 'icë quixun 'unánun, cana mitsu Nucën Papa Dios ñucáxunin. ³ An camabi ñu 'unáncë 'ixun ca ainan cupíshi Cristonën aín unicama 'unánmia.

⁴ Cristonan 'icëa bëtisi unin paránquin mitsu 'ati-maquin sinanamiti rabanan cana mitsu ësäquin cain, ⁵ mitsu 'ura 'aíshbi 'ën sináncënëinshi mitsubë 'icësa 'aish cana mitsúxmi uisa ñu cara 'icëbëbi a ëníma Cristomi catamëti ami cushicë 'icë cuati cuëënin.

⁶ Usa 'ain camina ainan 'iisa tania Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu ainan 'imicë cupí axa mitsun 'ibuira 'ain, upitiira ami catamëti abë 'i ax cuëëncësabi oíshi 'iti 'ain. ⁷ A upí oquin 'unánan uisa cara ax 'icë quixun 'unani camina aín unían mitsu cacësabi oi, ami upiti catamëcanti 'ain. Usai 'iquin camina camabi nètën Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain.

Cristonan 'aísha uni bëtisi 'icë quicë bana

⁸ An uni bëtisi bëtisi bana ñuixunquin paráncë unicaman mitsu, Cristomi catamëcë 'icëbi, ami manúnun quixun paránti rabanan camina bërúancati 'icanin. A unicaman ca Cristo ñuiquinma atúnbi sinánxun unin ñuicë bana 'imainun ënë nètënu 'icë ñu sinánti, a banacamaishi uni 'unánmia.

⁹ Cristonëx ca uni 'icën, 'aíshbi ca uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë usaribi 'icën. ¹⁰ Ax cushiira 'ixuan an 'imicëxma ca ángelcama 'imainun ñunshíncamaribi 'imainun uisa ñun cushi cara, acamaxbi ñancáishi 'iti 'icën. Usa 'ain ca Cristobëmi achúshisa 'ain, aín cushi anúnmi Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'ati ax mitsubë 'icën. ¹¹ Mitsux usai Cristobë achúshisa 'aish camina Nucën Papa Diosnan cupí 'unántioracacësaribi 'ain. Judíos unicamaxa chamaratsu 'aish 'unántiocë usa 'aíshmabi camina Cristonënbia mitsun sinan upí 'imianan ñu 'aisama 'ati ëmicë 'aish, Nucën Papa Diosnan cupí 'unántiocësa 'ain. ¹² Mitsun, Nucën Papa Diosan ca bamacëbi Cristo baísqumiacëxa quixun 'unánquin, an ca a cushínbi 'ë iëmiti 'icë quixun 'unani camina ax 'íasaribiti nashimicë 'aish Cristobëbi bamacë acëñun maíncëx abëbi baísquiasa 'ain. ¹³ Mitsun cuëëncësa oquinshi ñu 'aími bamacësa 'ianan judíos unicamaxa 'icësaribiti 'unántiorcacëma 'aish ainanma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan a cupíshi mitsun 'uchacama téréxunquin Cristobë baísqüicësa mitsu 'imiäxa. ¹⁴ Usa 'ixun ca Nucën Papa Diosan nun 'uchacama téréxunquin, nun nu Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acëma 'icëbi Cristo i curúsocënu bama cupí, nun 'uchacama sinántëcënxunma nu téréxuancëxa. ¹⁵ Usonan ca Cristonën i curúsocënu bamaquin uisa ñunshinax cara uisaira cushiñu 'icë, abi camabi unían 'unánun ñusmoquin cushiñuma 'imiacëxa.

Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'iti bana

¹⁶ Atúan 'acësaribi oquinmi ñu pianan ñu xëaima 'ianan camabi nètë ca bëtisi nëtësaribi 'icë quixun sinánan 'uxë isícëbëa atux 'icësa 'ima 'ianan anun tantiti nètën atux 'icësaribiti 'iama oquian unin ñuicëxunbi camina tantima 'ain. ¹⁷ Uisai cara Cristo ucë 'ain 'iti 'icë quixuan unin sinánun ca ënë ñucama 'iacëxa. Usa 'aínbi cananuna Cristo uá 'ain ainan 'ixun, uisa caranuna Cristobë 'iti 'ai quixun 'unanin. ¹⁸ Atúnbi ca —'ëx asama 'ixun cana Nucën Papa Diosma ángelcamaishi rabiti 'ai —quixun sinánquin atúnbi sináncë ñu ñui rabíquin unicana bana ñuixunia. Usa 'ain camina Cristonan 'iti ëntin rabanan atúan mitsu ñuixuncë bana a tantima 'ain. ¹⁹ A unicaman ca ami sináncëma 'ixun Cristonëan ësäquin aín unicama 'imiti a sinanima. An ca aín unicama asaribi upí 'inun Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'imia. Aín mëcën, aín xo, aín imi acamañu 'aíshbia uni achúshi 'icësaribi oquin ca Cristonën aín unicamaxa 'itsa 'aíshbi bëtisin sináncësabi oquin sináncë 'aish achúshisa 'inun 'imia.

²⁰ ¿Mitsux 'uchatëcënxma Cristobë bamacësa 'aíshbi caramina uisa 'aish bërámami unin ñuicë ënë nètënu 'icë ñuishi sinánquin rabicësa 'itëcënin? ²¹ Axa usai 'icë unicamax ca ësai quia:

—Nucën Papa Diosbë upí 'inuxun camina bëtisi bëtisi ñu ramántima 'ain, camina bëtisi bëtisi ñu pitima 'ain, camina bëtisi bëtisi ñu min mëcënan bitima 'ain. ²² Usoquian ñuicëxbi ca a ñucama cëñutia, a banacamax ca unían sinánxun ñuicëshi 'icën. ²³ —Usaquin 'ën ñu 'acë ax ca aséribi 'icë —quixun sinánquin an usashi oquin

ñu 'acè uni a isquin ca uni itsin sinánti 'icèn, ax isa asérabi sinánñuira 'icè quixun. Usa 'aínbi ca usaquin ñu 'aíbi aín nuitu usabi upíma 'ia.

II. AXA JESUCRISTOMI CATAMÈCÈ UNICAMAX CA ÈSAI 'ITI 'ICÈ QUICÈ BANA (3.1-4.6)

3 Cristonan 'aish camina mitsux axa bamax baísquicēsariibi 'ain. Usa 'ain camina ax, asaribi cushiira 'aish aín Papa mēqueu tsócè, ax cuēncēsabi oi 'itishi sinánti 'ain. ² Camina ènè menu 'icè ñuishi sinánquinma Cristo cuēncēsa oishi 'iti sinánti 'ain. ³ Mitsun 'ucha cupía Cristo bama 'ain camina 'uchatēcēntimoi abè bamacēsa 'ain. Usa 'aish camina axa baísquitancèx abè 'ain, mitsúxriibi aín Papabè 'ain, mitsux Cristobè 'aish. ⁴ Cristo, anun nux tsóti, axa upíra 'ianan cushiira 'aish utēcēncèbè camina nētētimo abè 'ianan asaribi upíshi 'iti 'ain.

Bērāma 'acēsa oquin ñu 'aisama 'atēcēntima bana

⁵ Usa 'ain camina bēramami 'acansa oquin Nucèn Papa Diosnanma unicaman 'acēsa oquin ènè menu 'icè ñuishi 'ati sinántēcēntima 'ain. Unix ca aín xanuma 'aínbi bētsi xanubè 'itima 'icèn. Usaribiti ca xanu aín bēnēma 'aínbi bētsi unibè 'itima 'icèn. 'Imainun ca uni xanúxmabi bētsi unibè 'itima 'icèn. 'Imainun camina ñunshinacēquin 'atima ñu 'ati cuēntima 'ain. Camina ñuñu 'itishi sinántima 'ain. Ñuñu 'itishi cuēncè unix ca Nucèn Papa Dios rabima, a cuēncè ñuishi rabicēsa 'icèn. ⁶ Usai 'ia, ax cuēncēsabi oi 'iisama tancè unicama ca Nucèn Papa Diosan uisa cara oti 'icè usoquin castícanti 'icèn. ⁷ Jesucristo 'unáncēma pain 'ixun camina mitsúnriibi usa ñucama 'acèn. ⁸ Usa 'ain camina bērāma 'á 'ixunbi ènè ñucamaribi ènti 'ain: Bētsi unibè nishánanti, 'imainun bēnētishi nishti, 'imainun bētsi unibè 'atimonanti, 'imainun bētsi unimi 'atimati banati. ⁹ Acama èanan camina bērāma 'atimaquin sinan 'ixunbi bēri Cristonèn sináncēsa oquinshi sináncanin. Usa 'aish camina cēmēi paranántima 'ain. ¹⁰ Mitsun bētsi oquin sinánquin camina Cristonèn sináncēsa oquin sinánti 'ain. Usai 'iquinmi a upí oquin 'unánun ca an unio 'ixun Nucèn Papa Diosan mitsu 'imia. ¹¹ Judíosma unicama 'imainun judíos unicama, 'unántioracacè unicama 'imainun 'unántioracacēma unicama, bētsi menu 'icè unicama 'imainun raēcēma unicama, an uni ñu mēēxuncè unicama 'imainun an uni ñu mēēxuncēma unicama, a unicamaxbi ca Cristonan 'aish bētsibè sēnèn 'icèn. A unicamaxbi ca Cristo abè 'ain Cristonainshi 'icèn.

¹² 'Itsaira nuibaquin ca Nucèn Papa Diosan ainan 'aish an iscèx upí 'inun mitsu caísacēxa. Usa 'ixun camina mitsúnriibi bētsi uni nuibaquin upíoti 'ain. Usoquin 'anan camina —'èx cana bētsi unisamaira 'aish upí 'ai —quixun sinántima 'ain, masáquin sinani camina bēnētishi unimi nishtima 'ain. ¹³ Mimi nishquian unín 'atimocèxunbi aribi 'atimoíma camina usaquian mi 'acè ñucama a manu abè upíshi 'iti 'ain. Nucèn 'Ibu Cristonēan tērēnxunquin mitsun 'uchacama

manucēsariibi oi camina axa mimi 'uchacè uni aín 'ucha manumi abè upí 'iti 'ain. ¹⁴ Èsai 'inux camina bētsibè nuibananti 'ain. Bētsibè nuibanancè 'aish camina 'itsa 'ixunbi bētsin sináncēsa oquinshi sinánan 'èn mitsu cacēsabi oi 'icanti 'ain. ¹⁵ Usa 'aíshmi 'itsa 'aíshbi achúshisaishi 'aish chuámashirua 'inun ca Nucèn Papa Diosan mitsu ainan 'imiacēxa. Usa 'inúan an mitsu 'imicèx camina usai 'iti 'ain. Usai 'iquin camina cuēnquin a —asábi ca —quixun cati 'ain.

¹⁶ Bētsi bana 'acēsamaira oquin Cristonēxa a ñu quicè bana sinani camina axa quicēsa oíshi 'icanti 'ain. 'Ianan camina a bana upí oquin 'unani 'unánmianani 'èséánani 'icanti 'ain. 'Ianan camina a rabi Nucèn Papa Diosan banan cantanan mitsúnmi 'acè bananriibi a rabi cantati 'ain. Camina Nucèn Papa Dios min nuitu mēu sinánquin —asábi ca —cai cantati 'ain. ¹⁷ Uisa ñu caramina 'ain, a upí oquin 'anan camina banairibi upiti banaquin mitsux Nucèn 'Ibu Jesúsnan 'ixun a 'axuncēsa oquin 'ati 'ain. 'Anan camina Cristonan 'ixun Nucèn Papa Dios —asábi ca —cati 'ain.

Cristonèn unix ca bētsi unibè èsai 'iti 'icè quicè bana

¹⁸ Asérabia ax Nucèn 'Ibu Jesucristomi sináncè xanux ca aín bēnēan cacèxun cuati 'atimaquin sinanima abè upíshi 'iti 'icèn. Bēnēñu xanucama, mitsux camina usai 'iti 'ain. ¹⁹ 'Imainun camina xanuñu unicama, mitsúnriibi mitsun xanu nuibanan, masá sinánquin timatima 'ain. ²⁰ Papañu tuácama, mitsúnriibi camina mitsun papabētan mitsun titan cacèxun a cuébíquinma aín bana cuaquin an cacēsabi oquin ñu 'ati 'ain. Usáimi mitsux 'ia isi ca Nucèn 'Ibu Jesucristo cuēñia. ²¹ Bēchicēñu unicama, mitsun camina min bēchicēñēan 'atima ñu 'aia isquin a 'axunma 'anun caquinbi 'aisamaira oquin ñu catima 'ain, usaquinmi cacèxuan masá nuituquin —cana upí oquin ñu 'ati 'unanima —quixun sinánti raban. ²² An uni ñu mēēxuncè unicama, mitsúnriibi camina an mi ñu mēēmīcè unían cacēsabi oquin 'ati 'ain. 'Aquin camina axa cuēñun an iscēbētan upí oquin 'anan an iscèxunmabi, 'èn 'Ibu Dios ca ènè ñu mēēti 'èn upí oquin 'ati cuēñia quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain. ²³ Uisa ñu caramina 'ain, abi camina 'aisabi tanquin —unishima 'èn 'Ibu Jesucristoribi cana ènè ñu 'axuní —quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain. ²⁴ Usaquin ñu 'aquin camina 'unanin, ax Nucèn 'Ibu 'ixun ca Cristonèn mitsun a ñu mēēxuncè cupí, cuēñmiquin aín nētēnu abè xēnibua 'aínbi tsónun mitsu biti 'icè quixun. ²⁵ Usa 'aínbi ca an 'aisama ñu 'acè uni, a aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icè usoquin Nucèn Papa Diosan 'ati 'icèn. Usa 'ain ca 'apu uni, 'imainun 'apuma uni, uisa uni cara, acamaxbi 'aisama ñu 'acè 'aish an ñu 'acè usaribi oquin castíancè 'iti 'icèn.

4 Mitsux an uni ñu mēēmīcè uni 'ixun camina an mi ñu mēēxuncè unibè upí 'ianan upí oquin cupíoti 'ain. Usa 'ixun camina uni ñu mēēmīquin sinánti 'ain, —'èxriibi cana Nucèn Papa Dios naínu 'icè an ñu mēēmīcè 'ai —quixun.

² Ami manúquinma ábi sinani camina atsánquin èníma Nucèn Papa Diosbè banati 'ain. —Asábi ca —quix-

un cai camina abë banati 'ain. ³ Abë banaquin camina nun unían 'unánma bana Cristo ñui quicë ñuixunuan 'aquinun Nucën 'Ibu Dios ñucáti 'ain. A bana uni ñuixuncë cupí cana sipuacë 'ain. ⁴ Atúan cuaisabi oquin, unicama aín bana ñuixunquin 'unánminun camina 'ë Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain, 'ën ax cuëncësabi oquin 'anun.

⁵ Uisa nētēn caramina axa Cristomi sináncēma unibē 'ain, a nētē ñancáishi inúmima camina upí oquin sinani abë banati 'ain. ⁶ Unibē banai camina upí oquian sinánun upí sinánñiu 'aish upitishi banati 'ain. Usa 'ixun camina mia ñucácēxun caramina uisoquin cati 'ain quixun 'unánti 'ain.

III. BĒRUANX 'INUAN PABLONĒN CA (4.7-18)

Bērúanxa 'inuan Pablonēn Colosasnu 'icē unicama ca

⁷ Nun nuibacë xucën Tíquico, an upí oquin 'ë 'aquianan 'ëbētan Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin uni bana ñuixuncë, an ca mitsu isi cuanxun nun 'acë 'imainun 'ëx usai 'icëcamaribi mitsu ñuixunti 'icēn. ⁸ 'Ëx cana usa 'ai quixun caquian mitsu upí oquin sinánminun cana a mitsu isi cuanun xutin. ⁹ 'Imainun cana mitsubēa Colosasnu 'icē uni Onésimo, axribia Jesucristomi catamēcē 'aish nubē nuibanancē, aribi xutin. Usa 'ain ca a uni rabētan ēnuxun nun 'acë 'imainun ēnuaxnu 'icēcama mitsu upí oquin ñuixunti 'icēn.

¹⁰ Acēñun 'ë sipuacancē Aristarco, 'imainun Bernabēnēn sēcēnanē, Marcos, anribi ca bērúanx 'inun mitsu camia. A ñuiquin 'ën cacē 'ixun camina Marcos mitsu isi cuania upí oquin bicanti 'ain. ¹¹ 'Imainun ca Jesús,

Justo caquinribi anēcē, anribi mitsu bērúanx 'inun camía. Cristomi catamēcē judíos unicamama, rabé 'imainun achúshi ēnéinshi ca 'ëbētan Nucën Papa Diosnan 'iti bana ñuixuanxa. Atun ca 'ë upí oquin sinánmiaxa. ¹² Axribia Colosasnu 'icē uni, Epafras, anribi ca bērúanxmi 'inun quixun mitsu camía. An ca Cristo cuëncësabi oquin 'anan camabi nētēn Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunia, ami sinánti ēnquinmami ax cuëncësabi oquinshi upí oquin 'anun. ¹³ Cana mitsu cain, 'ënbi cana 'unanin, Epafrasnēn ca mitsu 'imainun axa Laodicea 'imainun Hierápolis ēmanuax Jesúsmi sináncē unicama 'itsaira sinánquin, camabi nētēn ēnquinma Nucën Papa Dios ñucáxunia. ¹⁴ Lucas an uni roncē, axa nubē nuibanancē, abētan ca Demas-nēnribi bērúanxmi 'inun quixun mitsu camía.

¹⁵ Laodiceanuaxa ax Jesúsmi catamēcē unicama 'imainun camina Ninfascēñun aín xubunua 'icē axa Jesúsmi catamēcēcamaribi bērúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁶ Mitsun pain timéxun istancēxun camina ēnē quirica Laodiceanuaxa Jesúsmi catamēcēcamaribia isnun atu buánmiti 'ain. 'Imainun camina Laodiceanu 'icē unicaman isnun 'ën buánmicē quirica itsi aribi mitsu súnribi bixun isti 'ain. ¹⁷ Arquipo aribi camina Nucën 'Ibu Diosan 'ináncē ñu mēēti a ēnquinma upí oquin 'axunun cati 'ain.

¹⁸ 'Ëx Pablo 'ixun cana 'ën mēcēnanbi cuēñeoquin bērúanxmi 'icánun quixun mitsu cain. Usa 'ain camina 'ëx cana unin sipuacē 'ai quixun manúquinma sinán-canti 'ain. Nucën Papa Diosan nuibacēxmi chuá-mashirua 'aish cuēñi upitax bucucanti cana cuēñin. Ashi, Pablo.

1 Tesalonicenses

Pablonëan abë 'icë unicamabëtan Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicama quirica cuënëoxuan

1 'Èx Pablo 'ixun cana Silvano 'imainun Timoteobëtan Tesalónica ëmanuaxmi Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristonan 'icë, mitsu ënë quirica buánmin. Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin chuámarua 'aíshmi bucunun mitsu 'aquinti cananuna cuëënin.

I. USAI CA AX 'IAXA QUIXUAN PABLONËN ÑUIA BANA (1.3-3.13)

Tesalónicanu 'icë unicaman ca upí oquin Jesucristo ñuicë bana cuatia quixuan Pablonën ca

² Mitsúxmi asérami Nucën 'Ibu Jesucristomi cushicë 'ain cananuna camabi nëtën abë banaquin —asábi ca —quixun cain. ³ Nucën Papa Diosbë banaquin cananuna mitsúnmi amiira pain catamëquin ax cuëncësabi oquin 'anan, upí oquin unicama nuibaquin 'aquianan, a ëníma, Nucën 'Ibu Jesucristonën ca ax quicësabi oquin nu 'imiti 'icë quixun manucëma cupí —asábi ca —quixun a cain. ⁴ Nun xucéantu, asérami ca Nucën Papa Diosan nuibaquin ainan 'inun mitsu caísaxa quixun cananuna 'unanin. ⁵ Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun bana ñuixunquin cananuna nun cuëbitainshi banaquinma, aín Bëru Ñunshin Upitan nu sinánmicëx Nucën Papa Diosmi cushicë 'ixun aín bana mitsu ñuixuan. Nun ñuicë banax ca cëmëma 'aish asérami 'icë quixun 'unáncë 'ixun cananuna upí oquin a bana mitsu ñuixuan. Mitsúxmi upí 'iti cupí cananuna mitsubë 'aish usai 'ia quixun camina 'unáncanin.

⁶ Nux 'icësaribiti 'ianan Nucën 'Ibu Jesús 'iásaribiti tëmëraibi camina mitsux Jesucristo ñuicë bana cuati ainan 'aish Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx cuëëinra cuëëan. ⁷ Tëmëraibi usari 'i camina mitsux Macedonia menu 'icë 'imainun Acaya menu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman cuacëx upíira sinánñu 'ain. Usaími 'ia mitsu cuaquin ca —usai ca Jesucristonan unicama 'iti 'icë —quixun sináncania. ⁸ Usaími mitsux 'icëbëtan ca Macedonia 'imainun Acayanu 'icë unicamainshima, bëtsi bëtsi menu 'icë unicamanribi Jesucristo ñuicë bana 'unánan mitsúxmi asérami Nucën Papa Diosnan 'icë cuaxa. Nun ñuixuncëxunmabi ca camabi unin, uni raírinëan camabi menuxun mitsu chanioia cuaquin, mitsux camina asérami Nucën

Papa Diosmi upiti catamëti quixun 'unania. ⁹ Usa 'ixun ca nun cacëxunmabi mitsúnmi nu upí oquin bicë a ñuia. Ñuianan ca mitsux ismina unínbia 'acë ñuishi rabia 'ixunbi a ënquin, axëshia Dios 'aish bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios, ashi rabianan ax quicësabi oi 'i quixun ñuia. ¹⁰ Acama ñuianan ca mitsun camina Nucën Papa Diosan Bëchicë Jesús bamacëbia anbi baísquimia, axa naínuax uti caini quixunribi ñuia. Ax ca an Nucën Papa Diosan, uni aín 'ucha cupí castí-cancëbëtanbi, ainan 'icë nu iémiti a 'icën.

Tesalónica ëmanu 'icë unicama Pablonën bana ñuixuan

2 Nun xucéantu, mitsúnbi camina, nun bana ñuixuncëxun asérami cuaxun 'unanin, nux cananuna mitsu isi ñancábi cuancëma 'ai quixun. ² Filipos ëmanuxun ca nu ñui 'atimati bananan bëtsi bëtsi oquin unin nu tëmërami axa quixun camina 'unanin. Usai tëmëratancëxunbi cananuna Nucën Papa Diosan 'aquincëxun mitsuribi Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun a bana ñuixuan, 'aisamaira uníxa numi nishcëxunbi. ³ Nun cananuna Jesucristo ñuiquin bëtsi oquin uni bana ñuixuncëma 'ain. 'Imainun cananuna 'atimaquin sinanx banaquin uni paráncëma 'ain. ⁴ Usama ca, Nucën Papa Diosanbi ca asérami caranuna aín bana uni ñuixunti 'ai quixun upí oquin 'unántancëxun —atun ca asérami 'ati 'icë —quixun sinánquin aín bana unicama ñuixunun nu cacëxa. Usaquin 'anun cacë 'ixun cananuna an —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'icë —quixun unicama ñuixunin. Usaquin 'aquin cananuna Jesucristo ñuiquin unicama cuëenmiti sinánquinma, Nucën Papa Dios, an camabi unin nuitu 'unáncë, axëshia cuëëntanun uni bana ñuixunin. ⁵ Mitsúnbi camina 'unanin, uisa 'aíshbi cananuna mitsúnmi nux cuëëncësa oquin nu ñu 'axúnun quixun sinani cëmëi banacëma 'ain. Mitsun curíqui binuxun cananuna mitsu paráncëma 'ain. Nucën Papa Diosanbi ca usai 'ia nu isaxa. ⁶ Uisa nëténbi cananuna, raíri unicamanribia 'amainun camina mitsúnribi nu rabiti 'ai quixun sináncëma 'ain. Unin ca nun nu asérami Cristonën xucë 'ixun aín bana ñuixuncëxun upí oquin a bana cuaquin nun cacësabi oquinshi 'ati 'icë quixun 'unánxunbi cananuna unían nu rabiti sináncëma 'ain. ⁷ Nun cananuna xanúan aín tuá chamara 'icë anun cuëënquin 'acësa oquin, 'itsaira nuibaquin mitsu 'aquian. ⁸ Usa 'ixun cananuna 'itsaira nuibaquin, Jesucristomi catamëti iéti banaishi ñuixunquinma Nucën Papa Diosan nu 'unán-

micë ñucamaribi mitsu 'unánmisaira tan. Usa 'ixun cananuna nuibairaquin mitsu 'itsaira sinanin.

⁹ Nucën xucéantu, mitsun camina 'unanin, nun cananuna pitiñuma 'ianan nun curíqui cēñuti rabanen tēmērai atsánquinbi ñu mēēan. Micama uinu 'icē uníxbia nu ñu 'ináncasi bēnēnunma cananuna nētēn 'anan, imēribi nun cuēēncē ñu bití cupí usoquin 'an. 'Anan cananuna Jesucristomi catamēti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icē quixun caquin mitsu bana ñuixuan. ¹⁰ Mitsun camina 'unanin, Nucën Papa Diosanribi ca 'unania, nux cananuna mitsúxmi Jesucristomi catamēcē 'ain mitsubē 'ixun uisa ñu 'atimabi 'aima upí 'ia quixun. Usai 'ia ca uinu 'icē unínbi nu 'uchocēma 'icēn. ¹¹ Usaribi oquin camina 'unanin, unían aín bēchicē 'acēsaribi oquin cananuna mitsu achúshi achúshi upí oquin sinánmiquin 'ēsēa quixun. ¹² Mitsúxmi Nucën Papa Dios, axa upíira, ax mitsubē 'ain, aín nētē upí anu abē 'iti sinani, an sinánmicēsabi oíshi aín uni 'aish 'inun quixun cananuna mitsu upí oquin 'ēsēquin 'unánmian.

¹³ Nun Nucën Papa Dios cuēēncēsabi oquin aín bana ñuixuncēxun cuaquin camina —a banax ca unínbi sináncēma 'icēn, asérabi Nucën Papa Diosan sinánmicēxun ca nu ñuixuncanía —quixun sinan. A banax asérabi ainan 'ain camina mitsux a cuati Nucën Papa Diosnan 'ain. Mitsux usai 'ia 'unánquin cananuna nētēquinma a —asábi ca —quixun caquin rabin. Mitsúnmi —a banax ca asérabi 'icē —quixun cuatia ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiáxa.

¹⁴ Nucën xucéantu, mitsux camina Judea menuaxa Jesucristomi catamēti Nucën Papa Diosan unicamax 'icēsaribi 'ain. Acama ca aín aintsí 'ixunbi judíos unicaman bētsi bētsi ocēxa. Usaribi oquin ca mitsuribi mitsun aintsinbi bētsi bētsi oxa. ¹⁵ Aín raran bēráma an Nucën Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē uni raírí 'ásaribi oquin ca Judeanu 'icē unin Nucën 'Ibu Jesús 'acēxa. Usa 'ixun ca nuribi nun bana cuaisama tanquin aín ēmanuax cuantánun quixun bētsi bētsi ocēxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Dios cuēēncēsa oquin 'ati sinanima unicamamiribi nishia. ¹⁶ Nun judíosma unicama Cristomi sinánun bana ñuixuinisa taniabi ca usaquinu bana ñuixunun nu ēncēma 'icēn. Usai 'ia aín 'ucha cēxtutia ca Nucën Papa Diosan 'aisamaira oquin castícanti 'icēn.

Tesalónicanu 'icē unicama isía Pablo cuainsa tan

¹⁷ 'En xucéantu, mitsubē ēnanantancēxun cananuna isquinmabi mitsu 'itsaira sinanin. Usa 'aish cananuna mitsu isi cuainsaira tanin. ¹⁸ Cuanti cananuna sinan. Raírínēxa cuancēbēmabi, cana 'ēxēshi 'itsai mitsu isi cuainsa tan. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanēn 'apun nux cuanti bēaraxa. ¹⁹ ¿Nucën 'Ibu Jesucristo ucēbētan añu isti caranuna cuēēnin? Abē 'icē mitsu isi cananuna cuēēnra cuēēnti 'ain, nun mitsu aín bana ñuixuncē cupí camina abē 'ai quixun sinani. ²⁰ Nun 'aquincēxmi upiti Jesucristomi catamēcancē cupí cananuna cuēēnquin upí oquin sinanin.

³ Mitsu istēcēncēma 'aish cananuna uisa caramina 'ai, caramina asérabi Jesucristomi sinani quixun sinani bēnēan. Bēnēti nuxēshi Atenas ēmanu bērúanan ² nucën xucēn Timoteo mitsu istánun quixun xuti cananuna sinan. Anribi ca ami sináncē 'ixun —Jesucristomi catamēti ca uni ainan 'iti 'icē —quixun Nucën Papa Diosan bana nubētan camabi uni ñuixuanxa. Usa 'ixun ca cuantancēxun an mitsúxmi Jesucristonan 'aish tēmēraíbi ami manuaxma 'inun upí oquin 'ēsēquin mitsu cushiote 'icēn. Mitsúnbi camina 'unanin, Nucën Papa Diosan unicamax ca bētsi unían bētsi bētsi ocē 'iti 'icē quixun. ⁴ 'Anan cananuna mitsubē 'ixun, unin ca nu bētsi bētsi oti 'icē quixun mitsucan. Usai cananuna 'ia quixun camina 'unáncanin. ⁵ Mitsux usai tēmēraia cuati bēnēquin cana mitsun caramina asérabi Jesucristomi catamēti ēncēma 'ai quixun isnun Timoteo xuan. Mitsu sapí ca ñunshin 'atimanēn 'apu, an uni paránquin 'aisama ñu 'ati sinánmicē, an Jesús ñuicē bana ēnun quixun sinanamíaxa quixun cananuna sinan. Usa 'ixun cananuna nun nu mitsu bana ñuixuncē ax ca ñancáishi 'iti 'icē quixun sinan.

⁶ Usa 'aínbi ca Timoteonēn mitsunuax uxun nu caxa, mitsun camina asérabi Jesucristomi catamēanan bētsi-bē bētsibē nuibananquin, nun mitsu 'acēsaribi oquin 'itsaira istisa tanquin nu sinani quixun. ⁷ Nun xucéantu, usámi mitsux asérabi Jesucristomi catamētia cuaquin cananuna unin nu bētsi bētsi omainun raírí ñu cupíríbi tēmēraquinbi masá nuituquinma upí oquinshin sinani cuēēnin. ⁸ Usa 'aish cananuna mitsúxmi Nucën 'Ibu Jesúsmi asérabi sinania cuati mitsu sinani masá nuitutancēxunbi upí oquin sinani cuēēnra cuēēnin. ⁹ Mitsu sinani cuēēnquin, Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin rabiquinbi, cananuna uisaira oquin caranuna rabiquin a cati 'ai quixun 'unaniman. ¹⁰ Jesucristomi catamēquin aín cuēēncēsabi oi 'ianan upí oquinra a 'unánun mitsu 'aquini cuanúan nu 'iminun quixun cananuna nētēn 'anan imēribi abē bannaquin Nucën Papa Dios ñucatin.

¹¹ Nucën Papa Dios abētanbia Nucën 'Ibu Jesucristonēn mitsu isi cuanti nu 'aquinti cananuna cuēēnin. ¹² Mitsúnmi bēráma 'icēsamairai upitiira bētsibē nuibananquin raírí uniribi nuibanun, Nucën 'Ibu Jesucristonēn mitsu 'aquinti cananuna cuēēnin, usai 'iquinmi nun mitsu 'acēsaribi oquin mitsun camabi uni nuibanun. ¹³ Usoquian an 'aquincēxmi asérabi a 'inamēcē 'aish ami cushicē 'icēa, Cristo aín unicamabē utēcēncēbētan, Nucën Papa Diosan añu 'uchañumabi 'icē mitsu isti cananuna cuēēnin.

II. 'ATIMA ÑU 'AXUNMA 'ANUN QUIXUAN PABLONĒN 'ĒSĒA BANA (4-5)

Nucën Papa Dios cuēēncēsabi oi 'iti bana

⁴ Nucën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesús cuēēncēsabi oquin 'ēsēquin cananuna ēsaquinribi mitsu cain, usai 'ianan caramina uisaira oquinribi Nucën Papa

Dios cuëentanun 'ati 'ai quixunu mitsu 'unánmicësabi oquin 'aquinbi camina mitsun 'acësamaira oquin camba nètèn 'ati 'ain.

² Nucèn 'Ibu Jesusan cacësabi oquin nun mitsu cacë bana camina mitsun 'unanin. ³ Nucèn Papa Dios ca cuëènia mitsúxmi ainan 'aish ax cuëèncësabi oíshi 'iti. Ax ca cuëènia mitsun xanuma, xanu itsibè 'itima 'ianan xanúxmbabi bëtisi unibè 'itima. ⁴ Ax ca cuëènia, mitsúnmi xanu bitancëxun masóquinma abè nuibananquin upí oxun 'iquinti. ⁵ Ca cuëènia, mitsúxmi an Nucèn Papa Dios 'unáncëma unicamaxa ñunshini aín cuëèncësabi oíshi xanubè 'icësaribiti 'itima, ⁶ 'ianan aín xanubè 'i bëtisi unimi 'uchatima. Usaía ax 'icë uni a ca aín 'ucha cupí, Nucèn 'Ibu Jesucristonèn uisa cara oti 'icë usóquin 'ati 'icën, nun mitsu ñuixuncësabi oquin. ⁷ Nucèn Papa Diosan ca usaquin ñu 'atima 'anux ainan 'inun nu 'imicëma 'icën. Ama. Ax cuëèncësabi oquin 'ai upíshi 'inun ca nu ainan 'imiaxa. ⁸ Usa 'ain ca, ui unin cara nun mitsu 'unánmicë banacama ènè cuaisama tania an, unin banama, Nucèn Papa Dios, an aín Bëru Ñunshin Upí nu 'ináncë, aín bana timaia.

⁹ Nucèn Papa Diosan 'unánmicëxunmi upí oquin 'unáncë cupí cana, axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca bëtisibè bëtisibè nuibananti 'icë quixun mitsu cuëñoxuniman. ¹⁰ Usai 'iti 'unani camina mitsux Macedonia menu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamaxabè nuibananin. Usa 'icëbi cananuna mitsux 'icësamairaimi camabi nètèn upitiira nuibananun quixun mitsu cain. ¹¹ Camina upítaxèshi bucuquin uni raíri ubíoquinma mitsun ñu mëëtishi mitsúnbi 'ai bucuti 'ain, nun mitsu cacësabi oi. ¹² Usai 'i camina axa Jesucristomi sináncëma unicaman upí uni 'icë 'unáncë 'ianan, ñuñumaribi 'icantima 'ain.

Nucèn 'Ibu Jesucristo utëcënti bana

¹³ Nucèn xucéantu, bamacë unicamax cara uisai 'iti 'icë quixun 'unáncëma mitsux 'iti cananuna cuëèniman, an ènè ñu 'unáncëma unicamaxa aín aínsi bamacëbè 'icësaribitími mitsux 'aisamaira masá nuitutima cupí. ¹⁴ Jesús ax ca bamatancëx baísquiacëxa quixun 'unáncë 'ixun cananuna, a 'imiasaribi oquin ca axa ami catamëcë 'aish bama unicama Jesucristo utëcëncëbëtan Nucèn Papa Diosan baísquimiti 'icë quixun 'unanin.

¹⁵ Usa 'ain cananuna Nucèn 'Ibu Jesusan nu cacësabi oquin mitsu cain, ax ucëbëa aín uni bamacamax baísqicëma pan 'ain cananuna bamacëmacama nux Nucèn 'Ibu Jesucristobè 'itima pan 'ain. ¹⁶ Nucèn Papa Dios axbi quicëbëtan, aín ángelcaman cushi an munuma banaquin aín manè banañu, anun Nucèn Papa Dios rabiti, a bana obëtsinmainun ca Nucèn 'Ibu Jesucristo axbi naínuax unuxun 'aia. Usai 'icëbè ca axa Jesucristomi catamëcë 'aish bama unicamax pain baísquiti 'icën. ¹⁷ Usacëbè cananuna Nucèn Papa Diosan 'imicëx, bamacëmacama nuxribi atubèbi biranani manámiquiquianx, nètè cuin mëúcüax, Nucèn 'Ibu Jesús bè birananuxun 'ain. Usaquiani cuanx cananuna Nucèn 'Ibu Jesucristobè xëñibua 'ainbi ènánanti-

moi 'inuxun 'ain. ¹⁸ Usa 'ain camina ènè bana, abëmi 'icë unicamaxabè masá nuituaxma 'inun quixun ñuixuni, sinánmiananti 'ain.

5 Nucèn xucéantu, uisa nètèn 'ianan cara uínsaran Nucèn 'Ibu Jesucristo utëcënti 'icë quixun cananuna mitsu cuëñoxuniman. ² Mitsun camina upí oquin 'unanin, unían sinánmabia an ñu mëcamacë uni imé ucësa usaribi ca anúan Nucèn 'Ibu Jesucristo uti nètè 'iti 'icën. ³ Axa Jesucristomi sináncëma unicamaxa: "Chuámashi cananuna bucuin, uisa ñunbi ca nu uisotima 'icë" quicëbëbi ca anúan cëñúcanti nètè atun sináncë 'aímabi unuxun 'aia. Xanu tuñunèn ca anúan ax bacénti nètè sënécëbëtan paë taníma 'ima. Usaribiti ca axa usai banacë unicama anúan cëñúti nètëa ucëbè iëtima 'icën. ⁴ Usa 'ainbi camina mitsux axa Jesucristomi sináncëma unicama 'icësa 'ima. Usa 'aish camina mitsux aín nètè sënécëbëa Nucèn 'Ibu Jesucristo ucëbè ratútima 'ain, an mëcamacë unían aín ñu mëcamaquin ratucëxa uni 'icësa camina 'icantima 'ain. ⁵ Nucèn Papa Diosan 'aish camina mitsux an nètèn upí ñu 'acë unisa 'ain. Cananuna an imé ñu 'atima 'acë unicamasama 'ain. ⁶ Usa 'aish cananuna uni raírisaribi 'uxcësa 'itima 'ain. Cananuna manúcëma 'aish upí oquin sináncë uni 'iti 'ain. ⁷ Axa 'uxcë unicamax ca imé 'uxia. Usaribiti ca axa paéncë unicama 'uxanan imé paënia. ⁸ Usa 'ainbi cananuna nux Nucèn Papa Diosan uni 'aish camabi nètèn upí oquin sináncë 'iti 'ain. Cristonèn ca ax quicësabi oquin 'è 'aquinia quixun sinánquin cananuna ami catamëquin uni raíriribi nuibati 'ain, ñunshin 'atimanëan nu ñu 'atima 'anun sinánmitima cupí. Cristomi catamëquin raíri uniribi nuibacë 'aish cananuna suntárunëan 'acánani ami catamëti cupí anun aín shican bëpánti manë chupa pañucësa 'ain. Usai 'iquin, Jesucristo utëcëncëbè cana asaribi upí 'iti 'ai quixun sináncë 'aish, cananuna axa ami nishcë unían 'ati rabanan suntárunën aín maxcá manë mañutinën mapucësaribi 'ain. ⁹ Nucèn Papa Diosan ca nun 'ucha cupí numi nishquin castícanuxun nu caíscëma 'icën. An ca Nucèn 'Ibu Jesucristo cupíshi upí 'inun iéminuxun nu caísa. ¹⁰ Jesucristo ax ca nuxnu bamacëma pain 'aish abè 'ianan bamatancëxabi abè tsónun nu cupí bamacëxa. ¹¹ Ènè ñucama sinani camina ami catamëti Jesucristomi cushicë 'inux upiti bëtisibè bëtisibè sinánmiananti 'ain, mitsúxmi 'icësabi oi.

Pablonëan axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ësëa bana

¹² Nucèn xucéantu, cananuna mitsu cain, mitsun cushicama 'imainun an mitsu 'aquincëcama 'imainun an mitsu Nucèn 'Ibu Jesús ñuiquin 'ësëcë unicama acaman mitsu cacësabi oquin 'anan camina atun bana cuati 'ain. ¹³ Atúan upí oquin mitsu 'aquincë cupí camina acama nuibaquin, aséribi ca upí uni 'icë quixun sinánquin, atun bana cuati 'ain. Camina bëtisibè bëtisibè nishánanima upí onani chuámashi bucucanti 'ain. ¹⁴ Nucèn xucéantu, ènè ñucamaribi 'anun cananuna mitsu cain, an ñu mëëtisama tanquin uni itsi ubíocë

unicama, a camina sinananun 'ësëti 'ain. Jesucristonan 'aíshbi upiti ami catamëcëma unicama a Jesucristomi upiti catamënun sinánmianan camina an Jesucristonan 'ixunbi an ñu 'atima 'ati sináncë unicama aribi upí 'inun 'aquinti 'ain. 'Aquianan camina camabi uni ami nishquinma nuibaquin upí 'inun 'aquinti 'ain.

¹⁵ Mitsu uinu 'icënbi camina bëtsi uni mimi nishquian 'atimocëxun ami nishquin aribi cupiquin nishananquintima 'ain. Usai 'ima bëtsibë bëtsibë 'aquiananquin camina camabi uni 'aquinti 'ain.

¹⁶ Masá nuitutíma camina camabi nëtën cuëëni chuámashi 'icanti 'ain. ¹⁷ Usai 'i camina camabi nëtën Nucën Papa Diosbë banacanti 'ain. ¹⁸ Uisa ñu cara 'icëbëtanbi camina mitsun Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain. Jesucristomi catamëcë 'ixunmi mitsun usaquin a cati ca Nucën Papa Dios cuëënia.

¹⁹ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan unin upí ñu 'aia camina ëmitima 'ain.

²⁰ Nucën Papa Diosan sinánmicëxuan unin ñuixuncëxun camina a bana cuaisama tantima 'ain. ²¹ Unían bana ñuixuncëxun camina, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cara quia quixun pain cuati 'ain. Cuacéxa usa 'icë camina aín bana upí oquin cuati 'ain. ²² Uisa ñuca-

max cara 'atima 'icë, acama ënquin camina uisa ñu 'atimaratsubi 'atima 'icanin.

²³ Nucën Papa Dios, an nu bënëtima chuámarua 'imiti, an mitsu upíshi 'inun 'imianan mitsun sinan, mitsun nuitu 'imainun mitsun namíxbia uisa 'uchañumabi 'inun mitsu 'imiti cana cuëënin, utëcënquian Nucën 'Ibu Jesucristonën usa 'icë mitsu isti cupí. ²⁴ Nucën Papa Dios, an ainan 'inun mitsu caíscë, an ca mitsu usoquin 'imiti 'icën, ax quicësabi oquin.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

²⁵ Nucën xucéantu, camina nu sinánquin Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain.

²⁶ Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'ixun camina axa Jesucristomi catamëcë unicama bërúanxa 'inun cati 'ain.

²⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën uni 'ixun cana an 'ë sinánmicësabi oquin mitsu cain, ënë quirica camina axa ami catamëcë unicaman cuanun ñuixunti 'ain.

²⁸ Mitsu Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëxmi mitsux upitax bucuti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

2 Tesalonicenses

Pablonëan abë 'icë unicamabëtan Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicama quirica cuënëoxuan

1 'Èx Pablo 'ixun cana Silvano 'imainun Timoteobëtan, Tesalónica ëmanuaxmi Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristonan 'icë, mitsu ënë quirica buánmin. ² Nucën Papa Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin chuámarua 'aishmi bucunun mitsu 'aquinti cananuna cuëënin.

I. JESUCRISTO UTËCËNTIA PABLONËN ÑUIA BANA (1.3-2.17)

Cristo utëcëncëbëtan Nucën Papa Diosan, 'uchañu unicama uisa cara oti 'icë quixun isti bana

³ Nucën xucëantu, mitsu sinánquin cananuna nëtëquinma —asábi ca —quixun caquin Nucën Papa Dios rabin. Mitsux camina bërámá 'icësamairai Jesucristomi catamëanan bëtsibë bëtsibë nuibanandin. Usámi mitsux 'icëbëtan nun Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin rabiti ca asábiira 'icën, anbi mitsu upíira oquin sinánmicë cupí. ⁴ A rabianan cananuna camabi ëmanuxun axa Jesucristomi catamëcë unicamaxa timëcë mitsu ñuiquin ësaquin cain, mitsux camina unían ubónan bëtsi bëtsi ocëx tëmëraquinbi tanshianan, uisa ñu cara 'icëbëtanbi ëníma Jesucristomi catamëti quixun. ⁵ Ainan cupí usai tëmëratancëxmi mitsux aín nëtënu abë 'inuan an mënóccë cupí camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Dios ax ca asérabí aín sinan upí 'icë quixun.

⁶ An mitsumi nishquin mitsu tëmëramicë unicama a usaribi oquin Nucën Papa Diosan tëmëramiti ca asábi 'icën. ⁷ Usoquin 'anan aín ángelnën cushicamabëtan, tsi rëquirucësa 'ixuan pëcacë nëbétsi, Nucën 'Ibu Jesús naínuax ucëbëtan, an nucëñun unían tëmëramicë 'icëbi mitsu chuámarua 'imiti ca asábi 'icën. ⁸ Aín ángelnën cushicamabë utancëxun ca Nucën 'Ibu Jesusan ui unicaman cara ami catamëisama tancë 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncëma 'icë, acama uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. ⁹ Usoquian xëñibua 'aínbi cëñútimoquin 'aisamaira oquin castíancë unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtë upí, aín cushían pëcacë, anu Nucën 'Ibu Jesús bëma 'aish, a 'ura 'ianan aín cushin 'aquincëma 'iti 'icën. ¹⁰ Usai ca 'iti 'icën, a nëtë anúan Nucën 'Ibu Jesucristo uti, aín unicaman —upíira ca Nucën 'Ibu Jesucristo 'icë —quixun ami sinani cuëenquin a rabinun. Mitsúnribi nun aín bana ñuixuncëxun cuati ami

catamëcë 'ixun camina aín unicamabëtanbi cuëenquin a rabiti 'ain.

¹¹ Usai 'iti cupía ainan 'inun caíscë 'ixun usai ca aín uni 'iti 'icë quixun an sináncësabi oi 'inun mitsu 'iminun cananuna Nucën Papa Dios mitsu nëtë camabi ñucáxunin. Ñucáxuanan cananuna ax cuëencësabi oquinmi mitsun upí ñu 'aisa tancë acama 'anan ami catamëtia an mitsu sinánmicëxunmi upí oquin 'anun aín cushínbi mitsu cushionun quixun a ñucatin. ¹² Usaquinmi mitsun 'acëbëtan ca Nucën 'Ibu Jesucristo, ax asérabí upí 'ianan cushiira 'icë 'unánquin unin rabiti 'icën. Rabicëbëtan ca mitsúxribi Jesucristosa 'icë unin isti 'icën. Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo an mitsu nuibaquin 'imicëx camina mitsux usa 'iti 'ain.

Axa uti cëmëi paránanti 'unáinracë uni achúshi ñuicë bana

2 Nucën xucëantu, Nucën 'Ibu Jesucristo uti 'imainun nux abë biranani timéti ñuiquin cananuna ënë bana mitsu cain. ² Aín uti nëtë ñuiquin ca unin —Nucën Papa Diosan 'unánmicëxun cana 'unanin, anúan Jesucristo uti nëtë ca uaxa —quixun mitsu cati 'icën. Camainun ca raírinëñribi —aín uti nëtë ca asérabí sënënia —quixun bana ñuixunquin mitsu cati 'icën. Raírinëñribishi ca —Pablonën ca nu, anúan Nucën 'Ibu Jesucristo uti nëtë ca sënënia quixun quirica bëmíaxa —quixun mitsu cati 'icën. Usaquian cacëxbi camina bënëti ratuti sináncasmatima 'ain. ³ Usai quicë bana ñuia cuaquinbi camina —asérabí ca —quixun sinántima 'ain. Jesucristo uti nëtë ucëma pan 'ain ca 'aisamaira unin Nucën Papa Diosan bana cuaisama tanti 'icën. Usaía 'icëbë ca aínra unicama paránquin aín bana cuanun quixun 'aisama ñu 'amiti uni achúshi, axa aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin castíancë 'iti, ax uti 'icën. ⁴ A unin ca camabi uni Nucën Papa Dios 'imainun atúan rabiquin, ax ca nun dios 'icë quixun cacë, a ñucama ënquin aishi rabinun cati 'icën. Canan ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunubi atsíanx —'èx cana Dios 'ai —quixun sinani tsóti 'icën.

⁵ ¿Mitsubë 'ixun 'ën usai ca 'iti 'icë quixun mitsu ca, a caina sináncaniman? ⁶ Mitsun camina 'unanin uisa cupí cara 'aisama uni ax aín uti nëtë sënëncëma 'aínshi aima quixun. ⁷ A unia ucëma pan 'aínbi ca anúan 'atima unin uni paránquin ñu 'atima 'ati a cushínribi unin bërí nëtëñbi ñu 'atima 'aia. An aín uti bëaracë axa nëtëcëbë cuni ca uti 'icën. ⁸ Usoquin ëncëx pain aia cëmën tapun 'atima uni a camabi unin isiabi ca Nucën

'Ibu Jesusan axira uquin aín cuëbitan uíncenëinshi 'aquin aín cushían pëcabëtsincë anúinshi cëñuti 'icën. ⁹ Cëmëi paránanti 'unáinra uni ax ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an 'imicëx aín cushibë uti 'icën. Uquin ca cushiira 'ixun unían 'acëma ñu 'itsaira aín cushínbi 'aquin uni paránti 'icën. ¹⁰ Usonan ca Jesucristomi catamëisama tancë cupía xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'itima unicama, a atun 'ucha cupíbi paránuxun uisa ñu cara 'aisama 'icë abi 'ati 'icën. ¹¹ Nucën Papa Diosanbi ca a unían parancë unicama a —aséribi ca a bana usa 'icë —quixun sinánun usoquin 'imiti 'icën. ¹² An Jesucristo ñuicë bana cuatíbi ainan 'iisama tancë 'ixun atun cuëncë ñuishi 'aquin 'atima ñu 'acë unicama, axa atun 'ucha cupíbi castí-cancë 'inun ca usai 'iti 'icën.

Nucën Papa Diosan ainan cupía iëñun caíscë unicama

¹³ Nucën xucéantu, usa 'aínbia Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin mitsu ainan 'imicë cupí cananuna Nucën Papa Dios —asábi ca —ënquinma cati 'ain. Mecama unioisama pain 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inux iéti mitsu sinánxuancëxa. Usa 'aish camina aín Bëru Ñunshin Upí an ax cuëncësa oíshi 'inun mitsu sinánmicë, a cupí 'ianan aséribi Jesucristo ñuicë bana sináncë cupí, ainan 'ain. ¹⁴ Nucën Papa Diosan ca nun nu —Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë —quixun aín bana ñuixuncëxmi ami catamëti, asaribi upí 'aish aín nëtënu abë 'inun mitsu caíscaxa.

¹⁵ Nucën xucéantu, usa 'ain camina, mitsun Jesucristomi catamëti ëntima 'ain. Ëníma 'ianan camina nun nu mitsu ñuixuncë banacama 'imainun nun nu mitsu buánmicë quiricanu 'icë banacamari bi cuaquin manuima a banacama quicësabi oi 'iti 'ain. ¹⁶ Usa 'ain cana Nucën 'Ibu Jesucristo 'imainun Nucën Papa Dios an nuibaquin nux chuámashi tani cuëñun 'imianan xëñibua 'aínbi abë 'inun nu 'imicë, ¹⁷ anbia, mitsu upí oquin sinánmianan Jesucristomi catamëti ënquinma ax cuëncësabi oquin upí banaishi ñuianan ñu upíshi 'anun 'aquinti cuëñin.

II. PABLONËN 'ËSËA BANA (3)

Nucën Papa Dios camina nu ñucáxunti 'ai quixuan Pablonën ca

3 Nucën xucéantu, ësaquinribishi cananuna mitsu cain, camabi menu 'icë unicaman nun Jesucristo ñuiquin bana ñuixunia cuanun camina Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain, nun mitsu bana ñuixuncëxun cuaquinmi —a banax ca upíira 'icë —quixun caquin mitsun 'acésaribi oquian atunribi sinánun. ² 'Imainun camina an 'atima ñu 'acë 'aisama unicaman nu ubíoxunma 'anun Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain. Camabi uníxira ca Jesucristomi catamëcëma 'icën, ³ usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Jesusan aín quicësabi oquin mitsu

ami catamëñun cushioquin, ñu 'atima 'axunma 'anun bërúanti 'icën. ⁴ Cananuna 'unanin, Nucën 'Ibu Jesucristonën 'aquincëxun camina mitsúnmi nun cacëxun bëri 'acësabi oquin ënquinma 'ati 'ai quixun. ⁵ Nucën 'Ibu Jesucristonëan —Nucën Papa Diosan ca aséribi mitsu nuibatia —quixun upí oquin 'unánan, ax 'icésaribiti uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquinma tanshiti 'unánun mitsu 'aquinti cananuna cuëñin.

Axa Jesucristomi catamëcë unicaman ca ñu mëëti 'icë quixun Pablonën ca

⁶ Nucën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristonën nu sinánmicësabi oquin cananuna mitsu cain, ui unin cara Jesucristomi catamëcë 'ixunbi nun mitsu 'unánmicësabi oi 'iisama tanan ñu mëëtisama tania, abë camina ënananti 'ain. ⁷ Mitsúnbi camina 'unanin, uisai caramina nux 'icésaribiti 'iti 'ai quixun. Mitsubë 'aish cananuna ñu mëëima 'icëma 'ain. ⁸ Cupíoquinma cananuna unin piti picëma 'ain. Nun mitsun piti 'imainun mitsun curíqui cëñuti rabanana cananuna nëtën 'anan iméribi tëmërai atsánquinbi ñu mëëan. ⁹ Mitsúnmi nu cupíoquin mitsun piti 'imainun mitsun curíqui 'inancëxun nun biti ca asábi 'itsíanxa. Usa 'aínbi cananuna, mitsúnribimi nun 'acésaribi oquin 'anun, nun cuëncë ñu binuxun nunbi ñu mëëan. ¹⁰ Mitsubë 'ixun cananuna ësoquin mitsu can, an ñu mëëtisama tancë uni an ca pitima 'icë quixun. ¹¹ Ësaquian mitsu ñuicania cananuna cuan, micama raírinëx ismina ñu mëëimabi bana ñuibëquinishi nitsi quixun. ¹² Usa unicama cananuna Nucën 'Ibu Jesucristonën nu sinánmicësabi oquin 'ësëquin cain, atun cuëncë ñu binuxun ca uni itsi ubíoquinma atúnbi ñu mëëti 'icë quixun.

¹³ Nucën xucéantu, camina unicamaxa chuámarua bucunun ñu upí 'ati, a 'aisama tanquin ëntima 'ain. ¹⁴ Ui unin cara nun cuëñocë bana ënë ënxun nux quicësabi oquin 'aisama tania, a unibë camina nitima 'ain, axa rabántanun. ¹⁵ 'Aíshbi camina abë nishananti-ma 'ain. Nishananquinma camina nun bana quicésaribi oquin 'anun 'ësëti 'ain, nun xucénu 'acésaribi oquin.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

¹⁶ Nucën 'Ibu Jesucristo, an aín unicama bënëtima chuámarua 'inun 'imicë, anbia mitsúxribimi uisa ñu cara 'icëbëbi camabi nëtë chuámarua 'inun mitsu 'imiti cana cuëñin, axbi mitsubë 'iquin mitsu bërúanti cana cuëñin.

¹⁷ 'Ëx Pablo 'ixun cana 'ën męcënanbi cuëñeoquin bërúanxmi 'icanun quixun mitsu cain. Ënë isquin camina 'unánti 'ain, ënëx ca Pablonëan cuëñocë 'icë quixun. Ësoquinshi cana cuëñoin. ¹⁸ Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëxmi mitsux upitax bucuti cana cuëñin. Ashi, Pablo.

1 Timoteo

Pablonëan Timoteo quirica cuënëoxuan

1 'Ëx cana Pablo, aín bana uni ñuixunuan Jesu-
cristonën caísa 'ain. Usa 'inun ca Nucën Papa
Dios, an nu ainan 'inun iémicë, abëtan Jesucristo, an
nu asaribi 'iminunu nun caíncë an mëníocëxa. ² Timo-
teo, 'ën cana ënë quirica mi buánmin. 'Ëx ami
sináncësaribi oi mix Jesucristomi sináncë 'aish camina
'ën bëchicësa 'ain. Nucën Papa Dios 'imainun Nucën
'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iémicë, an nuibaquin
min 'uchacama téréncë cupími ainan 'aish chuámarua
'iti cana cuëënin.

Unin cëmëquin ñuicë bana cuatima bana

³ 'Ëx Macedonia menu cuantámainunmi Efeso
ëmanu bërúnun quixun cana mi can, anuxunmi an
Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'unánmiquinma
bëtsi bana uni ñuixuncë unicama usoquin 'axunma
'anun quixun canun. ⁴ Usa 'ain camina a unicama cati
'ain, uni raírinëan nun rara tsóa 'imainun uisai cara
nun rara 'iacëxa quixun ñuicë banacama a cuaxunma
'anun quixun. Usa banacama cuati ca uni ñancábi
cuëbicanania. Usa 'ain ca an a banacama ñuicë unica-
man Jesucristomi catamëquin Nucën Papa Dios
cuëëncësabi oquin 'anun nu 'aquinima.

⁵ Nucën Papa Dios ca cuëënia aín unicamaxa ësai 'in-
únu 'unánmiti: aín nuitu upí 'ianan aín 'uchacama
téréncë 'ixun 'atécënti sináncëma 'ianan Jesucristomi
aséribi catamëcë 'ixun unicama nuibati. ⁶ Usaía 'inun
'unánminun ca Nucën Papa Dios cuëënia quixun
sinanima ca bëtsi bëtsi uni amanu amanua sinani ba-
naia. Usa 'ixun ca Nucën Papa Dios cuëëncësabi oía
'inun aín unicama 'aquinima. ⁷ Nucën Papa Diosan ba-
na unicama 'unánmisa tanquin ñuixunquinbi ca a ba-
na —uisai cara quia —quixun cuatima. 'Imainun ca a
ñuixuncë banacama —aséribi ca usa 'icë —quixun
ñuixunquinbi uisai quicë cara quixun a bana anbi cua-
tima.

⁸ Camabi unia upí 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan
aín bana uni 'ináncëxa. Usa 'ain ca a bana quicësabi oi
'iquin unin 'unánti 'icën, a banax ca upíira upí 'icë quix-
un. ⁹ Cananuna 'unanin, aín nuitu upí 'ixun ca unin us-
ai ca uni 'itima 'icë quixun cuënëo bana isquinmabi ñu
'aisama 'aima. 'Aínbi ca an ësa ñu 'acë unicaman —us-
aquin 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánti cuënëo ca a
bana 'icën: an Nucën Papa Diosan bana cuëëncëma,
'imainun an aín bana tancëma, 'atima 'aish 'aisama
sinánñu, 'uchañuira, an Nucën Papa Diosmi racuëëquin-

ma aín bana quicësabi oquin 'acëma, 'imainun an aín
papa 'acë, an aín tita 'acë, an uni itsi 'acë, acama
'imainun, ¹⁰ aín xanuma 'aínbi xanubë 'icë unicama, aín
bënëma 'aínbi unibë 'icë xanucama, xanúxmbi unibë
'icë unicama, an ñu mëcamacë unicama, cëmëcë uni-
cama, axa anun Nucën Papa Diosbë upí 'iti bana,
ënéxa quicë ñucama cuëëncëma unicama. Ësa ñu 'acë
unicaman —usai 'iti ca 'aisama 'icë —quixun 'unánun
ca Nucën Papa Diosan uni aín bana 'ináncëxa. ¹¹ Axa
usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana, usaribiti ca Jesu-
cristo ñui quicë bana, a uni ñuixunuan Nucën Papa
Diosan 'ë caíscë, ax quia.

Nuibaquian ainan 'imicëxun unin Nucën Papa Dios —asábi ca —cati bana

¹² Nucën 'Ibu Jesucristonën ca 'ën an cacësabi oquin
'ati 'unánxun, aín bana ñuixunun caxun, usoquin 'anun
'ë cushioxa. Usa 'ain cana a ñucama sinánquin —asábi
ca —quixun a cain. ¹³ Jesús ñui 'atimati bananan 'ati-
maquin sinánquin aín unicama tëmëramianan 'ati-
maquin ñuia 'icëbi ca 'ë aín uni 'imiacëxa. 'Ëx Jesu-
cristomi catamëcëma pan 'ianan ax ca Nucën Papa
Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unáncëma 'ixun usoquin 'a
'icë ca Nucën Papa Diosan nuibaquin 'ën 'uchacama 'ë
téréxuançëxa. ¹⁴ Téréxuanan ca Cristo Jesúsnan 'aish
abë achúshi sinánñushi 'ixun, unicama upí oquin
nuibanan upiti ami sinánun 'imiquin Nucën 'Ibu
Diosan 'ë cushioxa.

¹⁵ Ënë banax ca aséribi 'icën. Usa 'ain ca camabi unin
—aséribi ca —quixun 'unánti 'icën: Camabi uni aín ñu
'aisama 'acë cupía tëmëmati 'icëbi Nucën Papa Diosnan
'inun iéminux ca Cristo Jesús ënë menu uacëxa. Uni itsi
'icësamairai 'uchacë 'icëbi ca ainan 'inun 'ë iémiacëxa.
¹⁶ 'Ëx 'uchañuira 'icëbia Jesucristonën 'ëmi nishquinma
ainan 'ë 'imicë cupí ca axa ami catamëti xënbua 'aínbi
Nucën Papa Diosbë 'iti unicaman 'unánti 'icën, usaribi
oquin ca Jesucristonën aribi Nucën Papa Diosnan 'inun
'imiti 'icë quixun. Atúan usaquin 'unánun ca Nucën Pa-
pa Diosan nuibaquin 'ë ainan 'imiacëxa. ¹⁷ Usa 'ain
cananuna Nucën Papa Dios, axa usabi 'Apuira 'iá 'aish
cëñútimoi usabi 'iti, a unin aín bërúnbi iscëma, 'ianan
an camabi ñu 'unáncë, axëshia Dios, a xënbua 'aínbi
rabití 'ain. Usai ca 'iti 'icën.

¹⁸ Timoteo, 'ën bëchicësa 'icë, cana mi cain, Nucën
Papa Diosan sinánmicëx ca aín unicama mi ñui
quiacëxa, —Timoteonëx upí 'ixun ca Nucën Papa
Diosan bana unicama ñuixunti 'icën. Mi ñuia usai quicë
unicaman bana sinánquin camina ami catamëquin, Je-

sucristo cuëncëma ñu 'aquinma 'aisama ñu 'ati sinán-quinbi tēnēquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹ Usa 'aínbi ca —ësa ñu 'ati ca 'aisama 'icē —quixun 'unánquinbi us-aquin 'acē 'aish uni raíri Jesucristobē upiti nitsima. ²⁰ Usai ca Himeneo 'imainun Alejandro 'iaxa. A uni rabé cana Nucēn Papa Dios ñui 'atimati banatēcēnunma ñunshin 'atimanēn 'apu Satanasnēan tēmēraminun ēan.

Camabi uni Nucēn Papa Dios ñucáxunti bana

2 Ënē ñucama pain ñuiquin cana mi cain: Timoteo, min camina axa Jesucristomi catamēcē unicaman, uni raíri upiti bucunun 'imianan aín cuëncē ñuribi bianan ami catamēanuan sinánminun, Nucēn Papa Dios ñucáxunun 'ē caxunti 'ain. Canan camina atúan Nucēn Papa Dios —asábi ca —quixun canun cati 'ain. ² Usonan ca camabi nētēnu 'icē 'apucama 'imainun 'apun anēcē unicamaribi Nucēn Papa Dios ñucáxunti 'icēn, nuxnu upí sinánñu 'ianan ubíonananima chuá-mashirua 'aish ax cuëncēsabi oi 'i bucunun. ³ Usoquin Nucēn Papa Dios camabi uni ñucáxunti ca asábi 'icēn. Nucēn Papa Dios, an nu ainan 'inun iémicē, ax ca usokuian aín unicaman 'ati cuënia. ⁴ Ax ca camabi unían ainan 'inux iéquin ax cuëncēsabi oi 'iti 'unánti cuënia. ⁵ Nucēn Papa Dios ax ca achúshishi 'icēn. An abēa camabi uni upí 'inun 'imiti axribi ca achúshishi 'icēn, a uni ca Jesucristo ax 'icēn. ⁶ Camabi uníxa aín 'ucha tērēncē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'inun ca 'it-sianxmabi bamacēxa. Usai ca 'iacēxa quixun ca aín unicaman Nucēn Papa Diosan mēníosabi oquin unicama ñuixunia. ⁷ Usa 'ain cana an 'imicē 'ixun judíos unicamaishima judíosma unicamaribi Jesucristomi catamētía Nucēn Papa Dios cuëncēsabi oi 'inun 'unánmin. Usaiquin uni 'unánminun ca Nucēn Papa Diosan 'ē caísacēxa quixun ñuixunquin cana Cristonan 'ixun cēmēquin paránquinma mi can.

⁸ Ësa cana 'ēx cuënin, uinu cara axa Jesucristomi catamēcē unicama timētía anuax ca nucē bēnē unix upí oquin sinani, unimi nishi abē cuëbicananima, aín mēcēn manámi oi Nucēn Papa Diosbē banati 'icēn. ⁹ Usaribiti ca axa Jesucristomi catamēcē xanucamaxribi ax tanxēshi mēníocati 'icēn, 'aisamaira cupicē ñu, chupa, curi, 'imainun perla, acama ca pañutima 'icēn. Aín buribi ca unin isnun quixun 'aisamaira oquin mēníotima 'icēn. ¹⁰ Usai 'iquinma ca uisoquin cara axa Nucēn Papa Diosmi catamēti ami cushicē xanun ñu 'ati 'icē, usoquinshi aín nuitu upí 'ixun 'anan nuibaquin 'aquina 'icē raíri 'aquinti 'icēn. ¹¹ Axa Jesucristomi catamēcē unicama timēcē 'ain ca xanuxun banaquinma nucē bēnē unían Nucēn Papa Diosan bana ñuixunia cuaquin, a banaxa quicēsabi oquin 'ati sinánti 'icēn. ¹² Cana mi cain, axa Jesucristomi catamēcē unicama timēcēbētan ca xanuxun bana ñuixuntima 'icēn, nucē bēnē unían aín bana tanquin an cacēsabi oquin 'anun quiax ca quitima 'icēn. Usai 'ianan ca unían Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncēbē banatima 'icēn. ¹³ Nucēn Papa Diosan ca uní achúshi, Adán, a pain uniotancēxun xanu achúshi, Eva, aribi unioçēxa. ¹⁴ Unioçēbi ca

ñunshin 'atimanēn 'apúan sinánmicēxun runun Adánma, Eva paránquin ñu 'atima 'amiacēxa. Usocēx ca 'uchacēxa. ¹⁵ Usa 'aínbi ca uinu 'icē xanun cara tuáñu 'ianan Jesucristomi catamēcē 'ixun, bētsibē nuibananquin upí sinánñu 'ixun 'atima ñu sinánquinma, tuáñu xanúan 'ati ñucama upí oquin 'aia, a xanux Nucēn Papa Diosan upí oquin 'aquincē 'iti 'icēn.

Axa Jesucristomi catamēcē unin cushicamaxa usai 'iti bana

3 Ënē bana ca aséabi 'icēn: Axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi 'iisa tancē uni an ca 'unánti 'icēn, ñē ñu mēti ca upíra 'icēn. —Usa 'ain cana upíra oquin 'ati 'ai —quixun sinánti 'icēn. ² Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi ax ësa uni 'iti 'icēn: Ca 'iti 'icēn, —'aisama ca —quixun unin ñuicēma, xanu achúshiñuishi, upí sinánñu, cuaibē banacēma, upí oquin sináncē 'ixun ñu 'atima 'acēma. 'Ianan ca a isi aia cuëenquin uni bicē 'ianan Nucēn Papa Diosan bana 'unánmiti 'unáncē 'iti 'icēn. ³ Paéncēma 'ianan ca unibē mēēananti sinánñuma 'iti 'icēn. Usa 'aish ca bēnētima cuēmēninishi unibē bananan curíquiñu 'iisa tani bēnētima 'icēn. ⁴ Aín xubunu 'icē aín aintsicamaxa upí 'inun bērúanti ca 'unánti 'icēn. An upí oquin 'unánmicēxuan aín bēchicēnēn aín bana cuacē ca 'iti 'icēn. ⁵ Aín xubunu 'icē aín aintsicama upí 'inun bērúanti 'unáncēma 'ixun ca unin axa Jesucristomi catamēcē unicama upí 'inun bērúantima 'icēn. ⁶ Bēríratsu ami catamēcē uni ax ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi 'itima 'icēn. Usa 'ixunbi ca —'ēx cana bētsi unisamaira 'ai —quixun sinánti 'icēn. Usaribiquin rabíquin —'ēx cana Nucēn Papa Diosaribi 'ai —quixun sináncē cupí ca Nucēn Papa Diosan ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, aín nētēnua chiquíancēxa. Usaribítía rabíti rabanana camina axa bēríratsu ami catamēcē uni axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi 'imitima 'ain. ⁷ Axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi ax ca axa Jesúsmi sináncēma unínbia —ax ca upí nuituñu 'icē —quixun 'unáncē 'iti 'icēn. Usama 'icē ca unia a ñui 'atimati banamainun ñunshin 'atimanēn 'apúnribi ñu 'atima 'amiti 'icēn.

An axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquincē unicamaxa usai 'iti bana

⁸ Axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi 'icēsaribiti ca an atu 'aquincē unicamáxribi 'iti 'icēn. Upí uni ca quixuan unin 'unáncē ca 'iti 'icēn. 'Ianan ca cēmēma 'ixun aín quicēsabi oquin ñu 'acē 'iti 'icēn. Paéncēma 'ianan ca curíqui binuxun uni paráncēma 'iti 'icēn. ⁹ Usa 'ixun ca Jesucristomi catamēquin Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'unánmicē ñucama upí oquin 'unani an 'imicēsabi oi 'iti 'icēn. Usai 'i ca —'ēn cana Nucēn Papa Dios cuëncēma ñu 'aima —quixun 'unáncē 'iti 'icēn. ¹⁰ An axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquinti uni caísunxun camina uisa uni cara, uisoquin cara ñu 'aia quixun pain istancēxun caísti 'ain. ¹¹ An axa Jesucristomi catamēcē unicama

'aquincë unin xanux ca —upí xanu ca —quixuan camabi unin 'unáncë 'iti 'icën, ca cëmëi bëtsimi manáncëma 'iti 'icën, paéncëma 'ianan ca aín ñu 'ati upí oquin 'acë 'iti 'icën. ¹² An axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquincë unix ca achúshi xanuñuishi 'iti 'icën. Aín bëchicë 'imainun aín xubunu 'icë aín aintsicama upí 'inun bërúanti ca 'unánti 'icën. ¹³ Usa uni 'ixuan axa Jesucristomi catamëcë unicama upí oquin 'aquinia isquin ca camabi unin —atux ca upí uni 'icë —quixun ñuiti 'icën. Usaquian ñuicëxun ca ami cushicë 'aish racuéquinma Cristo Jesús unicama ñuixunti 'icën.

Uni itsínma axa Jesucristomi catamëcë unicamainshi 'unáncë bana

¹⁴ 'Ën cana bënëtishi mi isi cuanti sinanin. Usa 'ixunbi cana 'ëx bënëquiancëbëtanmami, usai ca Jesucristomi catamëcë unicama bucuti 'icë quixun 'unánun, quirica pan mi buánmin. Axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, aín uni 'icën. Aín unicama cupíshi ca camabi unin uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánan uisax cara uni ainan 'iti 'icë quixun 'unánti 'icën. Atu cupíshi ca bëtsi unicaman ënë ñucamax ca aséabi 'icë quixun manutima 'icën. ¹⁶ Aséabia unin 'unáncëma ñu Nucën Papa Diosan aín unicamaishi 'unánmicë 'ain ca nun ñuicë bana ënëx aséabi 'icën:

Jesucristo ax ca Diosribi 'aish ënë menuax uni 'iacëxa. Jesucristonën ca aín nuitu upí 'ixun upí ñuishi 'aia quixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan unicama sinánmiacëxa. 'Imainun ca Jesucristonëx ángelnëribia iscë 'iacëxa. Usa 'ain ca a ñuiquin aín unicaman camabi menuxun uni 'unánmia. A ñuicë banax ca aséabi 'icë quixun sinani ca camabi menuax, uni ami catamëtia. Usa 'aish ca ënë menu 'itancëx aín Papabë 'i aín nëtënu cuancëxa.

An Nucën Papa Diosan banamabi bana itsi uni ñuixuncë uni ñuicë bana

4 Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan ca nu upí oquin 'unánun 'unánmia, Jesucristo utëcënti nëtë 'urama 'ain ca ñunshin 'atima, an uni paráncë, acaman sinanamicëxun, uni raírinën 'atima ñu 'aquin Jesucristomi catamëti ënti 'icë quixun. ² Usai 'iquin ca axa cëmëcë unin bana cuati 'icën. A cëmëcë unicama an ca cëmëntapun 'aish cëmëquin, usai banati ca 'aisama 'icë quixun 'unaníma. Usa unicamax ca aránpi 'itsisan mëpëpëcacëxa mocënu ñun naxcacëxunbia paë tancëma unisaribi 'icën. ³ A unicamax ca axa Nucën Papa Diosmi catamëcë unicaman isa xanu bitima 'icë quianan bëtsi bëtsi ñuribi pitima 'icë quiax quia, an 'ináncëxun aín unicama an aín bana 'unáncë 'ixun a —asábi ca —caquin piti oquian camabi ñu Nucën Papa Diosan unio 'aínbi. ⁴ Nucën Papa Diosan unio camabi ñux ca upí 'icën. Usa 'ain ca aín unicaman —pitima ca —quixun timaquinma Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin piti 'icën. ⁵ Aín banaxa —asábi ca camabi piti ñu 'icë —quiax quicë cupí cananuna an nu

ñu 'ináncëxun, Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caquin piti 'ain.

An Jesucristo cuëncësabi oquin bana ñuixuncë uni ñuicë bana

⁶ 'Ën mi cacë bana ënë axa Jesucristomi catamëcë unicama ñuixuncë 'aish camina an Jesucristo cuëncësabi oquin bana ñuixuncë 'iti 'ain. 'Ianan camina ami ñuixuncë bana upí oquin 'unánquin a banaxa quicësabi oquin 'ati 'ain. ⁷ Usai 'iquin camina unían aín rara usai 'iá bana ñuicëbëtanbi, usaribi oquin 'aquinma, upíira oquin sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'ati 'ain. ⁸ 'Ënëx ca ësa 'icën. Camabi nëtën cuai aín nami bachura 'ianan cushi 'aish ca uni upiti cuai cuënia. Usai cuëncësamaira oi ca camabi nëtën upíira oquin sinánquin Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ai, uni ënë menuax upitax bucuí cuëënan usai 'itancëx Nucën Papa Diosan nëtënuaxribi abë 'aish cuëenti 'icën. ⁹ Usai ca 'iti 'icë quicë banax ca aséabi 'icën. Usa ca quixun ca camabi unin upí oquin 'unánti 'icën. ¹⁰ Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, an camabi uni ainan 'inun iémisa tanquin Jesucristomia ax catamëcë unicama iémicë, an ca axa quicësabi oquin ënë menuxun 'imianan aín nëtënuaxunribi aín unicama upitax 'inun 'imiti 'icë quixun cananuna 'unanin. Usa 'ixun cananuna nun 'acësaribi oquian camabi unin 'unánun, tëmëranan uni numi 'atimati banacë 'ixunbi unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixunin.

¹¹ 'Ën mi cacë banacama ënë camina axa Jesucristomi catamëcë unicama usaquian 'anun quixun caquin 'unánmiti 'ain. ¹² Usoquin 'anan camina mix mëcó unima cupía unin timaquin min bana cuaisama tanti rabanan upí uni 'iti 'ain. Mixmi 'icësaribitia axa Jesucristomi catamëcë unicamaxribi upí 'inun camina upiti bananan, upitishi 'ianan, unicama nuibanan, uisa ñu cara 'icëbëbi Jesucristomi catamëënan, min xanuma 'ain xanubë 'itima 'ain. ¹³ 'Ëx mi isi cuanmainun camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timécëxun Nucën Papa Diosan bana, min 'acësabi oquin camaxunbia cuanun cushin banaquin 'ati 'ain. Atúxa upiti Jesucristomi catamëxun camina bana ñuixunquin upí oquin sinánmiti 'ain. ¹⁴ Axa Jesucristomi catamëcë unicamaxa timécë 'aían atun cushicaman aín mëcën minu nanxun, Nucën Papa Diosan sinánmicëxun mi cá bana a camina manutima 'ain. Atúan cacësabi oquinmi 'anun ca Nucën Papa Diosan mi cushioti 'icën.

¹⁵ —An ca Jesucristomi catamëcë 'ixun, upí oquin ñu 'aia —quixuan unicaman mi isnun camina upí oquin sinánquin 'ën mi cacë banacama quicësabi oquin ënquinma 'ati 'ain. ¹⁶ Amanu amanua sinanima camina a bana quicësabi oi 'ianan a banaxa quicësabi oquin uni bana ñuixunti 'ain. Usaquin 'aími mix iécë 'imainun ca an mínmi a bana ñuixuncëxun cuacë unicamaxribi Nucën Papa Diosan 'inux iécë 'iti 'icën.

Axa Jesucristomi catamëcë unicamabë usai 'iti bana

5 Uni apan camina ñu catima 'ain. Ñu caquinma camina min papami 'acësaribi oquin uni apan upí banaishi ñuixunquin 'ësëti 'ain. Min xucénmi 'acësaribiquin camina bënë unicamaribi nuibaquin 'ësëti 'ain. ² Min titami 'acësaribi oquin camina nuibaquin xanu xënicama 'ësëti 'ain. 'Anan camina min chirabacëmi 'acësaribi oquin xanu xuntacucamaribi 'atimaquin sinánquinma upí oquin sinánquin 'ësëti 'ain.

³ Casunamëcë xanucama camina an ñu 'aquinti 'aíma 'ain, 'aquinti 'ain. ⁴ Usa 'aínbi ca xanu casunamëcëñëx tuáñu 'ianan babañu 'icë aín tuábëtan aín baban 'aquinti 'icën, chamará 'icë ca aín papabëtan aín titan tëmëraquinbi nuibaquin tuá canioia, usa cupí. Usa 'ain camina uni 'imainun xanu, aín tita, aín papa 'imainun aín xubunu 'icë aín aintsicamaribi 'aquianan ñu 'axunti 'unánmiti 'ain. Usoquian 'ati ca Nucën Papa Dios cuëñia. ⁵ An ñu 'aquinti 'aíma 'ain ca xanu casunamëcëñëx Nucën Papa Diosmishi catamëtia. Usa 'aish nëténbi, imébi ëñíma abë banaquin ca Nucën Papa Dios raíri uni ñucáxunia. ⁶ Casunamëcë xanu axa xanu raíri 'aquinti sinanima, aín cuëncësarishi 'icë, ax ca bamacëma pain 'aíshbi bamacësa 'icën. ⁷ Usa 'ain camina 'ën mi cacë banacama ëñéxa quicësabi oía 'inun, axa Jesucristomi catamëcë unicama 'unánmiti 'ain, unían —aín aintsí 'ibu ca upí oquin 'aquinima —quixun ñuiti rabanan. ⁸ Uni 'imainun xanu Jesucristomi catamëcë 'ixunbia, an aín xubunu 'icëcama 'imainun aín aintsí 'ibucamaribi ami sinánquin 'aquincëma, ax ca Jesucristomi catamëcëmasa 'icën. Usa 'aish ca axa Jesucristomi catamëcëma uníxa 'icësamaira oi 'atimaira 'icën.

⁹ An ñu 'aquintia 'aíma 'ain ca xanu casunamëcë, axa Jesucristomi catamëcë unicaman 'aquinti 'icën. 'Aquincëxun ca atúinshia ñu 'axunun caínquinma, anribi axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinti 'icën. Usaquian 'anun aín anë quiricanu 'acë xanu, ax ca sesenta baritiañuma pan 'itima 'icën. Casunamëcëma 'aish achúshi bënëñuishi 'iá ca 'iti 'icën. ¹⁰ Upí oquian ñu 'aia unin 'unáncë ca 'iti 'icën. Cara aín tuá upí oquin canioxa, cara uni 'imainun xanu a isí aia upí oquin bi-axa, cara axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquianxa, cara axa tëmëracë unicama chuámarua 'in-un 'aquianxa, 'imainun cara uisa ñu upíribi 'axa quixun 'unáncë 'aish ca aín anë 'acë 'iti 'icën.

¹¹ Usa 'ain camina casunamëcë xanu xutani 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama an 'aquinun 'imitima 'ain. Usa xanux ca Jesúsmi manuti amiribishi bënutisa tanti 'icën. ¹² Usari 'i ca —'ën cana axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinti 'ai —quixunbi 'aquiníma 'uchati 'icën. ¹³ 'Ianan ca usa xanux ñu mëëtisama tani chiquishi, bëtsi bëtsi xubunu atsínbëquiquin bana ñuibëquini niti 'icën. Nianan ca a ñuitima ñuribi ñuiti 'icën. ¹⁴ Usaía 'itima cupí cana cuëñin, xutani 'aísha ax casunamëcë xanux ca bënuti 'icën. Bënütancëxun tuatancëxun ca aín tuá 'imainun aín xubunu 'icë ñucama

upí oquin bërúanan, aín bënëribi 'aquinti 'icën. Us-aquian 'acëbë ca axa Jesucristomi sináncëma unicama a xanu ñui 'atimati banatima 'icën. ¹⁵ Usai 'iquinma ca casunamëcë xanu raírinën Nucën Papa Diosmi sinánti ënxun ñunshin 'atimanën 'apu Satanasnëan sinánmicësabi oquinshi 'aia.

¹⁶ Usa 'ain cana mi cain, bëbu 'imainun xanu axa Jesucristomi catamëcëcaman ca aín aintsí 'ibu casunamëcë 'icë upitaxa 'inun bërúanti 'icën, axa Jesucristomi catamëcë unicaman isa a bërúanan quixun sinánquinma. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman, an 'aquinti aín aintsí 'ibu 'aíma 'ain, xanu casunamëcë 'aquinti 'icën.

¹⁷ Aín cushían upí oquin 'aquincëxun ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami sinánquin nuibaquin aín bana cuati 'icën. Usa 'ixun ca bëtsi 'acësamaira oquin an bana ñuixuanan upí oquin 'unánmicë, ami sinánquin nuibanan upíra oquin aín bana cuati 'icën. ¹⁸ Moisésñëan cuëñëo bana ca quia: "Trigoma rëucubutanun amáquin piia quixun camina vaca bënë cuëtanitima 'ain". Jesusaxribi ca ësaí quiacëxa: "An ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoia". Usaribiti ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uni an aín cupí biti asábi 'icën.

¹⁹ Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushia, usai ca 'ia quixun uni achúshinën ñuia camina cuashiti 'ain. Rabé unían ñuia camina cuapánti 'ain. Rabé 'imainun achúshi unían ñuiaíra camina —aséribi ca —quixun 'unánti 'ain. ²⁰ Usa 'ixuan aséribi ënquinma 'aisama ñu 'aia camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timécëñuxun sinanatánun 'ësëti 'ain, usaquinmi caia cuaquian axa Jesucristomi catamëcë uni raírinën —'ënribi cana usaquin 'atima 'ai —quixun sinánun. ²¹ Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo 'imainun aín ángel upícamanribia ismainun cana ësaquin 'anun mi cain: Min aintsí 'ibu 'imainun uisa uni cara, anbia axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixunbi ñu 'aisama 'aia camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timécëñuxun sinanamiquin cati 'ain, 'ën mi cacësabi oquin. ²² Upí oquin aín nuitu 'unánxunmaishi camina uni axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'imitima 'ain. Upí oquin pain uisa uni cara quixun istancëxun camina min mécën anu nanquin anëti 'ain. Isunmabi upíma uni anëaxbi camina usaribiti upíma 'iti 'ain. Usaquin ñu 'ati rabanan camina bërúancati 'ain.

²³ Min pucu 'aisama 'iquin camina 'unpáxëshi 'aquinma vino chamara 'unpáxcëñun mësçuxun 'ati 'ain.

²⁴ Uni raírinëan unéquinma ñu 'aisama 'aia ca a unicama policíanën buáncëma 'aínshi unin isia. Isananbi ca uni raírinënrubi unéxun ñu 'aisama 'aiabia policíanën a unicama buáncëbëtan cuni unin 'unania. ²⁵ Usaribiquin ca unían ñu upíshi 'aia camabi unin isia. Usaquian iscëma 'aíshbi ca unían upí oquin 'acë ñu ax raíri unían 'unáncëma 'itima 'icën.

6 An uni ñu mëëxuncë uni, ax Jesucristomi catamëcë 'ixun ca an ñu mëëmicë uni ñuiquinma upíuinshi ñu mëëxunti 'icën, unían Nucën Papa Dios

ñuianan aín banaribi 'atimaquin ñuiti rabanan. ² A rabêtaxbi Jesucristomi catamêcê 'ixun ca an uni ñu mēēxuncê unin —an ê ñu mēēmicê uni cana upí oquin ñu mēēxunima —quixun sinántima 'icên. Usai 'iquinma ca an ñu mēēmicê uni axa Jesucristomi catamêcê 'aish aín nuibacê xucénsa cupí, bêtsi uni 'acêsamaira oquin ñu mēēxunti 'icên. Usai 'inun camina camabi uni ñuixunquin 'unánmiti 'ain.

Jesucristomi catamêcê uni ñuñu 'iisa tani bēnétima bana

³ Ui unin cara unínbi sináncê bana uni 'unánmiquin Nucên 'Ibu Jesucristonên ñuicê bana, anun uni iéti, a 'imainun an sinánmicêxuan aín unicamanribi ñuicê bana cuaisama tania, ⁴ a unin ca rabiacaquinbi añu ñubi 'unáncêma 'icên. Usa unin ca abê cuëbicanantishi cuëenquin —usama ca, ësaira ca bana 'icê —quixun raíri unicama cuëbicananquinia. Usai 'i ca a unicamax nutsianan, nishánanan, ñuianani 'atimati banaia. Usa 'ixun ca uinu 'icê unínbi ca asérabi bana ñuima quixun sinania. ⁵ Usa 'aish ca a unicamax usaíshi 'iquin uisa ñu 'ati cara upí 'icê, uisa ñu 'ati cara upíma 'icê quixun 'unanima nētétima nishánani cuamianania. Usai 'icê unicaman ca Nucên Papa Diosan bana 'aquin isa unin curíqui biti 'icê quixun sinania. A unicamabê camina nitima 'ain. ⁶ Axa ñuñu 'iisa tani bēnétima Jesucristomi catamêcê uni ax cuni ca upí oquin sinani cuëenia. ⁷ Ñuñu cananuna bacéanma 'ain. Usaribiquin cananuna bamaquianquin uisa 'ixunbi nun ñucama buaniman. ⁸ Usa 'ain cananuna pitiñu 'ianan chupañu 'aish cuëenquin 'aisamaira ñuñu 'iti sinántima 'ain. ⁹ Axa 'aisamaira ñuñu 'iti cuëencê uni a ca ñunshin 'atimanên 'apun ñu 'aisama 'anun sinánmia. Sinánmicêxun ca a unicaman, uni sinánñuman 'acêsaribi oquinshi 'ati 'icên. Atúan usoquin sináncê cupí ca an 'aisama ñu 'atishi sináncê unicamax, aín sinan ñancáishi 'aish xēnibua 'aínbi Nucên Papa Diosbê 'itimoí bamanuxun 'aia. ¹⁰ Axa ñuñu 'ianan 'aisamaira curíquiñu 'iti cuëencê uni an ca masáquin sinan sinánquin, uisa ñu cara upíma 'icê abi 'aisama sinánñu 'ixun 'aia. Usa 'ain ca raíri unin Jesucristomi sináncê 'ixunbi 'aisamaira ñu biti cuëenquin, Jesucristo manubianxun ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca masá nuituti nitsia.

Jesucristonan 'ixun ñu 'atima 'ati sinánquinbi tēnēti bana

¹¹ Uni raírinēan 'aisamaira ñuñu 'ianan curíquiñu 'iti cuëencê cupí 'atima ñu 'acēbēbi camina mix Nucên Papa Diosmi catamêcê 'aish atumi 'unánti 'ain. 'Unánquin camina upí sinánñu 'ixun Nucên Papa Dios cuëencêsabi oquin 'anan, ami catamēti unicamabē nishánanima nuibananan, uisa ñu cara 'icēbēbi bēnétima 'ianan, ra-

bitima cuēmēninishi banati 'ain. ¹² Ñunshin 'atimanēan 'atimamitisa tancēxunbi tēnēquin camina Nucên Papa Diosmi catamêcê 'ixun ax cuëencêsabi oquinshi ñu 'ati 'ain. Usoquin 'atancēxmi xēnibua 'aínbi aín nētēnu abē 'inun ca an mi caísacēxa. Asérabi cana 'èx usai 'i quiax camina 'itsa unían cuamainun quiacên. ¹³ Nucên Papa Dios, an camabi ñu unio, a 'imainun Jesucristo, Poncio Pilatonên ñucácēxun chiquinaquin —'Apu 'inux cana uacē —quixun cá, ax cuëencêsabi oquin cana mi cain, ¹⁴ Nucên 'Ibu Jesucristo utēcēnti nētē 'itámainuan xēnibua 'aínbi uínbi min camina ñu 'atima 'acē quixun sinánti rabanan camina ñu 'aisama 'aquinma, 'ēn mi cacē bana bêtsi oquinma ax quicēsabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁵ Aín nētēa sēnēncēbētan ca Nucên Papa Dios, ax achúshishi 'icēa camabi unin ashi rabiti, 'ianan cushiira cushi 'aish, 'apucaman 'Apu 'ianan 'ibucaman 'Ibu, anbi Nucên 'Ibu Jesucristo utēcēnun xuti 'icên. ¹⁶ Nucên Papa Dios axēshi ca cēñutima usabi 'ia. Ax ca uíxbi bēbaquiantisama oquian pēcacē nēbētsi 'icên. Uínu 'icē unínbi ca a isáma 'icên. Istisama ca ax 'icên, uínbi ca a isima. Ax cushiira cushi 'icē ca xēnibua 'aínbi camabi unicama 'imainun ángelcamanribi a rabiti 'icên. Usáquin ca 'ati 'icên.

¹⁷ Axa Jesucristomi catamêcê uni, 'itsa curíquiñu 'imainun 'itsa ñuñu 'icê camina ësáquin cati 'ain: Curíquiñu 'ixun camina —'èx cana ñuñuira 'aish bêtsi unisama 'ai —quixun sinántima 'ain. Curíqui 'imainun ñucamaxribi ca nētēti 'icên. Usa 'ain camina min curíquimi catamēquin —uínbi ca 'è uisoima, añu ñu carana 'aisa tani a cana 'ati 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina Nucên Papa Dios an bamatimoí tsócê 'ixun, anun nux chuámarua bucunun camabi ñu nu 'ináncê, amishi catamēti 'ain. ¹⁸ Canan camina ësáquinribi atu cati 'ain, ēnquinma upí ñuishi 'anan ca uix cara ñuñuma 'aish 'aquinsa 'icē aribi ñonquinma 'aquínti 'icē quixun. ¹⁹ Usoquin 'acē 'aish ca ñuñu uni ax Jesucristonên 'acêsaribi oquin sináncê 'aish ēnē menuxun pain Nucên Papa Dios cuëenmitancē, bamatancēxribi xēnibua 'aínbi chuámarua abē 'iti 'icên.

Ashia Pablonên Timoteo cá bana

²⁰ Timoteo, cana mi cain, bana itsi ñuixunquinma camina Jesucristo ñuicê banaishi bêtsi oquinma unicama ñuixunti 'ain. Jesucristo ñui quicē bana isa quixunbi ca bêtsi bêtsi unin asérabi a bana quicēsa oquin ñuixunquinma bêtsi bana ñuia. A banax ca an ñu 'unáncê unicaman asérabi isa quixun ñuicê 'aíshbi ñancáishi 'icên. A bana camina cuatima 'ain. ²¹ Raírinēn ca a bana cuaquin Nucên Papa Diosmi sinánti ēanxa.

Nucên Papa Diosan nuibaquin mi 'aquinmainun ca bērúanx 'it. Ashi, Pablo.

2 Timoteo

Pablonëan Timoteo quirica cuëñeoxuan

1 'Èx cana Pablo, aín bana ñuixunuan Jesucristonën caísa 'ain, Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin. —Jesucristomi catamëtíshi ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama canun ca Jesucristonën 'ë 'imiacëxa. ² Timoteo, 'ën bëchicësa 'icë nuibaquin cana ënë quirica mi buánmin. Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iémicë, an nuibaquin min 'uchacama téréncë cupími ainan 'aish chuámashirua 'iti cana cuëñin.

Cristo ñuiquin uni cati bana

³ Nucën raracaman 'asaribi oquin 'ënribi aséribi a 'in-amécë 'ixun rabicë, Nucën Papa Dios, a cana imébi nèténbi abë banaquin mi ñucáxunquin —asábi ca —quixun cain. ⁴ Mixmi bëunan mëscúcë aribi manucëma 'ixun cana chuámarua tani cuëñinra cuëñunxun mi istécëinsa tanin. ⁵ 'Imainun cana mixmi aséribi Jesucristomi sinania 'ën mi iscë a manuiman. Min chichi, Loida, 'imainun min tita, Eunice, axa 'icësaribiti camina mix aséribi Jesucristomi sináncë 'ai quixun cana 'unanin.

⁶ Usa 'ain cana manúaxmami 'inun mi cain, 'ën mëcën minu nancëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín bana ñuixunun aín cushi mi 'ináncëxa. A cushia minu-ax nèténunma camina bënamëbutibia tsi rëquirutécëncësa 'inun, ami catamëquin aín bana ñuixunti 'ain. ⁷ Ainan 'aíshnu racué 'inun ca Nucën Papa Diosan nu 'imiama 'icën. An ca nu ainan 'imiacëxa, aín cushiñu 'ixúnu nuibaquin unicama 'aquianan upí oquin sinánquin ñu 'anun.

⁸ Mix ainan 'aish camina —'èx cana Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ai —quixun uni catimi rabíntima 'ain. 'Imainun camina Jesucristonën bana uni ñuixunia 'ë sipuacancë cupí rabíntima 'ain. Usai 'iquinma camina miribia uni Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë cupí, unin tëmëramicëxunbi rabínquinma tanshiti 'ain, Nucën Papa Diosan ax cuëñcësabi oquin mi cushiomainun.

⁹ Nucën Papa Diosan ca nu iémiquin ainan 'imiacëxa, nuxnu ax cuëñcësabi oíshi upí 'inun. Nun ñu upí 'acë cupíma, axbi nuxnu ainan 'iti cuëñquinshi, ca nu nuibaquin Jesucristo cupí nu ainan 'imiacëxa. Camabi ñu uniocëma pain 'ixun ca Nucën Papa Diosan nuibaquin, Cristo Jesusan nu iéminun mëñocëxa.

¹⁰ Mëñío 'ixun ca camabi unían —an ca nu nuibatia —quixun 'unánuan nu iémiti Jesucristo xuacëxa. Xuá 'aish ca axa ami catamécë unicamaxa ax utécëncëbë

usaribiti 'iti oi bamatancëxbi baísqüiacëxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, ainan 'aish ca uni aín nètënu cëñú-timoí abë 'iti 'icë quixun.

¹¹ Usaía Jesucristo ñui quicë banacama camabi judíosma unicama ñuixunuan aín bana quicësabi oía 'inun 'unánminun ca Nucën Papa Diosan 'ë 'imiacëxa.

¹² An 'imicëxun usoquin 'acë cupía bëtsi bëtsi ocancëxbi cana rabiniman. Ami catamëquin cana 'unanin, ax cushiira 'ixun ca Nucën Papa Diosan, 'èx a 'inamécë 'icë bërúanquin aín bana bëtsi oquin ñuiquinma upí oquinshi unicama 'unánminun 'ë 'aquinti 'icën. 'Aquianan ca anúan ax utécënti nètën quin an 'ën 'acë ñucama upí isti 'icën.

¹³ 'Èn mi ñuixuncë banacama quicësabi oquin camina manuquinma 'ati 'ain. 'Anan camina ainan 'icëa Cristo Jesusan mibë 'ixun cushiocëx ami catamëti camabi uni nuibacë 'iti 'ain. ¹⁴ Aín Bëru Ñunshin Upí an nubë 'ixun nu sinánmicë, an 'aquincëxun camina Nucën Papa Dios cuëñcësabi oíshi 'ianan Jesucristo ñuicë banaishi ñuixunti 'ain.

¹⁵ Camina 'unan, Asia menuax ucë unicamabëtan ca Figelo 'imainun Hermógenes, axribi anuax ucë 'ixun, anribi 'ë ëbianxa. ¹⁶ Usa 'aínbi ca Onesíforonën 'èx masá nuitucasíabi 'ë 'ësëquin 'ë cuëñmiaxa. Romanu ax bërí ucë 'ixun mëracatsi bënëquin bariquinbi 'acasmantancëxun 'ë mërax ca 'èx sipunu 'aínbi rabinima 'itsai 'ë isi uaxa. Usa 'ain cana Nucën 'Ibu Diosan Onesíforonën xubunu 'icëcama nuibaquin 'aquinti cuëñin. ¹⁸ 'Imainun camina 'unanin, Efeso ëmanuxunribi ca Onesíforonën ñu nu 'itsa oquin 'axuanxa. Usa 'afán Nucën 'Ibu Jesucristo utécëncëbëtan Nucën 'Ibu Diosan a upí isti cana cuëñin.

Aín cushían cacësabi oi suntáru 'icësaribiti Jesucristonan 'aish, 'iti bana

2 Timoteo, 'ën bëchicësa 'icë cana mi cain, Jesucristonëan nubë 'ixun nuibaquin nu 'inánti aín cushi a bitsi camina ami cushicë 'iti 'ain. ² Axa timécë unicama 'ën caiami cuacë banacama, a camina, an aséribi uni raíri 'unánmiisabi sinánñu uni caístancëxun usaribi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

³ Suntárunëan upí 'ixun aín cushían cacësabi oquin tëmëraquinbi 'acësaribi oquin camina mix, Jesucristonën uni 'ixun, tëmëraquinbi an cacësabi oquin 'ati 'ain. ⁴ Suntárunën ca suntáruma unicamabëtan ñu mëëquinma atun 'ati ñuishi 'aia. Usa 'ixun ca aín comandante cuëñminunxun aña 'anun cara caia a 'atishi 'ixun cainia. Usaribi oquin camina min 'Ibu, Jesucristo,

ax cuëncësa oquinshi 'ati 'ain. ⁵ Ënëx ca ësaribi 'icën. An pelota 'acë unicamax ca usaquin pelota 'ati 'unáncëma 'aish ñancábi cuaia. Usai 'iquin ca aín cupí bitsima. ⁶ Èsaribi ca. An ñu mëécë unínribi ca aín naënu ñu 'apáxun mëníoquin, ax paían 'icëcama a ainan 'inun cuëenquin bitsia. ⁷ 'Ën mi cacë banacama ënë camina upí oquin sinánti 'ain. Sinania ca Nucën 'Ibu Jesucristonën upí oquinmi cuanun mi 'unánmiti 'icën.

⁸ Axa bamaxbi baísquia Jesucristo, Davidnën rëbúnqui, a camina manuquinma sinánti 'ain. A ñui quicë bana anun uni Nucën Papa Diosnan 'inux iëti, a ca 'ën unicama ñuixuncë ënëx 'icën. ⁹ A bana ñuixunia oquin ca unin 'ë sipuaquin tëmëramianan 'uchañu uni 'acë-saira oquin 'ë manë risin təcërcaxa. Usoquin 'ë 'aquinbi ca uinu 'icë unínbi Nucën Papa Diosan bana cëñuima. A bana cuati ca 'itsa uni Jesúsmi sinania.

¹⁰ An sinánmicëx ca 'itsa uni Nucën Papa Diosnan 'inux Cristo Jesúsmi sinánti 'icën. Acamaxa aín 'uchacama téréncë 'ianan Cristo Jesúsbe 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun cana unían tëmëramicëx-unbi tanshiti cuëenquin a bana ñuin.

¹¹ Èsaía quicë bana ënëx ca aséribi 'icën:

Nun 'uchacama ëni Cristobë bamacësa 'itancëx abë baísquicësa 'aish cananuna abë 'iti 'ain. ¹² Nucën Papa Dios ainan cupí tëmëraquinbi ëncëma 'aish cananuna abë 'apusa 'iti 'ain. Usa 'aínbi ca nuxnu —'ëx cana Jesucristonën unima 'ai —quicëbë axribi nu ñui —ax ca 'ën unima 'icë —quiti 'icën. ¹³ Axa quicësabi oquinu 'acëbëtanmabi ca ax cëmëma 'ixun aséribi ax quicësabi oquin Nucën Papa Diosan 'aia.

Upí oquin 'unáncë 'ixun Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunti

¹⁴ Atúan a bana manuxunma 'anun sinanamiquin camina axa bëtsibë cuëbicánani —usama ca, ësaira ca bana 'icë —quiaux cuamianáncë unicama, a Nucën 'Ibu Dios cuëncësabi oi usai 'iaxma 'inun quixun cati 'ain. Usai cuamiananti ca 'aisama 'icën. Usa bana cuaquin ca uni itsin 'atimaquin sinánti 'icën. ¹⁵ Nucën Papa Diosan iscëxun camina aín bana upí oquin 'unáncë 'ixun rabínquinma unicama ñuixunti 'ain. ¹⁶ Ënë nëtënu 'icë ñuishi ñuia, ax 'aisamairai banacë unicamasaribi camina 'itima 'ain. Usai ax banacë unicamax ca Nucën Papa Diosmi sinanima camabi nëtën 'uchaia. ¹⁷ Nunu 'irutancëx chaaquin ca cun, nucën nami tsitsiaráquin paë oia. Usaribi oquian upíma unicaman 'aisama bana chanioquin ñuia ca 'aisamaira unin cuatia. Usa uni ca Himeneo 'imainun Fileto 'icën. ¹⁸ A uni rabëtax ca Nucën Papa Diosan banamabi cëmë bana ñui, anun baísquiti nëtë isa inúacëxa. Usa 'aínsa uni bama 'aish baísquiti 'icë quixun caquin, uni raíri uisa cara 'iti 'icë quixun sináncasmamia. ¹⁹ Unían bëtsi bëtsi ñu sináncë 'aínbi ca sinanatécëntima oquian, xëñibua 'aínbi usabi 'iti oquin, Nucën Papa Diosan 'inan bana, ënëx ësai quia: "Uicamax cara aséribi ainan 'icë quixun ca Nucën 'Ibu Diosan 'unania". Quianan ca ësairibi

quia: "Uicamax cara —'ëx cana Cristonan 'ai —quia, an ca ñu 'aisama 'ati ënti 'icën".

²⁰ Ñuñu unin xubu chanu ca curi 'acë xanpa 'imainun uxu manë 'acë xanpa 'imainun i 'acë xanparibi 'imainun mapú 'acë xanparibi 'icën. Usa 'ain ca curi 'acë 'imainun uxu manë 'acë upíira anúinshi aín 'ibun piti 'icën. Usa 'aínbi ca i 'acë 'imainun mapú 'acë ñu ax anun ñu 'arutishi 'icën. ²¹ Usaribiti ca an Nucën 'Ibu Diosbëtan upí ñu mëëti 'acë uni ax añu ñu 'atimabi 'ati sináncëma 'iti 'icën. Usa 'aish ca uisa ñu upía 'anun cara Nucën 'Ibu Dios cuëënia, a cuëenquin 'anuxun caínti 'icën.

²² Bëná unicaman ñunshínquin ñu 'acë, usaribi oquin 'ati sinántima cupí camina atumi 'unánti 'ain. Usai 'i camina axa aín nuitu upí 'aish Nucën 'Ibu Diosbë banacë unicamabëtan upí ñuishi 'anan Jesucristomi catamëti, abë nuibanani pëcananíma chuámashi 'iti 'ain. ²³ Sinánñuma unían 'acësa oquin camina unia cuëbicanáncë bana a cuatima 'ain. Usai cuëbicánani ca unicama bëtsibë nishánani upitax 'ima. ²⁴ An Nucën 'Ibu Dios ñu 'axuncë unicaman ca abë cuëbicanánquinma camabi uni upíoti 'icën. Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun ca bëtsi uniribi anribia 'unánun 'unánmiti 'icën. 'Ianan ca ami uni nishcëxbi axribi unimi nishtima 'icën. ²⁵ Usa 'ixun ca ami nishquinma an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama munu upí oquin 'ësëquin 'unánmiti 'icën. 'Unánmiquin ca —Nucën Papa Diosan 'imicëx ca sinanati Jesucristomi catamëti 'icë —quixun sinánti 'icën. ²⁶ Usaquian 'aquincëxa sinanacëbëtan ca ñunshin 'atimanën 'apun ax cuëncësabi oquian ñu 'atima 'anun 'imicë 'ixunbi a uni ënti 'icën.

Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain usai uni 'iti bana

3 Èsaquinribi camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain ca aín unicamax 'aisamaira tëmëranuxun 'aia. ² Usaía 'icëbë ca ësa uniribi 'iti 'icën: an ainanshia 'inun ñu cuëncë, curíquishi biti cuëncë, axa rabiacati —'ëx cana uni it-sisama 'ai —quicë, Nucën Papa Diosmi 'atimati banacë, an aín tita aín papan banabi cuacëma, axa ñu 'in-áncëxbi —asábi ca —canancëma, axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë. ³ Usa 'aish ca bëtsibë nuibanainsama tanan aín ami nishcë uniribi abë mëníonantécëinsama tanti 'icën. Usai 'iquin ca cëmëi bëtsimi manánan ñunshinacëquin aín sináncë ñuishi 'ati 'icën. 'Anan ca sinánñuma 'ixun raíri uni tëmëramiti 'icën. Usai 'iquin ca uisa ñux cara upí 'icë a 'aisama tanti 'icën. ⁴ Aín quicësabi oquin ca ñu 'atima 'icën. Nunituñuma 'ixun ca ax cuëncësabi oquinshi ñu 'ati 'icën. Usai 'i cërúquin ca añu cara Nucën Papa Dios cuëënti 'icë quixun sinánquinma ax cuëncësoquinshi ñu 'ati 'icën. ⁵ —Uni raírinëxa 'icësaribiti cana 'ëx Nucën Papa Diosmi sinani nitsi —quiquinbi ca an sinánmicëxunma aín bana quicësabi oquin 'atima 'icën.

Usaía ax 'icë unicamami 'unani camina bërúancati 'ain. ⁶ A unicama raírinëan xubu itsi xubu itsinu atsínbëquinquin, bana ñuixunquin paráncëxun ca anua 'icë

an ñu 'atima 'acè xanucaman sinánñumasa 'ixun, aín bana cuatia. Upí oquin sinánquinma ca a xanucaman bētsi bētsi oquin sinania. ⁷ Usa 'ixun ca bētsi bētsi bana cuaquinbi uisai cara Jesucristomi catamēti 'icē quixun 'unanima. ⁸ Usa unicaman ca Janesbētan Jambresnēn Moisésnēn 'acē ñu ax ca cēmē 'icē quixun uni sinánmiasaribi oquin Nucēn Papa Diosan bana ax ca cuatima 'icē quixun unicama sinánmia. Aín sinan upíma 'aish ca Nucēn Papa Diosan iscēx ainanma 'icēn. ⁹ Usa 'aínbi ca —cēmēntapun 'aish ca sinánñuma uni 'icē —quixun sinánquin unin aín bana 'uran sinánquinma manuti 'icēn, bēráma unin Jannes 'imainun Jambresnēn bana manusaribi oquin.

Ashiquin usai 'inun Pablonēn Timoteo cá bana

¹⁰ Min camina 'ēn bana ñuia upí oquin cuanan uisai carana 'ēx 'i abi 'unánan añu carana 'aisa tani quixun 'unan. 'Unánan camina 'unan, 'ēn cana Nucēn Papa Diosmi catamēquin, aín bana cuaisama taniabi ami nishquinma uni upí oxuinshi bana ñuixuan quixun. Camina 'unan, tēmēraquinbi ēnquinma cana atu nuibaquin Nucēn Papa Diosan banaishi sinánquin unicama ñuixuan. ¹¹ Min camina 'unan, axa 'ēmi nishcē unicaman ca bētsi bētsi oquin 'aisamaira 'ē tēmērami-axa. Uisai carana 'ēx Antioquía, Iconio, Listra, a ēmacamanuax 'ia quixun camina 'unan. Anuax tēmērai bamati 'icēbia Nucēn 'Ibu Jesusan 'aquincēx cana iéan. ¹² Aséabi ca axa Cristo Jesús quicēsabi oi 'iisa tancē unicama unin bētsi bētsiocēx tēmērati 'icēn. ¹³ Usaía 'imainun ca 'aisama unicama 'imainun an uni paráncē unicama, ax bētsi unían paráncē 'ixun atúnribi usaribi oquin uni paráncē 'aish axa 'íasamaira 'iti 'icēn.

¹⁴ Usa 'aínbi camina a ēníma mínmi 'unáncē bana quicēsabi oi 'iti 'ain. —Aséabi ca —quixun sinánquin camina a bana 'unan. Uicaman cara mi 'unánmi-axa quixun camina 'unanin. ¹⁵ Chamará 'ixunbi 'á 'ixun camina Nucēn Papa Diosan bana 'unanin. A banacama 'unánquin camina uisai caramina 'iti 'ai quixun 'unánan, uisari caramina Jesucristomi catamēti Nucēn Papa Diosnan 'inux iéti 'ai quixun 'unánti 'ain. ¹⁶ Camabi Nucēn Papa Diosan banax ca anbia sinánmicēxuan aín unicaman cuēnēo 'icēn. Usa 'ain cananuna a bana isquin 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucēn Papa Diosan nu ainan 'imia quixun 'unánan, uisaira 'i caranuna 'uchai quixun 'unánan, uisax caranuna 'uchatancēxbi Nucēn Papa Diosbē upí 'itēcēnti 'ai quixun 'unánan, uisai 'i caranuna aséabi Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'iti 'ai quixun. ¹⁷ Usaquin 'unani ami catamēcē 'ixuan aín unicaman bētsi unicamaribi 'unánminun ca Nucēn Papa Diosan aín bana aín unicama cuēnēomiacēxa.

4 Nucēn Papa Dios 'imainun Nucēn 'Ibu Jesucristo, ax 'Apúira 'aish uxuan uni bamacēmacama 'imainun uni bamacēcamaribi, uisa cara oti 'icē quixun isti, an cuamainun cana mi cain, ² minmi ñuixuncēxuan min bana cuanan, cuatiamabi camina uni bana ñuixunti 'ain. Ñuixunquin camina Jesucristo ñuicē banax ca aséabi 'icē quixun 'unánmiquin amia sinánun 'aquinti

'ain. 'Aquianan camina an ñu 'aisama 'acē unicamaribi 'ēsēanan camabi uni Jesúsmi catamēcē 'aísha upí 'inun 'ēsēti 'ain. Min cacēxun cuacēbēma bēnēquinma camina minmi upí oquin 'unáncē bana ñuixunquin uni 'ēsēti 'ain. ³ Jesucristo utēcēnti nētē 'urama 'ain ca unin Nucēn Papa Diosan bana anúan atux upí 'iti a cuaisama tanti 'icēn. A bana cuaisama tanquin ca unin, ainsa atúan cuaisa tancē bana ñuixunquin quixun bētsi unicama bariti 'icēn. ⁴ Nucēn Papa Diosan bana cuaisamaira tanquin ca unían anbi sinánquin ñuicē banaishi cuati 'icēn. ⁵ Usa 'aínbi camina min upí oquinra sinánxun ñu 'ati 'ain. Tēmēraquinbi tanshiquin camina ēnquinma —Jesucristomi catamēti ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē —quixun caquin uni bana ñuixunti 'ain. Nucēn Papa Dios cuēncēsabi oquin camina sēnēonuxun ēnquinma min ñu mēēti 'ati 'ain.

⁶ Nucēn Papa Dios cuēnminuxun cana aín ñu mēēti 'an. Usa 'ain ca 'ēn bamati nētē 'urama 'icēn. ⁷ Uisa ñuishi cara 'icēbē tēmēraquinbi cana Nucēn Papa Diosan bana ēnquinma uni ñuixunquin Jesucristonēan 'ē cacēsabi oquin 'aquin sēnēon. Usonan cana aséabi Nucēn Papa Diosmi sinánti ēníma aín bana quicēsabi oi 'ian. ⁸ Usa 'ixun cana Nucēn 'Ibu Jesucristonēn utancēxun, upí oquin ax cuēncēsabi oquin 'ēn 'acē cupí cara uisaira 'ē 'imiti 'icē quixun isti 'ain. An ca aséabi aín quicēsabi oquin 'ati 'icēn. Usa 'ixun ca 'ēishima, an axa uti cuēnquin caíncē unicamaribi, utancēxun uisaira oquin cara aturibi 'imiti 'icē usoquin 'imiti 'icēn.

Ēsaquinribia Pablonēn Timoteo cá bana

⁹ Bēnētishi camina 'ē isi uti 'ain. ¹⁰ Demas ax ca ēnē menu 'icē ñuishi 'aisamaira cuēni, 'ē ēbiani Tesalónica ēmanu cuanxa. Crescente axribi ca Galacia menu cuanxa. Cuanmainun ca Titoxribishi Dalmacia menu cuanxa. ¹¹ Lucasēshi ca 'ēbē 'icēn. Usa 'ain camina Marcos barixun mērabētsínquin 'ēa Nucēn Papa Diosan bana ñuiquínun bēti 'ain. ¹² Tíquico cana Efeso ēmanu xuan. ¹³ Uquin camina Troas ēmanu Carponēn xubunu 'ēn nanbētsíncē tari a 'ē bēxunti 'ain. Bēxuanan camina 'ēn quiricacama 'ē bēxuanan quirica catacama aribi manuxunma 'ē bēxunti 'ain, a cana cuēnin.

¹⁴ Alejandro, an manē ñu uniocē uni, an ca 'ēmi manánxun 'itsaira 'ē tēmērami-axa. Usa cupí ca uisa cara oti 'icē usoquin Nucēn 'Ibu Diosan 'ati 'icēn. ¹⁵ Nun nu Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncēbē ca a bana ñui 'atimati banaxa, Usa 'ain camina mix an ñuicē bana cuati rabanen abē nitima 'ain.

¹⁶ É ñuia ami uni manáncēxuan, 'atabaquin amia uni manáncē 'apun camicēx cuanxun, 'ēn usai cana 'i quixun chiquinaquin caiabi ca uinu 'icē unínbi 'ēnun rabanen 'apu cacēma 'icēn. Camáxbi ca 'ē ēbiani cuanxa. Usa 'ē ocēbi Nucēn Papa Diosan uisabi oxunma 'atibi ca 'iti 'icēn. ¹⁷ Acaman ēniabia Nucēn 'Ibu Jesucristonēn 'aquinia ca a 'apun 'ē uisabi ocēma 'icēn. Usoquin ca 'inúan nēcēnēan piisa tancēxia ñuina abácēsaribi oquin, unin 'aisa taniabi Nucēn 'Ibu Jesucristonēn 'ē iémi-axa. Usoquian iémitancēxun cush-

iocëxun cana aín bana ñuitëcëan, judíosma unicamán-bia cuanun. ¹⁸ Usaquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë 'aquianxa. Usaribi oquin ca 'ë 'aquintëcënquin uisa cara ocaniabi 'ë 'aquinti 'icën. 'Aquintancëxun ca 'ëx aín nëtënu abë tsónun 'ë 'imiti 'icën. Upíira 'icë ca cëñúti-moquin unin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

Upíoquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

¹⁹ Prisca 'imainun Aquila camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. 'Imainun camina Onesíforonën xubunu

'icëcamaribi bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ²⁰ Corinto ëmanu Erasto bërúmainun cana Trófimo aín nami upí-ma 'icë, Mileto ëmanu ëbian. ²¹ Mitabúcëma 'aínshi camina bënëtishi uti 'ain. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, acama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana 'acë unicamanribi ca bërúanxmi 'inun quixun mi camia.

²² Mibë 'ixuan Nucën 'Ibu Jesucristonën mi cush-iomainuan Nucën Papa Diosan mibë 'icëcamacëñun mi nuibaquin 'aquincëx camina bërúanx 'iti 'ain. Ashi, Pablo.

Tito

Pablonëan Tito quirica cuëñëoxuan

1 'Ëx cana Pablo, an Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin 'anan Jesucristonëan a ñuiquin aín bana ñuixunun caísa 'ain. Usa 'aish cana 'ëx, uisai cara a Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa unicama Jesucristomi catamëti upí 'iti 'icë quixun 'unánmicë uni 'ain. ² Usa 'ixun cana ainan 'aish ca uni xëñibua 'aínbi aín nëtënu abë 'iti 'icë quixun unicama 'unánmin. Ax asérabi cëmëma 'aish ca Nucën Papa Dios bëráma, me 'imainun camabi ñu uniosama pain 'aíshbi, ësai ca 'ën unicama 'ën nëtënu 'ëbë 'iti 'icë quiax quiacëxa. ³ An mëníosabi oquin ca anúan unicama ënë ñucama 'unánti nëtëa 'icëbëtan aín unicaman bana ñuixuncëxun camabi unin cuanun mëníoquin, 'ënribi uni aín bana ñuixunun Nucën Papa Diosan 'ë caíscacëxa. An ca Cristomi catamëtia ainan 'inun unicama iëmia. ⁴ Tito, 'ën cana ënë quirica mi buanmin. 'Ëx ami sináncësaribi oi mixribi Jesucristomi sináncë 'aish camina 'ën bëchicësa 'ain. Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iémicë, an nuibacëxmi ainan 'aish chuámarua 'iti cana cuëñin.

Creta nasínuxun Titon usoquin ñu 'a

⁵ Anuax uquin cana nun nu sënëoncëma ñucama ami sënëonun Creta nasínu mi ëbëtsían, anuxunmi 'ën mi cacësabi oquin ëmacamanu cuanquin, uicamax cara axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'iti 'icë quixun caístancëxun anëñun. ⁶ Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'inun camina ësa uni caísti 'ain: Unin —'aisama ca —quixun ñuicëma ca 'iti 'icën. Usa 'ianan ca xanu achúshiñuishi 'iti 'icën. 'Ianan ca aín bëchicëcamaxribi upí oquin bana cuacë 'iti 'icën. Aín bëchicëcamax ca —bana cuacëma 'ixun ca 'aisama ñu 'aia —quixuan unin ñuicëma 'iti 'icën. ⁷ Usa 'icëmi mitsun caíscë unicaman ca atun cushi 'ixun aín unicama Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin bërúanti 'icën. Usa 'aish ca upí ñuishi 'ai —ñu 'aisama ca 'aia —quixuan unin ñuicëma 'iti 'icën. 'Ianan ca bëtsi uni ñuuma ca quixun sinánquin ashi ñu 'axunun cacë 'itima 'icën. 'Ianan ca bënëtishi masáquin sinani nishtima 'icën. 'Ianan ca paéntima 'icën. 'Ianan ca unibë mëënantí sinánñu 'itima 'icën. 'Ianan ca curíquiñu 'inun uni paránti sinántima 'icën. ⁸ Usai 'iquinma ca a isi aia cuëñquin uni biti 'icën. Añu ñucamax cara upí 'icë ashi 'ati ca sinánti 'icën. Upí oquin sináncë 'ixun ñu 'atima 'acëma ca 'iti 'icën. Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi ca 'aisama ñu 'aíma upíshi 'iti 'icën. ⁹ Atun

ca nun ñuixuncë bana upí oquin cuacë 'ixun bëtsi uniribi a bana cuanun 'unánmiti 'icën. 'Unánmianan ca a bana ca cëmë 'icë quixuan an sináncë unicamaribi sinanamiti 'icën.

¹⁰ 'Itsa unix —'ëx cana Nucën Papa Diosan bana cuati —quicë 'aíshbi ca a bana quicësabi oi 'ima. Usa 'ixun ca uni parania. Uni itsíxa usari 'icësamaira oi ca judíos unicama raírinëx 'ia. ¹¹ A unicaman ca curíqui biti cupíshi unicama parántisa tanquin bëtsi bana ñuixunquin, bëtsi bëtsi uni 'imainun aín xubunu 'icëcamaribi, atun sináncësa oquian sinánun quixun sinánmia. A unicama camina amiribishi uni parántëcëanxma 'inun cati 'ain.

¹² Cretanu 'icë uni achúshi, ax isa banati 'unáncë 'icë quixuan aín aintsicaman cacë, ax ca aín aintsicama ñui ësai quiaxa: "Cretanu 'icë unicamax ca usabi cëmëcë 'ianan, ñuina pianancësa 'ianan ñu mëëtisama tancë 'ianan 'aisamaira oquin picë 'icën". ¹³ A unían aín aintsi ñuicë bana ax ca asérabi 'icën. Usa 'ain camina a unicama 'ësëquin Nucën Papa Diosan bana upí oquin cuatía a bana quicësabi oi 'inun upí oquin sinanamiti 'ain. ¹⁴ Unin sináncësa oquinshia judíos unicaman anbi sinánxun ñuiá bana cuaxunma 'anun camina sinánmiti 'ain. Sinánmianan camina an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unin cëmëquin ñuicë banaribi cuaxunma 'anun upí oquin sinánmiti 'ain.

¹⁵ Ëñëx ca ësa 'icën. Ui unix cara aín sinan upí 'icë an ca ñu upíma isquinbi upí oquinshi sinania. Usa 'aínbi ca ui unix cara Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan aín sinan upíma 'icë, an upí ñu isquinbi 'atima ñuishi sinania. Aín nuitu 'aisama 'ixun ca usa unin 'atimaquin sinania. ¹⁶ Atúxa —'ëx cana Nucën Papa Diosan uni 'ai —quiabi ca an ñu 'aisama 'aia iscë unicaman —usama ca —quixun 'unania. Atúan ñu 'aisama 'acë cupí ca unin atu cuëñnima. A unicaman ca bana cuacëma 'ixun ñu upí 'ati sinanima.

Uisai cara uni upí 'iti 'icë quicë bana

2 Usa 'aínbi camina, an upí oquin min bana cuacë unicama a Nucën Papa Dios cuëñcësabi oishía 'inun bëtsi bana ñuixunquinma Jesucristo ñuicë banaishi upí oquin ñuixunti 'ain. ² Uni apan, anpan mëcócama, ax ca paëncëma 'ianan upí oquin sinánquin ñu 'anan ñu 'aisama 'acëma 'iti 'icën. 'Ianan ca Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'ianan bëtsibë nuibanan an uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquin Nucën Papa Diosmi catamëti ëntima 'icën. ³ Xanu apáncama camina usaribi oquin cati 'ain, ami sinani ca Nucën Papa Dios

cuëncësabi oi upí nuituñu 'iti 'icë quixun. Bëbu 'imainun xanunbi ca cëmë bana ñuitima 'icën. Ca paëntima 'icën. Atúan aín sinan upí 'ixun ñu upí 'aia isquin ca atun xanu tuácama 'imainun atun ñe xutacamanribi usaribi oquin 'ati 'icën. ⁴Xanu apáncaman ca ësai 'iquin aín tuá 'imainun aín ñe xutacamaribi ësai 'inun 'unánmiti 'icën: atun bënë nuibanan ca atun tuáribi nuibaquin bërúanti 'icën. ⁵Ñu 'aisama 'acëma 'ianan ca bécántapun 'itima 'icën. 'Ianan ca aín xubu upí oquin bërúancë 'ianan upiti abë cananquin bëtsi xanu 'aquincë 'iti 'icën. Aín bënëñ bana ca cuati 'icën. Unínma Nucën Papa Diosan bana ca upíma 'icë quixun caía, usa 'ain ca an aín bana cuacë xanucamax usai 'i upí 'iti 'icën.

⁶Usaribi oquin camina uni bënëcamaribi upí oquin sinánquin ñu upíshi 'anun cati 'ain. ⁷'Imainun camina minribi min 'aia isquian usaribi oquin unin 'anun upí ñuishi 'ati 'ain. Atu 'ësëquin camina amanua sinánquinma upí oquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'unánmiti 'ain. ⁸'Unánmiquin camina upí oquin 'unánquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oía 'inun upí oquin unicama ñuixunti 'ain, bëtsi unían —min bana ca 'aisama 'icë —quixun ñuiti rabanan. Usoquinmi 'acëbë ca axa mimi nishtisa tancë unicama ax a cupía mi ñuiti bana 'aíma 'ain, rabínti 'icën.

⁹Anan camina an uni ñu mēëxuncë unicamaribi 'ësëquin an a ñu mēëmicë unin bana paréquin cuëbíquinma, an cacësabi oquin 'anun cati 'ain.

¹⁰Anan camina a unicama ësáquin 'unánmiti 'ain, an iscëxun 'ananbia an ñu mēëmicë unían iscëxunmabi, ñu mēcamaquinma upí oquinshi ñu mēënun. Atúxa usai 'icëbëtan ca camabi unin —Nucën Papa Dios, an uni ainan 'inun iémicë, aín unicamax ca aséribi upí 'icë —quixun 'unánti 'icën.

¹¹Nucën Papa Diosan ca camabi uni nuibaquin 'aquinquin abëa upí 'inun 'iminuxun aín Bëchicë ënë menu xuacëxa, unían uisaira oquin cara an atu nuibatia quixun 'unánun. Usa ca Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unáncë 'ixun camina 'ën mi cacësabi oquin unicama 'unánmiti 'ain. ¹²Nucën Papa Diosan ca nu 'unánmia, nux aín uni 'aish cananuna abë upí 'aish ax cuëncëma ñu 'ati ëni, upíshi 'ianan axa ami sináncëma unicamaxa 'icësaí 'iti sinanima, 'ianan ami cushicë 'ixun, añu ñucama nun 'ati cara cuëñia ashí 'ati 'ai quixun. ¹³Usáquin 'unánmianan ca nu 'unánmia, nux ainan 'ixun cananuna ax quiásabi oía an nu iémicë Jesucristo, ax Nucën Papa Diosribi 'aish, aín cushibëbi utëcënti nētë cáinti 'ai quixun. ¹⁴Jesucristo ca 'it-sianxmabi nu cupí bamacëxa, nun 'uchacama tērënx-unquin Nucën Papa Diosbë upí 'inun iémianan nun sinan upí 'ixúnu bëtsi ñu sinántëcënquinma ax cuëncësabi oquinshi 'anun.

¹⁵Ën mi cacë banacama ënë camina unicama 'unánmiti 'ain. Atúxa, aséribi ca a bana icë quixun sinani racuëtima Jesucristomi cushicë 'inun 'ësëanan camina atúan 'aisama ñu 'axunma 'anun caquin 'ësëti 'ain.

Usoquin 'aquin camina ui unínbi mi timaquin min bana cuaisama tanun 'imitima 'ain.

Usaia axa Jesucristomi catamëcë unicama 'iti bana

3 Axa Jesucristomi catamëcë unicama camina man-uaxma 'inun ësáquinribi cati 'ain: Aín 'apucama 'imainun aín cushicaman bana cuaquin ca atun cacësabi oquin 'ati 'icën. Uisa ñu cara upí 'icë a ca chiquishquinma 'ati 'icën. ²Uinu 'icë unimibi ca 'atimati banatima 'icën. Bëtsi unibë cuëbicanancëma 'ianan ca upí sinánñu uni 'aish rabiti cuamianantima 'icën.

³Nuxribi cananuna sinánñuma 'aish Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'iáma 'ain. Usa 'aish cananuna ñu 'atimaishi 'anúan bëtsi unin sinánmicëxun 'anan nunbi sinani nux cuëncësabi oi ñunshini 'iacën. 'Aisama ñuishi 'anan cananuna bëtsi unimi nutsianan numia uni nishcëx abë nishanancën. ⁴Usáinu 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Dios, an nu ainan 'inun iémiti, an, an ca upíra 'ixun nu nuibatia quixun nu 'unánmiacëxa.

⁵Usoquin ca nun ñu upí 'acë cupíma, nuibaquinshi nu ainan 'inun iémiacëxa. Iémiquin ca bacéntëcëncësa 'inun nun 'uchacama tērënxquin aín Bëru Ñunshin Upitan nu bëtsi ocëxa. ⁶Jesucristo, an nu iémicë, a cupíshi ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'iti oquin nu 'ináncëxa. ⁷Usa 'ixun cananuna anbia nuibaquin nu 'aquinquin upí 'imicë cupí, abënu xëñibua 'aínbi tsóti, a cáinti 'ain.

⁸Ënë banacamax ca aséribi upí 'icën. Usa 'aían ax quicësabi oi camabi uni 'iti ca asábiira 'icën. Usa 'ain camina axa ami catamëcë unicama Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iquian ënquinma ñu upíshi 'anun upí oquin 'ësëti 'ain. ⁹Bëtsi bëtsi unix ca sinánxmaishi aín rara 'iá bana ñui bëtsi unibë cuëbicanánan, usaía judíos unicama 'itia Moisésñen cuëñëo bana uisai quicë cara quixun ñui cuamianani bëtsibë nishánania. Usaía 'iabi camina mixribi usai 'iquinma atu isëshiti 'ain. Usai 'iquin upí oquin sinani banacëma 'ixun ca unin bëtsi uni upitaxa 'inun 'aquinima.

¹⁰Uinu 'icë unin cara axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsin sináncësa oquian sinánunma amanu amanu sinánmia, a camina usai 'iáxma 'inun quixun caquin 'ësëti 'ain. Cacëxbia sinanatiama camina amiribishi catëcënti 'ain. Cacëxunbia cuatiama camina mitsubëa 'inúnma ënti 'ain, ¹¹ax upí sinánñu 'iá 'aishbi ca bërí usama 'icë quixun 'unánquin. Aín ñu 'aisama 'acë sinanaquin ëncëma cupí camina usoquin 'ati 'ain.

Ësaquinribia Pablonën Tito cá bana

¹²Nicópolisnuxun mita inúmiti cana sinanin. Usa 'ain, Artemas carana xuti 'ain, Tíquico carana xuti 'ain, xucëbë camina panatima Nicópolisnu 'ë isi uti 'ain.

¹³Ucëma pain 'ixun camina an bana 'unánquin unicama 'ësëcë uni, Zenas, abëtan Apolonën cuanuxun aín ñu mëníoia 'aquinti 'ain. 'Aquianan camina cuania uisa ñu cara cuëñia a 'inánti 'ain. ¹⁴Usa 'ain camina axa Jesucristomi sináncë unicaman upí ñuishi 'anan bëtsi uniribi 'aquinsa 'icë 'aquinun sinánmiti 'ain, usaquin

'aquian uni raíriribi Jesucristomi catamēnun 'aquinun.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonēn bēruánxa
'inun ca

¹⁵ 'Ēbē 'icēcaman ca camaxunbi bēruánxmi 'icanun
mitsu canun quixun 'ē caxa. Uicaman cara nuxnu

Jesúsmi sináncē 'icē nu nuibatia acama camina
bēruánxa 'inun cati 'ain. Nucēn Papa Diosan micama
nuibaquin 'aquincēxmi upitax 'iti cana cuēēnin. Ashi,
Pablo.

Filemón

Pablonëan Filemón quirica cuëñoxuan

1 Filemón, 'ëx Pablo, Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ixun, cana axribi Jesucristomi catamëcë 'aísha nucën xucën 'ain, Timoteobëtan mi quirica buánmin. Minribimi nubëtan Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncë 'icë cananuna ënë quirica mi cuëñoxunin. ² Usa 'ain cananuna axa Jesucristomi catamëcë 'aish min xubunu timécë unicama 'imainun nucën chirabacësa, Apia, 'imainun Arquipo, anribia nubëtan tëmëraquinbi Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë, acaman cuanun ënë quirica mi buánmin. ³ Mitsúxmi Nucën Papa Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëx chuámarua 'iti cana cuëñin.

Ainan 'aish aín unicamabë nuibananan Filemón upiti Jesucristomi sinan

⁴ Nucën Papa Diosbë banaquin cana camabi nètë mi sinánquin a mi ñucáxunin. Ñucáxuanan cana, mitsux isamina Nucën 'Ibu Jesúsmi upiti sinani ami catamëti, aín unicamabë nuibanandin quixun ñuicania cuaquin Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin a rabin. ⁶ Mix Jesucristomi catamëquinmi ax cuëñcësabi oquin 'acë cupí, ca uni raírinëxribi ami catamëaxa. Acaman uisaira oquin cara Jesucristonën aín unicama 'aquinia quixun 'unánun cana aturibi Nucën Papa Dios ñucáxunin. ⁷ 'Ën xucën, cana mi cain, axa anuax Jesucristomi catamëcë uni raírinëan masá nuitucë 'ixunbi minmi nuibaquin 'aquincëxun upí oquin sinania ñuia cuaquin cana cuëñquin upí oquin sinan.

Onésimo binuan Pablonën Filemón ca

⁸ Cristonëan 'ë aín bana ñuixunun 'imicë 'ixun, 'ëx cuëñcësabi oquinmi 'anun 'ën mi cati ca asábi 'icën. ⁹ Usa 'aínbi cana —'ë nuibaquinshi camina ëx cuëñcësabi oquin 'ati 'ai —quixun sinánquin mi cain. 'Ëx cana Pablo, caniacëcë uni 'aish, Cristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ain. ¹⁰ Usa 'ixun cana Onésimo ñuiquin mi cain. Ënë sipunuxun 'ën aín bana ñuixuncëxun cuati ca Onésimo Jesucristomi catamëaxa. Ax bërí Jesucristonan 'aish ca 'ën bëchicësa 'icën.

¹¹ Bëráma ca Onésimo min ñu mëëmicë uni 'ixun 'aquinsa 'ixunbi mi 'aquincëma 'icën. Usa 'ixunbi ca

bërí 'ëa 'aquincësaribi oquin miribi 'aquinti 'icën.

¹² Minu cuantëcënun cana a xutin. 'Ën nuibairacë 'aish ca ax 'ën taná bëchicësa 'icën. Usa 'icë camina upí oquin biti 'ain. ¹³ Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupí sipuacë 'icëa, min 'aquiniamabi an ënuxun 'ë ñu 'axunun bërúnti cana sinan. ¹⁴ Usa 'ixunbi cana mi ñucácëma pain 'ixun a bërúncëma 'ain. 'Ëx cuëñquinbi, 'ën mi ñucácëxunmabimi mix cuëñquin a 'ë ñu 'amixunti cana sinanin. ¹⁵ Ënanantëcëntimoi mibë 'iti cupí sapi ca Onésimonën mi ëanxa. ¹⁶ Min ñu mëëmicë unishi 'iá 'aíshbi ca bërí Onésimo Jesucristomi catamëcë 'aish min xucënsa 'iti 'icën. 'Ën cana a nuibatin. Usa 'icëbi camina miinra 'ën 'acësamaira oquin a nuibati 'ain, min ëmanu 'icë cupishima, Jesucristomi catamëcë 'aísha min xucënsa 'icë.

¹⁷ Usa 'ain camina —'ëx cana Pablobë nuibanancë 'ai —quixun sináncë 'ixun minmi 'ë bicësaribi oquin a biti 'ain. ¹⁸ An min ñu mëcamanan mi ribíncë 'ain camina 'ën mi a cupíonun 'ë cati 'ain. ¹⁹ 'Ëx Pablo 'ixun cana 'ën mëcënanbi cuëñeoquin mi cain, 'ën Jesucristo ñuiquin cacë cupí ainan 'ixunmi min 'ë cupíoti asábi 'aínbi cana Onésimonëan mi ribíncë a mi cupíoti 'ain. ²⁰ Usa 'ain camina mix Jesucristonan 'aish 'ën xucënsa 'ixun, Jesucristomi catamëcë unin 'acësoquin upí oquin sinánquin, 'ëxribi ainan 'icë upí oquin sinani cuëñun 'ë 'imíti 'ain.

²¹ 'Ën cacësa oquinshi 'aquinma camina minbi 'ën mi cacësamaira oquin 'ati 'ai quixun sinánquin cana mi buánminuxun ënë quirica cuëñoin. ²² Nucën Papa Diosmi 'ë ñucáxuncëx cana mitsu isi cuanti 'ai quixun cana sinanin. Usa 'ain camina anu 'ëx 'i cuanti 'ë meníoxunti 'ain.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

²³ Epafrañnë ca 'ëcëñuan Jesucristonan cupí sipuacancë 'ixun bërúanxmi 'inun mi canun 'ë caxa.

²⁴ 'Imainun ca an ëbëtan bana uni ñuixuncë unicama Marcos, Aristarco, Demas, Lucas, acamanribi bërúanxmi 'inun mi canun quixun 'ë caxa.

²⁵ Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin 'aquincëxmi min sinan upí 'aish chuámarua 'iti cana cuëñin. Ashi, Pablo.

Hebreos

I. CRISTONĒX CA ANĠELCAMA 'IMAINUN MOISESBĒTAN SĒNĒNMAIRA 'ICĒ QUICĒ BANNA (1-4)

Aín unicama pain xutancĕxuan Nucĕn Papa Diosan aín Bĕchicĕira xua

1 Bĕráma ca Nucĕn Papa Diosan nucĕn raracaman aín cushi 'unánan uisai cara aín uni 'iti 'icĕ quixun 'unánun, Nucĕn Papa Dios, an sinánmicĕ bana uni ñuixuncĕ unicamabĕ bananan namámiquin canan, bĕtsi bĕtsi ñu ismiquin canan, bĕtsi bĕtsi ñu 'aquinribi atu ismiacĕxa. ² Bĕráma usaquin nucĕn raracama 'unánmia 'aínci ca an xucĕxun aín Bĕchicĕ anbi aín Papan bana unicama ñuixuancĕxa. Nucĕn Papa Diosan ca aín Bĕchicĕ camabi ñu uniomiacĕxa. Usa 'ain ca an camabi ñu, naíu 'icĕ ángelcama 'imainun, ĕnĕ menu 'icĕ unicama 'imainun, camabi ñu unio 'icĕ aín Papan a 'ibuamiacĕxa. ³ Nucĕn Papa Dios ax ca unin sinán-samaira 'aish upíira 'icĕn. Usa 'ain ca aín Bĕchicĕ Jesucristo axribi asaribi 'icĕn. Usa 'ain ca uisa cara ax 'iacĕxa quixun 'unánquin unin 'unánti 'icĕn, aín Papa Dios ax ca asaribi upí 'icĕ quixun. An unio 'ixun ca an unio ñucama, aín banánbia usabi 'inun 'imia. Usa 'aish ca camabi unin 'ucha tĕréncĕ 'inun bamax baísquitancĕx, aín Papan nĕtĕnu cuan 'aish aín mĕqueu abĕ 'Apu 'icĕn. ⁴ Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ ax ca aín Papa cuĕĕncĕsabi oi 'icĕ cupí, aín ángelcamasamai upíira 'icĕn. Usa 'ain ca aín Bĕchicĕ Jesucristo axribi asaribi 'icĕn. Usa 'ain ca uisa cra 'aish aín Papabĕ 'Apu 'icĕn. Usa 'aísha ax aín Papabĕ 'Apu 'ain ca ángelcama abĕ sĕnĕnma 'icĕn.

Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ, ca ángelcamabĕtan sĕnĕnma 'icĕ quicĕ bana

⁵ Nucĕn Papa Diosan ca uinu 'icĕ ángelbi cáma 'icĕn: Mix camina 'ĕn Bĕchicĕ 'aish xĕnibua 'aínci 'ĕbĕ 'iti 'ai quixun. 'Imainun ca uinu 'icĕ ángelbi ñuima, Jesúsĕshi ñui, Nucĕn Papa Dios ĕsairibi quiacĕxa:

'Ēx cana aín Papa 'iti 'ain. Ax ca 'ĕn Bĕchicĕ 'iti 'icĕn. ⁶ Usa 'aish ca aín Bĕchicĕ aratsushi 'icĕbi ĕnĕ menu xuti ĕsai quiacĕxa:

'Ēn ángelcaman ca a rabiti 'icĕn. ⁷ Angelcama ñui ca Nucĕn Papa Dios ĕsai quiacĕxa: 'Ēn 'amicĕxun ca 'ĕn ángelcaman 'ĕn cacĕsabi oquin ñu 'aia. Usa 'ain cana 'aisa tanquin suñusa 'imianan

'aisa tanquin tsi rĕquirucĕsa 'imin. Usa 'ixun ca 'ĕ ñu 'axunia.

⁸ Usai quiquinbi ca aín Bĕchicĕ aira ĕsaquin caia: Mixribi Dios 'aish camina usabi 'itioi 'ĕn nĕtĕnu 'Apu 'ain. Mix 'Apu upíira 'aían min banaribi upí 'ain ca min 'ati ñucamaribi upí 'icĕn. ⁹ Unían upí ñuishi 'ati cuĕĕanan camina atúan 'aisa tancĕ 'atima ñu a cuĕĕncĕma 'ain. Usa 'icĕ cana 'ĕx Dios 'aish min Dios 'ixun, unicama 'imainun ángelcamaribi 'acĕsamaira oquin, cuĕĕinra cuĕĕnun mi 'imian.

¹⁰ Usaqin canan ca Nucĕn Papa Diosan ĕsaquinribi aín Bĕchicĕ caia:

Mix camina camabi ñu aín 'ibu 'ain. Min camina bĕráma mecama 'imainun naí 'imainun anu 'icĕ ñucamaribi uniocĕn. ¹¹ A ñucamax ca nĕtĕti 'icĕn. Nĕtĕcĕbĕbi camina mix nĕtĕtima 'ain. Chupa 'icĕsaribiti ca a ñucama xĕnibuti 'icĕn. ¹² Usa 'icĕmi min, chupa xĕni 'acĕsaribi oquin capúncĕxbi ca me 'imainun naí iótĕcĕncĕ 'iti 'icĕn. Acamaxa usai 'icĕbĕbi camina mix usabi 'in. Mix camina usabi 'iá 'aish usabi 'iti 'ain.

¹³ Uínsaranbi ca uinu 'icĕ ángelbi Nucĕn Papa Diosan ĕsoquin cáma 'icĕn:

Axa mimi nishĕ unicama 'ĕn mi 'ibuamimainun camina mix 'ĕbĕ 'Apu 'aish 'ĕn mĕqueu 'iti 'ain.

¹⁴ Camabi ángelnĕx ca an Nucĕn Papa Dios ñu 'axuncĕ 'icĕn. Usa 'ixun ca an xucĕxun, uicamax cara an mĕníosabi oi Nucĕn Papa Diosan 'inux iĕnuxun 'aia, acama 'aquinia.

Jesucristomi catamĕti iĕtisama tantima bana

2 Usa 'ain cananuna Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ ñui quicĕ bana a upí oquinra bĕmĕquin cuati 'ain, a bana manuquinma ax quicĕsabi oquin 'anuxun. ² Bĕráma ca ángelcaman 'aquinmainun Nucĕn Papa Diosan nucĕn raracama ñuixunun quixun, Moisés aín bana 'ináncĕxa. Usa 'ain ca raírĕnĕn a bana quicĕsabi oquin 'amainunbia an a bana quicĕsabi oquin 'acĕma unicama, a Nucĕn Papa Diosan atun 'ucha cupíbi castí-cancĕxa. ³ ¿Asĕrabi usa 'ain caranuna nux —Jesucristomi catamĕtia uni Nucĕn Papa Diosan 'inun iĕti bana a cuatíbi, a bana quicĕsabi oi 'icĕma 'aish uisa tancĕx iĕti 'ain? A bana anun nun 'ucha tĕréncĕ 'aish Nucĕn Papa Diosan 'inux iĕti, a ca Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn pain unicama ñuixuancĕxa. Usa 'ain ca an cuacĕ uni raírĕnĕn, a bana ca asĕrabi 'icĕ quixun 'unánquin, nuribi 'unánmiacĕxa. ⁴ A unicama ca Nucĕn Papa Diosan uni itsin 'acĕma ñu 'anun 'amiacĕxa, an aín bana ñuixunia cuacĕ unicaman, asĕrabi ca aín bana 'icĕ

quixun 'unánun. 'Imianan ca atu bëtsi bëtsi ñua 'anun aín Bëru Ñunshin Upí 'ináncëxa, ax cuëncësabi oquin.

Axa ami catamëti unicamasaribia Jesucristo 'iá bana

⁵ Aín unicama cara uisai 'iti 'icë quixun ñuiquin cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca ángelcama —mitsux camina 'ën unicaman 'apu 'iti 'ai —quixun cáma 'icën.

⁶ Usama 'aínbi ca bëráma Nucën Papa Diosan bana cuëno ësai quia:

Nucën Papa Dios, ¿axa añu 'icë caramina uni sinánx-unin? ¿Axa añu 'ain caramina axa chëquiti unicama 'aisamaira oquin sinanin? ⁷ Min camina usabi 'in-uxmabia ángelcamabë sënënmara 'inun uni 'imiacën. Usa 'imiquinbi camina minan 'aísha mibë xënbua 'aínbi 'itioquin 'imianan min unio ñucamaribi 'ibuamiacën. ⁸ Usonan camina unicama camabi ñu aín 'ibu 'inun 'imiacën.

Usa 'ain ca camabi ñun 'ibu 'inun 'imiquin Nucën Papa Diosan añu ñubi an 'ibuacëma 'itimoquin unicama unioçëxa. Usa 'aínbi cananuna 'unanin, camabi ñuira ca unin 'ibuacëma pain 'icën. ⁹ Usa 'aínbi cananuna Jesús 'unanin. A ca Nucën Papa Diosan, usabi 'in-uxmabi ënë menu uni 'aish ángelcama meura 'inun xuacëxa. Unicama nuibaquian Nucën Papa Diosan sinánsabi oi ca ax camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. Usa 'icëbi ca paë tani bamacë cupí baísquimitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa. Usa 'icëbi ca paë tani bamacë cupí baísquimitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa.

¹⁰ Nucën Papa Diosan ca camabi ñu ainan 'inun unioçëxa. Usoquin 'á 'aish ca, an aín bana cuacë aín bëchicëcamaxa aín nëtënu abë 'iti cuënia. Usa 'ixun ca axa uni 'aish tëmëranan paë tani bamacë cupíshi Nucën Papa Diosan ainan 'inun uni iëminun Jesucristo 'imiacëxa. ¹¹ Jesús, an aín unicama Nucën Papa Diosan iscëxa upí 'inun 'imicë a 'imainun an usaquin 'imicë unicama, acaman Papa ca Nucën Papa Dios 'icën. Usa 'ain ca Jesús aín unicama sinani rabinima, atux ca 'ën xucëantu 'icë quia, ¹² aín bana quiricanu cuëno quicësabi oquian aín Papa ësáquin cásabi oi:

Usa camina mix 'ai quixun cana 'ën xucëantu ñuixunti 'ain. Min unicamaxa timécë, abëtan cana mi rabiti 'ain.

¹³ Èsaribitia Jesús quiá ca cuëno bananu 'icën:

'Èx cana 'ën Papa Diosmi catamëtin.

Èsaribi ca cuëno bananu 'icën:

'Èx cana ënu 'ain, 'ën Papa Diosan 'ë 'ináncë aín bëchicëcamabë.

¹⁴ Achúshi unin bëchicëcamax ca aín xucënsaribi 'ia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan bëchicëcamaxa uni 'ain, axribi uni 'inux Jesús uacëxa. Uni 'aish ca, an ñu 'atima 'ati sinánmicë 'aísha Nucën Papa Diosbë uni 'itima 'icëbi ñunshin 'atimanën 'apu a ñusmonux bamati cupí, Jesús uni 'iacëxa. ¹⁵ Usai 'iquin ñunshin 'atimanën 'apu ñusmoquin ca Jesusan axa ami catamëcëma 'aish aín bamati sináni racuécë unicama, ax ainan 'aish aín bamatimi racuëtimoquin mënóçëxa. ¹⁶ Usa 'aish ca Jesús ángelcama 'aquinti sinani uni 'inux uáma 'icën.

Uicamax cara Abraham Nucën Papa Diosmi catamëasaribiti ami catamëtia acama 'aquinti sinani ca Jesús uni 'inux uacëxa. Aséribi ca usa 'icë quixun cananuna 'unanin. ¹⁷ Èsaquin nu 'aquinti cupí ax nusaribi uni 'ixun, ñunshin 'atimanën 'apun tancëxun 'unánan paë tani tëmëratu 'unan 'ixun ca Jesusan aín unicama Nucën Papa Dios upí oquin ñucáxunia. Usa 'aish ca nun 'ucha tërënux bamati cupí nusaribi uni 'iacëxa.

¹⁸ Ax tëmëranan ñunshin 'atimanën 'apun tancëxunbi ñu 'atima 'aíma 'ixun ca an, a ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atima 'anun quixun sinánmicë aín unicamaribi usoquin 'axunma 'anun cushioti 'icën.

Moisésbëtan sënënmaira ca Cristo 'icë quiax quicë bana

3 'Èn xucëantu, mitsux ainanishi 'inun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun camina, Nucën Papa Diosan a ñuiquin unicama ñuixunun ënë nëtënu xuá 'ixuan an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë, Cristo Jesús, a uisa uni cara 'iacëxa quixun upí oquinra 'unánti 'ain. ² Bëráma ca Jesús ucëma pain 'ain, Moisésnën nucën raracaman cushi 'ixun, Nucën Papa Diosan cacësabi oquin upí oquin ñu 'acëxa. Usaribi oquin ca Jesusan, aín Papan usaquin 'anun caíscë 'ixun, an cacësabi oquin camabi ñu 'acëxa. ³ Nucën Papa Diosan Moisésçëñun judíos unicama ainan 'inun caísa 'aínbi, ca a unicama aséribi Nucën Papa Diosnan 'imiti Jesucristo axira 'icën. Usa 'ain ca Moisésbë sënënmaira Jesucristo 'icën. Ènëx ca ësá 'icën. An 'acë xubu rabicësamaira oquin ca an xubu 'acë uni a unin rabia. Usaribi oquin ca Moisés 'imainun judíos unicama 'acësamaira oquin unin Jesucristo rabiti 'icën. ⁴ Èsa ca. Uisa 'afshbi ca xubu abi uníma. Unin 'acëx cuni ca 'ia. An 'acë uni ax ca aín 'ibu 'icën. Usaribi oquian an Moisés 'imainun judíos unicama ainan 'itioquin mënónan camabi menu 'icë ñucama unio ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ⁵ Nucën raracama judíos unibu 'ain ca Moisés atun cushi 'iacëxa. Aín cushi 'ixun ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin upí oquin ñu 'acëxa. Uisairai 'i cara ainan 'iti 'icë quixuan judíos unicaman 'unánuan atu ñuixunun quixun Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Moisésnën nucën raracama 'itsa ñu ñuixuancëxa. ⁶ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan unicaman cushi ax aín Bëchicë, Cristo, an aín Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë, a 'icën. Usa 'aish ca Cristo ax nun cushiribi 'icën, nun nu ami catamëti ënquinma cuënnquin abë aín nëtënu 'iti sináncë 'ain.

Nucën Papa Diosan unicamaxa abë chuámarua 'iti bana

⁷ Usa 'ain ca a bana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun unin cuëno, ax ësai quia:

Bëría Nucën Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquin ⁸ camina cuacëmasa otime 'ain, mitsun raracama 'ásaribi oquin. Atux ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxbi an cacë bana cuaisama tani 'atimati banai, —Nucën Papa Diosan ca nu uisabi oima —quicësa 'iacëxa, anu

uni 'icëma menuax. ⁹ Èsai ca Nucèn Papa Dios quia: Anuax ca 'èn cuarenta baritia atu bërúanquin ñu 'ax-uncëxun isíbi mitsun raracama 'èmi sinanima 'atimati banacëxa. ¹⁰ Usai 'ia oi atumi nishi cana èsai quiacèn: Ènè unicaman ca bètsi bètsi ñu sinani 'èmi sinánquin 'èx cuëncësoi 'iti 'unántisama tanxa. ¹¹ Quianan cana atumi nishi sinanatëcëntimoi èsaribiti quiacèn: Atux ca a 'èn atu ñuixuncë me anu chuámarua buacunux bëbatima 'icën.

¹² 'Èn xucéantu, mitsúxribimi usai 'itima cupí camina bërúancati 'ain, 'atimaquin sinánquin Nucèn Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, a ami catamëquinma èntin rabanan. ¹³ Usai 'ima camina micama uinu 'icëxbi 'atima ñu 'atishi sinani Nucèn Papa Diosmi manúti rabanan, camabi nètën, axa Jesucristomi catamëcë unicamabë ami upiti sinánmiananti 'ain, ènè nètëa cëñúti-sama pan 'aínshi. ¹⁴ Anun nux aín nètënu 'iti nètë sënéntamainun cananuna ami catamëtabatínu 'iásabi 'i ami catamëti 'ain. Usai 'i cananuna camabi nètën Cristobë 'ain.

¹⁵ Èsairibi ca Nucèn Papa Diosan bana cuëncësoi quia: Bëria Nucèn Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquin camina cuacëmasa otime 'ain. Mitsun raracama 'iásaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca Nucèn Papa Diosan 'aquincëxbi an cacë bana cuaisama tani 'atimati banacëxa.

¹⁶ ¿Uicamax cara Nucèn Papa Diosan bana cuaquinbi cuacëmasa oi ax quicësabi oi 'iisama tancëx? Moisés-nëan Egipto menua bęcë unicamax ca usai 'iacëxa.

¹⁷ ¿'Imainun cara uicamami Nucèn Papa Dios cuarenta baritian nishacëx? Axa aín 'ucha cupíbi an anua bëbati ñuixuncë menu bëbaima, anu uni 'icëma menuax cëñúti unicamami ca Nucèn Papa Dios nishacëxa.

¹⁸ ¿'Imainun cara uicamaribi Nucèn Papa Diosan sinántëcëntimoquin, an atu ñuixuncë menu ca chuámarua tani buacunux bëbatima 'icë quixun cacëx? An a timaquin aín bana cuaisama tancë unicama ca Nucèn Papa Diosan usaquin cacëxa. ¹⁹ Usa 'ain cananuna a ñucama sinánquin 'unanin, atúan aín bana ca aséabi 'icë quixun sináncëma 'ianan ami catamëcëma cupí ca Nucèn Papa Diosan a unicama anua chuámarua tani 'itia ñuixuncë menu bëbamiamia 'icën.

4 Usa 'ain cananuna Nucèn Papa Diosan ainan 'inun nu 'imiti nètë inúcëma 'aínshi, ainan 'iti sinánti 'ain. Mitsun raírinëxmi Nucèn Papa Diosnanma 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. ² A me anu chuámarua 'iti ñu quicë bana a ca nucèn raracaman cuacëxa. Cuaquinbi ca —aséabi ca a menunu 'inun nu buánti 'icë —quixun sinánma 'icën. Usa 'aish ca a ñuixuan menu bëbama 'icën. Anu nucèn raracama bëbama 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan nucèn rara cásaribi oquin nux Jesucristomi catamëti aín nètënu abë 'inux iéti bana ñuiquin nuribi caxa. ³ Nucèn raracama ñuiquin cuëncësoi bana ca èsai quia:

Atumi nishi cana sinanatëcëntimoi a unicama ñu quiacèn: Atux ca a 'èn atu ñuixuncë me anu chuámarua buacunux bëbatima 'icën.

Atúxa usai 'iá 'aínbi cananuna nux Nucèn Papa Diosmi catamëti ax nubë 'ain chuámarua 'i cuëncësoi. Usaínu 'itioquin ca Nucèn Papa Diosan camabi ñu unioquin mënóccëxa, ⁴ aín bana cuëncësoi èsai quicësabi oquin:

Camabi ñu męcën achúshi 'imainun achúshi nètë cëñuquin uniotancëx ca Nucèn Papa Dios nètë itsin tanti —'è ñu unioccëma ca asábi 'icë —quixun isi upí oquin sinani cuëncësoi.

⁵ Nucèn raracama ñu ca Nucèn Papa Diosax èsaribiti quiacëxa:

Atux ca 'èn atu ñuixuncë me anu 'èbë chuámarua 'aish cuëncësoi buacunux bëbatima 'icën.

⁶ Usa 'ain ca ènè nètënu 'icë unicama Nucèn Papa Diosmi catamëti abë upí 'aish chuámarua 'iti, 'aishbi raírinëx ami sináncëma pain 'icën. Usaribiti ca atun pain cuaquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma 'aish a Nucèn Papa Diosan ñuixuncë menu bëbama 'icën. ⁷ A paían ñuixuncë unicaman aín bana cuama 'ain ca ènè nètënu 'icë unicaman cuati oi Nucèn Papa Dios amiribishi quitëcëni, bërí camina 'èmi catamëcanti 'ai quiax quiacëxa, èsai:

Bëria Nucèn Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquin camina cuacëmasa otime 'ain.

Usaquin ca Davitan, Josuéñëan judíos unicama Nucèn Papa Diosan ñuixuan menu bëbaquífan 'ain, a xëñibucëbëtan cuëncësoi. ⁸ A unicama Nucèn Papa Diosan anu chuámarua 'aish bucuti ñuixuncë menu bëbama 'aínbi ca aín bëchicëcamax Josuéñëan buáncëx anu bëbacëxa. Josuéñëan anua atux chuámarua 'aish bucuti menu buáncëx bëbatancëxuan ax quicësabi oquin 'ai ami catamëcë 'ain ca Nucèn Papa Dios amiribishi anun uni chuámarua 'iti bana ñu quicëcëanma 'itsíanxa. ⁹ Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucèn Papa Diosan ca aín unicamaxa ainan 'aish ax cuëncësoi oi ènè menu chuámarua 'itancëx aín nètënuira chuámarua 'aish bucuti oquin mënóccëxa quixun. ¹⁰ Uicamax cara ax cuëncësoi oíshi 'iti sinani bënëti a èni, ami catamëti Nucèn Papa Dios cuëncësoi oi 'ia, ax ca Nucèn Papa Dios ñucama uniotancëx cuëncësoi oi 'ia. ¹¹ Nucèn Papa Diosan atu ñuixuncë menu bëbama unicama usaribiti nuxribi ami catamëcëma 'itin rabanan cananuna ainan 'aish upí oquin sinani ami catamëquin èníma bërúancati 'ain.

¹² Cananuna 'unanin, Nucèn Papa Dios ax ca bamatimoi tsofia. Ax ca cushiira 'icën. Usa 'ixun ca aín bananu 'aia nu 'unánmia, nun caranuna aséabi upí oquin sinani, caranuna upí oquin sinanima quixun. 'Unánmianan ca uisa cupí caranuna usoquin 'ai quixun nu 'unánmia. ¹³ Axa an unio 'aish Nucèn Papa Diosmi unéti uisa ñubi ca 'aíma 'icën. An uni aín ñu 'acë cupí, uisa cara oti 'icë quixun 'unáncë, Nucèn Papa Dios, an ca camabi ñua unin 'aia 'unánan aín nuitu mëúa chiquinaquinma sináncë ñubi 'unania.

An aín unicama Nucèn Papa Dios ñucáxuncë, Jesucristo ñuicë bana

¹⁴ Jesús ax ca Nucèn Papa Diosan Bëchicë 'ianan, an nu Nucèn Papa Dios ñucáxuncë 'aish aín Papa Diosan

nètënu abëbi 'icën. Usa 'icë cananuna ami catamëquin aín bana cuati ëntima 'ain. ¹⁵ Jesús an nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë, ax ca uni 'aish nux 'icësaribiti tëmëraíbi 'uchama 'icën. Usa 'ixun ca nuribi tëmëranan ñunshin 'atimanën 'atima ñu 'amitisa taniabi nuibaquin nu 'aquinti 'icën. ¹⁶ Asérabi ca usa 'icë quixun 'unánquin cananuna ami racuéquinma, an nu nuibacë Nucën Papa Dios a nun 'uchacama tërénquin nu 'aquinun ñucáti 'ain, an nu nuibacë cupí. Usaquin cananuna anúnu uisai cara 'icë nètën, nuibaquian nu 'aquinun ñucáti 'ain.

II. LEVITAN RĒBUNQUI 'IASAMA CA CRISTO 'ICĒ QUICĒ BANA (5-8)

5 Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun, judíos unicaman 'ucha 'imainun aín 'ucharibi tërécë 'inun 'aracacë ñuina 'axunquin Nucën Papa Dios ñucáxunia. ² Usa 'ixun ca axribi uni 'icëa ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atima 'anun quixun tancëxun 'unan 'ixun uni itsi usaribiti 'ia 'aquinti 'unania. An ca, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinma an ñu 'acë unicama 'imainun, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinbi 'acë unicama aribi, ami nishquinma atux upí 'inun 'aquinti 'icën. ³ Axribi ñu 'atima 'acë 'ixun ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun judíos uni raírinën 'uchacama 'imainun aín 'uchacamaribi tërécë 'inun quixun 'aracacë ñuina 'aia.

⁴ Ui uníxbi ca axbi 'iisa tani judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'itima 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëx cuni ca usai 'iti 'icën, Nucën Papa Diosan —Aaronën ca 'ën unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun Moisés cásaribi oi. ⁵ Usaribiquin ca Cristonën anbi judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'iti sinánma 'icën. Nucën Papa Dios an

Mix camina 'ën Bëchicë 'aish xënbua 'aínbi 'ëbë 'iti 'ai, quixun cacë, anbi ca Cristo judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'imiácëxa. ⁶ Èsaribi ca cuëñëo bananua Nucën Papa Diosan aín Bëchicë cá bana quia:

Mix camina nètétimoi usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi.

⁷ Jesusan ca ënë menu 'aish abë banaquin aín Papa ñu ñucácëxa. Ñucáquin ca axa bamatimoquin a iémiti cushiñu 'icë 'unánquin, munuma banaquin cacëxa. Usaquian ax cuëncësabi oquin 'aquinun quixun ñucácë cupí ca Nucën Papa Diosan Jesucristo 'aquiancëxa.

⁸ Usa 'ain ca Cristonën, ax aín Bëchicë 'aíshbi tëmëracë 'ixun, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquinshi 'ati 'unáncëxa. ⁹ Ax tëmëraibi aín Papa Dios cuëncësabi oi 'ia 'ixun ca an aín bana cuaquin ax quicësabi oquin 'acë unicama a aín 'ucha tërénquin Nucën Papa Diosan 'aish xënbua 'aínbi abë 'inun iémia. ¹⁰ Ax ca ësaquian Nucën Papa Diosan cá, a 'icën, —mix camina sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribiti.

Jesucristomi catamëquin ëncë 'icë 'aish 'unánmitëcëinsa bana

¹¹ Usa 'aínu mitsu ënë banacama ñuixuinsa tancëxunbi camina mitsun asérabi upí oquin a bana cuaisama tanin. ¹² Mitsúinra a ñuicë bana a 'unáncë 'ixun uni itsi 'unánmisa 'aíshbi camina mitsúnmi bërâma cuacë bana Jesucristo ñui quicë, a 'unánmitëcëinsa 'ain. Ènë ñu upí oquin cuacëma 'aish camina mitsux tuáratsu ñu iru piisama pain 'ixun aín titan xuma 'acësa 'ain. ¹³ Bërâma cuacë bana 'unánmitëcëinsa 'aish camina an aín titan xuma 'acë tuásaribi 'ain, uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun 'unáncëma 'aish. ¹⁴ An Nucën Papa Diosan bana upí oquin sinánquin an cacësabi oquin 'acë uni, an ca upí oquin 'unania, uisa ñu 'ati cara Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun. 'Unánquin ca usoquin 'aia. Usa unix ca tuá xuratsusama 'aish uni apánsa 'icën.

6 Usa 'ain cananuna tuá xuratsu 'icësaíma uni apan 'icësaí 'inuxun a paínu cuacë bana Cristo ñui quicë, aíshima bëtsi ñuribi 'unánti 'ain. Cananuna a paínu 'unan banacama ësaí quicë, a ñuitëcëntima 'ain: nunbi ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'aish bamati 'aíshbi sinanati Nucën Papa Diosmi catamëtishi iéti, ² 'imainun Jesús sinani nashimicë 'iti, 'imainun Jesúsnan 'ixun axa ami catamëcë uni itsinu nun męcën nanquin Nucën Papa Dios ñucáxunti, 'imainun camabi uníxa baísquia ca Nucën Papa Diosan an 'acë ñucama 'unánquin uisa cara oti 'icë quixun cati, acama. ³ Èsa banacama mitsu ñuixuntëcëquinma cananuna Nucën Papa Dios cuëncëbëtan bëtsi ñu mitsu ñuixun-ti 'ain.

⁴ Ui unicamax cara Jesucristomi catamëcë 'ixun, ax ca abë 'icë quixun 'unáncë, 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan aín nuitu mëu sinánmicë 'ianan, ⁵ Nucën Papa Diosan bana ca upíira upí 'icë quixun sinánquin cuanan, Nucën Papa Diosan cushi, anun cana aín nètënu 'iti 'ai quixun sináncë, ⁶ 'ixunbi ami sinánquinbi ëni uni raírinën cuatánun —'ëx cana Jesucristomi sinántëcënima —quia, a unix ca an Nucën Papa Diosan Bëchicë i curúsocënu matáscë uníxa 'iásaribi 'icën. Usai 'icë uni ax ca amiribishi Jesucristomi sinanatëcënima. ⁷ Usa unicamax ca anu ñu 'apáti meesaribi 'icën. Èsa ca. Nucën Papa Diosan, menu 'uí 'itsa 'ibúmicëxun chabócëx ca ñu bëru 'imainun unían 'apacë ñu cotancëx tapunia, tapúanan ca tuaia. Usaía 'inúan Nucën Papa Diosan 'imicëxa 'ia ca an ñu 'apacë uni an aín naënu 'icë ñu pinuxun bitsia. ⁸ Usa 'aínbi ca bëtsi me camabi ñu 'atima, muxa, chucu, acama anu coi canicëbë anu upí ñu 'iruima. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx a me 'aisama 'icën. Usa 'icë ca aín 'ibun axa corucë ñucama nënia.

Xëñibua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'iti cupí bënëtima chuámarua 'iti

⁹ Ën nuibacè xucéantu, uni raírinèn ca Nucèn Papa Diosan Bëchicëmi catamëtancëxunbi ënia quixun ñuix-unquinbi cananuna 'unanin, mitsux camina Jesucristo cupí ainan 'inun iémicè 'ixun ëncëma 'aish aséribi Nucèn Papa Diosan upí oquin 'aquíncè 'ai quixun.

¹⁰ Nucèn Papa Dios, an ca aín sinan upí 'ixun, mitsúnmi aín unicama nuibaquin upiti bucunun 'aquianan bërriubi usoquin mitsun 'aia, manuinma sinania.

¹¹ Usa 'aínbi cananuna anúnmi Nucèn Papa Diosan nètënu 'iti nètë utámainunmi mitsun 'acësabi oquin chiquíshquin ënquinma Nucèn Papa Dios cuëncësabi oquin 'ati cuënin. Usauquin 'aquin camina Nucèn Papa Diosan nètënu cëñútimoí abè 'iti sinánquin caínti 'ain.

¹² Mitsúxmi chiquish 'iti cananuna cuëniman. Cananuna cuënin, Nucèn Papa Diosan aín quicësabi oquin 'aquíncëxa aín uni raírinëx a ëníma ami catamëti upiti 'ia isími usaribiti 'iti.

¹³ Nucèn Papa Diosbè ca camabi uni 'imainun ángel-camaribi sënëníma. Usa 'ixun ca anbi sinanatëcëntimoquin Abraham cacëxa: ¹⁴ “Ësoquin cana aséribi 'ati 'ain. Cana mi upí oquin sinánxunquin bëchicëñu mi 'imianan min rëbúnqui 'itsaira 'inun uámiti 'ain”. ¹⁵ Usauquin cacëxun ca Abrahamnën —Nucèn Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icè —quixun sinánquin bënëquinma, caíncëxa. Caíncëbè ca Nucèn Papa Dios quicësabi oi Abrahamnën xanu tuutancëx Isaac bacéancëxa.

¹⁶ Ënëx ca ësa 'icën. Unix ca uni itsían aín bana isa aséribi 'icè quixun 'unánun quiax, aín 'apu axa asamaira 'ain, a ñui ësaí quia: Nun 'apúnbi ca 'unania, 'ën mi cacè bana ënëx ca aséribi 'icën. Usai quicëbëtan ca an aín bana ca aséribi 'icè quixun 'unánquin abè cuëbicanántima 'icën. ¹⁷ Usaribiti ca Nucèn Papa Dios axribi, axa ami catamëti ainan 'iti unicaman —aín quicësabi oi ca aséribi 'iti 'icè —quixun 'unánun, —xëñibua 'aínbia sinanatëcëntimoí usabi 'iti ca ënè bana 'icè —quiax quiacëxa. ¹⁸ Usa 'ain cananuna an ca ax quicësabi oquin 'aia quixun 'unánan, axa

—sinanatëcëntimoquin cana mitsu cai —quicè cupí ca an aséribi usoquin 'ati 'icè quixun 'unanin. Usauquin 'unánquin cananuna 'unanin, nun nu an nu 'aquinun ñucacè 'ixun ca nu aséribi 'aquinti 'icè quixun. 'Unánan cananuna ami catamëquin —aín bana quicësabi oi cana aséribi ainan 'aish aín nètënu abè 'iti 'ai —quixun 'unanin. ¹⁹ Ënëx ca ësaribi 'icën. An manë nunti niqincè unicaman ca aín manë nuntia bëchunan tucáncaquin amami amami buánti rabanan, manë cha manë risin təcërëcaxun, an cushioquin tuínun quixun baca nëbëtsi nipatia. A manë chan tuíncè cupí ca nunti amanu amanu cuanima. Usaribiti cananuna Cristo anu Nucèn Papa Dios 'icè anu cupí nun amanu amanu sinánbëquínquinma Jesucristomi sinánti ëntima 'ain.

²⁰ Cristo axa anua Nucèn Papa Dios 'icè anu 'ain cananuna nuxribi anu abè 'iti 'ain. Ax ca nètëtimoí xëñibua 'aínbi usabi sacerdotenën cushicaman 'apu 'aish, an

aín unicama Nucèn Papa Dios ñucáxunti a 'icën, Melquisedec 'iásaribiti.

Jesús ax ca Melquisedec 'iásaribiti an aín unicama Nucèn Papa Dios ñucáxuncè 'icè quicè bana

7 Mitsux Abrahamnën rëbúnqui 'ixun camina 'unanin, Melquisedec ax ca Salem cacè menu 'icè unicaman 'apu 'iacëxa. Ax ca sacerdote, an unicama Nucèn Papa Dios manámi 'icè a ñucáxuncè 'iacëxa. Usa 'ain ca bëtsi menu 'icè 'apucaman Abrahamnën xucënan bëchicè Lot cacè, aín nètënu 'icè unicamabè 'acánanquin ñusmotancëxun aín ñucamacëñunbi 'itsa uni 'imainun xanu 'imainun tuáribi buáncëxa. Usoquin 'acè cuabiani aín unicama buani cuanxun ca Abrahamnëribi a suntárucama ñusmoxun abámianan anu 'icè 'apucaman buáncè unicamacëñun camabi ñu bitëcëancëxa. Bibiani cuantëcëni ca Abraham Melquisedecbè mëranancëxa. Abè mërananquin ca Melquisedecnën, Nucèn Papa Diosan ca Abraham 'aquianxa quixun 'unanquin —an ca mi upí oquin sinánxunia —quixun caquin, a Nucèn Papa Dios ñucáxuancëxa. ² Usauquin cacëxun ca Abrahamnën an bécè ñucama mësú Melquisedec 'ináncëxa.

Melquisedec quicè bana ax ca “upí 'apu ca ax 'icè” qui quicè bana 'icën. Melquisedec ax ca Salem cacè menu 'icè unibu aín 'apu 'iacëxa. Salem quicè bana ax ca “bëtsi unibubè 'acananima ca chuámarua bucuia” qui quicè bana 'icën. Usa 'ain ca Melquisedec 'acánanti sináncëma 'apu 'iacëxa. ³ Melquisedec a ca uix cara aín papa 'iacëxa, uix cara aín tita 'iacëxa, aña nètën cara bacéancëxa, aña nètën cara bamacëxa, uicamax cara aín rara 'iacëxa, abi unin 'unánma 'icën. Usa 'ain ca judíos unibunëx —Melquisedec ax ca bamama 'icè —quia. Nucèn Papa Diosan Bëchicëñëx ca nètëtimoí xëñibua 'aínbi sacerdote, an unicama Nucèn Papa Dios ñucáxuncè 'icën, uni Melquisedec ñui quíásaribiti.

⁴ Abraham a pain nucèn rara, anbi ca abëa 'acánancè unicama ñusmoxuan bicè ñu mësú ax 'apu 'icè, Melquisedec, 'ináncëxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, Abraham ax ca Melquisedec meu 'iacëxa quixun.

⁵ Moisés cuëñëomiquin ca Nucèn Papa Diosan —ësaí ca 'iti 'icè —quixun caquin ësauquin cacëxa:

—Abrahamnën rëbúnqui achúshi, Leví cacè, aín rëbúnquicamaxa sacerdote 'icè ca Abrahamnën rëbúnquicama raírinën aín ñucama mësú 'inánti 'icè —quixun. A uni camáxbi Abrahamnën rëbúnqui 'aish aín aintsí 'ixunbi sacerdotecama usauquin aín ñu 'inánun ca Nucèn Papa Diosan mëníocëxa. ⁶ Usa 'aínbi ca Melquisedec, Levitan rëbúnqui 'ixunmabi, Abrahamnën aín ñucama mësú 'ináncëxun biacëxa. Nucèn Papa Diosan upí oquin sinánxuncè, Abraham, a ca Melquisedecnën aín ñu biquin —an cacësabi oquin usoquin ca Nucèn Papa Diosan mi 'axunti 'icè —quixun caquin Nucèn Papa Dios ñucáxuancëxa. ⁷ Uni itsían Nucèn Papa Dios ñucáxuncè uni ax ca an Nucèn Papa Dios ñucáxuncè uni meu 'icën. Uinu 'icè unínbi ca —usama ca —quixun caima. Usa 'ain ca Abraham Melquisedec meu 'iacëxa. ⁸ Levitan rëbúnqui, judíos

sacerdotecama, a judíos unicama raírinën aín ñu mësú 'ináncë, acamax ca uni 'aish bamaia. Usa 'aínbi ca Abrahamnën aín ñu mësú Melquisedec, a ñuia uni —ax ca bamama 'icë —quicë, a 'ináncëxa. ⁹ Usa 'ain ca ësquinribi sinánti asábi 'icën: Levitan chaitiocë Abraham, an ca Melquisedec aín ñu mësú 'ináncëxa, ax a meu 'ixun. Usa 'ain ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, a judíos unicaman bërí aín ñu mësú 'ináncë, acamaxribi Abrahambëtan aín ñu mësú Melquisedec 'inánsa 'icën. ¹⁰ Levitan rëbúnquicama 'aíma pain 'aíshbi ca Abrahambë 'icësa 'iacëxa, aín rëbúnqui 'aish. Usa 'ain cananuna 'unanin, Melquisedec, ax ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, acamabë sënénmaira cushi 'iacëxa quixun.

¹¹ Bëráma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun Moisésnën, uisai cara judíos unicama 'iti 'icë quicë bana cuëñocëxa. A bana Levitan rëbúnquicama, sacerdotecama 'ixun, judíos unicama 'unánminun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. Usa 'ixuan Levitan rëbúnquinën 'aquincëx judíos unicama asérabi aín nuitu upí 'aish Nucën Papa Dios quicësabi oi 'icëbë ca sacerdote itsi Aarón 'iásama, Melquisedec 'iásaribi, Jesús uáma 'itsíanxa. ¹² Usa 'ain ca usaquin judíos unicaman 'ati bana, Levitan rëbúnquicama sacerdote 'ixun judíos unicama 'unánmicë, a 'unanibi aín sinan upíma 'ain, a ënquin bëtsi bana Jesús ñui quicë unin cuanun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ¹³ Nucën 'Ibu Jesús a ñui Nucën Papa Diosan bana cuëñocë quicë, ax ca judíos uni 'aíshbi Levitan rëbúnquima Judanën rëbúnqui 'iacëxa. Judanën rëbúnquinëx ca judíos sacerdote 'iti 'icë quiax ca Moisésnën cuëñocë bana quiáma 'icën. ¹⁴ Camabi unin ca 'unania, Nucën 'Ibu Jesús ax ca Judanën rëbúnqui 'iacëxa quixun. Usa 'aínbi ca Moisés sacerdote ñui, Judanën rëbúnquinëx ca sacerdote 'iti 'icë quiax quiáma 'icën. Levitan rëbúnquishi ca usai 'iti 'iacëxa.

¹⁵ Usa 'ain cananuna upí oquin 'unanin, Nucën Papa Diosan ca Melquisedec 'iásaribitia sacerdote 'inun Jesúsëshi, ¹⁶ ax bamaxbi bamatëcëntimoí baísquicë 'icë, a sacerdote 'imiacëxa, Moisésnën cuëñocë bana, Judanën rëbúnqui ca sacerdote 'iti 'icë quicë 'aímabi.

¹⁷ A ñuiquin ca Nucën Papa Diosan ësquin cacëxa:

Mix camina nëtétimoí usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi.

¹⁸ Usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana upí 'aínbi ca anun unin sinan upí 'iáma 'icën. Usa 'aínbi cananuna bëtsi bana, Jesús ñui quicë, a cupí asérabi nun 'uchacama tërécë 'ianan nun sinan upí 'aish Nucën Papa Diosan 'ain.

²⁰ Aín Bëchicë an aín unicama a ñucáxunti oquin ca Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin mëníocëxa.

²¹ Levitan rëbúnquinën ca 'ën unicama ë ñucáxunti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin cáma 'icën. Usa 'ixúnbi ca an sinanatëcëntimoquin caquin, Jesús asérabi an unicama a ñucáxunti 'imiacëxa, aín bana cuëñocë ësai quicësabi oquin:

Nucën 'Ibu Diosan ca sinanatëcëntimoquin aín Bëchicë ësquin cacëxa: Mix camina nëtétimoí usabi

sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi, quixun.

²² Usa 'ain ca an Moisésnën cuëñocë bana cuacë uni 'iásamaira oi an Jesús ñuicë bana cuacë uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ia. ²³ Levitan rëbúnqui sacerdotecama ca ax pain 'itancëxa bëtsix bamacëbë bamacëbë sacerdote 'icë 'aish 'itsaira 'iacëxa. ²⁴ Usa 'aínbi ca ax bamatimoí tsócë 'aish usabi sacerdote 'ixun Jesusan cuni aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxunia. ²⁵ Ui unicaman cara a cupí abë upí 'iisa tanquin Nucën Papa Dios ñucatia, a ca Jesusan xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun iémia. A unicama Nucën Papa Dios ñucáxunux ca bamatimoí tsotia.

²⁶ Usa 'aían Jesús axira nun sacerdote 'iti ca upíra 'icën. Nucën Papa Diosan iscëx upíra 'ixun ñu 'atima 'acëma 'ianan ñu 'atima 'ati sináncëma 'ianan ax upíra sinánñu 'aish ca aín Papabë 'Apura 'icën. ²⁷ Ax ca Levitan rëbúnqui 'icësaí 'iáma 'icën. Atun ca camabi nëtën aín 'ucha pain tërëanan judíos unicaman 'uchamaribi tërënan Nucën Papa Dios ñucáxunia, ñuina rë-tancëxun xaroquin. Usama ca Jesús 'icën. Axbi ca camabi unin 'ucha cupí ñuina rëxun xarocësa 'itánun bamatsianxmabi achúshitishi bamacëxa. ²⁸ Usa 'ain ca Moisésnën cuëñocë bana quicësabi oi Levitan rëbúnqui, 'uchañu 'aíshbi an judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ia. Usa 'aínbi ca an Moisés 'inan bana xëñibucëbëtan, Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin caquin, aín Bëchicë Jesús, axa asérabi 'uchañuma 'iá 'aish usabi 'uchañuma 'ia, an aín unicama a ñucáxun 'imiacëxa.

Jesús ñui quicë bana

8 Ënë banaxa bëtsi banasama 'icëmi mitsun 'unánun cananuna ënë ñuiquin mitsu cain, an Nucën Papa Dios aín unicama ñucáxunti, Jesús, ax ca usa 'aish bërí aín nëtënu abë 'aish, Nucën Papa Diosbë 'Apu 'icën. ² Tabernáculo cacë xubu unin 'acë anuxan Levitan rëbúnqui achúshinën judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'aínbi ca anuxunma, aín nëtë anu Nucën Papa Dios 'icë, anuxunbi Jesusan nu Nucën Papa Dios ñucáxunia, Nucën Papa Diosan mëníofabi oquin. ³ An unicaman 'ucha Nucën Papa Diosan tërënan ñuina rëcë xaronux ca sacerdotenën cushicaman 'apu an Nucën Papa Dios aín unicama ñucáxuncë 'ia. Usaribiti ca Jesús unicaman 'ucha tërécë 'inun ñuina rëtíma, a cupía unicaman 'ucha tërécë 'inun bamatsianxmabi bamacëxa. ⁴ Bëríbi nubë 'aish ca Jesús sacerdote 'itsianxma. Levitan rëbúnquinëxëshi Moisés quiásabi oi sacerdote 'ixun ca ñuina rëtancëxun xaroquin judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxunia. ⁵ —Jesucristo ax unicaman 'ucha tërécë 'inun bamax baísquitancëxun ca ënu 'ëbë 'ixun unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun sinánquin ca Nucën Papa Diosan bëríma Jesucristo ucëma pain 'ain —Levitan rëbúnquinën ca tabernáculo xubunuxun judíos unicaman 'ucha tërécë 'inun ñuina rëxun xaroquin unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun mëníocëxa. Tabernáculo xubu 'ati ñuiquin ca Nucën Papa Diosan Moisés "aín bashinuxun

'ën mi ismicësabi oquin camina a xubu 'imainun anu 'icë ñucama 'ati 'ai' quixun cacëxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, Jesucristo aín nètënu abë 'ixun nu a ñucáxunti sinánquin ca judíos sacerdotenën tabernáculonu 'icë ñucama 'anun Nucën Papa Diosan mëníocëxa.

⁶—Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana quicësabi oi 'i ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quíaxa ax quicë bana, asamaira ca —Jesúsmi catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quicë bana, ax 'icën. Usa 'ain ca Levitan rëbúnquinën unin 'ucha tērēncē 'inun 'ásamaira oquin Jesusan nun 'ucha tērēnquin Nucën Papa Diosbë upí 'inun nu 'imia.

⁷Usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'ai aín nuitu upí 'ain ca bētsi bana Jesús ñui quicë a Nucën Papa Diosan mēníoma 'itsíanxa. ⁸Nucën Papa Diosan ca judíos unicama an cacësabi oi 'iama isacëxa, aín bana cuënëo ësai quicësabi oquin:

Nucën 'Ibu Dios ca quia, usai ca judíos unicama, Israelnën rëbúnqui 'iti 'icë quixun Moisés cuënëomia bana 'inan, 'ixunbi cana 'itsa bari inúcëbëtan bētsi bana judíos unicama 'inánti 'ain. Anun 'ën a bana 'inánti nētë ca uti 'icën. ⁹A banax ca judíos unicama Egipto menua buánquin uisai cara atux 'iti 'icë quixun 'ën Moisés cá banasama 'iti 'icën. Judíos unicama 'aquinsa tanquinbi cana atúan 'ën bana cuaquin 'ën cacësabi oquin 'acëma cupí atu ëancën. ¹⁰Usa 'ixunbi cana 'ëx mitsun 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun caquin 'ën a pain 'inan bana sēnécëbëtan cana bētsi bana judíos uni Israel unicama 'inánti 'ain. Èsai ca a bana qiti 'icën: 'Ën cana 'ën cacë bana 'ën unicaman manuquinma sinánan aín nuitu mēu upí oquin 'unánun 'unánmiti 'ain. 'Ëx cana aín Dios 'aish atúan rabicë 'iti 'ain. 'Imainun ca atux aséra-bi 'ën unicama 'iti 'icën. ¹¹'Ën unicaman ca 'ë 'unánti 'icën. Ñu 'unáncëma 'imainun ñu 'unáncë uni, apan 'imainun xucamanribi ca 'ë 'unánti 'icën. Usa 'ain ca uinu 'icë unínbi bētsi uni, aín xucénbi, abë 'icë unibi cacëxunmabi atúnbi 'ë 'unánti 'icën. ¹²Usaía ax 'icë uni a cana ñu 'atima 'acëbi nuibaquin aín 'uchacama tērēnti 'ain. Tērēnxun cana manuquin aín 'uchacama sinántëcëntima 'ain.

¹³Èsaía Cristo cupí aín unicama aín nuitu upí 'iti ñui ca Nucën Papa Dios —'ën bërámá usai ca judíos unicama aín 'ucha tērēncē 'iti 'icë quixun Moisés cuënëomia bana a camina ënti 'ai —quíax quia. Usa 'aish ca a bana sēnëntishi 'icën.

III. LEVITAN RĒBUNQUINĒN ÑU 'ACĒ CUPI UNI 'IASAMAIRA OI CA JESUS CUPI UNI AIN 'UCHA TĒRĒNCĒ 'IA (9-10)

Anuax judíos sacerdotecama Nucën Papa Diosbë baná tabernáculo ñuianan Jesucristo anu Nucën Papa Dios 'icë ñuicë bana

⁹ Bërámá ca Nucën Papa Diosan judíos unicaman usoquin a rabinun quixun caquin, anuxuan Levitan rëbúnquinën judíos unicama a ñucáxunti tabernáculo cacë xubu 'anun quixun cacëxa. ²An Moisés cacësabi oquin ca judíos unicaman tabernáculo 'aquin, amo rabéa aín namé 'itánun nēbētsi chupan bēpáncëxa. Anu paín atsinti anu ca anu lamparín nanti 'imainun curi mesa, anu uni itsin pitima pán nancë, acama 'iacëxa. Anu uni aín 'ucha tērēncëma 'ianan upiti mēniocacëma 'aish atsintima 'ain ca a 'iti Cata Upí cacë 'iacëxa. ³Cata Upí a 'ucë ca bētsi cata 'iacëxa. Ax ca Cata Upíira cacë, 'iacëxa. ⁴Tabernáculo nēbētsi rabé oquin bēpáncë chupa rapasu ca anuxun tsépasa ñu sanutanun xaroti nancë 'iacëxa, a Cata Upíira cacë, a rapasu. A Cata Upíira cacë, anu ca bunánti, curin rata-cacacë 'aish anúnribi aín naménu rocë 'iacëxa. A bunántinu ca curi 'acë chumu, anu maná cacë piti ñu 'itsamashi purucë, 'imainun Aaronën tsati 'aishbi coo, a 'imainun maxax parúsha rabé, anu usai ca aín uni 'iti 'icë quixun Nucën Papa Diosan cuënëo, açama 'iacëxa. ⁵A bunánti aín mapútinu ca querubín rabé, Nucën Papa Diosan suntárusa oquin curi uniocë, bēsúnarabé oquin tsóncë 'iacëxa. A nēbētsinuax ca aín pëcacë 'ucë mēucüax Nucën Papa Dios banacëxa. Anu ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun 'aracacë ñuiananën imi ánsacëxa, Nucën Papa Diosan atun 'uchacama tērēnun. Ènë ñucama camina 'unáncan. Usa 'ain cananuna camaira ñuiquin mitsu caiman.

⁶Usaquin tabernáculo xubunu 'icë ñucama mēnío 'ain ca anu pain atsíncë cata, ax Cata Upí cacë, anu atsínxun judíos sacerdotenën an 'ati ñu 'aia, lamparín mēnioti, pán mesanu nanti, acama, Nucën Papa Diosan mēníosabi oquin. ⁷Acamax ca tabernáculo cata, anu pain atsinti, anuishi atsinia. Usa 'aínbi ca cata itsi, Upíira cacë, anu judíos sacerdotenën cushicaman 'apu axëshi camabi baritian achúshi óishi atsinia. Anu atsínquin ca 'aracacë ñuiananën imi buania, aín 'uchacëñuan judíos unicaman 'uchacamari-bi Nucën Papa Diosan tērēnun quixun ánscaquin. ⁸Nun nu a ñucama sinania ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan nu ëscaquin 'unánmia, anu pain atsinti cata anuxun atun 'acësabi oquian camabi nētën ñu 'acëbë ca judíos unicamax Cata Upíira cacë, anu Nucën Papa Dios 'icë, anu abë bananux atsinima. ⁹Usai ca 'ia quixun 'unánquin cananuna sinanin, Moisés quicësabi oquin ñuina rëxun xaroquinbi ca a unicaman, aín nuitu ca Nucën Papa Diosan iscëx aséra-bi upí 'icë quixun 'unanima. Usaribi cananuna nux 'ai quixun cananuna

sinanin. ¹⁰ Nucën Papa Diosan ca usoquin judíos unibunën 'ati ñuiquin bëtsi bëtsi ñuina nami pitima 'imainun amiribi amiribi mëchucati, usa ñucama 'anun quixun mëniócëxa. Usai a banacama quicësabi oi 'ibi ca atun nuitu upí 'ima.

An Jesucristo xuisama pain 'aían judios unibunën usa ñucama 'anun ca Nucën Papa Diosan mëniócëxa.

¹¹ Usa 'ain ca Cristo ënë menu uá 'aish anu Nucën Papa Dios 'icë, anu cuantëcëancëxa. Ënë menuax cuantëcëan 'aish ca anua Nucën Papa Dios 'icë, anu 'icë sacerdote, an Nucën Papa Dios nu ñucáxuncë, a 'icën. Anu ax sacerdote 'icë ax unin 'acëma 'aish ca ënë nëtënu 'icë tabernáculosamaira 'icën. ¹² Tabernáculonu 'icë cata Upíira cacë, anua sacerdotenën cushicaman 'apun chivo 'imainun vaca bacë rëxun aín imi buan 'aínbi ca Jesucristo aín imi 'apati bamatancëx baísquia, anuira Nucën Papa Dios 'icë anu cuancëxa. Anu ashiti cuan 'ixun ca nun 'uchacama téréncë 'aísh-nu xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun nu 'imia. ¹³ Judíos unicaman ca aín 'ucha cupí chivo ímainun vaca bacë, tabernáculo xubunu buánxun rëxun judíos sacerdotenën a xaroxúnun 'inánia. 'Ináncëxun ca sacerdotenën a ñuinacan imi bianan aín nami xaroxun aín chimapu bixun a unicamanu sácaia. Usoquian 'acëx aín 'ucha téréncë 'aishbi ca 'uchatëcënima 'inúan 'acëma 'icën. ¹⁴ Ñuina rëcë aín imi cupí uni 'icësamaira oi cananuna Cristo bama cupí nun 'ucha téréncë 'aish upí 'iti 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí, axa usabi 'iá 'aish usabi 'icë, ax abë 'ain ca Cristo, ax 'uchañuma 'aíshbi bamatsianxmabi, nun 'uchacama téréncë 'inun bamacëxa. Xëñibua 'aínbi abë 'itimoinu bamati 'icëbi ca nun 'uchacama téréncë, ax aín imi 'apati bama cupí, Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, a rabinu ax cuëncësabi oi 'inun nu 'imia.

¹⁵ Usa 'ain ca Nucën Papa Dios quiásabi oi, an Cristomi catamënun sinánmicë unicama xëñibua 'aínbi abë 'inun Cristo bamacëxa. An Moisésnën cuëñëo bana cua nucën raracaman 'ucharibi ca Cristo bama cupí, téréncë 'icën. Usa 'ain ca Moisésnën cuëñëo bana 'iásama Cristo ñui quicë bana 'icën. ¹⁶ Unin ca uin cara ax bamacëbëtan aín ñu biti 'icë quixun ñuiquin, —usai ca 'iti 'icë —quicë quirica mëñoia. Usa 'aínbi ca a uníxa bamacëma pain 'ain, aín ñu bëtsi uninanma 'icën. Aín 'ibúxa bamacëbë cuni ca aín ñucama aséabi bëtsi uninan 'ia. ¹⁸ Usaribi oquin ca 'aracacë ñuina aín imi 'apati bamacëbëtainshi Nucën Papa Diosan judíos unicama aín 'uchacama téréncëquin manúmiacëxa. ¹⁹ Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Moisésnën a banacama ñuiquin judíos unicama catancëxun vaca bacë imicëñun chivo imi bixun 'unpáxcëñun mëscutancëxun ro, hisopo cacë, aín xo, xónsa carnero rani 'acë risi anun tēcërecacë a chabóquin, cuëñëo banami 'anan unicamamiribi ánsacëxa. ²⁰ Ansaquin ca judíos unicama cacëxa: “Ënë imi ánsacë isquin camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca aséabi ax quiásabi oquin mitsun 'ucha téréncëquin, mitsúxmi aín uni 'imainun ax mitsun Dios 'ixun mitsu sinánxunia” quixun. ²¹ Usaribi oquin ca Moisésnën tabernáculo xubu 'imainun aín

Cata Upí anu 'icë ñucama anun Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'ati, acamamiribi a ñuina imi ánsacëxa.

²² Usa 'ain ca usoquin ca judíos sacerdotenën 'ati 'icë quixun Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin, anun Nucën Papa Dios rabiti ñucama ami imi ánsacë 'iacëxa, a ñuxa Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inun. Ñuina bamacëbëma ca judíos unin 'ucha téréncëma 'iá 'itsíanxa. Usaribiti ca Jesús bamama 'ain unin 'ucha téréncëma 'itsíanxa.

Bamax Cristo baísquia cupíshi unin 'ucha téréncë 'iti 'icë quicë bana

²³ Usaria Jesucristo anua Nucën Papa Dios 'icë anu atsínti tani ca unin 'acë tabernáculo xubu aín Cata Upíira cacë, anu judíos sacerdotenën cushicaman 'apu atsíancëxa. Usai Jesucristo 'iti 'ain ca a ñucama Nucën Papa Diosan upí isnun 'aracacë ñuinanën imi anu a sacerdotenën ánsacëxa. Usa 'aínbi cananuna ñuinanën imi ánsacë cupíma, Jesucristonëxbi aín imi 'apati bama cupíshi anua Nucën Papa Dios 'icë anu nux abë 'iti 'ain. ²⁴ Ax ca tabernáculo, anua Nucën Papa Dios 'icë tanquian unin 'acë, anuma, anua Nucën Papa Dios 'icë anubi atsíancëxa, anuxuan nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë anu. ²⁵ Judíos sacerdotenën cushicaman 'apu ax ca tabernáculo xubu aín Cata Upíira anu camabi baritia achúshitishi, aín imima, 'aracacë ñuinanën imi ánscai atsinia. Usa 'aínbi ca Cristo, anua Nucën Papa Dios 'icë, anu 'itsai atsínima. ²⁶ 'Itsai atsínux ca 'itsai bama 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca Cristo aín uti nëtë sënëncëbë uni 'inux uá 'aish bamatsianxmabi achúshitishi unin 'ucha cupí bamacëxa. ²⁷ Ënë nëtënu 'icë camabi unix ca achúshitishi bamati 'icën. Usa 'icë ca aín ñu 'acëcama 'unánquin Nucën Papa Diosan uicamax cara aín nëtënu abë 'iti 'icë quixun canan uicamax cara anu abë 'itima 'icë quixun cati 'icën. ²⁸ Usaribiti ca Cristo ënë menuax achúshitishi bamacëxa. Ax 'uchañuma 'aíshbi ca camabi unin 'ucha ainansa 'aish téréncë 'inun bamacëxa. Bamatancëx baísquitancëx ca aín Papa Diosnu cuan 'aish amiribishi ënë nëtënu utëcënti 'icën. Camabi unin 'ucha cupí bamatëcëni aima ca an aín uti caíncë unicama abëa 'inun bitsi utëcënxun 'aia.

10 Jesucristoa ënë menu utancëx unicaman 'ucha cupí usai 'iti tanquian judíos unicaman aín 'ucha cupí castíancëma 'inuxun 'aracacë ñuina 'anun ca Nucën Papa Diosan mëniócëxa. Usoquin mëniócë 'ain ca judíos unicaman Nucën Papa Diosbë upí 'iisa tanquin camabi baritia 'aracacë ñuina 'axun xaroia. Usoquin 'acë 'aínbi ca aín nuitu aséabi 'uchatëcëntimoquin upí 'inun mëniócëma 'icën. ² Aín 'ucha téréncë 'ianan aín nuitu aséabi upí 'imicë 'ain ca judíos unicaman Nucën Papa Diosan isnun quixun 'aracacë ñuina amiribi amiribi 'á 'itsíanma. Usoquin 'aracacë ñuina 'acë cupía aín 'ucha téréncë 'aish aín sinan aséabi upí 'ain ca 'aracacë ñuina rëmitëcënti sináncëma 'itsíanxa. ³ Vaca bacë 'imainun chivo rëxun xaroxun aín imi ánsacë 'aínbi ca a unicama aín sinan ashiquin upí 'inun mëniócëma 'icën. Usa 'ain ca judíos unicaman camabi

baritia ñuina rëmiquin —'èn sinan ca aséabi upíma 'icë —quixun sinántecënia. ⁵ Usa 'ain ca Cristonën ènè nètënu uquin aín Papa Dios èsaquin cacëxa:

Ñuina unin rëxun xaroti cuëenquinma camina 'èx uni 'aish unicaman 'ucha cupí bamati mënión. ⁶ Aín 'ucha cupía unin ñuina rëxun mi xaroxuncë a camina cuëëniman. ⁷ Usa 'ain cana mi can: 'Èn Papa Dios, mix cuëëncësabi oquinshi 'anux cana ènè nètënu ain, min bana cuëëno quicësabi oi.

⁸ Moisésnën cuëëno bana, aín 'ucha téréncë 'inun ca unin ñuina rëxun xaroti 'icë quicë 'aínbi ca Cristonën aín Papa Dios cacëxa, "aín 'ucha cupía unin ñuina rëxunmi xaroxuncë a camina cuëëniman". ⁹ Catancëxun ca Cristonën èsaquinribi aín Papa Dios cacëxa: "'Èn Papa Dios, mix cuëëncësabi oquinshi 'anux cana ènè nètënu ain". A bana cuëënosabi oi utancëxa Cristo camabi unin 'ucha cupí bama 'ain ca bërí unin aín 'ucha cupí ñuina rëxun xarotécëntima 'icën. ¹⁰ Jesucristo aín Papa Dios cuëëncësabi oi, bamatsianxmabi achúshitishi bama 'ain cananuna nux Cristo bama cupí Nucën Papa Diosan iscëx nun 'ucha téréncë 'aish aséabi ainan 'ain.

¹¹ Judíos sacerdotecaman ca camabi nètën 'uchañu unian bëxuncëxun aín 'ucha téréncë 'inun 'aracacë ñuina rëxunia. Usoquian 'acëbëbi ca aín nuitu upíma usabi 'ia. ¹² Usa 'aínbi ca Jesucristo achúshitishi camabi unin 'ucha téréncë 'inun bamax baísqitancëx anu aín Papa 'icë anu abë 'Apu 'aish aín mëqueu 'i cuancëxa. ¹³ Anu 'aish ca axa ami nishcë unicama a Nucën Papa Diosan 'ibuamimainun anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'icën. ¹⁴ Usa 'ain ca achúshitishi bama 'ixun axa ami catamëcë unicama aín 'ucha téréanan nètétimoia abë upí 'inun 'imia. ¹⁵ Usa ca quixun ca aín Bëru Ñunshin Upitan nu 'unánmia, èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuëëno quia quixun nu sinánmiquin:

¹⁶ Èsoquin cana 'èx mitsun 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun caquin 'è a pain 'inan bana sënëncëbëtan cana bëtsi atu 'inánti 'ain. Èsai ca a bana qiti 'icën: 'Èn cana 'èn cacë bana 'èn unicaman aín nuitu mëu upí oquin 'unánan manuquinma sinánun 'unánmiti 'ain.

¹⁷ Quianan ca èsairibi a bana quia:

Aín ñu 'atima 'acëcama térénxun cana manuquin aín 'uchacama sinántecëntima 'ain.

¹⁸ Usa 'aían unin 'ucha sinántecëntimoquin téréncë 'inun Cristo bama 'ain ca unin aín 'ucha téréncë 'inun 'aracacë ñuina rëxun xarotécëntima 'icën.

Cristonan cupí abë banaquin Nucën Papa Dios èntima ñui quicë bana

¹⁹ 'Èn xucéantu, Jesucristo aín imi 'apati bama cupí nun 'uchacama téréncë 'ianan Nucën Papa Diosan 'aish cananuna —Cristo cupí ca Nucën Papa Diosan nux banaia cuati 'icë —quixun sinani racuëtima abë banati 'ain. ²⁰ Bamax baísqitancëx aín Papan nètënu abë 'i cuan 'ixuan, Jesusan nu 'aquincëx cananuna ax bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios, abëbi banati 'ain, nucën rara judíos unicama 'iásamai. ²¹ An Nucën Papa

Diosan unicama a ñucáxuncë ax ca Jesús 'icën. ²² A cupí nun 'uchacama téréncë 'aish cananuna uisa ñu cara 'aisama 'icë quixunu 'unánquin mëníocë 'aish aséabi ax cuëëncësabi oi 'iisa tani Nucën Papa Diosbë banati 'ain, an ca cuati 'icë quixun 'unani. Ax Nucën Papa Diosbë banai tabernáculo xubunu atsinux ca sacerdotë aín 'ucha téréncë 'ianan upiti nashi mëníocacëxa. Usaribiti cananuna Jesucristo cupí chucacësa 'aísha nun nuitu, nun sinan upí 'ain Nucën Papa Diosbë banain. ²³ —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin nu upí 'imianan nux aín nètënu abë 'inun 'imia —quixun 'unánquin cananuna aséabi ami catamëquin aín bana ènquinma an nu cacësabi oquin 'aquin bëtsi uniribi —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin, usoquin nu 'aquinia —quixun ñuixunti 'ain. ²⁴ Camaxunbi cananuna uisai caranuna bëtsibë bëtsibë nuibananan Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu 'anun 'aquiananti 'ain quixun sinánti 'ain. Sinántancëxun cananuna aséabi usoquin 'ati 'ain. ²⁵ Usabi 'icë aísha bëtsi bëtsi uni axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timétisama tancëbëbi cananuna nux usai 'ima, aín unicamabë timéanan bëtsibë bëtsibë Jesucristomia catamënun 'aquiananti 'ain, Jesucristo utécënti nètë ca 'urama 'icë quixun sinani.

²⁶ Jesucristomi catamëcë 'ixunbi nunbi 'aia tanquin ènquinma ñu 'atima amiribi amiribi 'ai cananuna nun 'ucha téréncëxun Jesucristomi catamëti cuëëncëma cupí nun 'ucha téréncëma 'aish usabi 'iti 'ain. ²⁷ Usa 'icë, anun an camabi unin ñu 'acë isti nètën Nucën Papa Diosan ax cuëëncësa oi 'iisama tani ami nishcë unicama 'acësaribi oquin nuribi 'uchoquin manë tsinu 'imicëx cananuna nux abë 'itimoi 'iti 'ain. ²⁸ An usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuëëno bana quicësabi oquin 'acëma uni a ñuia, rabé 'imainun achúshi uni —aséabi ca usa 'icë —quicëbëtan ca nuibati sinanaquinma a uni uni itsin 'aia. Rabé uníxëshia a ñui usai quicëbëtanribi ca usaquin 'aia. ²⁹ A unia usoquin 'ásamaira oquin ca axa aín Bëhichë 'imainun aín Bëru Ñunshin Upími 'atimati banacë uni a Nucën Papa Diosan castícanti 'icën. Nucën Papa Diosan Bëhichë, axa unicama 'uchañu 'icëbi iéminux aín imi 'apati bama, a ami 'atimati bananan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí an uni nuibaquin 'aquincë ami 'atimati banacë, a unicamax ca an Moisésnën cuëëno bana 'acëma unia 'acësamaira oquian Nucën Papa Diosan castíancë 'iti 'icën. ³⁰ Cananuna 'unanin, èsai ca Nucën 'Ibu Dios quiacëxa quixun: "Uix cara 'uchaia, a cana 'ènbi uisaira oquin carana 'ati 'ai usoquin 'ati 'ain". Èsairibi ca quiacëxa: "Uinu 'icë 'èn unicaman cara 'èx quicësabi oquin 'acëma 'icë a cana 'èn uisa carana oti 'ai usoquin 'ati 'ain". ³¹ Usa 'ain cananuna nun 'ucha èncëma 'aish, Nucën Papa Diosan ca ax cushiira 'ixun uisaira oquin cara 'ati 'icë usoquin nu 'ati 'icë quixun sinani ami racuëti 'ain.

³² Jesucristomi catamëtabatia, unin mitsu bëtsi bëtsi oquin tëmëramicëxunbi camina bënëquinma tanshiacën. Usáimi mitsux 'ia a camina sinánti 'ain. ³³ Mitsu raírinëx camina unin mitsumi cuaiquin 'itsa unin is-

mainun mëcë 'iacën. Usai 'imainun ca axa Cristomi catamëcë uni raírinën mitsux usai 'icë isi masá nu-ituquin ënquinma 'aquiancëxa. ³⁴ Usa 'ixun camina Jesucristomi catamëcë cupía sipuacë unicama nuibaquin 'aquiancën. Mitsumi nishquian mitsun ñu bicancëbëbi camina masá nuitutíma usabi cuëëancën. —Ënë nētēnuax ñuñu 'aish cuëëncësamaira oi cana Nucën Papa Diosnan 'aish aín nētēnu nētētímoi abē 'iti 'ai —quixun sinani camina cuëëancën. ³⁵ —Usai cana 'iacë —quixun manúquinma camina min 'acësabi oquin Jesucristomi catamëti ëntíma 'ain. Ami catamëcë 'aish camina a cupí nētētímoi abē Nucën Papa Diosan nētēnu 'iti 'ain. ³⁶ Jesucristo ucëbë ax quicësabi oi Nucën Papa Diosan nētēnu abē 'inuxun camina uni itsían mitsu tēmëramicëxbi a taníma usabi Cristomi catamëquin ax cuëëncësabi oquin 'ati 'ain. ³⁷ Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuëëno quia:

Xëñibutíma ca ax bënētishi uti 'icën. A nun caíncë ax ca nētēbutíma uti 'icën. ³⁸ 'Èn iscëxa ax upí 'icë 'èn unicamax ca tēmëraibi 'èmi catamëti tsóti 'icën. Usa 'aínbi cana an 'aquinbi racuéquin 'èn bana ëncë uni a isi cuëëntíma 'ain”.

³⁹ Usaía an aín bana 'aquinbi ëncë uni ax Nucën Papa Diosan nētēnu abē 'itíma 'aínbi cananuna nun ami catamëquin ëncëma 'aish, aséabi Nucën Papa Diosnan 'aish aín nētēnu abē 'iti 'ain.

IV. CRISTO UCĒMA PAIN 'AIN CA JUDIOS UNI RAIRINĒX ASERABI NUCĒN PAPA DIOSMI CATAMĒACĒXA QUIAX QUICĒ BANA (11-13)

Usaía judíos unicaman rara raírinëx Nucën Papa Diosmi catamëa bana

11 Nun Nucën Papa Dios isquinmabi cananuna aséabi ca anu 'icë quixun 'unanin. Aín bana ca cëmëma aséabi 'icë quixun sinánquin cananuna 'unanin, an ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Usaquin ca axa ami catamëcë unicaman 'unanía. ² Nucën Papa Diosan ca axa quicësabi oquin 'ati 'icë quixun sinánquian, ami catamëquin nucën raracaman ñu 'aia isi ca Nucën Papa Dios cuëëancëxa.

³ Ènë nētëcamax ca Nucën Papa Dios quicëbëshi an sináncësabi oi uniacëxa. Uísa ñu 'aíma 'aínbi ca an unin iscë ñucama unioçëxa. Usoquin unioia isáma 'ixunbi cananuna a bana acama ñuiquin cuëëno a isquin, usai ca 'iacëxa quixun 'unanin.

⁴ Bërí nēténma ca Adanën bëchicë, Abel, an ami sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin a rabiquin 'aracacë ñuina rëxun xaroxuancëxa. Usomainunbi ca aín xucën Cainan aín cuëëncësa oquinshi aín ñu bimishi Nucën Papa Dios xaroxuancëxa. Cainan usoia isi ca Nucën Papa Dios cuëëanma 'icën. Abelnëan 'axuncëxun isi cuni ca cuëëancëxa. Abel bama 'aínbi cananuna —Abelnën ca aséabi Nucën Papa Diosmi catamëquin ax quicësabi oquin 'acëxa —quixun sinanin.

⁵ Ènënsaran nēténma ca Enoc cacë uni, amia catamëcë cupía anun Nucën Papa Dios cuëëncë 'iacëxa. Usa 'icë ca ënë menuax bamaima aín nētēnu 'inun Nucën Papa Diosan buáncëxa. Buáncë ca unin mërama 'icën. Usoquin buáncëma pain 'aish ca Nucën Papa Dios Enocnën cuëëancëxa quiax ca aín bana cuëëno quia. ⁶ Uicamax cara Nucën Papa Diosbë banatísa tania, uicamax cara ainan 'iisa tania, an ca —Nucën Papa Dios ca aséabi anu 'icë —quixun sinánti 'icën. Sinánan ca —an ca 'èn ñucácëxun cuati 'icë —quixun sinánti 'icën. Usaía ax aséabi ami catamëcë uni anun cuni ca Nucën Papa Dios cuëënia. Axa ami catamëcëma unin ca Nucën Papa Dios cuëënmima.

⁷ Ènënsaran nēténmaribi ca Noénën ami catamëquin —Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unáncë 'icë ca Nucën Papa Diosan Noé cacëxa, —camabi uníxa 'aisamairai 'uchacë cupí cana unían usai ñu 'iti sináncëbëtanmabi camabi me baca mapumiquin cëñuti 'ai —quixun. Nucën Papa Diosan bana ca aséabi 'icë quixun 'unánquin ca Noénënshi, 'itsa 'uí 'ibúcëma pain 'aínbi aín manë nunti chaira anua aín aintsí 'ibucama atsínmiti 'acëxa, Nucën Papa Diosan a cacësabi oquin. An usoquin 'aia iscë unicama ca —ënë menu 'icë unicama 'aisamairai 'uchacë cupí ca Nucën Papa Diosan cëñuti 'icë —quixun Noénën ñuixuancëxa. Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun sinánquian Noénën, an cacësabi oquin 'aia isi ca Nucën Papa Dios cuëëancëxa.

⁸ Bërámariibi ca Abraham cacë uni ariibi ami catamëcë 'icë Nucën Papa Diosan cacëxa:

—Camina min me ëbiani, bëtsi me 'ura 'icë, anu 'i cuanti 'ain. Min rëbúnquicamanan ca a me 'iti 'icën. Cacëx ca Abraham uinu cara a me 'icë, uísa me cara quixun 'unánxmabi, aín me, Ur cacë, anuax cuancëxa, Nucën Papa Diosan ca an cacësabi oquin 'ati 'icë quixun 'unani. ⁹ Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish ca Abraham a me, a Nucën Papa Diosan a ñuixuncë, anu bëbatancëx anu tsoócëxa. Anu 'aísh ca aín menumabia uni tsócësa 'iacëxa. Anu 'aíshbi ca upí oquin xubuóíma, chupa 'acë xubunuishi 'iacëxa. Usaribiti ca aín bëchicë Isaac 'imainun Isaacnën bëchicë Jacob, acamaxribi 'iacëxa. —Abraham, mix camina 'ënan 'iti 'ain, min rëbúnquicamaribi ca 'èn uni 'iti 'icë —quixun ca Nucën Papa Diosan Abraham cacëxa. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan Abrahamnën bëchicë, Isaac, 'imainun Isaacnën bëchicë, Jacob, cacëxa. ¹⁰ Usaquin cacëxun ca Abrahamnën 'unáncëxa, —Nucën Papa Diosan, usai ca 'iti 'icë quixun mënío 'ain cananuna ënë menu tsócë 'aíshbi Nucën Papa Diosnan 'aish, an sináncësabi oquin mënío aín nētē anu 'iti 'ai quixun. Usaquin sinani ca cuëëancëxa.

¹¹ Abrahamnën xanu, Sara, anriibi ca Nucën Papa Diosan Abraham cacësabi oquin, caniacëquinbi tuacëxa, Nucën Papa Dios quicësabi oi cana 'iti 'ai quixun sináncë cupí. Usai tuutancëx ca Sara bëbu tuá, Isaac cacë, bacëancëxa. ¹² Usa 'ain ca, Abraham caniacëcëra 'aíshbi bëchicëñu 'iacëxa. Aín bëchicëñen rëbúnqui ca 'itsaira 'iacëxa. Naínu 'icë 'ispacama cananuna tupún-

casmati 'ain. Parúnpapa cuébi 'icë masiribi cananuna tupúntima 'ain. Usaribiti ca Abrahamnën rëbúnqui 'aisamaira 'aish unin tupúntisama 'iacëxa.

¹³ Abraham, Sara, Isaac, Jacob, acamax ca Nucën Papa Diosan ñuiasa oi 'icëma pan 'ain bamacëxa. Usa 'aínbi ca aín bamati nëtë sënëntamainun masá nu-ituquinma cuëenquin, Nucën Papa Diosan nu cacësabi oi ca nun rëbúnqui 'iti 'icë quixun 'unáncëxa. Usaquin 'unani ca ësai quicësa 'iacëxa: nux ënë menu 'icë 'aish-bi cananuna únixa aín menumabi bëtsi menu cuanúxbi tsócësa 'ain. ¹⁴ Usaia quiása 'ain cananuna 'unanin, a unicamax a menu bucuxunbi ca —ënë menu 'iti unima, bëtsi menu 'iti uni cananuna nux 'ai —quixun sináncëxa. ¹⁵ Anuaxa cuancë me, Ur cacë, anu cuantëcëinsa tani ca Abraham anu cuantëcëan 'itsíanxa. ¹⁶ Cuantëcënti 'aishbi ca anu cuantëcëinsama tancëxa. A menu 'icësamaira oi bëtsi nëtë, upíra a Nucën Papa Diosan atu mënioxuncë, anu 'iti ca cuëancëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Dios —'ëx cana atun Dios 'ai —quixun sinani cuëenia. Usai cuëenquin ca anua atux abë 'iti nëtë mënioxëxa.

¹⁷ Abraham ca —aséribi ca Nucën Papa Diosan aín quicësabi 'oquin 'ati 'icë —quixun 'unani ami catamëacëxa. Èsai ca 'iacëxa. Nucën Papa Diosan ca Abraham cacëxa: “Min bëchicë Isaacnën rëbúnqui ca aséribi 'itsaira 'ianan 'ënan 'iti 'icë” quixun. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan —aséribi cara Abrahamnën 'ën cacësabi oquin 'ati 'icë —quixun 'unántisa tanquin, Abraham cacëxa —min camina 'aracacë ñuina 'axun-quinma, min bëchicë Isaac abi 'ë rabiquin 'ë 'axunti 'ai —quixun. Cacëxun ca usoquin anuxun 'atinu Isaac buáncëxa. ¹⁹ Buánquin ca sináncëxa:

—'Ën bëchicë achúshi, Isaac, aín rëbúnqui ca aséribi 'itsaira 'iti 'icën, Nucën Papa Diosan 'ë cacësabi oi. Usaía 'inun ca bamacëbi baísquimiti 'icë —quixun. Usaquin sinánquian Nucën Papa Diosan cacësabi oquin Abrahamnën 'ati 'aishbi ca Nucën Papa Diosan xucëxun ángelnën Abraham cacëbë Isaac bamati 'aishbi iéacëxa.

²⁰ Usa 'ain ca Isaacnëribi, —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë —quixun 'unánquin, aín bëchicë rabé, Jacob 'imainun Esaú, —Nucën Papa Diosan ca an 'ë cacësabi oquin mitsu 'aquinti 'icë —quixun caquin atu Nucën Papa Dios ñucáxuançëxa.

²¹ Jacobnëribi, —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë —quixun 'unánquin ca aín bamati sënëncëbëtan, xëni 'aish, aín tsatimi cëpíxun aín xuta Josénen bëchicë rabé, —Nucën Papa Diosan ca an 'ë cacësabi oquin mitsu 'aquinti 'icë —quixun caquin atu Nucën Papa Dios ñucáxuançëxa. ²² José, Egipto menu 'ixun ca —ax quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan nun rëbúnqui Egipto menua nun nëtë, Canaán, anu 'itëcënun buánti 'icë —quixun sinánquin aín aintsi cacëxa: Ënë nëtenuax nun nëtenu cuanquin ca mitsun rëbúnquinen 'ën xoribi buánxun anu maínti 'icë quixun.

²³ 'Itsa baritia Egipto menu Jacobnën rëbúnquicama 'icëbë ca a menu 'icë 'apu, Faraón cacë, ax Jacobnën

rëbúnquimi nishacëxa. Nishi ca bëbu tuácama bërí bacëncë —ax ca bamati 'icë —quiacëxa. Quicëbëtanbi ca achúshi bëbu tuá, Moisés cacë, aín papabë aín tita Nucën Papa Diosmi catamëti, Faraónmi racuëquinma —ënë tuá ca upíra upí 'icën, usa 'ain cananuna 'apun bana tanquinma unëti 'ai —quixun sináncëxa. Usaquin sinánxun ca rabé 'imainun achúshi 'uxën Moisés unëacëxa. ²⁴ Usaquian unëcë 'icë ca a 'apun bëchicënen Moisés aín tuása 'inun caniocëxa. Usa 'aínbi ca Moisés canitancëx a 'apun bëchicënen tuása 'iisama tancëxa. ²⁵ Ca sináncëxa, Egiptonu 'icë 'apu ënëbë 'aish cana aín xutasa 'aish 'ëx camabi ñuñu 'iti 'ain. Usa 'aínbi ca Egipto menu 'icë unicama ënën Nucën Papa Dios cuëencësama oquin ñu 'atimashi 'ati cuëñënia. Usaquin 'anan ca axa Nucën Papa Diosmi sináncë unicamaribi 'atimoia. Usaquin sinani ca ax Egiptonu 'icë 'apun xutasa 'itsíanxibi aín aintsi judíos unicama, a Nucën Papa Diosan ainan 'inun caiscë, acamabë tëmëraibi 'iti cuëancëxa. ²⁶ Cuëenquin ca sináncëxa, Egiptonu 'icë unicamax ñuñu 'aish cuëencësamaira oi cana 'ëx Nucën Papa Diosmi sináncë 'aish tëmëraibi cuëenti 'ain. Cristonan 'icëa unin 'atimocëx tëmëraibi aín unicama cuëencësaribi oi ca Moisés tëmëraibi Nucën Papa Diosan unicamabë 'i cuëancëxa. Ax ca —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin nu ainan 'aish aín nëtenu abë 'inun 'imia —quixun 'unani ami catamëti cuëancëxa.

²⁷ —'Ën bërúnbi isquinmabi cana Nucën Papa Dios ca aséribi 'ëbë 'icë quixun 'unani —quixun sinani ca Moisés ami catamëti Egipto menuax Madian cacë menu cuancëxa, racuëtima ax cuancëbëa 'apu nishtënunbi.

²⁸ Madianuax Egipto menu cuantëcëntancëxun ca Moisésnën —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin aséribi 'ati 'icë —quixun sinánquin, an cacësabi oquin judíos unicaman xubucama 'unánti oquin, aín xëcuë ëman carnero imi shimiacëxa, Nucën Papa Diosan ángelnën atun rëcuën bëchicëcama 'atin rabanan. ²⁹ Egipto menuax cuani ca judíos unicama —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin nu 'aquinia —quixun sinani parúnpapa Xonsa cacë, a nëbëtsi me racacëbë sicaracëacëxa, me ësquicënu cuancësabiquiani. Atúxa usai cuancëbë ca axa atu catícabiani cuancë Egiptonu 'icë suntárucamax —nuxribi cananuna usai sicaracëti 'ai —quixun sinanx cuanibi, 'unpax anu racatëcëncëbë bacamiquiacëxa.

³⁰ Judíos unicama Egiptonuax cuantancëx anu atux cuancë me anu bëbatancëxun, a mecama 'ibuanux ca Nucën Papa Diosmi catamëti aín quicësabi oi judíos suntárucama siete nëtë, Jericó cacë ëma ratanarati cuainacëti niacëxa. Nicëbë ca Nucën Papa Diosan sinanënsi, a ëma anun cënëcë, ax rurucubuacëxa.

³¹ A cënë rurucubucëbëa anu 'icë unicama an Nucën Papa Diosan bana cuacëma 'aish cënúmainun ca 'atima xanu Rahab cacë, axëshi 'iacëacëxa, an Nucën Papa Diosmi sinánquin judíos unibunën xucë uni rabé 'aquincë cupí.

³² ¿Uisaquinribi carana mitsu cati 'ain? Gideón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, acama 'iá 'imainun an Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicamaribi mitsu ñuixunquinbi cana sènèontima 'ain. ³³ Raíri unín-ribi ca Nucèn Papa Diosmi catamèquin —an ca nu 'aquinia —quixun 'unánquin bètsi 'apun suntárucamabè 'acananquin ñusmocèxa. Raíri uniribi 'apu 'ixun ca Nucèn Papa Diosmi sinánquin a unicama upiti bucunun, upí oquin 'aquiancèxa. Ami sinania ca a unicama ax quicèsabi oquin Nucèn Papa Diosan 'aquiancèxa. Raíriribi ca ami nishquian, unin 'inun pinun quixun aín cènènu niabi, Nucèn Papa Diosan sinanèn 'inúnbi piama 'icèn. ³⁴ Axa Nucèn Papa Diosmi catamècè uni raíriribi ca tsi rëquirucè an nëèntanun quixun anu niabi Nucèn Papa Diosan sinanèn tsinbi uisabi oma 'icèn. Raíri uníxribi ca suntárunèn 'ati 'aíshbi Nucèn Papa Diosan sinanèn iéacèxa. Raírinèxribi 'insíncè 'aish cushima 'aíshbi ca Nucèn Papa Diosan sinanèn cushi 'iacèxa. Nucèn Papa Diosan 'imicèxun ca suntárunèn cushiira 'ixun abè 'acanancè bètsi 'apun suntárucama abámiaçèxa. ³⁵ Bètsi bètsi xanun ca aín tuá bamacè 'icèbi Nucèn Papa Diosan sinanèn baísqiia biacèxa. Raíri unin ca unin Nucèn Papa Diosan bana ènun quixun bètsi bètsi oquin paè tanmicèxunbi, ami sinánquin èníma —èx masócè 'aish bamaibi cana Jesucristobè 'iti 'ai —quixun sinánquin ami catamèti ènquinma tanshiacèxa. ³⁶ Raíri uni ca Nucèn Papa Diosmi catamècè cupí unin ami cuaianan rishquiaçèxa. Raíri ca unin manè risin nëaxun sipuacèxa. ³⁷ Nucèn Papa Diosmi catamècè uni raíri ca unin maxaxan rëacèxa. Raíri ca Nucèn Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun unin bètsi bètsi ocèxa. Raíri ca unin tëarabëocèxa. Raíri ca manè xëtocèn 'acèxa. Raírinèx ca chupañuma 'ixun carnero rani pañuanan chivo rani pañuax cuaínbëquini niacèxa. Ñuñuma 'aish nuibacacè 'ianan ca bètsi bètsi ocè 'iacèxa. ³⁸ A unicama aín nuitu upíira 'aish ènè nètènu 'ima Nucèn Papa Diosan nètènuira 'iisa 'aíshbi ca anu uni 'icèma menu nitsi aín bashinuribi cuaínbëquini xubuñuma 'aish bashi quininu 'iacèxa. ³⁹ A unicama ñuiquin cuèñëo bana isquin cananuna 'unanin, Nucèn Papa Diosmi ca aséribi catamèacèxa quixun. Ami catamèquinbi ca uisaira oquin cara Nucèn Papa Diosan, Cristo cupí, aín unicama 'imiti 'icè quixun 'unánma 'icèn. ⁴⁰ A ñucama 'unánma 'aíshbi ca utancèxa Cristo bama cupí nux 'icèsaribiti, axa bëráma ami sinan unicamax Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'ianan aséribi ainan 'aish nubè aín nètènu nètétimoi 'iti 'icèn. Usai 'icèbè ca camáxbi Nucèn Papa Diosan aín unicama cásabi oi 'inuxun 'aia.

Jesúsmi cananuna catamèti 'ai quicè bana

12 A unicamaxa 'iásaribiquin ca nubè 'icè 'itsa unin tëmëraquinbi —Nucèn Papa Diosan ca aséribi aín quicèsabi oquin nu 'aquinti 'icè —quixun 'unánquin ami catamèquin ènima. Atúxa 'icèsaribiti 'inuxun cananuna an nu 'atimaquin sinánmicè a ñucama ènan an usabi 'itioquin nu 'atima 'imicè ñucamaribi ènti 'ain. Acama ènquin cananuna bënëquinma añu ñu 'èn 'ati

cara Nucèn Papa Dios cuèñëia quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain. Cuai bètsibè upiti abáti cupí ca unin an iéocè ñu nania, usaribiquin cananuna upí oquin nun 'ati ñu 'anuxun, uisa ñun cara nu 'atimaquin sinánmia, a ènti 'ain. ² Jesús, a cupí nux ami catamècè 'aish ainan 'ianan asaribi upí 'aish aín nètènu abè 'iti, ax 'iásaribiti 'inuxun cananuna uisai cara ax 'iacèxa quixun sinánti 'ain. 'Uchañuira uni 'acèsa oquin ca unin i curúsocènu a matásti 'icè quixun 'unánxbi ca ènè menu uacèxa, —ènè ñucama inúcèbè unicama upí 'iti mëníotancèx cana 'èn Papa Diosbè 'i cuèèntécènti 'ai —quixun 'unani. Usai bamax baísqia 'aish ca Nucèn Papa Diosan nètènu abè 'Apu 'icèn.

³ Tëmëraquin —axa ami sináncèma unicaman ca 'èx Jesucristonan 'icè cupí 'è bètsi bètsi oia —quixun sinánquin ami catamèti èntin rabanan camina —usaribi oquin ami nishquian unin 'acèxunbi ca Jesucristonèn tanshiacèxa —quixun sinánti 'ain. Usaquin sinani camina ami catamètia unin bètsi bètsi ocèxun oquin a ènti sinanima ami cushiti 'ain. ⁴ Mitsux 'uchati rabanan tëmëranan Jesucristonan cupí bètsi bètsi ocè 'aíshbi camina bamacèma 'ain.

⁵ ¿A bana mitsúxmi aín bëchicè 'icèa 'èsèquin Nucèn Papa Diosan cacè a caramina manuan? 'esai quicè: 'Èn bëchicè 'icè cana mi cain, Nucèn 'Ibu Diosan ca an nuibacè unicama 'ixunbia ñu 'atima 'aia oquin amiribishi 'atècènxunma 'anun quixun 'unánmiquin uisoquin cara 'ati 'icè usoquin 'aia. Uicama cara aín bëchicè 'inun 'imiáxa acama ca usoquin 'aia. Usa 'ain camina ñu 'aisama 'aia Nucèn 'Ibu Diosan mi uisa cara mi ocèxbi aín bana cuaisama tani bënëtima 'ain. 'Ianan camina masá nuituti sináncasmaquin, uisai carana 'iti 'ai quixun sinántima 'ain.

⁷ Camabi unin ca aín bëchicè ñu 'atima 'aia oquin upí 'inun quixun 'unánmia. Usa 'ain camina mitsun Nucèn 'Ibu Diosan ñu 'atima 'aia oquin uisa cara ocèxunbi a tani masá nuituquinma upí oquinshi sinánti 'ain, an ca mitsúxmi aín bëchicè 'icè cupí usoquin 'aia quixun 'unánquin. ⁸ Nucèn Papa Diosan ca aín unicama ñu 'atima 'aia oquin amiribishi 'atècènxunma 'anun quixun 'unánmiquin uisa oquin cara 'ati 'icè usoquin 'aia. Usoquin mitsu 'acèma 'aish camina mitsux aséribi ainanma 'aish aín bëchicèma 'ain. ⁹ Nux xu 'ixun ñu 'atima 'aia oquin ca amiribishi 'atècènxunma 'anun nuxmi nishquinmabi nu 'unánmiquin nucèn papan nu mëèacèxa. Mëècèxunbi cananuna ami nishquinma ax cuèèncèsabi oquin 'acèn. ¿Usa 'ain caranuna uisa cupí Nucèn Papa Diosan nux abè upí 'inun quixun, uisa oquin cara nu 'ati 'icè usoquin 'acèxunbi upí oquin sinántima 'ain? ¹⁰ Nux canitancèxnu upí 'inun quixun ca aín sináncèsa oquin 'unánmiquin usoquin nucèn papan nu 'acèxa. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan asaribi upí 'iminuxun upí oquin nu 'unánmia. ¹¹ Cananuna 'unanin, Nucèn Papa Diosan usoquin nu 'acèxun taní cananuna masá nuitupanin. Usai 'itancèxbi cananuna usaquian nu 'acè a inúcèbè Nucèn Papa Diosbè upí 'iquin upí oquin sinani cuèènti 'ain.

Jesucristo ñui quicë bana timati rabanan bërúancati

¹² Usa 'ain camina tēmëraibi masá nuituquinma upí oquin sinani ami cushi Cristomi catamëti 'ain. ¹³ Usa 'ixunmi mitsun aín cuëncësa oquin 'aia isquin ca raíri uniribi ami catamëti upí oquin 'unáncëma 'aishbi a ëníma mitsux 'icësaribiti 'iti 'icën. Usaía atux 'inun camina Jesucristomi catamëquin aín cuëncësa oquin 'ati 'ain.

¹⁴ Nishananima camina upitaxëshi bucuti 'ain. Aín 'ucha ëncëma unix ca Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. Usa 'ain camina nishananima upitax bucuquin uisa 'uchabi 'ati sinántima 'ain. ¹⁵ Nucën Papa Diosan ax cuëncësabi oquin mitsu 'aquincëma 'itin rabanan camina an mitsu 'unánmicësabi oi 'inux bërúancati 'ain. Usai 'iquin camina uni raíri 'aisama nuituñu 'inun 'atimaquin sinánmitima 'ain. ¹⁶ Uni aín xanubëishi 'itioquin mënío 'ain ca micama ui uníxbi aín xanuma 'ain, xanu itsibë 'itima 'icën, bëbúxribi ca xanúxmabi uni itsibë 'itima 'icën. Nucën Papa Dios ca uni 'imainun xanuribi usai 'iti cuëñima. Usai 'itin rabanan camina camáxbi upí sinánñu 'inun 'aquiananti 'ain. Esaúnën ca Nucën Papa Diosan cacë bana sinánquinma, ax rëcuën 'ixunbi aín piti cuëncë cupíshi aín xucën aín rëcuën 'imiacëxa. Ax piti cuëncë cupía Esaú 'iásaribiti camina 'itima 'ain. ¹⁷ Camina 'unanin, 'itsa baritia 'icëbë ca Esaú aín papan rëcuën bëchicë 'itëcënti sináncëxa. Usaquin sinani masá nuituti iníbi ca 'iáma 'icën. Usa 'ain ca Esaúma, aín xucën Jacob, axa aín rëcuën bëchicësa 'icë, aín papan Isaacnën upí oquin sinánxunquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa.

¹⁸ Mitsux camina aín bashi Sinaí, anuxuan nucën raracaman Nucën Papa Diosan bana cua, anu cuánma 'ain. Anuaxa canacamëëo sharaquimainun ca a bashix nëtë cuinan mapucë bëánquibucë 'iacëxa. Aín bashicamanubi ca tsi rëquirucë tínbu 'iacëxa. Anu camina mitsux 'iáma 'ain. ¹⁹ Manë bana ocë sharatia camina cuama 'ain. Cuatíma 'ianan camina Nucën Papa Dios banaiaribi cuama 'ain. Nucën Papa Dios banacëbëa 'aisamaira ñu 'ia isquin ca nucën raracaman racuëquin Moisés cacëxa:

—Nux bamatima cupí camina minbi Nucën Papa Diosan cacëxun nu cati 'ain. ²⁰ Bananuxun ca Nucën Papa Diosan cacëxa: “Uinu 'icë uníxbi ca aín bashi tanáin cuantima 'icën, ñuinacaxribi ca cuantima 'icën. Uni 'imainun ñuina ax anu cuancëcamax ca maxaxan rëanan masíibunën 'acë 'iti 'icën”. A bana sinani ca nucën raracamax racuëacëxa. ²¹ Usaía 'aisamaira ñu 'ia isi ca Moisésnëxribi quiacëxa: “Éxribi cana racuëti bërëin”.

²² Mitsux camina aín bashi Sinaí anuaxa Nucën Papa Dios baná anu cuanma 'ain. Bëráma camina mitsux Nucën Papa Dios rabinux Sión cacë matá, anua Jerusalén 'icë, anu cuancën. Usai 'iá 'aishbi camina Jesucristonan 'aish, uinu caramina 'ai anuax, Nucën Papa Dios axa bamatimoi naínu 'icë Jerusalén aín nëtënu tsócë, abë banain. Anuxun ca 'itsaira 'ixun aín ángelcama timëxun a rabia. ²³ Anuribi uicamax cara ainan 'icë, aín anë 'acë, acamanribi ca a rabia. Anu ca ax 'Apuira

'ixuan an camabi unin 'acë ñu iscë, Nucën Papa Dios, ax 'icën. Anuribi ca Nucën Papa Diosan ainan 'icë upí 'imicë 'aisha bamacë unicama aín bëru ñunshin 'icën. ²⁴ Anuribi ca ax aín imi 'apati bama 'ixuan an nuxribinu anu 'inun mëníocë, Jesús, ax 'icën. —Cain, an Abel 'acë uni, ax ca cupicë 'iti 'icë —quiax Nucën Papa Dios quicëbë ca usai 'iacëxa. Usa 'ainbi ca Jesús bamacë cupí uínbi an 'acë uni cupiama 'icën. Usoquian Jesús unin 'á 'ixunbi ca aribi cupiquinma uicamax cara ami catamëtia, a aín 'ucha sinántëcëntimoquin tërënia.

²⁵ Cananuna 'unanin, Moisésnëan Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxunbia an a bana timaquin cuaisama tancë, nucën raracamax ca castíancë 'iacëxa. Moisésnën ñuiá banasamaira ca Jesucristo ñui quicë bana, Nucën Papa Diosan naínu 'ixun nu 'inan, ax 'icën. Usa 'ain ca nucën raracamaxa 'iásamaira oi an Jesucristo ñui quicë bana timaquin cuaisama tancë unicama iétima 'icën. Usa 'ain camina asérabi Jesucristo, Nucën Papa Diosan a aín nëtënuua xua, a ñui quicë bana timaquinma upí oquin cuati 'ain. ²⁶ Bëráma ca Moisésbëa Nucën Papa Dios banacëbë mecama shaíquiacëxa. Usa 'ainbi ca Nucën Papa Dios ësaribi quia: “Mecama amiribishi shaícatëcënquin cana ashi 'aquinma naínu 'icë ñu, bari, 'uxë, 'ispa acamaribi shaícati 'ain”. ²⁷ Nucën Papa Dios “cana amiribishi ñucama shaícatëcëni” quia 'ain cananuna 'unanin, usoquin shaícacëx ca a ñucama cëñúcë 'aish 'aíma 'iti 'icën. Aca ma 'aíma 'ainbi ca uisai cara aín unicama abë 'iti 'icë quixun an mëníofabi oi 'iti 'icën. ²⁸ Ax xëñibua 'ainbi cëñútimo nucën 'Apuira 'ain cananuna nux nëtëtima anu abë 'ianan aín unicamabë 'iti 'ain. Usai 'iti sinánquin cananuna Nucën Papa Diosmi sinánquin aín bana cuaquin —asábi ca —cai cuëñquin a rabi 'ain, ax cuëncësabi oquin, ²⁹ ax upíra 'ixun ca rëquiruquin tsin 'acësaribi oquin ñu 'aisamacama cëñuti 'icë quixun sinánquin.

Usaquian aín unicaman Nucën Papa Dios cuëñmiti bana

13 Mitsux Jesucristonan 'aish camáxbi xucënsa 'aish camina mitsux 'icësabi bëtsibë bëtsibë nuibanani 'iti 'ain. ² Mitsun 'unáncëma unibi camina mitsun xubunu bëbaia cuëñquin biti 'ain. Usai 'iquin ca raírinën 'unánquinmabi ángel, unisaribi 'icë, biacëxa.

³ Mitsúxribi atubë sipuacë 'aish tēmëracësa 'ixun camina axa Jesucristonan cupí sipuacë unicama manuquinma a sinánquin 'aquinti 'ain. Mitsúxribi usaribi unin 'ixun camina —usaribi oquin ca unin 'ë 'ati 'icë —quixun sinánquin unían bëtsi bëtsi ocë uni a 'aquinti 'ain.

⁴ Min xanuma 'ain camina xanu itsibë 'itima 'ain. Xanu minan 'iti bitancëxun camina abë nuibananquin upí oxun 'iquinti 'ain. Aín xanuma 'ain bënëñuma xanubë 'iti 'imainun uni itsin xanubë 'iti ca Nucën Papa Dios cuëñima. Cuëñquinma ca usa uni 'imainun usa xanuribi 'uchoquin uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

⁵ Aisamaira curíquiñu 'iti camina sinántima 'ain. Nucèn Papa Diosan "Én cana mi 'aquinquin éntima 'ai" quixun cacè a sinani camina mitsux 'aisamaira ñuñuma 'aíshbi masá nuituti bënétima cuëénti 'ain. ⁶ Usaquin sinánquin cananuna ènè bana cuënëo quicësabi oquin sinánti 'ain:

Nucèn 'Ibu Diosan ca 'è 'aquinia. Usa 'ain cana unin uisa cara ocëxbi racuétima 'ain.

⁷ Jesucristo ñuiquin mitsu bana ñuixuncè unicama camina manuquinma sinánti 'ain. —Atun ca Jesucristomi catamëquin upí ñuishi 'aia —quixun sinani camina usaribiti 'iti 'ain.

⁸ Jesucristo ax ca usabi 'iá 'aish bëríribi usabi 'aish, usabi 'iti 'icën. ⁹ Usa 'ain camina uni itsían mitsu bëtsi bëtsi bana ñuixunquin Jesucristomi sinánti ènun quixun cacëxunbi éntima 'ain. A unicamax ca —bëtsi bëtsi ñu piquinbi camina bëtsi bëtsi ñu pitima 'ai —quia. Atúxa usai quia a bana cuatibi ca uni aín nuitu upí 'ima. Usa 'ain camina —Cristo cupíshi ca Nucèn Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha téréanan nux ainan 'inun 'imía —quixun 'unaní amishi cushicanti 'ain.

¹⁰ Nun nu —Jesucristo bama cupí ca nun 'uchacama téréncè 'icè —quixun 'unáncè 'aínbi ca judíos sacerdotecaman 'aracacè ñuina rēcè aín nami picè 'aíshbi, ami catamëcëma 'ixun, —Jesucristo bama cupí cana 'èn 'uchacama téréncè 'ai —quixun 'unanima. ¹¹ Unicaman 'ucha téréncè 'inun ca sacerdotenën cushicaman 'apun, 'aracacè ñuina rēcè aín imi, anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu 'ucè mèu, Cata Upíra cacè, anu buánxun anuxun ánscaia. Usoquin 'anan ca a ñuinacan namicama a ëma 'ura buánxun nëenia. ¹² Usaribiti ca Jesús, Jerusalén 'uri aín imi 'apati i curúsocënu, camabi uníxa aín 'ucha téréncè 'aish Nucèn Papa Diosnan 'inun, bamacëxa. ¹³ Usa 'ain cananuna Jesús, axa ëma 'uracëox 'uchañuira uni 'icësari bama, a nuxnu ainan 'icëa uni itsin tëmëramianan 'usáncëxunbi, ainan 'iti éntima 'ain. ¹⁴ Ènè nètënu ca axa cëñútima usabi 'icëbënu anu 'iti ëma 'aíma 'icën. Usa 'ain cananuna axa cëñútima nètë Nucèn Papa Diosbënu anu 'iti a cainin. ¹⁵ Usa 'ain cananuna Jesucristo cupí camabi nètën abë banai cuëenquin Nucèn Papa Dios nun cuëbitan rabianan —mix camina asérabi nun 'Apu 'ai

—quixun caquin a rabiti 'ain. ¹⁶ Rabianan camina uni raíri 'aquinquin ñu upí 'ati manutima 'ain. Ñuñuma uniribi camina nuibaquin min ñu mësú 'inánti 'ain. Unían usaquin 'aia isi ca Nucèn Papa Dios cuëënia.

¹⁷ Mitsun cushicaman ca mitsúxmi upiti Jesucristomi sinánun mitsu 'aquinia. Usaquin mitsu 'aquinuan Nucèn Papa Diosan caíscè 'ixun ca an cacësabi oquin upí oquin 'aia tania, ax cuëentanun. Usa 'ain camina aín bana cuaquin atux quicësabi oquin 'ati 'ain. Mitsun usaquin 'aia isquin ca atun masá nuituquinma cuëenquin mitsu 'aquinti 'icën. A unicaman bana cuaquinbimi an cacësa oquin 'aiama isi ca Nucèn Papa Dios cuëéntima 'icën.

¹⁸ Cananuna 'unanin, ñu 'atima 'aquinma upí ñuishi 'aia tania ca Nucèn Papa Diosan nu upí isia quixun. Usa 'icè camina nu Nucèn Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹ 'Éx mitsubè 'itëcëni bënëtishi cuanun camina manúquinma Nucèn Papa Dios 'è ñucáxunti 'ain.

Upí oquin sinania bërúanx 'inuan Pablonën ca

²⁰ Nucèn Papa Dios, an aín unicama abë upí 'inun 'imicè, an ca Nucèn 'Ibu Jesucristo, an aín unicama bërúainracè, a bamacëbi baísqumiacëxa. An Jesús aín imi 'apati bamacè cupí nun 'uchacama téréncë nux xëñibua 'aínbi ainan 'inun 'imicè, ²¹ anbia an iscëxmi upí 'inun 'imianan ax cuëencësabi oquinmi upí ñuishi 'anun mitsu 'imiti cana cuëënin. 'Ianan cana an, Jesucristo cupí, ax cuëencësabi oquin nu 'imiti cuëënin. A ca aín unicaman xëñibua 'aínbi ènquinma rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

²² 'Èn xucéantu, 'èn mitsu 'ësëquin, 'itsamashi cuënëoxuncè banacama ènè camina upí oquin sinánquin cuati 'ain. ²³ Mitsun camina 'unánti 'ain, nucèn xucën, Timoteo, a ca sipuacè 'icëbi chiquíncanxa. 'Itíxa bënëtishi bëbaia cana mitsu isi cuanquin a buánti 'ain.

²⁴ Anu 'icè Jesucristomi catamëcè unicama 'imainun mitsun cushicama a camina bërúanxa 'inun 'è caxunti 'ain. Italianuax ucè unicamanribi ca mitsu bërúanxmi 'inun mitsu camia.

²⁵ Nucèn Papa Diosan nuibaquin 'aquincëxmi chuámarua 'aish bucuti cana cuëënin. Ashi.

Santiago

Aín menuma 'icë judíos unicama Santiagonën quirica cuëñoxuan

1 'Èx cana Santiago, an Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristonën cacësabi oquin ñu 'acë 'ain. Israelnën bëchicë mëcën rabé 'imainun rabé aín rëbúnqui 'aishmi bëtsi bëtsi menu tsóti cuan 'icë cana mitsu ënë quirica buánmin.

Nucën Papa Diosan sinánmicë 'aísha aín unicamax bëtsi sinánñu 'iti

² 'Èn xucéantu, cana mitsu cain, uisai caramina 'iti 'ain, uisa ñu cara mitsumi 'icëbëbi camina upí oquinshi sinani cuëñti 'ain. ³ Camina 'unanin, usai 'i bënëquinma tanshiquin camina uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima upiti Jesucristomi catamëti 'unánti 'ain. ⁴ Mitsux usai 'inux camina ëníma Jesucristomi sinani uisa ñu cara 'icëbëbi masá nuitutima ami catamëcanti 'ain.

⁵ Uisaira caramina ami cushiti 'ai quixun 'unáncëma 'ixun camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. Ñucácëxun ca an mi usáimi 'iti 'unánmiquin cushioti 'icën. An ca an a ñucácë unimi nishquinma cuëñquin upí oquin 'unánmia. ⁶ 'Ixunbi camina —Nucën Papa Diosan sapi ca 'ën cacëxun cuatima 'icë —quixun sinánquinma, —an ca aséribi 'ën cacëxun cuati 'icë —quixun sinánquin ñucáti 'ain. An cara 'ë 'aquinti 'icë, cara 'ë 'aquintima 'icë quixun sináncë uni ax ca suñun bëcacëxa parúpapa amami amami qui tucánquicësa 'icën. ⁷ Mitsux usa 'ixun camina Nucën Papa Diosan ca 'ën bana cuatia quixun sinántima 'ain. ⁸ Usaquin sinánbëquincë unix ca an sináncësabi oi 'ima cëmëbëquinia.

⁹ Uicamax cara unían —ñuumara ca —quixun iscë 'iaxbi Jesucristomi catamëtia, Nucën Papa Diosan 'aquincëx bëráma 'iásama 'icë, ax ca cuëñti 'icën. ¹⁰ 'Imainun ca ñuñuira ax Jesucristomi catamëti ñuñumaibi cuëñti 'icën. Axa ñuñuira uni ax ca ro uáxa upíra upí 'itancëxbi aín upí bënëtishi nëtécësaribi 'icën. ¹¹ Barin uruquin pëcaquin xarocëx ca ro uá chushia. Usari 'i ca ro uá rëucuti aín upí nëtëtia. Usaribiti ca ñuñu uni ax curíquiñuira 'iti sinánxun ñu 'aíbi 'iti 'icën.

Uisa ñu cara 'icëbëtanbi Jesucristomi catamëti ëntima

¹² An uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquinma tanshiquin Jesucristomi catamëti ëncëma unicama a ca usáia ax ami sináncë unicama 'iti ñuia quiásabi oquin Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'aish chuámarua 'aish cuëñun 'imiti 'icën. ¹³ Usa 'ain ca ui unin cara 'atima ñu 'ati sinania, a unin —Nucën Papa Diosan ca usaquin

'anun 'ë sinánmia —quixun sinántima 'icën. Nucën Papa Dios a ca uínbi 'atima ñu 'anun sinánmitima 'icën. Usa 'ixun ca anribi uinu 'icë unibi 'atima ñua 'anun sinánmima. ¹⁴ Unían ñu 'atima 'acë ax ca Nucën Papa Diosan 'amicëma 'icën. Abi aín sinan 'atima 'ixun ca usoquin 'aia. ¹⁵ Usaquian sináncë cupí ca unin ñu 'atima 'aia. Ñu 'atima ënquinma amiribi amiribi 'ai 'uchacë cupí ca bamai Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën.

¹⁶ 'Èn nuibacë xucéantu, uinu 'icë unínbi paráncë camina 'icántima 'ain. ¹⁷ Camabi uisa ñu cara upí 'icë, ax ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an bari, 'uxë, 'ispa acama unio, an camabi uni 'ináncë 'icën. A ñucamaxa bënëmanan bëánquicë 'aínbi ca Nucën Papa Dios axira usabi 'iá 'aish usabi 'icën. ¹⁸ An ca unían aín bana ñuixuncëxun cuatínu ainan 'inun nu 'imiáxa, nux pain 'icë cupía raíri uníxribi Jesucristomi catamëcë 'aish camabi ñu an uniosamaira 'inun.

Aséribi Jesúsmi catamëtia usai uni 'iti bana

¹⁹ 'Èn nuibacë xucéantu, usa 'ain camina Nucën Papa Diosnan 'ixun mitsun unían bana ñuia upí oquin pain cuati 'ain. Cuati camina mitsux munu pain sinántancëx bananan bënëtishi nishtima 'ain. ²⁰ Axa nishcë unix ca Nucën Papa Dios cuëñcësabi oi 'ima. ²¹ Usa 'ain camina ñu 'atima 'aisamaira oquinmi mitsun 'acë a ënan uisa ñucama cara 'aisama 'icë ëñti 'ain. A ënquin camina ami cuacë Nucën Papa Diosan bana a mitsun nuitu mëu racanaquin upí oquin sinánti 'ain. Mitsúnmi cuacë bana ënéxa quicësabi oquin, Jesucristomi catamëcë 'ixun, 'acë 'aish camina Nucën Papa Diosnan 'inux iécanti 'ain.

²² Usa 'ain camina mitsun pabitainshi cuaquinma upí oquin sinánquin a bana quicësabi oquin 'ati 'ain. Usoquin 'acëma 'aish camina —'èx cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quixun sinanibi cëmëcë mitsux 'iti 'ain. ²³ Axa Nucën Papa Diosan bana aín pabitainshi cuati, a bana isi ax quicësabi oi 'icëma uni ax ca an aín bëmánan espéjonën iscë unisaribi 'icën. ²⁴ —Uisa carana 'ai —quixun istancëxbi ca mënócatima manúquiani usabi cuania. ²⁵ Usa 'aínbi ca an a bana cuaquin manuquinma sináncë uni, ax a bana quicësabi oquin ënquinma 'acë 'aish chuámarua tani cuëñti 'icën. A banax ca anúnu upí 'ianan, ñunshin 'atima cuëñcësa oi 'ima Nucën Papa Dios cuëñcësabi oi 'inux iéti a 'icën.

²⁶ Ui unix cara —'èx cana Nucën Papa Diosan bana cuacë 'ai —quibi sinánxmaishi 'aisamairai banaia a unix ca Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'íma cëmëia. ²⁷ An Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin 'acë

unin ca ësaquin 'ati 'icën: Papañuma titañuma tuáca-ma 'imainun casunamëcë xanucamaribi 'aquinsa 'ianan masá nuitutia isquin ca 'aquinti 'icën. 'Aquianan ca an Nucën Papa Diosmi sinánquinma ënë menu 'icë ñuishi sináncë unin 'acësaribi oquin ñu 'aisama 'atima 'icën.

Raíri unishi nuibanan raíri 'atimotima

2 'Ën xucéantu, mitsux Nucën 'Ibu Jesucristo, ax Diosaribi upí, ami catamëcë 'ixun camina raíri unibëishi nuibananquin raíri uni timatima 'ain. 2 'Ënëx ca ësa 'icën. Ñuñu uni axa upiti mënócanan, upí chupa pañuanan, curi manë mëñuax, anu mitsux timëcënu atsínmainun ca ñuñuma uníxribi chupa 'atimará pañuax atsínti 'icën. 3 Atsiniami mitsun ñuñu uni a upí oquin biquin: Anu tsóti upí ënu ca tsót quixun canan ñuñuma uni aribi: 'Iisa tani nianan ca menu tsóbut cati, ax ca 'aisama 'icën. 4 Usoquin 'aquin camina camabi uni sënën nuibaquinma 'atima sinánñu 'ixun raírishi nuibanan raíri uni 'atimoin. 5 'Ën nuibacë xucéantu, 'ën mitsu camainun ca cuat. Nucën Papa Diosan ca axa ënë menuax ñuñuirama unicama a caísia, atúxa ami upiti catamëcë 'ianan aín nëtënu abë 'inun, an nuibacë unicamax ca usai 'iti 'icë quiáxa aín bana quicësabi oquin. 6 Usa 'aínbi camina mitsun ñuñuma uni a —'aisama ca —quixun timaquin rabínmin. Ñuñuira uni an ca mitsu paránquin ñu mëëmianan tëmëramiquin mitsumi manánquin, an uníxa ami bëtsi uni ñui manáncëxun cuacë uninu buania. ¿Atux cara usama 'ic? 7 Usaquin 'ai ca Cristo, ax upí 'ixuan an mitsu ainan 'imicë a ñui 'atimati banaia. ¿Atux cara usama 'ic? 8 Aín bana raírinëxa quicësoi 'icësamaira oi a bana quicësoi 'iti Nucën Papa Diosan banax ca ësai quia: “Mixmi upiti bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. A bana quicësabi oquin 'acë 'ixun camina mitsun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ain. 9 Usa 'aínbi camina mitsun, raíri unishi nuibanan raíri uni nuibacëma 'ixun, 'uchaquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin 'aiman. 10 'Ësa ca. An camabi aín bana cuënëo quicësabi oquin 'aquinbi Nucën Papa Diosan bana achúshi quicësa oquin 'acëma uni, an ca camabi Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësa oquin 'acëmasa 'aish 'uchaia. 11 Nucën Papa Dios axa “Min xanuma 'ain camina xanubë 'itima 'ain” quiá, axbi ca “Uni camina 'atima 'ain” quiacëxa. Usa 'aínbi ca an aín xanuma 'ain, xanubë 'iquinmabi uni 'acë uni an Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aima. 12 Usa 'aínbi camina mitsux Nucën Papa Diosan, anun camabi unían ñu 'acë isti nëtën, mitsux caramina Jesucristomi catamëti axa cuëncësabi oi 'ia quixun isti cupí, upitishi bananan upíshi 'iti 'ain. 13 Anúan an camabi unin ñu 'acë isti nëtë anun ca Nucën Papa Diosan, an bëtsi uni nuibaquin 'aquincëma unicama a aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Usonan ca an bëtsi uni nuibaquin 'aquincë unicama ashi uisabi otima 'icën.

Jesucristomi catamëcë 'ixuan unin ñu upíshi 'ati

14 'Ën xucéantu, an “'ëx cana ami catamëti Jesucristonan 'ain” quiquinbi, Jesusan bana quicësabi oquin upí ñuishi 'acëma uni ax ca aín bana ñancáishi 'icën. ¿Usa unix cara Jesucristonan 'aish iéti 'ic? Ca 'itima 'icën. 15 'Ësa ca. Axa Jesucristomi sináncë uni, bëbu 'imainunbi xanu, chupañuma 'ianan a piti ñuñuma isquin, 16 sapi camina mitsu achúshinën cati 'ain: Bërúanx ca cuantan, mina matsi ca mapút, pucháquin ca pit quixun. Usaquin caquinbi aña ñubi 'ináncëma 'aish camina min bana ñancáishi 'aish banáinshi quicë 'ain. 17 Usaribiti ca uni Jesucristomiisa catamëtia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma 'aish aséabi Jesucristomi catamëcëma 'icën. 18 Unin sapi ca uni itsi cati 'icën: Mixmi Jesucristomi cana catamëti quimainunbi cana 'ën upí ñu 'ain. Mixmi —Jesucristomi cana catamëti —quicëbëtanbi cana minmi upí ñu 'aia iscëma 'ixun aséabi camina usa 'ai quixun sinántima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ën ñu upí 'acë 'ixun mi ismiti 'ain, 'ëx cana aséabi Jesucristomi catamëcë 'ai quixun. Usaía a uni quicë ax ca aséabi 'icën. 19 Min camina Nucën Papa Dios ax ca achúshishi 'icë quixun sinanin. Usaquin sinánti ca asábi 'icën. Usaquinmi sináncë 'aínbi ca ñunshin 'atimacamanribi —usa ca —quixun 'unani ami racuëtan bamai bërëruia. 20 ¿Mix sinánñumasa 'ixun caramina 'unaniman, Jesucristomi cana catamëti quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma 'aish ca a uni Jesucristomi catamëcëmasa 'icën? 21 'Ësa ca. Nucën rara, Abraham, an ca Nucën Papa Dios rabinuxun an cacësabi oquin aín bëchicë Isaac 'ati mënóçëxa. Usaquin 'aia isi ca Nucën Papa Dios —Abrahamnën ca 'ën bana cuaquin 'ën cacësabi oquin 'aia, usa 'aish ca 'ënan 'icë —quix quiacëxa. 22 Nucën Papa Diosan a cacësabi oquin Abrahamnën 'á cupí camina 'unanin, Abrahamnëx ca aséabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'iacëxa quixun. Usa 'ixun an cacësabi oquin 'acë 'aish ca Abraham aséabi ax 'icësamaira oi Nucën Papa Diosmi sináncëxa. 23 Nucën Papa Diosan bana cuënëo axa a ñui quicësabi oi ca Abraham 'iacëxa, ësai quicë: “Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun 'unani ca Abraham ami catamëacëxa. Usaía 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan iscëx Abraham upíira uni 'iacëxa”. Usa 'icë ca Abraham unin, Nucën Papa Diosbë nuibanancë uni caquin anëacëxa. 24 Usa 'ain camina mitsun 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca ami sináncë cupíshima, ami sinánquian ax cuëncësabi oquin ñu upí 'acë cupíribi, uni —ax ca aséabi upí 'icë —quixun isia. 25 Usaribi oquin ca Rahab cacë xanu ax 'aisama 'ixunbia Israel uni rabé Jericó ëmanu 'icë unicaman 'atin rabanan, aín xubunu unëxun bëtsi bain cuantánun xucë, a cupí Nucën Papa Diosan upí isacëxa. 26 Cananuna 'unanin, bamatancëx ca bëru ñunshínñuma 'aish uni aín namí ñancáishi 'icën. Usaribi ca uni ax isa Jesucristomi catamëtia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma 'aish, aín banax ñancáishi 'icën.

Upitishi cananuna banati 'ai quicë bana

3 'Ën xucéantu, mitsux camina camáxëshiira an axa Jesucristomi catamëcë unicama 'unánmicë uni 'itima 'ain. Camina 'unanin, usa uni 'ixunbi 'atima ñu 'ai camina raíri unicama 'acësamaira oquin 'uchocë 'iti 'ain. ² Camaxunbi cananuna ñu 'aisama 'ain. Axa uisaíbi 'atimati banacëma uni ax ca aséjabi upí uni 'icën. A unin ca 'atimati banatisa tanquinbi tënëti 'unáncë 'ixun uisa ñu 'atima 'ati cara sinania, abi tënëti 'icën. ³ Ësa ca. Caballo niqinquin cananuna anun nitsinananbi anun buinati itsi áin cuébínu təcërëcain. Usoxun cananuna nun cuëncësa oquin niqúnti 'ain. ⁴ Usaribi ca manë nunti 'icën. Chaira 'icëbi ca suñun bëcaquin buania. Usa 'icëbi ca an niqincë unin, uinu cara cuainsa tania ami oquin anun chibíti axa chairama 'aínbi anúinshi puntëbianquin buania. ⁵ Usaribi ca nun ana anúnu banacë ax 'icën. Chamaratsu nun cuébi 'aínbi cananuna uisa ñuishi ñui cara, anun banain. Tsi chamaratsu bimicëxunbi ca chaira 'icëbi naë rëquiquiani chaquin cëñuia. Usaribi oquin ca nun anáxa chamará 'aínbi uisa banaratsu cara unin uni itsi ñuiabi, a bana chanoquin tsuácaruia, camabi menuxuan unin cuanun. ⁶ Tsi chamaratsu usaribi ca nun ana, a cupínu nun cuëbitan banacë, ax 'icën. Chamaratsu 'aínbi cananuna anun 'atimati banati 'ain. Usai banacë cupí nun sinánribi 'atima 'ixun cananuna ñu 'atimaribi 'ain. Usa 'ixun ca anúnu 'atimati banacë 'ixun nun bamati nëtë utámainun usabi nu 'imiti 'icën. Ñunshin 'atimanën 'apu anbi ca uni 'atimati banati sinánmia.

⁷ Unin ca camabi ñuina axa piánancë 'imainun ñuina pëchiu 'imainun men nirícë ñuina 'imainun baca mëu 'icë ñuina a camabi áin cuëncësa oquin 'ati 'icën, usoquin ca 'aia. ⁸ Usa 'aínbi ca unin áin cuëbitan 'atimati banati ashi tënëtima 'icën. Usa 'ain ca uni usabi 'atimati banaia. Usa 'aish ca a unin bana anun uni bamati muca rosaribi 'icën. ⁹ Nun ana anúnu banacë, anúnbi cananuna Nucën 'Ibu Dios rabin, anúnribi cananuna uni, a Nucën 'Ibu Diosan asaribi oquin unio 'icëbi ami nishquin ami 'atimati banaquin ñu cain. ¹⁰ Nun cuëbitanbi cananuna Nucën Papa Dios rabin. Rabianan cananuna nun cuëbitan 'atimati banain. 'Ën xucéantu, usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¹¹ ¿Anuaxa me mëúcüax 'unpax chiquicë, anuax cara bata 'unpax 'imainun muca 'unpáxribi uti 'ic? Ca utima 'icën. ¹² 'Ën xucéantu, ¿higueranën cara aceitunanën bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. ¿Uvasnënribi cara higueranën bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. Usaribiti ca anuaxa me mëúcüax 'unpax chiquicë anuax tashiñu 'unpáxbëbi bata 'unpax utima 'icën. Usaribiti cananuna nun cuëbitan Nucën Papa Dios rabianan 'atimati banatima 'ain.

Aserabi ñu 'unáncë 'iti bana

¹³ Micama uinu 'icëx caramina sinánñuira 'ianan upí oquin bana cuacë 'ain camina cëruti rabíquinma ñu upíshi 'ati 'ain. Usaquinmi 'aia isquin ca —a unix ca aséjabi sinánñu 'ianan upí oquin bana cuacë 'icë

—quixun unin 'unánti 'icën. ¹⁴ Usa 'aínbi camina mitsux unimi nishcë 'ianan uni itsimi sinánanima nutsi mixëshi ñuñu 'iti cuëncë 'ixun, rabiacaquin —ëx cana ñu 'unáncë 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sináncë 'aish ca min bana cëmëcë 'icën. ¹⁵ Usaquin sináncë unix ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma 'icën. Ax ca an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unin sináncësa 'icën. Ñunshin 'atimanën sinánmicë ca usa uni 'icën. ¹⁶ Axa nishanan ami sinanima uni itsimi nutsianan axëshi ñuñu 'iti cuëncë uni an ca upí oquin sináncëma 'ixun camabi 'atima ñu 'atishi sinania. ¹⁷ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan sinánmicë unin upí oquinshi sinánquin upí ñu 'aia. Ca unibë nishananquinma nuibanquin bëtsi unían cacëxun cuaquin upí oquin bana sinánan uni itsiribi nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinia. Usa unin ca cëmëma 'ixun paránanquinma áin quicësabi oquin 'aia. ¹⁸ Axa unibë nishananima upitishi banacë unicama an ca chuámarua 'ixun upí ñuishi 'aquin uni raíriribi chuámarua 'inun 'imia.

An ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicamasaribi 'itima bana

4 ¿Uisa cupí caramina mitsúxbi nishananan ñu cananin? Mitsúnbi bëtsi bëtsi ñu 'atimaquin sinani camina usai 'icanin. ² Mitsun cuëncë ñu bicasi bënëquinbi bicëma 'ixun camina binuxun ami nishquin uni itsi 'acësa 'ain. Usa 'ixun bëtsi uni 'icësaribiti ñuñu 'iisa tani bënëquinbi bicasmati camina nishananan mëëananin. Usai 'iquinbi camina Nucën Papa Diosmi ñucácëma cupí mitsun cuëncë ñu bitsiman. ³ Ñucáquinbi camina ami ñucácë ñu a bitsiman, ax cuëncësabi oquinmami mitsux cuëncësa oquinshi Nucën Papa Dios ñucácë cupí. ⁴ Nucën Papa Diosmi manúxunmi mitsun cuëncësa oquinshi 'aia cana ësaquin mitsu cain: ¿Mitsun caramina 'unaniman, ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosbë upíma 'icë quixun? Uinu 'icë unin cara ënë menu 'icë ñuishi sinania ax ca ainanma 'aish Nucën Papa Diosmi nishcësa 'icën. ⁵ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ax ca ëesai quia: “Nucën Papa Diosan ca ainan 'icë nu ñuñuia. Usa 'ain ca an nubë 'inun nu 'ináncë áin Bëru Ñunshin Upí ax bëtsi ñu 'aquinmanu ax cuëncësa oquinshi 'ati cuëñia”. A banax ca aséjabi 'icën. Usa ca ax 'icë quixunu 'unánti oquin ca Nucën Papa Diosan áin uni usoquin cuënëomiacëxa. ⁶ An nu sinánmicë ñuishi nun 'anun ca Nucën Papa Diosan nu 'aquintancëxun nuibaquin nua 'aquincë usamaira oquin 'aquintécënia. Usa 'ain ca áin bana ëesai quia: “Nucën Papa Diosan ca axa rabícë unicama a timanan axa —ëx cana usa 'ai —quixax rabícëma unicama nuibaquin 'aquinia”. ⁷ Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan bana cuati ami catamëti ax cuëncësabi oishi 'iti 'ain. Usai 'iquin camina ñunshin 'atimanëan 'atima ñu 'ati mitsu sinánmisa tancëxunbi a ñu 'ati tënëquin 'atima 'ain. Usai 'ia ca ñunshin 'atimanën ubíoquinma mitsu ënti 'icën. ⁸ Aséjabi upiti ami sinani Nucën Papa Diosbë banaquin camina an nuibaquin sinánmicëxun,

ax ca mitsubë 'icë quixun mitsun nuitu mëu upí oquin 'unánti 'ain. An ñu 'aisama 'acë unicama, cana mitsu cain: Unia aín mëcën chuañuma 'inun mëchu-cacësaribiquin ca min sinan upí 'inun min ñu 'atima 'acëcama ën. —Nucën Papa Diosnan cana 'ai —quicë 'ixunbi ainanma unicaman 'acësaribi oquin ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicama, mitsúxribi ca sinanat, Nucën Papa Dios cuëncësabi oíshimi 'inun. ⁹—Nucën Papa Dios cuëncësabi oi cana 'ima —quixun sinani ca masá nuituti 'in. Cuëeni cuaicë 'aíshbi ca a ëni masá nuituti bëunan mëscut. Chuámarua taními cuëncë a ëni ca masá nuitut. ¹⁰—'Éx cana an iscëx 'aisamaira 'uchañu 'ai —quixun sinánquinmi cacëxun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsun 'uchacama tërénquin upíra 'aíshmi cuëenun mitsu 'imiti 'icën.

Ñuquin uni itsi 'atimotima

¹¹ 'Ën xucéantu, cana mitsu cain, Jesucristomi sináncë 'aish camina axribia ami sináncë unicamabë ñuianantima 'ain. Axa abëa Jesucristomi sináncë uni ñui —ax ca 'aisama 'icë —quicë uni ax ca —Nucën Papa Diosan banax ca 'aisama 'icë —quicësä 'icën. Usai qui camina mitsux Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aíma a banax ca cuatima 'icë quicësä 'ain. ¹² Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana nu 'inan ax ca achúshi, Nucën Papa Dios, ashi 'icën. A bana 'inan 'ixun ca unin cara a bana quicësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Usa 'ixun ca axa xënbua 'aínbi abë 'iti unicama a iémianan axa abë 'itima unicama a xënbua 'aínbi abë 'itimoquin ënti 'icën. ¿Usa 'aínbi caramina minmi uni itsi 'atimonun mix añu 'ain?

Uisai caranuna iméishi 'iti 'ai quixun cananuna 'unanima quicë bana

¹³ 'Ënë banaribi 'ën mitsu camainun ca cuat. Micama raírinëx camina ësaí quin: —Bërí cuanima cananuna iméishi anuxun ñu 'ai bëtsi ëmanu cuanti 'ain. Cuanx bëbatancëxun cananuna achúshi barin anu 'iquin ñu bitancëxun maruquin 'itsa curíqui biti 'ain. ¹⁴ Usai quiquinbi camina uisai caramina iméishi 'iti 'ai quixun 'unaniman. Uisa cara nun tsóti 'icë cananuna 'unaniman. Ax ca 'ibútancëxa curu nëtë bënëtishi nëtëcë usaribi 'icën. ¹⁵ Usai quima camina ësaí quiti 'ain: Nucën 'Ibu Dios cuëncëbë, bamacëma 'ixun cananuna nun sináncë ñu 'ati 'ain. ¹⁶ Usa 'aínbi camina mitsux —'ënbi cana usaquin ñu 'ati 'ai —qui ax cërúanan rabbitin. Usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¹⁷ 'Ésa ca: An usaquin 'ati ca upí 'icë quixun 'unánquinbi usaquin 'acëma uni ax ca 'uchaia.

Ñuñu uni usai 'iti ca 'aisama 'icë quicë bana

5 Ñuñuira unicama, mitsúnribi camina 'ën cacëxun cuati 'ain. Mitsúxmi 'aisamaira ñuñu 'ianan curíquiñu 'aish, a cupí tëmëratí sinani camina masá nuituti inti 'ain. ² Mitsun curíqui 'imainun mitsun ñucamaribi ca chëquiisa 'icën, mitsun chupa upíburibi ca nacuaxan piisa 'icën. ³ Mitsun manë ñu curi 'acë

'imainun manë uxua 'acë, mitsun curíquicamaribi ca puibuisa 'icën. Usa 'aish ca a ñucama chëqui nëtëti 'icën. Tsin nëncëxa ñu nëtëcësa usaribitia mitsun ñucama nëtëmainun camina mitsúxribi tëmëratí 'ain. Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti 'urama 'aínbi camina ñuñu 'itishi sinánquin mitsunainshia 'inun ñu bucúnruan. ⁴ An mitsu naënxun ñu mëëxuncë uni camina cupíocëma 'ain. Cupíocëma 'aish ca mitsu ñui banaia. Usaquian mitsu ñuia ca ángelcaman 'apu, Nucën 'Ibu Dios, an cuaxa. ⁵ 'Ënë menuax camina 'aisamaira ñu upíñu 'aish mitsux cuëncësabi oi 'ian. Usa 'aish camina aín 'ibúan 'aracacë ñuina anun 'ati nëtë sënëncëbëtan 'anuxun rëracamicësä 'ain. ⁶ Mitsun camina 'uchañuma unibi 'uchoquin 'an. Usoquinmi 'acëxunbi ca atun mitsu cupicëma 'icën.

Uisai cara ñu 'icëbëbi bënëtima Nucën Papa Diosbë banati

⁷ 'Ën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristo utámainun camina tëmëraibi bënëquinma anúan uti nëtë caínti 'ain. An ñu 'apacë unin ca ñu 'apátancëxun anun aín bimi biti nëtë sënëntamainun cainia. Usa 'ixun ca mitabutancëxa sënëncëbëtan ñu 'apátancëxun bënëquinma canitancëxuan tuaia aín bimi binuxun cainia. ⁸ Usaribi oquin camina mitsun, —Nucën 'Ibu Jesucristo anun utëcënti nëtë ca 'urama 'icë —quixun sinánan masá nuituti bënëtima cuëenquin caínti 'ain. ⁹ 'Ën xucéantu, Nucën Papa Diosan anun camabi uni aín nuitu 'unánquin uisoquin cara ñu 'axa quixun isti nëtë 'urama 'ain, camina mitsúxmi an 'uchocëma 'inun, uni raíribë ñuianani nishanantima 'ain. ¹⁰ 'Ën xucéantu, camina an Nucën 'Ibu Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'iásaribiti 'iti 'ain. Atun ca tëmëraquinbi bënëquinma tanshiacëxa. ¹¹ Uicaman cara tëmëraquinbi bënëquinma tanshitia ax ca upí oquinshi sinani cuëenia quixun cananuna 'unanin. Mitsun camina Jobnëxa 'aisamaira tëmëraibi Nucën 'Ibu Diosmi catamëa a bana ñuia cuan. Cuacë 'ixun camina 'unáncanin, uisaira oquin cara Nucën 'Ibu Dios an nuibaquin uni 'aquincë 'ixun a uni 'aquiancëxa quixun. ¹² 'Ën xucéantu, bëtsi banacama cuaquinbi camina ënë banaira sinánti 'ain. Mitsux camina mitsun bana isa asérabí 'icë quixun unin cuanun —naitanbi cuamainun cana mi cai —quitima 'ain. Uisa ñubi cara, a ñui camina —cana asérabí mi cai —qui ax quitima 'ain. Usai quima camina asérabí banáinshi banati 'ain, Nucën Papa Diosan mitsu 'uchotima cupí. ¹³ Micama uinu 'icëx caramina masá nuituti bëtsi sinani camina Nucën Papa Diosbë banati 'ain. Micama uinu 'icëx caramina cuëeni chuámarua tani camina Nucën Papa Dios rabi cantati 'ain. ¹⁴ Uix cara ñucë 'icë, anribi ca Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama camiti 'icën, xëni ron 'aquian, an pëxcunun Nucën 'Ibu Jesucristo ñucáxuni unun. ¹⁵ Asérabí ca an ënë uni pëxcuti 'icë quixun sinánquinmi a ñucáxuncëxun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën ñucë uni pëxcuti 'icën. Pëxcüanan ca aín 'uchacama tërénxunti 'icën. ¹⁶ Usa 'ain camina mit-

súnmi min 'atimaquin sináncë a ñuixuananquin abëmi Jesucristomi catamëcë uni raíribë mia usa ñucama mënioxunun Nucën Papa Dios ñucáxuananti 'ain. Upí-ra oquin sinánquin ñucácë cupí ca Nucën Papa Diosan upí oquin uni 'aquinti 'icën. ¹⁷ Elías, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni, an ca nusaribi uni 'ixunbi 'uí 'ibuaxma 'inun Nucën Papa Dios ñucácëxa. Usa 'ain ca an ñucácësabi oi rabé 'imainun achúshi baritia, 'imainun achúshi męcën 'imainun achúshi 'uxën 'uí 'ibuama 'icën. ¹⁸ Usaía 'icëbëtan

Nucën Papa Dios amiribishi ñucátëcëncëbëa, 'uí 'ibútëcëncëbë ca menu 'icë ñucama cotëcëni bimiacëxa.

¹⁹ 'Ën xucéantu, micama achúshinën Nucën Papa Diosan bana ëncë 'icëbi bëtsi uni sinanamiquin ami catamëtëcënnun 'imicëbëtan, ²⁰ camina 'unánti 'ain, ui unin cara usoquin uni 'uchañu 'icëbi sinanamia, an ca a uni Nucën Papa Diosnan 'inun iécë 'ianan aín 'uchacama tërëncë 'inun 'imiti 'icë quixun. Ashi, Santiago.

1 Pedro

Axa bëtsi bëtsi menuax Jesucristomi catamëcë unicama Pedronën quirica cuënëoxuan

1 'Èx cana Pedro, aín bana unicama ñuixunuan Jesucristonën caísa 'ain. Mitsun nètënuax bëtsi bëtsi menu tsóti cuan 'aíshmi Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia, a nètëcamanu 'icë cana ënë quirica mitsu buánmin. ² An sinánsabi oquin ainan 'inun ca Nucën Papa Diosan mitsu caísacëxa. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxmi ainanshi 'aish ax quicësabi oi 'inun mitsu 'imíanan ca Jesucristo bama cupí mitsun 'uchacama térénuquin mitsun nuitu upí 'imiáxa. Usáimi mitsux Nucën Papa Diosan nuibacëx 'icësamaira oi chuámarua 'aish bucucanti cana cuëënin.

Usai 'itia unin ñuia

³ Nucën Papa Dios, ax Nucën 'Ibu Jesucristonën Dios 'ianan aín Papparibi, a cananuna rabiti 'ain. An ca nu nuibaquin bamaxbia baísquia Jesucristo an nun 'uchacama téréncëxnu bacéntëcëncësa 'aish, ainan 'inun nu 'imiáxa, ënë nètënuax ainan 'aíshnu aín nètënuribi 'inun. ⁴ Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi aín nètënu abë 'itioquin mëníocëxa. A nètënuax ca uisa ñubi, ënë nètënuax 'icësari chëquianan cëñútima 'icën, anu ca uisa 'uchabi 'aíma 'icën. Usabi ca xëñibua 'aínbi 'iti 'icën. ⁵ A nètënu 'iisama pain 'aíshmi ënë nètënuaxbi ami catamëtia isquin ca Nucën Papa Diosan aín cushínmi ñu 'atima 'aíma upíshi 'inun mitsu bërúanquin 'aquinia, an mëníósabi oími Jesucristoa utëcëncëbë aín nètënu abë tsónun.

⁶ Acama sinani camina mitsux uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima cuëënin, ënë menu 'aish tëmëraibi. ⁷ Ènëx ca ësa 'icën. Aséribi cara curishi 'icë isnuxun ca unin curi tsi rëquirucënu xaroquin tania. Usaribiti camina mitsux caramina ami catamëcë 'ai quixun isnuxun Nucën Papa Diosan tancë 'iti 'ain. Curi 'aíshbi ca cëñúti 'icën. Usa 'aínbi camina tëmëraquinbi Nucën Papa Diosmi catamëquin ëncëma 'aish curisamaira 'iti 'ain. Usaqin tancëxbimi aséribi ami catamëti 'ain ca utëcënuquin Jesucristonën —aséribi 'ënan 'aish camina 'ëbë 'aish cuëënti 'ai —quixun mitsu cati 'icën.

⁸ A isúnmabi camina mitsun Jesucristo sinanin. Usa 'ain camina a isaxmabi ami sinani chuámarua tani cuëëinra cuëënin, anúnmi uisairai caramina cuëëni quixun nu ñuixunti bana 'aíma 'aínbi. ⁹ Ami catamëcë cupí ca mitsun 'uchacama téréncë 'iananmi ainan 'inun Nucën Papa Diosan mitsu iémiáxa.

¹⁰ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ca —Nucën Papa Diosan ca aín 'uchacama téréanan uni ainan 'inun iémiti 'icë —quixun cuënëoquinbi uisai quicë cara a bana 'icë quixun 'unánma 'icën. 'Unáncatsi quiax ñucacanáquin Nucën Papa Diosan bana amiribi amiribi isquinbi ca 'unánma 'icën. ¹¹ Cristo ënë menu ucëma 'aínbi ca aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'unáncëxa, tëmërax bamatancëx baísquitancëx ca Cristo aín Papasaribi 'Apu 'aish abë tsóti 'icë quixun. Usaqin 'unánquin ca uisa uni cara Cristo 'iti 'icë quixun 'unántisa tanan uínsaran cara uti 'icë quixun 'unántisa tancëxa. ¹² Usai Cristo 'itia Nucën Papa Diosan 'unánmicëxun ca atun isquinmabi, atun rëbúnqui 'ixun cananuna nun a ñucama isnuxun 'ai quixun 'unáncëxa. A bana Cristo ñui quicë, a ca a Nucën Papa Diosan naínua xucë aín Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun aín unicaman mitsu ñuixunia. A bana ca ángelcamanribi uisai quicë cara quixun cuaisa tania.

Jesucristomi catamëcë uníxa usai upí 'iti bana

¹³ Usa 'ain camina Jesucristonan 'ixun upí oquin sinani ax quicësabi oi 'iti 'ain. 'Iquin camina Nucën Papa Diosan ca abëmi aín nètënu 'iti mëníocëxa quixun sinani cuëënuquin Jesucristo anun uti nètë caínti 'ain.

¹⁴ Ainan 'ixun ax quicësabi oquinshí ñu 'aquin camina bërúma Jesucristomi catamëquin Nucën Papa Dios 'unáncëma 'ixunmi cuëëan ñucama 'atëcëntima 'ain.

¹⁵ Nucën Papa Dios, an mitsu ainan 'inun Jesucristomi sinánmia, ax ca uisa 'uchañumabi 'icën. Usa 'ain camina mitsúnribi añu 'uchabi 'atima 'ain. ¹⁶ Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: "Èx uisa 'uchañumabi 'aish upíira 'ain camina mitsúxribimi upíira 'inun uisa 'uchabi 'atima 'ain".

¹⁷ Nucën Papa Diosan ca camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun isia. Usa 'ain camina mitsun —Nucën Papa Dios ax ca 'ën Papa 'icë —quixun sinani aín nètënu 'inun ënë nètënu pan 'iquin ñu 'atima 'atimi racuëquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁸ Mitsun raran Jesucristomi sinánti 'unánma 'aínmi usaribi oquin sinaniabi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémiquin mitsu Jesucristomi sinánmiáxa. Camina 'unanin, curi 'imainun curíqui 'imainun bëtsi ñucama axa cëñúti a cupíbi ca Nucën Papa Diosan mitsu iémicëma 'icën. ¹⁹ Usama ca. Judíos unicaman aín 'ucha cupí uisaíbi 'icëma carnero aín upíira rëmia 'aínbi ca aín imi 'apati Cristo bamacë a cupí mitsun 'ucha térénuquin ainan 'inun Nucën Papa Diosan

mitsu iémiäxa. ²⁰ Cristo ca usai 'iti 'icë quixun ca camabi ñu unioisama pain 'ixunbi Nucën Papa Diosan mënïocëxa. Usaquian mënïo 'ain ca aín uti nètë sënécëbëishi usai 'inux Cristo ënë menu uacëxa, mitsúxmi ami catamënun. ²¹ Usa 'ain camina an Jesucristo bamacëbi baísqumitancëxun aín nètënu abë 'inun 'imicë cupí ami sinanin, Nucën Papa Dios an ca asérabi ax quicësabi oquin mitsu 'imiti 'icë quixun 'unani.

²² Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx Jesucristomi catamëti ax cuëncësabi oi 'iquin axa mitsux 'icësaribiti Jesucristomi catamëcë unicamabë upiti nuibananaxun camina ñu 'atima 'ati ashiquin ëan. Usa 'aish camina bërí 'icësamaira oi asérabi cuëenquin upí oquinra sinani atubë nuibananti 'ain. ²³ Unishi 'inuan aín titan tuacë 'aish ca uni bamaia. Usa 'aínbi ca axa xëñibua 'aínbi usabi 'iti, aín bana a cuatia Nucën Papa Diosan mitsu bacéntëncësä 'imiäxa. ²⁴ Nucën Papa Diosan bana cuëneo ca ësai quia:

Basix ca upí 'itancëxbi chushia. Ro uax ca upíira 'itancëxbi tiriqui nètëtia. Usaribiti ca camabi uni bamai aín upí nètëtia. ²⁵ Usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Diosan bana xëñibua 'aínbi usabi 'ia. Ënë banax ca —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixuan aín unicaman mitsu ñuixuncë a 'icën.

2 Usa 'ain camina Nucën Papa Diosnan 'ixun ñu 'atimacama, cëmëti, uni paránti, nutsiti, unibë ñuiananti, acama ënti 'ain. ² Bërí bacéncë tuacën ca anun caninuxun aín titan xuma 'ati cuëenia. Usaribi oquin camina Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unánti cuëenti 'ain, ainan 'aish aín cuëcësabi oquin 'ai ami cushicë 'inuxun. ³ Usai 'i camina Nucën 'Ibu Diosmi sinánquin ax ca asérabi upí 'icë quixun 'unáncë 'aish aín bana 'unánti cuëenti 'ain.

Cristo ami xubu raroti maxáxa

⁴ Usa 'ain camina axa bamatimoi tsócë, Jesucristo, a sinani ami catamëti 'ain. Judíos unían cuëncëma 'aishbi ca anun cuëenquin Nucën Papa Diosan iscëx ax upíira 'icën. Unían xubu 'aquin maxax upí ami xubu raroti caíscë usaribi ca Jesucristo 'icën. ⁵ Usa 'ain camina mitsux a xubumi bucúnrucë maxáxa 'ain. Jesucristomi catamëcë 'aishmi asaribi upí 'inun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiäxa. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upía mitsubë cupí bëtsibë bëtsibë nuibanani, bëtsin sináncësaribi oquin sinani achúshisa 'ain. Usa 'ixun camina Jesucristo cupí ainan 'ixun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin ñu 'anan a rabianan unicama a ñucáxunti 'ain. ⁶ Nucën Papa Diosan bana cuëneo ax ca ësai quia:

'Ën cana maxax upí nancësä oquin uni achúshi, Sión cacë matá me anua Jerusalén 'icë, anua 'inun 'imiti 'ain. Unían xubu 'anuxun maxax upí ami xubu raroti caíscë usaribi oquin 'ën caíscë ca ax 'icën. Axa ami catamëcë unicaman ca isti 'icën, an ca asérabi ax quicësabi oquin atu 'aquinia quixun.

⁷ Ami catamëcë 'ixun camina mitsun anun cuëncë ñu upí sináncësamaira oquin a sinánti 'ain. Mitsux usai

'icëbëbi ca axa ami catamëcëma unicamax Nucën Papa Diosan bana cuëneo ësai quicësä 'icën:

An maxax xubuacë unían bitancëxun a cuëenquinma racáncë 'aishbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti.

⁸ 'Imainun ca Nucën Papa Diosan bana ësai quia:

A maxáxmi ca uni raírinëx tatíqui chacáti 'icën, a maxax chami chacati ca nipacëti 'icën.

Maxax ñui quicë 'aishbi ca a bana Cristo ñui quicë 'icën. An Jesusan bana cuaquinbi asérabi ami catamëquin aín bana quicësabi oquin 'acëma ax ca uni maxáxmi tatíqui nipacëcësaribi 'icën. Ui unicamax cara usai 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan bëräma 'unáncëxa.

Nucën Papa Diosnan unicama ñuicë bana

⁹ A unicama usa 'aínbi camina mitsux Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa 'ain. Usa 'ixun camina ax cuëncësabi oquin 'anan aín unicama a ñucáxunin. Camina an 'imicëx upí 'aish aín uni 'ain. Usa 'ixunmi a rabiquin an 'acë ñucama camabi uni ñuixunun ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'inun caíscäxa. Mitsux bëräma bëánquibucënu nicësä 'iá 'aishbi camina bërí an 'imicëx xabánu nicësä 'ain, axa mitsubë 'ain.

¹⁰ Bëräma Nucën Papa Dios 'unáncëma 'iá 'aishbi camina mitsux bërí aín uni 'ain. An ca mitsu nuibaquin 'aquinti 'icë quixun 'unáncëma 'icëbia Nucën Papa Diosan nuibaquin mitsun 'uchacama tërënxuan 'aish camina ainan 'ain.

Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti bana

¹¹ 'Ën nuibacë xucéantu, cana mitsu cain, Nucën Papa Dios mitsun 'Apu 'ain ca aín nètëx mitsunanribi 'icën. Usa 'ain camina ënë menu 'aish unia aín menumabi 'icësaribi 'ain. Usa 'aish camina anbia 'atimaquin sináncë cupía 'atima ñu 'acë uníxa 'icësaribiti 'itima 'ain. Usa unix ca Nucën Papa Diosbë upí 'ima. ¹² An Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma unicaman isnun camina mitsux upitax bucuti 'ain. Usáimi 'ia isi ca atux an ñu 'atima 'acë uni 'acësä oquin mitsu ñui 'atimati banacë 'aishbi mitsúnmi upí oquin ñu 'aia isá 'ixun anúan an camabi unin ñu 'acë isti nètën Nucën Papa Dios rabiti 'icën.

¹³ Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë 'ixun camina camaxunbi mitsun 'apucama ënë menua unin 'apu 'imicë, axa quicësabi oquin ñu 'ati 'ain. Amiira unicama cushicë 'apucëñunbi, ¹⁴ camina an anëcë aín unicaman banaribi tanti 'ain. Atux ca unían uisa ñu cara 'aia mëníonuan 'apun 'imicë 'icën. An 'amicëxun ca atun axa 'uchacë uni usaquin 'atëcënxunma 'anun castícania. Usaquin 'anan ca an ñu upí 'acë unicama a nuibaquin —mix camina upí 'ai —quixun caia. ¹⁵ Mitsúnmi upí ñuishi 'ati ca Nucën Papa Dios cuëenia. Usaquinmi 'aia isi ca an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'ixun an upí oquin sináncëma unicama ax mitsumi uisaíbi banatima 'icën.

¹⁶ Mitsun upí ñuishi 'ai camina 'apucamami racuétima 'ain. Usa 'aishbi camina —'ëx cana camabi unin iscëx upí uni 'ai —quixun sinánquin amo cëmëanan ñu 'atima unëxun 'ati sinántima 'ain. An asérabi Nucën Papa Dios cuëncësabi oquinshi 'acë unisa camina 'iti 'ain. ¹⁷ Camabi uni camina upí oti 'ain. Axa Jesucristomi catamëcë unicama camina nuibati 'ain. Nucën Papa Diosmi camina racuétí 'ain. Racuéanan camina mitsun 'apu quicësabi oquin ñu 'ati 'ain.

Cristo tëmërasaribi oía aín unicamax tëmëratí bana

¹⁸ Uni ñu mëëxuncë 'ixun camina ami ñu mëëxuncë unían mi 'amicëxun 'aisama tanquinma a 'anúan mitsu cacë ñu a upí oquin 'axunti 'ain. Usaquin camina an mitsu nuibacë unishima, an mitsu nuibacëma uniribi upí oquin ñu 'axunti 'ain. ¹⁹ An ñu mëëxuncë unían upí oquin ñu mëëxuncëxunbia an ñu mëëmicë unin 'atimoquin tëmëramicëxunbi ca an uni ñu mëëxuncë unin —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quixun sinánquin tanshiti 'icën. Usai 'iti ca Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icën. ²⁰ Usa 'aínbi ca upí oquin ñu mëëiama, an mitsu ñu mëëmicë unin mitsu 'atimoquin tëmëramicëxunmi tanshitiabi Nucën Papa Diosan mitsu upí isima, mitsun 'ucha cupía usoquin mitsu 'aia isquin. Isanan ca upí oquinmi ñu mëëxuncëxunbia an mitsu ñu mëëmicë unin 'atimoquin tëmëramicëxunmi tanshitiabi Nucën Papa Diosan mitsu upí isia. ²¹ Usaími 'inun ca Nucën Papa Diosan mitsu aín uni 'imiixa. Cristonën ca ñu 'atima 'acëma 'ixunbi mitsu cupí tëmëracëxa. Usaribi oquin camina ñu atima 'acëma 'aish tëmëraquinbi tanshiti 'ain. ²² Cristonën ca uisa ñu 'atimabi 'ama 'icën. 'Anan ca uisaquinbi uni paránma 'icën. ²³ Unían ami nishquin ñu cacëxunbi ca usaribi oquin cáma 'icën. Usa 'ixun ca unían 'atimoquin tëmëramicëxunbi uni —cana mi cupíti 'ai —quixun cáma 'icën. Cupiti sinánquinma ca —'ën Papa Diosan cuni ca upí oquin isquin mëníoti 'icë —quixun sináncëxa. ²⁴ Nun 'uchacama cëñucë 'aishnu amiribishi ñu 'atima 'atëcënima, ñu upíshi 'ai tsónun ca Cristo nun 'uchacama bicë cupí i curúsocënu bamacëxa. Mitsúxmi ñu 'atima 'ai 'insíncësa 'aishbi upí 'inun ca ax 'aisamaira oquin paë tënëi bamacëxa. ²⁵ Carneronëxa 'ibuñuma 'aish 'icësari camina mitsux 'iacën. Usa 'iá 'aishbi camina sinanati Cristomi catamëan. Amia catamëcëxuan aín 'ibun carnero bërúancësa oquin ca an upími 'inun mitsu bërúanquin 'aquinia.

Usai uni aín xanubë 'iti bana

3 Xanucama, mitsuribi cana cain, min bënëan cacëxun cuaquin 'atimaquin sinanima camina abë upí 'iti 'ain. Usaími mitsux 'icëbë ca min bënë, Cristo ñui quicë bana cuaisama tancë 'aishbi, min cacëxmabi upitax 'ia isi sinanati 'icën, ² mixmi upí sinánñu 'aish abë upí 'ain. ³ Upíra upí 'iisa tanquin camina min bu 'aisamaira oquin mëníonan, curí ñun mëníocanan, chupa cupíra cupíca pañutima 'ain. ⁴ Usai 'ima camina mitsux upí sinánñu 'aish bëtsibë nishananima upitishi

banati 'ain. Usai 'ia isquin ca bëtsin sinánti 'icën —a xanux ca aín nuitu upí 'icë —quixun. Usai upí 'iti ax cuni ca uisa 'aishbi cëñutima. Usai 'ími mitsux upí 'icë isi ca Nucën Papa Dios cuënia. ⁵ Usairibi ca an Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'aisa tancë xanucamaxribi 'iacëxa. Nucën Papa Diosmi catamëanan aín bana cuaquin ca aín bënë quicësabi oquin 'acëxa. ⁶ Usaribi oquin ca Saran aín bënë Abraham cuëncësabi oquin 'anan aín bënë 'icëbi —'ën 'ibu —cacëxa. Mitsúxribi ñu upíshi 'anan, Nucën Papa Diosmi catamëti, uisa ñu cara 'icëbëbi racuécëma 'aish camina Sara 'iásaribi 'iti 'ain.

⁷ Xanuñu unicamaribi cana ësaquin cain, min xanubë camina upí oquin sinani nuibananti 'ain. Axa xanu 'aish cushima cupíshima, mix 'icësaribitia ax Nucën Papa Diosmi catamëcë cupí camina a nuibaquin 'aquinti 'ain, mitsúnmi usoquin 'aia isquian Nucën Papa Diosan mitsúnmi a ñucacë bana upí oquin cuati cupí.

Jesucristomi catamëquin upí ñu 'acë cupía ax tëmëracë unicama

⁸ Ënë banaribi cana mitsu cain, axa Jesucristomi catamëcë uni raírinën sináncësaribi oquin sinani camina atubë nuibananti 'ain, atúxa mitsun xucënsaribi 'ain. Camina bëtsibë camáxbi nuibanani 'aquianani rabítima 'ain. ⁹ An mitsu 'atimocë unicama camina cupiquin aribi 'atimotima 'ain. Axa mitsumi 'atimati bamacë unimi camina mitsúxribi 'atimati banatima 'ain. Usai 'imi bëtsibë nuibanani upitax bucunun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu caísacëxa. ¹⁰ Ësaribi ca Nucën Papa Diosan bana cuëneo quia:

Ax upitax tsótisa tancë unix ca ñu 'aisama ñui bannaima 'ianan cëmëi banatima 'icën. ¹¹ Ñu 'aisama 'ati ënquin ca ñu upíshi 'ati 'icën. Nishananíma ca unibë upíshi 'iti 'icën. ¹² Usai 'iquin ca 'unánti 'icën, Nucën 'Ibu Diosan ca an upí ñu 'acë unicama bërúanquin 'aquinquin aín bana cuaquin an ñucacësabi oquin 'aquinia quixun. Usa 'ixunbi ca an ñu 'atima 'acë unicama an 'aquinima.

¹³ Mitsúnmi upí ñu 'aia isía mitsu ñui uni mimi manáncëxbi ca cëmëi quicë 'iti 'icën. ¹⁴ Mitsúnmi ñu upí 'acë cupí tëmëraibi camina Nucën Papa Diosan 'aquincëx cuënti 'ain. Mimia uni 'icëxbi camina racuëti masá nuitutima 'ain. ¹⁵ Usai 'íma camina min nuitu mëu —Cristo ca asérabi 'ën 'ibu 'icë —quixun sinani ami catamëti 'ain. Unin mitsu —uisa cupí caramina Jesucristomi catamëquin abë tsoti sinani —quixun ñucacëxun anun cati bana 'unáncë camina 'iti 'ain. Usa 'ixun camina cëruti rabíquinma upí oquinshi cati 'ain. ¹⁶ A sinani masá nuitunuxun ñu 'atima 'aíma camina chuámashi 'iti 'ain. Usaími mitsux Cristonën 'imicëx upitax 'ia isi ca an mitsu 'atimaquin ñuicë unicama —nuxnu quicë bana ax ca cëmë 'icë —quixun sinani rabínti 'icën. ¹⁷ Axa cuëncëbëa, Nucën Papa Diosan uni aín ñu upí 'acë, a cupí tëmëratí asábi 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë cupía uni tëmëratí ax aín 'uchabi 'icën.

¹⁸ Ax upí 'aishbi ca Cristo camabi unin 'ucha cupí achúshitishi bamacëxa, unicama ami catamëti Nucën

Papa Diosnan 'inun. Uni 'aish bamatancëxbi aín namibë aín bëru ñunshin 'itëcëni baísquix ca bëtsi 'iacëxa. ¹⁹ Cristo bamatancëx baísquicëma pain 'ixun ca anua bama unicaman bëru ñunshin sipuacësa 'icë, anu cuanxun bana ñuixuancëxa. ²⁰ Bamacëma pain 'ixun ca a unicaman Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'aisama tancëxa. Noénëan aín manë nunti 'amainun ca unicama aín ñu 'atima 'acëcama ënun quixun Nucën Papa Diosan cañancëxa. Caíncëxunbia aín ñu 'atima 'acë ëncëma 'icëa aín patsan bacan cëñumainun ca 'it-samashi ocho unixëshi manë nunti mëu atsini iëacëxa. ²¹ Nucën Papa Diosan sinánmicëxa Noé manë nuntinu 'iruaix iëasa, usaribiti cananuna nuxribi Nucën Papa Diosmi catamëti 'unpaxan nashimicë 'aish iëtín. Nun namia chuañuma 'inun cananuna nashimicë 'itima 'ain. Usai 'íma cananuna —Jesucristo baísquia cupía Nucën Papa Diosan nu upí 'imicë 'aish cananuna nun 'uchacama téréncë 'aish an iscëx upí 'ai —quixun sinani nashimicë 'ain. ²² Baísquitancëx naínu cuan 'aish ca Jesucristo ax Nucën Papa Diosbë 'Apu 'aish aín mëqueu 'icën. Usa 'icë ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara anribi aín bana cuatia.

Nucën Papa Diosan a 'anun nu 'imicësabi oquin ñu upí oquin 'ati

4 Uni 'ixun ca Cristonën tëmëraquin paë tancëxa. Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnribi camina —sapi cana tëmëraquin paë tanti 'ai —quixun sinánti 'ain. Uin cara Jesucristonan cupí tëmëraquin paë tanxa an ca ñu 'atima 'ai 'uchati ëanxa. ² Usa 'ixun ca axa Jesucristomi sináncëma unin sináncësa oquin sinanima Nucën Papa Dios cuëncësä oishi 'ia, anúan bamati nëtëa 'itámainun. ³ Bërámä camina axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman 'acësaribi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'anan paéanan, paénxun pi sharánan Nucën Papa Dios rabiquinma unían anbi sinánxun 'acë ñuishi rabiácën. Usaqin 'aquinbi camina a ñucama ëancën. ⁴ Usai 'iquinmi atubëtan ñu 'atëcëniama oquin ca unin —uisa cupí cara nubë niquinbi nu ëanxa —quixun sinánquin mitsu 'atimaquin ñuia. ⁵ Mitsua ñuiabi ca ax utëcënquin Cristonën a unicama 'imainun camabi uniribi, axa bamacëmacama 'imainun bamacëcamaribi —uisa carana ënë unicama oti 'ai —quixun isti 'icën, an 'acë ñucama 'unánquin. ⁶ Usai ca 'iti 'icë quixuan 'unánun ca bamacëma pain 'ixuan unicaman cuanun aín unicaman Cristo ñui quicë bana ñuixunia. A bana cuati Jesucristomi catamëcë 'aish ca aín unicama, camabi uni 'icësaribiti bamati 'aishbi, Nucën Papa Dios 'icësaribiti nëtëtimoí tsóti 'icën.

⁷ Anúan ënë menu 'icë ñucama cëñúti nëtë ca 'uramatia. Usa 'ain camina camabi nëtën upí oquin sinani Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ⁸ 'Ianan camina mitsux asérabí nishananima nuibanani upitax bucuti 'ain. Bëtsi uni nuibacë 'ixun ca unin a unin 'uchacama ñuiquinma manuia. ⁹ Min xubunua aia camina bëtsi uni bisama tani bëtsi sinánquinma upí oquinshi biti 'ain. ¹⁰ Mitsúnmi raíri uni 'aquinun ca Nucën Papa Diosan uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mitsu 'imia. Usa 'ain

camina Nucën Papa Diosan mitsu achúshi achúshi bëtsi bëtsi ñu mëeti 'anun 'imicë 'ixun mitsun ñu mëeti upí oquin 'ati 'ain. ¹¹ Uix cara banati 'icë, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oi banati 'icën. Uin cara raíri uni ñu 'axunia an ca Nucën Papa Diosan cushiocëxun upí oquin 'ati 'icën. Usoquin camina Jesucristonan 'ixun, añu ñu caramina 'ai a Nucën Papa Dios cuëntanun 'ati 'ain. Ax 'Apuira 'aish cushiira 'icë ca camabi unin rabiti 'icën, nëtë xëñibua 'aínbi. Usaqin ca 'ati 'icën.

Jesucristonan 'aish tëmëratí

¹² 'Ën nuibacë xucéantu, mitsúnmi asérabí caramina Jesucristomi catamëti quixun 'unánun bëtsi bëtsi ñu 'icëbë tëmëraibi camina ratuti —uisa cupí carana ësaí 'i —quix benétima 'ain. Camina sinánti 'ain, axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca usari 'ia quixun.

¹³ Bënëquinma camina sinánti 'ain, ami nishquian unin bëtsi bëtsi ocëxa Cristo tëmërasaribi oquin cananuna nunribi tëmëraí quixun. Usaqin sinani camina tëmëraibi cuënti 'ain, usaribiti 'Apuira 'aisha Cristo aia isi cuëñux. ¹⁴ Cristonan cupí unin mitsumi nishquin 'atimaquin ñuicëxbi camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí cushiira, axa mitsubë 'ain, cuënti 'ain. Unían 'atimaquin ñuiabi camina mitsun Cristo rabin.

¹⁵ Mitsua Jesucristonan cupí unin bëtsi bëtsi ocëx camina a sinani rabíntima 'ain. Usa 'aishbi camina uni 'acë cupí 'ianan ñu mëcamacë cupí 'ianan ñu 'atima 'acë cupí 'ianan ñuianancë cupími tëmëracë a sinani rabínti 'ain. ¹⁶ Usaqin ñu 'acëma 'aishbi Cristonan 'icë cupí unin tëmëramicëxbi camina rabíntima 'ain. Rabínquinma camina Nucën Papa Dios rabiti 'ain, mitsúxmi asérabí aian cupí.

¹⁷ An aín bana 'acë unibi ca Nucën Papa Diosan uisai cara 'ia quixun isia. Usa 'ixun ca an aín bana cuacëma unicama aira atun ñu 'atima 'acë isquin uisaira cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. ¹⁸ ¿Atux aín ñu 'atima 'acë ënquin ñu upí 'acë 'aishbia, aín unicama iétima 'aishbi iécë 'ain, cara ax ami catamëcëma 'uchañu unicama uisairai 'iti 'ic? ¹⁹ Usa 'ain camina tëmëraibi —Nucën Papa Dios cuëncëbë cana ësaí 'i —quixun sinánquin mitsun 'acësabi oquin upí ñuishi 'anan Nucën Papa Dios, an mitsu unio, an bërúanun ami catamëti 'ain, an ca aín quicësabi oquin 'ë bërúanti 'icë quixun 'unani.

Axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ësëti bana

5 Axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamasaribi cana 'ëx 'ain. Usa 'ixun cana atúan 'acësaribi oquin Cristo camabi unin 'ucha cupí tëmëra, a ñuiquin bana ñuixunin. 'Anan cana atúxa 'icësaribiti Cristo utëcëncëbë aín nëtënu abë 'iti sinanin. Usa 'ixun cana axa Jesucristomi catamëcë unin cushicama mitsu ësaquin cain: ² Atun cushicama 'ixun camina Nucën Papa Diosan unicama bana ñuixunquin, atúxa upí nu-ituñu 'aish chuámarua buacunun 'aquinti 'ain. An carnero bërúancë unin aín carnero 'acësaribi oquin camina a unicama upía 'inun bërúanti 'ain. Usoquinmi

'anúan mitsu unin caíscē cupíshima camina asérabi 'aisa tanquin 'ati 'ain. 'Anan camina curíqui biti sinánxuinshima minbi asérabi 'aquinsa tanquin 'ati 'ain. ³ Apúxa unían ax quicēsa oquinshi 'anun quiax quicēsaribiti camina banatima 'ain. Usari 'íma camina mitsúnmi bana ñuixuncē unicamaxa usaribiti 'inun, upíshi 'iti 'ain. ⁴ Usoquin 'aia ca Jesucristo, unin 'acēsamaira oquian an aín unicama bérúancē, an utēcēnquin mitsu —asábi ca —quixun catancēxun aín nētēnuaxmi xēnibua 'aínbi abē cuēēnun mitsu 'imiti 'icēn. Ēnē nētēnuax cuaiquin canania uisa ñu cara 'in-áncēxun bitsia uni cuēēncēbēbi ca an bicē ñu chēquia. Usaía uni 'icē 'aínbi camina mitsux xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbē 'aish cuēēnti 'ain.

⁵ Usaribi oquin cana bēná unicama ēsaquin cain, mitsun cushicaman bana camina timaquinma cuati 'ain:

Nucēn Papa Dios ca unia rabíti cuēēnima. Usa 'ixunbi ca axa rabicēma unicama nuibaquin 'aquinia. Usa 'ain camina —'ēx cana bētsi unisamaira 'ai —quixun sinanima camáxbi bētsin sináncēsaribi oquin sinani upíti 'ēsēananti 'ain. ⁶ Usa 'ain camina aín bana timaíma uisa ñu cara 'icēbēbi bēnētima Nucēn Papa Dios 'Apúira ami catamēti 'ain. Usaími 'ia ca an anúan 'ati nētē ucēbētan uisai cara 'iquin tēmēracē 'aishbimi usai 'icēmasa 'ianan asábiira 'inun mitsu 'imiti 'icēn. ⁷ Uisaquin sinani caramina masá nuituti, añu ñu sinani caramina racuēti, a ñuiquin camina Nucēn Papa Dios cati 'ain, an ca mitsu nuibaquin bérúanquin 'aquinia quixun 'unánquin.

⁸ Paru 'inúan cuēēruí aín piti bari nicēsa, usaribiti ca ñunshin 'atimanēn 'apu, uni ñu 'atima 'anun quixun sinánmianan Nucēn Papa Diosmi sinánti ěnminuxun bari nitsia. Usa 'ain camina mitsua paránti rabanán bérúancati 'ain. ⁹ Usa 'ixun camina ñunshin 'atimanēn

'apúan ñu 'atima 'amitisa tancēxunbi Jesucristomi catamēquin usa ñu 'atima 'ain. Camina 'unánti 'ain, mitsu 'acēsaribi oquin ca ñunshin 'atimanēn 'apun, camabi menu 'icē axa Jesucristomi catamēcē unicama tania quixun. ¹⁰ Usabi 'inúxmabimi tēmēracē ca Nucēn Papa Diosan mitsu cushioquin Jesucristosaribi upí 'inun mitsu 'imianan —aín bana quicēsabi oi cana aséra-bi 'iti 'ai —quixun 'unani ami cushinun mitsu 'imiti 'icēn. Ax ca an mitsu nuibaquin 'aquincē 'ianan Jesucristonan cupí abēmi xēnibua 'aínbi upitax 'inun caíscē a 'icēn. ¹¹ Camabi unin ca Nucēn Papa Dios rabiti 'icēn, nētē xēnibua 'aínbi. Cēñútimoí ca axira cushiira 'Apu 'ia. Usaí ca 'ia.

Bérúanxa 'inúan Pedronēn Jesucristomi catamēcē unicama ca

¹² Nucēn xucēn Silvano, ax ca 'ēn iscēx upíti Jesucristomi sináncē 'icēn. Usa 'ain cana an mitsu buánxun ěnē quirica mitsu 'axuan. Ēnē quiricanu 'ēsēanan cana mitsu cain, an mitsu upí oquin cushionan 'aquincē cupí camina asérabi 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucēn Papa Diosan mitsu nuibatia quixun. A ěnima camina mixmi 'icēsabi oi ami upíti catamēti 'ain.

¹³ Babilonianu 'icē axa Jesucristomi catamēcē unicama, mitsu 'acēsaribi oquian Nucēn Papa Diosan ainan 'inun caíscē, acaman ca bérúanxmi 'icanun 'ēn mitsu canun 'ē caxa. Marcos, 'ēn bēchicēsa, anribi ca bérúanxmi 'inun 'ēn mi canun 'ē caxa.

¹⁴ Jesucristo cupí micamaxbi xucēnsa 'aish camina nuibanani bérúanx 'inun bētsibē bētsibē cananti 'ain.

Uicamax cara Jesucristonan 'icē ax chuámarua buccanti cana cuēēnin. Ashi, Pedro.

2 Pedro

Pedronëan axa Jesucristomi catamëcë unicama quirica cuënëoxuan

1 'Èx cana Simón Pedro, ax cuëncësabi oquin 'anan aín bana uni ñuixunuan Jesucristonën caísa 'ain. An nu iémicë Jesucristo, axbi Nucën Papa Diosribi 'aish upí 'ixuan nu 'acësaribi oquin ainan 'inun iémicë, mitsu cana ënë quirica buánmin. ² Mitsux Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesús an 'unánmicë 'aíshmi mitsúxmi 'icësamaira oi chuámarua 'aish bucucanti cana cuëenin.

Uisai cara axa Cristomi catamëcë unicama 'iti 'icë quicë bana

³ Nucën Papa Dios cushiira 'ianan aín nuitu upíra 'ixuan an nu ainan 'aish asaribi 'inun caíscë, an ca uisaira cara aín cushi 'icë quixun nu 'unánmiquin anúnu upitax 'iti 'imainun anúnu ax cuëncësä oi 'iti a nu 'inánxa. ⁴ Ainan 'imiquin ca aín bana 'inánquin Nucën Papa Diosan uisaira oquin cara nu 'aquinti 'icë quixun nu 'unánmia. Usaquian 'unánmicëx, a banami catamëti camina an sinánmicësabi oquin sinánan uni itsían ñunshínquin ñu 'atima 'aia isquinbi, usaribi oquin 'aquinma upí ñuishi sinánti 'ain. ⁵ Usai mitsux Nucën Papa Diosmi catamëcë 'ixun camina upí 'ixun ënquinma ñu upíshi 'ati sinánquin 'ati 'ain. Upí ñu 'acë 'ixun camina Nucën Papa Dios cuëncësabi oi caramina uisai 'iti 'ai quixun 'unánti 'ain. ⁶ Usai 'iti 'unáncë 'ixun camina ñu 'aisama 'aisa tanquinbi tënëanan cushixun Nucën Papa Diosan a 'anun mitsu 'ináncë ñu asérami 'ati 'ain. Usaquin 'acë 'ixun camina mitsumi uisa ñu cara 'icëbëtanbi bënëquinma tanshiti 'ain. Usaquin 'ai camina Nucën Papa Diosmi asérami sinánti 'ain. ⁷ Usaquin sináncë 'aish camina bëtsibë nuibananti 'ain. Usai 'iquin camina camabi uni nuibati 'ain.

⁸ Asérami usai 'i camina an uni itsin Jesucristomi sinánnun 'aquincëma unisa 'itima 'ain. Usai 'i camina ñancábimi Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë 'itima 'ain. ⁹ Usa 'aínbi ca axa usai 'icëma uni ax bëxuñu unisa 'ianan a ñubi sináncëma unisa 'icën. Usa 'ixun ca aín 'ucha ca téréncë 'icë quixun sinanima manúaxa. ¹⁰ 'Èn xucéantu, usa 'ain Nucën Papa Diosan ainan 'iti caíscë 'aish camina an cacësabi oi 'inux bërúanracati 'ain. Usa 'iquin camina Nucën Papa Diosmi sinánti ënquin ñu 'atima 'atima 'ain. ¹¹ Usai 'itancëx camina Nucën 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha téréncë Nucën Papa Diosan 'inun nu iémicë, an mëníosabi oi asérami aín nētēnu abë cēñútimo 'iti 'ain.

¹² Uisai caramina Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti 'ai quixun 'unani camina usai 'in. Usámi 'iabi cana ënímami mitsux 'icësabi oi 'inun sinánmitëcënti 'ain, manúti rabanan. ¹³ Nucën 'Ibu Jesucristonën 'unánmicëxun cana 'unanin, 'ën bamati nētë ca 'urama 'icë quixun. Usa 'ain ca 'ën sináncëx bamaquin ënë nētë ëncëma pan 'ixuinshi ënë ñucama 'ën mitsu sinánmitëcënti asábi 'icën. ¹⁵ 'Èx bamacëbëtanmi ënquinma usabi oquin 'anun quixun cana ënë banacama mitsu cuënëoxunin.

An Nucën 'Ibu Jesucristonën aín cushínbi ñu 'aia isa unicama

¹⁶ Nucën 'Ibu Jesucristonën cushi ñuixuanan aín utëcënti ñuiquin nun mitsu cacë bana ax ca unían anbi sinánxun ñuicë banama 'icën. Nucën bërúnbi cananuna Nucën 'Ibu Jesucristonëan aín cushínbi ñu 'aia isacën. ¹⁷ Usaquin iscë 'ixun cananuna camabi unin 'unánuan, a ñui, Nucën Papa Dios ësai quia cuacën: "Ènëx ca 'ën nuibairacë 'ën Bacë Bëchicë 'icën, a cupí cana chuáma tani cuëenin" —quiax. ¹⁸ Anua Nucën Papa Diosan cushi 'ain cananuna matánu Nucën 'Ibu Jesús bë 'ixun, Nucën Papa Dios naínuax usai Jesucristo rabi quia asérami cuacën.

¹⁹ Usai banaia cuaquin cananuna 'unáncën, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo bana quiásabi oi ca Jesucristo 'i axa quixun. Mitsúnmi upí oquin a bana sinánti ca asábi 'icën. Lamparinën bëanquibucënxun pëcacëbëtan cananuna xubunu 'icë ñu upí oquin isquinmabi isin. Usaquin isquinbi cananuna barían pëcacëbëtainra upí oquin isin. Usaribi oquin camina a unicaman bërâma cuënëo bana 'unánquinbi asérami mitsun nuitunubi Cristo 'icëbëtainra, uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unánti 'ain. ²⁰ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca anbi sináncë bana unicama ñuixuanma 'icën. Ax asérami aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun ca Nucën Papa Diosmi upiti catamëcë 'ixun ax cuëncësabi oquin bana ñuixuncëxa. Usa 'ain camina asérami 'unánti 'ain, unin ca anbi sinántancëxun Jesucristo ñuiquin bana cuënëoma 'icë quixun.

An Nucën Papa Diosan banama, bana itsi ñuixuncë uni ñui quicë

2 Usa 'aínbi ca 'iacëxa, uni raíri, an —Nucën Papa Dios ca usai quia —quixun cëmëquin anbi sináncë bana nucën raracama ñuixuncë. Usaribiti ca an mitsu bana ñuixunti uni cëmëquin parani mitsubë 'iti 'icën.

Atúnbi sinánxun ca Nucèn Papa Diosan banamabi 'atima bana ñuixunquin, Nucèn 'Ibu Jesucristo ami catamètia uni Nucèn Papa Diosnan 'iti, ami catamèaxma 'inun quixun ñuixunquin uni sinanamiti 'icèn. Usaquin 'acè 'aish ca a unicamax bènètishi cēñúti 'icèn. ² A unicaman 'aia isquin ca 'itsa unin usaribi oquin ñu 'atima 'ati 'icèn. Atúxa usai 'icè cupí ca uni Jesucristo ñuicè bana ñui 'atimati banati 'icèn. ³ A unicaman ca mitsun curíqui biti cupíshi cēmèquin paránquin Nucèn Papa Diosan banamabi, anbi sináncè bana mitsu ñuixunti 'icèn. Usaquian 'acè cupí ca iétima cēñúti 'icèn, usai atux 'itia Nucèn Papa Diosan mēñósabi oi.

⁴ Nucèn Papa Diosan ca axa 'uchacè ángelcama aín 'ucha tērénquinma aín nētēnua chiquínquin anúan an camabi uni isti nētē utámainuan, anu atux tēmèrai 'iti, bēánquibucēnu manè risin tēcērēcacēsa 'aish anubi 'inun 'imiacēsa. ⁵ Usaribi oquin ca Nucèn Papa Diosan nētē ióñu, an aín bana cuacēma unicama atun ñu 'atima 'acè tērénquinma camabi me mapumiquin baca cēñumiacēsa. Usonan ca an ami sinánun aín bana ñuixuncè, Noé, acēñun mēcēn achúshi 'imainun rabé unishi Nucèn Papa Diosan iémiaçēsa. ⁶ Usonan ca Nucèn Papa Diosan èma rabé, Sodoma 'imainun Gomorra cacè, 'imainun anu 'icè unicamaribi atun ñu 'aisama 'acè cupí aín chimapuishi 'itánun nēancēsa. A bana cuatía an ñu 'atima 'acè unicama ñu 'atima 'atimi racuétí oquin ca Nucèn Papa Diosan usoquin Sodoma 'imainun Gomorra 'acēsa. ⁷ Sodomaçēñun Gomorra nēnquinbi ca Nucèn Papa Diosan Lot cacè uni, axa upí 'aish unicaman ñu 'atima 'aia isi masá nuitucè, a iémiaçēsa. ⁸ Ax atubè 'aish ca Lot aín nuitu upí 'aish a èma rabénu 'icè unicaman ñu 'atima 'aia isanan cuati, camabi nētēn masá nuituacēsa. ⁹ A unicama atun 'ucha cupí Nucèn 'Ibu Diosan 'atimocēbēbia Noé 'iásaribiti Lot iéa, a sinánquin cananuna 'unánti 'ain, Nucèn 'Ibu Diosan ca axa ami catamēti ax quicēsabi oi 'icè unicama, uisa ñu cara 'icēbētanbi iémiti 'icè quixun. Usonan ca an ñu 'atima 'acè unicama iémiquinma, anúan an camabi uni isti nētē utámainun tēmēranun ènti 'icèn.

¹⁰ Nucèn 'Ibu Diosan ca anbia masáquin sináncè 'ixun ñunshínquin 'atima ñu 'anan aín bana cuacēma unicama aséabi uisoquin cara 'ati 'icè usoquin 'ati 'icèn. A unicaman ca rabínquinma ax cuēēncēsa oquinshi ñu 'aisama 'anan, ami racuéquínma Nucèn Papa Diosan 'imicè 'icēbi unin cushicamaribi 'atimaquin ñuia. ¹¹ Ax atubētan sēnénma 'aish cushiira 'ixunbi ca ángelcama, axa usai quicè unicaman 'acēsaribi oquin, cushicama 'atimaquin ñuquin Nucèn 'Ibu Dios caima.

¹² Ènè unicamax ca sinánñuma 'ixuan ñuinacan, uisa cara oia quixun sinánquinmabi, ñu 'acēsaribi oquin 'anan ñuinanēxa mēraquian unin 'anúnbi nicēsa, usaribi 'icèn. Atux ca an 'unáncēma ñu ñui 'atimati banaia. Usa 'aish ca ñuina bamacēsaribi bamati 'icèn. ¹³ An bētsi uni tēmēramicè cupí ca usaribiti tēmèrai bamati 'icèn. Atun ca —camabi nētēn nun cuēēncè ñu 'ai cananuna cuēēinshiti 'ai —quixun sinania. 'Aisama ñu 'atishi sináncè 'aish ca usai 'i cuēēnia. Mitsux Nucèn

Papa Dios rabinux timécè 'ain, mitsubētan pibi ca atux ñu 'atima 'ai cuēēnia. Ax ca 'aisama 'icèn. Usa 'aish ca a unicamax axa Jesucristomi sináncè unisama 'icèn.

¹⁴ Usa 'aish ca xanu isíma isímashi anun cuēēnia, aín 'ucha èníma ca amiribi amiribi 'uchaia. Atúxa 'icēsaribitia 'inun ca axa Jesucristomi upiti sináncēma xanu 'imainun bēburibi sinánmia. Ax ñun cuēēn 'aish ca 'itsa ñuñu 'iti cuēēnia. A unicama ca Nucèn Papa Diosan aín 'ucha cupí uisoquin cara 'ati 'icè, usoquin 'ati 'icèn. ¹⁵ A unicaman ca Nucèn Papa Diosan bana quicēsabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'aia. Usa 'aish ca Balaam, Beornēn bēchicè, axa 'iásaribiti 'ia. Balaanēn ca an Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè uni 'ixunbi curíqui biti sinánxun ñu 'atima 'ati sináncēsa. ¹⁶ An cacēxunbia aín bana cuacēma cupí ca Nucèn Papa Diosan, ñu 'atima 'axunma 'anun quixun anúan cuancè aín burro bēaracēsa. Bēaracē Nucèn Papa Diosan 'imicēx, uni 'icēsari banaquin, ca aín burron Balaam sinanamiaçēsa. A unicamax ca Balaam 'iásaribiti 'ia.

¹⁷ Uni raíri 'aquincēma 'aish ca xēxá èsquiaxa 'unpáñuma 'icēsa 'ianan 'uí 'ibúnux nētē bēnamētiabi suñun bēcacēx nētécēsa, usaribi 'icèn. Usa 'aish ca anua atux tēmèrai 'iti bēánquibucēira anu nētétimoí xēnibua 'aínbi 'iti 'icèn. ¹⁸ Usa unicaman ca axbi cērúanan rabiacati sinánñumasa 'ixun, an 'acēsaribi oquian ñunshínquin ñu 'atima 'anun quixun, an ñu 'atima 'ati èinsa tancè uni raíri sinanamitēcēnia. ¹⁹ Usoquin 'aquin ca caia, uisari caramina 'iisa tani usai camina 'iti 'ain. Usámi 'iabi ca Nucèn Papa Diosan mi uisabi oima. Usai quicè 'ixunbi ca atun ñu upí 'aia tanquinbi 'atima 'icèn, atun sinan upíma 'ixun. Aín sinan upí 'ixun ca unin aín 'acēsabi oquin upí ñu 'aia. Usa 'aínbi ca aín sinan 'aisama 'ixun unin usabi 'atima ñu 'aia. ²⁰ Ènèx ca èsa 'icèn: Ui unicaman cara Nucèn 'Ibu Jesucristomi catamēquin ñu 'atima 'ati èncè 'ixunbi amiribishi ñunshínquin ñu 'atima 'atēcēnia, a unicamax ca bēráma 'iásamaira 'inun 'uchaia. ²¹ Jesucristomi catamécè 'ixunbi èncè 'aish an 'unáncēma unicamax 'icēsamairai 'uchatima cupí Jesucristomi sinanima 'itibi ca a unicama 'ia. ²² Usaquian upí 'iti èncè unicamax ca unia èsai quicēsa 'icèn: “Camunan ca quinántancēxunbi amiribishi aín quinan pitēcēnia. Usaribiti ca cuchi nashitancēxbi me chabánu racátēcēni chuatēcēnia”.

Nucèn 'Ibu Jesucristo utēcēnti ñui quicè bana

3 Èn nuibacè xucéantu, bētsi quirica pan buánmixunbi cana ènè quiricaribi mitsu buánmin. Quirica buánmiquin cana aséabi Jesucristomi sináncè 'ixunmi aín banacama manuquinma upí oquin sinánun mitsu 'èséan. ² An Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unicaman Jesucristo ñui quía banacama a manuquinma sinánan, camina Nucèn 'Ibu Jesucristo, an Nucèn Papa Diosnan 'inun uni iémicè, an aín bana ñuixunun caíscè unicaman mitsu ñuixuncè banaribi manuquinma sinánti 'ain.

³ Èsoquin camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utēcēnti nētēa 'urama 'ain ca 'itsa uni aín cuēēncè

ñuishi 'ai, anun Jesucristonan 'iti bana 'atimaquin ñui, ami cuaiti 'icën. ⁴ Cuai ca quiti 'icën:

—Jesús ca utécënti 'icë quiáxa uni quiá 'aínbi ca ucëma 'icën. Nucën raracama bamacëbëa 'iásabi oi ca camabi uni bamaia, 'imainun ca nètë ióñua 'iásabi camabi ñu 'ia. ⁵ A unicaman ca sinántisama tania, Nucën Papa Diosan usai ca 'iti 'icë quixun cacëxëshi ca naicamë'ëo 'imainun bacacama, anua racátinubi racámainun, mecamaribi anubia 'iti anu 'iacëxa. ⁶ Usaia 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Diosan sinanëinshi mapuquin, bacan ënë menu 'icë ñucama cëñuacëxa. ⁷ Usa 'aínbi ca naí 'imainun mecama anúan Nucën Papa Dios quicëbëtainshi tsin cëñuti nètë utámainun usabi 'iti 'icën. A nètën ca an ñu 'atima 'acë unicama Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

⁸ 'Ën nuibacë xucéantu, camina manuquinma ësaquin sinánti 'ain, Nucën 'Ibu Diosan, an nètétimoi tsócë 'ixun, tancëx ca nun nu tancë achúshi nètëx mil barisa 'icën. Usaribiti ca nun nu mil barisa tancë ax Nucën Papa Diosan tancëx achúshi nètësa 'icën. ⁹ Usa 'ain ca —ca uti 'icë quiá 'aíshbi ca Jesucristo xëñibutia —quiáxa uni quicë 'aínbi uti 'ixúnbi Jesucristonën achúshira uníxbia ainanma 'aish castíancë 'iti cuëëni-ma, camabi unia sinanati ami catamëti cuëënia.

¹⁰ Usaquin caíntancëx ca unin sinánmabi, an ñu mëcamacë uni imé ucë usaribiti unían sinánmabi Jesucristo uti 'icën. A nètë ucëbë ca canacamë'ëo 'icësaía anuax banacëbë naíu 'icë 'uxë, bari, 'ispa acama, manë tsin cëñumainun anu ax 'iti 'aíma 'iti 'icën. Usaribiquin ca camabi mecëñun anua 'icë ñucamaribi tsin cëñuti 'icën.

¹¹ Usai ca ñucama cëñúti 'icë quixun sinani camina Nucën Papa Dios quicësabi oi 'i uisaíbi 'uchaima bucuti 'ain. ¹² Usa 'ain camina Jesucristo Nucën Papa Diosan mëníósabi oi uti caínquin unicama sinanatia ami

catamënun 'aquinti 'ain. A nètën ca naíu 'icë 'uxë, bari, 'ispa acama manë tsin rëquiruquin tsatsacacësa 'iti 'icën. Usai 'icëbë ca anua usa ñucama 'icë axribi manë tsin cëñucë 'iti 'icën. ¹³ Usaía ñu 'iti 'aínbi cananuna Nucën 'Ibu Dios quiásabi oía me 'imainun naí ió 'iti cainin. Anu ca uisa 'uchabi 'aíma 'iti 'icën.

¹⁴ 'Ën nuibacë xucéantu, usaía 'iti caíncë 'aish camina Nucën Papa Diosan 'uchañumarua isanan uisa ñu 'atimabi 'acëma isti cupí ñu 'atima 'aíma unicamabë nuibananishi upitax bucuti 'ain. ¹⁵ Camina 'unánti 'ain, axa ainan 'iticama camabi aín 'ucha tërécë 'inun ami catamënun quixun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën cainia. Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oquin ca abénu nuibanancë nucën xucën, Pablonëribi quirica buánmiquin, usaribi oquin mitsu caxa. ¹⁶ A mitsu buánmicë quiricacamanu ca Pablonëribi 'ën cacësa ësaribi oquin mitsu caxa. A bana raírinëx ca unían upí oquin cuaisama 'icën. Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma uni 'imainun axa upiti ami catamëcëma unin, uisai quicë cara a bana 'icë quixun upí oquin sinánquinma bëtsi oquin sinania. Pablonëan cuëñëocë quiricaishima, bëtsi banaribi upí oquin sináncëma 'ixun bëtsi oquin sinani ca upiti Jesucristomi catamëti 'unanima.

¹⁷ 'Ën nuibacë xucéantu, 'ën mitsu ñuixuncë ñu 'icëma pain 'ain, ca usai 'iti 'icë quixun 'unani camina an ñu 'atima 'acë unicaman paráncëxmi Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'iti ëntin rabanan bërúanracati 'ain. ¹⁸ Nucën 'Ibu Jesucristo an Nucën Papa Diosnan 'inun mitsu iémicë, ax quicësabi oi 'iti 'unánquinbi camina bëríbi 'unáncësamaira oquin 'unánti 'ain. 'Unánan camina an ca mitsu nuibatia quixun 'unani ainainra 'iti 'ain. Bërí 'acësaribi oquin ca usabi oquin nètë xëñibua 'aínbi camabi aín unicaman a rabiti 'icën. Ashi, Pedro.

1 Juan

Anun Jesucristonan 'iti bana

1 Ēnē mecama unioisama 'aínbia aín Papabē 'iá axa ěnē menu uá, a ñuiquin cananuna ěnē quirica mitsu cuēñeoxunin. A cananuna aín bana cuanan nun bĕrúnbi isacĕn. Nun bĕrúnbi ñachaquin isanan cananuna nun mĕcĕnanribi ramĕacĕn. Ax bamatimoi tsóćĕ 'ixuan aín unicamaribi abĕ 'inun 'imicĕ, a ñuiquin cananuna mitsu cain. ²A cananuna nusaribi 'aish uni 'icĕ nun 'unáncĕn. Usa 'ixun cananuna asĕrabi a isacĕn. Isá 'ixun cananuna a mitsu ñuixunin. Ax aín Papabē 'itancĕxbi ěnē menu uá 'ixun ca bamatimoi tsóćĕ 'ixun, usaribitinu abĕ 'inun nu 'imiti 'icĕ quixun cananuna mitsu ñuixunin. ³Nuxnu asĕrabi Nucĕn Papa Dios 'imainun aín Bĕchicĕ Jesucristobĕ upí 'icĕsaribitimi mitsúxribi nubĕ Jesucristomi upiti sinánun quixun cananuna nun nu isanan cuacĕ, ěnē ñucama mitsu ñuixunin. ⁴Upí oquin sinanimi chuámaishirua tani cuĕĕnun cananuna ěnē banacama ěsoquin mitsu cuēñeoxunin.

Nucĕn Papa Diosan unían ñu 'atima 'ati sinántima bana

⁵Jesucristonĕnbia nu pain 'unánmia 'ixun cananuna ěnē bana mitsu ñuixunin: Nucĕn Papa Dios an ca asĕrabi upíira 'ixun ñu upíshi 'aia. An ca unĕxun ñu 'aima. Usa 'ain ca uisa 'uchabi anu 'aíma 'icĕn. ⁶Ñu 'aisama 'aíbi —ainan 'aish cana Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'ai —qui cananuna cĕmĕin. Ainan cana 'ai quicĕ 'ixunbi ax quicĕsabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'ai cananuna cĕmĕin. ⁷Usa 'aínbi cananuna axa 'icĕsaribiti ñu 'atima 'ati sináncĕma 'ianan Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'aish, axa ami catamĕcĕ unicamabĕribi upiti nuibananin. Usaínu 'ia ca an, aín Bĕchicĕ Jesucristo aín imi 'apati bama cupí, uisa ñu 'ai caranuna 'uchai, abi nu tĕrĕnxunia.

⁸—'Ēx cana 'uchañuma 'ai —qui cananuna nuxbi cĕmĕin. Usa 'ain ca nun bana asĕrabima 'icĕn. ⁹Usa 'aínbi cananuna 'unánti 'ain, nun nu nun 'uchacama chiquinaxuncĕxun ca Nucĕn Papa Diosan, ax upí 'ixun ax quicĕsabi oquin 'aquin, nun 'uchacama nu tĕrĕnxunquin upí 'inun nu 'imiti 'icĕn. ¹⁰Nucĕn Papa Diosan bana ca quia —camabi unin ca ñu 'atima 'aia —quiax. Usaía quicĕ 'aínbi —'ĕn cana ñu 'atima 'acĕma 'ai —qui cananuna —Nucĕn Papa Diosan bana ca cĕmĕ 'icĕ —quicĕsa 'ain. Usaí quicĕ 'ixun cananuna, asĕrabi ca aín bana 'icĕ quixun sinaniman.

Cristo, an Nucĕn Papa Dios nu ñucáxuncĕ

2 'Ēn bĕchicĕsa 'icĕ, cana ñu 'atimami 'atin raban an ěnē ñucama mitsu cuēñeoxunin. Usa 'aínbia uinu 'icĕ unix cara 'uchaia, a an ñucáxunti ca Nucĕn Papa Diosbĕa 'icĕ Jesucristo, ax 'icĕn. Ax ca uisa 'uchañumabi asĕrabi upíira 'icĕn. ²Jesucristo axa bama cupí ca nun 'uchacama tĕrĕncĕ 'icĕn. Nunanshima camabi unin 'uchacamaribia tĕrĕncĕ 'inun ca Jesucristo bamacĕxa.

³Aín bana quicĕsabi oquin 'acĕ 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna asĕrabi ainan 'aish a 'unáncĕ 'ai quixun. ⁴Usa 'aínbi ca uix cara —'ĕn cana ainan 'ixun Nucĕn Papa Dios 'unani —quibi aín bana quicĕsabi oi 'ima, a uni cĕmĕ 'icĕn. Usa 'aish ca cĕmĕishi banaia. ⁵Usa 'aínbi ca an aín bana quicĕsabi oquin 'acĕ uni ax ěníma upiti Nucĕn Papa Diosmi sinania. Usa 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna asĕrabi ainan 'ai quixun. ⁶Usa 'ain ca axa —ainan 'aish abĕ 'icĕ ca Nucĕn Papa Diosan 'ĕ sinánmia —quicĕ uni, ax Jesucristo 'iásaribiti 'iti 'icĕn.

Axa quicĕsaribiti 'iti bana

⁷'Ēn xucĕantu, mitsun 'unáncĕma bana ñuiquin cuēñeoxunin cana mitsu caiman. Jesucristomi catamĕtabaquinmi cua bana abi cana mitsu ñuixuntĕcĕnin. ⁸'Ēn mitsu ñuixuncĕ bana ióma 'aínbi camina a banabi mitsun 'ásamaira oquin 'unáncĕ 'aish ax quicĕsabi oi 'in, Cristo 'iásaribiti. Usari 'i camina mitsun ñu 'atima 'acĕcama ěni Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'aish ax cuĕĕncĕsabi oi 'in.

⁹Uix cara —'ĕx cana ainan 'aish Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'ai —quibi nuibatíma uni itsimi nishia, ax ca Nucĕn Papa Diosnanma pain 'icĕn. ¹⁰An uni itsi nuibacĕ uni ax ca Nucĕn Papa Diosnan 'aish abĕ upí 'icĕn. Usa 'ain ca a cupía a uni 'uchati ñu 'aíma 'icĕn. ¹¹Usa 'aínbi ca nuibatíma bĕtsi unimi nishcĕ uni an Nucĕn Papa Diosbĕ upíma 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncĕ cupí sinánñu-masa 'ixun uisai cara 'iti 'icĕ quixun 'unanima.

¹²'Ēn bĕchicĕsa 'icĕ, cana Jesucristo cupía Nucĕn Papa Diosan mitsun 'uchacama tĕrĕncĕ cupí mitsu quirica cuēñeoxunin. ¹³Uni apáncama, mitsúnmi axa ěnē mecama unioisama pain 'aíshbi 'iá, Nucĕn Papa Dios, a ainan 'ixun 'unáncĕ cupí cana mitsu quirica cuēñeoxunin. Bĕná unicama, mitsuribishi cana ñunshin 'atimanĕn 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancĕxunbimi 'acĕma cupí quirica cuēñeoxunin.

'Ēn bëchicësa 'aíshmi ainan 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncë cupí cana mitsuribi quirica cuënëoxuan. ¹⁴ Uni apáncama, mitsúnmi axa ënë mecama unioisama pain 'aíshbi 'iá, Nucën Papa Dios, ainan 'ixun 'unáncë cupí cana mitsu quirica cuënëoxuan. Bëná unicama, mitsux Jesucristomi cushicë 'ianan Nucën Papa Diosan bana mitsun nuitunëmbi sináncë 'ixun ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxunbi 'acëma cupí cana mitsu quirica cuënëoxuan.

¹⁵ Ēnë nëtënxuan Nucën Papa Dios cuëncëma ñu an 'unáncëma unin 'acësa oquin 'ati camina cuëntima 'ain. Uix cara ax cuëncëma ñu 'ai cuënia, ax ca Nucën Papa Diosmi sinanima. ¹⁶ An ënë menu 'icë ñuishi sináncë unxi ca ñunshínquin piti, xëati, xanubë 'iti acama sinánan ñu 'atima isti cuëëanan —ñuñu cana 'ai —quixun sinani rabitia. Nucën Papa Diosan ca usaía 'inun uni sináncicëma 'icën. Abi ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca uni usaí 'ia. ¹⁷ Mecama 'imainun anu 'icë ñucamaxribi ca cëñúti 'icën. 'Imainun ca ñunshínquian unin a 'atishi sináncë ñu 'atimacamaxribi cëñúti 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'icë unicama xëñibua 'aínbi abë 'iti 'icën.

An —Jesús ax ca aséribi Cristo 'icë cacë unicama 'imainun axa —cëmë ca a bana 'icë —quicë unicama ñuicë bana

¹⁸ 'Ēn bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, anúan ënë mecama cëñúti nëtë ca 'urama 'icën. A nëtëa ucëma pan 'ain ca axa Cristo 'atimaquin ñui banacë uni uti 'icë quixun camina cuan. Ca uti 'icë 'aínbi ca bëríbi 'itsa unin Cristo 'atimaquin ñuia. Usa 'ain cananuna 'unanin, anúan ënë mecama cëñúti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ¹⁹ An Cristo 'atimaquin ñuicë unicama nubë 'ixunbi ca nu éanxa, aséribi nun 'acësaribi oquin Jesucristo sináncëma 'ixun. Nux 'icësaribiti aséribi Jesucristomi sináncë 'aish ca nubë bërúcë 'itsíanxa. Usa 'ain ca atúan nu ëncë cupí camaxunbi 'unánti 'icën, nubëa ax timécë unicamax ca camáxira aséribi nux 'icësaribiti Jesucristomi sináncëma 'iáxa quixun.

²⁰ Usa 'aínbia Cristo cupí Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain camina 'unanin, atúan Jesucristo 'atimaquin ñuicë banacamax ca cëmë 'icë quixun. ²¹ Mitsúnmi Cristonan 'ixun ax cuëncësabi oi 'iti 'unáncëma cupí cana mitsu caiman. Mitsúnmi a ñucama 'unáncë cupí cana mitsu ënë quirica cuënëoxunin. Camina 'unanin, Cristonan 'ixun ax cuëncësabi oi 'iti 'unáncë uni ax ca cëmëtima 'icën.

²² ¿Uix cara cëmë uni 'ic? Axa —Jesús ax ca Cristoma 'icë —quicë uni ax ca a 'icën. A unxi ca axa Cristomi 'atimati banacë a 'icën. Ax ca aín Bëchicë 'imainun Nucën Papa Diosmiribi 'atimati banaia. ²³ Camabi uni axa —Jesús ax Cristoma 'icë, cana ami catamëtima 'ai —quicë uni, ax ca Nucën Papa Diosmiribi catamécëma 'icën. Usa 'aínbi ca axa —Jesús aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish asaribi 'icë cana ami catamëti —quicë unicama, abë Jesucristo 'imainun Nucën Papa Diosribi 'icën.

²⁴ Usa 'ain camina Jesucristomi catamëtabaquinmi cua a bana manuquinma upí oquin sinánti 'ain. A bana aséribi sináncë 'aish camina abë upí 'aish ënima camabi nëtën aín Bëchicë 'ianan Nucën Papa Diosbëríbi 'iti 'ain. ²⁵ Jesucristonëxbi ca quiacëxa, a cupíshi cananuna ainan 'aish Nucën Papa Diosbë xëñibua 'aínbi 'iti 'ai quíax.

²⁶ An mitsu parántisa tancë unicama ñuiquin cana ënë banacama mitsu cuënëoxuan. ²⁷ Atúxa usa 'aínbi ca Jesucristonën aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun 'ináncë, ax mitsubë 'ixun uni itsían 'unánmiamabi an mitsu 'unánmia. An mitsu 'unánmicë ñux ca aséribi 'aish cëmëma 'icën. Usa 'ain camina aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmiquin sinánmicësabi oi camabi nëtën Cristobë 'iti 'ain.

²⁸ 'Ēn bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, utëcënxuan Jesucristonën nu upí isti cupí camina camabi nëtën an sinánmicësabi oquin sinánti 'ain, axa ucëbë rabíntima cupí. ²⁹ Mitsun camina, Jesucristo ax ca aséribi upí 'icë quixun 'unanin. Usa 'ixun camina ésaquinribi 'unánti 'ain, an upí ñu 'acë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë quixun.

Nucën Papa Diosan bëchicëcama ñuicë bana

3 Nux cananuna Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain, an cacësabi oi. An aín bëchicë ca quixun nu cacë cupí cananuna 'unánti 'ain, uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun. Usa 'aínbi ca an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman ainanma 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncëma cupí, nux cananuna aín bëchicë 'ai quixun 'unanima. ² 'Ēn nuibacë xucéantu, bërí cananuna Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. Usa 'icëbi ca uisaira caranuna 'inixun 'ai quixun an nu 'unánmicëma pan 'icën. Usa 'aínbi cananuna 'unanin, Jesucristo utëcëncëbëtan cananuna upí oquin uisa cara ax 'icë quixun isti 'ain. A isi cananuna asaribi 'iti 'ain. ³ Uicaman cara —asaribi cana 'iti 'ai —quixun sinania, a unicamax ca Jesucristosaribi 'iti cupí, aín 'uchacama ëni upí 'ia.

⁴ Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë unicama, ax Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'ima 'uchaia. Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquinu 'acëma, ax ca 'ucha 'icën. ⁵ Camina 'unanin, unin 'uchacama térénux ca Jesucristo uacëxa, ax uisa 'uchañumabi 'ixun. ⁶ Usa 'ain ca uix cara ainan 'aísha, a ëníma abë 'icëa Nucën Papa Diosan sinánmicë 'icë, a unin ñu 'atima amiribi amiribi 'aima. An ñu 'atima amiribi amiribi 'acë uni ax ca ami catamécëma 'ianan uisa cara ax 'icë quixun Jesucristo 'unáncëma 'icën. ⁷ 'Ēn bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, unin paráncë camina 'itima 'ain. An upí ñu 'acë uni ax ca Jesucristosaribi 'aish aín nuitu upí 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë unicama ax ñunshin 'atimanën 'apun uni 'icën, ñunshin 'atimanën 'apu ax ca nëtë ióñubi 'ucha 'aish usabii bërí nëtënbi 'uchaia, usa 'ain. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'acëcama cëñui Nucën Papa Diosan Bëchicë uacëxa.

⁹ Uix cara aséribi Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë, an ca ñu 'atima 'ati sinanima. An 'acësaribi oquin sinánun

Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun ca aín bëchicëcaman ñu 'atima 'ati sinanima. Usa 'ixun ca 'uchatëcënti sinanima. ¹⁰ Ënëx ca ësa 'icën. Ui unin cara ñu upí 'aima ax ca Nucën Papa Diosnanma 'icën, ui unin cara uni itsiribi nuibatima axribi ca Nucën Papa Diosnanma 'icën. Usa 'ain cananuna uinu 'icë unix cara Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë quixun 'unánan uinu 'icë unix cara ñunshin 'atimanën 'apunan 'icë quixun 'unánti 'ain.

Unicamaxa bëtsibë bëtsibë nuibananti bana

¹¹ Jesucristomi catamëtabaquinbimi mitsun cua a bana ca ënëx 'icën, bëtsibë bëtsibë cananuna nuibananti 'ai quicë. ¹² Ñunshin 'atimanën 'apunan 'ixun ca Cainan aín xucënbí 'acëxa. Usaribi cananuna 'itima 'ain. ¿Uisa cupí cara Cainan aín xucën 'acëx? Aín xucënan 'acë ñu upí 'imainuan an 'acë ñu upíma 'ain ca Cainan aín xucën 'acëxa.

¹³ Ën xucéantu, axa Jesucristomi catamëquinma ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman mitsumi nishquin nuibacëxunmabi camina —uisacatsi cara 'ëmi nishia —quixun masá nuituquin sinántima 'ain. ¹⁴ Nux 'icësaribitia ax Jesucristomi catamëcë unicama nuibacë 'ixun cananuna 'unanin, nux ainanma 'iá 'aishbi cananuna bërí Nucën Papa Diosnan 'ai quixun. An uni itsiribi nuibacëma uni ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish usabi 'icën. ¹⁵ An ami nishquin uni raíri nuibacëma uni ax ca an uni 'acë unisa 'aish 'aisama 'icën. Camina 'unanin, an uni 'acë unix ca Nucën Papa Diosnanma 'aish xënbua 'aínbi abë 'itima 'icë quixun. ¹⁶ Jesucristo nu nuibati bama cupí cananuna 'unanin, usari ca uni nuibati 'iti 'icë quixun. Usaquin 'unánquin cananuna 'unanin, Jesucristonën 'ásaribi oquin cananuna nunribi a 'aquincë cupí bamanuxunbi 'aquinquin bëtsi uni nuibati 'ai quixun. ¹⁷ ¿Usa 'ain cara an ñuñu 'ixunbi axa 'aquinsa 'icë isquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma uni, ax Nucën Papa Diosmi sináncë 'ic? Usama ca. ¹⁸ Ën bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, nun cuëbitanshi uni —ën cana mi nuibati —quixun caquinma cananuna aséribi nuibaquin 'aquinsa 'icë a 'aquinti 'ain.

Cananuna aséribi Nucën Papa Diosnan 'ai quixun 'unánti bana

¹⁹ Nun uni nuibaquin 'aquincë 'ixun cananuna 'unánti 'ain, nun cananuna aséribi ainan 'ixun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ai quixun. Usaquin 'unani cananuna bënëtima chuámarua 'iti 'ain. ²⁰ Usa 'ain ca nun —ëx cana upíma 'ai —quixun sinaniabi Nucën Papa Diosan, an camabi ñu 'unáncë 'ixun, nun sinánribi 'unania. ²¹ Ën nuibacë xucéantu, nun ñu 'atima 'acëcama a mënóccë 'ain cananuna a sinani masá nuitutima Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ²² Nun ax quiásabi oquin 'anan, ax cuëncësabi oquin 'aia isquin ca an nun ñucácësabi oquin nu 'axunia. ²³ Axa quicësabi oquin 'ati bana ax ca ësa 'icën, cananuna aín Bëchicë Jesucristomi catamëanan bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain, an nu cacësabi oi. ²⁴ Axa aín bana quicësabi oi 'icë

unicamax ca Nucën Papa Diosbë 'icën, 'imainun ca axribi atubë 'icën. An nu 'ináncë aín Bëru Ñunshin Upí ax nubë 'ain cananuna aséribi 'unanin, Nucën Papa Dios ca nubë 'icë quixun.

Axa ami sináncëma uni 'imainun axa Nucën Papa Diosmi sináncë uni ñui quicë bana

⁴ Ën nuibacë xucéantu, ënë nëtënxun ca 'itsa unin —Nucën Papa Diosan sinánmicëxun cana uni bana ñuixuni —quiquinbi an sinánmicëxunmabi anbia sináncë bana uni ñuixunia. Usa 'ain camina —Nucën Papa Diosan ca 'ë sinánmia —quiquian unin ñuicë bana acamaira cuatima 'ain. Upí oquin pain camina aséribi cara Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni ñuixunia quixun cuati 'ain. ² Ësaquin camina 'unánti 'ain, ui unix cara Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshíñu 'icë quixun: An —Jesucristo ca uni 'inux uacëxa —quixun aséribi 'unáncë uni, an ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan anu 'ixun 'unánmicëxun usaquin 'unania. ³ Usa 'aínbi ca an usaquin Jesús 'unáncëma uni, ax Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñuma 'icën. Usa 'aish ca an Cristo 'atimaquin ñuicë uni banacësa 'icën. An Cristo 'atimaquin ñuicë uni ca uti 'icë quixun camina cuan. Usa uni ca uti 'icë quiáxa quicë 'aínbi ca bëtsi bëtsi unin bëríbi Cristo 'atimaquin ñuia.

⁴ Ën bëchicësa unicama, mitsux camina Nucën Papa Diosnan 'ain. Nucën Papa Dios axa mitsubë 'icë aín cushibëtan sënëma ca an ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unicaman cushi 'icën. Usa 'ain ca an Cristo 'atimaquin ñuicë unicaman sinanëx mitsun sinánbëtan sënënmara 'icën. ⁵ A unicamax ca ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish a ñuishi ñui banaia. Usa 'icë ca asaribi unicaman aín bana cuatia. ⁶ Usa 'aínbi cananuna nux Nucën Papa Diosnan 'ain. Ainan cupí ca uicaman cara ainan 'ixun a 'unánxa an cuni nun bana cuatia. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosnanma unin nun bana cuatia. Usa 'ain cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatia ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicë 'icë quixun. Usaribi oquin cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatia, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma, ñunshin 'atimanën sinánmicë 'icë quixun.

Nucën Papa Dios an ca nu nuibairia quicë bana

⁷ Ën nuibacë xucéantu, cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca unin uni itsi nuibatia. Usa 'ain cananuna ainan 'aish bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. An uni itsi nuibacë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'ianan a 'unáncë 'ixun an sináncësa oquin sinania. ⁸ Nucën Papa Dios ax ca an unicama nuibairacë a 'icën. Usa 'ain ca an bëtsi uni nuibacëma uni ax Nucën Papa Dios 'unáncëma 'icën. ⁹ Nucën Papa Diosan ca aratsuishi 'icëbi aín Bëchicë ënë menu uni 'inun xuacëxa, a cupínu nux ainan 'aish nëtétimo abë 'inun. Usoquian 'á 'ain cananuna 'unanin, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan camabi uni nuibatia quixun. ¹⁰ Ami sináncëxunmabi unicama nuibaquin ca Nucën Papa Diosan, a cupí unin 'uchacama tërëncë 'inuan

ënë menuax bamanun aín Bëchicë xuacëxa. Usoquin xuá 'ain cananuna 'unanin, usaira oquin ca Nucën Papa Diosan unicama nuibatia quixun.

¹¹ 'Ën nuibacë xucëantu, Nucën Papa Diosan unicama usaira oquin nuibacë 'ain cananuna nuxribi usaribiti bëtsi unicamabë nuibananti 'ain. ¹² Nucën Papa Dios ca uinu 'icë unínbi isáma 'icën. Usa 'aínbinu nux bëtsibë bëtsibë nuibanancëbë ca ax nubë 'icën. Nubë 'ixun ca an 'acësaribi oquinu unicama nuibanun nu 'imia. ¹³ An aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'inun 'ináncë 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna abë 'ai quixun. 'Unánan cananuna —ax ca nubë 'icë —quixun 'unanin. ¹⁴ Nunbi cananuna, an atun 'ucha tērénquin ënë menu 'icë unicama ainan 'inun iéminuan Nucën Papa Diosan xuá, aín Bëchicë a isacën. Isá 'ixun cananuna a ñuiquin mitsu cain. ¹⁵ Uin cara —Jesucristo ax ca aséabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish asaribi 'icë —quixun 'unánquin unicama ñuixunia, ax ca Nucën Papa Diosbë 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosribi a unibë 'icën.

¹⁶ Usa 'ain cananuna aséabi 'unanin, Nucën Papa Diosan ca nu nuibatia quixun. Nucën Papa Dios ax ca an unicama nuibairacë a 'icën. Usa 'ain ca an aín sinan upí 'ixun uni nuibacë uni ax Nucën Papa Diosbë 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosribi a unibë 'icën. ¹⁷ Usa 'ixun cananuna an nu nuibaquin sinánmicë 'ixun ax cuëncësa oquin Nucën Papa Diosmi upiti sinánan unicama nuibatin. Usa 'aish cananuna nux ënë nētēnuax asaribi 'aish, anuan Jesucristo utēcēnti nētēn nux masá nuituti rabíntima 'ain. ¹⁸ Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosmi sinánan bëtsi uniribi nuibacë uni, ax ami 'uchacëma 'aish unimi racuétima. Anuan Jesucristo utēcēnti nēténribi ca racuétima 'icën. Usa 'aínbi ca unix aséabi bëtsi unibë nuibanancëma 'aish racuēti 'atimaquin sinani bēnētia. Usa unin ca upiti nuibananti 'unanima.

¹⁹ An paían nu nuiba 'ain cananuna nuxribi Nucën Papa Diosmi sinani ami catamētín. ²⁰ An —'ëx cana Nucën Papa Diosmi sinani ami catamēti —quicë 'aishbi ami nishquin uni itsi nuibacëma 'aish ca a uni cēmēia. Usa 'ixun ca a isquinbi uni itsi nuibaquin sináncëma 'ixun a iscëma, Nucën Papa Dios, aribi sinanima. ²¹ Ënë bana ca Nucën Papa Diosan nu 'ináncëxa: axa ami sináncë uni ax ca uni itsimiribi sinánti 'icën.

Ñu 'atima 'acëcama ënquin 'atēcēntima bana

5 An —Jesús ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caían, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë —quixun sináncë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicëribi 'icën. Uicamax cara Nucën Papa Diosmi sinania ax ca aín bëchicëcamamiribi sinania. ² Usa 'ain cananuna 'unanin, nux ami sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë 'aish cananuna aín bëchicëcamamiribi sinani quixun. ³ Axa Nucën Papa Diosmi aséabi sináncë uni, an ca aín bana quicësabi oquin 'aia. Ax quicësabi oquin 'aia ca a bana 'icën. ⁴ —Ax quicësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquinia —quixun 'unani ami catamëcë 'ixun ca aín bëchicëcaman, an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman 'acësaribi

oquin 'aquin ñu 'atima 'ati ashiquin ënia. ⁵ Axa —Jesús ca aséabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quixun 'unani ami catamëcë uni an cuni ca ënë menuxuan ñu 'atima 'acëcama ënquin 'atēcēnima.

Jesús ax ca aséabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unánti bana

⁶ Jesucristo ax ca axa 'unpaxan nashimicë 'ianan aín imi 'apati bama a 'icën. 'Unpaxan nashimia ashima aín imi 'apati bamaribi ca ax 'icën. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanribi ca —Jesús ax ca Cristo, aséabi Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë —quixun nu 'unánmia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca Nucën Papa Diosan sinánsaribi 'icën. ⁷ Usa 'ain ca naínu 'icë Nucën Papa Dios 'imainun aín Bana, Jesucristo, 'imainun aín Bëru Ñunshin Upí, acama 'aish rabé 'imainun achúshi 'icën. Usa 'aishbi ca achúshishi 'icën. Anribi ca nu 'unánmia, Jesus, ax ca aséabi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë quixun. ⁸ Ënë menuxun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë 'ianan Jesucristo 'unpaxan nashimia sinánan axa aín imi 'apati bama, acama sinánquin cananuna 'unanin, Jesús ax ca aséabi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë quixun. ⁹ Unin bana cuananbi cananuna aín Bëchicë Jesucristo ñuia, axira unin banabë sēnēnma 'aish Nucën Papa Dios quiá bana aira cuati 'ain. Ënëx ca aín Bëchicë ñui Nucën Papa Dios quiá bana a 'icën. ¹⁰ Axa aín Bëchicëmi catamëcë uni, an ca Nucën Papa Diosan 'unánmicëxun aséabi 'unania, Jesucristo ax ca aséabi aín Bëchicë 'icë quixun. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan bana ca aséabi 'icë quixun sináncëma uni, ax —Nucën Papa Dios ca cēmë 'icë —quicësa 'icën, an aín Bëchicë ñui quicë bana ca aséabima 'icë quixun sináncë cupí. ¹¹ Nucën Papa Dios ca quiacëxa, aín Bëchicëmi catamëcë cupí cananuna an 'imicëx ainan 'aish xēnibua 'aínbi abë 'iti 'ai quiax. ¹² Uinu 'icë unix cara Nucën Papa Diosan Bëchicënan 'icë, a unix ca usaribiti nētétimoí Nucën Papa Diosbë 'ia. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unix cara aín Bëchicënanma 'icë, a unix xēnibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ima.

Bëruánx 'inun caquian ashiquin 'ësëa bana

¹³ Aín Bëchicëmi catamëcë 'aish camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë xēnibua 'aínbi 'iti 'ai quixunmi 'unánun cana ënë ñucama mitsu cuēnëoxunin.

¹⁴ Cananuna 'unanin, nun nu aséabi ax cuēncësabi oquin ñu ñucácëxun ca Nucën Papa Diosan nun bana cuatia quixun. ¹⁵ Usauquin ñucáquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca nun ñucácëxun cuaquin, anu ñucácë ñu 'inánan nun ñucácësabi oquin nu 'aquinia quixun.

¹⁶ Abëa Jesucristomi catamëcë uni itsían ñu 'atima 'aia 'unánquin ca unin —tērētisama 'inun ca 'uchacëma 'icë —quixun sinánquin aín 'ucha tērénquin sinanaminun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën. Ñucáxuncëxun ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha tērénquin a

uni upí 'itēcēnun 'imiti 'icēn. Usa 'aínbi cana axa tērén-tisama 'inun 'uchacē uni a Nucēn Papa Dios ñucáxunun quixun mitsu caiman. ¹⁷ Camabi ñu 'atima 'acē ax ca 'ucha 'icēn. Bětsi bětsi 'ucha ca uisoxunbi tērē-caisama 'icēn. Usa 'aínbi ca camabi 'uchax tērē-caisamama 'icēn.

¹⁸ Cananuna 'unanin, asérabi Nucēn Papa Diosan bēchicē 'aish ca uni amiribi amiribi 'uchaima. Usa 'icēa Nucēn Papa Diosan Bēchicē Jesucristonēn bēruánquin 'aquinia ca ñunshin 'atimanēn uisabi oima.

¹⁹ Cananuna 'unanin, nuxnu Nucēn Papa Diosnan 'aínbi ca camabi menu 'icē unicamax ainanma 'aish ñunshin 'atimanēn 'apunan 'icē quixun.

²⁰ 'Unánan cananuna ěsaquinribi 'unanin, aín Bēchicēnēn ca ěnē menu ax uá 'aínu ami catamētia uisa cara Nucēn Papa Dios, axēshia asérabi Dios, ax 'icē quixun nu 'unánmia. Aín Bēchicē, Jesucristo, ax nubē 'ain cananuna an 'aquincēx ax cuēncēsabi oi tsotin. Ax ca axēshi asérabi Dios 'aínu nux ainan 'aish abē xēnibua 'aínbi 'iti a 'icēn. ²¹ 'Ěn bēchicēsa 'icē cana mitsu cain, anbi sinánxuan dios isa quixun a rabinuxun unínbi 'acē ñucama camina rabitima 'ain. Ashi, Juan.

2 Juan

Cristo cuëncësabi oi 'iti 'imainun unicama nuibati bana

1 'Ëx axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ix-un cana mixmi Nucën Papa Diosan ainan 'inun caiscë xanu 'icë, 'ën asérabi a nuibacë min tuácamacëñun, ënë quirica an Nucën Papa Diosan bana 'acë unicamabëtan, mi cuënëoxunin. ² Ainan 'aishnu xëñibua 'aínbi abë 'iti Jesucristo, a cupí cananuna mitsu nuibatin. ³ Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë Jesucristobëtan nuibaquin mitsu 'aquinti 'icën. An ca asé-rabi an nuibaquin 'aquincëxmi chuámarua 'aish bucunun mitsu 'imiti 'icën.

⁴ Min tuá raírinën ca Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'aia quixuan ñuicania cuati cana cuëinra cuëëan. ⁵ Min 'unáncëma banama, Jesucristomi catamëtabaquinu cua, a banabi cana mi ñuixuntëcënin. A bana quicësabi oi cananuna bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ai quixun cana mi cain. ⁶ Asérabi Nucën Papa Diosmi sináncë unin ca axa quicësabi oquin 'aia. Aín banax ca quia, camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ai quiax. Jesucristomi catamëtabaquinmi cua, abi ca a bana 'icën.

An uni paráncë unicama ñui quicë bana

⁷ 'Itsa unin ca camabi menu cuanquin uni paránquin —Nucën Papa Diosan Bëchicë ca uni 'inux uacëxa —quixun caquinma, bëtsi bana ñuiquin uni parania. Usa unix ca an uni paráncë 'ianan an 'atimaquinra

Cristo ñuicë uni a 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca an mitsun a 'ati 'ináncë ñucamami ax quicësabi oquin sënëonquin 'aia a cupí aín nëtënxun Nucën Papa Diosan an mëníosabi oquin mitsu 'imiti 'icën. Uisaira oquin cara 'imiti 'icë usoquian mitsu 'iminun camina an 'atimaquin Cristo ñuicë unían mitsu paránunma bërúanracati 'ain.

⁹ Ui unin cara Cristonën bana quicësabi oquin 'aquinma ax cuëncësa oquinshi 'aia abëma ca Nucën Papa Dios 'icën. Usa 'aínbi ca axa Cristonën bana quicësabi oi 'icë uni abë cuni Nucën Papa Dios 'imainun aín Bëchicë Jesucristo 'icën. ¹⁰ Ui unin cara mitsu isi cuanxun Jesucristo ñui quicë bana —ax ca asérabi 'icë —quixun ñuiquinma bëtsi oquin ñuia, a camina min xubunu atsínmima 'ianan —caina uan —quixunribi catima 'ain. ¹¹ Axa usa unibë nuibanancë uni an ca an 'acésaribi oquin ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca 'aisama uni 'ia.

Ashia Juanën cá bana

¹² 'Ën mitsu a ñuiquin cati ñu ca 'itsa 'icën. 'Aínbi cana tintan quiricanu cuënëoquin a ñucama mitsu ñuixuniman. Usa 'ain cana mitsu isi cuanti sinanin. Cuanxun cuni cana mitsu 'ën cuëbitanbi ñuixunquin cati 'ain. Usa 'ain cananuna camáxbi isánani, cánani chuámarua tani cuëenti 'ain.

¹³ Nucën Papa Diosan atúxribia ainan 'inun caiscë min xucënan tuá atúnribi ca bërúanxmi 'inun quixun mi 'ë camia. Ashi, Juan.

3 Juan

Gayo upí oquin ñuia Juan quia

1 'Ēx axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi 'ixun cana, axa 'ēx 'icēsaribiti asérabi Nucēn Papa Diosan uni 'aish 'ē nuibacē Gayo, a ēnē quirica buánmin.

² 'Ēn nuibacē xucēn, mix Jesucristomi catamēcē 'ixun upí oquin sinanimiti chuámarua 'icēsaribitimi min namicamaribi chuámarua 'inun cana mi Nucēn Papa Dios ñucáxunin. ³ Axa Jesucristomi catamēcē uni raírinen ca anumi 'icēnuax uxun 'ē caxa, mix ismina asérabi ēníma Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'i quixun. Usaquian cacēxun cuati cana cuēēan. ⁴ Bētsi bana ñuia cuati 'icēsamaira oi cana mixmi 'icēsaribitia axa 'ēn bēchicēsa unicamaxribi Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'ia ñuia cuati cuēēnin.

⁵ 'Ēn nuibacē xucēn, min upí oquin axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquianan bētsi ēmanuaxa ucē unicamaribi 'aquinquin camina Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'ain. ⁶ Anumi 'icē ēmanuax ucē unicaman ca ēnu bēbaxun, axa Jesucristomi catamēcē unicamaxa timécēnuxun, asérabimi nuibaquin usaquin atu 'aquincē nu ñuixuanxa. A unicama camina bētsi ēmanuribi cuainsa tania aña cara cuēēnia a 'aquinti 'ain, Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin. ⁷ A unicamax Jesucristomi sináncē 'ixun ca aín bana ñuixuanan mi isi cuanxa. Usa 'aish ca an Nucēn Papa Dios mi sináncēma unicaman atu ñu 'inánti cuēēncēma 'icēn. ⁸ Usa 'ain cananuna nunbi atu 'aquinti 'ain, Nucēn Papa Diosan bana upí oquin ñuia ninun.

Diótfrefes ax ca 'aisama uni 'icē quicē bana

⁹ Axa Jesucristomi catamēcē unicama cana atúan timéxun cuanun quixun quirica buánmia. Buámicēbi

ca Diótfrefes axēshi a unicaman cushi 'iti cuēēnquin, nun bana cuaisama tanxa. ¹⁰ Usa 'ain cana anu cuanxun axa 'atimaquin nu ñui cēmēi banacē cupí cati 'ain. An ca axa Jesucristomi catamēcē uni raírí anua cuania biisama tanan, an biisa tancē unicamaribi bixunma 'anun quixun caquin, mitsubēa timénun 'imima.

¹¹ 'Ēn nuibacē xucēn, an ñu 'atima 'acē unían 'acēsa oquin 'aquinma camina an ñu upí 'acē unían 'acēsa oquinshi ñu 'ati 'ain. An ñu upí 'acē uni ax ca Nucēn Papa Diosan 'icēn. Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acē uni an ainanma 'ixun Nucēn Papa Dios 'unáncēma 'icēn.

Demetrio 'icēsaribiti upí 'iti bana

¹² Camabi unin ca —Demetrio ca upí uni 'icē —quixun ñuia. An upí ñu 'acē cupí ca ax asérabi usa 'icē quixun ca camabi unin 'unania. Ax ca aín sinan upí 'icē quixun cananuna a ñuiquin asérabi mi cain. Nun bana ca asérabi 'icē quixun camina 'unanin.

Ashiquian Juanēn cá bana

¹³ 'Ēn cana 'itsa ñu ñuiquin mi caisa tan, 'aínbi cana tintan cuēēnoquin a ñucama mi ñuixuniman. ¹⁴ Usa 'ain cana bēnētishi mi isi cuanti sinanin. Cuanxun cuni cana mibē banaquin mi ñuixunti 'ain.

¹⁵ Mixmi chuámarua 'iti cana cuēēnin. Axa ēnuax nubē nuibanancē unicaman ca bērúanxmi 'inun mi 'ē camiaxa. Usa 'ain camina anua 'icē axa nubē nuibanancē unicama achúshi achúshi, bērúanxa 'inun nu caxunti 'ain. Ashi, Juan.

Judas

Nucèn Papa Diosan ainan 'inun caíscë unicama Judas-nèn cuèñeoxuan quirica

1 'Èx cana Judas, an Jesucristonèn cacèsabi oquin ñu 'acë 'ianan Jacobonèn xucèn, a 'ain. Mitsúxmi ainan 'inun caíscë 'icëa Nucèn Papa Diosan Jesucristo-mi cushicë 'inun 'imicë 'icë, cana èñë quirica mitsu cuèñeoxunin. ² Nucèn Papa Diosan nuibacëxmi mitsun 'uchacama tērécë 'ianan bētsibē nuibanani chuá-marua 'aish bucucanti cana cuèñin.

An cēmē bana uni ñuixuncē uni

(2 P 2.1-17)

³ Èñ nuibacē xucéantu, Jesucristomi catamētia ca mitsun 'uchacama tērēnquin ainan 'inun Nucèn Papa Diosan mitsu iémiaxa, 'è 'acēsaribi oquin. Usami 'icë cana anun nux iéti banacama ñuiquin mitsu cuèñeox-unti sinan. Usaquin sinánxunbi cana bētsi bana pain mitsu buánmin, uni raírínēan Nucèn Papa Diosan banamabi ñuicē bana a cuaxunma 'anun cananmi, Jesucristo ñui quicē bana, a Nucèn Papa Diosan unicaman cuacē, ax ca asérabi 'icë quixuan camabi unin 'unánun, atu canun cana mitsu èñë quirica buánmin. ⁴ Uni raírínēx ca parani mitsubē timētia. Mitsubē timéxunbi ca mitsun sináncēsabi oquin sinanima. A unicamax ca èsai quia: Nucèn Papa Dios upí 'ixun ca nux cuèñcēsa oquinshi ñu 'aiabi nu uisabi oimá. Usaquin sinánquin ca 'aisama ñu 'aia. 'Ai ca —'èx cana Nucèn Papa Diosnan 'ai —quibi axēshi nun 'Ibu, ax cuèñcēsabi oi 'ima. —'Èx cana Nucèn 'Ibu Jesucristonan 'ai —quixunbi ca aín bana quicēsabi oquin 'aima. Usa uni ñui ca Nucèn Papa Diosan bana cuèñeox quia, usaía 'icë unicamax ca 'aisamaira oquin 'uchocē 'iti 'icë quiax.

⁵ Upí oquinmi 'unáncēbi cana èñë ñucama mitsu sinánmitécēnin, Nucèn 'Ibu Diosan ca Israel unicama Egipto menua buánxunbi ami catamētiama oquin raíri cēñuacēxa. ⁶ Angelcama raíri, axa Nucèn Papa Diosan nētēnubi 'iti 'aíshbi anu 'iisama tancē cupí chiquía, ax ca anúan an camabi uni isti nētē utámainuan bēan-quibucēnu uisatima manē risin tēcērēcacēsa 'aish, anubi 'inun Nucèn Papa Diosan èan 'icēn. ⁷ A ángelcamaxa abē 'iisama tanan Nucèn Papa Dios cuèñcēsabi oi 'iisama tani 'iásaribiti ca Sodoma 'imainun Gomorra 'imainun a 'urama 'icë èmacamanu 'icë unicamaxribi 'iacēxa. Nucèn Papa Diosan ca aín xanubēishia 'iti uni 'anan xanuribi aín bēñēbēishia 'iti uniocēxa. Usa 'aínbi ca a èmacamanu 'icë unicama aín xanuma 'aínbi bētsi xanubē 'imainun xanúxribi aín bēñēma 'aínbi bētsi

unibē 'imainun uníxribi xanúxmabi bētsi unibē 'i, 'aisamairai 'uchacēxa. Usaía 'icë ca Nucèn Papa Diosan aín 'ucha cupíbi, manē tsin nēancēxa, xēnibua 'aínbi ainanma 'inun. Usaía 'iá a sinani cananuna nuxribi usai 'itin rabanen bērúancati 'ain.

⁸ Usa 'aínbi ca axa Sodoma 'imainun Gomorranu 'icë unicama usai 'iá 'unanibi, mitsu parani mitsubē timécē unicama an, sinánñumasa 'aish aín xanuma 'aínbi xanubē 'ianan bana cuacēma 'ixun, Nucèn 'Ibu Diosmi sinánquinma cushi unicama 'imainun uisa cushi cara, ángelcamaribi 'atimaquin ñuia. ⁹ Usaría a unicamax quicē 'aínbi ca usoquin caquinma ángelcaman cushi, Miguel, an abē banaquin ñunshin 'atimanēn 'apu 'atima bana 'inánquinma, Moisés bamacē rabanen abē cuēbicanancēxunbi, Miguelnēn ñunshin 'atimanēn 'apu èsaquinshi cacēxa: “Nucèn 'Ibu Diosan ca mi 'uchoquin ñu cati 'icē” quixun. ¹⁰ Usa 'aínbi ca a unicama an 'unáncēma ñu ñui 'atimati banaia. Sinánñuma 'ixuan ñuinacan uisa cara oia quixun sinánquinmaishi ñu 'acēsaribi oquin ca a unicaman aín cuèñcēsa oquinshi ñu 'aia. Usaquin 'ai ca atúxbi 'atimatia.

¹¹ A unicaman ñu 'atima 'acē cara Nucèn Papa Diosan uisoti 'icēn. Cainan ñu 'atima 'ásaribi oquin 'anan ca Balaam an 'ásaribiquin curíqui biti sinánxun ñu 'atima 'aia. Coré ax ca Nucèn Papa Diosan cacēxuan Moisés-nēn ñuicē bana cuaisama tanquin, uni raíri Moisésmi nishquin tsuáquirumicē cupí, bamacēxa. Cain, Balaam, Coré, acamaxa 'iásaribiti ca a unicama cēnúti 'icēn.

¹² Mitsúxmi Jesucristomi sinánquin pi timécē 'ain atúxribi mitsubē timécē 'aíshbi ca asérabi mitsúxmi 'icēsaribiti 'ima. Usa 'aish ca atun cuèñcēsabi oquinshi pi rabinima sharati, uni raírimi sinanima. Uni raíri 'aquincēma 'aish ca 'uí 'ibúnux nētē bēnamētiabi suñun bēcacēx nētécēsa usaribi 'icēn. 'Ianan ca anun bimiti nētēa ucēbēbia i bimicēma usaribi 'icēn. Bēucutia i aín tapun èchiquicē, usaribi ca atux 'icēn. ¹³ Bēchunan tucánquiquin masinu chinan purucēsa, usaribi 'inun ca aín nuitu upíma 'ain 'atimati bananan ñu upíma 'aia. Chiquíquianxa 'ispa amanu tacúcú, usaribi ca atux 'icēn. Usa 'aish ca atux nētétimoí xēnibua 'aínbi bēan-quibucēnu 'iti 'icēn.

¹⁴ Ax pain unia nucēn rara Adán aín rēbúnqui nucēn rara Enoc, ax ca Nucèn Papa Diosan sinánmicēx usa uni ñui èsai quiacēxa: “Èñ iscēx ca Nucèn 'Ibu Dios camabi 'aisamaira aín uni upícaman nēpúmainun uaxa. ¹⁵ Uxun ca camabi uni uisa cara oti 'icē quixun isaxa, atúan ñu 'acēcama 'unánquin. An ñu 'atima 'acē unicama atun ñu 'atima 'acē cupí 'imainun atun a ñui 'atimati banacē a cupíribi, ca Nucèn 'Ibu Diosan

'uchoquin uisa cara oti 'icë quixun isaxa". ¹⁶ A unicamax 'aisama 'ixun ca uni raírinën 'acë ñu 'atimaquin ñuianan atux cuëencësa oquinshi 'anan atux cuëencësa oíshi 'iti sinania. Usa 'ixun ca atúxbi cërúanan rabiacaquin, aín curíqui 'imainun aín ñu biti cupíshi abë upiti banaquinbi uni parania.

Uni itsin paránti rabanan bërúancati bana

¹⁷ Ën nuibacë xucéantu, a unicamaxa usa 'aínbi camina mitsun, Nucën 'Ibu Jesucristonëan aín bana ñuixunun caíscë unicaman mitsu ñuixuan banacama, a manuquinma sinánti 'ain, ¹⁸ ësaquian mitsu cacë: Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain ca 'itsa unin Nucën Papa Diosan banami cuaiquin, aín sináncësa oquinshi ñu 'atima 'ati 'icën. ¹⁹ Usa unicamax ca an ënë nëtënxun aín cuëencësa oquin ñu 'atishi sináncë a 'icën. A unicaman ca uni raírimia nishnun quixun unicama sinanamia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma ca atux 'icën.

²⁰ Ën nuibacë xucéantu, ami catamëcë 'aish camina camabi nëtën aséabi Jesucristomi sinánti 'ain. Ami sináncëxun ca an mitsu sinánmiti 'icën, an sináncësaribi oquinmi sinánun. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx camina Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

²¹ Nucën Papa Diosan mitsu nuibacëx camina ami manutima camabi nëtën ax cuëencësabi oi 'iti 'ain. 'Ianan camina a nëtë anuan nuibaquin Nucën 'Ibu Jesucristonën utëcënquin aín nëtënnunu xënbua 'aínbi abë 'inun nu 'imiti, a caínti 'ain.

²² Caíanan camina —Nucën Papa Diosan bana ca aséabi 'icë —quixuan an sináncëma uni a 'ësëquin —usa ca —quixun upí oquin sinánmiti 'ain. ²³ Uni raírinëxa aín ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'icëbi camina amia sinánun 'aquinti 'ain, tsinuaxa xarátí 'icëbi uni bicësaribi oquin. Usaribi oquin camina uni raíriribi nuibaquin upí 'inun 'aquinquinbi axa 'atima 'icësaribi 'itin rabanan bërúinra oti 'ain, ax 'aisama cupía, aín chupáxbi chuaíracësa 'icë timacësa oquin aín 'ucha timaquin.

Ashiquiana, Nucën Papa Dios rabinun ca

²⁴ An ñu 'atima 'axúnmami 'anun mitsu bërúanan an iscëxmi upí 'aish cuëëni aín nëtënu abë 'inun mitsu 'imiti, ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ²⁵ Axëshi Nucën Papa Dios 'ixun Nucën 'Ibu Jesucristo cupí nu ainan 'inun iémicë, ax ca cushiira 'ianan upíira 'aish 'Apuira 'icën. Ax uisa ñubi uniocëma pan 'aish usabi 'iá 'aish ca ax usabi 'ia. Usabi ca ax 'icën. Ashi, Judas.

Apocalipsis

1 Nucèn Papa Diosan ca ènè quiricanu cuèñeocè ñucama Jesucristo ismiaxa, xèñibuiracèma 'aínshi ca èsai 'iti 'icè quixuan aín unicama isminun. Nucèn Papa Diosan a ismicè ñucama aín unicaman 'unánun ca Jesucristonèn aín ángel achúshi Juan isminun xuxa. ²Xucèxuan ismicèxun ca Juanèn uisa ñu cara isaxa quixun cèmèquinma a ñucama cuèñeoxa. Usaquin ca Juanèn Nucèn Papa Dios quicèsabi oquian Jesucristonèn a ismianan a ñuiquin cacè banacama cuèñeoxa.

³Anun cuèñeò banacama quicèsabi oi 'iti nètè ca xèñibuiracèma 'aínshi uti 'icèn. A nètèn ca an ènè bana iscè unicama 'imainun an uni itsían ñuia cuacè unicama 'imainun a bana cuaquin —asérabi ca usaía quicèsabi oi 'iti 'icè —quixun sinánquin a bana quicèsabi oquin 'acè unicama cuèñinra cuèenti 'icèn.

Axa məcèn achúshi 'imainun rabé èmanuax Jesucristomi catamècè unicama Juanèn quirica cuèñeoxuan

⁴Èx Juan 'ixun cana Asia menu 'icè məcèn achúshi 'imainun rabé èmanuax timécè axa Jesucristomi catamècè unicama, mitsu èsaquin cain: Nucèn Papa Dios axa usabi 'iá 'aish usabi 'icè, an nuibaquin 'aquincèxmi mitsux chuámarua bucuti cana cuèñin. Cuèèanan cana anua Nucèn Papa Dios 'icè aín Bèru Ñunshin Upí anribi aín bana upí oquin cuanun 'aquianan, a bana quicèsabi oi 'inun 'aquincèxmi mitsux chuámarua bucuti cuèñin. ⁵An uisaira cara Nucèn Papa Dios 'icè quixun uni 'unánmicè, Jesucristonènrìbia nuibaquin 'aquincèxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuèñin. Ax utècèncèbè aín unicamaxribi bama 'aíshbi baísquinun, ca ax pain bamatancèx baísquiacèxa. Ax ca ènè nètènu 'icè 'apucaman 'apu a 'icèn. An ca nu nuibanan nun 'ucha cupí aín imi 'apati bama 'ixun nun 'uchacama tèreanan, ⁶nuxnu ainan 'aish ax 'Apu 'ain nuxribi 'apu 'inun nu 'imianan, nux sacerdote an uni itsi a ñucáxuncè 'ixun aín Papa Dios rabinun nu 'imiaxa. A ca camabi unin rabiquin —mixèshi cushi 'aish camina mixira cèñútimo 'Apu 'in —quixun caquin rabiti 'icèn. Usaquin ca 'ati 'icèn.

⁷Ca is, Cristo, ax ca naí cuin mèu bèbacuatsini unuxun 'aia. Aia ca camabi unicaman isti 'icèn, an manè xètocèn taro, acamánbi ca aia isti 'icèn. Ax ucèbè ca camabi menu 'icè unicama ami sináncèma 'aish masá nu-ituti inti 'icèn. Asérabi ca usai 'iti 'icèn. ⁸Nucèn 'Ibu Dios, axa usabi 'iá 'aish usabi 'icè, ax ca cushiira 'aish,

uisa cushi cara, aín cushibètanbi sènénmaira 'icèn. Usa 'aish ca ax èsai quia:

—'Èx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacèn, usa 'aish cana ènè menu 'icè ñucama cèñúcèbè usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana "A" 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana "Z" asaribi 'ain.

Upíira 'aish cushiira 'icèa Cristo Juanèn isa

⁹Èx Juan 'aish cana mitsúxmi 'icèsaribiti Jesúsnan 'aish mitsun xucénsa 'ain. Mitsúxmi 'icèsaribiti cana Jesucristonan cupí, unin 'atimocè 'aíshbi asérabi Nucèn Papa Diosan uni 'ain. Mitsu 'acèsaribi oquian an cushiocèxun cana uisa ñu cara 'icèbèbi bènèquin ami catamèti èniman. Usa 'ixun Nucèn Papa Diosan bana ñuixuanan, Jesús ñui quicè banaribi uni ñuixuncè cupí cana Patmos cacè nasínu sipuacèsa 'inun unin èncè 'ain. ¹⁰Anun Nucèn 'Ibu Dios rabiti nètèn 'èx ami sinánquin cana 'uxúnmabi namácèsa oquin, 'è caxucüaxa manè banañu banocèxa banacèsari munuma banaia cuan. ¹¹Banai èsai quia cana cuan:

—'Èx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacèn, usa 'aish cana ènè menu 'icè ñucama cèñúcèbè usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana "A" 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana "Z" asaribi 'ain. Ènuxunmi min iscè ñucama ñuiquin camina quiricanu cuèñeoti 'ain. Cuèñeotancèxun camina axa 'èmi sinani 'èmi catamècè unicama, məcèn achúshi 'imainun rabé èmanu 'icè, acamami cuèñeocè quirica buánmiti 'ain, Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea, a èmacamanu 'icè unicama a.

¹²Banaia cuati, uin cara 'è usaquin caia quixun istisa tani cana cuainacèan. ¹³Cuainacèquin cana məcèn achúshi 'imainun rabé anu lamparín nanti curi 'acè isan. Anu lamparín nanti curi 'acè achúshi achúshi sètécè, acama nèbétsinua cana uni achúshi isan. Ax ca uni 'aíshbi Jesús 'iaxa. Aín taria chaxcé 'imainun ca anúan shitècèrèquicè ax curi 'acè 'iaxa. ¹⁴A uni ca aín maxcánu 'icè aín bu uxua 'aish carnero rani uxuira iscèsa 'ianan matsi uxuira iscèsaribi 'iaxa. 'Ianan ca ax cushiira 'aish aín bèru rabé tsi rèquirucè ènxáira iscèsa 'iaxa. ¹⁵Aín taèx ca cashtá manéxa niba nibaquicè 'aish ichúcèsa 'iaxa. 'Imainun ca aín banax baca xuqui cushínra banaruia cuacèsa 'iaxa. ¹⁶Aín məcèn mèqueunèn məcèn achúshi 'imainun rabé 'ispa tuánan aín cuèbínuax machítusa manè xètocè, amo rabébi cuèñucè 'aish, chiquitia cana isan. Isanan cana aín bémánanèxa barin cushínra pècacèsaribiti pèquia isan.

¹⁷ Usa isi cana racuëtan bamai a tanáin nipacëan. Nipacëtia ca aín mecën mëqueunën ramëquin 'ë caxa: —Racuëaxma ca 'it. 'Ëx cana ñu 'aíma pan 'ain 'iacën. Usa 'aish cana camabi ñu cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. ¹⁸ 'Ëx cana axa bamatimoí tsócé a 'ain. Bamatancëx baísquia 'aish cana bamatëcëntimoí tsotin. Ui unicamax cara uiti nëtën tsóti 'icë, uisa nëtën cara bamati 'icë quixun cana 'ën mëníoín. Bamatancëx cara aín 'ucha cupí anu-ax uni tëmëracë anu cuanti 'icë, cara anua aín 'ucha tërécë uni 'icë anu cuanti 'icë quixun cana mëníoín. ¹⁹ A min iscë ñucama 'imainun a min isti ñucama, aca-ma camina usai ca 'ia quixun ñuianan usai ca 'icëma 'aíshbi ñu 'iti 'icë quixun cuënëoti 'ain. ²⁰ 'Isa mecën achúshi 'imainun rabémi 'ën mecën mëquenua iscë, 'imainun anu lamparín nanti mecën achúshi 'imainun rabémi iscë, ax cara uisa 'icë quixun 'unánquinmabi camina ésa ca quixun 'unánti 'ain, anu lamparín nanti-cama ax ca a mecën achúshi 'imainun rabé émanuaxa 'ëmi catamëti unicama 'unántioquin nancë 'icën. 'Imainun ca mecën achúshi 'imainun rabé 'ispa ami iscë, ax a émacamanuxun an Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixunquin 'unánmicë a unicama anun 'unántiocë 'icën.

Efesonu 'icë unicama quirica buánmia

2 Catancëxun ca ésaquinribi 'ë caxa: —An axa Efesonuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ésoquin cuënëoti 'ain: An aín mecën mëqueu 'icë anun mecën achúshi 'imainun rabé 'ispa tuíncë 'ianan axa mecën achúshi 'imainun rabé anu lamparín nanti nëbétsi nicë, Jesús, an ca anuaxa timécë unicamami ésaquin a caxúnun quixun mi caia: ² Mitsúnmi ñu 'acë-cama cana 'unanin, chiquíshquinma camina ñu upí 'ain. Uisa ñu cara 'icëbëtanbi camina 'ëmi sinánti éncë-ma 'ain. An ñu 'aisama 'acë unicama timaquin camina an 'acésaribi oquin 'aiman. Usai 'iquin camina uni raíri axa —'ë ca Nucën Papa Diosan aín bana unicama ñuix-unun 'imía —quicë, ax cara asérabia Nucën Papa Diosan usoquin 'imicë 'icë quixun 'unánuxun isquinbi camina atúxbia cëmëi quia isan. ³ Usai tëmëraquinbi camina mitsun 'ëmi sinánti éncëma 'ain. 'Ënan 'icë cupí unin 'atimocëxunbi camina énquinma 'ëmi sinánquin 'ëx cuëncësabi oquin 'an. ⁴ Mitsúxmi usa 'icëbi cana ésaquin mitsu cain, mitsux camina 'ëmi catamëtabati 'itsaira 'ëmi sináncën. Usai 'iá 'aíshbi camina bërí usai 'ima. ⁵ Usa 'ain camina uisairai caramina 'ëmi sináncë quixun sinani usai 'ëmi sinántëcënx 'ëmi sinanatëcënti 'ain. Usai 'ëmi sinanaquin camina mitsúnmi 'ëmi sinánquin 'ëx cuëncësabi oquin 'ásabi oquin 'atëcënti 'ain. Usai mitsux 'ëmi sinanacëbëtanma cana a anu lamparín nanti mitsu 'unántioquin nancë, a raíri 'ura 'inun nanti 'ain. ⁶ Mitsúnmi bëráma 'iásaribiti 'ëmi sináncëma 'aínbi cana 'unanin, 'ëx 'icésaribiti camina nicolaítas cacë unicaman ñu 'atima 'acë cuëniman. ⁷ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'in-

áncë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti éncëma uni, a cana Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë i, aín bimi a cüax bamatima, a cunun 'inánti 'ain.

Esmiranu 'icë unicama quirica buánmia

⁸ Usaquin catancëxun ca ésaquinribi cuënëonun 'ë caxa: —An axa Esmiranuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ésoquin cuënëoti 'ain: Axa ñu 'aíma pan 'ain 'iá 'aish camabi ñu cëñúcëbë usabi 'iti, axa bamaxbi bamatëcëntimoí baísquicë, Jesús, an ca ésaquin mi caia: ⁹ Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin. 'Ën cana 'unanin, mitsux 'ëmi catamëcë cupí camina tëmëranan ñuñuma unisa 'ain. Ñuñuma 'aíshbi camina 'ën nëtënu 'ëbë 'aish ñuñu unicamax 'icësamaira oi anu 'icë ñuñu 'aish cuëinra cuënti 'ain. Ésaquin cana 'unanin, bëtsi bëtsi uni, —nux cananuna judíos uni 'ai —quibi judíosma 'aish, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën unishi 'ixun ca 'atimati banaquin mitsu ñuia. ¹⁰ Unían bëtsi bëtsi oquin 'atimocëxbi camina racuëtima 'ain. Ñunshin 'atimanën 'amicëxun ca raíri unin mitsu sipuati 'icën, caramina 'ëmi sinánti énti 'ai quixun isnuxun. Mecën rabé nëtën camina paë tani tëmëratí 'ain. Uisai cara ñu 'icëbëtanbi camina anúnmi mitsux bamati nëtë utá-mainun 'ëmi sinánti éntima 'ain. Usáimi 'ia cana mitsu 'ën nëtënuaxmi nëtëtimoí 'ëbë cuënnun 'imiti 'ain. ¹¹ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'in-áncë bana ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti éncëma uni, ax ca bama 'aíshbi baísquitancë Nucën Papa Diosan nëtënu bamatëcëntimoí 'iti 'icën. A unicamax ca anu axa 'ëmi catamëcëma unicama bamatëcëncësa 'iti anu 'itima 'icën.

Pérgamonu 'icë unicama quirica buánmia

¹² Usaquin catancëxun ca ésaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa: —An axa Pérgamonuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ésoquin cuënëoti 'ain: Axa machitusa manë xëtocë amo rabébi cuëncëñu an ca ésaquin mi caia: ¹³ 'Ën cana 'unanin, anumi mitsux 'icë anu ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, ax cushi 'icën. Anu 'icë unicama an sinánmicëxun 'atima ñu 'acëbëtanbi camina mitsun 'ëmi sinánti éncëma 'ain. Micama achúshi, Antipas cacë, ax 'ëmi sinánti éncëma 'ixun 'ë ñuiquin bana ñuixuncë cupía axa 'ëmi sináncëma unicaman 'acéxa bamacëbëtanbi camina mitsun 'ëmi sinánti éncëma 'ain. ¹⁴ Mitsúxmi usa 'icëbi cana ésaquin mitsu cain: Mica-ma raírinën camina unían Balaanën cacëxun 'atima ñu 'ásaribi oquin 'ain. Balaanën ca an Israel unicama ñusmoisa tancë capitán, Balac cacë, a ésaquin cacëxa: Min menu 'icë bënëñuma xanucama camina Israel uni

parania atubë 'inun cati 'ain. Usai abë 'iquin ca ax isa dios 'icë quixuan min unicaman rabiçë ñu a rabiqian ñu pinun 'imiti 'icën. Balaanëan usoquin sinánmia 'aían usaribi oquin axa mitsubë 'icë uni raírinënribi sinánmicëxun camina mitsu raírinën usaribi oquin ñu 'atima 'ain. ¹⁵ 'Imainun camina micama rarírinën nicolaítas cacë unicaman 'unánmicësaribi oquin 'ati èin-sama tanin, atúan a 'unánmicë bana 'èx cuëncëbëtan-mabi. ¹⁶ Usaquin 'aquinbi camina sinanaquin acama ènti 'ain. Usaquinmi èncëbëtanma cana xëñibuiracëma 'aínshi mitsunu cuanquin, manë xëtocë 'èn cuëbínuax chíquícë, anun usa unicama 'atimoti 'ain.

¹⁷ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'èmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'in-áncë bana, ènë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'èmi catamëquin 'èx cuëncësabi oi 'iti èncëma unicama cana anúan masá nuitutíma upitax 'iti a 'inánti 'ain. Bërámá Nucën Papa Diosan camabi nètën maná cacë piti judíos unicama 'inánsaribi oquin cana maná, 'èn nètënu unecë, a unicama 'inánti 'ain. 'Inánan cana maxax uxua, a unicama achúshi achúshi, anu aín anë itsi cuëncëcë, a 'inánti 'ain. Uni itsían 'uaniamabi ca acama achúshi achúshinënshi aín anë 'unánti 'icën.

Tiatíranu 'icë unicama quirica buánmia

¹⁸ Usaquin catancëxun ca èsaquinribi cuëncëonun Jesusan 'è caxa:

—An axa Tiatíranuax 'èmi catamëcë unicama 'è ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina èso-quin cuëncëoti 'ain: Nucën Papa Diosan Bëchicë, axa cushiira 'aish aín bëru rabé tsi rëquirucë ènxáira iscësa 'ianan aín taëx cashtá manéxa niba nibaquicë 'aish ichúcësa, an ca èsaquin mi caia: ¹⁹ Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin, camina 'èmi catamëti bëtsibë nuibanani 'èx cuëncësabi oi 'in. Uisai cara ñu 'icëbëtanbi camina 'èmi sinánti èncëma 'ain. 'Èmi catamëtabaquinmi 'acësamaira oquin camina bërí mitsun 'èx cuëncësabi oquin ñu 'ain.

²⁰ Mitsúxmi usa 'icëbi cana èsaquin mitsu cain. Bërámá ca Jezabal ax 'atima xanu 'aíshbi judíos unicaman 'apu 'iacëxa. Usaribi oquin ca micamáxmi timécëbëtan achúshi xanu 'atimanën bana ñuixunia. An isa Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia quiquinbi ca axa 'èmi sináncë unicama parania. Paránquin ca aín xanuma 'aínbia uni xanu itsibë 'iti ca asábi 'icë quixun 'unánmianan ñu ax isa dios 'icë quixuan unin cacë a rabiqian ñuina rëcë piti isa asábi 'icë quixun unicama 'unánmia. An usaquin 'atima ñu 'anun uni 'unánmiabi camina isëshitin. ²¹ Axa usai 'iabi cana usa ñu ènía 'èmi sinánun caían. Caíncëxunbi ca èmi catamëquin sinanaquin aín ñu 'atima 'acë èncëma 'icën. ²² An a xanúan 'unánmicësa oquin 'acë unicaman usai 'iti èncëma 'ain cana anua 'uxcë anubia 'inun a xanu 'in-sínmiti 'ain. 'Anan cana axa a xanubë 'icë unicamaribi 'aisamairaia tëmëranun 'imiti 'ain. ²³ 'Anan cana a xanun 'unánmicë 'ixuan an 'atima ñu 'acë unicamaribi aín tuása 'icë acama bamamiti 'ain. 'Èn usaquin 'acëbëtan

ca camabi èmanu 'icë axa 'èmi catamëcë unicaman 'unánti 'icën, 'èn cana camabi unían sináncë ñu 'unanin, uisaquin cara aín nuitu mëu sinania quixun-ribi cana 'unanin. 'Unánquin cana an upí oquin sinán-quin ñu 'acë uni axa upitax 'inun 'imianan, an 'atima ñu 'acë uni a aín 'ucha cupí uisoquin carana 'ati 'ai uso-quin 'ati 'ain.

²⁴ 'Itsa uníxa usai 'icëbëtanbi camina Tiatíranu 'icë mitsu raírinën aín bana ca cëmë 'icë quixun 'unánquin a xanun bana cuacëma 'ain. Bëtsi bëtsi uníxa, nun cananuna mitsun 'unáncëma ñu, ñunshin 'atimanën 'apúan nu 'unánmicë, a mitsu 'unánmiti 'ai quiabi camina a 'unántisama tan. Mitsúxmi usai 'iti ca asábi 'icën. Usaíbi camina 'iti 'ain. Bëtsi ñumi 'anun cana mitsu caiman. ²⁵ 'Èx utëcëntámainun camina usabii 'iti 'ain.

²⁶ Axa aín bamati nètë utámainun 'èmi catamëquin 'èx cuëncësabi oi 'iti èncëma uni, acama cana 'èx utëcënquin aín cushi 'ixun camabi menu 'icë unicaman aín bana cuaquin aín quicësabi oquin 'anun 'aminun 'imiti 'ain. ²⁷ 'Èn Papa Diosan aín cushi 'è 'ináncësabi oquin cana a unicama 'èn cushi 'inánquin unían aín bana cuanun 'imiti 'ain. 'Èn usaquin 'imicëxun ca atun, camabi unían aín bana cuanun 'imiti 'icën, uni itsían uni itsi aín bana cuanun quixun aín manë xo tuínxun racuëcësaribi oquin. ²⁸ Pëcaracëbëtan ca 'isponën pë-caia. A 'ispon cana axa 'èmi catamëquin 'èx cuëncësabi oi 'iti èncëma unicama 'inánti 'ain. ²⁹ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'èmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ènë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën.

Sardisnu 'icë unicama quirica buánmia

3 Usaquin catancëxun ca èsaquinribi cuëncëonun Jesusan 'è caxa:

—An axa Sardisnuax 'èmi catamëcë unicama 'è ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina èso-quin cuëncëoti 'ain: Axa Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ianan an aín mëcënan 'ispa mëcën achúshi 'imainun rabé tuíncë, an ca èsaquin mi caia:

—Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin. Unin ca mitsux camina Nucën Papa Diosbë upí 'ai quixun ñuia. Ñuicëxbi camina usama 'aish bamacë unisa 'ain. ² Mitsux axa 'uxcë unisa 'aíshbi camina bësucësa 'iti 'ain. 'Èn iscëxun ca mitsúnmi 'acë ñucama 'èn Papa Diosan upí isima. Usa 'ain camina mitsúnmi bërí 'acë ñu axribia an iscëx 'aisama 'itin rabanan, upí oquin sinánquin ax cuëncësabi oquin 'ati 'ain. ³ Usoquin 'aquin camina mitsua 'èn sinánmicëxun 'èn unicaman ñuixuncë bana a sinánti 'ain. A sinánquin camina a bana quicësabi oquin 'anan sinanaquin mitsun ñu 'atima 'acëcama ènti 'ain. Usai 'icëbëma cana an ñu mëcamacë uníxa, unin sináncëbëmabi ucësaribicuatsini, 'èx mitsun 'unáncëma nètën uisoquin carana 'ati 'ai usoquin mitsun 'ai uti 'ain. ⁴ Mitsúnmi 'èx cuëncëma ñu 'acë aínbi ca Sardisnu 'icë uni 'itsamashinën ñu 'aisama 'acëma 'icën. Usa 'aish ca aín nuitu upí 'ain chupa uxua pañucësa 'aish 'èbë niti 'icën. ⁵ Axa 'èmi catamëquin 'èx cuëncësabi oi 'iti èncëma unicama atux ca usoquin

chupa uxua pañucë 'iti 'icën. A unicaman anë cana 'ën quiricana tērēntima 'ain. Tērēnquinma cana acama achúshi achúshi ñuiquin —ax ca 'ënan 'aish xēnibua 'aínbi 'ëbë 'iti 'icë —quixun 'ën Papa Dios 'imainun aín ángelcama cati 'ain. ⁶ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunēnbi sinánquin upí oquin cuati 'icën.

Filadelfianu 'icë unicama quirica buánmia

⁷ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuēñonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Filadelfianuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuēñoti 'ain: A aín chaitiocë David 'iásaribi 'Apu 'inun Nucën Papa Diosan 'imicë, Jesús, axa 'uchañuma 'aish aín bana asérabi 'ice, ax ca an xëcuë bërúancë unisaribi 'icën. An xëcuë bërúancë 'ixuan an xëocaia ca uinu 'icë unínbi xëcuë xëputima 'icën. 'Imainun ca an xëpuia uinu 'icë unínbi xëcuë xëocati-ma 'icën. Usaribi oquin ca ui unix cara ainan 'iti 'icë, ui unin cara aín bana unicama ñuixunti 'icë, acama ainshi mēñoia. Usoquian an mēñocë 'ain ca uinu 'icë unínbi —usama ca —catima 'icën. Ax usa 'ixun ca ësaquin mi caia: ⁸ Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin. 'Ën cana 'unanin, mitsux 'itsairama 'ixunbi camina 'ën bana quicësabi oquin 'anan, 'ëx cana Cristonanma 'ai quiax quicëma 'ain. Usa 'icë cana anun atsínti xëcuēn at-síncësa 'inun 'ën bana unicama ñuixunun mitsu 'imian. Usoquin 'imia ca ui unínbi mitsúnmi usoquin 'axunma 'anun mitsu 'imitima 'icën. ⁹ Usa 'ain cana ñunshin 'atimanēn 'apun sinánmicë unicama axa, 'ëx cana asérabi judío uni 'ai quibi cēmēi 'ëmi sináncëma unicama a mitsun bana cuatia mitsumi sinánun 'imiti 'ain. 'Imicëxun ca 'unánti 'icën, 'ën cana asérabi mitsu nuibati quixun. ¹⁰ Mitsun camina uisa ñu cara 'icëbëtanbi 'ëmi catamëanan 'ën bana quicësabi oquin 'ati 'encëma 'ain. Usaími 'icë cupí cana anúan unicama paë tani tēmëratí nētëa ucëbëmi tēmëraxma 'inun mitsu 'imiti 'ain.

¹¹ Xēnibucëma 'aínshi cana utécēnti 'ain. 'Ëx umainun min 'acësabi oquin 'ëmi sinánti ënquinma 'ën mitsu cacë bana 'acë 'aish camina 'ëbë 'ën nētënu 'i cuēnti 'ain. Usaí 'imi 'iti cupí camina unían mitsu sinanaminun 'amitima 'ain. ¹² Axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuēñcësabi oi 'iti 'encëma unicama, a cana anua Nucën Papa Dios 'icë anubia nētétimoi 'inun 'imiti 'ain. Anuaxa chiquímoquin ca Nucën Papa Diosan 'imiti 'icën. 'Ën Papa Diosan anëbi cana a unicamanu cuēñoti 'ain. Cuēñonnan cana anu Nucën Papa Dios 'iti Jerusalén ió, axa naínuax ubúti, aín anëribi 'anan cana 'ën anë ióribi atunu cuēñoti 'ain. ¹³ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunēnbi sinánquin upí oquin cuati 'icën.

Laodiceanu 'icë unicama quirica buánmia

¹⁴ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuēñonun Jesusan 'ë caxa:

—Axa Laodiceanuax 'ëmi catamëcë unicama an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë, a buánminuxun camina ësoquin cuēñoti 'ain: Ax upíra upí 'ixuan uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun paránquinma uni 'unánmicë, an Nucën Papa Diosbëtan camabi ñu unio, an ca ësaquin mi caia: ¹⁵ 'Ën cana usaími mitsux 'icë acama 'unanin. Usa 'ixun cana 'ën 'unanin, mitsúnmi upí oquin sinánxun ax cuēñcësabi oquinra Nucën Papa Dios 'axuniama. Usa 'ixun camina mitsun sinanin, mitsúxbi usai 'ia isquin sapi isa Nucën Papa Diosan upí oquin sinania quixun. Usa 'aish camina mitsux an Nucën Papa Diosan bana cuacë unicama 'icësaí 'iman. Usa 'aish camina a Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicama 'icësaíribi 'iman. Usa 'ain cana cuēñin, mitsux an aséabiira Nucën Papa Diosan bana cuacë 'iti. Usai 'icëma 'ixun, mitsun 'aisama ñu 'acë 'ixun, —'aisama ñu 'acë cupí cana ainanma 'ai —quixun 'unáncë 'iti cana cuēñin. ¹⁶ Usoquinmi mitsun aséabiira 'ën bana 'acëma 'aish camina 'unpax 'itsístanisa 'ain. 'Ënëx ca 'ësa 'icën. 'Unpax matsi xëati ca asábi 'icën, 'unpax 'itsísocëribi xëati ca asábi 'icën. Usa 'aínbi ca uni 'unpax 'itsístanishi xëax anábuisa tanti 'icën. Usaribi cana mitsu isin. Mitsúxmi asábitanishi 'iti cana cuēñiman. Unían 'unpax 'itsístanishi xëax aín picë anáquin chiquíncësaribi oquin cana 'ëbë 'iáxma 'inun mitsu chiquínti 'ain. ¹⁷ Mitsux camina quin, 'ëx cana asábi 'ain, ñuñu 'aish cana cha 'ain, uisa ñu carana cuēñi, a cana bitsin. Mitsux ënë nētënu 'icë ñuñu 'aishbi camina Nucën Papa Diosan iscëx ñuumasa 'ianan bëxuñusa 'ianan chupañumasa 'ain. ¹⁸ Mitsúxmi usai 'inúnma cana mitsu 'ësëquin ësaquin cain: Curi manë ax ca 'itsísirocëx aín chuacama nētëtia. Nētëcëbë ca aín upíshi bërutia. Usaribi oquin aséabi mitsun nuitu upí 'inun 'ën mitsu 'iminun camina 'ë ñucáti 'ain. Mitsun 'atima ñu 'acëcama tērēncë 'ianan 'ëmi sinánquin ñu upí 'acë 'aish chupa uxua pañucësa 'inun 'ën mitsu 'iminun camina 'ë ñucáti 'ain. Mitsun uisa ñu 'ati cara 'atima 'icë, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'aish bëxuñu unisa 'ixunbi, acama mitsu 'unánminun camina 'ë ñucáti 'ain. ¹⁹ Uicama carana nuibatin, acama cana ñu 'atima 'atëcënxunma 'anun 'ësëanan uisoquin carana 'ati 'ai usoquin 'ain. Usoquin 'ën 'acëxmashi camina sinanati 'ëx cuēñcësabi oi aséabi 'iti 'ain. ²⁰ 'Ënëx ca 'ësa 'icën. Bëtsi uni isi cuanxun ca unin aín xëpúti taxcaquin a xëocaxunun quixun caia. An aín xëpúti taxcaquin uni itsi cuēncë uni usaribi cana 'ëx 'ain. A unisaribi 'ixun cana ui unin cara 'ëmi sinánquin 'ëx abë 'inun 'ë caia a uninibë 'iti 'ain. Usai 'iquin cana unían abëtan piquin uni itsi 'unáncësaribi oquian 'ë 'unánun a uni 'imiti 'ain. ²¹ 'Anan cana axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuēñcësabi oi 'iti 'encëma unicamax 'ëbë 'apu 'inun 'imiti 'ain, 'ëx tēmëraibi ax cuēñcësabi oi 'iti 'encëma 'icëa 'ën Papan 'ë abë 'apu 'inun 'imicësaribi oquin. ²² An cuaisa tancë

unicaman ca axa 'èmi catamècè unicama Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan 'inàncè bana, ènè aín nu-itunènbi sinánquin upí oquin cuati 'icèn.

Aín nètènuxun Nucèn Papa Dios rabiti bana

4 A ñucama pain cuatancèxun cana xècuè xèo-cacèsa 'inuan naí panárabècè isan. Isquin cana anun paían 'è cacè bana axa manè banañu banocéxa banacèsari banaia cuatècèan, èsai qui:

—Ènu ca 'irui ut, mixmi aia cana uisa ñucama cara 'iti 'icè quixun mi ismiti 'ain.

² Cacèxunshi Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan 'imicèxun cana 'uxúnmbi namácèsa oquin naicamè'èonua anu tsóti upíira upí anu 'Apuira tsóti, a isan. Isanan cana axa anu tsócè Nucèn Papa Dios aribi isan. ³ Axa anu tsócè ax ca upíira upí 'iaxa, maxax nibá upíira upí, paxa 'aíshbi tunántani, jaspe cacè, a iscèsa 'ianan bètsi maxax ushíantani, cornalina cacè, a iscèsaribi ca aín ichúcè 'iaxa. Anu ax tsócè a nèbét-sioracè ca nónbai upíira upí, maxax ñu paxa iscèsa, esmeralda cacè, axa ichutia iscèsa 'iaxa. ⁴ Anu ax tsócè aribi nèbét-sioracè ca məcèn rabé 'imainun taè rabé 'imainun rabé 'imainun rabé anu tsóti itsi 'iaxa. Axa a anu tsótinu tsócècamax ca məcèn rabé 'imainun taè rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacècè unicama 'iaxa. Acamax ca aín chupa uxua 'ianan curi 'acè mañuti mañucè 'iaxa. ⁵ Anu tsóti upíira upí anuaxa caná mèriti banaia cana cuan. Cuanan cana anuaxribia bètsi ñuribi sharatia cuan. Anu Nucèn Papa Dios 'icè aín bəmánoncúa, cana məcèn achúshi 'imainun rabé i təcènu nanxun bimicéxa 'apú rėquirucėsaria rėquiruia isan. Isquin cana anu ca Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upí 'icè quixun 'unan. ⁶ Anua Nucèn Papa Dios 'icè a bəmánon ca parúnppa upí, bėxnan bėxnánquicè iscèsa 'afshbi 'unpáxma 'iaxa.

Anua Nucèn Papa Dios 'icè a nèbét-si 'ianan a nèbét-sioracè ca 'itsaira bėruñu rabé 'imainun rabé ñu, axa bamatimoi tsócè, axribi 'iaxa. Aín bəmánon 'itsaira bėruñu 'ianan ca aín caxumiribi a ñu 'itsaira bėruñu 'iaxa. ⁷ A ñu achúshi ca paru 'inúansa 'iaxa, bėtsix ca vaca bėnėsa 'iaxa, bėtsix ca unin bəmánan iscèsa 'iaxa, bėtsix ca tėtėcamė'ėo nuania iscèsa 'iaxa. ⁸ A ñucama achúshi achúshinėx ca anúan nuánti məcèn achúshi 'imainun achúshi pėchiñu 'iaxa. Aín bėrucamax ca ěman 'ianan 'ucė mėúribi 'iaxa. A ñux ca nėtėnbi imėbi nėtėtima Nucèn Papa Dios rabi ěsai quiaxa:

Nucèn Papa Dios, ax ca upíira upí, upíira upí upíira upí 'icèn. Aín cushix ca chaira 'aish bėtsi cushisama 'icèn. Ax ca usabi 'iá 'aish, usabi 'aish, usabi 'iti 'icèn.

⁹ Usaquian 'itsa bėruñu ñu an Nucèn Papa Dios, axa anu 'Apuira tsóti, anu 'ianan bamatimoi tsócè, a nėtėtmoquin rabianan —ca asábi 'icè —quixun cacėbėtan cacėbėtan, ¹⁰ ca məcèn rabé 'imainun taè rabé 'imainun rabé 'imainun rabé a caniacècè unicama an axa xėnibua 'aínbi bamatimoi tsócè Nucèn Papa Dios ami bėsui, rantin puruni tsóbuquin a rabiia. Rabiquin ca curi 'acè mañuti atúan mañucè Nucèn Papa Dios 'inán-

quin anua ax 'icè aín bəmánon nanquin rabiquin ěsaquin caia:

¹¹ Nucèn 'Ibu Dios, min camina camabi ñu unioçèn. Mix cuėęcėsabi oi ca 'iacėxa, mix cuėęcėsabi oquin camina min cushínbi camabi ñu ěnė menu 'icè 'imainun naínu 'icè ñuribi unioçèn. Usa 'aish camina camabi unicama 'imainun ángelcamanribi rabitisa 'ain.

Nucèn Papa Diosan tuíncè quirica 'imainun Carnero ñuicè bana

5 Axa anu tsócè Nucèn Papa Dios an aín məcèn mėquenėn tuíncè cana quirica taráncè isan. Iscèx ca aín namėnu cuėnėocè 'ianan aín caxunuribi cuėnėocè 'iaxa. A quirica aín namé istisama 'itánun upí oquin tacáshcacè 'aish ca anúan tacáshcacè ñu məcèn achúshi 'imainun rabé 'iaxa. ² A isanan cana achúshi ángel cushiira axa ěsai qui munuma banaia isan:

—¿Uínra cara ax bėtsibė sėnėnmaira 'ixun ěnė quiri-ca anúan tacáshcacè pėóshxun bacati 'ic?

³ Quicėbėbi ca an pėóshti 'aíma 'iaxa. Naínu 'icè ángelcama 'imainun menu 'icè unicama 'imainun anua bamacè unicama 'icè, anu 'icè unicama achúshinėxbi ca an a quirica bacanan isti 'aíma 'iaxa. ⁴ An bacanan uisai quicè cara quixun isti 'aíma 'imainuan an ami bėsuquin a quirica ñachati unibi 'aíma 'icè isi cana ini bėunan məcúan. ⁵ Usai bėunan məcútiabi ca a caniacècè unicama achúshinėn 'ė caxa:

—Camina ini bėunan məcútima 'ain. Ca is, Judatan rėbúnquicama achúshi, 'Inúan cacè, ax Davidnėn rėbúnquiribi 'icè, Jesús, ax bamáxbi baísquia 'aish camabi ñun 'ibuira, an ca a quirica taráncè bacaquin, anúan a tacáshcacėcama pėóshti 'icèn.

⁶ Usai quicėbėtan cana anua Nucèn Papa Dios 'icè, 'imainun anu axa 'itsa bėruñu rabé 'imainun rabé ñu axribia bamatimoi tsócè, 'imainun caniacècè unicama, acama nèbėtsia nicè, carnero 'icėsaribitia unin 'ucha cupí bama Cristo a isan. Ax ca unin 'ucha cupí carnero 'acėsa oquin 'aquian unin anu 'á aín namicama istisabi 'aish nicè 'iaxa. 'Ēn iscėx ca ax məcèn achúshi 'imainun rab'ė matúxcañu 'ianan məcèn achúshi 'imainun rabé bėruñu 'iaxa. Aín bėru məcèn achúshi 'imainun rabé ax ca aín Bèru Ñunshin Upí Nucèn Papa Diosan camabi menu 'icè unicamanu cuanun xucè a 'icèn. ⁷ Anu cuanquin ca Carnero 'icėsaribitia unin 'ucha cupí bama, an axa tsócè Nucèn Papa Dios aín məcèn mėqueua 'icè quirica a biaxa. ⁸ Bicėbė ca 'itsa bėruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócè, acama 'imainun məcèn rabé 'imainun taè rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacècè unicamaribi, Carnero 'icėsaribitia unin 'ucha cupí bama ami bėsucè 'aish a rabi rantin purúanxa. A caniacècè unicaman ca arpa cacè ñu a 'ai cuėėni cantati, a 'imainun curi 'acè manė xanpa anua sanutanun nėėnti tsėpasa ñu 'icè, acama tuíanxa. A xanpanuax cuin tėxėquianxa 'irucè, ax ca aín unicaman Nucèn Papa Dios rabianan ñucácè banacama a 'iaxa. ⁹ Carnero 'icėsaribitia unin 'ucha cupí bama, ami bėsuax ca cantati ió cantaxa, ěsai qui:

—Min camina bētsibē sēnēnmaira 'ixun a quirica anúan tacáshcacē pēóshxun bacati 'ain. Mix bamax baísqvia 'ixun camina nucama bētsi bētsi inibu, bētsi bētsi banan banacē, 'imainun camabi nētēnuax ucē, 'imainun bētsi bētsi 'apuñu unicama, Nucēn Papa Diosnan 'inun iēmian. ¹⁰ Iēmianan camina atu Nucēn Papa Diosbē 'apu 'inun 'imianan judíos sacerdotesa 'imiquin an Nucēn Papa Diosbē banaquin a rabicē 'imi-an. Usaquinmi 'imicēx ca mibē ēnē menu 'icē unicaman 'apusa 'iti 'ain.

¹¹ A cantati cuatancēxun isquin cana anu Nucēn Papa Dios 'icē a 'imainun anua 'itsa bēruñu ñu, axribia bamatimoi tsócē acama 'icē, 'imainun anua caniacēcē unicama 'icē, a nēbētsioratia 'aisamaira tupúntisama 'aish ángelcama munuma banaia cuan. ¹² Ésaí ca munuma banai quiaxa:

—Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ax ca bētsibē sēnēnmaira 'icēn. A unin 'acē, axa camabi unicaman 'apu 'ianan, camabi ñun 'ibu 'ianan, camabi ñu 'unáncē, 'ianan cushiira a ca camabi unicama 'imainun ángelcamanribi rabiti 'icēn. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacē banacama cuati 'icēn. Cuēenquin ca axribia cuēenun rabiti 'icēn.

¹³ Usai banaia cuanan cana Nucēn Papa Diosan unio ñucama, naínu 'icē ñucama, 'imainun menu 'icē 'imainun bacanu 'icē, anua bamacē unicama 'icē anu 'icē unicama, acamaxa munuma banai ésaí quia cuan:

Ax anu tsócē Nucēn Papa Dios, a 'imainun Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, aribi ca camaxunbi cuēenquin axribia cuēenun rabiti 'icēn. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacē bana cuati 'icēn. Ax cushiira 'aísha bētsi 'apusama 'icē ca camaxunbi xēnibua 'aínbi a rabiti 'icēn. Cuēenquin ca axribia cuēenun rabiti 'icēn.

¹⁴ Usaía cantaia ca 'itsa bēruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócē, acaman —usai ca 'iti 'icē —quixun caxa. Cacēbē rantin purúnquin ca a caniacēcē unicamanribi axa bamatimoi tsócē a rabiata.

Mēcēn achúshi 'imainun rabé anúan quirica tacáshcacē ñucama ñuicē bana

6 Usaquin istancēxun cana Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē mēcēn achúshi 'imainun rabé ñu a achúshi pēóshia isan. Pēóshcēbētan cana 'itsa bēruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócē, acama achúshinēxa caná banacēsari munuma banai —ca chiquiti ut —quia cuan. ² Quicēbētan isquin cana achúshi caballo uxua chiquitia isan. Axa a caballonu tsócē unin ca canti achúshi tuíanxa. Tuíanx uquin Nucēn Papa Diosan 'ináncēxun biquin, 'apúan mañucē mañuti mañutancēx ca axa ami nishcē unicama ñusmoi abē 'acananí cuanxa.

³ Usai 'icēbētan ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē ñu itsi pēóshaxa. Pēóshcēbētan cana 'itsa bēruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócē, acama it-síxa —ca chiquiti ut —quia cuatēcēan. ⁴ Quicēbē ca

bētsi caballo, ushían chēxēira, anuax chiquíaxa. Axa a caballonu tsócē uni an ca bētsibē bētsibē 'acánani cēñuanánun unicama 'iminuan, Nucēn Papa Diosan 'ináncēxun, aín manē masínbu biaxa.

⁵ Usai 'icēbētan ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē ñu itsi pēóshaxa. Pēóshcēbētan cana 'itsa bēruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócē, acama it-síxa —ca chiquiti ut —quia cuatēcēan. Cuaquin isquin cana caballo tunan chiquitia isan. 'Ēn iscēxun ca anu tsócē unin, piti ñua 'itsairama 'ain, anun ñu 'iē tupúnti tuíanxa. ⁶ Isquin cana 'itsa bēruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócē, acama nēbētsinuaxa banaia cuan, piti ñu cupíira 'aían ésaí quia:

—Achúshi nētēn ñu mēētancēxun bicē curíquinēn camina achúshi kiloishi trigo biti 'ain. A biquinma camina rabé 'imainun achúshi kilo cebada biti 'ain. Usa 'aínbi ca i bimín xēni 'imainun vinoribi aín cupí usabi 'iti 'icēn.

⁷ Usai 'icēbētan ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē ñu itsi pēóshaxa. Pēóshcēbētan cana 'itsa bēruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócē, acama it-síxa —ca chiquiti ut —quia cuatēcēan. ⁸ Cuaquin isquin cana bētsi caballo, curua, chiquitia isan. Axa anu tsócē uni aín anēx ca Bamati cacē 'iata. An Bamati cacē uni a nuibiancē, a unix ca Anua Uni Bamacē 'iti caquin anēcē a 'iata. A uni rabé ca, ēnē menu 'icē unicama 'aisamaira 'aísha nēbētsi, rabé 'imainun rabé oquin tēacēsa 'icēbia amo 'icē achúshi cēñunun Nucēn Papa Diosan 'imíaxa. Usaquin 'imicēxun ca a uni rabētan 'acananía 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'acēñuma 'aísha 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'insinan 'aisamaira uni bamanun 'imianan axa piánancē ñuinacan picéxa 'aisamaira uni bamanun 'imíaxa.

⁹ Usai 'icēbētan ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē ñu itsiribi pēóshaxa. Pēóshcēbētan cana Nucēn Papa Diosan bana cuanan, a banax ca asérabi 'icē quíax quicē cupí unin 'acéxa bama unicaman ñunshin, anuxun ñuina xaroti bucúncē maxax, a tēmúcüa isan. ¹⁰ A ñunshinax ca munuma banai quiaxa:

—Nucēn 'Ibu Dios, upíira upí 'aish 'uchañumaira 'ixun mix quicēsabi oquin 'acē 'icē, ¿uínsarainra caramina menu 'icē unicama, an nu 'a, a cupiti 'ain?

¹¹ Usai quia Nucēn Papa Diosan 'ináncēxun ca acama achúshi achúshinēn chupa uxua biaxa. 'Ináncēxuan bicēbēa ésoquin atu cai banaia cana cuan:

—Mitsu 'acēsaribi oquin axa Cristomi catamēcē raíri uniribi, unin 'aquin sēnéontamainun, camina caín-painti 'ain.

¹² Usai 'icēbētan ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē ñu itsiribi pēóshaxa. Pēóshcēbē ca mecama shaíquiata. Usai 'icēbē ca bari bēánquiata, chupa tunánsa 'inun. 'Imainun ca 'uxē imi iscēsa 'iata. ¹³ Usaía 'imainun ca suñúanēan bēcacéxa higos bimi paxa rēucucēsari 'ispa rēucüaxa. ¹⁴ Quirica taráncēsa 'inun taramēti ca

naicamë'ëo nētéaxa. 'Imainun ca aín bashicama 'imainun nasícama anua 'icënuax tacúaxa. ¹⁵ Usai 'icëbë ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicama, 'apucama 'imainun uni cushibubë ñuñu unicama, 'imainun capitáncama, 'imainun uni chacama, 'imainun an uni itsi ñu mëëxuncë unicama, 'imainun an uni itsi ñu mëëxuncëma unicama, a camáxbi racuëti matá me shimú 'icë quinicamanu 'ianan aín bashinu 'icë xaxu chacama nëbëtsi unéaxa. ¹⁶ Unéquin ca aín bashi 'imainun xaxu chacama caxa:

—A nētë anúan axa anu tsóti upíira upí, anu 'Apuira tsóti, anu tsócë Nucën Papa Dios a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an axa ami sináncëma unicamami nishquín castícanti nētë ca uaxa. Usa 'ain ca unicamax úixbi iétima 'icën. Usa 'ain ca nunu rurucubut, 'Apuira an nu isnúnma ca rurucubúquin nu unput. Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, axa nun 'ucha cupí numi nishcë, an nu castícanxunma 'anun ca nu unēt.

'Itsaira judíos unicamax Nucën Papa Diosnan 'aish 'unántiocë 'iá bana

7 Usaquin istancëxun cana rabé 'imainun rabé ángel isan. Achúshinëx ca aucúaxa bari urucë anu nicë 'iaxa. Bëtsix ca ami bari cuabúcë anu nicë 'iaxa. Bëtsíxa baca rëbumi 'imainun ca bëtsix baca tsipúmi 'iaxa. A ángelcaman ca suñun me bëcanan parún-papa bëcaisama oquin bëaranan iribi bëcaisama oquin bëaraxa. ² Usaquin bëaranan mecamacëñun anu 'icë ñucama, 'imainun parún-papacëñun anu 'icë ñucamaribi 'atimonun ca Nucën Papa Diosan a ángelcama aín cushi 'inánxa. Acama istancëxun cana bëtsi ángel aucúaxa bari urucë anuax aia isan. An ca uquin axa bamatimoi tsócë, Nucën Papa Diosan unicama, anun Cristonën anë 'imainun Nucën Papa Diosan anë aín bëmánanu cuënëoti ñu bëaxa. Usa 'ixun ca a ángelnën munuma cuëncëni banaquin rabé 'imainun rabé ángelcama a caxa: ³ —Nun an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë unicama 'unánti oquin atun bëmánancama cuënëocëma pan 'ain camina mecama 'imainun parún-papacama 'imainun icamaribi 'atimotima 'ain.

⁴ Catancëxun ca axa Nucën Papa Diosmi catamëcë unicama 'unánti oquin cuënëoxa, uiti cara cuënëocë 'icë quixun 'ën cuanun ca a ángel ësai quiaxa:

—A 'unánti oquin cuënëocë unicamax ca 'aisamaira, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) uni 'icën, atux ca Israelnën mëcën rabé 'imainun rabé bëchicëcaman rëbúnqui 'icën. ⁵ Doce mil ax ca Judatan rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Rubénën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Gadnën rëbúnqui 'icën. ⁶ 'Imainun ca doce mil Asernën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Neftalínën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Manasésnën rëbúnqui 'icën. ⁷ 'Imainun ca doce milribi Simeonën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Levitan rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Isacarnën rëbúnqui 'icën. ⁸ 'Imainun ca doce milribi Zabulonën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce

milribi Josénën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Benjaminën rëbúnqui 'icën.

Usai ca 'ën cuanun quiaxa.

'Aisamaira unían chupa uxua pañucë

⁹ Usaquin cuatancëxun cana unin tupúntisama, 'aisamaira uni isan. Acamax ca camabi menuax ucë 'aish bëtsi bëtsi unibu 'iaxa. Usa 'aish ca bëtsi bëtsi banan bananan anua Nucën Papa Dios, ax 'Apuira 'icë, a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aín bëmánon sëtécë 'iaxa. A camáxbi ca aín chupa uxua 'ianan xëbin pëchisa ñu pëchi tuíncë 'iaxa. ¹⁰ Usa 'aish ca camáxbi munuma banai quiaxa:

Anu 'Apuira tsóti, axa anu tsócë Nucën Papa Dios, an ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a cupí nun 'uchacama tërénquin xënbua 'ainbi ainan 'inun nu iémiaxa.

¹¹ A unicamaxa quicëbë ca camabi ángelcaman, anu 'Apuira tsóti anua Nucën Papa Dios 'icë, 'imainun mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama, 'imainun axa 'itsaira bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama nëbëtsioraxa. Nëbëtsioraquin ca anua ax 'icë anu-ax rantin puruni, meu bësuquin, Nucën Papa Dios rabi-axa. ¹² Rabiquin ca caxa:

Èsai ca 'iti 'icën. Mix cuëenun ca camabi unicama 'imainun ángelcamanribi mi rabiti 'icën. Camabi unicaman 'Apu 'ianan, camabi ñu 'unáncë 'icë cananuna —asábi ca —quiquin mi rabin. Min cushix ca chaira 'icën. Mixmi cëñútimoi usabi 'ia cananuna xënbua 'ainbi mi rabiti 'ain. Usaquin cananuna 'ati 'ain.

¹³ Nucën Papa Dios rabiçëbëtan ca aín anu tsótinu tsócë caniacëcë uni achúshinën 'ë ñucáxa:

—¿An chupa uxua pañucë unicama ënëx cara ui 'ic? ¿Uinuax cara uax?

¹⁴ Cacëxun cana can:

—'Ën cana 'unaniman. Min camina 'unanin.

Cacëxun ca 'ë caxa:

—'Ënë unicaman ca ami sináncë cupí 'aisamaira tëmëraquinbi Nucën Papa Diosmi catamëti ëncëma 'icën. Atux ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí aín imi 'apati bama, ami catamëti aín 'uchacama tërëncë 'aish aín nuitu upí 'aish chucacësa 'icën, aín chupa uxuira axa chuañumasa 'inun. ¹⁵ Usa 'aish ca anua Nucën Papa Dios 'icë anubi 'icën. Anuxun ca nëténbi, imëbi rabiquin, ax cuëencësabi oquin a ñu 'axunia. Usoia ca Nucën Papa Dios ax 'Apuira 'aish cushi 'ixun, acama ënquinma bërúanti 'icën. ¹⁶ Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ixun ca acamaxa nëtétimoi upitax tsónun bërúanti 'icën. An 'aracacë ñuina aín 'ibun upí oquin 'unpax 'amianan bërúancësaribi oquin ca an aín unicama bërúanti 'icën. An ca acama chuámarua tani cuëenun 'imiti 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosanribi atúxa iní masá nuitutia nëtémiti 'icën. Nëtémianan ca atúxa bëunan mëscutiabi aín bëun tërénti 'icën. Usa 'ain ca anu 'icë aín unicamax tëmëratëcënima, 'ianan 'acëñuma 'itëcënima, 'ianan shimatëcënima, 'ianan bari

cushin xarotëcëncëma 'ianan añu 'itsísbí tantëcëntima 'icën.

8 Usai a caniacëcë uni quicëbëtan cana Carnero 'icësaribítia unin 'ucha cupí bama, an anun quirica tacáshcacë itsí, ashiquin pëóshia isan. Pëóshcëbë ca banai sharatima nëtëishiaxa, media hora 'itámainun.

Mëcën achúshi 'imainun achúshi anun quirica tacásh-cacë ñu pëóshtancëxun ashiquin pëóshtëcëncëbëtan Juanën ñu isa

² Usaía 'icëbëtan cana mëcën achúshi 'imainun rabé ángel Nucën Papa Dios bëmánon nicë isan. Iscëxun ca Nucën Papa Diosan 'ináncëxun, a ángelcama achúshi achúshinën manë banañu biaxa. ³ Usa 'ain ca bëtsi ángelribi, aín curi xanpa tuíanx uax, anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'icë anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti, curi 'acëribi, a rapasu niracëaxa. Usai 'ia ca aín unicaman a rabianan ñucácë banacamabëa aín cuin tëxéquianx 'irutanuan nëënun Nucën Papa Diosan 'itsaira tsëpasa ñu a ángel 'inánxa. ⁴ Angelnëan tuíncë xanpa anuax ca sanu cuínbë, aín unicaman a rabianan ñucácë bana, ax anu Nucën Papa Dios 'icë anu cuaruaxa. ⁵ Usai 'icëbëtan ca ángelnën anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti, anua tsiu rëquirucë biquin, a xanpanu 'aruquin buácatancëxun menu niaxa. Nicëbëa caná mëríti banacëbë ca bëtsi ñuribi shará-mainun mecama shaíquiaxa.

Manë banañucama

⁶ Usai 'icëbëtan ca a ángelcama mëcën achúshi 'imainun rabé, an aín manë banañu banonuxun mëníoxa.

⁷ Achúshi ángelnën pain ca aín manë banañu banoxa. Banocëbë ca 'uí 'aíshbí matsiira 'aish iru, a 'imainun tsi rëquirucë, acamabë imi mëscúcë, acamax meu nicëx rëucüaxa. Rëucucëbë ca 'aisamaira 'aíshbí mecama nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbí amo 'icë achúshi nëëmëti nëtéaxa. Icamá 'imainun basi paxacamaribi nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbí, amo 'icë achúshi ca nëëmëaxa.

⁸ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banoxa. Usocëbë ca achúshi ñu chaira aín bashi nëëmëcësa 'icë nicëxa parúnpapanu nipacëcëbë parúnpapa chaira 'aíshbí nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbí amo 'icë achúshi imisa 'iixa. ⁹ Usai 'icëbë ca anu 'icë ñuinacama 'imainun anu 'icë manë nunticamaxribi, 'itsa 'aíshbí nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbí amo 'icë achúshi cëñuti nëtéaxa.

¹⁰ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banoxa. Banocëbë ca 'ispa chaira, bimicëxa taban rëquirucësa 'aish naínuax rëquícuaianx nipacëaxa. Usari 'i ca bacacamabëa xëxácama 'itsa 'aíshbí nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'ain, amo 'icë achúshinu nipacëaxa. ¹¹ A 'ispax ca Mucaira caquin anëcë 'iixa. Anu a 'ispa nipacëcë bacacamabë ca xëxá-

camaribi mucaxa. Usai 'ia mucacë cupí ca 'aisamaira uni bamaxa.

¹² Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banoxa. Banocëbë ca bari, 'uxë 'imainun 'ispacamaribi 'itsa 'aíshbí nëbétsi rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbí amo 'icë achúshi bënámëti pëquicëma 'icën. Usa 'ain ca nëtë 'imainun imëribi nëbétsi rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbí amo 'icë achúshi bari, 'uxë, 'ispacaman pëcacëma 'iixa.

¹³ Usacëbëtan istëcënquin cana ángel naínuax nuania isan. Nuania, munuma banai ësaí quia cana cuan: —Manë banañu rabé 'imainun rabé banocë 'aínbi ca rabé 'imainun achúshi ángelnënribia banocëbëtan, axa menu buccë unicaman masócë 'ixun 'aisamaira paë tanti 'icën. Achúshi banocëbë tëmëranan ca bëtsi banocëbëribi tëmëranan bëtsiribia banocëbë usaribiti tëmëratëcënti 'icën.

9 Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana naínuaxa 'ispa achúshi menu nipacëcë isan. Nucën Papa Diosan 'ináncëxun ca anun quini chaira 'aish nëmínra xëocati ñu bixun tuíanxa. ² A tuíncë ñu anun ca quini chaira 'aish nëmínra a xëocaxa. Xëocacëx ca anuax tsin cuin chiquíaxa, manë tsi rëquirucë aín cuin chiquícësaribi 'inun. Chiquíquin a cuinan mapucëx ca bari bëán-quicësa 'iixa. ³ A tsin cuínuax ca 'aisamaira chanpucaribi ñu chiquíaxa, mecamanu cuanux. Nucën Papa Diosan 'imicëx ca a chanpucaman paëx, nibantan paësaribi 'iixa. ⁴ Tsin cuínuax chiquítia ca Nucën Papa Diosan a chanpucama caxa: Menu 'icë basi, imaxu, chucu, ro, i acama camina 'atimotima 'ain. A 'aquinma camina, ax ca 'ënan 'icë quixun 'unánun aín bëmánanu 'ën anë 'aquin 'unántiocëma uni acama cuni 'atimoti 'ain. ⁵ Mëcën achúshi 'uxéan paë tanun 'aquinbi camina a unicama bamamitima 'ain. Usoquian cacëxun 'acëx ca aín paëx nibantan uni 'acëxuan paëocësa usaribi 'iixa. ⁶ Usaía 'imainun ca a 'acë unicamax axbi bamatisa taníbi bamatima 'icën. Aséribi cana bamatisa tani quibi ca 'aisamaira oquin paë taníbi bamatima 'icën.

⁷ A chanpucamax ca anúan 'acánani suntáru cuancë caballo usaribi 'iixa. Aín maxcánu ca curi mañuti 'acësa 'iixa. 'Imainun ca aín bëmánan unin bëmánansa 'iixa. ⁸ Aín bux ca xanun busa 'iixa, aín xëtax ca 'inúanën xëtasa 'iixa. ⁹ Aín namicamax ca manë chupan rabumëcësa 'iixa. 'Ianan ca aín pëchi banamiaxa. Nuánquianquin ca 'aisamaira autua an niquincë cabalonën 'acánani cuanquin buancëxa banacësaribi oquin aín pëchi banamiaxa. ¹⁰ A chanpucaman tsispin ca nibanta inasaribi 'iixa. Ax ca anúan mëcën achúshi 'uxën uni paë tanmiti 'iixa. ¹¹ A chanpucaman 'apu ax ca quini chaira 'aish nëmínra anu 'icë ñunshíncaman cushi 'iixa. A ñunshinan anëx ca hebreo banan cacë Abadón 'icën, griego banan cacë ca Apolión 'icën.

¹² Usaquin ca rabé 'imainun rabé ángelnëan aín manë banañu banocëbëtan bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banocëbëtan chanpun pain 'aisamaira

oquin unicaman paë tanmiaxa. Usaquian 'acëbëtanbi ca rabé ángelnën aín manë banañu unicama paë tanun banocëma pan 'icën.

¹³ Banoíma 'ixun ca a rabé ángel achúshinën aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'icë anuxun sanutanun tsépasa ñu nëënti, curi 'acë, aín cuëbícamanu i, vaca matúxcasa 'itánun 'acë, rabé 'imainun rabé, anuaxa banaia cuan. ¹⁴ Banaquin an bërí manë banañu banocë ángel a caía, ësai quia cana cuan:

—Camina Eufrates cacë baca rapasunuxuan nëacë rabé 'imainun rabé ángel a tubuxun ënti 'ain.

¹⁵ A rabé 'imainun rabé ángelcama Eufrates baca rapasunuxuan nëacë, ax ca anúan camabi unicama rabé 'imainun achúshi oquin tēcäsa 'aíshbi amo 'icë achúshi acama 'ati nētē utámainun nëacë 'iaxa. Usa 'ain ca anuxun sanutanun tsépasa ñu nëënti anuaxa banaia a cuaxun, manë banañu tuíncë ángel an nëacë ángelcama tubuxun ëanxa. Usaquin ca a baritia, a 'uxë, a nētē, a horabi ca unía 'anun ëncë 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan mēñósabi oquin 'axa. ¹⁶ A rabé 'imainun rabé ángelcama aín suntárucamax ca 'aisamaira caballonu tsócë 'iaxa. Acamax ca 'aisamaira 'aish doscientos millones 'icë quiáxa quia cana cuan.

¹⁷ 'En iscëx ca a caballocalama ësa 'iaxa: anu tsócë suntárucaman manë chupa atun shicánu 'icë ax ca tsi rēquirucësa 'ianan cuman batsisa 'aíshbi tunántani 'ianan curúnsa 'iaxa. A caballocalaman maxcatax ca 'inúanën maxcása 'iaxa. Aín cuëbínuax ca tsi rēquirucë 'imainun tsin cuin 'imainun azufre cacë ñu nëëmēti chiquífaxa. ¹⁸ Caballonën cuëbínuax chiquíccë ñucamax chiquíquin ca unicama nëbētsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēcäsa 'aíshbi amo 'icë achúshi cēñuaxa. ¹⁹ A caballocalaman inax ca maxcáñu 'aish runusa 'iaxa. Anun ca unicama paë tanmiquin 'atimoxa. Usai 'iquin ca caballocalaman aín cuëbínuax chiquíccë ñucama 'imainun aín ina runusa, anun unicama 'aisamaira oquin 'atimoquin cēñuaxa.

²⁰ 'Aisamaira oquin 'atimocëxbia bamacëma unícamax ca sinanaquin, atun ñu 'aisama 'acëcama ëncëma 'iaxa. Ñunshin 'atimacama rabianan ca unin 'acë ñu, curi 'acë 'imainun uxua manë 'acë 'imainun panshían manë 'acë 'imainun maxax 'acë 'imainun i 'acë, a ñucaman isíma 'ianan cuatíma 'ianan nitsíamabi, a rabiquin an 'acësabi oquin ñu 'atima 'ati ënquinma 'axa. ²¹ Uni 'ati, 'imainun ñu xëax ñubé 'iti, 'imainun aín xanuma 'aínbi xanu itsibē 'iti, 'imainun aín bēnēma 'aínbi uni itsibē 'iti, 'imainun ñu mēcamati, acama sinanaquin ënquinma usabi oquin 'axa.

Quiricaratsuñu ángel 'ia

10 Bētsi ángel cushiira, axribia naínuax aia cana isan. Ax ca nētē cuin mēu nicësa 'ianan aín maxcá manámi nónbai 'imainun aín bēmánan bari pēquicësa 'iaxa. 'Ianan ca aín quisi rabé tsi rēquiruia iscësa 'iaxa. ² Aín mēcēnan ca bacacë quiricaratsu tuíanxa. Usai 'iquin ca aín taë mēqueunën parúnppa amánan aín taë mēmiunën me amáxa. ³ Usai 'itancëx

ca 'inúan munuma banacësari banaxa. Banacëbë ca mēcēn achúshi 'imainun rabé canacamē'ëoribi banaxa. ⁴ Caná banacëbëtan a banacama cuënëoti 'ixunbi cana naínuaxa ësai banaia cuan:

—Canacaxa quicëcama camina uisai quicë cara quixun unin 'unánun cuënëotima 'ain.

⁵ Ángel an aín taë itsin parúnppa amánan aín taë itsin me amáccë, an ca aín mēcēn mēqueu 'icë manámi oxa. ⁶ Manámi oquin ca caxa:

—Axa bamatimoi tsócë, an naí, me, parúnppa, acama 'imainun anu 'icë ñucamaribi unio Nucën Papa Dios, an cuamainun cana cain: Ax quiasabi oi ca bërí 'iti 'icën. ⁷ Bētsi ángelnën aín manë banañu banocëbë ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unícamaxa, usai ca 'iti 'icë quiásabi oi 'iti 'icën. A bana uisai quicë cara quixun unin 'unánma 'aínbi ca a bana quicësabi oi 'iti 'icën, manë banañu banocëbë.

⁸ A ángelnëxa quicëbëtan cana naíucüax banaia cuatēcëan, ësai qui:

—A ángel, axa parúnppa 'imainun menuribi nixun aín mēcēnan bacanuxun tuíncë quiricaratsu a ca bitsi cuan.

⁹ Usaquian 'ë cacëx, ángelnu cuanquin cana —quiricaratsu camina 'ë 'inánti 'ai —quixun can. Cacëxun ca 'ë caxa:

—A cënë 'icë, ca bit. Bixun ca pit. Picëx ca min cuëbínuax bataira 'aish buna rēpasaribi 'iti 'icën. Usa 'aíshbi ca min pucu 'ucë mēucüax mucaira 'iti 'icën.

¹⁰ Usaquin caquian 'ë 'ináncëxun, aín mēcēnua bixun cana a quiricaratsu pian. Picëx ca 'en cuëbínuax bataira 'aish buna rēpasa 'iaxa. Bata 'aíshbi ca 'en 'ecëx 'en pucunuax mucaxa. ¹¹ Usai 'icëbëtan cana ënë banaribi cuan:

—Bētsi bētsi unibu, bētsi bētsi nētēnu 'ianan bētsi bētsi banan banacë, a unicama ñuia Nucën Papa Dios quicë bana camina unicama ñuixuntēcēnti 'ain.

Jesucristo ñuiquin an cacë ca rabé 'icë quicë bana

11 Usai 'icëbëtan cana Nucën Papa Diosan 'ináncëxun i tsatisa biquin ësai quiaribi cuan:

—Tsatisa ënë i bixun camina anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín chaxcé tupúnti 'ain. Tupúanan camina anuxun ñu sanutanun nëënti, aín chaxcéríbi tupúnti 'ain. Tupúanan camina an anuxun Nucën Papa Dios rabicë unícamaxa cara uiti 'icë quixun 'unánunxun tupúnti 'ain. ² A xubu rapasu 'icë me mēñócë, ashi camina tupúntima 'ain. Ax ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unícamaxa anu 'inun ëncë 'iti 'icën. A unícamaxa ca cuarenta y dos 'uxëcama anu a xubu 'icë ëma, Jerusalén, a 'atimoi niti 'icën. Usa 'ain camina a xubu rapasu 'icë me mēñócë, a tupúntima 'ain. ³ A unícamaxa 'atimati anu nimainun cana an 'ë ñuiquin unícamaxa canun rabé uni xuti 'ain. A uni rabé ax ca rabé olivos cacë iisa 'imainun rabé anu lamparín nanti ñusa 'icën. An ca 'en xucëxun 'aisamaira nētē, mil doscientos sesenta, a nētēcama 'ë ñuiquin bana unícamaxa ñuixuntēcēnti 'icën. Atux ca masá nuitucë unían pañucësaribi chupa pañucë 'iti 'icën.

⁴ An 'ë ñuiquin unicama cati rabé uni axa rabé olivos cacé iisa 'imainun rabé anu lamparín nanti ñusa 'icé ax ca anua Nucèn 'Ibu Dios, axa camabi menu 'icé unicaman 'ibu 'icé, a bëmánon nitsíncé, a 'icèn. ⁵ Unían a 'atimoisa tancèxun ca atun aín cuèbínua tsi rëquiruia chiquínquin cëñuia. An a 'atimoisa tancé unix ca usaquian 'acèx bamati 'icèn. ⁶ A rabètax ca cushiñu 'icèn. Usa 'ixun ca 'aisa tanquin atúan Nucèn Papa Dios quicèsabi oquin bana ñuixunmainuan 'uí 'ibúaxma 'in-un 'imiti 'icèn. 'Aisa tanquin ca bacanu 'icé 'unpax imi 'imiti 'icèn. 'Aisa tanquin ca bëtsi bëtsi ñu 'aquin paë tania tëmëranun unicama 'imiti 'icèn. Uiti oquin cara usoquin 'aisa tania usoquin ca 'ati 'icèn.

⁷ Atúan unicama bana ñuixuncé nètécama inúcèbè ca piánancé ñuinasa ñu, ax quini chaira 'aish nëmíinra, anuax chiquíti 'icèn. Chiquítancèxun ca an unicama bana ñuixuncé rabé, ami nishi abé 'acánanquin ñusmoquin bamamiti 'icèn. ⁸ Bamamicé 'aishbi maíncéma 'aish ca a ëma cha, anu Nucèn 'Ibu Jesús i curúsocënu matása, Jerusalén, anu 'icé baidu racáti 'icèn. A ëmax ca Sodoma 'imainun Egipto caquin anècëribi 'icèn, anu 'icé unicamaxa Sodoma 'imainun Egiptonu 'icé uníxa 'iásaribiti Nucèn Papa Diosmi sináncéma 'ain. ⁹ Rabé 'imainun achúshi nètè 'imainun nètè itsi bari xamárutainun anu racácé ca anu cuancé unicama, bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi menuax ucé 'ianan bëtsi bëtsi banan banacé, acaman isquin, uni raírinëan maíntisa taniabi 'amitima 'icèn. ¹⁰ A rabëtan Nucèn Papa Diosan bana ñuixunquin atun 'uchacama sináncicé cupí ca axa Nucèn Papa Diosmi sináncéma unicama a rabé bamacé isi cuèenti 'icèn. Cuèëni ca abëa nuibanancé unicamabè ñu 'inánanti 'icèn.

¹¹ Rabé 'imainun achúshi nètè 'imainun nètè itsi bari xamárucèbè ca a rabètax bamaxbi Nucèn Papa Diosan 'imicèx uinacètécëni niruaxa. Nirucèbè ca an atu iscé unicama ratuti racuéira racuéaxa. ¹² Racuécëbëtan ca a rabëtan ësaquin caía naínuax banaia cuaxa:

—Nëri ca ut.

Cacèx ca axa atumi nishcé unicaman ismainunbi nètè cuinan nëbëtsiocëx naínu cuanxa. ¹³ Usai 'icèbè ca me 'aisamaira shaíqui axa. Shaíqui ca Jerusalén ëma nëbëtsi rabé, məcën rabé oquin təcësa 'aishbi amo 'icé achúshi rurucubuaxa. Rurucubucèbè ca 'aisamaira uni siete mil bamaxa. Acama bamacëbëtan ca bamacéma unicaman racuéquin, Nucèn Papa Dios naínu 'icé rabi axa.

¹⁴ Usaquin ca məcën achúshi ángelnën aín manë banañu banocëbëtan bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banocëbëtan unicaman 'aisamaira paë tantëcëanxa. Usocëbëtan ca ángel itsi an tsíanquiira aín manë banañu, unicama paë tanun banocéma pan 'ix-unbi bërí banoti 'icèn.

Ashiquin manë banañu banoti

¹⁵ Usa 'ain ca a ángelnënbi aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana naínuax sharati munuma banaia ësai quia cuan:

Bëri ca Nucèn 'Ibu Dios 'imainun Cristo, Nucèn Papa Dios an uni iéminun caísa, axëshi 'Apu 'ia. Nètétimoi usabi 'inux ca 'ia.

¹⁶ Usai banacèbè ca caniacècè unicama məcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé, axa anu Nucèn Papa Dios 'icé, a bëmánon tsócé, acaman rantin puruni racábuti meu bësiquin Nucèn Papa Dios rabi axa. ¹⁷ Rabi quin ca caxa:

Nucèn 'Ibu Dios, min cushi ca chaira 'aish bëtsi cushisama 'icèn. Camina usabi 'iá 'ianan usabi 'aish, usabi 'iti 'ain. Cushiira 'ixun camina min cuèencësabi oquin 'ain. 'Ai camina bërí mixëshi min unicaman 'Apu 'ain. Usa 'icé cananuna bërí —asábi ca —quixun caquin mi rabin. ¹⁸ Axa mimi sináncéma unicamax ca mimi xuatimati nishaxa. Nishcé 'aínbi ca anun min uisoquin caramina atu 'ati 'ai, usoquin 'ati nètè uaxa. Anun min camabi uni bama 'aishbia baísqicé isti nètè ca uaxa. An mix quicé bana uni ñuixuncé unicama, 'imainun axa min aín 'uchacama tërënnun mimi catamécé 'ixun min bana cuacé unicama, aín cushi unicama 'imainun cushima unicamaribi, camabi isquinmi anun mibëa 'in-un biti nètè ca uaxa. 'Imainun ca anúan 'uchañu unicama anua atun ñu 'atima 'acé cupí camabi 'uchañu uni 'iti anu cuanti nètëribi uaxa.

¹⁹ Usai 'icèbè ca naínu 'icé anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu aín xëcuë xëoqui axa. Xëoquicëbëtan cana bunánti, anua Nucèn Papa Diosan cuèñëo maxax pará rabé nancé, a isan. Iscëbëa munuma caná mëríti banacèbè ca bëtsi ñuribi sharámainun mecama shaíqui axa. 'Imainun ca 'uí 'aishbi matsiira 'aish iru ax rëucubuaxa.

Xanu 'imainun pianancé ñuina chaira capésa 'aishbi ushíainra ñui quicé bana

12 Usai 'icëbëtan cana achúshi ñu naínu 'icé isan, ax ca xanu 'i axa. Xanu 'aishbi bari mëu nicësa 'ianan ca aín taë shimú 'uxé 'i axa. Aín maxcánu ca məcën rabé 'imainun rabé 'ispa mañutiocé 'i axa. ² Tuñu 'aish ca a xanu bacénux paë tani bënëti cuèncéanxa. ³ A istancëxun cana bëtsi ñuribi naínua isan, ax ca pianancé ñuina chaira, maxé capésa 'i axa. Aín maxcá ca məcën achúshi 'imainun rabé 'i axa. Usa 'aish ca aín maxcá achúshi achúshinu mañuti 'i axa. Aín matúxcacama ca məcën rabé 'i axa. ⁴ Aín ina chaira anun ca maéncësoquin 'ispacama nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin təcësa 'aishbi amo 'icé achúshi menua nipacënnun rëupaxa. Usoquin 'ispa rëupatancëx ca bacënia aín tuá 'enux, tuñu xanu bëmánon niraçëaxa. ⁵ Niracëxuan caínmainun ca a xanu bëbu tuá bacëanxa, ax canitancëx cushi 'ixun ca camabi menu 'icé unían aín bana cuanun 'imiti 'icèn. Usa 'ain ca aín tita bacéncé 'icé, anua ax 'icé anu abé 'Apu 'inun Nucèn Papa Diosan buánxa. ⁶ Bacéntancëx ca a xanu anu uni 'icéma menu cuanxa, anua ax 'iti Nucèn Papa Diosan mënío anu. Mil doscientos sesenta nètën 'i anu 'ia ca an mëníosabi oquin Nucèn Papa Diosan anúan ax upitax tsónun piti 'inánti 'icèn.

⁷ Usaía 'ian ca Nucèn Papa Diosan nètènuax, ángelcaman cushi, Miguel, a 'imainun aín ángelcamax, pianancè ñuina chaira maxè capésa a 'imainun aín ángelcamabè 'acananxa. ⁸ 'Acananquin ca Miguel 'imainun aín ángelcaman, pianancè ñuina chaira maxè capésacèñun aín ángelcama ñusmoxa. Ñusmocèbè ca Nucèn Papa Diosan nètènu anua atux 'iti 'aíma 'iaxa. ⁹ Anua atux 'iti 'aíma 'ain ca pianancè ñuina chaira maxè capésa a aín ángelcamacèñunbi Nucèn Papa Diosan chiquínxun menu niaxa. A capésa ñuina ax ca an béráma Nucèn Papa Diosan uniotabatia uni paran 'aish ñunshin 'atimanèn 'apu, Satanás, an camabi menu 'icè unicama paráncè a 'icèn.

¹⁰ Usaía 'icèbètan cana Nucèn Papa Diosan nètènu-axa ësai munuma banaia cuan:

—An ami catamècè unicama, nucèn xucéantu, 'atimaquin ñuinoquin nètèquinma nètènbí 'imébi Nucèn Papa Dios manóncè, ax ca ènu chiquíncè 'icèn. Usa 'ain ca bérí an aín cushínbi ainan 'inun uni iémicè, Nucèn Papa Dios, ainshi aséribi aín 'Apu 'ixun, aín unicama bérúanan Cristo atun 'Ibu 'inun 'imiaxa. ¹¹ Aín unicama, nucèn xucéantu, ax ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, ami catamècè cupí atun 'ucha téréncè 'ianan aín bana ènquinma sináncè 'aish, ñunshin 'atimanèn 'apúan 'atima ñu 'amicèma 'iaxa. Atun ca axa ami nishcè unin bètsi bètsi ocèx bamatisa 'ixunbi Nucèn Papa Diosmi sinánti èncèma 'icèn. ¹² Ñunshin 'atimanèn 'apu a Nucèn Papa Diosan aín nètènu chiquíncè 'ain, camina a nètènu 'icècama, mitsux cuèenti 'ain. Mitsux usaquin canan cana axa menu 'icècama 'imainun axa parúnpapanu 'icècama ësaiquin cain: Nucèn Papa Diosan aín nètènu chiquíncè 'aish ca ñunshin 'atimanèn 'apu 'aisamairai nishaxa, anun an ñu 'ati nètè ca 'itsama 'icè quixun 'unani. Nishquian ñu 'acèbètan camina 'aisamaira masá nuituquin tèmèrati 'ain.

¹³ Usaía naínuax banaia 'èn cuacèbètan ca pianancè ñuina chaira maxè capésa an —naínua chiquínxun ca 'è menu niaxa —quixun 'unánquin, xanu axa bèbu tuá bacéncè, a 'atimonuxun nuiaxa. ¹⁴ Nuicèxbi ca a xanux Nucèn Papa Diosan 'imicèx, tètècamè'èon pèchisa rabé 'aish aín pèchi chaira 'iaxa. Anun anu uni 'icèma me, anu a ñuina chaira capésa ax cuantima, anu nuánti cupí ca usaquin Nucèn Papa Diosan 'imiaxa, anuxun an mènósabi oquin rabé 'imainun achúshi baritia 'imainun mécèn achúshi 'imainun achúshi 'uxèn piti 'inánuxun. ¹⁵ Ñuina chaira capésa an ca a xanua bacan buántanun quixun aín cuèbitan 'unpax chaira, a caxuxun xucaxa. ¹⁶ Usocèbè ca me amo rabé tuqui baquicèbè, a ñuinacan xucacè 'unpax me 'ucè mèu atsini nètéaxa. Usai 'ia 'unpax me 'ucè mèu atsincèbètan ca a xanu bacan buáncèma 'icèn. ¹⁷ Usai 'ia isi ca ñuina chaira capésa ax 'aisamairai xuatati xanumi nishaxa. Nishi ca a xanun rëbúnqui raíri, an Nucèn Papa Diosan bana quicésabi oquin 'acè 'ianan an Jesu-cristomi sinánti èncèma, a unicamabè 'acananxi cuanxa.

Ñuinacan'ëo rabé ñui quicè bana

13 Usai 'icèbètan cana parúnpapa masinu nixun ñuinacan'ëo parúnpapanuax uax 'iruia isan. A ñuinacan'ëo ax ca aín matúxcaxnèx mécèn rabé 'imainun aín matúxcanu 'icè mañutiribi mécèn rabé 'iaxa. Usa 'aish ca aín maxcataxribi mécèn achúshi 'imainun rabé 'imainun, aín maxcácamanuribi Nucèn Papa Dios 'atimaquin ñui quicè bana cuèñocè 'iaxa. ² A parúnpapanuax uax 'irucè ñuinacan'ëox ca paru 'inúansa 'ianan aín taè xaèon taèsa 'ianan aín cuèbitax 'inúan cuèbisa 'iaxa. A parúnpapanuax uax 'irucè ñuinacan'ëo ca capésa ñuinacan aín cushi 'inánan, aín bana cuacésaribi oquin aín bana cuanan unicaman an sinánmicèsa oquin 'anun 'imiaxa. ³ 'Èn iscèx ca a parúnpapanuax uax 'irucè ñuinacan'ëo aín maxcá achúshi, unin motisama oquin tèacèsa 'aishbi mooxa. Mocèbè ratúquin ca camabi menu 'icè unin —cushiira ca ax 'icè —quixun sinánxa. Usaquin sinánquin ca aín bana cuaxa. ⁴ Parúnpapanuax uax 'irucè ñuinacan'ëo a, aín cushi 'ináncè cupí, ca capésa ñuina chaira a camabi menu 'icè unicaman rabiata. Rabianan ca parúnpapanuax uax 'irucè ñuinacan'ëoribi rabi —asaribi ñu ca 'aíma 'icè —quianan ca —axa abè 'acananxi ca 'aíma 'icè —quiaxa.

⁵ Usai quicèbètan ca parúnpapanuax uax 'irucè ñuinacan'ëo, ax a cèrúai ami 'atimati bananun Nucèn Papa Diosan èanxa. Usaquin ca cuarenta y dos 'uxéan unicaman aín bana cuanun èanxa. ⁶ Usaquian èncèxun ca aín cuèbitan Nucèn Papa Dios 'imainun anua ax 'icè 'atimaquin ñui bananan, aín nètènu abè 'icè aín unicamaribi 'atimati banaquin ñuiaxa. ⁷ Usaquian èncèxun ca camabi menu 'icè unicama, axa Nucèn Papa Diosmi catamècè, abè 'acananquin ñusmoxa. Ñusmoxun ca camabi menu 'icè unicama, bètsi bètsi unibu, bètsi bètsi banan banacècama, aín bana cuanun 'imiaxa. ⁸ Ènè menu bucucè, ui unicamax cara me uniotabacè 'ain, Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu aín anè cuèñocèma 'icè, a unicaman ca axa parúnpapanuax uax 'irucè ñuinacan'ëo aín bana cuanan rabiata.

⁹ Uicaman cara upí oquin 'unántisa tania an ca aín pabitan ènè bana cuaquin aín nuitunènbí sinánquin cuati 'icèn, ësai quicè: ¹⁰ Uicaman cara uni itsi sipuanun 'inania, acamaxribi ca sipuacè 'iti 'icèn. An uni itsi manè xètocèn 'acè uni, a ca bètsi unínribi usaribi oquin 'ati 'icèn. Usa 'aínbi ca axa Nucèn Papa Diosmi catamècè unicaman uisai cara ñu 'icèbètanbi Nucèn Papa Diosmi sinánti èntima 'icèn.

¹¹ Bètsi ñuinacan'ëoribi cana me mèucüaxa aia isan. Aín matúxca rabètax ca carneronèn matúxcasaribi 'iaxa. Ax ca capésa ñuina chaira ax banacésaribi banaxa. ¹² A ñuinacan'ëo me mèucüax ucè, aín cushi ca parúnpapanuax uax 'irucè ñuinacan'ëo abè 'aish aín cushisaribi 'iaxa. Usa 'ixun ca camabi menu 'icè unicaman parúnpapanuax uax 'irucè ñuinacan'ëo, axa motisama oquin tèacè 'aishbi mocè, a rabinun me mèucüaxa ucè ñuinacan'ëon rabimíaxa. ¹³ Me

mèucüaxa ucë ñuinacan'ëo an ca unían iscëma ñu 'anan unin 'acëma ñu 'axa. Usaquin 'anan ca unicaman ismainunbi tsi naínua menu 'ibúmiaxa. ¹⁴ Parúnpapanuax uaxa 'irucë ñuinacan'ëon ismainun, usoquin 'anúan Nucën Papa Diosan ëncëxun ca unían iscëma ñu 'anan acëma ñuribi 'aquin, ënë menu 'icë unicama paránxa. Paránan ca a ñuinacan'ëo parúnpapanuax uaxa 'irucë axa manë xëtocën motisama oquin tëacë 'aíshbi mocë, abi tanquin a iscësaribi 'itánun 'anun uni 'amiaxa. ¹⁵ 'Amitancëxun ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo a tanquin 'acë ñu a banamiaxa. Banamiquin ca uicaman cara a ñu ax isa díos 'icë quixun rabiçëma 'icë, acama 'anun quixun uni 'amiaxa. ¹⁶ Usaquin 'anan ca camabi uni, 'apu unicama 'imainun 'apuma unicamaribi, ñuñu unicama 'imainun ñuñuma unicamaribi, an uni ñu mëxuncëma unicama 'imainun an uni ñu mëxuncë unicamaribi, camabi aín mëcën mëqueu parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëonan 'inun 'unántioquin cuënëocë 'inun 'amiaxa. 'Amianan ca aín mëcën mëqueu 'unántiocëma 'icë, aín bëmánanu 'unántioquin cuënëomiata. ¹⁷ 'Unántioquin cuënëocë bana ax ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo aín anë 'iaxa. Aín anë 'acëma 'ain ca aín número cuënëocë 'iaxa. Ui unicamax cara 'unántioquin cuënëocëma 'icë an ñu maruanan ñu biti ca 'aíma 'iaxa. ¹⁸ An ñu 'unáncë unin ca parúnpapanuax uaxa 'irucë ñuinacan'ëo uisai quicë cara aín número 'icë quixun 'unánti 'icën. Aín númeroñ ca, seiscentos sesenta y seis (666) 'icën. Anëñu 'aíshbia númeroñu unisaribi ca a ñuinacan'ëon número 'icën.

Ciento cuarenta y cuatro mil uníxa cantati bana

14 Usaquin istancëxun istëcënquin cana Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a matá me Sión cacë, anua Jerusalén 'icë, anu nicë isan. 'Ën iscëx ca abë 'aisamaira uni, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) unicama, axa aín bëmánanu Cristonën anë 'imainun Nucën Papa Diosan anëñuribi cuënëocë, a unicamax 'iaxa. ² A isanan cana naínuaxa banaia cuan. A banax ca baca xuqui cushiínra banaruia cuacësa 'ianan caná munuma banacësaribi 'aish 'itsa unían aín arpa 'aia cuacësaribi 'iaxa. ³ Acama ciento cuarenta y cuatro mil unicamax ca anun cantacëma, canta iotan cantaxa. A cantax ca anu Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'imainun axa bamatimoí tsócë 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, acama 'imainun anu 'icë caniacëcë unicama mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé, acaman bëmánauncüaxa cantacë 'iaxa. Uinu 'icë unínbi ca a canta 'unántima 'icën, unicama ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) a Nucën Papa Diosan ainan 'inun iëmicë, acaman cuni ca a canta 'unánxa. ⁴ A unicamax ca xanubë 'uchacëma 'ianan ñu 'atima 'ati cuëñima Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama ainanshi 'aish, ax quicësabi oi 'ia. Acamax ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iëmicë 'ianan Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ainanribi 'inun aín 'uchacama tërécë a 'icën. ⁵ Ënë unicamax ca

aín nuitu aséribi upí 'aish cëmëi banacëma 'aish anu Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon 'ia.

Rabé 'imainun achúshi ángelnëxa bana

⁶ Usa 'ain cana bëtsi ángelribi isan. Camabi unin cuanun ca naínu nuani munuma banai, Cristo cupí ca unicamax xëñbua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiaxa. Camabi menu 'icë unicama bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi menu 'icë, bëtsi bëtsi banan banacë an cuanun, ⁷ ca ëesai munuma banaquin caxa:

—Anun Nucën Papa Diosan camabi uni aín ñu 'acësaribi oquin, uisa cara oti 'icë usoquin 'ati nëtë ca uaxa. Usa 'ain camina ami racuéquin a rabiti 'ain. An náicama, mecama, parúnpapacama, xëxácama unio, a camina rabiti 'ain.

⁸ Usai quicëbë ca bëtsi ángelribi a caxu ai quiaxa:

—Babilonia, a ëma chaira, anu 'icë unicaman ca aín xanuma 'aínbi xanu itsin ñunshini cuëñti, 'imainun 'aisamaira ñu 'atima, an 'acësaribi oquian 'anun quixun camabi menu 'icë unicama 'unánmiata. A ëma 'imainun anu 'icë unicamax ca bëñ cëñúaxa, ca 'aíma 'icën.

⁹ Usai 'icëbë ai ca bëtsi ángelribi munuma banai ëesai quiaxa:

—Uicaman cara parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo 'imainun a tanquian a iscësa oquin unin 'acë ñu a rabiçë cupí aín bëmánanu cuënëocë unicama, 'imainun aín bëmánanu cuënëocëma 'aish aín mëcënu cuënëocë 'icë ¹⁰ a unicama ca Nucën Papa Diosan 'aisamairai ami nishquin castícanti 'icën. Acaman ca anuaxa manë tsi 'imainun azufre rëquirucë, anuxun 'aisamaira oquin paë tanti 'icën. Nucën Papa Diosan ángelcama 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, acaman ca atúxa usai 'ia isti 'icën.

¹¹ Manë tsi anuxuan atun xëñbua 'aínbi paë tanti, anuax ca aín cuin nëtëtima tëxëquiruia. Usai ca an parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo, 'imainun a tanquian a iscësa oquin unin 'acë ñu a rabiçë unicama, 'imainun ñuinacan'ëon anë anu cuënëocë unicaman nëtëtimoquin nëténbi imébi paë tanti 'icën. ¹² Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan unicama, an aín bana quicësabi oquin 'anan Jesúsni catamëcë, acaman uisai cara ñu 'icëbë tëmëraquinbi aséribi ami sinánti ëñtima 'icën.

¹³ Usai ángel banaia cuatancëxun cana naínuaxa ësaquin 'ë cai banaia cuan:

—Ënë bana ca cuënëot: Ax Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë unicamax ca bamatancëx chuámarua tani cuëñti 'icën. Naínuaxa banai quicësaribi oi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ëesai quia: Usa unicaman ca bamatancëxun tëmëratëcënquin paë tantëcëntima 'icën. Añu ñucama cara Jesucristonan 'ixun a 'axuanxa, acama ca Nucën Papa Diosan manuquinma sinania. Usa 'ain ca a unicama chuámarua tani cuëñti 'icën.

Uva bimi bicësaribi oquin uni biti bana

¹⁴ Usaquin istancëxun istëcënquin cana nëtë cuin uxuanua unisa 'aish tsócë isan. Aín maxcánu curi 'acë

mañuti 'imainun ca aín mēcēnan machítusa 'aishbi tēntúñu manē cuēnucē tuíncē 'iaxa. ¹⁵ Usai 'imainun ca anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu anuax bētsi ángel chiquíaxa. Chiquiti munuma banaquin ca axa nētē cuínu tsócē a caxa:

—Bimicama ca pēcēti sēnéanxa, anun a biti nētē ca uaxa. Min manē cuēnucē, anun camina bimicama biti 'ain, bixun camina timēti 'ain.

Usai bimi biti ñui quíbi ca ángel, uni biti ñui quiaxa. ¹⁶ Quicēbētainshi ca axa nētē cuínu tsócē an, unían manē tēaquin bimi upíbu bicēsaribi oquin, camabi uni upíbu biaxa.

¹⁷ Usoquian axa nētē cuínu tsócē uni an upí unibu bicēbē ca bētsi ángel naínu 'icē anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuax chiquíaxa. Chiquíquiani ca anribi machítusa 'aishbi tēntúñu manē cuēnucē buánxa.

¹⁸ Buania chiquicēbē ca ángel itsi, an ñu tsi nēenmi-anan tsi bēnánti cushiñu, ax anuxun sanutanun tsē-pasa ñu nēēnti anuan chiquíaxa. Chiquítancēxun ca munuma banaquin axa manē cuēnucēñu ángel caxa:

—Uvas bimicama ca pēcēti sēnéanxa. Usa 'ain camina min manē cuēnucē, anun tēaquin uvas bimicama biti 'ain, bixun camina timēti 'ain.

¹⁹ Quicēbētan ca ángelcama aín manē cuēnucē, anun tēaquin biquin timētancēxun, anuxun chinínti anu buánxun bucúanxa. Usoquin 'acē, ax ca an aín bana cuaisama tanquin Nucēn Papa Dios nishmia unicama a ñui quicē 'icēn. Ax ca uisaira oquinshi cara Nucēn Papa Diosan a unicama castícantí 'icē qui quicē 'icēn. ²⁰ Usoquian anuxun uvas bimi chinínti anu bucuñia cana isan. Iscēx ca ēmanuax anuxuan chiníncancēx 'aisamaira imi ēbánquianxa. A imi ēbanquianxa racácē, aín nēmin ca caballo nicē aín cuēb́ sēnēn 'iaxa. Usa 'aish ca a imia me mapubiani ēbánquiancē, ax trescientos kilómetros sēnēn 'iaxa.

Ashiquian ángelnēn, mēcēn achúshi 'imainun rabé oquin unicama paē tanmia

15 Usai 'icēbētan cana bētsi ñuribi naínu 'icē isan. A isi cana ratúan. Ratúquin cana ángel mēcēn achúshi 'imainun rabé isan. Acama achúshi achúsh-inēx ca anun menu 'icē unicama aín 'ucha cupí castícantí ñuñu 'iaxa. Usoquin ca anuishi sēnéonquin aín nishcē sēnéntanun Nucēn Papa Diosan 'amiaxa.

² Usoquin ángelcama isanan cana parúnppapa upí, bēxnān bēxnānquicē iscēsa 'aishbi 'unpáxma 'aish tsi rēquirucēcēñun mēscucē iscēsa isan. Anu ca 'aisamaira uni, arpa, anun Nucēn Papa Dios rabiti, a ñuñu sētéaxa. A unimax ca parúnppapanuax uaxa 'irucē ñuinacan'ēo, a rabicēma, 'ianan a tanquin unín 'acē ñu rabicēma, 'ianan aín número aín bēmánan 'imainun aín mēcēnu 'acēma 'iaxa. ³ Anuax ca Nucēn Papa Dios rabi cantaxa. Moisés, an Nucēn Papa Diosan cacēsabi oquin 'á, a sinánan Carnero 'icēsaribitia unín 'ucha cupí bama, an Nucēn Papa Dios cuēncēsabi oquin 'á, aribi sinani ca Nucēn Papa Dios rabi cantaxa. Ēsai quicē ca a canta 'iaxa:

Minmi 'acē ñucamax ca upíira 'icēn, unín sinancēsamaira oquin sinánquin camina ñu 'acēn. Mix camina Nucēn 'Ibu Dios 'ain. Min cushix ca chaira 'aish bētsi cushisama 'icēn. Mix cushiira 'aish camina camabi menu 'icē unicama 'Apu 'ain. Usa 'aish camina sinánñuira 'ixun paránquinma atúxribia upí 'inun 'iminun atun 'Apu 'ain. ⁴ Nucēn 'Ibu Dios, ¿uix cara mimi racuétima 'ic? ¿Uin cara mimi rabitima 'ic? Mixēshi camina upíira upí sinánñu 'ain. Mix upí sinánñu 'ixun ñu upíshi 'aia iscē 'ixun ca camabi menu 'icē unicama mimi sinánquin mimi rabi 'icēn.

⁵ A unicama cantaia istancēxun istēcēnquin cana naínu 'icē anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu, aín xēcuēa xēóquia isan. A xubu mēúira 'icē 'iti anu ca bunánti anua Nucēn Papa Diosan cuēnēo maxax pará rabé nancē 'iaxa. ⁶ Xēóquicēbē ca ángel, axa anun menu 'icē unicama 'aisamaira oquin tēmēramiti ñuñu mēcēn achúshi 'imainun rabé, acamax anuax chiquíaxa. Aín chupax ca xapusa ñu uxuira 'acē, 'ianan chuañuma upíira upí 'iaxa. Anúan shitēcēreñuicē ax ca curi 'acē 'iaxa. ⁷ Usa 'ain ca ángelcama chiquitia axa 'it-sa bēruñu rabé 'imainun rabé ñu acama achúshinēn a ángelcama achúshi achúshi, xanpa curi 'acē 'inánxa. A xanpacamanu ca axa bamatimoi tsócē Nucēn Papa Diosan, anun atumi nishquin an 'atima ñu 'acē unicama castícantí ñu 'iaxa. ⁸ Ángelcama anuax chiquicēbē ca anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu anua aín cushi 'ain, tsin cuinan nuturucēsa 'iaxa. Usai 'icē cupí ca a mēcēn achúshi 'imainun rabé ángelcama ñu 'atia sēnéntamainun uinu 'icē uníxibi a xubunu atsíncēma 'icēn.

Anun uni paē tanmiti xanpanu 'icē ñucama ñui quicē bana

16 Usai 'icēbētan cana anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu 'ucē mēúcuax munuma banaquin a ángelcama caía ěsai quia cuan:

—Mitsun xanpa buani camina anu 'icē ñucama, anun Nucēn Papa Diosan an ñu 'atima 'acē unicama castícantí, acama menu tutucaí cuanti 'ain.

² Cacēx cuanxun ca achúshi ángelnēn pain aín xanpanua 'icē ñu menu tutucaxa. Tutucacēbē ca uicamax cara axa parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ēonan 'icē 'unántioquin cuēnēocē, 'ianan a tanquian a iscēsa oquin unín 'acē ñu rabicē unicama 'aisamaira chan-cu 'iruaxa. Usai 'iquin ca aín nami chēquimiquin 'aisamaira oquin paēoxa.

³ Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēn aín xanpanu 'icē ñu parúnppapanu tutucaxa. Tutucacēbē ca parúnppapa, uni bamacēnēn imisa 'iaxa. Parúnppapa axa imi 'ain ca anu 'icē ñuinacama bamaxa.

⁴ Usai 'icēbētan bētsi ángelnēnribi aín xanpanu 'icē ñu bacacamanu 'anan xēxácamanu tutucacēbē ca a 'unpáxcamaribi imi 'iaxa. ⁵ Usaía 'unpáxcama 'icēbētan cana an bacacama iscē ángel ěsai quia cuan:

—Nucēn 'Ibu Dios 'aish ca min sinan usabi asérabí upíira upí 'icēn. Mix camina usabi 'iá 'aish usabi 'ain. A 'unpáxcamami usoquin imi 'imia isquin cana 'unan,

min sinan upí 'ixúnmi ñu 'aisama cuëncëma cupí camina usoquin 'an. ⁶ Minmi usoquin tēmëramicë unicama an ca min uni 'itsaira 'anan an mixmi quicë bana uni ñuixuncë uni 'itsaira bamamiäxa. Usaquian 'acë cupí camina a xëanun imi 'inan. Atun 'ucha cupíbi ca usai 'ia.

⁷ Usaquin cuanan cana anuxun tsëpasa ñu sanutanun nëënti, anuax ësai qui banaia cuan:

—Usa ca. Nucën 'Ibu Dios 'aish camina min cushi chaira 'aish, bëtsi cushisama 'ain. Min sinan upíira 'ix-un camina uisa caramina oti 'ai usoquin 'an. Mixmi ñu 'atima cuëncëma cupí camina usoquin 'an.

⁸ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënríbi aín xanpanu 'icë ñu tutucaquin barinu anpëncaxa. Anpëncacëbëtan ca cushiira pëquiquin, barin 'itsisan unicama xaronun Nucën Papa Diosan 'imiäxa. ⁹ Usoquian 'aisamaira oquin 'itsis oquin xarocëxunbi ca unicaman sinanaquin atun ñu 'aisama 'acëcama ëncëma 'icën. Ëníma 'ianan ca Nucën Papa Dios rabicëma 'icën. Nucën Papa Diosan ca anúan atu castícançë ñucama nëténtsianxa. Usaquian 'ati 'aíshbi ca sinanatíma ami xuatimati nishi Nucën Papa Diosmi 'atimati banaxa.

¹⁰ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënríbi aín xanpanu 'icë ñu, anua parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo 'icë, anu tutucaxa. Tutucacëbë ca anua an 'ibuacë unicama 'icë ax bëánquiäxa. Usai 'icëbëtan 'aisamaira oquin paë tani ca aín unicama bënëäxa. ¹¹ Paë tani bënëquin ca aín paë 'imainun aín chancu 'aisamaira 'ain, äxa naínu 'icë Nucën Papa Dios, ami nishi 'atimati banaquin ñuixaxa. Usai 'i ca ñu 'atima 'ati ëni sinanacëma 'icën.

¹² Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënríbi aín xanpanu 'icë ñu Eufrates bacanu tutucaxa. Tutucacëbë ca aín 'unpax ësquiäxa, aucüaxa bari urucë menu 'icë 'apucamaxa anun unun. ¹³ Èsaquin isanan cana capësa ñuina chaira, 'imainun parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo, 'imainun an Nucën Papa Dios rabiquinma ñuinacan'ëo rabinun quixun unicama parancë, acaman cuëbínuaxa ñunshin 'atima, tuan tita iscësa ñu rabé 'imainun achúshi chiquitia isan. ¹⁴ A ñunshin 'atimacama tuan tita iscësa, acaman ca unicama paránux-un unin 'acëma ñu 'axa. Usoquin 'anan ca camabi menu cuanquin, anu 'icë 'apucama aín suntárucomaxa bëtsi menu 'icë suntárubë 'acananux tsuáquirunun sinánmiäxa. Usa 'ixun ca camabi uni timëäxa, äxa aín cushi chaira 'aish bëtsi cushisamaira Nucën Papa Dios, an anun 'aisamaira oquin atu castícantí nëtë sënëncëbëtan. ¹⁵ "Èsai ca 'iti 'icën: An ñu mëcamacë uníxa unin sináncëma 'aínbi 'icësaribicuatsini cana 'ëx uti 'ain. 'Èx ucëbë ca an upí ñu 'aquin 'ëx uti caíncë uni, ax cuënti 'icën. Ax ca chupa upí pañucësa 'aish rabíntima 'icën. Usa 'aish ca chupañuma 'icëa uni raírinën iscëxa uni rabíncësaribi 'itima 'icën". ¹⁶ Ñunshin 'atimacama tuan tita iscësa, an sinánmicëx ca camabi menu 'icë 'apucama 'imainun aín suntárucomax Armagedón cacë me anu timëäxa. A mex ca hebreo banan Armagedón cacë 'icën.

¹⁷ Usai 'icëbëtan ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuax chiquicë ángel itsínribi aín xanpanu 'icë ñu tutucaxa. Tutucacëbëa naínu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anua Nucën Papa Dios 'icë anuax ësai banaia cana cuan:

—Anuishi sënëncëquin cana 'an.

¹⁸ Usai 'icëbë ca caná mëriti banacëbë bëtsi ñuribi sharámainun mecama shaíquiäxa, uisa nëténbia unin tansamaira oi. ¹⁹ 'Icëbë ca Babilonia cacë ëma, ax achúshi 'aíshbi rabé 'imainun achúshisa 'itánun tuquimainun camabi menu 'icë ëma chanu 'icë xubucamax rurucubuaxa. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan Babilonianu 'icë unicamami nishquin, atun ñu 'atima 'acë a manucëma 'ixun paë tanía tēmëratun castícanxa. ²⁰ Mecama shaíquicëbë ca nasícamá 'imainun matá me 'imainun aín bashicamaribi 'áíma 'inun nëtéäxa. ²¹ 'Imainun ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru, acamax naínuax achúshi achúshinëx cuarenta (40) kilosa 'aish rëucubuaxa. Rëucubucëbëtan 'aisamaira oquin paë tani ca ami nishi a unicamax Nucën Papa Diosmi 'atimati banaxa.

'Atima xanu ñuibi Babilonia 'atimoti ñui quia bana

17 Usai 'icëbëtan ca xanpañu mëcën achúshi 'imainun rabé ángelcama, a achúshinëx 'ënu uquin, xanu ñuicësoquinbi Babilonia ñuiquin ësáquin 'ë caxa:

—'Aisama 'aish ca Babilonia ëmanu 'icë unicamax ënë xanusa 'icën. Ca ut. Mi cana xanu 'atima, äxa parúnpapa camánan tsócë, a cara aín 'ucha cupí uisoquin Nucën Papa Diosan castícantí 'icë quixun mi ismiti 'ain. ² A ëmanu 'icë unicaman ca bëtsi menu 'icë unicamacëñun atun 'apuburibi, atun 'acësaribi oquian ñunshínquin 'atima ñu 'anun 'amiäxa.

³ Usaquin catancëxuan ángelnën, namáquin iscësa oquin isnun anu uni 'icëma menu 'ë buáncëxun cana xanu achúshi ñuinacan'ëo ushían a camánan tsócë 'isan. A ñuinacan'ëo anu ca 'itsa anë cuënëocë 'iäxa, anë 'aisama, Nucën Papa Diosmi 'atimati banacë ca a anëcamax 'iäxa. Usa 'aish ca aín maxcácamá mëcën achúshi 'imainun rabé 'aish aín matúxcacama mëcën rabé 'iäxa. ⁴ A xanu anu tsócë ax ca aín chupa minanën pucucësa 'imainun ushían 'iäxa. 'Imainun ca ñun curánan curi 'acë 'ianan maxax upíira upí 'acë 'ianan perla pañucë 'ixun curi 'acë xanpa tuíncë 'iäxa. A xanpanu ca aín ñu 'aisama 'acëcama purucësa 'iäxa. ⁵ Usa 'aish ca aín bëmánanu achúshi anë unin 'unáncëma 'aíshbi ësai quicë 'iäxa: "Ènë ëma cha, Babilonia, ax ca 'aisama xanuseribi 'icën. Usa 'aish ca a an 'unánmicë 'aish camabi uni 'imainun xanu, an nu 'aisama 'acë aín titasa 'icën". ⁶ A xanúxa, Nucën Papa Diosan uni 'icëa unin 'acë 'imainun an Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupía unin 'acëx bamacë unicaman imi xëax, anun paëanx cuëëinra cuëënia cana isan. Isi, cana ratúira ratúan. ⁷ Ratutiabi ca xanpa tuíncë ángelnën 'ë caxa:

—¿Uisacatsi caramina ratutin? A xanu 'imainun ñuinacan'ëo anu a xanu tsócë, äxa aín maxcá mëcën achúshi 'imainun rabé 'ianan aín matúxcá mëcën rabé,

a rabëtax cara uisa 'icë quixuan unin 'unáncëbëtan-mabi cana mi 'unánmiti 'ain. ⁸ A ñuinacan'ëo a min iscë, ax ca 'iacëxa, 'aíshbi ca bërí 'aíma 'icën. Ca quini cha nëmíinra anu 'icën. Anu 'aíshbi ca anu xëñibua 'aínbi paëira tani tëmëratí anu cuanux, quini cha nëmíinra anuax chiquíti 'icën. A ñuinacan'ëo anua xanu tsócë, axa parúnpapanu 'ia, axa anu 'iá, 'aíshbi nètëa 'aish utëcënia isi ca a Nucën Papa Diosan nètënu 'iti oquin nètë ióñubi aín anë cuëñëoma unicama, ax ratúira ratúti 'icën.

⁹ Sinánñu 'ixun camina 'ën mi cacë bana upí oquin cuati 'ain. Ënëx ca ësa 'icën: Anua xanu tsócë ñuinacan'ëo, aín maxcácamá məcën achúshi 'imainun rabé, acamax ca matá me məcën achúshi 'imainun rabé, anu a xanu tsócë, asaribi 'icën. ¹⁰ Usa 'aish ca məcën achúshi 'imainun rabé 'apucama asaribi 'icën. A 'apucamax ca məcën amo 'icë sënë, axira paían cushi 'icë axa bamacëbë bamacëbë 'apu 'iacëxa. Achúshinëx ca bërí usaribi 'apu 'icën, bëtisi ca 'icëma pain 'icën. Ax ca 'apu 'aíshbi xëñibunuxunma 'aia. ¹¹ Acamax achúshi achúshinëx 'icëbë ca acama 'icësaribi 'aíshbi bëtisi axribi 'apu 'iti 'icën. Ax ca ñuinacan'ëo, anu a xanu tsócë, axa 'iá 'aíshbi nètécë, a 'iti 'icën. 'Apu 'itancëx ca anu ax xëñibua 'aínbi paëira tani tëmëratí anu cuanti 'icën.

¹² A ñuinacan'ëon matúxca məcën rabé isquin camina məcën rabé 'apu sinánti 'ain. Ax 'apu 'aíshbi ca 'apu 'icëma pain 'icën. Atux ca a ñuinacan'ëo abë 'apu 'iti 'icën, 'aíshbi ca xëñibuti 'ima achúshi horaishi 'apu 'iti 'icën. ¹³ A məcën rabé 'apucaman ca raírinën sináncësaribi oquin sinania. Acaman ca a ñuinacan'ëon cacësabi oquin 'anan atúan 'ibuacë unicama usaribi oquin 'anun 'amiti 'icën. ¹⁴ Acamax ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama abë 'acananquin ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax cushiira 'aish, 'ibucaman 'Ibu 'ianan 'apucaman 'Apu 'ixun axa abë 'acanançëcama ñusmoti 'icën. Axa abë 'icëcaman ca a amia catamë-nun caísqin Nucën Papa Diosan sinánmicë 'ixun uisai cara ñu 'icëbëtanbi a ëncëma 'icën. Usa 'ixun ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama abë 'icëcaman axa abë 'acanançëcama ñusmoti 'icën.

¹⁵ Usaquin catancëxun ca ángelnën ësaquin 'ë catëcëanxa:

—Parúnpapacama, anua 'atima xanu tsócë, a isquin camina 'aisamaira uni, camabi menu 'icë unibu 'ianan camabi banan banacë unibu acama sinánti 'ain. ¹⁶ A məcën rabé matúxca a isquinmi məcën rabé 'apu sináncë, acaman ca ami nishquin a xanu ñusmoti 'icën. Ñusmonan ca chupañuma 'imianan aín nami pi-anan tsin nëënti 'icën. ¹⁷ Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan a məcën rabé 'apucama bëtisin sináncësaribi oquían sinánun 'imiáxa. Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca atun, anua a xanu tsócë ñuinacan'ëon cacësabi oquin 'anan atúan 'ibuacë unicama usaribi oquin 'anun 'amiáxa. Aín banacama sënëntamainun usai 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imiáxa. ¹⁸ Ami iscë xanu a sinánquin camina ëma cha, anu 'icë unicama 'aisama 'ixun

camabi menu 'icë 'apucama 'imainun atun unicama, asaribia 'inun 'unánmicë, a sinánti 'ain.

Babilonianu 'icë unicama ñusmo

18 Usai 'icëbëtan cana bëtisi ángel naínuax aia isan. Ax cushiira 'ixun ca aín pëcacën mecama pëcaxa. ² Ai ca munuma banai quiáxa:

—Babilonianu 'icë unicaman 'aisamaira oquin ñu 'atima 'acë 'ixun ca bëtisi mecamanu 'icë unicamanribia usaquin 'anun sinánmiáxa. Camabi nètënu 'icë 'apucamaxribi ca Babilonianu 'icë unicaman 'aia isi aín unicamabë usaribiti 'i cuëëanxa. Babilonianu 'icë an ñu marucë unicamax ca 'itsa ñu upíira 'imainun cupíira bianan maruanan aín nuitunën upí oquin sinanima 'itsa curíquiñuishi 'iti sinánxa. Atúxa usai 'ia isi ca camabi menu 'icë an ñu marucë uni, Babilonianu 'icë ñu biquin marui 'itsa curíquiñu 'iaxa. A ëmanu 'icë unicamaxa usai 'i 'aisama 'icë ca Nucën Papa Diosan ñusmoxa. Ñusmocëbë ca anu 'icë xubucama rurucubuaxa. Usa 'ain ca ñunshin 'atimacama anu bërí 'ia, uisaira ñunshin 'atimacama cara, ax ca anu 'ia, 'imainun ca uisa ñu pëchiu 'atima cara unin cuëëncëma, axribi anu 'ia.

⁴ Usai naínuax ucë ángel quicëbëtan cana naínuaxa bëtisi banan banaia cuan, ësai quicë:

—'Ën unicamax, mina anu 'icë unicama 'icësaribiti 'uchain camina a ëmanuax cuanti 'ain, a unicama atun 'ucha cupí tëmëramicësaribi oquin mitsuribi tëmëramiti rabanan. ⁵ Atun 'ucha ca 'aisamaira 'icën, ñu manámi chaioruquin bucúncësa ca ax 'icën. Usa 'icë ca Nucën Papa Diosan atun 'uchacama manuquinma sinánxa. ⁶ Anu 'icë unicaman uni raíri tëmëramicësaribi oquin camina mitsun atu tëmëramiti 'ain. Atúan uni raíri tëmëramicësamaira oquin camina aturibi tëmëramiti 'ain. ⁷ Anu 'icë unicaman rabíquin, —nux cananuna bëtisi unicamabëtan sënënmaira 'ai —quixun sinánan atux cuëëncësabi oquinshi 'aiabi camina acama 'aisamairai tëmëranun 'imiti 'ain. Atun ca "'ën cana casunamëcë xanun 'acësoquin tëmërami-ma 'ai" quixun sinania. ⁸ Usaquian sináncëbëbi ca anúan atu tëmëramiti nètë uti 'icën. A nètën ca 'itsa uni bamati 'icën. 'Imainun ca raíricamax rarumati tëmëranan 'acëñuma 'aish bamatisa tanti 'icën. A nètën ca a ëmacamax tsin picë 'iti 'icën. Usaquin ca Nucën 'Ibu Diosan ax cushiira 'ixun atun 'uchacama cupí atu 'uchoquin castícantí 'icën.

Usai naínuaxa banaia cana cuan. ⁹ Bëtisi 'apucama, an aín unicamaribia Babilonianu 'icë unicaman ñu 'atima 'acësaribi oquin 'anun 'amicë, ax ca Babilonia tsin piquin cëñucëbëa, aín cuin tëxëruia isi, munuma rarumati inti 'icën. ¹⁰ Ianan ca racuëti 'uracëox quiti icën:

—Usai 'imari 'itibi camina 'in. Babilonia chaira, mix bëtisi ëmasama 'iá 'aíshbi camina bënëtishi Nucën Papa Diosan 'uchoquin castícantí 'ain.

Usai ca 'apucama quiti 'icën.

¹¹ A ëmanu 'icë unicamaxa cëñúcë 'ain ca camabi menu 'icë an ñu marucë unicama rarumati inti 'icën, bëría an atun ñu maruti 'aíma 'ain. ¹² Ñu curi 'acë,

manë uxua 'acë, maxax upíira upí ichúcësa, perlas, chupa xapu 'acësa upí oquin xëocë, bëtsi chupa minanën pucucësa, chupa ushían, acama 'imainun bëtsi bëtsi sanu i, elefante xëta 'acë ñu, cupíira cupí ñu, i 'acë, 'imainun cashtá manë 'acë 'imainun bëtsi manë 'acë 'imainun upíira maxax uxua 'acë acama, ¹³ 'imainun sanu ro, i baca sanuira oquin 'acë, tsëpasa 'aishbi nëencëx sanuira ñu, vino, xëni, trigo, trigo rëncë, acama 'imainun a ñu papimiti 'aracacë ñuina 'imainun carnero, caballo, caballonëan niquincë auto, 'imainun uni, an uni itsi ñu 'axúnun maruti, a ñucama bëña —an biti ca bëri 'aíma 'icë —quixun sinani ca an usa ñu marunuxun bëcë unicamax rarumati inti 'icën. ¹⁴ Inquin ca ësaquin a ëmanu 'icë unicama cati 'icën:

—Anúnmi cuëëan bimiñuma camina 'ain. Mitsun ñu upícama 'imainun mitsun ñun curánacama ca cëñuti nëtëaxa, camina acama istëcëntima 'ain.

¹⁵ Usa 'ain ca an axa Babilonianu 'icë unicama ñu 'inánquin 'itsa curíqui bicë unicama racuëti 'ura sëtëtax rarumati inti 'icën. ¹⁶ Iní ca ësaí quiti 'icën:

—Imari 'itibi ca 'iaxa. A ëma cha anu 'icë unicamax ca xanun atun chupa upíira upí minanën pucucësa 'imainun ushíanën pucucë pañucësa 'iaxa. 'Ianan ca xanu ñu cupíira cupí, curi 'acë, maxax upí 'acë, 'imainun perla, po namé iscësa, usa ñucaman mëníocacësa 'iaxa. ¹⁷ Usa 'aínbi ca bënëtishi a ñu cupíira cupí ax cëñúaxa.

Usai quicëbë ca ax manë nuntiñu 'icë unicama, 'imainun an a nunticama niquincë unicama, 'imainun axa a nunticaman cuancë unicama 'imainun parúnpanan bëtsi bëtsi nëtënuva maruti ñu bënux cuancë unicamaxribi 'ura sëtëaxa. ¹⁸ Sëtëtax ca a ëma usoquin nëencëxa aín tsin cuin tëxëruia isí cuëencëni ësaí quíaxa:

—Uinu 'icë ëmáxbi ca ënë ëmasama 'iaxa.

¹⁹ Quianan ca masá nuitucë uníxa 'icësaribiti me cupúcë bitancëx aín maxcánu mapucuti rarumati ini quíaxa:

—Usai 'imari 'itibi ca 'ia. A ëmanu 'icë unicamax 'aisamaira curíquiñu 'ixun ca an aín manë nuntin maruti ñu bëcë unicaman ñu biaxa. Bicëbë ca a unicamaxribi 'aisamaira curíquiñu 'iaxa. Usa 'aínbi ca bënëtishi a ëmanu 'icë unicamax cëñúaxa.

²⁰ Usai quianan ca ësaíribi quíaxa:

—Aín unicama paë tanmiquin tëmëramicë, a cupíquin ca Nucën Papa Diosan Babilonianu 'icë unicama cëñúaxa. Usaqin 'an ca naínu 'icëcama, 'imainun an aín bana ñuixunun Jesusan caíscë unicama, 'imainun an Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë unicama, 'imainun axa ami catamëcë aín unicama, camáxbi cuëenti 'icën.

²¹ Usai a unicamax quicëbëtan ca anun ñu bacati cushiñu ángel achúshinën maxax chaira, anun ñu rënti maxáxa, a biquin parúnpananu niaxa. Ni ca quíaxa:

—A maxax istëcëntimoquin nicë usaribi ca Babilonia, a ëma chaira, 'imainun anu 'icë unicamaxribi unin a istëcëntimoquin cëñucë 'iti 'icën. ²² Anu 'icë, an ñu marucë unicama bëtsi menu 'icë an ñu marucë unica-

masama 'aish, ñubé 'ixun ca camabi menu 'icë unicama paránquin 'atima ñu 'amiaxa. Usa 'aínbi ca Babilonia ëma cha anuxun arpa cacë ñua raírinën 'amainun raírinënribi pacon banomainun bëtsi bëtsi ñucamaribi 'ai cuëëni sharatia unin cuatëcëntima 'icën. An i 'anan manë uniocë unían anuxun 'atëcënti ca 'aíma 'iti 'icën. An ñu rëncë xanúan ñu rënquin tarúncaia ca unin cuatëcëntima 'icën. Anun xubucama pëcati lamparín ca 'aíma 'iti 'icën. Unin xanu biti nëtë ca 'itëcëntima 'icën.

²⁴ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun axa ami sináncë unicama 'imainun camabi menu 'icë unia unin 'acë, ax ca Babilonianu 'icë unicaman 'ucha 'iaxa. Usa 'ain ca Babilonianu 'icë unicama Nucën Papa Diosan cëñúaxa.

19 Usaqian 'an cana 'aisamaira uníxa naínuax munuma sharati banaia cuan, ësaí qui:

Nucën Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Axa 'Apuira 'aish cushiira an ca uni ainan 'inun iémiaxa quiquin ca camabi unin a rabiti 'icën. ² Ax aín sinan upíira 'ixun ca uisa cara oti 'icë usoquin 'aia. Ñu 'atima cuëënquinma ca usoquin 'aia. Usa 'ixun ca Babilonia ëmanu 'icë unicama, an camabi menu 'icë unicama 'atima ñu 'anun 'unánmianan ami sinánxma 'inun 'unánmicë cupí acama 'uchoquin castícanxa. Usaqin 'aquin ca an aín unicama 'acë unicama cupíaxa.

³ Usai quianan ca ësaíribi quitëcëanxa:

—Nucën Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Nëmëti ca Babilonia bënámëtima 'icën. Usa 'aish ca xëñibua 'aínbi aín tsin cuin nëtëtíma 'icën.

⁴ Usai 'imainun ca mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama 'imainun axa 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acaman ca aín bëmánon meu bësúquin Nucën Papa Dios, 'Apuira, a rabi cuëënquin caxa:

—Usai ca 'iti 'icën. Miishi cananuna munuma banaquin rabin.

⁵ Cacëxa anu Nucën Papa Dios 'icë anuax ësaí banaia cana cuan:

An axa cuëencësabi oquin 'acë unicama, aín cushibu 'imainun aín cushimabu, mitsun camina camaxunbi Nucën Papa Dios rabiti 'ain.

Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a unin xanu bicësa isá bana

⁶ Usai quicëbëtan cana 'aisamaira uni munuma cushin banacësari banaia cuan. A banax ca baca xuqui cushiinra banarucësari 'ianan caná munuma banacësari 'iaxa. Ésaí banaia cana cuan:

Nucën 'Ibu Dios axa aín cushi chaira 'aish bëtsi cushisama, ax ca 'Apuira 'icën. A cananuna munuma banaquin rabin. ⁷ Cuëëinra cuëënquin a rabinun ca rabin. Anúan a Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax aín unicamabë biránanti nëtë ca uaxa. Aín unicamax ca abë 'inux mëníocaxa, unían biti xanúxa aín bënëbë biránanux upiti mëníocacësaribiti. ⁸ Usa 'ain ca aín unicama chupa chuañuma, uxua upíira pañucësa 'icën.

Banaia ësai quia cana cuan. Axa Jesucristomi catamècè unicaman pañucè chupa, ax ca aín nuitu upí 'ixun upí ñu 'acè a 'unántiocè 'icèn.

⁹ Usai quicèbètan ca ángelnèn 'è caxa:

—Èsaquinribi ca cuèñeot: “Uicamax cara Carnero 'icèsaribitia unin 'ucha cupí bama, anúan aín unicama abè 'iti nètéan abè 'inun camicè 'icè, acamax ca cuèèinra cuèènti 'icèn, unían xanu biquin abètan pi unun camicè unicamax cuèèncèsamaira oi”.

Èsaquinribi ca 'è caxa:

—Ènè bana a 'èn mi cacè ax ca Nucèn Papa Diosaxa quicè 'icèn. Ca asérabi 'icèn.

¹⁰ Quicèbè cana a rabinux a ángel tanáin rantin purúan. Usai 'iabi ca 'è caxa:

—Usai 'iáxma ca 'it. Uicaman cara Nucèn Papa Dios quicè bana unicama ñuixunia an ca Jesús ñuixun an 'unánmicè banacama uni ñuixunia. Mibètan ax Jesús quicè banacama quicèsabi oi 'icè unicaman 'acèsaribi oquin cana 'ènribi ax quicèsaribi oquin 'aquin Nucèn Papa Dios rabin. Usa 'ain ca 'è rabixunma Nucèn Papa Diosèshi rabit.

Axa caballo uxuanu tsócé

¹¹ Usaquin ángelnèn cacèxun cana naí panárabècè isan. Anuaxa caballo uxua chiquitia cana isan. Ax a caballo tsócé, ax ca Aín Quicèsabi Oquin 'Acè caquin anècè 'ianan ca An Uni Paráncèma caquin anècè 'iaxa. Usa ax 'ixun ca 'atima unicama a uisoquin cara 'aisa tania usoquin castícanan axa upí sinánñucama a upí oia. ¹² Aín bèru rabé ca tsi rëquirucè ènxáira iscèsa 'iaxa. Axa asérabi 'apuirá 'ain ca 'apun mañuti 'itsaira aín maxcánu 'iaxa. Aín anè cuèñeocè 'icè ca uinu 'icè unínbi uisai quicè cara a 'icè quixun 'unántima 'icèn, ainshi ca 'unania. ¹³ Aín chupa ca imin pucucè 'iaxa. Ax ca aín anè Nucèn Papa Diosan Bana caquin anècè 'iaxa. ¹⁴ Axa naínu 'icè caballo uxuanu tsócé ax chiquitia ca aín caballo uxuanu tsotax naínuax chiquíquin axa abè 'icè unicaman a nuibianxa. An nuibiancècama ca chupa uxua upíira upí chuañuma pañucè 'iaxa. ¹⁵ Ax pain chiquicè aín cuèbínuaxa machítusa manè xètocè chiquitia cana isan. A manè xètocè ax ca camabi menu 'icè axa ami sináncèma unicama anun 'ati 'iaxa. Ax cushi 'ixun ca camabi menu 'icè unían aín bana cuanun 'imiti 'icèn. 'Imainun ca ax cushiira 'ixun axa ami nishcè unicama Nucèn Papa Diosan mëníosabi oquin castícanti 'icèn, uvas bimia taèn chacacèx cëñúcèsaribi 'inun. ¹⁶ Aín chupanu 'imainun ca aín quisinuribi ësaiquin cuèñeocè 'iaxa: “Apucaman 'Apu 'ianan 'ibuca-man 'Ibu”.

¹⁷ Usaquin istancèxun cana ángel achúshi barinu nicè isan. An ca munuma banaquin axa me manámi nuáncè ñu pëchiucama ësaiquin cuéanxa:

—Ca ut, Nucèn Papa Diosan mitsúnmi pinun mëníocèsabi oquin nami pinux ca timèti ut. ¹⁸ 'Apucama 'imainun suntárunèn capitáncama, 'imainun aín cushi unicama, 'imainun axa caballo tsócé unicama a 'imainun atun caballocalamaribi, 'imainun an uni ñu mëèxuncèma unicama, 'imainun an uni ñu mëèxuncè

unicama, 'imainun aín cushima unibu, 'imainun aín cushi unibu acama bamacè pi ca ut.

¹⁹ Usaquin caia cuatancèxun cana ñuinacan'ëo, 'imainun camabi menu 'icè 'apucamacèñun aín suntárucama 'acananuxa tsuáquirui timécè isan. Acamax ca aín suntárucamabè axa caballo uxuanu tsócé abè 'acananuxa timécè 'iaxa. ²⁰ 'Acanánia ca ñuinacan'ëo acèñun a rabiquian Nucèn Papa Dios rabixunma 'anun quixun an unicama paráncè ñuinacan'ëo aribi bicanxa. An usoquin unicama paráncè ñuinacan'ëo ax ca an bètsi ñuinacan'ëo 'itsa maxcáñu an ismainun unin 'acèma ñu 'aquin uni paran a 'iaxa. Ax ca an 'itsa maxcáñu ñuinacan'ëonan 'icè 'unántioquin cuèñeocè unicama, 'imainun an a tanquin 'acè ñu rabicè, acama paran a 'iaxa. 'Acananquin bitancèxun ca a ñuinacan'ëo rabé 'ianëmè'ëosa manè tsi anuaxa azufre 'imainun manè tsi rëquirucè anu 'inun niaxa. ²¹ A rabéa anu 'inun nicè 'ain ca axa caballo uxuanu tsócé an aín cuèbínuaxa chiquicè manè xètocè anun axa 'acananux timécècama cëñuquin 'axa. Usaquian 'acè aín nami pi ca camabi ñuina pëchiucamax pucháxa.

Mil baritia ca ñunshin 'atimacama sipuacè 'iti 'icè quixun ñui quicè bana

²⁰ Usaquin istancèxun cana ángel naínuax ubutia isan. A ángelnèx ca quini chaira, anun aín xècuè xèocati ñu a tuíanan, manè risi chaira aribi tuíncè 'iaxa. ² Ubútancèxun ca a ángelnèn capésa 'aíshbi pianancè ñuinacan'ëo chaira, an bërámá runusa 'ixun Nucèn Papa Diosan uniotabatia uni paran 'ixun camabi menu 'icè uni paráncè, ñunshin 'atimanèn 'apu Satánás, a biquin mil baritia niaxma 'inun manè risin nèaxa. ³ Usoquin nëatancèxun ca quini chaira anu nipáxa. Nipátancèxun xëpuquin ca uinu 'icè unínbi xèocaisama oquin 'unántioxa. Anuaxa unicama parántècèxun chiquitima, anu mil baritian sipuacè 'inun ca ángelnèn a capésa ñuina nèaxun quini chairanu nipáxun xëpuaxa. Usaquin nipacè 'aish ca mil baritia 'icèbètan chiquíncè 'iti 'icèn, 'uráinra 'inuxmabi.

⁴ Acama istancèxun cana anu tsóti cha bètsi bètsi isan. Anu ca an uni raíri ñu upí cara 'axa, ñu upíma cara 'axa quixun isti, acama tsócé 'iaxa. Acama isanan cana axa —èx cana Jesúsnan 'ai —quiquin bana ñuixuncè cupí tébíscacè unicama, 'imainun axa Nucèn Papa Diosan bana cuacè cupí tébíscacè unicama, acaman ñunshínribi isan. Acamax ca 'itsa maxcáñu 'ianan 'itsa matúxca ñuinacan'ëo a rabima, 'ianan a tanquin unin 'acè ñu a rabima, 'ianan ainan 'inun 'unántioquin aín bëmánan 'imainun aín mécèn cuèñeocèma 'iaxa. 'Èn iscèx ca acamax bama aíshbi baísquiaxa. Baísquitancèx ca Cristobè mil baritia 'apu 'iaxa. ⁵ Acamax baísquicè 'aínbi ca axa bama raíri baísquicèma pan 'iaxa, mil baritia inúcèbè cuni baísquinux. ⁶ Uicamax pain cara baísquicè 'icè, acamax ca Nucèn Papa Diosan 'imicèx aín nuitu upíira 'aish cuèèinra cuèènti 'icèn. Bamatècèntimoi ca xëñibua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'iti 'icèn. Bamatècèntimoi ca Nucèn Papa Dios 'imainun

Cristo cuëenquin rabianan abë mil baritian 'apu 'iti 'icën.

⁷ Mil baritia inúcëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx Satanás quini chaira anuax chiquíti 'icën. ⁸ Chiquítancëxun ca camabi menu 'icë unicama paránquin bët-si oquin sinánmiti 'icën. Usoquin 'anan ca Gog cacë 'apu 'imainun Magog cacë 'apu 'imainun aín unicama paránquin tsuáquirumiquin axa Nucën Papa Diosmi sináncë unicamabëa 'acananun timëti 'icën. An timëcë unicamax ca 'aisamaira 'aish parúnppapa masisaribi 'iti 'icën. ⁹ 'En iscëxun ca tsuácarucëxun mecamanu cuanquin a suntárucaman anua an Nucën Papa Diosan bana cuacë suntárucama 'icë, a bëararanan a Nucën Papa Dios cuëencë ëma, Jerusalén, aribi bëararaxa. Bëararatiabi ca Nucën Papa Diosan naínuax ucë manë tsin a suntárucama cëñuaxa. ¹⁰ Usoquin cëñuanan ca ñunshin 'atimanën 'apu, an unicama paráncë, a 'ianëmë'ëosa manë tsi, anuaxa azufreteri rëquirucë, anu 'inun niaxa. Anua 'itsa maxcáñu 'ianan 'itsa matúx-cañu ñuinacan'ëo a 'imainun bët-si ñuinacan'ëo an Nucën Papa Dios rabiquinma ñuinacan'ëo rabinun quixun unicama paráncë, anu atux 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apuribi anu niaxa. Anuxun ca acaman nëtënbí imébi xëñibua 'ainbí nëtëtimoquin paë tanquin tëmëratí 'icën.

Anu Nucën Papa Dios 'icë, a bëmánon unicama sëtécë isa

¹¹ Usaquin istancëxun cana anua 'apu tsóti uxua chaira isan, anu tsócë aribi cana isan. Iscëxbi ca ax anu 'ain, me 'imainun naícama 'imainun anu 'icë ñucama nëtéaxa, nëtëti ca anua ax 'iti 'aíma 'iaxa. ¹² Usaquinribi isanan cana axa bama unicama, uni cushibu 'imainun uni cushimabu, acamaxa baísquitancëx anua Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon sëtécë isan. A unicamaxa sëtëmainun ca quirica achúshi, anu ui unicamax cara Nucën Papa Diosbë 'iti 'icë quixun aín anë cuëñocë, ax bacacë 'iaxa. A isanan cana bët-si quiricacamaribi isan. A quiricacamanu ca añu ñucama cara unicaman 'axa quixun cuëñocë 'iaxa. A quiricacama isquin ca Nucën Papa Diosan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu 'axa quixun isaxa. Isun ca aín ñu 'acësabi oquin mëníonan an ñu upí 'acë uni upí 'imainuan an ñu upíma 'acë unicama tëmëranun 'imiaxa. ¹³ Bama unicama 'imainun ca parúnppapanuax bacamiquia camaxribi baísquiaxa. Baísquia ca uisoquin cara ñu 'atima 'axa, usoquinribi Nucën Papa Diosan uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'axa. 'Anan ca uisoquin cara ñu upí 'axa usaribi oquin a upitia bamatimoi abë tsonun 'imiaxa. ¹⁴ Usaquin 'á 'ain ca bamati 'imainun anua uni bamacë 'icë ax 'ianëmë'ëosa manë tsi rëquirucë anu nicë 'iaxa. 'Imainun ca ui unicamax cara Nucën Papa Diosan nëtënu 'inun aín anë cuëñoma 'icë, acamaxribi anuax bamatëcëncësa 'aish chiquítimoi 'inux, 'ianëmë'ëosa manë tsinu nicë 'iaxa.

Naíbëa me ió 'iti bana

21 Usaquin istancëxun cana a pain unio naí, me, parúnppapa, acamaxa nëtécë 'aish 'aíma 'ain, naí ió 'imainun me ióribi isan. ² Isanan cana Jerusalén ëma ió, upíira upí, Nucën Papa Diosan nëtënuaxa ubutia isan. 'En iscëx ca upíira upí 'iaxa, xanúxa bërí bënunux upiti mëníocacësaribi. ³ Isanan cana naínuaxa munuma ësai qui banaia cuan:

—Camina isti 'ain, anua uni bucucë, anu ca Nucën Papa Dios bërí 'ia. Anu aín unicama 'icë anu ca Nucën Papa Dios 'iti 'icën. A unicamax ca aséribi aín uni 'iti 'icën. Ax aín Dios 'aish ca aín unicamabë 'iti 'icën. ⁴ An ca aín unicama aín bëunan mëscutia ini masá nuitutiabi nëtëmiti 'icën, aín bëun tërénquin. A unicamax ca bamatëcëntima 'icën, usai 'ianan ca rarumatëcëntima 'icën, 'ianan ca intëcëntima 'icën, acaman ca paë tantëcëntima 'icën. Bëráma usai 'iá 'aíshbi ca usai 'itëcëntima 'icën.

⁵ A bana 'en cuacëbë ca Nucën Papa Dios, axa anu 'Apúira 'aish tsócë, ax ësai quiaxa:

—Camina 'unánti 'ain, cana camabi ñu ió 'inun 'atëcënin.

Quianan ca ësairibi quiaxa:

—'Ëx quicësabi oi ca aséribi 'iti 'icën. Usa 'ain camina 'ëx quicë banacama ënë cuëñoti 'ain.

⁶ Caxun ca 'ë caxa:

—Anuishi sënénquin cana 'an. 'Ëx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbí 'iacën, usa 'aish cana ënë menu 'icë ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana "A" 'imainun tsíanquinribi 'unánti bana "Z" asaribi 'ain. Shimaia uni 'unpax 'acatsi bënëcësa, usaribitia 'ënan 'iisa tani bënëtia, cana 'ënan 'aísha 'ën Bëru Ñunshin Upíñu 'inun, cupí ñuixunquinma, 'imiti 'ain. ⁷ Uicaman cara 'ëmi catamëquin 'ëx cuëñcësabi oi 'iti ëncëma 'icë, acama cana 'ënan 'aish 'ëbë tsóti 'imiti 'ain. 'Imainun cana 'ëx aín Dios 'iti 'ain. 'Imainun ca ax 'ën bëchicë 'iti 'icën. ⁸ Usa 'aínbí ca racuéquian an 'ëmi sinánti ëncë unicama, 'imainun an 'ëmi catamëcëma unicama, 'imainun an ñu 'atima 'acë unicama, 'imainun an uni 'acëcama, 'imainun aín xanuma 'icëbi bët-si xanu cuëñcë unicama 'imainun aín bënëma 'icëbi bët-si uni cuëñcë xanucama 'imainun ñu xëacë ñubé unicama 'imainun an Nucën Papa Diosmabi bët-si ñu rabicë unicama 'imainun cëmë unicama, acamax anu-axa 'ianëmë'ëosa manë tsi azufreteri rëquirucë anu 'iti 'icën, anu bamatëcëncë 'aish chiquítimoi 'inux.

Jerusalén ió

⁹ Usai quicëbëtan ca męcën achúshi 'imainun rabé ángelcama anun ënë menu 'icë unicama ashiquin tëmëramiti ñua aín xanpanu 'icë, acama achúshinën ësiquin 'ë caxa:

—Ca ut. Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an abëa 'inun binuxun cacë aín unicama a cana mi ismiti 'ain.

¹⁰ Usaquin catancëxun ca 'uxcëmabi namácësoquin 'ën iscëxun aín bashi chaira anu 'ë buánxa. Buánquian ismicëxun cana Jerusalén ëma upíra upí, anua Nucën Papa Dios 'icë, anuaxa ubutia isan. ¹¹ A ëma ca upíra upí, Nucën papa Diosan cushin pëcacë 'iaxa, maxax upíra upí ichúcësa 'aish, jaspe cacë maxax nibaníbaquicë iscësa 'iaxa. ¹² Anun cënëcë ax ca manáin-ra 'iaxa. 'Imainun ca aín xëcuë anun atsínti męcën rabé 'imainun rabé 'iaxa. A xëcuëcamanu ca męcën rabé 'imainun rabé ángel, ax achúshi achúshitax nicë 'iaxa. A xëcuëcamanu cuënëocë ax ca Israelnën bëchicë, męcën rabé 'imainun rabé, aín anëcama 'iaxa. ¹³ A cënëcë anu ca amo camabi rabé 'imainun achúshi xëcuë 'iaxa. Aucüaxa bari urucë ami rabé 'imainun achúshi xëcuë, 'imainun ca anúan bari cuabúcë amiribi rabé 'imainun achúshi xëcuë 'iaxa. 'Imainun ca nortemiribi rabé 'imainun achúshi xëcuë, 'imainun surmiribi rabé 'imainun achúshi xëcuë 'iaxa. ¹⁴ Cënëquin nitsíncë maxáxcama ax ca męcën rabé 'imainun rabé 'iaxa. A maxax cha anuribi ca anë cuënëocë 'iaxa. Anu cuënëocë anëcamax ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an aín bana uni ñuixunun caíscë unicama, męcën rabé 'imainun rabé, aín anëcama 'iaxa.

¹⁵ Axa 'ëbë banacë ángel ax ca curi 'acë tsatiñu 'iaxa, anúan a ëma tupúanan aín xëcuëcama tupúanan aín cënëcamaribi tupúnti. ¹⁶ Tupunia cana isan, a ëmax ca amo 'icë rabé 'imainun rabé 'aish bëtsibëtan sënëñbi 'iaxa. Anun tupúnti tsatían tupúncëx ca aín chaxcé dos mil doscientos kilometro 'iaxa. Usaribi ca aín namé 'imainun aín manámi 'iaxa. ¹⁷ Unin tupúncësaribi oquin ca ángelnën aín cënëribi tupúanxa. Tupúncëx ca aín manámi sesenta y cuatro metro 'iaxa.

¹⁸ Cënëcë ax ca jaspe cacë maxax paxa 'aishbi tunántani 'aish, nibaníbaquicë 'iaxa. 'Imainun ca a ëmanu 'icë ñucama ax curi upí 'acë 'aish, bëxnan bëxnánquicësa 'iaxa. ¹⁹ Cënëquin nitsíncë maxáxcama abë mëscúcë ca maxax upíra upí 'iaxa. Acamax ca jaspe cacë maxax, ax paxa 'aishbi tunántani 'aish nibaníbaquicë, 'imainun zafiro, ax cumá batsisa, 'imainun ágata ax cumá batsisa 'aishbi tunántani, 'imainun esmeralda, ax ñu paxa iscësa, ²⁰ 'imainun ónicë, ax uxuatani 'aishbi sërisabë mëscúcë, 'imainun cornalina, ax ushiantani 'imainun crisólito, ax paxasa 'ianan bëtsibëribi mëscúcësa 'imainun berilo, ax ñu paxatanisa 'aish nibaníbaquicë 'imainun topacio, ax curúnsa, 'imainun crisoprasa, ax curisa 'aishbi ñu paxasaribi, 'imainun jacinto, ax ushían 'aishbi tunántani, 'imainun amatista ax minánsa 'iaxa. ²¹ A ëma aín xëcuëcama ca perla chaira ax po namë iscësa 'iaxa. Xëcuë achúshi achúshi ax ca perla achúshi 'iaxa. A ëman bai cha anu niti ax ca curi 'acë 'aishbi bëxnan bëxnánquicësa 'iaxa.

²² Nucën 'Ibu Dios, axa aín cushi bëtsi cushisama, a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, axbia uinu cara a ëma sënënia anubi 'ain, ca 'ën iscëx a ëmanu anuxun Nucën 'Ibu Dios rabiti xubu 'aíma 'iaxa. ²³ A ëma ca Nucën Papa Diosanbi pëcaia. Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, anribi ca a ëma pëcaia. Usa 'ain ca baribëtan 'uxën a ëma pëcaia. ²⁴ Us-

aquin pëcacëx ca camabi menuaxa Nucën Papa Diosan 'inux iécë unicama aín pëcacënu niti 'icën. 'Imainun ca axa iécë 'apucamaxribi anu 'iti 'icën. ²⁵ A nëtënu ca baquish 'aíma 'iti 'icën. Usa 'aish ca a nëtënu 'icë aín xëpúti ax xëñibua 'aínbi usabi xëocacë 'iti 'icën, a nëtëx ca baquishima, usa 'ain. ²⁶ Aín tucuricu unicamaribi Jesucristonan 'aish ca anu 'iti 'icën. ²⁷ Usa 'ain ca anu ñu 'aisama 'itima 'icën, ui unix cara 'aisama ñu 'acë 'icë 'imainun ui unix cara cëmëia, usa unix ca anu 'itima 'icën. Ui unicamax cara Nucën Papa Diosan nëtënu 'itioquin aín anë Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu cuënëo 'icë, acamax cuni ca anu 'iti 'icën.

22 Usaquin 'ë ismitancëxun ca angelnën anua Nucën Papa Dios 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax 'icë, anuaxa baca aín 'unpax bëxnan bëxnánquicë chiquitia 'ë ismiaxa. ² A bacax ca a ëmanu 'icë bai cha anúnbi xobucë 'iaxa. A bacax ca 'unpax 'aishbi Nucën Papa Diosan cushi anúan uni bamatimoi tsóti, a 'iaxa. A baca aín cuëbí rabé amo anu ca i achúshi 'iaxa. Camabi baritian ca a in męcën rabé 'imainun rabé oquin tuaxa, 'uxë camabi. A bimix i bimisa 'aishbi ca ax anúan uni bamatimoi tsóti, a 'iaxa. A i pëchix ca camabi menuax ucë uníxa anun 'insíntëcëntimoi bucuti a 'iaxa. ³ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati ñu anu 'aíma 'iti 'icën. Anu ca Nucën Papa Dios 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax 'Apu 'iti 'icën. Usa 'icë ca anuxun aín unicaman a rabiti 'icën. ⁴ Rabianan ca anuax abë isananti 'icën. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan anë atun bëmánanu cuënëocë 'iti 'icën. ⁵ Anu ca bëánquicë 'aíma 'iti 'icën. Anuxun ca Nucën 'Ibu Diosanbi a ëma pëcati 'icën. Usa 'ain ca lamparín 'imainun barin pëcacë anu 'aíma 'iti 'icën. Nucën Papa Diosbë ca anuax aín unicama xëñibua 'aínbi 'apu 'iti 'icën.

Jesucristo utëcënti nëtë ca 'urama 'icë quicë bana

⁶ Ismitancëxun ca a ángelnën 'ë caxa:

—'Ën mi cacësabi oi ca aséribi 'iti 'icën. Nucën 'Ibu Dios, an ax quicë bana uni ñuixuncë unicama sinánmicë, an ca uisai cara xëñibucëma 'aínshi ñu 'iti 'icë quixuan, aín unicaman 'unánun, aín ángel xuaxa.

⁷ Xëñibucëma 'aínshi cana uti 'ain. An, ënë bana quicësabi oi ca aséribi 'iti 'icë quixun sinánquin a bana cuacë unicama, ax ca cuëinra cuëenti 'icën.

⁸ 'Ëx Juan 'ixun cana 'ën ënë ñucama cuanan isan. Usoquin ënë ñucama cuanan isi cana ángel, an 'ë ismicë, a rabinux a tanáin rantin purúan. ⁹ 'Ën a rabicas-cëxunbi ca 'ë caxa:

—Usai 'iaxma ca 'it. Mibëtan, an min 'acësaribi oquin an Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë unicama 'imainun an ënë quiricanu cuënëocë banacama upí oquin sinánquin cuacë unicaman 'acësaribi oquin cana 'ënribi ax quicësabi oquin 'aquin Nucën Papa Dios rabiti. Usa 'ain ca 'ë rabixunma Nucën Papa Diosëshi rabiti.

¹⁰ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi 'ë caxa:

—Ēnē quiricanu cuēnēocē ñucama camina unpuquinma chanioquin ñuiti 'ain, camabi unían 'unánun, anun ěnē ñucama 'iti nētē ca 'urama 'icē, usa 'ain.
¹¹ A nētē 'urama 'aínbi ca an ñu 'atima 'acē unicaman an 'acēsabi oquin 'ati 'icēn, axa 'uchacē unix ca usabii 'uchati 'icēn, an upí ñu 'acē unin ca an 'acēsabi oquin 'ati 'icēn, ax Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'icē unix ca usabi 'iti 'icēn.

¹² Xēnibucēma 'ain cana uti 'ain. Uquin cana an ñu upí 'acē 'ēn unicama uisoquin cara ñucama 'axa, usaribi oquin cupíoquin cuēēnun 'imiti 'ain. ¹³ 'Ēx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacēn. Usa 'aish cana ěnē menu 'icē ñucama cēñúcēbē usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana "A" 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana "Z" asaribi 'ain.

¹⁴ Ui unicamax cara a ěmanu atsínxun, anu 'icē anun uni bamatimoi tsóti i bimi bití sinani, chupa uxuira chuañumasa 'inun aín nuitua upí 'iminun Jesucristomi catamētia, acamax ca anu 'aish cuēēinra cuēēnti 'icēn.

¹⁵ Usa 'aínbi ca 'aisama unicamax a ěma ěmáinshi 'iti 'icēn. An ñu 'aisama sináncē unicama, an ñu xēacē ñubé unicama, aín xanuma 'icēbi bētsi xanu cuēēncē unicama, aín bēnēma 'icēbi bētsi uni cuēēncē xanucama, an uni 'acē unicama, an Nucēn Papa Diosmabi bētsi ñu rabicē unicama, axa uni paránti cuēēni cēmēcē unicama, acamax ca a ěmanu atsíntima 'icēn. Ca ěmáinshi 'iti 'icēn.

¹⁶ 'Ēx cana Jesús 'ain. Usa 'ixun cana axa 'ēmi catamēcē unicaman ěnē ñucama 'unánun 'ēn ángel mia canun xuan. 'Ēx cana David, axa judíos unibunēn 'apu 'iá, aín rēbúnqui 'ain. Usa 'aíshbi cana 'ēx David

'icēma pan 'ain 'iacēn. Pēcaratia xaba 'inúan 'ispon urucē usaribi cana 'ēx 'iti 'ain.

¹⁷ Usoquin caia ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, Cristo, amia ax catamēcē unicamabētan Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan —bēnētishi ca ut —quixun a caia. An atun bana cuacē unicamanribi ca —bēnētishi ca utēcēn —quixun a cati 'icēn. Shi-maia uni 'unpax 'acatsi bēnēcēsa usaribitia ax Jesucristonan 'icatsi bēnēcē uni, an ca ami catamēquin Jesucristo —ēx cana minan 'iisa tani —quixun cati 'icēn. Usaía 'ia ca Cristonēn ainan 'imianan xēnibua 'aínbi abē 'inun 'imiti 'icēn, cupímashi.

¹⁸ An ěnē quiricanu cuēnēocē bana iscē unicama cana ěsaquin cain:

—An ěnē banacama isquinbi ax quicēsama oquin bētsi banacēñun mēscuquin ñuixuncē, a ca Nucēn Papa Diosan ěnē quiricanu cuēnēocē banacamaxa uni tēmēramiti quicēsabi oquin tēmēramiti 'icēn. ¹⁹ Uicamanribi cara ěnē quiricanu 'icē Nucēn Papa Diosan bana ñuiquinbi bētsi bētsi bana —a banax ca 'aisama 'icē —quiquin a uni ñuixunima, acama ca Nucēn Papa Diosan ěnē quiricanu cuēnēoquin ñuicē Jerusalén ió anu abē 'itimoquin 'imianan anu 'icē quiricanua 'icē aín anē a tērēnti 'icēn.

²⁰ An ěnē ñucama 'ē ismicē, an ca 'ē caia:

—Cana bēnētishi utēcēnti 'ain.

Cacēxun cana cuēēinra cuēēnquin —asábi ca, usai ca 'iti 'icēn, ca ut —quixun, Nucēn 'Ibu Jesús cain.

²¹ Nucēn 'Ibu Jesucristonēn aín uni 'icē mitsu nuibaquin 'aquincēxmi upí 'iti cana cuēēnin. Usai 'iti cana cuēēnin. Ashi.